IYA YONAI

Umanakaina New Testament

Contents

FRT 1
Mateyu 3
Maki 73
Ruki 116
Diyoni 186
Bususu 234
Roumi 299
1 Korini 329
2 Korini 357
Garasiya 374
Epeso 384
Piripai 394
Korosiya 401
1 Tesaronika 408
2 Tesaronika 414
1 Simosi 418
2 Simosi 427
Taitos 433
Paerimoni 437
Iburu 439
Diyemesi 461
1 Pita 469
2 Pita 478
1 Diyoni 484
2 Diyoni 491
3 Diyoni 493
Diyudi 495
Matatapupu 498

IYA YONAI

The New Testament in the Umanakaina Language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Umanakaina long Niugini

Copyright © 1999 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Umanakaina

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

ISBN 978-1-5313-0247-4

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016

92bb28a8-6181-5bd4-a67f-1906ab635008

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *"filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea."* (Habakkuk 2:14)

Iya Yonai

The New Testament in the Umanakaina language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Umanakaina long Niugini

Iya Yonai
The New Testament in the Umanakaina language of Papua New Guinea
[gdn]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1999 The Bible Society of Papua New Guinea

Print publication, 1999 by The Bible Society of Papua New Guinea

Web version
2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

http://pngscriptures.org

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- Attribution. You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- Noncommercial. You may not use this work for commercial purposes.
- No Derivative Works. You may not alter, transform, or build upon this work.
- In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait
Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem yu ken givim kopi long narepela manmeri. Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long *http://tokplesbaibel.org.* Yu no ken kisim mani na salim dispela. Yu mas givim nating. Na tu, yu no ken senisim Tok.
Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.
Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken askim mipela.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long *http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode.*
Sapos yu gat askim long dispela, plis askim mipela.

Oka garugaru mena weupamana empamana ki kabuwai

MATEYU
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Mateyu okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Takari kawaya Mamanuga God badidi gwaiyabawena e bonanai wainapamawa ragidai badidi tadeyawa ki makeya makeya ka Iyesu wenawena kawayawena upiwagawa umawa manako siyareya powena ko ade iyawena kipu ubupu. Gwaiyaba ropani kawaya ki badidi maba matarawagawa ki yonai ka apunu Mateyu ubupu Mamanuga God e okai bagi kawaya yau rabineya okapupu. Iyesu e ka Mesaiya. E ka oragai apunai Dewida e gidaragai.

Oka yau rabineya ka Iyesu badidi kabuwawagawa umawa ki yonai ropani kawaya.

Oka debai empamana ki kabuwai

Iyesu e ripakwarakwaraiyoma ade e wenawena yonai *1:1–2:23*
Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e upi *3:1-12*
Iyesu siruwa kawapu ade kerapu wadewade e bameya bauwena *3:13–4:11*
Iyesu tawana Gariri rabineya upiwagawa *4:12–18:35*
Iyesu natere Diyerusaremu deneya upiwagawa kaniyawa *19:1–20:34*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *21:1–27:66*
Iyesu iyawena kipu ubupu ade matarawagawa *28:1-20*

Iyesu Keriso e ripa kwarakwaraiyoma
(Ruki 3:23-38)

1 Yau ka Iyesu Keriso e ripakwarakwaraiyoma dai mu simaga. Oragai apunai Eburamu
e momoiyoma wenatagamawa kebomawa da paunau ka kaiwawo Dewida wena-wena.
Ade kaiwawo Dewida e momo-iyoma wenatagamawa kebomawa da siyareya ka Iyesu
wenawena.
2 Apunu Eburamu e ubupu manako e gubagai Aisiki wenawena.
Aisiki e ubupu manako e gubagai Diyaikapu wenawena.
Diyaikapu e ubupu manako e gubagai Diyuda e yowaiyoma mete kina wenatagubu.
3 Diyuda e ubupu manako e gubagai-yoma Peresi yo Tara wenatagubu. Mu inamaga ka
Tama.
Peresi e ubupu manako e gubagai Esironi wenawena.
Esironi e ubupu manako e gubagai Rama wenawena.
4 Rama e ubupu manako e gubagai Aminadapu wenawena.
Aminadapu e ubupu manako e gubagai Nasoni wenawena.
Nasoni e ubupu manako e gubagai Saramoni wenawena.
5 Saramoni e ubupu manako e gubagai Bowasi wenawena. Bowasi e inai ka ridi Reyabu.
Bowasi e ubupu manako ridi Rusi pokaiya ka e gubagai Obedi wenapupu.
Obedi e ubupu manako e gubagai Diyese wenawena.
6 Diyese e ubupu manako e gubagai apunu kawai Dewida wenawena.
Apunu kawai Dewida e ubupu manako e gubagai Soromoni wenawena. Soromoni e inai ka
apunu Uriyasi e koboroi.
7 Soromoni e ubupu manako e gubagai Reyabowamu wenawena.
Reyabowamu e ubupu manako e gubagai Abaidiya wenawena.
Abaidiya e ubupu manako e gubagai Ata wenawena.
8 Ata e ubupu manako e gubagai Diyosapasi wenawena.
Diyosapasi e ubupu manako e gubagai Diyoramu wenawena.
Diyoramu e ubupu manako e gubagai Usiya wenawena.
9 Usiya e ubupu manako e gubagai Diyotamu wenawena.
Diyotamu e ubupu manako e gubagai Ayasi wenawena.
Ayasi e ubupu manako e gubagai Esekiya wenawena.
10 Esekiya e ubupu manako e gubagai Manase wenawena.

Manase e ubupu manako e gubagai Amoni wenawena.
Amoni e ubupu manako e gubagai Diyosaiya wenawena.
[11] Diyosaiya e ubupu manako e gubagai Diyokonaiya e yowai-yoma mete kina wenatagubu. Mara ki makeya ka tawana Babironi ragidai bautagubu tawana Isiraero ragidai tetampu diburatampu tawana Babironi kayatagubu.
[12] Tawana Isiraero ragidai tawana Babironi were ade wiratagubu bautagubu ki makeya ka apunu Diyokonaiya e ubupu manako e gubagai Siyasiyero wenawena.
Siyasiyero e ubupu manako e gubagai Serababero wenawena.
[13] Serababero e ubupu manako e gubagai Abiyusi wenawena.
Abiyusi e ubupu manako e gubagai Eraiyakimu wenawena.
Eraiyakimu e ubupu manako e gubagai Asoro wenawena.
[14] Asoro e ubupu manako e gubagai Diyadoki wenawena.
Diyadoki e ubupu manako e gubagai Akimu wenawena.
Akimu e ubupu manako e gubagai Eriyudi wenawena.
[15] Eriyudi e ubupu manako e gubagai Eriyesa wenawena.
Eriyesa e ubupu manako e gubagai Matanu wenawena.
Matanu e ubupu manako e gubagai Diyaikapu wenawena.
[16] Diyaikapu e ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena. Apunu Diyosepa e ka ridi Meri e nobomoi.
Ade ridi Meri e ka Iyesu e inai.
Ko Iyesu e si daikere ka mu Keriso simupu.

[17] Oragai apunai Eburamu e momo-iyoma wenatagamawa popotagamawa ade wenatagamawa popotagamawa inako kwaetagamawa kebomawa da ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14) ki makeya ka kaiwawo Dewida wenawena. Ade kaiwawo Dewida e momoiyoma wenatagamawa popotaga-mawa ade wenatagamawa popotaga-mawa inako kwaetagamawa kebomawa da ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14) ki makeya ka tawana Babironi ragidai bautagubu tawana Isiraero ragidai tetampu diburatampu tawana Babironi kayatagubu. Ade ki eweya ka tawana Isiraero ragidai wenatagamawa popotagamawa ade wenatagamawa popotagamawa inako kwaetagamawa kebomawa da ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14) ki makeya ka Keriso e wenawena.

Iyesu Keriso wenawena
(Ruki 2:1-7)

(v22) Takari kawaya ka Mama-nuga God ubupu e bonanai waina-piyawa wagawa apunai mosi sibu, manako e ubupu oka inako tapu, wagubu ke; (v23) 'Aita ewa ka onowa mosi romodoyagisi manako munu uratanai wenapoto. Ko onowa ki ka apunu mo mete eba iwa. Munu wena-yagisi ki mu e si Imanuwero siyomoto. (Si Imanuwero ki mibai mete kina ko ki mibai ka 'Mamanuga God nu mete idiwei.')

[18] Mamanuga God e okai wagubu ki makeya makeya ka Iyesu Keriso wenawena yau kena; E inai Meri ka onowa tondawa da yaraga mo si ka Diyosepa pokaiya winemupu da e uwarana ki nana. Mu didiwa eba ukwapamawa ko pa idiwa. Onowa Meri inako pa tondawa kaniyawa da Mama-nuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu e rabineya minibu siwa manako Keyai ki kasiyarai pokaiya ka e romodowena. [19] Apunu Diyosepa e ka notai eyaka mena supasupai apunai, ko e gurabai Meri romodowena empupu ka e notai wagubu ke; 'Ki nima romodoi wagubu?' E notai inako wagubu, ko e eba nuwaiya iyapana Meri siyamana midimama kweyamana ki pokere e ebo mena weki gwaiya wareta kwaetagubu ki meyana puru kayawagana ki nana wainapiyawa. [20] E inako notapiyawa tondawa da Mamanuga God aneya mo tonopupu e bameya bauwena waro were maba sibu, wagubu ke; "Diyosepa, kau ka oragai apunai Dewida e wenai. Kau notagi eba koyogono ko kau gurabagi Meri ki e idai karako tepi kupi. Nau suwagani wainapi; Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu Meri rabineya minibu siwa kasiyara kwebu manako kasiyara ki pokaiya ka e romodowena. [21] Ko munu uratanai aita wenayagisi ki kau e si Iyesu

siyo, mibai ka e iyapanaiyoma mu bigimaga empoto surupoto manako iya tageni." Aneya
ki inako wagubu. 22 (-) 23 (-)
24 Apunu Diyosepa yabuwena kipu ubupu ka e aneya badidi sibu ki makeya makeya
kwaewena e gurabai Meri uwapu. 25 Ko e wainai mete eba iwa ko pa idiwa kebomawa
da e gubagai wenawena ka e ubupu munu ki si Iyesu sibu. Naiya ka e wainai mete eba
ukwapamawa ko munu ki wenawena eweya ka mu waina nobomo ewapuru idiwa.

2

Munu Iyesu wenawena ki iyapana e empamana ki nana bautagubu

1 Apunu Erodi tawana Diyudiya ragidai kawaimaga tondawa ki makeya ka munu Iyesu
natere Beteriyemu tawana Diyudiya rabineya wenawena. E wenawena eweya ka iyapana
supama iyabatamawa ragidai dai ki madega posiwagau deneya idiwa ki kimpu ubumpu
madega kaniyau surau deneya kayatagubu natere Diyerusaremu bautagubu. 2 Bautagubu,
manako manu inako wadumupu, tagubu ke; "Wi Diyu ragidai Kaiwawoga wauni wenawena
ki e bani tondau? Nu madega posiwagau ki deneya idiweya da e supamai wauni posiwena
ki tanai emipi ki pokere nu munu wenawena ki taragapamana e si tepapamana ki nana
baigibi."
3 Apunu kawai Erodi ade natere Diyerusaremu ragidai kuduba mete kina yona ki
wainamupu ka mu notamaga babawena, 4 ki pokere apunu Erodi ubupu Mamanuga God
bameya dobo-piyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina mu
bibimaga tonopupu manako manutapu, wagubu ke; "Keriso aita baiyagisi ki ka e tawana
bani wenayagisi?"
5 E inako wagubu manako mu denai tagubu ke; "E natere Beteriyemu tawana Diyudiya
rabineya wenayagisi, mibai ka takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa
wagawa apunai mosi oka tapu, wagubu ke;
6 'Natere Beteriyemu tawana Diyuda rabineya, kau ka natere marai munta ko ade natere
kuduba tawana Diyuda rabineya mu paunamugu kau mena ka natere kawaya,
mibai kau rabinageya ka Kaiwawo kawaya mo wenayagisi. E uburoto nau
iyapananiyoma Isiraero ragidai kwayubatamono tondono.' "
7 Apunu Erodi yona ki wainapupu ka e supama iyabatamawa ragidai ki mu bibimaga
tonopupu bautagubu manako weki gwaiya manutapu, wagubu ke; "Wi gwede mara
supama wauni posi-wena ki yabiri emupu?" 8 Mu denai tagubu manako e tadebu
tonotapu, wagubu ke; "Wi natere Beteriyemu kaiwagi munu wawayai ki naigida mena
kwaenepumuri empumuri manako ewa wiraiwagi baiwagi nau sidimuri da nau mete
kayasugani e empani taragapani."
9 Supama iyabatamawa ragidai yona ki wainamupu ka mu kimpu ubumpu kayatagubu
kaiwa manako supama naiya mu mubo tawanamaga deneya posiwena emupu ki yabir-
itapu kaya-wena kaniyawa da yabaramugu munu wenawena kawareya uburawa ki mu
ade emupu. 10 Mu supama ki emupu ka mu mamama kawaya wainamupu, 11 manako
kayatagubu kaiwa da munu tondawa tawai ki bautagubu. Mu tawa rabineya yampu ka mu
munu ki e inai Meri mete kina ika idiwa emitampu manako kwarisitagubu ramatamaga
kawareya ubumpu munu ki taragamupu e si esida tepamupu. Mu e si tepa-pamawa
idiwa da kamadumpu ka mu igwamaga rabineya puyo bagibagi bowa yamayamai ade ripa
otai aurere aurere kiyabumaga ebo ebo denimaga kawa-kawaya ki inako waramupu puyo
kwemupu. 12 Mu ade wiratagubu kayatagamawa makeya ka mu yawata naiya bautagubu
yawatai ki eba kaya-tagubu, mibai ka mu waro were emupu da mu apunu Erodi bameya
eba kaya-tagamana ki nana. Mu kimpu ubumpu manako yawata kudubai mosi mu mubo
tawanamugu ade kayatagubu.

Mu tawana Idipi kayatagubu

13 Supama iyabatamawa ragidai ki kayatagubu eweya ka Mamanuga God e aneyai mo
tonopupu kunumau kawapu manako apunu Diyosepa bameya bauwena waro were sibu,

wagubu ke; “Apunu Diyosepa, kau garugaru mena kiri uburi kau ridigi munugi tetami wakapaiwagi kaiwagi tawana Idipi idiwoi, mibai ka apunu Erodi kau munugi miniyana po ki kwaenei kwaewagau. Ko wi ade wiraigamana marai ki nau ewa were kau kabuwa-niyani.” Aneya ki inako wagubu.

[14] Apunu Diyosepa waro were yona ki wainapupu ka e garugaru mena kipu ubupu munu ki e inai mete kina wara-tapu kemora ki rabineya tawana Idipi deneya kayatagubu. [15] Mu kayatagubu kaiwa da bautagubu ka mu ika idiwa kebomawa da apunu Erodi powena eweya ka mu ade wiratagubu mu mubo tawanamugu ade kayatagubu.

Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi oka inako tapu, wagubu ke; ‘Kaiwawonuga e wagubu ke; Nau gubagani tawana Idipi kamadana yabadana ki nana suwagubuwani.’ Oka badidi wagubu ki mibai wana wena-wena karako yau kena.

[16] Supama iyabatamawa ragidai apunu Erodi beramupu yawata kudubai mo kayatagubu ki sisiyai Erodi waina-pupu ki ka e nuwai pupuwena. E piyara ragidai tadebu da mu kayatagamana munu uratanai mu kwamuramaga apeya ade erida ki natere Beteriyemu ade natere Beteriyemu bameya ika idiwa ki mu kuduba namutamana gawarara ki nana wagubu. Supama iyabatamawa ragidai gwede mara supama wauni posiwena emupu ki yonai apunu Erodi kataiwena ki pokere e wainapupu da piyara ragidai munu kwamuram-aga apeya ade erida ki namutamana ki ka baganai.

[17] Apunu Erodi berokoi yau kwae-wena ki pokaiya ka Mamanuga God takari kawaya e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Diyeremaiya kabuwa-pupu oka tapu ki mibai wana wena-wena. Oka ki wagubu ke;

[18] ‘Tawana Rama rabineya ka apena yo yadi ki mumugarai bauwena kayawena iyapana wainamupu. Ridi Raisero e munuiyoma kuduba popotagubu gawarara ki pokere e mu yadimaga kirau. Iyapana e rabinai minimana kwarisi ki nana kwaetagamu ko e rabinai eba kwarisiwena mibai ka e munuiyoma kuduba popotagubu gawarara.’

Mu wiratagubu natere Nasareta kayatagubu

[19] Apunu Erodi powena ki makeya ka Mamanuga God e aneyai mo tono-pupu kunumau kawapu tawana Idipi rabineya apunu Diyosepa bameya bauwena manako waro were sibu, [20] wagubu ke; “Kau kiri uburi munu ki e inai mete kina karako waratami manako wiraiwagi tawana Isiraero naiya idiwa watagau ki ade kaiwagi. Kau munugi minimana po kwaetaga-mawa ragidai ki mu kuduba popo-tagubu gawarara.”

[21] Apunu Diyosepa yona ki waina-pupu ka e kipu ubupu munu ki e inai mete waratapu ade wiratagubu kaya-tagubu kaiwa da tawana Isiraero bautagubu. [22] Mu ika bautagubu ka apunu Erodi e gubagai si ka Akerausi e mamai watai wadubu tawana Diyudiya ragidai kawaimaga tondawa ki sisiyai Diyosepa wainapupu. E kudu waina-pupu ade waro mo mete wadubu ki pokere mu ade kimpu ubumpu tawana Diyudiya kamadumpu manako kaya-tagubu kaiwa da tawana Gariri bau-tagubu. [23] Mu ika bautagubu ka mu ade kayatagubu kaiwa idiwa da natere mo si ka Nasareta bautagubu manako ika idiwa. Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai Iyesu nene oka inako tamupu, tagubu ke; ‘Iyapana e tawana Nasareta apunai siyomoto.’ Oka badidi wagubu ki mibai wana wenawena karako yau kena.

3

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e Iyesu yawatai mebu
(Maki 1:1-8; Ruki 3:1-18; Diyoni 1:19-28)

[1] Mara ki makeya ka iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni tawana Diyudiya rabineya iyapana eba idiwu tawaneya ki bauwena manako dimawagawa iyapana tadeyawa, wagawa ke; [2] “Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai rogobiwena ki pokere wi beraga berokoi oragai ki wi karako kamadumuri wi notaga wirayagisi.”

[3] Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya apunu Diyoni nene oka yau okapupu, wagubu ke;

"Apunu mosi gwabau umau e bonanai ragiragi kawaya wagau ke; Kaiwawonuga e yawatai gwaba memuri da e taneya mena baiyagisi kayayagisi."

[4] Apunu Diyoni e gwedegwedei ka eba bagi. E papa kameru kumai kau-piyawa ade e naurai taburuba papa kwakwarai pokaiya yamanamupu ki umarawa umawa. E bani ka manigowa yo tapoi borepa ki mena kupawa tondawa. [5] Natere Diyerusaremu ragidai, iyapana awana Diyoudani bameya idiwa ragidai, ade iyapana tawana Diyudiya kuduba inako ki mu e bameya bautagubu, [6] manako mu bigi badidi kwaetagamawa ki mu tagamawa matara mu idamaga kerapumaga rikapamawa manako apunu Diyoni ubupu mu awana Diyoudani rabineya siruwatapu.

[7] Parisi ragidai ade Sadusi ragidai ropani kawaya mete kina e siruwa-tamana ki nana bautagubu emitapu ki ka e ubupu mu tadebu, wagubu ke; "Wi ka motamota berokoi e munuiyoma. Nima nidibu da wi Mamanuga God e nuwa pupui wi bamagau bauwagana kwaewagau ki kudeya wakapaigubu yewe siruwaigamana ki nana baigubu? [8] Wi mibai iyaga wirapamana weta-wetara ki nana wainapiyamu ki ka wi iyaga oragai ki kuduba kamadumuri manako supasupai mena idiwoi. [9] Ade eba notapiyoi da wi yona mena iwaga-mana ka baganai, iwagi ke; 'Nu ka oragai apunai Eburamu e momoiyoma ki pokere Mamanuga God e nu waina-niyau da nu ka baganai.' Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e nuwaiya ki ka e bowa ropani kawaya yau tadeni manako mu eyaka eyaka oragai apunai Eburamu e momoiyoma wenatagisi. [10] Karako ka ripa kerareya dokopana apunai okukunawena kewo-wena da e ripa meyana ki nana. Ripa ururutanai kuduba ki e dokopoto matau isiyapoto."

[11] Apunu Diyoni iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Wi notaga wirawena beraga berokoi kamadumpu ki mibi-pamana ki nana ka nau awana pokaiya wi siruwaniyakani. Ko nau ewaneya ka apunu mosi baiyagisi. E kasiyarai ka kawaya esida ko nau kasiyarani ka marai munta erida. Nau apunu ki e bigabigai kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai bibiyopana ko nau eba bagi da nau upi ki kwaesugani. E baiyagisi ki ka e Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya ade mata nonarai pokaiya wi siruwaniyoto. [12] E diba idaiya wadubu kewowena ki pokaiya e gwaba madai ki tekwaripoto da mibai gwegwetagisi wateya ukwopomoto. Ko gwaba ki kwarai ka mugu ki pokere nusuru tepoto madaneya nakapoto. Madai gwetagubu ki e tepoto e tawaiya magara nakapoto, ko mugui ki e mata maramara urau ko ewa mo eba poyagisi ki kawareya isiyapoto." Apunu Diyoni inako wagubu.

Apunu Diyoni Iyesu siruwapupu
(Maki 1:9-11; Ruki 3:21-22)

[13] Mara ki makeya ka Iyesu tawana Gariri kamadubu awana Diyoudani papateya bauwena da apunu Diyoni uburana e awana ki rabineya siruwa-pana ki nana. [14] Ko apunu Diyoni ubupu Iyesu notai wirapana ki nana sibu, wagubu ke, "Nau ka eba bagi da nau uburani kau siruwaniyani. Nau kau bamageya bausugubena da kau nau siruwasinibena ki ka baganai, ko kau gwede nana nau bamaneya baunugibi?"

[15] Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau mara karako nene nau siruwasini ki ka supasupai. Nu inako kwaigomu ki ka Mamanuga God e badidi supasupai wainapiyau ki mibai wenapoto." Apunu Diyoni yona ki wainapupu ka e ubupu Iyesu siruwapupu.

[16] Iyesu awana rabineya supu ade matarau posiwagawa ki makeya ka kunuma ya-garawena manako Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki midiwari umago maba kawapu e kawareya minibu siwa ki e empupu. [17] Ki makeya ka bonana mosi kunumau kawapu, wagubu ke; "Yau ka nau Gubagani. Nau nuwaneya po eyo ki pokere nau karako e mamamai suwagakani." Bonana ki inako wagubu.

4

Berokoi Apunai Seitani Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa
(Maki 1:12-13; Ruki 4:1-13)

[1] Ki eweya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu manako yabiriwena
Iyesu bananapupu iyapana eba idiwu tawaneya kaya-tagubu. [2] Iyesu bani eba kupawa ko
ika pa umawa wadawa da mara apunai apeya (40) kewowena eweya ka e wetei mebu. [3] E
wetei meyawa makeya ka kerapu wadewade apunai Seitani e bameya bauwena manako
sibu, wagubu ke; "Kau God e Gubagai baganai ki kau nuwagi da bowa yau bani wenayagisi
kupi." [4] E inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Mamanuga God e okai mosi
wagubu ke; Iyapana iyamaga kerarai ka eba bani mena ko Mamanuga God e umuneya
badidi wagau ki pokaiya ka mu iya wadamu."

[5] Berokoi Apunai Seitani Iyesu yonai ki wainapupu ka e wirawena Iyesu idaiya wadubu
kayatagubu natere Bagi Kawaya Diyerusaremu bautagubu, manako e Iyesu wadubu
Mamanuga God e Tawai iyarau kawaya ki tagaiya tapu, [6] manako sibu, wagubu ke; "Kau God
e Gubagai baganai ki kau kwarara yau sikipi wairau uburi." E inako wagubu ade wagubu
ke; "God oka inako tapu, wagubu ke;

'Nau aneyagiyoma tonotamani eminimoto idamaga rabineya wadinimoto sumoto ki
pokere kau keraragi bowa eba miniyoto.' "

[7] Berokoi Apunai Seitani e Mamanuga God yonai kawareya inako wagubu, ko Iyesu denai
e sibu, wagubu ke; "Mama-nuga God e okai mosi wagubu ke; Wi nau kasiyarani matarau
empamana ki nana asusu eba kwaiwogoi."

[8] Iyesu inako wagubu, ko Seitani ubupu Iyesu idaiya ade wadubu banana-pupu ewapuru
kweya iyarau mo yamupu manako e tawana bagibagi kuduba madega kauwagau madega
posiwagau ki kabuwapupu sibu, wagubu ke; [9] "Kau yabaraneya kwarisinuwagi kau rama-
tagi kawareya uburi nau sini tepapi manako ewa ka nau gwedegwede bagibagi yau kuduba
kau negeyani."

[10] E inako wagubu, ko Iyesu denai e nakaripupu sibu, wagubu ke; "Seitani, kau kamadisini
kayanuwagi. Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; Nu Mamanuga God e ebo mena si
tepa-pomu ade e mena notapomu bigabigai kwaigomu."

[11] Iyesu yona ki wagawa makeya ka Berokoi Apunai Seitani e kamadubu kayawena,
manako aneya bautagubu Iyesu waitamupu togimupu.

Iyesu e upi kerarai tawana Gariri rabineya birikapupu
(Maki 1:14-15; Ruki 4:14-15)

[12] Iyapana apunu Diyoni wadumpu diburamupu ki sisiyai Iyesu wainapupu ki ka e ade
wirawena tawana Gariri kayawena. [13] E ika bauwena ka e ebo tawaneya natere Nasareta
rabineya eba tondawa ko e kayawena kaniyawa da natere Kaponiyamu bauwena manako
ika tondawa. Natere Kaponiyamu ka kaburu kawaya Gariri ki papateya tawana Teburoni
yo Natari ragidai mu wairamaga kawareya. [14] E ika tondawa ki ka Mamanuga God e
bonanai waina-piyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawaya oka badidi tapu ki mibai
wana wenawena yau kena. E oka inako tapu, wagubu ke;

[15] 'Tawana Teburoni ade tawana Natari awana Diyoudani papasi buridere egi yawatai
deneya ade tawana Gariri iyapana kwaiyanai ragidai mete idiwu ki tawanai,

[16] wi yona yau wainapumuri; Iyapana sisipu rabineya idiwu ki mu ka tanai kawaya mo
emupu. Ade sisipu kudeya wainapiyamu idiwu ragidai ki mu kawarimugu ka tanai
ki mete minibu siwa.'

[17] Mara ki makeya ka Iyesu yona ki mibai dimawagana kerarai birikapupu. E iyapana
tadeyawa, wagawa ke; "Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya
idiwana ki marai rogobiwena. Ki pokere wi beraga berokoi oragai ki wi karako kamadu-
muri wi notaga wirayagisi."

Iyesu kimai ragidai apeya apeya ki mu nene wagubu
(Maki 1:16-20; Ruki 5:1-11)

[18] Mara ki makeya ka Iyesu kaburu Gariri papateya kaniyawa da apunu Saimoni si
daikere Pita ade e yowai Enduru mete kina raubiyo nene kaburu kawaya ki papateya ika
puwaritaga-mawa idiwa emitapu. Mu ka kimai wasisinai ragidai bowa madai wada-mana
ki nana eboga ki kwaetagamawa. [19] Ko Iyesu mu emitapu tadebu, wagubu ke; "Kebomuri
nau ewaneya ubumuri. Wi karako raubiyo tepiyamu iwu ki maba nau wi kabuwaniyani
da wi kaiwagi iyapana nene iwagi tetamuri." [20] Mu Iyesu yonai wagubu ki waina-mupu ka
mu garugaru mena puwari-muguma ika nakamupu kamadumpu manako kimpu ubumpu
e eweya kayatagubu.

[21] Iyesu ade kayawena kaburu papateya kaniyawa ka e apunu Tabadi e gubagaiyoma
Diyemesi e yowai Diyoni mete kina mamamaga mete ika waka rabineya puwarimaga
badipamawa idiwa emitapu. E mu nene mete wagubu, [22] manako garugaru mena ka mu
kimpu ubumpu mamamaga ki ika waka rabineya kamadumpu manako deni mena Iyesu
eweya kayatagubu.

Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa ade iyatamiyawa
(Ruki 6:17-19)

[23] Iyesu tawana Gariri rabineya tawa tawa kuduba bauwena kayawena. E Diyu ragidai
mu gurigurimaga tawai rabineya iyapana kabuwatamiyawa mu Mamanuga God e gari
rabineya kai-wana e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai bagi kawaya dimawagawa ade iya-
pana sigiramaga kiyabui ebo ebo ki kuduba mete iyatamiyawa. [24] E badidi kwaewagawa ki
yonai tawana Siriya rabineya kuduba kawayawena kaya-wena ki pokere iyapana ubumpu
sigira kiyabui ebo ebo wadumpu ragidai ki waratampu e bameya bautagubu. Iyapana
makari kawaya wainapamawa ragidai, iyapana notamaga gogagoga-wagawa kakasimaga
meme dokodoko-pupu ragidai, idamaga kerapumaga badabadamawena bisi kayawena
ragidai, ade kweya kairapu iyapana giritampu mu rabinamugu idiwa ragidai ki mu kuduba
kebompu Iyesu bameya bautagubu manako e ubupu mu iya-tapu. [25] Iyapana ropani kawaya
tawana Gariri rabineya idiwa ragidai, natere Ida Esida Kewowena rabineya idiwa ragidai,
natere Diyerusaremu rabineya idiwa ragidai, tawana Diyudiya rabineya idiwa ragidai, ade
awana Diyoudani papasi buridere idiwa ragidai ki mu kuduba e ewakumapamawa iwa.

5

Iyesu kweya mo kawareya dimawagawa
(Ruki 6:20-23)

[1] Iyapana ropani kawaya Iyesu ewakumapamawa iwa emitapu ki ka e kweya mo
yapu manako ika kwarisi-wena tondubu. E tadeyau kabukabuwa ragidai bautagubu e
kwagaramupu idiwa, [2] manako e tadebu kabukabuwa, wagubu ke;

[3] "Iyapana gwedewau mu nuwa-maga notamaga Mamanuga God kataipamana
wainapiyamu ko mu kataimaga ka eba kawaya ki pokere mu ida kasikasi maba e
bameya bautagamu ki mu mamamatogomono, mibai ka Mamanuga God e gari
rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana watai ka mu nene.

[4] Iyapana gwedewau karako yadi wadamu ragidai ki mu mete mamamatogomono, mibai
ka Mamanuga God mu rabinamaga miniyoto kwarisi nuwanusuru tageni.

[5] Iyapana gwedewau kwarisitagubu moyamoyakai idiwu ragidai ki mu mete mamamato-
gomono, mibai ka Mamanuga God e gwede tageyana gwaiyabai wagubu ki e mu
tageni.

[6] Iyapana gwedewau mu nuwamaga notamaga eyaka mena bagi supasupai idiwana ki
mena notapiyamu ragidai ki mu mete mamamatogomono, mibai ka mu badidi
notapiyamu ki kuduba mu bananapomoto.

[7] Iyapana gwedewau mu kowa-muguma nuwanuwatamiyamu ragidai ki mu mete
mamamatogo-mono, mibai ka Mamanuga God e uburoto mu mete nuwanuwa-
tamini.

[8] Iyapana gwedewau mu rabina-mugu nota bagi mena waina-piyamu ragidai ki mu mete mamamatogomono, mibai ka mu ubumoto yabumugere Mamanuga God empomoto.
[9] Iyapana gwedewau kowamuguma nuwarara tagarara idiwu ki dobotamiyamu ragidai ki mu mete mamamatogomono, mibai ka Mamanuga God uburoto e eya munuiyoma mu tadeni.
[10] Iyapana gwedewau Mamanuga God e nene bagi supasupai kwaetagamu manako ki pokaiya ka iyapana mu giritamiyamu pasutamiyamu ragidai ki mu mete mamamatogomono, mibai ka aita ewa ka mu Mamanuga God e gari rabineya kaiwoto e kasiyarai pokaiya idiwono.

[11] Nau pokanere ka iyapana wi wainanimoto siyasiya, wi tagararani-moto, wi wereyakauranimoto ade bera yonai berokoberoko ebo ebo wi narini-moto. Ko mu wi bamagau inako kwae-togomono ki ka wi mamamaiwogoi. [12] Ena, mara ki baiyagisi ki ka wi mibi mamamai idiwoi, mibai ka wi puyoga kawaya ki wi nawanaga usi kunumau tondau. Iyapana wi giriniyamu pasuniyamu ki maba takari kawaya ka iyapana ubumpu Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai inako mete giritamawa pasutamawa."

Aidaba ade Tanai ki kabuwai
(Maki 9:50; Ruki 14:24-35)

[13] "Wi yewe wairau iyapana kuduba mu paunamugu idiwu ki ka wi midiyaga ka aidaba maba. Ko wainapumuri; Aidaba ki kwerereyagisi e midiyai kewoyagisi ki ka wi badidi maba kwaiwagi da aidaba ki midiyai ade wenapoto? Ae, ki pa mena. Aidaba ki midiyai kewoyagisi ki ka pa mugu da iyapana isiyapomoto taisi kurakura-pomoto.

[14] Wi yewe wairau iyapana kuduba mu paunamugu idiwu ki ka wi taniga duna urau ki tanai maba. Iyapana kweya kwauneya natere mo wadumupu, natere ki ka iyapana yabumugu matarau uburau ko eba weki gwaiya uburau. [15] Ade iyapana mosi duna beupoto ki ka e duna ki bani taroto? E kurari umuneya wekepoto bo? Ae, pa mena, e duna matarau taroto manako iyapana e tawai rabineya duna ki taneya idiwono. [16] Ki maba, wi wiga taniga duna maba iyapana kawarimugu miniyoto siwa da mu wi iyaga bagi kawaya ki empomoto ki ka mu Mamanuga God Kunumau Tondau e si esida tepapomoto."

Mamanuga God e gorai oragai ki kabuwai

[17] "Oragai apunai Mosisi gora tapu ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai badidi tagubu ki nau koritapana kwenupana ki nana bausugubuwani bo? Pa mena, wi inako eba wainapiyoi. Nau eba gora oragai ki koritapana ki nana bausugu-buwani ko mu badidi tagubu ki mibai wenawagana ki nana ka nau bausugubuwani. [18] Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana badidi maba idiwana ki gorai ka e wateya tondau. Iyapana gora ki wirapamana bo e okai marai munta mo surupamana ki yawatai mo pa mena. Gora oragai tampu ki mibai makeya makeya wena-yagisi kewoyagisi eweya ka kunuma yo waira kuduba gogatagisi. [19] Ki pokere iyapana gwedewau gora oragai ki marai munta mo paerepomoto bo mu kowa-muguma gora marai munta ki kamadamana ki nana kabuwatamini, ki ka aita kunumau Mamanuga God e gari rabineya ka iyapana ki maimeretagisi tariya kawareya idiwono. Ko iyapana gwedewau gora oragai ki makeya makeya kwaetogomono ade kowa-muguma kabuwatamono da mu kwae-tagamu ki kawareya mu kowamuguma inako mete kwaetogomono, ki ka aita kunumau Mamanuga God e gari rabineya ka iyapana ki kawakawaya-tagisi kebari bagi kawaya ki kawareya idiwono. [20] Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete kina ki mu wainapiyamu da; 'Nu ka Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai kwaigemei ragidai.' Ko wainapumuri; Mu bagi supasupai kwaetagamu ki maba wi mete inako kwaiwagi ko ade eba wade ewaiwatamuri, ki ka Mama-nuga God wi iyapana bagi supasupai eba nidini ade e gari rabineya kunumau ki wi eba posiwagi."

Nuwapupu ki kabuwai

[21] "Gora oragai inako wagau; 'Kau waretagi eba mini poyo. Kau ki kwae-nuwagi ki ka
iyapana kau wadinimoto idamaga gurai kau naurigeya ugwadini-moto ragiragi manako
kau paeregi ki bimbinai makeya makeya bita negeni.' Wi kataigau da takari kawaya
ka oragai ragidai gora ki wainapamawa kwae-tagamawa. [22] Ko nau nidiyani wainapu-
muri; Kau nima waretagi bameya nuwagi pupuwagau ki ka iyapana kau wadinimoto
idamaga gurai kau nauri-geya ugwadinimoto ragiragi manako kau paeregi ki denai bita
negeni. Ade kau nima yona berokoi pokaiya kau waretagi kirapiyei ki ka iyapana kau
wadinimoto kawakawai ragidai mu yabaramugu tamunimoto. Ade kau nima waretagi
siyei da e ka notababa apunai ki kau mata nonarai ki yawateya kayanugana kwaenugei.
[23] Ki pokere nau ade nidiyani wainapumuri; Kau nima puyo Mamanuga God e kepakepai
kawareya tarana kwaenugei manako ki makeya ka kau notagi yagisi ke; 'Akae, nau
waretani bameya kwaesugubuwani siyasiya ki e wainapiyau tondau.' Kau notagi inako
yogono, [24] ki kau puyogi ika kamadi manako kayanuwagi kau waretagi bameya kau paeregi
ki wade supasupapi ade besipi were ewa wiranuwagi baunuwagi kau puyogi ki Mamanuga
God nene ika tari.
[25] Kau gwede mo paerepipi ki gwawai kau iyaragi wadiniyoto kawakawai ragidai mu
bamamugu kayayogono ki kau yawatau e mete wibo mena kau paeregi ki wadumuri
supasupa. Kau ki eba kwaenuwagi ki ka e uburoto kau wadiniyoto idamaga gurai iyapana
naurimugu ugwaditami-yamu ragiragi ragidai mu idamaga rabineya kau tamuniyoto.
Tamuniyoto manako mu ubumoto kau wadinimoto supasupa manako ewa wiratagisi pinai
ragidai idamaga rabineya kau tamuni-moto da mu ubumoto kau diburanimoto. [26] Nau
nidiyani wainapi; Kau dibura rabineya tondowa yarowa da kau paeregi ki denai kuduba
kau kewopi were."

Sipuma goragora eba rauru kawakawara kasiwaraigamana ki kabuwai

[27] "Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu, tagubu ke; 'Wi
sipuma goragora eba rauru kawakawara kasiwaraiwogoi idiwoi.' [28] Ko nau karako wi
nidiyani wainapu-muri; Apunu mo uburoto ridi mo empoto manako e rabineya ridi ki
mete ukwapamana poisiyasiyai wainapono ki ka e notai ororeya mena bigiwena sipuma
goragora rauru kawakawara-wena. [29] Ki pokere, kau yabugi garu berokoi kwaenugana ki
nana weyaweya-niyau taininiyau ki kau kiya uburi yabugi ki wadi toporu kwenupi. Kau
inako kwaenuwagi ki kau midigi kwakware-pugi bani makariyagisi ko ki ka eba gwedei
mete kina mibai ka aita ewa ka kau bagi kawaya tondowa. Ko kau inako eba kwaenuwagi
ki kau bani wainapiyei da kau midigi kwakwarepugi ka bagi kawaya ko aita ewa ka mu
kau midigi kwakwarepugi bagi kawaya ki yadini matau kwenupomoto. [30] Ade kau idagi
garu berokoi kwaenugana ki nana weyaweyaniyau taininiyau ki kau kiya idagi ki mei puru
kwenupi. Kau inako kwaenuwagi ki kau midigi kwakware-pugi bani makariyagisi ko ki ka
eba gwedei mete kina mibai ka aita ewa ka kau bagi kawaya tondowa. Ko kau inako eba
kwaenuwagi ki kau bani wainapiyei da kau midigi kwakware-pugi ka bagi kawaya ko aita
ewa ka mu kau midigi kwakwarepugi bagi kawaya ki kuduba yadini matau kwenupomoto."

Ridi apunu ragi kasiwaratagamu ki kabuwai
(Mateyu 19:9; Maki 10:11-12; Ruki 16:18)

[31] "Oragai ragidai oka inako mete tampu, tagubu ke; 'Apunu mosi e wainai kamadana
wainapiyau ki ka e anika meyana puru ki okai okapoto kweyoto.' [32] Ko nau karako nidiyani
wainapumuri; Apunu mosi e wainai apunu mo mete eba iwa ko e wainai ki pa asusu
ragipupu manako ridi ki ewa kayayagisi apunu kudubai mo uworoto, ki ka e nobomoi
yabiri kwaewena siyasiya ki pokaiya ka ridi ki e nobomoi yabiri ki rauru kawakawarapupu.
Ade apunu ridi wakeyara uwapu ki e mete kina ka ridi ki e nobomoi yabiri ki rauru
kawakawarapupu." Iyesu inako wagubu.

Gwede mo si pokaiya gwaiyaba kaimatana iwegemei ki kabuwai

[33] "Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu, tagubu ke; 'Wi badidi
kwaigamana ki nana gwede mo e si pokaiya gwaiyaba kaima-tana Mamanuga God bameya

iwagubu ki kuduba wi makeya makeya kwaiwogoi ko eba paerepiyoi.' [34] Ko nau karako
nidiyani wainapumuri; Wi gwaiyaba yonai mo iwagi ki ka wi gwede mo e si pokaiya
gwaiyaba kaimatana eba iwagi. Wi kunuma si pokaiya gwaiyaba kaima-tana eba iwagi
mibai ka kunuma ka Mamanuga God e tondau ki watai. [35] Ade wi waira si pokaiya gwaiyaba
kaimatana eba iwagi mibai ka waira ka Mamanuga God e kerarai tainipiyau uburau ki
watai. Ade wi natere Diyerusaremu e si pokaiya gwaiyaba kaimatana eba iwagi mibai ka
natere ki ka nu Kaiwawonuga Kawaya e naterei. [36] Ade wi wiga debaga pokaiya gwaiyaba
kaimatana mete eba iwagi mibai ka wi wiga kasiyaraga pokaiya iwagi ki ka gwede mo eba
wenayagisi. Wi badidi iwagi ki pokaiya ka wi debaga kumai eyaka mena kwaitana poe bo
pinai eba wenapoto. Pa mena. [37] Ko wi yau mena kwaiwagi; Wi wainapiyamu da gwede mo
ka pa mena ki ka wi 'pa mena' iwagi, ade wi waina-piyamu da gwede mo ka mibai ki ka wi
'mibai' iwagi. Wi yona ki kawareya gwede mo iwagi, yona ki kuduba ka Berokoi Apunai e
deneya bauwagau."

Nu deni deni bimbina kasiwaraigemei ki kabuwai
(Ruki 6:29-30)

[38] "Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu, tagubu ke; 'Apunu
mosi e waretai yabui mini-yoto sukwana ki ka bidara wadubu apunai ki gwawai uburoto e
waretai ki yabui mete miniyoto sukwana. Ade apunu mosi e waretai uwarai miniyoto siwa
ki ka bidara wadubu apunai ki gwawai uburoto e waretai ki uwarai mete miniyoto siwa.'
[39] Ko nau karako wi nidiyani wainapumuri; Iyapana mosi gwede berokoi mo kau bamageya
kwaeyogono ki kau denai bimbina eba wadi. E kau kwanabugi garu minibu ki kau denai e
eba mini ko kamadi da e kau kwanabugi tenene ki mete miniyoto ka baganai. [40] Ade kau
waretagi mo bameya kau kwaenugibi siyasiya manako e denai kau midigi tatamai kweyana
ki nana yagisi ki kau eba kau midigi tatamai ki mena rikapi kwei ko nusuru tatamai ki mete
kwei. [41] Ade piyara apunai mosi kau e waitapana yawata eba rowarowa e igwai ketowa-pana
wagau ki kau yawata rowarowai-tau ade yari e igwai ketowapi were kwei. [42] Ade iyapana
mosi kau gwede-gwedegi ki genei yagisi ki kau e kwei, ade iyapana mosi baiyagisi kau
gwede-gwedegi pa wadana empana ki nana yagisi ki kau eba gwandagi nuwagi ko kamadi
da e yadini."

Nu iyaranuguma mete nota kwarikwarisitamana ki kabuwai
(Ruki 6:27-28, 32-36)

[43] "Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu, tagubu ke; 'Wi
kowaguma nota kwarikwarisi-tamiyoi ko wi iyaraguma keitamiyoi.' [44] Ko nau karako
nidiyani wainapu-muri; Wi iyaraguma ki mete nota kwarikwarisitamuri ade wi giriniyamu
pasuniyamu ragidai ki mu nene ka wi Mamanuga God bameya guriguriwagi. [45] Wi inako
kwaiwagi ki ka wi kunumau tondau apunai Mamanuga God e munuiyoma mibai. E yagisi ki
ka e umuneya madega uburoto iyapana bagai ade eba bagai ki mu kawarimugu tapapoto,
ade e yagisi ki ka e umuneya nawaya baiyagisi iyapana supasupai kwaetagamu ragidai ade
eba supasupai kwaetagamu ragidai ki mu kawarimugu kaworoto. [46] Kau nota kwarikwarisi-
niyamu ragidai ki mu mena denai nota kwarikwarisitamiyowa ki ka Mamanuga God kau
gwede nana wadiniyoto bagi? Kau kwaenugibi ki ka eba gwede kawaya mosi. Iyapana
takesi wadamu ragidai ki mu mete inako kwaetagamu. [47] Ade kau kowagiyoma nuwageya
po ragidai ki mu mena waretatamiyowa mete yonaiwogoi ki kau gwede bagi mo eba
kwaenugibi. Mamanuga God eba kataimugu ragidai ki mu mete inako kwaetagamu. [48] Ki
pokere, wi Mamaga kunumau tondau e bagi supasupai mena kwaewagau ki maba wi mete
inako bagi supasupai mena kwaiwogoi." Iyesu inako wagubu.

6

Gwedegwedemaga pa mena ragidai waitatamana ki kabuwai

[1] Iyesu yona ade mosi tadebu, wagubu ke; "Naigida mena idiwoi. Wi gwedegwede
kuduba Mamanuga God nene kwaiwogoi ki ka eba iyapana wi eminimana ki nana

kwaiwogoi ko wi weki gwaiya mena kwaiwogoi. Wi iyapana eminimana ki nana kwaiwagi
ki ka wi Mamaga kunumau tondau aita puyo wi eba negeni.
[2] Ki pokere wi iyapana gwedegwede-maga pa mena ragidai waitatamana wainapiyamu
ki ka eba iyapana wi eminimana ki nana yonai iwagi kawaya ko giyansu mena mu
waitatamuri. Iyapana midimaga pa matakawagau ragidai ki mu maba wi inako eba
kwaiwogoi. Mu ka guriguri tawai rabineya ade imatau noda gongomu-tagamu iyapana
mu emitamana simaga tepapamana ki nana matarau kwae-tagamu. Nau yona mibai
nidiyani wainapumuri; Mu upimaga denai ka mu yewe wairau wadumpu kewowena. [3] Wi
iyapana waitatamana ki nana waina-piyamu ki ka wi matarau iyapana yabumugu mu eba
waitatamuri ko wi wibo mena weki gwaiya mu waitata-muri da kowaguma wi bagi badidi
kwaigubu ki sisiyai mete eba kataitagisi. [4] Wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamaga ki nu weki
gwaiya badidi kwaigemei ki kuduba matarau empiyau apunai ki e uburoto denai puyo wi
negeni."

Nu Mamanuga God bameya gurigurigamana ki kabuwai
(Ruki 11:2-4)

[5] "Wi Mamanuga God bameya gurigurigamana kwaiwagamu ki ka wi iyapana midimaga
pa matakawagau ragidai ki mu maba inako eba guri-guriwogoi. Mu ka iyapana mu
emita-mana ki nana guriguri tawai rabineya ade imatau mete kina matarau ubumu
guriguritagamu. Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Mu denimaga ka mu ororeya
mena wadumpu kewowena. [6] Wi gurigurigamana kwaiwagamu ki ka wi wibo tawaga
rabineya kaiwuri gudu umamuri manako wi Mamaga ki nu yabunugu matarau eba
empemei apunai ki e bameya guriguriwagi. Wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamaga ki nu
weki gwaiya badidi kwaigemei ki kuduba matarau empiyau apunai ki e uburoto wi bagi
kawaya kwaigubu ki denai puyo wi negeni.
[7] Wi Mamanuga God bameya gurigurigamana kwaiwagamu ki ka wi iyapana kwaiyanai
ragidai mu buburi-maga kororai mibi pa mena rowarowa kawaya tagamu kaiwu idiwu ki
mu maba wi inako eba guriguriwogoi. Mu notapiyamu da; 'Nu rowarowa kawaya inako
buburigomu ki ka e nu waina-niyoto'. Mu inako notapiyamu, [8] ko wi mu maba inako eba
kwaiwogoi. Wi nuwaga notaga kuduba ki Mamanuga God e matarau empiyau ki pokere wi
gwede nene wainapiyamu ki e ororeya mena kataiwena kewowena were ewa wi e bameya
gurigurigubu. [9] Wi Mamanuga God bameya guriguriga-mana ki wi guriguri yau maba
iwagi;
'Mamanuga, kau ka Kunumau tondei. Nu nuwanugu kau sigi bagi kawaya ki kawayayagisi.
[10] Nu nuwanugu kau garigi rabineya kaiwana kau kasiyaragi pokaiya idiwana ki marai
baiyagisi. Nu nuwanugu kau kaubo nuwageya kunumau badidi wainapiyei
kwaenugei ki maba kau yewe wairau inako mete kwaenuwagi da wenayagisi.
[11] Nu baninuga karako nene waina-pemei ki kau nege.
[12] Ade kowanuguma berokoi nu bamanugu kwaetagubu ki nu nubo notanugu deni mena
surumipi ki maba berokoi nu kwaigibi ki kuduba kau mete kau kaubo notageya
deni mena surupi.
[13] Kau kwayubaniyo da gwede ragiragi mosi eba baiyagisi nu nukeniyoto, ade kau Berokoi
Apunai bodapi da e eba baiyagisi nu giriniyoto. Kau ka Kaiwawo maramara tondei.
Kau kasiyaragi ade kau tanigi kawaya ki mara-mara tondono kaniyono. Ki mibai.'
Wi inako guriguriwagi.
[14] Ade yona yau mete wainapumuri; Iyapana bera berokoi mo wi bamagau kwaetagubu
ki ka mu berokoi badidi kwaetagubu ki wi notagau deni mena surupumuri. Wi inako
kwaiwagi ki ka wi Mamaga kunumau tondau ki e mete uburoto wi bigi badidi kwaigubu ki
kuduba deni mena notagogapoto. [15] Ko iyapana bera berokoi mo wi bamagau kwaetagubu
ki wi notagau deni mena eba surupumuri ki ka wi Mamaga kunumau tondau ki e mete wi
bigiga ki eba empoto notagogapoto. Pa mena."

Mamanuga God e nene bani kamadamu ki kabuwai

[16] "Wi gurigurigamana ki nana Mamanuga God e nene bani kamadu-muri ki ka wi
iyapana midimaga pa matakawagau ragidai badidi kwae-tagamu ki mu maba wi inako
eba kwaiwogoi. Mu ka kiyabumaga nuwa-boya kiyabui maba idiwu da iyapana mu
kiyabumaga ki empamana manako ki pokaiya kataitagamana da mu Mamanuga God nene
bani kamadumpu idiwu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Mu kwaetagubu ki denai ka mu
wadu-mupu kewowena. [17] Wi Mamanuga God e nene bani kamadumuri ki ka wi kiyabuga
siruwapumuri monagaiwagi ade wi debaga isiwaripumuri. [18] Wi inako kwaiwagi ki ka
iyapana wi midiga bagi kawaya ki empomoto manako eba kataitagisi da wi Mamanuga
God nene bani kamadumpu idiwu. Wi Mamaga ki nu yabunugu eba empemei apunai ki
e mena kataiya. E ka wi weki gwaiya badidi kwaiwagamu ki kuduba matarau empiyau
apunai ki pokere aita ewa ka e uburoto wi badidi kwaigubu ki denai puyo negeni."

Nu puyo denai kunumau yadamu
(Ruki 12:33-34)

[19] "Wi gwedegwedega yewe wairau eba bondaiwogoi magara miniyoi. Yewe wairau ka
ketere baitagisi wi gwede-gwedega purupomoto ade wi gwede-gwedega niniyagisi. Ade
kuwa ragidai mete baitagisi wi tawaga baupomoto wi bondaga magara nakamupu ki kuwa-
tagisi. [20] Ko wi Mamanuga God e nene kwaiwogoi ki ka wi deniga ki e kunumau wi nene
puyo tapu ki kawayayogono yarono. Kunumau ka ketere eba bai-tagisi wi puyoga ki
purupomoto ade wi puyoga ki eba niniyagisi. Ade kuwa ragidai mete eba baitagisi wi
deniga ki kuwatagisi. Pa mena. [21] Wi yewe wairau magaraga damupumuri ki ka wi nuwaga
notaga waira yau purapurai ki mena kawareya ukworono. Ko wi magaraga kunumau
damupumuri ki ka wi nuwaga notaga kunuma purapurai ki mena kawareya ukworono."

Mamanuga God e tanai nu rabinanugu tondau ki kabuwai
(Ruki 11:34-36)

[22] "Wi yabuga ka wi kwakwarepuga ki dunai. Wi yabuga bagi negai kawaya ki ka wi
midiga kwakwarepuga mete tanai kawaya, [23] ko wi yabuga gwaku-gwakuyagisi berokoy-
agisi ki ka wi midiga kwakwarepuga tanai ki sisipupoto. Ki maba, tanai wi rabinagau ki
sisipuyagisi, akae, ki ka wi rabinagau sisipu kawaya umoroto."

Mamanuga God ade waira yau gwedegwedei ki kabuwai
(Ruki 16:13; 12:22-31)

[24] "Iyapana mosi e kawakawaiyoma apeya mu bigabigamaga kwaeyogono ki ka e badidi
maba mo yogono ki e umunui yodono ade wirayogono mo yogono ki e umunui mete
yodono? Ki pa mena mibai ka e uburoto mosi nota kwarikwarisipono ko ade mosi
keipono ade uburoto mosi e diriwai kwaeyogono ko ade mosi tagararapono. Ki maba, wi
Mamanuga God e nene wainapamana wainapiyamu ki ka wi waira yau gwedegwedei nene
notagogapumuri. Ade wi waira yau gwedegwedei nene wainapamana wainapiyamu ki ka
wi Mamanuga God notagogapumuri.
[25] Ki pokere, nau nidiyani wainapu-muri; Wi karako yewe idiwana ki iyai nene eba
wainapiyoi. Wi masura kupamana bo awana kubamana bo midi tatamai umamana ki
bani deneya baiyagisi ki nene wi eba wainapiyoi bo nuwaboyaiwogoi. Bani ka eba gwede
kawaya mosi ko wi iyaga ka kawaya esida. Ade sipuma goragora ka eba gwede kawaya mosi
ko wi midiga kwakwarepuga ka kawaya esida. [26] Nau keyakeyai mosi midiwari naureya
nidiyani ki wi wainapumuri; Midiwari iyarau iwu ki mu upi eba kwaetagamu, mu raupomu
eba kwaetagamu, ade mu bani magara nakapamana tawai pa mena, ko mu banimaga
ka Mamanuga God maramara mu tageyau iyatamiyau. Mamanuga God e yabuiya wi ka
kawaya esida ko midiwari mu ka erida. [27] Wi yewe wairau idiwana ki iyai nene wainapiyoi
nuwaboyaiwogoi ki ka wi iyaga ki pokaiya eba rowarowayagisi. Pa mena, wi iyaga piri
munta mena mete eba rowarowayagisi.
[28] Wi sipuma bo goragora umamana ki nuwaboyai mete eba wainapiyoi nuwaboyai-
wogoi. Nau keyakeyai mosi paraparawasi naureya kabuwaniyani ki wi wainapumuri;
Paraparawasi mu ka eba upitagamu ade mu kwakwarepu-maga sikwapamana nene mete

eba wainapiyamu, [29] ko wainapumuri; Kaiwawo Soromoni e ka purapura apunai ade e
gwedegwedei umapu monagawena ki tanai ka kawaya, ko e gwedegwedei ki tanai ka ade
marai munta erida ko paraparawasi mu tanimaga Mamanuga God mu pa tagebu ki tanai ka
kawaya esida. [30] Gwaba karako kasiga uburau ko tawiri pasumoto ki uroto kewoyagisi, ko
wainapumuri; Mamanuga God gwaba kaina ki pa monagatamiyau ki ka e sipuma goragora
wi negeni monaganiyoto bo? Ena e wi negeni monaganiyoto. Akae, wi sumaga Mamanuga
God bameya ka marai munta erida wainapakani.
[31] Ki pokere wi bani kupamana bo awana kubamana ki nene eba wainapiyoi nuwaboy-
aiwogoi, ade wi gwedegwede umamana ki nima negeyana ki nene mete eba notapiyoi.
[32] Mamanuga God eba kataimugu ragidai tawana tawana idiwu ki mu inako notapiyamu
kwaenetagamu iwu, ko wi Mamaga kunumau tondau ki e kataiya da wi bani pa mena
ade gwedegwede pa mena pa idiwana ki ka eba baganai. [33] Wi e gari rabineya idiwana ki
kwaenei mena kwaiwogoi ade wi nuwaga notaga e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena
supasupai makeya makeya kwaiwogoi ki ka e bani yo gwedegwede kuduba inako deni
mena wi negeni.
[34] Ki pokere mara marawani nene ki wi karako eba notapiyoi nuwaboya-iwogoi. Mara
marawani baiyagisi ki ka wi e bitai bo e nuwaboyai kataiwagi, ko wi eba karako ki notapiyoi
nuwaboya-iwogoi. Mara marawani ki ebo marawani nene ade mara karako ki ebo karako
nene."

7

Iyapana berokoi eba tadeyomu
(Ruki 6:37-38, 41-42)

[1] Iyesu ade tadebu, wagubu ke; "Wi kowaguma emitamuri ki ka wi garugaru mena mu
eba waigubatamuri da Mamanuga God wi mete eba waigubaniyoto. [2] Wi iyapana gwede
maraitau tagemuri ki denai ka Mama-nuga God wi maraitau negeni, ade wi iyapana gwede
kawaya daganani tagemuri ki ka Mamanuga God denai kawaya daganani wi negeni."
[3] Iyesu inako wagubu, manako ade tadebu, wagubu ke; "Kau nima waretagi e yabuiya
gwede mugu marai munta mo kenepupu empipi nuwegei ki kau badidi pokere kau kiya
yabugeya ripa tapai kawaya mo kenepupu ki eba empipi were nuwegei. [4] Kau gwede
nana yabarayabara kau waretagi siyei, nuwegei ke; 'Kabai, kau yabi da nau waitaniyani
mugu marai munta kau yabugeya supu ki koritapani.' Kau gwede nana inako nuwegei ko
ripa tapai kawaya kau kiya yabugi kenepupu ki kau eba empipi were nuwagibi? [5] Wi ka
midiga pa matakawagau ragidai. Wi yabiri ripa tapai kawaya wi wiga yabuga kenepupu
ki koritapumuri da wi tawana naigida empumuri were ewa ka wi kowaguma yabumugu
mugu marai munta kenepupu ki waitatamuri koritapumuri.
[6] Gwede bagi Mamanuga God e nene ki wi taku eba tagemuri kwaenda taku ade wiratagisi
wi wiga menimoto. Ade wi taene monabu bagi kawaya ki wi boyo yabaramugu eba
nakapumuri kwaenda boyo dogiya mete taisi kurakurapomoto utapomoto."

Mamanuga God e kwaenepamu e gudui miniyamu
(Ruki 11:9-13)

[7] "Nau suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Wi Mamanuga God bameya badidi
iwagi ki e negeni. Wi iya yawatai kwaenepumuri ki ka e yawata ki wi kabuwaniyoto.
Wi e gudui mini-muri ki ka gudu ki wi nene siwayagisi, [8] mibai ka iyapana gwedewau
Mama-nuga God bameya genetogomono ki ka e denai mu tageni. Ade iyapana gwedewau
kwaenetogomono ki ka mu mibai bananapomoto. Ade iyapana gwedewau gudu minimono
ki ka gudu ki mu nene siwayagisi.
[9] Wi gwedewau munuguma mete kina ki wi yona yau wainapumuri; Wi munuga mosi
baire nene yagisi ki ka wi e bowa kwemuri kupoto bo? Ae, pa mena. [10] Ade e menamena
kupana nene yagisi ki ka wi e motamota berokoi kugura kwemuri da e ki kupoto bo? Ae,
pa mena. [11] Ki pokere wainapumuri; Wi iyapana kaina yewe wairau idiwu ki wi ka eba bagi
ko wi munuguma mu bamamugu ka wi bagi mena kwaiwa-gamu puyo ebo ebo bagi mena

mu tageyamu. Ki maba, Mamanuga God e ka bagi kawaya esida kunumau tondau ki apunai
ki pokere nu mete kataigibi wetawetara da iyapana gwedewau e bameya genetagisi ki ka
e denai puyo bagi ebo ebo ki mena mu tageni.
12 Ki pokere, wi nuwagau iyapana wi bamagau badidi kwaetagamana waina-piyamu ki
wi yabiri mu bamamugu inako mete kwaiwogoi. Oragai apunai Mosisi gora tapu ade
Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai badidi tagubu ki mibai kuduba
ka ki kena."

Katamuru kapokaporoi ade katamuru dadarai ki kabuwai
(Ruki 13:24)

13 "Wi kunuma katamurui kapo-kaporoi ki rabineya kaiwuri. Bita wadamana tawanai
ki katamurui ka dadarai kawaya ade yawata ki kayatagamana ka eba ragiragi ki pokere
iyapana ropani kawaya yawata ki kayatagamu. 14 Ko iya yawatai ki katamurui ka
kapokaporoi ade yawata ki kayatagamana ka ragiragi kawaya ki pokere iyapana eba ropani
yawata ki bananamupu kayatagaubu."

Ripa mibai kirau ki kabuwai
(Ruki 6:43-44)

15 Iyesu iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e yonai mu mubo notamaga
pokaiya beratagamu tagamu iwu ragidai ki mu wi naigida mena emitamiyoi. Mu
midimaga kwakwarepu-maga matarau empumuri ka papa sipi maba moyamoyakai ko mu
rabinamugu ka berokoi taku kamarai wasibena maba tayatayabadai. 16 Mu badidi kwae-
tagamu ki pokaiya ka wi mu kiyabumaga kataiwagi. Gaya madai kauma eba wenapoto
ade impunewa madai damaya eba wenapoto. 17 Ripa iruirui kawaya ka mibai bagi kawaya
naigida mena kiroto ko ripa wayowayoi ka mibai kiroto siyasiya. 18 Ripa iruirui kawaya
ka mibai berokoi eba kiroto, ade ripa wayowayoi ka mibai bagi kawaya eba kiroto. 19 Nau
nidiyani wainapumuri; Ripa mosi e mibai eba kirau ki ka mu ripa ki meyomoto yadini
matau kwenupomoto. 20 Ki maba, iyapana mu mubo notamaga pokaiya Mamanuga God e
yonai beratagamu tagamu iwu ragidai ki mu badidi tagamu kwaetagamu iwu ki pokaiya
ka wi mu kiyabumaga matarau emitamuri."

Mamanuga God yagisi ke; 'Nau eba kataineya wiyo'
(Ruki 13:25-27)

21 Nau nidiyani wainapumuri; "Iyapana ropani kawaya nau sidiyamu tagamu ke;
'Kaiwawoni, Kaiwawoni.' Mu inako tagamu ko mu dai mena ka Mamanuga God e gari
rabineya kunumau baitagisi. Iyapana gwedewau nau Mamai kunumau tondau e nuwaiya
badidi wainapiyau ki makeya makeya kwaetagamu ragidai ki mu mena ka e bameya
baitagisi. 22 Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba mu nauri-mugu ugwaditamana
ragiragi ki marai baiyagisi makeya ka iyapana ropani kawaya baitagisi nau sidini, tagisi
ke; 'Kaiwawoni, Kaiwawoni, nau kau sigi pokaiya Mamanuga God e yonai dimasugekeya
ade kau sigi pokaiya ka nau kweya kairapu ropani kawaya siwakeketamekeya ade matakira
ebo ebo mete kwaesugekeya mibai wena-piyawa.' 23 Mu inako tagisi ko nau denai mu
tadeyani, suwagani ke; 'Wi bani baigubu? Nau eba kataineya wiyo. Wi ka bera berokoi
kwaiwagamawa ragidai ki pokere kamadisinimuri kaiwagi."

Iyapana apeya tawa wadumupu ki keyakeyai
(Ruki 6:47-49)

24 "Iyapana nima nau bamaneya baiyagisi manako nau yonani suwagu-buwani ki makeya
makeya kwaeyogono ki e iyai badidi maba ki keyakeyai nau karako suwagani wainapumuri;
E ka apunu notanotai mosi ki e tawai bebedai ki urubai rorowa kawakawaya ukwatapu supu
bebeda nunutapu ki maba. 25 Nawaya aniyata wagubu ade awana goya ade nusuru bauwena
tawa ki kweyana gwairi kwaewagawa, ko e tawa ki bebedai rorowa kawakawaya ukwatapu
nunutapu ki pokere tawa ki eba gwairiwena. 26 Ko iyapana nima nau yonani yau wainapoto
ko makeya makeya eba kwaeyogono ki ka e notababa apunai ki e tawai bebedai ki urubai

iyaruiyaru ukwatapu nunutapu ki maba. [27] Nawaya aniyata wagubu, awana goya bauwena
ade nusuru tapu tawa ki minibu da tawa ki deni mena gwairiwena rororororowena."
[28] Iyesu yona ki wagubu kewowena makeya ka iyapana kuduba e yonai wainamupu mu
notamaga kowena kodabamaga kamupu, [29] mibai ka e kabuwai ka kasiyarai kawaya ko
Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai ki mu kabuwamaga ka kasiyarai pa mena.

8

Iyesu ubupu apunu mosi sigira berokoi wadubu ki iyapupu
(Maki 1:40-45; Ruki 5:12-16)

[1] Iyesu kwaunai ki kamadubu kawarawa ka iyapana ropani kawaya e ewakumamupu.
[2] Ki makeya ka apunu mosi sigira berokoi wadubu e kwakwarepui kwatakwatawena
ki bauwena Iyesu empupu. E garugaru mena yabadubu Iyesu yabareya kwarisi-wena
e ramatai kawareya ubupu manako genepupu, wagubu ke; "Kaiwa-woni, kau kaubo
nuwageya ko kau nuwanuwasiniyei ki kau nau wadisini bagi." [3] Iyesu apunu ki e nuwaboyai
wainapupu ki pokere e idai roronapupu apunu ki e mideya tapu manako sibu, wagubu
ke; "Nau nuwaneya kau iya negeyani ki pokere kau sigiragi ki nau karako surupakani
da kewoyagisi." Iyesu yona ki wagubu makeya ka apunu ki e sigirai garugaru mena
kewowena e midi wateya wateya bauwena manako e iyawena. [4] Ko Iyesu apunu ki tatama-
pupu, wagubu ke; "Nau karako iyani-buwani ki sisiyai kau iyapana eba tade ko kau deni
mena Mamanuga God Bameya Dobopiyamu Ragidai mu bamamugu kayanuwagi da mu kau
eminimoto manako ewa kayanuwagi oragai apunai Mosisi gora tapu ki makeya makeya
kwaenuwagi Mama-nuga God bameya puyo tari. Kau inako kwaenuwagi ki ka iyapana
kawakawai kau eminimoto manako mibipomoto da kau sigiragi wana kewowena." Iyesu
inako wagubu.

Apunu kawai mosi e bigabigai apunai sigirawena
(Ruki 7:1-10)

[5] Iyesu natere Kaponiyamu rabineya bauwena ka tawana Roumi ragidai mu piyara-
muguma kawaimaga mosi e ika bananapupu manako waita nene Iyesu genepupu sibu,
wagubu ke; [6] "Kaiwa-woni, nau bigabigani apunai sigira kawaya wadubu e idai kerarai
bada-badamawena bisi kawayawena kebari kawareya makariwagau ukwarau."
[7] Iyesu yona ki wainapupu, ka e denai sibu, wagubu ke; "Baganai, kaigomu da nau e
empani iyapani."
[8] E inako wagubu, ko piyara apunai ki garugaru mena denai wagubu ke; "Kaiwawoni,
ki pa mena. Kau ka apunu bagi kawaya ko nau ka eba bagi da kau nau tawaneya yari.
Kau pa yona mena nuwagi manako nau bigabigani apunai iyayagisi. [9] Nau mete kina
ka iyapana kawakawai dai mu kobamugu ade nau kobaneya ka piyara dai mete kina.
Nau mu kayatagamana suwagani ki mu kayatagisi. Nau mu kebomana suwagani ki mu
kebomoto. Ade nau bigabigani apunai nau bigani mo kwaewagana siyani ki e nau bigani
ki kwaeyagisi."
[10] Iyesu yona ki wainapupu, ka e notai wagubu ke; "Akae, apunu yau e sumai ka kawaya."
E inako notapupu manako wirawena iyapana ropani kawaya e ewakumapamawa ika ubu-
mawa ki tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapumuri; Tawana Isiraero ragidai wi
paunagau ka nau apunu yau e sumai maba mo eba bananapuwani. [11] Nau yona mibai
nidiyani wainapu-muri; Iyapana kwaiyanai ragidai tawana tawana kuduba madega kau-
wagau madega posiwagau were bai-tagisi manako kebomono Mamanuga God e gari
rabineya kunumau wi ripakwarakwaraguma Eburamu, Aisiki ade Diyaikapu mete kina
mu mete ewapuru mamamatogomono bani kupomono idiwono. [12] Wi Diyu ragidai wi ka
Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki ragidai ko wi eba suma-iwagamu ki pokere
Mamanuga God uburoto wi teniyoto matarau gari tagaiya sisipu rabineya isiyaniyoto
manako wi ika makariwogoi uwariga sisiripiyoi 'aige, aige' iwogoi idiwoi." [13] Iyesu
inako wagubu manako wira-wena piyara apunai ki sibu, wagubu ke; "Kau tawageya ade
kayanuwagi. Kau nau sumasinibi ki pokere kau bigabigagi apunai ki iyayagisi."

Iyesu yona ki wagawa makeya ka piyara apunai ki e bigabigai apunai deni mena iyawena.

Iyesu iyapana ropani kawaya iyatamiyawa
(Maki 1:29-34; Ruki 4:38-41)

14 Ki eweya ka Iyesu apunu Pita e tawaiya kayawena. Apunu Pita e memenagui ridai
muyamuyawena ika kebari kawareya ukwarawa, 15 ki pokere Iyesu kanibu e idai ridi ki
kawareya tapu manako ki makeya ka e muyamuyawena ki deni mena kewowena manako
e kipu ubupu kanibu Iyesu diriwai kwaewena bani dai warapupu kwebu.
16 Kemorawagawa ka iyapana ubumpu kowamuguma kweya kairapu rabinamugu idiwa
ki tetampu Iyesu bameya bautagubu manako e yona mena pokaiya keyai berokoi kuduba ki
siwakeketapu bautagubu kayatagubu ade sigira ragidai kuduba mete iyatapu. 17 Mamanuga
God e bonanai waina-piyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawaya wagubu oka tapu ki
mibai wana wenawena yau kena. E oka tapu ki inako wagubu ke; 'Sigira ebo ebo nu umeme
dokodokonibu ki e rikapupu wadubu kayawena.'

Nu Iyesu eweya badidi maba kaigamu
(Ruki 9:57-62)

18 Iyapana ropani kawaya bautagubu Iyesu kwagaramupu emitapu ka e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai tadebu da e yo mu ewapuru waka kawareya kaburu papasi daikere
kayatagamana ki nana wagubu. 19 Ki makeya ka Mama-nuga God e gorai ki kataiya apunai
mosi bauwena Iyesu sibu, wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau kayanuwagi tawa
tawa umowa ki nau kau ewakumaniyoni mete iwomu."
20 E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Taku kamarai ki mu ka waira
umuneya ukwapamu gawara-maga mete kina. Ade midiwari iyarau iwu ki mu ka
tawamaga ripa kawareya mete kina. Ko nau Kunumau Kawa-puwani Apunai gawara nau
ukwarana bo aiyatasugana ki watai mo pa mena."
21 E tadeyau kabukabuwa apunai mosi bauwena e sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni,
kamadisini da nau yabiri kayasugani nau mamai powena ki ononopani were ewa ki nau
bausugani kau ewageya kayasugani."
22 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Iyapana keyaimaga powena
ragidai ki mu mena ubumoto popotagubu ragidai onono-tamini, ko kau kiya uburi nau
ewaneya yabodowa."

Nusuru kawaya mo bauwena Iyesu wagubu puruwena
(Maki 4:35-41; Ruki 8:22-25)

23 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka kawareya yamupu. 24 Mu
kayatagubu kaiwa ka nusuru kawaya mo garugaru mena bauwena towawa wirawena
yabadubu waka rabineya posiwena da waka waunitau kaburu surana kwaewagawa. Ko
Iyesu ika waka rabineya ukwarawa, 25 ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai kaimupu e
wadumupu yabuyabu manako simupu, tagubu ke; "Kaiwawo-nuga, nu waunitau popoiga-
mana kwaigemei ki pokere garugaru mena waitaniyo."
26 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi gwede nana kudu
wainapiyamu? Wi sumaga ka eba kawaya." E inako wagubu manako ubupu ragiragi
kawaya nusuru towawa tadebu manako ki makeya ka nusuru pamenawena, towawa
bigawena, manako kaburu kwarisiwena ukwapu.
27 Iyapana kuduba matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu,
tagubu ke; "Apunu yau e ka nima? E bonanai ragiragi kawaya wagubu makeya ka nusuru
yo towawa e umunui wadumupu."

Iyesu kweya kairapu siwakeketapu
(Maki 5:1-20; Ruki 8:26-39)

28 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka kawareya kayatagubu kaiwa
da papasi buridere Gadara ragidai mu tawanamugu bau-tagubu. Bautagubu ka iyapana
apeya ika idiwa ki Iyesu emupu manako matarau bautagubu. Mu tawa rabineya eba
idiwa ko popotagubu ragidai nakapiyamu wateya ki ragumaga rabineya ukwapamawa.

Kweya kairapu iyapana apeya ki mu rabinamugu idiwa ki kasiyara tagemawa da mu
yawira kwaetagamawa ki pokere tawana ki ragidai mu kudumugu wainapamawa ragu ki
yawatai deneya eba iwa. [29] Iyapana apeya ki Iyesu ika bauwena emupu ka mu kwetagubu
bonanamaga ragiragi kawaya e simupu, tagubu ke; "Nu katainugu da kau ka God e Gubagai.
Nu bita wadamana marai ki eba bauwena ko nu nawananuga tondau ki pokere kau karako
gwede berapana ki nana nu bamanugu baunugibi?." Mu inako tagubu.
[30] Karako kweya madanai daikere eba uwama ka papa boyo ropani kawaya eba bigabigai
buri sipura-tagamawa idiwa. [31] Kweya kairapu papa boyo ki emitampu ka mu Iyesu
genemupu, tagubu ke; "Kau nu siwakekeniyana ki nana baunugibi ki kau tononiyo da nu
kaigamu bo buri rabinamugu teteigamu idiwomu."
[32] "Ki baganai, kaiwagi." Iyesu inako wagubu manako ki makeya ka keyai berokoi ki
kimpu ubumpu iyapana apeya ki kamaditampu matarau bautagubu kayatagubu kaiwa da
bo ki rabinamugu tetetagubu. Ki makeya ka bo ki kuduba yabaramaga babawena kweya
ki erida mena garugarumupu kaburu sikisiki-mupu manako nonamaga kubabu da mu
kuduba popotagubu gawarara.
[33] Bo baikamutagamawa ragidai ika idiwa badidi wenawena ki mu mubo yabumugere
emupu ki ka mu wakapa-tagubu kayatagubu natere ki rabineya badidi wenawena sisiyai
ade iyapana apeya rabinamugu kweya kairapu idiwa mu bamamugu badidi wenawena
ki sisiyai mete kina iyapana tademawa iwa. [34] Iyapana yona ki wainamupu ka mu
kuduba Iyesu empamana ki nana kayatagubu manako mu e bameya bautagubu ka mu e
baiyonomupu da e mu tawanamaga ki kamadana kayawagana ki nana simupu.

9

Idai kerarai badabadamawena bisi kayawena apunai
(Maki 2:1-12; Ruki 5:17-26)

[1] Iyesu waka kawareya yapu manako wirawena e ebo tawaneya kaya-wena. [2] E ika
bauwena ka iyapana dai mu waretamaga sigirawena e idai kerarai badabadamawena
bisi kaya-wena kebari kawareya ukwarawa ki kawaramupu e bameya bautagubu. Mu
sumamaga kawaya Iyesu bameya ki e empupu ki pokere e sigira apunai ki sibu, wagubu
ke; "Gubagani, kau kasiyara wainapi. Kau bigigi ki nau empuwani karako deni mena
surupakani."
[3] Iyesu yona ki wagubu ka Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai ika idiwa
wainamupu manako mu deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Apunu yau
ka Mamanuga God e si giripiyau wainapemei."
[4] Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki kuduba Iyesu empupu kewowena ki pokere
e mu manutapu, wagubu ke; "Wi gwede nana karako nota berokoi inako wi rabinagau
wainapiyamu? [5-6] Nau e bigi surupana suwagubuwani ko wi bera umani nau sidimpu
mibai ka wi wainapiyamu da ki ka pa yona da muyai pa mena. Ko nau karako yona
ade mosi suwagani manako wi nau matakirani muyai kawaya empumuri. Nau Kunumau
Kawapuwani Apunai iyapana bigimaga empana surupana ki nana ki kasiyarai wadubuwani
ki wi karako nau mibisini-muri." E inako wagubu manako wira-wena sigira apunai ki sibu,
wagubu ke; "Kau kiri uburi kebarigi ewopi kawarapi kau tawageya kayanuwagi."
[7] Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki garugaru mena kipu ubupu e ebo tawaiya
kayawena. [8] Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu
mete wainamupu, tagubu ke; "Mamanuga God e iyapana kaina karako kasiyara kwebu ki
nu yabunugere emipi.' Mu inako tagubu manako Mamanuga God e si esida tepamupu.

Iyesu apunu Mateyu nene wagubu
(Maki 2:13-17; Ruki 5:27-32)

[9] Iyesu tawana ki kamadubu manako kayawena kaniyawa ka e iyapana wairamaga denai
takesi wadawa ki apunai mosi si ka Mateyu ika takesi wadamawa wateya tondawa empupu.
Empupu manako sibu, wagubu ke; "Kau karako yabi nau ewaneya kayanuwagi."

E inako wagubu, manako ki makeya ka apunu Mateyu deni mena kipu ubupu Iyesu eweya kayawena.

10 Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina apunu Mateyu e tawaiya daiyo bautagubu. Iyapana takesi wadamawa ragidai ropani kawaya ade iyapana beramaga berokoi ki iyapana mu keitamawa ragidai ki mu dai mete bautagubu mete ika dibimupu ewapuru kupetagamawa idiwa. 11 Parisi ragidai iyapana ki emitampu ka mu bautagubu Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai manu-tampu, tagubu ke; "Wi Nidiyau Kabu-kabuwa Apunai e ka badidi pokere iyapana takesi wadamu ade bigi kwae-tagamu ragidai ki mu mete dibimupu ewapuru kupetagamu idiwu?"

12 Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; "Sigira ragidai ki mu mena ka muramura apunai bameya kayatagisi ko midimaga bagi ragidai ki mu ka muramura apunai ki e bameya asusu eba kayatagisi. 13 Wi kaiwagi manako Mamanuga God e okai yau nene badidi wagubu ki mibai wi kwaenepumuri empumuri. E okai inako wagubu ke;

'Wi nau nene papa puyo pasumana ki nau eba nuwaneya, ko wi nuwaga notaga iyapana nuwanuwatamana ade mu nene kwaiwagamana ki nau nuwaneya.'

Nau eba iyapana bagi ki mu nene bausugubuwani ko nau iyapana berokoi bigibigi ki mu nene bausugubuwani da mu notamaga wirayagisi." Iyesu inako wagubu.

Iyapana Mamanuga God e nene bani kamadumpu
(Maki 2:18-22; Ruki 5:33-39)

14 Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e tadeyawa kabukabuwa ragidai Iyesu bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; "Nu ade Parisi ragidai mete kina nu kuduba ka mara dai Mamanuga God e nene bani kame-demei pa gurigurigemei idiwei ko kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu ka badidi pokere inako eba kwaetagamu?"

15 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi badidi waina-piyamu? Anika waunai ki kupei kawa-reya ka apunu ewai ade ridi ewai bani eba kupomono ko nuwaboyatagisi pa idiwono bo? Ae, pa mena, bananatamini kupe ki kawareya baitagisi ki ka mu anika waunai apunai ki mete ewapuru kupetogomono ko eba nuwaboya nene idiwono. Ko mara baiyagisi da iyapana ubumoto anika waunai apunai ki yadini dokodoko kayatagisi. Mara ki makeya ka e kowaiyoma nuwaboyatagisi bani kamadini."

16 Iyapana nota oragai ade nota waunai ki eba dibipamana ki nana ka Iyesu waigugu mosi mu ade tadebu, wagubu ke; "Iyapana mosi e midi tatamai oragai tegereyagisi ki ka e eba uburoto dabuwa tenai waunai mosi tegerepoto manako yadini oragai ki naureya popopoto. Pa mena. E inako kwaeyagisi ki ka dabuwa tenai waunai ki ewa kaporopoto manako e midi tatamai oragai ki popopupu wateya purupuruyagisi. 17 Ki maba; Awana waeni waunai ki wi awana kororai oragai kakokakowena rabineya eba gwepumuri. Wi ki kwaiwagi ki ka awana waeni waunai ki ebo totoripoto kawayayagisi ko awana kororai ki ka kakokakoi ki pokere wateya tondono da tegereyagisi sukwanayagisi manako awana waeni mete baiyagisi kayayagisi. Ko awana waeni waunai ki wi awana kororai papa kwakwarai wauni waka-mupu ki rabineya gwepumuri. Awana kororai ki ka nenanenaitau ki pokere awana waeni ebo totoripoto kawaya-yagisi ki ka kororai ki mete kawayayagisi manako awana waeni ade awana kororai ki ewapuru bagi kawaya idiwono."

Munu ridi popai ade ridi sigisigirai
(Maki 5:21-43; Ruki 8:40-56)

18 Iyesu yona ki wagawa makeya ka iyapana gurigurimaga tawai ki kwayubapiyau apunai mosi bauwena Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako sibu, wagubu ke; "Nau peteni waunitau yewe powena ki pokere kau yabodowa da nau tawa-neya kaigamu manako kau idagi e kawareya tari da e iyayagisi ade umono."

19 Iyesu yona ki wainapupu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina kimpu ubumpu apunu ki mete kaya-tagubu.

[20-21] Iyapana mu paunamugu ka ridi mosi ika kaniyawa ko e ka kwamura ida esida
kewowena kerapu apeya (12) ki rabineya sigira mena tondawa. E kobaiya ka dara
maramara bauwagawa. Ridi ki e notai inako wagubu ke; 'Nau kaniyani e midi tatamai
mena geyapani ki nau iyasugani.' E notai inako wagubu ki pokere e karako Iyesu tagere
bau-wena manako e midi tatamai giyansu mena geyapupu.
[22] Ko Iyesu wirawena ridi ki empupu manako sibu, wagubu ke; "Peteni, kau kasiyara
wainapi. Kau sumasinibi ki pokere kau karako iyanugibi." E yona ki wagawa makeya ka
ridi ki deni mena iyawena.
[23] Iyesu apunu kawai ki e tawaiya bauwena ka e tawa rabineya yapu manako iyapana
ika ratapamawa apena meyamawa munu ridai powena ki pokere durere siyamawa ika
idiwa emitapu. [24] Emitapu manako baiyono-tapu, wagubu ke; "Wi kuduba baiwagi kaiwagi.
Munu ridai yau eba powena ko e pa ukwarau." E inako wagubu, ko mu e gwaigwitamupu.
[25] Iyapana kuduba bautagubu kaya-tagubu eweya ka Iyesu e eya mena kanibu munu ridai
ki bameya bauwena e idaiya wadubu manako ki makeya ka munu ridai ki ade iyawena kipu
ubupu.
[26] Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai garugaru mena kawayawena kayawena iyapana
kuduba tawana ki rabineya idiwa ragidai wainamupu.

Iyapana apeya yabumaga kenekenei ki Iyesu iyatapu

[27] Iyesu natere ki kamadubu kaya-wena kaniyawa ka iyapana apeya yabumaga kenekenei
e ewakumamupu manako bonanamaga ragiragi kawaya wena siyamawa, tagamawa ke;
"Oragai apunai Dewida e momai; Kau nu nuwa-boyanuga wainapiyei bo pa mena?"
[28] Iyesu tawa mo yapu ka yabumaga kenekenei ragidai ki mu mete bauta-gubu e eweya
tawa ki rabineya yamupu manako e mu manutapu, wagubu ke; "Wi wainapiyamu da nau
wi iyaniyana ki kasiyarai nau bamaneya bo?"
"Ena, Kaiwawonuga nu kau sumanimei."
[29] Mu inako tagubu ki pokere Iyesu ubupu e idai mu yabumaga kawareya tapu manako
tadebu, wagubu ke; "Wi badidi sumaiwagamu ki makeya makeya wi bamagau wenayagisi."
[30] E yona ki wagawa makeya ka mu yabumaga pawena tawana ade emupu. Ko Iyesu mu
umunumaga umapu, wagubu ke; "Nau wi bamagau kwaesugubuwani ki sisiyai wi iyapana
eba tadeyoi."
[31] E inako wagubu, ko mu e umunui eba wadumupu ko mu tawana ki rabineya kayatagubu
kaiwa e sisiyai iyapana tademawa iwa.

Apunu mosi e tenawarai bisi kayawena yona eba wagawa

[32] Iyapana apeya ki iyatagubu kayatagubu eweya ka iyapana dai ki apunu mosi e rabineya
kweya kairapu mo tondawa ki pokere e tenawarai bisi kayawena yona eba wagawa ki
wadumpu Iyesu bameya bautagubu. [33] Iyesu kweya kairapu ki siwakekepupu bauwena
kayawena makeya ka apunu ki e tenawarai tekatekawena manako e yona supasupai
kawaya ade wagubu. Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu notamaga
kowena kodaba-maga kamupu, tagubu ke; "Tawana Isiraero rabineya ka nu naiya gwede
mo yau maba inako eba wenawena emipi."
[34] Ko Parisi ragidai Iyesu badidi kwaewena emupu ka mu tagubu ke; "Kweya kairapu
mu kawaimaga kasiyara kwebu manako kasiyara ki pokaiya ka e uburau kweya kairapu
siwakeketamiyau da mu bautagamu kayatagamu."

Iyesu e iyapanaiyoma mu nuwaboyamaga wainapupu

[35] Iyesu kayawena natere natere tawa tawa bauwagawa kayawagawa umawa. E Diyu
ragidai mu guriguri-maga tawai rabineya iyapana tadeyawa kabukabuwa ade mu Ma-
manuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai bagi kawaya
dimawagawa umawa. Iyapana sigira-maga kiyabui ebo ebo e bameya bau-tagamawa ki ka
e mu iyatamiyawa. [36] Iyapana ropani kawaya e bameya inako bautagamawa emitapu ka e
mu nuwaboyamaga wainapupu, mibai mu ka gwe papa sipi mu kwayubatamiyau apunai
pa mena ki maba nuwasiyasiya-tagamawa iwa. [37] Iyesu iyapana emitapu ka e wirawena e

tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Emitamuri, maura ka kawaya daganani
ko raupomu ragidai ka eba ropani, [38] ki pokere upi apunai e bameya guriguriwogoi da e
raupomu ragidai e kokoreya raupomutagamana ki nana tonotamini." E inako wagubu.

10

Iyesu apunu ida esida kewowena kerapu apeya winetapu
(Maki 3:13-19; Ruki 6:12-16)

[1] Mara ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu
apeya mu nene wagubu e bameya bautagubu manako e ubupu kasiyara tagebu da mu
kayataga-mana keyai berokoi siwakeketamana ade iyapana sigiramaga kiyabui ebo ebo
ki mete iyatamana ki nana. [2] Iyesu tonotapu ragidai ida esida kewowena kerapu apeya
winetapu ki mu simaga ka yau kena; Apunu Saimoni ki e si daikere Pita sibu ade e yowai
Enduru mete kina; apunu Tabadi gubagaiyoma Diyemesi ade e yowai Diyoni mete kina;
[3] apunu Piripo, apunu Batoromaiya, apunu Tomasi, ade iyapana wairamaga denai takesi
wadawa apunai Mateyu mete kina; apunu Arapiyasi gubagai Diyemesi; apunu Tadeyasi;
[4] iyapana wairamaga gwandagi wagau apunai mosi si ka Saimoni; ade Iyesu yogoi ewa
wagubu apunai Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu
(Maki 6:7-13; Ruki 9:1-6)

[5] Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya ki tadebu tono-
tapu, wagubu ke; "Wi iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu eba kaiwagi ade tawana
Sameriya ragidai mu nateremaga mo rabineya mete eba kaiwuri. [6] Wi tawana Isiraero
ragidai mu mena bamamugu kaiwagi, mibai mu ka gwe papa sipi yawata paeremupu
kwakotagubu ki mu maba iwu. [7] Wi kaiwagi manako dimaiwogoi, iwogoi ke; 'Nu Mamanuga
God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai waunitau baiyagisi.'
[8] Wi inako dimaiwogoi manako sigira ragidai iyatamiyoi. Iyapana kwakwarepumaga
kwatakwata-wena ki wi iyatamiyoi ade kweya kairapu iyapana rabinamugu idiwu ki wi
mete siwakeketamiyoi da mu baitogomono kayatogomono. Iyapana dai mibai popotagubu
emitamuri ki ka wi iwogoi manako mu ade iyatogomono kimono ubumono. Nau kasiyara
deni mena wi puyo negebuwani ki pokere kaiwagi iyapana deni mena iyatamiyoi ko eba
mu gwede mo denai wi negemana ki nene iwogoi. [9] Wi bani iwoi ki ka wi bowa madai
dai mete eba tepumuri, [10] igwa eba tepumuri, wi midiga tatamai yapakai eba tepumuri, wi
kerapuga kwakwarai eba tepumuri, ade wi gunaga mete eba tepumuri ko pa ida kasikasi
kaiwagi mibai ka iyapana gwedewau nau upini kwaetagamu ragidai ki mu ka upimaga ki
denai mete bananapomoto."

[11] Wi natere bo tawa mo baiwagi manako iyapana mo wi diriwaga kwaeyogono ki ka wi
e bameya yamuri idiwoi da wi natere ki kamadumuri kaiwagi makeya. Ko wi tawa yaba-
yababa mo eba ukwapumuri. [12] Wi tawa mo yamuri ki ka wi yabiri yona inako iwagi ke;
"Parau kawaya nuwabagi rabineya idiwoi.' [13] Iyapana mosi ika nuwabagi rabineya tondau
ki ka e wi parauga ki mibai wainapoto. Ko tawa ki rabineya iyapana mo inako pa mena ki
ka wi parauga ki wirayagisi wi wiga wainapumuri. [14] Ko wi tawa bo natere mo baiwagi da
iyapana wi nene eba kwaetogomono ki ka wi waigugu mena inako kwaiwagi; Wi kerapuga
dogiyai mena tawamaga pasipumuri. [15] Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai
gurai iyapana kuduba wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka
tawana Sodomu yo Gomora ragidai bita maraitau yadini ko natere ki ragidai ki mu ka bita
kawaya daganani bananapomoto."

Iyapana nu girinimoto pasunimoto ki yonai
(Maki 13:9-13; Ruki 21:12-17)

[16] "Nau karako wi tononiyakani, ko nau nidiyani wainapumuri; Papa sipi munai taku
kamarai wasibena ropani kawaya paunamugu iwu ki maba ka nau wi tononiyani kaiwagi.
Ki pokere motamota baibiga kwaetagamu ki maba wi mete baibigaga inako kwaiwogoi, ade
wi iyapana paunamugu bagi supasupai mena kwaiwogoi idiwoi. [17] Yabu yabu idiwoi mibai

ka iyapana baitagisi wi tenimoto kayatagisi mu gurigurimaga tawai rabineya mu idamaga gurai wi naurigau ugwadini-moto ragiragi manako taburuba pokaiya wi raukekenimoto girinimoto pasuni-moto. [18] Nau pokanere ka wi aita kaiwawo kawakawai ragidai mu yabaramugu ubumuri nau yonani bagi kawaya mu tademuri ade iyapana kwaiyanai ragidai mete tademuri da mu mete kina nau yonani ki wainapomoto. [19] Wi mu yabaramugu ubumu ki ka mu wi manunimana ki denai wi badidi iwagamana bo badidi maba tademana ki wi notaga eba koyogono mibai ka wi yona denai iwagamana marai baiyagisi ki ka wi yona badidi iwagamana ki nau wi kabuwaniyani. [20] Wi yona denai iwagi ki ka eba wi wibo yonaga ko ki ka wi Mamaga e eya Keyai wi rabinagau tondau ki e yagisi.

[21] Tatai uburoto yagisi manako e yowai poyagisi. Yowai uburoto yagisi manako e tatai poyagisi. Mamai ubu-roto yagisi manako e munuiyoma popotagisi. Munumuguma ubumoto mu inamuguma mamamuguma tagarara-tamini tagisi manako mu inamuguma mamamuguma popotagisi. [22] Nau pokanere ka iyapana wi nidimono siyasiya ade wi tagararanimono, ko iyapana nima nau eba tagararasiniyau ko giruru maba ki kobaiya tewagau buridere bauwagau ki ka aita ewa, mara kwauneya, ka Mamanuga God uburoto iyapana ki iya waunai kweyoto. [23] Mu natere mo rabineya wi girinimoto pasunimoto ki ka wi wakapaiwagi kaiwagi natere mo rabineya idiwoi. Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi kaiwagi tawana Isiraero rabineya nau yonani natere natere tawa tawa iwogoi iwoi ko wi upiga ki wi eba kewopumuri were ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani bausugani.

[24] Iyapana gwede mosi kataitagamana wainapiyamu ki ka mu eba ubumoto kabuwamaga apunai ki e raurupomoto. Ade bigabiga kwaetagamu ragidai ki ka mu eba ubumoto kawakawaimuguma raurutamini. [25] Kabuwawagau apunai badidi bananapoto ki e kabuwai waina-piyamu ragidai mete bananapomoto ki ka baganai. Ade kawai apunai badidi bananapoto ki e bigabigaiyoma mete bananapomoto ki ka baganai. Nau ka wi Kaiwawoga ade wi ka nau iyapana-niyoma ki pokere wainapumuri; Mu tawa apunai nau sidimono da nau ka kweya kairapu mu kawaimaga Besaboro ki ka mu tawa rabineya idiwu ragidai wi mete nidimono siyasiya."

Nu nima kudeya wainapomu?
(Ruki 12:2-7)

[26] "Ki pokere, wi iyapana kaina mu kudumugu eba wainapiyoi, mibai ka gwedegwede kuduba karako utamupu ki utai ka mara mosi wakayagisi, ade gwedegwede kuduba karako weke-piyamu ki kuduba ewa marai mosi matarayagisi. [27] Nau yona karako sisipu rabineya badidi nidiyakani ki wi nawaru puruyagisi makeya matarau iwagi, ade nau wenagugau umana misimisinibuwani ki yonai ka wi aita ewa tawa tagaiya yamuri matarau wena siyamuri da iyapana kuduba wainapomoto. [28] Iyapana wi kwakwarepuga mena minimoto poyo ko wi mibiga rabinagau ki eba minimoto poyo ki mu kudumugu wi eba wainapiyoi. Ko Mamanuga God e mena kudeya wainapiyoi mibai ka e nuwaiya ki ka e uburoto wi teniyoto manako wi kwakwarepuga ade wi mibiga rabinagau ki ewapuru bita wadamana wateya giritamini. [29] Wainapumuri, wi waibora eyaka mena pokaiya midiwari gunototo apeya gimaratamuri mibai ka midiwari ki ka maimerei munta. Mu ka maimerei munta ko mu Mamanuga God e kwayubai rabineya idiwu ki pokere mu mo asusu wairau eba kauyagisi. [30-31] Ko ade wainapumuri; Mamanuga God e yabuiya ka midiwari ki maimerei munta erida ko wi ka kawakawaya esida. Wi debaga kumai eyaka eyaka ka e iyaba-pupu kewowena wi kwayubaniyau ki pokere wi kudu eba wainapiyoi."

Iyapana dai Iyesu nene tagamu ko dai e tagararapiyamu
(Ruki 12:8-9)

[32] "Nau suwagani wainapumuri; Iyapana nima iyapana paunamugu matarau yagisi ke, 'Nau ka Iyesu nene', iyapana nima inako yagisi ki ka nau mete kina nau Mamai kunumau tondau e yabareya suwagani da apunu bo ridi ki e ka nau nene. [33] Ko iyapana nima iyapana paunamugu matarau yagisi ke, 'Nau ka eba Iyesu e iyapanai', iyapana nima inako yagisi ki

ka nau mete kina aita ewa nau Mamai kunumau tondau e yabareya matarau suwagani da apunu bo ridi ki e ka eba nau nene."

Iyesu ka iyapana ewanauwanibu apunai
(Ruki 12:51-53; 14:26-27)

34 "Wi bani wainapiyamu da nau bausuwagubuwani da iyapana nuwabagi rabineya yewe wairau idiwana ki nana. Ko ki pa mena, nau eba ki nene bau-sugubuwani. Nau iyapana purutamana ewanauwatamana ki nana bausugu-buwani. 35 Nau bausugubuwani ki pokaiya ka munumuguma ubumoto mu mamamuguma iyaratamini, ade pete-muguma ubumoto mu inamuguma iyaratamini, ade wawanepumuguma ubumoto mu naimuguma iyaratamini. 36 Wi iyaranimana ragidai ka wi wiga wenaga eyaka mena ki rabineya.

37 Iyapana nima nau maraitau nota kwarikwarisisiniyau ko e eya inai mamai kawaya daganani nota kwarikwarisitamiyau ki e kwaitana ka nau ewaneya eba uburoto kayayagisi. Ade iyapana nima nau maraitau nota kwarikwarisisiniyau ko e eya gubagai-yoma ade e peteiyoma kawaya daganani nota kwarikwarisitamiyau ki e kwaitana ka nau ewaneya eba uburoto kayayagisi. 38 Iyapana nima nuwaboya ade midi makari nau bananapakani ki maba e mete bananapana ko e tagararapiyau e eya ripa korosi ki eba kawarapiyau, iyapana ki e kwaitana ka nau ewaneya eba uburoto kayayagisi. 39 Iyapana nima e eya iyai karako tondana ki nene mena wainapiyau ade wadau doko ki e ka e eya iyai ewa wadana ki mete kaupiyau. Ko iyapana nima e eya iyai karako nene nau pokanere kaupiyau ki e ka aita ewa iya mibai ki bananapoto."

Mamanuga God deni mena nu puyonuga negeni
(Maki 9:41)

40 "Iyapana nima wi diriwaga kwaewagau ki ka e nau diriwani mete kwaewagau, ade iyapana nima nau diriwani kwaewagau ki ka e nau Tonosinibu Apunai e diriwai mete kwaewagau. 41 Iyapana nima nuwaiya ka Mamanuga God e bonanai waina-piyau wagau apunai e diriwai kwae-wagana wainapiyau manako e diriwai kwaeyogono ki ka aita ewa Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai puyo yodono makeya ki ka iyapana ki e mete uburoto puyo ki maba mo yadini. Ade iyapana nima nuwaiya ka iyapana bagi supasupai kwaewagau apunai e diriwai kwaewagana wainapiyau manako e diriwai kwaeyogono ki ka aita ewa Mamanuga God iyapana bagi supasupai ki puyo kweyono makeya ki ka iyapana ki mete uburoto puyo ki maba mo yadini. 42 Nau yona mibai nidiyani wainapu-muri; Iyapana nima nuwaiya ka awana kasiga miniyana bo gwede mo inako wadana nau ewakumasiniyau ridai bo apunai simaga eba kawaya ki mo kweyana wainapiyau manako kweyau ki ka aita ewa e denai puyo bagi kawaya bananapoto mibai ka e nau ewakuma-siniyawa apunai bo ridai ki waitapupu."

11

Apunu Diyoni e kowakowaiyoma Iyesu bameya tonotapu
(Ruki 7:18-35)

1 Iyesu yona ki e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya tadebu kewo-wena ka e ade kipu ubupu tawana ki kamadubu manako kayawena tawana Gariri rabineya tawa tawa dimawagawa iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa.

2 Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni dibura rabineya tondawa manako Iyesu badidi kwaewagawa umawa ki sisiyai wainapupu ka e eya tadeyau kabukabuwa ragidai dai Iyesu manupamana ki nana tonotapu. 3 Mu Iyesu bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; "Kau nidi da nu wainapamu; Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni apunu mosi ewa bauwagana sisiyai wagubu wainamipi ki apunai ka kau baganai bo nu apunu kudubai mosi e bauwagana nawanai idiwomu?"

4 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi wiraiwagi kaiwagi manako wi yabugere badidi empiyamu bo wainapiyamu ki sisiyai kuduba wi apunu Diyoni simuri, iwagi ke; 5 'Iyapana yabumaga kenekenei ki tawana ade empiyamu; iyapana

kerapu-maga badabadamai bo kiyokiyoi ki iyatagubu ka iwu; iyapana kwakwarepu-
maga kwatakwatawena ki ade bagi-tagubu; iyapana wenagumaga kenekenei ki yona ade
wainapiyamu; popotagubu ragidai ki mu dai ade iyatagubu kimpu ubumpu ade iyapana
nuwasiyasiya nene idiwu ragidai ki mu ka yona bagi kawaya ki mete wainapiyamu.
6 Iyapana nima e midi nau bamaneya eba togayogono ki ka e mibi mamamai tondono.' "
Iyesu inako wagubu.
7 Apunu Diyoni e tonotapu ragidai ki wiratagubu kayatagubu eweya ka Iyesu iyapana
ropani kawaya ika dibimupu idiwa ki apunu Diyoni e nene yona yau tadebu, wagubu ke;
"Wi apunu Diyoni bameya iyapana eba idiwu tawaneya kaigubu ki ka wi gwede empamana
ki nana wainapamawa? Wi gwaba mosi nusuru gipiyau ki empamana ki nana kaigubu
bo? 8 Wi gwede empamana ki nana kaigubu? Wi apunu mosi e midi tatamai bagibagi
monagawena ki empamana ki nana kaigubu bo? Pa mena. Iyapana midimaga tatamai
bagibagi inako umamu ragidai ki mu ka kawakawai ragidai mu tawamaga bagi kawaya
rabineya idiwu. 9 Ko nau sidimuri; Wi gwede empamana ki nana kaigubu? Wi Mamanuga
God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi ki empamana ki nana kaigubu bo? Ena,
wi ki nene kaigubu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni e ka Mamanuga God e
bonanai wainapiyau wagau apunai mosi ko e ka ade kawaya esida. 10 Mamanuga God e Okai
apunu Diyoni nene inako wagubu ke;
'Nau yonani wagana apunai ka nau bibi yabiri tonopani kau yawatagi meyoto.'
11 Oka ki inako wagubu, ko nau ade nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba emita-
miyamu mu paunamugu ka iyapana siruwatamiyau apunai Diyoni e mena ka kawaya esida,
ko aita ewa, Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki marai baiyagisi makeya, ki ka
iyapana nima kwarisiwena munu marai munta maba tondau ki e ka ade apunu Diyoni
raurupoto esida. 12 Apunu Diyoni e yonai dimawagawa makeya yabadawa da karako ka
yawira ragidai ropani kawaya Mamanuga God e watai kunumau ki wadamana giripamana
pasumana ki nana kwaetagamu. 13 Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa
ragidai oka badidi tampu ade oragai apunai Mosisi gora tapu mete kina ki mu kuduba ka
mara ewa badidi wenawagana ki nana tagubu were ewa ka apunu Diyoni bauwena. 14 Wi
nuwagau mu tagubu ki mibai wainapamana wainapumuri? Ki baganai, wi yona yau mete
wainapu-muri; Mu tagubu da oragai apunai Eraidiya aita ewa ade wirawagana bauwagana
ki nana ki ka mu apunu Diyoni e nene tagubu. 15 Wi wenaguga mete kina ki ka nau yona
yau suwagu-buwani ki mibai wi naigida mena wainapumuri.
16 Wi karako idiwu ragidai wi iyaga badidi maba ki keyakeyai nau badidi maba suwagani?
Nau nidiyani wainapu-muri; Wi ka munu rasi imatau damu-piyamu idiwu ki mu maba. Mu
ka mu mubo deni deni tagamu kasiwara, tagamu ke;
17 'Wi taereigamana ki nana durere siyemeya ko wi eba taereigubu. Nu nuwaboya umayoi
umayoigemeya ko wi yadi eba wadumupu.'
18 Nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni bauwena ki ka e Mamanuga God nene
bani ragipupu ade awana waeni ki mo e mete eba kubabu. Ko iyapana e kwaewena ki
emupu ka mu e simpu siyasiya, tagubu ke; 'Kweya kairapu mosi e rabineya tondau.' 19 Ade
nau Kunumau Kawapuwani Apunai bausugubuwani ki ka nau bani yo awana kubabuwani
manako iyapana nau sidimupu, tagubu ke; "Empumuri, e ka kupekupei ade awana kawaya
daganani kubarau e yabarai baba-wagau. E takesi wadamu ragidai ade iyapana bigibigi nu
tagararatamemei ragidai ki mu waretamaga." Mu inako tagamu, ko Mamanuga God e katai
ka kawaya esida. Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai wainapomoto mibipomoto
ki mu ka e katai mibai ki mete kataitagisi." Iyesu inako wagubu.

Iyesu eba sumapiyamu ragidai ewa bita yadini
(Ruki 10:13-15)

20 Iyesu kayawena tawa tawa natere natere kunuma kasiyarai pokaiya matakira ebo
ebo kwaewagawa ki iyapana mu yabumugere matarau emupu. Ko mu notamaga eba
wirawena ade mu beramaga berokoi ki mu eba kamadumpu ki pokere e natere ki ragidai
nakaritapu tadebu, wagubu ke; 21 "Akae, natere Korasini ragidai. Akae, natere Betaida

ragidai. Wi ka bita kawaya daganani bananapumuri. Nau matakira kawakawaya wi
paunagau kwaesugekeya. Nau matakira ki maba natere Taya yo natere Saidoni ragidai
mu bamamugu kwaesugubena ki ka mu ororeya mena mu beramaga berokoi ki kamad-
umpena mu notamaga wira-mpena Mamanuga God kabuwampena manako gwedegwede
tegetegerei umampena ku pasitagumpena ade mibi nuwaboyai idimpena. [22] Nau yona
mibai nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai iyapana naurigau ugwa-diniyana
ragiragi ki marai baiyagisi ki ka e natere Taya yo natere Saidoni ragidai kawaya daganani
nuwanuwa-tamini ko e wi maraitau nuwanuwa-niyoto. [23] Ade wi natere Kaponiyamu
ragidai; Wi bani wainapiyamu da wi wibo kasiyaraga pokaiya esida kunumau yamuri,
ko nau nidiyani wainapumuri; Pa mena, wi ka deni mena erida bita wadamana wateya
sumuri. Nau matakira kawakawaya wi paunagau kwaesugekeya. Nau matakira ki maba
natere Sodomu ragidai mu bamamugu kwaesugubena empena ki ka mu nateremaga ki eba
giriwagubena ko mu karako mete idimpibena. [24] Nau yona mibai nidiyani wainapumuri;
Mamanuga God e idai gurai iyapana wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi
ki ka e natere Sodomu ragidai mu kawaya daganani nuwanuwatamini ko e wi maraitau
nuwanuwaniyoto." Iyesu inako wagubu.

Nau bamaneya baiwagi aiyata maramara idiwoi
(Ruki 10:21-22)

[25] Ki makeya ka Iyesu Mamanuga God bameya parauwena, wagubu ke; "Mamai, kau ka
kunuma yo waira Kaiwawoi ki pokere nau kau parau-niyakani. Gora kataimugu ragidai ade
katai ebo ebo kataitagubu ragidai ki mu bamamugu ka kau yonagi wekepipi. Ko iyapana
karako munu rasi maba idiwu ki mu mena bamamugu ka kau notagi matarapipi. [26] Ena,
Mamai, kau kaubo nuwageya wainapipi da ki ka baganai ki pokere kau inako kwaenugibi."
[27] Iyesu e Mamai bameya inako parauwena kewowena ka e iyapana ade tadebu, wagubu
ke; "Nau Mamai gwedegwede kuduba tegebu umani sidibu. E mena e eya Gubagai nau
kataisinibu wetawetara ade nau niya mena ka nau Mamai kataipuwani wetawetara. Ade
iyapana gwedewau nau naubo nuwaneya winetapuwani da mu nau Mamai kataipamana
ragidai ki mu mena ka nau Mamai mete kataipomoto.
[28] Wi gwedewau bita kawaya kawara-piyamu ki pokere wi wairoroigubu kasiyaraga
kewowena ragidai ki wi kuduba nau bamaneya baiwagi manako nau aiyata wi negeyani.
[29] Nau kewatani kawarapakani ki wi mete wadumuri wi kwepokaragau tamuri manako nau
kwaesugakani ki wi nau emisinimuri makeya makeya kwaiwogoi. Wi inako kwaiwogoi ki
ka wi aiyata bananapu-muri mibai ka nau kwarisisugubuwani moyamoyakai tondakani.
[30] Nau kewatani ki daikerei wi kawarapamana ki nana negeyakani ki bitai ka eba bisi kawaya
ko tekatekai." Iyesu inako wagubu.

12

Aiyata pa idiwana marai ki yonai
(Maki 2:23-28; Ruki 6:1-5)

[1] Mara eba rowarowa kewowena eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina
aiyata marai ki makeya yawata mo kaya-tagubu manako yawatau ka mu kokora mo bameya
bautagubu. E tadeyau kabukabuwa ragidai kokora ki kawareya kaiwa ka mu gwaba mosi ki
madai dai asusu toporupamawa tepa-mawa idamugu kotopamawa manako madai mibai
ki kupamawa kaiwa. [2] Mu inako kupamawa kaiwa ki ka Parisi ragidai dai mu emitampu
manako mu bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke; "Kau kowakowagiyoma buri emitami. Nu
aiyatanuga marai ki makeya mu inako kwaetagamu ki ka mu goranuga ki raurupiyamu."
[3] Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Takari kawaya oragai apunai
Dewida badidi kwaewena ki bususui mu oka tampu ki wi iyaba-mupu kataigubu bo pa
mena? E kowakowaiyoma mete kina wetei metapu, [4] manako oragai apunai Dewida
Mamanuga God e Tawai rabineya yapu bani buredi ki iyapana Mamanuga God nene
puyo ika naka-mupu ki dai e tepupu kubabu ade dai mete tepupu e kowakowaiyoma
tagebu kupamupu. E inako kwaewena, ko gora wagau da bani ki ka Mamanuga God

bameya dobopiyamu ragidai ki mu mena kupomoto. [5] Ade oragai apunai Mosisi gora
tapu ki wi iyabamupu bo pa mena? Gora wagau da Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai ki mu ka aiyata marai ki makeya mete kina Mamanuga God e Tawai rabineya
upitogomono. Mu aiyata marai ki kaisi raurupiyamu ko Mamanuga God e yabuiya ka mu
eba paerepiyamu.
[6] Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e Tawai ka gwede mo kawaya ko ade gwede
mo kawaya esida ki karako bauwena. [7] Oka mo wagubu ke; 'Wi papa nau nene puyo
pasumu ki nau eba nuwaneya, ko wi nuwaga notaga iyapana nuwanuwatamana mu nene
kwaiwagamana ki nana ki nau nuwaneya.' Wi yona ki mibai kataigu-mpena ki ka wi karako
nari yonai pa asusu iwagamu ki eba iwagumpena. [8] Kunumau Kawapu Apunai e ka aiyata
marai ki debai. E ka esida, ko aiyata marai ka erida."

Apunu mosi e idai kiyokiyowena
(Maki 3:1-6; Ruki 6:6-11)

[9] Iyesu tawa ki kamadubu manako kayawena guriguri tawai mo yapu. [10] Tawa ki rabineya
ka apunu mosi e idai kiyokiyowena bisi kayawena ika tondawa. Ko mara ki ka aiyata marai
ki pokere iyapana dai Iyesu naigida mena empamana da e aiyata marai ki makeya gwede
mo paerepana manako mu ki pokaiya e siyamana wirawira ki nana ika mete bautagubu.
Bautagubu manako manumupu, tagubu ke; "Sigira ragidai ki nu aiyata marai ki makeya
mu iyatamomu bo pa mena? Nu goranuga ki nene badidi wagau?" [11] Mu inako tagubu, ko
Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi papaga sipi mosi aiyata marai ki makeya uruba mo
rabineya kauyagisi ki ka wi sumuri papa ki tainipumuri iyapumuri bo pa mena? Ena, wi
sumuri tainipumuri iyapumuri. [12] Papa sipi ki ka eba gwede kawaya mosi ko iyapana ka
kawaya esida ki pokere nu sigira ragidai aiyata marai ki makeya waita-tamomu ki ka nu
gora eba raurupemei." [13] E inako wagubu manako wirawena idai kiyokiyoi apunai ki sibu,
wagubu ke; "Kau idagi roronapi."
Apunu ki e idai roronapiyawa makeya ka e idai ki garugaru mena supasupawena
iyawena e idai daikere ki maba wenawena. [14] Parisi ragidai Iyesu kwaewena ki emupu ka
mu tawa ki kamadumpu manako e minimana po ki keketai kupamawa.

Mamanuga God e bigabigai apunai winepupu

[15] Parisi ragidai Iyesu minimana po keketai kupamawa ki e eya wainapupu ki pokere
e kipu ubupu tawana ki kamadubu kayawena. Iyapana ropani kawaya e ewakumamupu
kayatagubu. Iyapana dai mu sigiramaga mete kina ki ka e mu kuduba iyatapu, [16] ko e mu
tatamatapu tadebu da mu e sisiyai ki iyapana eba tademana ki nana. [17] E inako kwaewena
ki ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawaya oka
tapu ki mibai wenawagana ki nana. Oka ki wagubu ke;

[18] 'Mamanuga God inako wagau; Yau ka nau bigabigani apunai winepuwani. Nau nuwaneya
po eyo ade e mamamai nau suwagakani. Nau Keyaini ki nau e rabineya tapuwani
ade nau kasiyara kwe-buwani da iyapana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau e umuneya nau notani bagi supasupai ki kataipamana ki nana.
[19] Iyapana e siyomoto siyasiya ki e denai eba yagisi ade e bonanai ragiragi kawaya eba yagisi.
Natere natere imatau ka mu e bonanai eba wainapomoto.
[20] Iyapana gwedewau kasiyaramaga pa mena ragidai ki mu bamamugu ka e kwarisiyagisi
naigida mena kwayubatamono, ade iyapana gwedewau waitamaga pa mena da mu
notamaga kauwena ragidai ki e mu togitamini. E inako kwae-yogono yarono da
nota bagi supasupai baiyagisi nota oragai kuduba raurutamini kewoyagisi makeya.
[21] E mu waitatamana ki nana ka iyapana tawana tawana kuduba mu notamaga e bameya
nota-pomono ade e nawanai idiwono.'

Oragai apunai Aisaiya e Mamanuga God yonai oka inako tapu.

Iyesu ade Besaboro
(Maki 3:20-30; Ruki 11:14-23)

22 Ki makeya ka iyapana dai ubumpu apunu mosi kweya kairapu e rabineya tondawa ki
pokere e yabui kenewena ade e tenawarai bisi kayawena yona eba wagawa ki wadumpu
Iyesu bameya bautagubu. Iyesu apunu ki iyapupu manako e yabui papupu makeya ki
ka e tawana empupu ade yona mete wagubu. 23 Iyapana ropani kawaya ika idiwa Iyesu
matakira kwaewena ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu manako
mubo manu kasiwara-tagamawa, tagamawa ke; "Apunu yau ka oragai apunai Dewida e
momai ki nawanai nu idiwei ki e baganai bo?"

24 Parisi ragidai iyapana inako tagubu wainamupu ka mu denai tagubu ke; "Ki pa mena.
Kweya kairapu kawai-maga Besaboro e rabineya tondau kasiyara kweyau manako kasiyara
ki mena pokaiya ka e kweya kairapu kuduba ki siwakeketamiyau."

25 Mu inako tagubu, ko mu nuwa-maga notamaga ka Iyesu ororeya mena empupu
kewowena ki pokere e denai tadebu, wagubu ke; "Tawana mosi ki ragidai nuwarara
tagarara kande kasiwaratogomono idiwono ki ka mu purutagisi mu mubo mubo kayatagisi
manako tawanamaga ki gumoroyagisi gwaba umuroto. Ade iyapana tawa eyaka mena
bo natere eyaka mena rabineya purupomoto kandetogomono idiwono ki ka mu iyamaga
giriyagisi mu mubo mubo kayatagisi. 26 Ki maba, Berokoi Apunai Seitani e ebo kowaiyoma
mete kande kasiwaratogomono ki ka e kasiyarai badidi maba uburono, mibai ka e
kowakowaiyoma purupurutagubu mu mubo mubo idiwu. 27 Wi iwagamu da nau kweya
kairapu kawaimaga Besaboro e kasiyarai tegeyau pokaiya kweya kairapu siwakeketa-
makani, ko nau e kasiyarai pokaiya kwaesugubena maba ki ka wi wiga kowaguma nima
kasiyarai pokaiya kweya kairapu ki siwakeke-tamuimbena? Besaboro mu mete kasiyara
tageyau bo? Wi wiga kowa-guma ki manutamuri da mu muga tagisi. 28 Nau ka eba Besaboro
e kasiyarai pokaiya kwaesugakani ko nau Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya
kweya kairapu siwakeke-tamakani bautagamu kayatagamu. Ki pokaiya ka wi kataiwagi
da Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai wana wi
bamagau bauwena.

29 Iyapana mosi nuwaiya ka kasiyara apunai mosi e tawai baupana e gwede-gwedei
kuwawagana wainapiyau ki ka e yabiri kayayagisi kasiyara apunai ki yadini e idai
kerarai umeme dokodoko-poto taroto were ewa tawa ki yaroto apunu ki e gwedegwedei
kuwayagisi.

30 Iyapana nima nau diriwani eba kwaewagau ki ka e nau tagararasiniyau, ade iyapana
nima nau eba waitasiniyau nau iyapananiyoma eba waratamiyau ki ka e mu daburita-
miyau. 31 Nau suwagani wainapumuri; Iyapana berokoi badidi kwaetagubu bo tagubu ki
kuduba ka Mamanuga God empoto surupoto e tagaiya deni mena kwenupoto. Ko iyapana
nima uburoto Mamanuga God e eya Keyai ki siyoto siyasiya ki ka Mamanuga God iyapana
ki e bigi empana notagogapana ki yawatai pa mena. 32 Iyapana gwedewau nau Kunumau
Kawapuwani Apunai nau sidimoto siyasiya ki ka Mamanuga God mu bigimaga ki empana
surupana yawatai mete kina. Ko iyapana gwedewau ubumoto Mamanuga God e eya Keyai
Tanai Bagi Kawaya ki siyomoto siyasiya ki ka Mamanuga God mu bigimaga ki empoto ko
mara karako ade mara ewa ka e mu bigimaga ki eba surupoto."

Ripa mibai kirau ki yonai
(Ruki 6:43-45)

33 "Ripa iruirui kawaya ki e ka mibai bagi mena kiroto, ade ripa wayowayoi ki e ka
mibai berokoi mena kiroto. Wi ripa mibai empumuri ki pokaiya ka wi kataiwagi da ripa
bani ka iruirui ade ripa bani ka wayowayoi. 34 Wi ka motamota berokoi ki e momoiyoma.
Wi rabinagau ka nota berokoi mena posiwena ki pokere wi badidi maba wi umunuga
pokaiya yona bagi iwagi? Ki pa mena. Iyapana nima yona berokoi e umuneya wagau
ki ka e rabineya berokoi badidi notapiyau ki mena makeya e umuneya posiwagau. 35 Ki
maba, apunu bagai ki e nuwai notai ka taniwena ki pokere e bagi mena kwaewagau. Ko
apunu berokoi e nuwaiya notaiya ka berokoi mena posiwena ki pokere e berokoi mena
kwaewagau.

36 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba wi naurigau
ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka e uburoto wi yewe wairau yona
mibai pa mena kororai iwagamawa ki kuduba e mete matarapoto denai negeni. 37 Wi yona
supasupai iwagubu bo yona eba supasupai iwagubu wi yonaga ki pokaiya ka e wi iyapana
bagi nidini bo iyapana berokoi nidini."

Iyapana matakira nene tagamawa ki yonai
(Maki 8:11-12; Ruki 11:29-32)

38 Ki makeya ka Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai dai mete
kina bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa apunai, nu nuwanugu kau
matakira mo kwaenuwagi da nu empamu."
39 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi karako idiwu ragidai wi
beraga ka eba bagi ade wi Mamanuga God bameya rauru kawa-kawara ki berai maba
kwaiwagamu idiwu ki pokere wi kunuma matakirai empamana ki nana iwagamu. Ko
matakira inako mo wi bamagau eba wenayagisi. Mamanuga God e bonanai wainapiyawa
wagawa apunai Diyouna e bameya badidi wenawena, waigugu ki mena maba wi bamagau
wenayagisi. 40 Oragai apunai Diyouna mara apeya eyaka iyana kawaya mo rabineya
tondawa ki maba ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai mara apeya eyaka waira rabineya
surani tondoni. 41 Oragai apunai Diyouna dimawagawa makeya ka tawana Niniwe ragidai
mu notamaga wirawena mu beramaga berokoi kuduba kamadumpu. Ko wi inako eba
kwaigubu ki pokere Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba wi naurigau ugwa-
diniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka tawana Niniwe ragidai ki mu mete ubumoto mu
idamaga gurai wi naurigau ugwadini-moto ragiragi. Oragai apunai Diyouna e ka apunu
kawaya, ko nau suwagani wainapumuri; E ka ade erida ko karako bauwena apunai ki e
ka kawaya esida. 42 Ade takari kawaya ka tawana Seba ragidai mu ridimaga kawai mosi
tawana uwama kawaya were yabadubu apunu kawai Soromoni e notai supasupai pokaiya
dimawagawa ki yonai waina-pana ki nana. Apunu Soromoni e ka kawaya, ko nau suwagani
wainapu-muri; E ka ade erida ko karako bau-wena apunai ki e ka kawaya esida. Ki pokere
Mamanuga God e idai gurai iyapana naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi
ki ka ridi kawai ki e mete uburoto e idai gurai iyapana karako idiwu ragidai wi naurigau
ugwadiniyoto ragiragi.
43 Nau nidiyani wainapumuri; Keyai berokoi iyapana mosi kamadini bai-yagisi kayayagisi
ki ka e aiyata tondana aiyatawagana tawai waunai mosi kwaenepono umono. E wata bagi
mosi eba bananapoto, 44 ki ka e notai yagisi ke; 'Nau karako ade wirasugani wata naiya
tondekeya ki wateya ade kaya-sugani.' E notai inako yagisi manako e wirayagisi baiyagisi
ki ka e tawa memupu waramupu monagamupu bagi kawaya ki empoto, 45 ki pokere e
mamamayagisi kayayagisi e kowaiyoma e maba ko ade berokoi kawakawaya esida ida
daikere kewowena daikere apeya (7) ki waratamini manako mu baitagisi ewapuru iyapana
ki e rabineya ika idiwono. Naiya, keyai berokoi eyaka mena iyapana ki rabineya tondawa
makeya, ki ka iyapana ki bagasitau tondawa. Ko karako ka keyai berokoi ropani kawaya
e rabineya idiwu ki pokere e iyai ka berokoi kawaya. Iyapana mara karako bera berokoi
kwaetagamu idiwu ragidai ki mu ka bita kawaya ki maba bananapomoto." Iyesu inako
wagubu.

Iyesu inai ade e eya yowaiyoma
(Maki 3:31-35; Ruki 8:19-21)

46 Iyesu iyapana inako tadeyawa kabukabuwa tondawa makeya ka e eya inai ade e eya
yowaiyoma mete kina ika bautagubu. Mu tawa rabineya eba yamupu ko ika matarau
ubumawa Iyesu kawarana da mu e mete yonatagamana ki nana ki yonai mena tawa
rabineya tonomupu. 47 Mu yona mena tonomupu manako iyapana mosi ubupu Iyesu sibu,
wagubu ke; "Kau inagi ade kau yowagi-yoma mete kina bautagubu tawa ureya ubumu kau
mete yonaigamana ki nana tagamu."

[48] E inako wagubu, ko Iyesu e denai sibu, wagubu ke; "Nau inai ka nima? Ade nau
yowaniyoma ka gwedewau?" [49] E inako wagubu ade wirawena e tadeyau kabukabuwa
ragidai emitapu manako iyapana tadebu wagubu ke; "Nau tadeyakani kabukabuwa ragidai
yau emitamuri. Mu ka nau nau yowani-yoma ade nau inaniyoma. [50] Iyapana gwedewau nau
Mamai kunumau tondau e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya makeya kwaetogomono
ki mu ka mibai nau yowaniyoma, nau egapuniyoma, ade nau inaniyoma." Iyesu inako
wagubu.

13

Momai upu ki waigugui
(Maki 4:1-9; Ruki 8:4-8)

[1] Mara eyaka mena ki rabineya ka Iyesu tawa ki kamadubu manako kayawena kaburu
kawaya ki papateya bauwena kwarisiwena ton-dubu manako e iyapana ika tadeyawa
kabukabuwa tondawa. [2] Iyapana ropani kawaya eba bigabigai bautagubu e yonai waina-
pamana ki nana e kwagara-mupu idiwa ki pokere Iyesu waka mosi ika kaburu papateya
uburawa ki kawareya yapu tondawa ko iyapana kuduba ka kaburu ki papateya wairau
idiwa. [3] E yona marai kawai kuduba waigugu were tadeyawa manako paunau ka e waigugu
mosi inako tadebu, wagubu ke;
"Apunu mosi ka momai dai urana kayawena. [4] E momai ki urawa umawa da momai
dai yawatau kerapu dabireya gwegwetagubu manako midiwari garugaru mena bautagubu
momai ki kupampu gawarara. [5] Momai dai ka e yaroyaro kawareya upu manako momai
ki garugaru mena ugwadubu susukwana. Ko waira ki ka eba kawaya, [6] ki pokere madega
ubupu urabu ki ka momai ki garugaru mena suratagubu, mibai ka witai waira rabineya eba
supu. [7] Ade momai dai ka gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu wenatagubu ko gwaba
ubupu niniuraurapupu ki pokere wenatagubu ko mibai eba kipu. [8] Ko momai dai ka e waira
bageya upu manako ugwede susukwanapupu wenatagubu kawakawayatagubu mibai kipu.
Dai ka mibai apunai ida daikere mena (100) kipu, dai ka mibai apunai apeya eyaka (60) kipu,
ade dai ka apunai eyaka mena ida esida mena (30) inako kipu. [9] Wi wenaguga mete kina
ki ka wi nau waiguguni yau suwagu-buwani ki mibai naigida mena wainapu-muri." Iyesu
inako wagubu.

Iyesu gwede nana waigugu were tadeyawa?
(Maki 4:10-12; Ruki 8:9-10)

[10] Iyesu yona ki wagubu eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu
manako manumupu, tagubu ke; "Kau badidi pokere iyapana waigugu were tadeyei?"
[11] Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e gari rabineya
idiwana ki yonai weke-wekei ki mibai kuduba ka nau wi mena nidiyakani ko mu eba
tadeyakani. [12] Iyapana nima Mamanuga God e yonai mibai wainapupu wadubu doko ki ka
e yona waunai mosi ade wainapoto yadini manako Mamanuga God e eya katai iyapana ki e
rabineya kawaya-yagisi. Ko iyapana nima yona ki eba wainapupu wadubu doko ki ka e ewa
mo eba yadini ade marai munta waina-pupu ki mete gogayagisi. [13] Nau iyapana waigugu
were tadeyakani ki mibai ka mu yabutamiyamu ko mu mibai eba empiyamu. Ade mu
wenagu-mugere wainapiyamu ko mu mibai eba wainapiyamu. [14-15] Mu inako kwae-tagamu
ki ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawaya oka
tapu ki mibai wena-wena yau kena. Oka ki wagubu ke;
'Wi wenaguga wi wiga bodamupu. Wi yabuga wi wiga kenemupu. Ade wi rabinagau wi
wiga gudu uma-mupu.
Ki pokere wainapiyoi, wainapiyoi, ko wi mibai eba wainapumuri. Yabu tamiyoi, yabu
tamiyoi, ko wi mibai eba empumuri.
Wi empamana eba wainapiyamu. Wi wainapamana eba wainapiyamu. Wi kataigamana
mete eba waina-piyamu.
Wi wainampena ki ka wi mibai mete bananampena manako wi notaga wirawagubena wi
Mamaga God nau bamaneya da nau iya wi negebena.'

[16] Iyesu Mamanuga God e okai ki kawareya inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa
ragidai ki ade tadebu, wagubu ke; “Ko wiyo, wi ka wi yabuga pokaiya empiyamu ade wi
wenaguga pokaiya wainapiyamu ki pokere mamamaiwogoi. [17] Nau yona mibai suwagani
wainapumuri; Oragai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ropani
kawaya ade iyapana ropani kawaya naiya idiwa mete kina ki mu ka wi karako empiyamu
ki mu mete empamana wainapamawa ko mu eba emupu. Ade wi karako waina-piyamu ki
mu mete wainapamana wainapamawa ko mu eba wainamupu.” Iyesu inako wagubu.

Momai urawa waigugui ki mibai Iyesu matarapupu
(Maki 4:13-20; Ruki 8:11-15)

[18] “Apunu momai urawa ki waigugui mibai nau karako suwagani wainapu-muri;
[19] Iyapana gwedewau Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana
ki yonai wainapomoto ko mu mibai naigida eba kataitagisi, ki mu ka momai yawatau
kerapu dabireya gwegwetagubu ki maba. Iyapana ki mu ka Mamanuga God e yonai
waina-pomoto ko Berokoi Apunai Seitani garugaru mena baiyagisi mu notamaga yadini
gogapoto manako yona badidi wainamupu ki e surupoto. [20] Momai yaroyaro kawareya
gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto
manako mamamatagisi, [21] ko yona ki mibai mu rabinamugu eba supu tawa-wena ki
pokere mu rowarowa kawaya eba mamamatogomono. Mu yona ki pokaiya berokoi mosi
bananapomoto bo iyapana dai ubumoto mu giritamini pasutamini ki ka mu Mamanuga
God e yonai ki garugaru mena notagoga-pomoto ewamugere wiratagisi. [22] Ade momai
gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga
God e yonai wainapomoto ko mu mubo iyamaga nene mena notapomono ade waira yau
purapurai empomono yabumaga midiyayogono. Mu notamaga ka ki mena kawareya
ukworono manako nota ki uburoto Mamanuga God e yonai badidi wainamupu ki utapoto
da mu mibimaga mo eba kiroto. [23] Ko iyapana dai ka e momai waira bageya upu ki maba.
Mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto sumapomoto manako mu mibimaga mete
kiroto. Dai ka mu mibimaga apunai ida daikere mena (100) kiroto, dai ka mu mibimaga
apunai apeya eyaka (60) kiroto, ade dai ka mu mibimaga apunai eyaka mena ade ida esida
mena (30) kiroto.” Iyesu inako wagubu.

Gwaba kokorau wenawena ki waigugui

[24] Iyesu waigugu ade mosi tadebu, wagubu ke; “Wi Mamanuga God e gari rabineya
kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai mosi nau nidiyani wainapumuri; Ki ka
apunu mosi momai bagibagi dai tepupu e kokoreya upu ki maba. [25] Kemora mo rabineya
iyapana kuduba ukwapamawa tetamugu ka apunu ki e iyarai mosi gwaba berokoi ki momai
dai tepupu apunu ki e kokoreya bauwena manako momai bagi kawaya ki kawarimugu ka e
momai berokoi ki kwisipupu kayawena. [26] Momai bagi kawaya upu ki kawayawena supupu
ki kaparimugu ka gwaba berokoi ki mete wenatagubu.

[27] Wenatagubu emupu ka upi ki apunai e bigabigaiyoma dai e bameya bautagubu manako
simupu, tagubu ke; “Bada, kau momai bagi mena upi ko badidi pokere ka gwaba berokoi
ki mete kaparimugu wenatagubu.”

[28] Upi apunai yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Nau iyarani mo bauwena ki
kwaewena.”

E inako wagubu manako mu e ade manumupu, tagubu ke; “Kau nuwageya nu kaigamu
gwaba berokoi ki kwai-pamu isiyapamu bo?”

[29] Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Pa mena, wi inako kwaiwagi ki ka wi kwaenda momai
bagi dai mete kwaipu-muri, [30] ki pokere karako pa idiwomu yamomu da maura marai
baiyagisi were. Nu inako kwaigomu ki ka momai bagi ade gwaba berokoi ki ewapuru
kawakawayatagisi manako maura marai baiyagisi ki ka nau raupomu ragidai tonotamani
da mu yabiri gwaba berokoi ki kwaipomoto bawapomoto matau pasumoto manako ewa
ka mu mibai bagi ki raupomutagisi nau tawani rabineya nakapomoto.”

Damaya madai ki waigugui
(Maki 4:30-32; Ruki 13:18-19)

31 Iyesu iyapana waigugu were inako tadebu ko kawareya ade wagubu ke; "Mamanuga
God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai mosi nau karako
wi nidiyani wainapu-muri; Ki ka apunu mosi ripa damaya madai tepiyau urau ki maba.
32 Ripa dai mu madimaga ka kawakawaya ko damaya madai rabineya ka momai rasirasi.
Momai marai munta eyaka mena inako ki kauyagisi wairau suroto wena-yagisi ki ka aita
ripa kawaya mo wena-yagisi ragaragapoto manako midiwari baitagisi ragai ki kawareya
tawatagisi."

Bani buredi kawayawagana ki waigugui
(Ruki 13:20-21)

33 Iyesu waigugu mosi iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e gari rabineya
kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai ade mosi nau karako wi nidiyani
wainapumuri; Ki ka ridi mosi bani buredi kawaya-wagana domai marai munta mo yadini
suguna mete wirapoto taroto manako suguna ki kawayayagisi yaroto ki maba."

Iyesu waigugu mena pokaiya iyapana tadeyawa
(Maki 4:33-34)

34 Iyesu waigugu mena pokaiya iyapana ropani kawaya tadeyawa umawa ko e yona
matarau mo mu eba tadebu. 35 Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa apunai
mosi naiya oka tapu ki mibai wenawagana ki nana ka e inako kwaewena. Oka ki wagubu
ke;

'Mamanuga God kunuma waira yamanapupu makeya yabadawa da karako e yonai mibai
iyapana eba kataitagamana ki nana wekepupu ki yonai ka nau waigugu mena
pokaiya mu tadeyani.'

Momai bagi ade berokoi ki waigugui Iyesu matarapupu

36 Iyesu iyapana ropani kawaya ki kamaditapu tawa rabineya yapu ton-dubu makeya
ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke;
"Kaiwawonuga, kau gwaba momai berokoi kokorau wenawena ki waigugui nuwagibi ki
mibai kau karako matarau nuwagi da nu wainapamu."
37 Mu inako tagubu, ki pokere Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Momai bagi upu apunai
ki e ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai. 38 Kokora ki ka waira kuduba madega kauwagau
madega posiwagau, ade momai bagi ka iyapana kuduba ki aita ewa Mamanuga God e
gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki ragidai. Gwaba berokoi ki momai
kwisipupu ka Berokoi Apunai Seitani e iyapanaiyoma, 39 ade iyara apunai ki ka Berokoi
Apunai Seitani e eya. Maura marai ki ka mara siyareya, ade raupomutagamana ragidai ki
mu ka Mamanuga God e aneyaiyoma.
40 Mu gwaba berokoi ki kwaimpu matau isiyamupu ki maba mara siyareya 41 ka nau
Kunumau Kawapuwani Apunai nau aneyaniyoma tonotamani da mu nau garini rabineya
kayatagisi gwede kuduba iyapana bigi tageyau ade iyapana gwedewau berokoi kwae-
tagamu ragidai ki mu kuduba mete kina purutamini damutamini, 42 manako tetamini
mata maramara urau ki nonareya isiyatamini. Isiyatamini manako mu ika yadi kimono
uwarimaga sisiripomono 'aige, aige' togomono idiwono. 43 Mara ki makeya ka Mamanuga
God e eya iyapanaiyoma bagi supasupai kwaetagamawa ragidai ki mu tanimaga madega
maba tapapoto manako mu e gari rabineya idiwono. Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau
waigugu suwagubuwani yau ki mibai naigida mena wainapumuri."

Waigugu yonai dai yau kena

44 Iyesu inako wagubu manako waigugu dai ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God
e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai ade mosi nau karako
wi nidiyani wainapumuri. Ki ka apunu mosi waira ukwapupu rabineya purapura bagi
kawaya mo bananapupu ki maba. E purapura ki empupu ade utapupu kamadubu manako
mibi mamamai garugaru mena kayawena e ebo gwedegwedei kuduba tepupu nidapupu

manako denai bowa madai wadubu ki pokaiya ka e wirawena waira ki gimarapupu. E waira gimara-pupu kewowena ki ka purapura waira rabineya ki mete e nene.

45 Ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai ade mosi ka yau kena; Ki ka purapura deni deni nida kasiwarawagau apunai mosi taene bagi kawaya mo kwaenepiyau umau ki maba. 46 E taene bagi kawaya mo bananapoto ki ka e wirayagisi kaya-yagisi e ebo purapurai kuduba nidapoto manako denai bowa madai yadini ki pokaiya ka e kayayagisi taene bagi kawaya ki gimarapoto.

47 Ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai ade mosi ka yau kena; Ki ka iyapana kimai wasisinai ragidai puwarimuguma tempu kaya-tagubu kaburu rabineya nunumupu manako raubiyo kiyabumaga ebo ebo waramupu ki maba. 48 Mu puwari-muguma tainitamini borau positagisi ki ka mu raubiyo kwanapomoto. Raubiyo bagi ki mu kodemaga rabineya nunu-moto ko berokoi ki mu isiyapomoto. 49 Mara siyarai ki marai baiyagisi ki ka inako maba wenayagisi. Mamanuga God e aneyaiyoma kayatagisi iyapana bagi supasupai ragidai mu paunamugu iyapana beramaga berokoi ki kwana-tamini, 50 manako tetamini mata maramara urau ki nonareya isiyatamini. Isiyatamini manako mu ika yadi kimono uwarimaga sisiripomono 'aige, aige' togomono idiwono."

51 Iyesu waigugu ki wagubu kewo-wena ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ki emitapu manako manutapu, wagubu ke; "Nau keyakeyai karako suwagu-buwani ki mibai wi wainamupu bo pa mena?"

"Ena, nu wainamipi." 52 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau keyakeyai mo wi nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ubumoto nau sumasinimoto manako Mamanuga God e gari rabineya kayatagisi yona waunai mete kataitagisi ki ka mu tawa apunai e tawai rabineya kaniyau e gwedegwedei waunai ade oragai ewapuru tepiyau ki maba." Iyesu inako wagubu.

Natere Nasareta ragidai Iyesu tagararamupu
(Maki 6:1-6; Ruki 4:16-30)

53 Iyesu waigugu kuduba ki wagubu kewowena ka e tawana ki kamadubu, 54 manako wirawena e ebo tawaneya ade kayawena. E guriguri tawai rabineya Mamanuga God e yonai iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa. Iyapana ropani kawaya e yonai wagawa ki wainapamawa ka mu notamaga kowena, tagamawa ke; "Apunu yau ka yona kawaya kawaya yau bani wainapupu bauwena wagau? Nota yau ka nima e kwebu? E matakira ebo ebo mete kwaewagau ki kerarai ka badidi? 55 E ka ripa meyau kaitepiyau tawa wadau apunai ki e gubagai. E inai ka Meri ade e yowaiyoma ka Diyemesi yo Diyosepa yo Saimoni yo Diyudiyasi. 56 Ade e egapuiyoma ka nu mete yewe idiwei. E ka pa tawa munai ko e katai kawaya yau ka e bani wadubu?" 57 Iyapana inako tagubu manako Iyesu simpu siyasiya tagararamupu.

Ko Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai ki e ka tawana tawana umono manako iyapana e wiwirapomono e diriwai kwaetogo-mono ko e wirayagisi e ebo tawaneya baiyagisi ki ka e eya iyapanaiyoma e eba wiwirapomono ade e diriwai mete eba kwaetogomono."

58 Iyapana ika idiwa e eba suma-mupu ki pokere natere ki rabineya ka e matakira ropani kawaya eba kwaewena.

14

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni powena
(Maki 6:14-29; Ruki 9:7-9)

1 Mara ki makeya ka tawana Gariri ragidai mu kawaimaga si ka Erodi Iyesu sisiyai wainapupu, 2 manako e kowakowaiyoma tadebu, wagubu ke; "Apunu yau kena e ka bani iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni powena ki ade iyawena kipu ubupu ki pokere e kasiyara wadubu matakira ebo ebo inako kwaewagau."

3-5 Apunu Erodi inako wagubu ki mibai ka e naiya e yowai Piripo e wainai si ka Erodiyasi
kuwawena uwapu ki pokere iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni ubupu e kawareya
kawareya sisibapiyawa, wagawa ke; "Kau nadawagi kuwanugibi ki kau gora raurupipi
bera berokoi kwaenugibi." Apunu Diyoni inako wagawa tondawa ki pokere apunu Erodi
gagayawena Diyoni deni mena miniyana po wainapupu. Ko e Diyu ragidai mu kudumugu
mete wainapupu mibai ka iyapana kuduba kataimugu da apunu Diyoni e ka Mamanuga
God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi. Apunu Erodi iyapana kudumugu
wainapupu ki pokere e piyara ragidai tadebu da mu Diyoni pa wadamana e idai kerarai
umamana dokodoko manako diburapamana ki nana wagubu.
6 Ki eweya, iyapana apunu Erodi wenawena marai ki kupei kupe-tagamawa idiwa ki
mareya ka ridi Erodiyasi e petei bauwena apunu Erodi e daiyoi bautagubu ragidai mete
mamamatagamana ki nana mu yabara-mugu taerewagawa kaniyawa yabadawa. Apunu
Erodi munu ridai ki badidi kwaewena empupu ka e rabinai bagiwena, 7 manako gwaiyaba
kaimatana e sibu, wagubu ke; "Nau mibai nidiyakani; Kau gwede mo nene wainapiyei
nuwagi ki kuduba nau kau negeyani."
8 Apunu Erodi inako wagubu, manako munu ridai ki e inai nuwaiya badidi wainapiyawa
ki e kataiya ki pokere e denai wagubu ke; "Nau nuwaneya kau tegeyana ka yau kena;
Iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni e gobai wi karako memuri puru manako e debai
ki wi yogo kawareya tamuri nau tegemuri."
9 Apunu Erodi yona ki wainapupu ka e nuwaboyawena. Ko e ororeya mena e daiyoi
bautagubu ragidai mu yabumugu munu ridai ki gwaiyaba kaimatana sibu ki pokere e
piyara ragidai tadebu da mu munu ridai ki nuwaiya badidi ki makeya makeya kwaetaga-
mana ki nana wagubu, 10 manako mu e umuneya kayatagubu apunu Diyoni dibura rabineya
tondawa ki e gobai mempu puru. 11 Mempu puru manako e debai yogo mo kawareya tampu
wadumpu bautagubu munu ridai ki kwemupu, manako e ubupu yogo ki wadubu kayawena
e inai kwebu. 12 Apunu Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai e powena sisiyai wainamupu
ka mu bautagubu e kwakwarepui wadumpu kayatagubu ononomupu. Ki eweya ka mu
kayatagubu apunu Diyoni powena sisiyai ki kuduba Iyesu simupu.

Iyesu iyapana 5000 bani mibai tagebu
(Maki 6:30-44; Ruki 9:10-17; Diyoni 6:1-14)

13 Iyesu apunu Diyoni powena sisiyai wainapupu ka e tawana ki kamadubu waka
kawareya iyapana eba idiwu tawanai mo kayawena e ebo mena ika tondana ki nana. Ko
iyapana e kaya-wena sisiyai wainamupu ki ka mu e kayawena ki deneya kaburu papateya
kerapumugu kayatagubu kaiwa e duwareya buri bautagubu manako e nawanai ika idiwa.
14 Iyesu buri bau-wena waka kamadana wairau surana kwaewagawa ka e iyapana ropani
kawaya bautagubu e nawanai ika idiwa emitapu manako e mu nuwaboyamaga wainapupu
ubupu sigiramaga ebo ebo ki iyatapu.
15 Kemorawagawa makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu
manako simupu, tagubu ke; "Madega surana kwaewagau, ko tawana yau ka tawa pa mena
ki pokere kau iyapana ropani kawaya yau karako tonotami da mu kayatagisi tawa tawa
bani dai mu mubo gimarapomoto teyomoto kupomoto."
16 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu emitapu denai tadebu, wagubu ke; "Ae, mu eba
kayatagisi ko wi wiga baniga dai tepumuri tagemuri da mu kupomoto."
17 E yona ki wagubu ka mu denai tagubu ke; "Akae, nu ka bani buredi ida daikere mena
ade raubiyo apeya ki mena yewe temipi."
18 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Ki baganai, bani ki tepumuri
nau tegemuri." 19 E inako wagubu manako iyapana kuduba dewarepa kawareya idiwana
ki nana tadebu. E bani buredi ida daikere mena ade raubiyo apeya mete kina ki tepupu
esida kunumau yabu tapu e Mamai bameya parauwena manako bani buredi ki gerepupu e
tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu manako mu ubumpu iyapana tagempu kayatagubu.
20 Iyapana kuduba bani ki kupampu matetagubu manako mu kupampu kewowena eweya ka
Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai bani pirai ki kwanamupu kode rabineya nunumupu

ka kode ida esida kewowena kerapu apeya (12) positagubu. [21] Ko mara ki makeya ka iyapana
ropani kawaya eba bigabigai bani ki kupampu matetagubu. Apunu mena ka kuduba 5000,
ko ridi yo munu mete kina ki mu eba iyabatampu.

Iyesu e kerareya kaburu kawareya kaniyawa
(Maki 6:45-52; Diyoni 6:15-21)

[22] Iyapana bani ki kupampu kewo-wena eweya ka Iyesu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai
tadebu, wagubu ke; "Wi yabiri waka kawareya kaburu papasi daikere kaiwagi ko nau ka
ewa ika bausugani." E inako wagubu manako wirawena iyapana kuduba ika dibimupu
idiwa ki tonotapu mu mubo tawana-mugu tawanamugu kayatagubu. [23] Iyapana kay-
atagubu kewowena eweya ka Iyesu e eya mena kwaunai mo yapu manako e eya mena e
Mamai bameya ika guriguriwagawa tondawa da kemorawena.
[24] Kemora ki rabineya ka nusuru towawa wirawena waka kaburu paunau gipiyawa
kaniyawa, [25] da mara waunitau dumai tarana kwaewagawa ka Iyesu kipu ubupu supu e
kerareya kaburu kawareya e tadeyau kabukabuwa ragidai mu ewamugu kayawena.
[26] E kayawena kaniyawa da mu bamamugu bauwagana kwaewagawa ka mu e kaburu
kawareya e kerareya mu denemugu yabadawa emupu ki ka mu kudu ebotau wainamupu
didiguramaga wagubu, tagubu ke; "Guba diyayai mo bauwagau." Mu inako tagamawa
kwetagamawa idiwa.
[27] Ko Iyesu garugaru mena tadebu wagubu ke; "Yau ka nau, ki pokere kudu eba
kwaiwogoi ko kasiyarai kawaya idiwoi."
[28] Apunu Pita Iyesu yonai ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; "Kaiwa-woni, ki kau
baganai ki kau nuwagi da nau mete kina nau kerapuneya kaburu kawareya kau bamageya
kaniyani."
[29] "Ki baganai, yabi." Iyesu inako wagubu manako apunu Pita kipu ubupu waka
kamadubu e kerareya kaburu kawareya Iyesu bameya kayawena. [30] E kaburu kawareya
kaniyawa ka e nusuru kasiyarai kawaya bauwena e weupana kwenupana kwaewagawa
ki kudeya wainapupu. E kudu wainapiyawa makeya ka e kaburu rabineya surana
kwaewagawa ki pokere e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; "Kaiwawoni, nau kaburu
rabineya surakani ki pokere waitasini."
[31] E inako wagubu, ko Iyesu garugaru mena e idaiya wadubu manako sibu, wagubu ke;
"Pita, kau badidi pokere kau notagi apeya apeya inako wainapiyei? Kau kawaya daganani
nau eba sumasiniyei."
[32] Mu waka kawareya positagubu makeya ka nusuru kewowena. [33] Iyesu e tadeyau
kabukabuwa ragidai matakira ki emupu ka mu e si tepamupu, tagubu ke; "Mibai, kau ka
Mamanuga God e eya Gubagai."

Iyesu sigira ragidai tawana Genesare rabineya iyatamiyawa
(Maki 6:53-56)

[34] Mu waka kawareya ade kaya-tagubu kaiwa da papasi buridere tawana Genesare
bautagubu. [35] Iyapana ika idiwa Iyesu kiyabui emupu ka mu garugaru mena kimpu ubumpu
tawa tawa kayatagubu sigira ragidai tetampu Iyesu bameya bautagubu. [36] Mu e midi
tatamai mena geyapamana da mu iyatagamana ki nana e genemupu, manako sigira ragidai
ki e midi tatamai geyamupu makeya ki ka mu kuduba iyatagubu gawarara.

15

Nu ripakwarakwaranuguma mu kabuwamaga
(Maki 7:1-3)

[1] Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina natere
Diyerusaremu were bautagubu manako Iyesu manumupu, tagubu ke; [2] "Kau tadeyei
kabukabuwa ragidai badidi pokere nu goranuga oragai ki nu ripakwarakwaranuguma
nu kabuwanimawa kebomawa ki mu raurupiyamu mu idamaga gora ki pokaiya eba
siruwapiyamu were bani kupamu?"

[3] Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi gwede nana wi wiga
goraga naigida mena wiwira-piyamu ko Mamanuga God e gorai tapu ki wi raurupiyamu?
[4] Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Kau inagi mamagi naigida mena wiwiratamiyowa ade
mu umunumaga wadowa’. Ade e okai mosi inako wagubu ke; ‘Iyapana nima e eya inai
mamai tadebu siyasiya ki ka wi denai e minimuri poyo.’ [5] Mamanuga God e okai inako
wagubu ko wi wibo nuwagau iwagamu da iyapana mosi e inai mamai nuwasiyasiya nene
idiwu ki emitamini manako yagisi ke; ‘Nau wi waitaniyana gwede mo negeyana ko nau
gwede ki winepuwani Mamanuga God nene tapuwani ki pokere nau wi negeyana ka eba
baganai.’ [6] E inako yagisi ki ka wi iwagi ke; ‘Baganai, kau inagi mamagi eba waitatamiyowa.’
Ko wi iyapana inako tadeyamu ki ka wi paerepiyamu Mamanuga God e gorai tapu ki wi
raurupiyamu manako wi wibo kabuwaga ade wi wibo kaisiga ki mena makeya makeya
kwaiwagamu. [7] Wi ka wi midiga pa matakawagau ragidai. Oragai apunai Aisaiya takari
kawaya wi karako kwaiwagamu idiwu ki uwamau empupu manako wi nene oka mibai
inako tapu, wagubu ke;

[8] ‘Mamanuga God e wagau; Iyapana yau nau sini pa umunumaga pokaiya tagamu wi-
wirasiniyamu, ko mu nuwamaga notamaga ka uwama kawaya, eba nau bamaneya.
[9] Mu tagamu da mu nau sini tepa-piyamu ko mu kwaetagamu ki mibai ka pa mena.
Mu muga goramaga iyapana naiya mu mubo notamaga pokaiya kwaetagamawa
iwa ki mena mu makeya makeya kwaetagamu ade mu kowamuguma mete
kabuwatamiyamu iwu. Ko gora kuduba mu wiwirapiyamu ki ka eba nau gorani.
Pa mena.’

Oragai apunai Aisaiya wi sisiyaga inako wagubu.”

Gwede ka iyapana bigi negeyau?
(Maki 7:14-23)

[10] Iyesu iyapana ropani kawaya ika idiwa ki mu nene wagubu bautagubu manako tadebu,
wagubu ke; “Nau yona yau suwagani ki mibai wi naigida mena wainapumuri kataiwagi
wetawetara; [11] Wi gwede mosi wi umunugere kupumuri ki ka eba bani ki wi bigi negeni. Ko
wi wibo rabinagau berokoi notapiyamu manako wi umunuga pokaiya matarau iwagamu
ki mena wi bigi negeyau.”

[12] Iyesu yona ki wagubu kewowena eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya
bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Parisi ragidai kau yonagi ororeya mena nuwagibi
ki mu wainamupu gagayatagubu ko kau ki wainapipi bo pa mena?”

[13] Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu wagubu ke; “Gwede ripai kuduba ki nau Mamai
kunumau tondau e idere eba utapu ki ripai ka e aita ewa uburoto kwaitamini, [14] ki pokere
wi Parisi ragidai mu nene eba wainapiyoi. Mu ka iyapana yabumaga kenekenei ragidai
mu kawakawaimuguma, ade mu muga mete yabumaga kenekenei ki pokere mu yawata
paerepiyamu. Yabui kenekenei apunai mosi ki eba uburoto e waretai yabui kenekenei
ki e idaiya yadini yawata kabuwapoto. E inako kwaeyogono ki ka mu ewapuru yawata
paerepomoto bobau gwepomoto.”

[15] Iyesu yona ki wagubu ka apunu Pita denai wagubu ke; “Kau waigugu nuwagibi ki mibai
kau matarau nu kabuwaniyo.”

[16] Ko Iyesu denai mu kuduba tadebu, wagubu ke; “Wi mete kina mu maba notababa
wadamu bo? [17] Wi badidi pokere eba wainapiyamu? Bani kiyabui ebo ebo kupumuri
ki suroto wi rabinagau tondono manako ewa baiyagisi kayayagisi. Ki ka eba bani ki wi
nuwaga notaga bigi kweyau, [18] ko ki ka wi wibo rabinagau berokoi badidi wainapiyamu
manako wi umunugere matarau iwagamu ki mena wi bigi negeyau. [19] Wi wibo nuwaga
notaga nota berokoi ebo ebo wainapiyamu taininiyau ki pokaiya ka wi minimini popoi-
wagamu, deni deni rauru kawakawaraiwagamu, taku maba igida yauda asusu yabayababa
iwu, kuwaiwagamu, yona beraiwagamu ade yanuwe teyateyama iwagamu. [20] Nota berokoi
ebo ebo inako ki wi bigi negeyau, ko wi idaga eba siruwapiyamu were bani kupamu eba ki
wi bigi negeyau.” Iyesu inako wagubu.

Ridi kwaiyanai mosi Iyesu sumapupu
(Maki 7:24-30)

21 Iyesu tawana ki kamadubu kaya-wena kaniyawa da tawana mosi natere Taya yo natere
Saidoni bamamugu ika bauwena, 22 ka tawana Kainani ragidai mu ridimaga mosi ika
tondawa ki Iyesu bameya bauwena manako e bonanai ragiragi kawaya sibu, wagubu ke;
"Oragai apunai Dewida e momai, kau nau nuwaboyani wainapiyei bo pa mena? Kweya
kairapu berokoi mosi nau peteni rabineya tondau ki pokere e makariwagau naigida eba
ukwarau."
23 Ridi ki inako wagubu, ko Iyesu yona daikere eba wagubu ki pokere e tadeyau
kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Kau ridi yau tonopi
da e kayayagisi mibai ka e midi togatoga nene yona-wagau tondau."
24 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; "Tawana Isiraero ragidai papa sipi
maba yawata paeremupu kwakotagubu kayatagubu ki mu nene mena ka nau Mamai nau
tonosinibu kawapuwani."
25 E yona ki wagawa makeya ka ridi ki Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya
ubupu manako sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, kau nau waitasini."
26 E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau munu rasi banimaga tepani
takumuguma kupamana nene isiyapani ki ka eba baganai."
27 Iyesu inako wagubu, ko e waigugu wagubu ki mibai ka ridi ki wainapupu ki pokere e
denai wagubu ke; "Kaiwawoni, kau yona mibai nuwagibi, ko munu rasi ki mu banimaga
kupomono da pirai gwetagisi ki ka taku mete kupomoto."
28 Iyesu yona ki wainapupu ka e denai sibu, wagubu ke; "Ridi, kau kawaya daganani nau
sumasiniyei ki pokere kau petegi nene badidi wainapiyei ki nau kwaesugani." Iyesu yona
ki wagawa makeya ka ridi ki e petei deni mena iyawena.

Iyesu ubupu iyapana ropani kawaya iyatapu

29 Iyesu tawana ki kamadubu kayawena kaburu Gariri papateya bauwena manako
kanibu kwaunai mo yapu kwarisiwena tondubu. 30 E ika tondawa ka iyapana ropani
kawaya e bameya ika bautagubu. Mu kowa-muguma idamaga kerapumaga bada-
badamawena ragidai, yabumaga kenekenei ragidai, idamaga kerapu-maga korekorei
ragidai, tenawarimaga badabadamawena bisi kayawena yona eba tagamawa ragidai, ade
iyapana sigiramaga kiyabui ebo ebo ragidai ki mu tetamawa ika bautagamawa Iyesu
yabareya nakatamawa manako e ubupu mu kuduba iyatapu. 31 Iyapana tenawarimaga
badabadamawena bisi kayawena yona eba tagamawa ragidai ki mu ka yona ade tagubu,
idamaga kerapumaga korekorei ragidai ki mu ka ade supasupatagubu, iyapana idamaga
kerapumaga badabadamawena bisi kayawena ragidai ki mu ubumpu kerapumugu kay-
atagubu, ade iyapana yabumaga kenekenei ragidai ki mu ka tawana ade emupu. Iyapana
kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu nota-maga kowena kodabamaga kamupu
manako tawana Isiraero ragidai mu Mamamaga God ki e si mu esida tepamupu.

Iyesu iyapana 4000 bani mibai tagebu
(Maki 8:1-10)

32 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu bautagubu, manako tadebu,
wagubu ke; "Nau iyapananiyoma yau mu nuwaboyamaga wainapakani. Mu dai ka tawana
uwama kawaya were bautagubu mara apeya eyaka nu mete yewe idiweya ko mu banimaga
ka pa mena. Nau mibi wetei mu tonotamani ki ka mu yamono da yawatau kasiyaramaga
kewoyagisi wairorotagisi."
33 Iyesu inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e manumupu, tagubu ke;
"Tawana yau ka gwabau iyapana eba idiwu tawanai ki pokere nu kaigamu iyapana ropani
kawaya yau waitatamamu ki ka mu banimaga ki nu bani maba tepamu tageyamu da mu
kupomoto?"
34 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke; "Wi masura boromai badibadi
ika nunumupu?"

Mu denai tagubu ke; “Nu masura ida daikere kewowena daikere apeya ki mena yewe temipi ade menamena maimerei munta eba ropani dai mete temipi.”
[35] Iyesu yona ki wainapupu ka e iyapana kwarisitagamana waira kawareya idiwana ki nana wagubu, [36] manako e masura ida daikere kewo-wena daikere apeya ki ade menamena ki mete tepupu kunumau esida Mamanuga God bameya parauwena. E bani ki gerepupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai tagebu manako mu bani ki temupu iyapana tagemupu kaya-tagubu. [37] Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya ki kuduba bani ki kupampu matetagubu. Mu kupamawa idiwa da kamadumpu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai bani pirai kwana-mupu kode rabineya nunumupu manako kode ida daikere kewowena daikere apeya (7) positagubu. [38] Iyapana ropani kawaya bani ki kupampu matetagubu apunu mena ka kuduba 4000 ko ridi yo munu mete kina ki mu eba iyabatampu.
[39] Ko Iyesu iyapana tonotapu kaya-tagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mete waka rabineya yamupu tawana Magadani kayatagubu.

16

Iyesu matakira mo kwaewagana ki nana tagubu
(Maki 8:11-13; Ruki 12:54-56)

[1] Ki eweya ka Parisi ragidai ade Sadusi ragidai Iyesu kerareya wadamana da e yona mo paerepana bo eba paerepana ki empamana ki nana e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Kau kunuma kasiyarai pokaiya matakira mo kwaenuwagi da nu kau eminiyamu.”
[2] Iyesu yona ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; “Madega surau gugu beuwagau empiyamu ki ka wi iwagi ke; ‘Gugu beuwena ki pokere marawani ka kwamura puruyagisi’, [3] ade wi didiburu oroguma pinipini-wagau empiyamu ki ka wi iwagi ke; ‘Oroguma pinipiniwena ki pokere kemora nene ka nawaya baiyagisi.’ Wi ka kunuma yo waira kiyabumaga empiyamu manako ki pokaiya ka wi kataiwagamu da nawaya baiyagisi bo kwamura uburoto. Ko Mamanuga God karako kwaewagau ki mibai wi badidi pokere eba empiyamu bo wainapiyamu? [4] Wi karako idiwu ragidai wi beraga ka eba bagi ade Mamanuga God bameya ka wi rauru kawakawara ki berai maba kwaiwagamu ki pokere wi kunuma matakirai empamana ki nana iwagamu ki mo nau eba kwaesugani. Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Diyouna matakira badidi kwaewena ki kawareya mena nau wi kabuwa-niyani.” Iyesu inako wagubu manako kamaditapu kayawena.

Parisi ragidai ade Sadusi ragidai mu beramaga
(Maki 8:14-21)

[5] Mu waka kawareya kayatagubu kaiwa ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai wainamupu da mu masura dai eba temupu. [6] Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Nau suwagani wainapumuri; Parisi ragidai ade Sadusi ragidai mete kina mu banimaga bedebedepupu ki wi naigida mena empiyoi kaisipiyoi kwaenda mu banimaga kinokinoi ki wi pasiniyoto giriniyoto.”
[7] Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai babatagubu manako mu mubo mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Nu masuranuga dai eba temipi ki pokere e inako wagau bo?”
[8] Mu notamaga badidi wagawa ki Iyesu ororeya mena kataiwena ki pokere e manutapu, wagubu ke; “Wi badidi pokere masura dai eba temupu ki kawareya iwagamu? Wi sumaga nau bamaneya ka eba kawaya. [9] Nau keyakeyai suwagubuwani ki mibai wi eba wainamupu bo? Nau naiya bani buredi ida daikere mena gerepuwani iyapana uratanai mena 5000 tagebuwani kupampu matetagubu gawarara ki ka wi bani pirai uburawa ki kode badibadi positampu? Wi ki wainapiyamu bo pa mena? [10] Ade nau masura ida daikere kewowena daikere apeya gerepuwani iyapana 4000 tagebuwani kupampu matetagubu ki ka wi bani pirai uburawa ki kode badibadi positampu?” [11] Nau eba bani kaina nene suwagubuwani ko nau Parisi ragidai ade Sadusi ragidai mu banimaga bedebedepupu ki wi naigida mena

empamana kaisipamana ki nana suwagubuwani. Ko wi badidi pokere keyakeyai ki mibai eba wainamupu?”

12 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai wainamupu da e eba bani kaina bedebedepupu kinokino-wena ki nene wagubu ko e Parisi ragidai ade Sadusi ragidai mu kabuwamaga ki naigida mena empamana kaisipamana ki nana wagubu.

Apunu Pita ubupu Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso sibu
(Maki 8:27-30; Ruki 9:18-21)

13 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina natere Sisaraiya Piripai ade natere dai bameya bameya mete kina ki deneya kaya-tagubu. Mu yawatau kayatagubu kaiwa ka Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau nene ka iyapana badidi tagamu?”

14 “Mu dai tagamu da kau ka iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni, ade dai tagamu da kau ka oragai apunai Eraidiya ade wiranugibi baunugibi, ade dai tagamu da kau ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Diyeremaiya bo ade e waretai mosi.”

15 Mu inako tagubu manako Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke; “Ko wiyo, wi wainapiyamu da nau ka nima?”

16 E inako wagubu ka apunu Saimoni si daikere Pita denai wagubu ke; “Kau ka Mesaiya. Kau ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso. Kau ka Mamanuga God mara-mara tondau apunai e eya Gubagai.”

17 Apunu Pita inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Apunu Diyouna e gubagai Saimoni, kau yona mibai nuwagibi ki pokere mamama-nugowa. Kau yona inako nuwagibi ki ka eba iyapana kaina mo kau kabuwanibu ko nau Mamai kunumau tondau e mena kau kabuwanibu ki makeya kau nuwagibi. 18 Apunu Pita, nau nidiyani wainapi; Kau sigi ka waigugu ko ki mibai ka ‘bowa’ ki pokere bowa ki kawareya ka nau bebedani kaupani nau tawani yadani manako nau sumasiniyamu ragidai kau pokagere ropanitagisi ade mu sumamaga ragiragiyagisi. Po kasiyarai ki baiyagisi nau sumasiniyamu ragidai ki bodata-mana kwaeyogono ko po kasiyarai ki mu eba raurutamini bo bodatamini. Pa mena. 19 Mamanuga God e gari kunumau ki kasiparai nau kau negeyani ki pokere kau yewe wairau gwede mo bodapana eba wenawagana nuwagi ki ka Mamanuga God usi kunumau ki e mete bodapoto da eba wenayagisi. Ade kau yewe wairau gwede mo wenawagana ki nana baganai nuwagi ki ka Mamanuga God usi kunumau ki e mete baganai yagisi.”

20 Iyesu inako wagubu manako wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai mu umunumaga umapu, wagubu ke; “Nau ka wi Iya Negeyana Apunai Keriso ko yona ki wi iyapana eba tademuri.”

Iyesu bita midi makari bananapana powagana ki yonai wagubu
(Maki 8:31–9:1; Ruki 9:22-27)

21 Naiya ka Iyesu e powagana sisiyai e tadeyau kabukabuwa ragidai matarau eba tadebu ko karako ade ewa ka e mu inako tadebu, wagubu ke; “Nau natere Diyerusaremu kayasugani manako iyapana kawakawai Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ki mu ubumoto nau wadisinimoto bita midi makari kawaya daganani tegeni. Mu nau wadisinimoto deni mena susinimoto poyo ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani uburani.”

22 Iyesu e powagana sisiyai matarau inako wagubu wainapupu ka apunu Pita ubupu Iyesu wadubu paere bananapupu mubo kayatagubu manako e ubupu Iyesu sisibapupu, wagubu ke; “Kaiwawoni, mu kau bamageya inako kwaetogomono ki ka Mamanuga God mu bodatamini da kau bamageya inako eba wenayagisi.”

23 E inako wagubu ko Iyesu wira-wena e empupu manako denai sibu, wagubu ke; “Pita, kau ka Seitani. Kau nau yawatani bodapiyei ki pokere nau taganeya kayanuwagi. Kau eba nau Mamai God e nuwaiya ki nuwegei ko kau iyapana kaina mu notamaga ki nuwegei.”

24 Iyesu inako wagubu manako ade wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba tadebu, wagubu ke; “Iyapana nima nuwaiya nau ewaneya kayawagana wainapiyau ki ka

e gwedegwede kuduba e eya iyai nene wainapiyau ki kamadini manako e bita makari
nau pokanere bananapana ki kudeya e eba wainapono ko kasiyarai kawaya uburoto e
eya korosi kawara-poto yabadini nau ewaneya uburoto kayayagisi. [25] Iyapana nima e ebo
iyai karako nene wainapiyau ki ka e eya iyai ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima
nau pokanere e eya iyai karako nene kaupiyau ki ka aita ewa ka e iya mibai bananapoto
yadini. [26] Iyapana mosi e eya iyai karako nene wainapiyau ade waira purapurai kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau ki tepiyau niniyapiyau, ki ka e poyagisi makeya
ka e gwedegwedei ki kuduba kamadini kayayagisi ko denai mo eba yadini. E eya iyai
mibai ki e kaupupu kewowena. [27] Nau Kunumau Kawapuwani Apunai uburani nau Mamai
e tanai bagi kawaya ki kasiyarai pokaiya nau aneyaniyoma tetamani mete kawamamu
makeya ki ka iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu badidi kwae-
tagamawa ki makeya mena ka nau mu denai tageyani. [28] Nau yonani yau nidiyakani ki wi
naigida mena wainapu-muri; Wi karako idiwu ragidai nau Kunumau Kawapuwani Apunai
kaiwawo-sugana ki marai baiyagisi emisinimuri were ka wi dai popoiwagi."

17

Iyesu kiyabui wirawena taniwena
(Maki 9:2-13; Ruki 9:28-36)

[1] Mara ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki eweya ka Iyesu ubupu apunu
Pita, apunu Diyemesi ade Diyemesi e yowai Diyoni mete kina waratapu mu muga mena
kweya kawaya mo yampu kwauneya positagubu. [2] Mu ika idiwa ka Iyesu e midi kuduba
wirawena ebo wenawena. E kiyabui wirawena tanai ka madega sinini maba ade e midi
tatamai poe kawaya wirawena taniwena ki mu mete emupu. [3] Mu empamawa idiwa
ka oragai popotagubu ragidai Mosisi yo Eraidiya mataratagubu bautagubu Iyesu mete
yonatagamawa idiwa ki mu emitampu. [4] Emitamawa ka apunu Pita ubupu Iyesu inako sibu,
wagubu ke; "Kaiwawoni, nu wi mete yewe idiwei ka bagi kawaya. Kau nuwageya ki ka nau
karako nabonabo apeya eyaka yewe yadani, mosi kau nene, mosi apunu Mosisi nene ade
mosi apunu Eraidiya nene."

[5] Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka oroguma poe tanai kawaya mo mu kawarimugu
kawapu manako bonana mosi oroguma rabineya mete bauwena, wagubu ke; "Yau ka nau
Gubagani. Nau nuwaneya po eyo ki pokere e mamamai nau suwagakani. E mena yonai ki
wi wainapiyoi idiwoi."

[6] Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai bonana ki wainamupu ka mu notamaga kowena
kudu mete wainamupu manako gwairitagubu nikapu mempu wairau ukwampu. [7] Ko Iyesu
mu bamamugu bauwena geyatapu manako tadebu wagubu ke; "Kimuri ubumuri ko kudu
eba wainapiyoi." [8] E inako wagubu ka mu yabu tampu manako mu Iyesu e ebo mena ika
uburawa emupu.

[9] Mu kweya were wiratagubu kawamawa ka Iyesu mu tatamatapu, wagubu ke; "Wi
karako badidi yabugere matarau waro were maba emupu ki sisiyai wi iyapana eba
tademuri. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugani ade iyasugani kirani uburani
eweya ka wi iyapana tademuri."

[10] Iyesu inako wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ki e manumupu, tagubu
ke; "Gora kataimugu ragidai badidi pokere tagamu da oragai apunai Eraidiya e yabiri
baiyagisi?"

[11] Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Mu apunu Eraidiya nene
inako tagamu ki mibai. E yabiri baiyagisi gwedegwede kuduba okukuna-yagisi. [12] Ko
nau ade suwagani wainapu-muri; Oragai apunai Eraidiya e ororeya mena wirawena
bauwena ko iyapana e gogomupu manako mu mubo nuwamugu e bameya berokoi
badidi kwaetagamana wainamupu ki mu kwaetagubu. Ki kwaitana ka iyapana ubumoto
Kunumau Kawapuwani Apunai nau bamaneya inako mete kwaetagisi."

[13] Iyesu yona ki wagawa makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai katai-tagubu da e
wagubu ki ka e iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni ki e nene wagubu.

Kweya kairapu munu mosi rabineya tondawa
(Maki 9:14-29; Ruki 9:37-43)

14 Mu ade wiratagubu iyapana ropani kawaya ki mu bamamugu bautagubu ka apunu
mosi Iyesu bameya bauwena e yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu, 15 manako
sibu, wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nau gubagani e nuwaboyai ki kau wainapi.
Kweya kairapu mosi e rabineya tondau ki e wadau kwisikwisi-piyau ku kawareya matau
kwenupiyau ade awanau mete kwenupiyau. 16 Nau e wadubuwani kau tadeyei kabukabuwa
ragidai mu bamamugu bausugubuwani da mu e iyapamana ki nana, ko mu kwaetagubu ko
e eba iyawena."

17 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi nau eba sumasini-yamu
ragidai. Wi nau matesiniyamu idiwu. Nau mara badibadi yabaranugu wi mete yewe
idiwomu da wi nau suma-sinimuri? Ko baganai, munu ki wadu-muri nau bamaneya
kebomuri."

18 Mu munu ki wadumpu bautagubu ka Iyesu kweya kairapu munu ki rabineya tondawa
ki siwakekepupu bauwena kayawena manako ki makeya ka munu ki deni mena iyawena.

19 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mubo mena e bameya bautagubu
manako manumupu, tagubu ke; "Nu badidi pokere keyai berokoi ki simipi ko e eba
bauwena kayawena?"

20 Mu inako manumupu, ko Iyesu denai tadebu wagubu ke; "Ki mibai wi sumaga ka
eba kawaya. Ko nau nidiyani wainapumuri; Ripa damaya madai ki bonai rabineya ka
rasirasi. Wi marai munta ki maba nau mibai sumasinimuri ki ka wi kweya yau simuri, iwagi
ke; 'Kau kiya kiri uburi buri kayanuwagi', wi inako iwagi ki ka kweya ki kiroto uburoto
kayayagisi. Wi nau inako sumasiniyoi ki ka wi badidi iwagi ki kuduba wenayagisi. 21 Ko
wi kweya kairapu yau maba siwakekepamana ki ka wi yabiri Mamanuga God e nene bani
kamadumuri ade guriguriwagi were ewa e siwakekepumuri da e baiyagisi kaya-yagisi."
Iyesu inako wagubu.

Iyesu e powagana ade kirana uburana yonai ade wagubu
(Maki 9:30-32; Ruki 9:43-45)

22 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba tawana Gariri rabineya bautagubu
dibimupu idiwa ka Iyesu mu tadebu, wagubu ke; "Iyapana ubumoto Kunumau Kawa-
puwani Apunai nau nidani tagisi manako iyapana dai ki mu idamaga rabineya tamusin-
imoto, 23 da mu nau susinimoto poyo. Mu nau susinimoto poyo, ko mara apeya eyaka
kewoyagisi eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani."

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu nuwaboya-tagubu.

Apunu Pita Mamanuga God e Tawai ki takesi tapu

24 Mu natere Kaponiyamu bautagubu ka Mamanuga God e Tawai ki takesi wadamu
ragidai bautagubu apunu Pita manumupu, tagubu ke; "Wi Nidiyau Kabukabuwa Apunai
ki e nu wairanuga denai takesi tarau bo pa mena?"

25 "Ena, e takesi tarau." Pita inako wagubu ko e tawa rabineya yapu ka Iyesu wirawena
e sibu, wagubu ke; "Saimoni, kau badidi wainapiyei? Iyapana gwedewau waira yau
kawakawaimuguma mu bamamugu takesi tamoto? Iyapana kwaiyanai ragidai mu mena
takesi ki tamoto bo taubanuwai ragidai mete kina?"

26 "Ki ka iyapana kwaiyanai ragidai ki mu mena takesi ki tamoto." Pita inako wagubu ko
Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Baganai, inako ki ka nu taubanuwai ragidai waira ki denai
takesi eba tamana. 27 Ko Mamanuga God e tawai ki takesi wadamu ragidai nu bamanugu eba
gunaratagamana ki nana ka kau kayanuwagi kimai kaburu kwenupi manako menamena
yabiri tainipi ki e kodabai ki kau wadi waka manako e rabineya ka kau nu takesi tamana
ki bowai madai ika emani. Kau bowa madai ki wadi manako kaya-nuwagi takesi wadamu
ragidai mu bamamugu nau yo wi ewapuru takesinuga tari." Iyesu inako wagubu.

18

Nima ka kawaya esida?
(Maki 9:33-42; Ruki 9:46-48; 17:1-2)

1 Mara ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako
manumupu, tagubu ke; "Kunumau, Mamanuga God e gari rabineya nima si ka kawaya
esida?"
2 Ko Iyesu munu marai munta mo nene wagubu bauwena wadubu mu yabaramugu tapu,
3 manako tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana kawakawai
wi notaga munu rasi mu notamaga maba ki ka wi Mamanuga God e bameya kaiwuri
e gari rabineya bagi kawaya idiwoi. Ko wi notaga eba munu rasi mu notamaga maba
ki ka wi Mamanuga God e bameya eba kaiwuri ade e gari rabineya eba idiwoi. 4 Nima
iyapana yabaramugu ebo kwarisiyagisi manako munu marai munta yau e notai maba
tondono ki ka aita ewa Mamanuga God e gari rabineya ka iyapana ki kawaya-yagisi.
5 Ade iyapana nima nau sini pokaiya munu yau maba e diriwai kwaewagau ki ka e nau
diriwani mete kwaewagau. 6 Ko iyapana nima uburoto nau sumasiniyau apunai bo ridai ki
pisipisipoto da e sumai nau bamaneya ki kauyagisi, akae, iyapana ki ka aita bita kawaya
mo bananapoto. Iyapana e wadumpena bowa bisi kawaya mo taburuba pokaiya kwimpena
e gobaiya umampena manako egi rabineya kwenumpena ki ka e nene baganai.
7 Gwede marai kawai iyapana tainitamiyau da mu paerepiyamu bigi kwaetagamu, ko
iyapana nima e waretai ki e kerareya wadau da e bigi kwaewagau, akae, iyapana ki ka
aita berokoi kawaya eba marai bananapoto. 8 Ki pokere, kau idagi bo kau kerapugi daikere
berokoi kwaenugana ki nana taininiyau da kau sumagi ki pokaiya kaupana kwaenugei,
ki kau kaubo uburi kau idagi bo kau kerapugi ki mei puru kwenupi. Kau idagi bo kau
kerapugi daikere mena pokaiya kanenenugowa umowa da ewa iya maramara tondana
kaniyana ki iyai bananapi ki ka bagi kawaya. Ko kau idagi bo kau kerapugi daikere daikere
pokaiya inako umowa da mu aita ewa kau wadinimoto mata maramara urau ki nonareya
kwenuni-moto ki ka berokoi kawaya. 9 Ade kau yabugi daikere berokoi kwaenugana ki nana
taininiyau da kau sumagi ki pokaiya kaupana kwaenugei, ki kau kaubo uburi kau yabugi
ki wadi toporu kwenupi. Kau yabugi eyaka mena bagi ki mena pokaiya umowa da ewa iya
maramara tondana kaniyana ki iyai bananapi ki ka bagi kawaya. Ko kau yabugi daikere
daikere pokaiya inako umowa da mu aita ewa kau wadinimoto mata maramara urau ki
nonareya kwenunimoto ki ka berokoi kawaya.

Papa sipi kwakowena ki keyakeyai
(Ruki 15:3-7)

10 Wi munu rasi yau maba eba waigubatamiyoi mibai ka mu aneya-muguma ka maramara
kunumau nau Mamai e yabareya ubumu. 11 Iyapana Mamanuga God e yawatai paeremupu
ragidai ki mu waratamana iya waunai tageyana ki nana ka nau Kunumau Kawapuwani
Apunai bausugubuwani. 12 Nau keyakeyai mo suwagani waina-pumuri; Apunu mosi e
papaiyoma sipi ropani kawaya apunai ida daikere mena (100) manako e papaiyoma ki mu
paunamugu papa sipi eyaka mena mo yadini kaupoto ki ka e badidi kwae-yagisi? Nau
nidiyani wainapumuri; E papaiyoma dai ki kuduba 99 ki gwabau kamaditamini manako
papa eyaka mena wadubu kaupupu ki e kwaenei kayayagisi. 13 E kwaenepono umono
da bananapoto ki ka e papa eyaka mena ki e nene mamama kawaya wainapoto ko e
papaiyoma ropani kawaya eba waditapu nunutapu ki mu nene ka e mamama maraitau
wainapoto. 14 Ki maba, wi Mamaga kunumau tondau e eba nuwaiya e munui eyaka mena
yau maba mo yawata paerepoto kwakoyagisi."

Iyapana bigi nu bamanugu kwaetagisi ki nu badidi kwaigamu?

15 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; "Kau waretagi mosi berokoi mo kau bamageya kwaeyag-
isi ki kau yabiri e bameya kayanuwagi manako wi apeya wiga mena e paerei kwaewena
ki wadumuri supasupa. E kau yonagi wainapoto ki ka baganai, 16 ko e kau yonagi ki eba
wainapiyau ki kau uburi kau kowagiyoma apeya bo apeya eyaka inako waratami e bameya

kaiwagi manako e badidi wagau ki mu mete wainapomoto. Kau inako kwaenuwagi ki kau
Mamanuga God e okai wagubu ki makeya kwaenugei. Oka ki wagubu ke; 'Iyapana apeya
bo apeya eyaka baitagisi gwede ewapuru emupu ki tagisi matara ki ka wi mu yonamaga ki
mibipumuri.' [17] Ko paere kwaewena apunai ki uburoto kau kowagiyoma mu yonamaga
mete eba wainapoto ki kau kayanuwagi iyapana ika Mamanuga God nene dibipiyamu
idiwu ragidai kuduba mu paunamugu uburi nuwagi da mu mete kina e badidi kwaewena
ki sisiyai mu wainapomoto. Ko e mu yonamaga mete eba wainapoto ki kau e deni mena
kamadi kayanuwagi. Mamanuga God tagararapiyamu ragidai ade takesi wadamu ragidai
mu bama-mugu wi badidi kwaiwagamu ki maba kau e bameya inako mete kwaenuwagi
tagararapi.

[18] Nau wi kuduba yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi yewe wairau gwede mo
bodapamana eba wena-wagana iwagi ki ka Mamanuga God usi kunumau gwede ki mete
bodapoto da eba wenayagisi. Ade wi yewe wairau gwede mo wenawagana ki nana baganai
iwagi ki ka Mamanuga God usi kunumau gwede ki nene mete baganai yagisi.

[19] Ade nau yona yau mete suwagani wainapumuri; Wi apeya yewe wairau gwede mo nene
wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya guriguriwagi ki ka nau Mamai kunumau tondau
wi badidi iwagubu ki makeya makeya e kwae-yagisi. [20] Mibai, wi apeya bo apeya eyaka nau
sini pokaiya ewapuru dibipu-muri idiwoi ki ka nau mete kina ika wi paunagau."

Iyapana paeremaga ki nu notanugu deni mena surupamu

[21] Ki makeya ka apunu Pita Iyesu bameya bauwena manako manupupu, wagubu ke;
"Kaiwawoni, nau waretani nau girisiniyono pasusiniyono ki ka nau mara badibadi e paere
nau bamaneya kwaewena ki nau notaneya deni mena surupani? Nau mara ida daikere
kewo-wena daikere apeya ki kwaesugani ka baganai bo?

[22] Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau eba mara ida daikere
kewowena daikere apeya mena inako kwaenuwagi ko maramara kawareya kawareya ka
kau e badidi paerepiyau ki kau notageya deni mena surupi. [23] Ki pokere, Mamanuga God e
gari rabineya kunumau ka badidi maba ki nau karako keyakeyai mosi wi kabuwaniyani
wainapumuri; Mara mosi ka apunu kawai mo ubupu iyapana e bameya gwedegwede
sikwatagubu ki denai e kweyamana ki nana mu yona-maga tonopupu. [24] Mu denai
kweya-mana marai ki bauwena ka e kowa-kowaiyoma dai tonotapu kayatagubu yabiri e
bigabigai apunai mosi ki bowa madai kawaya daganani eba iyaba-pamana makai e bameya
sikwawena apunai ki wadumpu bautagubu e yabareya tamupu. [25] Bigabiga apunai ki sikwa
kawaya daganani kwaewena denai tarana ki makai eba wadubu ki pokere apunu kawai ki
ubupu bigabiga apunai ki sibu, wagubu ke; 'Kau ridigi munugiyoma mete kina ade kau
gwedegwedegi kuduba ki iyapana baitagisi tepomoto manako mu bowa madai wi deniga
tamoto ki nau yadani.'

[26] Bigabiga apunai yona ki waina-pupu ka e kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu
manako e kawai ki genepupu sibu, wagubu ke; 'Bada, kau nuwagi nau bamaneya ki eba
pupu-yogono ko nawananugowa. Nau sikwasugubuwani ki denai kuduba nau ewa were
kau negeyani.'

[27] E inako wagubu ka apunu kawai ki e notai wirawena e bigabigai apunai ki e nuwaboyai
wainapupu manako e ubupu apunu ki e bameya badidi sikwawena ki kuduba deni mena
surupupu pa tonopupu kayawena.

[28] Bigabiga apunai ki tawa ki kama-dubu bauwena kayawena kaniyawa ka e waretai mosi
ika bananapupu. E waretai ki ka naiya bowa madai eba ropani bigabiga apunai ki e bameya
sikwawena ko bigabiga apunai ki e waretai karako empupu ka e kanibu e gobaiya wadubu
manako ragiragi kawaya sibu, wagubu ke; 'Kau naiya nau bamaneya sikwa-nugibi ki denai
kau karako mena tege.'

[29] E waretai yona ki wainapupu ka e kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako
bigabiga apunai ki sibu, wagubu ke; 'Kabai, kau nuwagi nau bamaneya eba pupuyogono
ko nawananugowa. Nau sikwasugubuwani ki denai kuduba nau ewa were kau negeyani.'

30 E inako wagubu, ko bigabiga apunai ki e waretai ki e nuwaboyai eba wainapupu ko e
wadubu diburapupu ika tondana da e sikwa-wena ki denai kuduba bodapana were.
31 Bigabiga ragidai dai ki mu wareta-maga badidi kwaewena emupu ka mu gagayatagubu
manako kayatagubu kawaimaga sisiya ki kuduba simupu. 32 Apunu kawai ki yona ki
wainapupu ka e bigabiga apunai ki e nene ade wagubu bauwena manako nakaripupu sibu,
wagubu ke; 'Kau ka berokoi. Kau bigabiga beranugei. Kau genesinibi ki pokere kau bowa
madai kawaya daganani nau bamaneya sikwanugibi ki kuduba nau deni mena surupuwani
notagogapuwani. 33 Nau kau nuwanuwa-nibuwani ki pokere kau mete kina ka kau waretagi
e nuwaboyai wainapena.' 34 Apunu kawai ki e nuwai e bigabigai apunai ki bameya
pupuwena manako e wadubu diburapupu ika tondana bita wadana da e sikwawena ki
denai kuduba bodapana were."
35 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewo-wena ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai
tadebu, wagubu ke; "Nau keyakeyai suwagubuwani ki maba ka wi kowaguma paere wi
bamagau badidi kwaetagamu ki kuduba wi notagau deni mena surupumuri. Wi inako eba
kwaiwagi ki ka nau Mamai kunumau tondau e uburoto apunu kawai ki e bigabigai apunai
bameya badidi kwae-wena ki maba e wi bamagau inako mete kwaeyagisi." Iyesu inako
wagubu.

19

Ridi apunu anikatagubu ko ragi kasiwaratagamu
(Maki 10:1-12; Ruki 16:18)

1 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e tawana Gariri kama-dubu kayawena kaniyawa
da tawana Diyudiya bauwena ka e awana Diyoudani purupupu papasi daikere bauwena
tondawa. 2 Iyapana ropani kawaya e ewakumapamawa iwa ki e mu ika iyatapu.
3 E ika tondawa ka Parisi ragidai dai bautagubu e manupamana da e yona mo paerepana
manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana e bameya bautagubu manako simupu, tagubu
ke; "Apunu mosi e ebo nuwaiya e wainai pa ragipana wainapiyau ki ka nu goranuga wagau
da ki ka baganai bo eba baganai?"
4 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu manutapu, wagubu ke; "Mamanuga God e okai ki
wi iyabamupu bo pa mena? E okai wagubu da e kunuma waira yamanapupu makeya ki ka e
ridi yo apunu ewapuru yamanatapu. 5 E mu yamanatapu manako wagubu ke; 'Apunu mosi
karako e inai mamai kamaditamini ridi mosi uworoto manako mu apeya wainai nobomoi
ewapuru eyaka mena idiwono.' 6 Naiya ka mu mubo mubo idiwa ko karako ka mu ewapuru
eyaka mena idiwu ki pokere Mamanuga God ridi yo apunu inako dibitapu ki ka iyapana
mo eba baiyagisi mu wade purupurutamini."
7 Iyesu inako wagubu wainamupu ka Parisi ragidai ki denai e manumupu, tagubu ke;
"Kau nuwegei ki mibai maba ki ka oragai apunai Mosisi badidi pokere nu goranuga tapu,
wagubu ke; 'Apunu mosi nuwaiya ka e wainai ragipana wainapiyau ki ka e anika meyana
puru ki yonai oka pokaiya taroto manako e ridi ki tonopoto deni mena kayayagisi." '
8 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi rabinaga ka ragiragi kawaya ki pokere
ka oragai apunai Mosisi gora ki wi nene tapu. Ko kerareya Mamanuga God iyapana
yamanatapu makeya ka inako pa mena. 9 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Ridi mosi
rauru kawakawara ki berai mo eba kwaewena ko e nobomoi uburoto e wainai ki pa asusu
ragipoto manako kayayagisi ridi kudubai mosi uworoto, ki ka apunu ki e wainai yabiri ki
rauru kawakawarapupu." Iyesu inako wagubu.
10 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu Iyesu simupu,
tagubu ke; "Waina nobomo inako idiwana ki ka nu ridi eba tauwa-mana ko pa idiwana
wainapemei."
11 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau yona suwagu-buwani ki
iyapana kuduba eba waina-pomoto ko Mamanuga God yona ki wainapamana notai tagebu
ragidai ki mu mena ka yona ki mibai waina-pomoto. 12 Mibai ebo ebo ki pokaiya ka
iyapana dai ridi eba tauwamu; Dai wenatagubu siyasiya ki pokere, dai ka iyapana mu

kwakwarepumaga rigamupu ki pokere, ade dai ka Mamanuga God e gari kunumau ki mena diriwai kwae-tagamu ki pokere mu ridi eba tauwamu. Iyapana gwedewau yona yau wainapa-mana wainapiyamu ki ka baganai mu wainapomoto." Iyesu inako wagubu.

Iyesu munu rasi waditapu bagi
(Maki 10:13-16; Ruki 18:15-17)

13 Iyapana dai mu munumuguma tetampu Iyesu bameya bautagubu da e idai mu kawarimugu tarana mu nene guriguriwagana ki nana. Ko e tadeyau kabukabuwa ragidai ubumpu iyapana ki nakaritampu baiyonotampu.

14 Mu inako kwaetagamawa ko Iyesu tadebu, wagubu ke; "Munu rasi nau bamaneya kebomono ki wi mu yawata-maga eba bodapiyoi. Mu ka nau Mamai God e gari rabineya kaiwoto e kasiyarai pokaiya bagi kawaya idiwono." 15 E inako wagubu manako e idai munu ki kawarimugu tapu waditapu bagi manako ewa kamaditapu kayawena.

Apunu mosi e gwedegwedei ropani kawaya
(Maki 10:17-31; Ruki 18:18-30)

16 Mara mosi ka apunu mosi Iyesu bameya bauwena manako manupupu, wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau bagi badidi maba kwae-sugani da nau denai iya waunai banana-pani maramara tondoni kaniyoni?"

17 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau gwede bagi nene nau manusinibi ki mibai ka badidi? Mamanuga God e eya mena ka bagi. Kau e gorai tapu ki makeya makeya kwaenugowa ki kau iya ki wadi."

18 Iyesu inako wagubu, ko apunu ki denai wagubu ke; "Nau gora bani wadana makeya makeya kwaesugana ki nana nuwegei?"

E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; 'Iyapana mo eba mini poyo; Kau waretagi eba raurupi e wainai eba wadi; Gwedegwede mo eba kuwa-nuwagi; Kau waretagi badidi kwaewena empipi ki kau bera eba nuwagi; 19 Kau inagi mamagi wiwiratamiyowa ade kau kiya nene wainapiyei ki maba kau kowagiyoma mu nene inako mete wainapiyowa."

20 Iyesu inako wagubu, ko apunu ki denai wagubu ke; "Gora nuwagibi ki nau makeya makeya naigida mena kwaesugekeya yabedekeya da karako, ko ki kawareya ka nau gwede kwaesugani?"

21 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu ade sibu, wagubu ke; "Kau nuwageya bagi kawaya tondana wainapiyei ki kau kayanuwagi kau gwedegwedegi kuduba tepi iyapana gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai tage manako ewa yabi nau ewaneya uburi. Kau inako kwaenuwagi ki kau denai bagi kawaya mosi aita kunumau bananapi."

22 Apunu ki e gwedegwedei ka ropani kawaya ki pokere e Iyesu yonai ki wainapupu ka e nuwaboyawena nuwasiyasiya nene e tagai wirapupu kayawena.

23 Iyesu apunu ki nuwasiyasiya nene inako kayawena empupu ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Iyapana gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai mu Mamanuga God sumapamana ade e gari rabineya kunumau kaiwana idiwana ka ragiragi kawaya. 24 Yawata ki katamurui ka tainugu umunai ki maba. Papa kawaya 'kameru' kwaitana tainugu umunai ki teyagisi ki ka e daikere eba baiyagisi kayayagisi, mibai ka tainugu umunai ka marai munta ko papa ki ka kawaya. Ko nau suwagani wainapumuri; Papa kawaya 'kameru' ki tainugu umuneya tewagana ki ka ade matarau ko iyapana mu gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai ubumana Mamanuga God sumapamana ade e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragiragi kawaya."

25 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu notamaga kowena manako e manu-mupu, tagubu ke; "Akae, inako ki ka nima iya waunai yadini?"

26 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu emitapu manako denai tadebu, wagubu ke; "Iyapana wi wiga kasiyaraga pokaiya iya ki eba wadumuri ko Mamanuga God e badidi yagisi ki e umuneya ka gwedegwede kuduba ade wenayagisi."

27 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; "Kau wainapi, nu ka tawanuga kuduba kamadimpi kau ewageya kaigibi ki pokere denai ka nu gwede yadamu?"

[28] E inako wagubu, ko Iyesu mu kuduba tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai nidiyani
wainapumuri; Mara ewa, nau Kunumau Kawapuwani Apunai kaiwawo kemai tanai bagi
kawaya ki kawareya tondoni makeya, ki ka wi nau ewakumasiniyamu ragidai ida esida
kewowena kerapu apeya (12) ki wi kawakawaiwagi manako wi kemaga kawareya idiwoi
tawana Isiraero ragidai kunu ida esida kewowena kerapu apeya (12) kuduba ki mu
yabiyabirimuguma idiwoi. [29] Iyapana gwedewau wi tawaga, wi yowaguma tataguma,
wi inaguma mamaguma, wi munuguma bo wi wairaga inako ki kuduba nau pokanere
kamaditamuri kaiwagi, ki ka wi denai kawaya daganani wadumuri manako maramara
idiwana kaiwana ki iyai wi mete wadumuri. [30] Iyapana ropani kawaya karako yewe wairau
kawakawayatagubu idiwu ki mu ka mara mosi maimeretagisi ewa ubumoto. Ade iyapana
ropani kawaya karako maimeretagubu idiwu ki mu ka mara mosi kawakawayatagisi yabiri
ubumoto." Iyesu inako wagubu.

20

Iyapana kokorau upitagamawa ki keyakeyai

[1] "Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai
mosi nau karako wi kabuwaniyani wainapumuri; Mara mosi nawaru dumai tarawa makeya
ka apunu kawai mosi ubupu iyapana e upi kwaetagamana ki nana mu kwaene-maga
kayawena. [2] Mu mara eyaka mena upitagamana ki denimaga bowa madai baura eyaka
mena wadamana ki yonai e mu mete ewapuru tagubu mibimupu manako ewa tonotapu e
kokoreya kayatagubu upitagamawa. [3] Madega kaidenai pisikanawagawa makeya ka e ade
ubupu kanibu iyapana dai ika imatau pa ubumawa iwa emitapu. [4] Emitapu manako e mu
mete tadebu, wagubu ke; "Wi kaiwagi nau upini kwaiwagi ki ka nau wi deniga kemora
nene negeyani." [5] E inako wagubu manako mu mete kina e kokoreya kayatagubu.

Madega paunau wadawa makeya ade madega kekerawagawa makeya ka e inako mete
kwaewena iyapana dai e kokoreya tonotapu.

[6] Kemora nene ka e ade ubupu iyapana dai ika pa ubumawa iwa ki emitapu manako
tadebu, wagubu ke; 'Wi madega kawaya yau gwede nana pa asusu giripiyamu iwu?' [7] E
inako wagubu ka mu denai tagubu ke; 'Ki mibai ka iyapana mo e upi kwaigamana ki nana
nu eba nidibu.' Mu inako tagubu ki pokere apunu kawai ki iyapana ki mete tadebu, wagubu
ke; 'Baganai, wi kaiwagi nau kokoraneya upiwagi.'

[8] Kemorawagawa makeya ka apunu kawai ki ubupu e kobaiya upiwagawa apunai mosi
sibu, wagubu ke; 'Kau nau upini kwaetagamawa ragidai ki mu nene nuwagi baitagisi
manako mu upitagamawa ki denimaga tage. Ewa bautagubu ragidai mu denimaga ki kau
yabiri tage ko yabiri bautagubu ragidai mu denimaga ki kau siyarai tage.'

[9] Iyapana kemora nene bautagubu ragidai ki mu ka yabiri bautagubu manako mu
denimaga bowa madai baura eyaka mena ki mu eyaka eyaka wadumupu. [10] Iyapana
didiburu bau-tagubu ragidai ki emupu ka mu nota-maga wagubu ke; 'Nu ka didiburu mena
baigibi muya nunumeya idiweya da kemorawena ki pokere nu ka bani deninuga kawaitau
yadamu.' Mu notamaga inako wagubu ko mu mete bowa madai baura eyaka mena ki
mena wadumupu. [11] Mu ki mena wadumupu ki pokere mu apunu kawai ki e bameya
gunaratagubu, tagubu ke; [12] 'Iyapana yau mu ka kemora nene bautagubu eba rowarowa
upitagamawa ko nu ka didiburu mena baigibi kau upigi kwaigemeya muya nunumeya da
karako kemorawena. Kau bowa madai baura eyaka mena mu tagebi ki kau nu mete negebi
ko ki ka eba supasupai.'

[13] Mu inako tagubu, ko apunu kawai ki wirawena e upi kwaewagawa apunai ki mosi sibu,
wagubu ke; 'Kabai, nau eba paerepuwani kau bamageya berokoi mo eba kwaesugubuwani.
Nau didiburu kau mete ewapuru iwagibi mibimipi da kau nau upini mara eyaka mena upi-
nugowa ki nau kau denigi bowa madai baura eyaka mena negeyani. [14] Kau denigi ki wadi
kau tawageya kaya-nuwagi. Nau siyarai bautagubu ragidai ade wi yabiri baigubu ragidai
wi deniga kawayai eyaka mena negebuwani ki ka nau naubo mena. [15] Nau naubo bowani
madai pokaiya badidi kwaesugana wainapakani ki nau kwaesugani, ko kau wainapiyei da

ki ka eba baganai bo? Nau ewa bautagubu ragidai denai kawaya tagebuwani ki nene kau
nuwaroronugei bo?"
16 Iyesu keyakeyai ki wagubu ade tadebu wagubu ke; 'Iyapana gwedewau karako siyareya
ubumu ki mu ka aita yabiri ubumoto ade iyapana gwedewau karako yabiri ubumu ki mu
ka aita siyareya ubumoto."

Iyesu powagana ade iyawagana sisiyai ki ade wagubu
(Maki 10:32-34; Ruki 18:31-34)

17 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya mete kina
kayatagubu natere Diyerusaremu yawatau yamawa ka e mu waditapu paere bananatapu
mubo mena kayatagubu manako tadebu, wagubu ke; 18 "Nau suwagani wainapu-muri;
Nu karako natere Diyerusaremu kaigamu ki ka iyapana ubumoto Kunumau Kawapuwani
Apunai nau wadisinimoto iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ki mu idamaga rabineya
nau tamusinimoto. Mu idamaga rabineya tamusinimoto manako iyapana ki ubumoto
mu idamaga gurai nau naurineya ugwadi-sinimoto ragiragi, tagisi ke; 'Kau kaubo beragi
ki pokere karako denai ponuwagi.' Mu inako tagisi, 19 manako wadisinimoto kwaiyanai
ragidai mu idamaga rabineya tamusinimoto manako mu ubumoto nau waegeyageya-
masinimoto, wikuku pokaiya raukekesinimoto manako ewa susinimoto poyo. Nau mibai
posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani uburani."
Iyesu inako wagubu.

Apunu Diyemesi yo Diyoni mu inamaga Iyesu genepupu
(Maki 10:35-45)

20 Ki makeya ka apunu Tabadi e wainai ubupu e gubagaiyoma apeya waratapu Iyesu
bameya bautagubu. Ridi ki Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu
manako e nuwaiya badidi wainapiyawa ki e Iyesu kwaewagana ki nana gwaiyabapupu.
21 "Kau nuwageya gwede?" Iyesu inako wagubu manako ridi ki denai wagubu ke; "Nau
nuwaneya ka yau kena; Kau nau gwaiyabasini da kau Kaiwawo-nuwagi makeya ki ka nau
gubaganiyoma apeya yau kau madanigeya idiwono, mosi kau idagi garu deneya ade mosi
kau idagi tenene ki deneya."
22 Ridi ki inako wagubu ka Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau nuwegei ki mibai kau
kiya eba kataigeya." E inako wagubu manako wirawena ridi ki e gubagaiyoma ki tadebu,
wagubu ke; "Nau nuwaboya nene awana suwakarai kubarani makari bananapani ki wi
mete kubamuri baganai bo?"
23 "Ena, nu baganai."
Mu inako tagubu, ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Baganai, nau nuwaboya nene
awana suwakarai kubarani ki wi mete kubamuri. Ko iyapana nima nau idani garu deneya
tondana ade nima nau idani tenene deneya tondana ki sisiyai ka nau eba suwagani.
Iyapana gwedewau nau Mamai mu watamaga ki winepupu ragidai ki mu mena ka aita
kaiwoto wata ki idiwono."
24 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida mena ki apunu Diyemesi yo Diyoni
mu sisiyamaga ki wainamupu ka mu bamamugu rabina-maga pupuwena. 25 Ko Iyesu
ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba mu nene wagubu bautagubu manako
tadebu, wagubu ke; "Wi kataigau da Mamanuga God tagararapiyamu ragidai mu
kawakawaimuguma ubumoto mu mubo kasiyaramaga pokaiya gwede mo togomono ki
ka mu kobamugu idiwu ragidai ki mu umunumaga yodomono makeya makeya kwaeto-
gomono. 26 Ko wi bamagau ka inako pa mena. Wi mo nuwagau kawaigamana wainapiyamu
ki ka wi yabiri kwarisiwagi wi kowaguma mu bigabigamaga kwaiwogoi. 27 Ade wi mo
nuwagau yabiri ubumana waina-piyamu ki ka wi yabiri kowaguma mu ewamugu ubumoi
mu bitamaga kawara-piyoi. 28 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai mete kina inako
kwaesugakani. Eba iyapana ubumana nau bigani kwaetagamana ki nana bausugubuwani
ko nau uburana mu bigamaga kwae-sugana ki nana nau bausugubuwani. Nau posugani

manako nau pokanere ka iyapana ropani kawaya mu bigimaga kuduba rikayagisi deni mena goga-yagisi."

Iyapana apeya yabumaga kenekenei
(Maki 10:46-52; Ruki 18:35-43)

29 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina natere Diyeriko kamadamana kay-
atagamana kwae-tagamawa ka iyapana ropani kawaya mu ewakumatampu. 30 Iyapana
apeya yabumaga kenekenei ika yawata kwaiya idiwa ki Iyesu ika yabadawa sisiyai
wainamupu ka mu bonanamaga ragiragi kawaya patamupu, tagubu ke; "Oragai apunai
Dewida e momai, kau nu nuwaboyanuga wainapiyei bo pa mena?"
31 Mu inako tagamawa ka iyapana ropani kawaya ika ubumawa iyapana apeya ki yona
kerekeretagamana ki nana nakaritampu ko mu bonanamaga ragiragi kawaya kawareya
kawareya ade wena siyamawa, tagamawa ke; "Oragai apunu Dewida e momai, kau nu
nuwaboyanuga wainapiyei bo pa mena?"
32 Iyesu yona ki wainapupu ka e yawatau ubupu iyapana apeya ki mu nene wagubu
bautagubu manako tadebu, wagubu ke; "Wi nuwagau nau gwede wi nene kwaesugani?"
33 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; "Kaiwawonuga, nu nuwa-nugu ka kau nu
yabunuga wadi papi da nu tawana empamu."
34 Mu inako tagubu wainapupu ka Iyesu mu nuwaboyamaga wainapupu manako mu
yabumaga geyapupu. E mu yabumaga geyapiyawa makeya ka iyapana ki tawana matarau
emupu manako mu kimpu ubumupu Iyesu eweya kayatagubu.

21

Iyesu natere Diyerusaremu bauwena manako iyapana e paraupamawa
(Maki 11:1-11; Ruki 19:28-40; Diyoni 12:12-19)

1 Mu kebomawa da natere Diyerusaremu bameya bau-tagamawa ka mu ripa 'oripi' wena-
tagubu kweyai ki yamupu manako natere marai munta mo si ka Bepage bautagubu. Mu ika
bautagubu ka Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya tadebu, wagubu ke; 2 "Wi
natere buri yabaranugu ki yabiri kaiwagi manako papa 'donki' mosi e munui mete kina
taburuba pokaiya yawata uwareya umatampu ki ika emitamuri. Wi papa 'donki' ki e munui
mete kina taburubamaga rikapumuri manako bananatamuri kebomuri. 3 Ko iyapana mosi
wi eminiyoto, yagisi ke; 'Wi badidi pokere inako kwaiwagamu?', e inako yagisi ki ka wi
denai e simuri, iwagi ke; 'Nu Kaiwawonuga papa 'donki' yau e munui mete kina ki mu
nene wagubu. E garugaru ade tonotamini wiratagisi baitagisi."
4 Iyesu inako wagubu ki ka Mama-nuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi
oka tapu ki mibai wenawena. E okai ki inako wagubu ke;
5 'Tawana Saiyoni ragidai yona yau tade; Wi Kaiwawoga kwarisiwena papa 'donki' kawareya
wi nene yabadau empumuri. E papa 'donki' ki munai kawareya yabadau.'
6 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya ki kayatagubu manako mu natere buri
bautagubu ka mu Iyesu badidi tadebu ki makeya makeya kwaetagubu. 7 Mu papa 'donki'
ki e munui mete kina tetampu wiratagubu bautagubu ade mu muga midimaga tatamai
rikatampu papa ki kawarimugu nakatampu manako Iyesu yapu papa 'donki' ki kawareya
tondubu kayawena. 8 E kayawena kaniyawa ka iyapana ropani kawaya ika ubumawa ki
mu mete kina mu midimaga tatamai dai rikatamawa yawatau nakapamawa ade dai ka
ripa kwarai meyamawa naka-pamawa da Iyesu ki kawareya bauwagana kayawagana ki
nana. 9 Iyapana dai yabiritagubu ade dai ewatagubu inako kayatagubu yamawa manako
mu ewapuru mena Iyesu paraupamawa Mamanuga God e si tepapamawa, tagamawa ke;
"Ousana kaiwa kaiwa. Oragai apunai Dewida e momai, nu kau sigi tepapemei. Mamanuga
God kau wadiniyoto bagi. Kau karako Mamanuga God e kasiyarai pokaiya
baunugibi. Mamanuga God usi kunumau tondau e si nu karako tepapemei."
Iyapana inako tagamawa.
10 Iyesu natere Diyerusaremu bau-wena ka iyapana kuduba notamaga kowena purere
igida yauda bautaga-mawa, tagamawa ke; 'Apunu yau e ka nima?' 11 Ko iyapana e

ewakumapamawa mete bautagubu ragidai ki mu denai tagubu ke; “Apunu yau e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai mosi si ka Iyesu. E ka natere Nasareta tawana Gariri rabineya ki mu iyapana-maga mosi.” Mu inako tagubu.

Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kayawena
(Maki 11:15-19; Ruki 19:45-48; Diyoni 2:13-22)

12 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki rabineya kayawena manako iyapana ika deni deni
nida kasiwaratagamawa idiwa ki nakaritapu siwakeketapu. Bowa madai deni deni nida
kasiwaratagamawa ragidai ki mu wataramaga ki e korita-pupu isiyapupu ade midiwari
bowa madai nene nidatagamawa ragidai ki mu kebarimaga ki e mete tarapupu isiya-pupu,
13 manako tadebu, wagubu ke; “Takari kawaya ka mu Mamanuga God e okai mosi inako
tampu, tagubu ke; ‘Nau Tawani ki ka guriguri tawai.’ Mamanuga God e okai inako wagubu,
ko wi ka kuwa ragidai yewe maramara weki gwaiya kuwaiwagamu idiwu.” Iyesu inako
wagubu.
14 Mamanuga God e Tawai rabineya ka iyapana yabumaga kenekenei ade tagamaga
korekorei Iyesu bameya bautagubu manako e mu iyatapu. 15 Ko Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade gora kataimugu ragidai mete kina Iyesu bagi kawaya badidi
kwaewagawa emupu, ade munu rasi Mamanuga God e Tawai rabineya e si tepapamawa
idiwa ki mu yonamaga mete wainamupu, ki ka mu nuwamaga pupuwena. Munu rasi ki
inako taga-mawa ke; ‘Oragai apunai Dewida e momai, nu kau sigi tepapemei.’
16 Iyapana kawakawai ki Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Mu yona
tagamu ki kau wainapiyei bo pa mena?”
“Ena, nau wainapakani. Ko Mama-nuga God e okai ki wi iyabamupu bo? Oka ki wagubu
ke; ‘Mamanuga, kau munu rasi kabuwatapi da mu kau sigi bagi kawaya ki tepapiyamu.’ ”
17 Iyesu inako wagubu manako iyapana ki kamaditapu natere Diyerusaremu kamadubu
kayawena umawa da natere Betani bauwena manako e kemora ki ika ukwapu.

Iyesu ripa damaya sibu
(Maki 11:12-14, 20-24)

18 Mu ika ukwampu nawaru puru-wena manako natere Betani kama-dumpu kayatagubu
kaiwa ka Iyesu wetei mebu. 19 E wetei meyawa ka e yabu tapu manako ripa damaya mo buri
yawata kwaiya uburawa ki empupu. Ko ki ka eba damaya madai kirau ki marai ki pokere
e ripa ki bameya bauwena ka e damaya madai mo eba empupu. E kwarai mena empupu
ki pokere e ripa ki sibu, wagubu ke; “Kau mibigi ewa eba kiroto.” Iyesu yona ki wagubu
makeya ka ripa ki deni mena surawena.
20 E tadeyau kabukabuwa ragidai badidi wenawena emupu ka mu nota-maga kowena
kodabamaga kamupu, tagubu ke; “Ripa damaya yau badidi maba garugaru mena inako
surawena?”
21 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani
wainapumuri; Wi notaga eba apeya apeya ko eyaka mena Mamanuga God sumapiyoi ki ka
nau ripa damaya bameya badidi kwaesugubuwani ki maba wi mete inako kwaiwagi. Ko eba
ki mena. Wi kweya buri simuri, iwagi ke; ‘Kau kiya kiri uburi kayanuwagi egi suri’, wi inako
iwagi ki ka kweya ki eya kiroto uburoto kayayagisi. 22 Wi Mamanuga God bameya guriguri
pokaiya gwede mo nene geneiwagi ki ka wi notaga eyaka mena inako nota-pumuri, iwagi
ke; ‘Nau karako suwagu-buwani ki wenayagisi.’ Wi inako sumaiwagi ki ka wi iwagubu ki
wana e negeni.” Iyesu inako wagubu.

Diyu ragidai kawakawaimuguma Iyesu pari wirawirapamawa
(Maki 11:27-33; Ruki 20:1-8)

23 Iyesu wirawena Mamanuga God e Tawai rabineya ade kanibu manako iyapana ika idiwa
ki tadeyawa kabukabuwa tondawa ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade
iyapana kawakawai dai ki e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Kau nima
kasiyara negebu were kwaenugei? Kasiyara ki nima negebu?”

[24] Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Yabiri ka nau wi manuniyani
denai sidimuri were ewa ka nau nima kasiyara tegebu ki sisiyai wi nidiyani. [25] Apunu
Diyoni iyapana siruwatamana ki nana bauwena ki ka e Mamanuga God wagubu ki pokaiya
kwaewagawa bo iyapana kaina mo wagubu were kwaewagawa? Wi ki iwagi da nau
wainapani."

Kawakawai ragidai e manui ki wainamupu ka mu denai e badidi siyamana ki nana
dibimupu deni deni tagamawa kasiwara idiwa. Mu inako tagamawa ke; "Nu denai
iwagamu da; 'Apunu Diyoni, e ka Mamanuga God wagubu umuneya kwaewagawa', nu
inako iwagamu ki ka apunu ki denai nidiyoto, yagisi ke; 'Baganai, ko wi badidi pokere
apunu Diyoni e yonai eba sumamupu?' [26] Ko nu iwagamu da; 'Apunu Diyoni, e ka iyapana
kaina mo wagubu umuneya kwaewagawa', nu inako iwagamu ki ka nu iyapana-nuguma
pakasi ragidai badidi tagisi, mibai ka mu kuduba wainapiyamu da apunu Diyoni e ka
Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ki apunai mosi."

[27] Kawakawai ragidai inako waina-mupu ki pokere mu denai Iyesu simupu, tagubu ke;
"Nima Apunu Diyoni tono-pupu ki nu eba katainugu."

Iyesu yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; "Baganai, wi nau eba sidimupu ki pokere
nima kasiyara nau tegebu pokaiya kwaesugakani ki sisiyai nau wi mete eba nidiyani."

Apunu mosi e gubagaiyoma apeya ki keyakeyai

[28] Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Wi karako badidi wainapiyamu; Apunu mosi e
gubagaiyoma apeya mete idiwa manako mara mosi ka e ubupu e gubagai yabiri wenawena
ki e bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; 'Gubagani, kau karako kokorau kaya-
nuwagi upinuwagi.' [29] E inako wagubu ko e gubagai ki basarawena, denai wagubu ke; 'Pa
mena, nau eba nuwa-neya'. E inako wagubu ko ewa ka e notai ade wirapupu manako
kokorau kayawena.

[30] Ki eweya ka apunu ki wirawena e gubagai mosi ki e bameya kayawena manako e mete
sibu da e kokorau kayawagana upiwagana ki nana. E gubagai ki garugaru mena wagubu
ke; 'Baganai, eba wainapi, nau kokorau kayasugani'. E inako wagubu ko ewa ka e notai
wirapupu manako kokorau eba kayawena.

[31] Karako sidimuri da nau wainapani; Munu nima ubupu e mamai umunui wadubu, yabiri
ki kena bo ewa ki kena?"

Iyesu yona ki wagubu ka kawakawai ragidai ki denai tagubu ke; "Munu yabiri ki kena."

Mu inako tagubu, manako Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai nidiyani
wainapumuri; Iyapana takesi wadamu ragidai ade ridi yawata kawakawareya iwu ragidai
ki mu ka aita wi raurunimoto Mamanuga God e gari rabineya yabiri kaiwoto, ko wi
ka ewaiwagi. [32] Apunu Diyoni wi bamagau bauwena yawata supasupai kabuwa-nibu,
ko e yonai ki wi eba wainamupu sumamupu. Takesi wadamu ragidai ade ridi yawata
kawakawareya iwu ragidai e yonai wainamupu sumamupu manako mu beramaga berokoi
kamadumpu ki wi yabugere emitampu ko wi wiga beraga berokoi ki wi eba kamadumpu
ade wi notaga eba wiramupu."

Upi kwayubapamawa ragidai mu keyakeyaimaga
(Maki 12:1-12; Ruki 20:9-19)

[33] Iyesu ade tadebu, wagubu ke; "Nau keyakeyai ade mosi suwagani wainapumuri; Waira
apunai mosi e gari umapu manako ripa 'waeni' ki momai dai tepupu gari ki rabineya upu.
Ki eweya ka e ripa madai ki botopamana watai yamanapupu manako iyapana e upi ki
kwayubapamana watai iyarau mo mete wadubu. Wadubu kewowena ka e iyapana dai mu
nene wagubu bau-tagubu manako gwaiyabatapu, wagubu ke; "Wi nau upini yau naigida
mena kwayubapiyoi manako maura marai ki makeya ka wi madai dai wi wiga tepiyoi ko
dai nau nene nakapiyoi. Nau niya ka tawana mo kayasugani umoni da ewa marai mosi ade
bausugani." E inako wagubu manako kamaditapu kayawena.

[34] Maura marai bauwena ka e ubupu e bigabigaiyoma ripa madai dai tepa-mana ki
nana upi kwayubapamawa ragidai ki mu bamamugu tonotapu kayatagubu. [35] Ko mu ika
bautagubu ka upi kwayubapamawa ragidai ki ripa madai mo mu eba tagempu ko mu

ubumpu iyapana ki tetampu mo guda-pamawa da pa tonomupu kayawena, mo minimupu
poyo ade mosi bowa were minimupu.
[36] Ki eweya ka upi ki apunai e bigabigaiyoma ragidai ropani kawaya inako ade tonotapu
kayatagubu. Ko mu iwa da buri bautagubu ka upi kwayuba-pamawa ragidai ubumpu yabiri
bau-tagubu ragidai bamamugu badidi kwaetagamawa ki maba mu ewa bautagubu ragidai
ki mu bamamugu inako mete kwaetagubu.
[37] Upi apunai e bigabigaiyoma inako tonotamiyawa da kewowena ka e eya gubagai
tonopupu. E notai wagubu ke; 'Nau niya gubagani tonopani ki ka mu e naigida mena wi-
wirapomoto waina-pakani.' [38] Ko e gubagai kayawena umawa da buri upi kwayubapamawa
ragidai bamamugu bauwagana kwae-wagawa ka mu e yabadawa emupu manako mu mubo
mena tagubu ke; 'Waira yau ewa wadana apunai ki bauwena yau kena ki pokere karako
miniyamu poyo da e gwedegwedei yau kuduba ka aita nu tepamu.' [39] Mu inako tagubu
manako mu munu ki wadumpu dokodoko gari tagaiya kwenumupu manako minimupu
poyo."
[40] Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ki ade manutapu, wagubu ke;
"Wi badidi wainapiyamu; Waira ki apunai e eya aita wirayagisi baiyagisi ki ka e upi
kwayubapamawa siyasiya ragidai ki mu bamamugu badidi kwaeyagisi?"
[41] Iyesu inako wagubu ka kawakawai ragidai ki denai e simupu, tagubu ke; "Mu berokoi
kwaetagubu ki pokere e mu tetamini namutamini manako ewa e upi kwayubapamana
ragidai kudubai dai ki mu nene yagisi baitagisi manako mu ubumoto e upi naigida mena
kwayuba-pomono da maura marai baiyagisi ki ka mu bani tepomoto manako daikere
apunu kawai ki e nene nakapomoto."
[42] Iyapana ki inako tagubu manako Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God
e okai ki wi iyaba-mupu bo pa mena? Oka ki wagubu ke;
'Wi tawa wadamu ragidai waina-mupu da e ka bebeda berokoi ki pokere kwenumupu. Ko
Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo bebedai kaupupu. Nu Kaiwawo-nuga
ki kwaewena ka bagi kawaya nu yabunugere emipi.' "
[43] Iyesu Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke;
"Mamanuga God wi wataga e gari rabineya winepupu tapu ki e koritapoto iyapana kudubai
mibi-maga kipu ragidai ki mu tageni da mu ika idiwono. [44] Nau nidiyani wainapu-muri;
Iyapana kaiwoto da bebeda ki pokaiya pisipisitamini gwepomoto ki ka mu bidara yadini
midimaga purupuru-tagisi. Ade bebeda ki mu kawarimugu kauyagisi ki ka mu tauniyoto
kwere-kwerere." Iyesu inako wagubu.
[45] Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Parisi ragidai mete kina wainamupu
da Iyesu keyakeyai ki wagubu ki ka e mu nene wagubu, [46] ki pokere mu gagayatagubu e
wadamana yawatai kwaenepamawa. Ko mu e eba wadumupu mibai ka mu pakasi ragidai
ropani kawaya ika idiwa ki mu kudu-mugu wainamupu. Pakasi ragidai tagubu da Iyesu e
ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi.

22

Mamanuga God e poragai kawaya ki waigugui
(Ruki 14:15-24)

[1] Iyesu waigugu pokaiya iyapana ade tadebu, wagubu ke; [2] "Mamanuga God e gari
rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai mosi ka yau kena; Apunu
kawai mosi e gubagai anikawagana ki kupei kawaya mo okukunawena. [3] E okukunawena
kewowena ka e bigabiga-iyoma dai tonotapu da mu kayataga-mana iyapana bibitapu
ragidai ki waratamana kupe kawareya bautaga-mana ki nana. E bigabigaiyoma kaya-
tagubu iyapana tademupu, ko iyapana ki basaratagubu eba bautagubu.
[4] Ko apunu kawai ki e bigabigaiyoma dai ade tonotapu tadebu, wagubu ke; 'Wi kaiwagi
nau bibitapuwani ragidai inako tademuri, iwagi ke; 'Nau kupe yau okukunasugubuwani
kewowena. Nau papaniyoma burumakau munumuguma mete kina ki nau namutapuwani
bani teyamipi nawananimei ki pokere wi kuduba kupe yau kawareya garugaru mena

baiwagi.’ [5] E bibi tonotapu ragidai kayatagubu yona ki iyapana tademupu ko iyapana
basaratagubu umunumaga eba wadumpu ko mu mubo nuwamugu nuwamugu mena
kwaetagubu. Mosi e ebo kokoreya kayawena ade mosi e ebo baikamu wateya ki kayawena.
Mu inako kwaetagubu, [6] ade mu dai ubumpu bibi ragidai ki tetampu giritampu pasutampu
manako ewa taunimupu popo.
[7] Iyapana kwaetagubu siyasiya ki sisiyai apunu kawai ki wainapupu manako e nuwai
pupuwena e piyara-iyoma dai tonotapu kayatagubu berokoi kwaetagubu ragidai ki kuduba
namu-tampu gawarara manako mu natere-maga mete pasumupu. [8] Ki eweya ka e
bigabigaiyoma ragidai mu nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; ‘Nau
gubagani anikawagana ki kupei nau ororeya mena okukunasugubuwani kewowena. Ko
iyapana bibimaga tonopuwani ragidai ki mu ka eba bagi da mu bautagamana makai, [9] ki
pokere wi karako kaiwagi imatau ade yawata kawakawareya iyapana ropani kawaya pa
asusu ika idiwu ki waratamuri da mu kupe yau kawareya baitagisi.’ [10] E inako wagubu
manako e bigabigaiyoma kayatagubu imatau ade yawata kawa-kawareya iyapana bagi ade
eba bagi ki kuduba waratampu bautagubu tawa kuduba posiwena.
[11] Apunu kawai ki iyapana bau-tagubu ragidai mu emitamana ki nana tawa rabineya
yapu manako e apunu mosi ika tondawa ki e anika monagai eba umapu ki empupu
sibu, wagubu ke; [12] ‘Kabai, kau anika monagai eba umapi ki pokere kau badidi maba nau
tawaneya baunugibi?’ E inako wagubu, ko apunu ki yona daikere mo eba wagubu ko
pa tondawa. [13] E pa tondawa ki pokere apunu kawai ki e bigabigaiyoma tadebu, wagubu
ke; ‘Apunu yau wadumuri e idai kerarai umamuri dokodoko manako gari tagaiya sisipu
rabineya kwenupumuri. E ika makariyogono uwarai sisiripono yadi kirono tondono.”
[14] Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ki ade tadebu, wagubu ke;
“Mamanuga God e iyapana ropani kawaya bibitapu ko e iyapana eba ropani winetapu.”

Iyapana wairamaga denai takesi tamoto bo pa mena?
(Maki 12:13-17; Ruki 20:20-26)

[15] Ki makeya ka Parisi ragidai mubo mena paeretagubu Iyesu beraberapa-mana manu-
pamana da e yona mo paerepana manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana ki keketai
kupamawa. [16] Mu ubumpu mu muga tademawa kabukabuwa ragidai ade apunu Erodi e
kowaiyoma dai mete kina ki tonotampu kayatagubu Iyesu bameya bautagubu manako
simupu, tagubu ke; “Nidiyei kabukabuwa apunai, nu katainugu da kau iyapana eba
beratamiyei ko kau yona mibai mena nuwegei. Iyapana kawakawai kau bamageya
bautagamu ki kau bera yonai eba nuwegei beratamiyei. Ade iyapana pakasi ragidai kau
bamageya bautagamu ki kau mu mete eba beratamiyei yona kudubai mosi nuwegei. Pa
mena. Kau maramara yona eyaka mena Mamanuga God e yawatai ki yonai mibai ki mena
kawareya kawareya iyapana kabuwatamiyei. [17] Ki pokere, kau badidi wainapiyei ki kau
karako kiya nuwagi da nu wainapamu; Nu tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita
bameya nu wairanuga denai takesi tamana ki nene ka nu goranuga badidi wagau? Nu
takesi ki tamana ka baganai bo eba baganai?”
[18] Iyapana ki Iyesu wadamana ki nana dayaya yonai tagamawa ki Iyesu ororeya mena
kataiwena ki pokere e denai tadebu, wagubu ke; “Wi ka midiga pa matakawagau ragidai.
Wi badidi pokere nau wadisinimana ki nana dayaya yonai iwagamu? [19] Ko baganai, wi
takesi tamana ki bowai madai mo tegemuri da nau empani.”
Mu bowa madai mo wadumpu kwemupu, [20] manako e mu manutapu, wagubu ke; “Yau ka
nima keyai bowa madai yau naureya tondau? Nima si bowa madai yau naureya okamupu?”
[21] E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Yau ka tawana Roumi ragidai mu kawaimaga
Sita e keyai ki naureya tondau.”
Mu inako tagubu, manako Iyesu denai wagubu ke; “Baganai, ki pokere apunu kawai Sita
e nene ki wi e ebo kwemuri, ade Mamanuga God e nene ki wi e ebo kwemuri.” [22] Iyesu
yona ki wagubu ka iyapana ki mu notamaga kowena denai siyamana babatagubu manako
kamadumpu kayatagubu.

Popai ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto
(Maki 12:18-27; Ruki 20:27-40)

23 Mara eyaka mena ki rabineya ka Sadusi ragidai dai Iyesu bameya bau-tagubu. Sadusi
ragidai mu ka iyapana inako tadeyamu, tagamu ke; 'Nu popoigamu ki ka nu ewa eba
iyaigamu ade kimamu ubumamu.'
24 Sadusi ragidai ki Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Nidiyei
Kabukabuwa Apunai, oragai apunai Mosisi nu goranuga inako tapu, wagubu ke; 'Apunu
mosi e wainai munu eba wenapoto manako e nobomoi poyagisi, ki ka apunu ki e yowai
koboro ki uworoto manako munu wenapoto ki aita popai apunai ki e watai yadini.' 25 Kau
karako wainapi; Iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) nu mete yewe idiweya
manako mu tata-maga ridi mo uwapu. E ridi mo uwapu ko e munu eba wenapupu manako
apunu ki powena. E powena ki pokere e yowai koboro ki uwapu ko e mete powena ko munu
mo eba wenawena. 26 Mu inako kwaetagamawa yamawa da iyapana ida daikere kewowena
daikere apeya (7) koboro ki uwamupu ki mu kuduba popotagubu gawarara ko munu mo
eba wenawena. 27 Ko siyareya ka ridi ki e eya mete powena. 28 Kau karako nuwagi da nu
wainapamu; Mara kwauneya iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto
makeya ki ka ridi ki nima wainai? Mibai ka e iyapana ida daikere kewowena daikere apeya
(7) ki tauwapu."
29 Sadusi ragidai ki inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke, "Wi paerepiyamu
kawaya daganani. Wi Mamanuga God e yonai eba kataigau ade e kasiyarai mete eba
kataigau. 30 Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto makeya ki ka mu
eba anikatagisi. Mu ka aneya kunumau idiwu ki mu maba inako idiwono. 31 Ko iyapana
popotagubu ragidai ewa ade iyatagamana kimana ubumana ki yonai ka Mamanuga God e
okai wi kabuwanibu kewowena. Ko e yonai ki wi bani eba iyabamupu bo? E okai ki wagubu
ke; 32 'Apunu Eburamu e Mamai God ka nau. Apunu Aisiki e Mamai God ka nau. Ade apunu
Diyaikapu e Mamai God ka nau.' "
Iyesu ubupu Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu manako ade tadebu,
wagubu ke; "Mamanuga God e ka eba iyapana kwakwarepumaga ononopiyamu puwawa-
gau ki mu Mamamaga. E ka popai ragidai mu keyaimuguma iyaiya idiwu ki mu
Mamamaga, ki pokere e okai wagubu ke; 'Apunu Eburamu e Mamai God ka nau. Apunu
Aisiki e Mamai God ka nau. Ade apunu Diyaikapu e Mamai God ka nau."
33 Iyapana ropani kawaya Iyesu kabuwai ki wainamupu ka mu nota-maga kowena.

Gora bani ka kawaya
(Maki 12:28-34; Ruki 10:25-28)

34 Iyesu badidi wagubu ki pokaiya Sadusi ragidai yona denai tagamana babatagubu
ki sisiyai Parisi ragidai wainamupu manako mu bautagubu ewapuru dibimupu. 35 Mu
ewapuru dibimupu manako mu paunamugu ka Mamanuga God e gorai kataiya apunai
mosi ubupu Iyesu manupana da e yona mo paerepana ki nana e manupupu, wagubu
ke; 36 "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, Mamanuga God e gorai ropani kawaya nakapupu ki
paunamugu gora bani ka kawaya esida?"
37 E inako wagubu, manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Gora kawai ka yau kena;
'Mamanuga God e eya mena ka Kaiwawo. Wi nuwaga notaga ade wi mibiga kuduba e mena
mara-mara nota kwarikwarisipiyoi idiwoi.' 38 Gora ki mena ka kawaya esida, 39 ade gora
ki kobaiya ka yau kena; 'Kau kiya nene wainapiyei ki maba kau kowagi-yoma mu nene
mete wainapiyowa.' 40 Gora apeya yau mena ka kawakawaya. Mamanuga God e bonanai
wainapamawa tagamawa ragidai badidi tagubu ade oragai apunai Mosisi gora badidi tapu
ki kuduba ka gora apeya yau mu koba-mugu." Iyesu inako wagubu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka nima?
(Maki 12:35-37; Ruki 20:41-44)

41 Parisi ragidai ika bautagubu dibimupu idiwa ki pokere Iyesu mu manutapu, wagubu
ke; 42 "Wi badidi wainapiyamu; Wi Iya Negeyana Apunai Keriso ki e ka nima e momai?"
E inako wagubu manako mu denai tagubu ke; "E ka oragai apunai Dewida e momai."

43 Mu inako tagubu ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Keriso ka oragai apunai Dewida
e momai ki yonai ka mibai maba ki ka Mamanuga God e Keyai badidi pokere apunu Dewida
kabuwapupu da e uburoto Keriso e eya Kaiwawoi siyana ki nana sibu? Mama-nuga God e
okai wagubu ke;
44 'Nau Mamai God nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau nau madanani garu deneya
tondowa da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau kerapugi kobaiya
nakatamani kewoyagisi were.'
45 Oragai apunai Dewida ubupu wi Iya Negeyana Apunai Keriso e eya Kaiwawoi sibu, ko
ade badidi maba ka e eya Kaiwawoi sibu Keriso ki ade apunu Dewida e eya momai?" 46 Iyesu
yona ki wagubu ka Parisi ragidai yona denai tagamana babatagubu. Mara ki makeya ade
ewa ka iyapana dai eba bautagubu Iyesu manumupu.

23

Iyesu iyapana kawakawai sisibatapu
(Maki 12:38-39; Ruki 11:43-46; 20:45-46)

1 Ko Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai ade iyapana ropani kawaya mete
kina ki tadebu, wagubu ke; 2 "Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai
ki mu ka oragai apunai Mosisi e watai wadumupu, 3 ki pokere mu Mamanuga God e
yonai tagamu ki wi wainapiyoi makeya makeya kwaiwogoi. Ko mu kwaetagamu ki
kawareya wi inako eba kwaiwogoi, mibai ka mu yona tagamu ki mu muga paerepiyamu
ko eba kwaetagamu. 4 Mu mubo goramaga bisi kawaya ki mu wadamu pakasi ragidai mu
kwepokaramugu tamu. Ko iyapana gora ki makeya kwaetagamana ki nana muya nunumu
ki ka kawakawai ragidai ki pa ubumu mu emitamiyamu ko eba waitatamiyamu.
5 Iyapana mu emitamana ki nana ka mu Mamanuga God e yonai dai oka-piyamu mu
yabaramugu painipiyamu ade mu idamugu katama maba umamu. Mu midimaga tatamai
umamu ki kisiyarai rorowa kawakawaya taini-piyamu iwu. 6 Poraga kawareya ka mu
iyapana mu emitamana wiwiratamana ki nana kebari bagi kawaya kawareya idiwu ade
guriguri tawai rabineya ka mu kawai gisipiyamu kawakawai ragidai mu watamaga bagi
kawaya ki kawareya idiwu. 7 Mu nuwamugu kayatagamana imatau iwana da iyapana
ropani kawaya ika idiwu mu emitamana naigida mena parautamana ki nana manako
tagamana ke; 'Wi ka nu Nidiyamu Kabukabuwa Ragidai'.
8 Mu inako kwaetagamu, ko nau nidiyani wainapumuri; Wi wiga kowaguma eba
tademuri da mu ka wi 'Nidiyamu Kabukabuwa Ragidai', mibai ka wi Nidiyau Kabukabuwa
Apunai ka eba ropani ko eyaka mena. 9 Ade yewe wairau ka wi iyapana kaina mo eba simuri
da e ka wi 'Mamaga', mibai ka wi Mamamaga eyaka mena ka kunumau tondau. 10 Ade wi
Kaiwawoga ka Keriso e eya mena ki pokere iyapana kaina mo wi Kaiwawoga eba simuri.
11 Iyapana nima wi paunagau kawaiwagana wainapiyau ki ka e kwarisiyagisi e kowaiyoma
mu bigabigamaga kwaeyogono. 12 Iyapana nima e ebo si tepapiyau ki ka aita ewa ka e
kwarisiyagisi suroto. Ko ade iyapana nima e ebo kwarisiwena tondau ki ka aita ewa ka
e kawayayagisi."

Parisi ragidai mu midimaga pa matakawagau
(Maki 12:40; Ruki 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13-14 Iyesu ade wagubu ke; "Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi
ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai.
Mamanuga God e gari kunumau ki katai iyapana kataitagamana katamurui ki kasiparai ka
wi umamupu dokodoko. Wi wiga ka katai ki eba kataigamana wainapiyamu ade iyapana
katai ki kataitagamana wainapiyamu kaiwu mu yawatamaga ki wi bodapiyamu.
15 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya
bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Iyapana eyaka mena kwaitana
e notai wirapa-mana da wi kwaiwagamu ki maba e mete inako kwaewagana ki nana ka
wi ubumu tawana tawana igida yauda egi kawareya mete kina kwaeneiwagamu iwu. Wi
iyapana mo inako bananapumuri ki ka wi beraga berokoi e kabuwapumuri da e wi badidi

kwaiwagamu ki maba e inako mete kwaeyogono. Ko berokoi e kwae-yogono ka kawaya esida ki pokere e yo wi bita wadamana tawaneya baiwagi ki ka e bita kawaya daganani esida bananapoto.

16 Akae, wi yabuga kenekenei iyapana waratamiyamu yawata paere-piyamu kabuwatamiyamu ragidai. Wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi iyapana tadeyamu, iwagamu ke; 'Nima uburoto Mamanuga God e Tawai ki si pokaiya gwede mo gwaiyaba kaimatana yagisi manako gwaiyaba wagubu ki e ewa eba kwaeyagisi, ki ka baganai, eba gwedei mete kina. Ko e uburoto bowa yamayamai Mamanuga God e Tawai rabineya ki si pokaiya gwaiyaba kaima-tana ki yagisi, ki ka gwaiyaba wagubu ki e makeya makeya kwaeyogono ko eba paerepoto.' 17 Wi inako iwagamu ki mibai ka wi yabuga ka kenekenei ade wi ka notababa ragidai. Gwede ka kawaya esida? Bowa yamayamai ki kena bo Mamanuga God e Tawai ki kena? Nau nidiyani wainapumuri; Gwede yamayamai tawa rabineya ki kuduba ka tawa ki pokaiya Mamanuga God e nene. 18 Ko wi iyapana inako mete tadeyamu, iwagamu ke; 'Nima uburoto Mamanuga God e kepakepai ki si pokaiya gwede mo gwaiyaba kaimatana yagisi manako gwaiyaba wagubu ki e ewa eba kwaeyagisi, ki ka baganai, eba gwedei mete kina. Ko e uburoto puyo kepakepa kawareya tampu ki si pokaiya gwaiyaba kaimatana ki yagisi, ki ka gwaiyaba wagubu ki e makeya makeya kwae-yogono ko eba paerepoto.' 19 Wi yabuga kenekenei ragidai. Gwede ka kawaya esida? Kepakepa ki kena bo puyo kepakepa kawareya ki kena? Nau nidiyani wainapumuri; Gwede kepa-kepa kawareya ki kuduba ka kepakepa ki pokaiya Mamanuga God e nene. 20 Iyapana nima uburoto kepakepa ki si pokaiya gwede mo gwaiyaba kaimatana yagisi ki ka e puyo kepakepa kawareya nakamupu ki kuduba simaga pokaiya gwaiyaba kaimatana ki mete wagubu. 21 Ade iyapana nima uburoto Mama-nuga God e Tawai ki si pokaiya gwede mo gwaiyaba kaimatana yagisi ki ka e tawa ki apunai e si pokaiya gwaiyaba kaimatana ki mete wagubu. 22 Ade ki kwaitana; Iyapana nima uburoto kunuma si pokaiya gwede mo gwaiyaba kaimatana yagisi ki ka e Mamanuga God e kemai ade kema kawareya tondau apunai ki mu simaga pokaiya gwaiyaba kaimatana ki mete wagubu.

23 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi ka gwedegwedega kuduba naigida mena damupiyamu manako damu ida esida mena ki damui eyaka mena ka wi Mamanuga God nene tamu. Ena, eba wi gwedegwedega ki mena ko kusura kwarai yo gumai ebo ebo inako ki wi mete tepiyamu naigida mena damu-piyamu. Ko Mamanuga God e gorai kawakawai karako suwagani ki wi eba wainapiyamu kwaiwagamu; Wi Iyapana bamamugu supasupai kwaiwagamana ki wi eba kwaiwagamu, wi iyapana eba nuwanuwatamiyamu, ade wi badidi kwaiwagamana iwagamu ki wi eba kwaiwagamu. Damu eyaka mena Mamanuga God nene tamana ki ka baganai ko e gorai kawakawai ki wi mete makeya makeya kwaigamana ki nana.

24 Wi yabuga kenekenei iyapana waratamiyamu yawata paerepiyamu kabuwatamiyamu ragidai, wi ka badidi maba ki keyakeyai nau karako wi nidiyani wainapumuri; Wi ka apunu mosi e kapai rabineya kwagama marai munta supu ki empupu tekwaripupu kwenupupu ko buwamuku kawaya e kapai rabineya supu ki e eba empupu ko mete kubabu, ki wi ka apunu ki maba.

25 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi kapaga yo wi yogoga tagai mena ki wi siruwapiyamu da iyapana wi emini-mana baganai tagamana ki nana, ko wi rabinagau berokoi posiwena uburau ki wi utapiyamu kapoi ade taisi teyateyama ki mena kwaiwagamu idiwu. 26 Wi yabuga kenekenei Parisi ragidai, nau yona yau nidiyani ki wi wainapumuri; Wi kapaga yo wi yogoga ki rabinai yabiri siruwapumuri ki ka tagai mete taniyagisi.

27 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Popotagubu ragidai mu rakimaga iyapana tarapiyamu bagi kawaya monagapiyamu, ki wi ka ade raki ki maba. Raki kawareya

ka tanai kawaya ko raki rabineya ka popai ragidai mu suwanamaga ade mu midimaga
kwakwarepumaga puwawena ika uburau. [28] Ki maba, iyapana wi midiga kwakwarepuga
empiyamu ka bagi kawaya ko wi midiga pa matakawagau. Wi rabinagau ka bigi mena
posiwena uburau."

Mamanuga God uburoto Parisi ragidai bita tageni
(Ruki 11:47-51)

[29] Iyesu ade wagubu ke; "Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi
ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai.
Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-mawa ragidai ade bagi supasupai kwae-
tagamawa ragidai naiya mena popotagubu ononotampu ki mu ononotampu rakimaga
ki wi karako naigida mena monagapiyamu ade kwayubapiyamu. [30] Wi iwagamu ke; 'Nu
ripakwarakwaranuguma ubumpu Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa
ragidai namutampu ki ka mu idiwa makeya nu ika mete idimpena ki ka mu berokoi
kwaetagubu ki maba nu inako eba kwaigumpena.' [31-32] Wi inako iwagamu, ko nau nidiyani
wainapumuri; Wi ripakwarakwaraguma nene iwagamu ki ka wi wiga nene mete iwagamu,
mibai wi ka mu momo-muguma. Ko baganai, mu naiya Mamanuga God e bonanai
wainapamawa tagamawa ragidai namutamawa ki bigi wi karako wadumuri riyapumuri
yamuri kewopumuri. [33] Wi ka motamota berokoi e munuiyoma ade wi motamota
e munuiyoma mete wenatamiyamu. Mamanuga God wi bita negeyana watai ki wi
badidi maba baibigapumuri? [34] Nau nidiyani wainapumuri; Nau bonanani wainapamana
tagamana ragidai yo katai ragidai yo wi nidimana kabukabuwa ragidai ki mu kuduba nau
wi bamagau tonotamani manako mu nau yonani togomono iwono. Ko nau kataineya
da aita ewa ka wi ubumuri manako mu dai wi namutamuri, dai wi ripa korosi naureya
ikokotamuri da popotagisi, dai wi tetamuri guriguri tawai rabineya raukeketamuri, ade
dai wi siwakeketamuri tawa tawa kaya-tagisi. [35] Wi mu bamamugu inako kwaiwagi ki
pokere wainapumuri; Iyapana naiya ubumpu bagi supasupai apunai Eiboro minimpu poyo
ade e eweya supasupai kwaetagamawa ragidai mete namutamawa kebomawa da apunu
Barakaiya e gubagai Sekaraiya Mama-nuga God e Tawai rabineya 'Puyo Tamu Watarai'
ade 'Wata Tanai Bagi' ki paunau minimpu poyo, mu berokoi ki kuduba kwaetagamawa ki
denai ka bita wi bananapumuri. [36] Ena, nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana
kuduba naiya namutampu popotagubu ragidai mu bimbinamaga ka wi karako idiwu
ragidai wadumuri."

Iyesu natere Diyerusaremu nene nuwaboyawena
(Ruki 13:34-35)

[37] Iyesu ade wagubu ke; "Natere Diyerusaremu ragidai, natere Diyerusaremu ragidai.
Mamanuga God e bonanai wainapiyamu ragidai ki wi namutamiyamu ade e bibi tonotapu
ragidai ki wi bowa were tauniyamu popo. Kokoroku inai e munuiyoma e mabui kobaiya
nakatamiyau kwayuba-tamiyau ki maba ka nau maramara wi kuduba nau idani rabineya
dibiniyana ki nana wainapekeya ko wi nau bodabodasinimawa. [38] Ko wainapumuri, karako
nau kamadiniyani kayasugani manako wi tawaga gumoroyagisi. [39] Ade nau yonani yau
mete wainapumuri; Waunitau ka wi nau mo eba emisinimuri, ko mara baiyagisi da wi
iwagi ke; 'Kau Mamanuga God e kasiyarai pokaiya baunugibi ki pokere e kau wadiniyoto
bagi,' wi yona ki iwagi makeya ka wi nau ade emisinimuri." Iyesu inako wagubu.

24

Mara siyarai bauwagana ki makai nu badidi maba empamu
(Maki 13:1-2; Ruki 21:5-6)

[1] Iyesu Mamanuga God e Tawai ki kamadubu kayawena kaniyawa ka e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai e bameya bautagubu e tawa bagi kawaya ki naigida mena empana ki nana
simupu. [2] Ko e tadebu, wagubu ke; "Wi gwedegwede yau kuduba em-piyamu? Nau yona
mibai suwagani wainapumuri; Tawa yau bowa pokaiya wadumupu ki ka iyapana ewa marai

mosi baitagisi baupomoto giripomoto pasumoto manako bowa mo kawareya pasimupu ki kuduba mu yadini rorororo isiyapomoto kewoyagisi.

Nuwboya ade bita makari yabadau ki yonai
(Maki 13:3-13; Ruki 21:7-19)

3 Iyesu ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki kawareya tondawa makeya ka e tadeyau
kabukabuwa ragidai mubo mena e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke;
"Kau nidi; Nuwaboya yo midi makari nene nuwagibi ki gwede mara baiyagisi? Kau
wiranugana baunugana marai ade mara siyarai ki marai bauwagana ki nu gwede matakirai
empamu da nu kataigamu mete idiwomu?"
4 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi kwayubaga naigida mena
kwaiwogoi yabu yabu idiwoi kwaenda iyapana baitagisi wi beranimoto kerapugau yadini.
5 Iyapana ropani kawaya nau ewaneya baitagisi nau sini pokaiya beratagisi, tagisi ke; 'Nau
ka wi Iya Negeyana Apunai Keriso.' Mu inako beratagisi manako iyapana ropani kawaya
notamaga wirapomoto da mu sumatamini. 6 Wi ta yo yawira ki sisiyai wainapumuri,
ade ta yo yawira kwaetagamana kwaetagisi ki sisiyai mete wainapumuri. Ko kudu eba
wainapiyoi. Ta yo yawira ki kuduba wenayagisi ko mara siyarai tondau, eba bauwagana
kena. 7 Tawana tawana ka natere mo uburoto natere kudubai mo mete yawiratagisi,
ade tawana mo kawaimaga e iyapanaiyoma tetamini kayatagisi tawana mo kawaimaga
e iyapanaiyoma mete kandetagisi. Tawana dai ka kapoi kawaya daganani uburoto ade
tawana dai ka waira nutanuta mete baiyagisi. 8 Ko nuwaboya yau kuduba ka ridi munu
wenapana tagai urau ki makarai maba. Makarai kawaya ka ewa baiyagisi.
9 Mara ki baiyagisi makeya ka iyapana ubumoto wi dai tenimoto iyara ragidai mu
idamaga rabineya naka-nimoto manako mu ubumoto wi girini-moto pasunimoto manako
namunimoto. Nau pokanere ka iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau wi
tagararanimoto. 10 Mara ki makeya ka nau sumasiniyamu ragidai ropani kawaya mu suma-
maga kaupomoto manako kowamuguma tagararatamono deni deni yogo kasiwarato-
gomono. 11 Ki makeya ka Mamanuga God e yonai beratagamu mubo nuwamugu nuwa-
mugu tagamu ragidai ropani kawaya mete baitagisi iyapana kerapumugu waditamono
notamaga wirapomono. 12 Mara ki makeya ka berokoi e upi kawayayagisi kayayagisi ki
pokere iyapana ropani kawaya mu rabinamugu ka nota kwarikwarisi ki notai nusuru-
yagisi. 13 Ko iyapana gwedewau ragiragi kawaya ubumoto giruru maba kobaiya tetetagisi
kaiwono da mara siyarai baiyagisi ki mu ka iya waunai yadini. 14 Iyapana tawana tawana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau, ki ka mu Mamanuga God e gari rabineya
kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai bagi kawaya yau wainapomoto kewoyagisi
were ewa ka mara siyarai ki baiyagisi."

Berokoi kawaya mosi yabadau
(Maki 13:14-23; Ruki 21:20-24)

15 "Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Daniyero wagubu da aita
ewa ka Berokoi Kawaya mosi baiyagisi manako wata bagi kawaya e eba uburana watai ki
wateya e uburoto. (Nima yona yau iyabapono ki ka e yona yau mibai ki naigida mena
notapono.) Wi berokoi ki ika uburono empumuri, 16 ki ka wi tawana Diyudiya ragidai
garugaru mena wakapaiwagi kweyau kaiwagi. 17 Iyapana mosi tawa tagaiya yapu tondau
ki e eba suroto e ebo gwedegwedei tawa rabineya nakapupu ki tepoto. Pa mena. 18 Ade
iyapana mosi kokorau umau ki ka e eba wirayagisi e midi tatamai ki kai tawau kayayagisi.
Pa mena. 19 Akae, mara ki makeya ridi mosi mibi romodoi bo munu wawayai mete kina ki
ka e badidi maba wakapayagisi garugaru kaya-yagisi? 20 Ade ki maba, wi Mamanuga God
bameya guriguriwogoi da berokoi ki nusuru marai bo aiyata marai ki makeya eba baiyagisi.
21 Mibai, mara ki makeya ka nuwaboya yo bita kawaya daganani wenayagisi. Mamanuga
God ubupu waira yo gwedegwede kuduba yamanatapu makeya idiweya kebomeya da
karako ka iyapana bita inako mo eba emupu. Ade ewa, mara siyareya, ka mu bita inako
mo mete eba empomono. Ko paunau ka bita kawaya yau wenayagisi. 22 Mamanuga God e

bita ade nuwaboya ki marai yadini rowarowa ki ka iyapana mo eba tondono ko mu kuduba
popo-tagisi gawarara. Ko e eya iyapanaiyoma winetapu ragidai ki mu nene e waina-piyau
ki pokere e mara ki yadini rogobi da mu eba popotagisi ko idiwono.
23 Mara ki makeya iyapana mo baiyagisi wi nidiyoto, yagisi ke; 'Kebo-muri empumuri,
Keriso yewe bauwena tondau,' bo ade mo yagisi ke; 'Keriso bauwena burida tondau,'
iyapana mosi baiyagisi inako yagisi ki ka wi e yonai ki eba sumapumuri. 24 Iyapana dai
ubumoto beratagisi, tagisi ke; 'Nau ka Keriso.' Ade dai beratagisi, tagisi ke; 'Nau ka
Mamanuga God e bonanai wainapuwani makeya nidiyakani yau kena.' Mu inako tagisi
manako mu matakiramaga marai kawai mete kwaetogomono wi kabuwanimono. Mu
iyapana beratamini manako kasiyara-tagisi ki ka mu ubumoto Mamanuga God e eya
iyapanaiyoma winetapu ragidai ki mu notamaga mete wira-pomoto. 25 Ki pokere wi wibo
kwayubaga kwaiwogoi yabu yabu idiwoi. Gwedegwede kuduba aita ewa wenayagisi ki
sisiyai nau karako yabiri nidibuwani yau kena.
26 Iyapana dai wi nidimoto, tagisi ke; 'Empumuri, e bauwena iyapana eba idiwu tawaneya
buri tondau', mu inako tagisi ki ka wi rabinaga pakarayagisi mu ewamugu eba kaiwagi.
Ade mu tagisi ke; 'Empumuri, e nu bamanugu yewe bauwena tawanugu tondau', mu inako
tagisi ki ka wi mu yonamaga ki mete eba sumapumuri. 27 Yangwara wadau kunuma kuduba
miniyau siwa ki maba ka Kunumau Kawapuwani Apunai nau marani baiyagisi manako
iyapana kuduba nau inako matarau emisini-moto. 28 Ko nau waigugu yau suwagani ki
wi wainapumuri; Gwede mosi powena ika ukwarau ki ka midiwari kusuketa ika mete
dibipomoto e kwakwarepui ki kupamana ki nana baitagisi."

Kunumau Kawapu Apunai ade wirayagisi baiyagisi
(Maki 13:24-27; Ruki 21:25-28)

29 "Bita makari kawaya ki marai kewoyagisi ki ka madega sisipupoto manako siragamu
ewa eba taniyagisi. Supama kunumau gwegwetagisi manako kunuma kasiyarai mubo
mubo geyageyatagisi. 30 Mara ki makeya ka iyapana tawana tawana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau, Kunumau Kawapuwani Apunai nau matakirani kunumau
kwaesugani ki mu empomoto manako yadi kimono apena meyomono. Ki makeya ka
Kunumau Kawapuwani Apunai nau tanini bagi kawaya ade nau kasiyarani mete kina
kunumau oroguma kawareya ade kaworoni ki wi nau emisinimuri. 31 Bawiwi kawaya
ki yogono makeya ka nau aneyaniyoma tonotamani manako tawana tawana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau, kunuma waira kerareya, ki mu kayatagisi nau
iyapananiyoma winetapuwani ragidai kuduba kwanatamini manako wata eyaka mena
damutamini."

Waigugu mosi ripa damaya naureya
(Maki 13:28-31; Ruki 21:29-33)

32 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Karako keyakeyai ripa damaya naureya
kabuwaniyani ki wi wainapumuri; Ripa damaya mibai toporuyagisi gumai bagi kawaya
posiwagana kwaeyogono ki ka wi kataigau da bodu marai waunitau baiyagisi. 33 Baganai, wi
gwedegwede kuduba nidibuwani ki mibai wena-yogono empiyoi ki ka wi mete kataiwagi
da mara siyarai ka waunitau. 34 Nau yona mibai suwagani wainapu-muri; Nau yonani
yau kuduba nidi-buwani ki mibai matarayagisi empu-muri were ka wi dai yewe wairau
idiwu ragidai ewa popoiwagi. 35 Kunuma waira kuduba gogatagisi, ko nau yonani badidi
suwagubuwani ki eba gogayagisi ko maramara tondono kaniyono."

Iyesu gwede mara ade wirayagisi baiyagisi
(Maki 13:32-37; Ruki 17:26-30, 34-36)

36 "Nau gwede mara kemorau bo nawarau ade wirasugani bausugani ki ka iyapana
kuduba wi eba kataigau, aneya kunumau idiwu mete eba katai-mugu, ade nau niya
Mamanuga God e eya Gubagai ki nau mete eba kataineya. Nu Mamanuga God e eya mena
mara ki kataiya. 37 Iyapana oragai apunai Nowa tondawa makeya badidi kwaetagamawa
idiwa ki maba ka nau Kunumau Kawa-puwani Apunai ade wirasugana bau-sugana makeya

iyapana inako mete kwaetagisi. [38] Oragai takari kawaya awana goya kawaya ki eba bauwena
makeya ka iyapana bani kupamawa, awana kubamawa, apunu ridi tauwa-mawa ade
petemuguma apunu tauwa-mawa, mu inako kwaetagamawa kebomawa da apunu Nowa
waka kawaya ki kawareya yapu posiwena. [39] Mara ki makeya ka iyapana eba kataimugu da
awana goya kawaya ki yabadawa, ko goya kawaya ki bauwena iyapana kuduba bibiyotapu
gawarara. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugana bausugana marai ka inako
wenayagisi. [40] Nau bausugani ki ka iyapana apeya upitagamu idiwu ki nau mo yadani ko
mosi kamadani. [41] Ridi apeya bani madai musupiyamu idiwu ki nau mo yadani ko mosi
kamadani.
[42] Ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi yabu yabu idiwoi. Nau wi Kaiwawoga gwede
mara ade wira-sugana bausugana marai ki wi eba kataigau. [43] Nau yona yau mete suwagani
ki wi naigida mena wainapu-muri; Tawa apunai e eba kataiya da kuwa apunai kemorau
gwede madega baiyagisi. E kataiwagubena ki ka e dagurai tondibena manako kuwa apunai
ki eba bauwagubena e tawai baupena. [44] Baganai, ki maba nau nawanani yabu yabu idiwoi.
Wi wainapiyoi da nau eba bausugana marai ki nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade
wirasugani bausugani." Iyesu inako wagubu.

Bigabiga apunai bagi ade eba bagi
(Ruki 12:41-48)

[45] "Bigabiga apunai nima e upi eba kamadau ko e notai supasupai kawaya mena
kwaewagau ki e bameya badidi wenayagisi ki nau karako wi nidiyani wainapumuri; Kawai
apunai tawa kamadini kayayogono ki ka e bigabiga apunai ki e nene yagisi baiyagisi
manako siyoto da e yabiyabiri uburono manako e kowaiyoma bigabiga ragidai kuduba
mu upimaga badidi upitagamu ki makeya mu denimaga tageyono. [46] Bigabiga apunai ki
uburoto e upi wadubu ki naigida mena kwayubapono kwaeyogono tondono da apunu
kawai ki ade wirayagisi baiyagisi e empoto, ki ka apunu kawai ki e mamamai yagisi.
[47] Ena, nau mibai suwagani wainapu-muri; Bigabiga apunai ki e upi naigida mena inako
kwayubapono kwaeyogono tondono ki ka tawa apunai ki e tepapoto kawaiyagisi manako
siyoto, yagisi ke; 'Nau tawani ade nau gwedegwedeni kuduba ki kau mete kwayubapiyowa.'
[48] Ko bigabiga apunai ki e berai eba bagi ki ka e upi naiya wadubu ki naigida eba
kwayubapono ko e notai yagisi ke; 'Nau kawaini e wirawagana bauwagana marai ki e
paerepupu rowarowa kawaya umau wadau'. [49] E inako notapono manako e eya kawai
gisipono e kowaiyoma bigabiga ragidai ridi yo apunu ki tauniyono makari tageyono ade
bani kawaya daganani kupono awana suwakarai mete kuburono da e yabarai babayagisi.
[50] Ko ki makeya ka tawa apunai ki ade wira-yagisi baiyagisi manako bigabiga apunai ki
nainipoto. [51] E eba nawanawagawa ki pokere apunu kawai ki baiyagisi bigabiga apunai ki
yadini gudapoto bidara kweyoto manako ewa yadini iyapana midimaga pa matakawagau
ragidai mu watamugu kwenupoto. Kwenupoto manako e ika yadi kirono uwarai sisiripono
tondono." Iyesu inako wagubu.

25

Onowa ida esida mena badidi kwaetagubu ki keyakeyai

[1] Iyesu ade tadebu, wagubu ke; "Mara ki makeya wi Mamanuga God e gari rabineya
badidi maba kaiwana ki keyakeyai mosi ka yau kena; Onowa ida esida mena ki mu duna-
muguma temupu anika waunai apunai ki bananapamana nawanai kayatagubu. [2] Onowa
ki mu paunamugu ida daikere mena ka notanotai ko ade ida daikere ka notababa ragidai.
[3] Notababa ragidai ki mu dunamuguma mena temupu ko duna awanai yapaka ki mu eba
temupu. [4] Ko onowa notanotai ki mu ka mu duna-muguma ki awanai yapaka mete temupu.
[5] Anika apunai ki garugaru eba bauwena ki pokere onowa ki kuduba pa nawana idiwa da
paunau ka mu yabu-maga towena manako oro wadumpu.
[6] Tedera paunau ka apunu mosi ubupu e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; 'Anika
apunai bauwagana kwaewagau, wi kebomuri e banana-pumuri.' [7] E yona ki wagubu
ka onowa ida esida ki kuduba wakapa giritagubu kimpu ubumpu mu dunamuguma

wade kawakawayamupu, [8] ko notababa ragidai ki mu dunamuguma awanai kewowena ki
pokere mu ubumpu notanotai ragidai ki tademupu, tagubu ke; 'Wi dunaga awanai dai
nu negemuri, mibai ka nu dunanuguma awanai ki kewowena.' Mu inako tagubu, [9] ko
onowa notanotai ki denai mu tademupu, tagubu ke; 'Pa mena, nu nubo denenugu mena
minimipi ki pokere dai wi nege-mana ka eba baganai. Wi kaiwagi wi wibo awanaga ki
gimarapumuri.' [10] Mu inako tagubu manako notababa ragidai ki ubumpu mu dunamuguma
awanai ki gimarapamana ki nana kayatagubu.

Mu kayatagubu ewamugu ka anika apunai ki bauwena. Onowa notanotai ida daikere
mena ki mu ka okukuna-tagubu kewowena ika nawana idiwa ki pokere anika apunai ki
bauwena ka e mu emitapu waratapu tawa rabineya anika kupei kupetagamana ki nana
yamupu manako ewa gudu umamupu.

[11] Notababa ragidai iwa da ewa bautagubu ka mu gudu umampu ki tagaiya wadedetaga-
mawa, tagamawa ke; 'Kaiwawonuga, Kaiwawonuga, kau gudu nu nene kwaipi.' [12] Mu inako
tagubu, ko apunu ki denai tadebu, wagubu ke; 'Ki pa mena, nau eba kataineya wiyo.' "

[13] Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Nau gwede
mara bo gwede madega bausugani ki wi eba kataigau ki pokere yabu yabu idiwoi."

Bigabiga ragidai apeya eyaka mu keyakeyaimaga
(Ruki 19:11-27)

[14] Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Mara ki makeya wi Mamanuga God e gari rabineya
badidi maba kaiwana ki keyakeyai mosi ka yau kena; Apunu kawai mosi tawana uwama
kawaya mo kayawagana kwaewagawa ki pokere e bigabigaiyoma apeya eyaka ki mu nene
wagubu bautagubu manako e gwede-gwedei kuduba mu idamaga rabineya nakapupu da
mu kwayubapamana ki nana. [15] Mu eyaka eyaka kataimaga kawayai ki makeya makeya ka
e bowa madai mu tagebu. Mosi ka e bowa madai 5000 kwebu, mosi ka e 2000 kwebu, ade
mosi ka e 1000 kwebu. E inako kwaewena manako kamaditapu tawana mo kayawena.

[16] Bowa madai 5000 wadubu apunai ki e kayawena bowa madai ki pokaiya upi mo
kwaewagawa manako bowa madai ki kawayawagawa yarawa da e kawareya ade 5000
wadubu. [17] Bowa madai 2000 wadubu apunai ki e mete inako kwaewena. E kayawena bowa
madai ki pokaiya upiwagawa yarawa da bowa madai ki kawareya ka e ade 2000 wadubu.
[18] Ko bowa madai 1000 wadubu apunai ki e upi mo eba kwae-wena ko e ubupu apunu kawai
ki e bowai madai wadubu kayawena uruba ukwapupu manako rabineya wekepupu.

[19] Apunu kawai ki umawa wadawa da mara rowarowa kawaya kewowena eweya ka e
ade wirawena bauwena manako e bigabigaiyoma mu nene wagubu bautagubu tadebu,
wagubu ke; 'Nau bowa madai wi kwayubapamana ki nana negebuwani ki wi karako
tepumuri baiwagi da nau empani.' [20] Bowa madai 5000 wadubu apunai ki e yabiri bauwena
manako wagubu ke; 'Bada emani, kau bowa madai 5000 nau idani rabineya tapi ko ki
pokaiya ka nau upisugekeya da kawareya ade 5000 wadubuwani karako negeyakani yau
kena.' [21] E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; 'Kau midigi eba
togawena ko kau upi bagi kawaya kwaenugibi apunai. Nau marai munta negebuwani ki
kau naigida mena kwayubapiyeya ki pokere nau karako kawaya daganani negeyani ki kau
mete kwayubapiyowa. Kau yabi da nau mete ewapuru idiwomu mamamaigomu.'

[22] Ki eweya ka bowa madai 2000 wadubu apunai ki e mete bauwena manako wagubu
ke; 'Bada emani, kau bowa madai 2000 nau idani rabineya tapi ko ki pokaiya ka nau
upisugekeya da kawareya ade 2000 wadubuwani karako negeyakani yau kena.' [23] E yona
ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; 'Kau midigi eba togawena ko
kau upi bagi kawaya kwaenugibi apunai. Nau marai munta negebuwani ki kau naigida
mena kwayubapiyeya ki pokere nau karako kawaya daganani negeyani ki kau mete
kwayubapiyowa. Kau yabi da nau mete ewapuru idiwomu mamamaigomu.'

[24] Siyarai ka bowa madai 1000 wadubu apunai ki e mete bauwena manako wagubu ke;
'Bada, nau kataineya da kau midigi kwakwarepugi ka tayatayabadai. Kau eba upinugibi
kokoreya ki kau bani tepiyei ade kau momai eba upi wateya ki kau raupomunugei. [25] Nau

kau kudugeya wainapekeya ki pokere kau bowagi madai ki nau tepuwani waira rabineya
wekepuwani ko ki kuduba nau karako ade negeyakani yau kena.'
[26] Bigabiga apunai yona ki wagubu wainapupu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu
ke; 'Kau ka berokoi ade kau ramatagi ka togatogai upi eba kwaenugei apunai. Nau eba
upisugubuwani kokoreya ki nau bani tepakani ade nau momai eba upuwani wateya ki nau
raupomusugakani ki kau katainugibi nuwegei? [27] Baganai, kau katainugibi ki pokere bowa
madai negebuwani ki kau wadubena kayanugubena bowa madai kawayawagau wateya
tapena da nau karako wirasugubuwani bausugubuwani ki kau bowa madai dai kawareya
tapena ki nau mete tegebena.' [28] Apunu kawai ki inako wagubu manako e bigabigai-
yoma tadebu, wagubu ke; 'Bowa madai 1000 apunu yau kwebuwani ki wi wadmuri bowa
madai kawaya daganani 10000 wadubu apunai ki e kwemuri. [29] Nau nidiyani wainapumuri;
Iyapana nima marai munta wadubu ki pokaiya uburau upi naigida mena kwaewagau
kwayubapiyau ki kawareya ka e ropani kawaya bananapoto ade e bondai ki mete uburono.
Ko iyapana nima e bameya marai munta uburau ki kawareya ka e mo eba yadini ade
marai munta e bameya uburau ki mete gogayagisi. [30] Wi apunu berokoi yau karako
wadumuri sisipu tawaneya gari tagaiya kwenupu-muri. E ika yadi kirono e uwarai sisiri-
pono tondono.' Apunu kawai ki inako wagubu."

Mamanuga God iyapana bagi ade berokoi purutamini

[31] Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau Kunumau Kawapuwani Apunai kaiwawosugani
nau aneyaniyoma bananasinimoto kaworoni makeya ki ka wi nau kepakepani tanai bagi
kawaya ki kawareya tondoni emisinimuri. [32-33] Iyapana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau ki mu baitagisi Kunumau Kawapu apunai e yabareya dibipomoto idiwono
manako papa sipi yo papa gote kwayuba-tamiyamu ragidai mu papamuguma badidi maba
purupiyamu papa sipi daikere nakapiyamu ade papa gote daikere nakapiyamu ki maba
ka e uburoto iyapana bagi supasupai kwae-tagamawa ragidai tetamini e idai garu deneya
nakatamini ade eba supasupai kwaetagamawa ragidai ki tetamini e idai tenene deneya
nakatamini. [34] E inako kwaeyagisi kewoyagisi eweya ka wi Kaiwawoga uburoto e idai garu
deneya idiwu ragidai ki tadeni, yagisi ke; 'Nau Mamai wadinibu bagi ragidai wi karako
kebomuri manako e kunuma waira kerareya wi wataga e gari rabineya yamanapupu
ki rabineya ka wi e kasiyarai pokaiya idiwoi. [35] Nau wetei mesiniyawa makeya ka wi
nau bani tegemupu kububuwani, ade nau awana gobani wagawa ki makeya ka wi nau
awana tegemupu kubabuwani. Nau gogai wi bamagau bausugubuwani ki wi nau diriwani
kwaigubu, [36] ade nau sipumani pa mena ki wi nau sipuma-sinimupu. Nau sigirasugubuwani
ki wi nau kwayubasinimawa ade nau dibura rabineya tondekeya ki wi nau kasiyara
tegemana ki nana nau daiyoni baigubu.'
[37] E inako yagisi ki ka iyapana bagi supasupai kwaetagamawa ragidai denai e siyomoto,
tagisi ke; 'Kaiwawonuga, kau gwede mara wetei meniyawa manako nu bani kau negemipi,
ade kau gwede mara awana gobagi wagawa manako nu awana kau negemipi? [38] Kau gwede
mara nu bamanugu iyapana gogai maba baunugibi manako nu kau diriwagi kwaigibi
ade gwede mara ka kau sipumagi pa mena manako nu kau sipumanimpi? [39] Kau gwede
mara sigiranugibi manako nu kau eminimpi bo kau gwede mara dibura rabineya tondeya
manako nu kau daiyogi baigibi?'
Mu inako tagisi, [40] ko wi Kaiwawoga denai yagisi ke; 'Nau yona mibai nidiyani waina-
pumuri; Wi ubumpu nau iyapananiyoma kupamu siyasiya iwu ragidai mu diriwamaga
kwaigubu ki ka wi nau diriwani mete kwaigubu ki kena.' [41] E inako yagisi manako ade
wirayagisi iyapana e idai tenene deneya ubumu ragidai ki tadeni, yagisi ke; 'Mamanuga
God e kowagai rabineya idiwu ragidai, wi paepereiwagi kamadisinimuri kaiwagi. Berokoi
Apunai Seitani e aneyaiyoma mete kina mu watamaga mata maramara urau ki tawaneya
Mamanuga God yamanapupu ki wateya ki wi mete ika kaiwagi. [42] Nau wetei mesiniyawa
makeya ki wi nau bani eba tegemupu, ade nau awana gobani wagawa ki makeya ka wi
nau awana mete eba tegemupu. [43] Nau gogai wi bamagau bausugubuwani ki wi nau

diriwani eba kwaigubu, ade nau sipumani pa mena ki ka wi nau eba sipumasinimpu. Nau sigirasugubuwani ade dibura rabineya tondekeya ki wi nau nene eba kwaigamawa.'
44 E inako yagisi ki ka mu denai tagisi ke; 'Kaiwawonuga, kau gwede mara wetei menibu, bo awana gobagi wagubu, bo kau iyapana gogai maba baunugibi, bo kau sipumagi pa mena, bo kau sigiranugibi bo ade dibura rabineya tondeya manako nu kau eba eminimpi waitanimpi?'
Mu inako tagisi, 45 ko wi Kaiwawoga denai yagisi ke; 'Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi nau iyapananiyoma kupamu siyasiya iwu ragidai mu diriwamaga eba kwaigubu ki ka wi nau diriwani mete eba kwaigubu ki kena.' E inako yagisi, 46 manako uburoto iyapana ki tonotamini bita maramara wadamana ki tawaneya kayatagisi. Ko iyapana bagi supasupai kwaetagamawa ragidai ki mu e tonotamini iya maramara idiwana ki wateya kayatagisi idiwono." Iyesu inako wagubu.

26

Iyapana kawakawai Iyesu minimana po ki keketai kupamawa
(Maki 14:1-2; Ruki 22:1-2; Diyoni 11:45-53)

1 Iyesu yona yau kuduba iyapana kabuwatapu kewowena ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Wi kataigau da mara apeya yabaranugu ka 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki marai. 2 Poraga ki kawareya ka iyapana ubumoto nau Kunumau Kawapuwani Apunai wadisinimoto piyara ragidai mu idamaga rabineya nau tamusinimoto manako mu ubumoto nau ripa korosi naureya susinimoto poyo."
3 Mara ki makeya ka iyapana kawakawai ade Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mete kina ewapuru mena Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai kawaimaga si ka Kaipasi e tawaiya dibimupu, 4 manako mu Iyesu wekei gwaiya wadamana minimana po ki keketai kupamawa. 5 Iyapana ropani kawaya ika poraga kawareya bautagubu ki pokere kawakawai ragidai ki tagubu ke; "Iyapana ropani kawaya yewe bautagubu ki ubumana nu yawirani-mana kudeya ki pokere kamadamu da poraga yau kewoyagisi were ewa ka nu apunu ki yadamu." Mu inako tagubu.

Ridi mosi ubupu Iyesu monagapupu
(Maki 14:3-9; Diyoni 12:1-8)

6 Ki makeya ka Iyesu apunu mosi si ka Simiyoni e bameya natere Betani rabineya tondawa. Apunu Simiyoni e ka naiya sigira berokoi mo wadubu e kwakwarepui kwatak-watawena, ko e karako iyawena.
7 Mu kupetagamawa idiwa ka ridi mosi ripa otai aurai bagi kawaya awana kororai mo rabineya minibu ki wadubu Iyesu bameya bauwena. Awana ki denai ka kawaya daganani, ade awana kororai ka mu bowa si 'arabata' pokaiya yamanamupu. Ridi ki Iyesu bameya bauwena manako ripa otai bagi kawaya ki Iyesu debaiya kwebu wira. 8 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ridi ki badidi kwaewena emupu ka mu rabina-maga urabu manako mu mubo mena inako tagubu ke; "Ridi yau awana bagi kawaya ki gwede nana pa giripupu? 9 E kayawagubena iyapana gimarampena manako denai bowa madai kawaya daganani kwempena ki e wadubena iyapana gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai ki tagebena." Mu inako tagubu.
10 Ko mu badidi notapamawa ki Iyesu e ororeya mena kataiwena ki pokere e tadebu, wagubu ke; "Ridi yau kamadumuri midimama eba kwemuri. E bauwena nau nene badidi kwaewena ka bagi kawaya. 11 Gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai ki mu ka maramara wi mete idiwoi da wi mu waitatamiyoi, ko nau marani rogobiwena da nau ewa wi mete eba idiwomu. 12 Ridi yau badidi kwaewena ki kuduba bagi mena. Nau posugana marai waunitau ki pokere e karako bauwena nau monagasinibu awana bagi kawaya yau nau debaneya kwebu wira. 13 Nau mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana tawana tawana idiwu aita ewa nau yonani bagi kawaya wainapomoto ki ka mu ridi yau nau nene badidi kwaewena ki sisiyai mete waina-pomoto manako e werei togomono."

Iyesu wadamana yonai ki apunu Diyudiyasi mibipupu
(Maki 14:10-11; Ruki 22:3-6)

14 Iyesu yona ki wagubu makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena
kerapu apeya apunai mosi si ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto e kipu ubupu
Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu bamamugu kayawena, 15 manako
manutapu, wagubu ke; "Nau karako waitaniyani da wi Iyesu wekei gwaiya wadumuri ki
ka wi denai nau gwede tegemuri?"

Mu bowa madai apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) ki iyabamupu kwemupu, 16 ki
pokere apunu Diyudiyasi kayawena Iyesu wadana mu idamaga rabineya tarana ki yawatai
kwaenepiyawa umawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kupetagamawa
(Maki 14:12-21; Ruki 22:7-14, 21-23; Diyoni 13:21-30)

17 'Parawa Pa Pasumana Kupei' ki marai yabiri bauwena ki makeya ka Iyesu tadeyau
kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Kau nuwageya nu
tawa bani rabineya yamamu tawiyaigamu da kau 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai'
ki kupei kupenuwagi?"

18 Mu inako tagubu manako e denai tadebu, wagubu ke; "Wi natere Diyerusaremu
kaiwagi, manako apunu mosi ika bananapumuri ki wi simuri, iwagi ke; Nu Nidiyau
Kabukabuwa Apunai nu tononibu wagubu ke; Nau marani wana bauwena ki pokere
kau tawageya ka nau tadeyakani kabu-kabuwa ragidai mete kina 'Mamanuga God Nu
Raurunibu Poragai' ki kupei ika kupeigamu."

19 Iyesu inako tadebu tonotapu manako mu kayatagubu natere ki rabineya e wagubu ki
makeya makeya kwaetagubu 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki ika tawiyatagubu.

20 Kemorawagana kwaewagawa ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida
kewowena kerapu apeya mete ika dibimupu kupetagamawa idiwa, 21 manako paunau ka
e ubupu mu tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Waunitau ka
apunu mosi wi paunagau uburoto nau yogoni yagisi."

22 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka mu notamaga kowena nuwaboya-tagubu manako
mu eyaka eyaka e manumupu, tagubu ke; "Kaiwawoni, kau nau nene nuwegei bo? Kau eba
nau nene nuwegei?"

23 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; "Ki ka apunu eyaka mena mosi karako nau mete ewapuru
bani pikapana ki nana awanau kaupiyau yogo yau kawareya nau mete ewapuru kupemei
apunai ki waunitau nau nidani yagisi. 24 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai
wainapamawa tagamawa ragidai ubumpu nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugana
ki yonai oka tamupu. Ko apunu nima nau nidani yagisi ki e ka aita bita kawaya daganani
bananapoto. Akae, apunu ki eba wenawagubena ki e nene baganai."

25 Iyesu yona ki wagubu ka e yogoi tapu apunai Diyudiyasi e empupu manako wagubu ke;
"Sidiyei Kabu-kabuwa Apunai, kau nau nene nuwegei bo? Kau eba nau nene nuwegei?"

E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu wagubu ke; "Kau kiya yona ki nuwagibi."

Iyesu e kupe siyarai
(Maki 14:22-26; Ruki 22:14-20; 1 Korini 11:23-25)

26 Mu kupetagamawa idiwa da paunau ka Iyesu bani buredi mo wadubu Mamanuga
God bameya parauwena piripiri gerepupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu,
tadebu, wagubu ke; "Bani buredi yau ka nau kwakwarepuni ki pokere tepumuri
kupumuri."

27 E inako wagubu manako kapa mo wadubu Mamanuga God bameya ade parauwena
manako tagebu tadebu, wagubu ke; "Wi kuduba awana yau piripiri kubamuri. 28 Awana
'waeni' daragai yau ka nau darani. Nau Mamai uburana iyapana ropani kawaya mu
bigimaga deni mena surupana ki nana gwaiyabawena ki mibai wenawagana ki nana ka
nau karako posugani manako nau darani baiyagisi kaworoto. 29 Nau yona mibai nidiyani
wainapumuri; Awana daragai yau ka nau ewa mo eba kubarani. Ko aita ewa nau Mamai

God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya tondoni makeya ki nau awana ‘waeni’ waunai mosi
wi mete ewapuru kubamamu.”
30 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka mu Mamanuga God e si umayo pokaiya tepamupu
manako kayatagubu kaimpu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki yampu kayatagubu.

Iyesu kataiya da apunu Pita yona yagisi bodaboda
(Maki 14:27-31; Ruki 22:31-34; Diyoni 13:36-38)

31 Mu kayatagubu kaiwa ka Iyesu yona mo mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau kataineya
da kemora yau rabineya ka wi kuduba nau kamadisinimuri kudu wakapaiwagi kaiwagi,
mibai ka takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi
nau nene oka inako tapu, wagubu ke;
‘Mamanuga God wagubu ke; Aita ewa ka nau papa sipi kwayubatamiyau apunai miniyani
manako papa sipi kuduba daburipomoto mu mubo mubo kayatagisi.”
32 Iyesu inako tadebu, manako ade tadebu wagubu ke; “Nau posugani ade iyasugani
kirani uburani ki nau yabiri kayasugani tawana Gariri rabineya wi nawanaga ika tondoni.”
33 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Mu dai ka bani kau kamadini-
moto kudu wakapatagisi kayatagisi ko nau kau eba kamadiniyani kayasugani.”
34 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Pita, nau mibai nidiyani
wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwagi bodaboda da kau eba
kataigeya nau. Kau inako beranugowa manako ewa ka kokoroku yagisi manako nawaru
puruyagisi.”
35 Iyesu inako wagubu, ko apunu Pita e midi minibu, wagubu ke; “Akae, nau inako eba
suwagani. Kau ponuwagi ki ka nau mete posugani.” Apunu Pita inako wagubu manako
Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba Pita umunui kawareya ki mu mete tagubu.

Iyesu tawana Gesemane rabineya guriguriwagawa tondawa
(Maki 14:32-42; Ruki 22:39-46)

36 Mu kayatagubu kaiwa da tawana Gesemane bautagubu ka Iyesu mu munatapu,
wagubu ke; “Wi yewe idiwoi ko nau niya mena kayasugani nau Mamai bameya gurig-
urisugani.” 37 E inako wagubu manako ubupu apunu Pita ade apunu Tabadi e gubagaiyoma
apeya ki mu mena waratapu mete kayatagubu.
Ki makeya ka Iyesu nuwaboya kawaya wainapupu ade e rabinai giriwena pasuwena, 38 ki
pokere e kowakowaiyoma ki emitapu tadebu, wagubu ke; “Nau karako nuwaboya kawaya
wainapakani ade nau rabinaneya po mete wainapakani ki pokere wi nau mete yabu yabu
yewe idiwoi ko oro eba ukwopoi.”
39 E inako tadebu kamaditapu kanibu e ebo mena ubupu manako kwarisiwena wairau
ukwapu e Mamai bameya guriguriwena, wagubu ke; “Mamai, berokoi nau karako banana-
pani ki kau surupi bo? Kau wainapiyei da baganai ki kau baunuwagi nau nuwaboyani
kerarai kapa tegebi ki kau wadi kwenupi. Ko Mamai, kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi
ko eba nau nuwaneya ki kau kwaenuwagi.”
40 Iyesu inako guriguriwena manako e ade wirawena bauwena ka e tadeyau kabukabuwa
ragidai apeya eyaka ki ika ukwapamawa emitapu. Emitapu, wade yabuyabutapu, manako
e apunu Pita empupu sibu, wagubu ke; “Nau eba rowarowa kanibuwani ko wi apeya eyaka
badidi pokere nau mete yabu yabu eba idiwei? 41 Yabu yabu idiwoi, ade Mamanuga God
bameya guriguriwogoi da gwede mosi eba baiyagisi wi kerapugau yadini. Wi nuwaga
notaga ka wi bani kasiyara wainapiyamu ko wi kwakwarepuga ka kasiyarai pa mena.”
42 Iyesu inako tadebu manako wirawena kanibu e Mamai bameya ade guriguriwena,
wagubu ke; “Mamai, kau kapa tegebi ki nau kamadana yawatai pa mena ki ka baganai, nau
kubarani. Eba nau nuwaneya ki kau kwaenuwagi ko kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi.”
43 E inako guriguriwena manako ade wirawena bauwena e kowakowaiyoma ki yabumaga
ade bisi kayawena ukwa-pamawa emitapu.
44 E mu emitapu kamaditapu ade kanibu e Mamai bameya naiya guriguri-wena ki
kawareya ade guriguriwena. 45 E guriguriwagawa da kamadubu ka e wirawena bauwena e
kowakowaiyoma ki ade ukwapamawa idiwa emitapu manako wade yabuyabutapu tadebu,

wagubu ke; “Wi oro mena ukwapamu idiwu bo? Ko karako kewowena. Nau Kunumau
Kawapuwani Apunai nau marani wana bauwena da nau nidani wagubu apunai ki baiyagisi
nau wadi-siniyoto manako iyapana beramaga berokoi ragidai mu idamaga rabineya nau
tamusiniyoto. 46 Ki pokere, kimuri ubumuri da kaigomu. Nau yogoni tapu apunai ki wana
bauwena empumuri.”

Iyapana Iyesu wadumupu
(Maki 14:43-50; Ruki 22:47-53; Diyoni 18:3-12)

47 Iyesu yona ki wagawa makeya ka mu apunu Diyudiyasi ika matarau bauwena emupu. E
ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu apeya ki apunai mosi.
Diyu ragidai mu kawakawaimuguma ade Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai
mete kina ki mu iyapana ropani kawaya tonotampu ta yo kepata inako temupu apunu
Diyudiyasi mete ika bautagubu. 48 Yawatau ka yogo tapu apunai ki iyapana ki inako tadebu,
wagubu ke; “Nu kaigamu buri baigamu ki wi nau mena emisiniyoi manako apunu ki nau
kiyauyauponi ki e wi naigida mena wadumuri dokodoko kaiwagi.” 49 Apunu Diyudiyasi
inako tadebu, ki pokere mu karako bautagubu ka e deni mena kayawena Iyesu bameya
bauwena manako paraupupu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kaiwa kaiwa.” E
inako wagubu, manako kanibu Iyesu kiyauyaupupu.

50 Ko Iyesu apunu Diyudiyasi empupu manako sibu, wagubu ke; “Nau waretani, kau
badidi kwaenugana wainapiyei ki kau garugaru mena kwaenuwagi.”

E yona ki wagubu makeya ka iyapana ki Iyesu waipara mena wade dokodokomupu
ubumawa. 51 Ko Iyesu mete iwa apunai mosi ubupu e kerebai wadubu iyara apunai ki mosi
e wenagui mebu puru. Bidara wadubu apunai ki e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai kawaimaga ki e bigabigai apunai mosi. 52 Ko Iyesu wirawena kereba wadubu
apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau kerebagi wadi wateya ade tari. Iyapana gwedewau
kereba sumeya kwaetagamu ragidai ki mu ka aita kereba pokaiya popotagisi. 53 Nau
naubo nuwaneya kwaesugubena ki ka nau Mamai kabuwapena manako e aneyaiyoma
ropani kawaya eba bigabigai nau waitasinimana ki nana kunumau tonotapena kawampena
nau waitasinimpena, ko ki wi wainapiyamu bo pa mena? 54 Nau Mamai inako sibena
ki ka e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya oka tampu ki mibai eba
wenawagubena, ko nau eba sibuwani mibai ka nau nuwaneya oka ki wenawagana ki nana.”

55 Iyesu inako wagubu manako wirawena iyapana ropani kawaya ika bautagubu ki mu
emitapu tadebu, wagubu ke; “Nau ka eba yawiyawirai. Wi ta yo kepata wi tawagau
kamadumpena pa baigumpena, ko wi gwede nana ki mete temupu nau yawirani baigubu?
Nau maramara Mamanuga God e Tawai rabineya wi nidiyekeya kabukabuwa tondekeya
ko wi badidi pokere mara ki makeya nau eba wadisinimupu? 56 Ko baganai; Mamanuga
God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai takari kawaya oka tampu ki mibai karako
wenayagisi.”

Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba e kamad-
umpu wakapatagubu garugaru mena kayatagubu.

Iyapana kawakawai Iyesu siyamawa wirawira
(Maki 14:53-65; Ruki 22:54-55, 63-71; Diyoni 18:13-14, 19-24)

57 Iyapana ki Iyesu wadumpu dokodoko kayatagubu kaiwa da Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai kawaimaga si ka Kaipasi e tawaiya bautagubu. Diyu ragidai
kawakawaimuguma ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai kuduba mete kina ika
dibimupu idiwa.

58 Apunu Pita Iyesu eweya weke-wagawa yabadawa da tawa ki kakapareya tewena imatau
bauwena manako kanibu iyara ragidai ika idiwa ki mu paunamugu tondubu. E Iyesu
bameya badidi wenawagana ki empana ki nana ika tondawa.

59 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma
mete kina ki mu nuwamugu Iyesu minimana po waina-mupu ki pokere e paere mo
kwaewena ki mu beratagamana ade matarapamana ki yawatai mu kwaenepamawa idiwa.

[60] Iyapana ropani kawaya bautagubu mu mubo mubo beratagamawa ko mu rabinamaga
ka eba eyaka mena ki pokere mu mibai mo eba bananamupu. Mu mubo mubo inako
manu kasiwara-tagamawa idiwa da paunau ka iyapana apeya ubumpu, [61] manako tagubu
ke; "Apunu yau wagubu ki nu wainamipi, e wagubu ke; 'Mamanuga God e Tawai ki nau
koritapani manako mara apeya eyaka rabineya ka nau tawa ki waunai ade yadani.' "
[62] Iyapana apeya ki inako tagubu wainamupu ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawaimaga ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; "Mu yona tagubu ki denai kau mo
nuwagi bo pa mena? Mu gwede yonai tagubu?" [63] E inako wagubu, ko Iyesu kererewena
yona denai mo eba wagubu ki pokere Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
kawaimaga ki ubupu e ade sibu, wagubu ke; "Maramara tondau apunai Mamanuga God e
kau eminiyau ki pokere e yabuiya karako matarau nuwagi da nu wainapamu; Mamanuga
God e eya Gubagai ade nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki kau baganai bo?"
[64] E yona ki wagubu ka Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Ena, ki kau ba nuwegei. Ko nau wi
kuduba nidiyani wainapumuri; Nau Kunumau Kawapuwani Apunai aita ewa uburani nau
Mamai Kasiyarai Kawaya Esida Apunai e idai garu deneya tondoni ki wi nau emisinimuri
manako nau kunumau oroguma kawareya ade wirasugani kaworoni ki wi nau mete
emisinimuri."
[65] Iyesu yona ki wagubu makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga ki e yabui dara wirawena manako e ubupu e eya midi tatamai wadubu tegere
manako iyapana ika idiwa ki manutapu, wagubu ke; "E yona berawena Mamanuga God
e si giripupu ki wi wainamupu bo? E eya wagubu ki nu kuduba wainamipi kewowena
ki pokere e paere kwaewena iwagamana matara ki yonai nu kwaene-pemeya idiweya ki
kwaenei karako kewowena. [66] Apunu yau Mamanuga God bameya berawagau ki pokere wi
wainapiyamu da nu karako e bameya badidi kwaigamu?"
E inako wagubu ka kawakawai ragidai ki mu kuduba ubumpu ewapuru mena mu
idamaga gurai Iyesu naureya ugwadumpu ragiragi, tagubu ke; "E Mamanuga God e si
giripiyau ki pokere e denai karako poyagisi."
[67] Mu inako tagubu manako mu dai ubumpu Iyesu kiyabuiya tepotepo-pamawa ade
minimawa ade dai e kwanabeya minimawa manako waegeyageyamapamawa, tagamawa
ke; [68] "Ki nima nunibu? Kau nu Iya Negeyana Apunai Keriso baganai ki ka kau nima nunibu
ki e si nuwagi da nu wainapamu." Mu inako tagubu.

Apunu Pita wagubu bodaboda
(Maki 14:66-72; Ruki 22:56-62; Diyoni 18:15-18, 25-27)

[69] Ki makeya ka apunu Pita ika imatau tondawa manako Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai kawaimaga e bigabigai munu ridai mosi bauwena e empupu sibu,
wagubu ke; "Kau mete kina ka tawana Gariri apunumaga Iyesu mete iwa apunai mosi
eminiyakani."
[70] Munu ridai ki inako wagubu ko Pita iyapana kuduba yabaramugu denai wagubu
bodaboda, wagubu ke; "Kau apunu nima nene nuwegei? Kau yonagi ki nau eba
wainapakani." [71] Apunu Pita inako wagubu manako kipu ubupu kanibu tawa kakapareya
uburawa.
E ika uburawa ka munu ridai ade mosi bauwena e empupu manako iyapana ika idiwa
ki tadebu, wagubu ke; "Apunu burida ka tawana Nasareta apunai Iyesu mete iwa apunai
mosi."
[72] E inako wagubu ko Pita ade wagubu bodaboda, wagubu ke; "Mamanuga God nau
emisiniyau; Apunu ki nene iwagamu ki nau eba kataineya."
[73] Mu idimupu eba rowarowa ka iyapana ika idiwa ki Pita naigida mena yabu
dokodokomupu manako simupu, tagubu ke; "Nu katainugu da kau ka e mete iwa apunai
mosi, mibai kau ka tawana Gariri ragidai mu bonanamaga nuwegei."
[74] Pita yona ki wainapupu ka e midi minibu, wagubu ke; "Apunu ki nene iwagamu ki e nau
eba kataineya. Mamanuga God e kataiya da nau yona mibai suwagakani. Nau berasugakani
ki ka e kowaga tegeni ka baganai."

Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka e kokoroku mo wagubu wainapupu, [75] manako
e wenagui paparawena Iyesu naiya badidi wagubu ki wainapupu. Iyesu naiya e inako
sibu, wagubu ke; 'Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwogowa bodaboda
da kau eba kataigeya nau. Kau inako beranugowa manako ewa ka kokoroku yagisi manako
nawaru puruyagisi.' Iyesu naiya inako wagubu ki makeya makeya apunu Pita wainapupu
manako e kipu ubupu matarau kayawena yadi kawaya daganani kipu.

27

Iyesu apunu Pairasi yabareya ubupu
(Maki 15:1; Ruki 23:1-2; Diyoni 18:28-32)

[1] Nawaru dumai tarawa ka Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Diyu
ragidai kawakawaimuguma kuduba mete kina Iyesu badidi maba minimana po ki keketai
kupamawa. [2] Mu wadumupu e idai umamupu dokodoko manako bananamupu kayatagubu
tawana Roumi ragidai piyaramuguma mu kawaimaga Pairasi bameya bautagubu.

Apunu Diyudiyasi kwikwiwena
(Bususu 1:18-19)

[3] Iyesu yogoi wagubu apunai Diyudiyasi mu Iyesu wadumupu sisiyai wainapupu ka
e rabinai wirawena e badidi paerepupu ki wainapupu, manako e bowa madai apunai
eyaka mena ade ida esida mena (30) naiya kwemupu ki tepupu Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade Diyu ragidai kawakawaimuguma mete kina ki mu bamamugu
kayawena. [4] E mu bamamugu bauwena ka e tadebu, wagubu ke; "Nau kwaesugubuwani
siyasiya. Iyesu berokoi mo eba kwae-wena ki pokere nau e nidai suwagu-buwani ki nau
paerepuwani kawaya daganani."

Apunu Diyudiyasi inako wagubu ko mu denai tagubu ke; "Ki ka eba nuyo ko kau
kaubona."

[5] Mu inako tagubu ka apunu Diyudiyasi bowa madai kuduba ki tepupu Mamanuga
God e Tawai rabineya isiyapupu manako kamaditapu bauwena kayawena kanibu e ebo
kwikwiwena.

[6] Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai bowa madai ki kwana-mupu manako
tagubu ke; "Nu bowa madai yau Mamanuga God e Tawai nene tamamu ki ka nu goranuga
raurupamu mibai ka bowa madai yau ka yogo tampu ki bowai madai." [7] Mu yona ki
kawareya tagamawa idiwa da mu rabinamaga eyakamenawena ka mu kayatagubu kurari
yamanawagawa apunai mosi e bameya bowa madai ki pokaiya waira mo gimaramupu.
Waira ki rabineya ka mu kwaiyanai ragidai popotagamana ki ika ononotamana ki nana.
[8] Mara ki makeya yabadawa da karako ka iyapana waira ki si 'Apunu Darai Waira Yau
Wadubu' ki tagamawa.

[9] Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa apunai Diyeremaiya takari kawaya
oka tapu ki mibai wena-wena yau kena. E oka tapu ki inako wagubu ke;

'Tawana Isiraero ragidai mu rabina-maga eyakamenawena manako mu bowa madai apunai
eyaka mena ade ida esida mena (30) ki tempu apunu powagana ki e yogoi tamupu.
[10] Bowa madai ki pokaiya ka mu kurari yamanawagawa apunai mosi e wairai gimaramupu.
Mamanuga God nau sidibu ki makeya makeya inako wenawena.'

Oragai apunai Diyeremaiya e oka inako tapu.

Iyesu apunu Pairasi e yabareya ubupu
(Maki 15:2-5; Ruki 23:3-5; Diyoni 18:33-38)

[11] Mu Iyesu wadumpu apunu Pairasi bameya bautagubu e yabareya tamupu manako
tawana Roumi kawaimaga ki ubupu Iyesu manupupu, wagubu ke; "Kau Diyu ragidai mu
Kaiwawomaga kawai ki kau baganai bo?"

E inako manupupu manako Iyesu denai wagubu ke; "Ena, ki kau ba nuwegei."

[12] Iyesu inako wagubu ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Diyu ragidai
kawakawaimuguma mete kina e kawareya kawareya naripamawa bera ropani kawaya

siyamawa ko e yona denai mo eba wagubu. [13] E yona denai mo eba wagubu ki pokere apunu
Pairasi Iyesu ade sibu, wagubu ke; “Mu rowarowa kawaya kau mena kekeniyamu idiwu ko
mu yona tagamu ki kau wainapiyei bo pa mena?”
[14] Ko Iyesu yona denai mo eba wagubu, ki pokere apunu kawai ki e notai babawena.

Apunu Pairasi Iyesu minimana po yonai wagubu
(Maki 15:6-15; Ruki 23:13-25; Diyoni 18:39–19:16)

[15] Kwamura makeya makeya ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ poragatagamawa
ki kawareya ka tawana Roumi piyaramuguma mu kawaimaga ubupu dibura gudui kwai-
pupu manako dibura apunai eyaka mena nima iyapana e si tagamawa ki apunai dibura
kamadubu manako pa bauwena kayawena.
[16] Karako ka apunu mosi si ka Barabasi ika diburawena tondawa. E si kawayawena
kayawena iyapana kuduba wainamupu. [17] Iyapana kuduba ika bautagubu dibimupu idiwa
ki apunu Pairasi mu emitapu manako e ubupu mu manutapu, wagubu ke; “Wi nuwagau
nau karako nima e idai rikapani da e baiyagisi kayayagisi? Nau apunu Barabasi e
idai rikapani baiyagisi kayayagisi bo apunu Iyesu si daikere Keriso tagamu ki e idai
rikapani bai-yagisi kayayagisi?” [18] Apunu Pairasi yona ki wagubu ki mibai ka e kataiya
da Diyu ragidai mu kawakawaimuguma gunaratagubu ki pokere mu Iyesu wadumpu e idai
rabineya tamupu.
[19] Apunu Pairasi e idai gurai iyapana naurimugu ugwaditamana ragiragi ki kemai
kawareya tondawa makeya ka e eya wainai bauwena yona mo e bameya tonopupu sibu,
wagubu ke; ‘Apunu ki e berokoi mo eba kwaewena ki pokere kamadi. Nau kemorau e waro
were empuwani manako e pokaiya ka nau oro naigida eba ukwapuwani.’ E yona inako
tonopupu.
[20] Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma
mete kina ki garugaru mena bautagubu iyapana pakasi ragidai mu rabinamaga kupa-mpu,
tagubu ke; “Apunu Pairasi wi ade manuniyoto ki ka wi apunu Barabasi e idai rikapana da
bauwagana kayawagana ki nana iwagi ko mu ubumoto apunu Iyesu pa minimana po ki
yonai iwagi.”
[21] Apunu kawai Pairasi iyapana ade manutapu, wagubu ke; ‘Wi nuwagau nau nima e idai
rikapani da e baiyagisi kayayagisi?’
Ko mu denai tagubu ke; ‘Nu nuwanugu kau apunu Barabasi e idai rikapi da e baiyagisi
kayayagisi.’
[22] Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi mu ade manutapu, wagubu ke; “Ko apunu
Iyesu si daikere Keriso tagamu ki e bameya ka nau karako badidi kwaesugani?”
E yona ki wagubu ka mu kuduba tagubu ke; ‘Ripa korosi naureya mini-muri poyo.’
[23] Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi mu ade manutapu, wagubu ke; “E poyagisi
ki mibai ka badidi? E gwede paere kwaewena?”
Ko mu naiya tagubu ki kawareya mu bonanamaga ragiragi kawaya ade tagamawa ke;
“Ripa korosi naureya minimuri poyo.”
[24] Iyapana inako kawareya kawareya tagamawa ki pokere apunu Pairasi e notai wagubu
ke; ‘Iyapana yau nau bonanani eba wadamu ade mu waunitau yawira kwaetagamana
kwaetagamu.’ E notai inako wagubu ki pokere e iyapana kuduba yabaramugu waigugu
mo kwaewena e idai bigi siruwapupu manako tadebu, wagubu ke; “Apunu yau powagana
ki yonai ka wi iwagubu ko eba nau suwagubuwani, ki pokere e poyagisi ki bimbinai ka aita
wi wadumuri ko eba nau yadani.”
[25] E inako wagubu, ko iyapana ropani kawaya ki denai tagubu ke; “E poyagisi ki bimbinai
nu yadamu ade nu mununuguma mete yadini ki ka baganai, eba gwedei mete kina.’
[26] Iyapana yona ki tagubu waina-pupu ka apunu Pairasi ubupu dibura rabineya tondawa
apunai Barabasi e idai kerarai rikapupu tonopupu bau-wena kayawena. Ko e piyara ragidai
tadebu da mu Iyesu wikuku pokaiya raukekepamana ki nana wagubu manako ewa ubupu
Iyesu wadubu mu idamaga rabineya tapu, wagubu ke; “Wi apunu yau wadumuri ripa
korosi naureya minimuri poyo.”

Piyara ragidai Iyesu waegeyageyamapamawa
(Maki 15:16-20; Diyoni 19:2-3)

27 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kawaimaga tawai rabineya kaimpu manako kowa-
muguma nene tagubu bautagubu ewapuru mena ika dibimupu idiwa. 28 Mu e eya midi
tatamai rika-mupu manako midi tatamai daragai bagi kawaya mo wadumpu monaga-
mupu. 29 Mu impunewa tempu e debaiya painimupu ade guna mosi wadumpu e idai garu
tampu kwempu manako e yabareya kwarisitagubu mu ramatamaga kawareya ubumupu
e waegeyageyamapamawa parau bera-tagamawa siyamawa, tagamawa ke; "Kaiwa kaiwa,
Diyu ragidai mu Kaiwawomaga Kawaya."
30 Mu inako tagubu manako ubumpu Iyesu kiyabuiya tepotepopamawa ade guna idaiya
wadubu ki mu wadumpu e debaiya kawareya kawareya minimawa. 31 Mu e inako
waegeyageyamapamawa da kamadumpu ka mu midi tatamai daragai bagi kawaya ki
ade rikamupu e ebo gwedegwedei ade umamupu kwemupu manako ripa korosi naureya
minimana po ki nana wadumpu kaya-tagubu.

Mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu
(Maki 15:21-32; Ruki 23:26-43; Diyoni 19:17-27)

32 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kayatagamawa yamawa ka mu tawana Sairini
apunumaga mo si ka Saimoni ika yawatau bananamupu. Mu e Iyesu korosi kawarapana ki
nana simupu manako apunu Saimoni ubupu ripa korosi ki kawarapupu.
33 Mu Iyesu wadumpu yampu tawana mo si ka 'Gorogata' bautagubu ko tawana ki si mibai
ka Deba Suwana. 34 Ika bautagubu ka mu ripa otai suwakarai mosi wadumpu awana 'waeni'
mete wiramupu manako awana ki Iyesu kubarana ki nana kwemupu. E awana ki piri munta
remopupu ko e eba nuwaiya kubarana wainapupu. 35 Ki eweya ka mu Iyesu wadumpu
ripa korosi naureya ikokomupu manako e midi tatamai rikamupu. Mu yanuwa munta mo
mete kwaetagubu da nima si yanuwa ki rabineya yabiri bauwena ki ka e ubupu Iyesu midi
tatamai ki e wadubu. 36 Mu inako kwaetagamawa da kewowena ka mu kwarisitagubu e ika
empamawa idiwa. 37 Iyesu debaiya ripa korosi naureya ka mu e badidi pokere powagana
ki kerarai oka inako tamupu; 'Yau ka Iyesu, Diyu ragidai mu Kaiwawomaga'. 38 Mu iyapana
berokoi apeya mete ripa korosi naureya ikokotampu, mosi ka Iyesu e idai garu deneya ade
mosi ka e idai tenene deneya.
39 Iyapana ika esidaeridatagamawa kaiwa kebomawa Iyesu emupu ka mu debamaga
gipamawa e waegeyageyama-pamawa siyamawa, tagamawa ke; 40 'Kau karako kiri uburi
kwaenuwagi. Kau naiya nuwagibi da kau Mamanuga God e Tawai ki koritapana mara apeya
eyaka rabineya ade wadana ki nana nuwagibi ki pokere kau Mamanuga God e Gubagai
mibai ki kau karako iyanuwagi ripa korosi ki kamadi kawari da nu kau eminiyamu."
41 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai,
ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mete kina ki mu bautagubu Iyesu inako mete
gwaigwita-pamawa, tagamawa ke; 42 "E iyapana iyatamiyawa ko e eya iyawagana ka badidi
pokere e kasiyarai pa mena? E mibai tawana Isiraero ragidai nu Kaiwawonuga ki ka e ebo
ripa korosi ki kamadini kaworoto da nu yabunugere e empamu sumapamu. 43 E wagubu da
e Mamanuga God sumapiyau ade wagubu da e ka Mamanuga God e eya Gubagai ki pokere
e mibai wagubu ki ka Mamanuga God karako e iyapoto da nu empamu."
44 Iyapana kawakawai ki inako tagubu ade iyapana berokoi apeya e madanai daikere
daikere ikokotampu ki mu mete kina Iyesu inako waegeya-geyamamupu.

Tawana sisipu umapu
(Maki 15:33-41; Ruki 23:44-49; Diyoni 19:28-30)

45 Madega paunau wadawa makeya ka tawana kuduba sisipu umapu, ko ade madega
kanibu kekerawagawa napusi apeya eyaka wadawa makeya ka sisipu ki ade negawena.
46 Sisipu ki ade negawagawa makeya ka Iyesu e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; "Eroi,
Eroi, rama sabaktani." Ki mibai ka inako; 'Mamani God, Mamani God, kau badidi pokere
nau kamadisinibi?'

[47] Iyapana dai ika ubumawa e yonai ki wainamupu ka mu tagubu ke; "Wainapumuri,
e oragai apunai Eraidiya e wenai siyanau." [48] Apunu ki mosi dabuwa tenai mo wadubu
garupupu awana suwakarai mo rabineya kaupupu manako sikurupupu Iyesu umuneya
tapu da e kubarana ki nana. [49] Ko mu dai tagubu ke; "Kamadi, idiwomu da empomu. Oragai
apunai Eraidiya baiyagisi e iyapoto bo?"

[50] Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya ade wagubu manako e nonai toporuwena powena.

[51] Iyesu powagawa makeya ka aukwara mosi Mamanuga God e Tawai rabineya gudu maba
uburawa ki paunau tegerewena esida da erida. Waira nutanuta kawaya mo mete bauwena
ade bowa susukwanatagubu. [52] Mamanuga God e iyapanaiyoma naiya popotagubu ragidai
ki mu dai uruba rabineya ade iyatagubu kimpu ubumpu. [53] Iyesu ade iyawena kipu
ubupu eweya ka iyapana popotagubu ade iyatagubu kimpu ubumpu ragidai ki Mamanuga
God e naterei Diyerusaremu rabineya matara-tagubu manako iyapana ropani kawaya mu
yabumugere emitampu.

[54] Piyara ragidai kawaimaga ade e kobaiya idiwa ragidai mete kina ika Iyesu empamawa
idiwa ki waira nutanuta ade gwedegwede kuduba wenawena ki mete emupu ka mu
notamaga kowena kudu mete waina-mupu manako tagubu ke; "Mibai, apunu yau e ka
Mamanuga God e eya Gubagai."

[55-56] Ridi ropani kawaya ika uwamautau Iyesu empamawa ubumawa mu paunamugu ka
ridi Meri Magidarini, apunu Diyemesi yo Diyose mu inamaga si ka Meri, ade apunu Tabadi
e wainai. Iyesu naiya tawana Gariri rabineya umawa wadawa ki makeya ka ridi ropani
kawaya ki e ewakumapamawa waitapamawa wadamawa tekateka iwa.

Mu Iyesu kwakwarepui ragu tamupu
(Maki 15:42-47; Ruki 23:50-56; Diyoni 19:38-42)

[57] Kemorawagana kwaewagawa ka purapura apunai mosi si ka Diyosepa ika bauwena.
E ka Iyesu ewakuma-piyawa umawa apunai mosi tawana Arimateya were bauwena. [58] E
kaya-wena apunu kawai Pairasi e yabareya ubupu manako Iyesu kwakwarepui wadana
ononopana ki nana ki genei wagubu. Apunu Pairasi wagubu da baganai, [59] ki pokere apunu
Diyosepa kayawena Iyesu kwakwarepui wadubu kwarisi aukwara waunai mosi pokaiya
gerowopupu, [60] manako wadubu kayawena ragu waunai mosi ki e eya nene gimarapupu
ki rabineya tapu. Tapu manako bowa kawaya mosi gwairipupu kanibu ragu umunai ki
minibu bodapupu manako kamadubu kayawena. [61] Ridi Meri Magidarini ade e waretai si ka
Meri ki mu ika uwamautau ubumawa manako apunu Diyosepa badidi kwaewena ki kuduba
mu yabumugere emupu.

Piyara ragidai ragu ki katamurui dagurapamawa ubumawa

[62] Nawaru puruwena aiyata marai ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawakawai-muguma ade Parisi ragidai dai mete kina apunu Pairasi bameya
kayatagubu, [63] manako simupu, tagubu ke; "Kawainuga, bera apunai powena e naiya iyaiya
tondawa makeya badidi wagubu ki nu notapemei. E inako wagubu ke; 'Nau posugani ko
mara apeya eyaka eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani.' [64] E inako wagubu ki pokere
kau nuwagi da piyara ragidai kayatagisi ragu ki katamurui dagurapomono da mara apeya
eyaka kewoyagisi werena. Wi inako eba kwaiwagi ki ka e tadeyawa kabukabuwa ragidai
kwaenda kai baitagisi e kwakwarepui ki kuwatagisi kayatagisi manako iyapana beratamini,
tagisi ke; 'E iyawena kipu ubupu.' Mu inako bera-tagisi ki ka mu yonamaga ki kawaya-
yagisi kayayagisi. E naiya eya berawena ki ka maraitau erida ko mu karako ewa inako
beratagisi ki ka kawaya esida."

[65] Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; "Baganai, wi piyara ragidai
bananatamuri kaiwagi manako wi badidi wainapiyamu ki wi makeya kwaiwogoi ragu ki
naigida mena kwayubapiyoi." [66] E inako wagubu manako mu kayatagubu iwa da buri
bautagubu ka mu ragu katamurui rima umamupu manako ripa otai mo rima ki kawareya
pasimupu da iyapana rima ki koritapomoto ki ka mu idamaga kewoi bowa ki naureya

tondono ki mu em-pomoto. Mu inako kwaetagubu manako piyara ragidai ki ika dagura ubumana ki nana kamaditampu kayatagubu.

28

Iyesu powena, ko e ade iyawena kipu ubupu
(Maki 16:1-10; Ruki 24:1-12; Diyoni 20:1-10)

1 Diyu ragidai aiyatamaga marai ki idiwa da kewowena manako ukwampu nawaru
dumai tarawa ka ridi Meri Magidarini ade e waretai si ka Meri ki kimpu ubumpu Iyesu
kwakwarepui tampu ki ragui empamana ki nana kayatagubu. 2 Garugaru mena ka waira
nutanuta kawaya mo bauwena manako ki makeya ka Mamanuga God e aneyai mosi
kunumau kawapu bowa kawaya ragu umunai bodapupu ki gwairipupu ragu madaneya
tapu manako yapu bowa ki kawareya tondubu ki mu yabumugere emupu. 3 Aneya ki
e kiyabui sinini tanai ka yangwara maba ade e midi tatamai ka poe kawaya midiwari
weyaku ki maba. 4 Piyara ragidai ika gopara ubumawa aneya ki emupu ka mu kudu
ebotau wainamupu didiguramaga wagubu manako iyapana popai ki maba notamaga
gogagogawena.
5 Ko aneya ridi ki inako tadebu, wagubu ke; "Wi notaga eba koyogono, kudu eba
wainapiyoi. Nau kataineya da ripa korosi naureya minimpu poyo yewe ragu tampu
apunai Iyesu e midi kwakwarepui ki wi empamana ki nana baigubu. 6 Ko e yewe eba
ukwarau. E naiya nidibu ki makeya makeya e iyawena kipu ubupu kayawena. Mu e
tampu watai yau kena ki wi karako kebomuri empumuri. 7 Ko karako garugaru mena
kaiwagi e tadeyau kabukabuwa ragidai tademuri, iwagi ke; 'Iyesu iyawena kipu ubupu
yabiri kayawena tawana Gariri rabineya wi nawanaga ika tondau ki pokere karako kaiwagi
e ika bananapumuri.' Nau karako nidibuwani ki wi naigida mena wainapumuri."
8 Aneya yona ki wagubu ka ridi ki garugaru mena ragu kamadumpu Iyesu kowakowaiy-
oma tademana ki nana mibi didigurai garugarumupu kayatagubu, ko mu mamama mete
wainamupu.
9 Ki makeya ka Iyesu garugaru mena bauwena mu yabaramugu ubupu manako pa-
rautapu, wagubu ke; "Kaiwa kaiwa." Mu e yonai ki wainamupu ka mu e yabareya
kwarisitagubu ramata-maga kawareya ubumpu e kerareya wadumpu doko manako e si
esida tepamupu. 10 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; "Kudu eba wainapiyoi ko karako kaiwagi
nau kowaniyoma nau sumasiniyamu ragidai ki mu tademuri, iwagi ke; 'Wi kaiwagi manako
tawana Gariri rabineya ika bananasinimuri.' " Iyesu inako tadebu.

Ragu katamurui dagura ubumawa ragidai mu yonamaga

11 Ridi ki ragu kamadumpu wira-tagubu kayatagamawa ka piyara ragidai ika katamuru
dagurapamawa ubumawa ki wiratagubu natere Diyerusaremu kayatagubu manako badidi
wenawena mu yabumugere emupu ki sisiyai mu Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawakawaimuguma tade-mupu. 12 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
ki yona ki waina-mupu ka mu Diyu ragidai kawakawai-muguma mete dibimupu mu
badidi kwaetagamana ki yonai tagamawa kasiwara manako bowa madai kawaya daganani
tempu piyara ragidai ki tagempu, 13 tadempu, tagubu ke; "Wi yona yau mena iyapana
tadeyoi, iwogoi ke; 'Nu kemorau ukwepemeya tetanugu ka e tadeyawa kabukabuwa ragidai
bautagubu e midi kwakwarepui ki kuwatagubu kayatagubu.' Wi inako mena iwogoi, 14 ko wi
ukwapamawa sisiyai ki wi kawaiga wainapana manako ki pokaiya bita negeyana ki kudeya
ki wi eba wainapiyoi. Yawata ki ka nu mena yadamu supasupa."
15 Diyu ragidai kawakawaimuguma inako tagubu ki pokere piyara ragidai bowa madai
ki temupu manako kawa-kawai ragidai ki mu badidi kwaetaga-mana ki nana tademupu
ki mu makeya makeya kwaetagubu. Mu bera yonai iyapana tademupu ki kawayawagawa
yabadawa da karako Diyu ragidai inako mete wainapiyamu.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu matarawena
(Maki 16:14-18; Ruki 24:36-49; Diyoni 20:19-23; Bususu 1:6-8)

[16] Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka mena ki kimpu
ubumpu tawana Gariri kayatagubu manako kweya mosi ki Iyesu naiya mena kabuwatapu
ki ika bautagubu. [17] Mu Iyesu emupu ka mu e si tepapamawa ko mu dai notamaga apeya
apeya mete wagawa. [18] Ko Iyesu mu bamamugu bauwena, manako tadebu, wagubu ke;
"Kunuma waira ki kasiyarai kuduba ka nau tegebu wadu-buwani, [19] ki pokere kimuri
ubumuri tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki kaiwagi iyapana
bani bani idiwu ki tadeyoi iwoi da mu nau ewakuma-sinimono. Mamanuga God e si
pokaiya ade e Gubagai nau sini pokaiya ade e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki e si
pokaiya ka wi mu siruwatamiyoi, [20] ade yona kuduba nau nidibuwani ki wi kaiwagi mu
tadeyoi kabukabuwa iwoi da nau yona kuduba suwagubuwani ki mu makeya makeya
kwaetagamana ki nana. Nau suwagani wainapumuri; Wi inako kwaiwogoi ki ka nau
maramara wi mete idiwomu yamomu da mara siyarai ki baiyagisi." Iyesu inako wagubu.

Ika kewowena.

MAKI
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Maki okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Mamanuga God e yonai bagi kawaya apunu Maki okapupu yau rabineya ka Iyesu e upi badidi kwaewagawa umawa ki yonai ropani kawaya ko e badidi kabuwawagawa umawa ki yonai ka eba ropani.

Oka yau rabineya ka Iyesu e eya si wagubu da e ka Kunumau Kawapu Apunai.
Oka debai empamana ki kabuwai.

Yona bagi kawaya ki kerarai *1:1-13*
Iyesu tawana Gariri rabineya upiwagawa *1:14–9:50*
Iyesu natere Diyerusaremu deneya upiwagawa kaniyawa *10:1-52*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *11:1–15:47*
Iyesu iyawena kipu ubupu *16:1-8*
Iyesu matarawena ade kunumau kayawena *16:9-20*

Apunu Diyoni Iyesu sisiyai wagawa
(Mateyu 3:1-12; Ruki 3:1-18; Diyoni 1:19-28)

1 Mamanuga God e Gubagai Iyesu Keriso e yonai bagi kawaya ki kerarai ka yau kena.
2 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya
Mamanuga God e okai yau tapu, wagubu ke;
‘Nau bibini yabiri kayawagana wagana apunai ki nau yawata yabiyabiri tonopani da e kau
yawatagi meyoto taniyagisi. 3 Iyapana eba idiwu tawaneya ka e bonanai ragiragi
kawaya inako wagau ke;
‘Kaiwawonuga e yawatai gwaba memuri da e taneya baiyagisi kayayagisi.’ ’
4 Oragai apunai Aisaiya oka inako tapu ki pokere mara ki bauwena makeya ka apunu
Diyoni iyapana eba idiwu tawaneya ubupu iyapana siruwa-tamiyawa dimawagawa, wa-
gawa ke; “Wi beraga berokoi oragai ki wi karako kamadumuri wi notaga wirayagisi da nau
uburani wi siruwaniyani manako Mamanuga God e uburoto wi bigiga ki kuduba deni mena
surupoto.” 5 E yona inako wagawa manako tawana Diyudiya ade natere Diyerusaremu
ragidai e empamana ki nana kebomupu ika bautagubu. Bautagubu ka mu berokoi badidi
kwaetagamawa ki tagubu matara mu idamaga kerapumaga rikapamawa manako apunu
Diyoni ubupu mu awana Diyoudani rabineya siruwatapu.
6 Apunu Diyoni e gwedegwedei ka eba bagi. E papa kameru kumai kau-piyawa ade
e naurai taburubai ka papa kwakwarai pokaiya yamanamupu ki e umarawa umawa. E
bani ka manigowa yo tapoi borepa ki mena kupawa tondawa. 7 E dimawagawa iyapana
tadeyawa, wagawa ke; “Apunu nau ewaneya baiyagisi e kasiyarai ka kawaya daganani esida
ko nau kasiyarani ka maraitau erida. Nau e bigabigai kwaesugana waitapana e kerarai
kwakwarai ki rikapana ko nau eba bagi da nau upi ki kwaesugani. 8 Nau awana pokaiya
wi siruwaniyakani ko e uburoto Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya wi
siruwaniyoto.” Apunu Diyoni inako wagubu.

Apunu Diyoni ubupu Iyesu siruwapupu
(Mateyu 3:13–4:11; Ruki 3:21-22; 4:1-13)

9 Mara ki makeya ka Iyesu natere Nasareta tawana Diyudiya rabineya ki kamadubu
kayawena yabadawa da apunu Diyoni bameya bauwena manako Diyoni ubupu Iyesu
wadubu awana Diyoudani rabineya siruwapupu.
10 Iyesu awana rabineya supu ade matarau posiwagawa makeya ka e kunuma yagarawena
empupu manako Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki midiwari umago maba
kawapu e kawareya tondubu, 11 manako bonana mosi kunumau kawapu ki wagubu ke;

"Kau ka nau Gubagani. Nau nuwaneya po kau ki pokere nau karako kau mamamagi suwagakani." Bonana ki inako wagubu.

12 Ki makeya, garugaru mena, ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya bauwena Iyesu sibu yabiripupu da e iyapana eba idiwu tawaneya ki kayawagana ki nana, 13 ki pokere e kipu ubupu manako tawana ki kayawena mara apunai apeya (40) rabineya e eya mena ika umawa wadawa. Ko Berokoi Apunai Seitani maramara e bameya bauwagawa e beraberapiyawa ade e rabinai kupawa. Papa kamarai ika mete idiwa ko Mamanuga God e aneyaiyoma bautagubu Iyesu kwayubapamawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu
(Mateyu 4:12-22; Ruki 4:14-15; 5:1-11)

14 Iyapana apunu Diyoni wadumpu diburamupu eweya ka Iyesu tawana Gariri rabineya bauwena Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki dimai wagawa iyapana tadeyawa, wagawa ke; 15 "Mara wana bauwena. Iyapana ubumana nau Mamai God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai wana bauwagana kwaewagau. Ki pokere wi beraga berokoi ki wi karako kamadumuri wi notaga wirayagisi manako yona bagi kawaya yau mena wainapumuri sumapumuri." E inako wagubu.

16 Mara ki makeya ka Iyesu kaburu Gariri papateya kaniyawa da apunu Saimoni e yowai Enduru mete kina raubiyo nene kaburu kawaya ki papateya ika puwaritagamawa idiwa emitapu. Mu ka kimai wasisinai ragidai bowa madai wadamana ki nana ika ebogatagamawa. 17 Ko Iyesu mu emitapu manako tadebu, wagubu ke; "Kebomuri nau ewaneya ubumuri. Wi karako raubiyo tepiyamu iwu ki maba nau wi kabuwaniyani da wi kaiwagi iyapana nene iwagi tetamuri." 18 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka mu garugaru mena puwarimaga tampu kamadumpu manako kimpu ubumpu e eweya kayatagubu.

19 Mu kayatagubu kaburu papateya kebomawa da apunu Tabadi e gubagai-yoma Diyemesi yo Diyoni mete kina ika wakamaga rabineya puwarimaga badipamawa idiwa emitampu. 20 Iyesu garugaru mena apunu Diyemesi yo Diyoni mu nene wagubu manako mu kimpu ubumpu mu mamamaga Tabadi e kowakowaiyoma mete kina ika waka rabineya kamaditampu manako sumpu deni mena Iyesu eweya kayatagubu.

Keyai berokoi apunu mo rabineya tondawa
(Ruki 4:31-37)

21 Mu kayatagubu kaiwa da natere Kaponiyamu bautagubu ka mu ika idiwa da aiyata marai ki makeya ka mu guriguri tawai ki rabineya yamupu manako Iyesu ika dimawagawa iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa. 22 Ko iyapana ika idiwa e yonai ki waina-mupu ka mu notamaga kowena kodaba-maga kamupu mibai ka Iyesu e yonai ki kasiyarai ka kawaya ko iyapana kawakawai Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ki mu yonamaga ka kasiyarai pa mena.

23 Iyesu ika dimawagawa tondawa manako ki makeya ka keyai berokoi apunu mosi rabineya tondawa ki ika bauwena Iyesu empupu manako e bonanai ragiragi kawaya Iyesu sibu, wagubu ke; 24 "Iyesu, tawana Nasareta apunai, kau nuwageya gwede nu bamanugu berapana ki nana? Kau nu giriniyana ki nana baunugibi bo? Nau kataineya kau. Kau ka Mamanuga God e umunui wadei apunai bagi kawaya."

25 Ko Iyesu wirawena keyai berokoi apunu ki rabineya tondawa ki empupu manako e bonanai ragiragi kawaya siwakekepupu sibu, wagubu ke; "Kau kererenuwagi apunu yau kamadi baunuwagi matarau kayanuwagi." 26 E yona ki wagubu makeya ka keyai berokoi ki apunu ki ragiragi kawaya wadubu kwisikwisipupu manako e kwewena bauwena kayawena.

27 Ko iyapana kuduba Iyesu badidi kwaewena emupu ka mu notamaga kowena mu mubo mubo kowamuguma mete manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Yau ka badidi? Yau ka kabuwa waunai mosi bo? Apunu yau e kasiyarai ka kawaya esida. E keyai berokoi siwakeketamiyau wagau ki ka mu e bonanai wadamu bautagamu kayatagamu." Iyapana

inako tagubu, [28] manako Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai garugaru mena tawana Gariri
rabineya kawayawena kayawena iyapana kuduba wainamupu.

Iyesu iyapana ropani kawaya iyatamiyawa
(Mateyu 8:14-17; Ruki 4:38-41)

[29] Iyesu kipu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade apunu Diyemesi yo Diyoni
mete kina waratapu guriguri tawai ki kamadumpu manako kaimpu apunu Saimoni yo
Enduru mu tawamugu yamupu. [30] Tawa ki rabineya ka apunu Saimoni e memenagui
ridai muyamuyawena ika ukwarawa ki sisiyai mu Iyesu simupu, [31] manako e kanibu ridi
ki waitapupu e idaiya wadubu kipu ubupu. Ridi ki kirawa uburawa makeya ka e sigirai ki
garugaru mena kewo-wena manako e kanibu mu diriwamaga kwaewena bani warapupu
tagebu.

[32] Madega kanibu supu kemora-wagawa ka iyapana dai kayatagubu sigira ragidai ade
keyai berokoi mu rabinamugu idiwa ragidai inako tetampu Iyesu bameya bautagubu.
[33] Natere ki ragidai kuduba ika bautagubu tawa ki ureya ubumawa, [34] manako Iyesu ubupu
iyapana sigiramaga ebo ebo ki iyatamiyawa ade keyai berokoi mu dai rabinamugu idiwa ki
mete siwakeke-tamiyawa bautagamawa kayataga-mawa. Keyai berokoi ki kuduba katai-
mugu da Iyesu ka nima ko mu yona ki matarau eba tagamana ki nana ka e mu tatamatapu.

Iyesu tawana Gariri rabineya dimawagawa umawa
(Ruki 4:42-44)

[35] Mu ukwapamawa da nawaru dumai tarawa ka Iyesu kipu ubupu iyapana yabumaga
sipeya tawa ki kamadubu kanibu e ebo mena gari tagaiya e Mamai bameya guriguri-
wagawa tondawa. [36] Ko apunu Saimoni e kowaiyoma mete kina Iyesu kwaenei kayatagubu
kwaenepamawa iwa da bananamupu, [37] manako simupu, tagubu ke; "Natere yau ragidai
kuduba kau kwaeneniyamu."

[38] Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau Mamai e yonai iyapana kuduba tadeyana ki
nana nau tono-sinibu bausugubuwani ki pokere nu yewe mena eba idiwomu ko tawana
tawana mete kaigamu da nau ika mete dimasugoni umoni."

[39] Iyesu inako wagubu manako tawana Gariri rabineya tawa tawa umawa wadawa ade
Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya mete kina Mamanuga God e yonai wagawa
umawa. E keyai berokoi dai mete siwakeketamiyawa bautagamawa kayatagamawa.

Iyesu apunu mosi sigira berokoi wadubu ki iyapupu
(Mateyu 8:1-4; Ruki 5:12-16)

[40] Apunu mosi sigira berokoi mo wadubu e kwakwarepui kwatakwata-wena ki Iyesu
bameya bauwena parau-pupu e yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako
genepupu sibu, wagubu ke; "Kau kaubo nuwageya nau nene wainapiyei ki kau wadisini
bagi."

[41] Iyesu apunu ki e nuwaboyai wainapupu ki pokere e idai roronapupu sigira apunai ki
e mideya tapu manako sibu, wagubu ke; "Nau nuwaneya kau iya negeyani ki pokere kau
sigiragi nau karako surupakani da deni mena kewoyagisi." [42] Iyesu yona ki wagawa makeya
ka apunu ki e sigirai garugaru mena kewowena e midai wateya wateya bauwena manako
e iyawena.

[43] Ko Iyesu apunu ki tatamapupu sibu tonopupu, wagubu ke; [44] "Nau karako iyanibuwani
ki sisiyai kau iyapana eba tade ko kau deni mena Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu bamamugu kayanuwagi da mu kau eminimoto manako ade kau sigiragi
kewowena ki mu mete em-pomoto manako ewa kayanuwagi oragai apunai Mosisi gora
tapu ki makeya makeya kwaenuwagi papa kumerekumere Mamanuga God bameya puyo
tari. Kau inako kwaenuwagi ki ka iyapana kawakawai ki kau eminimoto manako
mibipomoto da kau sigiragi wana kewowena."

[45] E inako sibu ko apunu ki e umunui eba wadubu ko e kayawena Iyesu e badidi maba
iyapupu ki sisiyai tawa tawa wagawa umawa ki pokere Iyesu tawana tawana matarau eba

umawa ko e gari tagaiya wekei gwaiya mena umawa. Ko iyapana ropani kawaya tawana tawana maramara e bameya bautagamawa.

2

Apunu mosi e idai kerarai badabadamawena ki Iyesu iyapupu
(Mateyu 9:1-8; Ruki 5:17-26)

1 Mara dai kewowena eweya ka Iyesu ade wirawena natere Kaponiyamu e ebo tawaneya
bauwena manako e bauwena sisiyai kawayawena kayawena iyapana ropani kawaya
wainamupu e empamana ki nana diriwai bautagubu. 2 Bautagubu ka tawa rabineya,
katamuru ade imatau iyapana posiwena tawa rabineya yamana watai mo pa mena.

Iyesu tawa rabineya kabuwagawa tondawa ki makeya, 3 ka iyapana apeya apeya mu
waretamaga e idai kerarai badabadamawena bisi kayawena ki gagara umampu rabineya
kaumpu ki kerorampu ika bautagubu. 4 Mu nuwa-mugu apunu ki wadamana Iyesu bameya
yamana ki nana ko tawa rabineya iyapana posiwena ki pokere mu apunu ki mibi gagarai
wadumpu tawa tagaiya yampu manako Iyesu tondawa kawareya tawa tagai wadu-mpu
bebere apunu ki mibi gagarai taburuba pokaiya kwimpu kaumpu Iyesu rabineya supu.
5 Mu sumamaga kawaya daganani Iyesu bameya ki e empupu ki pokere e sigira apunai ki
sibu, wagubu ke; "Gubagani, kau beragi berokoi ki nau empuwani da karako surupakani."

6 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana kawakawai Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai
ika idiwa waina-mupu manako mu notamaga wagubu ke; 7 "E ka badidi pokere inako
wagau? Mamanuga God e mena nu beranuga berokoi ki empiyau surupiyau. Apunu yau ka
berawagau Mamanuga God e si giripiyau ade e eya si tepapiyau wainapemei." 8 Mu inako
notapamawa, ko Iyesu mu notamaga ki e garugaru mena empupu manako manutapu,
wagubu ke; "Wi karako gwede nana sidiyamu da nau Mamanuga God e si giripakani? 9 Nau
e bigi surupana suwagubuwani ko wi bera umani nau sidimupu mibai ka wi wainapiyamu
da ki ka pa yona da muyai pa mena. Ko nau karako yona ade mosi suwagani manako
wi nau matakirani muyai kawaya empumuri. 10 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai
iyapana beramaga berokoi empana surupana ki kasiyarai wadubuwani kawapuwani ki
wi karako nau mibisinimuri." E inako wagubu, manako wirawena sigira apunai ki sibu,
wagubu ke; 11 "Nau suwagani wainapi; Kau kiri uburi gagaragi wadi kawarapi kau tawageya
kayanuwagi."

12 Iyesu yona ki wagubu makeya ka apunu ki kipu ubupu iyapana yabu-mugu e gagarai
wadubu kawarapupu manako garugaru mena bauwena kayawena. Iyapana ika idiwa
matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu manako Mamanuga
God si tepamupu, tagubu ke; "Nu naiya inako mo eba emipi."

Iyesu apunu Riwai nene wagubu
(Mateyu 9:9-13; Ruki 5:27-32)

13 Iyesu ade wirawena kayawena kaburu Gariri papateya bauwena ka iyapana ropani
kawaya e bameya bautagubu manako e ubupu dima-wagawa Mamanuga God e yonai mu
tadeyawa kabukabuwa tondawa.

14 E tadeyawa kabukabuwa tondawa da kamadubu ade kayawena kaniyawa ka e apunu
Aropiya e gubagai si ka Riwai ika empupu. Apunu Riwai e ka tawana ki mu wairamaga
denai 'takesi' wadawa ki apunai mosi ika 'takesi' wateya tondawa. Ko Iyesu apunu Riwai
empupu manako sibu, wagubu ke; "Kau karako yabi nau ewaneya uburi." E inako wagubu
manako apunu Riwai kipu ubupu e eweya kayawena.

15 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina apunu Riwai e tawai
rabineya kupetagamawa idiwa. Iyapana 'takesi' wadamawa ragidai ade beramaga eba
bagi ki pokere iyapana mu tagararatampu ragidai ropani kawaya mete kina Iyesu
ewakumapamawa iwa manako mu dai e mete ika kupetagamawa idiwa. 16 Parisi Mamanuga
God e gorai kataimugu ragidai iyapana ki Iyesu mete kupe-tagamawa idiwa emitampu ka

mu ubumpu Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai tademupu, tagubu ke; "E badidi pokere
bera berokoi kwaetagamu ragidai ki mu mete ewapuru kupe-tagamu idiwu?"
[17] Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; "Sigira ragidai ki
mu mena ka muramura apunai bameya kayatagisi, ko midimaga bagi ragidai ki mu ka
muramura apunai ki e bameya asusu eba kayatagisi. Nau ka eba iyapana bagi supasupai
ki mu nene bausugubuwani ko iyapana berokoi bigibigi ki tadeyana da mu nau bamaneya
kebomana ki nana nau bausugubuwani.

Iyapana Mamanuga God nene bani kamadumpu
(Mateyu 9:14-17; Ruki 5:33-39)

[18] Mara mosi ka iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai
ade Parisi ragidai dai mete kina gora pokaiya Mamanuga God nene bani kamadumpu
idiwa, manako iyapana dai Iyesu bameya bautagubu e manumupu, tagubu ke; "Apunu
Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai ade Parisi ragidai mu tadeyamu kabukabuwa ragidai
mete kina ki mu kuduba ka Mamanuga God nene bani kamadumpu idiwu ko kau tadeyei
kabukabuwa ragidai ki mu ka badidi pokere inako eba kwaetagamu?"
[19] Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai waigugu were tadebu, wagubu ke; "Anika
waunai kupei ki kawareya ka apunu ewai ade ridi ewai bani eba kupomoto ko pa idiwono
bo? Ae, pa mena. Bananatamini kupe ki kawareya baitagisi ki ka mu eba nuwaboya nene
idiwono ko anika waunai ki mete kupetogomono idiwono. [20] Ko mara baiyagisi da iyapana
ubumoto anika waunai apunai ki yadini dokodoko kayatagisi. Mara ki makeya ka e kowai-
yoma nuwaboyatagisi bani kamadini."
[21] Iyapana nota oragai ade nota waunai ki eba dibipamana ki nana ka Iyesu waigugu were
ade tadebu, wagubu ke; "Gwedegwede oragai mo tegereyagisi ki ka wi dabuwa tenai oragai
mo wadumuri ki naureya tamuri popopumuri. Ko wi dabuwa tenai waunai mo wadumuri
tamuri popopu-muri ki ka dabuwa tenai waunai ki ewa kaporopoto manako gwedegwede
oragai ki wi popomupu wateya purupuruyagisi. [22] Ade keyakeyai mosi ka yau kena; Awana
'waeni' waunai ki wi awana kororai papa kwakwarai waunai pokaiya yamanamupu ki
rabineya gwepumuri. Awana kororai ki ka nenanenaitau ki pokere awana 'waeni' ebo
totoripoto kawayayagisi ki ka kororai ki mete kawayayagisi. Ko wi awana 'waeni' waunai ki
awana kororai oragai kakokakowena rabineya gwepu-muri ki ka awana 'waeni' waunai ki
totoripoto kawayayagisi ko awana kororai ki ka kakokakoi ki pokere wateya mena tondono
da baurayagisi manako awana 'waeni' ki mete baiyagisi kayayagisi." Iyesu waigugu inako
wagubu.

Aiyata pa idiwana marai
(Mateyu 12:1-8; Ruki 6:1-5)

[23] Aiyata marai ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana
mo kayatagubu manako yawatau kokora mo kawareya bau-tagubu. Bautagubu ka Iyesu
e tadeyau kabukabuwa ragidai gwaba maba mosi ki madai kupemei kena ki asusu toporu-
pamawa tepamawa kaiwa. [24] Parisi ragidai mu emitampu ka mu bautagubu Iyesu simupu,
tagubu ke; "Kau kowa-kowagiyoma buri emitami. Nu aiyata-nuga marai mu inako
kwaetagamu ki ka mu nu goranuga ki giripiyamu."
[25] Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Takari kawaya oragai apunai
Dewida badidi kwaewena ki bususui mu oka tampu ki wi iyaba-mupu kataigubu bo pa
mena? E kowakowaiyoma mete kina wetei metapu, [26] manako e Mamanuga God e Tawai
rabineya yapu bani buredi ki iyapana Mamanuga God nene puyo ika nakamupu ki dai e
tepupu kubabu. Mara ki makeya ka apunu Abayata Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawaimaga tondawa. Oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu da bani ki kena
ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu mena ku-pomoto ko apunu Dewida
e ka bani ki dai tepupu kubabu ade dai e kowakowai-yoma mete tagebu kupamupu."
[27] Iyesu inako wagubu manako siyareya ka e mu ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God
e ubupu aiyata marai ki iyapana kuduba nu baginuga nene tapu ko eba nu aiyata marai ki

si tepapamana ki nana nakanibu. [28] Kunumau Kawapu Apunai e ka aiyata marai ki debai.
E ka kawaya esida ko aiyata marai ki ka e kobaiya."

3

Iyesu apunu mosi e idai kiyokiyowena ki iyapupu
(Mateyu 12:9-14; Ruki 6:6-11)

[1] Ki eweya ka Iyesu wirawena guriguri tawai ki ade kayawena manako tawa ki rabineya
ka e apunu mosi e idai daikere kiyokiyowena bisi kayawena ika tondawa empupu. [2] Ko
mara ki ka aiyata marai ki pokere iyapana dai Iyesu naigida mena empamana da e gwede
mo paerepana manako mu ki pokaiya e siyamana wirawira ki nana ika bautagubu. E
apunu idai kiyokiyoi ki aiyata marai ki iyapoto bo pa mena? Mu inako nota-pamawa. [3] Ko
Iyesu apunu ki sibu, wagubu ke; "Kau yabi yewe iyapana yabaramugu uburi." [4] E inako
wagubu, manako wirawena iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; "Aiyata marai ki ka
nu bagi kwaigomu bo berokoi kwaigomu? Ade nu iyapana iyatamomu bo giritamomu? Nu
goranuga ki nene badidi wagau?" Ko iyapana ki denai mo eba tagubu.
[5] Iyesu mu emitapu manako e rabinai berokowena. Ko e mu nuwaboyamaga mete
wainapupu mibai ka mu tagamawa mama ade mu rabina-maga ka ragiragi kawaya. Ko
e idai kiyokiyoi apunai ki empupu manako sibu, wagubu ke; "Kau idagi roronapi." E
idai roronapupu makeya ka e idai ki garugaru mena supasupawena. [6] Parisi ragidai Iyesu
kwaewena ki emupu ka mu garugaru mena tawa ki kamadumpu bautagubu kayatagubu
manako apunu Erodi e kowaiyoma mete dibimupu Iyesu minimana po ki yanuwei
teyamawa.

Iyapana ropani kawaya kaburu ki papateya bautagubu

[7] Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina kaburu kawaya si Gariri tagamu ki
papateya kayatagubu, manako iyapana ropani kawaya mu ewakumatampu. Iyapana ki
mu ka tawana Gariri yo tawana Diyudiya ki ragidai. [8] Mu dai ka tawana Idumeya yo natere
kawaya Diyerusaremu were bautagubu ade mu dai ka awana Diyoudani papasi buridere
ade natere Saidoni yo Taya ki deneya bautagubu. Mu kuduba ka Iyesu e badidi kwaewena
ki sisiyai wainamupu ki pokere mu karako e empamana ki nana ika bau-tagubu. [9] Iyapana
ropani kawaya inako bautagubu tawana kuduba posiwena ki pokere Iyesu ubupu e tadeyau
kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Waka mo wadumuri da nau waka rabineya
tondoni mibai ka iyapana yau kuduba nau tatarasiniyamu kapisinimana kwaetagamu."
[10] Iyesu sigira ragidai ropani kawaya iyatapu ki pokere sigira ragidai ade dai bautagubu
mu kowamuguma tataratamawa mibai ka mu nuwamugu ka garugaru mena Iyesu bameya
bautagamana da e mu iyatamana ki nana. [11] Iyapana rabina-mugu keyai berokoi idiwa ki
mu mete ika bautagubu manako mu Iyesu emupu ki ka mu e yabareya gwaigwiritagubu
bonanamaga ragiragi kawaya e simupu, tagubu ke; "Kau ka Mamanuga God e Gubagai."
[12] Ko Iyesu keyai berokoi ki tatamatapu ragiragi kawaya tadebu, wagubu ke; "Nau ka nima
ki sisiyai wi iyapana eba tadeyoi."

Iyesu e tonotapu ragidai winetapu
(Mateyu 10:1-4; Ruki 6:12-16)

[13] Iyesu kwaunai mo yapu posiwena manako e ebo nuwaiya iyapanai ki mu nene wagubu
e bameya bautagubu, [14] manako apunu ida esida kewowena kerapu apeya (12) winetapu
tadebu, wagubu ke; "Wi ka nau tononiyana ragidai. Nau yonani nidiyani ki wi wainapiyoi
mete iwomu manako nau kasiyara negeyani were ewa ka wi kaiwagi nau yonani ki
dimaiwogoi iwoi, [15] ade keyai berokoi iyapana dai mu rabinamugu idiwu ki wi mete
siwakeketamiyoi."
[16] Iyesu e winetapu ragidai ida esida kewowena kerapu apeya mu simaga ka yau kena;
Saimoni si daikere Pita sibu; [17] apunu Tabadi e gubagaiyoma Diyemesi yo Diyoni simaga
waunai Bowanagesi tadebu (Simaga Bowanagesi ki mibai ka gaiya). [18] Ade iyapana dai
simaga ka; Enduru yo Piripo yo Batoromaiya yo Mateyu yo Tomasi, ade apunu Arapiyasi

e gubagai si ka Diyemesi. Ade dai ka apunu Tadeyasi yo apunu Saimoni mosi. Apunu
Saimoni e ka iyapana wairamaga gwandagi wagau ki apunai. [19] Ko siyarai ka apunu
Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto. E ka Iyesu e yogoi ewa wagubu ki apunai.

Berokoi Apunai Seitani si daikere ka Besaboro
(Mateyu 12:22-32; Ruki 11:14-23; 12:10)

[20] Ki eweya ka Iyesu ade wirawena e tondawa tawaiya kayawena ko iyapana ropani
kawaya e ewakumamupu mete kayatagubu. E tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina
bani kupetagamana kwaetagamawa ko mu kupetagamana yawatai mo pa mena mibai
ka iyapana ropani kawaya ika bautagubu mu kwagaratampu idiwa. [21] Iyesu inai ade e
eya yowaiyoma sisya ki wainamupu ka mu kimpu ubumpu e bananapamana tawamugu
tamana ki nana, mibai ka mu wainamupu da e yabarai babawena.
[22] Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai natere Diyerusaremu were bautagubu ki
Iyesu badidi kwaewena emupu ki ka mu e wereyakauramupu, tagubu ke; "Keyai berokoi
mu kawai-maga Besaboro e rabineya tawawena tondau kasiyara kweyau manako kasiyara
ki pokaiya ka e keyai berokoi kuduba siwakeketamiyau."
[23] Mu inako tagubu ko Iyesu mu nene wagubu e bameya bautagubu manako e waigugu
were mu tadebu, wagubu ke; "Berokoi Apunai Seitani e ka badidi maba uburoto ade e
eya siwakekeyagisi? Ki pa mena. [24] Tawana mosi ki ragidai nuwarara tagarara kande
kasiwaratogomono idiwono ki ka mu purupurutagisi mu mubo mubo kayatagisi manako
mu tawanamaga ki gumoroyagisi gwaba umoroto. [25] Ade iyapana tawa eyaka mena
rabineya ewa nauwa idiwono ki ka mu iyamaga giriyagisi mu mubo mubo kayatagisi. [26] Ki
maba, Berokoi Apunai Seitani e ebo kowaiyoma mete purupomoto kande kasiwaratagisi
ki ka e kasiyarai garugaru mena kewoyagisi. [27] Iyapana nima nuwaiya ka apunu kasiyarai
mosi e tawai baupana e gwedegwedei kuwawagana wainapiyau ki ka e yabiri kasiyara
apunai ki yadini e idai kerarai umoroto doko-doko taroto manako ewa tawa ki yaroto
apunu ki e gwedegwedei kuwayagisi."
[28] Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Nau suwagani wainapumuri; Iyapana berokoi
badidi kwaetagubu bo tagubu ki kuduba ka Mamanuga God empoto deni mena surupoto
nota-gogapoto. [29] Ko iyapana nima Mama-nuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki
siyoto siyasiya ki e paerei ka Mamanuga God eba empoto surupoto ko e bigi ki maramara
tondono kaniyono."
[30] Iyesu yona ki wagubu mibai ka iyapana dai e simupu, tagubu ke; 'Keyai berokoi mosi
e rabineya tawawena tondau.'

Iyesu inai ade e eya yowaiyoma
(Mateyu 12:46-50; Ruki 8:19-21)

[31] Ki makeya ka Iyesu inai ade e eya yowaiyoma mete kina ika bautagubu. Mu tawa ki
rabineya eba yamupu ko ika tawa ureya ubumawa Iyesu mu bama-mugu kawarana ki nana
ki yonai mena tawa rabineya tonomupu. [32] Iyapana ropani kawaya Iyesu kwagaramupu
ika idiwa yona ki wainamupu ka mu Iyesu simupu, tagubu ke; "Kau inagi ade kau kiya
yowagiyoma mete kina bautagubu kau nene tagamu."
[33] Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau inai ka nima? Nau yowani-yoma ka
gwedewau?" [34] E inako wagubu manako wirawena iyapana ika kwagaramupu idiwa ki
kuduba emitapu, tadebu, wagubu ke; "Nau kwagara-siniyamu mete idiwei ragidai wi
kuduba ka nau yowaniyoma ade nau inaniyoma. [35] Iyapana gwedewau nau Mamai God
e badidi wagau ki wainapiyamu makeya makeya kwaetagamu ragidai ki mu ka mibai nau
yowaniyoma, nau egapuni-yoma, ade nau inaniyoma."

4

Momai upu ki keyakeyai
(Mateyu 13:1-9; Ruki 8:4-8)

[1] Mara mosi ka Iyesu kaburu Gariri papateya iyapana ade tadeyawa kabukabuwa
tondawa. Iyapana ropani kawaya eba bigabigai bautagubu e yonai wainapamana ki nana e
kwagara-mupu idiwa ki pokere Iyesu waka mosi ika kaburu papateya uburawa ki kawareya
yapu tondawa ko iyapana kuduba ka kaburu ki papateya wairau idiwa. [2] E yona marai kawai
kuduba waigugu were tadeyawa manako paunau ka e inako wagubu ke;

[3] "Nau yona yau suwagani wainapu-muri; Apunu mosi e momai dai urana ki nana
kayawena. [4] E momai ki urawa umawa da momai dai kerapu dabireya gwegwetagubu
manako midiwari garugaru mena bautagubu momai ki kupampu gawarara. [5] Momai dai
ka e yaroyaro kawareya upu manako momai ki garugaru mena ugwadubu susukwana.
Ko waira ki ka eba kawaya, [6] ki pokere madega ubupu urabu ki ka momai ki garugaru
mena suratagubu mibai ka witai waira rabineya eba supu. [7] Ade momai dai ka gwabau
gaya kakapareya gwegwetagubu wenatagubu ko gwaba ubupu niniuraurapupu ki pokere
wenatagubu ko mibai eba kipu. [8] Ko momai dai ka e waira bageya upu manako ugwede
susukwanapupu wenatagubu kawakawayatagubu mibai kipu. Dai ka mibai apunai eyaka
mena ida esida mena (30) kipu, dai ka mibai apunai apeya eyaka (60) kipu, ade dai ka mibai
apunai ida daikere mena (100) inako kipu. [9] Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau yonani
yau suwagubuwani ki mibai naigida mena wainapumuri." Iyesu inako wagubu.

Iyesu badidi pokere iyapana waigugu were tadeyawa?
(Mateyu 13:10-17; Ruki 8:9-10)

[10] Ki eweya Iyesu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya (12)
ade e ewakumapa-mawa ragidai mete kina mu muga mena e mete ika idiwa ki makeya ka
mu e manupupu, tagubu ke; "Kau yona waigugu were nuwagibi ki mibai ka badidi?"

[11] Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi Mamanuga God e gari
rabineya idiwana ki yonai wekewekei ki mibai kuduba nau matarau wi nidiyakani ko
iyapana gwedewau gari ki tagaiya idiwu ragidai ki ka nau waigugu mena pokaiya mu
tadeyakani, [12] da mu;

'Yabutamono, yabutamono ko mibai eba empomoto. Wainapomono wainapomono ko
mibai eba waina-pomoto. Mu wainampena ki ka mu notamaga wirawagubena
Mamanuga God bameya manako e mu bigimaga ki empena surupena mu tagamugu
kwenupena.' "

Iyesu waigugu wagubu ki mibai matarapupu
(Mateyu 13:18-23; Ruki 8:11-15)

[13] Iyesu inako wagubu, manako manutapu, wagubu ke; "Nau momai upu ki waigugui
suwagubuwani ki ka eba waigugu wekewekei. Wi waigugu ki mibai eba wainamupu
ki ka wi badidi maba waigugu were ewa suwagani ki mibai wainapumuri? [14] Waigugu
suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Momai urau apunai ki e ka Mamanuga God e yonai
wagau apunai. [15] Mara mosi ka momai upu ki kerapu dabireya gwegwetagubu ko ki mibai
ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto ko Berokoi Apunai Seitani
garugaru mena baiyagisi yona waina-mupu ki surupoto. [16] Momai yaroyaro kawareya
gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto
mamamatagisi, [17] ko yona ki mibai mu rabinamugu eba supu tawawena ki pokere mu yona
ki pokaiya berokoi mosi bananapomoto bo iyapana dai baitagisi mu giritamini pasutamini
ki ka mu Mamanuga God e yonai ki garugaru mena notagoga-pomoto. [18] Ade momai
gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga God
e yonai wainapomoto, [19] ko mu mubo mubo iyamaga nene mena notapomono ade waira
yau purapurai empomono yabumaga midiyayogono. Mu notamaga ka ki mena kawareya
ukworono manako nota ki uburoto Mamanuga God e yonai badidi wainamupu ki utapoto
da mu mibimaga mo eba kiroto. [20] Ko iyapana dai ka e momai waira bageya upu ki maba.
Mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto sumapomoto manako mu mibimaga mete
kiroto. Dai ka mu mibimaga apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) kiroto, dai ka

mu mibimaga apunai apeya eyaka (60) kiroto, ade dai ka mu mibimaga apunai ida daikere
mena (100) kiroto."

Duna eba wekepamana ki waigugui
(Ruki 8:16-18)

21 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; "Apunu mosi duna beupoto ki ka e
duna ki bani taroto? E digumau taroto bo kurari umuneya wekepoto bo? Ae, e duna ki
matarau taroto da tanai tawa rabineya miniyoto siwa. 22 Ki maba, wi weki gwaiya badidi
kwaiwagamu ki ka ewa marai mosi matarayagisi. Ade wi gwede mosi utapiyamu ki utai ka
ewa marai mosi wakayagisi matarayagisi. 23 Ki pokere wi wenaguga mete kina ki ka wi nau
yonani suwagubuwani yau ki mibai naigida mena wainapumuri wetawetara.
24 Wi yona badidi maba wainapu-muri ki wi naigida mena notapumuri wainapumuri.
Wi kawareya kawareya inako wainapiyoi yamoi ki ka wi mibai wainapumuri ade mibai ki
kawareya mete wainapumuri. 25 Iyapana nima Mamanuga God e yonai mibai waina-pupu
wadubu doko ki ka e yona waunai mosi ade wainapoto yadini. Ko iyapana nima yona ki
eba wainapupu wadubu doko ki ka e ewa mo eba yadini ade marai munta wainapupu ki
mete gogayagisi."

Momai mosi wenawagau kawayawagau ki waigugui

26 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e gari rabineya idiwana
kaiwana ki waigugui mosi ka yau kena; Iyapana mosi momai dai uroto kamadini, 27 manako
e tawaiya kayayagisi ukworono ade kirono uburono inako kwaeyogono umono. Ko momai
upu ki badidi maba waira rabineya ugwede susukwanatapu positagubu ki ka eba apunu
ki e kwae-wena. 28 Ki ka waira ebo kwaewena manako momai ki ugwede susukwanatapu
matarau positagubu kawakawayatagubu kwarai wenapupu supupu manako ewa mibai
kipu. 29 Mibai kipu ki raiyagisi ki ka raupomu marai wana bauwena ki pokere apunu ki
e kerebai yadini baiyagisi mibai ki meme kaikirapoto raupomuyagisi."

Damaya madai ki waigugui
(Mateyu 13:31-32, 34; Ruki 13:18-19)

30 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e kasiyarai pokaiya e gari
rabineya idiwana ki ka badidi maba? Ki keyakeyai nu gwede naureya iwagamu? 31 Ki ka
ripa damaya madai ki maba. Ripa dai ki mu madi-maga ka kawakawaya ko damaya madai
rabineya ka momai rasirasi. Momai marai munta eyaka mena inako ki kauyagisi wairau
suroto wenayagisi, 32 ki ka ripa kawaya mo wenayagisi ragai isiyapoto manako midiwari
baitagisi ragai ki kawareya tawatagisi."
33 Iyesu waigugu were iyapana inako tadeyawa kabukabuwa tondawa. Mu e waigugu
wagubu ki mibai wainamupu ki ka e waigugu waunai mosi kawareya ade tadebu. Ko mu
eba wainamupu ki ka e yona waunai mosi mu eba tadebu. 34 E waigugu mena pokaiya
wagawa umawa ko yona matarau mo iyapana eba tadeyawa. Ko e eya tadeyau kabukabuwa
ragidai mete muga mena ewapuru idiwa ki ka e waigugu were wagawa ki mibai kuduba mu
bamamugu matarapiyawa.

Nusuru kawaya mo bauwena manako Iyesu wagubu umuneya puruwena
(Mateyu 8:23-27; Ruki 8:22-25)

35 Mara ki kemoreya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke;
"Kebomoi da nu waka kawareya kaburu papasi daikere kaigamu." 36 E yona ki wagawa ka
e eya waka rabineya tondawa ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai kimpu ubumpu
iyapana ropani kawaya ika idiwa ki kamaditampu e eweya waka kawareya positagubu
manako mu ewapuru mena kayatagubu. Ko waka dai mete kayatagubu.
37 Mu kayatagubu kaiwa da nusuru kawaya mo bauwena towawa wirawena yabadubu
waka rabineya posiwena manako waka waunitau kaburu surana kwaewagawa. 38 Ko Iyesu
waka nikareya kunuwana tapu ukwarawa, ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai kaimpu
e wadumpu yabuyabu simupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu popoigamana
kwaigemei ko kau nu nene wainapiyei bo pa mena?" 39 Mu inako tagubu manako Iyesu

yabuwena kipu ubupu e bonanai ragiragi kawaya nusuru yo towawa ki tadebu, wagubu ke; “Purupuruiwagi! Bigabigaiwagi!” E yona ki wagawa makeya ka nusuru puruwena, towawa bigawena, manako kaburu kwarisiwena daumoro ukwapu.

40 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai emitapu tadebu, wagubu ke; “Wi gwede nana
kudu kwaiwagamu? Wi nau sumasinimpena ki ka wi kudu eba wainampena ko wi nau
eba suma-siniyamu ki pokere wi kudu mete wainapiyamu.” 41 Mu notamaga kowena kudu
ebotau wainamupu manako mu mubo mena tagubu ke; “Apunu yau ka nima? Nusuru yo
towawa e wagubu umuneya bigabigatagubu.”

5

Keyai berokoi apunu mosi giripupu
(Mateyu 8:28-34; Ruki 8:26-39)

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka kawareya kayatagubu kaiwa da
papasi daikere Gerasini ragidai mu tawanamugu bautagubu. 2 Bautagubu ka Iyesu waka
kamadubu kanibu wairau supu manako apunu mosi iyapana popotagubu ononotampu ki
rakimaga kawareya tondawa ki Iyesu empupu e diriwai yabadubu. Keyai berokoi apunu ki
rabineya tondawa ki pokere e yabarai babawena, 3 raki ki kawareya ukwarawa. Iyapana
e wadamana kwarisi ki kwaetagamawa ko e kasiyarai ka kawaya daganani ki pokere e
iyapana weutamiyawa isiyatamiyawa. 4 Mu maramara e idai kerarai taburuba ragiragi
kawaya pokaiya umamawa dokodoko ko e kwikwi gengemupiyawa manako taburuba ki
purupurutagamawa ki pokere iyapana karako e kamadumpu e ebo mena umawa wadawa.
5 E kemora nawaru kweyau umawa raki kawareya tondawa kwewagawa bowa were e eya
midi minimini sipasipara-piyawa mibai darai umawa wadawa.

6 Apunu ki yabu tapu Iyesu buri empupu ka e diriwai garupupu Iyesu yabareya bauwena
manako e paraupana ki nana kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu. 7-8 Ko Iyesu apunu
ki empupu manako keyai berokoi e rabineya tondawa ki mete empupu manako e keyai
berokoi ki siwakeke-pupu sibu, wagubu ke; “Kau apunu yau rabineya tondei ki karako
kamadi baunuwagi kayanuwagi.” E inako wagubu siwakekepupu ko keyai berokoi ki denai
bonanai ragiragi kawaya Iyesu sibu, wagubu ke; “Iyesu, Kawainuga God kunumau tondau
e Gubagai ka kau. Kau gwede berapana ki nana nau bamaneya baunugibi? Kawainuga God
e yabuiya ka nau suwagakani yau kena; Nau eba girisini kwaenda makari nau bamaneya
baiyagisi.”

9 Keyai berokoi ki inako wagubu, ko Iyesu e manupupu, wagubu ke; “Kau sigi ka badidi?”
“Nu keyai berokoi ropani kawaya yewe dibimipi idiwei, ki pokere nau sini ka Damu
Kawaya.” 10 Keyai berokoi ki inako wagubu manako kawareya kawareya nuwasiyasiya nene
Iyesu siyawa, wagawa ke; “Waira kudubeya eba tononiyo ko waira orageya yewe idiwomu.”

11 Karako ka kweya madani daikere papa boyo ropani kawaya buri sipura-tagamu iwu,
12 ki pokere keyai berokoi papa boyo ki emitampu ka mu Iyesu genepamawa kawareya
kawareya siyamawa, tagamawa ke; “Kau nuwagi, manako nu kaigamu bo buri rabina-
mugu teteigamu idiwomu.”

13 “Ki baganai, kaiwagi.” Iyesu inako wagubu, manako keyai berokoi apunu ki kamad-
umpu matarau bautagubu kayatagubu bo ki rabinamugu tete-tagubu. Ki makeya ka bo
ropani kawaya eba iyabapamana makai kuduba 2000 kwaitana mu yabaramaga babawena
kweya ki erida mena garugarumupu kaburu sikisikimupu manako nonamaga kubabu
popotagubu gawarara.

14 Baikamu ragidai ika idiwa gwede wenawena ki emupu ka mu wakapa-tagubu kay-
atagubu tawa tawa iyapana tademupu manako iyapana waratampu kayatagubu Iyesu
bameya mu mubo yabumugere empamana ki nana bau-tagubu. 15 Bautagubu ka mu apunu
ki naiya keyai berokoi ropani kawaya e rabineya idiwa ki ika monagawena bagi kawaya
tondawa emupu. Empamawa ka mu notamaga kowena kudu mete wainamupu. 16 Ko
bo baikamu-tagamawa ragidai ubumpu apunu ki sisiyai ade bo popotagubu ki sisiyai

mete kina iyapana tademawa, [17] ki pokere tawana ki ragidai Iyesu kawareya kawareya
baiyonopamawa da e mu tawanamaga ki kamadana kayawagana ki nana.
[18] Iyesu waka kawareya ade kayawagana kwaewagawa ka wadubu bagi apunai ki e
ewakumapupu mete kayatagamana ki nana ika bauwena. [19] Ko Iyesu apunu ki munapupu,
sibu, wagubu ke; "Kau kowagiyoma mu bamamugu kayanuwagi. Mamanuga God e notai
kawaya daganani kau nene wainapupu. E kau nene bagi kawaya badidi kwaewena ki sisiyai
kuduba kau iyapana tawageya idiwu ki tadeyowa da mu mete wainapomoto." [20] Iyesu inako
wagubu manako apunu ki kayawena tawana Dekaporisi rabineya Iyesu e bameya badidi
kwaewena ki sisiyai iyapana tadeyawa umawa. Iyapana kuduba yona ki wainamupu ka
mu notamaga kowena.

Munu ridai popai ade ridi sigisigirai
(Mateyu 9:18-26; Ruki 8:40-56)

[21] Iyesu ade wirawena waka kawareya kayawena kaburu papasi daikere bauwena manako
iyapana ropani kawaya bautagubu e ika banana-mupu kwagaramupu idiwa. [22] Iyesu
ika kaburu papateya uburawa ka guriguri tawai ki kwayubapiyau apunai mosi si ka
Yairusi bauwena Iyesu empupu manako garugaru mena e diriwai yabadubu e yabareya
kwarisiwena ramatai kawareya ubupu manako nuwasiyasiya nene Iyesu gigipiyawa,
wagawa ke; [23] "Nau peteni marai sigirawena powagana kwaewagau ki pokere kau yabodowa
nau tawaneya mete kaigamu kau idagi e kawareya tari da e iyayagisi ade umono." [24] Apunu
ki Iyesu inako gigipiyawa da bananapupu ko iyapana ropani kawaya Iyesu paupunampu
mete kayatagubu.
[25] Iyapana ropani kawaya ki mu paunamugu ka ridi mosi ika kaniyawa. Kwamura ida
esida kewowena kerapu apeya (12) ki rabineya ka e sigira mena tondawa. E kobaiya ka
dara maramara bauwagawa. [26] Sigira ki kataimugu ragidai e iyapamana ki nana kawareya
kawareya muramura kweyamawa ko e sigirai ki eba kewowena ko e maramara makari
wainapiyawa tondawa. Mu e iyapamana ki denai ka e bowai madai tagebu gawarara ko
e eba iyawena ko e sigirai ki kawayawagawa yarawa.
[27] Ridi ki Iyesu sisiyai wainapupu ki pokere e empana ki nana karako iyapana paunamugu
e tagere bauwena. [28] E kaniyawa da e notai wagubu ke; "Nau karako kaniyani e aukwarai
mena geyapani ki nau bani iyasugani." [29] E notai inako wagubu manako kanibu Iyesu
bameya bauwena e aukwarai ki giyansu mena geyapupu. E aukwarai geyapiyawa makeya
ka e rabineya e ebo mena wainapupu da e kobaiya dara bauwagawa ki kewowena ade e
sigirai ki mete garugaru mena kewowena.
[30] Ki makeya ka Iyesu e nuwaiya mena wainapupu da e kasiyarai mo bauwena kayawena
ki pokere e iyapana paunamugu wirawirawagawa yabu tarawa, wagawa ke; "Nau auk-
warani ka nima geyapupu?" [31] E inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai
denai e simupu, tagubu ke; "Empiyei, karako iyapana ropani kawaya bautagubu kau
paupunanimpu ki geyaniyamu, ko kau nima geyanibu were nuwegei?"
[32] Mu inako tagubu ko Iyesu nima geyapupu ki e nene yabu tarawa tondawa, [33] ki pokere
ridi ki e ebo mena wainapupu da e sigirai kewowena ki kudu mibi didigurai bauwena Iyesu
yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako e geyapupu sisiyai ki kuduba
wagubu matara. [34] Ko Iyesu ridi ki empupu denai sibu, wagubu ke; "Peteni, kau sumasinibi
ki pokere kau karako iyanugibi. Kau sigiragi wana kewowena ki pokere kau rabinagi
kwarisiyagisi nuwabagi rabineya mibi mamamai kayanuwagi."
[35] Iyesu inako wagawa makeya ka iyapana dai apunu Yairusi bibi bau-tagubu simpu,
tagubu ke; "Kau petegi powena. Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai ki ororeya mena
bauwagubena ki ka baganai ko kau petegi karako wana powena ki pokere apunu ki siyo da
e wirayagisi kayayagisi." [36] Mu inako tagubu ko Iyesu e wenagui mena yona ki wainapupu
kamadubu manako wirawena apunu Yairusi sibu, wagubu ke; "Kau notagi eba koyogono
ko nau mena sumasiniyowa." [37] E inako wagubu iyapana kuduba munatapu manako apunu
Yairusi ade e eya tadeyau kabukabuwa ragidai Pita yo Diyemesi ade Diyemesi yowai Diyoni

mete kina ki mu mena mete kayatagamana ki nana wagubu manako waratapu apunu
Yairusi tawaiya kayatagubu.
38 Mu apunu Yairusi tawaiya bau-tagubu ka Iyesu iyapana ika yadi wadamawa nuwamaga
notamaga giri kandiwagawa ki emitapu, 39 manako e kanibu tawa rabineya yapu iyapana
ki tadebu, wagubu ke: "Wi gwede apenai meyamu? Munu ridai ki eba powena ko e
pa ukwarau." 40 E inako wagubu ko mu e gwaigwitapamawa ki pokere e iyapana ki
baiyonotapu bautagubu matarau kayatagubu. E eya ade munu ridai ki inai mamai ade
e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya eyaka mete kina ki mu mena tawa rabineya munu ki
bameya idiwa. 41 Iyesu kanibu munu popai ki bameya bauwena e idaiya wadubu manako
sibu, wagubu ke; "Tarita kumi!" (Yona ki mibai ka; 'Munu ridai, nau nidiyani wainapi; Kau
kiri uburi!')
42-43 Iyesu inako wagawa makeya ka munu ridai ki garugaru mena iyawena kipu ubupu
kanibu yabadubu. Tawa rabineya idiwa ragidai matakira ki emupu ka mu notamaga
kowena kodabamaga kamupu didiguramaga mete wagubu. Ko Iyesu mu umunumaga
umapu tadebu, wagubu ke; "Iyapana eba tademuri. Wi petega wana iyawena ki pokere
karako bani dai kwemuri kupoto." Ko munu ridai iyawena ki e kwamurai ka ida esida
kewowena kerapu apeya (12).

6

Natere Nasareta ragidai Iyesu tagararamupu
(Mateyu 13:53-58; Ruki 4:16-30)

1 Iyesu tawana ki kamadubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina e
ebo tawaneya ade kayatagubu. 2 Aiyata marai ki makeya ka e guriguri tawai rabineya
Mamanuga God e yonai iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa. Iyapana ropani kawaya
e yona wagawa ki wainapamawa ka mu notamaga kowena, tagamawa ke; "Apunu yau ka
yona kawaya kawaya yau bani wainapupu bauwena wagau? Nota yau ka nima kwebu?
E matakirai ebo ebo mete kwaewagau ki kerarai ka badidi? 3 E ka ridi Meri e gubagai ki
gwedegwede marai kawai ripa pokaiya yamanawagau ki apunai. E yowaiyoma ka Diyemesi
yo Diyose yo Diyudiyasi yo Saimoni, ade e egapuiyoma ka nu mete yewe idiwei." Iyapana
inako tagubu manako Iyesu simpu siyasiya tagarara-mupu.
4 Ko Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau
apunai tawana tawana umono da iyapana e wiwira-pomono e diriwai kwaetogomono. Ko
e wirayogono e ebo tawaiya baiyogono ki ka e eya iyapanaiyoma e eba wiwira-pomono
ade e diriwai mete eba kwaetogomono."
5 Mu Iyesu eba sumamupu ki pokere e natere ki rabineya matakira kawaya mo eba
kwaewena. E idai sigira ragidai dai mena mu kawarimugu nakapupu manako mu iy-
atagubu. 6 Tawana ki ragidai e eba sumamupu ki pokere e notai babawena nuwaboyawena.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu
(Mateyu 10:5-15; Ruki 9:1-6)

7 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya (12) mu nene
wagubu bautagubu manako kasiyara tagebu da mu tawana tawana kayatagamana keyai
berokoi siwakeketamana ki nana. E tadebu, wagubu ke; "Wi apeya tawana anu kaiwagi
ade wi apeya tawana anu kaiwagi." E inako tadbu tonotapu, 8 ade wagubu ke; "Wi kaiwagi
ki ka wi yawata gwedegwedei mete eba tepu-muri. Igwa, masura, bowa madai ki kuduba
wi kamaditamuri, 9 ko wi kerapuga tatamai ade wi midiga tatamai eyaka eyaka ki mena
umamuri wi gunaga mena tepumuri kaiwagi. 10 Wi kaiwagi iwoi da natere mo baiwagi
manako iyapana mo wi nene kwaewagau ki ka wi e bameya ukwapu-muri ko wi tawa
yabayababa mo eba ukwapumuri. 11 Ko wi natere mo baiwagi da iyapana wi nene eba
kwaetogomono ade wi yonaga eba wainapomono ki ka wi waigugu mena inako kwaiwagi;
Wi kerapuga dogiyai mu tawamaga mena pasipumuri manako kamaditamuri kaiwagi. Mu

waigugu ki empomoto ki ka mu notamaga yagisi ke; ‘Akae, nu beranuga ka eba bagi ki pokere mu waigugu mena nu bamanugu kwaetagubu yau kena.” ’

12 Iyesu inako tadebu tonotapu manako mu kayatagubu tawana tawana bautagamawa dimatagamawa iwa, tagamawa ke; “Wi beraga berokoi kamadumuri ade wi notaga wirayagisi Mamanuga God bameya.” 13 Mu inako tagamawa manako keyai berokoi ropani kawaya mete siwakeketamawa bau-tagamawa kayatagamawa. Ade mu sigira ragidai ropani kawaya mete iyatamawa awana dobiri monamonai maba ki pokaiya mu kwakwarepumaga pasipamawa.

Erodi apunu Diyoni e gobai mebu puru
(Mateyu 14:1-12; Ruki 9:7-9)

14-16 (-)

17-19 Apunu kawai Erodi e ka e yowai Piripo e wainai si ka Erodiyasi kuwawena uwapu ki pokere iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e kawareya kawareya sisibapiyawa, wagawa ke; “Kau nadawagi gwede nana kuwanugibi? Kau ki kwaenugibi ki kau gora raurupipi bera berokoi kwaenugibi.” Apunu Diyoni inako wagubu ki pokere ridi Erodiyasi gagayawena e deni mena miniyana po wainapupu. Ko apunu Erodi e tatamapupu piyara ragidai tadebu da mu apunu Diyoni e idai kerarai umamana pa diburapamana ki nana wagubu. 20 Apunu Erodi wainapupu da apunu Diyoni e ka tanai supasupai bagi kawaya ki apunai ade e kudeya mete wainapupu ki pokere e tatamai inako wagubu. Apunu Diyoni badidi yonawagawa ki ka apunu Erodi nuwaiya yona ki wainapana waina-piyawa ko e yonai ki wainapiyawa ki ka e notai mete babawagawa.

21 Ki eweya mara mosi ka ridi Erodiyasi apunu Diyoni bameya badidi kwaewagana notapiyawa ki matara-wena. Apunu Erodi wenawena kupei ki marai bauwena ka iyapana kawakawai e kobaiya idiwu ragidai yo piyara ragidai mu kawakawaimuguma yo tawana Gariri ragidai mu kawakawai-muguma dai mete kina ika Erodi bameya daiyo bautagubu. 22 Mu kupetagamawa idiwa ka ridi Erodiyasi e petei bauwena mu mamamatagamana ki nana mu yabaramugu taerewagawa kaniyawa yabadawa. Apunu Erodi e daiyoi bautagubu ragidai mete kina e taerewagawa ki empamawa ki ka mu rabinamaga bagiwena manako apunu Erodi ubupu munu ridai ki sibu, wagubu ke; “Kau nuwageya gwede ki kau nuwagi manako gwede ki kuduba ka nau kau negeyani.” 23 E inako sibu manako gwaiyabapupu, wagubu ke; “Nau mibai nidiyakani; Kau nuwa-geya gwede nene wainapiyei ki kuduba nau kau negeyani. Nau kasiyarani daikere ki nau mete negeyani.”

24 Apunu Erodi inako wagubu ko munu ridai ki e inai bameya kayawena manako manupupu, wagubu ke; “Inani, nau gwede tegeyana ki nana siyani?”

“Mu iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e gobai meyamana puru ade e debai kau negemana ki nene nuwagi.”

25 E inai inako wagubu, ki pokere munu ridai ki garugaru mena apunu Erodi bameya ade kayawena, manako sibu, wagubu ke; “Nau nuwaneya kau tegeyana ka yau kena; Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e gobai wi karako memuri puru manako e debai yogo kawareya tamuri tege-muri.”

26 Apunu Erodi yona ki waina-pupu ka e nuwaboyawena ko e ororeya mena iyapana ropani kawaya ki mu yabumugu munu ridai ki gwaiyaba kaimatana sibu ki pokere e apunu Diyoni e tatamai ade wagana ki yawatai pa mena. 27 E piyara apunai mo sibu da e kayawagana apunu Diyoni e gobai meyana puru ki nana wagubu manako apunu ki kayawena apunu Diyoni e gobai mebu puru. 28 E gobai mebu puru kewowena ka e debai ki yogo kawareya tapu manako wadubu kanibu munu ridai ki kwebu manako e ubupu yogo ki wadubu e inai kwebu. 29 Ko apunu Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai e powena sisiyai wainamupu ka mu bautagubu e kwakwarepui wadu-mupu ononomupu.

(v14) Iyesu badidi kwaewagawa umawa ki sisiyai kawayawena kayawena manako apunu Erodi sisiya ki mete wainapupu. Iyapana dai Iyesu nene inako tagubu ke; “Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni powena ki ade iyawena wirawena bauwena yau kena ki pokere e upi kasiyarai kawaya kwaewagau.”

(v15) Ko dai tagubu ke; “E ka bani oragai apunai Eraidiya ade wirawena bauwena.”

Ko ade dai tagubu ke; “E ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai mosi ki naiya idiwa tagamawa ki maba mosi.”

(v16) Mu inako tagamawa ki apunu Erodi mete wainapupu, manako e wagubu ke; “Ki mibai, e ka apunu Diyoni ade wirawena bauwena yau kena. Nau suwagubuwani manako mu apunu Diyoni e gobai mempu puru powena ko e karako ade iyawena wirawena bauwena yau kena.”

Iyesu iyapana 5000 bani mibai tagebu
(Mateyu 14:13-21; Ruki 9:10-17; Diyoni 6:1-14)

30 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade wiratagubu bautagubu manako mu badidi kwaetagamawa ade iyapana badidi tademawa teyateyama ki sisiyai kuduba mu makeya makeya Iyesu simupu.

31 Mu kupetagamana kwaetagamawa ko iyapana ropani kawaya mu bama-mugu bautagamawa ade kayatagamawa bautagamawa ade kayatagamawa ki pokere mu bani kupamana babatagubu. Babatagubu ki pokere Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Iyapana yau kamaditamamu nu nubo mena tawana mosi iyapana pa mena tawanai ki kaigamu da wi ika naigida mena aiyataiwagi.” 32 E inako wagubu manako mu waka kawareya positagubu mubo mena kayatagubu.

33 Iyapana ika idiwa ragidai mu kayatagamawa emitampu ki ka mu kimpu ubumpu mu kayatagamawa ki deneya kaburu papateya garugarumupu manako Iyesu duwareya naiya buri bautagubu e nawanai ika idiwa. Tawana ki ragidai ropani kawaya ika mete bautagubu ewapuru mena dibi-mupu idiwa.

34 Iyesu waka kawareya kaniyawa da bauwena manako iyapana ropani kawaya ika bautagubu e nawanai idiwa emitapu ki ka e mu nuwaboyamaga wainapupu. Mu ka papa sipi kwayuba-tamiyau apunai pa mena ki maba idiwa. E mu nuwaboyamaga wainapupu ki pokere e ubupu yona marai kawai mu tadeyawa kabukabuwa tondawa.

35 E inako tadeyawa kabukabuwa tondawa da kemorawagana kwae-wagawa ka e tadeyau kabukabuwa ragidai bautagubu e simupu, tagubu ke; “Madega surana kwaewagau ko tawana yau ka tawa pa mena, 36 ki pokere kau iyapana kwagaraniyamu yau karako tonotami da mu tawanamugu tawana-mugu kayatagisi bani tepomoto teyomoto kupomoto.”

37 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako denai tadebu, wagubu ke; “Ae, wi inako eba iwagi. Wi wiga baniga ki dai tepumuri tagemuri da mu kupomoto.”

E yona ki wagubu ka mu denai tagubu ke; “Akae, nu gwede tageyamu? Nu kaigamu bani dai gimarapamu tageyamu kupomoto bo? Mu ka ropani kawaya ko bani ki denai ka kawaya daganani. Bowa madai kawaya 200 yau ka maraitau.”

38 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Wi yawata masurai nu nuga denenugu badibadi temupu? Kaiwagi empumuri.” E inako wagubu, manako mu kaimpu emupu ade bautagubu, tagubu ke; “Nu bani buredi ka ida daikere mena ade raubiyo apeya ki mena temipi.” 39 Mu inako simupu manako Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Ki baganai. Sumuri iyapana tademuri da mu dewarepa yau kawareya mu mubo mubo damupomoto idiwoto kayatagisi.” 40 E inako wagubu, manako e kowakowaiyoma ki kaya-tagubu iyapana ki tademupu, dai 100 idimpu, dai 50 idimpu, mu inako kayatagubu iyapana damutamawa iwa.

41 Ko Iyesu bani buredi ida daikere mena ade raubiyo apeya mete kina ki tepupu esida yabu tapu e Mamai bameya parauwena manako bani buredi ki gerepupu e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu manako mu bani ki tempu iyapana tagempu kayatagubu. E raubiyo apeya ki mete purupupu iyapana kuduba tagemana ki nana wagubu.

42-44 Ko mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba bigabigai apunu mena kuduba 5000 bani ki kupampu matetagubu. Mu kupetagamawa idiwa da kamadumpu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai bani pirai kwana-mupu kode rabineya nunumupu ka kode ida esida kewowena kerapu apeya (12) positagubu.

Iyesu kerareya kaburu kawareya kaniyawa
(Mateyu 14:22-33; Diyoni 6:15-21)

45 Iyapana bani kupampu kewowena ka Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai
tadebu, wagubu ke; "Wi yabiri waka kawareya kaburu papasi buridere tawana Betaida
kaiwagi ko nau ka iyapana ropani kawaya yau tonotamani kayatagisi were wi ewagau ika
bau-sugani." 46 E inako wagubu kuwenatapu ade wirawena iyapana kuduba ika dibimupu
idiwa ki tonotapu kayatagubu manako ewa kwaunai mosi yapu e Mamai bameya ika
guriguriwagawa tondawa. 47 Kemorawagawa ka waka wana kaburu paunau kaniyawa ko
Iyesu e ebo mena borau tondawa. 48 Nusuru towawa wirawena waka gipiyawa kaniyawa
ki pokere e tadeyau kabu-kabuwa ragidai waka barapamana ka ragiragi kawaya ki e mu
emitapu.

Nawaru dumai waunitau tarana kwaewagawa ka Iyesu kipu ubupu supu e kerareya
kaburu kawareya e tadeyau kabukabuwa ragidai mu ewamugu kayawena. E kayawena
kaniyawa da mu bamamugu bauwena ade wade ewaiwatamana kwaewagawa, 49-50 ka
mu e kerareya kaburu kawareya yabadawa emupu manako kudu ebotau wainamupu
didiguramaga mete wagubu, tagubu ke; "Ki ka guba diyayai mo bauwena." Mu inako
tagamawa kwetagamawa idiwa mibai ka e ika yabadawa ki mu kuduba matarau emupu
manako notamaga kowena.

Ko Iyesu garugaru mena tadebu, wagubu ke; "Yau ka nau ki pokere kudu eba kwaiwogoi
ko kasiyarai kawaya idiwoi." 51 E inako wagubu kanibu waka kawareya yapu posiwena
manako ki makeya ka nusuru bigawena. E tadeyau kabukabuwa ragidai e kwaewena
ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu, 52 mibai ka mu notamaga ka
ragiragi kawaya. Iyesu naiya bani buredi gerepupu iyapana tagebu ko matakira ki mibai
ki mu naigida eba wainamupu.

Iyesu tawana Genesare rabineya sigira ragidai iyatamiyawa
(Mateyu 14:34-36)

53 Mu waka kawareya ade kaya-tagubu kaiwa da papasi buridere tawana Genesare
bautagubu. Mu waka taburubai wadumpu kwimpu, 54 manako waka ika kamadamana
kwaetagamawa ka iyapana ika idiwa ki Iyesu kiyabui emupu, 55 manako mu garugaru
mena kimpu ubumpu tawa tawa kayatagubu Iyesu bauwena sisiyai iyapana tademawa iwa.
Tawana ki ragidai yona ki wainamupu ka mu sigira ragidai mibi gagarai tetampu manako
tawa tawa Iyesu bani umawa ki mu e bameya ika bautagamawa. 56 E tawa tawa bau-wagawa
ki ka mu sigira ragidai imatau nakatamawa da mu Iyesu midai geyapamana bo pa mena ki
ka mu e midi tatamai mena geyapamana da mu ki pokaiya iyatagamana ki nana. Iyapana
gwedewau e geyapamawa ki ka mu iyatagamawa.

7

Parisi ragidai mu mubo kaisimaga ki kwaetagamawa
(Mateyu 15:1-9)

1-4 Parisi ragidai ade Diyu ragidai dai mete kina mu ripakwarakwara-muguma gora
tampu ki mu makeya makeya naigida mena kwaetagamu idiwu. Mu bani kupomoto
ki ka mu naiya goramaga badidi wagau ki makeya makeya kwaetagisi mu idamaga
siruwapomoto were ewa bani ki kupo-moto. Mu bani gimarapomoto ki ka mu naiya bani
ki naigida mena siruwa-pomoto were ewa tawiyatagisi ade kapa yo kurari yo gwedegwede
kuduba inako ki mu asusu eba siruwapomoto ko oragai ragidai badidi kwaetagamawa ki
maba mu makeya makeya inako kwae-togomono siruwapomono.

Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina natere
Diyerusaremu were bautagubu ki mu kaimpu Iyesu kwagaramupu idiwa manako e tadeyau
kabukabuwa ragidai gora pokaiya idamaga eba siruwamupu ko bani pa kupamawa idiwa
ki mu emitampu, 5 ki pokere mu Iyesu manu-mupu, tagubu ke; "Nu ripakwarakwara-
nuguma goranuga oragai kabuwanimpu kebomawa ki kau tadeyei kabukabuwa ragidai
badidi pokere raurupiyamu idamaga eba siruwapiyamu were bani tepiyamu kupamu?"

[6] Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi ka midiga pa mataka-wagau ragidai.
Ko wi kwaiwagamu ki nene ka oragai apunai Aisaiya takari kawaya uwamau empupu
manako e oka mibai inako tapu, wagubu ke;
'Mamanuga God e wagau; Iyapana yau nau sini pa umunumaga pokaiya tagamu wi-
wirasiniyamu, ko mu nuwamaga notamaga ka uwama kawaya, eba nau bamaneya.
[7] Mu tagamu da mu nau sini tepa-piyamu ko mu kwaetagamu ki mibai ka pa mena.
Mu muga goramaga iyapana naiya mu mubo notamaga pokaiya kwaetagamawa
iwa ki mena mu makeya makeya kwaetagamu ade mu kowa-muguma mete
kabuwatamiyamu iwu. Ko gora kuduba mu wiwirapiyamu ki ka eba nau gorani.
Pa mena.'
Oragai apunai Aisaiya wi nene inako wagubu, [8] ki kawareya nau karako wi nidiyakani
yau kena; Mamanuga God e gorai ki wi wadumpu tagagau kwenu-mupu ko iyapana kaina
mu yonamaga ki wi wadamu doko wi rabinagau tamu makeya makeya kwaiwagamu."
[9] Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e yonai ki wi wadamu
kiyokiyo wi tagagau tamu ko wi wibo kabuwaga ki wi naigida mena wiwirapiyamu esida
tepapiyamu. [10] Oragai apunai Mosisi Mamanuga God e gorai tapu, wagubu ke; 'Kau inagi
mamagi wiwiratamiyowa ade mu naigida mena kwayubatamiyowa. Iyapana nima e eya
inai mamai kiratamono tadeyono siyasiya ki ka e denai poyagisi.' [11] Oragai apunai Mosisi
inako wagubu ko wi ka wibo nuwagau inako iwagamu ke; 'Iyapana mosi e inai mamai
nuwasiyasiya nene idiwu ki emitamini manako yagisi ke; 'Nau wi waitaniyana gwede mo
negeyana ko nau gwede ki winepuwani Mamanuga God nene tapuwani ki pokere nau
wi negeyana ka eba baganai.' [12] E inako yagisi ki ka wi iwagi ke; 'Ki ka bagi kawaya.
Gwedegwede Mamanuga God nene tapi ki kau inagi mamagi eba tage.' [13] Ko wi iyapana
inako tadeyamu ki ka wi paerepiyamu Mamanuga God e gorai raurupiyamu manako wi
wibo kabuwaga ade wi wibo kaisiga ebo ebo ki mena kwaiwagamu. Wi gwedegwede marai
kawai yau maba mete paere-piyamu kwaiwagamu."

Gwede ka iyapana bigi negeyau?
(Mateyu 15:10-20)

[14] Iyesu iyapana ropani kawaya ika idiwa ki mu nene ade wagubu bau-tagubu manako
tadebu, wagubu ke; "Nau yona yau suwagani ki mibai wi kuduba naigida mena waina-
pumuri; [15-16] Wi gwede mosi umunugere kupu-muri ki ka eba bani ki wi bigi negeni. Ko wi
wibo notaga pokaiya waina-piyamu matarau kwaiwagamu ki mena wi bigi negeyau."
[17] Iyesu iyapana ropani kawaya ki kamaditapu tawa yapu ki ka e tadeyau kabukabuwa
ragidai e bameya bau-tagubu manako manumupu, tagubu ke; "Kau nuwagibi ki mibai ka
badidi?"
[18] Mu inako tagubu, ko e denai tadebu, wagubu ke; "Wi mete notababa wadamu bo? Wi
badidi pokere eba wainapiyamu? Bani kiyabui ebo ebo kupemei ki ka eba bani ki uburoto
wi bigi negeni. [19] Bani kupumuri ki suroto wi rabinagau tondono manako ewa baiyagisi
kayayagisi. Ki ka eba bani ki uburoto wi nuwaga notaga bigi kweyoto. Pa mena." Iyesu
yona ki wagubu ki ka e bani kuduba ka bagi mena ki yonai wagubu.
[20] Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Ki ka wi wibo rabinagau waina-piyamu ade
matarau kwaiwagamu ki mena wi bigi negeyau. [21] Wi wibo nuwagau notagau nota berokoi
waina-piyamu ki pokaiya ka wi taku maba igida yauda asusu iwu, kuwaigamu, minimini
popoiwagamu, [22] mibi anikai sipuma goragora rauru kawakawara kasiwaraiwagamu, wibo
kapoiwagamu, bera berokoi ebo ebo kwaiwagamu, kowaguma weyaweyatamiyamu, midi-
mama berai kwaiwagamu, nuwaroroiwagamu, kowaguma yanuwe-maga teyamu, wibo
yabara kawa-kawaraiwagamu, wi notaga pa mena maba babaibitau inako kwaiwagamu
iwu. [23] Nota berokoberoko yau kuduba wi wibo rabinagau wainapiyamu ade ewa matarau
kwaiwagamu ki mena wi bigi negeyau." Iyesu inako wagubu.

Ridi kwaiyanai mosi Iyesu sumapupu
(Mateyu 15:21-28)

[24] Iyesu tawana ki kamadubu kayawena kaniyawa da tawana mosi natere Taya bameya
bauwena manako tawa mo yapu. E eba nuwaiya iyapana e empamana ki nana ko e bauwena
sisiyai ki kawayawena kayawena iyapana kuduba wainamupu.
[25] Ridi kwaiyanai mosi ika mete tondawa ki Iyesu bauwena sisiyai wainapupu. E ka
eba Diyu ragidai mu ridimaga ko e ka tawana Sairoponisiya mu ridimaga mosi. [26] Keyai
berokoi mosi ridi ki e petei rabineya tondawa ki pokere ridi ki karako garugaru mena
bauwena Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako Iyesu genepupu
da e uburana keyai berokoi e petei rabineya tondawa ki siwakeke-pana ki nana.
[27] Ko Iyesu denai e waigugu were sibu, wagubu ke; "Nau yabiri munu rasi bani tageyani
da mu kupomoto mate-tagisi. Ko mu banimaga taku nene isiyapani ki ka eba baganai."
[28] E inako wagubu ko ridi ki Iyesu waigugui ki mibai wainapupu manako denai sibu,
wagubu ke; "Kaiwawoni, kau yona mibai nuwagibi ko munu rasi banimaga kupomono da
pirai gwetagisi ki ka taku mete kupomoto."
[29] Iyesu yona ki wainapupu manako denai e sibu, wagubu ke; "Kau yona denai bagi
kawaya nuwagibi ki pokere kau tawageya kayanuwagi. Keyai berokoi kau petegi rabineya
tondawa ki karako wana bauwena kayawena."
[30] Iyesu inako wagubu manako ridi ki kayawena e tawaiya bauwena ka e petei iyawena
midi bagi kawaya kebari kawareya ukwarawa empupu. Keyai berokoi ki ororeya mena e
kamadubu bauwena kayawena.

Apunu mosi e wenagui kenekenei ki Iyesu e iyapupu

[31] Iyesu natere Taya kikireya ki kamadubu kayawena umawa da tawana Saidoni bauwena
manako kayawena kaniyawa da tawana Dekaporisi bau-wena ade surawa da kaburu Gariri
papateya bauwena. [32] E ika bauwena ka iyapana dai ki apunu mosi e wenagui kenekenei
yona naigida eba wagawa ki wadumpu Iyesu bameya bautagubu, manako genemupu,
tagubu ke; "Kau yabi kau idagi apunu yau kawareya tari da e iyayagisi."
[33] Iyesu apunu ki wadubu paere mu mubo mena kaimupu manako e idai gurai apeya
apunu ki e wenagui umuneya daikere daikere nunupu. Nunupu toporupupu ade e idai
gurai tepopupu apunu ki e tenawarai kawareya tapu. [34] E inako kwaewena wirawena
kunumau esida yabu tapu e nonai warapupu manako e apunu ki sibu, wagubu ke; "Epata!"
(Ki mibai ka; 'wenagugi paparayagisi.') [35] Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e
wenagui paparawena ade e tenawarai tekatekawena manako e yona supasupai kawaya
wagubu.
[36] Ko Iyesu wirawena bauwena iyapana tadebu, wagubu ke; "Nau apunu yau wadubuwani
bagi ki sisiyai wi iyapana eba tademuri." E kawareya kawareya inako tatamatamiyawa
umunumaga umarawa ko mu e umunui kwenumupu manako tawana tawana kayatagubu
iyapana tademawa iwa. [37] Iyapana sisiya ki wainamupu ka mu notamaga kowena Iyesu
e si esida tepapamawa, tagamawa ke: "Apunu Iyesu badidi kwaewagau ki kuduba bagi
mena. Wenagui kenekenei iyapanai ki yona wainapiyau ade yona eba wagau ki karako
yona wagau." Mu inako tagamawa.

8

Iyesu iyapana 4000 bani mibai tagebu
(Mateyu 15:32-39)

[1] Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya ade dai bautagubu dibi-pamawa idiwa ko
mu banimaga ka pa mena. Mu banimaga ka pa mena ki pokere Iyesu mu nuwaboyamaga
waina-pupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu bautagubu tadebu,
wagubu ke; [2] "Nau iyapanani-yoma yau mu nuwaboyamaga waina-pakani. Mu dai ka
tawana uwama kawaya were bautagubu mara apeya eyaka nu mete yewe idiweya ko mu
banimaga ka pa mena. [3] Nau mibi wetei mu tonotamani ki ka mu yamono da kasiyaramaga
yawatau kewoyagisi wairorotagisi."

[4] Iyesu inako tadebu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai denai tagubu ke; “Tawana yau ka
tawa pa mena ki pokere bani ki nu bani tepamu tageyamu da mu kupomoto?”

[5] Mu inako tagubu ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Wi masura boromai badibadi
ika nunumupu?” Mu denai tagubu ke; “Nu masura ida daikere kewowena daikere apeya
ki mena yewe temipi.”

[6] Iyesu yona ki wainapupu ka e iyapana kwarisitagamana wairau idiwana ki nana
wagubu. E masura ida daikere kewowena daikere apeya ki e idaiya tepupu kunumau esida
Mama-nuga God bameya parauwena manako bani ki geretapu e tadeyau kabukabuwa
ragidai tagebu manako mu bani ki tempu iyapana tagempu kayatagubu. [7] Ko raubiyo
rasirasi eba ropani ika mete idiwa ki mu tempu Iyesu kwemupu manako e Mamanuga
God bameya ade parauwena. E parauwagawa da kamadubu, iyapana tagemana ki nana
wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai raubiyo ki mete tempu iyapana tagempu
kayatagubu. [8-9] Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya kuduba 4000 kwaitana bani
ki kupa-mpu matetagubu. Mu kupamawa idiwa da kamadumpu ka e tadeyau kabu-
kabuwa ragidai bani pirai kwanamupu kode rabineya nunumupu manako kode ida daikere
kewowena daikere apeya positagubu.

[10] Ko Iyesu iyapana tonotapu kaya-tagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mete
waka rabineya yamupu mu mubo mena tawana Daromanuta kayatagubu.

Parisi ragidai Iyesu matakira mo kwaewagana ki nana tagubu
(Mateyu 16:1-4)

[11] Ki eweya ka Parisi ragidai dai Iyesu kerareya wadamana da e yona mo paerepana bo
eba paerepana ki empa-mana ki nana e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu
ke; “Kau kunuma kasiyarai pokaiya matakira mo kwaenuwagi da mibai bo bera ki nu kau
eminiyamu.”

[12] Iyesu yona ki wainapupu ka e midi togawena e debai gipupu manako e denai tadebu,
wagubu ke; “Iyapana karako idiwu ragidai wi badidi pokere matakira nene maramara nau
sidiyamu iwu? Nau yona mibai suwagakani; Nau matakira inako mo wi eba kabuwa-niyani
empumuri.”

[13] E inako wagubu kamaditapu waka kawareya ade yapu manako e kowakowaiyoma mete
kina kaburu ki papasi buridere kayatagubu.

Parisi ragidai ade apunu Erodi mu beramaga
(Mateyu 16:5-12)

[14] Mu waka kawareya kayatagubu kaiwa ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai
wainamupu da mu masura dai eba temupu. Mu bani buredi eyaka mena ki mena
wadumpu. [15] Ko Iyesu waigugu were tadebu, wagubu ke; “Nau suwagani wainapumuri;
Parisi ragidai ade apunu Erodi mete kina mu banimaga bedebede-pupu ki wi naigida mena
empiyoi kaisipiyoi kwaenda mu banimaga kinokinoi ki wi pasiniyoto giriniyoto.”

[16] Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai baba-tagubu manako mu mubo
mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Nu masura dai eba tempi ki
pokere e inako wagau bo?”

[17-18] Mu inako manu kasiwara-tagamawa idiwa ki Iyesu kataiwena ki pokere e manutapu,
wagubu ke; “Wi badidi pokere masura dai eba tempu ki kawareya iwagamu? Nau
waiguguni suwagubuwani ki mibai wi wainamupu bo eba wainamupu? Wi yabuga mete
kina ko wi badidi pokere eba em-piyamu? Wi wenaguga mete kina ko wi badidi pokere eba
wainapiyamu? Wi notaga mete kina bo pa mena? [19] Nau naiya bani buredi ida daikere mena
gerepuwani iyapana uratanai mena 5000 tagebuwani kupampu matetagubu gawarara ki
ka wi bani pirai uburawa ki kode badibadi positampu? Wi ki waina-piyamu bo pa mena?”

E inako manutapu manako mu denai tagubu ke; “Nu kode ida esida kewowena kerapu
apeya (12) inako positampi.”

[20] Mu inako tagubu manako Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke; “Baganai, ko nau bani buredi ida daikere kewowena daikere apeya geretapuwani iyapana 4000 tagebuwani kupampu matetagubu ki ka wi bani pirai uburawa ki kode badibadi positampu?”

Ko mu denai tagubu ke; “Nu kode ida daikere kewowena daikere apeya (7) inako positampi.”

[21] Mu inako tagubu ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Baganai, wi matakira ki kuduba emupu ko wi badidi pokere matakira ki mibai eba kataigubu?”

Apunu mosi e yabui kenewena ki Iyesu iyapupu

[22] Mu natere Betaida bautagubu ka iyapana ubumpu apunu mosi e yabui kenekenei ki wadumpu Iyesu bameya bautagubu manako genemupu, tagubu ke; “Kau yabi manako kau idagi apunu yau e yabui kawareya tari da e yabui payagisi tawana empoto.” [23] Mu inako tagubu ki pokere Iyesu kanibu apunu ki e idaiya wadubu bananapupu gari tagaiya kayatagubu manako e yabui ki puwapupu. Puwapiyawa da kamadubu ka e idai daikere daikere e yabui kawareya nakapupu ade kamadubu manako sibu, wagubu ke; “Kau gwede mo empiyei bo pa mena?” [24] Iyesu inako wagubu manako apunu ki iyarau esida yabu tapu igida yauda yabu tapu, wagubu ke; “Nau iyapana emitamakani ko nau yabuni keyai kaniyau yabadau iyapana ripa maba kaiwu kebomu emitamakani.” [25] E inako wagubu ki pokere Iyesu e idai daikere daikere apunu ki e yabui kawareya ade naka-pupu ade kamadubu manako ki makeya ka apunu ki e yabui bonai keyai kani-yawa yabadawa ki kewowena manako e tawana naigida mena empiyawa.

[26] Ko Iyesu apunu ki e ebo tawaiya tonopupu sibu, wagubu ke; “Kau natere buri eba kayanuwagi ko kau kaubo tawageya ki deni mena kayanuwagi.”

Apunu Pita ubupu Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso sibu
(Mateyu 16:13-20; Ruki 9:18-21)

[27] Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina natere Sisaraiya Piripai ade natere dai bameya bameya mete kina ki deneya kayatagubu. Mu yawatau kayatagubu kaiwa ka Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Wi karako iwagi da nau wainapani; Iyapana nau sini badidi tagamu?”

[28] “Mu dai tagamu da kau ka iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni ade wiranugibi baunigibi, ade dai tagamu da kau ka oragai apunai Eraidiya ade wiranugibi baunugibi, ade dai tagamu da kau ka Mamanuga God bonanai wainapiyei nuwegei ki apunai mosi.”

[29] Mu inako tagubu ki pokere Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke; “Ko wiyo, wi wainapiyamu da nau ka nima?”

E inako wagubu ka apunu Pita denai e sibu, wagubu ke; “Kau ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso.”

[30] Apunu Pita yona ki wagubu ka Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai ki kuduba mu umunumaga umapu, wagubu ke; “Ki kau mibai nuwegei ko nau sisiyani ki wi iyapana eba tadeyoi.”

Iyesu bita midi makari bananapana powagana ki yonai wagubu
(Mateyu 16:21-28; Ruki 9:22-27)

[31] Naiya ka Iyesu e powagana sisiyai e tadeyau kabukabuwa ragidai matarau eba tadebu ko karako ka e tadebu, wagubu ke; “Nau Kunumau Kawapuwani Apunai aita bita midi makari kawaya daganani mo bananapani. Iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ki mu kuduba nau tagarara-sinimoto manako nau wadisinimoto susinimoto poyo. Nau mibai posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani uburani.”

[32] Iyesu e powagana sisiyai matarau inako wagubu ki pokere apunu Pita kanibu Iyesu bananapupu mu mubo mena paeretagubu manako e Iyesu sisibapupu. [33] Ko Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai emitapu manako denai Pita sisibapupu, wagubu ke; “Pita, kau ka Seitani ki pokere nau taganeya kayanuwagi. Kau ka eba nau Mamai God e nuwaiya badidi ki nuwegei ko kau iyapana kaina mu notamaga ki nuwegei.”

[34] Iyesu ubupu iyapana ropani kawaya ade e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina
ki mu nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; "Iyapana nima nuwaiya ka
nau ewaneya kayawagana wainapiyau ki ka gwedegwede e eya iyai nene waina-piyau
ki kuduba e kamadini manako nau ripa korosi kawareya makarisugani ki maba e mete
bita makari nau pokanere bananapana ki kudeya e eba wainapoto ko kasiyarai kawaya
e eya korosi ki kawarapoto yabadini nau ewaneya uburoto. [35] Iyapana nima e ebo iyai
karako nene wainapiyau ki ka e eya iyai ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima nau
pokanere ade nau yonani bagi kawaya ki pokaiya e eya iyai karako nene kaupiyau ki ka
e iya mibai aita ewa yadini. [36] Iyapana mosi e eya iyai karako nene wainapiyau ade waira
gwedegwedei kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki tepiyau manako poyagisi,
ki ka e poyagisi makeya ka e gwedegwedei kuduba ki kamadini kayayagisi ko denai mo
eba yadini. E eya iyai mibai ki e kaupupu kewowena. [37] E ebo gwede-gwedei ki pokaiya iya
mibai ki ade wadana ki yawatai mo pa mena. [38] Mara karako idiwei ki rabineya ka iyapana
mu mubo notamaga berokoi pokaiya kwae-tagamu iwu ade Mamanuga God bameya
rauru kawakawara ki berai maba kwaiwagamu idiwu. Ki pokere nima nau pokanere bo
nau yonani pokaiya iyapana ki mu yabaramugu midimamayagisi ki ka nau Kunumau
Kawapuwani Apunai uburani nau Mamai e tanai pokaiya nau aneyaniyoma bagi kawaya
mete wirasugani bausugani makeya ki ka nau ridi bo apunu ki mete midimamapani."

9

[1] Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau yonani yau nidiyakani ki wi naigida mena
wainapumuri; Wi yewe idiwu ragidai Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki kasiyarai
matara-yagisi wi yabugere empumuri were ewa ka wi dai popoiwagi."

Iyesu kiyabui wirawena taniwena
(Mateyu 17:1-13; Ruki 9:28-36)

[2] Mara ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki eweya ka Iyesu ubupu apunu Pita
yo Diyemesi yo Diyoni waratapu mu muga mena kweya kawaya mo yampu kwauneya
posi-tagubu. Mu Iyesu empamawa idiwa ka e kiyabui ade e midi kuduba wirawena ebo
wenawena ki mu emupu, [3] ade e midi tatamai poe kawaya ki mete wirawena nainiwara
kawareya wadawa ki mu mete emupu. Iyapana gwede-gwede bigibigi ki taniwagana
siruwa-pemei ki tanai ka maraitau ko e midi tatamai poe ki tanai ka bagi kawaya.
[4] Mu inako empamawa idiwa ka oragai ragidai Eraidiya yo Mosisi Iyesu bameya
mataratagubu mete yona-tagamawa ubumawa ki mu mete emitampu. [5] Emitamawa ka
apunu Pita ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu yewe wi mete
idiwei ka bagi kawaya ki pokere karako ka nu nabonabo apeya eyaka yewe waditamamu,
mosi ka kau nene, mosi ka apunu Mosisi e nene, ade mosi ka apunu Eraidiya e nene."
[6] Apunu Pita e kowaiyoma apeya ki mete kina kudu ebotau wainapamawa ki pokere e
babawena yona ki wagubu.
[7] Ki makeya ka oroguma kawapu mu ruputapu manako bonana mosi oroguma rabineya
mete bauwena, wagubu ke; "Yau ka nau Gubagani. Nau nuwaneya po eyo ki pokere e mena
yonai ki wi wainapiyoi idiwoi." [8] Mu bonana ki wainapamawa ka mu kokakokaratagubu
notamaga babawena. Mu yabu tamawa ko mu iyapana mo eba emupu ko Iyesu e eya mena
ika uburawa emupu.
[9] Mu kweya were wiratagubu kawamawa ka Iyesu mu umunumaga umapu, wagubu
ke; "Wi gwedegwede kuduba karako yabugere emupu ki sisiyai wi iyapana eba tadeyoi.
Nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugani ade iyasugani were ka wi nau sisiyani yau
iyapana tademuri."
[10] E wagubu ki mu e umunui wadu-mupu ko mu mubo mubo deni deni manu kasi-
waratagamawa, tagamawa ke; "E powagana ade iyawagana yonai wagubu ki mibai ka
badidi?" [11] Mu inako tagubu manako wiratagubu Iyesu manumupu, tagubu ke; "Mamanuga
God e gorai kataimugu ragidai ka badidi pokere oragai apunai Eraidiya yabiri bauwagana
ki nana tagamu?"

12-13 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Mu apunu Eraidiya nene
tagamu ki mibai, ko nau suwagani wainapumuri; Oragai apunai Eraidiya e ka ororeya
mena wirawena bauwena manako iyapana e bameya berokoi badidi kwaetagamana
wainamupu ki mu Mamanuga God e okai apunu Eraidiya nene wagubu ki makeya makeya
mena kwaetagubu. Apunu Eraidiya e ororeya mena bauwena gwedegwede kuduba
okukunawena kewowena nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau yawatani mebu. Ko
Mamanuga God e okai nau nene badidi wagubu ki wi mete wainapumuri. Oka ki wagubu
da iyapana aita ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau tagararasinimoto manako
bita midi makari tegeni.”

Keyai berokoi munu mo rabineya tondawa ki Iyesu siwakekepupu
(Mateyu 17:14-21; Ruki 9:37-43)

14 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya eyaka ki mete kweya kawareya ade
wiratagubu kawamawa da kweya kerareya bautagamawa ka mu kowamuguma ika kama-
ditampu ragidai ki iyapana ropani kawaya mete idimpu wiwirampu ika idiwa emitampu.
Mu ka iyapana kawakawai Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete yona deni deni
tagamawa kasiwara idiwa. 15 Iyapana ika idiwa ki Iyesu yabadawa emupu ka mu wakapa
giritagubu manako garugaru mena e diriwai bameya kayatagubu.
16 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ki manutapu, wagubu ke; “Wi gwede yonai
deni deni yewe mu mete iwagamawa kasiwara idiwa?” 17 E inako wagubu manako apunu
mosi iyapana paunamugu ika uburawa ki bauwena denai wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa
Apunai, nau karako nau gubagani wadubuwani kau bamageya bausugu-buwani mibai ka
keyai berokoi mosi e rabineya tondau ki pokere e yabarai babawena yona eba wagau.
18 Keyai berokoi ki nau gubagani wadau wairau kwenupiyau manako e umunui gipoporai
bauwagau uwarai sisiripiyau manako e idai kerarai kuduba patoto-tagamu. Nau kau
tadeyei kabukabuwa ragidai keyai berokoi ki siwakeke-pamana ki nana tadebuwani ko mu
siwakekemupu ko e eba bauwena kayawena.” Apunu ki inako wagubu.
19 Iyesu yona ki wainapupu manako iyapana emitapu tadebu, wagubu ke; “Wi nau eba
sumasiniyamu ragidai, wi nau matesiniyamu idiwu. Nau mara badibadi yabaranugu wi
mete yewe idiwomu da wi nau sumasinimuri? Nau mara badibadi wi bitaga kawaraponi
yaroni tondoni? Ko baganai, munu ki wadumuri kebomuri da nau e empani.”
20 Iyesu inako wagubu manako iyapana dai kayatagubu munu ki wadumpu e bameya
bautagubu. Mu e bameya bautagamana kwaetagamawa ka keyai berokoi ki Iyesu empupu
manako munu ki wadubu kwisipupu gwairiwena wairau ukwapu wiriwiri-wagawa pisi
kandawa e umunui gipoporai bauwagawa. 21 Munu ki inako kwaewagawa ki Iyesu empupu
manako e wirawena munu ki mamai sibu, wagubu ke; “Kau gubagagi kwamura badibadi
inako kwaewagawa?” Ko apunu ki wagubu ke; “E munu marai munta makeya berokoi
yau banana-pupu. 22 Keyai berokoi yau nau gubagani mara ropani kawaya wadawa ku
kawareya kwenupiyawa mata urana po ki nana kwaewagawa. E awanau kwenupiyawa
nonai kubarana ki nana inako mete kwaewagawa. Ki pokere nau nidiyani wainapi; Kau
karako nu nuwaboyanuga wainapiyei bo pa mena? Kau kasiyaragi mete kina ki kau nuwagi
manako nau gubagani iyayagisi.”
Apunu ki inako wagubu, 23 ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau badidi pokere inako
nuwegei? Kau nau sumasiniyei bo eba sumasiniyei? Kau nau sumasini ki nau gwedegwede
kuduba kau bamageya kwaesugani.”
24 Iyesu yona ki wagubu ka munu ki mamai e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Nau
sumaniyakani ko nau notani mete apeya apeya ki pokere kau waitasini nau notani wirapi
da nau kau mena sumaniyoni.”
25 Ki makeya ka Iyesu wirawena iyapana ropani kawaya e bameya ika kebomawa emitapu
ki pokere e wira-wena e bonanai ragiragi kawaya pokaiya keyai berokoi ki siwakekepupu
sibu, wagubu ke; “Kau sigi ka Keyai Berokoi Wenagugi Kenekenei Umunugi Bodabodai.
Nau karako nidiyakani; Kau baunuwagi deni mena kayanuwagi ko ewa mo eba wiranuwagi
munu yau rabineya.” Iyesu inako wagubu.

[26] Keyai berokoi ki Iyesu yonai wainapupu ka e kwewena munu ki wadubu ragiragi
kawaya kwisikwisi-pupu wairau kwenupupu manako matarau bauwena kayawena. E bau-
wena kayawena makeya ka munu ki powena maba ika wairau ukwapu ki pokere iyapana
kuduba tagubu ke; "Munu ki wana powena." [27] Ko Iyesu kanibu munu ki e idaiya wadubu
bagipupu manako munu ki iyawena kipu ubupu.
[28] Iyesu tawa rabineya kanibu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bau-
tagubu weki gwaiya giyansu mena e simupu, tagubu ke; "Nu keyai berokoi ki siwakekemipi
ko e badidi pokere eba bauwena kayawena?"
[29] Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Guriguri mena pokaiya ka wi keyai berokoi yau
kwaitana siwakekepumuri manako e baiyagisi kayayagisi ko wi inako eba guriguriwagi ki
ka e eba baiyagisi kayayagisi." Iyesu inako tadebu.

Iyesu powagana ade kirana uburana yonai ade wagubu
(Mateyu 17:22-23; Ruki 9:43-45)

[30-31] Mu tawa ki kamadumpu manako tawana Gariri bautagubu kayatagubu. Iyesu
nuwaiya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu mubo mena yona mo kabuwatamana ki
nana wainapiyawa ko e eba nuwaiya iyapana kuduba e yonai ki kataitagamana ki nana.
E tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Iyapana ubumoto Kunumau
Kawapuwani Apunai nau nidani tagisi manako wadisinimoto iyapana dai mu idamaga
rabineya nau tamusinimoto da mu nau susinimoto poyo. Mu nau susinimoto poyo ko
mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani."
[32] Iyesu inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki eba waina-mupu. E
mibai badidi wagubu ki mu e manupamana ko mu kudu mete waina-pamawa ki pokere e
eba manumupu.

Nima ka kawaya esida?
(Mateyu 18:1-5; Ruki 9:46-48)

[33] Mu natere Kaponiyamu bautagubu tawa rabineya yampu ka Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai manutapu, wagubu ke; "Yawatau ka wi gwede yonai deni deni iwagamawa
kasiwara kebomawa?"
[34] Ko nima mu paunamugu ka kawaya esida ki sisiyai mu deni deni tagamawa kasiwara
kebomawa ki pokere Iyesu mu manutapu ki ka mu midimama waditapu kerekereretagubu
idiwa ko yona denai mo eba tagubu.
[35] Ko Iyesu kwarisiwena tondubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida
kewowena kerapu apeya (12) ki tadebu, wagubu ke; "Iyapana nima yabiri uburana
wainapiyau ki ka e naiya yabiri eba uburoto ko e kwarisiyagisi e kowaiyoma mu bigabigam-
aga kwae-yogono." [36] E inako wagubu manako munu marai munta mo wadubu e wereyeya
tapu manako tadebu, wagubu ke; [37] "Iyapana nima nau sini pokaiya munu yau maba e
diriwai kwaewagau ki ka e nau diriwani mete kwaewagau. Ade iyapana nima nau diriwani
kwae-wagau ki ka e eba nau mena diriwani kwaewagau ko e nau Tonosinibu Apunai e
diriwai mete kwaewagau."

Nima nu eba tagararaniyau ki e ka nu waretanuga
(Ruki 9:49-50)

[38] Iyesu inako wagubu manako apunu Diyoni ubupu e sibu, wagubu ke; "Nidiyei
Kabukabuwa Apunai, apunu mosi kau sigi pokaiya keyai berokoi mo siwakekepiyawa ki nu
emipi ko e ka eba nu mete ewapuru iwei ki pokere e badidi kwaewagawa ki nu e kamadana
ki nana simipi."
[39] Apunu Diyoni inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Ae, wi e inako eba bodampena
mibai ka iyapana nima nau sini pokaiya matakira kwaeyagisi ki ka e garugaru mena eba
wirayagisi nau sini giripoto. [40] Nima nu eba tagarara-niyau ki e ka nu waretanuga ko eba nu
iyaranuga. [41] Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi ka nau iyapananiyoma ki pokere
iyapana nima wi diriwaga kwaeyagisi awana kasiga bo inako mo wi negeni ki ka aita ewa
ka e denai bagi kawaya mo bananapoto."

Bigi taininiyau ki nu kwaigamana wainapemei
(Mateyu 18:6-9; Ruki 17:1-2)

42 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; "Iyapana nima uburoto munu marai
munta nau sumasiniyau yau maba e kerareya yadini da e nau kamadisiniyoto ki iyapanai
ka aita ewa bita kawaya daganani mo bananapoto. Akae, iyapana e wadumpena bowa
kawaya mosi taburuba pokaiya kwi-mpena e gobaiya umampena egi kwenumpena ki
ka e nene baganai. 43-44 Ki pokere, kau idagi daikere berokoi kwaenugana ki nana
weyaweyaniyau ki kau idagi ki mei puru kwenupi. Kau idagi daikere bagi ki mena
pokaiya umowa wadowa da ewa iya maramara tondana kaniyana ki iyai bananapi ki ka
bagi kawaya. Ko kau idagi berokoi ki mete inako umowa wadowa da ewa mata nonarai
tawaneya kayanuwagi ki ka berokoi kawaya. Mata nonarai ki eba poyagisi ko maramara
kau uraniyono tondono. 45-46 Ade kau keraragi daikere berokoi kwaenugana ki nana
weyaweyaniyau ki kau keraragi ki mei puru kwenupi. Kau keraragi daikere bagi ki mena
pokaiya kanenenugowa umowa wadowa da ewa iya maramara tondana kaniyana ki iyai
bananapi ki ka bagi kawaya. Ko kau keraragi berokoi ki mete inako umowa wadowa da
mu ewa kau mata nonareya kwenunimoto ki ka berokoi kawaya. 47 Ade kau yabugi berokoi
kwaenugana ki nana weyaweyaniyau ki kau yabugi ki wadi toporu kwenupi. Kau yabugi
daikere bagi ki mena pokaiya umowa wadowa da ewa Mamanuga God e kasiyarai pokaiya
e gari rabineya kani tondowa ki ka bagi kawaya. Ko kau yabugi berokoi ki mete umowa
wadowa da mu ewa kau mata nonareya kwenunimoto ki ka berokoi kawaya. 48-49 Mata ki
tawaneya ka 'motamota rasirasi wi rabinagau idiwono ki eba popotagisi ade mata nonarai
ki mu eba popomoto.' "

Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; "Puyo kuduba Mamanuga God
bameya nakapiyamu ki midiyawagana ki nana ka mu aidaba mete kawareya kweyamu
wira. Ko wainapumuri; Mu aidaba pasumu ku wenawagau ki maba ka mata kaworoto
iyapana kuduba wi uraniyoto manako Mamanuga God yabuiya ka midiyai ewa wenayagisi.
50 Aidaba ki ka gwede mo midiyai bagi kawaya ko aidaba ki kwerereyagisi midiyai ki
kewoyagisi ki ka wi badidi maba kwaiwagi da aidaba ki midiyai ade wenapoto? Ki
pokere, aidaba midiyai bagi kawaya ki maba wi mete inako idiwoi ade deni deni kwayuba
kasiwaraiwogoi idiwoi." Iyesu waigugu inako wagubu.

10

Ridi apunu anikatagubu ko ragi kasiwaratagamu
(Mateyu 19:1-12; Ruki 16:18)

1 Iyesu tawana ki kamadubu manako kayawena kaniyawa da tawana Diyudiya bauwena
ka e awana Diyoudani purupupu papasi daikere bauwena tondawa. Iyapana ropani kawaya
e bameya bautagubu kwagara-mupu idiwa manako e ubupu Mama-nuga God e yonai mu
tadeyawa kabu-kabuwa tondawa. E tawana tawana umawa wadawa ki ka e maramara
inako mena kwaewagawa umawa.

2 E ika tondawa ka Parisi ragidai dai bautagubu e manupamana da e yona mo paerepana
manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana e bameya bautagubu manumupu, tagubu ke;
"Apunu mosi e ebo nuwaiya e wainai ragipana waina-piyau ki ka baganai bo eba baganai?"

3 Mu inako tagubu ko Iyesu denai manutapu, wagubu ke; "Oragai apunai Mosisi gora
tapu e ki nene badidi wagubu?"

4 Ko mu denai tagubu ke; "Oragai apunai Mosisi e gora inako tapu, wagubu ke; 'Apunu
mosi e wainai ragipana wainapiyau ki ka e yabiri uburoto anika meyana puru ki yonai
okapoto manako ewa ridi ki tonopoto deni mena kayayagisi."

5 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi rabinaga ka ragiragi kawaya
ki pokere ka oragai apunai Mosisi gora ki wi nene inako tapu. 6 Ko naiya mena, kunuma
waira kerareya Mamanuga God iyapana yamanatapu makeya ki ka e ridi yo apunu ewapuru
yamanatapu. 7 E inako kwaewena ki pokere apunu mosi karako e inai mamai kamaditamini
ridi mosi uworoto manako mu apeya wainai nobomoi ewapuru eyaka mena idiwono.

[8] Naiya ka mu mubo mubo idiwa ko karako ka mu ewapuru eyaka mena inako idiwono.
[9] Ki pokere waina-pumuri; Mamanuga God ridi yo apunu inako dibitapu ki ka iyapana eba
baitagisi mu wade purupurutamini." Iyesu inako wagubu.
[10] Mu ade wiratagubu yampu tawa rabineya idiwa ka e tadeyau kabu-kabuwa ragidai
bautagubu Iyesu simupu da e yona ki kawareya mu ade kabuwatamana ki nana tagubu,
[11] ki pokere Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Apunu mosi uburoto e wainai ragipoto
manako ewa kayayagisi ridi kudubai mosi uworoto ki ka apunu ki e wainai yabiri ki
rauru kawakawarapupu. [12] Ade ridi mosi uburoto e nobomoi ragipoto manako ewa
kayayagisi apunu kudubai mosi uworoto ki ka ridi ki e nobomoi yabiri ki mete rauru kawa-
kawarapupu."

Iyesu munu rasi waditapu bagi
(Mateyu 19:13-15; Ruki 18:15-17)

[13] Iyapana munumuguma tetampu kebompu Iyesu bameya bautagubu da e idai mu
kawarimugu tarana waditamana bagi ki nana. Ko e tadeyau kabukabuwa ragidai ubumpu
munu rasi ki inamuguma mete kina nakaritampu baiyonotampu, tagubu ke; "Wi kaiwagi."
[14] Mu inako tagamawa ki Iyesu wainapupu manako e rabinai beroko-wena tadebu,
wagubu ke; "Munu rasi nau bamaneya kebomu ki wi eba bodatamiyoi mibai mu ka nau
Mamai God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya bagi kawaya idiwono. [15] Nau yona mibai
nidiyani wainapumuri; Iyapana kawakawai wi notaga munu rasi mu notamaga maba ade
wi mu maba Mamanuga God e umunui wadumuri sumapumuri ki ka wi e bameya mete
kaiwuri e gari rabineya bagi kawaya idiwoi. Ko wi notaga eba munu rasi mu notamaga
maba ki ka wi e bameya eba kaiwuri ade e gari rabineya ki wi eba idiwoi."
[16] Iyesu inako wagubu manako munu rasi ki taiyatapu e idai mu kawarimugu tapu
manako waditapu bagi.

Gwedewau Mamanuga God e gari rabineya kaiwoto idiwono
(Mateyu 19:16-30; Ruki 18:18-30)

[17] Iyesu ade kayawagana kwae-wagawa ka apunu mosi garugaru mena bauwena e
yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako sibu, wagubu ke; "Sidiyei
Kabukabuwa Apunai bagi, nau badidi kwaesugani da nau iya waunai bananapani mara-
mara tondoni kaniyoni?"
[18] E inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Kau gwede nana nau apunu bagi sidibi?
Mamanuga God e eya mena ka bagi. [19] Ko kau manusinibi ki denai nau nidiyani; Mamanuga
God e gorai kuduba ki kau kataigeya; 'Iyapana mo eba mini poyo; Kau waretagi eba raurupi
e wainai eba wadi; Gwede-gwede mo eba kuwanuwagi; Kau waretagi badidi kwaeyagisi
emani ki kau bera eba nuwagi; Kau rabinageya bera berokoi mo eba wainapiyowa ade
iyapana eba beratamiyowa; Kau inagi mamagi tagisi ki mu umunumaga wadi ade mu
naigida mena wiwiratamiyowa."
[20] Iyesu yona ki wagubu ka apunu ki denai e ade sibu, wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa
Apunai, nau munu marai munta tondekeya makeya kaniyekeya da karako ka nau
Mamanuga God e gorai tapu ki kuduba nau naigida mena wiwirapekeya tondekeya."
[21] E inako wagubu ko Iyesu apunu ki empupu e nene wainapupu manako sibu, wagubu
ke; "Kau gwede mo eyaka mena yau eba kwaenugibi; Kau kaya-nuwagi kau gwedegwedegi
kuduba tepi iyapana gwedegwedemaga pa mena ragidai tage manako ewa yabi nau
ewaneya uburi. Kau inako kwaenuwagi ki kau denai bagi kawaya mo aita kunumau
bananapi."
[22] Apunu ki e gwedegwedei marai kawai ropani kawaya ki pokere e Iyesu yonai ki waina-
pupu ka e notai kauwena e gwedegwedei nene wainapiyawa manako e nuwaboyawena
Iyesu eweya eba kayawena ko nuwasiyasiya nene e tagai wirapupu deni mena kayawena.
[23] Iyesu apunu ki kayawena empupu ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai
tadebu, wagubu ke; "Iyapana gwedegwedemaga ropani kawaya ki Mamanuga God e

umunui wadamana sumapamana ade e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragiragi kawaya."

[24] E inako wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu notamaga babawena. Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Mununiyoma, nau nidiyani wainapumuri; Iyapana Mamanuga God sumapamana ade kaiwana e gari rabineya idiwana ki ka ragiragi kawaya. [25] Yawata ki katamurui ka tainugu umunai ki maba. Papa kawaya 'kameru' kwaitana tainugu umunai ki teyagisi ki ka e daikere eba baiyagisi kayayagisi mibai ka tainugu umunai ka marai munta ko papa ki ka kawaya. Ko nau suwagani wainapumuri; Papa kawaya 'kameru 'tainugu umunai ki teyagisi ki ka ade matarau ko iyapana gwedegwedemaga ropani kawaya Mamanuga God sumapamana e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragiragi kawaya."

[26] Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu manako tagubu ke; "Akae, inako ki ka nima iya waunai yadini?" [27] Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako denai tadebu, wagubu ke; "Iyapana wi wiga mena iya ki eba wadumuri ko Mamanuga God wi iyaniyana yagisi ki ka wi e bameya kaiwuri e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwoi. Mamanuga God e badidi yagisi ki e umuneya ka gwedegwede kuduba wenayagisi."

[28] Iyesu inako wagubu ko apunu Pita ubupu e sibu, wagubu ke; "Kau wainapi; Nu ka gwedegwedenuga kuduba kama-dimpi kau ewageya kaigibi ki pokere denai ka nu gwede yadamu?"

[29] Apunu Pita inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau mibai suwagani wainapumuri; Wi gwedewau nau pokanere bo nau yonani bagi kawaya yau pokaiya wi tawaga bo wi kokoraga bo wi inaguma, mamaguma, yowaguma, tataguma, munuguma bo inako ki kuduba kamaditamuri manako kaiwagi tawana mo idiwoi, [30] ki ka denai wi tawaga yo wi kokoraga ropani-yagisi ade iyapana ropani kawaya wi inamamatamuri yowatatatamuri gubagatamuri idiwoi. Ko wi nau Mamai e umunui inako wadoi kwaiwogoi ki ka iyapana dai mete baitagisi wi girini-moto. Ko mara waunai baiyagisi ki makeya ka wi iya mara mara idiwana kaiwana ki iyai wadumuri. [31] Iyapana gwedewau yewe wairau kawakawayatagubu idiwu ki mu ka mara mosi maimeretagisi ewa ubumoto. Ade iyapana gwedewau karako maimere-tagubu idiwu ki mu ka mara mosi kawakawayatagisi yabiri ubumoto." Iyesu inako wagubu.

Iyesu powagana ade iyawagana sisiyai ki ade wagubu
(Mateyu 20:17-19; Ruki 18:31-34)

[32] Mu kayatagubu natere kawaya Diyerusaremu yawateya yamawa ka Iyesu yabiriwena ko e tadeyau kabu-kabuwa ragidai mu notamaga kowena e eweya kayatagubu. Iyapana dai mu ewamugu yamawa ki mu mete kudu wainapamawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki mu nene ade wagubu kaimpu e madaneya ubumpu manako iyapana e bameya badidi kwaetagamana ki sisiyai e tadebu, wagubu ke; [33] "Nau suwagani wainapumuri; Nu karako natere Diyerusaremu kaigamu ki ka apunu mosi uburoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau yogoni yagisi manako iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ki mu idamaga rabineya nau tamusiniyoto. Mu idamaga rabineya tamusiniyoto manako mu ubumoto mu idamaga gurai nau naurineya ugwadisinimoto ragiragi, tagisi ke; 'Kau kaubo beragi ki pokere karako denai ponuwagi.' Mu inako tagisi manako ubumoto nau wadisinimoto iyapana kwaiyanai ragidai mu idamaga rabineya tamusinimoto, [34] manako mu ubumoto nau waegeyageyamasinimono gwaigwitasinimono tepoteposinimono manako ewa susinimoto poyo. Nau mibai posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani uburani." Iyesu inako wagubu.

Apunu Diyemesi yo Diyoni Iyesu manumupu
(Mateyu 20:20-28)

[35] Apunu Tabadi e gubagaiyoma Diyemesi yo Diyoni kaimpu Iyesu bameya bautagubu
manako manumupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu nuwanugu ka kau gwede
mosi nu nene kwaenuwagi."
[36] Mu inako tagubu manako Iyesu denai wagubu ke; "Wi nuwagau gwede ki wi karako
nau kabuwasinimuri da nau wainapani."
[37] E inako wagubu, manako mu tagubu ke; "Nu nuwanugu ka yau kena; Kau aita ewa
Mamanuga God e gari rabineya e taneya tondowa makeya ki kau nuwagi manako nu
apeya kau madanigeya idiwomu, mosi kau idagi garu deneya ade mosi kau idagi tenene ki
deneya."
[38] Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi yona baba-piyamu ki pokere
wi inako sidiyamu. Nau nuwaboya nene awana suwakarai kubarani ki wi mete kubamuri
baganai bo? Nau nuwaboya nene siruwasugani ki wi mete inako siruwaiwagi bo?"
[39] "Ena, nu baganai."
Mu inako tagubu ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Baganai, nau nuwaboya nene
awana suwakarai kubarani ki wi mete kubamuri ade nau nuwaboya nene siruwasugani ki
wi mete inako siruwaiwagi. [40] Ko iyapana gwedewau nau idani garu deneya bo nau idani
tenene deneya idiwana ki sisiyai ka eba nau suwagani. Iyapana gwedewau nau Mamai mu
watamaga ki winepupu ragidai ki mu mena ka aita kaiwoto wata ki idiwono."
[41] Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai dai ki apunu Diyemesi yo Diyoni mu sisiyamaga
ki wainamupu ka mu bamamugu rabinamaga pupuwena. [42] Ko Iyesu ubupu e tadeyau
kabu-kabuwa ragidai kuduba mu nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu
ke; "Wi kataigau da iyapana kwaiyanai ragidai mu kawakawai-muguma kasiyaramaga
pokaiya gwede mo tagisi ki ka mu kobamugu idiwu ragidai ubumoto mu umunumaga
yadini makeya makeya kwaetogomono. Ade iyapana kawakawai ki mu kawarimugu
esida ragidai badidi tagisi ki ka kawakawai ragidai ki ubumoto mu umunumaga mete
yadini makeya makeya kwaetogomono. [43] Ko wi bamagau ka inako pa mena. Wi
mo nuwagau kawaigamana wainapiyamu ki ka wi naiya kwarisiwagi wi kowaguma mu
bigabigamaga kwaiwogoi. [44] Ade wi mo nuwagau yabiri ubumana waina-piyamu ki ka wi
naiya kwarisiwagi kowaguma mu ewamugu ubumoi ade mu bitamaga kawarapiyoi. [45] Nau
Kunumau Kawapuwani Apunai mete kina inako kwaesugakani. Eba iyapana ubumana nau
bigani kwaetagamana ki nana bausugubuwani ko nau uburana mu bigamaga kwaesugana
ki nana nau bausugubuwani. Nau posugani manako nau pokanere ka iyapana ropani
kawaya mu bigimaga kuduba rikayagisi deni mena gogayagisi.

Yabui kenekenei apunai Basimiyasi
(Mateyu 20:29-34; Ruki 18:35-43)

[46] Mu kayatagubu kaiwa da natere Diyeriko bautagubu ade kayatagubu kaiwa ka
iyapana ropani kawaya Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina bananatampu mete
kayatagubu. Yawata kwaiya ka apunu mosi e yabui kenekenei bowa madai nene gene-
wagawa ika tondawa. Apunu ki ka apunu Simiyasi e gubagai si ka Basimiyasi.
[47] Tawana Nasareta apunai Iyesu ika yabadawa sisiyai ki apunu Basimiyasi wainapupu
manako e bonanai ragiragi kawaya wena siyapu, wagubu ke; "Iyesu, oragai apunai Dewida
e wenai, kau nau nuwaboyani wainapiyei bo pa mena?" [48] E inako wagubu ka iyapana bau-
tagubu e nakarimupu simpu tagubu ke; "Kau yona kamadi." Mu inako tagubu ko e bonanai
ragiragi kawaya kawareya kawareya ade wena siyanawa, wagawa ke; "Apunu Dewida e
wenai, kau nau nuwaboyani wainapiyei bo pa mena?"
[49] Iyesu ubupu iyapana tadebu, wagubu ke; "Wi apunu ki simuri da e yabadini." E inako
wagubu manako iyapana kaimpu apunu yabui kenekenei ki simupu, tagubu ke; "Kau kiri
uburi kau notagi kasiyara wainapiyowa. E kau nene wagau nawananiyau."
[50] Mu inako tagubu wainapupu ka apunu Basimiyasi e aukwarai wadubu waka
kwenupupu bagi ubupu manako Iyesu diriwai garugaru mena kayawena. [51] E bameya
bauwena ka Iyesu wirawena e empupu manako manu-pupu, wagubu ke; "Kau nuwageya
nau gwede kwaesugani kau bamageya?"

Ko e denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yabuni wadi papi da nau tawana empani.”
52 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Ki baganai, kayanuwagi. Kau sumasinibi ki pokere kau karako iyanugibi.” Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e yabui papupu tawana empupu manako e kipu ubupu Iyesu eweya kayawena.

11

Iyesu natere Diyerusaremu bauwena manako iyapana e paraupamawa
(Mateyu 21:1-11; Ruki 19:28-40; Diyoni 12:12-19)

1 Mu kebomawa da natere Diyerusaremu bautagamana kwaetagamawa ka mu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki yamupu manako natere marai munta mo si ka Betani bautagubu kamadumpu kayatagubu da natere mo si ka Bepage bautagubu. 2 Ika bautagubu ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya tadebu, wagubu ke; “Wi yabiriwagi natere buri yabaranugu ki kaiwagi manako papa ‘donki’ mosi taburuba pokaiya yawata uwareya kwimupu uburau ki ika empumuri, ko papa ‘donki’ ki kawareya ka iyapana mo naiya eba kayawena. Wi papa ‘donki’ ki e taburubai rikapumuri manako bananapumuri kebomuri.
3 Ko iyapana mo wi eminiyoto, yagisi ke; ‘Wi gwede nana inako kwaiwagamu?’, e inako yagisi ki ka wi denai e simuri, iwagi ke; ‘Nu Kaiwawonuga papa ‘donki’ yau nene wagubu ko e garugaru mena ade tonopoto wirayagisi baiyagisi.”
4 Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya ki kayatagubu papa ‘donki’ buri yawata uwareya tawa katamuruiya kwimupu ki emupu manako mu kaimpu papa ki rikapamupu. 5 Rikapamawa ka iyapana ika idiwa ragidai mu emitampu manako manutampu, tagubu ke; “Wi gwede nana asusu baigubu papa ‘donki’ munai yau e taburubai rikapiyamu?” 6 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai ki Iyesu badidi tadebu ki mu makeya makeya iyapana tademupu manako iyapana ki denai tagubu ke; “Baganai, papa ‘donki’ ki wadumuri kaiwagi.”
7 Mu papa ‘donki’ ki wadumpu bautagubu manako mu muga midimaga tatamai rikatampu tempu papa ki tagaiya nakamupu manako Iyesu yapu papa donki ki kawareya tondubu kayawena. 8 Tondubu kayawena kaniyawa ka iyapana ropani kawaya mu mete kina mu midimaga tatamai rikatamawa yawatau nakapamawa ade dai ka ripa kwarai meyamawa nakapamawa da Iyesu bauwagana ki kawareya kaya-wagana ki nana. 9 Iyapana dai yabiri-tagubu ade dai ewatagubu inako kaya-tagubu yamawa manako ewapuru mena Iyesu paraupamawa ade Mamanuga God e si tepapamawa, tagamawa ke;

“Ousana kaiwa kaiwa. Mamanuga God e si nu karako tepapemei. E kau wadiniyoto bagi.
Kau karako Mamanuga God e kasiyarai pokaiya baunugibi.
10 E kau wadiniyoto bagi. Kau ka nu ripakwarakwaranuga Dewida kaiwawowena e watai
wadana nu kwayubaniyana tondana ki nana baunugibi. Mamanuga God usi
kunumau tondau e si nu karako tepapemei.”

11 Iyesu natere Diyerusaremu bau-wena ka e Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu gwedegwede kuduba empiyawa wiwirapiyawa ko kemora-wagana kwaewagawa ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya mete wira-tagubu kayatagubu natere Betani bautagubu.

Iyesu ripa damaya sibu
(Mateyu 21:18-19)

12 Mu ika ukwampu nawaru puru-wena manako natere Betani kamada-mana kwaetagamawa ka Iyesu wetei mebu. 13 E wetei meyawa ka e yabu tapu manako ripa damaya kwarai buri empupu ki pokere e madai dai kupana wainapupu kayawena. Ko ki ka eba damaya madai kirau ki marai ki pokere e buri bauwena ka e damaya madai mo eba empupu.
14 E kwarai mena empupu ki pokere e ripa damaya ki sibu, wagubu ke; “Kau mibigi ewa eba kiroto. Iyapana mo kau mibigi eba kupoto.” Iyesu yona ki wagubu ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu kuduba wainamupu.

Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu
(Mateyu 21:12-17; Ruki 19:45-48; Diyoni 2:13-22)

15 Mu natere Diyerusaremu ade bautagubu ka Iyesu kanibu Mamanuga God e Tawai ra-
bineya kayawena manako iyapana ika deni deni nida kasiwaratagamawa idiwa ki emitapu
manako nakaritapu siwakeketapu. Bowa madai deni deni nida kasiwara-tagamawa idiwa
ragidai ki mu watara-maga ki e koritapupu isiyapupu ade midiwari bowa madai nene nida-
tagamawa ragidai ki mu kebarimaga ki e mete tepupu isiyapupu. 16 Iyapana gwedegwede
marai kawai tepamana Mamanuga God e Tawai rabineya kebomana kwaetagamawa ki
ka e mu yawatamaga bodapupu, 17 manako iyapana kabuwatapu tadebu, wagubu ke;
"Mamanuga God e okai wagau; 'Nau Tawani ki ka guriguri tawai ki rabineya iyapana
tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki baitagisi nau bamaneya
guriguritogomono idiwono.' Ko wi ka yona ki eba waina-piyamu. Wi ka kuwa ragidai yewe
maramara weki gwaiya kuwaiwagamu idiwu." Iyesu inako wagubu.
18 Iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God
e gorai kataimugu ragidai mete kina Iyesu kwaewena sisiyai ki wainamupu ka mu e
minimana po yanuwei teyamawa. Ko iyapana ropani kawaya Iyesu eweya kayatagubu
e yonai kasiyarai kawaya ki waina-pamawa e si tepapamawa iwa ki pokere kawakawai
ragidai ki e kudeya mete wainapamawa. 19 Kemora nene ka Iyesu e kowakowaiyoma mete
kina natere Diyerusaremu kamadumpu kayatagubu.

Ripa damaya sibu ki surawena emupu
(Mateyu 21:20-22)

20 Mu ukwampu nawaru puruwena ka mu didiburu kayatagubu kebomawa da ripa
damaya ki bameya bautagubu manako ripa ki kwarai, ragai ade witai kuduba suratagubu
emupu. 21 Mara yomi ka Iyesu ripa ki sibu ki apunu Pita wainapupu ki pokere e wagubu ke;
"Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau ripa burida emani. Kau yomi ripa ki sibi ko karako ka
surawena."
22 Apunu Pita inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau mibai nidiyani waina-
pumuri; Wi notaga eyaka mena Mamanuga God sumapumuri, 23 ki ka wi kweya buri simuri,
iwagi ke; 'Kau kiri uburi egi kayanuwagi', ki ka kweya ki kiroto uburoto egi kayayagisi. Ko
wi notaga apeya apeya notapiyoi were simuri ki ka e eba kiroto uburoto kayayagisi. Wi
notaga eyaka mena iwagi ke; 'Nau karako suwagubuwani ki wenayagisi', wi notaga inako
yagisi ki ka wi iwagubu ki wana wenayagisi.
24 Ki pokere, nau karako yona mo ade suwagani wainapumuri; Wi Mamanuga God
bameya guriguri pokaiya gwede mo nene geneiwagi ki ka wi notaga eyaka mena inako
notapu-muri, iwagi ke; 'Nau karako suwagu-buwani ki wenayagisi.' Wi inako sumaiwagi ki
ka wi iwagubu ki wana e negeni. 25 Ade yona yau mete wainapu-muri; Iyapana bera berokoi
mo wi bamagau kwaewena manako wi rabinaga berokowena ki ka wi naiya berokoi ki wi
notagau deni mena surupumuri notagogapumuri manako ewa ubumuri guriguriwagi. Wi
inako kwaiwagi ki ka Mamanuga God kunumau tondau wi wiga bigiga ki mete empoto deni
mena surupoto. 26 Ko iyapana mo bera berokoi wi bamagau kwaewena manako wi berokoi
ki wi notagau eba surupumuri notagogapumuri ki ka Mamanuga God kunumau tondau wi
wiga bigiga ki mete eba notagogapoto."

Diyu ragidai kawakawaimuguma Iyesu pari wirawirapamawa
(Mateyu 21:23-27; Ruki 20:1-8)

27 Mu natere Diyerusaremu ade bautagubu ka Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya
ade kayawena manako iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai,
Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai, ade iyapana kawakawai dai mete kina ki e
bameya bautagubu, 28 manako manumupu, tagubu ke; "Kau nima kasiyara negebu were
kwaenugei? Kasiyara ki nima negebu?" Mu inako tagubu.
29 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Yabiri nau wi manuniyani denai sidimuri
were ewa ka nau nima kasiyara tegebu ki sisiyai wi nidiyani. 30 Nau yonani ka yau kena;

Apunu Diyoni iyapana siruwatamana ki nana bauwena ki ka e Mamanuga God wagubu ki pokere kwaewagawa bo iyapana kaina mo wagubu were kwae-wagawa? Wi ki iwagi da nau wainapani."

31 Kawakawai ragidai e manui ki wainamupu ka mu mubo mubo deni deni manu kasiwaratagubu, tagubu ke; "Nu denai iwagamu da; 'Apunu Diyoni, e ka Mamanuga God wagubu umuneya kwaewagawa', nu inako iwagamu ki ka apunu ki denai inako nidiyoto, yagisi ke; 'Baganai, ko wi badidi pokere apunu Diyoni e yonai eba sumamupu?' 32 Ko nu iwagamu da; 'Apunu Diyoni, e ka iyapana kaina mo wagubu umuneya kwaewagawa', nu inako iwagamu ki ka nu iyapananuguma pakasi ragidai badidi tagisi?" (Mu iyapana kudumugu mete wainapamawa mibai ka pakasi ragidai kuduba wainamupu da apunu Diyoni e ka Mamanuga God e wagubu umuneya bauwena ade e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ki apunai mosi.)

33 Kawakawai ragidai kudu mete wainapamawa ki pokere mu denai Iyesu simupu, tagubu ke; "Nima apunu Diyoni tonopupu ki nu eba katainugu." Iyesu yona ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; "Baganai, wi nau eba sidimupu ki pokere nima kasiyara tegebu ki sisiyai nau wi mete eba nidiyani." Iyesu denai inako wagubu.

12

Upi kwayubapamawa ragidai mu keyakeyaimaga
(Mateyu 21:33-46; Ruki 20:9-19)

1 Iyesu keyakeyai mo tadebu, wagubu ke; "Apunu mosi e gari umapu manako ripa 'waeni' ki momai dai tepupu gari ki rabineya upu. Ki eweya ka e ripa madai ki botopamana watai yamanapupu manako iyapana e upi ki kwayubapamana ragidai wata-maga iyarau mo mete wadubu. Wadubu kewowena ka e iyapana dai nene wagubu bautagubu manako gwaiyaba-tapu, wagubu ke; "Wi nau upini yau naigida mena kwayubapiyoi manako maura marai ki makeya ka wi madai dai wi wiga tepiyoi ko dai wi nau nene nakapiyoi. Nau niya ka tawana mo kayasugani umoni da ewa marai mosi ade bausugani." E inako wagubu manako kayawena.

2 Maura marai bauwena ka e ubupu e bigabigai apunai mosi ripa madai ki dai tepana ki nana upi kwayubapamawa ragidai ki mu bamamugu tonopupu kayawena. 3 Ko e ika bauwena ka mu e ripa madai ki eba kwemupu ko mu e wadumupu pa gudapamawa da tono-mupu ida kasikasi wirawena kayawena.

4 Ki eweya ka upi ki apunai e bigabigai apunai ade mosi tonopupu manako e kayawena umawa da buri bauwena ka upi ki kwayubapamawa ragidai e mete wadumupu e debai minimupu sukwana ade midimama berai e bameya kwaetagubu manako e mete pa ida kasikasi tonomupu kayawena.

5 Ki eweya ka upi apunai ki e bigabigai ade mosi tonopupu ko e umawa da buri bauwena ka upi ki kwayubapamawa ragidai e wadumupu minimupu poyo. Upi apunai ki e bigabigaiyoma ragidai ropani kawaya inako eyaka eyaka tonotamiyawa kayatagamawa ko mu iwa da buri bautagamawa ka upi ki kwayuba-pamawa ragidai iyapana ki kuduba giritamawa pasutamawa. Dai mu taunimawa popo ade dai mu pa bidara tagemawa ida kasikasi tonotamawa kayatagamawa.

6 Mu inako kwaetagamawa yamawa da siyareya ka upi apunai ki e bigabiga-iyoma kuduba inako tonotapu kewo-wena. E eya gubagai nuwaiya po apunai ki e mena ika e bameya tondawa. E notai wagubu ke; 'Nau niya gubagani tonopani ki ka mu e naigida mena wiwirapomoto wainapakani.' E inako wainapupu manako e eya gubagai ki tonopupu kayawena.

7 E gubagai kayawena umawa da mu bamamugu bauwagana kwaewagawa ka upi kwayubapamawa ragidai ki mu mubo mena tagubu ke; 'Waira yau ewa wadana apunai bauwena yau kena ki pokere karako miniyamu poyo da e gwedegwedei yau kuduba ka aita nu tepamu.' 8 Mu inako tagubu manako kaimpu apunu ki e gubagai ki deni mena minimupu poyo manako gari tagaiya kwenumupu."

[9] Iyesu keyakeyai ki wagubu manako manutapu, wagubu ke; “Waira ki apunai e gubagai powena ki bimbinai ka e badidi kwaeyagisi? Nau suwagani wainapumuri; E baiyagisi manako upi kwayubapamawa siyasiya ragidai ki tetamini namutamini manako mu upimaga ka e kowaiyoma kudubai dai tageni.

[10] Mamanuga God e okai tampu ki wi iyabamupu bo pa mena? Oka ki wagubu ke;
‘Wi tawa wadamu ragidai waina-mupu da e ka bebeda berokoi ki pokere kwenumupu. Ko
Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo bebedai kaupupu.
[11] Nu Kaiwawonuga ki kwaewena ka bagi kawaya.’ ”

Iyesu inako wagubu.

[12] Diyu ragidai kawakawaimuguma wainamupu da Iyesu waigugu wagubu ki ka e mu nene wagubu ki pokere mu e wadamana ki nana mete wainamupu. Ko mu iyapana ropani kawaya ika idiwa mu kudumugu mete wainapamawa ki pokere mu e kamadumpu kayatagubu.

Iyapana wairamaga denai takesi tamoto bo pa mena?
(Mateyu 22:15-22; Ruki 20:20-26)

[13] Ki eweya ka kawakawai ragidai ki ubumpu Parisi ragidai dai ade apunu Erodi e kowaiyoma dai mete kina Iyesu beraberapamana manupamana da e yona mo paerepana manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana e bameya tonomupu. [14] Mu e bameya bautagubu manako dayaya yonai inako tagubu ke; “Nidiyei kabukabuwa apunai, nu katainugu da kau iyapana eba beratamiyei ko kau yona mibai mena nuwegei. Iyapana kawakawai kau bamageya bautagamu ki kau bera yonai mo eba nuwegei mu beratamiyei. Ade iyapana pakasi ragidai kau bamageya bautagamu ki kau mu mete eba beratamiyei yona kudubai mosi nuwegei. Pa mena. Kau maramara yona eyaka mena Mamanuga God e yonai mibai ki mena kawareya kawareya nuwegei. Ki pokere nu karako kau nidimei ki kau wainapi; Nu tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita e bameya nu wairanuga denai takesi tamamu ki kau wainapiyei baganai bo eba baganai? [15] Nu takesi ki tamamu bo eba tamamu?”

Mu inako tagubu, ko Iyesu e rabineya wainapupu da; ‘Mu ka nau bamaneya dayay-atagamu nau kerapuneya wadamu’, ki pokere e denai tadebu, wagubu ke; “Wi gwede nana inako manusiniyamu kerapuneya wadamu? Bowa madai mo tegemuri da nau empani.”

[16] Mu kayatagubu bowa madai mo wadumpu bautagubu kwemupu manako e bowa madai ki empupu tadebu, wagubu ke; “Yau ka nima keyai bowa madai yau naureya tondau? Nima si bowa madai yau naureya okapupu?”

E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Yau ka tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita e keyai ki naureya tondau.”

[17] Mu inako tagubu, manako Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Baganai, apunu kawai Sita nene ki wi e ebo kwemuri ade Mamanuga God nene ki wi e ebo kwemuri.” Iyesu yona ki wagubu ka iyapana ki mu notamaga kowena denai siyamana babatagubu.

Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto
(Mateyu 22:23-33; Ruki 20:27-40)

[18] Ki makeya ka Sadusi ragidai dai Iyesu manupamana ki nana e bameya bautagubu. (Sadusi ragidai mu iyapana inako tadeyamu, tagamu ke; “Nu popoigamu ki ka nu ewa eba iyaigamu kimamu ubumamu.”)

[19] Sadusi ragidai ki Iyesu bameya bautagubu manako e simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, oragai apunai Mosisi nu goranuga inako tapu, wagubu ke; ‘Apunu mosi e wainai munu eba wenapoto ko e nobomoi poyagisi ki ka apunu ki e yowai koboro ki uworoto manako munu e wenapoto ki aita popai apunai ki e watai yadini. [20] Karako tawana mosi ka iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) ika idiwa manako mu tatamaga ridi mo uwapu. E ridi mo uwapu ko e munu eba wenapupu manako apunu ki powena. [21] E powena ki pokere e yowai koboro ki uwapu ko e mete powena ko munu mo eba wenawena. Munu eba wenawena ki pokere e yowai ade mosi ubupu koboro ki ade uwapu manako e

mete powena ko munu mo eba wenawena. [22] Mu inako kwaetagamawa yamawa da iyapana
ida daikere kewowena daikere apeya (7) koboro ki uwamupu ki mu kuduba popotagubu
gawarara ko munu mo eba wenawena. Ko siyareya ka ridi ki e eya mete powena. [23] Kau
karako nuwagi da nu wainapamu; Mara kwauneya ka iyapana popotagubu ragidai ade
iyatagisi kimoto ubumoto makeya ki ka ridi ki nima wainai? Mibai ka e iyapana ida daikere
kewowena daikere apeya (7) ki tauwapu."

[24] Mu inako tagubu, ko Iyesu denai Sadusi ragidai ki tadebu, wagubu ke, "Wi kawaya
daganani paerepiyamu. Wi Mamanuga God e yonai eba kataigau ade e kasiyarai mete
eba kataigau. [25] Iyapana popotagubu ragidai ade kimoto ubumoto makeya ki ka mu
eba anikatagisi. Mu ka aneya kunumau idiwu ki maba inako idiwono. [26] Ko iyapana
popotagubu ragidai ewa ade iyatagamana kimana ubumana ki yonai ka oragai apunai
Mosisi oka tapu kewowena ko e yonai ki mibai wi bani eba wainapiyamu bo? Mara mosi
ka oragai apunai Mosisi kayawena kaniyawa da e ripa mo beuwena empupu manako e
Mamanuga God e bonanai inako wainapupu, wagubu ke; 'Apunu Eburamu e Mamai God
ka nau. Apunu Aisiki e Mamai God ka nau. Apunu Diyaikapu e Mamai God ka nau.'
[27] Oragai apunai Mosisi Mamanuga God e bonanai inako wainapupu ki mibai nau karako wi
nidiyani wainapumuri; Oragai ragidai Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu ki mu ka orageya
mena popotagubu gawarara ko mu keyai-muguma iyaiya idiwu ki pokere Mamanuga God
wagubu ke; 'Mu Mamamaga God ka nau.' Ko wi waina-piyamu da iyapana popotagisi ki mu
ewa eba iyatagisi kimoto ubumoto ki pokere wi kawaya daganani paere-piyamu." Iyesu
inako tadebu.

Yona kawakawaya apeya
(Mateyu 22:34-40; Ruki 10:25-28)

[28] Mamanuga God e gorai ki kataiya apunai mosi ika uburawa mu waina-tamiyawa ki
Iyesu yona denai bagi kawaya Sadusi ragidai tadeyawa ki wainapupu manako e kanibu
Iyesu bameya bauwena e sibu, wagubu ke; "Mamanuga God e gorai ropani kawaya
nakapupu ki paunamugu gora bani ka kawaya esida?"

[29] E inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Gora kawai ka yau kena;
'Tawana Isiraero ragidai, wi wainapumuri; Mamanuga God e eya mena ka Kaiwawo. [30] Ade
wi nuwaga notaga, wi mibiga kuduba ade wi kasiyaraga kuduba ki pokaiya ka wi maramara
wi Mamaga God e mena nota kwarikwarisipiyoi idiwoi.' [31] Gora kawai mosi ka yau kena;
'Kau kiya nene wainapiyei ki maba kau kowagiyoma mu nene mete wainapiyowa.' Gora
apeya yau mena ka kawakawaya."

[32] Iyesu inako wagubu manako apunu ki ubupu denai wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa
Apunai, kau yona mibai kawaya nuwegei. Mamanuga God e eya mena ka Kaiwawo. Tawana
tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ka kaiwawo mo e maba pa mena.
[33] Nu nuwanuga notanuga ade nu kasiyaranuga kuduba ki pokaiya Mamanuga God kawaya
daganani nota kwarikwarisipomu ade nu kowanuguma mu nene mete notatamomu
idiwomu ki ka gora kawakawaya esida. Nu papa pasumei puyo Mamanuga God kweyemei
bo denai gwede mo inako kwaigemei ki kuduba ka erida."

[34] Apunu ki yona supasupai kawaya inako wagubu ki pokere Iyesu denai e sibu, wagubu
ke; "Kau yona mibai nuwagibi. Nau wainapakani da kau waunitau Mamanuga God sumapi
e umunui wadi manako e gari rabineya e kasiyarai pokaiya uburi."

Iyesu inako wagubu wainamupu ka iyapana ika idiwa kudu mete waina-mupu ko mu
manu mo e eba simupu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka nima?
(Mateyu 22:41-46; Ruki 20:41-44)

[35] Iyesu Mamanuga God e Tawai ki rabineya iyapana tadeyawa kabu-kabuwa tondawa
ka e mu manutapu, wagubu ke; "Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ka badidi
pokere tagamu da 'Nu Iya Negeyana Apunai Keriso e ka oragai apunai Dewida e momai?'

[36] Nau suwagani wainapumuri; Takari kawaya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
oragai apunai Dewida kabuwapupu manako e ubupu oka yau tapu, wagubu ke;
'Nau Kaiwawoni God nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau nau madanani garu deneya
tondowa da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau kerapugi kobaiya
nakatamani kewoyagisi were.'
[37] Oragai apunai Dewida ubupu Keriso e eya Kaiwawoi sibu, ko ade badidi maba ka e eya
Kaiwawoi sibu Keriso ki ade apunu Dewida e eya momai?"
Iyesu inako wagubu manako iyapana pakasi ragidai ropani kawaya ika idiwa ki mibi
mamamai e yonai ki waina-pamawa.

Iyesu Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mu sisiyamaga wagubu
(Mateyu 23:1-36; Ruki 20:45-47)

[38] Ko Iyesu ubupu iyapana ade tadeyawa kabukabuwa, wagawa ke; "Yabu yabu idiwoi
kwaenda Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai baitagisi wi kerapugau yadini. Iyapana
mu emitamana ki nana ka mu monagamaga rorowa kawakawaya inako umamu imatau
kaiwu kebomu da iyapana ropani kawaya ika idiwu ki mu emitamana wiwiratamana ki
nana. [39] Guriguri tawai rabineya ka mu kawai gisipiyamu kawakawai ragidai mu watamaga
bagi kawaya ki kawareya idiwu. Ade poraga kawareya ka iyapana mu emitamana simaga
tepapamana ki nana ka mu iyapana yabaramugu kebari bagi kawaya kawareya idiwu.
[40] Ridi koboro mu gwedegwedemaga ade mu tawamaga kuduba ki mu asusu tepiyamu ko
mu beramaga ka badidi maba ki iyapana eba kataigamana ki nana ka mu ubumu iyapana
yabaramugu guriguri rowarowa kawaya tagamu. Mu inako kwaetagamu ki pokere mu aita
ewa denai bita banana-pomoto ki bitai ka kawaya esida."

Koboro mosi bowa madai Mamanuga God nene tapu
(Ruki 21:1-4)

[41] Iyesu kanibu Mamanuga God e Tawai rabineya iyapana bowa madai Mamanuga God
nene puyo tamawa watai ki madaneya tondubu manako iyapana ika bautagamawa bowa
madai dai puyo nakapamawa ki mu emitami-yawa. Gwedegwedemaga ropani kawaya
ragidai bautagamawa bowa madai kawaya daganani nunumawa, [42] ko ridi koboro mosi e
gwedegwedei pa mena ki bauwena bowa madai waibora apeya ki mena ika nunupu. [43] Iyesu
e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu bautagubu, manako tadebu, wagubu ke;
"Nau yonani yau nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba bowa madai ika nunumawa mu
ka puyo maraitau nakapamawa ko ridi koboro ki e mena ka puyo kawaya daganani tapu.
[44] Gwedegwede ropani kawaya ragidai ki mu ka tagamaga mesi mete nakamupu ko ridi
koboro ki e gwedegwedei ka pa mena ko waibora marai munta e bameya tondawa ki
kuduba e Mamanuga God nene tapu." Iyesu inako wagubu.

13

Mamanuga God e Tawai ki iyapana yadini rorororo
(Mateyu 24:1-14; Ruki 21:5-19)

[1] Iyesu Mamanuga God e Tawai ki kamadana kwaewagawa ka e tadeyau kabukabuwa
apunai mosi e bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai,
tawa bagi kawaya bowa bagibagi pokaiya wadumupu yau emani." [2] Ko Iyesu denai e sibu,
wagubu ke; "Kau gwede-gwede yau kuduba empiyei? Nau yona mibai nidiyani wainapi;
Tawa yau bowa pokaiya wadumupu ki ka iyapana ewa marai mosi baitagisi baupomoto
giri-pomoto pasumoto manako bowa eyaka mena kwaitana mo e wateya eba tondono ko
mu kuduba rororororotagisi kewoyagisi."
[3] Ki eweya, Iyesu ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki kawareya yapu tondawa ka e
Mamanuga God Tawai ki bamanugutau burida empupu. Apunu Pita yo Diyemesi yo Diyoni
yo Enduru mu muga mena e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; [4] "Kau
kabuwaniyo; Nuwaboya marai nene nuwagibi ki gwede mara baiyagisi? Ade mara ki
bauwagana ki nu gwede matakirai empamu da nu kataigamu mete idiwomu?"

[5] Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Yabu yabu idiwoi da iyapana eba baitagisi wi be-
ranimoto wi notaga wirapomoto. [6] Iyapana ropani kawaya nau ewaneya baitagisi nau sini
pokaiya beratagisi, tagisi ke; 'Nau ka eyo.' Mu inako beratagisi manako ubumoto iyapana
ropani kawaya kerapumugu waditamini notamaga wirapomoto da mu sumatamini. [7] Wi ta
yo yawira sisiyai wainapumuri ade ta yo yawira kwaetagamana kwaetagisi ki sisiyai mete
wainapumuri. Ko kudu eba wainapiyoi. Ta yo yawira ki kuduba wenayagisi ko mara siyarai
tondau eba bauwagana kena. [8] Tawana tawana ka natere mo uburoto natere kudubai mo
mete yawira-tagisi, ade tawana mo kawaimaga e iyapanaiyoma tetamini kayatagisi tawana
mo kawaimaga e iyapanaiyoma mete kandetagisi. Tawana ebo ebo ka tawana mosi waira
nutanuta baiyagisi ade tawana mosi ka kapoi kawaya uburoto. Ko nuwaboya yau ki ka ridi
munu wenapana tagai urau ki makarai maba. Makari kawaya ka ewa baiyagisi.
[9] Wi wibo kwayubaga kwaiwogoi idiwoi. Iyapana wi tenimoto kawakawai ragidai mu
bamamugu idamaga gurai wi naurigau ugwadinimoto ragiragi manako guriguri tawai
rabineya wi nunimoto. Nau pokanere ka wi aita kawakawai ragidai mu yabaramugu
ubumuri nau sisiyani mu tademuri wainapomoto. [10] Yabiri ka iyapana tawana tawana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nau yonani bagi kawaya yau wainapomoto
kewoyagisi were ewa ka mara siyarai ki baiyagisi.
[11] Tawana tawana ebo ebo iyapana aita ubumoto wi tenimoto idamaga gurai wi naurigau
ugwadinimoto ragiragi ki ka wi denai iwagamana ki nene kudu eba wainapiyoi ko
yabarayabara ubumoi. Wi yona denai iwagamana marai baiyagisi ki ka wi pa yona iwagi
manako ki makeya ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya wi kabuwaniyoto
manako wi yona ki mena makeya makeya iwagi.
[12] Tatai uburoto yagisi manako e yowai poyagisi. Yowai uburoto yagisi manako e
tatai poyagisi. Mamai uburoto yagisi manako e munuiyoma popotagisi. Munumuguma
ubumoto mu inamuguma mamamuguma tagarara-tamini tagisi manako mu inamuguma
mamamuguma popotagisi. [13] Nau pokanere ka iyapana wi kiranimono beroberoko ko
iyapana nima nau eba tagararasiniyoto ko giruru maba kobaiya teyagisi buridere baiyagisi
ki ka mara siyareya ka Mamanuga God uburoto iyapana ki iya waunai kweyoto."

Berokoi kawaya mosi yabadau
(Mateyu 24:15-28; Ruki 21:20-24)

[14] "Aita ewa ka 'Berokoi Kawaya' mosi baiyagisi manako e eba uburana watai ki wateya
uburoto. (Nima yona yau iyabapono ki ka e yona yau mibai ki naigida mena notapono.)
Wi berokoi ki ika uburono empumuri ki ka wi tawana Diyudiya ragidai garugaru mena
wakapaiwagi kweyau kaiwagi. [15] Iyapana mosi imatau tondau ki ka e eba yaroto e ebo
gwedegwedei tawa rabineya nakapupu ki tepoto. Pa mena. [16] Ade iyapana mosi kokorau
umau ki ka e eba wirayagisi e midi tatamai ki kai tawau kayayagisi. Pa mena. [17] Akae, mara
ki makeya ka ridi mosi mibi romodoi bo munu wawayai mete kina ki ka e badidi maba
wakapayagisi garugaru kayayagisi? [18] Mamanuga God bameya guriguriwagi da berokoi
ki nusuru mareya eba baiyagisi. [19] Mibai, mara ki makeya ka nuwaboya ade bita kawaya
daganani wenayagisi. Kerareya Mamanuga God waira gwedegwede kuduba yamanapupu
makeya idiweya kebomeya da karako ka iyapana bita inako mo eba bananamupu. Ade ewa,
mara siyareya ki nu bita inako mo mete eba bananapamu. Ko paunau ka bita kawaya yau
wenayagisi. [20] Mamanuga God e bita ade nuwaboya ki marai yadini rowarowa ki ka iyapana
mo eba tondono ko mu kuduba popotagisi gawarara. Ko e eya iyapanaiyoma winetapu
ragidai ki mu nene e wainapiyau ki pokere e mara ki yadini rogobi da mu eba popotagisi
ko idiwono.
[21] Mara ki makeya iyapana mo baiyagisi wi nidiyoto, yagisi ke; 'Kebo-muri empumuri,
Keriso yewe bauwena tondau.' Bo ade mo yagisi ke; 'Keriso burida bauwena tondau.'
Iyapana mo baiyagisi inako yagisi ki ka wi e yonai ki eba sumapumuri. [22] Iyapana dai
ubumoto beratagisi, tagisi ke; 'Nau ka Keriso.' Ade dai beratagisi, tagisi ke; 'Nau ka
Mamanuga God e bonanai wainapuwani nidiyakani yau kena.' Mu inako tagisi manako
mu matakiramaga marai kawai mete kwaetogomono wi kabuwanimono. Mu iyapana

beratamini ade Mamanuga God e iyapanaiyoma winetapu ragidai mu notamaga wira-
pamana ki nana mete kwaetogomono, [23] ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi idiwoi.
Gwedegwede kuduba aita ewa wenayagisi ki sisiyai nau karako yabiri nidibuwani yau
kena."

Iyesu kunumau oroguma kawareya kaworoto
(Mateyu 24:29-31; Ruki 21:25-28)

[24] "Bita kawaya ki marai kewoyagisi ki ka madega sisipupoto manako siragamu ewa
eba taniyagisi. [25] Supama kunumau gwegwetagisi manako kunuma kasiyarai mubo mubo
geyageyatagisi.
[26] Mara ki makeya ka Kunumau Kawapuwani Apunai nau kasiyarani kawaya tanini bagi
kawaya mete oroguma kawareya ade kaworoni ki wi nau emisinimuri. [27] Nau aneyaniyoma
tonotamani manako tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki
mu kayatagisi Mamanuga God e winetapu ragidai kuduba kwana-tamini ewapuru mena
damutamini."

Waigugu mosi ripa damaya naureya
(Mateyu 24:32-35; Ruki 21:29-33)

[28] Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; "Karako waigugu ripa damaya naureya
kabuwaniyani ki wi wainapumuri; Ripa duwapiyau empu-muri ki wi kataigau da bodu
marai waunitau baiyagisi. [29] Baganai, wi gwedegwede kuduba nidibuwani ki mibai
wenayogono empiyoi ki wi mete kataiwagi da mara siyarai ka waunitau. [30] Nau yona mibai
suwagani wainapu-muri; Nau yonani yau kuduba nidi-buwani ki mibai matarayagisi wi
yabugere empumuri were ka wi dai karako idiwu ragidai ewa popoiwagi. [31] Kunuma waira
kuduba gogatagisi ko nau yonani suwagubuwani ki eba gogayagisi ko maramara tondono
kaniyono."

Iyesu gwede mara wirayagisi baiyagisi ki nu eba katainugu
(Mateyu 24:36-44)

[32] "Nau gwede mara kemorau bo nawarau ade wirasugani bausugani ki ka iyapana
kuduba wi eba kataigau, aneya kunumau idiwu mete eba katai-mugu, ade Mamanuga
God e eya Gubagai nau niya mete kina ka mara ki eba kataineya. Nau Mamai e eya
mena mara ki kataiya. [33] Ki pokere yabu yabu idiwoi wi kyayubaga mete kwaiwogoi mibai
ka mara ki gwede mara baiyagisi ki wi eba kataigau. [34] Mara ki badidi maba baiyagisi
ki nau karako suwagani; Apunu kawai mosi e tawana mo kaya-yagisi ki ka e naiya e
bigabigaiyoma ragidai mu upimaga purupoto mubo mubo denemugu tageni ade katamuru
uburau apunai gwaiyabapoto da e yabu yabu tondono. [35] Baganai, katamuru uburau apunai
yabu tarau tondau ki maba ka wi mete inako yabu tamiyoi idiwoi mibai ka tawa apunai
gwede mara ade wirayagisi baiyagisi ki wi eba kataigau. E kemora nene baiyagisi bo
kemora paunau baiyagisi bo mara dumai tarono ki makeya baiyagisi bo nawaru puruyagisi
didiburu mena baiyagisi bo, ki wi eba kataigau. [36] E garugaru mena baiyagisi manako wi oro
were naininiyoto ki ka eba baganai. [37] Nau karako wi nidiyakani ki nau eba wi nene mena
suwagakani ko iyapana kuduba mu nene mete suwagakani yau kena; Yabu yabu idiwoi."

14

Iyapana kawakawai Iyesu minimana po ki keketai kupamawa
(Mateyu 26:1-5; Ruki 22:1-2; Diyoni 11:45-53)

[1] Mara ki makeya ka iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina Iyesu weki gwaiya minimana po
ki keketai kupamawa. Mara ki tetaiya ka iyapana poragamaga kawaya ki mu si 'Mamanuga
God Nu Raurunibu Poragai' tagamu ade poraga ki rabineya ka kupe mosi ki mu si 'Parawa
Pa Pasumana Kupei' tagamu ki mete kina.
[2] Iyapana kawakawai ki Iyesu wadamana sisiyai tagamawa ko mu iyapana yawirataga-
mana kudumugu mete wainapamawa ki pokere mu mubo mena tagubu ke; "Iyapana

ropani kawaya yewe poraga nene bautagubu ki ubumana nu yawiranimana kudeya ki pokere kamadamu da poraga yau kewoyagisi were ewa yadamu." Mu inako tagubu.

Ridi mosi ubupu Iyesu monagapupu
(Mateyu 26:6-13; Diyoni 12:1-8)

3 Ki makeya ka Iyesu apunu mo si ka Simiyoni si daikere ka 'Kwata Apunai' ki e bameya natere Betani rabineya bauwena.

Mu kupetagamawa idiwa ka ridi mosi ripa otai aurai bagi kawaya awana kororai mo rabineya minibu ki wadubu bauwena. Ripa otai ki si ka 'nada' ko ki denai ka kawaya daganani. Awana kororai ki mu bowa 'arabata' pokaiya yamanamupu. Ridi ki Iyesu bameya bauwena awana kororai ki minibu sukwana manako e ripa otai bagi kawaya ki Iyesu debaiya kwebu wira.

4 Iyapana dai tawa rabineya Iyesu mete idiwa ki ridi ki inako kwaewena emupu ka mu rabinamaga urabu mu mubo mena tagubu ke; "Ridi yau awana bagi kawaya ki gwede nana pa kwebu wira? 5 E wadubena kayawagubena iyapana gimarampena manako denai bowa madai kwempena ki e wadubena iyapana gwedegwedemaga pa mena ragidai tagebena ki ka baganai." Mu inako tagubu manako mu ridi ki sisiba-pamawa.

6 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Ridi yau kamadumuri midimama eba kwemuri. E bauwena nau nene badidi kwaewena ki ka bagi kawaya. 7 Gwede-gwede pa mena ragidai ki mu ka maramara wi mete idiwoi da wi mu waitatamiyoi ko nau marani rogobi-wagau da nau wi mete eba idiwomu. 8 Ridi yau e ebo nuwaiya badidi waina-pupu nau nene kwaewena ki kuduba bagi mena. Nau posugana marai ka waunitau ki pokere e karako bauwena nau monagasinibu awana bagi kawaya yau nau debaneya kwebu wira. 9 Nau mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana tawana tawana idiwu aita ewa nau yonani bagi kawaya wainapomoto ki ka mu ridi yau e nau nene badidi kwae-wena ki sisiyai mete wainapomoto manako e werei togomono."

Mu Iyesu wadamana ki apunu Diyudiyasi mibipupu
(Mateyu 26:14-16; Ruki 22:3-6)

10 Iyesu yona ki wagubu makeya ka e tadeyau kabukabuwa apunai mosi si ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto kipu ubupu kayawena iyapana kawakawai Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu bamamugu bauwena manako tadebu, wagubu ke; "Nau karako waitaniyani da wi Iyesu weki gwaiya wadumuri."

11 E yona ki wagubu wainamupu ka kawakawai ragidai ki mu rabinamaga bagiwena poyo manako mu denai e simupu, tagubu ke; "Ki ka bagi kawaya. Kau inako waitaniyo ki ka nu denai aita bowa madai dai kau negeyamu." Mu inako tagubu ki pokere apunu Diyudiyasi kayawena Iyesu wadamana minimana po ki yawatai kwaenepiyawa umawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kupetagamawa
(Mateyu 26:17-25; Ruki 22:7-14, 21-23; Diyoni 13:21-30)

12 Mara karako mena idiwono da marawani ka mu 'Parawa Pa Pasumana Kupei' ki kupetagisi. Ko karako ka mu bususumaga wagubu ki mu makeya makeya kwaetagisi papa sipi munai mo ugwadinimoto poyo ki pokere Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Kau nuwageya nu bani kaigamu tawiyaigamu da kau 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kupei kupenuwagi?"

13 Ko Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya tonotapu tadebu, wagubu ke; "Wi yabiriwagi natere Diyerusaremu baiwagi manako apunu mosi ika yawatau awana miniyoto kawarapoto kaniyono empumuri ki e eweya kaiwagi. 14 E tawa bani yaroto ki wi mete ika yamuri manako wi tawa ki apunai ika tondau ki simuri, iwagi ke; Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai wagubu ke; 'Nau watani bani da nau tadeyakani kabukabuwa ragidai mete kina 'Mama-nuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kupei ika kupeigamu?' 15 Wi manu inako iwagi manako nu kupenuga watai kawaya mosi ki mu ororeya mena okukunatagubu kebari mempu kewo-wena ki e yaroto ika tawa rabinai tetaiya wi kabuwaniyoto. Nu baninuga ki wi ika tawiyaiwagi manako nu ika kupeigamu." 16 Iyesu inako wagubu manako mu

kayatagubu natere ki rabineya bautagubu ka mu Iyesu badidi wagubu ki makeya makeya banana-mupu manako mu ika tawiyatagubu.

17 Kemorawagana kwaewagawa ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya mete kina ika bautagubu manako mu tawa ki rabineya kupetagamawa idiwa. 18 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi ba bananasinimpu baigubu yewe mete kupemei idiwei ko waunitau ka apunu mosi wi paunagau uburoto nau yogoni yagisi."

19 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka mu notamaga kowena nuwaboya-tagubu manako mu eyaka eyaka e manupamawa, tagamawa ke; "Kau nau nene nuwegei bo? Kau eba nau nene nuwegei?"

20 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Ki ka wiyo, nau nidiyakani kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu apeya ki mosi. Karako tena yau kawareya nau mete ewapuru kupemei apunai mosi ki waunitau uburoto nau nidani yagisi. 21 Takari kwaya ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ubumpu Kunumau Kawapuwani Apunai nau aita posugana ki yonai okamupu. Ko apunu nima nau nidani yagisi ki ka aita ewa ka e bita kawaya daganani bananapoto. Akae, apunu ki eba wenawagubena ki ka e nene baganai." Iyesu inako wagubu.

Kupe siyarai
(Mateyu 26:26-30; Ruki 22:14-20; 1 Korini 11:23-25)

22 Mu kupetagamawa idiwa da paunau ka Iyesu bani buredi mo wadubu Mamanuga God bameya parauwena piripiri gerepupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu, wagubu ke; "Bani buredi yau ka nau kwakwarepuni ki pokere tepumuri kupumuri."

23 E inako wagubu manako ade kapa mo wadubu Mamanuga God bameya ade parauwena manako tagebu ewapuru mena kubamupu. 24 Kubamawa da kamadumpu ka e tadebu, wagubu ke; "Awana 'waeni' daragai yau ka nau darani. Nau Mamai naiya iyapana ropani kawaya mu iyamaga nene gwaiyaba kaimatanawena ki mibai wenawagana ki nana ka nau karako posugani manako nau darani baiyagisi kaworoto. 25 Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Awana daragai yau ki nau ewa mo eba kubarani. Ko aita ewa, nau Mamai God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya tondoni makeya ki ka nau awana 'waeni' waunai mosi kubarani." 26 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka mu Mamanuga God e si umayo pokaiya tepamupu manako kayatagubu kaimpu ripa 'oripi' wenatagubu ki kweyai yamupu.

Iyesu kataiya da apunu Pita yagisi bodaboda
(Mateyu 26:31-35; Ruki 22:31-34; Diyoni 13:36-38)

27 Mu kayatagubu kaiwa ka Iyesu yona mo tadebu, wagubu ke; "Nau kataineya da wi kuduba waunitau nau kamadisinimuri kudu wakapaiwagi kaiwagi mibai ka takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi nau nene oka inako tapu, wagubu ke; 'Aita ewa ka Mamanuga God papa sipi kwayuba-tamiyau apunai miniyoto poyo manako papa sipi kuduba daburipomoto mu mubo mubo kayatagisi.' "

28 Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; "Nau posugani ade iyasugani kirani uburani ki nau yabiri kayasugani tawana Gariri rabineya wi nawanaga ika tondoni."

29 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; "Kau nidiyei kabukabuwa ragidai dai ka bani kau kamadinimoto kudu wakapatagisi kayatagisi ko nau kau eba kamadiniyani kayasugani."

30 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Pita, nau mibai nidiyani wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwogowa bodaboda da kau eba kataigeya nau. Kau inako nuwogowa were ewa ka kokoroku apeya yagisi manako nawaru puruyagisi."

31 Iyesu inako wagubu ko apunu Pita e midi minibu, wagubu ke; "Akae, nau inako eba suwagani ko kau ponuwagi ki ka nau mete posugani." Apunu Pita inako wagubu manako Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba Pita umunui kawareya ki mu mete tagubu.

Iyesu tawana Gesemane rabineya guriguriwena
(Mateyu 26:36-46; Ruki 22:39-46)

32 Mu kayatagubu kaiwa da tawana Gesemane bautagubu ka Iyesu mu munatapu,
wagubu ke; "Wi yewe idiwoi ko nau niya mena kaniyani nau Mamai bameya gurigurisug-
ani." 33 E inako wagubu manako ubupu apunu Pita yo Diyemesi yo Diyoni ki mu mena
waratapu mete kayatagubu.

Ki makeya ka Iyesu nuwaboya kawaya wainapupu ade e rabinai giriwena pasuwena ki
pokere e kowakowaiyoma ki emitapu tadebu, wagubu ke; 34 "Nau karako nuwaboya kawaya
daganani wainapakani ade nau rabinani giripakani pasurakani. Wi yewe yabu yabu idiwoi
ko oro eba ukwopoi."

35 E inako tadebu kamaditapu kanibu e ebo mena ubupu manako kwarisiwena wairau
ukwapu e Mamai bameya guriguriwena, wagubu ke; "Mamai, berokoi nau karako ba-
nanapani ki kau surupi bo?" 36 Ade wagubu ke; "Mamai, Mamai, kau badidi wainapiyei
nuwagi ki kuduba wenayagisi. Nau nuwaboyani kerarai kapa tegebi ki nau eba kubarana
wainapakani ki pokere kapa ki wadi kayanuwagi. Ko Mamai, kau kaubo nuwageya ki
kwaenuwagi ko eba nau nuwaneya ki kau kwaenuwagi."

37 Iyesu inako guriguriwena manako e ade wirawena bauwena ka e tadeyau kabukabuwa
ragidai ki ika ukwa-pamawa emitapu. Emitapu, wade yabuyabutapu, manako e apunu
Pita si daikere Saimoni empupu sibu, wagubu ke; "Saimoni, kau ukwerei bo? Nau eba
rowarowa kanibuwani ko kau yabu eba tondei. 38 Yabu yabu idiwoi ade Mama-nuga God
bameya guriguriwogoi da gwede mosi eba baiyagisi wi rabinaga kweyoto wira. Wi nuwaga
notaga ka bani kasiyara wainapiyamu ko wi kwakwarepuga ka kasiyarai pa mena."

39 Iyesu inako tadebu manako wirawena kanibu e Mamai bameya naiya guriguriwena
ki kawareya ade guriguriwena. 40 E guriguriwagawa da kamadubu ka e ade wirawena
bauwena manako e kowakowaiyoma ki yabu-maga ade bisi kayawena ukwapamawa
emitapu. Emitapu ade wade yabu-yabutapu ko mu yona denai e siyamana ki mu
babatagubu.

41 Ko Iyesu ade kanibu e Mamai bameya guriguriwagawa da kamadubu manako ade
wirawena bauwena ka e kowakowaiyoma ki ade ukwapamawa emitapu. Emitapu ka e
tadebu, wagubu ke; "Wi oro mena ukwapamu idiwu. Ko karako kewowena. Kunumau
Kawa-puwani Apunai nau marani wana bauwena da nau nidani wagubu apunai baiyagisi
nau wadisiniyoto manako iyapana beramaga berokoi ragidai mu idamaga rabineya nau
tamusiniyoto. 42 Ki pokere kimuri ubumuri da kaigomu. Nau yogoni wagubu apunai ki
burida bauwena empumuri."

Iyapana Iyesu wadumupu
(Mateyu 26:47-56; Ruki 22:47-53; Diyoni 18:3-12)

43 Iyesu yona ki wagawa makeya ka mu apunu Diyudiyasi ika matarau bauwena emupu.
E ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu apeya ki apunai
mosi. Diyu ragidai mu kawakawaimuguma yo Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai yo Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ki mu iyapana ropani
kawaya tonotampu karako ta yo kepata inako temupu apunu Diyudiyasi bananamupu
mete bautagubu. 44 Yawatau ka yogo wagubu apunai ki iyapana ki tadebu, wagubu ke; "Nu
kaigamu usi baigamu ki ka wi nau mena emisiniyoi manako apunu ki nau kiyauyauponi
ki e wi naigida mena wadumuri dokodoko kaiwagi." 45 Apunu Diyudiyasi inako tadebu
ki pokere mu karako bautagubu ka e deni mena kanibu Iyesu bameya bauwena manako
paraupupu sibu, wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai." E inako wagubu manako Iyesu
kiyauyaupupu.

46 E kiyauyaupiyawa emupu ka iyapana ki kaimpu Iyesu wade doko-dokomupu ubumawa.
47 Ki makeya ka Iyesu mete iwa apunai mosi kereba wadubu iyara apunai ki mosi e wenagui
mebu puru. Bidara wadubu apunai ki e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
kawaimaga e bigabigai apunai mosi.

[48] Ko Iyesu iyapana ki emitapu manako tadebu, wagubu ke; "Nau ka eba yawiyawirai.
Wi ta yo kepata wi tawagau kamaditampena pa baigu-mpena ka baganai ko wi gwede
nana ki mete temupu nau yawirani baigubu? [49] Nau maramara Mamanuga God e Tawai
rabineya wi nidiyekeya kabu-kabuwa tondekeya ko wi badidi pokere mara ki makeya
nau eba wadisinimupu? Ko baganai; Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai takari kawaya e yonai oka badidi tampu ki mibai karako wenayagisi."
[50] Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba e
kamadumpu wakapatagubu kayatagubu. [51] Ko yaraga mosi aukwara mena utawena
ika Iyesu eweya kaniyawa ki iyara ragidai e emupu manako mu e wadamana ki nana
wadumupu paeremupu e aukwarai mena wadumupu rika, [52] ki pokere apunu ki ni matarau
wakapawena kayawena.

Iyapana kawakawai Iyesu siyamawa wirawira
(Mateyu 26:57-68; Ruki 22:54-55, 63-71; Diyoni 18:13-14, 19-24)

[53] Iyapana ki Iyesu wadumpu dokodoko kayatagubu kaiwa da Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawaimaga tawaiya bau-tagubu. Diyu ragidai kawakawai-
muguma kuduba Iyesu siyamana wirawira ki nana mete ika bautagubu dibimupu idiwa.
[54] Apunu Pita Iyesu eweya weke-wagawa yabadawa da tawa ki kakapareya tewena imatau
bauwena manako kanibu iyara ragidai mata pasumpu ika idiwa ki mu paunamugu tondubu
mete mata empiyawa tondawa.
[55] Iyapana kawakawai Iyesu siyamana wirawira ki nana ika dibimupu idiwa ki mu
nuwamugu e paerei mo kwaene-pamana bananapamana da mu ki pokaiya e minimana
po ki nana ko mu kwaenepamawa idiwa ko mibai mo eba bananamupu. [56] Iyapana ropani
kawaya ubumpu mu mubo nuwamugu nuwa-mugu beratagamawa ko mu rabinamaga ka
eba eyaka mena ki pokere mu mibai mo eba bananamupu.
[57] Mu inako tagamawa idiwa da tagamawa idiwa da paunau ka iyapana dai ubumpu bera
inako tagubu ke; [58] "Apunu yau wagubu ki nu wainamipi, e wagubu ke; 'Mamanuga God e
Tawai iyapana idamugu wadumupu ki nau koritapani manako mara apeya eyaka rabineya
ka nau tawa ki waunai ade yadani. Ko tawa nau yadani ki ka eba iyapana mu idamugere
wadamu ki maba nau yadani.' E inako wagubu ki nu wainamipi." [59] Iyapana ki inako tagubu
ko mu mete rabinamaga ka eba eyaka mena ki pokere mu mibai mo eba bananamupu.
[60] Ki makeya ka mu kawaimaga ki ubupu Iyesu manupupu, wagubu ke; "Yona mu tagubu
ki kau denai mo nuwagi bo pa mena? Kau sisiyagi tagubu ki kau wainapiyei mibai bo
bera?" [61] E inako manupupu ko Iyesu yona denai mo eba wagubu ko pa tondawa ki pokere
mu kawaimaga ki ubupu e ade manupupu, wagubu ke; "Mamanuga God si tepapemei e
Gubagai ki kau baganai bo? Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki kau baganai? Kau kiya
sisiyagi karako matarau nuwagi da nu wainapamu."
[62] Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai kawaimaga yona ki wagubu ka Iyesu
denai e sibu, wagubu ke; "Ki ka nau. Nau ka Kunumau Kawapuwani Apunai. Aita ewa ka
nau uburani nau Mamai Kasiyarai Kawaya Apunai e idai garu deneya tondoni ki wi nau
emisinimuri manako nau kunumau oroguma kawareya ade wirasugani bausugani ki wi
nau mete emisinimuri."
[63] Iyesu yona ki wagawa makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga ki e yabui dara wirawena manako e ubupu e eya midi tatamai wadubu tegere
manako iyapana ika idiwa ki manutapu, wagubu ke; "E yona berawena Mamanuga God
e si giripupu ki wi wainamupu bo? E eya wagubu ki pokere yona yau yewe kewowena
wainapakani. [64] Apunu yau Mamanuga God bameya berawagau ki pokere wi wainapiyamu
da nu karako e bameya badidi kwaigamu?" E inako wagubu manako kawakawai ragidai ki
kuduba ewapuru mena mu idamaga gurai Iyesu naureya ugwadumpu ragiragi, tagubu ke;
"E Mamanuga God e si giripiyau ki pokere e denai karako poyagisi."
[65] Mu inako tagubu manako mu dai kimpu ubumpu Iyesu tepotepopamawa mu idamaga
e yabui bodapamawa ade dai e kwanabeya minimawa manako waegeyageyamapamawa,

tagamawa ke; “Ki nima nunibu? Kau mibai Mamanuga God e Gubagai ki kau nima nunibu ki e si nuwagi da nu wainapamu.” Ta ragidai dai mete bautagubu e minimawa.

Apunu Pita wagubu bodaboda
(Mateyu 26:69-75; Ruki 22:56-62; Diyoni 18:15-18, 25-27)

66 Ki makeya ka apunu Pita ika imatau tondawa manako Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga e bigabigai kwaewagawa munu ridai mosi ika bauwena e em-pupu. 67 E Pita ika mata empiyawa tondawa empupu manako yabu doko-dokopupu sibu, wagubu ke; “Kau tawana Nasareta apunumaga Iyesu e mete iwa eminibuwani.” 68 Ko Pita denai wagubu bodaboda, wagubu ke; “Kau nima nene nuwegei? Kau yonagi ki nau eba wainapakani.” E inako wagubu manako kipu ubupu kanibu tawa kakapareya uburawa manako ki makeya ka kokoroku wagubu.

69 E ika uburawa ka ridi ki ade bauwena e empupu manako wirawena iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; “Apunu burida ka mu wadumupu apunai ki e mete iwa apunai mosi e kiyabui empakani.” 70 E inako wagubu, ko Pita ade wagubu bodaboda.

Mu idimpu eba rowarowa ka iyapana ika idiwa ki Pita naigida mena yabu dokodokomupu manako simupu, tagubu ke; “Nu katainugu da kau ka e mete iwa apunai mibai kau ka tawana Gariri apunai.” 71 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e midi minibu, wagubu ke; “Apunu ki nene iwagamu ki nau eba kataineya. Mamanuga God e kataiya da nau yona mibai suwagakani.”

72 E yona ki wagawa makeya ka e kokoroku ade wagubu wainapupu manako e wenagui paparawena Iyesu naiya badidi wagubu ki wainapupu. Iyesu naiya e inako sibu, wagubu ke; ‘Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwogowa bodaboda da kau eba kataigeya nau, ko ki eweya ka kokoroku apeya yagisi manako nawaru puruyagisi.’ Iyesu naiya inako wagubu ki makeya makeya Pita wainapupu manako e rabinai makariwena yadi kipu.

15

Iyesu apunu Pairasi e yabareya ubupu
(Mateyu 27:1-2, 11-14; Ruki 23:1-5; Diyoni 18:28-38)

1 Nawaru dumai tarawa ka Diyu ragidai mu kawakawaimuguma kuduba yonatagubu kewowena ade mu rabinamaga eyakamenawena ki pokere mu Iyesu wadumpu e idai umamupu dokodoko manako bananamupu kaya-tagubu piyara ragidai mu kawaimaga Pairasi bameya bautagubu. 2 Bautagubu ka apunu Pairasi ubupu Iyesu manupupu, wagubu ke; “Diyu ragidai mu kaiwawo-maga kawai ki kau baganai bo?”

Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ena, ki kau ba nuwegei.”

3 Iyesu inako wagubu ko iyapana kawakawai Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai bautagubu e kawareya kawareya naripamawa bera ropani kawaya siyamawa, 4 ki pokere apunu Pairasi wirawena Iyesu ade sibu, wagubu ke; “Kau yona denai mo nuwagi bo pa mena? Mu rowarowa kawaya kau mena kekeniyamu idiwu ko kau pa tondei.” 5 Ko Iyesu yona denai mo eba wagubu ki pokere apunu Pairasi e notai babawena.

Apunu Pairasi ubupu mu Iyesu minimana po wagubu
(Mateyu 27:15-26; Ruki 23:13-25; Diyoni 18:39–19:16)

6-7 Karako ka iyapana dai dibura-tagubu ika idiwa. Mu naiya yawira kayatagubu kawakawai ragidai dai namutampu ko mu paunamugu ka apunu mo si ka Barabasi ika mete tondawa. Diyu ragidai mu bususumaga ka kwamura makeya makeya ‘Mama-nuga God Nu Raurunibu Poragai’ poragatagamawa ki kawareya ka mu dibura apunai mo eyaka mena e si tagamawa manako apunu Pairasi dibura gudui kwaipiyawa manako si tagamawa apunai ki pa bauwagawa kayawagawa. 8 Mu bususumaga inako ki pokere iyapana karako apunu Pairasi bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Kau kwamura makeya makeya kwae-nugei ki kau karako mete kwaenuwagi dibura gudui ade kwaipi bo?”

9-10 Iyapana inako tagubu ko apunu Pairasi e rabineya mena wainapupu da Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu nuwarorotagubu ki pokere mu Iyesu wadumupu

e idai rabineya tamupu. E notai inako wagubu ki pokere e denai iyapana ki manutapu, wagubu ke; "Wi nuwagau nau uburani manako Diyu ragidai wi kaiwawoga yau e idai rikapani da e baiyagisi kayayagisi bo?"

11 Ko Diyu ragidai kawakawai-muguma ki garugaru mena bautagubu iyapana ika idiwa ki mu rabinamaga kupamupu, tagubu ke; "Iyesu bauwagana kayawagana ki nana eba iwagi ko apunu Barabasi e si iwagi da e baiyagisi kayayagisi." Mu inako tagubu ki pokere iyapana kuduba apunu Barabasi e si tagubu.

12 Ko apunu Pairasi iyapana ade manutapu, wagubu ke; "Ko Diyu ragidai wi kaiwawoga siyamawa apunai yau e bameya ka nau badidi kwaesugani?" 13 E yona ki wagubu ka iyapana mu bonanamaga ragiragi kawaya denai tagubu ke; "Wadumuri ripa korosi naureya ikokopumuri da e poyagisi."

14 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi iyapana ki ade manutapu, wagubu ke; "E poyagisi ki mibai ka badidi? E paere badidi kwaewena?" Ko mu kawareya kawareya bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke; "Wadumuri ripa korosi naureya ikoko-pumuri da e poyagisi."

15 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e iyapana rabinamaga bagiwagana ki nana dibura gudui kwaipupu manako apunu Barabasi matarau bauwena kayawena. Ki eweya ka e ubupu piyara ragidai tadebu da mu Iyesu kuwe pokaiya minimana ki nana wagubu manako ewa kanibu Iyesu wadubu mu idamugu tapu, wagubu ke; "Wadumuri ripa korosi naureya e minimuri poyo."

Piyara ragidai Iyesu waegeyageyamapamawa
(Mateyu 27:27-31; Diyoni 19:2-3)

16 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu mu kawaimaga tawai rabineya kaimpu manako kowamuguma nene tagubu bautagubu ewapuru mena ika dibimupu idiwa. 17 Mu aukwara daragai bagi kawaya mo wadumpu Iyesu monaga-mupu ade impunewa tempu e debaiya painimupu, 18 manako waegeyageyama-pamawa, tagamawa ke; "Kaiwa kaiwa, Diyu ragidai Kaiwawomaga Kawaya."

19 Mu inako tagamawa, e debaiya auda were minimawa ade e kiyabuiya tepotepopamawa manako e yabareya ramatamaga kawareya ubumpu parau beratagamawa. 20 Mu inako waegeya-geyamapamawa da kamadumpu, aukwara daragai bagi kawaya ki ade rikamupu e ebo midi tatamai ade umampu kwempu manako ripa korosi naureya minimana po ki nana wadu-mpu kayatagubu.

Mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu
(Mateyu 27:32-44; Ruki 23:26-43; Diyoni 19:17-27)

21 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kayatagamawa ka tawana Sairini apunu-maga mo si ka Saimoni ika gwabau gari tagaiya yabadawa da yawatau banana-mupu. Bananamupu ka mu e Iyesu korosi kawarapana ki nana simupu manako apunu Saimoni ubupu ripa korosi ki kawarapupu. (Apunu Saimoni e ka Arekisanda yo Rupai mu mama-maga.)

22 Mu Iyesu wadumpu kaimpu tawana mo si ka 'Gorogata' tagamu ki bautagubu. Si 'Gorogata' ka keyakeyai ko ki mibai ka Deba Suwana. 23 Ika bautagubu ka mu ripa otai suwakarai mosi awana 'waeni mete wiramupu ki Iyesu kubarana ki nana e kwemupu ko e awana ki eba kubabu. 24-25 Didiburu madega kaidenai pisikanawagawa makeya ka mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu manako piyara ragidai ubumpu e midi tatamai rikamupu ki yanuwa munta mo pokaiya nida kasiwaratagubu. Nima si yanuwa ki rabineya yabiri bauwena ki e ubupu Iyesu midi tatamai ki e wadubu. 26 Iyesu powagana ki kerarai ka mu oka pokaiya inako tamupu, "Yau ka Diyu ragidai mu Kaiwawomaga'. 27-28 Mu Iyapana berokoi apeya mete ripa korosi naureya ikokotampu ki mosi ka Iyesu e idai garu deneya ade mosi ka e idai tenene ki deneya. Mu inako kwaetagubu ki ka Mamanuga God e okai takari kawaya badidi wagubu ki makeya makeya mu kwaetagubu. Oka ki wagubu ke; 'Kuwa ragidai mu paeremaga bimbinai banana-mupu ki daikere e mete bananapupu.'

[29] Iyapana ika esidaeridatagamawa kaiwa kebomawa Iyesu emupu ka mu debamaga
gipamawa e waegeyageyama-pamawa, tagamawa ke; ‘Kau karako kiri uburi da nu kau
eminiyamu. Kau naiya nuwagibi da kau Mamanuga God e Tawai ki koritapana mara
apeya eyaka rabineya tawa waunai mo ade wadana nuwagibi, [30] ki pokere karako kau
kiya kasiyaragi pokaiya ripa korosi ki kamadi kawari iyanuwagi da nu kau eminiyamu.”
[31] Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai ki mu mete kina Iyesu gwaigwitapamawa, tagamawa ke; “E iyapana iyatamiyawa
ko e eya iyawagana ka badidi pokere e kasiyarai pa mena. [32] E mibai tawana Isiraero ragidai
nu Kaiwawonuga ade nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki ka e ebo ripa korosi ki kamadini
kaworoto da nu yabunugere empamu manako sumapamu.” Iyapana apeya e madanai
daikere daikere ikokotampu ki mu mete kina Iyesu inako waegeyageyama-pamawa.

Tawana sisipu umapu
(Mateyu 27:45-56; Ruki 23:44-49; Diyoni 19:28-30)

[33] Madega paunau wadawa makeya ka tawana kuduba sisipu umapu ko ade madega
kanibu kekerawagawa napusi apeya eyaka wadawa makeya ka sisipu ki ade negawena.
[34] Sisipu ki ade negawagawa makeya ka Iyesu e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Eroi,
Eroi, rama sabaktani.” Ki mibai ka; ‘Mamani God, Mamani God, kau badidi pokere nau
kamadisinibi?’
[35] Iyapana dai ika ubumawa e yonai ki wainamupu, ka mu tagubu ke; “Wainapumuri, e
oragai apunai Eraidiya nene wena siyanau.”
[36] Apunu mosi dabuwa tenai mo wadubu garupupu awana suwakarai rabineya kaupupu
manako sikurupupu Iyesu umuneya tapu da e kubarana ki nana manako wagubu ke;
“Idiwomu empomu. Oragai apunai Eraidiya baiyagisi e ripa korosi naureya yadini pakara
bo?”
[37] Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya wagubu manako e nonai toporuwena powena.
[38] Iyesu powagawa makeya ka aukwara mosi Mamanuga God e Tawai rabineya gudu
maba uburawa ki paunau tegerewena, esida da erida. [39] Piyara apunai mosi ika ripa korosi
kerareya uburawa ki Iyesu bonanai ragiragi kawaya wagubu ki wainapupu ade e badidi
maba powena ki mete empupu ki ka e wagubu ke; “Mibai, apunu yau e ka Mamanuga God
e eya Gubagai.”
[40] Ridi dai ika uwamau Iyesu em-pamawa ubumawa mu paunamugu ka ridi Meri
Magidarini, ridi Saromi, ade apunu Diyemesi marai yo apunu Diyose mu inamaga si
ka Meri. [41] Iyesu naiya tawana Gariri rabineya umawa wadawa ki makeya ka ridi ki e
wadamawa tekateka waitapamawa iwa. Ade ewa, e natere Diyerusaremu kayawena ki
makeya ka ridi ropani kawaya dai ki e mete ewakumapamawa, ko mu mete kina karako
bautagubu ika empamawa ubumawa.

Apunu Diyosepa Iyesu kwakwarepui ragu tapu
(Mateyu 27:57-61; Ruki 23:50-56; Diyoni 19:38-42)

[42-43] Diyu ragidai mu kawaimaga mosi si ka Diyosepa. E tawanai ka Arimasiya. Iyapana e
werei tagamawa mibai ka e berai bagi kawaya. E maramara Mamanuga God notapiyawa
ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai bauwagana nawanai mete
tondawa.
Kemora nene ka apunu Diyosepa yabarayabara apunu Pairasi bameya kayawena
manako Iyesu kwakwarepui ki genei wagubu da e wadana onono-pana ki nana. [44] Apunu
Pairasi Iyesu powena yonai ki wainapupu ka e wakapa giriwena piyara apunai mo nene
wagubu manako manupupu, wagubu ke; “E ororeya mena powena ki mibai?”
[45] “Ena, e ororeya mena powena.” Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e ubupu apunu
Diyosepa kayawagana Iyesu kwakwarepui ononopana ki nana wagubu.
[46] Apunu Diyosepa kayawena aukwara bagi kawaya mo gimarapupu wadubu kayawena
ripa korosi kerareya bauwena manako e kowaiyoma mete kina Iyesu kwakwarepui ripa
korosi naureya wadumupu kwarisi manako aukwara ki pokaiya gerowomupu. Gerowopa-
mawa da kamadumpu ka mu e kwakwarepui wadumpu kayatagubu ragu mosi ki iyapana

idamugu ukwa-mupu ki rabineya tamupu manako bowa kawaya mosi gwairimupu ragu
umunai ki minimupu bodamupu. 47 Mu inako kwaetagamawa ki ka mu ridi Meri Magidarini
yo apunu Diyose e inai si ka Meri mu yabumugu kwaetagubu.

16

Iyesu powena ko e ade iyawena kipu ubupu
(Mateyu 28:1-8; Ruki 24:1-12; Diyoni 20:1-10)

1 Diyu ragidai aiyatamaga marai ki idiwa da kewowena makeya ka ridi Meri Magidarini,
ridi Saromi ade apunu Diyemesi e inai si ka Meri ki kimpu ubumpu ripa otai aurai
bagi kawaya dai gimaratampu da mu ewa kayatagamana Iyesu powena e kwakwarepui
monagapamana ki nana. 2 Pura kawaiya didiburu mena madega posiwagawa makeya
ka mu kimpu ubumpu Iyesu kwakwarepui ragu rabineya tampu ki empamana ki nana
kayatagubu. 3 Mu kayatagubu kaiwa da yawatau ka mu muga manu kasiwara-tagubu,
tagubu ke; "Bowa kawaya ragu katamurui minimpu bodampu ki nima waitaniyoto da nu
gwairipamu?" (Mibai ka bowa ki ka kawaya eba marai.)
4 Mu inako manu kasiwaratagamawa kaiwa da buri bautagubu ka mu yabu tampu
manako bowa ki ororeya mena gwairiwena emupu. 5 Emupu manako ragu rabineya
kaimpu yabu tampu ka mu yaraga mosi e midi tatamai poe rowarowa kawaya umapu ki
mu idamaga garu deneya ragu rabineya tondawa emupu. Empamawa ka mu notamaga
kowena kodabamaga kamupu.
6 Ko apunu ki mu tadebu, wagubu ke; "Wi notaga eba koyogono. Nau kataineya da wi
tawana Nasareta apunumaga Iyesu ripa korosi naureya minimpu poyo yewe ragu tampu ki
e midi kwakwarepui empamana ki nana baigubu. Ko e yewe eba ukwarau. E ororeya mena
iyawena kipu ubupu kayawena. Mu tampu watai yau karako yewe empumuri. 7 Wi karako
kaiwagi e tadeyau kabukabuwa ragidai apunu Pita e kowaiyoma mete tademuri, iwagi ke;
'Iyesu naiya mena nidibu da e yabiri kayawagana tawana Gariri rabineya wi nawanaga ika
tondana ki nana wagubu ki pokere wi karako e eweya kaiwagi tawana Gariri rabineya e
bananapumuri."
8 Apunu ki inako wagubu ko ridi ki kudu wainamupu ragu kamadumpu manako yona mo
eba tagubu ko mibi didigurai garumupu kayatagubu.

Iyesu ridi Meri Magidarini e bameya matarawena
(Mateyu 28:9-10; Diyoni 20:11-18)

9 Iyesu pura kawaiya didiburu mena ade iyawena kipu ubupu ka e yabiri ridi Meri
Magidarini e bameya matarawena. Ridi ki ka naiya keyai berokoi ida daikere kewowena
daikere apeya (7) e rabineya idiwa manako Iyesu mu siwakeketapu ki ridai. 10 E Iyesu iya-
wena empupu ka e kayawena Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai Iyesu nene nuwaboy-
atagamawa yadi wadamawa idiwa ki mu bamamugu bauwena manako e Iyesu iyawena
matarau empupu ki sisiyai mu tadebu. 11 Mu e yonai ki wainamupu ko mu e eba sumamupu.

Iyesu e kowakowaiyoma apeya bamamugu matarawena
(Ruki 24:13-35)

12 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya tawana mo kayatagubu
yawatau kaiwa manako Iyesu kiyabui wirawena ebo mo wenawena ki mu emupu. 13 Mu ade
wiratagubu kayatagubu kowamuguma tademupu ko mu yonamaga ki ka mu kowamuguma
ki eba sumamupu.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai bamamugu matarawena
(Mateyu 28:16-20; Ruki 24:36-49; Diyoni 20:19-23; Bususu 1:6-8)

14 Siyareya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu eyaka
mena bani ku-pamawa idiwa manako e eya mu bamamugu matarawena. E iyawena
kipu ubupu ki sisiyai ka iyapana dai naiya bautagubu mu tademupu ko mu yonamaga ki
eba mu sumamupu. Mu rabinamaga ka ragiragi kawaya ki pokere Iyesu mu sisibatapu
manako tadebu, wagubu ke; 15 "Karako kimuri ubumuri tawana tawana kuduba, madega

kauwagau madega posiwagau ki kaiwagi nau yonani bagi kawaya yau iyapana tadeyoi
iwoi. [16] Iyapana nima nau sumasiniyoto ade nau sini pokaiya siruwayagisi ki ka e iya
waunai yadini. Ko iyapana nima nau eba sumasiniyoto ki ka e bita bananapoto. [17] Nau
sumasinimono ragidai mu ka nau kasiyarani pokaiya matakira ebo ebo kwaetogomono;
Nau sini pokaiya ka mu keyai berokoi siwakeketamono da keyai berokoi ki matarau
baitogomono kayatogomono. Mu tenawarimaga ka wirayagisi da mu yona naiya eba
tagamawa ki mu togomono. [18] Motamota berokoi mu metamini ki ka mu eba popotagisi
ade mu awana berokoi mo kubomoto ki ka mu mete eba popotagisi. Mu idamaga sigira
ragidai kawarimugu nakapomono ki ka sigira ragidai ki iyatagisi."

[19] Nu Kaiwawonuga Iyesu yona ki wagubu kewowena ka kasiyara mo kawapu e wadubu
tepapupu kunumau yapu kayawena manako Mamanuga God e idai garu deneya e tapu
tondubu. [20] Ko e tadeyau kabukabuwa ragidai ki mu kayatagubu tawana tawana, madega
kauwagau madega posiwagau ki e sisiyai iyapana tademawa iwa. Nu Kaiwawonuga
mu kasiyara tageyawa manako kasiyara ki pokaiya ka mu matakira ebo ebo mete
kwaetagamawa iwa. Iyapana matakira ki empamawa pokaiya ka mu yonamaga ki mete
mibipamawa sumapamawa.

Ika kewowena.

RUKI
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Ruki okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Ruki okapupu yau rabineya ka Iyesu e wenawena bususui, e kawayawena upi badidi kwaewagawa umawa ki bususui ade e powena ko ade iyawena kipu ubupu kunumau kayawena ki bususui

Oka yau rabineya ka Iyesu sigira ragidai ropani kawaya iyatamiyawa ade Mamanuga God e kasiyarai pokaiya matakira ebo ebo kwaewagawa ki bususui mete kina.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Apunu Diyoni ade Iyesu wenatagubu *1:5–2:52*
Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e upi *3:1-20*
Iyesu siruwa kawapu ade kerapu wadewade e bameya bauwena *3:21–4:13*
Iyesu tawana Gariri rabineya upiwagawa *4:14–9:50*
Iyesu natere Diyerusaremu deneya upiwagawa kaniyawa *9:51–19:27*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *19:28–23:56*
Iyesu iyawena, matarawagawa, ade kunumau kayawena *24:1-53*

1 Kaiwa kaiwa apunu Teopirasi, nau parauniyakani kawaya kau bamageya.

Nu paunanugu badidi wenawena ki sisiyai ka iyapana ropani kawaya naigida mena wainamupu were oka-mupu. 2 Ade gwede wenawena yabumugere empamawa iyapana tademawa kebomawa ragidai badidi tagubu ki iyapana ki makeya makeya oka tamupu.

3 Nau kawaini Teopirasi, kerareya badidi wenawena yabadawa da karako ki bususui nau mete naigida mena kataisugana ki nana ka nau iyapana manutamekeya ade oka dai mete iyabapekeya manako karako ka nau bususu ki kuduba makeya makeya kau bamageya okapana wainapakani. 4 Iyapana naiya kau badidi ka-buwanimawa ki mibai kau naigida mena wainapana wetawetara ki nana ka nau karako oka yau kau nene tarakani.

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e wenawagana sisiyai

5 Yabiri badidi wenawena ka yau kena; Apunu Erodi tawana Diyudiya ragidai mu kawaimaga tondawa ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyau apunai mosi si ka Sekaraiya ika tondawa. Apunu Sekaraiya e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai dai mu debaimaga si ka Abaidiya e kobaiya tondawa upiwagawa. Apunu Sekaraiya e wainai si ka Erisabeta. E mete kina ka oragai apunai Aroni e momai. 6 Mamanuga God yabuiya ka apunu Sekaraiya e wainai mete kina iya bagi supasupai mena idiwa. Nu Kaiwawonuga e gorai kuduba ki mu naigida mena wiwirapamawa makeya makeya kwaetagamawa idiwa. Mu paeremaga mete pa mena. 7 Ridi Erisabeta e ka kagara tondawa da karako ka e nobomoi mete kina ewapuru maguratagubu.

8 Mara mosi ka apunu Sekaraiya e kowaiyoma mete kina Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwae-tagamawa, 9 manako ki makeya ka e kowaiyoma ki apunu Sekaraiya wine-mupu da e kayawagana nu Kaiwawo-nuga e Tawai rabineya gwede mosi aurai bagi kawaya Mamanuga God e kepakepai kawareya pasurana ki nana. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu goramaga pokaiya ka mu maramara inako kwaetagamawa mu waretamaga mo winepamawa da e upi ki kwaewagana ki nana.

10 Apunu Sekaraiya e ebo mena tawa ki rabineya kanibu manako e gwede aurai bagi kawaya ki pasurana madegai wadawa makeya ka iyapana ropani kawaya ika imatau Mamanuga God bameya guriguritagamawa ubumawa. 11 Ki makeya ka Mamanuga God e aneyai mosi e bameya ika matarawena gwede aurai bagi kawaya pasumu ki kepakepai idanuga garu deneya ika uburawa.

12 Apunu Sekaraiya aneya ki empupu ka e notai kowena kudu mete waina-pupu, 13 ko aneya ki e sibu, wagubu ke; “Sekaraiya, kau kudu eba wainapiyowa. Kau Mamanuga God

bameya gwede nene gurigurinugeya ki e wainapupu mibipupu ki pokere kau wainagi
Erisabeta ka aita romodoyagisi manako kau gubagagi ki wenayagisi. Ko e wenayagisi ki
kau e si Diyoni siyo. [14] Kau gubagagi wenayagisi ki pokaiya ka kau mamama wainapiyowa
ade iyapana ropani kawaya ka e mamamai mete mamamatogomono. [15] Nu Kaiwawonuga
e yabuiya ka kau gubagagi ki apunu kawai mosi uburoto. E awana 'waeni' ade awana
suwakarai mo eba kuboroto, mibai ka e wenayagisi makeya ka Mamanuga God uburoto
e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kau gubagagi bameya tonopoto e rabineya posiyagisi
kasiyara kweyoto. [16] Kau gubagagi pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ropani kawaya mu
notamaga wirayagisi da mu ubumoto nu Kaiwawonuga mu Mamamaga God siyomoto.
[17] Oragai apunai Eraidiya kasiyarai kawaya uburawa ki maba ka kau gubagagi kasiyarai
kawaya uburoto yawata yabiyabiri kayayagisi nu Kaiwawonuga e yawatai meyoto. E
iyapana kawakawai mu notamaga wirapoto da mu munumuguma notatamono, ade
iyapana Mamanuga God e yonai tagararamupu ragidai ki e mu mete wiratamini da mu iya
bagi supasupai idiwana ki yawatai naiya kataitagubu ko tagararamupu ki yawatai mu ade
kataitagisi. Nu Kaiwawonuga e eya iyapanaiyoma mu nuwamaga notamaga ki e wirapoto
da mu Kaiwawonuga e nawanai idiwono."

[18] Aneya yona ki wagubu manako apunu Sekaraiya denai e sibu, wagubu ke; "Nau
badidi kataisugani da yona yau ka mibai? Nau ka apunu magurai ade nau ridini e mete
magurawena."

[19] Ko aneya ki denai wagubu ke; "Nau ka Gebiro, karako Mamanuga God e yabareya
uburakani. E nau tonosinibu da nau yona bagi kawaya yau kau nidiyana ki nana
bausugubuwani, [20] ko nau nidibuwani ki kau eba mibisinibi ki pokere nau karako kau
nidiyani wainapi; Mamanuga God e winepupu marai baiyagisi ki ka nau suwagubuwani
ki mibai makeya makeya wenayagisi. Ko kau nau yonani ki eba sumapipi ki pokere
Mamanuga God uburoto kau umunugi deni mena bodapoto manako kau pa tondowa
yarowa da nau gwaiyaba nidibuwani ki mibai matara-yagisi makeya ki kau tenawarigi
tekatekayagisi manako kau yona ade nuwagi."

[21] Apunu Sekaraiya aneya ki mete yonatagamawa makeya ka iyapana kuduba ika imatau
e nawanapamawa ubumawa. Ko e garugaru eba bauwena ki pokere mu notamaga
babawena, tagubu ke; "E badidi pokere Mamanuga God e Tawai rabineya rowarowa kawaya
inako tondau?" Mu inako tagamawa idiwa.

[22] Apunu Sekaraiya matarau bauwena ki ka e yona wagana kwaewagawa ko gwede
mo e bonanai bodapupu ki pokere e yona mo eba wagubu ko idai mena pokaiya keyai
kwaewagawa. Iyapana e bameya badidi wenawena ki emupu ka mu notamaga wagubu ke;
"E ka bani waro were maba mosi Mamanuga God e Tawai rabineya empupu ki pokere e
inako kwaewagau."

[23] Apunu Sekaraiya e upi Mamanuga God e Tawai rabineya kewopupu manako ade
wirawena e ebo tawaiya kayawena. [24] Mara dai kewowena eweya ka e wainai Erisabeta
romodo-wena. E romodowena siragamu ida daikere ki rabineya ka e tawa rabineya mena
tondawa. [25] E wagubu ke; "Nau Kaiwawoni karako nau waitasinibu. E nuwai notai kawaya
daganani nau nene wainapiyawa ki pokere nau kagara tondekeya manako iyapana kuduba
nau emisinimawa ki midimamai e wadubu kwenupupu."

Aneya Iyesu wenawagana yonai onowa Meri sibu

[26] Ridi Erisabeta romodowena siragamu ida daikere kewowena ki makeya ka Mamanuga
God ubupu aneya Gebiro ade tonopupu kunumau kawapu tawana Gariri bauwena manako
e kayawena natere mo si ka Nasareta bauwena. [27] Ika bauwena ka e kayawena onowa mo si
ka Meri bameya bauwena. Onowa Meri e ka apunu mo mete eba iwa ko e yaraga mo si ka
Diyosepa pokaiya tonabamupu da e uwarana ki nana. Apunu Diyosepa e ka oragai apunai
Dewida e momai.

[28] Aneya ki bauwena Meri sibu, wagubu ke; "Meri, kaiwa kaiwa. Nu Kawainuga God e
nuwaiya po kau. E kawaya daganani kau notaniyau da karako kau wadiniyoto bagi." Aneya
ki Meri inako paraupupu.

[29] Onowa Meri parau ki wainapupu ka e notai babawena, inako notapupu; “Ki ka gwede parui parausiniyau?”

[30] Ko aneya e ade sibu, wagubu ke; “Meri, kau notagi eba koyogono. Nu Kawainuga God e notai kawaya daganani kau nene wainapiyau ki pokere karako ka e deni mena kau wadiniyoto bagi. [31] Nau suwagani wainapi; Kau romodonuwagi manako munu uratanai wenayagisi ki kau e si Iyesu siyo. [32] E kaiwawoyagisi manako iyapana tagisi ke; “Mamanuga Kawai Kunumau Tondau e Gubagai ka yau kena.” Takari kawaya ka oragai apunai Dewida ubupu kaiwawowena ko karako ka nu Kawainuga God kaworoto kasiyara e Gubagai kweyoto manako e uburoto e ripakwarakwarai Dewida e watai yadini kaiwawoyagisi. [33] E kaiwawoyogono manako uburono tawana Isiraero ragidai maramara kwayubatamono tondono ko e kasiyarai ki eba kewoyagisi.”

[34] Aneya yona ki wagubu ka Meri denai e sibu, wagubu ke; “Nau apunu mo mete eba iweya. Nau pa tondekeya ki pokere nau munu asusu badidi wenapani?”

[35] Ko aneya denai e sibu, wagubu ke; “Nu Kawainuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kaworoto kau rabinageya miniyoto siwa manako e kasiyarai kau kawarigeya tondono. Ki pokere munu bagi kawaya ki aita wenayagisi ki e ka nu Kawainuga God e ebo nene manako iyapana tagisi ke; “Mamanuga God e Gubagai ka yau kena.” [36] Nau suwagani wainapi; Kau rakarakagi Erisabeta e ka kagara tondawa da magurawena ko Kawainuga God wagubu ki pokere e karako romodowena. E romodo matara-pupu siragamui ka ida daikere kewowena daikere eyaka mena. [37] Nu Kawainuga God e kasiyarai pokaiya badidi yagisi ki e umuneya ka gwedegwede kuduba wenayagisi.” Aneya ki inako wagubu.

[38] Onowa Meri yona ki wainapupu ka e denai aneya ki sibu, wagubu ke; “Baganai, nau ka Kaiwawoni e bigabigai kwaesugakani ki ridai ki pokere e badidi wagubu ki makeya nau bamaneya wenayagisi.” E inako wagubu manako aneya ki e kamadubu kayawena.

Onowa Meri e rakarai Erisabeta bameya daiyo kayawena

[39] Mara ki makeya ka onowa Meri kipu ubupu manako garugaru mena natere mosi kweyau ika tawana Diyudiya rabineya ki kayawena. [40] E kayawena kaniyawa da natere ki bauwena ka e kanibu apunu Sekaraiya tawaiya yapu manako e rakarakai Erisabeta ika paraupupu. [41] Ridi Erisabeta parau ki wainapiyawa makeya ka e rabineya munu ki geyageyawena manako Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu ridi Erisabeta kawareya minibu siwa, [42] manako Erisabeta ubupu e bonanai ragiragi kawaya Meri sibu, wagubu ke; “Ridi kuduba nu paunanugu ka Mamanuga God kau mena kawaya daganani wadinibu bagi ade munu kau aita wenapi e mete kina ka Mamanuga God deni mena yadini bagi. [43] Ko nau ka eba bagi da nau Kaiwawoni e eya inai nau daiyoni bauwagana mamama kawaya yau nau tegeyana ki nana. [44] Nau suwagani wainapi; Kau nau parau-siniyeya ki makeya ka munu nau romodoneya ki mamamawena yapu kawapu. [45] Nu Kaiwawonuga kau bamageya badidi kwaewagana wagubu ki kau sumapipi ki pokere e deni mena wadiniyana bagi ki mamamai kau wainapiyowa tondowa.” Ridi Erisabeta inako wagubu.

Onowa Meri umayo pokaiya Mamanuga God e si tepapupu

[46] Ko onowa Meri Mamanuga God e si tepapupu, wagubu ke;

“Nau nuwani notani pokaiya karako nau Kaiwawoni e si esida tepa-pakani.

[47] Nau Mamai God e ka nau Iyasinibu Apunai ki pokere nau rabinaneya ka nau mamama kawaya wainapakani.

[48] Nau ka pa iyapana kaina eba bagi ade e bigabigai mena kwae-sugakani ki ridai, ko e nau nene wainapiyau ki pokere nau mibi mamamai tondakani. Mara karako ade ewa ka iyapana kuduba Mamanuga God nau wadisinibu bagi ridai sidimono.

[49] Mamanuga God e kasiyarai ka kawaya daganani esida. E gwede kawaya mosi nau nene kwae-wena ki pokere iyapana nau inako sidimono. Mamanuga God e si ka bagi kawaya esida.

[50] Iyapana naiya idiwa, karako idiwei ade ewa mete idiwono ragidai nu gwedewau e mayapemei ki ka e nu nuwanuwaniyono ade wadiniyono bagi.

[51] E idai roronapupu manako e kasiyarai pokaiya ka e matakira ebo ebo kwaewagawa.
Iyapana yabara kawakawaratagamawa ragidai mu notamaga ade mu muga mete
kina ki e daburitapu mubo mubo kayatagubu.
[52] Yewe wairau kawakawayatagubu ragidai ki mu simaga ka e erida nunupu ade iyapana
simaga wekewena ragidai ki mu simaga ka e esida tepapupu.
[53] Wetei idiwu ragidai ki e bani yo gwedegwede bagibagi tagebu ko gwedegwedemaga
ropani kawaya ragidai ki mu e ida kasikasi tonotapu.
[54] E nu ripakwarakwaranuguma badidi gwaiyabatapu ki e notai eba gogawena. E bigabi-
gaiyoma tawana Isiraero ragidai nu nuwanuwaniyana ade toginiyana ki nana ka e
bauwena.
[55] Nu ripakwarakwaranuga Eburamu e momoiyoma ka nuyo. Mamanuga God nu eba
notagoganibu ko e maramara nu notaniyau, nu nuwanuwaniyau ade nu wadiniyau
bagi."
[56] Onowa Meri umayo pokaiya yona ki wagubu manako e rakarakai Erisabeta mete ika idiwa
da siragamu apeya eyaka kewowena eweya ka e ade wirawena e ebo tawaneya
kayawena.

Iyapana siruwatamana apunai Diyoni e wenawena

[57] Ridi Erisabeta e munu wenapana marai ki bauwena ka e munu uratanai wenapupu.
[58] Nu Kaiwawonuga ridi Erisabeta bameya bagi kawaya badidi kwaewena ki sisiyai e
kowaiyoma, e rakarakaiyoma ade e tawanai eyaka mena ragidai kuduba wainamupu
manako mu ika bautagubu e mete ewapuru mamamatagubu.
[59] Munu ki wenawena e purai eyaka mena kewowena ki eweya ka iyapana e kwakwarepui
wakapamana ki nana bautagubu. Mu e mamai ebokowai siyamana ki wainapamawa, [60] ko
e inai mu bodatapu, wagubu ke; "Pa mena, nu e si Diyoni siyamu."
[61] E inako wagubu ko mu e denai simupu, tagubu ke; "Akae, ki badidi? Kau ewagi mu
paunamugu ka iyapana mo si ka Diyoni ki pa mena wainapemei."
[62] Munu ki mamai e bonanai boda-pupu tondawa ki pokere iyapana mu idamaga pokaiya
keyai kwaetagubu simpu da e munu ki si wagana ki nana.
[63] E yona ki wainapupu ka e oka tarana gwedegwedei nene keyai kwae-wena manako e
oka okapupu ki inako wagubu ke; "E si ka Diyoni". Iyapana e okai okapupu ki emupu ka
mu nota-maga kowena kodabamaga kamupu.
[64] Apunu Sekaraiya oka ki okapupu makeya ka e bonanai ade matarawena manako e
yona supasupai ade wagawa Mamanuga God e si esida tepapiyawa. [65] Tawana ki ragidai
e ade yonawagawa ki matakirai emupu ka mu wakapa giritagubu notamaga kowena
manako mu badidi emupu ki sisiyai ka tawana Diyudiya kweyau ki tawa tawa garugaru
mena kawayawena kayawena. [66] Iyapana kuduba yona ki wainapamawa ka mu manu
kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Munu ki kawayayagisi ki ka e gwede upi kwaeyogono?"
Mu yona ki tagamawa mibai ka mu kuduba kataimugu da nu Kaiwawonuga e eya kasiyarai
munu ki bameya mete kina.

Apunu Sekaraiya ewa badidi wenawagana ki yonai wagubu

[67] Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya munu ki e mamai Sekaraiya
rabineya posiwena kasiyara kwebu da e uburana mara ewa badidi wenawagana ki yonai
iyapana tadeyana ki nana. E ubupu wagubu ke;
[68] "Nu Kaiwawonuga e ka tawana Isiraero ragidai nu Mamanuga God ki pokere e si nu
karako esida tepapemei. E nu bamanugu bauwena gwede umanibu dokodoko ki
e rikapupu.
[69] E nu Iyaniyana Apunai kasiyarai kawaya mo tonopupu nu bamanugu bauwena da nu
e pokaiya iya wadamana ki nana. E tonopupu apunai ki e ka Mama-nuga God e
bigabigai apunai Dewida e momai.
[70] Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-mawa e nene idiwa
ragidai badidi wainamupu ki mu makeya makeya inako okamupu, tagubu ke;

71 'Nu iyaranuguma mu idamaga rabineya idiwei ki e nu rikaniyana ki nana gwaiyabawena,
ade nu giriniyamu pasuniyamu ragidai ki mu kasiyaramaga ki e mete bodapoto.'
72 Nu ripakwarakwaranuguma ki e nuwanuwatamana ki nana wagubu, ade e gwaiyabai bagi
kawaya mu bamamugu wagubu ki e eba notagogapoto.
73-74 E ubupu nu ripakwarakwara-nuga Eburamu badidi gwaiyaba sibu ki maba e karako nu
bamanugu inako mete kwae-yagisi. Nu iyaranuguma mu idamaga rabineya idiwei
ki e nu rikaniyoto teniyoto da nu kudu pa mena yabarayabara e bigabigai mena
kwaigomu.
75 Nu yewe wairau idiwei ki ka nu maramara e nene mena idiwomu ade supasupai bagi
mena kwaigomu."
76 Apunu Sekaraiya Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu, ade wagubu ke;
"Gubagani, aita ewa ka iyapana kau nidimoto, tagisi ke; 'Kau ka Iyarau Tondau Apunai
e bonanai wainapiyei nuwegei ki apunai.' Kau ka nu Kaiwawonuga e yawatai
meyana ki nana yabiri kayanuwagi manako e baiyagisi kau ewageya taneya mena
kayayagisi.
77 Kau e iyapanaiyoma tade da mu bigimaga kuduba ki ka Mamanuga God e notaiya deni
mena surupoto manako ki pokaiya ka mu iya yadini.
78 Mamanuga God e ka nu ragiragi kawaya eba nidiyoto ko e nu nuwaboyanuga wainapoto
ade nuwanuwaniyoto. E iyai tanai bagi kawaya ki e kunuma were tonopoto
kaworoto nu bamanugu baiyagisi,
79 manako iyapana kuduba yewe sisipu idiwei ade po kasiyarai nu umanibu dokodoko
rabineya idiwei ki nu kawarinugu ka tanai ki miniyoto siwa. Nuwabagi rabineya
idiwana yawatai ki e nu kabuwaniyoto."
Apunu Sekaraiya ewa badidi wenawagana yonai ki inako wagubu.
80 Mu munumaga wenawena ki kawayawagawa ade nota supasupai mete wadawa. E
iyapana eba idiwu tawaneya e ebo mena tondawa umawa da e tawana Isiraero ragidai
mu yabara-mugu uburana ki marai bauwena ki makeya ka e iyapana bamamugu matarau
bauwena.

2

Iyesu Keriso wenawena ki bususui
(Mateyu 1:18-25)

1 Mara ki makeya ka apunu kawai mosi si ka Sita Ogatasi yona tono-pupu tawana
Roumi rabineya iyapana kuduba mu mubo tawanamugu kayatagamana simaga tamana ki
nana wagubu. 2 Ki makeya ka apunu Kwiriniyasi tawana Siriya kwayuba-piyawa tondawa.
Iyapana naiya mu simaga inako eba tamawa, 3 ko mu kawaimaga wagubu ki pokere iyapana
tawana tawana idiwa ki karako wira-tagubu mu mubo tawanamugu kaya-tagubu manako
simaga ika tamupu.
4 Mara ki makeya ka apunu Diyosepa natere Nasareta tondawa. Natere ki ka tawana
Gariri rabineya. Apunu Diyosepa e ka oragai apunai Dewida e momai mosi ki pokere e
karako oragai apunai Dewida e naterei si ka Beteriyemu e si ika tarana ki nana kayawena.
(Natere Beteriyemu ka tawana Diyudiya rabineya.) 5-6 E kipu ubupu onowa Meri ki mu e
uwarana tonabamupu ki bananapupu manako natere Beteriyemu kayatagubu. Ko onowa
Meri e ka romodo matarapupu ki pokere mu kaiwa idiwa da bautagubu ka e munu
wenapana makarai waina-pupu. 7 E munu wenapana makarai wainapiyawa ko natere
Beteriyemu rabineya ka iyapana posiwena ukwapamana watai pa mena ki pokere mu
idiwa da e gubagai amu suwakarai ki wenawena ki ka e ubupu munu ki aukwara pokaiya
sikwapupu manako kanibu papa burumakau bani kupamu ki tenamaga mo rabineya tapu
ika ukwarawa.

Papa sipi baikamutagamawa ragidai

8 Kemora ki rabineya ka papa sipi baikamutagamawa ragidai dai ika gwabau mu papa-
muguma kwayuba-tamawa idiwa, 9 manako Mamanuga God e aneyai mosi mu bamamugu

matarawena. Mu aneya ki empamawa idiwa ka Mamanuga God e eya sinini tanai mu
kawarimugu kawapu tawana minibu siwa manako mu kudu waina-mupu didiguramaga
mete wagubu. [10] Ko aneya ki mu tadebu, wagubu ke; "Kudu eba wainapiyoi. Nau yona
bagi wadubuwani kawapuwani iyapana tawana tawana kuduba wi rabinaga bagiwagana
mamamaigamana ki nana. [11] Kemora yau rabineya ka wi Iya Negeyana Apunai wenawena
oragai apunai Dewida e tawaneya. Munu wenawena ki e ka Keriso, wi Kaiwawoga. [12] Ko e
badidi maba wenawena ki nau karako wi nidiyani da wi kaiwagi e empumuri mibipumuri;
Wi munu wawayai aukwara pokaiya sikwamupu papa burumakau bani kupamu ki tenai
rabineya tampu ukwarau ki e kwaenei kwaiwagi."

[13] Aneya yona ki wagubu kewowena ka aneya ropani kawaya eba bigabigai kunumau
mamataratagubu kawamupu Mamanuga God e si esida tepapamawa, tagamawa ke;
[14] "Mamanuga God kunumau esida tondau e mena si nu tepapemei, ade waira kawareya
ka e iyapanaiyoma nuwaiya po ki mu kuduba ka nuwabagi rabineya idiwono."

[15] Aneya ropani kawaya ki inako tagubu ade wiratagubu kunumau kaya-tagubu ka
iyapana ika gwabau idiwa ki deni deni tagubu kasiwara, tagubu ke; "Edama, natere Be-
teriyemu kaigamu da Kaiwawonuga e gwede yonai wagubu ki nu kwaenepamu empamu."
[16] Mu inako tagubu manako kimpu ubumpu garugaru mena kayatagubu kaiwa da ridi
Meri yo apunu Diyosepa mete kina mu bamamugu bautagubu manako mu munu wawayai
ika tena rabineya ukwarawa ki emupu. [17] Mu e emupu ka mu aneya munu ki e yonai
badidi tadebu ki mu iyapana ika idiwa kabuwatampu. [18] Iyapana yona ki wainamupu ka
mu kuduba notamaga kowena kodabamaga kamupu. [19] Ko ridi Meri e ka yona ki kuduba
wadubu doko e rabineya mena notapiyawa tondawa.

[20] Papa sipi baikamutagamawa ragidai ade wiratagubu kayatagubu. Aneya bauwena mu
badidi tadebu ki mu makeya makeya yabumugere emupu ki pokere mu Mamanuga God
mamama-pamawa ade e si esida mena tepa-pamawa kaiwa.

Mu Iyesu wadumpu natere Diyerusaremu kayatagubu

[21] Pura eyaka mena kewowena eweya ka mu gubagamaga e kwakwarepui wakapamana ki
marai bauwena manako aneya naiya ridi Meri eba romodowena makeya e munu wenapana
si Iyesu siyana sibu ki mu makeya makeya kwaetagubu e si Iyesu simupu.

[22] Oragai apunai Mosisi e gorai wagubu da ridi munu wenapoto ki ka e pura dai pa
tondono manako pura ki kewoyogono makeya ka kiroto uburoto puyo mosi Mamanuga
God bameya taroto. Gora inako wagubu ki pokere apunu Diyosepa e wainai Meri mete
kina idiwa da gora badidi wagubu ki kwaetagamana marai bauwena ki ka mu munumaga
ki wadumpu natere Diyerusaremu kayatagubu manako mu munumaga ki Mamanuga God
nene tamupu. [23] Mu inako kwaetagubu ki mibai ka Mamanuga God e okai mosi wagubu
ke; "Munu uratanai amu suwakarai mo wenayagisi ki ka e inai mamai mu munumaga ki
yadini Mamanuga God nene tamoto." [24] Ade e okai mosi wagubu ke; "Munu wenayagisi
ki ka e inai mamai midiwari umago apeya bo midiwari wabarauwa munai apeya inako
tepomoto manako Mamanuga God bameya puyo naka-pomoto." Oka ki inako wagubu ki
pokere Iyesu e inai mamai kayatagubu gora badidi wagubu ki makeya kwae-tagubu.

[25] Mara ki makeya ka apunu mosi si ka Simiyoni ika natere Diyerusaremu rabineya
tondawa. E ka apunu bagi mosi Mamanuga God mayapiyawa tondawa ki apunai.
Mamanuga God uburana tawana Isiraero ragidai waditamana bagi ki marai bauwagana
ki nana ki nawanai e tondawa ade Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki
e rabineya mete minibu siwa. [26] Mamanuga God e Keyai naiya mena e kabuwapupu
da nu Kaiwawonuga uburana Keriso tonopana gwaiyabai wagubu ki marai ka apunu
Simiyoni e yabere empoto were ewa poyagisi, [27] ki pokere Mamanuga God e Keyai ki karako
bauwena apunu Simiyoni yabiripupu da e Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu. Ki
makeya ka Iyesu e inai mamai gora badidi wagubu ki makeya makeya mu munumaga
bameya kwaetagamana ki nana ika bautagubu, [28] manako apunu Simiyoni mu emitapu
ka e kanibu mu munumaga ki wadubu taiyapupu manako Mamanuga God e si esida
tepapupu, wagubu ke; [29] "Kaiwawoni, kau naiya nau badidi gwaiyabasinibi ki kau karako

makeya kwaenugibi ki pokere karako kau bigabigagi apunai nau eba bodasini ko nau
nuwabagi rabineya waira yau kamadani. [30] Nu Iya Negeyana Apunai tonopipi ki e karako
nau naubo yabunere empuwani. [31] Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
nu iyanuga yawatai ki kau mebi. [32] Munu yau pokaiya ka iyapana kwaiyanai ragidai kau
tanigi matarau empomoto ade e pokaiya ka kau iyapanagiyoma Isiraero ragidai nu sinuga
mete kawayayagisi."

[33] Iyesu e inai mamai apunu Simiyoni mu munumaga nene badidi wagubu ki wainamupu
ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu, [34] ko apunu Simiyoni mu emitapu waditapu
bagi manako e munu ki inai Meri yona yau sibu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapi;
Mamanuga God kau gubagagi yau winepupu da e pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ropani
kawaya pisipisi-tamini gwepomoto ko ade e pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ropani
kawaya iya mete yadini. E pokaiya ka Mama-nuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki
matarayagisi ko ade iyapana ropani kawaya e mete wereyakaurapomoto. [35] Iyapana ropani
kawaya mu wekemaga ki e matarapoto ko kau kiya ka nuwaboya kawaya mosi aita ewa kau
rabinageya ta maba ugwadiniyoto makari negeni." Apunu Simiyoni inako wagubu.

[36-37] Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ridai mosi si ka Ana ika mete
tondawa. E ka apunu Panuero e petei. E kunui ka Asi. Ridi ki e naiya anikawena
apunu naureya tondawa ka kwamura ida daikere kewowena daikere apeya (7), ko e
nobomoi powena kwamura rowarowa kawaya (84) kewowena ki rabineya ka e koboro
tondawa da karako magura-wena. Kemora nawaru ka e Mamanuga God e Tawai rabineya
Mamanuga God e si tepapiyawa ade mara dai Mamanuga God nene bani kamadawa e
bameya guriguriwagawa tondawa. [38] Apunu Simiyoni ridi Meri siyawa da kewowena ki
makeya ka ridi Ana ika mete bauwena manako Mamanuga God paraupupu. Mamanuga
God natere Diyerusaremu ragidai iyatamana ki nana ki nawanai ika idiwa ragidai ki mu
bamamugu ka e munu ki sisiyai mu tadeyawa.

[39] Apunu Diyosepa e wainai Meri mete kina Mamanuga God e gorai badidi wagubu ki
makeya makeya kwaetagubu kewowena ki ka mu kimpu ubumpu wiratagubu mu mubo
nateremaga Nasareta tawana Gariri rabineya ki ade kayatagubu. [40] Mu ika bautagubu idiwa
ka mu munumaga ki kawayawagawa yarawa ade Mamanuga God e deni mena wadubu
bagi ki pokere e nuwai notai supasupai mena kwaewagawa ade katai ebo ebo e rabineya
posiwena.

Munu Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya tondawa

[41-42] Iyesu munu waunai e kwamurai ka ida esida kewowena kerapu apeya (12) kewowena
ki makeya ka e inai mamai mete kayatagubu natere Diyerusaremu rabineya poraga kawaya
mo ika kupamana ki nana. Poraga kawaya ki ka Diyu ragidai e si 'Mamanuga God
Nu Raurunibu Poragai' ki tagubu. Kwamura eyaka eyaka ki rabineya poraga marai ki
bauwagawa ki ka Iyesu e inai mamai poraga ki kawareya kayatagamawa.

[43] Poraga ki kewowena ka mu ade wiratagubu tawanamugu kayatagubu manako mu
wainamupu da mu munu-maga ki iyapana kaparimugu mete ika kawarawa ko ki pa
mena. Mu e ika natere Diyerusaremu rabineya kamadumpu kayatagubu. [44] Mu kaya-
tagubu kaiwa da yawatau ukwapamana kwaetagamawa ka mu munumaga ki eba emupu
ki pokere mu kayatagubu tawa tawa ki mu kowamuguma bama-mugu e kwaenepamawa
iwa. [45] Mu e kwaenepamawa iwa ko eba banana-mupu ki pokere mu wiratagubu natere
Diyerusaremu ade kayatagubu. [46] Ika bautagubu ka mu e kwaenei kwaene-tagamawa iwa
da mara apeya eyaka kewowena eweya ka mu Mamanuga God e Tawai rabineya e ika
tondawa emupu. E iyapana tadeyamu kabukabuwa ragidai ki mu paunamugu tondawa
mu yonamaga wainapiyawa ade yona denai mu mete manutamiyawa. [47] Iyapana kuduba e
denai supasupai kawaya wagawa ki wainapamawa ka mu notamaga kowena e nene ebotau
wainapamawa.

[48] E inai mamai e kwaenepamawa iwa da iyapana kawakawai ragidai ki mu paunamugu
ika tondawa emupu ka mu mete notamaga kowena manako e inai kanibu e bameya

bauwena empupu sibu, wagubu ke; “Gubagani, kau gwede nana nu yabunuga minibi kayanugibi? Nau mamagi mete kina nu notanuga kowena kau kwaenegi kwaigemeya.”

49 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi gwede nana nau kwaeneni kwaiga-mawa? Nau Mamai e Tawai rabineya tondana ki nana ko ki wi kataigau bo pa mena?” 50 Ko e badidi wagubu ki mibai mu eba wainamupu.

51 Iyesu ubupu mu mete kayatagubu sumawa da mu nateremaga Nasareta ki ade bautagubu manako e inai mamai wiwiratamiyawa ade mu umunumaga wadawa tondawa. Ko e inai ka badidi wenawena yau kuduba e ebo mena rabineya notapiyawa tondawa. 52 Mu munumaga Iyesu kawayawagawa yarawa ade e notai mete kawayawagawa yarawa. Mamanuga God ade iyapana mete kina e nene ebotau wainapamawa ade e mamamai tagamawa.

3

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni
(Mateyu 3:1-12; Maki 1:1-8; Diyoni 1:19-28)

1 Apunu Sita Taibiriyasi tawana Roumi ragidai mu kawaimaga tondawa kaniyawa da kwamura ida esida kewowena kerapu daikere kewo-wena (15) ki makeya ka apunu Ponsiyasi Pairasi tawana Diyudiya ragidai mu kawaimaga tondawa, apunu Erodi ka tawana Gariri ragidai mu kawaimaga tondawa, apunu Erodi e yowai Piripo ka tawana Isuriya yo Tarakoniyasi ragidai mu kawaimaga tondawa, apunu Raisaniyasi ka tawana Abirini ragidai mu kawaimaga tondawa, 2 ade apunu Anasi yo apunu Kaipasi ki mu ka Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai kuduba mu kawakawai-muguma idiwa. Mara ki makeya ka apunu Sekaraiya e gubagai Diyoni ika iyapana eba idiwu tawaneya tondawa. Mamanuga God e yonai e bameya bauwena, 3 manako e ubupu tawa tawa awana Diyoudani bameya ki kayawena dimawagawa umawa iyapana tadeyawa, wagawa ke; “Wi beraga berokoi ki wi karako kamadumuri wi notaga wira-yagisi da nau wi siruwaniyani manako Mamanuga God uburoto wi bigiga ki empoto surupoto.”

4 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya oka yau tapu, wagubu ke;

“Apunu mosi gwabau umau e bonanai ragiragi kawaya wagau ke; ‘Kaiwawonuga e yawatai gwaba memuri da e taneya baiyagisi kayayagisi.
5 Gonu kuduba ki wi waira utapu-muri da posiyagisi ade kweya kuduba ki kwarisitagisi manako dobu wenapoto. Yawata ninoki tapu ki supasupayagisi ade yawata bowa ganaganai ki kuduba momomoi wenapoto,
6 manako iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki ka mu Mamanuga God e Iya Negeyau Apunai mu yabumugere empomoto.”

Oragai apunai Aisaiya oka inako tapu.

7 Iyapana ropani kawaya apunu Diyoni bameya bautagubu da e mu siruwatamana ki nana, ko e mu tadebu wagubu ke; “Wi ka motamota berokoi e munuiyoma. Nima nidibu da wi Mama-nuga God e nuwa pupui wi bamagau bauwagana kwaewagau ki kudeya wi wakapaigubu yewe siruwaigamana ki nana baigubu? 8 Wi mibai iyaga wirapamana wainapiyamu ki ka wi iya oragai ki kuduba kamadumuri supasupai mena kwaiwogoi. Ade eba notapiyoi da wi yona mena iwagamana ka baganai, iwagi ke; ‘Nu ka oragai apunai Eburamu e momoiyoma ki pokere Mamanuga God e nu wainaniyau da nu ka baganai.’ Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e nuwaiya ki ka e bowa ropani kawaya yau tadeni manako mu eyaka eyaka oragai apunai Eburamu e momoi-yoma wenatagisi. 9 Karako ka ripa kerareya dokopana apunai okukuna-wena kewowena da e ripa ki meyana kwaewagau. Ripa ururutanai kuduba ki e dokopoto matau isiyapoto.”

10 Apunu Diyoni inako wagubu ki ka iyapana e denai manumupu, tagubu ke; “Nu badidi kwaigamu?’

[11] Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Kau nima midigi tatamai apeya ki kau mo wadi kau waretagi midi tatamai pa mena apunai ki kwei. Ade kau nima bani mete kina ki kau waretagi bani pa mena apunai dai kwei.”
[12] Iyapana wairamaga denai ‘takesi’ wadamawa ragidai dai apunu Diyoni mu siruwatamana ki nana e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu badidi kwaigamu?”
[13] Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Iyapana wairamaga denai mempu puru tampu ki mena makeya wi takesi wadoi ko ki kawareya wi wibo nuwagau asusu eba tepiyoi.”
[14] Piyara ragidai dai mete kina bautagubu e manumupu, tagubu ke; “Ko nuyo, nu ka badidi kwaigamu?”
Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Iyapana eba keraputaisini pokaiya mu gwedegwedemaga tepiyoi ade iyapana yabayababa eba naritamiyoi. Wi upiga badidi kwaiwagamu ki denai wadamu ki mena mamamai iwogoi ko eba kaupuwaiwogoi.”
[15] Apunu Diyoni inako dimawagawa ka iyapana notamaga kipu ubupu, tagubu ke; “Apunu yau ka bani nu Iya Negeyana Apunai Keriso ba bauwena yau kena.”
[16] Mu inako wainapamawa ki sisiyai apunu Diyoni wainapupu ki pokere e iyapana ki kuduba yona yau tadebu, wagubu ke; “Nau ka awana pokaiya wi siruwaniyakani ko nau ewaneya ka apunu mosi baiyagisi. E kasiyarai ka kawaya esida ko nau kasiyarani ka maraitau erida. Nau e bigabigai kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai rikapana ko nau eba bagi da nau upi ki kwaesugani. E baiyagisi ki ka e Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya ade mata nonarai pokaiya wi siruwaniyoto. [17] E diba idaiya wadubu kewowena ki pokaiya e gwaba madai ki tekwaripoto da mibai gwegwetagisi wateya ukwo-pomoto ko gwaba ki kwarai ki ka mugu ki nusuru tepoto madaneya nakapoto. Gwaba mibai gwetagubu ki e tepoto e tawaiya magara nakapoto ko mugui ki e mata maramara urau ko ewa mo eba poyagisi ki wateya isiyapoto.”
[18] Apunu Diyoni e bonanai ragiragi kawaya yona ebo ebo iyapana tadeyawa teyateyama. Ade e ubupu Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki mete dimawagawa tondawa. [19] Ko apunu kawai Erodi e nuwai pupuwena apunu Diyoni bameya mibai ka Diyoni ubupu e nakaripupu, wagubu ke; “Kau berokoi kwaenugibi kau nadawagi Erodiyasi kuwanugibi uwapi.” Apunu Erodi e eba berokoi ki mena kwaewena ko e berokoi ebo ebo dai mete kwaewagawa ki pokere Diyoni ubupu e inako nakari-pupu. [20] Apunu Erodi berokoi kuduba kwaewena ki kawareya ka e yau mete kwaewena; E apunu Diyoni wadubu dibura rabineya tapu.

Apunu Diyoni ubupu Iyesu siruwapupu
(Mateyu 3:13-17; Maki 1:9-11)

[21] Apunu Diyoni iyapana kuduba siruwatapu kewowena eweya ka e Iyesu mete siruwapupu. Ki eweya, Iyesu guriguriwagawa ki makeya, ka kunuma gudui siwawena, [22] manako Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya midiwari umago maba kawapu Iyesu kawareya tondubu, manako bonana mosi kunuma were kawapu, wagubu ke; “Kau ka nau Gubagani. Nau nuwaneya po kau ki pokere kau mamamagi nau karako wainapakani.” Bonana ki inako wagubu.

Yau ka Iyesu e ripakwarakwaraiyoma
(Mateyu 1:1-17)

[23-38] Iyesu bauwena Mamanuga God e upi kerarai birikapupu ki makeya ka e kwamurai apunai eyaka mena kewo-wena ida esida mena (v30). Iyapana naiya wenamaga eyaka mena wenatagamawa kebomawa da siyarai Iyesu wenawena mu simaga ka yau kena; (v38) Kerareya ka Mamanuga God apunu Adamu pasipupu.
Adamu ubupu manako e gubagai Seti wenawena.
Seti ubupu manako e gubagai Inosi wenawena.
(v37) Inosi ubupu manako e gubagai Keinani wenawena.
Keinani ubupu manako e gubagai Marareo wenawena.

Marareo ubupu manako e gubagai Diyere wenawena.
Diyere ubupu manako e gubagai Inoki wenawena.
Inoki ubupu manako e gubagai Mesusera wenawena.
(v36) Mesusera ubupu manako e gubagai Remeki wenawena.
Remeki ubupu manako e gubagai Nowa wenawena.
Nowa ubupu manako e gubagai Semu wenawena.
Semu ubupu manako e gubagai Apakesedi wenawena.
Apakesedi ubupu manako e gubagai Keinani wenawena.
(v35) Keinani ubupu manako e gubagai Sira wenawena.
Sira ubupu manako e gubagai Iba wenawena.
Iba ubupu manako e gubagai Pereki wenawena.
Pereki ubupu manako e gubagai Reu wenawena.
Reu ubupu manako e gubagai Seroki wenawena.
(v34) Seroki ubupu manako e gubagai Neyo wenawena.
Neyo ubupu manako e gubagai Tera wenawena.
Tera ubupu manako e gubagai Eburamu wenawena.
Eburamu ubupu manako e gubagai Aisiki wenawena.
Aisiki ubupu manako e gubagai Diyaikapu wenawena.
Diyaikapu ubupu manako e gubagai Diyuda wenawena.
Diyuda ubupu manako e gubagai Peresi wenawena.
Peresi ubupu manako e gubagai Esironi wenawena.
Esironi ubupu manako e gubagai Anai wenawena.
Anai ubupu manako e gubagai Atamini wenawena.
(v33) Atamini ubupu manako e gubagai Aminadapu wenawena.
Aminadapu ubupu manako e gubagai Nasoni wenawena.
Nasoni ubupu manako e gubagai Saramoni wenawena.
Saramoni ubupu manako e gubagai Bowasi wenawena.
Bowasi ubupu manako e gubagai Obedi wenawena.
Obedi ubupu manako e gubagai Diyese wenawena.
(v32) Diyese ubupu manako e gubagai Dewida wenawena.
Dewida ubupu manako e gubagai Natani wenawena.
Natani ubupu manako e gubagai Matata wenawena.
Matata ubupu manako e gubagai Mena wenawena.
(v31) Mena ubupu manako e gubagai Mereya wenawena.
Mereya ubupu manako e gubagai Erayakimi wenawena.
Erayakimi ubupu manako e gubagai Diyonamu wenawena.
Diyonamu ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
Diyosepa ubupu manako e gubagai Diyuda wenawena.
Diyuda ubupu manako e gubagai Simiyoni wenawena.
(v30) Simiyoni ubupu manako e gubagai Riwai wenawena.
Riwai ubupu manako e gubagai Matata wenawena.
Matata ubupu manako e gubagai Diyorimi wenawena.
Diyorimi ubupu manako e gubagai Eriyesa wenawena.
(v29) Eriyesa ubupu manako e gubagai Diyosuwa wenawena.
Diyosuwa ubupu manako e gubagai Eri wenawena.
Eri ubupu manako e gubagai Eremadamu wenawena.
Eremadamu ubupu manako e gubagai Kotami wenawena.
Kotami ubupu manako e gubagai Adi wenawena.
Adi ubupu manako e gubagai Meruki wenawena.
(v28) Meruki ubupu manako e gubagai Narai wenawena.
Narai ubupu manako e gubagai Siyasiyero wenawena.
Siyasiyero ubupu manako e gubagai Serababero wenawena.

Serababero ubupu manako e gubagai Resa wenawena.
(v27) Resa ubupu manako e gubagai Diyonani wenawena.
Diyonani ubupu manako e gubagai Diyoda wenawena.
Diyoda ubupu manako e gubagai Diyoseki wenawena.
Diyoseki ubupu manako e gubagai Semaini wenawena.
Semaini ubupu manako e gubagai Matataiyasi wenawena.
Matataiyasi ubupu manako e gubagai Masu wenawena.
(v26) Masu ubupu manako e gubagai Nagui wenawena.
Nagui ubupu manako e gubagai Esiri wenawena.
Esiri ubupu manako e gubagai Neuma wenawena.
Neuma ubupu manako e gubagai Aimosi wenawena.
(v25) Aimosi ubupu manako e gubagai Matataiyasi wenawena.
Matataiyasi ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
Diyosepa ubupu manako e gubagai Diyanai wenawena.
Diyanai ubupu manako e gubagai Meruki wenawena.
Meruki ubupu manako e gubagai Riwai wenawena.
Riwai ubupu manako e gubagai Matata wenawena.
(v24) Matata ubupu manako e gubagai Erai wenawena.
Erai ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
Diyosepa ubupu manako e gubagai Iyesu wenawena.
(v23) Iyapana Iyesu mamai Diyosepa simupu, ko Iyesu e ka eba apunu Diyosepa e gubagai mibai.

4

Berokoi Apunai Seitani Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa
(Mateyu 4:1-11; Maki 1:12-13)

1 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya Iyesu rabineya posiwena kasiyara kwebu
manako Iyesu awana Diyoudani kamadubu wirawena ki makeya ka Mamanuga God e Keyai
ki bauwena e yabiripupu bananapupu iyapana eba idiwu tawaneya ki kaya-tagubu. 2 Mu
ika bautagubu ka Berokoi Apunai Seitani ubupu Iyesu bameya bauwena manako mara
apunai apeya kewowena (40) ki rabineya ka e maramara Iyesu beraberapiyawa kerapu
taisinipiyawa. Mara ki rabineya ka Iyesu bani eba kupawa ko e maramara pa umawa
wadawa da ewa wetei mebu. 3 E wetei meyawa makeya ka Seitani e bameya bauwena sibu,
wagubu ke; "Kau God e Gubagai baganai ki kau nuwagi da bowa yau bani wenayagisi kupi."
E inako wagubu, 4 ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke: "Mamanuga God e okai mosi inako
wagubu ke; 'Iyapana iyamaga kerarai ka eba bani mena."
5 Ko Seitani ade ubupu Iyesu yabiri-pupu ewapuru iyarau mo yamupu manako namari
maba mo garugaru mena wadubu tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau
ki kuduba minibu siwa matarau emupu. Empamawa ka Seitani wirawena Iyesu sibu
wagubu ke; 6 "Gwedegwede bagibagi yau kuduba empiyei ki kasiyarai mete kina ki nau
kau negeyani. Yau kuduba ka nau nene ki pokere nau nuwaneya iyapana mo kweyana
wainapani ki nau e kweyani. 7 Ko kau naiya nau parausini nau yabaraneya kwarisinuwagi
ramatagi kawareya uburi nau sini tepapi were ewa ki nau bagibagi yau kuduba kau
negeyani."
E inako wagubu, 8 ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke: "Mamanuga God e okai mosi
wagubu ke; 'Nu Mamanuga God e ebo mena si tepapomu ade e mena notapomu bigabigai
kwaigomu."
9 Berokoi Apunai Seitani Iyesu yonai ki wainapupu bananapupu natere kawaya
Diyerusaremu kayatagubu manako e Iyesu wadubu Mamanuga God e Tawai ki tagaiya
iyarau yamupu manako sibu, wagubu ke; "Kau God e Gubagai baganai ki kau kwarara yau
sikipi wairau uburi." E inako wagubu, ade wagubu ke; 10 "God oka yau tapu, wagubu ke;
'Nau aneyaniyoma tonotamani eminimoto naigida mena kwayubanimoto.'

[11] Ade e oka yau mete tapu;
'Aneya idamaga rabineya kau wadinimoto sumoto ki pokere kau keraragi bowa eba miniyoto.' "

Berokoi Apunai Seitani e Mamanuga God yonai kawareya inako wagubu, [12] ko Iyesu wirawena e empupu manako denai sibu, wagubu ke; "Mamanuga God e okai mosi inako wagubu ke; 'Wi nau kasiyarani matarau empamana ki nana asusu eba kwaiwogoi."

[13] Berokoi Apunai Seitani e Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa da kewowena manako kamadubu kayawena. Ko e eba deni mena kamadubu kayawena.

Iyesu e upi kerarai tawana Gariri rabineya birikapupu
(Mateyu 4:12-17; Maki 1:14-15)

[14] Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya Iyesu rabineya posiwena ki kasiyarai pokaiya ka e wirawena tawana Gariri ade kayawena. E ika bauwena ki sisiyai garugaru mena kawayawena kayawena tawana ki rabineya iyapana kuduba wainamupu. [15] E Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai ebo ebo ki rabineya iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa ade iyapana kuduba e mamamai tagamawa e si esida mena tepapamawa.

Natere Nasareta ragidai Iyesu tagararamupu
(Mateyu 13:53-58; Maki 6:1-6)

[16] Ki eweya ka Iyesu e naiya kwempu kawaya ki wateya natere Nasareta ade bauwena. Aiyata marai ki makeya ka e maramara guriguri tawaiya kayawagawa ki pokere e karako ika Nasareta bauwena ka e inako mete kwaewena guriguri tawaiya yapu. E iyapana paunamugu Mamanuga God e okai mo iyabapana ki nana bagi ubupu, [17] manako mu kaimpu Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawaya oka badidi okapupu wikumupu ki Iyesu kwemupu manako e wiku ki rikapupu wadubu rorona manako yona yau iyabapupu, wagubu ke;

[18] 'Mamanuga God e nau winesinibu, manako e eya Keyai nau rabinaneya tapu minibu siwa da nau kayasugana e yonai bagi kawaya iyapana imagei ragidai tadeyana ki nana. Umatampu dokodoko ragidai mu idamaga kerapumaga rikawagana sisiyai mu tadeyana ki nana ka e nau tonosinibu. Iyapana yabumaga kenewena ki tawana ade empamana ade iyapana bita kawaya wadamu ki bitamaga tekatekawagana ki nana ka nau bausugubuwani.

[19] Mamanuga God e iyapanaiyoma iyatamana ki marai bauwena ki sisiyai nau mu tadeyani.'

[20] Iyesu oka ki iyabapupu kewowena ade wikupupu tawa ki kawaimaga ade kwebu manako kwarisiwena tondubu. Iyapana kuduba tawa ki rabineya e yabu dokopamawa idiwa, [21] manako e tadebu, wagubu ke; "Nau oka yau iyabapekeya ki mibai karako wi yabugere makeya makeya matarawena."

[22] Iyapana kuduba e badidi wagubu ki wainamupu ka mu mamamatagubu mibai ka e yonai ka midiyai kawaya. Ko mu ade notamaga babawena mu mubo mubo tagubu ke; "E ka apunu Diyosepa e gubagai diyayai wainapemei ko e badidi maba yona bagi kawaya inako wagau?"

[23] Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau kataineya da iyapana tagamu yonai ki wi wirapumuri nau sidimuri, iwagi ke; 'Iyapana Iyatamiyei Apunai, kau karako kiya iyanuwagi.' Ade wi yona yau mete sidimuri, iwagi ke; 'Kau natere Kaponiyamu rabineya badidi kwaenugeya wainamipi ki maba kau karako kau kiya tawanageya yewe mete kwaenuwagi da nu kau eminiyamu.' [24] Ko nau karako kawareya ade suwagani wainapumuri; Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai e ebo tawaneya baiyagisi ki ka e eya iyapanaiyoma e diriwai eba kwae-tagisi. [25] Nau nidiyani wainapumuri; Naiya takari kawaya Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Eraidiya tondawa ki makeya ka ridi koboro ropani kawaya tawana Isiraero rabineya idiwa. Kwamura apeya eyaka ade siragamu ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki rabineya ka nawaya mo eba bauwena ki pokere tawana kuduba ka kapoi kawaya ubupu. [26] Koboro taubanuwai ropani kawaya ika mibi wetei idiwa ko Mamanuga God e eba ubupu oragai apunai Eraidiya

mu waitamaga nene tonopupu. Pa mena. Ridi kwaiyanai mosi ki tawana Saidoni natere
Sarepita rabineya koborowena ki e mena bameya ka e apunu Eraidiya tonopupu. [27] Ade
Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Eraisa tondawa ki makeya ka
tawana Isiraero taubanuwai ropani kawaya mu kwakwarepumaga kwatakwatawena. Mu
ropani kawaya inako sigiratagubu idiwa ko oragai apunai Eraisa mu mo eba iyatapu ko
e ubupu tawana Siriya ragidai mu apunumaga Namani ki e mena iyapupu." Iyesu inako
wagubu.

[28] Iyapana kuduba guriguri tawai ki rabineya Iyesu yonai wagubu ki waina-mupu ka
mu nuwamaga pupuwena, [29] manako mu kimpu ubumpu e weumpu kwenumpu matarau
bautagubu manako tainimupu gari tagaiya kayatagubu. Mu nateremaga ka kweya mo
kwauneya ki pokere mu e kwarareya kaupamana ki nana wainamupu. [30] Ko Iyesu mu
yabumaga minibu manako mu pauna-mugu bauwena kayawena.

Keyai berokoi apunu mo rabineya tondawa
(Maki 1:21-28)

[31] Ki eweya ka Iyesu natere Kaponiyamu tawana Gariri rabineya ki kayawena umawa
da bauwena manako aiyata marai ki makeya ka e iyapana ika idiwa mete tadeyawa
kabukabuwa tondawa. [32] Iyapana kuduba e yonai wainamupu ki mu notamaga kowena
kodabamaga kamupu mibai ka e yonai ki kasiyarai ka kawaya.

[33] Diyu ragidai gurigurimaga tawai ki rabineya ka apunu mosi ika mete kina ki e
rabineya kweya kairapu mosi tondawa. Apunu ki Iyesu empupu ka e bonanai ragiragi
kawaya kwewena wagubu ke; [34] "Iyesu tawana Nasareta apunai, kau nu bamanugu badidi
kwaenugana ki nana baunugibi? Kau nu giriniyana ki nana baunugibi bo? Nau kataineya
kau. Kau ka Mamanuga God e bibi tononibu apunai bagi kawaya."

[35] E inako wagubu, ko Iyesu keyai berokoi apunu ki rabineya tondawa ki empupu manako
siwakekepupu ragiragi kawaya sibu, wagubu ke; "Kau yona kererenuwagi apunu yau
kamadi baunuwagi kayanuwagi." E inako wagubu makeya ka keyai berokoi ki apunu ki
wadubu kwisipupu iyapana yabaramugu kwenupupu manako bauwena kayawena. Ko
apunu ki bidara mo eba wadubu.

[36] Iyapana kuduba Iyesu matakira badidi kwaewena ki emupu ka mu notamaga kowena
mu mubo mubo kowamuguma mete manu kasiwara-tagubu, tagubu ke; "Yau ka badidi?
Yau ka kabuwa waunai mosi bo? Apunu yau e kasiyarai ka kawaya. E keyai berokoi
siwakeketamiyau wagau ki ka mu e bonanai wadamu bautagamu kaya-tagamu." [37] Mu
inako tagamawa manako Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai tawana ki rabineya tawa tawa
kawayawena kayawena.

Iyesu iyapana ropani kawaya iyatamiyawa
(Mateyu 8:14-17; Maki 1:29-39)

[38] Iyesu Diyu ragidai mu guriguri-maga tawai ki kamadubu manako apunu Saimoni
tawaiya kayawena. E ika bauwena ka apunu Saimoni e memenagui ridai ki muya-
muyawena ika ukwarawa ki sisiyai mu Iyesu simupu, [39] ki pokere e kanibu ridi kebari
kawareya ukwarawa ki e madaneya ubupu manako e bonanai ragiragi kawaya sigira ki
baiyonopupu. Ki makeya ka ridi ki e muyai ki kewowena manako e deni mena kipu ubupu
kanibu mu diriwamaga kwaewena bani dai warapupu tagebu.

[40] Kemorawagana kwaewagawa ki makeya ka iyapana ubumpu mu kowa-muguma
sigisigirai ropani kawaya sigiramaga ebo ebo ki tetampu Iyesu bameya bautagubu manako
e ubupu e idai mu eyaka eyaka kawarimugu tapu da mu kuduba iyatagubu gawarara.
[41] Kweya kairapu iyapana dai rabina-mugu idiwa ki e mete siwakeketapu da mu matarau
bautagubu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Kau ka Mamanuga God e Gubagai."
Kweya kairupu ki mu kataimugu da e ka Keriso ki pokere e mu tatamatapu da mu e sisiyai
matarau eba tagamana ki nana.

[42] Mu ukwapamawa da nawaru dumai tarawa ki makeya ka Iyesu e eya mena kipu ubupu
iyapana kuduba yabumaga sipeya gari tagaiya kayawena. Ko iyapana e kwaenepamawa

iwa da bananamupu manako munamupu da e mu eba kamaditamana kayawagana ki nana.
43 Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Iyapana Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai
pokaiya idiwana ki yonai bagi kawaya ka nau iyapana tawana tawana kuduba mu mete
tadeyana ki nana. Nau Mamai ki nene nau tonosinibu bausugubuwani ki pokere nau yewe
mena eba tondoni ko tawana tawana mete kayasugani dimasugoni umoni."
44 Iyesu tawana tawana umawa wadawa Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya
dimawagawa iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa.

5

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yabiri winetapu
(Mateyu 4:18-22; Maki 1:16-20)

1 Mara mosi ka Iyesu kaburu kawaya Genesare papateya uburawa manako iyapana
ropani kawaya Mamanuga God e yonai wainapamana ki nana ika bautagubu e kwa-
garampu paupunampu ubumawa. 2 Ika kaburu papateya ka waka apeya ika nakamupu ki
kimai ragidai kaburu papateya puwarimuguma ika siruwatamawa idiwa. 3 Waka ki mosi ka
apunu Saimoni e nene manako Iyesu waka ki kawareya yapu apunu Saimoni sibu, wagubu
ke; "Kau waka riyapi da kaburu kaniyoto." Apunu Saimoni waka riyapupu manako Iyesu
waka ki rabineya tondawa iyapana ropani kawaya kaburu papateya idiwa ki tadeyawa
kabukabuwa tondawa.
4 E yonawagawa da kewowena ka e apunu Saimoni ade sibu, wagubu ke; "Kau kowagiy-
oma mete kina waka riyapumuri kaburu paunau kaniyoto manako raubiyo nene puwari
nunumuri."
5 Ko apunu Saimoni denai e sibu, wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kemora
ka nu kimaigemeya idiweya da nawaru yabunugu puruwena ko nu raubiyo mo eba
wadimipi. Ko kau nuwegei ki pokere nau puwari ade kaupani ka baganai." 6 Apunu Pita
e kowaiyoma mete kina puwari ki nunu-mupu ka puwari rabineya raubiyo posiwena da
puwari waunitau purupuru-tagamana kwaetagubu, 7 ki pokere mu kowamuguma waka
mosi kawareya ki kebomana mu waitatamana ki nana ida were taunimupu. Mu bautagubu
ka mu ewapuru raubiyo kuduba waramupu waka apeya positampu da waka apeya ki
waunitau kaburu sumana kwae-tagubu. 8 Apunu Saimoni si daikere ka Pita raubiyo ropani
kawaya ki empupu ka e Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako
sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, nau ka apunu berokoi bigibigi ki pokere nau kamadisini
kayanuwagi."
9-10 Mu raubiyo ropani kawaya temupu ki matakirai ka apunu Saimoni e iyapanaiyoma
ade e kowaiyoma apunu Tabadi gubagaiyoma Diyemesi yo Diyoni mete kina emupu
manako mu notamaga kowena kodabamaga ka-mupu. Ko Iyesu wirawena apunu Saimoni
sibu, wagubu ke; "Kau kudu eba wainapiyowa. Kau karako raubiyo tepipi ki maba ka mara
karako ade mara ewa ki kau iyapana tepiyowa."
11 Ki makeya ka mu wakamuguma tainitampu borau nakatampu manako gwedegwede
kuduba ika kamaditampu Iyesu eweya kayatagubu.

Iyesu ubupu apunu mosi sigira berokoi wadubu ki iyapupu
(Mateyu 8:1-4; Maki 1:40-45)

12 Mara mosi Iyesu natere mo bauwena ka apunu mosi sigira berokoi mo wadubu e
kwakwarepui kwatakwatawena ki ika tondawa. Apunu ki Iyesu bauwena empupu ka e
garugaru mena yabadubu Iyesu yabareya gwairiwena nikapu mebu manako genepupu
sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, kau kaubo nuwageya nau nene wainapiyei ki kau nau
wadisini bagi." 13 Iyesu apunu ki e nuwaboyai wainapupu ki pokere e idai roronapupu e
mideya tapu manako sibu, wagubu ke; "Nau nuwaneya kau iya negeyani ki pokere kau
sigiragi ki nau karako surupakani da kewoyagisi." Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu
ki e sigirai garugaru mena kewowena e midai wateya wateya bauwena manako e iyawena.
14 Ko Iyesu apunu ki tatama-pupu sibu, wagubu ke; "Nau karako iyanibuwani ki sisiyai kau

iyapana eba tade ko kau deni mena Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu bama-
mugu kayanuwagi da mu kau eminimoto manako ewa kayanuwagi oragai apunai Mosisi
gora tapu ki makeya makeya kwaenuwagi puyo Mamanuga God bameya tari da iyapana ki
empomoto ki mu kataitagisi da kau sigiragi wana kewowena."
[15] Iyesu apunu ki tatamapupu ko e bameya badidi kwaewena ki sisiyai garugaru mena
kawayawena kayawena iyapana tawana tawana wainamupu ki pokere iyapana ropani
kawaya eba bigabigai Iyesu bameya bautagamawa e yonai wainapamana ade e uburana mu
sigiramaga ebo ebo ki iyatamana ki nana. [16] Ko mara dai ka Iyesu tawana tawana matarau
eba umawa ko e gari tagaiya e ebo mena guriguriwagawa tondawa.

Idai kerarai badabadamawena bisi kayawena apunai
(Mateyu 9:1-8; Maki 2:1-12)

[17] Mara mosi Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa ka Parisi ragidai ade
Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ika bautagubu e yonai wainapamawa
empamawa idiwa. Mu ka natere natere kuduba tawana Gariri rabineya, tawana Diyudiya
rabineya, ade natere Diyerusaremu were mete bau-tagubu. Iyesu yonawagawa makeya
ka Mamanuga God iyapana iyatamana ki kasiyarai e rabineya posiwena, [18] manako ki
makeya ka iyapana dai ki mu waretamaga sigirawena e idai kerarai badabadamawena
bisi kaya-wena gagara rabineya tamupu ki wadumpu ika bautagubu. Mu nuwa-mugu
tawa rabineya yamana apunu ki wadamana Iyesu yabareya tamana ki nana, [19] ko tawa
rabineya iyapana posiwena yamana watai pa mena ki pokere mu apunu ki wadumpu tawa
tagaiya yamupu manako Iyesu tondawa kawareya tawa tagai wadumpu bebere apunu ki
mibi gagarai taburuba pokaiya kwimpu kaumpu iyapana paunamugu Iyesu yabareya supu.
[20] Mu sumamaga kawaya daganani Iyesu bameya ki Iyesu empupu ki pokere e sigira apunai
ki sibu, wagubu ke; "Waretani, kau bigigi ki nau empuwani karako surupakani."
[21] Iyesu yona ki wagubu ka Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai
ika idiwa wainamupu manako mu mubo mubo manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke;
"Apunu yau ka nima? Mamanuga God e mena nu biginuga empiyau surupiyau ki pokere
apunu yau berawagau Mamanuga God e si giripiyau."
[22] Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki kuduba ka Iyesu empupu ki
pokere e wirawena mu manutapu, wagubu ke; "Wi gwede nana inako notapiyamu
wereyakaurasiniyamu? [23-24] Nau sigira apunai yau e bigi surupana ki nana suwagubuwani
ko wi bera umani nau sidimupu mibai ka wi wainapiyamu da ki ka pa yona da muyai pa
mena. Ko nau karako yona ade mosi suwagani manako wi nau matakirani muyai kawaya
empumuri. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai iyapana bigimaga empana surupana ki
kasiyarai wadubuwani ki wi karako nau mibisinimuri." E inako wagubu manako wirawena
sigira apunai ki sibu, wagubu ke; "Kau kiri uburi kebarigi ewopi kawarapi kau tawageya
kayanuwagi."
[25] Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki iyapana kuduba yabumugu garugaru mena
kipu ubupu e kebari ewopupu kawarapupu manako mibi mamamai Mamanuga God e si
tepapupu e ebo tawaiya kayawena. [26] Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu
notamaga kowena kudu mete wainamupu manako Mamanuga God e si esida tepapamawa,
tagamawa ke: "Karako ka nu gwede bagi kawaya mosi nu nubo yabunugere emipi."

Iyesu apunu Riwai nene wagubu
(Mateyu 9:9-13; Maki 2:13-17)

[27] Ki eweya ka Iyesu tawa ki kamadubu matarau bauwena manako iyapana wairamaga
denai takesi tamawa ki wadawa apunai mosi si ka Riwai ika takesi wadawa wateya tondawa
empupu. Empupu manako sibu, wagubu ke; "Kau karako yabi nau ewaneya uburi mete
kaigamu." [28] E inako wagubu manako apunu Riwai deni mena kipu ubupu e gwedegwedei
kuduba ika kamadubu manako Iyesu eweya kayawena.
[29] Mara mosi ka apunu Riwai e ebo tawaiya kupe kawaya mo Iyesu nene kwaewena. Iya-
pana takesi wadamawa ragidai ropani kawaya ade iyapana dai ki mete kina ika bautagubu

Iyesu mete kupetagamawa idiwa. [30] Parisi ragidai ade mu kowamuguma Mamanuga God e
gorai kataimugu ragidai mete kina Iyesu ika iyapana mete kupetagamawa idiwa emitampu
ka mu gagayatagubu manako kaimpu Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai manutampu,
tagubu ke; "Wi badidi pokere takesi wadamu ragidai ade iyapana bigi kwaetagamu nu
tagararatamemei ragidai ki mu mete kupeiwagamu idiwu?"
[31] Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; "Sigira ragidai
ki mu mena ka muramura apunai bameya kayatagisi ko midimaga bagi ragidai ki mu
ka muramura apunai ki e bameya asusu eba kayatagisi. [32] Nau ka eba iyapana bagi
supasupai ki mu nene bausugubuwani ko nau iyapana bigi kwaetagamu ragidai ki mu nene
bausugubuwani da mu notamaga wirayagisi." Iyesu inako wagubu.

Iyapana Mamanuga God nene bani kamadumpu
(Mateyu 9:14-17; Maki 2:18-22)

[33] Iyapana dai Iyesu bameya bau-tagubu manako simupu, tagubu ke; "Apunu Diyoni e
tadeyau kabukabuwa ragidai ade Parisi ragidai mu tadeyamu kabukabuwa ragidai mete
kina ki mu kuduba ka mara dai Mamanuga God nene bani kamadamu pa guriguritagamu
idiwu ko kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu ka badidi pokere inako eba kwaetagamu ko
mu bani kupamu ade awana mete kubamu?"
[34] Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi badidi wainapiyamu?
Anika waunai kupei ki kawareya ka apunu ewai ade ridi ewai bani eba kupomono ko pa
idiwono bo? Ae, pa mena, bananatamini kupe ki kawareya baitagisi ki ka mu eba nuwa-
boya maba idiwono ko anika waunai ki apunai mete kupetogomono idiwono. [35] Ko mara
baiyagisi da iyapana anika waunai apunai ki yadini dokodoko kayatagisi. Mara ki makeya
ka e kowa-iyoma nuwaboyatagisi bani kamadini."
[36] Iyapana nota oragai ade nota waunai ki eba dibipamana ki nana ka Iyesu keyakeyai
mosi mu ade tadebu, wagubu ke; "Iyapana mosi e midi tatamai oragai tegereyagisi ki
ka e eba uburoto e midi tatamai waunai mosi tegerepoto tenai yadini manako oragai ki
naureya popopoto. Pa mena. E inako kwaeyagisi ki ka e midi tatamai waunai ki giripoto
ade dabuwa tenai wadubu ki ka eba dabuwa oragai ki mete kiyabu-maga eyaka mena.
[37-38] Ki maba; Awana 'waeni' waunai ki wi awana kororai papa kwakwarai waunai wakamupu
ki rabineya gwepumuri. Awana kororai ki ka nenanenaitau ki pokere awana 'waeni' ebo
totoripoto kawayayagisi ki ka kororai ki mete kawayayagisi. Ko wi awana 'waeni' waunai ki
awana kororai oragai kakokakowena ki rabineya gwepumuri ki ka awana 'waeni' waunai
ki totoripoto kawayayagisi ko awana kororai ki ka kakokakoi ki pokere wateya tondono
da baurayagisi manako awana 'waeni' ki baiyagisi kayayagisi. [39] Ade keyakeyai mosi ka
yau kena; Iyapana awana 'waeni' waunai kubomoto ade oragai mete kubomoto ki ka mu
waunai ki kamadini oragai mena wainapomono mibai ka awana 'waeni' oragai ka midiyai
bagi kawaya ko awana 'waeni' waunai ka midiyai pa mena." Iyesu inako wagubu.

6

Aiyata pa idiwana marai ki yonai
(Mateyu 12:1-14; Maki 2:23-28; Maki 3:1-6)

[1] Aiyata marai ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana
mo kayatagubu manako yawatau ka mu kokora mo kawareya bautagubu. E tadeyau
kabukabuwa ragidai kokora ki kawareya kaiwa ka mu gwaba mosi ki madai dai asusu
toporu-pamawa tepamawa idamugu koto-pamawa manako madai mibai ki kupa-mawa
kaiwa. [2] Ko Parisi ragidai dai mu emitampu manako manutampu, tagubu ke; "Wi
badidi pokere inako kwaiwagamu? Nu goranuga aiyata marai nene badidi wagau ki wi
raurupiyamu."
[3] Ko Iyesu denai iyapana ki tadebu, wagubu ke; "Takari kawaya oragai apunai Dewida
badidi kwaewena ki bususui mu oka tampu ki wi iyabamupu kataigubu bo pa mena? E
kowakowai-yoma mete kina wetei metapu, [4] manako oragai apunai Dewida Mamanuga God
e Tawai rabineya yapu bani buredi ki iyapana Mamanuga God nene puyo ika nakamupu ki

dai e tepupu kubabu ade dai mete tepupu e kowakowaiyoma tagebu kupamupu. E inako kwaewena, ko gora wagau da bani ki ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu mena kupomoto."

5 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Kunumau Kawapu Apunai e ka aiyata marai ki Debai. E ka kawaya esida ko aiyata marai ki ka erida."

6 Aiyata marai mosi ka Iyesu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai mo yapu manako e ubupu iyapana ika tadeyawa kabukabuwa tondawa. Apunu mosi ika tondawa e idai garu ka kiyokiyowena bisi kayawena. 7 Ko mara ki ka aiyata marai ki pokere Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai dai mete kina ika bautagubu Iyesu naigida mena empamana ki nana idiwa. Mu wainamupu da e sigira ragidai aiyata marai ki makeya iyatamini bo gwede mo paerepoto gora raurupoto ki ka mu ubumoto e pari wirawirapomoto. 8 Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki ka Iyesu e ororeya mena empupu kewowena ki pokere e apunu idai kiyokiyowena apunai ki sibu, wagubu ke; "Kau yabi yewe iyapana yabara-mugu uburi." E inako wagubu manako apunu ki kipu ubupu kanibu iyapana kuduba mu yabaramugu ubupu. 9 Ko Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; "Wi nau sidimuri da nau wainapani; Aiyata marai ki ka nu bagi kwaigomu bo berokoi kwaigomu? Ade nu iyapana iyatamomu bo giritamomu? Nu goranuga ki nene badidi wagau?" 10 E wirawena mu kuduba emitamiyawa da kamadubu manako ade wirawena idai kiyokiyoi apunai ki sibu, wagubu ke; "Kau idagi roronapi." Apunu ki e idai roronapiyawa makeya ka e idai ki garugaru mena supasupawena.

11 Kawakawai ragidai matakira ki emupu ka mu nuwamaga pupuwena manako mu mubo mubo tagamawa kasiwara Iyesu bameya badidi kwaetagamana ki keketai kupamawa.

Iyesu apunu ida esida kewowena kerapu apeya winetapu
(Mateyu 10:1-4; Maki 3:13-19)

12 Mara ki makeya ka Iyesu e eya mena kweya mo yapu posiwena manako kemora ki rabineya ika Mamanuga God bameya guriguriwagawa tondawa da nawaru puruwena. 13 Nawaru puru-wagawa ka e ubupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ki mu nene wagubu bautagubu manako apunu mena ida esida kewowena kerapu apeya winetapu mu simaga e 'Tononotapu Ragidai' tadebu. E winetapu ragidai eyaka eyaka mu simaga ka yau kena; 14 Apunu Saimoni ki e si daikere Pita sibu ade Saimoni e yowai Enduru mete kina. Apunu Diyemesi yo apunu Diyoni, apunu Piripo yo apunu Batoromaiya, 15 apunu Mateyu yo apunu Tomasi, apunu Arapiyo gubagai si ka Diyemesi, apunu Saimoni mosi (e ka iyapana wairamaga gwandagi wagau ki apunai mosi), 16 apunu Diyemesi gubagai si ka Diyudiyasi ade apunu Diyudiyasi Isikariyoto. E ka Iyesu yogoi wagubu ki apunai.

Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa ade iyatamiyawa
(Mateyu 4:23-25; Mateyu 5:1-12)

17 Iyesu e tonotapu ragidai mete kina kweyau kawamawa da dobu mo bau-tagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ropani kawaya e ika kwagara-mupu ubumawa. Iyapana ropani kawaya natere natere kuduba tawana Diyudiya rabineya ade natere Diyerusaremu ade natere Taya yo Saidoni egi papasi deneya ki mete ika bautagubu e kwagaramupu ubumawa. 18-19 Mu nuwamugu e badidi kabuwawagawa ki wainapamana ade e uburana mu sigiramaga ebo ebo ki mete iyatamana ki nana ika bautagubu. Iyesu kasiyarai e rabineya ki matarau bau-wagawa kayawagawa da iyapana iyatagamawa ki pokere mu kuduba e geyapamana manako iyatagamana ki nana wainapamawa. Iyapana gwedewau keyai berokoi mu giritamiyawa ki mu mete bautagamawa manako mu iya-tagamawa.

20 Iyesu ubupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai emitapu manako tadebu, wagubu ke;
"Wi gwabau idiwu ragidai karako mamamaiwogoi, mibai ka Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana watai ki ka wi nene. 21 Wi karako wetei idiwu ragidai ki wi mete mamamaiwogoi, mibai ka aita ewa ki ka wi mateiwagi.

Wi karako yadi wadamu ragidai ki wi mete mamamaiwogoi, mibai ka aita ewa ki ka wi gwaita wadumuri.

22 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau pokanere ka iyapana wi wainanimoto siyasiya,
wi tagarara-nimoto, wi wereyakauranimoto ade wi iyapana berokoi nidini. Ko mu wi
bamagau inako kwaetogamu ki ka wi mamamaiwogoi. 23 Mara ki baiyagisi ki ka wi mibi
mamamai taereiwogoi mibai ka wi puyoga kawaya ka kunumau wi nawanaga tondau.
Wi giriniyamu pasuniyamu ragidai ki mu bodamuguma ka naiya mena Mamanuga God e
bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki inako mete giritamawa pasutamawa. 24 Akae,
gwedegwede ropani kawaya wi bamagau uburau ragidai. Wi karako mamamaiwagamu
ki ewa kewo-yagisi. 25 Akae, wi karako mateigubu idiwu ragidai. Aita ewa ka wi
nuwaboyaiwagi mibi wetei idiwoi.

Akae, wi karako gwaita wadamu ragidai. Aita ewa ka wi apena meyoi ade yadi kimoi.
26 Akae, wi gwedewau iyapana wi werega tagamu wi siga esida tepapiyamu ragidai.
Naiya takari kawaya ka iyapana inako mete kwaetagamawa.

Mu dai beratagamawa tagamawa da 'nu ka Mamanuga God e bonanai wainapemei
iwegemei ragidai', manako iyapana mu weremaga tagamawa."

Nu iyaranuguma mete nota kwarikwarisitamomu
(Mateyu 5:38-48; 7:12)

27 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau wainasiniyamu ragidai, nau karako wi
nidiyani ki wi naigida mena wainapumuri; Wi iyaraguma ki wi ubumuri mu nota
kwarikwarisitamuri, ade wi wainaniyamu siyasiya ragidai ki mu bamamugu ka wi denai
bagi mena kwaiwagi. 28 Wi simaganiyamu ragidai ki denai ka wi mu waditamuri bagi,
ade wi giriniyamu pasuniyamu ragidai ki denai ka wi mu nene Mamanuga God bameya
guriguriwagi. 29 Iyapana mosi kau kwanabugeya miniyoto ki kau denai e eba mini ko
kamadi da e kau kwanabugi daikere mete miniyoto ka baganai. Ade iyapana mosi kau
nusurugi tatamai yadini ki kau e eba bodapi ko kamadi da e kau midigi tatamai mosi mete
yadini ka baganai. 30 Iyapana mosi kau gwedegwedegi ki genei yagisi ki kau e kwei, ade
iyapana mosi kau gwedegwedegi mo pa wadubu ki kau eba nuwagi kasiwara ade wadi.
31 Kau nuwageya iyapana kau bamageya badidi kwaetagamana wainapiyei ki kau yabiri mu
bamamugu inako mete kwaenuwagi.

32 Kau nota kwarikwarisiniyamu ragidai ki mu mena kau denai nota kwarikwarisitamiy-
owa ki ka Mamanuga God badidi pokere ki pokaiya kau wadiniyoto bagi? Kau kwaenugibi
ki ka eba gwede kawaya mosi. Bigi kwae-tagamu ragidai ki mu mete kina inako deni
deni nota kwarikwarisi kasiwara-tagamu idiwu. 33 Ade iyapana bagi mena kau bamageya
kwaetagamu ragidai ki mu mena bamamugu kau bagi kwaenugowa ki ka Mamanuga God
badidi pokere ki pokaiya kau wadini-yoto bagi? Kau kwaenugibi ki ka eba gwede kawaya
mosi. Bigi kwaetagamu ragidai ki mu mete kina inako kwae-tagamu. 34 Ade kau gwede mosi
iyapana mo kwebi manako kau notapiyei da e uburoto kau suruwagi ki denai wirapana
negeyana wainapiyei ki ka Mamanuga God badidi pokere ki denai kau wadiniyoto bagi?
Bigi kwaetagamu ragidai ki mu mete kina ka mu mubo kowamuguma bigi kwaetagamu
ragidai gwede mosi tageyamu ki mu suruwa-maga ade denai wirapamana tagemana ki
wainapiyamu. 35 Wi inako eba kwaiwogoi ko yau mena kwaiwogoi; Wi iyaraguma nota
kwarikwarisitamiyoi ade mu bamamugu bagi mena kwaiwogoi. Wi iyapana gwede mo
tagemuri ki ka mu denai wi suruwaga wirapamana negemana ki eba wainapiyoi. Wi bagi
supasupai mena inako kwaiwogoi yamoi ki ka wi deniga kawaya ki wi aita ewa wadumuri
ade wi ka mibai Mamanuga God Iyarau Tondau Apunai e munuiyoma. Wainapumuri;
Berokoi kwaetagamu ragidai ade puyo wadamu ko denai parau eba tagamu ragidai ki ka
Mamanuga God mu mete waitatamiyau. 36 Ki pokere Mamanuga God wi nuwanuwaniyau
ki maba wi kowaguma inako mete nuwanuwa-tamiyoi."

Iyapana berokoi eba tadeyomu
(Mateyu 7:1-5)

37 "Wi kowaguma emitamuri ki ka wi garugaru mu eba waigubatamuri da Mamanuga
God wi mete eba waiguba-niyoto. Ade wi idaga gurai wi kowaguma naurimugu eba ugwa-
ditamuri ragiragi da Mamanuga God e idai gurai wi naurigau mete eba ugwadini ragiragi.
Iyapana berokoi wi bamagau badidi kwaetagubu ki wi deni mena notagogapumuri. Wi
inako kwaiwagi ki ka berokoi wi badidi kwaigubu ki kuduba ka Mamanuga God mete
notagogapoto. 38 Wi kowaguma puyo werenatamiyoi ki ka Mamanuga God wi mete puyo
werenaniyoto. E negeni ki ka wi idagau posiyagisi siwagapoto iyapana poka nunumu
dompiyamu ade kawareya kawareya nunumu dompiyamu posiwagau siwagapiyau ki
maba posiyagisi siwagapoto. Ko wi iyapana gwede maraitau tagemuri ki denai ka
Mamanuga God wi maraitau negeni, ade wi iyapana gwede kawaya daganani tagemuri
ki ka Mamanuga God denai kawaya daganani wi negeni."

39 Iyesu inako wagubu manako keyakeyai mo tadebu, wagubu ke; "Iyapana yabui
kenekenei apunai mosi ki ka e eba uburoto e waretai yabui kenekenei ki e idaiya yadini
yawata kabuwapoto. Pa mena. E inako kwae-yogono ki ka mu apeya ewapuru yawata
paerepomoto bobau sumoto. 40 Iyapana gwede mosi kataitagamana wainapiyamu ki ka mu
eba ubumoto kabuwamaga apunai ki e raurupomoto. Ko e badidi kabuwatamiyau ki mu
kataitagisi kewoyagisi ki ka mu katai-maga ka kabuwamaga apunai ki e katai mete eyaka
mena.

41 Kau nima kau waretagi e yabuiya gwede mugu marai munta mo kene-pupu empipi
nuwegei ki ka kau badidi pokere naiya kau kiya yabugeya ripa tapai kawaya mo kenepupu
ki eba empipi were nuwegei. 42 Kau gwede nana kau waretagi siyei, nuwegei ke; 'Kabai, kau
yabi da nau waitaniyani mugu marai munta kau yabugeya supu ki koritapani.' Kau gwede
nana inako nuwegei ko ripa tapai kawaya kau kiya yabugi kenepupu ki kau eba empipi
were nuwagibi? Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi yabiri ripa tapai kawaya wi
wiga yabuga kenepupu ki koritapumuri da wi tawana naigida empumuri were ewa ka wi
kowaguma yabumugu mugu marai munta kene-pupu ki waitatamuri koritapumuri." Iyesu
inako wagubu.

Ripa mibai kirau ki yonai
(Mateyu 7:16-20; 12:33-35)

43 "Ripa iruirui kawaya ki mibai berokoi eba kiroto ade ripa wayowayoi ki mibai bagi eba
kiroto. 44 Ripa mibai kirau ki pokaiya ka wi ripa makamaga kataiwagi. Damaya madai ki
siporo eba wenapoto ade impunewa ki madai kauma eba wenapoto. 45 Ki maba, iyapana
bagai ki e nuwai notai ka taniwena ki pokere e bagi mena kwaewagau ko iyapana berokoi
ki e nuwai notai ka berokoi mena posiwena uburau ki pokere e berokoi mena kwaewagau.
Iyapana nima e nuwai notai nota bagi mena notapiyau ki e umuneya ka yona bagi mena
bauwagau, ko iyapana nima e nuwai notai nota berokoi mena notapiyau ki e umuneya ka
yona berokoi mena bauwagau."

Tawa wadamu ragidai apeya mu keyakeyaimaga
(Mateyu 7:24-27)

46 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Wi badidi pokere kawareya kawareya 'Kaiwawoni,
Kaiwawoni' sidiyamu ko nau nidiyakani ki wi makeya makeya eba kwaiwagamu? 47 Iyapana
nima nau bamaneya baiyagisi manako nau yonani suwagubuwani ki e makeya makeya
kwaeyogono ki e iyai badidi maba ki keyakeyai nau karako wi kabuwaniyani wainapumuri;
48 E ka apunu mosi e tawai bebedai uruba rorowa kawa-kawaya ukwatapu bebeda nunutapu
ubumu ki maba. Awana goya bauwena tawa ki kweyana gwairi kwaewagawa ko tawa
ki bebedai ragiragi kawaya uburawa ki pokere tawa ki eba gwairi-wena. 49 Ko iyapana
nima nau yonani pa wainapoto ko makeya makeya eba kwaeyogono ki ka e apunu mosi
e tawai bebedai uruba iyaruiyaru ukwapupu kaupupu ki e maba. Awana goya bauwena
tawa ki minibu manako tawa ki bebedai deni mena siwawena gwairi-pupu ki pokere tawa
ki rororororowena manako awana kawarapupu kaya-wena." Iyesu inako wagubu.

7

Apunu kawai mosi e bigabigai apunai sigirawena
(Mateyu 8:5-13)

1 Iyesu dimawagawa tondawa da kamadubu manako kipu ubupu kayawena umawa da
natere Kaponiyamu bauwena. 2 Natere Kaponiyamu rabineya ka apunu kawai mosi tawana
Roumi were bauwena ika tondawa. Piyara ragidai mu kawaimaga ka eyo. Apunu ki e
bigabigai nuwaiya po apunai mosi sigirawena powagana kwaewagawa. 3 Piyara apunai ki
Iyesu sisiyai wainapupu ki pokere e ubupu Diyu ragidai mu kawakawaimuguma dai bibi
tonotapu da mu Iyesu siyamana bauwagana manako uburana sigira apunai ki iyapana ki
nana.
4 Mu kayatagubu Iyesu bameya bautagubu manako mu nuwamaga notamaga eyaka
mena e simupu, tagubu ke; "Nu tononibu apunai ka apunu bagi kawaya ki pokere kau
nu mete kaigamu manako e bigabigai apunai sigirawena ki kau iyapi. 5 Piyara apunai ki
nu Diyu ragidai nu nene ebotau wainapiyau ade nu gurigurinuga tawai ki e nu nene mete
wadubu." 6 Mu Iyesu inako simupu manako bananamupu mete kayatagubu.
Mu umunamawa da tawa kikireya bautagamana kwaetagamawa ka piyara apunai ki
yona mo ade tonopupu, wagubu ke; "Wi kaiwagi Kaiwawo apunai ki simuri da e nau
tawaneya eba umunoto. Nau ka eba gwede mo bagi kwaesugubuwani da e nau bamaneya
baiyagisi, 7 ade nau e bameya surana ki mete eba baganai. Ko wi simuri da e wateya
mena ika uburoto yagisi ki ka nau bigabigani apunai iyayagisi. 8 Nau mete kina ka iyapana
kawakawai dai mu kobamugu. Mu gwede mo tagisi ki nau makeya makeya kwaesugani.
Ade iyapana dai nau kobaneya. Nau mu kayatagamana suwagani ki mu kaya-tagisi ade
mu kebomana suwagani ki mu kebomoto. Ade nau bigabigani apunai nau bigani mo
kwaewagana siyani ki ka e nau bigani ki kwaeyagisi. Ko ki maba wi karako Iyesu simuri da e
yona mena yagisi manako e umuneya ka nau bigabigani apunai iyayagisi." Piyara apunai
ki yona inako tonopupu manako iyapana kayatagubu Iyesu bameya bautagubu yona ki
makeya makeya e simupu.
9 Iyesu yona ki wainapupu ka e notai wagubu ke; "Akae, apunu ki e sumai ka kawaya." E
inako notapupu manako wirawena iyapana ropani kawaya e eweya umunamawa ki tadebu,
wagubu ke; "Nau suwagani wainapumuri; Tawana Isiraero ragidai wi paunagau ka nau
iyapana yau e sumai maba mo eba bananapuwani."
10 Bibi ragidai ki wiratagubu kaya-tagubu piyara apunai e tawaiya ade bautagubu ki ka
mu sigira apunai ki iyawena ika tondawa emupu.

Koboro mosi e gubagai powena ki Iyesu iyapupu

11 Eba rowarowa ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade iyapana ropani
kawaya mete kina e bananamupu natere Naini kayatagubu. 12 Natere Naini kikireya
gari umampu teta nakampu ki bameya bautagamawa ka mu natere ki ragidai yaraga
mosi powena keroramupu gari tagaiya ononopamana ki nana ika kebomawa emitampu.
Powena apunai ki e inai ka koboro, e gubagai eyaka mena ki po-wena. Ko tawa ki ragidai
ropani kawaya ridi ki mete bautagubu kebomawa.
13 Nu Kaiwawonuga koboro ki empupu ki ka e nuwaboyai kawaya daganani wainapupu
manako sibu, wagubu ke: "Kau yadi eba kirowa." 14 E inako wagubu manako kanibu e idai
gerowo kawareya tapu. Ki makeya ka onodiba ragidai ubumpu doko manako Iyesu ubupu
powena apunai ki sibu, wagubu ke; "Munu waunai, nau nidiyani wainapi; Kau kiri uburi."
15 Iyesu yona ki wagawa makeya ka powena apunai ki ade iyawena kipu ubupu bagi tondubu
manako yona daikere wagubu. Ko Iyesu munu ki wadubu e inai kwebu.
16 Iyapana kuduba matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu mete wainamupu
manako Mamanuga God e si tepamupu, tagubu ke; "Kau yonagi wagau apunai kawaya mosi
nu paunanugu bauwena. Mamanuga God e iyapanaiyoma nu iyaniyana ki nana ka e karako
apunu yau tonopupu nu bamanugu bauwena yau kena." 17 Mu inako tagamawa manako
Iyesu e badidi kwaewena ki sisiyai kawayawena kayawena tawana Diyudiya rabineya ade

tawana tawana Diyudiya bameya ki mete kina ka iyapana kuduba e badidi kwaewena sisiyai mu kuduba waina-mupu gawarara.

Apunu Diyoni e kowakowaiyoma Iyesu bameya tonotapu
(Mateyu 11:2-19)

18 Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e kowakowaiyoma e bameya bautagubu manako Iyesu badidi kwae-wagawa umawa ki sisiyai e kabuwa-mupu. 19 E yona ki wainapupu ka e kowakowaiyoma apeya ki ade tonotapu da mu manu yau nu Kaiwawonuga manupamana, tagamana ke; "Apunu nu nawanai idiwei ki kau baganai bo nu apunu kudubai mosi bauwagana ki e nawanai idiwomu?"

20 Iyapana apeya ki Iyesu bameya bautagubu ka mu e simupu, tagubu ke; "Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni kau manunimana ki nana nu tononibu baigibi. Nu karako kau manunimei yau kena; 'Apunu nu nawanai idiwei ki kau baganai bo nu apunu kudubai mosi bauwagana ki e nawanai idiwomu?"

21 Iyapana apeya ki Iyesu bameya bautagubu ki makeya ka Iyesu iyapana sigiramaga ebo ebo iyatamiyawa, keyai berokoi iyapana giritamiyawa ki siwakeketamiyawa, ade iyapana yabu-maga kenekenei ki dai mete iyatamiyawa da mu tawana ade empamawa, 22 ki pokere e denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi wiraiwagi kaiwagi manako wi yabugere badidi em-piyamu bo waina-piyamu ki kuduba wi apunu Diyoni simuri, iwagi ke; 'Iyapana yabumaga kenekenei ki tawana ade empiyamu; iyapana kerapumaga badababadamai bo kiyokiyoi ki iyatagubu ka iwu; iyapana kwakwarepumaga kwatakwatawena ki ade iyatagubu; iyapana wenagumaga kenekenei ki yona ade wainapiyamu; popotagubu ragidai ki mu dai ade iyatagubu kimpu ubumpu, ade gwabau idiwu ragidai ki mu ka yona bagi kawaya mete wainapiyamu. 23 Iyapana gwedewau mu midimaga nau bamaneya eba togawagau ragidai ki mu ka mibi mamamai idiwono.' Wi apunu Diyoni inako simuri." Iyesu inako tadebu.

24 Apunu Diyoni e tonotapu ragidai ki wiratagubu kayatagubu eweya ka Iyesu iyapana ropani kawaya ika dibimupu idiwa ki apunu Diyoni e nene yona yau tadebu, wagubu ke; "Wi naiya apunu Diyoni bameya iyapana eba idiwu tawaneya kaigubu ki ka wi gwede empamana ki nana kaigubu? Wi gwaba mosi nusuru gipiyau ki empamana ki nana kaigubu bo? 25 Wi gwede empa-mana ki nana kaigubu? Wi apunu mosi e gwedegwedei bagibagi monagawena ki empamana ki nana kaigubu bo? Pa mena, iyapana gwedegwede bagibagi umamu ragidai ki mu ka upi eba kwaetagamu ko mu ka kawakawai ragidai mu tawamaga bagi ki rabineya pa idiwu. 26 Ko karako nau sidimuri; Wi mibai gwede empamana ki nana kaigubu? Wi Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi ki e empamana ki nana kaigubu bo? Ena, wi ki nene kaigubu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni e ka eba Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai ki mena ko e ka ade kawaya esida, 27 mibai ka Mamanuga God e okai e nene inako wagubu ke;
'Nau yonani wagana apunai ka nau bibi yabiri tonopani da e kau yawatagi meyoto.'
28 Oka ki inako wagubu ko nau ade nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba emitamiyamu mu paunamugu ka apunu Diyoni e mena ka kawaya esida. Ko aita ewa Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki marai baiyagisi makeya ka iyapana nima munu marai munta maba tondau ki e ka ade apunu Diyoni raurupoto esida."

29 Iyapana pakasi ragidai kuduba ade takesi wadamu ragidai mete kina Iyesu e yonai ki wainamupu ka mu tagubu ke; "Ki mibai, Mamanuga God e yawatai kabuwaniyau ki ka supasupai kawaya." Mu inako tagubu ki mibai ka apunu Diyoni ororeya mena mu siruwatapu. 30 Ko Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ki mu notamaga ka eba wirawena ade Mamanuga God mu nene kwaewena ki mu tagararamupu ki pokere apunu Diyoni mu eba siruwatapu.

31 Ko Iyesu iyapana ika idiwa ki ade tadebu, wagubu ke; "Wi karako idiwu ragidai wi iyaga badidi maba ki keya-keyai nau badidi maba suwagani? 32 Wi ka munu rasi imatau yanuwatagamu ki mu maba. Mu ka mu mubo deni deni tagamu kasiwara, tagamu ke; 'Wi taereigamana ki nana nu kainaga minimei ko wi eba taereiwagamu.' Bo ade tagamu ke; 'Nu nuwaboya umayoi iwegemei ko wi yadi eba kimu.' 33 Nau keyakeyai ki suwagubuwani

ki mibai ka yau kena; Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni bauwena ki ka e Mamanuga God nene bani kamadubu ade awana 'waeni' mo e mete eba kubabu. Ko wi e kwaewena ki emupu ki ka wi e simpu siyasiya, iwagubu ke; 'Kweya kairapu mosi e rabineya tondau.' [34] Ade nau Kunumau Kawapuwani Apunai bausugubuwani ki ka nau bani yo awana kubabuwani manako wi nau sidimupu, iwagubu ke; 'Empumuri, e ka kupekupei ade awana kawaya daganani kubarau e yabarai babawagau. E takesi wadamu ragidai ade iyapana bigibigi nu tagarara-tamemei ragidai ki mu waretamaga.' [35] Wi inako iwagamu ko iyapana gwede-wau Mamanuga God e yonai suma-pomoto ki mu kataitagisi da Mamanuga God e notai ka mibai supasupai bagi kawaya esida." Iyesu inako wagubu.

Ridi mosi bigi mena kwaewagawa ki Iyesu bameya bauwena

[36] Parisi apunai mosi Iyesu nene bibi tonopupu da e bauwagana e tawaiya mete kupetagamana ki nana wagubu ki pokere Iyesu ika bauwena tawa rabineya kanibu tondubu manako mete kupetaga-mana kwaetagamawa. [37] Natere ki rabineya ka ridi mosi bigi mena kwae-wagawa ridai ki ika mete tondawa. Iyesu bauwena Parisi apunai ki e tawaiya kupewagawa tondawa ki sisiyai ridi ki wainapupu manako e karakara mosi ki mu bowa pokaiya yamanamupu ki rabineya e ripa otai aurai bagi kawaya mo minibu ki e wadubu Iyesu bameya kayawena. [38] E Iyesu tagere bauwena e kerareya ubupu manako yadi kipu. E yadi kirawa ki yabui iwai supu Iyesu kerarai pasipupu manako ridi ki kwarisiwena tondubu e yabui iwai Iyesu kerareya ki e debai kumai rowarowa kawaya pokaiya surupupu. Surupupu kewowena ka e Iyesu kerarai kiyauyau-pupu manako ewa ripa otai aurai bagi kawaya ki wadubu e kerarai kawareya kwebu wira.

[39] Parisi apunai ki ridi ki badidi kwaewena empupu ka e notai wagubu ke; "Apunu yau Mamanuga God e bonanai mibai wainapibena waguibena ki ka e ridi yau karako e midi geyapiyau ki e iyai berokoi mete kataiwagubena, mibai ka ridi yau ka bigibigi." E notai inako wagubu.

[40] Ko Iyesu apunu ki empupu manako sibu, wagubu ke; "Saimoni, nau yona mo kau nidiyana wainapakani."

E inako wagubu ka apunu Saimoni denai wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau badidi wainapiyei ki kau sidi."

[41] Ko Iyesu keyakeyai mo e sibu, wagubu ke; "Iyapana apeya mu ka apunu kawai mosi e bameya bowa madai dai sikwatagubu. Mosi ka bowa madai kawaya daganani (500) sikwawena ko mosi ka bowa madai maraitau (50) ki mena sikwawena. [42] Iyapana apeya bowa madai sikwatagubu ki denai wirapamana marai bauwena ki ka mu bowa madai pa mena ki pokere apunu kawai ki mu nuwaboyamaga wainapupu manako mu sikwamaga ki kuduba e deni mena surupupu. Ko nau karako kau manuniyani; Mu apeya ki mu paunamugu ka nima mamama kawaya mu kawaimaga ki e bameya wainapupu?" [43] Iyesu inako wagubu manako apunu Saimoni denai wagubu ke; "Nau wainapakani da bowa madai kawaya daganani sikwawena apunai e sikwai surupupu ki kena."

"Ena, kau yona mibai nuwagibi." [44] Iyesu inako wagubu manako wira-wena ridi ki empupu manako apunu Saimoni ade sibu, wagubu ke; "Kau ridi yau empiyei? Nau kau tawageya bausugubuwani ki kau nau kerarani siruwapana awanai mo eba tegebi. Ko ridi yau ka e eya yabui iwai pokaiya nau kerarani siruwapupu manako ewa e debai kumai pokaiya nau kerarani surupupu. [45] Nau tawageya bausugu-buwani ki kau diriwani eba kwaenugibi nau eba kiyauyausinibi. Ko ridi yau ka nau tawageya bausugubuwani ki makeya ka e nau kerarani mena kiyauyaupiyawa tondawa da karako yau kena. [46] Kau awana monamonai nau debaneya eba kwebi wira ko ridi yau e ka ripa otai aurai bagi kawaya nau kerapuni kawareya kwebu wira. [47] Nau nidiyani wainapi; Ridi yau e paere ropani kawaya kwaewena ki kuduba nau karako deni mena surupuwani kewowena ki pokere e kawaya daganani nau nota kwarikwarisi-siniyau. Ko iyapana nima paere marai munta kwaewena manako nau uburani paere marai munta ki surupani ki denai ka iyapana ki uburoto maraitau mena nau nota kwarikwarisisiniyono.

48 Iyesu inako wagubu manako wirawena ridi ki empupu sibu, wagubu ke; “Kau bigi
badidi kwaenugibi ki kuduba nau deni mena surupakani kau tagageya kwenupakani.”
49 Iyapana ika bani kupamawa idiwa Iyesu yonai ki wainamupu ka mu mubo mubo umana
misimisitagawa, tagamawa ke; “Apunu yau ka nima? E wagubu da e bigi deni mena
surupana kwenupana ki nana wagau.”
50 Mu inako tagubu ko Iyesu ridi ki ade sibu, wagubu ke; “Kau sumagi pokaiya ka kau iya
bananapipi ki pokere naigida mena nuwabagi rabineya kayanuwagi.”

8

Momai upu ki keyakeyai
(Mateyu 13:1-23; Maki 4:1-20)

1 Mara dai kewowena eweya ka Iyesu tawana tawana natere natere kayawena Mamanuga
God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya badidi maba idiwana ki yonai bagi kawaya
dimawagawa umawa. E tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu apeya,
2 ade naiya sigira ebo ebo wadumupu keyai berokoi mu rabinamugu idiwa ko Iyesu mu
iyatapu ridi dai ki mu mete kina e mete kaya-tagubu. Ridi ki mu simaga ka yau kena;
Mosi ka Meri si daikere Magidarini tagubu (naiya ka keyai berokoi kuduba ida daikere
kewowena daikere apeya (7) e rabineya idiwa ko Iyesu berokoi ki kuduba siwakeketapu
gawarara), 3 mosi ka Diyona (e nobomoi ka kaiwawo Erodi e piyaraiyoma mu kawaimaga
mosi si ka Kusa), ade mosi ka Susana. Ridi ki kena ade ridi ropani kawaya dai mete kina
karako Iyesu ade e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kayatagubu mu waitatamawa iwa.
4 Iyapana tawana tawana bautagubu Iyesu empamana ade e yonai waina-pamana ki nana
e kwagaramupu idiwa manako e mu paunamugu ubupu waigugu were tadebu, wagubu ke;
5 “Apunu mosi ka momai dai urana kayawena. E momai ki urawa umawa ka momai dai
kerapu dabireya gwegwe-tagubu manako midiwari garugaru mena bautagubu momai ki
kupampu gawarara. 6 Momai dai ka e yaroyaro kawareya upu. Momai ki ugwadubu susuk-
wana ko garugaru mena sura-tagubu mibai ka witai waira rabineya eba supu ade waira ki
awana pa mena. 7 Ade momai dai ka gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu wenatagubu
ko gwaba niniuraurapupu ki pokere wenatagubu ko mibai eba kipu. 8 Ko momai dai ka
e waira bageya upu manako ugwede susukwanapupu wenatagubu kawakawayatagubu
momai eyaka eyaka mibai apunai ida daikere mena (100) kipu.”
Iyesu inako wagubu ade wagubu ke; “Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau waigugu
suwagubuwani yau mibai naigida mena wainapumuri wetawetara.”
9 Ki eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e manumupu, tagubu ke; “Kau waigugu
nuwagibi ki mibai ka badidi?” 10 Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari
rabineya idiwana ki yonai wekewekei ki mibai kuduba ka nau matarau wi nidiyakani ko
iyapana dai ki nau waigugu mena pokaiya mu tadeyakani da mu yabu tamono ko mibai
eba empomoto ade wainapomono ko mibai eba kataitagisi.”
11 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Waigugu suwagubuwani ki mibai ka
yau kena; Momai upu ki ka Mamanuga God e eya yonai. 12 Momai ki kerapu dabireya
gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai mu ka Mamanuga God e yonai
wainapomoto ko Berokoi Apunai Seitani garugaru mena baiyagisi mu notamaga yadini
gogapoto manako yona ki surupoto da mu yona ki eba sumapomoto ade iya waunai mete
eba yadini. 13 Momai yaroyaro kawareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana
dai mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto mamamatagisi ko yona ki mibai mu
rabinamugu eba supu tawawena ki pokere gwede mo mu sumamaga nukepana empana
ki nana baiyagisi ki ka mu Mamanuga God e yonai ki garugaru mena notagogapomoto.
14 Ade momai gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai
mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto ko mu waira yau gwedegwedei empomono
yabumaga midiyayogono ade mu mubo gwede-gwedemaga kawayawagana ki nana mete
wainapomono ki pokere Mama-nuga God e yonai wainamupu ki mu notamaga ki utapoto
manako mu mibimaga mo eba kiroto raiyagisi. 15 Ko iyapana dai mu ka e momai waira

bageya upu ki maba. Mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto sumapomoto mu rabinamugu yadini doko manako kasiyarai kawaya ubumono da mu mibimaga bagi kawaya kirono."

Duna eba wekepamana ki waigugui
(Maki 4:21-25)

16 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; "Iyapana mosi duna beupoto ki ka e duna ki bani taroto?
E digumau taroto bo kurari umuneya wekepoto bo? Ae, pa mena, e duna matarau taroto
manako iyapana e bameya baitagisi ki ka duna tanai tawa miniyau siwa ki mu empomoto.
17 Wi gwedegwede kuduba weki gwaiya kwaiwagamu ki ka ewa marai mosi matarayagisi.
Ade wi gwedegwede kuduba utapiyamu ki utai ka ewa marai mosi wakayagisi matarayagisi
taneya tondono.
18 Ki pokere wi yona badidi maba wainapumuri ki wi naigida mena notapumuri
wainapumuri. Iyapana nima yona mibai wainapupu wadubu doko ki ka e yona waunai
mosi ade wainapoto yadini. Ko iyapana nima yona ki eba wainapupu wadubu doko ki ka e
ewa mo eba yadini ade marai munta wadubu ki mete gogayagisi."

Iyesu e inai ade e eya yowaiyoma
(Mateyu 12:46-50; Maki 3:31-35)

19 Iyesu e eya inai ade e eya yowai-yoma mete kina e bameya bautagubu ko iyapana
ropani kawaya e kwagara-pamawa idiwa ki pokere mu e bameya bautagamana mete
yonatagamana ki ka ragiragi kawaya. 20 Iyapana mosi bauwena Iyesu sibu, wagubu ke; "Kau
inagi ade kau yowagiyoma mete kina bautagubu tawa ureya ubumu kau nene tagamu."
21 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Iyapana gwedewau nau Mamai God e badidi wagau ki
wainapiyamu makeya makeya kwaetagamu ragidai ki mu mena ka mibai nau yowaniyoma
ade nau inaniyoma."

Nusuru kawaya mo bauwena Iyesu wagubu puruwena
(Mateyu 8:23-27; Maki 4:35-41)

22 Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka mo kawareya
yamupu manako e ubupu mu tadebu, wagubu ke; "Waka yau kawareya kaburu papasi
daikere kaigomu." E inako wagubu manako kayatagubu.
23 Mu kayatagubu kaiwa ka Iyesu e yabui towena ki pokere e kwarisiwena ukwarawa.
Garugaru mena ka nusuru kawaya mo bauwena towawa wirawena yabadubu waka
rabineya posiwena manako waka waunitau kaburu surana kwaewagawa. 24 Iyesu e tadeyau
kabu-kabuwa ragidai kaimpu e wadumpu yabuyabu simupu, tagubu ke; "Kaiwawonuga,
Kaiwawonuga, nu popoigamana kwaigemei."
Iyesu yabuwena kipu ubupu ragiragi kawaya nusuru towawa tadebu manako ki makeya
ka nusuru pamenawena ade towawa bigawena manako kaburu kwarisiwena ukwapu. 25 Ko
Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Wi sumaga ka bani?" E inako
wagubu ko mu notamaga kowena kudu mete wainapamawa mu mubo mubo tagamawa
kasiwara, tagamawa ke; "Apunu yau ka nima? E bonanai ragiragi kawaya wagubu manako
nusuru yo towawa e bonanai wadumupu."

Kweya kairapu apunu mosi giripupu
(Mateyu 8:28-34; Maki 5:1-20)

26 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana Gariri kamadumpu waka
kawareya kaya-tagubu kaiwa da papasi daikere Gerasini ragidai mu tawanamugu bau-
tagubu. 27 Iyesu waka kamadubu kanibu wairau surawa ki makeya ka apunu mosi bauwena
e ika bananapupu. Apunu ki ka natere ki mu apunumaga mosi ko kweya kairapu dai e
rabineya idiwa. E ebo tawaiya eba tondawa ko mara ropani kawaya ka e iyapana popai
kwakwarepumaga ragu rabineya naka-pamawa ki mu watamugu ukwarawa. E sipuma
eba umarawa ko ni matarau umawa. 28 E Iyesu empupu ki ka e kwewena Iyesu yabareya
gwairiwena ukwapu manako e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; "Iyesu, Kawainuga
God Kunumau Tondau e Gubagai ka kau. Kau gwede berapana ki nana nau bamaneya

baunugibi? Nau nidiyani; Kau eba girisini." [29] E yona ki wagubu ki mibai ka Iyesu ororeya
mena kweya kairapu e rabineya tondawa ki siwakekepupu.

Naiya, mara ropani kawaya ka keyai berokoi ki apunu ki wadubu doko kasiyara
kweyawa. E bigawagana ki nana ka iyapana kawareya kawareya e idai kerarai taburuba
pokaiya umamawa dokodoko, ko e kwikwi gengemu-wagawa taburuba ki purupurutaga-
mawa manako kweya kairapu ki e yabiripiyawa da e iyapana eba idiwu tawaneya ki
kayawagawa umawa.

[30] Ko Iyesu apunu ki empupu manako kweya kairapu e rabineya tondawa ki manupupu,
wagubu ke; "Kau sigi ka badidi?"

"Nau sini ka Damu Kawaya." E inako wagubu ki mibai ka kweya kairapu ropani kawaya
apunu ki e rabineya idiwa. [31] Kweya kairapu ki kawareya kawareya nuwasiyasiya nene Iyesu
siyamawa, tagamawa ke; "Bita wadamana tawaneya waira kobaiya ki kau eba tononiyo."

[32] Karako ka kweya madanai daikere eba uwama ka papa boyo ropani kawaya eba
bigabigai buri sipuratagamawa idiwa. Kweya kairapu papa boyo ki emitampu ka mu Iyesu
kawareya kawareya siyamawa, tagamawa ke; "Kau nuwagi manako nu kaigamu bo buri
rabinamugu teteigamu idiwomu."

"Ki baganai, kaiwagi." Iyesu inako wagubu, [33] manako kweya kairapu ki kuduba apunu
ki kamadumpu matarau bautagubu kayatagubu manako bo ki rabinamugu tetetagubu. Ki
makeya ka bo ki kuduba mu yabaramaga babawena kweya ki erida mena garugarumupu
kaburu sikisikimupu manako nonamaga kubabu popotagubu gawarara.

[34] Bo baikamutagamawa ragidai ika idiwa gwede wenawena ki kuduba emupu ka mu
wakapatagubu kaya-tagubu tawa tawa iyapana tademawa iwa, [35] manako iyapana ki
waratampu kayatagubu Iyesu bameya mu mubo yabumugere empamana ki nana bau-
tagubu. Bautagubu ka mu apunu ki naiya kweya kairapu e rabineya idiwa ko karako
kamadumpu kayatagubu ki e yabarai supasupawena monagawena ika Iyesu kerareya
bagi kawaya tondawa emupu. Mu matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu
mete waina-pamawa. [36] Ko bo baikamutagamawa ragidai ubumpu mu mubo yabumugere
apunu ki badidi maba iyawena emupu ki sisiyai kuduba mu kowamuguma kabuwatampu.
[37] Tawana Gerasini ragidai kuduba yona ki wainamupu ka mu kudu ebotau wainamupu
didigura-maga mete wagubu manako mu Iyesu baiyonomupu ki pokere e waka rabineya
ade yapu posiwena kamaditapu kaya-wena. [38] Iyawena apunai ki Iyesu mete kayatagamana
ki nana wagubu ko Iyesu e munapupu sibu, wagubu ke; [39] "Ae, ki pa mena. Kau
wiranuwagi kau tawageya kayanuwagi manako Mamanuga God kau nene bagi kawaya
badidi kwaewena ki sisiyai kuduba kau kowagiyoma tade."

Iyesu inako wagubu manako apunu ki kayawena natere ki rabineya e bameya Iyesu
badidi kwaewena ki sisiyai kuduba iyapana tadeyawa umawa.

Munu ridai popai ade ridi sigisigirai
(Mateyu 9:18-26; Maki 5:21-43)

[40] Iyesu waka kawareya ade wira-wena kayawena kaburu papasi daikere bauwena ka
iyapana kuduba e nawanai ika idiwa ki e paraupamawa ade e diriwai kwaetagamawa.
[41-42] Ki makeya ka Diyu ragidai gurigurimaga tawai ki debai apunai mosi ika bauwena
Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu. Apunu ki e petei eyaka mena
ki e kwamurai ka ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki e sigirawena powagana
kwaewagawa ki pokere apunu ki Iyesu gigipiyawa da e tawaiya e mete kayatagamana ki
nana wagubu.

Iyesu mete kayatagubu ko iyapana ropani kawaya e kwagaramupu paupuna-mpu mete
kayatagubu. [43] Iyapana ropani kawaya ki mu paunamugu ka ridi mosi ika kaniyawa
ki kwamura ida esida kewowena kerapu apeya (12) rabineya sigira mena tondawa ko
e kobaiya dara maramara bauwagawa. Iyapana e iyapamana kwaetagamawa ko e eba
iyawena. [44] Ridi ki iyapana paunamugu Iyesu tagere ika kaniyawa manako e giyansu mena

kanibu Iyesu midi tatamai ki madanai mena geyapupu manako ki makeya ka e kobaiya
bau-wagawa ki deni mena kewowena.
45 Ko Iyesu wirawena iyapana manutapu, wagubu ke; “Ki nima nau geyasinibu?”
Iyapana kuduba tagubu bodaboda ki pokere apunu Pita kanibu Iyesu sibu, wagubu
ke; “Kaiwawoni kau emani, iyapana ropani kawaya karako kau kwagaranimpu ki
geyaniyamu.”
46 Ko Iyesu wagubu ke; “Kasiyara mo nau rabinaneya bauwena kayawena ki nau
wainapuwani ki pokere nau kataineya da iyapana mosi nau geyasinibu.” 47 Ridi ki
wainapupu da e kwaewena ki wekepana yawatai pa mena ki pokere e kudu mibi didigurai
bauwena Iyesu kerareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako iyapana kuduba
yabaramugu ka e gwede nana Iyesu geyapupu ade e badidi maba garugaru mena iyawena
ki sisiyai kuduba e wagubu matara. 48 Ko Iyesu ridi ki empupu manako denai sibu, wagubu
ke; “Peteni, kau sumagi ki pokaiya kau iyanugibi. Kau sigiragi wana kewowena ki pokere
nuwabagi rabineya kayanuwagi.”
49 Iyesu yona ki wagawa makeya ka iyapana mosi apunu Yairusi e tawai deneya bauwena
apunu Yairusi sibu, wagubu ke; “Kau petegi powena. Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai yau
wauneya bauwagubena ki ka baganai ko kau petegi karako powena ki pokere siyo da e
wirayagisi kayayagisi.”
50 Iyesu yona ki e wenagui mena wainapupu kamadubu manako apunu Yairusi sibu,
wagubu ke; “Kau notagi eba koyogono ko nau mena sumasiniyowa ki kau petegi ade
iyayagisi.”
51 Mu tawau bautagubu ka Iyesu iyapana kuduba munatapu manako apunu Pita yo
Diyoni yo Diyemesi ade munu ridai ki e inai mamai mete kina ki mu mena waratapu tawa
rabineya yamupu. 52 Iyapana kuduba ika idiwa munu ki powena ki yadi wadamawa apenai
meyamawa ki pokere Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Wi gwede apenai meyamu? Munu
ridai ki eba powena ko e pa ukwarau.”
53 E inako wagubu ko mu kataimugu da munu ki mibai powena ki pokere mu e
gwaigwitapamawa. 54 Ko Iyesu kanibu munu popai ki idaiya wadubu manako sibu, wagubu
ke; “Peteni, nau nidiyani wainapi; Kau kiri uburi.” 55 Ki makeya ka munu ridai ki e keyai ade
bauwena e rabineya yapu ugwadubu iyaiya manako e garugaru mena kipu ubupu. Ko Iyesu
mu tadebu, wagubu ke; “Wi bani dai kwemuri kupoto.” 56 Munu ridai ki e inai mamai mu
notamaga kowena kodabamaga kamupu ko Iyesu mu tatamatapu da mu petemaga badidi
maba iyawena ki sisiyai mu iyapana eba tademana ki nana wagubu.

9

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu
(Mateyu 10:5-15; Maki 6:7-13)

1-2 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya mu nene
wagubu bautagubu manako e kasiyara tagebu da mu kayatagamana kweya kairapu ebo ebo
siwakeketamana ade iyapana sigira-tagubu ragidai mete iyatamana ki nana. E kasiyara
inako tagebu manako Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai iyapana tademana
ki nana mu tonotapu, 3 tadebu, wagubu ke; “Yawata gwedegwedei, guna, igwa, masura,
bowa madai, ade gwedegwede raragai inako ki kuduba wi kamadumuri pa ida kasikasi
kaiwagi. 4 Wi tawa mo baiwagi manako iyapana mo wi nene kwaewagau ki ka wi e bameya
ukwapu-muri idiwoi da wi natere ki kamadu-muri makeya, ko wi tawa yabayababa mo
eba ukwapumuri. 5 Ko wi natere mo baiwagi manako iyapana wi nene eba kwaetogomono
ki ka mu beramaga berokoi matarapamana ki nana ka wi waigugu yau mena kwaiwagi;
Wi kerapuga dogiyai mu tawamaga katamuruiya mena pasipumuri. Mu waigugu ki
empomoto ki mu kataitagisi da mu paeremupu.”
6 Iyesu inako tadebu manako mu kayatagubu kaiwa tawana tawana tawa tawa Ma-
manuga God e yonai bagi kawaya iyapana tademawa ade sigira ragidai mete iyatamawa
iwa.

Apunu kawai Erodi e notai babawena
(Mateyu 14:1-12; Maki 6:14-29)

7 Tawana Gariri ragidai mu kawai-maga Erodi gwedegwede yau kuduba wenawena ki
sisiyai wainapupu ka e notai babawena. Iyapana dai tagubu da iyapana siruwatamiyawa
apunai Diyoni naiya powena ki ade iyawena kipu ubupu, 8 dai tagubu da oragai
apunai Eraidiya ade wirawena bauwena, ade dai tagubu da Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai mosi ki naiya takari kawaya tondawa ko powena ki ade
iyawena kipu ubupu bauwena. 9 Apunu Erodi iyapana yonamaga ki wainapupu ka e
notai babawena, wagubu ke; "Nau apunu Diyoni e gobai meyamana puru ki yonai
suwagubuwani ko apunu karako bauwena matakira ebo ebo kwaewagau wainapakani ki e
ka nima?" Apunu Erodi e notai inako wagubu manako e Iyesu empana ki nana ki yawatai
kwaenepiyawa tondawa.

Iyesu iyapana 5,000 bani tagebu
(Mateyu 14:13-21; Maki 6:30-44; Diyoni 6:1-14)

10 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade wiratagubu bautagubu manako mu badidi
kwaetagamawa ki sisiyai mu makeya makeya Iyesu simupu. Simpu kewowena ka e mu
waratapu iyapana kamaditampu manako mu mubo mena kayatagubu natere mo si ka
Besaida bautagubu. 11 Ko mu tawana bani deneya kaya-tagamawa ki iyapana ropani kawaya
mu emitampu manako ewakumatampu kayatagubu mu bamamugu ade bau-tagubu. Iyesu
iyapana nuwaboyamaga wainapupu ki pokere e mu diriwamaga kwaewena Mamanuga
God e gari rabineya idiwana ki yonai mu tadeyawa ade sigira ragidai mete iyatamiyawa.
12 Madega kanibu kekerawagawa ka Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya
bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Madega surana kwaewagau ko tawana yau ka
tawa pa mena ki pokere iyapana ropani kawaya yau tonotami da mu tawa tawa kayatagisi
ukwapamana watai kwaenepomoto ade bani kupamana ki mete kwaenetagisi."
13 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako denai tadebu, wagubu ke; "Ae, ki inako
pa mena. Wi wiga baniga dai tagemuri da mu kupomoto."
Ko mu denai e simupu, tagubu ke; "Akae, nu bani buredi ida daikere mena ade
iyana apeya ki mena nu nuga masuranuga temipi, ko iyapana yau ka ropani kawaya eba
bigabigai. Nu kaigamana mu banimaga gimarapamana ki nene nuwegei bo?" 14 (Iyapana
ika damumupu idiwa ka ropani kawaya, uratanai mena ka kuduba 5,000.)
Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Wi kaiwagi iyapana
tademuri da damu mo rabineya ka iyapana 50 idiwoto ade mosi rabineya ka 50 idiwoto,
mu inako idiwoto kaya-tagisi."
15 E tadeyau kabukabuwa ragidai kaimpu iyapana makeya makeya inako nakatampu
kewowena, 16 ka Iyesu bani buredi ida daikere mena ade iyana apeya ki mete tepupu
pairawena esida kunumau yabu tapu Mamanuga God bameya parauwena manako bani
ki gerepupu e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu da mu bani ki iyapana tagemana ki
nana wagubu. 17 Iyapana kuduba bani ki kupampu matetagubu manako ki eweya ka Iyesu
kowakowai-yoma bani pirai kwanamupu kode rabineya nunumupu manako kode ida esida
kewowena kerapu apeya posi-tagubu.

Apunu Pita Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso sibu
(Mateyu 16:13-28; Maki 8:27–9:1)

18 Mara mosi ka Iyesu e eya mena guriguriwagawa tondawa manako e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai e bameya bautagubu. Ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke; "Sidimuri;
Iyapana tawana tawana idiwu ki mu nau nene badidi tagamu? Mu wainapiyamu da nau
ka nima?"
19 Ko mu denai e simupu, tagubu ke; "Mu dai wainapiyamu da kau ka iyapana
siruwatamiyawa apunai Diyoni. Ade dai tagamu da kau ka oragai apunai Eraidiya ade
wiranugibi baunugibi. Ade dai tagamu da kau ka takari kawaya Mamanuga God e bonanai
wainapiyeya nuwegeya ko ponugibi manako ade iyanugibi kipi ubupi ki apunai."

[20] Mu denai inako tagubu manako Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke; “Ko wiyo, wi
wainapiyamu da nau ka nima?”

E yona ki wagubu ka apunu Pita denai e sibu, wagubu ke; “Kau ka nu Iya Negeyana
Apunai Keriso, Mamanuga God e nene.”

[21] Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu mu umunumaga umapu da mu yona ki iyapana
mo eba siyamana ki nana, [22] manako ade tadebu, wagubu ke; “Nau Kunumau Kawapuwani
Apunai aita ewa midi makari kawaya mo bananapani. Iyapana kawakawai, Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai, ade Mamanuga God e gorai ki kataimugu ragidai mete kina
ki mu kuduba ka nau tagararasinimoto manako ubumoto nau wadisinimoto susinimoto
poyo. Nau posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani
uburani.”

[23] E inako wagubu manako mu kuduba ade tadebu, wagubu ke; “Iyapana nima
nuwaiya nau ewaneya kayawagana wainapiyau ki ka gwedegwede kuduba e eya iyai nene
wainapiyau ki kuduba e kamadini manako nau ripa korosi kawareya makarisugani ki maba
e mete bita makari nau pokanere maramara bananapana ki kudeya e eba wainapono ko
kasiyarai kawaya e eya korosi maba kawarapoto yabadini nau ewaneya uburoto. [24] Iyapana
nima e eya iyai karako yewe wairau ki nene wainapiyau ki ka e eya iyai ewa nene ki e
kaupiyau. Ko iyapana nima nau pokanere e eya iyai karako nene kaupiyau ki ka aita ewa
ka iya mibai bananapoto yadini. [25] Iyapana nima waira yau gwede-gwedei kuduba tepiyau
ko e eya iyai ewa nene ki e kaupiyau manako e poyagisi ki ka e aita ewa gwede yadini?
[26] Iyapana nima nau pokanere bo nau yonani suwagubuwani ki pokaiya midimamayagisi
ki ka aita ewa nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau Mamai ade e aneyaiyoma bagi
kawaya mete kina mu tanimaga pokaiya ade wirasugani bausugani makeya ki nau uburani
iyapana ki mete midimamapani. [27] Nau yona yau mibai wi nidiyakani; Wi karko idiwu
ragidai Mamanuga God e kasiyarai matarayagisi wi yabugere empumuri were ewa ka wi
dai popoiwagi.”

Iyesu kiyabui wirawena taniwena
(Mateyu 17:1-8; Maki 9:2-8)

[28] Iyesu yona ki wagubu makeya pura eyaka mena kwaitana kewowena eweya ka e apunu
Pita yo Diyoni yo Diyemesi waratapu mu mubo mena guriguritagamana ki nana kweya
mo yamupu. [29] Iyesu guriguriwagawa makeya ka e kiyabui wirawena ebo wenawena ade
e midi tatamai poe kawaya ki mete wirawena taniwena sinini tawana kuduba minibu
siwa. [30] Garugaru mena ka iyapana apeya ika mataratagubu Iyesu mete yonatagamawa
ubumawa. Mosi ka oragai apunai Mosisi ade mosi ka oragai apunai Eraidiya. [31] Kunuma
tanai bagi kawaya kawapu mu kawarimugu minibu siwa manako Mamanuga God e ebo
nuwaiya winepupu tapu ki makeya Iyesu natere Diyerusa-remu rabineya bita bananapana
powagana ki sisiyai mu e mete tagamawa ubumawa.

[32] Apunu Pita e kowaiyoma mete kina ukwapamawa ki yabutagubu ki ka mu Iyesu kiyabui
tanai kawaya ki emupu ade iyapana apeya e mete yonatagamawa ubumawa ki mu mete
emitampu. [33] Iyapana apeya ki Iyesu kamadamana kwaetagamawa ka apunu Pita ubupu
Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nu yewe wi mete idiwei ka bagi kawaya. Karako ka
nu nabonabo apeya eyaka yewe waditamamu, mosi ka kau nene, mosi ka oragai apunai
Mosisi e nene, ade mosi ka oragai apunai Eraidiya e nene. (Apunu Pita yona ki wagawa ka
e notai babawena wagawa.)

[34] E yona ki wagawa makeya ka oroguma kawapu mu ruputapu ki pokere mu notamaga
kowena kudu mete wainapamawa. [35] Ko bonana mosi oroguma rabineya mete bauwena,
wagubu ke; ‘Yau ka nau Gubagani. Nau e winepuwani ki pokere e mena yonai ki wi
wainapiyoi idiwoi.”

[36] Bonana ki yona inako wagubu kewowena eweya ka mu Iyesu e eya mena ika uburawa
emupu. E tadeyau kabukabuwa ragidai apeya eyaka ki mu yabumugere badidi emupu ade
waina-mupu ki mu mubo mena notapamawa idiwa ko sisiya ki mu iyapana mo eba simupu.

Keyai Berokoi munu mosi giripupu
(Mateyu 17:14-18; Mateyu 17:22-23; Maki 9:14-27; Maki 9:30-32)

37 Nawaru puruwena ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kweya kawareya ade
wiratagubu kawamawa manako mu kweya kerareya bautagamawa makeya ka iyapana
ropani kawaya mu ika bananatampu. 38 Iyapana ropani kawaya ki mu pauna-mugu ka
apunu mosi ika uburawa e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa
Apunai, nau nidiyakani wainapi; Kau waitasini nau gubagani eyaka mena yau emani.
39 Maramara ka keyai berokoi mosi garugaru mena bauwagau kwewagau nau gubagani
wadau wairau kwenupiyau da e idai kerarai kuduba patototagamu manako e umunai
gipoporai bauwagau uwari sisiripiyau. Keyai berokoi ki kawareya kawareya e makari
kweyau ko garugaru mena eba kamadau. 40 Kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu keyai
berokoi ki siwakekepamana ki nana nau tadebuwani, ko mu siwakekemupu ko e eba
bauwena kayawena."
41 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi nau eba suma-siniyamu
ragidai. Wi paerepiyamu kawaya daganani. Nau mara badibadi yabaranugu wi mete yewe
idiwomu? Nau mara badibadi wi bitaga kawaraponi yaroni tondoni?" E inako wagubu
manako wirawena apunu ki sibu, wagubu ke; "Baganai, kau gubagagi wadi nau bamaneya
yabi."
42 Munu ki yabadawa makeya ka keyai berokoi ki e ragiragi kawaya minibu wairau
kwenupupu manako munu ki e idai kerarai kuduba patoto-tagubu. Ko Iyesu e bonanai
ragiragi kawaya keyai berokoi ki siwakekepupu, munu uratanai ki iyapupu manako
wadubu e mamai kwebu. 43 Iyapana kuduba Mamanuga God e kasiyarai kawaya ki emupu
ka mu notamaga kowena kodabamaga mete kamupu.
Iyesu bagi kawaya badidi kwae-wagawa umawa ki kawareya iyapana deni deni taga-
mawa kasiwara idiwa ki pokere Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu,
wagubu ke; 44 "Nau karako wi nidiyani ki wi notaga eba gogayagisi; Iyapana ubumoto
nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau yogoni tagisi manako iyapana dai ki mu idamaga
rabineya nau tamusinimoto." 45 E inako wagubu ko mu notamaga ka gwede mo bodapupu
da mu yona ki mibai eba wainamupu. Mu e manupamana ko mu kudu mete waina-mupu
ki pokere eba manumupu.

Nima ka kawaya esida?
(Mateyu 18:1-5; Maki 9:33-40)

46 Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu paunamugu nima ka kawaya
esida ki sisiyai mu mubo deni deni tagamawa kasiwara idiwa. 47 Mu notamaga badidi nota-
pamawa ki Iyesu e ororeya mena kataiwena ki pokere e munu mosi wadubu e madaneya
tapu, 48 manako tadebu, wagubu ke; "Iyapana nima nau sini pokaiya munu yau maba e
diriwai kwaewagau ki ka e nau diriwani mete kwaewagau. Ade iyapana nima nau diriwani
kwaewagau ki ka e nau Tonosinibu Apunai ki e diriwai mete kwaewagau. Nau yona mibai
suwagani wainapumuri; Wi wainapiyamu da wi paunagau nima ka erida ki e ka esida, ade
wi wainapiyamu da wi paunagau nima ka esida ki e ka erida."
49 Iyesu inako wagubu, ko apunu Diyoni ubupu e sibu, wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa
Apunai, apunu mosi kau sigi pokaiya kweya kairapu siwakeketamiyawa ki nu emipi, ko e
ka eba nu mete ewapuru iwei ki pokere e badidi kwaewagawa ki nu e kamadana ki nana
simipi."
50 Apunu Diyoni inako wagubu, ko Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai apunu
Diyoni mete kina denai tadebu, wagubu ke; "Ae, wi e inako eba bodampena, mibai ka
iyapana nima wi eba tagararaniyau ki e ka wi waretaga."

Tawana Sameriya ragidai Iyesu tagararamupu

51 Mamanuga God e Iyesu ade tepapana kunumau kayawagana ki marai rogobiwena
ki makeya ka Iyesu natere Diyerusaremu kayawagana ki nana wainapupu ki pokere e
kipu ubupu deni mena natere ki yawatai kayawena. 52 E kowakowaiyoma yabiri tonotapu

e nene okukunatagamana ki nana ki mu kayatagubu kaiwa da yawatau ka mu tawana
Sameriya ragidai mu nateremaga mo bautagubu. [53] Natere ki ragidai wainamupu da
Iyesu natere Diyerusaremu kayawagawa ki ka mu gagayatagubu e diriwai eba kwaetagubu
ko baiyonomupu. [54] Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai Diyemesi yo Diyoni yona ki
wainamupu ka mu nuwamaga pupuwena manako wira-tagubu Iyesu simupu, tagubu ke;
"Kaiwawonuga, kau badidi wainapiyei? Nu Mamanuga God siyamu da mata nonarai
kunuma were kaworoto natere yau ragidai ki uratamini popo bo?"
[55] Mu inako tagubu, ko Iyesu mu nakaritapu, [56] manako mu natere ki kamadumpu natere
mo kayatagubu.

Nu Iyesu eweya badidi maba kaigamu
(Mateyu 8:19-22)

[57] Mu yawatau kayatagubu kaiwa ka apunu mosi Iyesu bameya bauwena manako sibu,
wagubu ke; "Kau tawana bani kayanuwagi ki nau mete kina kau ewakumaniyoni umoni."
[58] E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Taku kamarai ki mu gawaramaga
mete kina ade midiwari iyarau iwu ki mu tawamaga mete ripa kawareya wadamu ko nau
Kunumau Kawapuwani Apunai nau ukwarana bo aiyatasugana gawarani mo pa mena."
[59] E apunu ade mosi sibu, wagubu ke; "Kau yabi nau ewaneya uburi mete kaigamu."
Ko apunu ki denai wagubu ke; "Kaiwawoni, kamadisini da nau yabiri kayasugani nau
mamai powena ki ononopani were ewa ka nau bausugani kau ewageya kayasugani."
[60] Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Iyapana keyaimaga powena
ragidai ki mu mena ubumoto popotagubu ragidai onono-tamini, ko kau upigi ka yau kena;
Iyapana kebomana Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai kau dimanugowa
umowa."
[61] Ade apunu mosi bauwena Iyesu sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, nau kau ewageya
kayasugani ko kau naiya tonosini da nau niya iyapananiyoma parautamani were ewa ka
nau uburani kau ewageya kaniyani."
[62] E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Iyapana nima Mama-nuga God
e upi kwaewagau ko ade wirawagau ewere kayawagana ki wainapiyau ki e kwaitana ka
Mama-nuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki upi eba kwaeyagisi."

10

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu

[1] Ki eweya ka nu Kaiwawonuga e tadeyau kabukabuwa ragidai ropani kawaya (72)
ki winetapu da mu e upi kwaetagamana ki nana. E tawana tawana ewa kayawagana
wainapiyawa ki tawanai ka e mu apeya tawana mo tonotapu ade apeya tawana mo tono-
tapu. E inako kwaewena, [2] manako yona yau tadebu, wagubu ke; 'Maura ka kawaya
daganani ko raupomu ragidai ka eba ropani ki pokere upi apunai bameya guriguriwogoi da
e raupomu ragidai e kokoreya raupomutagamana ki nana tonotamini. [3] Karako wi kaiwagi,
ko nau nidiyani wainapumuri; Wi ka papa sipi munai ki maba ko taku kamarai wasibena
ki mu paunamugu ka nau wi tononiyakani. [4] Wi kaiwagi ki ka bowa madai ki sikwai bo
igwa bo kerapuga tatamai inako ki wi eba tepiyoi ko ida kasikasi mena kaiwagi. Ade wi
iyapana yawatau bananatamuri ki wi eba ubumoi mu parautamiyoi kwaenda wi madega
kewopumuri.
[5] Wi tawa mo yamuri ki ka wi yabiri yona yau mena iwagi ke; "Parau kawaya nuwabagi
pokaiya." [6] Iyapana mosi ika nuwabagi rabineya tondau ki ka e wi parauga ki mibai
wainapoto. Ko tawa ki rabineya iyapana mo inako pa mena ki ka wi parauga iwagubu
ki wirayagisi wi wiga rabinagau mete wadumuri kaiwagi. [7] Wi tawa mo yamuri ki ka wi
tawa ki mena rabineya kupeiwogoi idiwoi ko eba tawa roroneya iwoi. Iyapana ubumoto
bani yo awana wi negemoto ki ka baganai, ki ka wi upiga kwaiwagamu ki denai.
[8] Wi natere mo baiwagi manako iyapana ika idiwu wi diriwaga kwae-tagisi ki ka baganai,
mu bani negemoto ki wi kupumuri. [9] Sigira ragidai dai ika mete kina ki wi ubumuri mu
iyatamuri ade iyapana tademuri, iwagi ke; "Wi Mamanuga God e gari rabineya kaiwana

idiwana ki marai waunitau wi bamagau baiyagisi." [10] Ko wi natere mo baiwagi manako
iyapana ika idiwu wi diriwaga eba kwaetagisi ki ka wi imatau ubumuri manako iyapana
ika idiwu ki yona yau mena tademuri, iwagi ke; [11] "Wi tawanaga dogiyai nu kerapunugu
pasipupu ki nu wiga wairagau minimei gwepemei. Ko wainapumuri; Mamanuga God e
gari rabineya kaiwana idiwana ki marai wana rogobiwena." Wi inako mena mu tademuri.
[12] Nau nidiyani wainapu-muri; Iyapana bigimaga denai wadamana ki marai baiyagisi ki ka
natere Sodomu ragidai bita maraitau yadini ko wi diriwaga eba kwaetagubu ragidai ki mu
ka bita kawaya daganani bananapomoto.
[13] Akae, natere Korasini ragidai. Akae, natere Betaida ragidai. Wi ka aita ewa bita
kawaya daganani bananapu-muri. Matakira kawakawaya wi paunagau wenawena ki wi
yabugere emupu ko wi notaga eba wirawena. Natere Taya yo natere Saidoni ragidai
matakira ki maba empena ki ka mu ororeya mena mu beramaga berokoi ki kamadumpena
mu notamaga wirawagu-bena Mamanuga God kabuwampena manako mu ubumpena
gwedegwede tegetegerei umampena ku pasitagu-mpena ade mibai nuwaboyai idimpena.
[14] Mamanuga God e idai gurai wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka
e uburoto natere Taya yo natere Saidoni ragidai kawaya daganani nuwanuwatamini ko
e wi maraitau nuwanuwaniyoto. [15] Ade natere Kaponiyamu ragidai, wi waina-piyamu da
wi wibo kasiyaraga pokaiya esida kunumau yamuri, ko nau nidiyani wainapumuri; Ki pa
mena. Mamanuga God e deni mena wi erida nununiyoto giriniyoto."
[16] Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai yona yau mete
tadebu, wagubu ke; "Iyapana gwedewau wi yonaga wainapiyamu ki ka mu nau mete
wainasiniyamu. Ade iyapana gwedewau wi tagararaniyamu ki ka mu nau mete
tagararasiniyamu. Ade iyapana gwedewau nau tagarara-siniyamu ki ka mu nau
Tonosinibu Apunai ki e mete tagararapiyamu."

Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai wiratagubu ade bautagubu

[17] Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ropani kawaya (72) ki mibi mamamai ade
wiratagubu Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Kaiwawonuga, nu
kweya kairapu kau sigi pokaiya siwakeketameya ki ka mu nu umununuga wadamawa
bautagamawa kayatagamawa."
[18] Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Berokoi Apunai Seitani
e gwairiwena kauwena yangwara maba kunuma were kawapu ki nau empuwani. [19] Nau
nidiyani wainapumuri; Nau kasiyara kuduba negebuwani da wi ubumuri wi iyaraga
Seitani e raurupumuri manako e kasiyarai kuduba ki wi bamagau pamenayagisi. Nau
kasiyara wi nege-buwani da wi motamota berokoi bo tori bo gwede berokoi inako ki
wi taisi kurakuratamuri ko mu bidara wi eba negeni. [20] Nau yona yau nidibuwani ki
kuduba ka mibai ko nau ade nidiyani wainapumuri; Keyai berokoi wi umunuga wadumupu
bautagubu kaya-tagubu ki pokaiya wi eba mamama-iwogoi ko Mamanuga God wi siga
kunumau okapupu ki mena pokaiya wi mamamaiwagi."
[21] Ki makeya ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya Iyesu rabineya posiwena
mamama kwebu manako e mibi mamamai Mamanuga God bameya parauwena, wagubu
ke; "Mamai, kau ka kunuma yo waira ki Kaiwawoi ki pokere nau parauniyakani. Gora
kataimugu ragidai ade katai ebo ebo kataitagubu ragidai ki mu bama-mugu ka kau yonagi
wekepipi, ko iyapana karako munu rasi maba idiwu ki mu mena bamamugu ka kau notagi
matarapipi. Ena, Mamai, kau kaubo nuwageya wainapipi da baganai ki pokere kau inako
kwaenugibi."
[22] Iyesu Mamanuga God bameya inako parauwena kewowena ki ka e ade wagubu ke;
"Nau Mamai gwedegwede kuduba tegebu nau umani sidibu. E mena e eya Gubagai nau
kataisinibu wetawetara ade nau niya mena ka nau Mamai kataipuwani wetawetara. Ade
iyapana gwedewau ki nau naubo nuwaneya winetapuwani da mu nau Mamai kataipamana
ragidai ki mu mete kina ka nau Mamai kataipomoto."
[23] Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai mu
mubo mena yona yau tadebu, wagubu ke; "Gwedegwede iyapana eba empiyamu ki wi

yabugere empiyamu ki pokere mamamaiwogoi. [24] Nau yona mibai nidiyani wainapu-muri;
Oragai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ropani kawaya ade
kawakawai ragidai ropani kawaya mete kina ki mu ka wi karako badidi empiyamu ki mu
mete empamana wainapamawa ko mu eba emupu. Ade wi karako badidi wainapiyamu ki
mu mete wainapamana wainapamawa ko mu eba wainamupu." Iyesu inako wagubu.

Keyakeyai tawana Sameriya apunai mosi e naureya

[25] Mamanuga God e gorai kataiya apunai mosi Iyesu kerareya wadana ki nana e bameya
bauwena manako manupupu, wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau badidi maba
kwaesugani da nau denai maramara tondana kaniyana ki iyai yadani?"

[26] Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau manugi ki denai ka Mamanuga God e okai
rabineya ka badidi wagau? Kau oka ki iyabapipi ki mibai kau badidi maba wainapiyei?"

[27] Iyesu inako wagubu manako apunu ki denai wagubu ke; "Mamanuga God e okai
wagubu ke; 'Kau nuwagi notagi, kau mibigi ade kau kasiyaragi kuduba ki pokaiya nu
Kaiwawonuga God deni mena nota kwarikwarisi-piyowa', ade wagubu ke; 'Kau kiya nene
nota kwarikwarisinugei ki maba kau waretagi kau madanigeya tondau iyapanai ki e mete
inako nota kwari-kwarisipiyowa.'

[28] Apunu ki inako wagubu, manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau yona mibai
nuwagibi ki pokere kau inako mena kwaenugowa ki kau iya tondowa kaniyowa."

[29] Ko apunu ki e nuwaiya ka e ebo notai utautapana wainapiyawa ki pokere e Iyesu ade
manupupu, wagubu ke; "Mamanuga God e okai iyapana madaninugu idiwu nene wagubu
ki ka iyapana gwedewau?"

[30] E inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Nau keyakeyai mo karako
suwagani ki kau wainapi; Apunu mosi natere Diyerusaremu kamadubu natere Diyeriko
yawatai ki kayawena surawa da yawatau ka kuwa ragidai bautagubu e minimupu weumpu
kwenumpu. E gwedegwedei ki mu rikamupu kuwamupu manako kawareya kawareya
gudapamawa da e powagana kwaewagawa ka mu e pa kamadumpu kayatagubu.

[31] Mu kayatagubu eweya ka Mama-nuga God bameya dobopiyau apunai mosi yawata ki
surawa. E bidara wadubu apunai ki buri empupu ka e paerewena tagai wirapupu deni
mena kayawena, ko e eba waitapupu.

[32] Ki eweya ka kunu Riwai mu apunumaga mosi yawata ki mete surawa. Ko e mete
kina bidara wadubu apunai ki empupu manako paerewena tagai wirapupu deni mena
kayawena.

[33] Siyarai ka tawana Sameriya ragidai mu apunumaga mosi ika yawatau surawa da bidara
wadubu apunai ki buri empupu. E nuwaboyai wainapupu, [34] ki pokere e kanibu e bameya
bauwena manako awana monamonai mosi ade awana 'waeni' mete kina ki tepupu apunu
ki e kwatai kawareya pasipupu manako sikwapupu. E kwatai sikwapupu kewowena ka e
apunu ki wadubu e ebo papai 'donki' ki kawareya tapu manako togipupu kayatagubu kaiwa
da tawa mo bau-tagubu ka e bidara wadubu apunai ki ika tawa rabineya tapu manako ika
kwayubapiyawa tondawa. [35] Nawaru puruwena ka e bowa madai bauburai apeya warapupu
tawa ki apunai mosi kwebu manako sibu, wagubu ke; 'Bidara wadubu apunai yau kau
kwayubapiyowa. Kau bowa madai e pokaiya kwenupi ki nau ade wirasugani bausugani
makeya ka nau ki kuduba denai makeya makeya kau negeyani.' E inako wagubu."

[36] Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e Mamanuga God e gorai kataiya apunai ki
manupupu, wagubu ke; "Karako kau badidi wainapiyei? Iyapana apeya eyaka bautagubu
bidara wadubu apunai ki emupu, ko mu paunamugu nima ubupu nu kowa-nuguma
madaninugu idiwu mu bamamugu bagi kwaigemei ki maba apunu ki bameya kwaewena?"

[37] Gora kataiya apunai ki denai wagubu ke; "Nau wainapakani da apunu bauwena e
nuwaboyai waina-pupu ki kena."

E inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau yona mibai nuwagibi ki
pokere kayanuwagi ki maba kau mete inako kwaenugowa." Iyesu inako wagubu.

Ridi Meri yo Mata mu yonamaga

[38] Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kayatagubu iwa da natere mo bautagubu
ka ridi mosi si ka Mata mu bibitapu ki pokere mu e tawaiya kayatagubu. [39] Ridi Mata
e yowai Meri kanibu nu Kaiwawonuga bameya kwarisiwena tondubu manako e yona-
wagawa ki yonai naigida mena waina-piyawa tondawa. [40] Ko ridi Mata e eba tondubu ko
e tawiya ade upi marai kawai tawa rabineya e ebo mena kwaewagawa ki pokere Iyesu
badidi yonawagawa ki e eba wainapupu. E yowai bameya eba bagi wainapupu manako
e kanibu Iyesu empupu sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, nau niya mena karako wi tawiyaga
kwaesugakani. Nau yowani nau eba waitasiniyau ki kau empiyei bo pa mena? Kau siyo da
e yabadini nau waitasiniyoto."
[41] Ridi Mata inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Mata, Mata, kau upi marai
kawai kwaenugei ki nene notapiyei ki pokere kau rabinagi urau. [42] Ko gwede mo eyaka
mena ka kawaya esida. Kau yowagi Meri e ka supasupai bagi kawaya kwaewena. E nau
yonani wainapana ki diriwai kwaewagau ki pokere iyapana mo eba baiyagisi e bodapoto."

11

Mamanuga God bameya gurigurigamana ki yonai
(Mateyu 6:9-13; 7:7-11)

[1] Mara mosi Iyesu Mamanuga God bameya guriguriwagawa tondawa da kewowena ki
makeya ka e tadeyau kabukabuwa apunai mosi e bameya bauwena manako sibu, wagubu
ke; "Kaiwawoni, iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni e ka e eya tadeyau kabukabuwa
ragidai mu badidi maba Mamanuga God bameya guriguritagamana ki nana ki yawatai mu
kabuwatapu. Kau mete kina nu inako kabuwaniyo."
[2] E inako wagubu manako Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi Mamanuga God bameya
guriguriwagi ki ka wi inako iwagi ke;
'Mamanuga, nu nuwanugu kau sigi bagi kawaya ki kawayayagisi. Nu nuwanugu kau
garigi rabineya kaiwana kau kasiyaragi pokaiya idiwana ki marai baiyagisi. [3] Kau
nu baninuga maramara negeyowa, [4] ade nu kowanuguma berokoi nu bamanugu
kwaetagubu ki nu nubo notanuga deni mena surumipi ki maba berokoi nu kwaigibi
ki kuduba kau mete kau kaubo notageya deni mena surupi.
Kau kwayubaniyo da gwede ragiragi mo eba baiyagisi nu nukeniyoto.'
Wi inako guriguriwagi."
[5-6] Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ade tadebu,
wagubu ke; "Nau keyakeyai mo suwagani wainapumuri; Tedera paunau kau waretagi
mosi e bameya kaya-nuwagi e gudui mini, nuwagi ke; 'Kabai, iyapana mo kemora yau
rabineya nau bamaneya bauwena ko nau diguma kororo ki pokere bani dai waitasini da
nau tawiyasugani bani kweyani.' Kau inako nuwagi, [7] ko kau waretaga ki denai yagisi ke;
'Kau badidi pokere nau girisiniyei? Nau gudu umapuwani ade nau ridini mununiyoma
mete kina ukwepemei ki pokere nau eba uburani bani kau negeyani.' [8] Iyesu inako wagubu
manako ade wagubu ke; Keyakeyai suwagubuwani ki mibai wi wainapu-muri; Kau apunu
ki bameya kawareya kawareya genenugowa tondowa ki ka e kemora ki rabineya gudu
kwaipoto bani negeni. Ki ka eba kau e waretai ki pokere e uburoto bani ki negeni ko kau
midimama eba wadinibu ko kawareya kawareya e gudui miniyeya genepiyeya tondeya ki
pokere e uburoto bani dai tepoto kau negeni. [9] Ki maba, wi Mamanuga God bameya badidi
iwagi ki e negeni ade wi iya yawatai kwaenepumuri ki ka e yawata ki wi kabuwaniyoto
ade wi e gudui minimuri ki ka gudu ki wi nene siwayagisi, [10] mibai ka iyapana gwedewau
Mamanuga God bameya genetogomono ki ka e denai mu tageni ade iyapana gwedewau
kwaenetogo-mono ki ka mu mibai bananapomoto ade iyapana gwedewau gudu minimono
ki ka gudu ki mu nene siwayagisi.
[11] Wi gwedewau munuguma mete kina ki wi yona yau wainapumuri; Wi munuga mosi
menamena kupana nene yagisi ki ka wi e motamota berokoi kugura kwemuri bo? Ae,
pa mena, wi menamena ki kwemuri. [12] Ade e midiwari bonai kupana nene yagisi ki
ka wi e sisiya kawakawaya pakira ki kwemuri kupoto bo? Ae, pa mena, wi midiwari

bonai ki kwemuri. [13] Ki pokere wainapumuri; Iyapana wi ka eba bagi ko wi munuguma
mu bamamugu ka wi bagi mena kwaiwagamu ade puyo bagi mena mu tageyamu. Ko
Mamanuga God e ka bagi kawaya esida kunumau tondau ki apunai ki pokere wi mete
kataigau da nima uburoto e bameya geneyagisi ki denai ka e uburoto e eya Keyai Tanai
Bagi Kawaya iyapana ki puyo kweyoto." Iyesu inako wagubu.

Berokoi Apunai Seitani si daikere ka Besaboro
(Mateyu 12:22-30; Mateyu 12:43-45; Maki 3:20-27)

[14] Kweya kairapu mosi apunu mo e umunai bodapupu da e yona eba wagawa ki Iyesu
siwakekepupu manako kweya kairapu ki matarau bauwena kayawagawa makeya ka apunu
ki yona supasupai ade wagubu. Iyapana ropani kawaya Iyesu matakira kwaewena ki
emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga mete kamupu, [15] ko dai tagubu ke; "Kweya
kairapu mu kawai-maga Besaboro e rabineya tondau kasiyara kweyau manako kasiyara ki
pokaiya ka e kweya kairapu kuduba ki siwakeketamiyau."
[16] Iyapana dai inako tagubu ade dai nuwamugu Iyesu kerareya wadamana ki nana e
simupu, tagubu ke; "Kau kunuma kasiyarai pokaiya matakira mo kwaenuwagi da nu
empamu."
[17] Mu inako tagubu ko mu nuwa-maga notamaga ki Iyesu kataiwena kewowena ki
pokere e denai tadebu, wagubu ke; "Tawana mosi ki ragidai nuwarara tagarara kande
kasiwaratogomono idiwono ki ka mu purupurutagisi mu mubo mubo kaya-tagisi manako
mu tawanamaga ki gumoroyagisi gwaba umuroto. Ade iyapana tawa eyaka mena rabineya
ewa nauwa idiwono ki ka mu iyamaga giriyagisi mu mubo mubo kayatagisi. [18] Ko ki
maba, Berokoi Apunai Seitani e ebo kowaiyoma mete kande kasiwara-tagisi ki ka e
kasiyarai badidi maba uburono? Ki pa mena. Wi iwagamu da nau keyai berokoi mu
kawaimaga Besaboro e kasiyara tegeyau pokaiya keyai berokoi siwakeketamakani, ko
ki badidi maba? Keyai berokoi mu kawai-maga nau rabinaneya tondibena ki ka nau
badidi maba nau niya kowaniyoma ki siwakeketapena? [19] Ade Besaboro e kasiyarai
pokaiya nau kwaesugubena maba ki ka wi wiga kowaguma nima kasiyarai pokaiya keyai
berokoi ki siwakeketamuimbena? Besaboro mu mete kasiyara tageyau bo? Nau nidiyani
wainapumuri; Wi wiga kowaguma ki manutamuri da mu tagisi. [20] Nau Mamanuga God e
kasiyarai pokaiya keyai berokoi ki siwakeketamakani bautagamu kayatagamu manako ki
pokaiya ka wi kataigamana da Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai
wi bamagau bauwena."
[21] Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Apunu kasiyarai kawaya ta yo kepata tepoto e
ebo tawai taububarai purupono koyagai tondono ki ka kuwa apunai eba baiyagisi e tawai
ki baupoto bo e gwedegwedei giripoto. [22] Ko kasiyara kawaya esida apunai mosi baiyagisi
tawa apunai ki e tai ade e kepatai taoropoto ki ka e tawa apunai ki raurupoto e tawaiya
yaroto. Tawa apunai e sumai ka e tai ade e kepatai ki bamamugu tondau, ko ki ka eba
baganai. Kasiyara kawaya esida apunai ki baiyagisi ki ka e tawa apunai ki raurupoto e
gwedegwedei kuduba tepoto nidapoto.
[23] Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau diriwani eba kwaewagau ki ka e nau
tagararasiniyau. Ade nima nau nene iyapana eba wara-tamiyau ki ka e mu daburita-
miyau."
[24] Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapu-muri; Keyai
berokoi iyapana mosi kamadini baiyagisi kayayagisi ki ka e tondana aiyatawagana tawanai
waunai mo kwaenepono umono. E wata bagi mosi eba bananapoto ki ka e notai yagisi
ke; 'Nau karako ade wirasugani wata naiya tondekeya ki kayasugani.' [25] E notai inako
yagisi manako e wirayagisi baiyagisi ki ka e tawa meme warawaramupu monagamupu
bagi kawaya ki empoto, [26] ki pokere e mamamayagisi kayayagisi e kowaiyoma ida daikere
kewowena daikere apeya (7) e maba ko ade berokoi esida ki waratamini manako mu
baitagisi ewapuru mena ika idiwono. Naiya keyai berokoi eyaka mena iyapana ki rabineya
tondawa ki makeya ka e bagasitau tondawa ko karako ka keyai berokoi ropani kawaya e
rabineya tawatagubu idiwu ki pokere e iyai ka berokoi kawaya." Iyesu inako wagubu.

[27] Iyesu yona ki wagawa makeya ka ridi mosi ika iyapana paunamugu uburawa ki e
bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Ridi nima kau wenanibu ade e amui kau kubabi ki
ridai ka mibi mamamai tondono.”
[28] Ko Iyesu denai wagubu ke; “Kau yona ki nuwegei ko iyapana gwedewau Mamanuga
God e yonai wainapomono makeya makeya kwaetogomono ragidai ki mu ka mibi
mamamai idiwono.” E inako wagubu.

Iyapana matakira empamana ki nana tagamawa
(Mateyu 12:38-42)

[29] Iyapana ropani kawaya Iyesu kwagaramupu ubumawa ka e wirawena mu tadebu,
wagubu ke; Iyapana karako idiwu ragidai wi beraga ka eba bagi. Wi kunuma matakirai
ki empamana ki nana iwagamu ko matakira inako mo wi bamagau eba wenayagisi. Oragai
apunai Diyouna badidi kwaewena ki mena maba wi bamagau matarayagisi. [30] Mamanuga
God e takari kawaya apunu Diyouna pokaiya tawana Niniwe ragidai e kasiyarai empamana
ki nana kabuwatapu ki maba ka e karako nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau pokanere
iyapana karako idiwu ragidai e kasiyarai wi kabuwaniyoto. [31] Naiya takari kawaya ka
tawana Seba mu ridimaga kawai mosi tawana uwama kawaya were yabadubu apunu
Soromoni e notai supasupai pokaiya dimawagawa ki yonai wainapana ki nana bauwena.
Apunu Soromoni e ka apunu kawaya ko nau suwagani wainapumuri; E ka ade erida
ko apunu karako bauwena apunai ki e mena ka kawaya esida. Ko e yonai ki wi eba
wainapiyamu ki pokere Mamanuga God e idai gurai wi naurigau ugwadiniyana ragiragi
ki marai baiyagisi ki ka ridi kawai ki e mete uburoto e idai gurai iyapana karako idiwu
ragidai wi naurigau ugwadiniyoto ragiragi. [32] Oragai apunai Diyouna dimawagawa makeya
ka tawana Niniwe ragidai mu notamaga wirawena manako mu beramaga berokoi kuduba
kamadumpu. Ko wi inako eba kwaigubu ki pokere Mamanuga God e idai gurai iyapana
kuduba wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka tawana Niniwe ragidai
ki mu mete ubumoto mu idamaga gurai wi naurigau ugwadini-moto ragiragi. Oragai
apunai Diyona e ka apunu kawaya, ko nau suwagani wainapumuri; E ka ade erida ko karako
bauwena apunai ki e mena ka kawaya esida.”

Mamanuga God e tanai nu rabinanugu tondau
(Mateyu 5:15; 6:22-23)

[33] Iyesu iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Iyapana mosi e duna beupoto ki ka e duna ki
eba wekepoto bo kurari umuneya taroto. Pa mena. E matarau taroto da iyapana e tawai
rabineya yamoto ki ka mu duna ki tanai em-pomoto. [34] Ki maba, wi yabuga ka wi midiga
kwakwarepuga ki dunai. Wi yabuga bagi negai kawaya ki ka wi midiga kwakwarepuga
ade wi notaga ki mete tanai kawaya. Ko wi yabuga gwakugwakuyagisi berokoyagisi ki ka
wi midiga kwakwarepuga ade wi notaga tanai ki sisipupoto. [35] Ki pokere naigida mena
idiwoi kwaenda tanai wi rabinagau ki sisipu umoroto. [36] Wi nuwaga notaga tanai mena
ade wi midiga daikere mo sisipu rabineya eba tondau ki ka iyapana duna pasumu tanai
miniyau siwa ki maba tanai ka wi midiga kwakwarepuga kuduba miniyoto siwa.” Iyesu
inako wagubu.

Iyesu iyapana kawakawai sisibatapu
(Mateyu 23:1-36; Maki 12:38-40)

[37] Iyesu yona ki wagubu kewowena ka Parisi apunai mosi bauwena e bibipupu da e
mete kayatagamana e tawaiya bani ewapuru kupetagamana ki nana wagubu. Iyesu
apunu ki banana-pupu e tawaiya yapu manako kupe wateya kwarisiwena tondubu.
[38] Mu kupetagamana kwaetagamawa ka Diyu ragidai mu goramaga pokaiya idamaga
siruwapiyamu ki makeya Iyesu eba kwaewena ki pokere Parisi apunai ki Iyesu empupu
manako e notai babawena.
[39] Ko nu Kaiwawonuga wirawena apunu ki sibu, wagubu ke; “Wi Parisi ragidai ka wi
kapaga yo wi yogoga ki tagai mena siruwapiyamu da iyapana wi eminimana tagamana
da wi ka baganai. Ko wi rabinagau ka berokoi posiwena kapoi mena kwaiwagamu idiwu.

[40] Wi ka notababa ragidai. Wi midiga kwakwarepuga yamanapupu apunai ki ka e eba wi
kwakwarepuga ki mena yamanapupu ko e wagubu umuneya ka wi nuwaga notaga mete
wenapupu. [41] Nau nidiyani wainapu-muri; Gwede bani wi kapaga yo wi yogoga rabineya
posiwena uburau ki wi tepumuri iyapana imagei ragidai tagemuri. Wi inako kwaiwagi ki
ka wi nuwaga notaga ade wi kwakwarepuga bigi posiwena ki mete taniyagisi.
[42] Akae, Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka kusura gumai
ade kwarai ebo ebo ki tepiyamu naigida mena damupiyamu manako damu ida esida
mena ki damu eyaka mena ki wi Mamanuga God nene tamu. Ko iyapana bamamugu
supasupai kwaiwagamana ki wi eba kwaiwagamu ade Mamanuga God e wi eba nota
kwarikwarisipiyamu. Wi ki mete kwaigumpena ko eba damu eyaka mena Mamanuga God
kweyamana ki mena wainampena.
[43] Akae, Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Guriguri tawai rabineya
ka wi kawai gisipiyamu kawakawai ragidai mu watamaga bagi kawaya ki kawareya idiwu.
Wi ka imatau kaiwu kebomu da iyapana wi eminimana paraunimana naigida mena
wiwiranimana ki nana kwaiwagamu.
[44] Akae, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Popotagubu ragidai mu rakimaga gwaba
utapupu ki iyapana eba empiyamu ki pokere kawareya asusu kaiwu kebomu da ki pokaiya
bigitagamu ki maba ka wi mete kina iyapana bigi tageyamu."
[45] Iyesu yona inako wagubu ki Mamanuga God e gorai kataiya apunai mosi wainapupu
manako e Iyesu sibu, wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau Parisi ragidai inako
tadeyei ki kau Mamanuga God e gorai kataigibi ragidai ki nu mete nidiyei siyasiya."
[46] E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Akae, Mamanuga God e gorai
kataigau ragidai, wi mete kina ka aita bita bananapumuri. Wi wibo goraga ragiragi kawaya
ki wi iyapana kwepokaramugu bita nakapiyamu ko iyapana wi goraga ki makeya makeya
kwaetagamana ki nana muya nunumu ki ka wi mu eba waitatamiyamu.
[47-48] Akae, wi ka aita bita bananapu-muri. Naiya takari kawaya ka wi ripakwarak-
waraguma ubumpu Mama-nuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki
namutamawa manako ononotamawa. Ko mu ononotampu watamaga ki wi karako
monagatamiyamuki pokere mu berokoi badidi kwaetagamawa ki wi mibi-piyamu. Mu
yo wi paerega ka eyaka mena. [49] Wi inako kwaiwagamu ki pokere Mamanuga God e
katai pokaiya ka e inako wagubu ke; 'Nau bonanani wainapamana tagamana ragidai
ade nau bigabiganiyoma ragidai mete kina ki nau tonotamani iyapana paunamugu
nau yonani togomono iwono ko iyapana ubumoto mu dai namutamini ade dai mu
giritamini pasutamini.' [50] Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e kunuma waira
yamanapupu makeya yabadubu da karako ka wi ripakwara-kwaraguma paerepamawa e
bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki mu namutamawa kebomawa ko ki bimbinai
ka wi karako idiwu ragidai wadumuri. [51] Naiya takari kawaya mu apunu Eiboro minimpu
poyo yabadawa da Mamanuga God e Tawai rabineya 'Puyo Tamu Watarai' ade 'Wata Tanai
Bagi' ki paunau ka mu ubumpu apunu Sekaraiya minimpu poyo, mu berokoi kuduba
kwaetagamawa ki bimbinai ka wi wadumuri. Ena, nau yona mibai nidiyani wainapumuri;
Iyapana kuduba namutampu popotagubu ragidai mu bimbinamaga ka wi karako idiwu
ragidai wadumuri.
[52] Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri.
Iyapana Mamanuga God e notai kataitagamana ki katamuruiya kaiwana ki katamurui ka
wi kasipara tamu. Wi wiga ka nota ki eba kataigamana wainapiyamu ade iyapana nota ki
kataitagamana wainapiyamu kaiwu ragidai ki mu yawatamaga ki wi bodapiyamu." Iyesu
inako wagubu.
[53-54] Iyesu wata ki kamadubu bauwena kayawagawa makeya ka Mamanuga God e gorai
ki kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete kina e kerareya wadamana da e yona mo
paerepana manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana ki yawatai kwaene-pamawa.
Mu e kawareya kawareya pari wirawirapamawa, manupamawa ade ragiragi kawaya
wereyakaurapamawa.

12

Midinuga eba pa matakawagana ki sisibai
(Mateyu 10:26-33; 12:32; 10:19-20)

1 Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba iyabapamana makai Iyesu e yonai
wainapamana ki nana dibimupu tatara kasiwaratagamawa idiwa manako Iyesu ubupu e
tadeyau kabukabuwa ragidai naiya mu muga mena yona yau tadebu, wagubu ke; "Nau
nidiyani wainapumuri; Parisi ragidai mu banimaga bedebedepupu ki wi naigida mena
empiyoi kaisipiyoi kwaenda mu banimaga kinokinoi ki wi pasiniyoto. Nau waigugu
suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Parisi ragidai mu ka pa midimaga matakawagau
ragidai. 2 Gwedegwede kuduba iyapana uta-piyamu ki utai ka mara mosi wakayagisi,
ade gwedegwede kuduba wekewekei ki ewa marai mosi matarayagisi. 3 Wi yona ebo ebo
sisipu iwagubu ki kuduba ka nawarau matarayagisi, ade wi yona ebo ebo wi tawaga gudu
umampu rabineya umana misimisi iwagubu ki yonai ka iyapana tawa tagaiya yamoto wena
siyomoto da iyapana kuduba waina-pomoto.

4 Kowaniyoma, nau nidiyani wainapu-muri; Iyapana wi kwakwarepuga mena minimoto
poyo ko gwede mosi kawareya eba kwaetagisi ki mu kudumugu wi eba wainapiyoi.
5 Wi nima kudeya waina-pamana ki e nau karako wi kabuwa-niyani; Mamanuga God e
mena kudeya wi wainapiyoi. E wi namuniyana ki kasiyarai wadubu ade wi teniyana
bita wadamana tawaneya isiyaniyana ki kasiyarai e mete wadubu. Ena, nau nidiyani
wainapumuri; E mena kudeya wi wainapiyoi.

6-7 Iyapana midiwari gunototo ida daikere mena tepomoto iyapana gimarapomoto ki ka
mu denai marai munta waibora daragai apeya ki mena yadini mibai ka midiwari ki ka
rasirasi. Ko wainapumuri; Midiwari ki ka rasirasi ko Mamanuga God e ka mu mo eyaka
mena kwaitana eba notagogapupu. E yabuiya ka midiwari ki maimerei munta erida ko
wi ka kawakawaya esida. Wi debaga kumai eyaka eyaka ki e iyaba-pupu kewowena wi
notananiyau ki pokere wi kudu eba wainapiyoi."

8 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Nau suwagani wainapumuri; Nima uburoto
iyapana paunamugu matarau yagisi ke; 'Nau ka Iyesu e nene', nima inako yagisi ki ka
aita ewa ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai mete uburani manako Mamanuga God e
aneyaiyoma mu yabaramugu suwagani ke; 'Iyapana yau ka nau nene.' 9 Ko nima uburoto
iyapana paunamugu matarau yagisi ke; 'Nau ka eba Iyesu e iyapanai', nima inako yagisi ki
ka aita ewa ka nau mete uburani manako Mamanuga God e aneyaiyoma mu yabaramugu
suwagani ke; 'Iyapana yau ka eba nau nene.'

10 Iyapana nima uburoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau sidiyoto siyasiya ki ka
Mamanuga God iyapana ki e bigi deni mena surupana yawatai mete kina. Ko iyapana nima
uburoto Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki siyoto siyasiya ki ka Mamanuga
God iyapana ki e bigi deni mena surupana yawatai pa mena.

11 Iyapana wi tenimoto mu guriguri-maga tawai rabineya bo kawakawai ragidai ebo
ebo mu yabaramugu wi nakanimoto manako nidimoto wirawira ki ka wi taububaraga
badidi iwagamana ki pore eba wainapiyoi. 12 Wi yona denai iwagamana marai baiyagisi
ki ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya wi badidi iwagamana kabuwanibu ki
makeya mena wi iwagi." Iyesu inako wagubu.

Apunu mosi notababa wadubu

13 Iyapana ropani kawaya ki mu paunamugu ka apunu mosi kanibu Iyesu sibu, wagubu
ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau tatai siyo da nu mamanuga e buderi ki e purupoto
daikere nau tegeni ade daikere e eya yadini."

14 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kabai, ki ka wi wibo
keteketega. Nau ka eba wi paunagau uburana wi gwedegwedega purupana negeyana ki upi
wadubuwani." 15 E inako wagubu ade iyapana kuduba tadebu, wagubu ke; "Wi kwayubaga
naigida kwaiwogoi idiwoi kwaenda kapoi ade nuwaroro ki notai wi umaniyoto dokodoko.

Wi gwedegwedega mete kina bo pa mena ki ka asusu. Ki ka eba wi gwedegwedega ki pokaiya wi iya mibai wadumuri."

[16] Iyesu inako wagubu manako keyakeyai yau tadebu, wagubu ke; "Mara mosi ka purapura apunai mosi e kokorai maura kawaya daganani yabadubu, [17] manako e notai wagubu ke; 'Nau banini magara nakapana tawai ororeya mena posiwena, [18] ki pokere nau inako kwaesugani; Nau banini magara nakapana tawai oragai dai nau koritatamani ade tawa waunai kawakawaitau dai nau waditamani manako nau banini magara ade nau gwedegwedeni kuduba ki nau bonda ika nakapani. [19] Nau inako kwaesugani manako nau niya sidisugani, suwagani ke; 'Nau karako bani yo gwedegwede kwamura ropani kawaya nene bonda nakapuwani ki pokere nau pa aiyata-sugoni mibi mamamai bani irimagere kuponi ade awana kuboroni tondoni.' [20] Apunu ki e notai inako wagubu, ko Mamanuga God e sibu, wagubu ke; 'Kau ka notababa apunai. Kemora yau rabineya ka kau ponuwagi manako kau banigi ade kau gwedegwedegi kiya nene bonda nakapipi ki nima tepoto?"

[21] Iyesu keyakeyai ki wagubu manako iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Iyapana gwedewau magara usi kunumau ki nene eba wainapiyamu ko mu muga kwakwarepumaga yewe wairau ki mena wainapiyamu gwedegwedei damupiyamu ki mu bamamugu ka apunu yau bameya wenawena ki maba mu bamamugu inako mete wenayagisi."

Mamanuga God mena sumapomu
(Mateyu 6:25-34)

[22] Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapumuri; Wi karako yewe idiwana ki iyai nene eba wainapiyoi. Wi masura kupamana bo midi tatamai umamana ki bani deneya baiyagisi ki nene wi eba wainapiyoi bo nuwaboyaiwogoi. [23] Bani ka eba gwede kawaya mosi ko wi iyaga ka kawaya esida. Ade sipuma goragora ka eba gwede kawaya mosi ko wi midiga kwakwarepuga ka kawaya esida. [24] Nau keyakeyai mosi midiwari ogaoga naureya suwagani ki wi wainapumuri; Midiwari ki mu upi eba kwaetagamu, mu raupomu eba kwaetagamu, ade mu bani magara nakapamana tawai pa mena, ko Mamanuga God maramara mu bani tageyau. Wainapumuri; Mamanuga God e yabuiya wi ka kawaya esida ko midiwari mu ka erida ki pokere wi bani nene eba wainapiyoi bo nuwaboya-iwogoi. [25] Kau yewe wairau tondana ki iyai nene mena notapiyowa kwaenepiyowa yarowa ki pokaiya kau wainapiyei da kau iyagi piri munta rowarowayagisi yaroto bo? Ki pa mena. [26] Nau nidiyani wainapumuri; Wi notaga pokaiya kwaenepiyoi yamoi manako ki pokaiya wi iyaga piri munta maba eba rowarowayagisi ki ka wi gwede nana waira yau e gwedegwedei nene wainapiyamu nuwaboyaiwagamu?

[27] Ade nau keyakeyai mosi paraparawasi naureya nidiyani ki wi wainapumuri; Para-parawasi mu ka eba upitagamu ade mu kwakwarepumaga nene eba wainapiyamu. Ko wainapu-muri; Apunu kawai Soromoni e ka purapura apunai ade e gwedegwedei umapu monagawena ka tanai kawaya, ko e gwedegwedei ki tanai ka ade marai munta erida ko paraparawasi mu tanimaga Mamanuga God mu pa tagebu ki tanai ka kawaya esida. [28] Gwaba karako kasiga bagi kawaya uburau ko tawiri pasumoto ki uroto kewoyagisi. Ko wainapumuri; Mamanuga God gwaba kaina ki pa monagatamiyau ki ka e sipuma goragora wi negeni monaganiyoto bo? Ena, e wi negeni monaganiyoto. Akae, wi sumaga Mamamanuga God bameya ka marai munta erida wainapakani. [29] Wi bani kupamana bo awana kubamana ki nene eba wainapiyoi bo nuwaboyaiwogoi. [30] Mamanuga God eba kataimugu ragidai tawana tawana idiwu ki mu inako kwaetagamu kwaenetagamu iwu, ko wi Mamaga kunumau tondau e kataiya da wi bani pa mena ade gwedegwede pa mena pa idiwana ka eba baganai. [31] Wi e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki kwaenei mena kwaiwagi ki ka bani yo gwedegwede inako ki kuduba e deni mena wi negeni.

[32] Kowaniyoma, wi ka eba ropani ko nau nidiyani wainapumuri; Wi notababa eba wadoi mibai ka wi Mamaga e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki puyoi e nuwaiya wi negeyana wainapiyau. [33] Wi wiga gwedegwedega nidapumuri manako denai bowa madai wadumuri ki wi iyapana imagei ragidai tagemuri, ade wi magaraga yewe

wairau eba bondaiwogoi ko wi nuwaga notaga kunuma magarai aita ewa eba goga-wagana
ki kawareya ukworono. Usi kunumau ka kuwa ragidai eba baitagisi wi gwedegwedega
kuwatagisi ade ketere eba baitagisi wi gwedegwedega purupomoto. [34] Wi magaraga yewe
wairau damupiyoi ki ka wi nuwaga notaga magara ki mena kawareya ukworono. Ko wi
magaraga kunumau damupiyoi ki ka wi nuwaga notaga kunuma gwedegwedei ki mena
kawareya ukworono."

Yabu yabu idiwana ki nana

[35-36] Iyesu inako wagubu ade wagubu ke; "Apunu kawai mosi e bigabigaiyoma e nawanai
idiwu ki maba wi inako mete idiwoi. Apunu kawai ki uburoto anika kupei kawareya
kayayagisi ki ka e bigabigaiyoma e tawai ki kwayubapomono idiwono. E ade wirayagisi
baiyagisi gudu miniyono ki ka mu yabu idiwu ki pokere gudu garugaru mena kwaipomoto.
Ki maba wi mete kina wi midiga tatamai uma-muri duna pasumuri manako nawana
yabu yabu idiwoi. [37] Bigabiga ragidai yabu yabu nawana idiwono da mu kawaimaga
ade wirayagisi baiyagisi mu emitamini ki ka e mu mamamamaga yagisi. Ena, nau
nidiyani wainapumuri; E eya gwedegwedei bagi ki e rikapoto nakapoto manako e
bigabigaiyoma tadeni da mu idiwoto manako e eya uburoto mu banimaga warapoto
tageni. [38] Wainapumuri; Mu kawaimaga tedera paunau bo nawaru sisipui teyonono
makeya baiyagisi manako e biga-bigaiyoma e nawanai yabu yabu idiwu ki emitamini ki
ka e mu mamamamaga kawaya yagisi.

[39] Ko wi yona yau mete naigida mena wainapumuri; Tawa apunai ki kuwa apunai gwede
madega bauwagana ki madegai kataiwagubena ki ka e dagurai tondibena da kuwa apunai
e tawai eba baupena. [40] Ki maba, nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugana
bausugana marai ki wi eba kataigau ki pokere wi mete kina yabu yabu nau nawanasiniyoi
idiwoi mibai ka wi notapiyoi da nau eba bausugana marai ki nau bausugani." Iyesu inako
wagubu.

[41] Apunu Pita yona ki wainapupu ka e Iyesu manupupu, wagubu ke; "Kaiwa-woni, kau
keyakeyai nuwagibi ki kau nu nene mena nuwagibi bo iyapana kuduba ki mu nene mete
nuwagibi?"

[42] E inako wagubu, ko nu Kaiwawo-nuga wirawena denai e sibu, wagubu ke; "Bigabiga
apunai mosi e upi eba kamadau ko e notai supasupai mena upiwagau ki ka tawa apunai
uburoto bigabiga apunai ki tepapoto siyoto da e tawa ki gwedegwedei kuduba mete
kwayubapono ade e kowaiyoma bigabiga ragidai upitagamu ki mu denimaga makeya
makeya tageyana ki upi e mete kwaeyogono. [43] E upi bagi kawaya inako kwaeyogono
tondono da tawa apunai ki ade wirayagisi baiyagisi e empoto ki ka apunu kawai ki uburoto
e bigabigai apunai ki mamamapoto. [44] Ena, nau nidiyani wainapumuri; Bigabiga apunai
bagi kawaya inako upiyogono ki ka tawa apunai uburoto e tepapoto manako siyoto, yagisi
ke; 'Nau tawani ade nau gwedegwedeni kuduba ki debai nau karako kau tamuniyakani.'
[45] Ko bigabiga apunai ki e notai yagisi ke; 'Nau kawaini wirawagana bau-wagana marai
ki e bani paerepupu rowarowa kawaya umau wadau', e inako notapoto manako e eya
kawai gisipono e kowaiyoma bigabiga ragidai ridi yo apunu ki tauniyono makari tageyono
ade bani kawaya daganani kupono awana suwakarai kuburono da e yabarai babayagisi,
[46] e inako kwaeyogono ki makeya ka tawa apunai ki ade wirayagisi baiyagisi manako
e bigabigai apunai ki nainipoto. Tawa apunai ade wirawagana bauwagana ki e eba
nawanapiyawa ki pokere apunu kawai ki uburoto e bigabigai apunai ki gudapoto bita
kweyoto manako yadini iyapana e umunui eba wadamu ragidai ki mu paunamugu
kwenupoto.

[47] Iyapana nima bigabiga upi kwaewagau manako tawa apunai e upi badidi kwaewagana
sibu ki e kataiwena ko e nawana eba tondau ade upi wadubu ki e eba kwaewagau, ki ka
aita ewa ka auda kawaya iyapana ki meyoto. [48] Ko iyapana nima bigabiga upi kwaewagau
ko tawa apunai e upi badidi kwaewagana sibu ki e naigida eba wainapupu ki pokere
e kwaeyogono manako gwede mo paerepoto, ki ka auda maraitau iyapana ki meyoto.
Iyapana nima gwede kawaya daganani wadubu ki ka e makeya kawaya daganani ade

wirapoto. Ade nima e idaiya gwede kawaya daganani naka-mupu ki ka e makeya kawaya daganani ade wirapoto."

Iyesu ka iyapana ewanauwaniyau ki apunai
(Mateyu 10:34-36)

49 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau waira yau kawareya tawiri pasurana ki nana
bausugubuwani ko tawiri ki naiya mena beuwagubena ka baganai. 50 Siruwa mosi nau
nawanani tondau. Nau siruwa ki bitai ororeya mena bananapena ki ka baganai ko
karako ka bita ki nau nawanani tondau ki pokere nau nuwaboya mete waina-pakani.
51 Wi bani wainapiyamu da wi nuwabagi rabineya yewe wairau idiwana ki nana nau
bausugubuwani? Ki pa mena. Nau eba ki nene bausugu-buwani. Nau wi puruniyana
ewanauwa-niyana ki nana bausugubuwani. 52 Mara karako ade yabaranugu esida yamomu
ki ka iyapana ida daikere mena tawa eyaka mena idiwu ki mu ewanauwa-tagisi. Apeya
eyaka ubumoto apeya iyaratamini bo ade apeya ubumoto apeya eyaka iyaratamini.
53 Mamai uburoto e gubagaiyoma iyaratamini ade e gubagaiyoma ubumoto mu mama-
maga iyarapomoto. Inai uburoto e peteiyoma iyaratamini ade e peteiyoma ubumoto mu
inamaga iyarapomoto. Memenagui uburoto e wawanepui iyarapoto ade e wawanepui
uburoto e memenagui iyarapoto."

Mara siyarai ki makai kataigamana ki nana
(Mateyu 16:1-3)

54 Iyesu iyapana inako tadebu ade tadebu, wagubu ke; "Wi oroguma piniyogono
empumuri ki wi notaga garugaru mena yagisi ke; 'Nawaya bauwagana kwaewagau.'
Manako nawaya baiyagisi. 55 Ade wi kaukabokabo empumuri ki ka wi notaga garugaru
mena yagisi ke; 'Kwamura uburana kwaewagau.' Manako kwamura uburoto. 56 Wi ka
midiga pa mataka-wagau ragidai. Wi kunumau ade wairau badidi wenawagau ki kiyabui
empiyamu manako ki pokaiya ka wi kataigubu da nawaya baiyagisi, nusuru baiyagisi, bo
kwamura marai uburoto. Ko wi gwede nana Mamanuga God karako badidi kwaewagau ki
empiyamu ko wi empiyamu ki mibai wi eba kataigubu?
57 Bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena ki wi badidi pokere eba kataigubu?
58 Iyapana mosi kau paerepipi ki denai kau wadiniyoto wade supasupanimana ragidai
mu bamamugu kayayagisi ki ka wi wiga mena paere ki wadumuri supasupa kwaenda
idai gurai wi naurigau ugwadiniyau ragiragi apunai ki uburoto kau wadiniyoto pinai
ragidai mu idamugu tamuniyoto manako mu ubumoto kau diburanimoto. 59 Nau suwagani
wainapumuri; Kau dibura ki rabineya tondowa yarowa da kau paeregi ki denai kuduba kau
kewopi were ki kau ade baunuwagi kayanuwagi." Iyesu inako wagubu.

13

Bera berokoi kamadamu kwaenda po bananapamu

1 Mara ki makeya ka iyapana dai bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke; "Tawana Gariri
ragidai dai ki Mamanuga God nene puyo naka-pamawa ki makeya ka apunu Pairasi e
piyaraiyoma bautagubu iyapana ki namutampu gawarara." 2 Mu inako tagubu ko Iyesu
denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi bani wainapiyamu da tawana Gariri ragidai ki mu
bigimaga ka kawaya esida ki pokere mu berokoi ki bananamupu ko ade tawana Gariri
ragidai dai ki mu bigimaga ka marai munta ki pokere mu bita eba banana-mupu. Wi
inako wainapiyamu bo? 3 Nau nidiyani wainapumuri; Wi wiga beraga berokoi ki wi eba
kamadumuri ade wi notaga eba wirayagisi ki ka mu popotagubu ki maba wi mete inako
popoiwagi. 4 Ade iyapana ropani kawaya (18) tawana Siramu rabineya idiwa da tawa iyarau
kawaya ki rororororowena mu kawarimugu kawapu namutapu gawarara ki wi wainapiyamu
da mu bigimaga ka kawaya esida ko iyapana dai ki natere Diyerusaremu rabineya idiwa ki
mu bigimaga ka pa mena? 5 Nau kawareya ade suwagani wainapumuri; Ki pa mena, ko wi
wiga beraga berokoi eba ki kamadumuri ade wi notaga eba wirayagisi ki ka mu popotagubu
ki maba wi kuduba inako mete gogaiwagi."

[6] Iyesu inako wagubu manako keyakeyai mo tadebu, wagubu ke; “Apunu kawai mosi
e wairai kawareya ka ripa damaya ika uburawa. E ripa ki madipana ki nana kawareya
kawareya empiyawa ko ripa ki eba madipupu ko ururutanai uburawa. [7] Mara mosi ka e
ubupu e wairai ki kwayubapiyawa apunai sibu, wagubu ke; ‘Nau kwamura apeya eyaka
rabineya ripa yau madipana ki nana empekeya kwaepekeya ko e mibai eba kipu ki pokere
karako ripa yau mei kaiyara. Ripa yau ka waira pa danapiyau.’
[8] E inako wagubu ko e wairai ki kwayubapiyawa apunai denai inako wagubu ke; ‘Kabai,
kamadamu da kwamura eyaka mena yau kewoyagisi were empamu. Nau mugu ripa
kerareya nakapani demanapani da mibai kiroto bo pa mena ki nu ika kataigamu. [9] Ripa
ki kwamura yabaranugu yau rabineya mibai kiroto ki ka baganai ko pa mena ki kau ewa
sidi manako nau meyani kaiyara.’ ”

Iyesu aiyata marai ki makeya ridi tagai kaikirai mosi iyapupu

[10] Aiyata pa idiwana ki marai mosi ka Iyesu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya
kabuwawagawa tondawa. [11] Tawa ki rabineya ka ridi mosi ika mete tondawa ki kwamura
ropani kawaya (18) ki rabineya keyai berokoi mosi e tagai wadubu korekore ki pokere
kutokuto umawa. [12] Iyesu ridi ki empupu manako e bameya yabadana ki nana wagubu
manako sibu, wagubu ke; “Ridi, kau sigiragi ki nau karako rikapakani da kau iyanuwagi.”
[13] E idai ridi ki kawareya tapu ki makeya ka ridi ki e tagai supasupawena bagi ubupu manako
e Mamanuga God si tepapupu.
[14] Iyesu aiyata pa idiwana marai ridi ki iyapupu ki pokere guriguri tawai ki debai apunai
mosi e nuwai pupuwena manako e ubupu iyapana tadebu, wagubu ke; “Pura eyaka mena ki
rabineya ka nu mara ida daikere kewo-wena daikere eyaka mena upigomu. Wi nuwagau
iyaigamana wainapiyamu ki ka wi upi marai ki makeya baiwagi ko eba aiyata marai ki
makeya baiwagi.”
[15] E inako wagubu ko nu Kaiwawo-nuga denai e sibu, wagubu ke; “Wi ka midiga pa
matakawagau ragidai. Wi mete kina ka aiyata marai ki makeya upiwagamu. Wi papaga
burumakau bo ‘donki’ ki wi aiyata marai ki makeya rikatamiyamu awana tageyamu bo
pa mena? Ena, wi tageyamu. [16] Ridi yau e ka oragai apunai Eburamu e momai ko
Berokoi Apunai Seitani kwamura ropani kawaya (18) ki rabineya e wadubu doko giripiyawa
tondawa. Wi badidi pokere iwagamu da gwede e umapu dokodoko ki nu aiyata marai ki
makeya eba rikapamu?” [17] Iyesu yona ki wagubu ki pokaiya ka e iyaraiyoma mu debamaga
musupupu. Ko iyapana pakasi ragidai e bagi kawaya kuduba kwaewagawa ki emupu ka
mu e mamamai tagamawa.

Damaya madai ki keyakeyai
(Mateyu 13:31-32; Maki 4:30-32)

[18] Iyesu iyapana manutapu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai
pokaiya idiwana ki ka badidi maba? Ki keyakeyai nu gwede naureya iwagamu? [19] Nau
suwagani wainapu-muri; Ki ka ripa damaya madai rabineya momai rasirasi ki maba.
Apunu mosi ka momai marai munta inako yadini uroto ki ka ripa kawaya mo wenayagisi
ragai isiyapoto manako midiwari baitagisi ragai ki kawareya tawatagisi.”

Bani buredi kawayawagana ki keyakeyai
(Mateyu 13:33)

[20] Iyesu iyapana ade manutapu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai
pokaiya idiwana ki badidi maba ki keyakeyai nau karako gwede naureya suwagani? [21] Nau
suwagani wainapumuri; Ki ka ridi mosi bani buredi kawayawagana domai marai munta
mo wadau suguna mete wirapiyau manako suguna ki kawayawagau yarau ki maba.”

Katamuru marai munta
(Mateyu 7:13-14, 21-23)

[22] Iyesu natere Diyerusaremu yawateya kayawena kaniyawa ki ka e tawa tawa natere
natere bauwagawa kabuwawagawa inako kwaewagawa kaniyawa, [23] manako iyapana mosi

e manupupu, wagubu ke; "Kaiwawoni, Mamanuga God e iyapana kuduba iya waunai tageni bo iyapana dai mena iya ki tageni?"

E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; [24] "Kunuma katamurui ka kapokapori munta ki pokere kasiyara-iwagi nisi kandoi da wi katamuru ki teteiwagi. Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana ropani kawaya katamuru ki tetetagamana kwaetogomono ko mu eba tetetagisi. [25] Mara baiyagisi da tawa apunai uburoto gudu umoroto manako wi tawa katamuruiya ubumuri gudu minimuri, iwagi ke; 'Kaiwawonuga, kau gudu nu nene kwaipi da nu yamamu.'

Ko e denai yagisi ke; 'Wi bani baigubu? Nau eba kataineya wiyo.'

[26] Ko wi denai iwagi ke; 'Nu bani yo awana kau mete ewapuru dibipemeya kupemeya ade kau ubureya nu imatanugu kabuwaniyeya.'

[27] Ko e denai yagisi ke; 'Wi bani baigubu? Nau eba kataineya wiyo. Wi ka berokoi kwaigamawa ragidai ki pokere kamadisinimuri kaiwagi.'

[28] Mara ki makeya ka wi yabu tamuri manako oragai apunai Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai kuduba ki mete kina ika Mamanuga God e gari rabineya idiwono emitamuri. Nau suwagani wainapumuri; Mara ki makeya ka e uburoto gari tagaiya wi isiyaniyoto manako wi yadi wadoi wi uwariga meme kaikirapiyoi 'ikui akui' iwogoi. [29] Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki deneya baitagisi Mamanuga God e gari rabineya kaiwoto kupe wateya wata yadini idiwono. [30] Mara ki makeya ka iyapana karako ewa ubumu ragidai ki mu yabiritagisi ade iyapana karako yabiri ubumu ragidai ki mu ka ewa ubumoto." Iyesu inako wagubu.

Iyesu natere Diyerusaremu nene nuwaboyawena
(Mateyu 23:37-39)

[31] Mara ki makeya ka Parisi ragidai dai Iyesu bameya bautagubu, tagubu ke; "Apunu kawai Erodi kau nuniyana po wainapiyau ki pokere kau tawana yau kamadi kayanuwagi."

[32] Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi kaiwagi taku kamarai apunai ki simuri, iwagi ke; 'Kau wainapi; Nau karako ade marawani kweya kairapu iyapana rabinamugu idiwu ki siwakeketamoni ade sigira ragidai mete iyatamoni ko mara ki tetaiya ka nau upi ki kewopani.' Wi kaiwagi e inako simuri, [33] mibai ka karako, marawani ade mara ki tetaiya ka nau tawana tawana umoni da siyarai ka nau natere Diyerusaremu bausugani. Mu ubumoto Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai natere kudubai mo rabineya minimoto poyo ki ka eba baganai.

[34] Akae, natere Diyerusaremu, natere Diyerusaremu; Kau iyapanagiyoma ubumu Mamanuga God e bonanai wainapiyamu tagamu ragidai ki mu namutamiyamu ade e bigabigaiyoma kau bamageya tonotamiyau ki mu bowa were mete namutamiyamu. Kokoroku ridai e munuiyoma e mabui kobaiya sikwatamiyau ki maba ka nau mara badibadi taganugu kayawena nau idani rabineya wi idiwana wainapekeya ko wi nau bodabodasinimawa. [35] Wainapu-muri; Nau kamadiniyani kayasugani ki ka wi tawaga gumoroyagisi. Wi nau ewa mo eba emisinimuri ko wi idiwoi yamoi da wi iwagi ke; 'Kaiwawonuga e si kasiyarai pokaiya baunugibi Apunai, Mamanuga God kau wadiniyoto bagi,' wi inako sidimuri ki makeya ka wi nau ade emisinimuri."

14

Iyesu sigira apunai mosi iyapupu

[1] Aiyata pa idiwana marai mo bauwena ki makeya ka Iyesu Parisi ragidai mu kawaimaga mosi e tawaiya kupewagana kayawena. Iyapana ika dibimupu idiwa ki mu e naigida mena empamawa idiwa, [2] manako ki makeya ka apunu mosi e idai kerarai kurukurupawena ika Iyesu bameya bauwena. [3] Iyesu wirawena Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete kina ika idiwa ki manutapu, wagubu ke; "Karako ka aiyata marai ki pokere nau apunu yau iyapani ki nau gora raurupani bo?" [4] E inako wagubu ko mu yona

denai mo eba tagubu ki pokere e wirawena sigira apunai ki wadubu iyapupu manako
tonopupu kayawena.
5 Ko Iyesu iyapana ki ade manutapu, wagubu ke; “Aiyata marai ki makeya wi munuga bo
wi papaga mosi urubau kauyagisi ki ka wi sumuri e tainipumuri bo pa mena?” 6 E inako
wagubu ko mu denai tagamana babatagubu.
7 Iyapana ropani kawaya ika kupe ki kawareya bautagubu ki mu kuduba nuwamugu ka
kebari bagi kawareya idiwana kwaetagamawa ko mu tonau eba idiwana wainapamawa.
Iyesu mu emitapu manako e keyakeyai yau mu tadebu, wagubu ke; 8 “Apunu mosi
anikawagana ki kupei nene wi bibiniyoto ki ka wi kebari bagi kawareya eba idiwuri
kwaenda iyapana kawai mosi baiyagisi, 9 manako kupe ki kwaewagau apunai wi nidiyoto,
yagisi ke; ‘Wi riyaiwagi tonau idiwoi da apunu kawai yau kebari bagi ki kawareya tondini.’
E inako yagisi manako wi iyapana yabu-mugu riyaiwagi tonau idiwuri ki ka wi midimama
wadiniyoto. 10 Ko nau karako wi nidiyani yau kwaiwagi; Iyapana mosi wi bibiniyoto ki ka
wi naiya kaiwuri tonau idiwoi manako kupe kwaewagau apunai ki wi bamagau baiyagisi
nidini, yagisi ke; ‘Edamani, kebomuri kebari bagi kawaya yau kawareya idiwuri.’ E inako
yagisi banananiyoto ki ka iyapana ika mete idiwu ragidai wi eminimoto manako wi siga
esida tepapomoto. 11 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima e ebo si tepapiyau ki
ka aita ewa ka e kwarisiyagisi, ko iyapana nima e ebo kwarisiwena ki ka aita ewa ka e
kawayayagisi.”
12 Iyesu inako wagubu manako wirawena kupe ki apunai sibu, wagubu ke; “Kau madegau
bo kemorau tawiya mo kwaenuwagi ki kau kowagiyoma bo kau rakarakagiyoma bo
purapura ragidai ki tawa madanigeya idiwu ki mu eba bibitami, mibai ka mu aita ewa
kau kwaenugibi ki denai kwaetagisi kau bibinimoto. 13 Kau kupe mo kwaenuwagi ki kau
iyapana kaikayokayoi, iyapana tagamaga kaikirai, iyapana idamaga kerapumaga kiyokiyoi
bo badabadamai, ade iyapana yabumaga kenekenei, iyapana inako ki kau bibitami. 14 Kau
inako kwaenuwagi ki ka Mamanuga God kau wadiniyoto bagi. Kau kwae-nugibi ki denai ka
iyapana ki kau eba negeni, ko bagi supasupai mena kwae-tagamu ragidai ade iyatagamana
kimana ubumana ki marai baiyagisi makeya ki kau denai bagi kawaya mo bananapi.”

Mamanuga God e poragai kawaya ki keyakeyai
(Mateyu 22:1-10)

15 Iyesu yona ki wagawa ka apunu mosi ika kupewagawa tondawa ki yona ki wainapupu
manako e ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; “Iyapana gwedewau kupe kawaya Mamanuga God
e gari rabineya ki kawareya kupetogomono ki ka mu mibi mamamai idiwono.”
16 E inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau keyakeyai mo suwagani wainapumuri;
Apunu mosi poraga kawaya mo kwaewagana ki okukunawena manako iyapana ropani
kawaya e bameya bautagamana ki nana mu kabuwatapu. 17 E okukunawena kewowena
ka e bigabigai apunai mosi bibi tonopupu da e kayawagana iyapana bibitapu ragidai ki
garugaru mena kebomana ki nana tadeni.
18 Bibi apunai ki kayawena iyapana tadeyawa umawa ko mu kuduba yona ewa nauwa
tagamawa. Yabiri bameya bauwena apunai ki e wagubu ke; ‘Kabai, nau bausugana ko nau
kokora mo wadubuwani ki empana ki nana kaya-sugani ki pokere nau poraga kawareya
ika eba bausugani.’
19 Ade apunu mosi wagubu ke; ‘Kabai, nau bausugana ko nau burumakau ida daikere
mena waunitau yewe tepuwani waira waunai kawareya nakatamana kayasugani ki pokere
nau poraga kawareya ika eba bausugani.’
20 Ade apunu mosi wagubu ke; ‘Nau bausugana ko nau waunitau yewe anikasugubuwani
ki pokere nau poraga kawareya ika eba bausugani.’
21 Bibitapu ragidai ki mu kuduba basaratagubu ki pokere bibi apunai ki ade wirawena
bauwena iyapana badidi tagubu ki sisiyai kuduba poraga kwae-wagawa apunai ki sibu. E
yona ki wainapupu ka e nuwai pupuwena manako e bibi apunai ki ade tonopupu, wagubu
ke; ‘Kau garugaru mena kaya-nuwagi natere imatau bo kareya ubumu iwu ragidai, iyapana

kaikayokayoi bo mu idamaga kerapumaga kiyokiyoi bo badabadamai bo mu yabumaga
kenekenei ragidai ki inako waratami da mu poraga yau kawareya baitagisi.'
22 Bibi apunai ki kayawena ade wirawena bauwena ka e poraga kwae-wagawa apunai
ki sibu, wagubu ke; 'Kabai, kau sidibi ki nau makeya makeya kwaesugubuwani iyapana
waratapuwani bautagubu ko tawa eba posiwena ko wata ade uburau.'
23 E inako wagubu ki pokere apunu kawai ki bibi e ade tonopupu, wagubu ke; 'Nau
nuwaneya ka nau tawani yau posiyagisi ki pokere gari tagaiya mete kayanuwagi manako
iyapana bani bani idiwu ki kau gigitami waratami baunuwagi. 24 Nau nidiyani wainapi;
Iyapana naiya bibitapuwani ragidai ki mu mo eba baiyagisi nau banini yau siko kupoto. Ki
pa mena.' " Iyesu keyakeyai ki wagubu.

Badidi maba Iyesu eweya kaigamu
(Mateyu 10:37-38)

25 Iyapana ropani kawaya Iyesu bananamupu mete kayatagubu kaiwa manako e
wirawena mu emitapu tadebu, wagubu ke; 26 "Iyapana nima nau ewaneya yabodono ki ka e
nuwai notai nau mena bamaneya tondono. E inai mamai bo e wainai bo e munui-yoma bo e
yowaiyoma tataiyoma bo e egapuiyoma bo e eya iyai mete kina ki nene kawaya daganani
notapono ko nau maraitau notasiniyono ki ka e eba yabadini nau ewaneya kayayagisi.
27 Iyapana nima nuwaboya midi makari nau bananapani ki e mete bananapana ko e eya
korosi maba ki e eba kawara-pana wainapiyau ko e kamadau, iyapana e kwaitana ki e eba
yabadini nau ewaneya kayayagisi. Pa mena."
28 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Wi mosi tawa kawaya mo wadana
wainapiyau ki ka e yabiri kwarisiyagisi naigida mena notapoto, yagisi ke; 'Bowa madai nau
bamaneya uburau ki ka tawa yau kwaitana yadani kewopani ki denai maka yadini bo?' 29 E
inako eba notapoto were kwaeyagisi ki ka e bani tawa bebedai mena nunuroto manako e
bowai madai ki kewoyagisi. E tawa paunau kamadini ki ka iyapana e gwaigwitapomoto,
tagisi ke; 30 'Apunu yau tawa wadana wainapiyawa ko e tawa wadawa da paunau kamadubu.'
31 Nau keyakeyai mo ade nidiyani wainapumuri; Tawana mo kawaimaga uburana tawana
mo kawaimaga mete kandetagamana wainapiyau ki ka e yabiri kwarisiyagisi naigida mena
nota yadini were yawira kayayagisi. E notai yagisi ke; 'Ta ragidai kuduba 10,000 nau
bamaneya ko nau iyaraniyoma mu ka ropani kawaya 20,000 ki pokere nu kasiyaraigamu
mu raurutamamu ki baganai bo?' 32 E wainapoto da ki eba baganai ki ka e iyaraiyoma
kebomono makeya ki ka e dobo yonai garugaru mena tonopoto. 33 Ki maba, wi mosi
nuwagau nau ewaneya kebomana wainapiyamu ko wi wiga gwedegwedega bo wi wiga
notaga kuduba ki wi eba kamadamana wainapiyamu ki ka wi kwaitana nau ewaneya eba
kebomuri."

Aidaba ki midiyai pa mena
(Mateyu 5:13; Maki 9:50)

34 "Nau nidiyani wainapumuri; Aidaba ki ka gwede mosi midiyai bagi kawaya ko aidaba
ki kwerereyagisi midiyai ki kewoyagisi ki ka wi badidi maba kwaiwagi da aidaba ki midiyai
ade wenapoto? Ae, ki ka eba baganai. 35 Midiyai ki kewoyagisi ki ka wi aidaba ki wadumuri
pa mugu kwenupumuri. Iyapana bani kokorau kawayawagana ki nana ni tepiyamu waira
mete wira-piyamu ki ka baganai, kasiyarai mete kina. Ko aidaba midiyai pa mena ki ka pa
mugu da deni mena kwenupamana ki nana. Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau yonani
yau suwagubuwani ki naigida mena wainapumuri wetawetara." Iyesu inako wagubu.

15

Papa sipi munai wadubu kaupupu ki keyakeyai
(Mateyu 18:12-14)

1 Mara mosi ka iyapana wairamaga denai takesi ki wadamawa ragidai ade iyapana
tagararatampu ragidai mete kina Iyesu e yonai wainapamana ki nana e bameya ika
bautagubu.

[2] Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete kina iyapana ki inako
Iyesu bameya bautagubu emitampu ki ka mu ungwerogwerorotagubu, tagubu ke; "Apunu
yau e ka iyapana bigibigi tagararatamemei ragidai ki mu diriwa-maga kwaewagau mete
kupetagamu idiwu ki pokere e paerepiyau."
[3] Mu inako tagubu ki pokere Iyesu keyakeyai mosi mu tadebu, wagubu ke; [4] "Wi paunagau
iyapana mosi e papai-yoma sipi ropani kawaya (100) manako e eyaka mena yadini kaupoto
ki ka e badidi kwaeyagisi? Nau nidiyani wainapumuri; E papaiyoma dai ki (99) ki e gwabau
kamaditamini manako e kiroto uburoto papa eyaka mena wadubu kaupupu ki e kwaenei
kaya-yagisi. [5] E kwaenepono umono da bananapoto ki ka e mibi mamamai papa ki yadini
e gobaiya kaupoto, [6] manako kawarapoto e tawaiya ade kayayagisi. E tawau baiyagisi ki
ka e kowaiyoma ade tawa e madaneya idiwu ragidai ki mu nene yagisi baitagisi manako
tadeni, yagisi ke; 'Nau papani sipi wadubuwani kaupuwani ki nau ade bananapuwani ki
pokere kebomuri karako nau mete mamamaigamu.' " [7] Iyesu inako wagubu manako ade
tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapumuri; Nau keyakeyai yau suwagubuwani ki
maba kunumau ka iyapana ropani kawaya (99) mu paeremaga pa mena ki mu nene ka
Mamanuga God e aneyaiyoma mamamatagisi ko ki mamamai ka erida. Ko iyapana eyaka
mena e berai berokoi kwaewagawa ki kamadini manako e notai wirayagisi ki ka mu e nene
mamama kawaya esida wainapomoto."

Ridi mosi bowa madai mo wadubu kaupupu ki keyakeyai

[8] Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Ridi mosi e bameya bowa madai bauburai ida esida
mena manako e eyaka mena yadini kaupoto ki ka e badidi kwaeyagisi? E duna beupoto
tawa meme warawarayagono kwaenepono tondono. [9] E bananapoto ki ka e kowaiyoma ade
e tawa madaneya idiwu ragidai ki mu nene yagisi baitagisi, manako e uburoto mu tadeni,
yagisi ke; 'Nau bowani madai wadubuwani kaupuwani ki nau ade bananapuwani ki pokere
kebomuri karako nau mete mamamaigamu.' " [10] Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Nau
nidiyani wainapumuri; Nau keyakeyai yau suwagubuwani ki maba iyapana eyaka mena
kwaitana e berai berokoi kwaewagawa ki kamadini e notai wirayagisi ki ka Mamanuga
God e aneyaiyoma kunumau e nene kawaya daganani mamamatagisi."

Munu mosi kwakowena ki keyakeyai

[11] Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Apunu mosi e gubagaiyoma apeya, [12] manako mara
mosi ka e gubagai marai e bameya bauwena sibu, wagubu ke; 'Mamai, kau buderigi purupi
nau nene karako tege.' E inako wagubu ki pokere apunu ki e wairai ade e gwedegwedei
kuduba purupupu e gubagaiyoma apeya ki mu denemugu denemugu tagebu.
[13] Mara dai kewowena eweya ka e gubagai marai ki ubupu e gwedegwedei kuduba ki
tepupu manako kipu ubupu e mamai kamadubu tawana uwama kawaya mo kayawena. E
ika tondawa ka e midi kwakwarepui tainipiyawa poisiyasiyai wainapiyawa kwaewagawa
ki mena pokaiya bowa madai ki deni mena giripupu gawarara. [14] E inako kwaewagawa
tondawa yarawa da e gwedegwedei ade e bowai madai kuduba e bameya ki kewowena
makeya ka kapoi kawaya mo tawana ki rabineya ubupu. Munu ki mibai wetei tondawa,
[15] ki pokere e ubupu tawana ki apunai mosi bameya bagibagiwagana ki nana kayawena.
Apunu ki e boiyoma baikamuwagana ki upi kwebu, [16] ko mu bani mo e eba kwemupu ki
pokere e ika baikamuwagawa tondawa ka e bo mugumaga kabuma rabineya ki dai kupana
wainapupu.
[17] E inako kwaewagawa nuwasiyasiya nene tondawa kaniyawa da siyareya ka nota
supasupai e bameya ade bauwena. E notai wagubu ke; 'Nau mamai e bigabigaiyoma
mu digumamugu ka bani kawaya daganani posiwena uburau ko nau yewe mibi wetei
tondakani posugana kwaesugakani. [18] Nau karako tawana yau kamadani wirasugani nau
mamai bameya ade kayasugani manako siyani, suwagani ke; 'Mamai, nau paerepuwani
kawaya daganani. Kau bamageya ade Mamanuga God bameya ka nau bigi kwaesugekeya.
[19] Nau naiya kau gubagagi sidibi ko karako nau paerepuwani ki pokere nau wadisini pa

bigagi kwaesugana apunai sidi.' [20] E notai inako wagubu manako e kipu ubupu wirawena e
mamai bameya ade kayawena.

E kayawena kaniyawa da e mamai tawai ki kikireya bauwagana kwae-wagawa ki ka
e mamai yabu tapu e gubagai buri yabadawa empupu manako e nuwaboyai wainapupu
garupupu e bameya bauwena barabarapupu ade kiyauyaupupu.

[21] Ko e gubagai wagubu ke; 'Mamai, nau paerepuwani kawaya daganani. Kau bamageya
ade Mamanuga God bameya ka nau bigi kwaesugekeya. Kau naiya nau gubagagi sidibi ko
karako nau paerepuwani ki pokere wadisini pa bigagi kwaesugana apunai sidi.'

[22] E inako wagubu ko e mamai ubupu e bigabigaiyoma ragidai mu nene wagubu
bautagubu manako tadebu, wagubu ke; 'Wi garugaru mena kaiwagi gwedegwede bagibagi
dai tepumuri nau gubagani monagapumuri. E idaiya katama nakapumuri ade e kerareya
kerapu kwakwarai mete umamuri, [23] manako kaiwuri papa buyaga kawaya mo minimuri
poyo da nau gubagani bauwena ki nu mamamapamu kupe-igamu. [24] Nau gubagani yau
powena ko e ade iyawena. E kwakowena ko karako ade wirawena bauwena.' E mamai
inako wagubu manako e gubagai nene kupe kawaya mo bagipupu.

[25] Ki makeya ka e gubagai kawai kokorau upiwagawa umawa manako e wirawena yawatau
yabadawa da tawa kikireya bauwagana kwaewagawa ki ka e iyapana kainagatagamawa ade
taeretagamawa ki mumugarai waina-pupu. [26] E bigabiga apunai mosi em-pupu manako
manupupu, wagubu ke; 'Mu gwede taerei taeretagamu?' [27] Ko e denai wagubu ke; 'Kau
yowagi e midi kwakwarepui bagi kawaya ade wira-wena bauwena ki pokere e mamama-
pamana ki nana ka kau mamagi papa buyaga kawaya mo minibu poyo.'

[28] E yona ki wainapupu ka e gagaya-wena tawau eba yarana wainapupu ki pokere e
mamai matarau bauwena e gubagai tawau yarana ki nana gigipupu. [29] Ko e gubagai ki
e mamai inako sibu, wagubu ke; 'Mamai, nau suwagani wainapi; Nau kwamura ropani
kawaya kau umunugi wadekeya kau bigagi makeya makeya kwaesugekeya ko kau papa
marai munta mo kwaitana eba wadibi tegebi da nau kowaniyoma mete mamamaigamana
ki nana. Pa mena. [30] Ko kau gubagagi ki kau buderigi kuduba tepupu giripupu ridi yawata
kawakawareya mu pokamugere isiya-pupu gawarara ki ade wirawena bau-wena ki kau e
nene papa buyaga kawaya ki minibi poyo.'

[31] E inako wagubu ko e mamai denai e sibu, wagubu ke; 'Gubagani, kau ka maramara
nau mete yewe idiwei ki pokere gwedegwede kuduba nau nene ki ka kau nene. [32] Ko nu
kupe yau kwaigamu mamamaigamu ki mibai ka kau yowagi yau e ka powena maba ko e
karako ade iyawena. E kwakowena ko karako ade wirawena bauwena." Iyesu keyakeyai ki
wagubu.

16

Kwayuba apunai mosi e keyakeyai

[1] Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai keyakeyai mo ade tadebu wagubu ke; "Purapura
apunai mosi e bigabigai apunai upi kwebu da e gwedegwedei kuduba ki kwayubapana ki
nana wagubu. Ki eweya mara mosi ka iyapana dai bautagubu purapura apunai ki simupu,
tagubu ke; 'Kau gwedegwedegi kwayubapiyau apunai ki e ka kau gwedegwedegi dai pa
danapiyau.' [2] Iyapana ki inako tagubu ki pokere apunu kawai ki e bigabigai apunai ki e nene
wagubu bauwena manako sibu, wagubu ke; 'Kau sisiyagi tagamu wainapakani ki mibai ka
badidi? Kau upigi negebuwani ki nau karako kau koritaniyakani ade nau gwedegwedeni
badibadi danapipi ki kawayai kau garugaru mena nau kabuwasini.

[3] Gwedegwede kwayubapiyawa apunai yona ki wainapupu ka e notai wagubu ke; 'Nau upi
kwaesugekeya ki nau kawaini karako nau koritasiniyoto ki pokere nau badidi kwaesugani?
Nau ka eba kasiyarani mete kina da nau diba kandani bo upi ragiragi kawaya mo inako
kwaesugani. Ade nau pa tondoni genesugoni ki ka nau midimama wadisiniyoto. [4] Ko
nau badidi kwae-sugani ki nau karako wainapakani manako nau upi yau kamadani ki ka
iyapana baitagisi nau waretasinimoto manako mu tawamugu tawamugu nau bibisinimono
ade nau diriwani mete kwaetogomono.' [5] E inako notapupu manako ubupu iyapana

gwedewau apunu kawai ki e gwedegwedei naiya sikwatagubu ragidai ki mu eyaka eyaka e
bameya bautagamana ki nana wagubu. Mu bautagubu ka e ubupu yabiri bauwena apunai
ki manupupu, wagubu ke; 'Kau badibadi sikwanugibi?'
[6] Ko e denai wagubu ke; 'Nau awana monamonai karakara ropani kawaya apunai ida
daikere mena (100) ki sikwasugubuwani.'
Ko gwedegwede kwayubapiyawa apunai denai wagubu ke; 'Pa mena, kau sikwanugibi ki
okai kau karako wadi kwarisi manako apunai apeya ade ida esida mena (50) ki mena tari.'
[7] Ki eweya ka e wirawena apunu ade mosi manupupu, wagubu ke; 'Ade kau ka badibadi
sikwanugibi?'
Ko e denai wagubu ke; 'Nau gwaba madai baike ropani kawaya (1000) ki sikwasug-
ubuwani.'
E inako wagubu ko gwedegwede kwayubapiyawa apunai ki denai e sibu, wagubu ke; 'Kau
sikwanugibi ki okai kau karako wadi kwarisi manako maraitau (800) ki mena tari.' "
[8] Iyesu keyakeyai ki wagubu kewo-wena ka e iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Kwayuba
siyasiyawagawa apunai e upi kewowagana ki eweya e badidi maba tondana ki nene mete
notapiyawa ki pokere apunu kawai ki e eba nakari-pupu ko e empupu manako baganai
sibu." Iyesu inako wagubu manako ade wagubu ke; "Waira yau notai wadamu doko
ragidai badidi maba waira yau gwedegwedei pokaiya mu kowamuguma mete deni deni
waita kasiwaratagamana idiwana ki notai maramara notapiyamu ki maba ka Mamanuga
God e tanai mu rabinamugu minibu siwa ragidai iya aita ewa nene ki inako maba
mete notampibena, ko mu kawaya daganani inako eba notapiyamu. [9] Nau nidiyani
wainapumuri; Wi waira yau e gwede-gwedei pokaiya iyapana waretatamuri da wi waira
yau e gwedegwedei mete kina kamaditamana marai baiyagisi ki ka mu kunumau wi
mamamanimoto manako wi iya maramara idiwana kaiwana tawanai ki rabineya mibi
mamamai posiwagi.
[10] Iyapana gwedewau gwede maraitau wadumupu ki naigida mena kwayubapomoto ki
ka mu aita ewa gwede kawaya mo yadini ki mete naigida mena kwayubapomoto. Ko
iyapana gwedewau gwede maraitau wadumupu ki kwayuba siyasiyapomoto ki ka mu aita
ewa gwede kawaya mo yadini ki mete kwayuba siyasiyapomoto. [11] Kau nima waira yau e
gwedegwedei naigida eba kwayubapiyei ki ka kau keyaigi ki puyoi badidi maba kwayubapi?
[12] Ade kau nima iyapana mosi e gwedegwedei naigida eba kwayubapiyei ki ka kau kiya
gwedegwedegi badidi maba kwayubapi? Ki pa mena ki pokere kau gwede bagi mo eba
wadi.
[13] Bigabiga kwaewagau apunai ki e kawakawaiyoma apeya ki ka e badidi maba mo yogono
e umunui yodono ade wirayogono mo yogono e umunui yodono? Ki pa mena, mibai
ka e uburono mosi nota kwarikwarisipono ko mosi keipono ade uburono mosi e diriwai
kwaeyogono ko mosi tagararapono. Ki maba, wi Mamanuga God e nene waina-piyoi
ki ka wi waira yau gwedegwedei notagogapumuri. Ko wi waira yau gwedegwedei nene
wainapiyoi idiwoi ki ka wi Mamanuga God notagogapumuri."

Iyesu yona ebo ebo wagubu
(Mateyu 11:12-13; 5:31-32; Maki 10:11-12)

[14] Parisi ragidai mu notamaga ka bowa madai kawareya ukwarawa ki pokere Iyesu waira
yau gwedegwedei ki sisiyai inako wagubu wainamupu ki ka mu e gwaigwitamupu ade
mu madagura-maga e bameya memupu. [15] Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; "Wi ka iyapana
yabumugu midiga pa matakawagau, ko wainapumuri; Mamanuga God e ka wi nuwaga
notaga ki e empiyau. Gwede-gwede marai kawai ki iyapana waina-piyamu da ki ka
kawakawaya ki ka Mamanuga God e yabuiya ki mibai ka pa mena.
[16] Gora oragai ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai oka
badidi tamupu ki kuduba tondawa yabadawa da iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni
bauwena makeya. Ko ki eweya ka Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki
yonai bagi kawaya ki mena ka iyapana wainapamana wainapiyamu. Iyapana kuduba gari
ki rabineya kaiwana ki nana nisi kandamu, [17] ko nau nidiyani wainapumuri; Iyapana badidi

maba idiwana ki gorai ka wateya tondau. Kunuma yo waira gogawagana ki ka matarau ko iyapana gora ki wirapamana e okai marai munta mo surupamana ki ka ragiragi kawaya.

[18] Apunu mosi e wainai ragipoto manako ridi mo ade uworoto ki ka e wainai naiya ki rauru kawakawarapupu. Ade apunu mosi ridi wakeyara mo uworoto ki ka ridi ki e nobomoi yabiri ki e rauru kawakawarapupu."

Purapura apunai ade apunu Yasarusi

[19] Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Mara mosi ka purapura apunai mosi tondawa ki maramara e gwedegwedei bagibagi mena monagawagawa ade bani bagibagi ki mena kupawa tondawa. [20] Apunu ki e tawai ki katamuruiya ka iyapana apunu mosi si ka Yasarusi ki mideya kwata mena posiwena uburawa ki wadumpu ika tampu manako e bani nene ika genewagawa tondawa. [21] Purapura apunai bani kupawa ki pirai gwetagamawa ki ka apunu Yasarusi bani mugui ki kupana wainapiyawa. Taku bautagamawa e kwatai ki remoremopamawa.

[22] Mara mosi ka nuwasiyasiya nene tondawa apunai ki e powena manako aneya kunuma were kawampu e wadumpu oragai apunai Eburamu e madaneya kunumau tamupu. Purapura apunai ki e mete powena manako iyapana e wadumupu ononomupu. [23] E popai ragidai mu watamugu bauwena ki ka e bita yo midi makari kawaya ika bananapupu manako e yabu tapu apunu Yasarusi usi oragai apunai Eburamu e idai garu deneya uwamau ika bagi kawaya tondawa empupu, [24] ki ka e bonanai ragiragi kawaya wena siyapu, wagubu ke; 'Mamai Eburamu, kau nau nene wainapiyei bo pa mena? Nau mata yau nonareya midi makari kawaya daganani bananapuwani ki pokere apunu Yasarusi siyo da e idai gurai awanau kaupoto kaworoto nau tenawarineya taroto da nau sinamuni pikapoto.'

[25] Apunu ki inako wagubu, ko oragai apunai Eburamu denai e sibu, wagubu ke; 'Gubagani, nau yonani yau suwagani wainapi; Kau naiya iyaiya tondeya makeya ki kau gwedegwede kuduba bagi mena ki kawareya tondeya ko apunu Yasarusi e ka mugu ki mena kawareya tondawa. Karako ka e yewe mamamayogono tondono ko kau ika makarinugowa tondowa. [26] Nau yona yau mete nidiyani wainapi; Kau yo nu paunanugu ka uruba kawaya. Iyapana mosi nu mete yewe idiwei ki uruba kawaya ki raurupana kau bamageya bauwagana ki yawatai mo pa mena. Ade iyapana mosi kau bamageya mete idiwu ki uruba kawaya raurupana nu bamanugu bauwagana ki mete yawatai mo pa mena.' Oragai apunai Eburamu inako wagubu.

[27] Purapura apunai yona ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; 'Akae, Mamai Eburamu, kau nau nene waina-piyei ki kau apunu Yasarusi tonopi da e nau mamai e tawaiya kayayagisi, [28] manako nau yowaniyoma ida daikere mena ika idiwu ki tadeni da nau paerepuwani ki denai makari tawaneya yewe bausugubuwani ki mu mete inako eba paerepomoto kwaenda mu mete kina yewe baitagisi berokoi kawaya yau bananapomoto.'

[29] Apunu ki inako wagubu ko oragai apunai Eburamu denai e sibu, wagubu ke; 'Ae, pa mena. Oragai apunai Mosisi ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai oka badidi tamupu ki kuduba mu bamamugu uburau ki pokere mu yona ki mena wainapomono.'

[30] Ko purapura apunai ki wagubu ke; 'Ae, mamai Eburamu, yona ki mena pokaiya ka mu notamaga eba wirayagisi. Ko iyapana mosi powena ki iyayagisi ade kiroto uburoto manako yona ki tadeni ki ka mu e bonanai waina-pomoto manako mu bigimaga ki mu kamadini notamaga wirayagisi.'

[31] Apunu ki inako wagubu ko oragai apunai Eburamu denai e sibu, wagubu ke; 'Mu oragai apunai Mosisi ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai badidi tagubu ki eba wainapomoto suma-pomoto ki ka mu badidi maba iyapana mosi powena ko ade iyayagisi kiroto uburoto ki e yonai wainapomoto sumapomoto? Ki pa mena.' " Iyesu keyakeyai ki iyapana tadebu.

17

Bigi ki yonai
(Mateyu 18:6-7, 21-22; Maki 9:42)

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona yau tadebu, wagubu ke; "Gwedegwede
marai kawai iyapana pisipisitamini da mu paerepomoto bigi kwaetagisi ko iyapana nima
e waretai ki e kerareya wadau da e bigi kwaewagau ki ka aita ewa ka e bita kawaya
mo bananapoto. 2 Akae, iyapana bowa bisi kawaya mo wadumpena taburuba pokaiya
kwimpena iyapana ki e gobaiya umampena manako egi rabineya kwenumpena ki ka e
nene baganai. Iyapana nima munu marai munta mosi e kerareya wadau manako munu ki
bigi kwaewagau ki denai ka iyapana ki aita bita kawaya esida bananapoto. 3 Ki pokere wi
yabu yabu idiwoi.

Wi yowaga bo wi tataga gwede mo paerepoto bigi kwaeyagisi ki ka wi e nakaripumuri.
Ko e bigi kwaewena ki kamadini e notai wirayagisi ki ka wi e badidi paerepupu ki wi
notagau deni mena surupumuri. 4 Ena, nau nidiyani wainapumuri; E mara eyaka mena ki
rabineya wi bamagau bigi kawareya kawareya ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki
kwaeyagisi ko ade mara ki rabineya ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki wirayagisi
wi bamagau yagisi ke; 'Nau paerepuwani ki nau karako deni mena kamadakani', e inako
yagisi ki ka wi e bigi badidi kwaewena ki wi notagau deni mena surupumuri."

Nu sumanuga

5 Iyesu tonotapu ragidai e simupu, tagubu ke; "Kaiwawonuga, kau nu sumanuga wadi
kawaya."

6 Mu inako tagubu ko e denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapumuri;
Ripa damaya madai ki bonai rabineya ka rasirasi. Wi sumaga marai munta ki maba nau
sumasinimuri ki ka wi ripa kauma yau simuri, iwagi ke; 'Kau kiya siwanuwagi kayanuwagi
egi rabineya wenanuwagi,' wi inako iwagi ki ka ripa ki wi umunuga yadini kayayagisi."

Bigabiga ragidai badidi maba upitogomono

7 Iyesu ade wagubu ke; "Apunu kawai mosi e bigabigai apunai kokorau diba kandono bo
papa sipi kwayuba-tamono da madega bigayagisi manako e tawau baiyagisi ki ka apunu
kawai ki e eba paraupoto, yagisi ke; 'Kau garugaru yabi aiyatanuwagi manako nau bani
warapuwani yau kupi.' E inako eba yagisi, 8 ko e yagisi ke; 'Kau kayanuwagi siruwanuwagi
monaganuwagi manako nau tawiyani kwaenuwagi tege kupani were ewa ka kau kiya
kupenuwagi.' 9 Bigabiga apunai e upi ka biga mena ki pokere wi badidi wainapiyamu;
Apunu kawai uburoto e bigabigai apunai upi kwaewena ki denai paraupoto bo? Ae, pa
mena. 10 Ki maba, nau nidibuwani ki wi makeya makeya kwaiwogoi da kewoyagisi ki ka wi
inako mena iwagi ke; "Nu ka pa bigabiga ragidai. E nu kwaiwagamana nidibu ki mena nu
makeya makeya kwaigibi." Iyesu inako wagubu.

Iyesu iyapana ida esida mena sigiratagubu ki iyatapu

11 Iyesu natere Diyerusaremu kaya-wena kaniyawa da tawana Sameriya yo tawana Gariri
paunau ika bauwena kaniyawa, 12 ki ka e natere mo bau-wena. Ika bauwena ka e iyapana
ida esida mena sigira berokoi mo wadumpu kwakwarepumaga kwatakwatatagubu ki ika
kebomawa bananatapu. Mu Iyesu bameya eba kaimupu ko uwamau buri mu mubo mubo
ubumawa, 13 manako mu bonanamaga ragiragi kawaya Iyesu wenawenamupu, tagubu ke;
"Kaiwawo-nuga Iyesu, kau nu nene wainapiyei bo pa mena?"

14 Mu inako tagubu manako Iyesu mu emitapu tadebu, wagubu ke; "Baganai, Mama-
manuga God e bameya dobopiyamu ragidai mu bamamugu kaiwagi da mu wi kwakware-
puga empomoto." E inako wagubu manako mu kayatagubu kaiwa da yawatau ka mu
sigiramaga ki deni mena kewowena.

15 Apunu ki mosi ika kaniyawa da e sigirai kewowena ki wainapupu ki ka e mamamawena
manako wirawena e bonanai ragiragi kawaya Mamanuga God e si tepapiyawa yabadawa
da Iyesu bameya bauwena. 16 E ika bauwena ka e Iyesu yabareya kwarisiwena manako e
iyawena ki denai paraupupu. Apunu ki ka tawana Sameriya mu iyapanamaga mosi.

[17-18] Ko Iyesu iyapana manutapu, wagubu ke; “Nau iyapana sigiratagubu ragidai ida esida iyatapuwani ko badidi pokere ka iyapana kwaiyanai apunai yau e mena wirawena Mamanuga God paraupiyau? E kowaiyoma ida daikere kewowena daikere apeya apeya (9) ki mu mete bautagumpena Mamanuga God e si tepampena.” [19] Iyesu inako wagubu manako wirawena iyawena apunai ki empupu sibu, wagubu ke; “Baganai, kau kiri uburi kayanuwagi. Kau nau sumasinibi ki pokere kau iyanugibi.” Iyesu inako wagubu.

Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki marai yabadau
(Mateyu 24:23-28, 37-41)

[20] Parisi ragidai dai Iyesu manu-mupu, tagubu ke; “Nu Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai ka gwede mara baiyagisi?”

Mu inako tagubu ko e denai tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya idiwana marai ki baiyagisi ki ka eba matarau baiyagisi da wi yabugere empumuri. [21] Iyapana mo eba yagisi ke; ‘Empumuri, e yewe bauwena tondau’, bo yagisi ke; ‘Empumuri, e burida bauwena tondau.’ Mu inako eba tagisi mibai ka Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki kasiyarai ororeya mena bauwena wi rabinagau uburau.”

[22] Iyesu inako wagubu manako wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Mara baiyagisi da wi ubumuri nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau marani empamana ki nana wainapiyoi ko wi eba empumuri. [23] Iyapana dai baitagisi wi nidini, tagisi ke; ‘Empumuri, e burida bauwena tondau’, bo tagisi ke; ‘Empumuri, e yewe bauwena tondau.’ Mu inako togomono ki ka wi notaga pakarayagisi mu ewamugu kwaene igida yauda eba yabu tamiyoi iwoi. [24] Yangwara wadau kunuma kuduba miniyau siwa ki maba nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau marani baiyagisi ki ka iyapana kuduba ki maba nau emisinimoto. [25] Ko yabiri ka nau nuwaboya ade bita makari kawaya daganani bananapani. Iyapana karako idiwu ragidai ki mu ubumoto nau keisinimoto ade midi ragiragisinimoto.

[26] Iyapana oragai apunai Nowa tondawa makeya badidi kwaetagamawa ki maba nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani bausugani makeya ka iyapana inako ade kwae-tagisi. [27] Awana goya kawaya ki eba bauwena makeya ka iyapana bani kupamawa awana kubamawa ade anikatagamawa petemuguma apunu tauwamawa. Mu inako kwaetagamawa kebomawa da apunu Nowa waka ki kawareya yapu posiwena makeya ka goya kawaya ki bauwena iyapana kuduba bibiyotapu gawarara.

[28] Ade oragai apunai Rote tondawa makeya iyapana badidi kwaetagamawa idiwa ki maba ka iyapana mara ki baiyagisi makeya inako mete kwae-tagisi. Mu bani kupamawa awana kubamawa deni deni nida kasiwara-tagamawa upitagamawa ade tawa-tagamawa. [29] Mu inako kwaetagamawa yamawa da apunu Rote natere Sodomu kamadubu kayawena ki makeya ka mata nonarai gwisi berokoi mete kina kunumau kawapu mu uratapu popo-tagubu gawarara. [30] Iyapana naiya inako wakapa giritagubu ki maba ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani bausugani marai baiyagisi ki ka iyapana inako mete kwaetagisi.

[31] Mara ki baiyagisi ki ka iyapana mosi tawa tagaiya tondau ki ka e gwedegwedei tawa rabineya kamadubu ki tepana kai eba suroto, ade iyapana mosi kokorau upiwagau ki ka e eba wirayagisi e tawaiya kayayagisi. Pa mena. [32] Oragai apunai Rote e wainai bameya badidi wenawena ki wi naigida mena wainapumuri. [33] Iyapana nima e eya iyai karako yewe wairau ki nene wainapiyau ki ka e eya iyai aita ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima nau pokanere e eya iyai karako yewe wairau ki kaupiyau ki ka e eya iyai aita ewa nene ki e yadini. [34] Nau nidiyani wainapumuri; Kemora ki rabineya ka iyapana apeya kebari eyaka mena kawareya ukwopomono manako nau eyaka mena yadani ko mosi kamadani. [35-36] Ade mara ki makeya ka ridi apeya ripa madai musupomono idiwono manako nau eyaka mena yadani ko mosi kamadani.”

[37] Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e manu-mupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau nuwagibi ki bani wenayagisi?”

Ko e denai wagubu ke; “Nau waigugu yau suwagani ki wi wainapumuri; Gwede mosi powena e kwakwarepui ika ukwarau ki ka midiwari kusuketa e kwakwarepui ki kupamana ki nana ika mete dibipomoto.”

18

Koboro mosi wade supasupa apunai bameya kayawena

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu notamaga eba kauwagana ko maramara
Mamanuga God bameya guriguritagamana ki nana ka e keyakeyai yau mu tadebu, wagubu
ke; 2 “Natere mo rabineya ka wade supasupa apunai mo tondawa ki Mamanuga God eba
mayapiyawa ade iyapana mete eba wiwiratamiyawa. 3 Natere ki rabineya ka ridi koboro
mosi mete ika tondawa ki maramara wade supasupa apunai ki e bameya bau-wagawa
siyawa, wagawa ke; ‘Nau iyarani mosi nau girisiniyana ki nana kwaewagau ki pokere
waitasini berokoi yau kuduba kau wade supasupapi.’

4 Mara ropani kawaya ka wade supasupa apunai ridi ki e bonanai eba wainapiyawa
ko siyareya ka e notai wagubu ke; ‘Nau Mamanuga God e kudeya eba wainapakani ade
iyapana mu umunumaga mete eba wadakani, 5 ko ridi koboro yau e ka maramara nau
waweresiniyau ki pokere nau e waita-pani e nuwaboyai ki wade supasupa-pani. Nau ki eba
kwaesugani ki ka e maramara nau waweresiniyono tondono da nau midini togayagisi.’ ”

6 Nu Kaiwawonuga keyakeyai ki wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; “Wade
supasupa apunai eba bagi ki e badidi wagubu ki wi naigida mena wainapiyoi. 7 Ko ade
wainapumuri; Mamanuga God e eya iyapanaiyoma maramara kemora nawaru e bameya
waita nene guriguritogomono ki ka e mu waitatamini ade mu nuwaboyamaga wade
supasupapoto bo pa mena? E mu garugaru waitatamini bo eba garugaru waitatamini?
8 Nau nidiyani wainapu-muri; E garugaru mena mu waitatamini ade mu nuwaboyamaga
garugaru mena yadini supasupa. Ko nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugana
bausugana ki marai baiyagisi makeya ki ka nau suma ragidai yewe wairau mete bananata-
mani bo?” Iyesu inako wagubu.

Parisi apunai ade takesi wadawa apunai

9 Iyapana dai wainamupu da mu muga ka baganai ki pokere mu muga simaga tepa-
pamawa ade kowamuguma mu simaga kaupamawa ki mu nene ka Iyesu keyakeyai yau
wagubu. E wagubu ke; 10 “Mara mosi ka iyapana apeya Mamanuga God e Tawai rabineya
guriguritagamana ki nana kayatagubu. Apunu ki mosi ka Parisi apunai ade mosi ka
iyapana wairamaga denai takesi ki wadawa apunai.

11 Parisi apunai ki wata mo e ebo mena ubupu manako Mamanuga God bameya guriguri
inako wagubu ke; ‘Mamai God, iyapana supasupai mo nau maba pa mena ki pokere nau
parau-niyakani kawaya daganani. Nau ka eba iyapana kuduba kwaetagamu ki maba
kwaesugakani. Nau ka eba kapokapoi, nau ka eba beraberai, nau ka eba sipuma goragora
rauru kawakawarasugakani. Nau parauniyakani da nau ka eba takesi wadau apunai buri ki
e maba. 12 Pura eyaka mena ki rabineya ka nau mara apeya kau nene bani kamadakani ade
nau gwedegwedeni damupakani ida esida ki damu eyaka mena ki nau kau nene tarakani.’
E inako guriguriwena.

13 Takesi wadawa apunai ki e ka mibi nuwaboyai digumau uburawa midimama diyayai
e gobai kaupupu manako giyansugiyansu mena inako guriguriwena, wagubu ke; ‘Mamai
God, nau ka berokoi bigibigi ki pokere nau nuwaboyani ki kau wainapi waitasini.’ ”

14 Iyesu keyakeyai ki wagubu manako ade wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri;
Mamanuga God e ka takesi wadawa apunai ki e bigi empupu deni mena surupupu ki
pokere Mama-nuga God e yabuiya ka apunu ki supasupai bagi kawaya wirawena e tawaiya
kayawena. Ko apunu ki mosi e guriguri ki e eba mibipupu mibai ka iyapana nima e eya si
tepapiyau ki ka aita ewa e kwarisiyagisi ko iyapana nima e eya si kaupiyau ki ka aita ewa
e kawayayagisi.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu munu rasi waditapu bagi
(Mateyu 19:13-15; Maki 10:13-16)

15 Iyapana dai ki mu munumuguma wawayai temupu kebompu Iyesu bameya bautagubu
e idai mu debamugu tarana ki nana. E tadeyau kabukabuwa ragidai iyapana ki emitampu
nakari-tampu, 16 ko Iyesu munu rasi ki e bameya bautagamana ki nana wagubu manako
iyapana tadebu, wagubu ke; "Munu rasi nau bamaneya kebomono ki wi mu yawatamaga
eba bodapiyoi. Munu yau kwaitana ki mu ka nau Mamai God e gari rabineya e kasiyarai
pokaiya kaiwoto idiwono. 17 Nau yona yau suwagani ki wi notaga eba goga-yagisi; Iyapana
kawakawai wi notaga munu rasi mu notamaga maba ki ka wi Mamanuga God bameya
kaiwuri e gari rabineya bagi kawaya idiwoi. Ko wi notaga eba munu rasi mu notamaga
maba ki ka wi e bameya eba kaiwuri ade e gari rabineya eba idiwoi." Iyesu inako wagubu.

Apunu mosi e gwedegwedei ropani kawaya
(Mateyu 19:16-30; Maki 10:17-31)

18 Diyu ragidai mu kawaimaga mosi Iyesu bameya bauwena manako manu-pupu, wagubu
ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai Bagi, nau badidi kwaesugani da nau iya maramara
tondana kaniyana ki iyai bananapani?"
19 Apunu ki inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau gwede nana nau apunu
bagi sidibi? Mamanuga God e mena ka bagi. 20 Ko kau manu-sinibi ki denai nau nidiyani;
Mamanuga God e gorai oka tampu ki kuduba kau kataigeya; 'Kau waretagi eba raurupi
e wainai eba wadi; Iyapana mo eba mini poyo; Gwedegwede mo eba kuwa-nuwagi; Kau
waretagi badidi kwaewena empipi ki kau bera eba nuwagi; Kau inagi mamagi tagubu ki
mu umunumaga wadi naigida mena wiwiratami."
21 Iyesu inako wagubu ko apunu ki, wagubu ke; "Nau munu marai munta tondekeya
makeya ki ka Mamanuga God e gorai tapu ki kuduba nau naigida mena wiwirapekeya
tondekeya da karako kawayasugubuwani."
22 E yona wagubu ki Iyesu waina-pupu manako e apunu ki empupu denai yona yau
sibu, wagubu ke; "Kau gwede mo eyaka mena yau mete kwaenuwagi; Kau kayanuwagi
kau gwedegwedegi kuduba tepi iyapana gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai tage
manako ewa yabi nau ewaneya uburi. Kau inako kwaenuwagi ki kau denai bagi kawaya
mosi aita ewa kunumau bananapi." 23 Apunu ki e gwedegwedei ka ropani kawaya ki pokere
e Iyesu yonai ki wainapupu ka e nuwaboyawena.
24 Iyesu apunu ki nuwaboyawena empupu manako wagubu ke; "Iyapana gwedeg-
wedemaga ropani kawaya ragidai mu Mamanuga God e umunui wadamana sumapamana
ade e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragiragi kawaya. 25 Yawata ki katamurui ka
tainugu umunai ki maba. Papa kawaya kameru kwaitana tainugu umunai teyagisi ki ka
e daikere eba baiyagisi kayayagisi mibai ka tainugu umunai ka marai munta ko papa ki ka
kawaya. Ko nau ade suwagani wainapumuri; Papa kameru ki tainugu umunai teyagisi
ki ka ade matarau ko iyapana mu gwede-gwedemaga ropani kawaya ragidai ubumana
Mamanuga God sumapamana manako e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragiragi
kawaya."
26 Iyapana yona ki wainamupu ka mu Iyesu manumupu, tagubu ke; "Akae, ki inako ki ka
nima kwaitana iya yadini?"
27 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Iyapana wi wiga mena iya
ki eba wadamana makai ko Mamanuga God badidi yagisi ki e umuneya ka gwedegwede
kuduba wenayagisi."
28 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; "Kau wainapi, nu ka tawanuga
kuduba kamadimpi kau ewageya kaigibi."
29 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Ena, kau yona mibai nuwegei. Nau karako suwagani
ki wi wainapumuri; Iyapana gwedewau Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai
iyapana tademana ki nana wi tawaga bo wi wainaguma bo wi yowaguma tataguma bo wi
inaguma mamaguma bo wi munuguma inako ki kuduba kamadita-muri manako kaiwagi
tawana mo idiwoi, 30 ki ka denai wi tawaga ropani-yagisi ade iyapana ropani kawaya wi

inamamatamuri yowatatatamuri idiwoi. Ade mara waunai baiyagisi makeya ki ka wi iya maramara idiwana kaiwana ki iyai mete wadumuri." Iyesu inako wagubu.

Iyesu powagana sisiyai ki ade wagubu
(Mateyu 20:17-19; Maki 10:32-34)

31 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya ki mu nene
wagubu waratapu mu mubo mena idiwa manako tadebu, wagubu ke; "Nu karako natere
Diyeru-saremu kaigamu ki ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
takari kawaya nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau yonani badidi okamupu ki kuduba
makeya makeya wenayagisi. 32 Iyapana nau wadisini-moto iyapana kwaiyanai ragidai mu
idimaga rabineya nau tamusinimoto manako mu ubumoto nau waegeya-geyamasinimoto,
wereyakaurasinimoto ade tepoteposinimoto. 33 Mu nau kuwe pokaiya raukekesinimoto
manako susinimoto poyo. Nau posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki nau
ade iyasugani kirani uburani."
34 Iyesu inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai e yonai ki mibai eba wainamupu.
E yonai wagubu ki ka gwede mosi mu notamaga utapupu diyayai. Mu mibai eba
wainamupu ki pokere e badidi wagubu ki mu baba-tagubu.

Apunu mosi e yabui kenewena ki Iyesu iyapupu
(Mateyu 20:29-34; Maki 10:46-52)

35 Iyesu natere Diyeriko kikirau bauwagana kwaewagawa ka apunu mosi e yabui
kenewena ika yawata kwaiya bowa madai nene genewagawa tondawa. 36 E iyapana ropani
kawaya ika kebomawa mu ratabamaga waina-pupu ki pokere e iyapana dai manutapu,
wagubu ke; "Yau ka gwede ratabai wagau?"
37 Ko mu denai tagubu ke; "Ki ka tawana Nasareta apunai Iyesu e yabadau."
38 Apunu ki yona ki wainapupu ka e bonanai ragiragi kawaya wena siyapu, wagubu ke;
"Iyesu, oragai apunai Dewida e wenai, kau nau nene wainapiyei bo pa mena?"
39 E inako wagubu ki ka iyapana e yabareya ika ubumawa ki e nakarimupu yona
kamadana ki nana simupu ko e bonanai ragiragi kawaya kawareya kawareya ade wena
siyanawa, wagawa ke; "Oragai apunai Dewida e wenai, kau nau nene wainapiyei bo pa
mena?"
40 Iyesu yona ki wainapupu ka e yawatau ubupu manako iyapana tadebu da mu apunu
yabui kenekenei ki wadamana e bameya bautagamana ki nana tadebu. E bameya bauwena
ka e apunu ki empupu manako manupupu, wagubu ke; 41 "Kau nuwageya nau gwede
kwaesugani kau bamageya?"
Ko e denai wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yabuni wadi papi da nau
tawana empani."
42 E inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Ki ka baganai, kau tawana
emani. Kau nau sumasinibi ki pokere karako iyanugibi."
43 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e yabui papupu tawana empupu manako
e kipu ubupu Iyesu eweya kayawena Mamanuga God paraupiyawa kaniyawa. Iyapana
kuduba matakira ki emupu ka mu Mamanuga God e si esida mena tepapamawa.

19

Apunu Sakiyasi

1 Iyesu natere Diyeriko bauwena ki ka e deni mena kayawagana kwaewagawa. 2 Natere
ki rabineya ka purapura apunai mosi ika tondawa. E ka iyapana wairamaga denai takesi
wadamawa ragidai mu kawaimaga si ka Sakiyasi. 3 E nuwaiya Iyesu empana ki nana
wainapiyawa ko e ka apunu rogobi munta ki pokere iyapana ropani kawaya ika ubumawa
ki mu e bodamupu da e Iyesu eba empupu. 4 Iyesu yawatau yabadawa ki ka apunu Sakiyasi
yabiri garupupu Iyesu empana ki nana ripa rowarowai mo yapu kawareya tondubu.
5 Iyesu kaniyawa da ripa ki kerareya bauwena ka e pairawena iyarau yabu tapu apunu
Sakiyasi ika tondawa empupu manako e sibu, wagubu ke; "Sakiyasi, kau garugaru mena
kawari. Nau karako kau tawageya kau mete idiwomu."

[6] Apunu Sakiyasi yona ki wainapupu ka e garugaru mena wairau kawapu Iyesu diriwai
kwaewena manako mibi mamamai bananapupu e tawaiya kayatagubu. [7] Iyesu apunu
Sakiyasi tawaiya kayawena ki iyapana emupu manako mu ungwerogwerorotagubu,
tagubu ke; "Apunu yau e ka bigibigi apunai ki e tawaiya daiyo kayawena."
[8] Ko apunu Sakiyasi kipu ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, kau wainapi;
Nau gwedegwedeni daikere ki nau karako iyapana imagei ragidai tageyani ade nau
iyapana beratapuwani mu gwedegwedemaga kuwasugubuwani ki ka nau denai apeya
apeya kawareya mu ade tageyani."
[9] Apunu Sakiyasi yona inako wagubu wainapupu ka Iyesu denai e sibu, wagubu ke;
"Sakiyasi, kau mete kina ka oragai apunai Eburamu e wenai. Kau iyapanagiyoma mete
kina wi bamagau ka iya karako bauwena. [10-11] Iyapana gwedewau Mamanuga God e yawatai
paeremupu kwakotagubu ragidai ki mu tetamana iya tageyana ki nana ka nau Kunumau
Kawapuwani Apunai yewe wairau bausugubuwani."
Natere Diyerusaremu ka eba uwama bamanugutau ki makeya ka Iyesu yona ki wagubu.

Bowa madai ki keyakeyai
(Mateyu 25:14-30)

Iyapana ropani kawaya Iyesu yonai wainapamawa ki mu notamaga wagubu da Ma-
manuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai bauwagana
kwaewagawa ki pokere Iyesu ubupu keyakeyai mo mu tadebu, wagubu ke; [12] "Nau apunu
kawai mosi e bususui suwagani wainapumuri; Apunu ki tawana uwama kawaya mo
kayawagana da e kaiwawo-wagana ki kasiyarai ika wadana manako ewa ade wirawagana
bauwagana ki nana. [13] E waunitau kayawagana kwaewagawa makeya ki ka e bigabiga-iyoma
ida esida kewowena ki mu nene wagubu bautagubu manako e bowa madai purupupu mu
eyaka eyaka tagebu, tadebu, wagubu ke; 'Wi bowa madai yau tepumuri pokaiya upiwogoi
da nau bausugani makeya ki ka nau bowa madai negebuwani ki kawayai empani. Ki
kawayawena bo pa mena.'
[14] Apunu ki kipu ubupu kayawena ko e eya iyapanaiyoma mu nuwamugu ka e pa mena ki
pokere mu bibi ragidai tonotampu da e tawana bani kayawena ki mu mete kayatagamana
manako tagamana ke; 'Nu eba nuwanugu apunu yau nu kawainuga uburono.'
[15] Mu inako tagubu ko apunu ki e kaiwawo kasiyarai wadubu manako ade wirawena e
ebo tawaneya ade bauwena. E ika bauwena ka e garugaru mena e bigabigaiyoma ragidai
mu nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; 'Nau bowa madai negebuwani
ki kawayai wi karako kabuwasinimuri da nau empani.' [16] Yabiri ubupu apunai ki bauwena
e inako sibu, wagubu ke; 'Kaiwawoni emani, kau bowa madai nau idani rabineya tapi ki
pokaiya ka nau upisugekeya da kawareya ade ida esida mena tepuwani karako negeyakani
yau kena.' [17] E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; 'Kau
ka bigabiga apunai bagi upi supasupai mena kwaenugibi apunai. Nau marai munta
negebuwani ki kau naigida mena kwayubapiyeya ade kau midigi eba togawena ki pokere
nau karako natere ida esida mena kau idageya nakatamakani da kau mu kawaimaga uburi
kwayubatamiyowa.'
[18] Ki eweya ka e bigabigai apunai ade mosi bauwena e yabareya ubupu manako sibu,
wagubu ke; 'Kaiwawoni emani, kau bowa madai nau idani rabineya tapi ki pokaiya ka nau
upisugekeya da kawareya ade ida daikere tepuwani karako negeyakani yau kena.' [19] E yona
ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; 'Nau karako natere ida daikere mena
kau idageya nakatamakani da kau mu kawaimaga uburi kwayubatamiyowa.'
[20-21] Siyarai ka e bigabigai apunai ade mosi bauwena e inako sibu, wagubu ke; 'Kaiwawoni,
nau kataineya da kau midigi kwakwarepugi ka tayatayabadai. Gwedegwede eba kau nene
ki kau tepiyei ade kau momai eba upi ki wateya ki kau raupomunugei. Nau kau kudugeya
wainapekeya ki pokere kau bowagi madai ki nau wadubuwani pa wekepuwani karako ade
negeyakani yau kena.'
[22] Apunu kawai ki yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; 'Kau paerepipi upi supasupai
eba kwaenugibi. Kau kaubo nuwagibi ki pokaiya ka nau karako denai bita kau negeyani.

Kau kaubo nuwagibi da gwedegwede eba nau nene ki nau tepakani ade momai nau eba
upuwani ki wateya ki nau raupomu-sugakani. [23] Kau badidi kwaenugubena ki yonai nau
karako kau nidiyani; Kau kayanugubena bowa madai kawaya-wagau ki wateya tapena da
nau karako wirasugubuwani bausugubuwani ki kau bowa madai dai kawareya nau mete
tegebena.' [24] Apunu kawai ki inako wagubu manako e bigabigaiyoma dai ika ubumawa ki
tadebu, wagubu ke; 'Bowa madai eyaka mena kwebuwani ki wi wadumuri bowa madai ida
esida mena tepupu apunai ki e kwemuri.'

[25] Ko mu denai e simupu, tagubu ke; 'Ko kaiwawonuga, apunu ki ka ororeya mena bowa
madai kawaya daganani ida esida mena ki e tepupu kewowena.'

[26] Mu inako tagubu, ko apunu kawai ki denai wagubu ke; 'Nau nidiyani wainapumuri; Iya-
pana nima marai munta wadubu ki pokaiya upi naigida mena kwaewagau kwayubapiyau
ki kawareya ka e ropani kawaya banana-poto. Ko iyapana nima e bameya marai munta
uburau ki kawareya ka e mo eba yadini ade marai munta e bameya uburau ki mete deni
mena gogayagisi.' [27] E inako wagubu, manako ade tadebu, wagubu ke; 'Wi karako kaiwagi
nau iyaraniyoma ki nau eba kaiwawosugana ki nana tagubu ki mu kuduba tetamuri nau
yabuneya yewe namutamuri.' "

Iyesu natere Diyerusaremu bauwena manako iyapana e paraupamawa
(Mateyu 21:1-11; Maki 11:1-11; Diyoni 12:12-19)

[28] Iyesu yona ki iyapana tadebu kewowena manako yabiriwena natere Diyerusaremu
kayawena. [29] E ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki kerareya natere Bepage yo Betani
bamamugu bauwagana kwaewagawa ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya yabiri
tonotapu, [30] tadebu, wagubu ke; "Wi yabiriwagi natere buri yabaranugu ki kaiwagi manako
wi ika baiwagi ki ka wi papa 'donki' mosi taburuba pokaiya kwimupu uburau ki ika
empumuri ko papa 'donki' ki kawareya ka iyapana mo naiya eba kayawena. Wi papa ki e
taburubai rikapumuri manako banana-pumuri kebomuri. [31] Ko iyapana mo wi eminiyoto,
yagisi ke; "Wi gwede nana inako kwaiwagamu papa ki e taburubai rikapiyamu," e inako
yagisi ki wi denai e simuri, iwagi ke; "Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai e papa 'donki' yau
nene wagubu."

[32] Mu kayatagubu kaiwa da buri bautagubu ki ka Iyesu badidi tadebu ki mu makeya
makeya bananamupu. [33] Mu papa 'donki' ki rikapamawa makeya ka papa ki apunai mu
tadebu, wagubu ke; "Wi asusu gwede nana baigubu papa 'donki' ki taburubai rikapiyamu?"

[34] Ko mu denai tagubu ke; "Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai papa 'donki' yau nene
wagubu." [35] Mu inako tagubu manako papa 'donki' ki rika-mupu wadumpu Iyesu bameya
kaya-tagubu. Mu ika bautagubu ka mu muga midimaga tatamai rikatampu papa ki
tagaiya nakamupu manako Iyesu waitamupu da e yapu papa 'donki' ki kawareya tondubu
kayawena. [36] E papa ki kawareya kayawena kaniyawa ka iyapana ropani kawaya mu
muga midimaga tatamai rikatamawa yawatau nakapamawa manako Iyesu ki kawareya
bauwagawa kayawagawa.

[37] Iyesu kayawena kaniyawa da ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki warateya natere
Diyerusaremu deneya surawa ki makeya ka e ewakumapamawa ragidai ropani kawaya mu
bonanamaga eyaka mena Mamanuga God e si tepapamawa manako gwedegwede bagibagi
mu mubo yabumugere emupu ki nene ka mu e paraupamawa iwa, [38] tagamawa ke;

"Kau ka nu Kaiwawonuga. Kau karako Mamanuga God e kasiyarai wadibi nu nene
baunugibi. E kau wadiniyoto bagi.

Kunumau ka Mamanuga God e nuwabagi nu nene wainapiyau ki pokere nu karako e si esida mena tepapemei."

[39] Iyapana inako tagubu ki yonai ka Parisi ragidai dai ika ubumawa ki mu wainamupu
manako mu kaimpu Iyesu simupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau
kowakowagiyoma ki ragiragi kawaya tade da mu kerekerere-tagisi."

40 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri;
Mu kerekereretagisi ki ka bowa urida ki iyapana maba bonana-maga ragiragi kawaya yona
ki tagisi.”
41 Iyesu natere Diyerusaremu bameya bauwagana kwaewagawa ka e natere ki empupu
yadi kipu, 42 manako wagubu ke; “Natere Diyerusaremu ragidai, nau nuwaneya po wi
nuwabagi rabineya idiwana ki yawatai naigida mena kataigamana ki nana ko wi yabuga
kenewena ki pokere wi yawata ki eba empiyamu. 43 Wi iyaraguma ewa baitagisi wi naterega
kawaya yau kwagarapomoto. Wi wakapaigamana yawatai kuduba ki mu deni mena
bodapomoto manako wi gariga rauru-pomoto. 44 Mamanuga God ubupu wi iyaniyana
wadiniyana bagi ki nana wi bamagau bauwena ko wi mara ki eba empamana wainamupu
ki pokere wi iyaraguma ki baitagisi imatau wi ridiguma munuguma mete kina kuduba
nunimoto isiyanimoto. Wi tawaguma bowa pokaiya waditampu ki kuduba mu wade
rororororotamini da bowa eyaka mena kwaitana mo e wateya eba tondono.” Iyesu inako
wagubu.

Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu
(Mateyu 21:12-17; Maki 11:15-19; Diyoni 2:13-22)

45 Ki eweya ka Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu manako iyapana ika deni
deni nida kasiwara-tagamawa idiwa ki siwakeketapu. 46 E tadebu, wagubu ke; “Mamanuga
God e okai mo inako wagubu ke; ‘Nau Tawani ka guriguri tawai ki rabineya iyapana
baitagisi nau bamaneya guriguritogo-mono idiwono.’ Ko wi ka yona ki eba wainapiyamu.
Wi ka kuwa ragidai maba maramara tawa yau rabineya wekei gwaiya dibipiyamu idiwu.”
47 Iyesu maramara Mamanuga God e Tawai rabineya iyapana tadeyawa kabukabuwa ton-
dawa. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Mama-nuga God e gorai kataimugu
ragidai, ade iyapana kawakawai dai mete kina e minimana po ki yanuwei teyamawa,
48 ko iyapana pakasi ragidai ropani kawaya e yonai marai kawai badidi wagawa ki kuduba
wainapamana wainapamawa ki pokere kawakawai ragidai ki e minimana po ki yawatai mo
mu eba bananamupu.

20

Diyu ragidai kawakawaimuguma Iyesu pari wirawirapamawa
(Mateyu 21:23-27; Maki 11:27-33)

1 Mara mosi Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya e yonai bagi kawaya ki dimawagawa
iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai,
Mamanuga God e gorai katai-mugu ragidai ade kawakawai ragidai dai ki mete kina e
bameya bautagubu, 2 manako simupu, tagubu ke; “Kau karako nidi; Kau kasiyara nima
negebu were kwaenugei? Kasiyara ki nima negebu?”
Mu inako tagubu, 3 ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau manu mosi wi
manuniyani. Wi nau sidimuri; 4 Apunu Diyoni iyapana siruwatamana ki nana bauwena
ki ka e Mamanuga God wagubu ki pokere kwaewagawa bo iyapana kaina mo wagubu were
kwae-wagawa?”
5 Kawakawai ragidai e manui wagubu ki wainamupu ka mu mubo deni deni manu
kasiwaratagubu, tagubu ke; “Nu denai badidi siyamu? Nu iwagamu da; ‘Mamanuga God
wagubu e umuneya kwaewena’, ki ka e denai yagisi ke; ‘Baganai, ko wi badidi pokere
apunu Diyoni e yonai eba sumamupu?’ 6 Ko nu iwagamu da; ‘Iyapana kaina wagubu were e
kwaewena’, ki ka iyapana ropani kawaya yewe bautagubu ki mu gagayatagisi manako bowa
were nu namunimoto mibai ka mu kuduba wainapiyamu da apunu Diyoni e ka Mamanuga
God e bonanai ki waina-piyawa wagawa apunai mosi.” 7 Kawa-kawai ragidai ki mu mubo
mubo inako tagubu manako mu denai Iyesu simupu, tagubu ke; “Nima apunu Diyoni sibu
were kwaewagawa ki nu eba katainugu.”
8 Iyesu yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Baganai, wi nau eba sidimupu ki
pokere nima kasiyara nau tegebu ki sisiyai nau mete eba suwagani.”

Upi kwayubapamawa ragidai mu keyakeyaimaga
(Mateyu 21:33-46; Maki 12:1-12)

9 Ki eweya ka Iyesu keyakeyai mo iyapana tadebu, wagubu ke; "Apunu mosi e ka ripa
'waeni' ki momai upu manako iyapana dai mu nene wagubu bautagubu gwaiyabatapu,
wagubu ke; 'Wi nau upini yau naigida mena kwayubapiyoi. Maura marai baiyagisi ki ka wi
madai dai wi wiga nene tepiyoi ko ade dai nau nene nakapiyoi. Nau tawana mo kayasugani
umoni da ewa marai mosi ade wirasugani bausugani.' E inako wagubu manako kipu ubupu
kayawena mara rowarowa kawaya tawana mo tondawa.
10 Maura marai bauwena ki makeya ka apunu ki ripa madai e eya nene ki dai tepana ki
nana e bigabigai apunai mosi tonopupu upi kwayubapamawa ragidai ki mu bamamugu
kayawena. Ko e ika bauwena ka mu ripa madai ki dai e eba kwemupu ko mu e pa
guda-pamawa da tonomupu ida kasikasi wirawena kayawena. 11 Upi ki apunai ubupu
e bigabigai apunai ade mosi tonopupu ko e kayawena umawa da buri bauwena ka
upi kwayubapamawa ragidai ki e mete gudapamawa ade midimama berai e bameya
kwaetagamawa manako pa ida kasikasi tonomupu wirawena kayawena. 12 Ki eweya ka
upi ki apunai e bigabigai apunai ade mosi tonopupu ko e mete kayawena umawa da buri
bauwena ki ka mu e mete bidara kwemupu manako wadumpu gari tagaiya kwenumupu.
13 Mu berokoi kawareya kawareya inako kwaetagamawa ki pokere upi ki apunai e
notai babawena, wagubu ke; 'Nau karako badidi kwaesugani? Nau niya gubagani ki nau
nuwaneya po ki e nau tonopani ki ka mu e naigida mena wiwirapomoto wainapakani.' E
notai inako wagubu ki pokere e eya gubagai ki tonopupu.
14 Ko upi kwayubapamawa ragidai ki e gubagai ki ika yabadawa emupu ki ka mu mubo
tagubu ke; 'Waira yau ewa wadana apunai ki e eya bauwena ki pokere karako miniyamu
poyo manako e gwedegwedei yau kuduba ki aita nu tepamu.' Mu mubo inako tagubu,
15 manako mu apunu ki e gubagai ki wadumpu gari tagaiya kwenumupu manako minimupu
poyo."
Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ika idiwa ki mu manutapu, wagubu
ke; "Waira ki apunai e gubagai powena ki bimbinai ka e upi kwayuba-pamawa ragidai mu
bamamugu badidi kwaeyagisi? 16 Nau nidiyani wainapu-muri; E baiyagisi manako kwayuba
siyasiya kwaetagamawa ragidai ki tetamini namutamini manako mu upimaga ki e tepoto
kwayuba ragidai kudubai dai ki mu idamaga rabineya nakapoto."
Iyapana e yonai ki wainamupu ka mu tagubu ke; "Ae, inako eba wenayagisi."
17 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako manutapu, wagubu ke; "Ko Mamanuga
God e okai ki kawareya nau karako suwagani ki mibai ka badidi? Oka ki wagubu ke;
'Wi tawa wadamu ragidai waina-mupu da e ka bebeda berokoi ki pokere kwenumupu.

Ko Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo bebedai kaupupu.'

18 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana kaiwono da bebeda ki pokaiya pisipisitamini
gwepomoto ki ka mu bidara yadini mu midimaga purupuru-tagisi. Ade bebeda ki mu
kawarimugu kauyagisi ki ka mu tauniyoto kwere-kwerere." Iyesu inako wagubu.

Iyapana mu wairamaga denai takesi tamoto bo pa mena?
(Mateyu 22:15-22; Maki 12:13-17)

19 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai mete kina Iyesu waigugu wagubu ki wainamupu ki ka mu deni mena e wadamana
wainamupu mibai ka mu kataimugu da e waigugu wagubu ki ka e mu nene wagubu. Ko
mu iyapana kudumugu mete waina-pamawa, 20 ki pokere kamadumpu manako mara bagi
mosi ewa bauwagana da mu e wadamana ki nawanai idiwa. Mu dayaya tagamana ragidai
dai e bameya tonotampu da mu e kerareya wadamana manupamana manako e yona mo
paerepana ki pokaiya ka mu e wadamana piyara ragidai mu kawai-maga e idai rabineya
tamana ki nana. 21 Dayaya ragidai ki Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu
ke; "Nidiyei kabukabuwa apunai, nu katai-nugu da kau iyapana eba beratamiyei ko kau
badidi kabuwanugei ki kau yona mibai mena nuwegei. Iyapana kawa-kawai kau bamageya

bautagamu ki kau bera yonai mo eba nuwegei. Ade iyapana pakasi ragidai kau bamageya
bautagamu ki kau mu mete eba bera-tamiyei yona kudubai mosi nuwegei. Pa mena. Kau
maramara yona eyaka mena Mamanuga God e yonai mibai ki mena nuwegei. 22 Ki pokere
nu karako kau nidimei ki kau wainapi; Nu tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita
bameya nu wairanuga denai takesi tamamu ki kau wainapiyei baganai bo eba baganai?
23 Nu takesi ki tamamu, bo eba tamamu?"

Mu inako tagubu ko mu rabinamugu e kerareya wadamana ki notai nota-pamawa ki
Iyesu e ororeya mena empupu kewowena ki pokere e denai mu tadebu, wagubu ke; 24 "Bowa
madai mo tegemuri da nau empani. Yau ka nima keyai bowa madai yau naureya tondau?
Mu nima si bowa madai yau naureya okamupu?"

E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; "Yau ka tawana Roumi ragidai mu kawaimaga
Sita e keyai ki naureya tondau."

25 Mu inako tagubu, ki pokere Iyesu denai mu tadebu wagubu ke; "Baganai, apunu kawai
Sita nene ki wi e ebo kwemuri ade Mamanuga God nene ki wi e ebo kwemuri."

26 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana ki mu notamaga kowena e denai siyamana ba-
batagubu. Mu iyapana paunamugu e yona mo paerepana da mu ki pokaiya e wadamana
ki nana wainapamawa ko mu e wadamana yawatai mo eba bananamupu.

Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto
(Mateyu 22:23-33; Maki 12:18-27)

27 Iyapana Sadusi ragidai dai ki Iyesu manupamana ki nana e bameya bau-tagubu. Sadusi
ragidai mu ka iyapana inako tadeyamu, tagamu ke; 'Nu popoigamu ki ka nu ewa eba
iyaigamu kimamu ubumamu. 28 Mu Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu
ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, oragai apunai Mosisi nu goranuga inako tapu, wagubu
ke; 'Apunu mosi e wainai munu eba wenapoto ko e nobomoi poyagisi ki ka apunu ki e
yowai uburoto koboro ki uworoto manako munu wenayagisi ki aita popai apunai ki e
watai yadini. 29 Karako tawana mosi ka iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7)
ika idiwa manako mu tatamaga ridi mo uwapu ko e munu eba wenapupu manako apunu ki
powena. 30 E powena ki pokere e yowai koboro ki uwapu ko e mete munu mo eba wenapupu
manako powena. 31 E powena ki pokere e yowai ade mosi ubupu koboro ki ade uwapu
manako e mete powena ko munu mo eba wenawena. Mu inako kwaetaga-mawa yamawa
da iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) koboro ki uwamupu ki mu kuduba
popotagubu gawarara ko munu mo eba wenawena. 32 Ko siyareya ka ridi ki e eya mete
powena. 33 Kau karako nuwagi da nu wainapamu; Mara kwauneya iyapana popotagubu
ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto makeya ki ka ridi ki nima wainai? Mibai ka e iyapana
ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki tauwapu."

34 Mu inako tagubu ko Iyesu denai Sadusi ragidai ki tadebu, wagubu ke, "Ridi yo apunu
yewe wairau idiwu ki ka mu anikatagamu, 35 ko iyapana gwedewau Mamanuga God e
wainapiyau da mu ka baganai ki mu popotagisi ade kimoto ubumoto waira waunai
kawareya idiwono ki ka mu eba anikatagisi. 36 Mu ka aneya kunumau idiwu ki mu
maba inako idiwono manako ewa eba popotagisi. Mu ororeya mena popotagubu ko ade
iyatagubu kimpu ubumpu ki pokere mu Mama-nuga God e eya munuiyoma idiwono.
37 Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto ki yonai ka oragai apunai
Mosisi matarau nu kabuwanibu. E gwabau ripa mo beu-wena empupu ki bususui rabineya
ka e ubupu Mamanuga God nene inako wagubu ke; 'Apunu Eburamu e Mamai God ka nau.
Apunu Aisiki e Mamai God ka nau. Apunu Diyaikapu e Mamai God ka nau.' 38 E inako
wagubu ki mibai ka yau kena; Oragai ragidai Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu ki mu ka
orageya mena popotagubu ko mu keyaimuguma ka iyaiya idiwu ki pokere Mamanuga God
wagubu ke; 'Mu Mamamaga God ka nau.' E ka eba popai ragidai mu Mamamaga ko e ka
iyapana keyaimaga iyaiya idiwu ragidai ki mu Mamamaga. E yabuiya ka nu kuduba iyaiya
idiwei."

39 Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ika idiwa ki Iyesu denai badidi wagubu
wainamupu ki ka mu e simupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yona denai

bagi kawaya nuwagibi." [40] Ki eweya ka iyapana mo eba ubupu Iyesu manupupu mibai ka
mu kuduba e kudeya mete wainamupu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka nima?
(Mateyu 22:41-46; Maki 12:35-37)

[41] Iyesu mu manutapu, wagubu ke; "Iyapana badidi pokere tagamu da; 'Keriso e ka oragai
apunai Dewida e momai?' [42] Oka 'Umayo' rabineya ka oragai apunai Dewida oka inako tapu,
wagubu ke;
'Nau Mamai God nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau nau madanani garu deneya
tondowa,
[43] da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau kerapugi kobaiya nakatamani kewoy-
agisi were.'
[44] Oragai apunai Dewida e ka Keriso e eya Kaiwawoi sibu ko ade badidi maba ka e eya
Kaiwawoi sibu ki ade apunu Dewida e eya momai?" Iyesu inako wagubu.
[45] Iyapana ropani kawaya e yonai ki wainapamawa ki pokere Iyesu wira-wena e eya
tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Yabu yabu idiwoi kwaenda Mamanuga
God e gorai kataimugu ragidai wi kerapugau yadini. Mu ka iyapana mu emitamana ki
nana mu monagamaga rorowa kawakawaya inako umamu ade imatau kaiwu kebomu da
iyapana ika idiwu ki mu emitamana wiwiratamana ki nana. [46] Guriguri tawai rabineya
ka mu kawai gisipiyamu kawakawai ragidai mu watamugu idiwu ade poraga kawareya
ka mu kebari bagi kawaya kawareya idiwana wainapiyamu. [47] Ridi koboro ragidai mu
gwedegwedemaga ade mu tawamaga kuduba mete kina ki mu tepiyamu araratagamu ade
iyapana mu emitamana ki nana ka mu iyapana yabaramugu ubumu guriguri rowarowa
kawaya tagamu. Mu inako kwaetagamu ki pokere mu aita ewa denai bita banana-pomoto
ki bitai ka kawaya esida."

21

Koboro mosi bowa madai Mamanuga God nene tapu
(Maki 12:41-44)

[1] Iyesu wirawena manako iyapana gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai bautaga-
mawa Mamanuga God e Tawai rabineya 'Puyo Nakapemei Wateya' bowa madai kawaya
daganani ika nunumawa ki e mu emitapu. [2] Ki makeya ka ridi koboro mosi e gwedegwedei
pa mena ika bauwena bowa madai waibora apeya ki mena ika nunupu, [3] manako Iyesu
ubupu yona yau iyapana tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri;
Iyapana kuduba bowa madai ika nunumawa mu ka puyo maraitau tamawa ko ridi koboro
yau kena ki e mena ka puyo kawaya daganani esida tapu. [4] Gwedegwede-maga ropani
kawaya ragidai ka mu tagamaga mesi mete nakamupu ko ridi koboro yau e gwedegwedei
ka pa mena ko waibora marai muta e bameya tondawa ki kuduba e Mamanuga God nene
tapu." Iyesu inako wagubu.

Mara siyarai bauwagana ki makai nu badidi maba empamu
(Mateyu 24:1-14; Maki 13:1-13)

[5] Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai Mamanuga God e Tawai ki taragapamawa,
tagamawa ke; "Tawa bagi kawaya bowa bagibagi pokaiya wadumupu ade puyo bagibagi
Mamanuga God nene nakamupu ki empumuri." Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu
tadebu, wagubu ke; [6] "Wi yau kuduba empiyamu ki nene ka nau karako wi nidiyani
wainapumuri; Mara baiyagisi da iyapana tawa yau bowa pokaiya wadumupu ki mu
baupomoto giripomoto pasumoto manako bowa eyaka mena kwaitana mo e wateya eba
tondono ko mu kuduba rororororotagisi kewoyagisi."
[7] Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e manumupu, tagubu
ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau kabuwaniyo; Nuwaboya marai nene nuwagibi ki
gwede mara baiyagisi? Ade mara ki bauwagana ki nu gwede matakirai empamu da nu
kataigamu mete idiwomu?"

[8] Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Yabu yabu idiwoi da iyapana eba baitagisi wi
beranimoto wi kerapugau yadini. Iyapana ropani kawaya nau ewaneya baitagisi nau sini
pokaiya beratagisi, tagisi ke; ‘Nau ka eyo’, bo ade tagisi ke; ‘Mara wana bauwena.’ Mu inako
togomono ki ka wi mu ewamugu eba kaiwagi. [9] Wi ta yo yawira sisiyai wainapumuri ade
ta yo yawira kwaetagamana kwaetagamu ki sisiyai mete wainapumuri ki ka wi kudu eba
wainapiyoi. Ta yo yawira ki kuduba wenayagisi ko mara siyarai tondau eba bauwagana
kena.”
[10] Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Tawana tawana ka natere mo uburoto natere
kudubai mo mete yawiratagisi, ade tawana mo kawai-maga e iyapanaiyoma tetamini
kaya-tagisi tawana mo kawaimaga e iyapanaiyoma mete kandetagisi. [11] Tawana mosi
ka waira nutanuta baiyagisi ade tawana mosi ka kapoi kawaya mete uburoto. Tawana
tawana berokoi ebo ebo inako wenayagisi ade kunumau keyai ebo ebo mete matara-
yagisi ki ka iyapana kudu wainapomoto. [12] Ko naiya ka iyapana ubumoto wi tenimoto wi
girinimoto pasunimoto manako guriguri tawai rabineya mu idamaga gurai wi naurigau
ugwadini-moto ragiragi manako diburanimoto. Nau pokanere ka wi aita kaiwawo ade
kawakawai ragidai mu yabaramugu ubumuri, [13] ko ki ka mara bagi da wi ubumuri nau
yonani kawakawai ragidai ki mu mete tademuri. [14] Mara ki ewa baiyagisi ko wi taububuraga
badidi maba iwagamana ki nene wi karako eba notapiyoi bo nuwaboyaiwogoi. [15] Nau
nidiyani wainapumuri; Mu wi wirawira-nimoto bo manunimoto ki ka wi denai badidi
iwagamana ki yonai nau naubo wi kabuwaniyani manako wi ki makeya mena iwagi. Wi
yona iwagi ki ka mu wi yonaga denai tagamana ki mu baba-tagisi ade wi yonaga ki mu eba
boda-pomoto. [16] Wi inaguma mamaguma bo wi yowaguma tataguma bo wi rakaraka-guma
bo wi kowaguma ki mu ubumoto wi tenimoto kawakawai ragidai mu idamaga rabineya wi
nakanimoto. Mu ubumoto wi dai mete namunimoto. [17] Nau pokanere ka iyapana kuduba
wi keinimoto ade wi girinimoto pasuni-moto, [18] ko wi kudu eba wainapiyoi. Wi debaga
kumai eyaka mena kwaitana mo eba siwayagisi. [19] Wi watagau mena ragiragi kawaya
ubumoi ki ka wi iya bananapumuri.
[20] Piyara ragidai natere Diyerusa-remu kwagarapomoto ubumono emita-muri ki wi
kataiwagi da natere ki waunitau giriyagisi. [21] Mara ki makeya ka wi tawana Diyudiya ragidai
garugaru mena wakapaiwagi kweyau kaiwagi. Wi gwedewau natere ki rabineya idiwu ki
wi natere ki kamadumuri ade wi gwedewau gari tagaiya idiwu ki wi natere ki rabineya eba
kaiwuri. [22] Mara ki ka iyapana mu paeremaga bimbinai ki wadamana marai. Mamanuga
God e okai badidi wagubu ki mibai wenawena yau kena. [23] Akae, mara ki makeya ridi mosi
mibi romodoi bo munu wawayai mete kina ki ka e badidi maba wakapa-yagisi garugaru
kayayagisi? Mara ki makeya ka bita kawaya daganani waira yau kawareya kaworoto
ade Mamanuga God e uburoto iyapana kowaga tageni. [24] Wi iyaraguma ubumoto wi dai
kereba pokaiya namunimoto ade ubumoto wi dai tenimoto diburanimana ki nana tawana
tawana madega kauwagau madega posiwagau ki kayatagisi wi nakanimoto. Iyapana
kwaiyanai ragidai baitagisi natere Diyerusaremu inako giripomono pasumono yamono da
mu maramaga ki kewoyagisi makeya.
[25] Mara ki makeya ka matakira ebo ebo madega yo siragamu yo supama mu naurimugu
wenayagisi ki iyapana empomoto. Egi towawa kawaya daganani totori wenapoto manako
iyapana tawana tawana kuduba egi mumugarai ki kudeya wainapomoto babatagisi.
[26] Nuwaboya kawaya ki marai baiyagisi ki ka iyapana waira kawareya gwede berokoi
badidi wenawagana ki kudeya wainapomoto manako mu kiyabumaga giyagisi, mibai
ka mara ki makeya ka kunuma kasiyarai kuduba geyageyatagisi. [27] Mara ki makeya ka
nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau kasiyarani kawaya ade nau tanini bagi kawaya
oroguma kawareya ade kaworoni ki mu nau emisinimoto. [28] Wi yau kuduba wenayogono
empumuri ki ka wi kimuri ubumuri pairaiwagi kunumau esida yabu tamuri mibai ka
Mamanuga God wi wadiniyana bagi iya negeyana ki marai ka waunitau.”
Iyesu inako wagubu, [29] ade tadebu, wagubu ke; “Karako keyakeyai ripa damaya ade
ripa dai ki mu naurimugu suwagani ki wi wainapumuri; [30] Ripa duwapiyau empumuri

ki wi kataigubu da bodu marai waunitau baiyagisi. [31] Ki maba, gwedegwede kuduba
nidibuwani ki mibai wenayogono empumuri ki wi mete kataiwagi da Mamanuga God e
gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai waunitau baiyagisi. [32] Nau yona
mibai suwagani wainapumuri; Nau yonani yau kuduba nidibuwani ki mibai matarayagisi
wi yabugere empumuri were ewa ka wi dai waira yau kamadumuri. [33] Kunuma waira
kuduba gogayagisi ko nau yonani suwagubuwani ki eba gogayagisi ko maramara tondono
kaniyono.
[34] Wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi ade wi notaga bani yo awana kawaya
daganani kubamana ki nene eba notapiyoi. Ade wi waira yau iyai nene eba notapiyoi bo
nuwaboya-iwogoi kwaenda mara ki garugaru mena baiyagisi wi naininiyoto. [35] Iyapana
tawana tawana kuduba mu bamamugu ka mara ki baiyagisi mu nainitamini, [36] ki pokere
maramara yabu yabu idiwoi. Wi maramara Mamanuga God bameya guriguriwogoi da
e wi waitaniyoto kasiyara negeni da berokoi ki kuduba wenayagisi ki ka wi berokoi ki
baibigapumuri manako aita ewa mara kwauneya ki ka wi Kunumau Kawapuwani Apunai
nau yabaraneya ubumuri." Iyesu inako wagubu.
[37] Iyesu maramara Mamanuga God e Tawai rabineya dimawagawa iyapana tadeyawa
kabukabuwa tondawa ko kemorawagawa ka e kayawena ripa 'oripi' wenatagubu kweyai
ki yapu. [38] Ko maramara nawaru puruwagawa didiburu ka iyapana kuduba e yonai
wainapamana ki nana Mamanuga God e Tawai rabineya ade bautagamawa manako ika
dibipamawa e kwagarapamawa idiwa.

22

Iyapana kawakawai Iyesu minimana po ki keketai kupamawa
(Mateyu 26:1-5; Maki 14:1-2; Diyoni 11:45-53)

[1] Diyu ragidai mu poragamaga mo si 'Parawa Pa Pasumana Kupei' ki si daikere
'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' tagamu ki marai rogobiwena.
[2] Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade e gorai katai-mugu ragidai mete kina
Iyesu wadamana ki nana wainamupu. Ko mu iyapana kudumugu mete wainapamawa ki
pokere mu e minimana po ki yawatai kwaenepamawa idiwa.
[3] Ki makeya ka Berokoi Apunai Seitani bauwena Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida
esida kewo-wena kerapu apeya ki apunai mosi si ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto e
rabineya supu e notai wirapupu. [4] Apunu Diyudiyasi kipu ubupu kaya-wena Mamanuga
God bameya dobo-piyamu ragidai ade Mamanuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai
mete kina mu bamamugu bauwena manako e badidi maba Iyesu wadana mu idamaga
rabineya tarana ki yonai mu mete tagamawa.
[5] E yona ki wagubu wainamupu ka kawakawai ragidai ki mu rabinamaga bagiwena
poyo manako mu denai e simupu, tagubu ke; "Ki ka bagi kawaya. Kau inako waitaniyo
ki nu denai aita bowa madai dai kau negeyamu." [6] Apunu Diyudiyasi baganai wagubu
manako kayawena iyapana yabumaga sipeya Iyesu wadana kawakawai ragidai mu idamaga
rabineya tarana ki yawatai kwaenepiyawa umawa.

Kupe siyarai
(Mateyu 26:17-25; Maki 14:12-21; Diyoni 13:21-30)

[7] Mu idiwa da 'Parawa Pa Pasumana Kupei' ki kawareya papa sipi naumana pasumana
manako 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kupei kupetaga-mana ki marai
bauwena, [8] ki ka Iyesu ubupu apunu Pita yo Diyoni tadebu, wagubu ke; "Wi yabiri kaiwagi
'Mama-nuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kupei okukunaiwagi manako nu kupeigamu."
[9] Ko mu e manumupu, tagubu ke; "Kau nuwageya nu kaigamu tawa bani rabineya
tawiyaigamu."
[10] E denai wagubu ke; "Wi natere buri baiwagi ki ka apunu mosi ika yawatau awana
minibu kawarapupu kaniyau ki wi bananapumuri. Apunu ki bani kayayagisi ki wi
e ewakumapumuri mete kaiwagi manako e tawa bani yaroto ki wi mete ika yamuri,
[11] manako tawa ki apunai ika tondau ki simuri, iwagi ke; Nu Nidiyau Kabukabuwa

Apunai wagubu ke; ‘Nau watani bani da nau tadeyakani kabukabuwa ragidai mete kina
‘Mamanuga God Nu Rauru-nibu Poragai’ ki kupei ika kupeigamu?’ [12] Wi inako iwagi
manako nu kupenuga watai kawaya mosi tawa rabinai tetaiya ki mu kebari ororeya mena
mempu kewowena ki e wi kabuwaniyoto. Nu baninuga ki wi ika tawiyaiwagi.”
[13] Iyesu inako tadebu tonotapu manako mu kayatagubu natere ki bautagubu ki ka
mu Iyesu yona badidi wagubu ki makeya makeya bananamupu manako mu bani ika
tawiyatagubu.
[14] Mu bani kupamana madegai wadawa makeya ka Iyesu e tonotapu ragidai mete kina
kupetagamana wateya ika bautagubu idiwa, [15] manako e mu tadebu, wagubu ke; “Nau mara
rowarowa kawaya wi mete ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ yau kupeigamana ki
nana nau nuwani notani wadawa notapekeya yabedekeya. Nu kupe yau kupeigamu eweya
ka nau nuwaboya ade midi makari bananapani. [16] Nau suwagani wainapumuri; Nu yewe
kupeigemei ki ka pa keyakeyai. Nau kupe yau ewa mo eba kupesugani ko yaroni da aita
ewa Mamanuga God e gari rabineya kupe mibai wenayagisi were ki nau ade kupesugani.”
[17] Iyesu inako wagubu manako kapa mo wadubu Mamanuga God bameya parauwena
manako tagebu, wagubu ke; “Wi kapa yau wadumuri wi wibo eyaka eyaka piripiri
kubamuri. [18] Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Awana daragai yau kena ki nau ewa
mo eba kubarani. Ko aita ewa, nu Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai
baiyagisi makeya ki nau ade kubarani.”
[19] Iyesu inako wagubu manako ki eweya ka e bani buredi mo wadubu Mamanuga God
bameya parauwena gerepupu manako e tadeyau kabu-kabuwa ragidai tagebu, wagubu ke;
“Bani buredi yau ka nau midini kwakwarepuni ki nau wi nene tarakani. Wi bani yau kupoi
ki ka nau wi nene badidi kwaesugubuwani ki wi notapiyoi ade nau mete notasiniyoi.”
[20] Mu kupetagubu kewowena eweya ka e naiya kwaewena ki maba kawareya ade
kwaewena kapa wadubu tagebu, manako tadebu, wagubu ke; “Awana daragai ‘waeni’ yau
ka nau darani manako nau darani wi nene baiyagisi kaworoto ki pokaiya ka Mamanuga
God gwaiyaba waunai mosi yagisi. [21] Ko wainapumuri; Nau yogoni wagana apunai ki karako
nu mete ewapuru yewe bani yau kupemei. [22] Nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugana
ki marai ka Mamanuga God e ororeya mena winepupu tapu, ko ‘akae’, nau yogoni wagana
apunai ki e ka aita bita kawaya daganani bananapoto.”
[23] Iyesu inako wagubu ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu mubo mubo manu
kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Nu paunanugu ki nima uburoto inako kwaeyagisi?”
[24] Ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu paunamugu nima ka kawaya
esida ki yonai kawareya mu deni deni tagamawa kasiwara idiwa. [25] Ko Iyesu ubupu mu
tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God eba kataimugu ragidai mu kawakawaimuguma ki
mu kasiyara mete wadumpu ki pokere mu gwede mo tagisi ki ka mu kobamugu idiwu
ragidai mu umunumaga mete yadini. Ade mu kobamugu idiwu ragidai ki mu ubumu
kawakawaimuguma ki mu simaga esida tepapiyamu, tagamu ke; ‘Nu kawakawainuguma ki
mu nu nene kwaetagamu.’ [26] Ko wi mu maba eba kwaiwogoi. Wi paunagau nima nuwaiya
kawai uburana wainapiyau ki ka e kwarisiyagisi munu marai munta maba tondono, ade
nima nuwaiya ka debai uburana wainapiyau ki ka e kwarisi-yagisi e kowaiyoma mu
bigabigamaga kwaeyagisi. [27] Iyapana nima ka kawai? Iyapana kebari bagi kawareya tondau
bani kupau ki kena bo iyapana bani warapiyau bigabiga upi kwaewagau ki kena? Ki ka
kebari kawareya tondau iyapanai ki kena. Ko nau karako nidiyani ki wi naigida mena
wainapu-muri; Nau wi paunagau bausugubuwani ki ka nau wi bigaga kwaesugubuwani.”
[28] Iyesu inako wagubu ade tadebu wagubu ke; “Bita ebo ebo nau bamaneya bauwagawa
ki wi nau eba kamadisinimawa ko wi maramara nau mete idiweya, [29] ki pokere nau iyapana
yabaramugu kawai uburana ki kasiyarai nau Mamai tegebu ki kwaitana ka nau kasiyara wi
mete negeyakani. [30] Nau kasiyarani pokaiya ka wi nau Mamai e gari rabineya nau mete
idiwomu bani kupomu ade awana kubomomu. Wi kawakawaiwagi manako wi kemaga
kawareya idiwoi wi idaga gurai tawana Isiraero ragidai kunu ida esida kewo-wena kerapu
apeya (12) kuduba ki mu naurimugu ugwaditamiyoi ragiragi.”

Iyesu kataiya da apunu Pita yona yagisi bodaboda
(Mateyu 26:31-35; Maki 14:27-31; Diyoni 13:36-38)

31 Iyesu ade wagubu ke; "Saimoni, Saimoni, nau suwagani wainapi; Mu bani wakapiyamu
kwakwarai ebo nakapiyamu ade mibai ebo nakapiyamu ki maba ka Berokoi Apunai Seitani
bauwena wi kuduba nuteteniyana eminiyana ki nana manui wadubu ki Mamanuga God
mibipupu, 32 ko Saimoni, nau kau nene gurigurisugu-buwani da kau sumagi eba kauyagisi.
Kau kamadisini ko ade wiranuwagi baunuwagi makeya ki kau kowagiyoma togitamiyowa
kasiyara tageyowa."

33 Iyesu yona ki wagubu ka apunu Pita denai e sibu, wagubu ke; "Kaiwa-woni, kau
diburanuwagi ki ka nau mete diburasugani ki baganai, ade kau ponuwagi ki nau kau
pokagere posugani ki mete baganai."

34 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Pita, nau nidiyani
wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwagi bodaboda da kau
eba kataigeya nau. Kau inako nuwagi were ewa ka kokoroku yagisi manako nawaru
puruyagisi."

35 Iyesu inako wagubu manako wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba tadebu,
wagubu ke; "Nau naiya mena wi tononiyekeya manako wi bowaga madai ki sikwai bo wi
igwaga bo wi kerapuga kwakwarai bo inako ki kuduba wi kamadamana pa ida kasikasi
kaigamana suwagubuwani ki ka wi mibi wetei iwa bo?"

"Pa mena, nu bagi kawaya iweya."

36 Mu inako tagubu manako Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Naiya ka wi ida kasikasi
kaigubu ko karako ka nima bowa madai bo e igwai mete kina ki ka e gwedegwede ki tepoto,
ade iyapana nima e kerebai pa mena ki ka e kayayagisi e eya midi tatamai nidapoto manako
denai bowa madai yadini ki pokaiya ka e kereba gimarapoto. 37 Nau yona mibai wi nidiyani
wainapumuri; Mamanuga God e okai nau nene takari kawaya okamupu ki mibai karako
wenawagana kwaewagau. Oka ki wagubu ke; 'Kuwa ragidai mu pauna-mugu ki mu e mete
ika tamupu.' Oka wagubu ki kuduba wenayagisi."

38 Iyesu inako wagubu ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e simupu, tagubu
ke; "Kaiwawonuga, kau emani. Nu kerebanuga apeya yewe mete temipi."

Ko e denai wagubu ke; "Kewowena."

Iyesu ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki kawareya guriguriwena
(Mateyu 26:36-46; Maki 14:32-42)

39 Iyesu natere ki kamadubu bau-wena kayawena manako maramara tondawa wateya
ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki kawareya yapu. E tadeyau kabukabuwa ragidai e
ewakumamupu eweya kayatagubu. 40 Mu kayatagubu kaiwa da ika bautagubu ka Iyesu mu
tadebu, wagubu ke; "Wi yewe guriguriwogoi idiwoi kwaenda gwede berokoi mosi baiyagisi
wi kerapugau yadini."

41 E inako wagubu manako kamadi-tapu kanibu nu bowa kwenupemei kaniyau da kasi-
yarai kewowagau surau ki rowarowai makai maba ika kwarisi-wena e ramatai kawareya
ubupu manako e ebo mena ika e Mamai bameya guriguriwagawa tondawa. 42 E guriguri
yau guriguriwena, wagubu ke; "Mamai, kau nuwageya ki kau nuwaboya karako kapa
tegebi ki wadi kwenupi. Ko kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi ko eba nau nuwaneya
ki kau kwaenuwagi." 43 E inako guriguri-wena makeya ka aneya mo kunumau kawapu
e togipupu kasiyara kwebu. 44 E mibi nuwaboyai e Mamai bameya kawareya kawareya
ragiragi kawaya ade guriguriwagawa manako e kiyabuiya ka muya dara maba bau-wagawa
wairau tompiyawa.

45 Iyesu inako guriguriwagawa tondawa da kamadubu ka e ade kipu ubupu kanibu e
tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu bauwena manako mu nuwaboyatagubu ki
pokere wairorotagubu ika ukwapamawa emitapu. 46 Emitapu ka e tadebu, wagubu ke; "Wi
gwede oroi wadamu? Wi kimuri ubumuri guriguriwogoi kwaenda gwede berokoi mosi
baiyagisi wi kerapugau yadini."

Iyapana Iyesu wadumupu
(Mateyu 26:47-56; Maki 14:43-50; Diyoni 18:3-11)

47 Iyesu yona ki wagawa makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena
kerapu apeya ki apunai mosi si ka Diyudiyasi iyapana ropani kawaya waratapu umuna-
mawa mete ika bau-tagubu. Apunu Diyudiyasi ubupu Iyesu paraupana kiyauyaupana ki
nana yabadubu e bameya bauwena, 48 ko Iyesu e empupu, wagubu ke; "Diyudiyasi, kau
gwede nana nau Kunumau Kawa-puwani Apunai kiyauyau pokaiya nau nidani nuwegei?"
49 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu badidi wena-wagana kwaewagawa
ki emupu ka mu Iyesu simupu, tagubu ke; "Kaiwawo-nuga, nu kerebanuga pokaiya
taububara-nuga ubumamu bo?" 50 Mu inako tagubu manako mu mosi garugaru mena
ubupu e kerebai wadubu iyara apunai ki mosi e wenagui mebu puru. Bidara wadubu
apunai ki e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga e bigabigai
apunai mosi.
51 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; "Kamadumuri, wi inako mo eba kwaiwagi." E inako
wagubu manako e idai roronapupu bidara wadubu apunai ki e wenagui kawareya tapu
iyapupu.
52 Iyesu wirawena Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Mama-nuga God e Tawai
ki kwayubapiyamu ragidai ade iyapana kawakawai dai ki mete ika bautagubu ki mu
tadebu, wagubu ke; "Nau ka eba yawiyawirai ko wi gwede nana ta yo kepata temupu nau
yawirani baigubu? 53 Nau mara-mara Mamanuga God e Tawai rabineya iyapana tadeyekeya
kabukabuwa tondekeya ko wi badidi pokere mara ki makeya nau eba wadisinimupu? Ko
wi maraga karako wana bauwena da sisipu e kasiyarai kawayayogono yarono." Iyesu inako
wagubu.

Apunu Pita wagubu bodaboda
(Mateyu 26:57-58, 69-75; Maki 14:53-54, 66-72; Diyoni 18:12-18, 25-27)

54 Iyapana ki Iyesu wadumpu dokodoko kayatagubu kaiwa da Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawaimaga e tawaiya bautagubu. Ko apunu Pita mu ewamugu
weki gwaiya kaniyawa. 55 Iyapana ika imatau mata pasumpu idiwa ki pokere Pita ika
bauwena ka e kanibu mu paunamugu mata empiyawa tondawa. 56 Ko bigabiga munu ridai
mosi Pita ika mata empiyawa tondawa empupu ki ka e iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu
ke; "Apunu ki kena ka mu wadumupu apunai e waretai mosi e kiyabui diyayai empakani."
57 E inako wagubu ko Pita e midi minibu denai sibu, wagubu ke; "Ridi, kau apunu ki nene
nuwegei ki e nau eba kataineya."
58 Eba rowarowa eweya ka apunu mosi bauwena Pita ika empupu manako sibu wagubu
ke; "Nau kataineya da kau ka mu wadumupu apunai ki e waretai mosi."
E inako wagubu ko Pita denai ade wagubu gogagoga, wagubu ke; "Kabai, nau pa mena."
59 Madega napusi eyaka mena kwaitana kewowena eweya ka apunu ade mosi bauwena
ragiragi kawaya wagubu ke; "Apunu ki kena ka tawana Gariri ragidai mu iyapanamaga ki
pokere nu kataigibi wetawetara da e ka wadumupu apunai ki e mete iwa apunai mosi."
60 Ko Pita denai ade wagubu ke; "Kabai, kau badidi nuwegei ki nau eba kataineya."
E yona ki wagawa makeya ka e kokoroku daikere wagubu wainapupu. 61 Ko nu
Kaiwawonuga wirawena Pita ika empupu manako ki makeya ka apunu Pita e wenagui
paparawena Iyesu yona naiya wagubu ki wainapupu. Iyesu naiya e sibu, wagubu ke;
'Kemora yau rabineya ki kau mara apeya eyaka nuwogowa bodaboda da kau eba kataigeya
nau manako ki eweya ka kokoroku yagisi nawaru puruyagisi.' 62 Iyesu naiya inako wagubu
ki makeya makeya Pita wainapupu manako e rabinai makariwena kipu ubupu gari tagaiya
kayawena yadi kawaya daganani kipu.

Mu Iyesu waegeyageyamapamawa ade minimawa
(Mateyu 26:67-68; Maki 14:65)

63 Iyara ragidai Iyesu wadumupu dokodoko ki mu ubumpu e waegeya-geyamapamawa
ade minimawa, 64 ade e yabui bodapamawa, siyamawa, tagamawa ke; "Kau pa yabaragi

pokaiya nuwagi da nu wainapamu; Ki nima nunibu?" [65] Mu inako tagamawa ade kira yonai
ebo ebo e mete siyamawa wereyakaurapamawa.

Iyesu iyapana kawakawai mu yabaramugu ubupu
(Mateyu 26:59-66; Maki 14:55-64; Diyoni 18:19-24)

[66] Nawaru puruwena ka iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawakawai-muguma, ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina
Iyesu pari wirawirapamana ki nana ika bautagubu dibimupu idiwa. Mu Iyesu wadamana
yabaramugu tamana ki nana tagubu, [67] manako e bauwena ka mu e manu-mupu, tagubu
ke; "Kau karako matarau nidi da nu wainapamu; Nu Iya Nege-yana Apunai Keriso ki kau
baganai bo?"

Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau wi matarau nidiyani ki wi nau eba
sumasinimuri, [68] ade nau wi manuniyani ki wi denai nau eba sidimuri wainapakani. [69] Ko
mara karako ade ewa ka Mamanuga God Kasiyarai Kawaya Esida Apunai e idai garu deneya
ka nau Kunumau Kawa-puwani Apunai ika tondoni ki wi nau emisinimuri."

[70] E inako wagubu ki pokere mu denai e simupu, tagubu ke; "Kau inako nuwagibi ki kau
mete nuwegei da kau ka Mamanuga God e eya Gubagai bo?"

Ko e denai wagubu ke; "Wi wiga iwagubu da nau ka eyo."

[71] Iyesu yona ki wagubu makeya ka kawakawai ragidai ki denai tagubu ke; "E eya wagubu
ki nu kuduba wainamipi kewowena ki pokere e kwaewena siyasiya ki mibai tagamana
matara ragidai ki mu nene nu eba kwaene-igomu." Mu inako tagubu.

23

Iyesu apunu Pairasi e yabareya ubupu
(Mateyu 27:1-2, 11-14; Maki 15:1-5; Diyoni 18:28-38)

[1] Kawakawai ragidai kuduba kimpu ubumpu Iyesu wadumpu kayatagubu apunu Pairasi
bameya bautagubu e yabareya tamupu, [2] manako Iyesu naripamawa tagamawa ke; "Apunu
yau nu iyapananuguma mu kerapumugu wadawa waratamiyawa yawata kwaiya kayawa-
gawa ki nu e emipi matara ki pokere nu e wadimpi yewe baigibi. Nu kawainuga Sita e
bameya wairanuga denai takesi tamana kwaigemeya ki e nu bodabodaniyawa ade e eya
wagawa da e ka nu Kaiwawonuga ade nu Iya Negeyana Apunai Keriso."

[3] Iyapana inako tagubu ki pokere apunu Pairasi wirawena Iyesu manu-pupu, wagubu ke;
"Kau Diyu ragidai mu kaiwawomaga kawai ki kau baganai bo?"

E inako manupupu, manako Iyesu denai wagubu ke; "Ki kau ba nuwegei."

[4] Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e wirawena Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai ade iyapana ropani kawaya ika dibimupu idiwa ki mu tadebu, wagubu ke; "Apunu
yau e paerei mo nau eba bananapuwani da nau ki pokaiya nau idani gurai e naureya
ugwadani ragiragi."

[5] Ko iyapana ki mu ragiragi kawaya ade tagubu ke; "Apunu yau e uburau e kabuwai
pokaiya nu iyapananuguma mu rabinamaga wadau gayagaya. E naiya tawana Gariri
rabineya kwae-wagawa umawa da karako yewe Diyudiya rabineya bauwena inako mete
kabuwawagau umau."

[6] Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e mu manutapu, wagubu ke; "Apunu yau e ka
tawana Gariri ragidai mu iyapanamaga mosi bo?"

[7] "Ena, e ka tawana ki apunai." Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi ubupu Iyesu
wadubu tawana Gariri ragidai mu kawaimaga si ka Erodi bameya tonopupu. Mara ki
makeya ka apunu Erodi ika natere Diyerusaremu rabineya daiyo bauwena.

[8] Apunu Erodi Iyesu empupu ki ka e rabinai bagiwena mibai ka e rowarowa kawaya Iyesu
sisiyai mena wainapiyawa ade e empana ki nana mete waina-piyawa. E nuwaiya ka Iyesu
kunuma kasiyarai pokaiya matakira dai kwaewagana da e empana ki nana. [9] E manu ebo
ebo Iyesu manupiyawa ko Iyesu yona denai mo eba wagubu. [10] Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade e gorai kataimugu ragidai mete kina ki kaimpu Iyesu madaneya
ubumpu e ragiragi kawaya naripamawa.

[11] Apunu Erodi e piyaraiyoma mete kina Iyesu bainamapamawa ade e waegeyageyama-
pamawa da kama-dumpu ka mu midi tatamai bagi kawaya mo wadumpu umampu
kwempu manako tonomupu wirawena kaiwawo Pairasi bameya ade kayawena. [12] Naiya
ka apunu Pairasi yo apunu Erodi mu nuwarara tagarara idiwa ko mara ki makeya ka mu
waretatagubu nuwa-maga notamaga eyakamenawena.
[13] Apunu Pairasi ubupu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, iyapana
kawakawai ade iyapana kuduba mete kina ki mu nene wagubu bautagubu, [14] manako
tadebu, wagubu ke; "Wi apunu yau wadumupu nau yabaraneya tamupu manako iwagubu
da e ka iyapana kerapumugu wadawa ade waratamiyawa yawata kwaiya kayatagamawa. E
paerei nene ki nau wi yabaragau e manupuwani, ko wi e siyamu wirawira ki mibai mo nau
eba bananapuwani. [15] Apunu Erodi e mete kina apunu yau e paerei mo eba bana-pupu ko
e ade pa tonopupu wirawena nau bamaneya bauwena ki pokere nau nidiyakani yau kena;
Apunu yau gwede mo eba kwaewena siyasiya da e ki pokaiya denai poyagisi. [16-17] Nau piyara
ragidai tadeyani da mu pa wikuku pokaiya e raukekepomoto manako ewa tonopomoto
baiyagisi kayayagisi."
[18] Iyapana ropani kawaya ika idiwa apunu Pairasi wagubu ki wainamupu ki ka mu
bonanamaga ragiragi kawaya patamupu, tagubu ke; "Wi apunu yau minimuri poyo ko nu
nene ka wi apunu Barabasi e idai rikapumur da e baiyagisi kayayagisi." [19] (Naiya mena ka
apunu Barabasi natere Diyerusaremu rabineya iyapana waratapu kawakawai ragidai mu
yawiramaga bautagubu. E iyapana dai mete namutapu ki pokere gwawai ka piyara ragidai
e wadumpu dibura-mupu.)
[20] Apunu Pairasi e nuwaiya ka Iyesu e idai rikapana bauwagana kayawagana wainapiyawa
ki pokere e iyapana notamaga wirawagana ki nana mu ade tadebu. [21] Ko mu denai mu
bonana-maga ragiragi patapamawa, tagamawa ke; "Ripa korosi naureya minimuri poyo.
Ripa korosi naureya minimuri poyo."
[22] Mu inako tagubu, ko apunu Pairasi mu kawareya ade tadebu, wagubu ke; "E poyagisi ki
mibai ka badidi? E bera berokoi badidi kwae-wena? Apunu yau gwede mo eba kwaewena
siyasiya da ki pokaiya e denai poyagisi. Nau piyara ragidai tadeyani da mu pa wikuku
pokaiya e raukekepomoto manako ewa tono-pomoto baiyagisi kayayagisi."
[23] Apunu Pairasi inako wagubu ko tawana ki ragidai mu bonanamaga ragiragi kawaya
ade patapamawa, tagamawa ke; "Ripa korosi naureya minimuri poyo." Mu kawareya
kawareya inako patapamawa idiwa da siyareya ka mu yonamaga ki mibai wenapupu.
[24] Apunu Pairasi wainapupu da baganai manako e iyapana ki mu umunumaga wadubu Iyesu
minimana po ki yonai wagubu. [25] Iyapana nuwa-mugu ki makeya makeya ka apunu Pairasi
ubupu iyapana waratapu ade dai mete namutapu apunai Barabasi e idai kerarai rikapupu
bauwena kayawena ko Iyesu ka e wadubu iyapana idamaga rabineya tapu da mu e bameya
badidi kwaetagamana notapamawa ki mu kwaetagamana ki nana.

Mu Iyesu ripa korosi naureya minimupu poyo
(Mateyu 27:32-44; Maki 15:21-32; Diyoni 19:17-27)

[26] Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kayatagamawa ka mu tawana Sairini apunumaga
mosi si ka Saimoni ika gari tagaiya yabadawa bananamupu. Mu simupu da e Iyesu
waitapana ripa korosi ki kawarapana tagubu ki pokere e Iyesu eweya ubupu ripa korosi
ki kawarapupu.
[27] Iyapana ropani kawaya Iyesu ewakumapamawa mu paunamugu ka ridi dai e nene yadi
wadamawa ade e apenai meyamawa. [28] Ko Iyesu wira-wena mu emitapu manako tadebu,
wagubu ke; "Ridi kuduba natere Diyerusaremu ragidai, nau nidiyani wainapumuri; Wi
nau nene eba yadi wadoi ko wi wiga nene ade wi munuguma ki mu nene yadi wadoi.
[29] Mara yabadau da iyapana tagisi ke; 'Ridi kagara munu eba wenatampu ade munu amu
eba tageyamu ridai ki mu mamamatogomono.' [30] Mara ki makeya ka iyapana kweya
siyomoto, tagisi ke; 'Kweya, kau purunuwagi kawari utaniyo', ade kwaunai mo siyomoto,
tagisi ke; 'Kau utaniyo da nu kau gwaiyageya idiwomu.' [31] Iyapana karako ubumu ripa

kasiga e bameya berokoi kwaetagamu ki ka ripa sura-yogono makeya ki mu berokoi badidi kwaetagisi?" Iyesu inako wagubu.

32 Mu Iyesu minimana po ki nana wadumpu kayatagamawa ka mu iyapana apeya bera berokoi kwaetagubu ki denai taunimana popo ki mete waratampu. 33 Mu kayatagubu yamawa da kweya mo si ka 'Deba Suwana' tagubu ki ika bautagubu ka mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu manako iyapana apeya beramaga berokoi ki mete ika ikokotampu, mosi e idai garu deneya ade mosi e idai tenene ki deneya.

34 Ko Iyesu e Mamai paraupupu, wagubu ke; "Mamai, iyapana karako nau bamaneya badidi kwaetagamu ki mu bigimaga kau deni mena surupi notagogapi. Mu badidi kwaetagamu ki mibai mu muga eba kataimugu."

Piyara ragidai ki mu nuwamugu ka Iyesu e midi tatamai wadamana waina-mupu ki pokere mu yanuwa marai munta mo kwaetagubu manako nima si yanuwa ki rabineya yabiri bauwena ki e ubupu Iyesu midi tatamai ki e wadubu.

35 Iyapana ika gayopamawa ubu-mawa ade Diyu ragidai mu kawakawai-muguma mete kina ki mu ewapuru Iyesu waegeyageyamapamawa, tagamawa ke; "E naiya iyapana dai iyatamiyawa ki pokere e mibai nu Iya Negeyana Apunai Keriso maba ki Mamanuga God e winepupu kawapu ki ka e ebo kasiyarai pokaiya iyayagisi ripa korosi ki kamadini kaworoto da nu empamu."

36 Piyara ragidai dai ika bautagubu ki mu mete ubumpu e waegeyageyama-pamawa ade awana suwakarai mo si ka 'winiga' wadumpu e kubarana ki nana kwempu, 37 manako simpu, tagubu ke; "Kau mibai Diyu ragidai mu kaiwawo-maga ki kau kiya iyanuwagi da nu kau eminiyamu."

38 Ko Iyesu e kawareya ka mu oka mosi ripa naureya minimupu. Oka ki wagubu ke; 'Yau ka Diyu Ragidai mu Kaiwawomaga.'

39 Apunu berai berokoi mosi ki mu ika Iyesu madani daikere ikokomupu ki e mete kina ka Iyesu waegeyageyama-pupu, wagubu ke; "Kau Keriso baganai ki kau nuwagi da nu yo kau ewapuru iyaigamu."

40 Ko e waretai ika Iyesu madanai daikere ikokomupu ki e waretai ki nakaripupu sibu, wagubu ke; "Kau Mamanuga God e kudeya wainapiyei bo pa mena? Mu idamaga gurai nu naurinugu mete ugwadumpu ragiragi. 41 Nu ka bera berokoi kwaigemeya ki pokere bimbinai nu karako bita yau wademei ko apunu yau e ka bera berokoi mo inako eba kwaewena." 42 E inako wagubu manako ade wirawena Iyesu sibu, wagubu ke; "Iyesu, kau kasiyaragi pokaiya tondowa ki makeya ki kau nau eba notagogasini."

43 E inako wagubu ko Iyesu e empupu manako denai sibu, wagubu ke; "Nau suwagani wainapi; Karako ka nau yo kau ewapuru mena Paradaisi kaigamu." Iyesu inako wagubu.

Iyesu powena
(Mateyu 27:45-56; Maki 15:33-41; Diyoni 19:28-30)

44 Madega paunau wadawa ki makeya ka tawana kuduba sisipu umapu ko ade madega kanibu kekera-wagawa napusi apeya eyaka wadawa ki makeya ka sisipu ki ade negawena. 45 Ki makeya ka aukwara mosi Mamanuga God e Tawai rabineya gudu maba uburawa ki paunau tegerewena. 46 Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; "Mamai, nau keyaini ki nau kau idageya tarakani." E inako wagubu manako e nonai toporuwena powena.

47 Piyara ragidai mu kawaimaga mosi ika Iyesu yabareya uburawa ki badidi wenawena empupu ki ka e Mamanuga God e si esida tepapupu, wagubu ke; "Mibai, apunu yau e ka bagi supasupai apunai mosi karako powena yau kena."

48 Iyapana ropani kawaya ika gayo bautagubu ki badidi wenawena emupu ki ka mu mibi nuwaboyai mu tagamaga wiramupu tawamugu tawamugu ade kayatagubu. 49 Ko Iyesu e ebo kowai-yoma ade ridi dai ki Iyesu naiya tawana Gariri rabineya umawa wadawa mete ewakumapamawa iwa ragidai ki mu ika uwamautau Iyesu empamawa ubumawa.

Mu Iyesu kwakwarepui ragu tapu
(Mateyu 27:57-61; Maki 15:42-47; Diyoni 19:38-42)

[50-51] Diyu ragidai mu kawaimaga mosi si ka Diyosepa. E naterei ka Arimateya tawana
Diyudiya rabineya. E berai ka bagi supasupai kawaya ki pokere iyapana e werei tagamawa.
E maramara Mamanuga God notapiyawa ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana
idiwana ki marai bauwagana ki nawanai e mete tondawa. E ka Diyu ragidai mu kawaimaga
mosi ko e kowaiyoma Iyesu bameya badidi kwae-tagamana tagubu ki e eba mibipupu.
[52] Apunu Diyosepa kipu ubupu kayawena apunu Pairasi e yabareya ubupu manako
Iyesu kwakwarepui wadana ononopana ki genei wagubu. [53] Ki eweya ka e kayawena
Iyesu kwakwarepui ripa korosi naureya wadubu kwarisi manako aukwara mo pokaiya
gerowopupu wadubu ragu mosi ki iyapana mu idamugu ukwamupu ki rabineya tapu. Ragu
ki rabineya ka mu iyapana mo naiya ika eba ononomupu.
[54] Karako ka bagibagi siyarai ko marawani ka Diyu ragidai mu aiyata-maga marai ki
pokere karako kemora nene ka iyapana okukunatagamawa idiwa.
[55] Ridi ki tawana Gariri rabineya Iyesu ewakumapamawa iwa da ika bautagubu ragidai
ki mu apunu Diyosepa eweya kayatagubu manako e Iyesu kwakwarepui badidi maba ragu
tapu ki mu yabumugere emupu. [56] Mu ade wiratagubu mu tawamugu kaya-tagubu manako
ripa otai aurai bagibagi dai mete okukunatagubu Iyesu kwakwarepui monagapamana
ki nana nakamupu. Ko Diyu ragidai mu gora-maga wagubu ki mu makeya makeya
kwaetagubu aiyata marai ki makeya pa aiyatatagamawa idiwa.

24

Iyesu ade iyawena kipu ubupu
(Mateyu 28:1-10; Maki 16:1-8; Diyoni 20:1-10)

[1] Pura kawai nawaru dumai tarawa ki makeya ka ridi ki kimpu ubumpu ripa otai aurai
bagi kawaya naiya okukunatagubu ki tempu ragu kayatagubu. [2] Mu ika bautagubu ka mu
bowa kawaya ragu umunai minimpu bodampu ki gwairiwena emupu. [3] Mu ragu rabineya
kaimpu ko nu Kaiwawonuga Iyesu e kwakwarepui ki mu ragu rabineya mo eba emupu,
[4] ki pokere mu notamaga babawena. Garugaru mena ka iyapana apeya mu midimaga
tatamai sinini tanai kawaya ki bautagubu ika madanimugu ubumpu. [5] Ridi ki wiratagubu
mu emitampu ka mu didiguramaga wagubu kudu kwarisitagubu nikapu mempu.
Ko iyapana apeya ki tagubu ke; "Wi gwede nana baigubu iyawena tondau apunai ki e
kwaenei yewe popai ragidai mu watamugu kwaeneiwagamu? [6] E yewe eba ukwarau ko e
iyawena kipu ubupu. E naiya tawana Gariri rabineya wi badidi nidibu ki wi wainamupu
bo pa mena? [7] E nidibu, wagubu ke; 'Mu ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau
wadisinimoto iyapana beramaga berokoi mu idamaga rabineya nau tamusinimoto. Mu
wadisinimoto ripa korosi naureya nau susinimoto poyo ko mara apeya eyaka kewoyagisi
eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani."
[8] Ridi ki iyapana apeya yona tagubu ki wainamupu ki ka mu notamaga paparawena
Iyesu naiya badidi tadebu ki mibai mete wainamupu, [9] manako mu ragu ki kamadumpu
wiratagubu kayatagubu badidi wenawena emupu ki sisiyai mu Iyesu tadeyau kabukabuwa
ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka mena ade iyapana dai mete kina ika idiwa ki mu
tademupu. [10] Ridi ki mu simaga ka yau kena; Meri Magidarini yo Diyona yo apunu Diyemesi
e inai si ka Meri. Ridi ki ade ridi dai mete kina mu badidi yabumugere emupu ki sisiyai
kuduba mu Iyesu tonotapu ragidai tademupu, [11] ko mu yona ki waina-mupu ka mu ubumpu
ridi ki bera umani tadempu, mibai ka mu wainamupu da ridi ki bani babatagubu.
[12] Ko apunu Pita yona ki wainapupu ka e kipu ubupu garupupu ragu empana kayawena.
E ika bauwena ka e kuwena ragu rabineya yabu tapu manako gerowo mena ika ukwarawa
empupu ko gwede mo ika eba empupu. E notai kowena manako e wirawena tawau
kayawena ki ka e badidi wenawena empupu ki mena notapiyawa kaniyawa.

Iyesu natere Emeyasi yawateya matarawena
(Maki 16:12-13)

[13] Mara eyaka mena ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya natere
kawaya Diyerusaremu kamadumpu natere Emeyasi kaya-tagubu. (Natere Emeyasi ka

eba natere Diyerusaremu bameya ko yawata ki ka rowarowaitau.) [14] Mu yawata ki kaya-
tagubu kaiwa ka mu natere Diyerusa-remu rabineya badidi wenawena ki sisiyai tagamawa,
[15] manako ki makeya ka Iyesu mu tagamugu bauwena mu madanimugu ubupu mete
kayatagubu kaiwa. [16] E mete kayatagubu kaiwa ki mu emupu ko mu notamaga surupupu
ki pokere mu e gogomupu.

[17] Mu e gogopamawa ko e eya mu manutapu, wagubu ke; "Wi gwede yonai yewe deni
deni iwagamu kaiwu?"

Iyesu inako wagubu ki ka iyapana ki mu kiyabumaga nuwaboya kiyabui ubumupu,
[18] manako apunu ki mosi si ka Kiropasi denai Iyesu inako sibu, wagubu ke; "Natere
Diyerusaremu rabineya mara badibadi taganugu kayawena ki rabineya badidi wenawena
ki iyapana kuduba kataimugu ko bani kau mena eba kataigeya bo?"

[19] E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; "Gwede wenawena?"

E inako wagubu manako mu denai e simupu, tagubu ke; "Nu ka tawana Nasareta apunai
Iyesu e sisiyai iwegemei. E ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai
mosi. E yonai ka kasiyarai kawaya ade e Mamanuga God yabuiya nu paunanugu badidi
wagawa kwaewagawa ki ka iyapana kuduba nu yabunugere empemeya. [20] Ko Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai ade nu kawakawainuguma mete kina ki mu e wadumpu
piyara ragidai mu idamaga rabineya tamupu manako mu ubumpu mu idamaga gurai e
naureya ugwa-dumpu ragiragi manako ripa korosi naureya minimupu poyo. [21] Nu nota-
mipi da e ka tawana Isiraero ragidai nu bitanuga rikapana ade nu iyaniyana wadiniyana
bagi ki apunai, ko e karako powena. Ko ade wainapi; Mu ubumpu e ripa korosi naureya
minimpu poyo ka mara apeya eyaka kewowena, [22-23] ko karako didiburu nawaru dumai
tarawa makeya ka ridi dai nu mete idiwei ki kimpu ubumpu ragu ki rabineya Iyesu
kwakwarepui tampu ki empamana ki nana kayatagubu. Mu ika bautagubu ka mu e
kwakwarepui eba emupu ki pokere wiratagubu bautagubu nu nidimupu, tagubu ke; 'Nu
aneya dai waro were maba ika emitampi ki nu nidimupu, tagubu ke; 'Iyesu e ka ade iyawena
kipu ubupu'. Ridi ki bautagubu inako tagubu ki ka mu naininimupu wakapa girigibi,
[24] manako nu kowanuguma dai kimpu ubumpu ragu ki empamana ki nana kayatagubu.
Mu ika bautagubu ka mu ridi ki badidi tagubu ki makeya makeya emupu ko mu Iyesu e eya
eba emupu."

[25] Iyapana apeya ki inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu wagubu ke; "Wi ka notababa
ragidai. Takari kawaya Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai badidi
tagubu oka tampu ki wi garugaru eba wainapiyamu sumapiyamu. [26] Mu ororeya mena
tagubu da Keriso yabiri bita ade midi makari bananapoto were ewa kunumau kayayagisi
Mamanuga God e kasiyarai pokaiya e taneya tondono, ko oka ki wi bani eba kataigubu bo?"
[27] Iyesu inako wagubu manako ubupu oragai apunai Mosisi ade Mosisi eweya Mamanuga
God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai kuduba Iyesu nene oka badidi tampu ki
kuduba makeya makeya mu kabuwatamiyawa kaniyawa.

[28] Mu kayatagubu kaiwa da natere Emeyasi bautagamana kwaetagamawa ka Iyesu gwe
mu kamaditamana tawana mo kayawagana diyayai kwaewagawa, [29] ko mu e munamupu,
tagubu ke; "Tawana kemorawagau ki pokere nu mete yewe ukwapamu." Mu inako tagubu
manako Iyesu mu mete tawau kayatagubu. [30] Mu tawau bautagubu idiwa da kupetagamana
kwaetagamawa ka e ubupu bani buredi mo wadubu e Mamai bameya parauwena manako
gerepupu piripiri tagebu. [31] E tageyawa makeya ka iyapana ki mu notamaga paparawena
e kiyabui matarau emupu manako ki makeya ka Iyesu gogawena bani kayawena manako
mu e ewa eba emupu. [32] Ko mu mubo deni deni tagubu kasiwara, tagubu ke; "Nu yawatau
e mete iwegemeya kebomeya manako e Mamanuga God e yonai ki mibai matarapiyawa
kabuwaniyawa wainamipi ki ka yona ki nu geyanibu nu rabinanugu mata maba urabu."

[33] Mu inako tagubu manako garu-garu mena kimpu ubumpu wiratagubu natere
Diyerusaremu kayatagubu manako Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida ke-
wowena kerapu eyaka mena ade iyapana dai mete kina ika dibimupu idiwa ki mu
bamamugu bautagubu. [34] Bautagubu ka iyapana ika idiwa ki ubumpu mu tademupu tagubu

ke; “Nu Kaiwawonuga ade iyawena kipu ubupu ki mibai. Apunu Saimoni e Iyesu matarau
empupu.” [35] Mu inako tagubu manako iyapana apeya ki ubumpu Iyesu ika yawatau banana-
mupu mu yabumugere badidi emupu ki sisiyai kuduba mu kowamuguma tadempu, tagubu
ke; “E bani buredi gerepupu nu negeyawa ki makeya ka nu notanuga paparawena manako
nu e kiyabui matarau emipi.” Mu inako tagubu.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu matarawena
(Mateyu 28:16-20; Maki 16:14-18; Diyoni 20:19-23; Bususu 1:6-8)

[36] Iyapana apeya yona ki tagamawa makeya ka Iyesu e eya garugaru mena bani bauwena
mu paunamugu ubupu manako tadebu, wagubu ke; “Wi notaga kwarisiyagisi nuwabagi
rabineya idiwoi.”
[37] E inako wagubu ko mu notamaga kowena kudu mete wainapamawa. Mu notamaga
wagubu da mu bani guba mo bauwena emupu. [38] Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Wi
gwede nana didiguraga wagau? Ade wi gwede nana wi rabinagau nota apeya apeya waina-
piyamu? [39] Nau idani kerarani empu-muri ki ka wi kataiwagi da yau ka nau. Ade wi nau
geyasinimuri ki ka wi mete kataiwagi wetawetara da nau ka eba guba mosi. Guba ka pa
keyai ade e midi kwakwarepui ka pa mena, ko nau midini kwakwarepuni mete kina.”
[40] Iyesu inako wagubu manako e idai kerarai mu kabuwatapu. [41] Mu mamamatagubu ko
mu notababa mete wadumpu ade mu yabumugere badidi emupu ki mu eba sumamupu ki
pokere Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Bani boromai mo wi bamagau mete kina bo?” [42] E
inako wagubu manako mu raubiyo boromai ki pirai daikere wadumpu e kwempu, [43] manako
e raubiyo ki wadubu mu yabumugu kubabu.
[44] Ko iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Oragai apunai Mosisi ade Mamanuga God e
bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai ade oka Umayo okamupu ragidai ki mu kuduba
nau nene badidi tagubu oka tampu ki mibai kuduba karako wenawena yau kena. Nau naiya
wi mete idiweya ki ka nau yona ki wi mete nidiyekeya.”
[45] E inako wagubu manako mu Mamanuga God e okai kuduba ki mibai wainapamana
ki nana ka e mu nota-maga gudui kwaipupu, [46] manako tadebu, wagubu ke; “Naiya,
takari kawaya ka mu Mamanuga God e okai inako tampu, tagubu ke; ‘Keriso yabiri bita
ade midi makari bananapoto poyagisi manako mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki e
ade iyayagisi kiroto uburoto.’ [47] Iyapana beramaga berokoi kamadamana mu nuwamaga
notamaga wirawagana da Mamanuga God mu bigimaga empana deni mena surupana
ki nana ki yonai ka wi nau kasiyarani pokaiya yabiri natere Diyerusaremu rabineya
dimaiwogoi manako ewa kimuri ubumuri tawana tawana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau ki kaiwagi iyapana tadeyoi iwoi. [48] Wi yau kuduba wi wibo yabugere
emupu ki pokere matarau iwagi. [49] Nau nidiyani wainapumuri; Nau Mamai God wi
puyo negeyana gwaiyabai wagubu ki nau wi bamagau tonopani. Ko wi natere yau eba
kamadumuri ko yewe nawanaiwogoi da Mamanuga God e kasiyarai kunumau ki tonopoto
wi kawarigau kaworoto miniyoto siwa were ewa ki wi kaiwagi nau dimani iwogoi iwoi.”
Iyesu inako wagubu.

Iyesu kunumau yapu kayawena
(Maki 16:19-20; Bususu 1:9-11)

[50] Ki eweya ka Iyesu e kowakowai-yoma waratapu natere ki kamadumpu kayatagubu
natere Betani kikireya bautagubu manako e idai mu kawari-mugu bagipupu waditapu
bagi. [51] E mu waditamiyawa bagi ki makeya ka Mamanuga God e wadubu tepapupu e
kasiyarai pokaiya kunumau yapu kayawena. [52] E kowaiyoma e kayawena yarawa inako
emupu ki ka mu e taraga-mupu manako mibi mamamai wira-tagubu natere Diyerusaremu
ade kayatagubu. [53] Mu Mamanuga God e Tawai rabineya maramara Mamanuga God
paraupamawa e si esida tepapamawa idiwa.
Ika kewowena.

DIYONI
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Diyoni okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau pokaiya ka apunu Diyoni nu kabuwaniyau da Iyesu e ka Mamanuga God e eya Yonai, e ka nu Iya Negeyana Apunai, e ka Tanai Apunai, e ka nu Iyanuga Bani, ade e ka nu Iya Awanai ki Negeyau Apunai mete kina. Iyapana nima e sumapoto ki ka e maramara tondana kaniyana ki iyai yadini.

Oka debai empamana ki kabuwai

Yona kerarai *1:1-18*
Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni *1:19-51*
Iyesu upiwagawa umawa *2:1–12:50*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *13:1–19:42*
Iyesu iyawena ade matarawagawa *20:1-31*
Iyesu ade matarawena tawana Gariri rabineya *21:1-25*

Iyanuga yonai

1 Kunuma waira kerareya ka Yona Apunai tondawa. E ka Mamanuga God mete idiwa.
Yona Apunai ki e ka ade God. 2 E kunuma waira kerareya Mamanuga God bameya tondawa.
3 Gwedegwede kuduba mo bani eba bauwena ko Yona Apunai e pokaiya ka Mamanuga God
gwedegwede kuduba yamatapu. 4 Yona Apunai ki e ka Iya Kerarai, ade Iya Kerarai ki e ka
iyapana kuduba nu Dunanuga bauwena. 5 Duna ki tanai tawana sisipu minibu siwa ko tanai
ki bodapamana yawatai mo pa mena.

6 Mamanuga God e ubupu apunu mo si ka Diyoni tonopupu bauwena. 7 E tanai ki sisiyai
iyapana tadeyana da mu e wagubu ki pokaiya Tanai Apunai ki sumapamana ki nana.
8 Apunu Diyoni e ka eba Tanai ki apunai ko e Tanai Apunai e sisiyai wagana ki nana bau-
wena. 9 Tanai mibai kawapu yewe wairau bauwena karako iyapana kuduba nu kawarinugu
miniyau siwa.

10 Yona Apunai kawapu yewe wairau tondawa. E pokaiya ka Mamanuga God waira yo
kunuma kuduba yamanatapu, ko e bauwena ki ka e eya iyapanaiyoma e gogomupu. 11 E
eya tawaneya bau-wena ko e eya iyapanaiyoma mu nuwa-mugu ka e pa mena ade e diriwai
ki mu eba kwaetagubu. 12 Ko nu dai ki e diriwai kwaigibi sumamipi ki pokere Mamanuga
God nu e munuiyoma nidibu. 13 Nu ka eba inanuguma mamanuguma mu pokamugere iya
waunai ki wadimpi ko Mamanuga God e eya mena iya ki nu negebu.

14 Yona Apunai e iyapana kaina nu maba wenawena manako nu paunanugu tondawa.
Mamanuga God e eya Gubagai eyaka mena ka eyo ki pokere e kasiyarai tanai bagi kawaya
ki nu matarau emipi. E ka mibai kawaya. E nu deni mena nota kwarikwarisiniyau ki pokere
nu bitanuga ki nu nubo wadamana ki e deni mena rikapupu manako puyo iya waunai nu
negebu.

15 Apunu Diyoni ubupu e bonanai ragiragi kawaya Iyesu sisiyai iyapana tadeyawa,
wagawa ke; "Nau naiya mena nidibuwani, suwagubuwani ke; 'Nau ewaneya ka apunu
mosi baiyagisi ko e ka apunu kawaya. Apunu ki e nau raurusinibu mibai ka e kunuma
waira kerareya tondawa yabadawa da karako.' Apunu ki nene suwegekeya apunai e karako
bauwena yau kena."

16 Apunu ki nu kuduba deni mena notaniyau ade bagi mena kawareya kawareya nu
negeyau. 17 Nu goranuga ki ka Mamanuga God ubupu oragai apunai Mosisi pokaiya nu
negebu, ko yona mibai ade iya waunai ki puyoi ka e Iyesu Keriso pokaiya nu negebu. Nu
bitanuga ki nu nubo wadamana ki e rikapupu manako deni mena nu wadinibu bagi. 18 Nu
iyapana kuduba Mamanuga God nu yabunugere mo eba emipi ko e madaneya ka e eya
Gubagai mena tondau. E ka e eya Mamai maba. E ka ade God ki pokere nu e kataipamu ki
ka nu e Mamai mete kataipamu.

Apunu Diyoni iyapana siruwatamiyawa Iyesu sisiyai wagawa
(Mateyu 3:1-12; Maki 1:1-8; Ruki 3:1-18)

(v28) Apunu Diyoni awana Diyoudani papasi buridere tawana Betani bameya iyapana siruwatamiyawa tondawa, [19] manako Diyu ragidai mu kawakawaimuguma natere Diyerusaremu rabineya idiwa ki mu ubumupu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade mu kobamugu upitagamu ragidai dai mete kina ki tonotampu apunu Diyoni bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; "Kau ka nima?"

[20] Ko apunu Diyoni denai yona mo eba wekepupu ko e matarau mu tadebu, wagubu ke; "Nau ka eba wi Iya Negeyana Apunai Keriso."

[21] E inako wagubu ko mu e kawareya ade manumupu, tagubu ke; "Ko kau ka nima? Kau ka bani oragai apunai Eraidiya ade baunugibi bo?"

"Ae, nau ka eba eyo."

Apunu Diyoni inako wagubu waina-mupu ka mu e ade manumupu, tagubu ke; "Mamanuga God e Bonanai Wainapiyei Nuwegei Apunai ki kau baganai bo?"

"Ki pa mena, nau ka eba eyo."

[22] Apunu Diyoni inako wagubu, ki pokere iyapana e kawareya ade manumupu, tagubu ke; "Ko kau kiya nidi; Kau ka nima? Nu tononimpu ragidai kau yonagi denai wainapamana ki nawanai idiwu ki pokere kau kiya sisiyagi karako matarau nuwagi da nu wainapamu manako nu kaigamu mu tadeyamu."

[23] Ko apunu Diyoni denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau ka gwabau yonasugakani tondakani apunai. Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya naiya wagawa tondawa ki kawareya nau karako ade suwagakani yau kena;
'Kaiwawonuga e yawatai ki wi gwaba memuri da e taneya baiyagisi kayayagisi.' "

[24] Apunu Diyoni manupamana empamana bautagubu ragidai dai ki ka Parisi ragidai. Mu e yonai ki waina-mupu ka mu e ade simupu, tagubu ke; [25] "Kau nuwagibi da kau ka eba nu Iya Negeyana Apunai ade kau ka eba oragai apunai Eraidiya ade kau ka eba Mamanuga God e Bonanai Wainapiyei Nuwegei apunai. Kau ki kuduba pa mena nuwegei ko kau iyapana gwede nana siruwatamiyei?"

[26] Ko apunu Diyoni denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau uburakani awana pokaiya iyapana siruwa-tamakani, ko wi paunagau ka apunu mosi bauwena uburau ko wi e eba kataigau. [27] E nau ewaneya bau-wena ko e ka ade apunu kawaya eba nau maba. Nau e bigabigai kwaesugana ko nau ka eba bagi da nau waitapani e kerarai kwakwarai ki taburubai rikapani." [28] (-)

Mamanuga God e Papa Sipi Munai

[29] Nawaru puruwena ka apunu Diyoni ubupu Iyesu ika yabadawa empupu manako e iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e Papa Sipi Munai burida yabadau ki wi empumuri. E ka iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu biginuga surupana kwenupana ki apunai. [30] Nau naiya suwagubuwani da; 'Nau ewaneya ka apunu mo baiyagisi. E ka apunu kawaya eba nau maba, mibai ka e nau raurusinibu kunuma waira kerareya tondawa yabadawa da karako bauwena.' Apunu ki nene suwegekeya ki apunai karako wana bauwena yau kena. [31] Wi tawana Isiraero ragidai e kataipamana ki nana ka nau bausugu-buwani manako awana pokaiya wi siruwaniyakani. Ko e kiyabui ki nau naiya mo eba empuwani."

[32-33] Apunu Diyoni Iyesu sisiyai inako wagubu manako ade wagubu ke; "E kiyabui nau naiya mo eba empuwani ko Mamanuga God e sidibu da nau awana pokaiya wi siruwaniyana ki nana manako ade sidibu, wagubu ke; 'Nau niya Keyaini kaworoto apunu mo kawareya miniyoto siwa emani, apunu ki ka aita uburoto nau Keyaini Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya iyapana siruwatamini'. E inako wagubu manako ki eweya ka nau Mamanuga God e eya Keyai midiwari umago maba kawapu apunu burida yabadau ki e kawareya tondubu empuwani. [34] Ki pokere nau nidiyakani yau kena; Apunu burida bauwena ki e ka Mamanuga God e eya Gubagai."

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai

35 Nawaru puruwena ka apunu Diyoni e kowakowaiyoma apeya mete ika idiwa, 36 manako
e yabu tapu Iyesu ika yabadawa empupu. Empiyawa manako e kowakowaiyoma ki tadebu,
wagubu ke; "Mamanuga God e Papai Sipi Munai nu biginuga surupana ki nana bauwena ki
yabadau buri empumuri." 37 Mu yona ki wainamupu ka mu kimpu ubumpu apunu Diyoni
kamadumpu manako Iyesu eweya kayatagubu.
38 Mu Iyesu eweya kayatagubu kaiwa ka e wirawena mu emitapu manako manutapu,
wagubu ke; "Wi nima kwaenepiyamu?"
Ko mu denai tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau tawagi ka bani?"
39 "Kebomuri empumuri." Iyesu inako wagubu manako mu e bananamupu mete
kayatagubu. Ko ki ka kemora nene, madega napusi apeya apeya wadawa makeya ki pokere
mu Iyesu mete kaya-tagubu kaiwa da e tondawa tawaneya bautagubu ki ka mu kemora ki
rabineya e mete ika ukwamupu.
40 Iyapana apeya apunu Diyoni e yonai wainamupu Iyesu ewakumamupu ki mosi ka
Enduru. E tatai ka Saimoni si daikere ka Pita. 41 Apunu Enduru garugaru mena kayawena e
tatai Saimoni kwaenepiyawa umawa da bananapupu manako sibu, wagubu ke; "Nu Iya
Negeyana Apunai Keriso ki e nu matarau emipi." 42 E inako wagubu manako e tatai ki
bananapupu Iyesu bameya kayatagubu.
Mu bautagubu ka Iyesu yabu tapu apunu Saimoni ika yabadawa empupu, manako e
sibu, wagubu ke; "Kau ka apunu Diyoni e gubagai. Kau sigi ka Saimoni ko nau kau sigi
daikere Kepasi nidiyakani." (Si Kepasi yo Pita ki ka yona eyaka mena ko ki mibai mu mubo
yonamugere ka 'bowa'.)

Iyesu apunu Piripo yo apunu Nataniyero mu nene wagubu

43 Nawaru puruwena ka Iyesu tawana Gariri kayawagana wainapupu. E apunu mo si
ka Piripo ika yawatau bananapupu manako sibu, wagubu ke; "Kau yabi da nau mete
kaigamu." 44 (Apunu Piripo e ka apunu Pita yo Enduru mu mete tawanamaga eyaka mena
natere Betaida were bautagubu.) 45 Apunu Piripo ubupu kayawena e waretai Nataniyero
bananapupu manako sibu, wagubu ke; "Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-
mawa ragidai ade oragai apunai Mosisi mete kina nu Iya Negeyana Apunai bauwagana
sisiyai oka tampu, apunu ki karako bauwena nu yabunugere matarau emipi. E ka apunu
Diyosepa e gubagai si ka Iyesu, tawana Nasareta were bauwena."
46 Apunu Nataniyero yona ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; "Gwede bagi mosi
tawana Nasareta were eba bauwagana wainapakani."
Ko Piripo e ade sibu, wagubu ke; "Kau yabi emani."
47 Iyesu apunu Nataniyero ika yabadawa empupu ka e iyapana ika idiwa ki tadebu,
wagubu ke; "Apunu burida yabadau ki e wi empumuri. E ka tawana Isiraero taubanuwai.
E bameya ka bera mo pa mena."
48 Apunu Nataniyero bauwena e eya sisiyai Iyesu iyapana tadeyawa ki wainapupu ka e
kanibu Iyesu manu-pupu, wagubu ke; "Nau naiya kau mete eba idiweya ko kau badidi maba
nau kataisinibi?"
Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau waretagi Piripo nau sisiyani kau eba nidibu
kau ripa damaya kerareya gwaiya buripo tondeya ki makeya ka nau yewe tondekeya kau
eminibuwani."
49 Apunu Nataniyero yona ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa
Apunai, kau ka Mamanuga God e eya Gubagai. Kau ka tawana Isiraero ragidai nu
Kaiwawonuga kawaya."
50 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Nataniyero, kau ripa damaya kerareya gwaiya
buripo tondeya manako nau yewe tondekeya kau eminibuwani ki sisiyai nidibuwani
wainapipi ki pokere kau nau sumasinibi. Ko ki ka eba matakira kawaya mosi. Matakira
kawa-kawaya ki kau ewa were emani." 51 E inako wagubu manako wirawena iyapana
ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani wainapu-muri; Ewa ka

wi kunuma gudui kwaipoto uburono empumuri ade Mamanuga God e eya aneyaiyoma
Kunumau Kawa-puwani Apunai nau kawarineya yamono kawomono ki mete empumuri."

2

Ridi apunu natere Kaina rabineya anikatagubu

1-2 Mara apeya kewowena eweya ka tawana Gariri ragidai natere Kaina rabineya anika
kupei mo kupetagubu manako Iyesu e inai mete kina ade e tadeyau kabukabuwa ragidai
ika mete kupe ki kawareya bautagubu.
3 Mu kupetagamawa idiwa da paunau ka awana 'waeni' kubamawa ki kewowena ki
pokere Iyesu inai kanibu e sibu, wagubu ke; "Gubagani, awana 'waeni' ki kewowena."
4 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Inai, kau gwede nana inako sidibi? Nau marani
tondau, mana bauwagana kena."
5 E inako wagubu, ko e inai kanibu bani tawiyatagamawa ragidai ki tadebu, wagubu ke;
"Nau gubagani wi badidi nidini ki wi e umuneya makeya makeya kwaiwagi."
6 Karako Diyu ragidai mu goramaga ka ropani kawaya. Goramaga ki mosi ka mu idamaga
kerapumaga naigida mena siruwapamana ki nana ki pokere tawa ki rabineya ka mu awana
kororai kawakawaya ida daikere kewowena daikere eyaka mena ika nakamupu. Awana
kororai ki ka mu bowa pokaiya yamanatampu.
7 Ko Iyesu tawiya ragidai ki tadebu, wagubu ke; "Kaiwagi awana kasiga minimuri awana
kororai yau posita-muri." E inako wagubu manako mu kayatagubu e umunui wadumpu
makeya makeya kwaetagubu awana kororai kuduba ki awana positampu. 8 Ko Iyesu mu
ade tadebu, wagubu ke; "Awana minimupu ki dai wi karako kapa rabineya gwepumuri
manako kupe yau kwaewagau apunai kwemuri da e yabiri kuburoto." E badidi wagubu ki
mu makeya makeya kwaetagubu, 9 ko awana kasiga ki karako awana 'waeni' bagi kawaya
mo wenapupu ki pokere mu apunu ki kapa kwemupu ki ka e babawena, wagubu ke; "Awana
midiyai bagi kawaya yau ka bani bauwena?" Tawiya ragidai ki mu kataimugu ko Iyesu
badidi kwaewena sisiyai ki mu eba tagubu matara ki pokere apunu ki kanibu anikawena
apunai ki sibu, wagubu ke; 10 "Nu kupe inako kwaigemei ki ka nu awana 'waeni' midiyai bagi
kawaya yabiri iyapana tageyamu manako mu awana ki kubomono idiwono da matetagisi
ki ka nu awana 'waeni' rerarerai ki kawareya mu tageyamu. Ko kau ka awana midiyai bagi
kawaya yau wadibi doko tondeya yabedeya da karako kupe siyareya iyapana tageyei."
11 Iyesu matakira mo naiya inako eba kwaewena. E tawana Gariri natere Kaina rabineya
matakira kerarai yau birikapupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai e kasiyarai tanai
bagi kawaya ki emupu sumamupu.
12 Kupe ki kewowena eweya ka Iyesu e inai ade e eya yowaiyoma ade e tadeyau
kabukabuwa ragidai mete kina kayatagubu natere Kaponiyamu bau-tagubu manako e
mara dai ika tondawa.

Iyesu ubupu iyapana siwakeketapu
(Mateyu 21:12-13; Maki 11:15-17; Ruki 19:45-46)

13 Diyu ragidai mu poragamaga kawaya si 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai'
tagamu ki marai ka waunitau ki pokere Iyesu poraga ki kupei mete kupetagamana ki nana
natere Diyerusaremu kayawena. 14 Ika bauwena ka e Mamanuga God e Tawai rabineya
kanibu manako iyapana ika papa burumakau yo papa sipi yo midiwari umago yo bowa
madai mete kina inako deni deni nida kasiwara-tagamawa idiwa emitapu. 15 Emitami-yawa
ka e nuwai pupuwena manako e taburuba mo wadubu koyapupu wikukupupu manako
papa ki kuduba siwakeketapu bautagubu kayatagubu. E bowa madai deni deni nida
kasiwara-tagamawa idiwa ragidai mu watara-maga wade rororororopupu ade mu bowamaga
madai kuduba ki e mete tepupu isiyapupu. 16 E inako kwaewena manako e bonanai ragiragi
kawaya iyapana ika midiwari umago nida-tagamawa idiwa ragidai ki mu tadebu, wagubu
ke; "Wi midiwari yau kuduba tepumuri kaiwagi. Nau Mamai e Tawai rabineya ka wi bowa
madai pokaiya deni deni inako eba nida kasiwara-iwogoi idiwoi."

17 E tadeyau kabukabuwa ragidai e badidi kwaewena emupu ki ka mu Mamanuga God
e okai iyapana naiya okamupu ki mo wainamupu. Oka ki wagubu ke; 'Mamai, nau kau
Tawagi nene wainapakani ki pokere nau rabinaneya muya warapiyau.'
18 Ko Diyu ragidai mu kawakawai-muguma Iyesu bameya ade bautagubu manako simpu
ragiragi, tagubu ke; "Nima kasiyara negebu pokaiya kwaenugei? Kau kasiyaragi mete kina
ki kau matakira mo kwaenuwagi da nu kau eminiyamu."
19 Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e Tawai yau
koritapumuri manako mara apeya eyaka rabineya ki nau mo ade yadani kewopani."
20-21 Iyesu ka e eya kwakwarepui ki waigugui wagubu ko mu wainamupu da e mibai
tawa wadana nene wagubu ki pokere mu denai e simupu, tagubu ke; "Tawa yau ka mu
kwamura ropani kawaya (46) ki rabineya wadamawa yamawa da kewomupu. Ko kau mara
apeya eyaka rabineya tawa yau maba mo ade wadana nuwegei bo?" 22 Iyesu powena ade
iyawena kipu ubupu eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu notamaga baurawena
e kwakwarepui waigugui wagubu ki mibai wainamupu. Mamanuga God e okai badidi
wagubu ade Iyesu e eya badidi wagubu ki yonai kuduba mu mete sumamupu.

Iyesu iyapana kuduba nu nuwanuga notanuga empiyau

23 Iyesu 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kawareya natere Diyerusaremu ra-
bineya tondawa ki makeya ka e kunuma kasiyarai pokaiya matakira ebo ebo kwaewagawa
ki pokere iyapana ropani kawaya e sumamupu. 24 Mu e sumapamawa ko e denai mu eba
sumatapu mibai ka mu nuwamaga notamaga kuduba ki e empupu kewowena. 25 Iyapana
mu muga sisiyamaga e eba siyamana ki nana mibai ka mu nuwamaga notamaga kuduba
ki e ororeya mena kataiwena.

3

Apunu Nikodimasi ubupu Iyesu bameya bauwena

1 Apunu mo si ka Nikodimasi. E ka Parisi apunai Diyu ragidai mu kawaimaga mosi.
2 Kemora mo rabineya ka e Iyesu bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; "Nidiyei
Kabukabuwa Apunai, nu katainugu da Mamanuga God kau winenibu manako kau e yonai
nu kabuwaniyana ki nana baunugibi. E kasiyarai kau eba negebena ki ka matakira
kawakawaya kwaenugei ki kau eba kwaenugubena."
3 Apunu Nikodimasi inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Nau yona mibai
kau nidiyani wainapi; Kau wena waunai wenanuwagi ki kau aita Mamanuga God e gari
rabineya mara-mara tondowa kaniyowa. Ko kau wena waunai inako eba wenanuwagi
ki kau iya waunai ki eba wadi ade Mamanuga God e kasiyarai pokaiya e gari rabineya
maramara eba tondowa kaniyowa."
4 Iyesu inako wagubu wainapupu ka apunu Nikodimasi babawena manako e denai
wagubu ke; "Nau ka apunu kawaya ko nau badidi maba ade wenasugani? Nau inani
rabineya tesugani ade wena-sugani bo?"
5 Ko Iyesu ade wagubu ke; "Nau yona mibai kau nidiyani wainapi; Kau awana ade
Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya eba wenanuwagi ki kau Mamanuga God
e gari rabineya eba kaniyo. 6 Nu inanuguma mamanuguma mu ka nu kwakwarepunuga
mena wenapiyamu, ko nu keyainuga iyai ki ka Mamanuga God e ebo mena e eya Keyai
pokaiya nu negeyau. 7 Ki pokere, kau ade wenanugana yonai nidibuwani ki kau notagi
eba babayogono. 8 Nau keyakeyai mo suwagani wainapi; Obo ki ebo yawateya baiyagisi
kayayagisi. Kau e mumugarai wainapi ko obo ki bani deneya bauwagau ade bani deneya
kayawagau ki kau eba kataigeya. Ki maba, wi Mamanuga God e Kasiyarai pokaiya
wenaiwagi ki ka wi iya waunai ki mibai mete kataiwagi ko wi badidi maba wena waunai ki
wenaigubu ki wi eba kataigau."
9 Apunu Nikodimasi yona ki waina-pupu ka e kawareya Iyesu ade manu-pupu, wagubu
ke; "Ko ki ka badidi maba?"
10 Iyesu apunu Nikodimasi empupu manako denai e sibu, wagubu ke; "Nikodimasi, kau
ka apunu kawaya tawana Isiraero ragidai mu tadeyei kabukabuwa apunai mosi, ki pokere

nau nidibuwani ki kuduba kau katai-nugubena. [11] Nau yona mibai kau nidiyani wainapi; Nu
badidi emipi bo wainamipi ki sisiyai nu wi nidimei ko nu yonanuga ki wi eba sumapiyamu.
[12] Ki pokere, nau yewe wairau badidi matarau empuwani ki sisiyai suwaga-kani manako wi
nau eba sumasiniyamu ki ka nau kunuma ki wi eba empiyamu ki sisiyai suwagani ki ka wi
nau mete eba sumasinimana diyayai wainapakani. [13] Kunumau Kawapuwani Apunai nau
niya mena ka kunuma usi empuwani.

[14] Oragai apunai Mosisi e eya iyapanaiyoma iyatamana ki nana ka e gwabau ubupu
motamota keyakeyai mo kaitepupu ripa teyapu naureya umapu. Ki maba ka iyapana
ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau wadisinimoto ripa naureya iyarau nau
bagisinimoto, [15] da iyapana nima nau sumasiniyono ki ka e iya waunai yadini manako
mara-mara tondono kaniyono. [16] Mamanuga God e iyapana kuduba, madega kau-wagau
madega posiwagau wi kawaya daganani nota kwarikwarisinibu ki pokere e eya Gubagai
eyaka mena wi iyaga nene nau tonosinibu da iyapana nima nau sumasiniyono ki ka e
eba giriyagisi poyagisi ko maramara tondono kaniyono. [17] Mamanuga God ubupu nau
tonosinibu kawapuwani ki ka nau iyapana kuduba wi iya waunai negeyana ki nana
bausugubuwani ko eba nau idani gurai wi naurigau ugwa-diniyana ragiragi ki nana
bausugu-buwani.

[18] Iyapana nima nau sumasiniyau ki ka e baganai. Mamanuga God eba uburoto e idai
gurai iyapana ki e naureya ugwadini ragiragi. Ko iyapana nima Mamanuga God e Gubagai
eyaka mena nau eba sumasiniyau ki ka e ororeya mena paerepupu ki pokere Mamanuga
God ororeya mena e idai gurai iyapana ki e naureya ugwadubu ragiragi kewo-wena. [19] Nau
Mamai wi dunaga nau tonosinibu yewe wairau kawapuwani, ko wi bigiga pokaiya sisipu ki
diriwai mena kwaiwagamu. Wi nuwagau tanai apunai nau pa mena ki pokere Mamanuga
God e idai gurai wi naurigau ugwadau ragiragi. [20] Iyapana nima bera berokoi kwaewagau
ki ka e tanai apunai nau midi ragiragisiniyau mibai ka e eba nuwaiya tanai ki deneya
kayayagisi da tanai tawana miniyoto siwa manako e berai berokoi ki kuduba matarapoto.
[21] Ko iyapana nima yona mibai mena wainapiyau ade makeya makeya kwaewagau ki ka
e tanai ki deneya kayayagisi manako tanai ki tawana miniyoto siwa e upi bagi kawaya
Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kwaewena ki kuduba matarapoto."

Iyesu yo apunu Diyoni mu bususumaga

[22-24] Iyesu yona ki wagubu kewo-wena eweya apunu Diyoni eba dibura-wena ki makeya
ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana Diyudiya kayatagubu. Mu ika
bau-tagubu manako mara dai ika iyapana siruwatamawa idiwa. Apunu Diyoni e ka tawana
Aenoni natere Sarimi bameya ika iyapana siruwatamiyawa tondawa mibai ka tawana ki ka
awana kawaya. Iyapana ropani kawaya e bameya bautagamawa.

[25] Mara ki makeya ka apunu Diyoni e kowakowaiyoma dai ubumpu nu idanuga kera-
punuga rikapamana bususui ki kawareya Diyu apunai mosi mete deni deni tagamawa
kasiwara idiwa. [26] Mu apunu Diyoni bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke;
"Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu naiya awana Diyoudani papasi buridere mete idiweya
manako kau apunu mosi bauwagana ki e sisiyai nu nidiyeya, apunu ki karako bauwena
iyapana buri siruwatamiyau. Iyapana kuduba karako e bameya kayatagamu ko kau mu
kamadiniyamu."

[27] Mu inako tagubu ko apunu Diyoni ubupu denai mu tadebu, wagubu ke; "Mamanuga
God e ebo mena kataiya. E nima kasiyara kweyoto ki apunai uburoto upi makeya makeya
kwae-yogono. Ko e nima kasiyara eba kweyoto ki apunai eba uburoto upi ki kwaeyagisi.
[28] Wi kataigau da nau naiya mena nidibuwani da nau ka eba wi Iya Negeyana Apunai Keriso.
Nau ka Iya Apunai ki e yawata gewagewai bausugu-buwani. [29] Anikawagana apunai ki e
mena ridi uworoto ko e tagawaiwitai e madaneya mena pa uburono e waretai ki e bonanai
mena wainapono ade e mamamai yogono. Nau karako mamama ki maba wainapakani.
[30] E ka esida ko nau ka erida. E kasiyarai ka kawaya-yogono yarono ko nau kasiyarani ka
mareyayogono surono."

Kunumau Kawapu Apunai ka nima?

31 Apunu Diyoni inako wagubu, ade wagubu ke; “Kunumau Kawapu Apunai e mena ka
kawaya. Iyapana ade gwedegwede kuduba ka e kobaiya. Yewe wairau wenawena apunai
ki ka yewe wairau ki yonai mena e kataiya. Ko kunuma were kawapu apunai ki e ka kawaya
esida. 32 E badidi usi empupu bo wainapupu ki sisiyai e yogono ko iyapana e yonai ki eba
wainapamana wainapomoto ade e eba sumapomoto. 33 Ko iyapana nima Kunumau Kawapu
Apunai e yonai wainapiyau ade sumapiyau ki ka Mamanuga God badidi kwaewagau ki
e mete mibipiyau. 34 Mamanuga God e Tonopupu Apunai ki e rabineya ka Mamanuga
God e eya Keyai ki tanai posiwena minibu siwa ki pokere apunu ki yonayogono ki ka
e Mamanuga God e eya yonai ki mena makeya makeya yogono tondono. 35 Mamanuga
God e Gubagai kawaya daganani nota kwarikwarisipiyau ki pokere e ubupu gwedegwede
kuduba e Gubagai idaiya nakapupu. 36 Iyapana nima Mamanuga God e Gubagai sumapiyau
ki ka maramara tondana kaniyana iyai ki e mete wadubu kewo-wena. Ko iyapana nima
Mamanuga God e Gubagai e yonai kwenupiyau ki ka iya waunai ki e eba yadini ade
Mamanuga God e nuwai iyapana ki bameya maramara pupuyogono tondono.”

4

Iyesu tawana Sameriya mu ridimaga mosi mete yonatagubu

1-3 Parisi ragidai mu kataitagubu da Iyesu e iyapanaiyoma siruwa-tamiyawa ka ropani
kawaya ko apunu Diyoni e iyapanaiyoma siruwatamiyawa ka eba ropani. Mu notamaga ki
ka Iyesu e ororeya mena kataiwena ki pokere e kipu ubupu tawana Diyudiya kamadubu
manako ade wirawena tawana Gariri kayawena. (Ki ka eba Iyesu e eya ubupu iyapana
siruwatapu ko ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu kwaetagubu.)

4 Tawana Diyudiya yo Gariri paunau ka tawana Sameriya. Iyesu nuwaiya ka tawana ki
mete kayawagana waina-pupu, 5-6 ki pokere e ika bauwena ka e ade kaniyawa da madega
paunau wadawa makeya ka e natere mo si ka Saika bauwena. E ika bauwena ka e midi
makariwena ki pokere e kanibu awana usirai mo uruba rabineya ki madaneya kwarisiwena
tondubu. Takari kawaya ka oragai apunai Diyaikapu uruba ki ukwapupu manako waira ki
e gubagai Diyosepa umani sibu ki pokere iyapana karako awana usirai ki si Oragai Apunai
Diyaikapu Awanai Usirai simupu.

7-8 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai natere ki rabineya bani dai gimarapamana ki
nana kayatagubu ko Iyesu e eya mena ika awana usirai ki madaneya tondawa. E ika
tondawa ka tawana Sameriya ragidai mu ridimaga mosi awana miniyana ki nana ika
bauwena manako Iyesu ridi ki sibu, wagubu ke; “Awana dai mini tege da nau kubarani.”

9 Karako ka Diyu ragidai yo tawana Sameriya ragidai mu rabinamaga ka mubo mubo eba
eyaka mena ki pokere ridi ki denai Iyesu sibu, wagubu ke; “Kau ka Diyu apunai ko nau ka
Sameriya ridai. Kau badidi pokere nau awana miniyana negeyana nuwegei?”

10 E inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Mamanuga God e puyo kau negeyana
wagubu ki kau katainugubena ade nau karako awana miniyana tegeyana nidibuwani
apunai nau mete kataisinibena ki kau nau genesinibena manako nau iya maramara
idiwana ki awanai kau negebena.”

11 Iyesu inako wagubu manako ridi ki e ade sibu, wagubu ke; “Bada, uruba yau ka
rowarowa kawaya ko kau awana kororai mo eba wadibi. Iya awanai nene nuwagibi ki
kau badidi maba mini? 12 Nu ripakwarakwaranuga Diyaikapu awana usirai yau ukwapupu
manako e eya munuiyoma ade e papaiyoma mete kina awana yau kubamawa. Ko kau
karako nuwegei da kau ka nu kawainuga Diyaikapu e maba ko ade esida bo?”

13 Ridi ki inako wagubu ko Iyesu e ade sibu, wagubu ke; “Iyapana nima awana yau
kuburoto ki ka e aita awana gobai ade yogono. 14 Ko iyapana nima awana nau kweyani ki
kuburoto ki ka e aita ewa awana gobai eba yogono. Awana nau e kweyani ki aita e rabineya
awana yabai maba maramara usirapono manako e iya maramara tondono kaniyono.”

[15] Ridi ki yona ki wainapupu ka e denai Iyesu sibu, wagubu ke; “Bada, kau awanagi ki
mini tege kubarani da nau awana gobani eba yogono manako ewa awana yau ki kai mo
eba umoni.”
[16] Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau kayanuwagi kau nobomogi siyo bananapi mete
ewapuru nau bamaneya baiwagi.”
[17] “Nau nobomoni pa mena.”
Ridi ki inako wagubu, [18] manako Iyesu denai wagubu ke; “Kau yona mibai nuwagibi. Kau
karako nobomogi pa mena. Kau naiya apunu ida daikere mena tauwapi da kamaditapi ko
apunu karako mete iwu ki e ka eba kau nobomogi.”
[19] Ridi ki e eya sisiyai siyawa ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa
Apunai, nau wainapakani da kau ka Mamanuga God e bonanai wainapiyei nuwegei apunai
mosi. [20] Nu Sameriya ragidai nu ripakwarakwaranuguma kweya yau kawareya Mamanuga
God bameya guriguritagamawa idiwa. Ko wi Diyu ragidai wi iwagamu da Mamanuga God
e si tepapamana watai ka natere Diyerusaremu rabineya.”
[21-24] Ridi ki inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ridi, nau yona yau nidiyani
ki kau naigida mena wainapi; Kau ka nu tawana bani rabineya gurigurigamana ki nene
notapiyei. Ko ki ka eba gwede kawaya mosi. Mamanuga God e ka eba iyapana kaina maba
ko e ka ade Keyai ki pokere nu e bameya gurigurigamu ki ka nu nuwanuga notanuga
eyaka mena e mena sumapamu were e eya Keyai ki pokaiya mibai supasupai mena e
bameya gurigurigamu. Nu guriguri-gamana watai ka asusu yabayababa eba wata eyaka
mena ko nu badidi maba gurigurigamana ki ka eba asusu. Mara baiyagisi, ena mara
ki wana bauwena, da iyapana ubumoto Mamanuga God bameya supasupai mena inako
guriguritogomono idiwono. Ko wi Sameriya ragidai wi ka nima si tepa-piyamu bameya
guriguriwagamu ki e wi naigida eba kataigau. Iya ka Diyu ragidai nu paunanugu baiyagisi
ki pokere nu nima si tepapemei ki nu mena katainugu. Nau yona yau nidi-buwani ki kau
naigida mena wainapi.”
[25] Iyesu inako wagubu manako ridi ki denai wagubu ke; “Nau kataineya da Mesaiya ki ka
nu Iya Negeyana Apunai Keriso e baiyagisi ki ka e iya waunai wadamana yonai ki kuduba
nu ka-buwaniyoto.”
[26] Ko Iyesu denai wagubu ke; “Iya Negeyana Apunai ki karako bauwena kau mete
yonaigemei nau yau kena.”
[27] Ki makeya ka e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ade wiratagubu bau-tagubu. Mu Iyesu
ridi ki mete yona-tagamawa emitampu ki ka mu baba-tagubu ko mu yona mo e eba simupu;
‘Kau nuwageya gwede?’ bo ‘Kau badidi pokere ridi ki mete yonaiwagamu?’ Mu inako mo
eba manumupu.
[28] Ridi ki awana kororai ika kama-dubu manako wirawena garugaru mena natere ki
kayawena iyapana ika idiwa tadebu, wagubu ke; [29] “Kebomuri da apunu mosi nau naiya
badidi kwae-sugekeya ki sisiyai kuduba matarau nau sidibu ki empumuri. E ka nu Iya
Negeyana Apunai Keriso burida ba bauwena bo?” [30] Ridi ki inako wagubu manako e iyapana
bananatapu Iyesu bameya kayatagubu.
[31] Iyapana ki waunai kebomawa makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ika bani
waramupu manako Iyesu simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yabi bani
dai kupi.”
[32] Ko e denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau naubo banini dai nau bamaneya uburau ko
bani ki wi eba kataigau.”
[33] Mu wainamupu da e pa bani kaina nene wagubu ki pokere mu mubo manu kasi-
waratagubu, tagubu ke; “Iyapana mo bani dai tepupu bauwena e kwebu bo?”
[34] Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau banini ka nau Mamai God e badidi wagubu ki kuduba
nau kwaesugani ade e upi tegebu ki kuduba nau kewopani. Nau banini ka ki kena. [35] Wi
iwagamu da; ‘Siragamu apeya apeya kewoyagisi ki ka maura marai baiyagisi’. Ko nau
waigugu mo suwagani wainapumuri; Wi yabuga kokora empumuri. Bani kuduba wana
raiwena da raupomuigomu. [36] Raupomutagamu ragidai ka aita denai gwede bagi mosi

yadini, mibai ka maramara idiwana kaiwana bani ki mu tepiyamu. Ko upitagamu ragidai
ade raupomutagamu ragidai ki ka aita ewa ka mu ewapuru mena mamamatogo-mono
idiwono. [37] Wi iwagamu da; 'Apunu mosi upiyagisi ade mosi raupomuyagisi'. Wi inako
iwagamu ki ka wi yona mibai iwagamu. [38] Kokora ki nau wi raupomuigamana ki nana
tononiyani kokora ki ka iyapana dai ki naiya mena upitagubu ko wi ka bani ki pa irimagere
mena raupomuiwagi."

[39-40] Tawana Sameriya ragidai ki Iyesu bameya bautagubu ka mu e diriwai kwaetagubu
manako simupu, tagubu ke; "Kau eba kayanuwagi ko nu mete yewe idiwomu." Mu inako
tagubu ki pokere Iyesu mara apeya mu mete ika idiwa. Ridi ki naiya badidi kwae-wagawa ki
sisiyai Iyesu e matarau sibu ki pokere ridi ki ubupu Iyesu sisiyai iyapana tadeyawa umawa.
Iyapana yona ki wainamupu ka mu dai Iyesu sumamupu.

[41] Iyesu Mamanuga God e yonai ika Sameriya rabineya iyapana tadeyawa kabukabuwa
tondawa da kamadubu ka mu ropani kawaya e yonai sumamupu, [42] manako mu ridi ki
simupu, tagubu ke; "Kau naiya nidibi ko karako ka nu e yonai nu nubo wenagunugere
waina-mipi ki pokere nu e sumapemei. E ka iyapana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau nu Iya Negeyana Apunai ki ba bauwena yau kena."

Iyesu apunu kawai mosi e gubagai iyapupu

[43] Mara apeya ki kewowena eweya ka Iyesu tawana ki kamadubu manako tawana Gariri
kayawena. [44] E iyapana naiya tadebu, wagubu ke; 'Mamanuga God e bonanai wainapiyau
wagau apunai ki tawana tawana umono da iyapana e diriwai kwaetogomono ko e ebo
tawaneya baiyagisi ki ka e eya iyapanaiyoma e diriwai eba kwaetagisi.' [45] Iyesu iyapana
naiya inako tadebu ko e karako tawana Gariri bauwena ki ka e eya iyapanaiyoma ika
idiwa e diriwai mete kwaetagubu. E natere Diyerusa-remu rabineya 'Mamanuga God Nu
Raurunibu Poragai' ki kawareya badidi kwaewagawa ki mu mubo yabumugere emupu
kewowena ki pokere mu karako e mamamai kwaetagamawa.

[46] Iyesu ika tondawa da kamadubu, manako wirawena natere Kaina ade kayawena.
Natere Kaina rabineya ka e naiya awana kasiga mo wirapupu manako awana 'waeni'
wenapupu ki tawanai. Natere ki rabineya ka apunu kawai mosi ika bauwena ki e gubagai
sigira kawaya mo ukwarawa. Ko e gubagai ki natere Kaina rabineya eba tondawa ko
e natere Kaponiyamu tondawa. [47] Apunu ki Iyesu ika bau-wena sisiyai wainapupu ka
e kayawena e bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; "Nau gubagani sigirawena
powagana kwaewagau ki pokere kau nau mete kaigamu natere Kaponiyamu manako nau
gubagani iyapi."

[48] Ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi nau matakirani empiyamu ki wi nau sumasiniyamu ko
wi nau matakirani eba empiyamu ki wi nau eba sumasiniyamu."

[49] Iyesu inako wagubu ko apunu ki e ade sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, nau yona mibai
kau nidiyakani; Nau gubagani powagana kwaewagau ki pokere garugaru mena yabi da nau
mete kaigamu."

[50] Apunu ki yona ki kawareya inako wagubu ki pokere Iyesu e empupu, manako denai
sibu, wagubu ke; "Kau gubagagi eba poyagisi. Kau wiranuwagi kau kaubo tawageya
kayanuwagi."

Apunu ki Iyesu yonai ki sumapupu manako e wirawena e ebo tawaneya kayawena. [51] E
kayawena kaniyawa da yawatau ka e kowakowaiyoma dai ki natere Kaponiyamu were bibi
bau-tagubu, tagubu ke; "Kau gubagagi iyawena tondau."

[52] Munu ki e mamai yona ki waina-pupu ka e bibi bautagubu ragidai ki denai manutapu,
wagubu ke; "E gwede mara iyawena?"

Ko mu tagubu ke; "Ki ka mara yomi madega napusi eyaka mena wadawa ki makeya ki
ka e midi muyai ki kewo-wena manako e iyawena." [53] Munu ki e mamai yona ki wainapupu
ka e notai wagubu ke; "Akae, mara yomi madega napusi eyaka mena ki makeya ka Iyesu
nau sidibu, wagubu ke; 'Kau gubagagi eba poyagisi." E notai ki notapiyawa kaniyawa da
e tawaiya bauwena ki ka e eya ade e wainai ade e munuiyoma kuduba mete kina Iyesu
sumamupu.

[54] Iyesu karako tawana Gariri tondawa. Naiya mena, e tawana Diyudiya eba kayawena ki
makeya, ka e awana 'waeni' ki matakirai ika kwae-wena. Ko e karako ade bauwena ka e
munu iyapupu ki matakirai kwaewena.

5

Betata kaburui papateya apunu mosi iyawena

[1] Ki eweya ka Iyesu ade wirawena natere Diyerusaremu rabineya Diyu ragidai mu
poragamaga mosi ika kwaetagamawa ki kupei kupewagana ki nana kayawena.
[2] Natere Diyerusaremu gari umampu ki katamurui mosi si ka 'Papa Sipi Katamurui'
tagamawa. Katamuru ki bameya ka kaburu mosi ika mete kina ki mu yona Iburu were
si Betata tagamu. Ade kaburu ki papateya ka mu nabonabo ida daikere mena waditampu
ika ubumawa. [3] Nabonabo ki rabineya ka sigira ragidai ropani kawaya mu kerapumaga
kiyokiyoi bo mu yabumaga kenekenei bo mu ida-maga kerapumaga badabadamai inako ki
ika ukwapamawa idiwa. Mu kaburu ki giwagana empamana ki nawanai idiwa, [4] mibai ka
makeya makeya ka Mamanuga God e aneyai mosi kawapu kaburu ki gipiyawa da awana
euna-piyawa manako iyapana nima awana eunapiyawa makeya kaburu ki yabiri surawa ki
e gwede sigirai wadubu ki ka e iyawagawa.
[5] Apunu mosi ika ukwarawa ki rowarowa kawaya kwamura (38) ki rabineya maramara
sigira mena ukwarawa. [6] Iyesu ika bauwena manako apunu ki empupu manupupu, wagubu
ke; "Kau nuwageya iyanuwagi bo?"
[7] Ko sigira apunai ki denai wagubu ke; "Bada, nau rowarowa kawaya yewe nawana
ukwerekeya ko nau kowa-kowani pa mena ki pokere aneya bauwagau kaburu yau gipiyau
ki ka nau surana kwaesugakani ko iyapana maramara nau wade ewaiwasiniyamu yabiri
sumu."
[8] Apunu ki inako wagubu ko Iyesu e sibu, wagubu ke; "Kau kiri uburi kau kebarigi ewopi
kawarapi kayanuwagi." [9] Iyesu yona ki wagawa makeya ka sigira apunai ki iyawena kipu
ubupu manako e kebari ki ewopupu wadubu kaniyawa yabadawa.
Ko mara ki ka Diyu ragidai mu aiyatamaga marai da mu kaisi gwede mo eba kawara-
pamana ki nana, [10] ki pokere kawakawai ragidai apunu ki iyawena emupu ki ka mu e
sisibamupu, tagubu ke; "Kau goranuga giripiyei. Yau ka nu aiyatanuga marai ko kau
kebarigi gwede nana kawarapiyei?"
[11] Ko e denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau iyasinibu apunai e sidibu da nau kebarini
ewopana kawarapana ki nana wagubu ki pokere nau karako kawarapuwani kaniyakani
yau kena."
[12] Diyu ragidai yona ki wainamupu ka mu e ade manumupu, tagubu ke; "Nidibu apunai
ka nima?"
[13] Mu inako tagubu ko e denai wagana ki e babawena mibai ka iyapana ropani kawaya
ika mete kina ko Iyesu mu paunamugu bani bauwena kayawena.
[14] Mara dai eweya ka Iyesu apunu ki Mamanuga God e Tawai rabineya ade bananapupu
manako sibu, wagubu ke; "Kau sigiragi wana kewowena. Kau naigida mena umowa ade
bera berokoi mo eba kwaenugowa ki ka aita ewa bita kawaya mosi kau bamageya eba bai-
yagisi."
[15] Iyesu inako wagubu ko apunu ki kayawena Diyu ragidai mu kawakawai-muguma
bamamugu bauwena manako tadebu, wagubu ke; "Nau iyasinibu apunai ka Iyesu." [16] E
inako wagubu ki pokere mara ki makeya ka Diyu ragidai Iyesu bita makari kweyamana
ki kerarai birikamupu. E aiyata marai rabineya sigira apunai ki iyapupu ki pokere mu
ubumpu e kiramupu. [17] Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau Mamai aiyata mo eba
tondau ki pokere nau mete kina aiyata mo eba tondoni."
[18] Diyu ragidai mu kawakawai-muguma e yonai ki wainamupu ka mu nuwamaga
pupuwena mibai ka e eba mu aiyatamaga marai ki mena rauru-pupu ko e mete wagubu
da; 'Mamanuga God e ka nau Mamai". Mu wainamupu da e eya si tepapupu ki pokere mu
e minimana po ki yanuwei mete teyamawa.

Mamanuga God Gubagai e kasiyarai

19 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani waina-pumuri;
Nau Mamai God e eya Gubagai ka nau ki pokere nau naubo nuwaneya ki nau gwede mo eba
kwaesugakani ko nau Mamai badidi wainapiyau nau kabuwasiniyau ki mena nau makeya
makeya kwaesugakani. 20 Nau Mamai e nuwaiya po nau ki pokere e badidi wainapiyau ki
kuduba e nau kabuwa-siniyau. Wi nau matakirani yau emupu ki ka eba gwede kawaya
mosi ko wi nau Mamai aita ewa badidi kabuwasiniyoto kwaesugani empumuri ki ka wi
notaga babayagisi. 21 Nau Mamai uburoto iyapana popotagubu ragidai iyatamini kimoto
ubumoto ki maba ka nau mete kina uburani iyapana nau naubo nuwaneya iyatamana
wainapakani ki ka nau mu waitatamani iyatamani. 22 Nau Mamai eba uburoto e idai gurai
iyapana wi naurigau ugwadiniyoto ragiragi. Kasiyara ki kuduba ka e nau tegebu da nau
uburani nau idani gurai wi naurigau ugwadani ragiragi. 23 Nau uburani inako kwaesugani
ki ka wi nau Mamai e si tepapiyamu ki maba ka wi nau sini mete tepapumuri. Nau Mamai
nau tonosinibu ki pokere iyapana gwedewau nau Mamai God e si tepapiyamu ki ka mu e
Gubagai nau sini mete tepapi-yamu, ade iyapana gwedewau nau sini eba tepapiyamu ki
ka mu nau Mamai e si mete eba tepapiyamu.

24 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau yonani wainapiyau
ade nau Tonosinibu Apunai e mete sumapiyau ki ka maramara tondana kaniyana iyai
ki e wadubu kewowena. Po watai ki e raurupupu karako iya wateya tondau ki pokere
e berokoi badidi naiya kwaewagawa ki bimbinai e aita mo eba bananapoto. 25 Nau yona
mibai wi nidiyani wainapu-muri; Mara yabadau, ena, mara ki wana bauwena da iyapana
popotagubu ragidai Kunumau Kawapuwani Apunai nau bonanani wainapomoto manako
iyatagisi kimoto ubumoto. 26 Nau Mamai e ka wi iyaniyau ki apunai ko e karako kasiyara ki
kuduba nau tegebu da nau uburani wi iya negeyani. 27 Kunumau Kawapuwani Apunai ka
nau ki pokere nau Mamai ubupu nau idani gurai iyapana kuduba wi naurigau ugwadana
ragiragi ki upi nau tegebu. 28 Ki pokere, nau karako wi nidibuwani ki wi wainapiyoi ko
eba babaiwogoi. Mara yabadau da popotagubu ragidai uruba rabineya ukwapamu nau
bonanani wainapomoto kimoto ubumoto, 29 manako nima bagi kwae-wagawa ki e kiroto
uburoto maramara tondana kaniyana ki iyai yadini, ko nima berokoi kwaewagawa ki e
kiroto uburoto manako e paerepupu ki denai yadini."

Iyesu e yonai mibai

30 Iyesu Diyu ragidai ade tadebu, wagubu ke; "Nau badidi kwaesugakani ki ka nau
naubo kasiyarani pokaiya eba kwaesugakani ko nau Mamai badidi sidiyau ki makeya
makeya ka nau idani gurai wi naurigau ugwadiniyakani ragiragi ade mibai supasupai
mena kwaesugakani. Nau naubo nuwaneya eba kwaesugakani ko nau Tonosinibu Apunai
e nuwaiya badidi ki mena makeya makeya nau upisugakani.

31 Nau naubo sisiyani suwagani ki ka wi bera umani nau sidimuri. 32-33 Ko iyapana mosi
e naiya mena bauwena nau sisiyani wagubu. Wi apunu Diyoni manupamana empamana
ki nana wi iyapanaguma dai e bameya tonotampu manako e ubupu nau sisiyani mibai
kawaya matarau wagubu ki wi waina-mupu kewowena. Ki pokere wi mete kataigubu da
nau niya sisiyani karako suwagakani ki mibai. 34 Apunu Diyoni ubupu nau sisiyani wagubu
ki ka nau nene eba gwede kawaya mosi ko wi iya waunai wadamana ki nana ka nau karako
e badidi nau nene wagubu ki kawareya wi ade nidiyakani.

35 Apunu Diyoni e ka duna maba bauwena urawa ko wi mara eba ropani e mamamai
kwaigubu. 36 Nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni badidi nau nene wagubu ki kuduba
ka erida ko nau Mamai upi tegebu makeya makeya kwaesugakani matakirai empumuri ki
kuduba ka esida. Wi nau matakirani ki empumuri ki ka Mamanuga God nau tonosinibu
ki wi mete kataiwagi. 37 Nau Tonosinibu Apunai e ubupu nau sisiyani mete wagubu ko e
bonanai ki wi eba wainamupu ade e kiyabui ki wi mete eba emupu. 38 E nau tonosinibu
ko wi nau eba sumasiniyamu mibai ka nau Mamai e yonai ki wi rabinagau eba supu.
39 Mamanuga God e okai ki wi maramara iyabapiyamu idiwu, mibai ka wi wainapiyamu
da oka ki pokaiya ka wi iya maramara idiwana kaiwana ki iyai bananapumuri. 40 Ko nau

suwagani wainapumuri; Mamanuga God e okai kuduba ka nau sisiyani mena wagau ki
pokere wi nau bamaneya baigumpena ki ka nau iya waunai ki wi negebena. Ko wi nau
bamaneya eba baigamana wainapiyamu ki pokere iya waunai ki wi eba wadumuri
41 Nau eba iyapana nau sini tepapamana ki nana yona yau suwagu-buwani. 42 Ko wi badidi
maba idiwu ki nau kataineya. Ade nau mete kataineya da wi nuwaga notaga Mamanuga
God nene eba notapiyamu. 43 Nau Mamai e kasiyarai pokaiya bausugubuwani ko wi nau
diriwani eba kwaiwagamu. Ko iyapana mosi e ebo kasiyarai pokaiya baiyagisi ki ka wi e
diriwai garugaru mena kwaiwagi. 44 Wi badidi maba Mamanuga God sumapumuri? Ae, pa
mena. Wi wibo siga tepapamana ki nana yabara kawakawaraiwagamu idiwu ko Mamanuga
God e nuwaiya badidi ki kwaiwagamana da e wi mamamaga wagana ki diriwai wi eba
kwaiwagamu. Ki pokere wi badidi maba e sumapumuri? Ki pa mena. 45 Nau nidiyani
wainapumuri; Nau Mamai e yabareya ki nau eba uburani nau idani gurai wi naurigau
ugwadani ragiragi. Oragai apunai Mosisi e uburoto inako kwaeyagisi. Wi wainapiyamu
da oragai apunai Mosisi wi waitaniyoto manako wi iya waunai wadumuri. 46 Ko nau ade
nidiyani wainapumuri; Oragai apunai Mosisi nau okani tapu ki yonai wi sumampena ki ka
wi karako nau mete sumasinimpena. 47 E nau okani tapu ko wi oka ki eba sumapiyamu ki
pokere nau yonani suwagubuwani ki wi mete eba sumapiyamu." Iyesu Diyu ragidai inako
tadebu.

6

Iyesu iyapana 5000 bani mibai tagebu
(Mateyu 14:13-21; Maki 6:30-44; Ruki 9:10-17)

1 Ki eweya, 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki marai waunitau ka Iyesu waka
kawareya kaburu kawaya Gariri papasi buridere kayawena. (Kaburu ki si daikere ka
Taibiriyasi.)
2 E sigira ragidai dai iyatamiyawa ki matakirai ka iyapana ropani kawaya mu mubo
yabumugere emupu ki pokere mu karako e ewakumapamawa iwa. 3-4 Iyesu kwaunai mo
yapu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mete ika idiwa. 5 Idiwa da e yabu tapu manako
iyapana ropani kawaya e deneya ika umuna-mawa emitapu ki ka e wirawena apunu Piripo
sibu, wagubu ke; "Kau badidi wainapiyei, iyapana ropani kawaya urida umunamu ko
mu banimaga ki nu bani tepamu tageyamu da mu kupo-moto?" 6 (Iyesu e ewa badidi
kwae-wagana ki e kataiya ko e nuwaiya ka Piripo e nuwai notai naigida mena empana
wetawetara ki nana ki pokere e yona ki wagubu.)
7 Ko apunu Piripo denai wagubu ke; "Kaiwawoni, iyapana ka ropani kawaya ko bani
denai ka kawaya daganani. Nu kaigamu mu banimaga gimarapamu manako iyapana eyaka
eyaka bani piripiri tageyamu ki ka bowa madai apunai ida daikere mena (200) ki maraitau
wainapakani."
8 Apunu Piripo inako wagubu ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi si ka Enduru
(e ka apunu Saimoni si daikere Pita e yowai) ki e ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; 9 "Munu mosi
yewe bauwena ki e masurai bani buredi ida daikere mena ade menamena apeya ki mete
tepupu bauwena. Ko ki ka eba bani kawaya. Iyapana ropani kawaya bani ki kupomoto ka
mu eba denemugu-yagisi."
10 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Iyapana kuduba tademuri
da mu dewarepa yau kawareya idiwoto." Ko iyapana ropani kawaya ika dibimupu idiwa
mu paunamugu uratanai mena ka kuduba 5,000 kwaitana.
11 Iyesu bani buredi ki tepupu e Mamai bameya parauwena manako iyapana kuduba
bani ki tagebu. E menamena apeya ki mete tepupu inako ade kwaewena manako iyapana
kuduba bani ki kupamawa idiwa da matetagubu.
12 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Wi kaiwagi bani
pirai ki kuduba kwanapumuri kode rabineya nunumuri ko mo eba kamadumuri." 13 E inako
wagubu ki pokere mu kaimpu bani pirai ki naigida mena kwanapamawa kode rabineya
nunumawa da kewowena ka kode ida esida kewowena kerapu apeya (12) ika positagubu.

Ko bani kawaya ki kerarai ka bani buredi ida daikere mena ade menamena apeya mete
kina ki iyapana kuduba kupampu matetagubu.
[14] Iyapana ropani kawaya ika idiwa Iyesu matakira kawaya ki kwaewena emupu ka
mu tagubu ke; "Mibai, apunu yau ka Mamanuga God e Bonanai Wainapiyau Wagau
Apunai nawanai idiweya ki karako bauwena yau kena." [15] Mu inako tagubu ko Iyesu e
rabineya mena wainapupu da mu e wadamana doko mu kawaimaga watai tamana ki nana
wainapamawa ki pokere e ade wirawena e ebo mena kweyau kaya-wena.

Iyesu e kerareya kaburu kawareya kaniyawa
(Mateyu 14:22-33; Maki 6:45-52)

[16] Kemora nene ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai sumpu kaburu papateya idiwa.
[17] Mu Iyesu nawanai ika idiwa da kemorawena ko e eba bauwena ki pokere mu waka
rabineya positagubu manako wiratagubu kaburu ki kawareya natere Kaponiyamu deneya
kayatagubu.
[18] Mu kaiwa idiwa da nusuru kawaya mo bauwena towawa wirawena waka gipiyawa
kaniyawa. [19] Mu bara-tagamawa kaiwa da kaburu paunau ka mu yabu tampu manako
Iyesu e kerareya ika kaburu kawareya waka deneya yabadawa ki emupu. Em-pamawa
ka mu notamaga kowena kudu ebotau wainapamawa. [20] Ko Iyesu mu tadebu, wagubu
ke; "Yau ka nau. Kudu eba wainapiyoi." [21] Mu e yonai wagubu ki wainamupu ka mu
e mamamai kwaetagubu waitamupu waka rabineya posiwena manako ki makeya ka mu
garugaru mena kaburu papasi buridere mu kayatagamana tawanai ki bau-tagubu.

Iyapana Iyesu kwaenepamawa

[22] Mu ukwampu nawaru puruwena ka iyapana ropani kawaya kaburu papasi daikere
idiwa ki Iyesu kwaenei kwaetagamawa. E tadeyau kabukabuwa ragidai ka yomi mu muga
mena waka kawareya kayatagubu ki mu emitampu ko Iyesu e eya ka bani kayawena?
Mu inako wainapamawa manu kasiwara-tagamawa idiwa. [23] Yomi ka Iyesu bani buredi
dai tepupu Mamanuga God bameya parauwena iyapana tagebu ko ki wateya ka tawana
Taibiriyasi ragidai karako waka ropani kawaya tempu ika bautagubu. [24] Mu bautagubu
Iyesu kowakowaiyoma mete kina kwaene-tamawa da pa mena manako mu iyapana
ika idiwa ragidai ki mete waratampu wakamuguma kawareya Iyesu kwaenei natere
Kaponiyamu kayatagubu.

Iyesu e ka nu Iyanuga Bani

[25] Ika bautagubu ka mu Iyesu banana-mupu manako manumupu, tagubu ke; "Nidiyei
Kabukabuwa Apunai, kau gwede mara yewe baunugibi?"
[26] Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani waina-pumuri;
Nau yomi bani negebuwani kupampu mateigubu ki pokere wi nau kwaeneni kwaigamawa
ko nau matakira kwaesugubuwani emupu ki mibai wi eba sumamupu. [27] Bani kaina
kupemei garugaru mena kewowagau ki diriwai eba kwaiwagi ko iya maramara idiwana
kaiwana iyai ki bani mena diriwai kwaiwagi. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai bani ki
wi negeyana ki nana bausugubuwani mibai ka nau Mamai God iya ki wi negeyana ki nana
nau winesinibu tonosinibu kawapuwani."
[28] Iyesu inako wagubu manako mu denai e simupu, tagubu ke; "Nu badidi maba
kwaigamu da Mamanuga God badidi wagubu ki upi nu makeya makeya kwaigomu?"
[29] Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau Mamai God e nuwaiya ka wi nau mena
sumasinimana ki nana. E ki nene nau tonosinibu."
[30-31] E inako wagubu ko mu denai e ade simupu, tagubu ke; "Takari kawaya nu
ripakwarakwaranuguma gwabau iwa wadamawa ki makeya ka mu bani mo si ka 'mana'
ki kupamawa iwa. Oragai ragidai Mamanuga God e okai mo inako tampu, tagubu ke;
'Mamanuga God mu Kunuma Bani kupamana ki nana tagebu.' Kau kiya gwede matakira
ki maba mo kwaenuwagi da nu matakira ki empamu manako kau sumaniyamu."
[32] Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai wi
nidiyani wainapumuri; Oragai apunai Mosisi e ka Kunuma Bani mibai mu eba tageyawa.

Kunuma Bani mibai ki ka nau Mamai God e mena wi negeyau. [33] Bani ki kena ka kunuma
were kawapu. Iyapana nima bani ki kupoto ki ka e iya maramara tondana kaniyana ki iyai
yadini."
[34] Iyapana yona ki wainamupu ka mu tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau bani
ki nu negeyana nuwegei ki kau maramara nu negeyowa."
[35] Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau niya ka iya ki bani. Iyapana nima nau
diriwani kwaeyagisi ade nau bamaneya baiyagisi ki ka e wetei eba wainapono. Ade iyapana
nima nau sumasiniyoto ki ka e awana gobai eba yogono. [36] Nau ororeya mena nidibuwani
kewowena da wi nau emisiniyamu ko wi nau eba sumasiniyamu. [37] Ko iyapana gwedewau
nau Mamai uburoto mu notamaga wirapoto da mu nau bamaneya baitagisi, iyapana ki
nau eba tagararatamani bo kamaditamani. [38] Nau kunuma were kawapuwani ki ka eba nau
naubo nuwaneya ki kwae-sugana ki nana nau bausugubuwani ko nau Tonosinibu Apunai
e nuwaiya badidi ki makeya makeya kwaesugana ki nana ka nau bausugubuwani. [39] Nau
Tonosinibu Apunai e nuwaiya ka nau iyapana kuduba tegebu ki mo eba wadana kaupana ki
nana wagubu. Mara kwauneya ka nau suwagani manako mu kuduba iyatagisi ade kimoto
ubumoto. [40] Nau Mamai e nuwaiya ka inako wainapiyau; Iyapana nima e Gubagai nau
emisiniyau ade nau sumasiniyau ki ka iya maramara tondana kaniyana iyai ki e yadini.
Mara kwauneya ka nau suwagani manako iyapana ki ade kiroto uburoto."
[41] Iyesu wagubu da; 'Nau ka iya kunuma were kawapuwani ki bani', e inako wagubu
ki pokere Diyu ragidai yona ki wainamupu ki ka mu umunu kawakawaratagamawa,
tagamawa ke; [42] "E inai mamai ki nu katainugu. E ka eba kunuma were kawapu ko e ka
apunu Diyosepa e gubagai."
[43] Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu wagubu ke; "Wi umunu kawakawara ki
kamadumuri. [44] Iyapana asusu nau bamaneya eba baitagisi ko nau Mamai iyapana nima
nene yagisi, iyapana ki nau bamaneya baiyagisi. Mara kwauneya ki nau suwagani manako
iyapana ki ade iyayagisi kiroto uburoto. [45] Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-
mawa ragidai naiya oka tamupu, tagubu ke; 'Mamanuga God iyapana kuduba tadeyono
kabukabuwa.' Oka ki inako wagau ki pokere nau suwagani wainapumuri; Iyapana nima
nau Mamai God e kabuwa yonai tapu ki naigida mena wainapiyau e rabineya surau ki ka e
nau bamaneya mete baiyagisi. [46] Iyapana kuduba wi paunagau ka mo eyaka mena kwaitana
nau Mamai e kiyabui eba empupu. Nau Mamai bameya tondekeya apunai nau niya mena
e kiyabui matarau empuwani. [47] Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima
nau sumasiniyau ki ka iya maramara tondana kaniyana iyai ki e wadubu kewowena. [48] Iya
ki bani ka nau. [49] Wi ripakwarakwaraguma mu ka naiya gwabau bani 'mana' ki kupamawa
iwa ko mu kuduba popotagubu gawarara. [50] Ko iyapana nima kunuma were kawapu ki
bani kupoto ki ka e eba poyagisi ko maramara tondono kaniyono. [51] Nau ka kunuma were
kawapuwani. Nau ka maramara idiwana kaiwana ki bani. Bani ki nau wi negeyani ki ka nau
niya midini kwakwarepuni ki nau iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
wi iyaga nene tarani. Iyapana nima bani ki kupoto ki ka e maramara tondono kaniyono."
[52] Diyu ragidai Iyesu yonai wagubu ki wainamupu ka mu notamaga baba-wena mu
bonanamaga ragiragi kawaya mubo mubo deni deni tagamawa kasiwara, tagamawa ke;
"Apunu yau ka badidi maba nu e midi kwakwarepui kupamana ki nana wagau?"
[53] Ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Wi Kunumau
Kawapuwani Apunai nau midini kwakwarepuni eba kupumuri ade nau darani mete eba
kubamuri ki ka iya wi rabinagau ka popai. [54] Nima nau midini kwakwarepuni kupoto bo
ade nau darani mete kuburoto ki ka iya maramara tondana kaniyana iyai ki e wadubu
kewowena manako mara kwauneya ka nau uburani e iyapani da e ade kiroto uburoto.
[55] Nau midini kwakwarepuni ki ka bani mibai. Ade nau darani ki ka awana mibai. [56] Iyapana
nima nau midini kwakwarepuni kupoto ade nau darani mete kuburoto ki e yo nau ka
ewapuru eyaka mena. E nau mete idiwomu ade nau e mete idiwomu. [57] Nau Mamai nau
tonosinibu ki e ka maramara tondau ki apunai ki pokere nau mete maramara tondoni.
Ko ki maba, iyapana nima nau midini kwakwarepuni kupoto ki ka nau pokanere ka e

mete maramara tondono kaniyono. [58] Bani mibai kunuma were kawapu ki ka eba wi
ripakwarakwara-guma bani kupamawa ade ewa popo-tagubu ki bani maba. Iyapana nima
kunuma bani nau kweyani ki kupoto ki ka e eba poyagisi ko iya maramara tondono
kaniyono."
[59] Iyesu natere Kaponiyamu guriguri tawai rabineya yona ki iyapana kuduba
kabuwatamiyawa tondawa.

Maramara idiwana kaiwana ki yonai

[60] Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu ropani kawaya dai
tagubu ke; "Yona yau ka ragiragi kawaya nu eba wainapamana wainapemei."
[61] Mu mubo mubo inako notapa-mawa ko mu nuwamaga notamaga ki kuduba Iyesu
empupu kewowena ki pokere e tadebu, wagubu ke; "Nau midini kwakwarepuni wi
kupamana ki nana suwagubuwani ki pokere wi notababa wadumpu ade nau kamadi-
sinimana kaigamana wainapiyamu bo? [62] Baganai, ko nau ade suwagani wainapumuri;
Nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani nau naiya tondekeya wataneya ki ade
tondoni emisinimuri ki ka wi badidi iwagi? [63] Mamanuga God e eya Keyai ki e mena wi iya
negeyau ko wi wiga mena ka kasiyaraga pa mena. Nau yonani nidibuwani ki rabineya ka
nau Mamai e eya Keyai ika mete kina. Ki pokere, nau yonani suwagubuwani ki pokaiya ka
wi iya wadumuri."
[64] Iyesu ewakumapamawa ragidai mu paunamugu ka iyapana dai e naigida mena eba
sumamupu ade mu paunamugu ka aita ewa yogo wagana apunai ki mete kina. Ko ki
kuduba ka Iyesu e ororeya mena kataiya ki pokere e mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau
kataineya da wi dai nau mete eba sumasiniyamu, [65] ki pokere nau naiya mena nidibuwani
da iyapana asusu nau bamaneya eba baitagisi ko iyapana gwedewau nau Mamai uburoto
mu rabinamaga wirapoto ki mu mena nau bamaneya baitagisi."
[66] Iyesu ewakumapamawa ragidai yona ki wainamupu ka mu ropani kawaya mu
midimaga togawena manako wiratagubu mu mubo mubo kayatagubu. [67] Mu ropani
kawaya inako kayatagubu ki pokere Iyesu e eya tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida
kewowena kerapu apeya (12) ki mu mete manutapu, wagubu ke; "Ade wi mete kina nau
kamadisinimana kaigamana wainapiyamu bo?"
[68] Ko apunu Saimoni si daikere Pita ubupu denai wagubu ke; "Kaiwawoni, nu kau
kamadiniyamu ki ka nu bani kaigamu? Nu Iya Negeyana Yonai ki kau mena nu nidiyei.
[69] Nu katainugu da Mamanuga God e eya winepupu ade tonopupu apunai tanai bagi kawaya
ki kau kiya mena."
[70] Apunu Saimoni inako wagubu, manako Iyesu denai wagubu ke; "Nau iyapana ida
esida kewowena kerapu apeya (12) wi winenibuwani, ko nau nidiyani wainapumuri; Wi
paunagau apunu eyaka mena ka Berokoi Apunai Seitani e bigabigai." [71] Iyesu yona ki
wagubu ki ka e apunu Saimoni mosi si daikere ka Isikariyoto e gubagai Diyudiyasi ki e
nene wagubu. Apunu Diyudiyasi e ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ko e ka
ade Iyesu e yogoi ki wagana apunai.

7

Iyesu e yowaiyoma mete kina mu bususumaga

[1] Diyu ragidai mu kawakawaimuguma Iyesu minimana po ki nana wainapamawa ki
pokere Iyesu tawana Diyudiya mo eba kayawena ko e tawana Gariri rabineya mena umawa
wadawa.
[2] Diyu ragidai mu poragamaga mo si ka 'Nabonabo Poragai' tagamu ki marai rogobiwena,
[3] manako Iyesu e eya yowaiyoma e bameya bautagubu, simupu, tagubu ke; "Kau tawana yau
kamadi tawana Diyudiya ade kaya-nuwagi manako kau matakiragi mo ika kwaenuwagi
da kau tadeyei kabu-kabuwa ragidai matakira ki empomoto manako kau sumanimoto.
[4] Kau yewe Gariri rabineya weki gwaiya kwaenugei ki ka iyapana kau eba eminimoto
sumanimoto ko kau kayanuwagi ika poraga kawaya ki kawareya kau matakiragi matarau

kwaenugowa ki ka iyapana kuduba kau eminimono sumanimono." [5] (Mu inako tagubu mibai ka mu mete kina e eba sumamupu.)

[6] Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi wainapiyamu da nau naubo nuwaneya mena kwaesugakani, ko ki pa mena. Nau marani tondau, mana bauwagana kena, ko wi maraga ka asusu. [7] Nau iyapana rabinamugu bigi posiwena uburau ki empuwani matarau suwagakani ki pokere iyapana kuduba nau midi ragiragisiniyamu. Ko mu wi mo eba kiraniyamu. [8] Ki pokere baganai, wi wibo poraga ki kawareya kaiwagi ko nau marani eba bauwena ki pokere nau yewe tondoni." [9] Iyesu inako wagubu manako e tawana Gariri rabineya ika tondawa.

Iyesu 'Nabonabo Poragai' kawareya kayawena

[10] Iyesu yowaiyoma poraga ki kawareya kayatagubu ka e mete kina mu ewamugu kipu ubupu weki gwaiya kayawena. [11] Ko Diyu ragidai mu kawakawaimuguma ka poraga ki kawareya Iyesu nene kwaenetagamawa yabu tamawa idiwa, tagamawa ke; "Apunu ki bani? E baiyagisi bo pa mena?"

[12-13] Iyapana pakasi ragidai mete kina Iyesu nene tagamawa ko mu kawakawaimuguma kudumugu waina-pamawa ki pokere e sisiyai ki mu weki gwaiya mena umana misimisi were manu kasiwaratagamawa idiwa. Dai tagamawa ke; "E ka apunu bagi kawaya mosi." Ko dai tagamawa ke; "Pa mena, e ka iyapana kuduba nu beraniyau."

[14] Poraga ki paunau ka Iyesu kaya-wena Mamanuga God e Tawai ki rabineya bauwena manako ika iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa. [15] E yonawagawa wainamupu ka Diyu ragidai kawakawaimuguma mu nota-maga babawena manako mu tagubu ke; "E ka pakasi apunai mosi ko e gwede ba yona kawaya kawaya inako wagau?"

[16] Mu inako tagamawa ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau Mamai God nau tonosinibu ki pokere nau karako nidiyakani ki ka eba nau naubo yonani ko nau Mamai badidi kabuwasiniyau ki mena nau makeya makeya suwagakani. [17] Nau Mamai God e yonai wi nidiyakani bo ade nau naubo notani pokaiya suwagakani ki wi naigida kataigamana wainapiyamu ki ka wi Mamanuga God e nuwaiya badidi ki makeya makeya kwaiwogoi were kataiwagi. [18] Iyapana nima e ebo kasiyarai pokaiya kwaewagau ki ka e ebo kawai gisipiyau. Ko iyapana nima e tonopupu apunai e si tepapiyau kwae-wagau ki ka e mibai mena kwaewagau. E bameya ka bera mo pa mena. [19] Oragai apunai Mosisi ubupu gora wi negebu ko wi gora ki makeya makeya eba kwaiwagamu. Wi kwaigumpena ki ka wi eba nau susinimana po wainampena."

[20] Iyesu yona ki wagubu ka iyapana kuduba denai tagubu ke; "Kau ka bani keyai berokoi mosi kau yabaragi giripiyau ki pokere kau babanugibi nuwegei. Iyapana nima kau nuniyana po wainapiyau?"

[21-23] Ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau ubupuwani apunu mosi aiyata marai ki makeya iyapuwani ki pokere wi wakapa girigubu nau kirasiniyamu. Ko wi mete kina aiyata marai inako upiwagamu. Munu uratanai mosi wenayagisi ki ka mara ida daikere kewowena daikere apeya eyaka (8) ki kewoyagisi makeya ki ka wi oragai apunai Mosisi gora badidi tapu ki makeya makeya aiyata marai ki mete kwaiwagamu. (Ko ki ka eba oragai apunai Mosisi gora ki yabiri tapu ko ki ka wi ripakwarakwaraguma bususu ki kerarai birikamupu.) Ki pokere, nau apunu ki aiyata marai deni mena iyapuwani ki ka wi badidi pokere nau kirasiniyamu? Wi mete aiyata marai ki makeya upiwagamu. [24] Nari asusu yabayababa eba iwogoi ko naigida empumuri wetawetara were iwagi." Iyesu inako tadebu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka Iyesu baganai bo?

[25] Natere kawaya Diyerusaremu rabineya ka iyapana pakasi ragidai dai ki Iyesu ika emupu manako mu mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Kawakawai ragidai apunu mo minimana po yanuwei teyamawa ki apunu yau baganai bo? [26] E bauwena nu matarau nidiyau kabukabuwa umau ko mu badidi pokere e eba miniyamu poyo? Kawakawai ragidai mu notamaga karako wirawena da mu mete wainapiyamu da e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso bo?" [27] Mu inako tagubu ade tagubu ke; "Ko badidi? Nu Iya Negeyana Apunai Keriso baiyagisi ki ka nu e tawana bani deneya bauwagana ki nu eba kataigamana ki nana ko apunu yau e bauwena tawanai ki nu katainugu."

[28] Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e Mamanuga God e Tawai rabineya e bonanai
ragiragi kawaya wagubu ke; “Wi iwagubu ke; ‘E inai mamai ki nu katainugu.’ Ko nau
nidiyani wainapu-muri; Nau tawana bani deneya bausugubuwani ki wi eba kataigau. Nau
ka eba nau naubo kasiyarani pokaiya bausugubuwani. Nau Tonosinibu Apunai e ka mibai
mena kwaewagau ki apunai, ko e wi eba kataigau. [29] Nau kataineya eyo mibai ka nau e
bameya tondekeya manako e nau tonosinibu yewe wairau kawapuwani.”
[30] Iyesu yona ki wagubu makeya ka Diyu ragidai mu kawakawaimuguma e wadamana
kwaetagubu ko e wadamana marai eba bauwena ki pokere mu e kamadumpu. Iyapana
dai e wadamana wainamupu, [31] ko ade dai e sumamupu, tagubu ke; “Nu wainapemei da
nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka apunu yau baganai. E matakirai kwaewagau ki ka
mu takari kawaya Keriso bauwagana matakira kwaewagana tagubu ki matakirai maba e
karako makeya makeya kwaewagau yau kena.”

Kawakawai ragidai Iyesu wadamana kwaetagamawa

[32] Parisi ragidai iyapana Iyesu sisiyai inako umana misimisi tagamawa idiwa wainamupu
ka mu ubumpu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mete kina piyara ragidai dai
Iyesu wadamana ki nana tonotampu kayatagubu. [33] Ko Iyesu wagubu ke; “Nau wi mete
mara rowarowa kawaya eba idiwomu. Nau waunitau ade wirasugani nau Tono-sinibu
Apunai e bameya ade kayasugani, [34] manako wi nau kwaeneni kwaiwogoi ko wi nau ewa
mo eba emisinimuri mibai ka nau kayasugana tawanai ki wi kwaitana eba kaiwagi.”
[35] Diyu ragidai mu kawakawai-muguma yona ki wainamupu ka mu babatagubu mu mubo
deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Apunu yau ka bani kayawagana da nu
e ewa mo eba empamana ki nana wagau? E tawana Gurisi rabineya Diyu ragidai dai ika
idiwu tawanai ki kayawagana manako tawana ki ragidai yona mo tadeyana kabukabuwa
ki nana wagau bo? [36] E wagubu da; ‘Wi nau kwaeneni kwaiwogoi ko wi nau ewa mo eba
emisinimuri’, ade wagubu da; ‘Nau kayasugana tawanai ki wi kwaitana eba kaiwagi’, e
inako wagubu ki mibai ka badidi?” Mu inako tagamawa.

Iya Maramara Idiwana Awanai

[37] Mu poragamaga siyareya ka mu maramaga kawai manako ki makeya ka Iyesu ubupu
e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Iyapana nima awana gobai wagau ki ka e nau
bamaneya baiyagisi awana kuburoto. [38] Mamanuga God e okai mo wagubu ke; ‘Iyapana
nima nau sumasiniyono ki ka Iya Maramara Idiwana Awanai ki yabai e rabineya usirapono
tondono.”
[39] Iyesu Iya Awanai nene wagubu ki ka e Mamanuga God e Keyai ki waigugui wagubu.
Ko ki ka e Mama-nuga God bameya kunuma taneya yarana were ewa puyo ki tonopana ki
nana wagubu. Iyapana nima uburoto e sumapoto ki ka Mamanuga God e eya Keyai iyapana
ki kweyoto.

Iyapana mu rabinamaga ka eba eyaka mena

[40] Iyapana ropani kawaya Iyesu yonai ki wainamupu ka mu dai tagubu ke; “Mamanuga
God e Bonanai Waina-piyau Wagau Apunai ki nawanai nu idiweya ki apunai karako wana
bau-wena yau kena.”
[41] Ade dai tagubu ke; “E ka Nu Iya Negeyana Apunai Keriso.”
Ko dai tagubu ke; “Pa mena. Apunu yau e ka tawana Gariri ragidai mu apunumaga mosi
ko Keriso e ka tawana Gariri were eba bauwagana wainapemei. [42] Mamanuga God e okai
mo wagubu ke; ‘Nu Iya Negeyana Apunai Keriso e ka oragai apunai Dewida e momai. E ka
oragai apunai Dewida e naterei Beteriyemu rabineya wenayagisi.”
[43] Iyapana Iyesu sisiyai inako mubo mubo tagamawa ko mu rabinamaga ka eba eyaka
mena. [44] Mu dai e wadamana wainapamawa ko mu e eba wadumupu.

Diyu ragidai mu kawakawaimuguma Iyesu eba sumamupu

[45] Piyara ragidai Iyesu wadamana ki nana bautagubu ko eba wadumupu ki ade
wiratagubu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Parisi ragidai mete kina

mu bamamugu bautagubu. Bautagubu manako kawakawai ragidai ki ubumpu mu manutampu, tagubu ke; “Wi badidi pokere apunu ki eba wadu-mupu ko pa baigubu?”

46 Ko piyara ragidai ki denai tagubu ke; “Apunu ki e yonai ka kasiyarai kawaya. Iyapana mo e maba inako pa mena.”

47 Kawakawai ragidai yona ki wainamupu ka mu denai kiratampu, tagubu ke; “E wi mete rabinaga wira-pupu ki pokere wi e eba wadumupu baigubu bo? 48-49 Wi pakasi ragidai ka bani Mamanuga God e kowagai rabineya idiwu ki pokere oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu ki wi eba wainapiyamu. Ko nu kawakawai ragidai ade Parisi ragidai mete kina ki nu ka apunu beraberai ki e yonai mo nu eba sumapemei.”

50 Ki makeya ka Parisi ragidai mu iyapanamaga mosi naiya Iyesu bameya weki gwaiya bauwena apunai si ka Nikodimasi ki e ubupu e kowaiyoma ki inako tadebu, wagubu ke; 51 “Nu goranuga tapu ki inako wagau; ‘Iyapana mosi e waretai siyoto wirawira ki ka yabiri e waretai ki uburoto e eya yonai yagisi wainapamu da nu e paerei ki kerarai kwaenepamu mibai bo bera. Ki eweya ka nu ubumamu e bita kweyamu bo ade eba kweyamu.”

52 Apunu Nikodimasi inako wagubu ko mu ubumpu e mete kiramupu, tagubu ke; “Kau mete banipo tawana Gariri ragidai mu iyapanamaga mosi bo? Kau Mamanuga God e okai tampu ki naigida mena empena ki kau katai-nugubena da Mamanuga God e bonanai wainapana wagana apunai ki e ka tawana Gariri were eba baiyagisi.” Mu inako tagubu, 53 manako kimpu ubu-mpu mu mubo mubo tawanamugu kayatagubu.

8

Ridi mosi apunu mo mete iwa

1 Iyesu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki yapu kayawena ukwapu nawaru puruwena,

2 manako ade wirawena Mamanuga God e Tawai ki rabineya bauwena. Bauwena ka iyapana ropani kawaya e bameya bautagubu manako e kwarisiwena tondubu ika yona mu tadeyawa kabukabuwa tondawa. 3 Ki makeya ka iyapana kawakawai Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai dai mete kina ridi mosi wadumpu Iyesu bameya bautagubu. Ridi ki ka mibi anikai ko e nobomoi rauru kawakawarapupu apunu mo mete iwa ki mu emupu matara ki pokere mu ridi ki karako wadumpu bautagubu iyapana ropani kawaya ki mu yabaramugu tamupu. 4 Tamupu manako Iyesu simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, ridi yau ka e nobomoi rauru kawakawarapupu apunu mo mete iwa da nu mu emitampi matara. 5 Oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu da ridi mosi mibi anikai inako kwaeyagisi ki ka nu bowa pokaiya e miniyamu poyo. Ko kau ridi yau nene badidi wainapiyei? Nu e miniyamu poyo bo pa mena?” 6 Mu manu ki tagubu mibai ka mu nuwa-mugu Iyesu yona denai paerepana da mu ki pokaiya e wadamana ki nana wainamupu. Ko Iyesu yona mo eba wagubu ko e kuwena e idai gurai pokaiya waira pa okapiyawa.

7 Mu e kawareya kawareya ade manupamawa empamawa idiwa ki pokere e pairawena mu emitapu manako tadebu, wagubu ke; “Baganai, kau nima wainapiyei da kau bigigi pa mena ki kau yabiri kiri uburi bowa pokaiya ridi yau mini.” 8 E inako wagubu manako ade kuwena waira ade pa okapiyawa.

9 Iyapana e yonai ki wainamupu ka mu eyaka eyaka ridi ki kamadumpu kayatagubu. Kawakawai ragidai mu yabiri kimpu ubumpu kayatagubu manako mu ewamugu ka iyapana kuduba kayatagubu gawarara. Ko ridi ki ebo mena Iyesu mete ika idiwa.

10 Iyesu ade pairawena manako ridi ki empupu manupupu, wagubu ke; “Ridi, iyapana bani kayatagubu? Karako nima kau nidiyoto wirawira?”

11 Ko ridi ki denai e sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, iyapana mo yewe pa mena.”

E inako wagubu manako Iyesu denai wagubu ke: “Nau mete kina kau eba nidiyani ki pokere kau pa kayanuwagi. Ko kau bera berokoi kwaenugibi ki kau ewa inako mo eba kwaenuwagi.” Iyesu inako sibu.

Iyesu ka nu Tanainuga ki Apunai

[12] Iyesu iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Nau ka iyapana kuduba wi Tanai Negeyakani
Apunai. Iyapana nima nau ewaneya yabadini ki ka e sisipu rabineya eba tondono ko e iya
yawatai ki taneya maramara tondono kaniyono.”
[13] Parisi ragidai yona ki wainamupu ka mu denai e simupu, tagubu ke; “Kau kiya sisiyagi
nuwegei ade kau kiya sigi tepapiyei ki pokere kau yonagi ki mibai pa mena.”
[14] Ko Iyesu denai mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau niya sisiyani suwagu-buwani ki ka nau
eba berasugubuwani mibai ka nau tawana bani were bausugu-buwani ki ade kayasugani
ki ka nau naubo mena kataineya. Ko tawana ki wi mo eba kataigau. [15] Wi ka waira yau
notai pokaiya nari kasiwaraiwagamu idiwu ko nau wi mo eba nariniyakani. [16] Wi bera
berokoi kwaiwagamu ki denai mo nau wi nidibena ki ka nau yona mibai mena wi nidibena
mibai ka nau Tono-sinibu Apunai badidi kabuwasinibu ki mena nau makeya makeya mena
wi nidibena. [17] Wi wiga goraga rabineya ka mu oka inako tampu, tagubu ke; ‘Iyapana
apeya gwede mo ewapuru emupu ki baitagisi ewapuru tagisi matara ki mibai.’ [18] Ki pokere,
wainapumuri; Nau naiya badidi empuwani sisiyai suwagubuwani ki ka eba nau niya mena
suwagubuwani ko ki ka ade nau Mamai tonosinibu ki e mete nau sisiyani ki wagubu. Ki
pokere, nau yonani yau nidibuwani ki mibai.”
[19] Iyesu inako wagubu, ko iyapana ki e ade manumupu, tagubu ke; “Ko kau mamagi ka
bani?”
Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau Mamai mete kina ki e wi eba kataigau. Wi nau
kataisinimpena ki ka wi nau Mamai mete kataigumpena. Ko wi eba kataigau nau ki pokere
nau Mamai ki e wi mete eba kataigau.”
[20] Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya ‘Puyo Nakapiyamu Wateya’ ika iyapana yona ki
tadeyawa kabukabuwa tondawa. Ko e marai eba bauwena ki pokere mu e eba wadumupu.

Iyesu kunumau ade kayawagana wagubu

[21] Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau kamadiniyani kayasugani ki ka wi nau
kwaeneni kwaiwogoi ko wi beraga berokoi ki pokere wi bigiga pokaiya ka wi aita
popoiwagi. Nau kayasugani tawanai ki wi kwaitana eba kaiwagi.”
[22] Iyesu inako wagubu ki pokere Diyu ragidai mu kawakawaimuguma ubumpu mu mubo
deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Nu e eweya eba kaigamana wagubu ki
mibai ka badidi? E ebo wadewagana ki yonai wagubu bo?”
[23] Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Wi ka waira yau ragidai ko nau ka kunuma
apunai. Wi ka yewe wairau wenaigubu ko nau ka pa mena. [24] Nau Mamai Tonosinibu
Kawapuwani Apunai ka nau baganai ko nau sisiyani ki nau ororeya mena wi nidibuwani
kewowena. Wi eba mibipumuri da nau ka eyo ki ka wi wibo paerega pokaiya popoiwagi,
ko ki ka wi wibona.”
[25] Iyesu inako wagubu ko mu e ade manumupu, tagubu ke; “Ko kau ka nima?”
[26] E denai mu ade tadebu, wagubu ke; “Ki nau ororeya mena wi nidibuwani kewowena.
Nau wi wade supasupaniyana ki nana yona kawaya daganani mo kawareya ade nidiyana
wainapakani ko nau Tonosinibu Apunai badidi wagau ki mena nau makeya makeya wi
nidiyani. E badidi wagau ki kuduba ka mibai.”
[27] Iyesu inako wagubu ko mu eba wainamupu da e Mamanuga God nene wagubu ki
pokere e mu ade tadebu, wagubu ke; [28] “Wi nau Kunumau Kawapuwani Apunai aita iyarau
bagisinimuri makeya ki wi kataiwagi da nau ka eyo. Ki makeya ka wi mete kataiwagi da nau
yona kuduba wi nidiyekeya ki ka nau Mamai badidi kabuwasiniyawa ki mena nau makeya
makeya wi nidiyekeya. [29] Nau Tono-sinibu Apunai e ka maramara nau mete ewapuru
idiwei. E nau eba kamadisini-yoto mibai ka nau badidi kwaesugakani ki ka nau e nuwaiya
badidi ki mena kwaesugakani.”
[30] Iyesu yona ki wagubu makeya ka iyapana ropani kawaya e sumamupu.

Apunu Eburamu e momai ade Berokoi Apunai Seitani e momai

[31] Iyesu ubupu Diyu ragidai e sumamupu ki tadebu, wagubu ke; “Wi nau yonani
nidibuwani ki makeya makeya kwaiwogoi ki ka wi mibai nau iyapananiyoma. [32] Ade wi

nau yonani nidibuwani ki mibai mete wainapumuri ki ka yona mibai ki uburoto berokoi
badidi umanibu dokodoko ki rikapoto manako wadiniyoto bagi."
[33] Iyesu inako wagubu ko mu denai e simupu, tagubu ke; "Nu ka oragai apunai Eburamu
e ripakwarakwaraiyoma. Nu ka eba yabayababa da iyapana nu wadinimoto dokodoko
manako nu mu bigamaga kwaigomu. Ko kau gwede nana nidiyei da gwede mosi nu
umanibu dokodoko? Gwede mosi nu eba umanibu dokodoko wainapemei."
[34] Ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima
bera berokoi kwaewagau ki ka nota berokoi ki e wadubu doko-doko. [35] Bigabiga mena
kwaewagau apunai ki e ka kawai apunai e tawaiya maramara eba tondono. Ko kawai
apunai ki e eya gubagai ki e ka mara-mara e mamai tawaiya tondono. [36] Ki pokere,
Mamanuga God e Gubagai nau uburani nota berokoi wi umanibu dokodoko ki rikapani
ki ka nota berokoi ki deni mena kewoyagisi ko ewa mo wi eba umaniyoto dokodoko. [37] Nau
kataineya da wi ka oragai apunai Eburamu e momai. Ko nau yonani kabuwaniyakani ki wi
rabinagau eba supu ki pokere wi nau susinimana po mete wainapiyamu. [38] Nau Mamai
badidi kabuwasinibu ki makeya makeya nau wi nidiyakani ko wi wibo mamaga badidi
nidiyau ki mena wi makeya makeya kwaiwagamu."
[39] Iyesu inako wagubu ko mu denai tagubu ke; "Nu mamanuga ka Eburamu."
Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Wi mibai apunu Eburamu e munu-iyoma maba
ki ka wi e badidi kwae-wagawa ki maba wi mete inako kwaigu-mpena, ko wi ki eba
kwaiwagamu. [40] Nau Mamai yona mibai mena nau sidibu ki mena nau wi nidiyakani ko
wi nau susinimana po ki nana waina-piyamu. Oragai apunai Eburamu bera inako mo eba
kwaewena, [41] ki pokere wi mamaga ka eba Eburamu. Wi mamaga ka apunu kudubai mosi.
E berai badidi kwaewagau kabuwaniyau ki wi karako makeya makeya kwaiwagamu."
Iyesu inako wagubu ko mu denai tagubu ke; "Nu ka eba yawata kawa-kawareya
wenaigibi. Nu Mamanuga ka God eya mena."
[42] Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi Mamanuga God e munuiyoma maba
idimpibena ki ka wi nuwaga notaga nau bamaneya tondibena, mibai ka nau naubo asusu
eba bausugubuwani ko nau Mamai nau tonosinibu yewe kawapuwani. [43] Nau nidiyani
wainapumuri; Wi mamaga ka wi wenaguga bodapupu ki pokere nau yonani suwagakani
ki wi naigida eba wainapiyamu. [44] Wi mamaga ka Berokoi Apunai Seitani ki pokere
wi nuwagau ka e badidi kwaewagau ki wi kawareya inako mete kwaiwagamana waina-
piyamu. Berokoi Apunai Seitani e ka kerareya mena minimini popo kwae-wagawa. E ka
yona bera kuduba ki mamai, mibai ka e rabineya ka bera mena posiwena. [45] Nau yona
mibai mena wi nidiyakani ko wi ubumu wi mamaga Seitani e diriwai mena kwaiwagamu
ki pokere nau yonani ki wi eba sumapiyamu. [46] Nau bera berokoi mo eba kwaesugubuwani
emisinimupu. Nau yona mibai mena wi nidiyekeya ki pokere wi nau sumasini-mpena, ko
wi nau eba sumasiniyamu. [47] Mamanuga God e munuiyoma ki mu ka e yonai wainapomono
sumapomono. Ko wi ka eba e munuiyoma ki pokere e yonai ki wi mete eba wainapamana
sumapamana wainapiyamu."

Oragai apunai Eburamu yo Iyesu mu yonamaga

[48] Iyesu inako wagubu, ko Diyu ragidai gagayatagubu manako denai tagubu ke; "Nu mibai
iwegemei; Kau ka tawana Sameriya ragidai mu apunu-maga mosi. Kau rabinageya ka
kweya kairapu mosi tawawena tondau."
[49] Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Kweya kairapu mosi nau
rabinaneya eba tondau. Nau Mamai God e si mena nau tepapakani ko wi ubumu nau sini
kaupiyamu. [50] Nau ka eba iyapana nau sini tepapamana ki nana suwagakani. Nau Mamai
e mena nau sini tepapiyau ko ki e ewa nau nene uburoto yagisi. [51] Nau yona mibai wi
nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau yonani wainapoto makeya makeya kwaeyagisi
ki ka karako ade aita ewa ki e eba poyagisi."
[52] Diyu ragidai yona ki wainamupu ka mu Iyesu kawareya ade kirapamawa, tagamawa
ke; "Karako ka nu kataigibi kewowena da keyai berokoi mosi kau rabinageya tondau.
Oragai apunai Eburamu e powena ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa

ragidai ki mu mete popotagubu gawarara ko kau nuwagibi da, 'Iyapana nima nau yonani wainapoto makeya makeya kwaeyagisi ki ka e eba poyagisi', kau inako nuwagibi ki badidi maba? [53] Nu ripakwarakwaranuga kawai Eburamu e ka naiya takari kawaya mena powena ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai ki mu mete popotagubu gawarara. Ko kau ka nima? Kau wainapiyei da mu kuduba ka kau kobageya bo? Nu wainapemei da kau kiya kawai gisipiyei."

[54-55] Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau niya sini tepapibena maba ki ka nau yonani mibai pa mena. Ko karako ka eba nau niya sini tepapakani ko nau Mamai God e mena nau sini tepapiyau. Wi iwagamu da; 'E ka nu Mamanuga God', ko nau suwagani wainapumuri; Nau Mamai ki e wi eba kataigau. Nau niya mena e kataipuwani. Nau suwagubena da, 'Nau eba kataineya eyo', ki ka nau wi maba berasugubena. Ko nau Mamai God e nau kataipuwani kewowena ki pokere e badidi wagau ki nau makeya makeya kwaesugakani. [56] Wi ripakwarakwaraga Eburamu nau wenasugana yonai takari kawaya wainapupu ki ka e nau nene mamamawena. Ade e nau wenasugu-buwani emisinibu ki ka e ade mamama kawaya daganani mete wainapupu."

[57] Diyu ragidai yona ki wainamupu ka mu Iyesu kawareya ade kirapamawa, tagamawa ke; "Kau ka munu waunai. Kau kwamuragi ka eba apunai apeya ade ida esida mena (50) kewowena. Oragai apunai Eburamu e ka ororeya mena powena were kau wenanugibi ko kau e matarau empipi nuwegei?"

[58] Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Oragai apunai Eburamu eba wenawena makeya ki ka nau tondekeya yabedekeya da karako."

[59] Iyesu yona ki wagawa ka iyapana e bowa were minimana po kwaetagubu. Ko e weki gwaiya Mamanuga God e Tawai ki kamadubu bauwena kayawena.

9

Apunu mosi e inai rabineya yabui kenekenei wenawena

[1] Iyesu yawatau kaniyawa ka e apunu mosi e inai rabineya yabui kenekenei wenawena ki ika tondawa empupu. [2] Empupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai bautagubu Iyesu manumupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, apunu ki e inai rabineya inako e yabui kenekenei wenawena ki mibai ka badidi? E eya paerepupu ki pokere, bo e inai mamai paeremupu ki pokere e yabui kene-wena?"

[3] Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Apunu yau e yabui kenewena ki ka eba e eya kwaewena bo e inai mamai paeremupu. Ki pa mena. E yabui kene-wena ki kerarai ka yau kena; E pokaiya ka Mamanuga God matakira mosi kwaeyagisi manako iyapana Mamanuga God e kasiyarai kawaya matarau em-pomoto. [4] Iyapana mosi, nawarau ki ka e upiyogono ko kemorau ki ka e pa tondono. Ki maba, nau Mamai tonosinibu e upi ki nu nawarau mena yodomu ko mara baiyagisi da sisipu umoroto da nu e upi kwaigamana ki yawatai mo pa mena. [5] Nau yewe wairau tondakani ki ka nau iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau wi dunaga."

[6] Iyesu inako wagubu manako waira tepopupu e idaiya kotopupu da dogiya wenapupu manako kanibu apunu ki e yabuiya dogiya pasipupu. [7] E dogiya pasipupu kewowena ka e apunu ki sibu, wagubu ke; "Kau kayanuwagi kaburu Saromi rabineya kau kiyabugi siruwapi." (Yona 'Siramu' ki mibai ka 'Tonopupu'.) Apunu ki kayawena e kiyabui buri siruwapupu manako e wirawena yabadawa makeya ki wana e yabui pawena tawana empupu.

[8] Naiya ka apunu ki maramara yawata kwaiya bowa madai nene genewagawa tondawa ki pokere e kowaiyoma ade iyapana e naiya badidi maba genewagawa tondawa empamawa ki karako e emupu ki ka mu babatagubu mu mubo deni deni manu kasiwara-tagamawa, tagamawa ke; "Apunu naiya genewagawa tondawa ki apunai yau baganai bo e ka apunu kudubai mosi?"

[9] Dai tagubu ke; “Ki e baganai.” Ko ade dai tagubu ke; “Pa mena, ki eba eyo ko apunu e
maba mosi.”
Mu inako tagamawa idiwa ki pokere apunu ki e eya wagubu ke; “Ki nau yau kena.”
[10] E inako wagubu manako mu e manumupu, tagubu ke; “Ko kau yabugi badidi maba
pawena karako tawana empiyei?”
[11] Ko e denai wagubu ke; “Apunu si Iyesu tagamu ki e bauwena nau yabuni dogiya pokaiya
pasipupu manako sidibu da nau kiyabuni kaburu Siramu rabineya siruwapana wagubu.
Manako nau kiyabuni siruwapekeya ki makeya ka nau yabuni pawena tawana empuwani.”
[12] Iyapana yona ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Karako kau iyanibu apunai ki e ka
bani?”
Ko e denai wagubu ke; “Ki nau eba kataineya.”

Parisi ragidai iyawena apunai ki pari wirawirapamawa

[13-14] Iyesu dogiya wadubu kotopupu apunu yabui kenekenei ki e yabui pasipupu ade
wadubu papupu ki ka pura kawaiya aiyata marai ki makeya ki pokere iyapana apunu ki
wadumpu Parisi ragidai mu bamamugu kaya-tagubu. [15] Mu ika bautagubu ka kawakawai
ragidai ki e yabui badidi maba pawena ki nene e manumupu manako e ubupu denai
wagubu ke; “Apunu mosi dogiya wadubu kotopupu nau yabuni pasipupu manako nau
kiyabuni siruwapekeya ki makeya ka nau yabuni pawena tawana empuwani.”
[16] Parisi ragidai yona ki wainamupu ka mu dai tagubu ke; “Kwaewena apunai ki e
goranuga raurupiyau ade nu aiyata-nuga marai ki kaisi e mete giripiyau ki pokere nu
katainugu da e ka eba Mamanuga God e tonopupu bauwena.”
Ko dai ki tagubu ke; “E ka eba berokoi mibai ka e matakira bagi kawaya ebo ebo
kwaewagau nu empemei.” Mu rabinamaga ka eba eyaka mena ki pokere mu mubo mubo
deni deni tagamawa kasiwara idiwa.
[17] Mu apunu yabui kenewena Iyesu iyapupu ki ade manumupu, tagubu ke; “Kau nuwagibi
da apunu ki ubupu kau iyanibu ki pokere kau wainapiyei da e ka nima?”
Ko e denai wagubu ke; “Nau waina-pakani da e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau
wagau apunai mosi.”
[18] Diyu ragidai mu kawakawai-muguma ki mu wainamupu da apunu ki ka bani eba e
yabui kenekenei wena-wena ki pokere mu e inai mamai nene tagubu bautagubu, [19] manako
manu-tampu, tagubu ke; “Wi gubagaga yabui kenekenei e inai rabineya wenawena tagamu
ki apunu yau baganai bo? E badidi kwaewena da e karako tawana empiyau?”
[20] Kawakawai ragidai inako tagubu manako e inai mamai denai tagubu ke; “Nu katainugu
da e ka nu gubaganuga ade nu mete katainugu da e ka e yabui kenekenei inako wenawena,
[21] ko e karako badidi maba e yabui bagiwena tawana empiyau ki nu eba katainugu. Nu
gubaganuga ka apunu kawaya eba munu gegeyai ki pokere e ebo manupu-muri da e
badidi maba iyawena ki sisiyai e eya yagisi.” [22] Mu inako tagubu mibai ka mu Diyu ragidai
kawakawai-muguma mu kudumugu mete waina-pamawa. Kawakawai ragidai ki ororeya
mena purumupu ade mu rabinamaga eyakamenawena da iyapana nima yagisi ke; ‘Iyesu,
e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso’, nima inako yagisi ki e si mu deni mena surupomoto
manako e ewa mu gurigurimaga tawai rabineya eba kaniyoto. [23] Kawakawai ragidai inako
tagubu ki pokere iyawena apunai ki e inai mamai karako tagubu ke; “Nu gubaganuga ka
apunu kawaya eba gegeya ki pokere e badidi maba iya-wena ki sisiyai e eya yagisi.”
[24] Parisi ragidai ubumpu apunu yabui kenekenei e inai rabineya wenawena ki e nene ade
tagubu bau-wena manako kawareya e ade manu-mupu, tagubu ke; “Mamanuga God kau
eminiyau ki pokere e yabuiya eba beranuwagi. Nu kataigibi kewowena da iyanibu apunai
e ka apunu berokoi, ko kau badidi wainapiyei?”
[25] Mu inako tagubu ko e denai wagubu ke; “E berokoi bo bagai ki nau eba kataineya ko
nau nota eyaka mena yau mena wainapakani; Naiya ka nau yabuni kenekenei ko karako
ka nau yabuni pawena tawana empakani.”
[26] E inako wagubu ko Parisi ragidai e ade manumupu, tagubu ke; “Ko e badidi kwaewena
da kau yabugi bagiwena?”

[27] E denai wagubu ke; “Nau yona ki ororeya mena wi nidibuwani kewowena ko nau
yonani ki wi eba wainamupu bo? Wi badidi pokere yona ki ade wainapamana ki nana
iwagamu? Banipo wi mete kina e kowakowai kaigamana ki nana wainapiyamu bo?”
[28] Apunu ki inako wagubu ki pokere Parisi ragidai ubumpu denai e nakari-mupu mu
bonanamaga ragiragi kawaya simupu, tagubu ke; “Kau ka bera apunai ki e waretai mosi
ko nu ka oragai apunai Mosisi e kowakowai eweya iwei ragidai. [29] Nu katainugu da oragai
apunai Mosisi e ka Mamanuga God e bonanai mena wainapiyawa wagawa ko bera apunai
ki e tawana bani were bauwena ki nu eba katainugu.”
[30] Mu inako tagubu ko iyawena apunai ki denai wagubu ke; “Akae, yau ka badidi? E nau
yabuni wadubu papupu ko e tawana bani were bau-wena ki wi eba kataigau? [31] Nu iyapana
kuduba katainugu da berokoi kwae-tagamu ragidai mu bonanamaga ka Mamanuga God
eba wainapiyau. Ko iyapana e mena si tepapiyamu ade e mena umunui wadamu ragidai
ki mu bonanamaga ka e wainapiyau. [32] Kunuma waira kerareya yabadawa da karako ka
iyapana mosi nau maba e inai rabineya yabui kenekenei wena-wena ki nau iyasugubuwani
maba mo eba iyawena. [33] Ki pokere nau waina-pakani da Mamanuga God apunu yau eba
tonopena ki ka e matakira kawaya yau maba mo eba kwaewagubena.”
[34] Apunu ki inako wagubu ko mu e ade nakarimupu, tagubu ke; “Kau ka bigi rabineya
wenanugibi ko kau karako uburei nu kawakawai ragidai nu nidiyana kabukabuwa ade nu
wadiniyana supasupa ki nana kwaenugei bo?” Mu inako tagubu manako ubumpu apunu
ki weumpu kwenumpu da e guriguri tawai ki kamadubu kayawena.

Iyapana dai iyanuga yawatai eba empiyamu

[35] Mu apunu ki weumpu kwenumpu ki sisiyai Iyesu wainapupu manako e apunu ki ewa
bananapupu ki ka e sibu, wagubu ke; “Kunumau Kawapu Apunai ki e kau sumapiyei bo?”
[36] Ko e denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, e ka nima ki kau nau sidi da nau
e sumapani.”
[37] E inako wagubu manako Iyesu denai wagubu ke; “Kau ororeya mena e empipi ko karako
ade mete yonaigemei nau yau kena.”
[38] Iyesu yona ki wagubu makeya ka apunu ki kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu
manako wagubu ke; “Kaiwawoni, nau kau sumaniyakani.”
[39] Ko Iyesu iyapana ika idiwa ki mu tadebu, wagubu ke; “Nau yewe wairau kawapuwani ki
mibai ka nau iyapana kuduba wi wadiniyana supasupa ki nana bausugubuwani. Wi yabuga
kenekenei ade sisipu idiwu ragidai ki wi yabuga ka payagisi tawana empumuri, ko wi
yabuga bagi ade tawana em-piyamu wainapiyamu ragidai ki wi yabuga ka aita keneyagisi
da wi tawana eba empumuri.”
[40] Parisi ragidai dai mete ika idiwa yona ki wainamupu ka mu Iyesu manumupu, tagubu
ke; “Kau nu mete yabunuga kenekenei nidiyei bo?”
[41] Ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi yabuga kenewagubena ki ka wi Mamanuga God e
yawatai naigida eba kataigumpena ki pokere wi paerega ki denai ki wi eba wadumpena.
Ko wi iwagamu da; ‘Nu yawatanuga ki nu naigida mena empemei’, wi inako iwagamu, ki
pokere wi badidi paere-mupu ki denai wi nawanaga tondau.” Iyesu inako wagubu.

10

Papa sipi ki waigugui

[1] Iyesu waigugu mosi mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri;
Iyapana nima papa sipi kwagaramaga katamuruiya ki eba kaniyau ko gari asusu rau-
rupiyau, ki e ka kuwa apunai.
[2] Ko papa sipi kwayubatamiyau apunai ki e ka gari katamuruiya kaniyau, [3] manako
katamuru uburau apunai gudu kwaipoto manako kaniyana apunai ki baiyagisi kwagara
ki rabineya kaniyoto. E kwagara rabineya kaniyoto yogono ki ka papa sipi mu muga
mamamaga ki e bonanai wainapomoto manako e mu simaga eyaka eyaka yogono waina-
pomoto ki ka mu e bameya kebomoto manako e mu waratamini matarau baitagisi.
[4] Matarau baitagisi kewoyagisi ki ka mu mamamaga ki yabiriyagisi yagisi manako mu e

bonanai waina-pomoto e eweya kayatagisi. [5] Ko apunu kudubai mosi baiyagisi yagisi ki ka
mu e bonanai wainapomoto babapomoto manako e kudeya wakapatagisi kaya-tagisi."
[6] Iyesu yona ki wagubu ko waigugu ki mibai mu naigida eba wainamupu.

Iyesu e ka Papa Sipi Kwayubatamiyau Apunai Bagi Kawaya

[7] Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri;
Papa sipi mu kwagara-maga ki katamurui ka nau. [8] Naiya mena, nau eba bausugubuwani
makeya, ki ka kuwa ragidai ropani kawaya bautagamawa kayatagamawa ko papa sipi
mu bonanamaga wainapamawa babapamawa. [9] Katamuru ka nau ki pokere iyapana
nima kwagara rabineya kaniyoto nau uburakani bamaneya baiyagisi ki ka e iya waunai
bananapoto manako kayayagisi bani igida yauda asusu kupono umuno. [10] Kuwa apunai ki
e ka kuwawagana ade wi nuniyana giriniyana pasuniyana ki nana baiyagisi ko nau ka iya
waunai wi negeyana ki nana bausugubuwani. Nau iya kororai wi eba negeyani ko iya mibai
bagi kawaya ki mena nau wi negeyani.
[11] Nau ka papa sipi wi naigida mena kwayubaniyana ki apunai ki pokere nau niya iyani
nene eba wainapakani ko wi iyaga nene wainapakani. Nau wi nene posugani ki mete
baganai. [12-13] Papa sipi mu mamamaga e ka papa sipi ki apunai ki pokere e papaiyoma
ki e naigida mena kwayubatamiyau. Ko e waitapiyau apunai ki e ka papa sipi ki naigida
eba kwayubatamiyau. Papa ki ka eba e nene ki pokere taku wasibena yawira baiyagisi ki
ka e kudu wakapa-yagisi papa ki kamaditamini kayayagisi manako papa ki daburipomoto
mubo mubo kayatagisi. [14] Ko nau ka papa sipi wi naigida mena kwayubaniyakani apunai.
Nau kataineya wiyo ade wi kataigau nau. [15] Nau Mamai nau nota kwarikwarisisiniyau ade
nau e nota kwarikwarisipakani ki maba ka nau wi mete inako nota kwarikwarisiniyakani.
Nau niya iyani nene eba wainapakani ko nau wi iyaga nene wainapakani. Nau wi nene
posugani ki mete baganai. [16] Nau papaniyoma sipi ka eba yewe mena idiwu ko nau tawana
tawana kayasugani mu kwanatamani manako mu kuduba nau bonanani wainapomoto nau
ewaneya kebomoto. Nau wata eyaka mena mu damutamani manako nau niya mena ika
uburoni mu kwayubatamoni.
[17] Nau Mamai God e nuwaiya po nau mibai ka nau naubo nuwaneya ka nau niya iyani
nau iyapananiyoma mu nene tarani. Ko ewa ka nau iyani ki ade yadani. [18] Nau Mamai
kasiyara tegebu ade ragiragi kawaya sidibu da nau naubo nuwaneya ki nau niya iyani wi
nene tarani ade ewa ade yadani. Ki pokere, iyapana nau asusu eba susinimoto poyo ko nau
naubo nuwaneya ki mu makeya makeya kwaetagisi."
[19] Iyesu inako wagubu ki pokere Diyu ragidai mu mubo mubo yona ki kawareya taga-
mawa. [20] Mu dai tagubu ke; "Kweya kairapu mosi e rabineya tondau ki pokere e babawena
wagau. Kamadamu, e bonanai ki nu gwede nana kawareya kawareya wainapamu."
[21] Ko dai tagubu ke; "Kweya kairapu mosi e rabineya tondibena maba ki ka e yona
bagi kawaya yau eba wagubena. Keyai berokoi iyapana yabumaga kenekenei inako eba
iyatapena.'

Diyu ragidai Iyesu tagararamupu

[22] Mara ki makeya ka Diyu ragidai natere kawaya Diyerusaremu rabineya mu poragam-
aga mo si tagamu 'Duna Pasumana Poragai' ki poragatagamawa idiwa. Ki ka nusuru marai.
[23] Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya Oragai Apunai Soromoni Wateya kaniyawa,
[24] manako Diyu ragidai ropani kawaya bautagubu e kwagara-mupu manako simupu, tagubu
ke; "Nu mara rowarowa kawaya kau yona matarau nuwagana wainapamana ki nawanai
idiweya ko kau yona matarau mo nu eba nidibi. Karako nuwagi da nu wainapamu; Nu Iya
Negeyana Apunai Keriso ki kau baganai bo?"
[25] Ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau wi ororeya mena nidibuwani ko wi nau eba
sumasiniyamu. Nau Mamai e kasiyarai pokaiya kwaesugakani ki wi naigida mena
emisinimpena ki ka wi nau sumasinimpena. [26] Ko wi ka eba nau papaniyoma sipi. Nau
bonanani ki wi eba wainapiyamu ade wi nau eba sumasiniyamu. [27] Nau papaniyoma sipi
mu ka nau bonanani wainapiyamu. Nau kataineya muyo ade mu kataimugu nau ki pokere

mu nau ewakumasiniyamu, [28] manako maramara idiwana kaiwana iyai ki nau mu tageyani.
Mu karako ade aita ewa eba popotagisi ade iyapana mo eba baiyagisi nau taorosiniyoto.
[29] Nau Mamai gwedegwede kuduba tegebu ki ka kawaya esida ki pokere iyapana mo eba
baiyagisi nau iyapananiyoma nau Mamai e idaiya taoropoto. [30] Nau Mamai ade nau nu ka
ewapuru eyaka mena."

[31] Iyesu yona ki wagawa ka Diyu ragidai mu nuwamaga pupuwena manako mu bowa
dai temupu e minimana po kwaetagamawa. [32] Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau
Mamai upi bagi kawaya ebo ebo tegebu ki nau wi bamagau kwaesugekeya emisinimawa
ko nau badidi maba paerepuwani da wi ki pokaiya karako nau bowa were susinimana po
kwaiwagamu?"

[33] Ko Diyu ragidai denai e simupu, tagubu ke; "Kau ka eba gwede bagi mo kwaenugeya
da nu ki denai kau nuniyamu ko kau Mamanuga God e si giripiyei ki gwawai ka nu karako
kau nuniyamu. Kau ka iyapana kaina ko kau ade nuwegei da kau ka God."

[34] Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi goraga rabineya ka oka mosi inako
wagau ke; 'Wi kuduba ka wi Mamaga God nau maba.' [35] Mamanuga God e okai tapu ki
kuduba mibai mena ki pokere iyapana takari kawaya e yonai ki wainapamawa ki ka e mu
ropani kawaya simaga 'God Nau Maba' tadebu. [36] Ko nau ka Mamanuga God e eya gubagai
mibai ki pokere wi gwede nana sidiyamu da nau e si giripakani? E ebo nau winesinibu
manako tonosinibu yewe wairau kawapuwani. [37] E nuwaiya badidi ki nau makeya makeya
kwae-sugakani da wi nau sumasinimana ki nana. Ko wi wainapiyamu da nau yona
badidi suwagakani ki ka eba e wagubu ki makeya makeya nau suwagakani ki ka eba nau
yonani suwagubuwani ki pokaiya nau sumasinimuri, [38] ko nau matakirani kwaesugakani
empumuri ki mena pokaiya nau sumasinimuri. Wi nau matakirani ki empumuri sumapu-
muri ki ka wi kataiwagi da nau Mamai ade nau nu ka ewapuru eyaka mena."

[39] Iyesu yona ki wagawa ka Diyu ragidai e wadamana dokodoko kwae-tagubu ko e mu
yabumaga minibu kwekwe wirawira kayawena.

[40] Iyesu ade wirawena kayawena awana Diyoudani papasi buridere apunu Diyoni naiya
iyapana siruwa-tamiyawa ki wateya bauwena tondawa, [41] manako iyapana ropani kawaya
e bameya bautagubu, tagubu ke; "Apunu Diyoni matakira kawaya mo eba kwaewena ko e
ubupu apunu yau nene badidi wagubu ki kuduba mibai kawaya." [42] Iyesu ika tondawa ka
iyapana ropani kawaya e sumamupu.

11

Apunu Yasarusi powena

[1] Mara ki makeya ka apunu mosi si ka Yasarusi sigirawena. Apunu ki e egapuiyoma ka
Meri yo Mata. Mu nateremaga ka Betani ki ka tawana Diyudiya rabineya. [2] (Ridi Meri e ka
awana otai bagi kawaya mo wadubu nu Kaiwawonuga Iyesu e kerareya kwebu wira manako
e ebo debai kumai pokaiya Iyesu kerarai surusurupupu ki ridai.)

[3] Apunu Yasarusi sigirawena ki pokere e egapuiyoma ubumpu Iyesu bibi tonomupu,
tagubu ke; "Kaiwawo-nuga, yona yau tonopemei ki kau wainapi; Kau waretagi nuwegei
apunai ki sigirawena." Mu bibi inako tonomupu.

[4] Iyesu yona ki wainapupu ka e wagubu ke; "Iyapana Mamanuga God e si tepapamana ki
nana ka apunu Yasarusi sigira yau wadubu. E sigirawena ko e eba poyagisi manako iyapana
nau Mamai God Gubagai nau sini mete tepapomoto."

[5] Iyesu ka ridi Meri yo Mata mu tatamaga Yasarusi mete kina mu nene ebotau
wainapiyawa, [6] ko e Yasarusi sigirawena sisiyai wainapupu ki ka e midi mena ragiwena
garugaru mu bamamugu eba kayawena ko mara apeya ika pa tondawa. [7] E mara apeya pa
tondawa da kamadubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Karako
ade wiraigamu tawana Diyudiya kaigamu." [8] E inako wagubu ka mu denai tagubu ke;
"Nidiyei Kabukabuwa Apunai, waunitau yewena ka Diyu ragidai kau bowa were nunimana
po ki nana ika kwaetagamawa ko kau karako mu bamamugu ade kaigamana ki nana
nuwegei?"

[9] Mu inako tagubu, ko Iyesu waigugu were denai wagubu ke; “Mara eyaka mena rabineya
ki ka madega posiwagau ade surau. Nu nawarau kaigamu ki ka nu madega taneya
yawata empamu ki pokere gwede mo nu eba pisipisiniyoto. [10] Ko kemorayagisi sisipu
umoroto duna pa mena kaigamu ki ka nu yawata eba empamu manako nu gwepamu bidara
yadamu.”
[11] Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; “Nu waretanuga Yasarusi
ukwarau ki pokere nau e wadana yabuyabu ki nana kayasugani.”
[12-13] E apunu Yasarusi mibi powena ki yonai wagubu ko mu eba wainamupu ko Yasarusi pa
ukwarawa wainamupu, ki pokere mu denai tagubu ke; “Kaiwawonuga, e pa oro kirau ki ka
baganai, e ukworono da ewa kiroto uburoto.” [14] Mu inako wainamupu babamupu ki pokere
Iyesu mu matarau tadebu, wagubu ke; “Apunu Yasarusi e ororeya mena powena. [15] Nau
wi nene wainapakani ki pokere nau mamama mete kwaesugakani. Nu naiya e bameya
kaigumpena ki ka wi nau maraitau sumasinimpena ko karako ka wi nau kawaya daganani
sumasinimuri. Ko kayo, kaigamu da empamu.”
[16] Iyesu inako wagubu manako apunu Tomasi si daikere ka Nasuruwa simupu ki ubupu
e kowaiyoma ki tadebu, wagubu ke; “Bananapamu kaigamu da iyapana e minimoto poyo
ki ka mu nu mete nunimoto popo ki baganai.”

Popai ragidai mu iyamaga kerarai ka Iyesu

[17] Mu kayatagubu kaiwa da bau-tagubu ka apunu Yasarusi powena ragu tampu mara
apeya apeya kewowena ki sisiyai Iyesu wainapupu. [18] Tawana Betani ka eba uwama ko
natere Diyerusaremu bameya, [19] ki pokere Diyu ragidai ropani kawaya ridi Mata yo Meri
mu tatamaga powena ki mu rabinamaga minimana kwarisi ki nana ika yadi bautagubu.
[20] Ridi Mata Iyesu yabadawa sisiyai wainapupu ka e kipu ubupu e nawanai kayawena
kaniyawa da yawatau bananapupu. Ko e yowai Meri ka tawau mena tondawa. [21] Ridi
Mata Iyesu bananapupu manako sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, kau yewe tondibena ki ka
nau inasi eba powagubena. [22] Ko nau kataineya da kau karako Mamanuga God bameya
genenuwagi ki kau gwede nene nuwegei ki e uburoto kau negeni.” Ridi Mata inako
wagubu.
[23] Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau inapugi powena ko e ade kiroto uburoto.”
[24] Ko Ridi Mata wagubu ke; “Nau kataineya; Mara kwauneya, popotagubu ragidai kuduba
ade iyatagisi kimoto ubumoto idiwono ki makeya ki ka e mete kiroto uburoto.”
[25] Ko Iyesu denai wagubu ke; “Popo-tagubu ragidai iyatagisi kimoto ubumoto mu
iyamaga kerarai ka nau ki pokere nau sumasiniyamu ragidai popotagisi ki ka mu ade
iyatagisi. [26] Wi nau sumasiniyoi idiwoi ki ka wi eba popoiwagi ko mara-mara idiwoi kaiwoi.
Nau yonani yau kau sumapiyei bo pa mena?”
[27] Iyesu ridi Mata inako sibu manako e denai wagubu ke; “Kaiwawoni, nau ororeya mena
kau sumanibuwani kewowena. Kau ka Mamanuga God e tononibu kawapi apunai ade nu
Iya Negeyana Apunai. Kau ka Mamanuga God e Gubagai yewe wairau tondana ki nana
Mamanuga God naiya mena gwaiyabawena ki makeya kau baunugibi.”

Iyesu yadi kipu

[28] Ridi Mata inako wagubu manako wirawena tawau kayawena e yowai Meri giyansu
mena sibu, wagubu ke; “Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai bauwena kau nene wagubu.”
[29] Ridi Meri yona ki wainapupu ka e garugaru mena kipu ubupu Iyesu bananapana diriwai
kayawena. [30] (Iyesu mu tawa-mugu eba bauwena ko ridi Mata e muguta bananapupu ki
wateya buri tondawa.)
[31] Diyu ragidai tawa rabineya Meri rabinai minimana kwarisi ki nana bautagubu idiwa ki
Meri inako garugaru mena bauwena kayawena emupu ki ka mu notamaga wagubu ke; “E
ka bani e inarai ononomupu wateya yadi kirana ki nana kayawena.” Mu inako nota-mupu
ki pokere mu garugaru mena kimpu ubumpu e eweya kayatagubu.

[32] Ridi Meri Iyesu empupu e bameya bauwena manako nuwasiyasiya nene e yabareya
kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu yadi kipu manako sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni,
kau yewe tondibena ki nau inasi eba powagubena.”
[33] Iyesu Meri yadi kirawa empupu ade Diyu ragidai mete bautagubu ki mu mete yadi
wadamawa emitapu ki ka e nuwaboyawena e rabinai makariwena manako manutapu,
wagubu ke; [34] “Yasarusi powena e kwakwarepui ki wi bani tamupu ki nau kabuwasini-
muri.”
“Kaiwawonuga, kau yabi emani.” [35] Mu inako tagubu manako Iyesu yadi kipu.
[36] Iyesu yadi kirawa emupu ka Diyu ragidai dai tagubu ke; “E ka e waretai Yasarusi e nene
wainapiyau ki pokere yadi kirau.” [37] Ko dai tagubu ke; “E ka apunu mosi e yabui kenekenei
iyapupu ko karako e eya waretai Yasarusi sigira-wena ki ka e badidi pokere garugaru mena
eba bauwena e iyapupu.” Mu inako tagubu.

Apunu Yasarusi powena, ko ade iyawena kipu ubupu

[38] Iyesu nuwaboya kawaya daganani ade wainapupu kanibu ononomupu wateya
bauwena manako ragu tamupu ki empupu. Iyapana bowa kawaya mosi ragu umuneya
minimpu bodampu ki pokere Iyesu mu tadebu, wagubu ke; [39] “Bowa yau weupumuri
kwenupu-muri.” E yona ki wagubu ka powena apunai ki e egarai Mata bauwena e
sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, e powena ka mara apeya apeya kewowena ki pokere e
kokowawena wainapakani.”
[40] Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Mata, nau ororeya mena nidibuwani ki kau notagi
gogawena bo? Nau sumasini ki kau Mamanuga God e kasiyarai bagi kawaya mo emani.”
[41] E inako wagubu ka iyapana bowa ki gwairimupu manako Iyesu ubupu e yabui
kunuma esida empupu e Mamai bameya parauwena, wagubu ke; “Mamai, nau rabinaneya
mena nidi-buwani ki kau ororeya mena wainapipi kewowena ki pokere nau karako
parauniyakani kawaya daganani kau bamageya. [42] Nau kataineya da kau maramara nau
nuwani notani empiyei ko iyapana yewe idiwu kau tonosinibi kawapuwani ki sumapamana
ki nana ka nau karako matarau kau parauniyakani yau kena.”
[43] E inako wagubu manako wira-wena e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Yasarusi,
nau suwagani wainapi; Kau kiri uburi yabi matarau baunuwagi.” [44] Iyesu yona ki wagawa
makeya ka powena apunai ki iyawena kipu ubupu yabadubu matarau bauwena. Ko mu e
idai kerarai kiyabui kuduba mete aukwara tenai pokaiya sikwamupu ki pokere e matarau
bauwagawa ka Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; “E idai kerarai ade e kiyabui gerowo mete
kina ki rikapumuri da e baiyagisi kayayagisi.” E inako wagubu.

Diyu ragidai Iyesu weki gwaiya minimana po wainapamawa
(Mateyu 26:1-5; Maki 14:1-2; Ruki 22:1-2)

[45] Diyu ragidai ropani kawaya Meri daiyoi bautagubu Iyesu badidi kwae-wena emupu
ki ka mu e sumamupu, [46] ko dai wiratagubu Parisi ragidai mu bamamugu kayatagubu
manako e kwaewena sisiyai kuduba mu tade-mupu. [47] Tademawa wainamupu ka Parisi
ragidai ade Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mete kina ubumpu kawakawai
ragidai mete ewapuru dibimupu manako tagubu ke; “Apunu yau e matakirai kawaya
kawaya kwaewagau ki pokere karako ka nu badidi kwaigamu? [48] Nu e kamadamu manako
e maramara inako kwaeyogono yarono ki ka iyapana kuduba e suma-pomoto manako
tawana Roumi ragidai mu piyaramuguma baitagisi Mamanuga God e Tawai ade nu nuga
tawananuga gwedegwedenuga mete kina ki kuduba giripomoto pasumoto.”
[49] Karako mu paunamugu ka apunu mosi si ka Kaipasi ika tondawa. Kwamura ki rabineya
ka e Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga tondawa ki pokere e
ubupu e kowaiyoma ki tadebu, wagubu ke; “Wi ka nota mo wainapiyamu bo wi kuduba
notababa wadamu? [50] Nau suwagani wainapumuri; Nu kuduba popoigamu ki ka eba
baganai ko iyapana mosi nu kuduba nene poyagisi ki ka bagi kawaya.” [51] Kwamura ki
rabineya ka apunu Kaipasi Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga
tondawa ki pokere e yona ki wagubu. Ko ki ka eba e ebo nuwaiya wainapupu wagubu ko
Mamanuga God e kabuwapupu da Iyesu Diyu ragidai mu pokamugere powagana ki nana

manako e ubupu yona ki wagubu. [52] Ko Iyesu e ka eba Diyu ragidai mu nene mena poyagisi
ko Mamanuga God e iyapana-iyoma kuduba tawana tawana idiwei ki dibiniyana da nu
rabinanuga eyaka-menawagana ki nana ka e poyagisi.
[53] Mara ki makeya ka Diyu ragidai mu kawakawaimuguma Iyesu wada-mana ki nana ki
kerarai birikamupu manako e minimana po yanuwei tagamawa, [54] ki pokere Iyesu tawana
Diyudiya rabineya matarau eba umawa ko e weki gwaiya iyapana eba idiwu tawanai
ki deneya kayawena umawa da natere mo si ka Eparimi bauwena manako e tadeyau
kabukabuwa ragidai mete ika idiwa.
[55] Diyu ragidai mu poragamaga kawaya si 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai'
tagamu ki rogobiwena ki pokere iyapana ropani kawaya mu mubo mubo tawanamaga
kamadumpu mu idamaga kerapumaga rikapamana manako ewa poraga ki kupamana
ki nana natere Diyerusaremu kayatagubu. [56] Ika bautagubu ka mu Mamanuga God e
Tawai rabineya Iyesu nene yabu tamawa mu mubo deni deni umana misimisi were
manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Wi badidi wainapiyamu; E poraga yau kawareya
baiyagisi bo pa mena?." [57] Mu inako tagamawa mibai ka Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade Parisi ragidai mete kina iyapana ragiragi kawaya tademupu,
tagubu ke; "Wi apunu Iyesu tawa bani empiyamu ki wi nu nidimuri da nu e yadamu."

12

Ridi mosi ripa otai wadubu Iyesu kerareya kwebu wira
(Mateyu 26:6-13; Maki 14:3-9)

[1] 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ka mara ida daikere kewowena daikere eyaka
mena yabaranugu makeya, ko karako ka Iyesu natere Betani apunu Yasarusi powena ko
ade iyawena ki e tawaiya ade bauwena.
[2] Mu Iyesu nene bani teyampu manako e apunu Yasarusi mete ika bani kupamana wateya
idiwa. Ko ridi Mata bani wara-piyawa mu tageyawa.
[3] Ki makeya ka ridi Mata e yowai Meri ubupu ripa otai aurai bagi kawaya mo si ka 'nada'
ki denai mete kawaya daganani karakara maba mo rabineya minibu ki wadubu bauwena.
E kanibu Iyesu e kerarai kawareya ripa otai ki kwebu wira manako ewa e ebo debai kumai
rowarowa kawaya ki pokaiya Iyesu kerarai surusurupupu manako ripa otai aurai bagi
kawaya ki aurai tawa rabineya posiwena.
[4-6] Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi si ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto ridi
ki badidi kwaewena empupu ki ka e wagubu ke; "Ridi yau badidi pokere awana bagi kawaya
ki pa kwebu wira? E wadubena manako iyapana dai gimarampena da e denai kawaya
daganani bowa madai 300 kwaitana kwempena ki e wadubena iyapana gwedegwedemaga
pa mena imagei ragidai ki tagebena." Apunu Diyudiyasi e ka Iyesu e yogoi wagana
apunai. E yona ki wagubu ki ka e eba iyapana gwedegwedemaga pa mena ragidai mu
nuwaboyamaga wainapupu ki pokere wagubu ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai
mete kina mu bowamaga madai sini kororai ki e bameya tondawa ki pokere e bowa madai
ki dai mete kuwawagana waina-piyawa.
[7] Ko Iyesu apunu Diyudiyasi sibu, wagubu ke; "Kau gwede nana ridi yau siyei siyasiya?
Kamadi. Nau posugubena ki ka e ripa otai bagi kawaya yau pokaiya nau kwakwarepuni
monaga-pena, ko e karako nau marani rogobi-wagau ki makeya bauwena nau monaga-
sinibu. [8] Gwedegwede pa mena ragidai ki mu ka maramara wi mete yewe idiwoi da wi mu
waitatamiyoi. Ko nau marani rogobiwena da nau wi mete eba idiwomu."

Diyu ragidai apunu Yasarusi mete minimana po wainamupu

[9] Diyu ragidai ropani kawaya Iyesu natere Betani bauwena ki sisiyai waina-mupu ki ka
mu e diriwai ika bautagubu. Mu eba Iyesu mena empamana ki nana bautagubu ko apunu
Yasarusi powena ade iyawena ki sisiyai mu wainamupu ki pokere mu e mete empamana
ki nana bautagubu. [10-11] Mu Yasarusi iyawena ki matakirai mu yabumugere emupu ka
mu Iyesu sumamupu ko mu muga kawakawaimuguma naiya sumatamawa ragidai ki

mu kamaditampu ki pokere kawakawai ragidai ki mu rabinamaga berokowena manako gwawai apunu Yasarusi mete minimana po waina-mupu.

Iyapana Iyesu mu kaiwawomaga simupu
(Mateyu 21:1-11; Maki 11:1-11; Ruki 19:28-40)

12 Nawaru puruwena ka iyapana ropani kawaya ika 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kawareya bau-tagubu ki Iyesu ika natere Diyerusaremu yabadawa sisiyai wainamupu. 13 Waina-pamawa ka mu notowiya kwarai dai temupu manako e banana-pamana nawanai kayatagubu. Mu ewapuru mena mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke;
"Kaiwa kaiwa! Nu karako Mamanuga God e si tepapemei.
Kau ka nu Isiraero ragidai nu Kaiwawonuga kawaya karako Mamanuga God e kasiyarai pokaiya nu nene baunugibi.
Mamanuga God kau karako wadiniyoto bagi."
14 Iyapana inako tagamawa manako Iyesu papa 'donki' munai mo empupu wadubu kawareya tondubu yabadawa. Mamanuga God e okai mosi Iyesu nene inako wagubu ke;
15 'Natere Saiyoni ragidai, wi kudu eba wainapiyoi. Wi Kaiwawoga papa 'donki' munai mosi kawareya baiyagisi empumuri.'
16 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai eba kataimugu da oka ki ka Iyesu e yonai. Ko e powena ade iya-wena kipu ubupu Mamanuga God e taneya posiwena tondawa eweya ki ka mu notamaga paparawena da mu Mamanuga God e okai Iyesu nene inako wagubu ki mibai kuduba wainamupu. Iyapana badidi makeya makeya e nene kwaetagubu ki mu mete wainamupu.
17 Iyapana ropani kawaya apunu Yasarusi powena ko Iyesu kasiyarai pokaiya ade iyawena kipu ubupu matarau emupu ragidai ki mu kaya-tagubu sisiya ki mu kowamuguma tademawa iwa, 18 ki pokere iyapana ropani kawaya matakira ki sisiyai wainamupu karako Iyesu bameya bautagubu. 19 Ko Parisi ragidai iyapana ropani kawaya Iyesu diriwai inako kwaetagamawa emitampu ki ka mu nuwarorotagubu, tagubu ke; "Emita-muri, nu eba kasiyaraigemei ko iyapana kuduba karako apunu ki sumapiyamu e eweya mena kayatagamu."

Tawana kwaiyanai ragidai Iyesu kwaenemupu

20 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kawareya ka iyapana kwaiyanai yona Guriki tagamu ragidai dai Mamanuga God e si tepapamana ki nana ika mete bautagubu. 21 Bautagubu manako kaimpu natere Betaida tawana Gariri rabineya mu apunumaga mosi si ka Piripo simupu, tagubu ke; "Kabai, nu nuwanugu ka Iyesu empamu."
22 Apunu Piripo yona ki wainapupu ka e kayawena e waretai Enduru sibu manako mu apeya kayatagubu Iyesu simupu. 23 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; "Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau sini tepapamana marai karako bauwena yau kena. 24 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Nu momai mosi umamu ki ka e eya ropayagisi puwayagisi ko mibai waunai miniyoto daburi. Ko momai ki tawau mena tondono ki ka e mibai eba kiroto ade mibai waunai mete eba miniyoto daburi. 25 Ki kwaitana, iyapana nima e ebo mena iyai nene wainapiyau ki ka e eya iyai aita ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima yewe wairau ki iyai nene eba notapiyau ko ewa iyai ki nene mena notapiyau ki ka e maramara tondana kaniyana ki iyai ewa yadini. 26 Iyapana nima nuwaiya ka nau upini kwaeyagisi ki ka e yabadini nau ewaneya uburoto manako nau bani kayasugani tondoni tawanai ki ka e mete ika baiyagisi manako nau mete ewapuru ika idiwomu. Iyapana nima inako kwae-yagisi ki e si ka nau Mamai God empoto tepapoto."

Iyesu powagana sisiyai wagubu

27 Iyesu ade wagubu ke; "Karako nau nuwaboya wainapakani ko nau badidi suwagani; 'Mamai, bita kawaya nau karako bananapani ki kau surupi bo?' Ae pa mena, nau inako eba suwagani mibai ka nau bita kawaya yau wadana ki nana bausugubuwani. 28 Ki pokere Mamai, kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi da kau sigi nau pokanere kawayayagisi."

Iyesu yona ki wagawa makeya ka bonana mosi kunumau inako wagubu ke; “Iyapana nau sini tepapamana ki nana ki nau ororeya mena kwaesugu-buwani ade ewa mete kwaesugani.”
[29] Iyapana ropani kawaya ika ubumawa bonana ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Ki ka bani gaiya wagau.” Ko ade dai tagubu ke; “Ae, ki ka eba gaiya ko ki ka bani aneya mosi kunumau e nene wagubu.”
[30] Iyapana inako tagamawa ko Iyesu wagubu ke; “Bonana wainamupu ki wi nene bauwena ko eba nau nene bau-wena. [31] Nau Mamai God iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau e idai gurai wi naurigau ugwadana ragiragi ki marai karako bauwena yau kena. Nau Mamai uburana waira yau notai ki kerarai apunai wadana kwenupana ki marai bauwena. [32] Iyapana nau susinimoto poyo ade nau bagisinimoto makeya ki ka nau iyapana kuduba tetamani da mu nau bamaneya baitagisi.” [33] Iyesu inako wagubu ki ka e badidi maba powagana ki sisiyai wagubu.
[34] Ko iyapana denai tagubu ke; “Mamanuga God e gorai oragai apunai Mosisi kwebu ki wagau da nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki e eba poyagisi ko maramara tondono kaniyono. Nu wainapemei da nu Iya Negeyana Apunai ki kau baganai ko kau badidi pokere nuwegei da mu kau nunimana poyo ade kau baginimana ki nana nuwegei. Kau ka Kunumau Kawapi Apunai baganai bo?”
[35] Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Tanai Apunai mara eba rowarowa wi mete yewe idiwoi ki pokere e taneya iwoi kwaenda sisipu baiyagisi wi bodaniyoto. Iyapana nima sisipu umau ki ka e tawana eba empiyau ko pa asusu umau. [36] Ko Tanai Apunai karako wi bamagau tondau ki pokere wi e suma-piyoi ki ka wi e munuiyoma idiwoi.”

Diyu ragidai Iyesu eba sumamupu

Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e kayawena e ebo mena wekewena. [37] E naiya iyapana yabumugu matakira ropani kawaya kwaewagawa empamawa ko mu e eba sumapamawa.
[38] Takari kawaya ka oragai apunai Aisaiya iyapana ki mu sisiyamaga oka pokaiya inako tapu, wagubu ke;
‘Kaiwawonuga, kau yonagi iwagibi ki mu eba sumamupu.
Kau kasiyaragi ki mu matarau mete emupu ko mu denai kau eba sumanimpu.’
[39] Iyapana Iyesu eba sumamupu mibai ka oragai apunai Aisaiya ade wagubu ke;
[40] ‘Mamanuga God mu yabumaga kenepupu ade mu notamaga gogapupu ki pokere mu mibai eba bananamupu. E wagubu ke; Mu nau bamaneya bautagumpena ki ka nau mu iyatapena ko mu nau bamaneya eba bautagubu.’
[41] Oragai apunai Aisaiya oka ki tapu mibai ka e takari kawaya Iyesu bau-wagana ki tanai empupu were wagubu.
[42] Iyapana kawakawai dai Iyesu sumamupu ko mu e sumamupu ki sisiyai mu matarau eba tagubu mibai ka mu Parisi ragidai mu kudumugu mete wainamupu. Parisi ragidai mu kasiyara-maga ka iyapana simaga guriguri tawai rabineya surupamana ki nana, [43] ki pokere iyapana kawakawai ki mu notamaga wagubu ke; ‘Nu Iyesu sisiyai iwagamu ki ka Parisi ragidai ubumoto nu sinuga guriguri tawai rabineya surupomoto siwakekenimoto.’ Mu inako notapamawa mibai ka mu eba nuwa-mugu iyapana mu simaga giripomoto. Mu nuwamugu iyapana mu weremaga tagamana ki nene mena wainapamawa ko Mamanuga God uburana mu were-maga wagana ki nene mu eba waina-pamawa.

Iyesu yonai ka aita ewa nu ugwadiniyoto ragiragi

[44] Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya iyapana tadebu, wagubu ke; “Nima nau sumasiniyau ki ka e eba nau mena sumasiniyau ko nau Tonosinibu Apunai e mete sumapiyau. [45] Iyapana nima nau emisiniyau ki ka e nau Tonosinibu Apunai e mete empiyau.
[46] Nau Tanai Apunai yewe wairau kawapuwani manako iyapana nima nau sumasiniyono ki ka e sisipu rabineya eba umono. [47] Iyapana nima nau yonani wainapiyau ko makeya makeya eba kwaewagau ki ka eba nau uburani nau idani gurai e naureya ugwadani ragiragi. Nau eba ki nene bausugubuwani. Nau ka iyapana wi iya negeyana ki nana bausugubuwani.

[48] Iyapana nima nau tagararasiniyau bo nau yonani eba wadau ki ka eba nau uburani
nau idani gurai e naureya ugwadani ragiragi. Pa mena. Aita ewa, mara kwauneya, ka
nau yonani suwagubuwani wainapupu ko kwenupupu ki yonai ka uburoto e naureya
ugwadiniyoto ragiragi. [49] Nau yona mibai wi nidiyakani yau kena; Nau ka eba nau naubo
kasiyarani pokaiya suwagubuwani ko nau Mamai Tonosinibu Apunai badidi sidibu ki mena
nau makeya makeya wi nidi-buwani. [50] Nau kataineya da iyapana e yonai sumapomoto
ade yadini ki mu ka maramara idiwana kaiwana ki iyai mete yadini. Ki pokere, nau
badidi nidiyakani ki nau eba asusu nidiyakani ko nau Mamai badidi wi nidiyana wagubu
ki makeya makeya nau wi nidiyakani." Iyesu inako wagubu.

13

Iyesu ubupu e kowakowaiyoma mu kerapumaga siruwapupu

[1-3] Marawani ki ka 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kupei kupetagamana marai
ko karako kemora nene ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete bani dai kupamawa
idiwa. Berokoi Apunai Seitani e ka ororeya mena apunu Saimoni e gubagai si ka Diyudiyasi
si daikere ka Isikariyoto e rabinai wira-pupu da e Iyesu yogoi wagana ki nana wainapiyawa.
Iyesu kataiya da e naiya e Mamai bameya tondawa ade e mete kataiya da e waira yau
kamadana e Mamai bameya ade kayawagana ki marai rogobiwena. E mete kataiya da e
eya Mamai e kasiyarai kuduba ki e kwebu wadubu kewowena.

Iyesu e kerareya mena e kowakowai-yoma nene maramara nota kwarikwarisi-tamiyawa
tondawa yabadawa da karako e mu kamaditamana marai rogobiwena ki ka e mu inako
mete nota kwari-kwarisitamiyawa. [4] Mu kupetagamawa idiwa ki makeya ka e mu
paunamugu kipu ubupu e midi tatamai rikapupu ade surusuru mo wadubu e naureya
umapu, [5] awana wadubu kabuma mo rabineya kwebu wira manako e kanibu e tadeyau
kabukabuwa ragidai eyaka eyaka mu kerapumaga bigi siruwapiyawa. E bigi siruwapupu
kewowena ka e surusuru e naureya umapu ki pokaiya mu kerapu-maga ki surusurupiyawa.
[6] E inako siruwatamiyawa yabadawa da apunu Pita bameya bauwena ki ka Pita e notai
babawena Iyesu sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, nau kerarani bigi ki kau eba siruwapi."

[7] Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Nau kwaesugakani ki kau karako eba kataigeya ko
ewa were ki kau mibai ki katainuwagi."

[8] Ko apunu Pita ade wagubu bodaboda, wagubu ke; "Kau ka nau Kaiwawoni kawaya ki
pokere nau kerarani bigi ki kau eba siruwapi."

Apunu Pita inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau kau keraragi bigi eba
siruwapani ki nau kau mete eba eyaka mena."

[9] Apunu Saimoni si daikere ka Pita yona ki wainapupu ka e wagubu ke; "Kaiwawoni, kau
eba nau kerarani bigi mena siruwapi ko nau idani yo nau debani ki mete siruwapi."

[10] Ko Iyesu wagubu ke; "Iyapana nima awanau siruwawena ki e midi ka kuduba tanai
kawaya ko e kerarai mena dogiyapiyau. Wi kuduba ka tanai mena ko wi paunagau apunu
mo eyaka mena ka bigibigi." [11] (E yogoi wagana apunai ka nima ki Iyesu e kataiya ki pokere
e wagubu ke; 'Wi paunagau apunu mo eyaka mena ka bigibigi'.)

[12] Iyesu mu kerapumaga bigi siruwa-piyawa da kamadubu, e midi tatamai ade wadubu
umapu manako wirawena kanibu e wateya ade tondubu. Tondubu manako mu tadebu,
wagubu ke; "Nau karako wi bamagau badidi kwaesugu-buwani ki mibai wi wainamupu
bo pa mena? [13] Nau ka wi Nidiyakani Kabukabuwa Apunai sidiyamu ade wi Kaiwawoga
sidiyamu ki ka wi mibai iwagamu. [14] Ki pokere, nau wi Kaiwawoga ade wi Nidiyakani
Kabukabuwa Apunai wi kerapuga bigi siruwapuwani ki ka wi mete kina deni deni
inako waita kasiyaraiwogoi idiwoi. [15] Nau keyakeyai yau kwaesugubuwani ki mibai ka
wi keyakeyai ki empamana manako makeya makeya kwaigamana iwana ki nana nau
kabuwanibuwani. [16] Nau yona mibai wi nidiyani wainapu-muri; Bigabiga ragidai ki mu
eba ubumoto mu kawakawaimuguma raurutamini, ade bibi kayatagubu ragidai ki mu eba
ubumoto mu tonotampu ragidai ki raurutamini. [17] Wi nau nidibuwani yau makeya makeya
kwaiwogoi ki ka wi mibi mamamai mete idiwoi."

[18] Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Nau ka eba wi kuduba nene suwagubuwani.
Nau winenibuwani ragidai wi kuduba nau kataineya. Mamanuga God e okai naiya tapu
inako wagubu ke; ‘Apunu ki nau mete ewapuru kupeigibi apunai ki e nau tagararasinibu
manako nau yogoni wagubu’. Oka ki mibai karako waunitau matarayagisi empumuri.
[19] Nau yona yau karako wi nidiyakani da wi mibai aita ewa wenayagisi empumuri ki ka
wi kataiwagi da Kunumau Kawapuwani Apunai ka nau yau kena. [20] Nau yona mibai wi
nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau tonopana apunai ki e diriwai kwaeyagisi ki ka
e nau diriwani mete kwaeyagisi. Ade iyapana nima nau diriwani kwaeyagisi ki ka e nau
Tonosinibu Apunai ki e diriwai mete kwaeyagisi.”

Iyesu e yogoi wagana apunai
(Mateyu 26:20-25; Maki 14:17-21; Ruki 22:21-23)

[21] Iyesu yona ki wagubu eweya ka e rabinai makariwena nuwaboya waina-pupu manako
yona matarau mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Wi
paunagau ka apunu mosi nau yogoni yagisi.”
[22] E tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu babatagubu mu mubo mubo
empepe kasiwara-tagubu, tagubu ke; “E ka nima nene wagau?” [23] Iyesu madaneya ka e
tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki e nuwaiya po apunai ki ika tondawa, [24] manako apunu
Saimoni si daikere ka Pita apunu ki yabu gedegedepupu sibu, wagubu ke; “Kau manupi; E
nima nene wagau?”
[25] Apunu ki riyawena Iyesu madaneya kanibu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, kau yogogi
wagana apunai ka nima?”
[26] Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau karako yawi yau kawareya bani yadani kupani
daikere kweyani ki apunai ka nau yogoni yagisi.” E inako wagubu manako bani mosi
wadubu pikapana ki nana awana mo rabineya kaupupu manako wirawena apunu Saimoni
Isikariyoto e gubagai si ka Diyudiyasi kwebu. [27] Apunu Diyudiyasi bani ki wadubu makeya
ka Berokoi Apunai Seitani e rabineya supu manako Iyesu e sibu, wagubu ke; “Kau badidi
kwaenugana wainapiyei ki kau garugaru mena kwaenuwagi.” [28] E tadeyau kabukabuwa
ragidai kuduba mete ika kupetagamawa idiwa yona ki waina-mupu ka mu notamaga
babawena. [29] Apunu Diyudiyasi e ka mu bowamaga madai ki sini kororai kwayubapiyawa
apunai ki pokere Iyesu apunu Diyudiyasi yona ki sibu ki ka mu notamaga wagubu da e
Diyudiyasi kayawagana poraga bani dai gimarapana bo gwedegwede imagei ragidai bowa
madai dai tageyana ki nana sibu. [30] Ko apunu Diyudiyasi bani ki wadubu manako garugaru
mena kipu ubupu kemora ki rabineya tawa ki kamadubu kayawena.

Iyesu mu gora waunai tagebu

[31] Apunu Diyudiyasi bauwena kayawena eweya ka Iyesu ubupu e kowakowaiyoma
tadebu, wagubu ke; “Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau sini karako kawayayagisi.
Nau badidi kwaesugani ki pokaiya ka nau Mamai e si mete kawayayagisi. [32] E Gubagai
nau badidi kwaesugani ki pokaiya ka nau Mamai e si kawayayagisi, ade nau Mamai badidi
kwaeyagisi ki pokaiya ka nau sini garugaru mena mete kawayayagisi. [33] Mununiyoma, nau
suwagani wainapumuri; Nau mara eba rowarowa kawaya wi mete yewe idiwomu. Nau
Diyu ragidai naiya tadebuwani ki maba nau karako wi mete nidiyakani yau kena; Nau
karako kayasugana tawanai ki wi eba kaiwagi. [34] Nau gora waunai mosi wi negeyakani yau
kena; Wi denideni kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi. Nau wi nota kwarikwarisiniyekeya
ki maba wi kowaguma mete inako nota kwari-kwarisitamiyoi. [35] Wi inako kwaiwogoi
idiwoi ki ka iyapana kuduba wi eminimoto manako kataitagisi da wi ka mibai nau yonani
wainapiyamu kwaiwagamu idiwu ragidai.”
[36] Iyesu inako wagubu manako apunu Saimoni si daikere ka Pita denai e manupupu,
wagubu ke; “Kaiwawoni, kau tawana bani kayanugana nuwegei?”

Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau kayasugana tawanai ki kau karako nau mete eba
kaigamu ko ewa marai mosi ki kau nau bamaneya ika baunuwagi.”

[37] Ko apunu Pita e ade manupupu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nau badidi pokere karako kau
ewageya eba kayasugani? Kau ponuwagi ki ka nau kau nene mete posugani ka baganai.”
[38] Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau mibai nau nene ponuwagi bo? Nau nidiyani
wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwagi bodaboda da kau eba
kataigeya nau. Kau inako nuwogowa bodaboda manako ki eweya ka kokoroku yagisi
nawaru puruyagisi.”

14

Iyesu pokaiya ka nu Mamanuga God bameya kaigamu

[1] Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade tadebu, wagubu ke; “Wi notaga eba koyogono
kudu eba wainapiyoi. Nau Mamai God e mena sumapiyoi ade nau mete sumasiniyoi. [2] Nau
Mamai e tawai rabineya ka wata ropani kawaya uburau. Ki pokere yewe idiwoi mibai ka
nau kayasugani wi wataga yamanapani. Nau wi wataga ki eba yamanapena maba ki ka
nau yona yau matarau wi eba nidibena. [3] Nau wi wataga yamanapani kewoyagisi ki ka nau
ewa ade wirasugani bausugani manako nau wi teniyani da nau yo wi ewapuru kaigamu
nau tondana tawanai ki ika ewapuru idiwomu. [4] Tawana nau kayasugani ki yawatai ki wi
kataigau.”
[5] Iyesu inako wagubu ko apunu Tomasi babawena denai e sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni,
kau tawana bani kayanugei ki nu eba katainugu ki pokere nu tawana ki yawatai badidi
maba empamu manako ika baigamu?”
[6] Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau ka Yawata, nau ka Yona Mibai ade nau ka wi
Iya Negeyana ki Apunai. Iyapana nima nuwaiya nau Mamai God e bameya kayawagana
wainapiyau ki ka e yabiri nau bamaneya baiyagisi manako nau sini pokaiya ka e nau Mamai
bameya kayayagisi. Nau Mamai bameya kaiwagamana yawatai kudubai mo pa mena. [7] Wi
nau naigida mena kataisinimuri ki ka wi nau Mamai e mete kataiwagi. Wi nau emisinimpu
kewowena ki pokere nau Mamai ki e wi mete emupu kewowena. Nau Mamai ki e wi
kataigau.”
[8] Iyesu inako wagubu ko apunu Piripo denai wagubu ke; “Kaiwawoni, nu nuwanugu ka
kau Mamagi nu kabuwaniyo da nu e empamu.”
[9] Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Piripo, nau mara rowarowa kawaya wi mete yewe
idiweya ko kau eba kataigeya nau bo? Iyapana nima nau emisiniyau ki ka e nau Mamai
mete empiyau. Ko kau gwede nana nau Mamai wi kabuwaniyana ki nana nuwegei?
[10] Nau ka nau Mamai mete ewapuru eyaka mena ade e ka nau mete ewapuru eyaka mena.
Nau yona suwa-gakani ki kau sumapiyei bo pa mena?” Iyesu apunu Piripo inako sibu
manako ade wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba emitapu tadebu, wagubu
ke; “Nau yona yau nidibuwani ki ka eba nau naubo kasiyarani pokaiya wi nidibuwani. Nau
ade nau Mamai ki nu ka ewapuru eyaka mena ki pokere e ebo kasiyarai pokaiya badidi
kwae-wagau nau kabuwasiniyau ki mena nau makeya makeya kwaesugakani manako wi
kabuwaniyakani. [11] Nau ade nau Mamai nu ka ewapuru eyaka mena yonai nidibuwani ki
wi naigida mena wainapumuri sumapumuri. Ko wi nau yonani suwagubuwani ki eba
sumapu-muri ki ka wi nau matakirani nau Mamai e kasiyarai pokaiya kwae-sugekeya
emisinimawa ki sumapumuri. [12] Nau yona mibai wi nidiyakani yau kena; Iyapana nima nau
sumasiniyoto ki ka nau badidi kwaesugekeya ki maba e mete kwaeyagisi. Ko eba ki mena.
Nau ka aita ewa nau Mamai bameya kayasugani ki pokere nau badidi maba kwaesugekeya
ki ka maraitau erida ko nau sumasiniyau apunai badidi maba kwaeyagisi ki ka kawaya
esida. [13] Wi gwede mosi nene nau sini pokaiya geneiwagi ki nau kwaesugani manako nau
Mamai e si nau pokanere kawaya-yagisi. [14] Wi gwede mosi nau sini pokaiya geneiwagi ki
kuduba nau kwaesugani.”

Iyesu uburoto Mamanuga God e eya Keyai tonopoto

[15] Wi nau nene notapiyoi idiwoi ki ka wi nau gorani nidibuwani ki makeya makeya
kwaiwogoi, [16-17] manako nau Mamai siyani da e wi Waitaga mosi wi nene tonopoto. Wi
Waitaga ki kena ka nau Mamai e eya Keyai Mibai Bagi Kawaya maramara wi mete idiwana

kaiwana ki nana baiyagisi. Iyapana nau Mamai mete tagararaniyamu ragidai ki ka e Keyai
Mibai Bagi Kawaya ki mu eba yadini mibai ka mu e eba em-pomoto ade e eba kataitagisi.
Ko wi e kataipumuri mibai ka e wi rabinagau maramara tondono kaniyono."
[18] "Nau deni mena wi eba kamadini-yani kayasugani ko nau ewa marai mosi ade
wirasugani wi bamagau bausugani. [19] Mara eba rowarowa yabaranugu ki ka iyapana nau
Mamai mete tagarara-niyamu ragidai nau ewa mo eba emisinimoto. Ko wi nau ade
emisini-muri. Nau iyaiya tondoni ki pokere wi mete inako iyaiya idiwoi. [20] Mara ki baiyagisi
makeya ki ka wi kataiwagi da nau Mamai mete ewapuru eyaka mena idiwei ki maba wi nau
mete ewapuru eyaka mena idiwomu ade nau wi mete ewapuru eyaka mena idiwomu.
[21] Iyapana nima nau gorani tapuwani ki makeya makeya kwaewagau ki ka e nau nota
kwarikwarisisiniyau. E nau nota kwarikwarisisiniyono tondono ki ka nau Mamai e mete
inako nota kwarikwarisipono tondono ade nau e mete notaponi e bameya bausugoni."
[22] Iyesu inako wagubu manako Apunu Diyudiyasi (e ka eba Diyudiyasi Isikariyoto ko
apunu Diyudiyasi kudubai mosi) ki e ubupu denai wagubu ke; "Kaiwawoni, kau gwede
nana nu mena bamanugu baunugana nuwegei ko kau tagararaniyamu ragidai ka badidi
pokere pa mena?"
[23] Apunu Diyudiyasi inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Iyapana nima
nau nota kwarikwarisi-siniyau ki ka nau gorani tapuwani ki e makeya makeya mete
kwaeyogono manako nau Mamai notai e bameya yodono ade nau mete ewapuru e bameya
baigamu idiwomu. [24] Ko iyapana nima nau eba nota kwarikwarisisiniyau ki ka nau gorani
tapuwani ki e mete eba wadau. Nau yona yau nidiyakani ki ka eba nau naubo yonani ko ki
ka nau Mamai Tonosinibu Apunai ki e yonai.
[25] Nau karako wi mete yewe ewapuru idiwei ki pokere nau yona yau karako matarau wi
nidiyakani, [26] ko nau wi kamadiniyani kayasugani eweya ki ka nau Mamai God uburoto
wi Waitaga mosi ki ka e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki nau sini pokaiya wi nene
tonopoto manako e uburoto gwedegwede kuduba wi kabuwaniyoto. Nau yona kuduba
naiya nidibuwani ko wi notaga gogawena ki e wi notaga ade yadini papara manako wi nau
yonani ki kuduba wainapumuri.
[27] Nau nuwabagi wi bamagau tarakani. Nuwabagi ki nau niya rabina-neya tondau ki nau
wi negeyakani. Iyapana nau tagararasiniyamu ragidai ki mu ka nuwabagi ki maba mo
eba wainapomoto wi negeni. Ki pokere, wi notaga eba koyogono kudu eba wainapiyoi.
[28] Nau wi kamadiniyana kayasugana ade ewa mete wirasugana bausugana ki yonai nau
ororeya mena wi nidibuwani kewowena. Wi nau yonani ki naigida mena sumampena
nota kwarikwarisisinimpena ki ka nau Mamai bameya ade kayasugana yonai nidibuwani
ki mibai wi wainampena ade nau mamamani mete kwaigumpena mibai ka nau Mamai e
ka kawaya esida ko nau ka e kobaiya. [29] Ko ewa badidi wenawagana yonai nidibuwani ki
mibai aita ewa wenayagisi empumuri ki ka wi nau sumasinimuri.
[30] Waira yau wadubu apunai Seitani yabadau ki pokere nau yona rowarowa kawaya wi
mete yewe eba iwogomu. E kasiyarai mo nau bamaneya pa mena, [31] ko iyapana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau mu naigida mena kataigamana ki nana da nau
nuwani notani nau Mamai bameya tondau ki pokere nau Mamai badidi wagubu ki makeya
makeya nau karako kwaesugani. Ki pokere, tawa yau kamadamu kaigamu."

15

Nu Iyanuga Kerarai Apunai ka Iyesu

[1] Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai waigugu were ade tadebu, wagubu ke; "Nau ka
ripa 'waeni' ko nau Mamai e ka ripa ki kwayubapiyau apunai. [2] Nau ragini mibai eba kiroto
ki ka nau Mamai nau ragini ki purupoto isiyapoto. Ko nau ragini mibai kiroto ki ka e nau
ragini ki meyoto warapoto taniyagisi manako mibai kawaya daganani ewa kiroto. [3] Ko
wiyo, nau yonani nidibuwani ki pokaiya ka wi nuwaga notaga ororeya mena taniwena.
[4] Wi nau mete ewapuru eyaka mena idiwoi ki ka ade nau wi mete ewapuru eyaka mena
idiwomu. Ripa ragai mosi naureya kaiyarayagisi ki ka e mibai eba kiroto. Ko ragai ki ripa

naureya tondono ki ka e mibai kiroto. Ki maba, wi wibo mena idiwoi ki ka wi mibiga eba
kiroto. Ko wi nau naurineya idiwoi ki ka wi mibiga kiroto."
[5] Iyesu inako wagubu ade wagubu ke; "Ripa eya ka nau ko wi ka nau ragi-niyoma. Iyapana
nima nau naurineya nau mete eyaka mena idiwomu ade nau e mete eyaka mena idiwomu
ki ka e mibai kawaya daganani kiroto. Ko wi nau kamadisinimuri nau naurineya eba idiwoi
ki ka wi wibo kasiyaraga pokaiya gwede mo kwaiwagi ki mibai eba wenapoto. [6] Iyapana
nima nau mete ewapuru eyaka mena eba idiwomu ki apunai bo ridai ka ripa ragai gwiya-
mupu surawena ki maba surayagisi manako ewa tepomoto mata pasumoto. [7] Wi nau
mete ewapuru eyaka mena idiwomu ade nau yonani suwagubuwani ki wainapumuri wi
rabinagau suroto tawayagisi ki ka wi gwede mosi nene wainapiyamu ki wi nau Mamai
simuri manako wi badidi simupu ki kuduba e uburoto wi negeni. [8] Wi mibiga inako kiroto
ki ka wi nau yonani mibai wainapiyamu kwaiwagamu ragidai manako nau Mamai e si wi
pokagere kawayayagisi. [9] Nau Mamai kawaya daganani nau nota kwarikwarisisiniyau ki
maba nau wi mete kawaya daganani nota kwarikwarisiniyakani ki pokere wi inako idiwoi
ki ka nau maramara wi nota kwarikwarisiniyoni tondoni. [10] Nau Mamai e umunui nau
wadakani ki pokere e nau nota kwarikwarisisiniyau. Ki maba, wi nau gorani tapuwani ki
makeya makeya kwaiwogoi ki ka nau wi maramara inako mete nota kwarikwarisiniyoni
tondoni.
[11] Nau yona yau nidibuwani da wi nau pokanere mibi mamamai deni mena wainapamana
idiwana ki nana. [12] Nau gorani tapuwani ka yau kena; Nau wi nota kwarikwarisiniyakani
ki maba wi inako mete denideni nota kwari-kwarisiwogoi ade kwayuba kasiwara-iwogoi
idiwoi. [13] Iyapana nima e kowaiyoma kawaya daganani nota kwarikwarisitamiyau ki ka e
eya midi kwakwarepui ki tagararapoto ade e kowaiyoma nene poyagisi ki mete baganai. E
nuwaiya po muyo ki pokere e inako kwaeyagisi. [14] Wi nau nidi-buwani ki makeya makeya
kwaiwogoi idiwoi ki ka wi nau kowaniyoma mibai. [15] Nau bigabiga ragidai wi eba nidiyakani
ko nau kowaniyoma mibai wi nidiyakani. Bigabiga apunai ki e kawai ki notai e eba kataiya.
Ko nau Mamai badidi sidibu ki yonai kuduba nau wi nidibuwani kataigubu kewo-wena
ki pokere wi ka eba bigabiga ragidai ko wi ka mibai nau kowani-yoma. [16] Wi eba nau
winesinimpu ko nau wi winenibuwani da wi kaiwagi maramara idiwana kaiwana ki mibai
wi rabinagau kimono manako wi nau sini pokaiya gwede mo nene iwagi ki kuduba ka nau
Mamai uburoto wi negeni. [17] Ki pokere, nau gorani negeyakani ka yau kena; Wi deni deni
nota kwarikwarisiwogoi ade kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi."

Iyapana baitagisi nu girinimoto pasunimoto

[18] Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Nau tagararasiniyamu ragidai baitagisi
wi girinimoto pasuni-moto ki wi wainapumuri da mu naiya nau mete inako girisinimawa
pasusini-mawa. [19] Wi mu mete ewapuru idimpena ki ka mu wi diriwaga kwaetagumpena.
Ko nau wi winenibuwani da wi waira yau notai ki kamadamana ki nana suwagu-
buwani ki pokere karako ka iyapana ki mu nuwamugu wi pa mena. [20] Nau naiya mena
nidibuwani da bigabiga apunai eba uburoto e kawai ki raurupoto. Nau nidibuwani ki
mibai wi wainapumuri; Iyapana nau girisinimupu ki ka mu wi mete girinimoto ade nau
suwagubuwani ki nau umununi mu wadumupu ki ka wi iwagi ki wi umunuga mu mete
yadini. [21] Wi ka nau nene ki pokere mu berokoi kuduba ebo ebo wi bamagau kwae-tagisi.
Mu nau Tonosinibu Apunai kataitagumpena ki ka mu inako eba kwaetagumpena ko mu
eba kataimugu eyo ki pokere mu inako kwaetagisi. [22] Nau mu bamamugu eba bausugubena
ade nau Mamai e yonai mu eba tadebena wainampena ki ka mu eba paerempena bita
wadumpena. Ko nau tadebuwani ki mu wainamupu kewowena ko mu nau yonani ki eba
mibimupu ki pokere mu beramaga berokoi ki denai mu nawana-maga tondau. Mu denai
ki baibigapa-mana yawatai mo pa mena. [23] Iyapana nima nau girisiniyau ki ka e eba nau
mena girisiniyau ko e ka nau Mamai mete giripiyau. [24] Nau matakira kawaya kawaya mu
paunamugu kwaesugu-buwani. Naiya ka iyapana mosi nau kwaesugubuwani ki kwaitana
mo eba kwaewena. Nau matakira ki eba kwae-sugubena ki ka mu beramaga berokoi ki
denai mo mu eba wadumpena. Ko karako nau matakirani ki mu mubo yabumugere emupu

kewowena ki pokere mu beramaga berokoi ki denai mu yadini. Mu nau girisiniyamu ade
nau Mamai mete giripiyamu, [25] ko ki ka oragai apunai Mosisi oka tapu ki mibai wenawagana
ki nana. Oka ki wagubu ke; 'Mu ka nau pa asusu girisinimawa.'
[26] Nau Mamai bameya bausugani ki ka nau uburani nau Mamai e eya Keyai Mibai Tanai
Bagi Kawaya e bameya tondau ki wi Waitaga tonopani da e wi bamagau baiyagisi manako
nau yonani kuduba ki yagisi matara. [27] Nau upini kerarai birikapuwani makeya yabedekeya
da karako ka wi maramara nau mete idiweya ki pokere wi mete kina nau yonani ki naigida
mena iwogoi iwoi."

16

[1] Iyesu inako wagubu ade mu tadebu, wagubu ke; "Wi nau eba kamadisinimana ade
yawata eba paerepamana ki nana ka nau yona yau wi nidibuwani. [2-3] Iyapana mu midi-maga
wi bamagau togayogono manako wi siga ki mu gurigurimaga tawai rabineya surupomoto
wi siwakeke-nimoto. Mara yabadau da iyapana baitagisi wi nau sumasiniyamu ragidai
nunimoto popo. Iyapana ki mu ka nau Mamai mete gogoniyamu, ki pokere mu inako
kwaetogomono ki ka mu nota-maga yogono da; 'Nu ka Mamanuga God e upi mibai
kwaigemei.' Ko mu eba e upi kwaetagamu. [4] Nau yona yau nidiyakani ki mibai kuduba
aita ewa wenayagisi empumuri ki ka wi nau yonani nidibuwani yau mena notapiyoi."

Mamanuga God e Keyai badidi kwaewagau

"Nau wi mete idiweya kebomeya ki ka nau yona yau wi eba nidibuwani, [5-6] ko karako
waunitau ka nau Tonosinibu Apunai e bameya ade wirasugani kayasugani ki pokere
nau yona yau wi nidiyakani. Nau kataineya da nau yona suwagubuwani wainamupu
ki ka wi nuwaboyaigubu manako wi mo nau eba manusinimpu, iwagubu ke; 'Kau bani
kayanugei?' [7] Ko wainapumuri; Nau Mamai bameya eba kayasugani maba ki ka wi
Waitaniyana Apunai wi bamagau eba baiyagisi. Ko nau kayasugani ki ka wi bagiga nene
mibai ka nau uburani wi Waitaniyana Apunai ki tonopani manako e wi bamagau baiyagisi
wi toginiyoto. [8] Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki wi bamagau matarau bai-
yagisi ki ka e uburoto nau tagarara-siniyamu ragidai badidi paeremupu mu kabuwatamini;
Mu paeremaga ka badidi ade Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki mibai ka
badidi ade nau Mamai God e idai gurai mu naurimugu aita ewa ugwaditamini ragiragi
ki mibai ka badidi ki kuduba e uburoto mu kabuwatamini. [9] Mu paeremaga ki mibai
kabuwatamini ka yau kena; Mu nau eba sumasiniyamu. [10] Ade Mama-nuga God e yabuiya
supasupai idiwana ki mibai kabuwatamini ka yau kena; Nau Mamai bameya kayasugani
manako mu nau ewa mo eba emisinimoto. [11] Ade e idai gurai mu naurimugu ugwaditamana
ragiragi ki mibai ka yau kena; Nau Mamai God e ororeya mena e idai gurai waira yau
wadubu apunai Seitani e naureya ugwadubu ragiragi kewowena."
[12] Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Nau yona kawaya mosi wi ade nidiyana
wainapakani ko nau yona ki suwagani ki ka wi notaga bani baba-yagisi. [13] Ko nau Mamai e
Keyai mibai kawaya ki baiyagisi ki ka gwedegwede kuduba mibai mena ki e wi kabuwa-
niyoto. E ka eba e ebo nuwaiya ki yagisi ko nau Mamai badidi siyoto wainapoto ki
makeya makeya e yagisi manako gwedegwede kuduba ewa wenayagisi ki yonai e wi mete
kabuwaniyoto. [14] Nau wi nidiyana yonai wainapakani ki kuduba e yagisi manako ki pokaiya
ka nau sini kawayayagisi. [15] Gwedegwede kuduba nau Mamai e nene ki kuduba mete nau
nene. Ki pokere, nau Mamai e Keyai badidi siyani wainapoto ki e makeya makeya wi
nidini."

Nuwaboya yo mamama ki yonai

[16] "Nau waunitau wi kamadiniyani kayasugani manako wi nau eba emisini-muri. Ko eba
rowarowa eweya ki wi nau ade emisinimuri."
[17] Iyesu inako wagubu ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai dai mu mubo deni deni manu
kasiwaratagamawa, taga-mawa ke; "E inako wagubu ki mibai ka badidi? E nidibu da 'Nau
Mamai bameya kayasugani ki pokere waunitau ka wi nau eba emisinimuri ko ade waunitau

ka wi nau ade emisinimuri'. [18] E yona 'waunitau' nene wagubu ki mibai ka badidi? Nu nota
baba wademei." E tadeyau kabukabuwa ragidai mu mubo mena inako tagamawa.
[19] Iyesu kataiya da mu e manu-pamana wainapamawa ki pokere e wagubu ke; "Nau
suwagubuwani da; 'Waunitau ka wi nau eba emisinimuri ko ade waunitau ka wi nau ade
emisini-muri', nau yona ki suwagubuwani ki pokere wi wibo deni deni manu kasiwarai-
wagamu idiwu bo? [20] Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Nau tagararasiniyamu
ragidai mu ka waunitau mamamatogomono ko nau sumasiniyamu ragidai ki wi ka
waunitau nuwaboyaiwagi nau yadini wadoi. Wi nuwaboyaiwogoi ko mara eba rowarowa
eweya ki ka wi nuwaboyaga ki kewo-yagisi manako wi rabinagau kwarisiyagisi mibi
mamamai idiwoi. [21] Mara ki waigugui ka yau kena; Ridi mosi munu wenapana marai
baiyagisi ki ka e makari wainapono yadi kirono. Ko munu ki wenayagisi eweya ki ka e
makari ki notagogapoto mamamayagisi mibai ka e munui wenawena ki pokere. [22] Ki maba,
karako ka wi nuwaboya wainapiyamu ko waunitau yewena ka wi nau ade emisinimuri
manako wi ade mamamaiwagi. Wi mamamaga ki ka iyapana mo eba baiyagisi surupoto.
[23] Mara ki baiyagisi makeya ki ka wi eba gwede mosi nene nau bamaneya genesinimuri ko
wi nau sini pokaiya ki kuduba deni mena nau Mamai simuri. Nau nidiyani wainapumuri;
Wi badidi nau sini pokaiya nau Mamai bameya inako iwagi ki e uburoto wi negeni. [24] Wi
naiya nau sini pokaiya nau Mamai bameya inako mo eba iwagubu ko wi karako iwagi da e
negeni manako wi mibi mamamai idiwoi."

Iyesu e tagararapiyamu ragidai kuduba raurutapu

[25] "Naiya ka nau waigugu pokaiya wi nidiyekeya ko mara yabadau da nau waigugu ki
kamadani manako nau Mamai e yonai matarau wi nidiyani. [26] Mara ki baiyagisi ki ka
wi wibo nau sini pokaiya deni mena nau Mamai bameya geneiwagi ko eba nau uburani
wi nene nau Mamai siyani. Pa mena. [27-28] Nau Mamai nuwaiya po wiyo mibai ka wi
nuwaga notaga nau bamaneya tondau ade wi mibipiyamu da e nau tonosinibu yewe
wairau kawapuwani. Ko karako waunitau ka nau ade wirasugani nau Mamai bameya ade
kayasugani."
[29] Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e simupu, tagubu
ke; "Karako ka kau waigugu kamadibi yona matarau nu nidiyei. [30] Nu karako wainapemei
da gwedegwede kuduba ki kau kataigeya ki pokere iyapana mo kau ewa eba manuniyoto
eminiyoto. Karako ka nu kau sumanimei ade nu kataigibi wetawetara da kau ka Mamanuga
God kau Tononibu Kawapi ki Apunai."
[31] Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi karako nau suma-siniyamu iwagubu
ko nau nidiyani wainapumuri; [32] Mara yabadau, ena mara ki wana bauwena da wi kuduba
nau kamadisinimuri wakapaiwagi daburipumuri wi wibo wibo tawagau kaiwagi. Wi nau
kamadisinimuri kaiwagi ko nau niya mena eba tondoni mibai ka nau Mamai e uburoto nau
togisiniyono tondono. [33] Nau yona yau nidibuwani da wi nau pokanere nuwabagi rabineya
idiwana ki nana. Nau tagararasiniyamu ragidai baitagisi wi girinimono pasunimono ko
kasiyaraiwogoi kudu eba wainapiyoi. Waira yau e notai ki kuduba nau raurupuwani
kewowena."

17

Iyesu e Mamai bameya guriguriwena

[1] Iyesu yona ki wagubu kewowena pairawena kunumau esida yabu tapu manako e Mamai
bameya guriguriwena, wagubu ke; "Mamai, nau marani wana bauwena ki pokere kau
Gubagagi nau sini karako tepapi da kawayayagisi manako iyapana ki empomoto kataitagisi
ki ka mu kau sigi mete tepapomoto.
[2] Kau madega kauwagau madega posiwagau kasiyara kuduba tegebi da nau uburana kau
iyapanagiyoma kuduba tegebi ki maramara idiwana kaiwana iyai mu tageyana ki nana
nuwagibi. [3] Mamai, kau kiya mena ka mibai ki pokere iya maramara idiwana kaiwana
kerarai ka yau kena; Iyapana nima kataiya kau ade kau Tonosinibi Apunai Iyesu Keriso nau
mete kina kataisiniyau ki ka iya maramara tondana kaniyana iyai ki e wadubu kewowena.

[4] Kau upini tegebi ki nau yewe waira kawareya kuduba kewopuwani. Kau sigi nau yewe
tepa-pekeya ki pokere Mamai; [5] Nau yo kau kunuma waira eba yamanamipi makeya
ewapuru mena tanai bagi kawaya rabineya idiweya manako nu sinuga kawayawena
kayawena ki maba nau karako kau yabarageya uburakani tanai ki ade tege da nau sini
karako mete kawayayagisi.

[6] Waira yau ragidai kau winetapi nau idani rabineya nakatapi tegebi ki nau ubupuwani
mu kau sisiyagi tade-buwani manako kau yonagi ki kuduba mu wadumupu kewowena.
[7] Mu karako kataitagubu wetawetara da gwedegwede kuduba kau tegebi ki kerarai ka kau
kiya mena. [8] Kau yonagi kuduba nau mu tadeyana ki nana sidibi ki nau mu tadebuwani
manako mu kau yonagi ki sumamupu. Mu karako kataitagubu wetawetara da nau ka kau
Tonosinibi Kawapuwani ki Apunai.

[9] Nau karako kau kiya iyapanagi-yoma winetapi tegebi ki mu nene gurigurisugakani.
Nau eba iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki mu nene guriguri-
sugakani. [10] Gwedegwede kuduba nau nene ki kau nene ade kau nene ki kuduba nau
nene ki pokere nu iyapananuguma mu pokamugere ka nau sini karako kawayawagau
yarau. [11] Nau karako waira yau kamadana kau bamageya ade yarana kwaesugakani ko
mu ka yewe wairau idiwono. Mamai, kau ka Bagi Kawaya Tanai Apunai. Nau yo kau nu
sinuga ka eyaka mena ki pokere nau sini sidibi ki kasiyarai pokaiya mu kwayubatamiyowa
tondowa. Nau yo kau ewapuru eyaka mena idiwei ki maba mu mete kina mu rabinamaga
ewapuru eyaka mena inako idiwono. [12] Nau mu mete ewapuru idiweya ki ka nau sini
sidibi ki kasiyarai pokaiya ka nau mu kwayubatamekeya tondekeya ki pokere mu mo nau
eba kamadisinimpu. Ko kau yonagi oka naiya tamupu ki mibai wenawagana ki nana ka
tawana berokoi kayawagana apunai eyaka mena ki e mena nau kamadisinibu. [13] Nau karako
waunitau kau bamageya yarani ko mu yewe wairau idiwono ki pokere mu nau mamamani
kawaya daganani mete wainapamana ki nana ka nau yona yau matarau suwagakani. [14] Kau
yonagi kuduba ki nau mu tadebuwani kewowena. Nau yo mu ka eba waira yau ragidai ki
pokere waira yau ragidai nu girinimana pasunimana kwaetagamu. [15] Kau eba nau iyapana-
niyoma yau tetamana tawana kudubeya nakatamana ki nana gurigurisugakani ko nau
nuwaneya kau uburi mu kwayubatamiyowa da Berokoi Apunai Seitani eba baiyagisi mu
giritamini. [16] Nau ka eba waira yau apunai ade mu mete kina ka eba waira yau ragidai. [17] Ki
pokere, kau yonagi mibai kawaya ki pokaiya kau tanigi tonopi mu rabina-mugu miniyoto
siwa da mu iyamaga kuduba kau idagi rabineya nakapomoto manako kau iyapanagiyoma
mibai idiwono. [18] Kau nau tonosinibi yewe wairau kawapuwani ki maba nau karako mu
mete tonotamakani da mu tawana tawana kayatagisi. [19] Mu pokamugere ka nau karako
nau naubo iyani kau bamageya tarakani da mu mete kina mu mubo iyamaga kuduba kau
idagi rabineya nakapomoto.

[20] Mamai, nau karako eba mu nene mena gurigurisugakani ko iyapana kuduba ki aita mu
yonamaga pokaiya nau sumasinimoto ki mu nene nau mete gurigurisugakani. [21] Mamai,
kau waita-tamiyowa da mu nuwarara tagarara eba idiwono ko mu rabinamaga eyaka
mena idiwono. Kau nau mete ewapuru eyaka mena ade nau kau mete ewapuru eyaka
mena ki maba karako waitatamiyowa da mu mete kina nu mete ewapuru eyaka mena
inako idiwomu. Mu inako idiwono ki ka iyapana karako nau tagararasiniyamu ragidai mu
emitamini manako mu notamaga wirayagisi da kau tonosinibi ki mu mete sumapomoto.
[22] Nau yo kau ewapuru eyaka mena idiwei ki maba mu mete inako rabina-maga eyaka mena
idiwana ki nana ka nau ubupuwani Tanai Bagi Kawaya kau tegebi ki mu mete tagebuwani.
[23] Kau nau mete ewapuru eyaka mena ki maba nau mu mete ewapuru eyaka mena da
mu kuduba deni mena mu rabinamaga eyakamenaigamana ki nana. Mu notamaga eyaka
mena inako idiwono ki ka nau tagararasiniyamu ragidai mu emitamini manako kataitagisi
da kau nau tonosinibi bausugubuwani. Kau nau nota kwarikwarisisiniyei ki maba nau
sumasiniyamu ragidai kau mu mete kina inako nota kwarikwarisitamiyei, ko ki ka iyapana
ki mete kataitagisi.

[24] Mamai, kau kunuma waira eba yamanapipi makeya ki kau nau notasiniyeya. Kau
iyapanagiyoma kuduba nau idaneya nakapipi ki nau tanini tegebi ki maramara empamana
ki nana ka nau nuwaneya nau bani tondoni tawanai ki mu mete ika idiwono. [25] Mamai, kau
ka Notagi Eyaka Mena Supasupai Apunai. Kau tagararaniyamu ragidai mu eba kataimugu
kau ko nau kataineya kau ade nau sumasiniyamu ragidai ki mu mete kataimugu da kau nau
tonosinibi kawapuwani. [26] Kau yonagi ki nau mu tadebuwani kewowena ade aita ewa ka
nau kawareya mu ade tadeyoni da mu kataitagisi da kau nau nota kwarikwarisi-siniyei ki
maba ka mu mete inako deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-togomono idiwono manako
nau mu mete ewapuru eyaka mena idiwomu ade mu nau mete inako ewapuru eyaka mena
idiwomu."

18

Iyapana Iyesu wadumupu kayatagubu
(Mateyu 26:47-56; Maki 14:43-50; Ruki 22:47-53)

[1] Iyesu Mamanuga God bameya guriguriwena kewowena manako kipu ubupu e tadeyau
kabukabuwa ragidai mete waratapu tawana ki kamadumpu kayatagubu awana marai
munta mo si ka Kidoni purumupu manako papasi buridere tawana mo bautagubu. [2] Wata ki
ka Iyesu yogoi tapu apunai Diyudiyasi ki e mete kataiya. Naiya mena ka Iyesu mara ropani
kawaya e tadeyau kabukabuwa ragidai mu mete ika idiwa. [3] Apunu Diyudiyasi karako
piyara ragidai ade iyapana dai ki Parisi ragidai ade Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu tonotampu ki bananatapu mete wata ki kayatagubu. Mu siwe beumpu ade ta
yo kepata mete tempu bautagubu. [4] Iyesu bameya gwede mosi badidi ewa wenawagana
ki kuduba e kataiya ki pokere yawira ragidai ki bautagubu ka e kanibu mu yabaramugu
ubupu manako manutapu, wagubu ke; "Wi nima kwaenepiyamu iwu?"

[5] "Nu ka Iyesu, tawana Nasareta apunai ki e kwaenepemei."

Mu inako tagubu manako Iyesu denai wagubu ke: "Nau yau kena."

E yogoi tapu apunai Diyudiyasi ika piyara ragidai mu paunamugu uburawa.

[6-7] Iyesu yona denai inako wagubu wainamupu ka iyapana ki kudu taga-mugere
danatagubu gwempu wairau ukwampu. Ko Iyesu kawareya mu ade manutapu, wagubu
ke; "Wi nima kwaenepiyamu iwu?"

E inako wagubu, manako mu ade tagubu ke; "Nu ka Iyesu, tawana Nasareta apunai ki e
kwaenepemei."

[8] Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau ororeya mena nidibuwani da 'Nau yau
kena', ki pokere wi nau kwaenesiniyamu iwu ka baganai ko nau kowakowaniyoma yau mu
kamadita-muri kayatagisi. [9] (E yona ki wagubu mibai ka e naiya e Mamai badidi sibu ki
mibai wenawagana ki nana. E naiya e Mamai sibu, wagubu ke; 'Iyapana kuduba tegebi ki
eyaka mena mo nau eba wadubuwani kaupuwani.')

[10] Ki makeya ka apunu Saimoni si daikere ka Pita e kerebai wadubu iyara apunai mosi
minibu manako e wenagui garu deneya mebu puru. Apunu ki bidara wadubu e ka
Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga e bigabigai apunai mosi si
ka Marukasi. [11] Ko Iyesu wirawena apunu Pita sibu, wagubu ke; "Kau kerebagi wadi ade
wateya tari. Nau Mamai nau makari bananapana sisiyai sidibu ki nau karako bananapani
ko yawata ki kau eba bodapi."

Mu Iyesu wadumupu apunu Anasi bameya bautagubu

[12] Piyara ragidai mu kawaimaga mete kina ade yawira ragidai dai ki mu kaimpu Iyesu
wadumpu dokodoko e idai umamupu, [13] manako wadumpu apunu Kaipasi e memenaguwai
si ka Anasi tawaiya kayatagubu. Kwamura ki makeya ka apunu Kaipasi Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga tondawa. [14] E naiya Diyu ragidai inako tadebu,
wagubu ke; 'Nu kuduba popoigamu ki ka eba baganai, ko iyapana mosi nu kuduba nene
poyagisi ki ka bagi kawaya.'

Apunu Pita Iyesu nene wagubu gogagoga
(Mateyu 26:69-70; Maki 14:66-68; Ruki 22:55-57)

15 Apunu Saimoni si daikere ka Pita ade Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki Iyesu
eweya weki gwaiya kayatagubu kaiwa. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga ki Pita waretai ki e kataiya ki pokere mu apunu kawai ki e tawaiya bautagubu ka
Pita waretai ki Iyesu eweya tawa ki yapu, 16 ko Pita e eya ka ika gari tagaiya uburawa. Pita
e waretai ade wirawena matarau bauwena manako munu ridai mosi ika gari katamurui
dagura uburawa ki sibu manako ewa kanibu Pita wadubu gari rabineya kebomupu. 17 Mu
kebomawa ka munu ridai ki Pita empupu manako sibu, wagubu ke; "Kau ka mu wadumpu
apunai ki e kowakowai mosi diyayai eminiyakani."

Ko Pita e midi minibu, wagubu ke; "Ae, nau pa mena."

18 Ki ka nusuru kawaya ki pokere apunu kawai ki e bigabigaiyoma imatau mata mo
pasumpu ika mata emi-tamiyawa idiwa manako Pita ika bau-wena ka e mete kina kanibu
mata empiyawa.

Mu Iyesu siyamawa wirawira
(Mateyu 26:59-66; Maki 14:55-64; Ruki 22:66-71)

19 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu kawaimaga ki e ubupu Iyesu yona
badidi iyapana tadeyawa ki nene e manupiyawa ade e tadeyau kabukabuwa ragidai mu
sisiya-maga mete kina e siyana ki nana manu-piyawa. 20 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau
yona weki gwaiya mo eba suwege-keya ko guriguri tawai rabineya ade Mamanuga God e
Tawai ki rabineya ka nau iyapana kuduba mu paunamugu uburekeya yona matarau mena
suwege-keya. 21 Ki pokere kau gwede nana nau inako manusiniyei? Nau wainasinimawa
ragidai ki mu mena manutami. Nau badidi tadeyekeya ki kuduba mu katai-mugu ki pokere
mu tagisi."

22 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu kawai ki e bigabigai apunai mosi ika Iyesu
madaneya uburawa ki Iyesu kwanabeya minibu manako sibu, wagubu ke; "Kau Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga inako eba siyowa."

23 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Nau yona mo paerepuwani suwagu-buwani ki kau
sisiya ki iyapana yau kuduba matarau tade da mu waina-pomoto. Ko nau yona mibai
suwagu-buwani ki kau badidi pokere nau susinibi?"

24 Mu yonamaga kewowena ka apunu Anasi ubupu Iyesu wadubu Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawaimaga Kaipasi bameya tonopupu ko e idai umamupu ki
taburubai mu eba rikamupu.

Pita Iyesu nene ade wagubu gogagoga
(Mateyu 26:71-75; Maki 14:69-72; Ruki 22:58-62)

25 Ki makeya ka apunu Pita ika mata empiyawa tondawa manako iyapana dai ki e simupu,
tagubu ke; "Nu wainapemei da kau ka mu wadumupu apunai ki e waretai mosi."

Ko apunu Pita denai wagubu gogagoga, wagubu ke; "Ae, nau ka eba e mete iweya."

26 Mu Iyesu wadamawa makeya ka apunu Pita Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawaimaga e bigabigai apunai mosi e wenagui mebu puru, ko karako ka apunu
ki e rakarakai mosi Pita empupu manako sibu, wagubu ke; "Mu apunu ki buri wadamawa
wateya ki ka nau kau mete ika emini-buwani wainapakani."

27 Ko Pita ade wagubu gogagoga manako ki makeya ka e kokoroku wagubu wainapupu.

Iyesu kaiwawo Pairasi yabareya ubupu
(Mateyu 27:1-2, 11-14; Maki 15:1-5; Ruki 23:1-5)

28 Nawaru puruwena didiburu mena ka iyapana ki Iyesu wadumpu apunu Kaipasi tawai ki
kamadumpu manako piyara ragidai mu kawaimaga e tawaiya kayatagubu. Ika bautagubu
ka Diyu ragidai tawa ki rabineya eba kaimupu ko mu ika imatau ubumawa mibai ka mu
wainamupu da mu tawana kwaiyanai ragidai ki mu tawamugu kaiwoto ki ka mu bigi
tageni manako mu ewa 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki eba kupomoto. 29 Mu
inako wainapamawa ki pokere tawa ki apunai si ka Pairasi ubupu mu bamamugu matarau

bauwena manako manutapu, wagubu ke; “Apunu yau berokoi badidi kwaewena emupu
were e kirapiyamu?”
30 Ko mu denai tagubu ke; “E berokoi mo eba kwaewagubena maba ki ka nu e asusu eba
wadumpena kau bamageya baigumpena ko e berokoi kwaewena ki pokere nu e wadimipi
kau bamageya baigibi.”
31 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi denai wagubu ke; “Wi wibo wadumuri
kaiwagi manako wi wibo goraga badidi wagau ki pokaiya e makeya makeya wade
supasupa-pumuri.”
Ko Diyu ragidai ki denai tagubu ke; “Nu ka ororeya mena nu nubo goranuga pokaiya e
paerei ki wadimipi supasupa kewowena ko e paerei ki denai e mini-mana poyo ki kasiyarai
ka piyara ragidai wi bamagau ko eba nu bamanugu.” 32 (Iyesu naiya badidi maba powagana
sisiyai wagubu ki mibai karako wenawena yau kena.)
33 Apunu Pairasi wirawena e tawai rabineya ade kanibu manako wirawena Iyesu empupu
sibu, wagubu ke; “Diyu ragidai mu Kaiwawomaga kau baganai bo?”
34 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau yonani ki nuwagibi ki kau kaubo yabarageya nuwagibi
bo iyapana dai kau nidimupu were nuwagibi?”
35 Ko apunu Pairasi denai wagubu ke; “Nau ka eba Diyu ragidai wi iyapanaga ko kau
kiya iyapanagiyoma ade Mama-nuga God bameya dobopiyamu ragidai mete kina mu kau
wadinimpu nau idani rabineya tamunimpu. Ki pokere, kau berokoi badidi kwaenugibi ki
kau matarau nau kabuwasini.”
36 Apunu Pairasi inako wagubu, manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau ka eba waira
yau e kaiwawoi. Nau waira yau kaiwawoi tondibena ki ka nau kowakowaniyoma karako
bau-tagumpena taburuba pokaiya uma-sinimpu yau purumpena manako Diyu ragidai nau
eba wadisinimpena. Nau ka eba waira yau nene kaiwawosugu-buwani.”
37 Iyesu inako wagubu ki pokere apunu Pairasi e ade manupupu, wagubu ke; “Kau mibai
kaiwawo ki karako matarau nuwagi da nau wainapani.”
Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke: “Ena, kau ki kei nuwegei. Nau iyapana yona mibai
tadeyana ki nana waira yau kawareya kawapuwani ki pokere yona mibai wainapiyamu
ragidai ki mu ka nau yonani ki mete wainapiyamu.”
38 Iyesu yona ki wagubu ka apunu Pairasi ubupu e ade manupupu, wagubu ke; “Ko yona
mibai ka gwede?”

Apunu Pairasi Iyesu powagana yonai wagubu
(Mateyu 27:15-31; Maki 15:6-20; Ruki 23:13-25)

Apunu Pairasi yona ki wagubu ade wirawena matarau ade bauwena, manako Diyu
ragidai tadebu, wagubu ke; “Apunu ki berokoi kwaewena ki mibai mo nau eba banana-
puwani. 39 Ko wi bususuga ka ‘Mamanuga God Raurunibu Poragai’ ki kawareya iyapana mo
diburawena ki e si iwagi manako nau dibura gudui kwaipani da dibura apunai ki baiyagisi
kayayagisi. Ki pokere, wi nuwagau nau karako Diyu ragidai wi Kaiwawoga yau tonopani
da e baiyagisi matarau kayayagisi bo?”
40 E inako wagubu ko mu denai mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; “Eba eyo
ko kau apunu Barabasi tonopi da e baiyagisi kayayagisi.” (Apunu Barabarasi e ka apunu
yawiyawirai mosi ki pokere diburawena.)

19

1 Ki eweya ka apunu Pairasi ubupu piyara ragidai Iyesu taburuba pokaiya minimana ki
nana tadebu, 2 manako mu e raukekepamawa da kamadumpu ka mu impunewa dai tempu e
debaiya painimupu ade midi tatamai daragai bagi kawaya mosi wadumpu e monagamupu,
3 manako waegeyageyamapamawa siyamawa, tagamawa ke; “Kaiwa kaiwa Diyu ragidai mu
Kaiwawomaga.” Mu inako tagamawa manako kaimpu Iyesu kwanabeya minimupu.
4 Ko apunu Pairasi e ade wirawena matarau bauwena manako iyapana tadebu, wagubu
ke; “E berokoi badidi kwaewena ki mo nau eba bananapuwani ki pokere nau karako yadani
matarau bausugani tarani da wi e empumuri.” 5 E inako wagubu manako Iyesu impunewa

debaiya painimupu ade midi tatamai daragai monagamupu inako mete matarau bauwena
ika ubupu. Ika uburawa ka apunu Pairasi iyapana tadebu, wagubu ke; “Empumuri, apunu
ki yau kena.”
[6] Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu bigabigamuguma mete kina Iyesu
ika uburawa emupu ka mu ewapuru mena mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke;
“Ripa korosi naureya minimuri poyo. Ripa korosi naureya minimuri poyo.”
Ko apunu Pairasi denai mu tadebu, wagubu ke; “Ki ka wi wibo wadumuri ripa
korosi naureya e minimuri poyo mibai ka e berokoi badidi kwaewena ki mo nau eba
bananapuwani.”
[7] Apunu Pairasi inako wagubu, ko Diyu ragidai denai tagubu ke; “Apunu yau poyagisi
mibai ka e goranuga raurupiyawa e eya wagawa da e ka Mamanuga God e Gubagai.”
[8] Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e notai kowena kudu wainapupu, [9] manako ubupu
Iyesu wadubu wira-tagubu tawa rabineya kaimpu manako Iyesu ade manupupu, wagubu
ke; “Kau tawana bani were baunugibi?”
E inako wagubu ko Iyesu yona denai mo eba wagubu, [10] ki pokere apunu Pairasi e ade
sibu, wagubu ke; “Kau badidi pokere yona denai mo eba nuwegei? Nau kasiyarani pokaiya
ki kau baunuwagi matarau kayanuwagi ade nau kasiyarani pokaiya ki kau ripa korosi
naureya ponuwagi. Nau kasiyarani inako ki kau kataigeya bo pa mena?”
[11] Apunu Pairasi inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau Mamai kau
kasiyaragi ki eba negebena ki ka kau kasiyaragi nau bamaneya pa mena ade kau inako
eba nuwagubena. Ki pokere, kau paeregi ki bigi ka maraitau erida ko nau wadisinibu kau
idagi rabineya tamusinibu apunai ki e paerei ki bigi ka kawaya esida.”
[12] Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e Iyesu tonopana matarau bauwagana kayawa-
gana ki yawatai kwaenepiyawa, ko Diyu ragidai ewapuru mena mu bonanamaga ragiragi
kawaya ade tagubu ke; “Iyapana nima yagisi da e eya ka kawai ki ka e nu kawainuga kawai
Sita e iyarai ki pokere kau apunu yau tonopi matarau baiyagisi kayayagisi ki ka kau eba nu
kawainuga kawai Sita e waretai.”
[13] Apunu Pairasi mu yonamaga ki wainapupu ka e Iyesu wadubu matarau bauwena
manako e ebo kemai ki kawareya yapu tondubu. Kema ki watai ki mu yona Iburu were
si ‘Gabata’ tagamu, ko ki ka gwarantana.
[14] Karako ka madega paunau wadana kwaewagawa ko marawani ka ‘Mama-nuga God
Nu Raurunibu ki Poragai’. Ko apunu Pairasi ubupu Diyu ragidai tadebu, wagubu ke; “Wi
Kaiwawoga ka yau kena.”
[15] Ko mu denai patapamawa mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke; “Wadumuri
kaiwagi. Ripa korosi naureya minimuri poyo.”
Iyapana inako tagamawa ko apunu Pairasi mu ade manutapu, wagubu ke; “Wi mibai
nuwagau nau uburani wi Kaiwawoga yau ripa korosi naureya miniyani poyo bo?”
Ko Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai denai tagubu ke; “Nu kaiwawonuga ka
Sita eya mena. Nu kaiwawonuga kudubai mo pa mena.”
[16] Mu inako tagamawa ki pokere apunu Pairasi ubupu Iyesu wadamana ripa korosi
naureya minimana poyo ki yonai e piyaraiyoma tadebu.

Mu Iyesu ripa korosi naureya minimupu poyo
(Mateyu 27:32-44; Maki 15:21-32; Ruki 23:26-43)

[17] Piyara ragidai Iyesu wadumupu ripa korosi mosi yamanamupu ki wadumpu kwempu
manako e ripa korosi ki kawarapupu kaniyawa da tawana mo si ka Deba Suwana tagubu
ki bautagubu. Yona Iburu were ka mu tawana ki si ‘Gorogata’ tagamu. [18] Ika bautagubu
ka mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu ade iyapana apeya mete tetampu e madanai
daikere daikere ikokotampu. [19-20] Ko apunu Pairasi oka mo yona Iburu were ade yona
Roumi were ade yona Guriki pokaiya okapupu ki mu Iyesu debaiya ripa korosi naureya
minimupu. Oka tapu ki inako wagubu; ‘Yau ka tawana Nasareta apunai Iyesu. Diyu ragidai
mu Kaiwawomaga ka eyo.’ Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu watai ka eba rowarowa
kawaya ko natere Diyerusa-remu bameya ki pokere Diyu ragidai ropani kawaya ika

yawatau kebomawa oka ki iyabamupu. [21] Ko Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
ubumpu apunu Pairasi simupu, tagubu ke; "Kau yona 'Diyu ragidai mu Kaiwawomaga ka
eyo', ki kau eba tapena ko kau yona inako okapena; 'Apunu yau wagubu da e ka Diyu ragidai
mu Kaiwawomaga'.
[22] Mu inako tagubu ko apunu Pairasi denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau oka badidi
okapuwani ki nau okapuwani kewowena."
[23] Piyara ragidai apeya apeya ki Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu kewowena ka mu e
gwedegwedei rikamupu ki damumupu mubo mubo temupu. E midi tatamai bagi rowarowa
kawaya pa painiwagawa umawa ki mu mete wadumupu, [24] tagubu ke; "Dabuwa bagi kawaya
yau ki nu eba purupamu ko nu yanuwa munta mo kwaigamu manako nima si yanuwa
ki rabineya yabiri baiyagisi ki e yadini. Mu inako tagubu ki ka Mamanuga God e okai
mosi badidi wagubu ki makeya makeya wenawena. Oka ki inako wagubu ke; 'Mu nau
gwedegwedeni purumupu mu mubo denemugu dene-mugu temupu manako yanuwa mo
kwaetagubu ki pokaiya mu nau midini tatamai wadumupu.'
Piyara ragidai yona ki makeya makeya kwaetagubu.

Iyesu e waretai mosi ubupu Iyesu inai inapupu

[25] Ripa korosi bameya ka ridi apeya apeya ika ubumawa. Mosi ka Iyesu e eya inai, mosi
ka Iyesu inai ki e yowai, mosi ka apunu Koropasi e wainai si ka Meri, ade mosi ka Meri
Magidarini.
[26] Iyesu inai ika uburawa empupu ade e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki e nuwaiya
po eyo ki mete ika uburawa empupu ki ka e inai inako sibu, wagubu ke; "Inani, apunu
ki kau karako gubagapi." [27] Ade e tadeyawa kabukabuwa apunai ki mete empupu sibu,
wagubu ke; "Kau inagi ki kena." Iyesu inako wagubu ki pokere mara ki makeya ka e tadeyau
kabukabuwa apunai ki Iyesu inai inapupu manako ewa bananapupu tawaiya kayatagubu
manako mu ewapuru mena idiwa.

Iyesu powena
(Mateyu 27:45-56; Maki 15:33-41; Ruki 23:44-49)

[28] Iyesu wainapupu da e upi kuduba kewowena. Ko oragai ragidai Mama-nuga God
e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya oka tampu ki mibai makeya
makeya wenawagana ki nana ka e wagubu ke; "Awana gobani wagau."
[29] Ika wairau ka awana suwakarai mosi si ka winiga karakara kopakai pokaiya minimpu
posiwena ika tampu tondawa ki pokere iyapana dai dabuwa tenai mosi awana ki rabineya
kaumupu manako sikurumupu Iyesu umuneya tamupu. [30] Iyesu umuneya tamupu manako
e dabuwa ki remoremopiyawa da kamadubu, wagubu ke; "Ika kewo-wena." E inako
wagubu kuwena manako e nonai toporuwena powena.

Piyara apunai mosi Iyesu ta were ugwadubu

[31] Mara karako ka bagibagi siyarai, ki pokere Diyu ragidai poraga bani yo gwedegwede
kuduba tepiyamu tawiya-tagamu okukunatagamu da marawani ki ka mu maramaga kawai
da mu pa aiyata idiwana marai. Diyu ragidai dai karako kayatagubu apunu Pairasi
bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Kau badidi wainapiyei? Marawani ka nu
maranuga kawai da nu pa idiwana marai ki pokere nu nuwa-nugu ka wi piyara ragidai
karako kaiwagi iyapana ripa korosi naureya ikokotampu ki mu kerapumaga suwanai
gaipumuri da mu garugaru mena popotagisi manako mu kwakwarepu-maga karako mena
tepumuri kaiwagi ononotamuri."
[32] Kaiwawo Pairasi wagubu da baganai manako e piyara ragidai dai tonotapu kayatagubu
ripa korosi wateya bautagubu manako apunu ki Iyesu madanai daikere uburawa ki e
kerarai suwanai gaimupu manako ewa e waretai ki e kerarai suwanai mete gaimupu.
[33] Mu Iyesu bameya bautagubu ko e ororeya mena powena emupu ki pokere e kerarai
suwanai ki mu eba gaimupu, [34] ko piyara apunai ki mosi ta wadubu kanibu Iyesu madaneya
ugwadubu baura manako e darai ade e awanai ki garugaru mena bauwena kayawena.
[35] (Nau yau kuduba nau naubo yabunere matarau badidi empuwani ki nau karako oka

pokaiya tarakani da wi ki mete wainapamana sumapamana ki nana. Nau kataineya da
nau karako suwagubuwani ki kuduba mibai.) [36] Piyara ragidai Iyesu kerarai suwanai eba
gaimupu ki mu Mamanuga God naiya Iyesu nene badidi wagubu oka tampu ki makeya
kwaetagubu. Oka ki mosi inako wagubu ke; 'E suwanai mo ki mu eba minimupu kaiyara'.
[37] Ade Mamanuga God e okai mosi takari kawaya tampu ka yau kena; 'Ta were ugwadumpu
apunai ki mu yabumugere empomoto.'

Mu Iyesu kwakwarepui ragu tamupu
(Mateyu 27:57-61; Maki 15:42-47; Ruki 23:50-56)

[38] Tawana Arimateya mu apunu-maga mosi si ka Diyosepa. E Iyesu sumapiyawa ko e
Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mu kudumugu mete wainapiyawa ki pokere e Iyesu
sisiyai matarau eba wagawa umawa. Karako ka e ubupu kaiwawo Pairasi bameya kayawena
Iyesu kwakwarepui wadana ononopana ki manui wadubu manako ewa kayawena Iyesu
kwakwarepui ripa korosi naureya rikapupu.
[39] Apunu mosi si ka Nikodimasi. E naiya Iyesu bameya kemorau bauwena apunai ki
kena. E karako ripa otai aurai bagi kawaya mo wadubu mete ika bauwena. Ripa otai
ki ka bisi kawaya igwa posiwena ki bitai maba. [40] Iyapana apeya ki Iyesu kwakwarepui
wadumupu ripa otai pokaiya monagamupu manako ewa aukwara tenai rowarowa kawaya
mo wadumpu e midi kwakwarepui kuduba painimupu. Diyu ragidai popotagamu ki ka mu
inako kwaetagamu were ononotamiyamu.
[41] Ripa korosi naureya minimpu poyo ki watai bameya ka ragu waunai mosi ika uburawa
ki rabineya iyapana mosi naiya ika eba ononomupu. [42] Marawani ka Diyu ragidai mu
aiyatamaga kawaya ki marai ki pokere iyapana apeya ki karako Iyesu kwakwarepui
wadumpu ragu ki rabineya tamupu.

20

Iyesu powena, ko ade iyawena kipu ubupu
(Mateyu 28:1-8; Maki 16:1-8; Ruki 24:1-12)

[1] Pura kawaiya, nawaru sisipui teyanawa makeya ka ridi mosi si ka Meri Magidarini kipu
ubupu ragu ki rabineya Iyesu kwakwarepui tampu ki empana kayawena. E ika bauwena
manako bowa kawaya ki ragu minimpu bodampu ki gwairiwena empupu. [2] Empiyawa da
kamadubu ka e garugaru mena wirawena kayawena apunu Saimoni si daikere ka Pita
ade Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki Iyesu nuwaiya po apunai ki mete kina
mu bamamugu bauwena. Bauwena manako tadebu, wagubu ke; "Nu Kaiwawonuga e
kwakwarepui ragu rabineya tamupu ki mu wadumupu kayatagubu bani tamupu ko ki nau
eba kataineya."
[3] Mu yona ki wainamupu ka apunu Pita e waretai ki mete kina kimpu ubumpu garugaru
mena ragu ki empa-mana ki nana kayatagubu. [4] Mu garu-garupamawa ko e waretai ki
yabiri ragu bauwena ko Pita ewa bauwena. [5] Yabiri bauwena apunai ki tapu kekera ragu
rabineya yabu tapu manako e Iyesu gerowoi mena ika ukwarawa empupu. Ko e ragu
rabineya eba kanibu ko matarau ika uburawa.
[6] Apunu Saimoni si daikere ka Pita ewa bauwena ragu rabineya garugaru mena kutokuto
kanibu yabu tapu manako e mete kina gerowo mena ika ukwarawa empupu. [7] Aukwara
tenai mosi ki mu Iyesu debaiya painimupu ki ika bonipupu daikere ukwarawa empupu.
Gerowoi ki daikere ukwarawa empupu. [8] Yabiri bauwena apunai ki e mete ragu rabineya
kaimupu manako e mete empupu sumapupu.
[9] Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai Iyesu
iyawagana kirana uburana yonai takari kawaya tagubu oka tampu ki ka apunu Pita ade
e waretai ki mu naiya eba kataimugu. [10] Mu ragu ki kamadumpu manako wiratagubu mu
mubo tawamugu ade kayatagubu.

Ridi Meri Magidarini Iyesu matarau empupu
(Mateyu 28:9-10; Maki 16:9-14)

[11] Ko ridi Meri Magidarini ragu madaneya ika yadi kirawa uburawa manako e tapu kekera
ragu rabineya yabu tapu, [12] manako aneya apeya mu midimaga tatamai poe utatagubu ki
ika ragu rabineya idiwa emitapu. Aneya mosi ka Iyesu naiya ukwarawa watai debaiya
tondawa ko mosi ka e ukwarawa watai kerareya tondawa. [13] Aneya ki Meri emupu manako
simupu, tagubu ke; "Ridi, kau gwede yadi kirei?"

Ko e denai wagubu ke; "Nau Kaiwawoni powena ko mu e kwakware-pui wadumpu
kayatagubu bani tamupu ki nau eba kataineya ki pokere nau yadi kirakani." [14] E inako
wagubu manako wirawena apunu mosi ika tagaiya uburawa ki empupu. Apunu ki ka Iyesu
ko Meri e gogopupu. [15] Gogopiyawa ko Iyesu ubupu ridi Meri empupu manako sibu, wagubu
ke; "Ridi, kau gwede yadi kirei? Kau nima kwaenepiyei?"

Meri wainapupu da apunu ki ka waira ki kwayubapiyau apunai mosi ki pokere denai e
sibu, wagubu ke: "Bada, e kwakwarepui ki kau wadibi kayanugibi bo? Ki kau bani tapi ki
kabuwasini da nau kayasugani yadani."

[16] Ko Iyesu denai Meri sibu, wagubu ke; "Meri."

Ki makeya ka ridi Meri wirawena Iyesu naigida mena empiyawa manako e bonanai
kawaya e yonai Iburu were wagubu ke; "Raboni." (Ki ka; 'Sidiyei Kabukabuwa Apunai.')

[17] Ko Iyesu e sibu, wagubu ke; "Kau nau midini eba wadi mibai ka nau waunitau nau Ma-
mai bameya ade kayasugani. Ko karako kayanuwagi nau yowaniyoma nau sumasiniyamu
ragidai ki mu tade, nuwagi ke; 'Iyesu wagubu ke; Nau wirasugani kayasugani nau Mamai
God bameya, nau yo wi ewapuru Mamanuga God e bameya."

[18] Iyesu inako wagubu manako ridi Meri Magidarini kipu ubupu kayawena Iyesu
tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu bauwena manako tadebu, wagubu ke; "Nu
Kaiwawonuga nau matarau empuwani." E inako wagubu manako Iyesu badidi sibu ki
makeya makeya e mu mete tadebu.

Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai e eya matarau emupu
(Mateyu 28:16-20; Maki 16:14-18; Ruki 24:36-49)

[19] Pura kawai ki kemoreya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai Diyu ragidai kudu-
mugu mu tawamaga rabineya gudu umamupu idiwa. Mu gudu umamupu idiwa ko
Iyesu bani bauwena mu paunamugu uburawa manako yona inako tadebu, wagubu ke;
"Wi notaga kwarisiyagisi kudu eba wainapiyoi ko nuwabagi rabineya idiwoi." [20] E inako
wagubu, manako e idai daikere daikere e madanai mete ugwadumpu baura ki watai mu
kabuwatapu emupu. Emupu ka mu e mamamai ebotau wainamupu manako tagubu ke;
"Kaiwawonuga, kau mibai baunugibi."

[21] Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Wi notaga kwarisiyagisi kudu eba wainapiyoi
ko nuwabagi rabineya idiwoi. Nau Mamai naiya nau tonosinibu kawapuwani ki maba
karako nau wi mete tononiyakani." [22] E inako wagubu, manako e umunai aurai pokaiya
mu puwatapu, wagubu ke; "Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki nau karako
negeyakani ki wi wadumuri." [23] Ade wagubu ke; "Wi iyapana bera-maga berokoi mo
empumuri manako nau kasiyarani pokaiya surupumuri ki ka nau mu beramaga berokoi
ki mete surupani kewoyagisi. Ko wi iyapana beramaga berokoi mo empumuri ko nau
kasiyarani pokaiya eba surupumuri ki ka nau mete kina mu beramaga berokoi ki eba
surupani." Iyesu inako tadebu.

Apunu Tomasi e notai apeya apeya

[24] Iyesu ika mu bamamugu bauwena ki makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ida
esida kewowena kerapu apeya (12) ki apunai mosi si Tomasi si daikere ka Nasuruwa simupu
ki tawana mo kayawena. [25] E ewa bauwena manako e kowaiyoma e simupu, tagubu ke; "Nu
Kaiwawonuga ade iyawena yewe bamanugu bauwena ki nu yabunugere matarau emipi."
Mu inako tagubu ko apunu Tomasi denai wagubu ke; "E idai ikoko pokaiya minimupu watai
ki nau empena nau idani gurai wateya tapena ade e madaneya ugwadumpu wateya nau
idani kweupena ki nau wi sumanibena. Ko wi iwagubu ki nau eba sumapakani."

[26] Pura eyaka mena kewowena eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apunu
Tomasi mete kina gudu umampu tawa rabineya idiwa manako Iyesu ade bani bauwena
mu paunamugu ubupu, wagubu ke; "Wi notaga kwarisi-yagisi kudu eba wainapiyoi ko
nuwabagi rabineya idiwoi." [27] E inako wagubu manako wirawena apunu Tomasi empupu
sibu, wagubu ke; "Kau idagi gurai yewe tari nau idani emani. Kau idagi yewe roronapi nau
madanineya kweupi. Kau nau eba sumasinibi ko karako kau notagi apeya apeya ki kamadi
kau notagi eyaka mena nau sumasiniyowa."
[28] Apunu Tomasi yona ki wainapupu ka e denai Iyesu sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni. Kau
ka nau Kaiwawoni, kau ka God." [29] Ko Iyesu ubupu apunu Tomasi ade sibu, wagubu ke;
"Kau nau matarau emisinibi ki pokere nau sumasinibi. Iyapana nau eba emisini-yamu ko
pa sumasiniyamu ki ka mu mamamatogomono idiwono." Iyesu inako wagubu.

Apunu Diyoni oka yau tapu ki kerarai

[30] Iyesu ubupu nu nidiyawa kabu-kabuwa ragidai nu yabunugu matakira ropani kawaya
kwaewagawa empemeya ko oka yau rabineya ka nau ki dai mena okapuwani. [31] Ko wi
naigida mena kataigamana wetawetara ki nana da Iyesu e ka nu Iya Negeyana Apunai
Keriso ade e ka Mamanuga God e eya Gubagai ki pokere ka nau karako oka yau mena
okapakani. Wi e sumapiyoi idiwoi ki ka wi e si pokaiya iya waunai wadumuri idiwoi.

21

Iyesu e kowakowaiyoma bamamugu ade matarawena

[1] Ki eweya ka Iyesu kaburu kawaya Taibiriyasi papateya e tadeyau kabukabuwa ragidai
mu bamamugu ade matarawena.
[2] Apunu Saimoni si daikere ka Pita yo apunu Tomasi e si mu Nasuruwa simupu yo natere
Kainani tawana Gariri rabineya mu apunumaga mosi si ka Nataniyero yo apunu Tabadi e
gubagai-yoma apeya yo Iyesu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai apeya dai mete kina ki mu
kuduba ewapuru mena ika dibi-mupu idiwa, [3] manako apunu Pita ubupu e kowaiyoma ki
tadebu, wagubu ke; "Nau karako raubiyo nene kayasugani."
"Ki baganai, nu mete kaigamu."
Mu ewapuru mena kaimpu waka rabineya yampu manako kemora ki rabineya kaburu
kawareya raubiyo nene puwaritagamawa kaiwa idiwa da nawaru puruwena ko mu raubiyo
mo eba wadu-mupu. [4] Madega wauni posiwagawa makeya ka Iyesu ika bauwena kaburu
papateya uburawa ko e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ki mu e gogomupu. [5] Gogopamawa
ko e wena siyapu, wagubu ke; "Edamani, wi raubiyo dai tempu bo pa mena?"
Ko mu denai e simupu, tagubu ke; "Pa mena, nu mo eba wadimipi."
[6] Mu inako tagubu manako Iyesu denai wagubu ke; "Wi puwari wadu-muri waka
madanai idanuga garu deneya kwenupumuri ki ka wi raubiyo dai tepumuri." Mu e umunui
wadumupu puwari wadumpu kaburu rabineya ade kwenumupu manako ki makeya ka
raubiyo puwari posiwena mu tainipa-mana ko bisi kawaya.
[7] Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki Iyesu nuwaiya po eyo ki wirawena apunu
Pita sibu, wagubu ke; "Ki ka nu Kaiwawonuga bauwena diyayai." Apunu Pita yona ki
wainapupu ka e midi tatamai rikapupu tapu ki garugaru mena e naureya ade umapu
manako e Iyesu diriwai kaburu sikipupu e bameya kayawena. [8] Ko Pita e kowai-yoma e
eweya waka kawareya puwari tainipamawa kebomawa. Kaburu papasi ka eba rowarowa ko
bamanugutau. [9] Mu kaburu papateya bautagubu ka mu raubiyo dai matau kapusiratagubu
urawa emupu ade bani dai mete ika emupu. [10] Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; "Raubiyo
karako temupu ki dai mete tepumuri kebomuri pasumuri."
[11] Apunu Saimoni si daikere ka Pita kanibu waka kawareya yapu puwari ki tainipupu
papateya ade bauwena. Puwari ki rabineya ka raubiyo kawakawai ropani kawaya (153) ika
uburawa. Ki ka bisi kawaya ko puwari ki eba puru-wena. [12] Ko Iyesu mu tadebu, wagubu
ke; "Kebomuri bani dai kupumuri." E tadeyau kabukabuwa ragidai e manu-pamana ko mu
kuduba kataimugu da e ka mu Kaiwawomaga ki pokere mu mo e eba manumupu, tagubu
ke; "Kau ka nima?" [13] Ko Iyesu kanibu bani ki raubiyo mete tepupu mu tagebu.

[14] Iyesu powena ade iyawena kipu ubupu eweya ka e yabiri e tadeyau kabukabuwa ragidai
mu bamamugu matarawena, paunau mo ade matara-wena, ade karako ade matarawena
yau kena.

Iyesu apunu Pita mete yonatagamawa

[15] Mu kupetagamawa da kewowena eweya ka Iyesu apunu Saimoni si daikere ka Pita
inako sibu, wagubu ke; "Apunu Diyoni e gubagai Saimoni, nau karako kau nidiyani wainapi;
Kau kowagiyoma yau kuduba nau nota kwarikwarisisiniyamu ko kau notagi nau bamaneya
ka mu notamaga maba bo kau notagi ka ade kawaya esida nau nota kwarikwarisisiniyei?"

Iyesu inako wagubu ko Pita denai wagubu ke; "Ena, Kaiwawoni, kau kataigeya da nau
nuwaneya po kau."

Pita inako wagubu manako Iyesu denai e ade sibu, wagubu ke; "Baganai, nau papaniy-
oma sipi ki kuduba kau naigida mena kwayubatamiyowa." [16] E inako wagubu manako
Pita ade manu-pupu, wagubu ke; "Apunu Diyoni e gubagai Saimoni, kau nau nota kwari-
kwarisisiniyei bo pa mena?"

"Ena, Kaiwawoni, kau kataigeya da nau nuwaneya po kau."

Pita kawareya inako ade wagubu manako Iyesu e ade sibu, wagubu ke; "Baganai, nau
papaniyoma sipi ki kau naigida mena kwayubatamiyowa."

[17] Ki eweya ka Iyesu apunu Pita kawareya ade manupupu, wagubu ke; "Apunu Diyoni e
gubagai Saimoni, kau nau nota kwarikwarisisiniyei bo pa mena?"

Iyesu Pita mara apeya eyaka inako manupiyawa ka Pita nuwaboyawena manako e denai
Iyesu sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, gwedegwede kuduba ki kau kataigeya ki pokere nau
nuwaneya po kau ki kau mete kataigeya."

Pita inako wagubu manako Iyesu denai e ade sibu, wagubu ke; "Baganai, nau papaniy-
oma sipi ki kau naigida mena kwayubatamiyowa. [18] Nau yona mibai kau nidiyani wainapi;
Kau yaraga tondeya makeya ki kau gwedegwedegi tepiyeya asusu kau kaubo nuwageya
kayanugana wainapiyeya ki umeya. Ko karako kau kawayanugibi makeya ka iyapana
mosi baiyagisi kau idagi roronapipi ki yadini doko manako kau eba nuwageya kayanugana
tawanai ki e kau tononiyoto kayanuwagi." [19] Iyesu yona ki wagubu ki ka e apunu Pita ewa
badidi maba powagana Mamanuga God e si tepapana ki nana ki waigugui wagubu. Iyesu
yona ki wagubu kewowena ka e apunu Pita ade sibu wagubu ke; "Kau karako nau ewaneya
yabodowa."

Nau Diyoni sisiyani Iyesu wagubu

[20] Apunu Pita wirawena manako Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki Iyesu
nuwaiya po apunai ki ika ewamugu yabadawa empupu. Apunu ki ka naiya kupe siyarai
ki kawareya riyawena kanibu Iyesu madaneya tondubu manako manupupu, wagubu ke;
'Kaiwawoni, kau yogogi wagana apunai ka nima?' Iyesu yo Pita mu ewamugu kaniyawa
apunai ki kena ka nau Diyoni oka yau tarakani. [21] Apunu Pita nau emisinibu manako e
wirawena Iyesu manupupu, wagubu ke; "Kaiwa-woni, ko ade apunu yau bameya ka gwede
wenayagisi?"

[22] Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Nau nuwaneya e tondana kaniyana da nau ade
wirasugana bausugana makeya ki ka nau naubo mena ko ki ka eba kau nene da kau ki
katainuwagi. Ko kau nau mena ewaneya yabodowa."

[23] Iyesu yona ki wagubu ki pokere e sumapemei ragidai nu paunanugu ka yona
kawayawena kayawena da nau Diyoni eba posugana ki nana. Ko Iyesu eba ki nene wagubu
ko e wagubu ke; 'Nau nuwaneya e tondana kaniyana da nau wirasugana bausugana makeya
ki ka nau naubo mena.' E yona ki wagubu ki ka e nau Diyoni nau sisiyani wagubu.

[24] Nau Diyoni yona yau suwagakani ade oka yau tarakani ko wi kuduba kataigau da nau
yona mibai mena suwagakani.

[25] Iyesu gwedegwede marai kawai badidi kwaewagawa ki ka nau dai mena yewe oka-
puwani. Nu e gwedegwede kuduba kwaewena ki makeya makeya oka pokaiya tampena ki
ka tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau kuduba e okai ki posiwagubena.

Ika kewowena.

BUSUSU
Iyesu Tonotapu Ragidai mu bususumaga
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Iyesu Tonotapu Ragidai mu bususumaga ka apunu Ruki e okapupu. Iyesu sumapamawa ragidai baididi kwaetagamawa Iyesu sisiyai iyapana badidi maba tademawa iwa ki bususui ropani kawaya oka yau rabineya. Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya tonopupu iyapana kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu manako kasiyara ki pokaiya ka mu matakira ebo ebo kwaetagamawa iwa.

Oka debai empamana ki kabuwai

Bususu yau kerarai *1:1-26*
Mu upimaga natere Diyerusaremu rabineya *2:1–8:3*
Mu upimaga tawana Diyudiya yo Sameriya rabineya *8:4–12:25*
Apunu Poru yabiri kayawena upiwagawa umawa *13:1–14:28*
Apunu Poru natere Diyerusaremu kayawena *15:1-35*
Apunu Poru paunau kayawena upiwagawa umawa *15:36–18:22*
Apunu Poru siyarai kayawena upiwagawa umawa *18:23–21:16*
Apunu Poru diburawena *21:17–28:31*

Iyesu e kowakowaiyoma bamamugu matarawagawa

1-2 Kaiwa kaiwa nau waretani Teopirasi. Iyesu e upi kerarai birika-pupu badidi kwaewagawa e iyapana-iyoma badidi tadeyawa kabukabuwa yarawa da kwauneya Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kunumau yapu kayawena ki sisiyai kuduba nau naiya mena oka pokaiya kau kabuwanibuwani kewowena. Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya ka e ubupu e winetapu tonotapu ragidai gwaiyaba tadebu manako ewa kunumau yapu kayawena. 3 E powena ade iya-wena kipu ubupu manako mara apunai apeya (40) ki rabineya ka e mareya mareya mu bamamugu matarawagawa matakira ebo ebo kwaewagawa da mu e iyawena kipu ubupu ki mibai mu mubo yabumugere naigida mena empamana ki nana. E mu bamamugu bauwagawa manako Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki sisiyai mu tadeyawa.

4 Mara mosi ka e mu bananatapu mete kupetagamawa idiwa da paunau ka e ubupu mu tadebu, wagubu ke; "Wi natere Diyerusaremu eba kamadumuri ko Mamanuga God e puyo mo wi nege-yana gwaiyabai wagubu ki nawanai mena ika idiwoi. Puyo ki sisiyai nau ororeya mena wi nidibuwani kewo-wena. 5 Apunu Diyoni ubupu awana pokaiya wi siruwanibu ko waunitau ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kaworoto wi siruwaniyoto manako kasiyara negeni." Iyesu inako wagubu.

Iyesu kunumau yapu kayawena

6 Mu banabananatagubu mete idiwa manako mu e manumupu, tagubu ke; "Kaiwawonuga, kau gwede mara nu Isiraero ragidai nu bitanuga rikapi da nu bodanuguma bagi kawaya idiwa ki maba nu mete ade inako idiwomu? Kau gwede waunitau nu negeyana nuwagibi ki kau yau nene nuwagibi bo?"

7 Mu inako manumupu ko Iyesu denai wagubu ke; "Mara ki kena ki ka eba wi kataigau da wi kataiwagi. Mamanuga God e ebo mena gwede madega bo gwede mara e ebo kasiyarai pokaiya naiya mena winepupu tapu ki e mena kataiya. 8 Ko e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kaworoto wi kawarigau miniyoto siwa kasiyara negeni manako ewa ki wi kaiwagi natere Diyerusaremu rabineya, tawana Diyudiya rabineya, tawana Sameriya rabineya, manako tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki inako kaiwagi wi yabugere badidi emupu bo wi wenagugere badidi wainamupu ki kuduba iyapana tadeyoi iwoi."

[9] Iyesu yona ki wagubu kewowena ka Mamanuga God e wadubu tepapupu manako
e kunumau yarawa mu yabu-mugere empamawa yarawa da oroguma gwaiya tewena
kayawena manako mu e ewa mo eba emupu.
[10] Mu kunumau esida yarawa ki empamawa idiwa manako iyapana apeya mu midimaga
tatamai poe utatagubu ki garugaru mena bautagubu ika madanimugu ubumpu, tagubu
ke; [11] "Tawana Gariri ragidai, wi gwede nana yewe ubumu kunumau esida yabu tamiyamu?
Apunu Iyesu karako wi kamadinibu Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kipu ubupu
kunumau yapu kayawena. Ko e kipu ubupu kayawena emupu ki maba ka e ewa marai
mosi ade wirayagisi baiyagisi." Iyapana apeya ki inako tagubu.

Apunu Diyudiyasi e watai apunu Mataiyasi wadubu

[12] Mu yona ki wainamupu ka mu wiratagubu ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki kamad-
umpu manako natere Diyerusaremu ade kayatagubu. (Natere Diyerusaremu ki ka eba
uwama.) [13] Mu natere Diyerusaremu bautagubu, manako ukwapamawa tawai ki rabinai
tetaiya mo yamupu. Iyapana ki mu simaga ka yau kena: apunu Pita, apunu Diyoni,
apunu Diyemesi, apunu Enduru, apunu Piripo, apunu Tomasi, apunu Batoromaiya, apunu
Mateyu, apunu Arapiyesi e gubagai si ka Diyemesi, apunu Saimoni (e ka iyapana waira-
maga gwandagi wagau ki apunai mosi), ade apunu Diyemesi e gubagai si ka Diyudiyasi.
[14] Iyapana ki kena, ridi dai ki, Iyesu inai, ade Iyesu e eya yowa-iyoma mete kina ki
mu maramara dibipamawa idiwa mu nuwamaga notamaga eyaka mena Mamanuga God
bameya guriguritagamawa idiwa.
[15] Mara ki makeya ka Iyesu suma-pamawa ragidai kuduba apunai ida daikere kewowena
daikere eyaka mena (120) ewapuru mena idiwa manako apunu Pita mu paunamugu ubupu,
[16-17] dimawena, wagubu ke; "Iyapana-niyoma, takari kawaya ka Mamanuga God e Keyai
Tanai Bagi Kawaya oragai apunai Dewida kabuwapupu da e uburana apunu ki ewa Iyesu
wadamana yawatai iyapana kabuwatamana ki e sisiyai matarau wagana ki nana. Oragai
apunai Dewida Mamanuga God e okai badidi tapu ki mibai wana wenawena. Apunu
Diyudiyasi e ka nu waretanuga. Nu Kaiwawonuga ubupu e mete wine-pupu ade e upi ka
nu upinuga mete eyaka mena."
[18] (Apunu Diyudiyasi e bera berokoi mo kwaewena manako denai bowa madai kwemupu
ki pokaiya ka e waira mo gimarapupu. Waira ki kawareya ka e gobere supu powena manako
e romodoi sukwanawena e rewonai matarau bauwena. [19] Natere Diyerusa-remu rabineya
ka iyapana kuduba e powena sisiyai ki wainamupu manako mu yonamugere ka mu waira
ki si 'Akerodama' simupu, ki ka; 'Apunu darai waira yau wadubu.)
[20] Apunu Pita ade wagubu ke; "Oragai apunai Dewida e ubupu Oka Umayo rabineya oka
yau tapu, wagubu ke;
'E tawai gabo uburono da iyapana ewa tawa ki rabineya eba idiwono.'
Ade oka mosi tapu, wagubu ke;
'E watai ka apunu mosi yadini.'
[21-22] Oragai apunai Dewida oka inako tapu ki pokere apunu mosi karako uburoto apunu
Diyudiyasi e watai yadini manako nu mete ubumamu Iyesu iyawena kipu ubupu ki
sisiyai iyapana tadeyomu iwomu. Ko apunu asusu mo inako eba uburoto ko apunu
mosi ki apunu Diyoni iyapana siruwatamiyawa ki e idai kerarai empupu mete
idiweya yameya da paunau nu Kaiwawonuga Iyesu Mamanuga God e kasiyarai
pokaiya kipu ubupu kayawena ki mete empupu, apunu ki mosi karako uburoto nu
mete inako iwomu."
[23] Apunu Pita yona ki wagubu kewowena ka mu ubumpu iyapana apeya mu simaga
tagubu. Mosi ka Diyosepa si daikere ka Basabasi tagubu. (E si mosi ka Diyastasi). Ade
apunu mosi ka Mataiyasi. [24-25] Mu simaga inako nakamupu manako guriguri-tagubu,
tagubu ke; "Kaiwawonuga, kau iyapana kuduba nu nuwanuga notanuga empiyei. Kau
apunu Diyudiyasi nu mete winenibi da e nu mete iwana kau upigi kwaigamana ki nana.
E kwaewena siyasiya ki pokere powena e ebo kayawagana tawanai ki kayawena. Ko kau

karako kabuwaniyo; Kau nima winepipi da e karako uburoto apunu Diyudiyasi e watai
yadini?" [26] Mu inako guriguritagamawa da kamadumpu, kimpu ubumpu yanuwa marai
munta mo kwaetagubu manako ki pokaiya ka mu apunu Mataiyasi e si bananamupu, ki
pokere e kanibu Iyesu tonotapu ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka mena ki mu
naurimugu ubupu.

2

Mamanuga God e eya Keyai kawapu mu kawarimugu minibu siwa

[1] Mara si tagamu ke 'Pentikosi' ki bauwena ka Iyesu sumapamawa ragidai kuduba wata
eyaka mena mo dibimupu idiwa, [2] manako nusuru obo maba ki mumugarai kunumau
kawapu tawa rabineya posiwena wainamupu. [3] Wainamupu manako mata nonarai maba
kawapu iyarau daburiwena iyapana kuduba ki eyaka eyaka mu debamugu debamugu
beuwena kaya-wena. [4] Mu debamugu debamugu beuwagawa kayawagawa manako Ma-
manuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki iyapana eyaka eyaka ki mu rabinamugu supu
tanai minibu siwa manako mu tenawarimaga wirawena yona yona kuduba ki mu naiya eba
kataitagubu ki mu mete tagamawa. Mamanuga God e Keyai badidi kwae-wagawa ki mu e
kasiyarai pokaiya deneya deneya tagamawa.

[5] Mara ki makeya ka Diyu ragidai ropani kawaya ki Mamanuga God e nene wainapamawa
tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau were bautagubu karako
natere Diyerusaremu rabineya idiwa. [6] Mu mumugara ki wainapamawa ka iyapana
ropani kawaya ki garugaru mena kimpu ubumpu empamana diriwai bautagubu. Iyesu
sumapamawa ragidai ubumpu tawana kudubai ragidai ki mu yonamaga ebo ebo tagamawa
ki mu wainamupu ki pokere iyapana ki mu notamaga kowena kodabamaga kamupu,
[7] babatagamawa, tagamawa ke; "Iyapana yau tagamu ki mu kuduba ka tawana Gariri
ragidai, [8] ko mu gwede ba yona ebo ebo kuduba tagamu ade nu nuga yewe baigibi ragidai
nu yonanuga mete tagamu wainapemei? [9] Nu ka tawana tawana Pasiya yo Midiya yo
Iramu yo Mesuputamiya yo Diyudiya yo Kapadokiya yo Pontasi yo Aisiya ragidai. [10] Ade nu
dai ka tawana Pirigiya yo Pampiriyo yo Idipi yo Ribiya tawana Sairini bameya ki ragidai.
Ade nu dai ka natere Roumi were baigibi. [11] Mibai, nu dai ka Diyu ragidai ade nu dai
ka iyapana kwaiyanai karako Diyu ragidai mu bususumaga ki mete kataigibi mibimipi
ragidai. Nu dai ka tawana Kureta yo Araibiya ragidai kebompi baigibi mete yewe idiwei.
Ko Mamanuga God e badidi bagi kawaya kwaewena ki sisiyai iyapana yau karako nu
nubo nubo yonanugere tagamu wainapemei." [12] Iyapana ki inako tagubu manako mu
notamaga kowena baba-tagubu mu mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa
ke; "Iyapana yau yona yona badidi katai-tagubu were tagamu ki mibai ka badidi?"

[13] Ko iyapana dai ki ubumpu Iyesu sumapamawa ragidai bainamatamawa, tagamawa
ke; "Mu ka bani awana suwakarai mo kubamupu ki pokere mu yabaramaga babawena
tagamu."

Apunu Pita dimawena

[14] Ki makeya ka apunu Pita Iyesu tonotapu ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka
mena mete ubumupu manako e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; "Diyu ragidai, natere
Diyerusaremu kuduba mete kina, wi karako badidi empiyamu ki mibai nau karako nidiyani
wi wenagugere naigida mena wainapumuri. [15] Wi wainapiyamu da nu awana suwakarai mo
kubamipi manako nu yabaranuga babawena nidiyamu. Ko nu awana mo eba kuba-mipi.
Yau ka didiburu mena. Awana kubamana madegai ki eba wadubu. [16] Ko wi karako badidi
empiyamu ki ka Mamanuga God takari kawaya e bonanai wainapiyawa wagawa apunai
Diyowero kabuwapupu. [17] Oragai apunai Diyowero oka yau tapu, wagubu ke;

'Mamanuga God e wagau; Mara kwauneya ka nau yau kwaesugani; Tawana tawana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau ki nau Keyaini tonopani iyapana kuduba mu
kawarimugu miniyoto siwa kasiyara tageni manako nau kasiyarani pokaiya ka wi
gubagaguma ade wi peteguma nau bonanani wainapomono matarau togomono,

wi yaragaguma gwedegwede marai kawai waro were maba empomono ade iyapana
magurai mete warotogomono.
18 Mibai, mara ki makeya ka nau bigabiganiyoma uratanai yo ridai nau Keyaini mete
tageyani mu kawarimugu miniyoto siwa manako mu nau kasiyarani pokaiya
ubumoto nau bonanani wainapomono matarau togomono.
19 Nau suwagani manako nau matakirani ebo ebo kunumau baitagisi kayatagisi. Nau wairau
mete kwaesugani ki wi empumuri manako wi notaga koyagisi. Dara, mata nonarai,
gwisi kawaya ki wi empumuri.
20 Madega sisipupoto ki wi empumuri. Siragamu tanai dara maba daragayagisi ki wi
empumuri manako ki eweya ka nau marani kawaya ki baiyagisi. Wi Kaiwawoga
nau marani tanai bagi kawaya ki baiyagisi.
21 Mara ki makeya ka iyapana nima yagisi ke; 'Kaiwawoni ke, kau iyasini', nima inako yagisi
ki nau e waitapani iya waunai kweyani.' "

22 Apunu Pita Mamanuga God e okai ki kawareya inako wagubu manako ade dimawena, wagubu ke; "Tawana Isiraero ragidai, nau yonani yau suwagani wainapumuri; Tawana Nasareta mu apunumaga Iyesu e ka Mamanuga God e kasiyarai pokaiya upiwagawa umawa wi paunagau matakira marai kawai ebo ebo kwaewagawa da wi ki empamana manako kataigamana da Mamanuga God e tonopupu bauwena. E matakirai ebo ebo kwaewagawa ki kuduba wi emupu kewowena. 23 Ko Mamanuga God e naiya mena e ebo nuwai notai pokaiya wainapupu da baganai ki pokere e apunu Iyesu wi idaga rabineya tapu. Wi e minimana po wainamupu ki pokere wi e wadumupu iyapana berokoi Mamanuga God eba kataimugu ragidai mu idamaga rabineya e tamupu manako mu ubumpu wi iwagubu umunugere e ripa korosi naureya minimupu poyo. 24 E powena ko Mamanuga God po makari rikapupu da e iyawena kipu ubupu, mibai ka po tawanai ki kasiyarai ka maraitau erida e wadana doko ki eba baganai.

25 Takari kawaya ka oragai apunai Dewida ubupu Iyesu nene wagubu ke;
'Nau Kaiwawoni maramara nau gwanawasiniyau tondau ki nau empakani. Nau rabinani
bigawagana ki nana ka e nau madanani garu deneya nau togisiniyau uburau.
26 Ki pokere, nau nuwani notani bagiwena ade nau yonani mibi mamamai mete suwa-
gakani. Nau posugani ko nau notani eba koyagisi. Nau kataineya da nau ade
iyasugani kirani uburani.
27 Nau po tawaneya kayasugani ko nau deni mena eba posugani. Kau kiya bigabigagi apunai
mibai ka nau ki pokere nau kataineya da kau nau eba kamadisini. Nau midini
kwakwarepuni ka uruba rabineya eba puwayagisi.
28 Iya yawatai ki kau nau kabuwasinibi kewowena. Kau gwanawasiniyei tondei ki pokere
nau mamama kawaya waina-pakani.' "

29 Apunu Pita Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu ade dimawena, wagubu ke; "Iyapananiyoma, nau karako yona ki mibai matarau suwagani ki wi wainapumuri. Nu bodanuga Dewida e naiya mena powena ononomupu. E ononomupu watai ki nu bamanugu yewena. 30 Ko e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ki apunai ki pokere Mamanuga God naiya badidi gwaiyaba sibu ki kuduba apunu Dewida e kataiya. Takari kawaya ka Mamanuga God wagubu da apunu Dewida e momai mosi aita ewa uburoto manako Dewida e watai yadini kaiwawo-yagisi. 31 Gwedegwede kuduba aita ewa wenawagana ki kuduba oragai apunai Dewida e kataiwena ki pokere e wagubu da, 'Nau po tawaneya kaya-sugani ko nau deni mena eba posugani. Nau kwakwarepuni uruba rabineya eba puwayagisi,' e inako wagubu ki ka e nu Iya Negeyana Apunai Keriso ade iyawagana kirana uburana ki e nene wagubu. 32 Ko nau suwagani wainapu-muri; Yona ki mibai karako wenawena yau kena; Apunu Iyesu e ka Mamanuga God e kasiyarai pokaiya iyawena kipu ubupu ki nu yabunugere matarau emipi. E sisiyai nu karako wi nidimei yau kena. 33 E ka Mamanuga God wagubu umuneya kipu ubupu kunumau yapu kayawena karako Mamanuga God e taneya e idai garu deneya tondau. Mamanuga God naiya mena gwaiyaba wagubu da ewa marai mosi ka e uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya tonopoto

iyapana puyo negeni. Apunu Iyesu karako puyo ki wadubu tonopupu nu kawarinugu
minibu siwa kasiyara negebu ki pokere wi karako badidi empiyamu bo wainapiyamu ki
ka wi e puyoi tonopupu ki matakirai empiyamu yau kena. [34] Oragai apunai Dewida e ka
kunumau eba yapu ko e apunu Iyesu e sisiyai yau wagubu ke;
'Nu Kaiwawonuga Kawaya ubupu nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau madanani garu
deneya tondowa,
[35] da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau keraragi kobaiya nakatamani kewoy-
agisi werena.' "
[36] Apunu Pita inako wagubu, ade wagubu ke; "Iyapananiyoma, tawana Isiraero ragidai
kuduba, nau yonani yau suwagani ki wi naigida mena wainapu-muri; Nau apunu Iyesu e
sisiyai suwagu-buwani. Wi ubumpu ripa korosi naureya e minimupu poyo ko Mamanuga
God ubupu e nu Kaiwawonuga sibu ade nu Iya Negeyana Apunai Keriso mete sibu."

Iyapana dai Iyesu sumamupu

[37] Iyapana apunu Pita dimawagawa yonai ki wainamupu ka mu rabinamaga wadubu.
Mu notamaga kowena manako ubumpu Pita yo Iyesu tonotapu ragidai dai mete kina ki
emitampu manutampu, tagubu ke; "Edamani, nu badidi kwaigamu?"
[38] Ko apunu Pita denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi wibo wibo bigiga kamadumuri wi
notaga wirayagisi, manako ubumuri da nu Iyesu Keriso e si pokaiya wi siruwaniyamu.
Wi inako kwaiwagi ki ka Mamanuga God wi bigiga ki empoto surupoto manako e Keyai
Tanai Bagi Kawaya tonopoto puyo wi mete negeni. [39] Mamanuga God naiya mena gwaiyaba
wagubu da e puyo ki wi negeni, wi munuguma tageni ade iyapana kwaiyanai ragidai
tawana tawana idiwu ki mu mete tageni. E ka nu Mamanuga God, nu Mamanuga Kawai. E
iyapana nima nene yagisi ki e puyo ki mete kweyoto."
[40] Apunu Pita yona ki wagubu kewowena ka e kawareya kawareya ragiragi kawaya
mu tadeyawa teya-teyama, wagawa ke; "Yewe wairau idiwu ragidai bera berokoi waina-
piyamu kwaetagamu ki mu ka aita ewa bita kawaya mo bananapomoto ki pokere
kamaditamuri wi wibo iyaga nene kwaiwagi da wi iyaiwagi." [41] E iyapana inako gwaiya-
batamiyawa da kamadubu manako iyapana nima e yonai wainapupu sumapupu ki e mu
bananamupu Iyesu si pokaiya siruwa-mupu. Mara ki makeya ka iyapana kuduba 3000
Iyesu sumapamawa ragidai mete dibimupu idiwa. [42] Mu maramara Iyesu tonotapu ragidai
mu yonamaga wainapamawa ade maramara ewapuru mena bani ku-pamawa Mamanuga
God bameya guriguritagamawa idiwa.

Iyesu sumapamawa ragidai ewapuru mena idiwa

[43] Iyesu tonotapu ragidai Mamanuga God e kasiyarai pokaiya matakira ropani kawaya
ebo ebo kwaetagamawa ki pokere iyapana matakira ki empamawa ka mu notamaga
kowena kudu mete wainapamawa.
[44] Iyesu sumapamawa ragidai ewapuru mena idiwa mu gwedegwede-maga mete deni
deni nida kasiwara-tagamawa idiwa. [45] Apunu bo ridi mosi e purapurai mete kina ki ka
e purapura ki wadubu iyapana e bameya gimara-mupu manako mu denai bowa madai
kwemupu ki e wadubu e waretai bani pa mena apunai bo ridai ki kwebu. [46] Mu maramara
Mamanuga God e Tawai rabineya ewapuru mena dibi-pamawa idiwa ade maramara ka mu
tawamugu tawamugu nuwabagi rabineya mibi mamamai bani ewapuru mena kupamawa
idiwa. [47] Mu Mamanuga God e si esida mena tepa-pamawa ade iyapana kuduba mu
emitamawa ki ka mu mamamamaga ade mu weremaga mete tagamawa. Mamanuga
God maramara iyapana waunai iya tageyawa manako mu mete bautagamawa Iyesu
sumapamawa ragidai mete ewapuru dibipamawa idiwa.

3

Pita yo Diyoni ubumpu apunu mosi iyamupu

[1] Mara mosi madega kekerawagawa iyapana Mamanuga God e Tawai rabineya gurig-
uritagamana madegai wadubu ki makeya ka apunu Pita yo Diyoni kimpu ubumpu

Mamanuga God e Tawaiya kayatagubu. [2] Tawa ki katamurui mosi si ka 'Katamuru Bagi'
tagamawa ki madaneya ka mu apunu mosi e kerarai badababadamawena bisi kayawena ki
ika tondawa emupu. Apunu ki e inai rabineya inako wenawena inako tondawa yabadawa
da karako kawayawena. E kowaiyoma maramara e werokapamawa Mamanuga God Tawai
ki katamurui madaneya tamawa manako e ika iyapana kaiwa kebomawa ki bowa madai
nene gene-tamiyawa tondawa.
[3] Apunu Pita yo Diyoni tawa rabineya kaiwana kwaetagamawa ka apunu kerarai berokoi
ki mu emitapu, genetapu, wagubu ke; "Bowa madai dai nau tegemuri." [4] Ko Pita yo Diyoni
apunu ki emupu manako Pita ubupu e sibu, wagubu ke; "Kau nu eminiyo." [5] E yona ki
wagubu ka apunu ki mu bowa madai dai e kweyamana ki nana waina-pupu ki pokere e mu
emitapu. [6] Ko Pita ade wagubu ke; "Bowa madai nau bamaneya pa mena ko gwede bagi
mosi nau bamaneya uburau ki nau karako kau negeyani. Iyesu Keriso, tawana Nasareta
apunai ki e si pokaiya ka nau karako kau nidiyakani; E kasiyarai pokaiya kau kiri uburi
kayanuwagi." [7] Apunu Pita yona ki wagubu manako kanibu apunu ki e idai garu deneya
wadubu manako waitapupu kipu ubupu. E kipu ubupu makeya ka e kerarai supasupawena
tainipupu ragiragi, [8] manako e sikipupu supu ubupu kanibu yabadubu. E Pita yo Diyoni
bananatapu Mamanuga God e Tawai rabineya kaimupu manako ika mamamawagawa
sikipiyawa taerewagawa mibi mamamai Mamanuga God e si esida tepapiyawa. [9] E inako
kwaewagawa umawa ki pokere iyapana kuduba e kiyabui emupu ki ka mu tagubu ke;
[10] 'Akae, ki ka apunu ki maramara 'Katamuru Bagi' ki madaneya bowa madai nene gene-
wagawa tondawa apunai ki karako iyawena yau kena." Mu inako tagamawa manako mu
notamaga kowena kodabamaga mete kamupu.

Apunu Pita ade dimawena

[11] Kerarai berokoi apunai ki Pita yo Diyoni eba kamaditapu ko mete ewakumatamiyawa
umawa ki pokere iyapana ika idiwa e badidi kwaewena emupu ki ka mu notamaga
kowena kimpu ubumpu garumupu apunu Pita yo Diyoni mu diriwamaga bautagubu. Mu
Mamanuga God e Tawai rabineya wata mo si tagamu ke; 'Oragai Apunai Soromoni Watai',
ki ika dibimupu idiwa.
[12] Apunu Pita iyapana inako bau-tagamawa dibipamawa idiwa emitapu ki ka e mu
tadebu, wagubu ke; "Tawana Isiraero ragidai, apunu yau e kerarai iyawena ko wi notaga
badidi baba-wagau? Wi gwede nana nu eminiyamu idiwu? Wi bani wainapiyamu da apunu
yau nu nubo kasiyaranuga pokaiya bo nu nubo beranuga bagi pokaiya iyapamana da e ka
umana ki waina-piyamu bo? Ko ki pa mena. [13] Ki ka Mamanuga God e kwaewena yau
kena. Nu ripakwarakwaranuguma Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu mu yo nu Mamanuga
God e ubupu e bigabigai apunai Iyesu esida tepapupu. Nau suwagani wainapumuri; Wi
ka apunu Iyesu wadumpu kawakawai ragidai mu idamaga rabineya e tamupu. Apunu
Pairasi nuwaiya ka e idai rikapana da e kayawagana ki nana ko wi e wadumupu dokodoko.
[14] Iyesu e ka apunu bagi supasupai kawaya. E bameya berokoi mo pa mena. Ko wi rabinaga
eyakamena-wena e tagararamupu manako apunu berokoi mosi iyapana naurawa apunai
ki e nene wi notapamawa ki pokere apunu Pairasi dibura gudui kwaipupu manako apunu
ki e mena bauwena kayawena. [15] Ko Iya Kerarai Apunai Iyesu ki e wi minimupu poyo. Wi
e minimupu poyo ko Mamanuga God wagubu umuneya ka e ade iyawena kipu ubupu. Ko
ki nu yabunugere matarau emipi manako e sisiyai nu karako wi nidimei.
[16] Iyesu e si pokaiya ka apunu yau naiya e kerarai berokowena ki karako iyawena ka umau
yau kena. Nu Iyesu sumapemei manako nu sumanuga pokaiya ade Iyesu e si kasiyarai
pokaiya ka wi kataigau apunai yau deni mena iyawena, ko ki wi kuduba yabugere karako
empiyamu yau kena.
[17] Kowaniyoma, nau suwagani wainapumuri; Nau kataineya da wi kawakawaiguma
mete kina notababa wadumupu ki pokere wi Iyesu mini-mupu poyo. [18] Takari kawaya
ka Mama-nuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai kuduba oka yau tamupu,
tagubu ke; 'Nu Iya Negeyana Apunai Keriso e ka aita bita midi makari bananapoto.'
Wi Iyesu bameya badidi kwaigubu ki ka wi Mamanuga God e naiya mena wagubu ki

makeya makeya kwaigamawa. [19] Ko wi beraga berokoi ki wi karako kamadumuri, wi notaga
wirayagisi da Mamanuga God uburoto wi bigiga ki empoto surupoto, [20] manako e ade
wirayagisi wi gwanawaniyono tondono nuwanusuru waunai bagi mosi wi negeni manako
e Gubagai Iyesu ade tonopoto kaworoto nu bamanugu baiyagisi. Apunu Iyesu e ka nu Iya
Negeyana Apunai Keriso. Mamanuga God naiya mena upubu Keriso wi nene winepupu.
[21] E karako kunumau nawana tondono kaniyono da Mama-nuga God gwedegwede kuduba
yewe wairau iyatamana marai baiyagisi ki ka e ade kaworoto nu bamanugu baiyagisi.
Takari kawaya ka Mamanuga God ubupu iyapana bagi e nene notapamawa e bonanai
wainapamawa tagamawa ragidai sisiya ki kuduba mu kabuwa-tapu manako mu ubumpu
sisiya ki oka pokaiya okamupu. [22] Oragai apunai Mosisi yona yau wagubu ke; 'Mara aita
ewa ka Mamanuga God wi iyapanaga mosi wi waitaga winepoto tonopoto manako e nau
maba wi paunagau uburono Mamanuga God e bonanai wainapono nidiyono kabukabuwa.
E aita badidi yogono ki wi naigida mena wainapiyoi kwaiwogoi. [23] Ko wi e yonai ki eba
wainapiyoi ki ka Mamanuga God deni mena wi suruniyoto da wi e iyapanaiyoma mete eba
idiwoi.' Oragai apunai Mosisi inako wagubu.

[24] Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai apunu
Samuwero makeya yauda mu kuduba mara karako idiwei yamei ki nene tagamawa. [25] Mu
momo-muguma ka wiyo ki pokere Mamanuga God gwede bagi mosi mu tageyana ki nana
gwaiyaba wagubu ki e karako wi mete negeni. E oragai apunai Eburamu sibu, wagubu
ke; 'Kau ewagi pokere ka nau iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki
aita ewa waditamoni bagi umoni.' [26] Mamanuga God e takari kawaya inako wagubu ki
mibai wana bauwena yau kena. E apunu Iyesu winepupu tonopupu yabiri Diyu ragidai
wi bamagau bauwena da wi notaga wirawagana manako wi beraga berokoi kamadamana
da e wi wadiniyana bagi ki nana."

4

Kawakawai ragidai apunu Pita yo Diyoni pari wirawiratamawa

[1] Pita yo Diyoni inako dimatagamawa idiwa ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawakawaimuguma, Mamanuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai mu
kawaimaga mosi, ade iyapana Sadusi ragidai dai mete kina mu nuwamaga pupuwena mu
bamamugu bautagubu. [2] Mu nuwamaga pupuwagawa ki mibai ka apunu Pita yo Diyoni
iyapana tademawa, tagamawa ke; 'Apunu Iyesu e powena ade iyawena kipu ubupu ki
pokere nu ewa popoigamu ki ka nu mete iyaigamu kimamu ubumamu.' Yona ki ka
kawakawai ragidai ki mu eba nuwamugu, [3] ki pokere mu karako bautagubu Pita yo Diyoni
pari wirawira-tamana ki nana tetampu. Ko kemora-wena ki pokere mu diburatampu da
marawani nawaru puruyagisi werena.

[4] Iyapana ropani kawaya apunu Pita yo Diyoni naiya dimatagamawa mu yonamaga
wainamupu mibimupu ragidai ki mu ubumpu Iyesu sumapamawa ragidai mete dibimupu
idiwa ki pokere iyapana ropaniwena, uratanai mena ka kuduba 5000 kwaitana.

[5] Mu ukwampu nawaru puruwena ka Diyu ragidai mu kawakawaimuguma kuduba, debai
ragidai ade Mamanuga God e gorai ki kataimugu ragidai mete kina ki natere Diyerusaremu
rabineya dibimupu idiwa. [6] Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-
maga si ka Anasi, e beteyai si ka Kaipasi, e wenai eyaka mena ragidai apunu Diyoni yo
apunu Arekisanda ade e wenai ki dai mete kina ki mu ika bautagubu ewapuru dibimupu
idiwa. [7] Mu Pita yo Diyoni nene tagubu bautagubu mu yabaramugu nakatampu manako
manutampu, tagubu ke; "Wi badidi kwaigubu ki wi nima kasiyarai pokaiya bo nima si
pokaiya kwaigubu? Ki sisiyai wi karako matarau iwagi da nu wainapamu."

[8] Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya apunu Pita rabineya posiwena
kasiyara kwebu manako e denai wagubu ke; "Kawa-kawainiyoma ade debai ragidai
mete kina, [9] wi karako apunu kerarai berokoi yau nene iwagamu ade nu gwede bagi e
bameya badidi kwaigibi ade e badidi maba iyamipi ki nene nu manuniyamu, [10] ki ka wi
tawana Isiraero ragidai kuduba yona yau suwagani ki naigida mena wainapumuri; Tawana

Nasareta apunai Iyesu Keriso e si pokaiya ka apunu yau iyawena karako wi yabaragau uburau yau kena. Wi ubumpu Iyesu wadumpu ripa korosi naureya e mini-mupu poyo ko Mamanuga God wagubu umuneya ka e ade iyawena kipu ubupu. [11] Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai e nene oka yau tamupu, tagubu ke;
'Wi tawa wadamu ragidai wi waina-mupu da e ka bebeda berokoi ki pokere e kwenumupu. Ko Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo bebedai kaupupu.'
[12] Nu Iya Negeyana Apunai ka Iyesu eya mena. Tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ka Mamanuga God iya kerarai si mo eba tapu tondau da nu ki pokaiya iya yadamu."
[13] Kawakawai ragidai ki apunu Pita yo Diyoni inako yabarayabara kudu pa mena ubumawa yona supasupai kawaya tagamawa wainamupu ki ka mu baba-tagubu mu notamaga wagubu ke; "Iyapana yau ka pakasi katai pa mena ragidai ko mu nota kawaya yau badidi maba wadumupu?" Mu inako nota-pamawa manako ki makeya ka mu wainamupu da Pita yo Diyoni mu ka naiya Iyesu mete iwa ki ragidai. [14] Apunu kerarai berokoi ki iyawena Pita yo Diyoni mu madanimugu ika uburawa ki mu mete emupu ki pokere yona denai tagamana ki mu babatagubu. [15] Baba-tagubu ki pokere mu ubumpu apunu Pita yo Diyoni yona yau mena tade-mupu, tagubu ke; "Wi matarau kaiwagi da nu nubo mena yonaigamu kewo-yagisi were ade baiwagi." [16] Mu inako tagubu, manako mu mubo mena keketa kupamawa, tagamawa ke; "Iyapana apeya ki mu bamamugu ka nu badidi kwaigamu? Mu matakiramaga kawaya kwaetagubu ki sisiyai ka natere Diyerusaremu ragidai kuduba waina-mupu kewowena ki pokere yona ki bodapamana yawatai mo pa mena. [17] Ko nu eba nuwanugu mu notamaga ki kawayayagisi kayayagisi ki pokere karako ragiragi kawaya tatamatamamu da mu apunu ki e sisiyai ewa iyapana eba tademono iwono." [18] Mu inako tagubu gudu kwaimupu apunu Pita yo Diyoni nene ade tagubu bautagubu manako ragiragi kawaya tademupu, tagubu ke; "Apunu Iyesu e sisiyai wi ewa mo eba iwogoi ade e bususui mo wi iyapana eba kabuwatamiyoi iwoi."
[19] Mu inako tagubu ko apunu Pita yo Diyoni denai tagubu ke; "Wi wibo wainapumuri; Nu Mamanuga God e yabuiya idiwei ki pokere e nuwaiya nu karako wi bonanaga yadamu bo e bonanai yadamu? [20] Nu yabunugere badidi matarau emipi bo wainamipi ki sisiyai nu karako iwegemei ko wi nu tatamaniyamu ki ka nu wi bonanaga ki eba yadamu."
[21] Mu inako tagubu ko kawakawai ragidai ki mu bonanamaga ragiragi kawaya kawareya ade tatamatamawa. Mu gudatamana mete wainapamawa ko ade kamaditampu tonotampu kaya-tagubu. Mu iyapana kudumugu waina-pamawa mibai ka iyapana ropani kawaya apunu Pita yo Diyoni mu matakiramaga emupu manako ki pokaiya Mamanuga God e si esida tepapamawa. [22] Kerarai berokoi iya-wena apunai ki e kwamurai ka apunai apeya (40) kewowena.

Iyesu sumapamawa ragidai guriguritagamawa

[23] Apunu Pita yo Diyoni tawa ki kamadumpu kayatagubu mu kowa-muguma bamamugu ade bautagubu manako Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade debai ragidai mete kina badidi maba tatamatampu ki sisiyai kuduba mu kowamuguma tademupu. [24] Tademawa da kama-dumpu manako mu rabinamaga eyakamenawena Mamanuga God bameya guriguritagubu, tagubu ke; "Mamanuga Kawai, kau kunuma yamanapipi, kau waira yamanapipi, ade kau egi yamanapipi. Kau umunugeya ka gwedegwede kuduba wenatagubu gawarara. [25] Kau Keyaigi Tanai Bagi Kawaya ki kau naiya takari kawaya tonopipi kau bigagi kwaewagawa apunai nu ripakwarakwaranuga Dewida sibi manako e ubupu wagubu ke;
'Iyapana kwaiyanai ragidai mu rabinamaga pupuwagau ki mibai ka badidi? Mu Mamanuga God bameya wainapiyamu siyasiya ki mibai ka badidi?
[26] Kaiwawo ragidai kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ubumu kawakawai ragidai dai ki mete dibipiyamu manako Mamanuga God e si kaupiyamu e yanuwei teyamu ade e winepupu apunai Keriso e si mete kau-piyamu.'

[27] Mamanuga, oragai apunai Dewida inako wagubu ki mibai wana wenawena yau kena.
Natere yau rabineya ka iyapana kawakawai apeya, apunu Erodi yo apunu Pontiyasi
Pairasi, ki mu ubumpu tawana Isiraero ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete
dibi-mupu manako kau bigagi kwaewagawa apunai Iyesu, nu Iya Negeyana Apunai
Bagi Kawaya, ki e yanuwei mu teya-mupu. [28] Mu e yanuwei teyamawa ko mu asusu
eba kwaetagamawa. Kau kiya naiya mena kau kasiyaragi pokaiya winepipi tapi ki
mu makeya makeya mena kwaetagubu. [29] Ki pokere Mama-nuga; Mu karako mu
bonanamaga ragiragi kawaya tagubu tatamanimpu ki kuduba kau kataigeya. Kau
upigi nu kwaigemei ki pokere kasiyara nege da nu yabarayabara ubumomu kau
yonagi iwogomu iwomu. [30] Kau idagi roronapi kasiyara nege da nu kau bigabigagi
apunai bagi kawaya Iyesu e si pokaiya sigira ragidai iyatamomu iwomu manako
iyapana kau matakiragi ebo ebo ki matarau empomono."

[31] Mu Mamanuga God bameya inako guriguritagamawa da kamadumpu makeya ka mu tawamaga ki geyageya-wena. Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kawapu mu kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu manako mu kimpu ubumpu kayatagubu Mamanuga God e yonai tagamawa iwa ko mu kudu mo eba wainapamawa.

Mu gwedegwedemaga ewapuru dibimupu

[32] Iyesu sumapamawa ragidai mu nuwamaga notamaga eyaka mena idiwa. Iyapana mo eba wagubu ke; "Gwedegwede yau ka nau nene." Pa mena, mu gwedegwedemaga kuduba deni deni nida kasiwaratagamawa idiwa. [33] Nu kaiwawonuga Iyesu e iyawena kipu ubupu ki e tonotapu ragidai mu mubo yabumugere matarau emupu ki pokere mu kasiyarai kawaya e sisiyai ki iyapana tademawa iwa. Mama-nuga God e iyapanaiyoma deni mena waitatamiyawa nota tageyawa, [34-35] ki pokere mu paunamugu ka e iyapanai mo eba nuwasiyasiya wainapiyawa. Iyapana gwedewau mu wairamaga bo tawamaga mete kina ki ka mu waira-maga bo tawamaga ki iyapana mu bamamugu gimarapamawa manako denai bowa madai wadamawa ki mu tepamawa Iyesu tonotapu ragidai tagemawa. Tagemawa manako mu ubumawa iyapana mo mu paunamugu bani pa mena iyapanai ki bowa madai dai waitapamawa.

[36] Apunu mo si ka Diyosepa. E kunui ka Riwai tawana Saiparasi rabineya wenawena. Iyesu tonotapu ragidai apunu Diyosepa e si daikere Banabasi simupu. (Si Banabasi ka keyakeyai ko ki mibai mete kina, ki ka; 'Iyapana Mu Rabinamaga Wadau Bagi ki Apunai'.) [37] Iyapana dai apunu Diyosepa bameya e wairai mo gimaramupu manako denai bowa madai kwemupu ki e tepupu Iyesu tonotapu ragidai mu bamamugu bau-wena tagebu.

5

Apunu Ananaiyasi e wainai Sapaira mete kina

[1] Mara ki makeya ka iyapana dai apunu mo si ka Ananaiyasi e wainai Sapaira mete kina mu bamamugu bautagubu mu wairamaga mo gimara-mupu, [2] manako denai bowa madai tagemupu ki ka apunu Ananaiyasi wadubu daikere e ebo bondai tapu ko daikere ka e wadubu kayawena Iyesu tonotapu ragidai tagebu. Tagebu manako berawena, wagubu ke; "Nau wairani gimaramupu denai bowa madai tegemupu ki kuduba yau kena." Apunu Ananaiyasi inako kwaewena ki ka e ororeya mena e wainai mete mibimupu were inako berawena.

[3] Ko Pita ubupu apunu Ananaiyasi sibu, wagubu ke; "Ananaiyasi, kau badidi pokere Berokoi Apunai Seitani e gudui kwaipipi kau rabinageya bauwena? Kau Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki bameya beranugibi. Kau wairagi gimaramupu denai bowa madai negemupu ki daikere kau kaubo bondagi tapi. [4] Waira ki naiya ka kau nene ade mu gimaramupu denai bowa madai negemupu ki bowai madai kuduba ki mete kau nene, ko kau badidi pokere bera kau rabinageya wainapipi weki gwaiya kwaenugibi. Kau eba iyapana kaina nu beranibi ko kau Mamanuga God e berapipi.

[5] Apunu Ananaiyasi yona ki waina-piyawa makeya ka e gwairiwena deni mena powena.
Iyapana kuduba e powena sisiyai ki wainamupu ka mu kudu wainamupu, [6] manako iyapana
yaraga dai bautagubu e kwakwarepui sikwamupu wadumpu kayatagubu ononomupu.
[7] Madega napusi apeya eyaka kwaitana kewowena eweya ka apunu Ananaiyasi e wainai
mete ika bauwena, ko e nobomoi powena ki sisiyai e eba kataiya ko pa asusu bauwena.
[8] Bau-wena manako Pita ridi ki empupu, manupupu, wagubu ke; "Kau sidi, kau nobomogi
mete kina wi wairaga gimaramupu denai bowa madai nege-mupu ki yau mena baganai
bo?"
"Ena, nu denai negemupu ka ki mena."
[9] Ridi ki inako wagubu manako Pita e ade sibu, wagubu ke; "Kau nobomogi mete kina
wi rabinaga eyakamenawena were Mamanuga God e Keyai berapa-mana empamana ki
nana kwaigubu ki mibai ka badidi? Kau nobomogi onono-mupu ragidai karako bautagubu
katamuru ubumu waunitau kau kwakwarepugi mete yadini kayatagisi."
[10] Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka ridi ki Pita yabareya gwairi-wena deni
mena powena. Onodiba ragidai bautagubu e ika powena ukwarawa emupu ka mu e
kwakwarepui mete wadumupu wira-tagubu e nobomoi madaneya onono-mupu. [11] Ko
Iyesu sumapamawa ragidai kuduba Mamanuga God nene dibipa-mawa idiwa ade iyapana
dai mete kina sisiya ki wainamupu ka mu kuduba notamaga kowena kudu ebotau waina-
pamawa.

Iyapana ropani kawaya Iyesu sumamupu

[12] Iyesu tonotapu ragidai iyapana paunamugu kunuma kasiyarai pokaiya matakira ebo
ebo kwaetagamawa. E sumapamawa ragidai maramara Mama-nuga God e Tawai rabineya
'Oragai Apunai Soromoni Wateya' ika dibi-pamawa idiwa. [13] Iyapana mu were-maga
tagamawa ade mu kudumugu mete wainapamawa ki pokere mu mete ewapuru eba
idiwa. [14] Ko maramara ka ridi yo apunu waunai ropani kawaya mu notamaga wirawagawa
Kaiwawo-nuga Iyesu sumapamawa manako mu bautagamawa e iyapanaiyoma mete
dibipamawa ewapuru mena idiwa. [15] Iyesu tonotapu ragidai Mamanuga God e kasiyarai
pokaiya badidi kwae-tagamawa ki kuduba ka bagi mena ki pokere iyapana ubumpu
sigira ragidai tetampu yawata kwaiya mibi gagarai ade kebari kawareya mete nakatampu
idiwa da apunu Pita ewa mu madani-mugu bauwagana kayawagana ki ka e gwakui mu
kawarimugu kaniyana manako mu iyatagamana ki nana. [16] Iyapana inako kwaetagamawa
ki pokere tawana tawana natere Diyerusa-remu bameya ka iyapana ubumpu sigira ragidai
ade keyai berokoi mu giritampu ragidai inako mete tetampu kebompu bautagubu manako
mu kuduba iya-tagubu gawarara.

Iyapana kawakawai Iyesu tonotapu ragidai giritapu

[17] Ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga ade e
kowaiyoma Sadusi ragidai mete kina ubumpu Iyesu tonotapu ragidai mu bamamugu
nuwaroro-tagubu, [18] ki pokere bautagubu mu tetampu diburatampu. [19] Diburatampu ko
kemora ki rabineya ka Mamanuga God e aneyai mosi tonopupu kawapu dibura gudui
kwaipupu manako Iyesu tonotapu ragidai waratapu matarau bautagubu, wagubu ke; [20] "Wi
baiwagi kaiwagi manako Mamanuga God e Tawai rabineya iya waunai ki sisiyai kuduba
iyapana tadeyoi iwoi."
[21] Mu aneya ki e umunui wadumupu manako nawaru puruwagawa ki makeya ka mu
kaimpu Mamanuga God e Tawai rabineya iya waunai ki sisiyai iyapana ade tademawa
kabukabuwatamawa idiwa.
Ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga e kowaiy-
oma mete kina bibi tonomupu da Diyu ragidai mu kawakawaimuguma kuduba bautaga-
mana dimatagamu wateya ika ewapuru dibipamana ki nana. Mu bautagubu dibimupu
idiwa manako diburatampu ragidai ki mu yonamaga tonomupu. [22] Ko bibi ragidai kaimpu
dibura gudui kwaimpu ki ka mu iyapana mo eba emupu ki pokere mu wiratagubu iyapana
kawakawai ki mu bamamugu ade bautagubu manako tademupu, tagubu ke; [23] "Nu dibura
tawaiya baigibi gudu umamupu ki nu emipi ade dibura katamurui dagurapamawa ragidai

ika ubumawa mete emitampi ko nu gudu kwaimipi ki ka nu tawa rabineya iyapana
mo eba emipi." [24] Mamanuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai mu kawaimaga
ade Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mete kina yona ki wainamupu ka mu
notamaga babawena gwede aita ewa badidi wenawagana ki notapamawa.
[25] Ki makeya ka apunu mosi bau-wena yona yau wagubu ke; "Edamani, diburatampi
ragidai karako Mamanuga God e Tawai rabineya ade bautagubu iyapana tadeyamu kabuk-
abuwa idiwu." [26] Mu yona ki wainamupu ka Mama-nuga God e Tawai ki kwayubapiyamu
ragidai mu kawaimaga ubupu e kowakowaiyoma dai tetapu mete kayatagubu Iyesu tono-
tapu ragidai mu bamamugu bautagubu manako giyansu mena mu tetampu bananatampu
dimatagamu wateya ade kayatagubu. Mu ragiragi kawaya eba tetampu kayatagubu mibai
ka mu pakasi ragidai ubumana Iyesu tonotapu ragidai mu gwawimaga bowa were mu
taunimana ki kudumugu wainapamawa.
[27] Mu dimatagamu wateya bautagubu bananatampu kawakawai ragidai mu yabaramugu
ubumpu manako Mama-nuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ki ubupu
Iyesu tonotapu ragidai tadebu, wagubu ke; [28] "Nu ragiragi kawaya nidimipi da wi apunu
ki e sisiyai iyapana eba tademana kabukabuwa ki nana iwagibi. Wi nu umununuga ki
wi eba wadumupu ko wi iyapana tademawa iwa manako wi yonaga ki karako natere
Diyerusaremu kuduba kawayawena kayawena. Wi nu sinuga giripiyamu ade apunu
powena ki e nari nu mete nariniyamu."
[29] E inako wagubu ko apunu Pita e kowaiyoma mete kina denai tagubu ke; "Nu ka
Mamanuga God e umunui wademei ragidai ki pokere nu e bonanai ki kwenupamu
manako iyapana wi umunuga yadamu ki ka eba supasupai. [30] Wi ubumpu Iyesu wadumpu
ripa korosi naureya minimupu poyo ko nu ripakwarakwaranuguma mu yo nu ewapuru
Mamanuga God e ubupu wagubu manako e umuneya ka Iyesu ade iyawena kipu ubupu
kayawena. [31] Isiraero ragidai nu beranuga berokoi kamadamana ade nu notanuga
wirawagana da Mamanuga God nu biginuga surupana ki nana ka e ubupu Iyesu wadubu
tepapupu e idai garu deneya kunumau nu Iya Negeyana Apunai ade nu Kaiwawonuga
kawaya ika tondana ki nana tapu tondau. [32] Nu badidi yabunugere matarau emipi ki sisiyai
nu karako iwegemei. Ko nu eba nu nubo nuwanugu wi nidimei ko Mamanuga God e eya
Keyai Tanai Bagi Kawaya yona ki mete nu kabuwaniyau. Iyapana nima Mamanuga God e
umunui yadini ki ka Mamanuga God uburoto e eya Keyai iyapana ki puyo mete kweyoto."
[33] Iyapana kawakawai yona ki wainamupu ka mu nuwamaga pupuwena mu yabumaga
daragawena manako mu Iyesu tonotapu ragidai ki taunimana popo wainapamawa. [34] Ko
Parisi ragidai mu kawaimaga mosi si ka Gamariyo ki Mamanuga God e gorai kataiya ade
iyapana kuduba e werei tagamawa apunai ki e ubupu e kowaiyoma ki tadebu, wagubu ke;
"Iyapana yau tonotamamu matarau kayatagisi da nu nubo mena yonaigamu kewoyagisi
were ade baitagisi." E inako wagubu, tonotapu kayatagubu, [35] manako e ade ubupu
dimawena, wagubu ke; "Tawana Isiraero ragidai, wi iyapana yau mu bamamugu badidi
kwaiwagi ki ka wi rabinaga pakarayagisi naigida mena notapumuri were kwaiwagi. [36] Wi
kataigau da waunitau yewena ka apunu Teyudasi e kawai gisipiyawa manako iyapana 400
kwaitana e eweya kaya-tagubu. Ko iyapana dai ubumpu apunu ki minimupu poyo manako
ki eweya ka e kowaiyoma daburimupu mu mubo mubo kayatagubu gawarara manako
e notai ki kanibu supu mibai pa mena. [37] Ki eweya, iyapana simaga tamawa ki makeya
ka tawana Gariri mu apunu-maga mosi si ka Diyudiyasi ubupu manako e mete iyapana
waratapu da mu e eweya kayatagamawa. Ko iyapana dai ubumpu e mete minimupu
poyo manako e kowaiyoma kuduba daburi-mupu mu mubo mubo kayatagubu gawarara.
[38] Ki pokere, nau yonani suwagani ki wi naigida mena wainapu-muri; Nu iyapana yau
karako kamadi-tamamu ade gwede berokoi mosi mu bamamugu eba kwaigamu. Mu mubo
notamaga pokaiya kwaetagamu ki ka mu kwaetogomono yamono da mu notamaga ki
aita gogayagisi. [39] Ko Mamanuga God e nota yau tagebu ki ka nu kwaitana nota ki eba
surupamu. Nota ki mu notamaga eba gogayagisi ko nu kwaenda aita Mamanuga God mete
kandomu nene."

Iyapana kawakawai ki apunu Gamariyo e umunui wadumupu, [40] manako mu Iyesu tonotapu ragidai nene tagubu bautagubu. Mu kuwe pokaiya mu taunimawa da kamaditampu manako bonanamaga ragiragi kawaya mu ade tatamatampu, tagubu ke; "Wi Iyesu sisiyai ewa eba iwogoi." Mu inako tatamatampu mu idamaga rikamupu manako tonotampu kayatagubu.

[41] Iyesu tonotapu ragidai dimatagamu watai ki kamadumpu kayatagubu ka mu mubo mena tagamawa ke; "Nu karako Iyesu nene midi makari bananamipi ko Mamanuga God e nu eminiyau wagau da nu ka baganai ki pokere nu mamama mete wainapemei." [42] Mu inako tagubu manako maramara Mamanuga God e Tawai rabineya iyapana tademawa kabukabuwa iwa ade mu mubo tawa-mugu tawamugu Mamanuga God e yonai bagi kawaya iyapana tademawa, tagamawa ke; "Apunu Iyesu e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki Mamanuga God takari kawaya nu bamanugu tonopana gwaiyabai wagubu."

6

Mu iyapana ida daikere kewowena daikere apeya winetampu

[1] Iyesu sumapamawa ragidai ropaniwagawa yarawa ki makeya ka mu dai ki yona Guriki tagamu ragidai ubumpu yona Iburu tagamu ragidai mu bamamugu gunaratagubu, tagubu ke; "Wi maramara iyapana bani tageyamu kupamu ko nu koboronuguma ka wi bani naigida eba tageyamu." [2] Mu gunara inako tagubu ki pokere Iyesu tonotapu ragidai ida esida kewowena kerapu apeya ubumpu Iyesu suma-pamawa ragidai kuduba mu nene tagubu bautagubu manako tademupu, tagubu ke; "Nu upinuga kawai ka Mamanuga God e yonai wi kabuwanimana ki nana. Nu upinuga ki kamadamu manako bani mena wi negeyomu ki ka nu upinuga kawaya ki giriyagisi. [3] Ki pokere waina-pumuri; Iyapana uratanai ida daikere kewowena daikere apeya ki wi wibo nuwagau ki mu simaga wi karako iwagi manako nu iyapana bani tagemana ki upi mu tageyamu. Ko iyapana asusu mu simaga eba iwagi ko iyapana notamaga supasupai ade Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya mu rabinamugu posiwena uburau ki ragidai mu simaga wi iwagi da mu kebomoto nu bamanugu baitagisi. [4] Ko nu nuga ka Mamanuga God bameya maramara gurigurigomu ade e yonai mena wi nidiyomu kabu-kabuwa idiwomu.

[5] Iyapana yona ki wainamupu ka mu rabinamaga bagiwena manako mu mubo nuwamugu iyapanai ki winetampu simaga tagubu. Apunu ki mosi ka Stiweni. E sumai ka kawaya ade e nuwai notai kuduba Mamanuga God bameya tondawa. Mamanuga God Keyai e rabineya posiwena. Iyapana dai ki mu simaga ka Piripo yo Porokusi yo Naikano yo Taimoni yo Pamenasi yo Nikorasi. Apunu Nikorasi e ka eba Diyu apunai ko e ka tawana Antiyoka ragidai mu apunumaga mosi ki Diyu ragidai mu bususumaga naigida mena kataiwena wetawetara makeya makeya kwae-wagawa. [6] Iyesu sumapamawa ragidai ubumpu iyapana ida daikere kewowena daikere apeya ki bananatampu Iyesu tonotapu ragidai mu bamamugu bau-tagubu manako mu ubumpu idamaga mu kawarimugu nakamupu manako Mamanuga God bameya mu nene guriguritagubu.

[7] Mamanuga God e yonai kawaya-wagawa yarawa. Natere Diyerusaremu rabineya ka iyapana waunai mete notamaga wirawagawa maramara Iyesu sumapamawa ragidai mete dibipamawa idiwa. Iyapana kawakawai Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ropani kawaya mete kina Iyesu sumamupu.

Iyapana gagayatagubu apunu Stiweni wadumupu

[8] Mamanuga God apunu Stiweni deni mena wadawa bagi ade deni mena kasiyara kweyawa ki pokere e ubupu iyapana paunamugu kunuma kasiyarai pokaiya matakira ebo ebo kwaewagawa. [9] Ko Diyu ragidai dai ki mu guriguri-maga tawai eyaka mena simaga tagubu ke; 'Idamaga Rikatagubu Ragidai', ki mu ubumpu apunu Stiweni kiramupu. Iyapana ki kena mu ka tawana Sairini yo Arekisandiya ragidai karako Diyu ragidai tawana Sirisiya yo Aisiya were bautagubu ki mu mete dibimupu manako ewapuru mena apunu Stiweni pari wirawirapamawa idiwa. [10] Ko Mamanuga God e Keyai apunu Stiweni e

rabineya posiwena nota supasupai mena kwebu ki pokere e yonawagawa ki ka mu denai
tagamana babatagubu. [11] Mu denai tagamana babatagamawa ki pokere mu bowa madai
dai temupu e yogoi iyapana dai tagemupu da mu Stiweni e si kaupamana ki nana.
Mu yogo inako tamupu manako iyapana ki ubumpu beratagubu, tagubu ke; "Apunu
Stiweni e ka oragai apunai Mosisi ade Mamanuga God mete kina mu simaga giripiyau
umau ko ki nu wenagunugere wainamipi kewowena." [12] Mu bera inako tagubu ki pokere
tawana ki ragidai yo Diyu ragidai mu kawakawai-muguma yo Mamanuga God e gorai
kataimugu ragidai mete kina ki mu nuwamaga apunu Stiweni bameya pupuwena. Mu
e wadumupu kawakawai ragidai kuduba mu bamamugu bau-tagubu, [13] manako bera mubo
nuwa-mugu tagamawa ragidai ki mu nene mete tagubu bautagubu manako mu ubumpu
yona beratagubu, tagubu ke; "Mamanuga God e Tawai ki ka gwede bagi kawaya mosi.
Ko apunu yau tawa ki eba mayapiyau ade oragai apunai Mosisi gora tapu ki e mete eba
kaisipiyau ko maramara giripiyau umau. [14] E badidi wagubu ki nu kuduba wainamipi.
E wagubu da tawana Nasareta mu apunumaga Iyesu e uburoto Mamanuga God e Tawai
koritapoto manako nu bususunuga ki oragai apunai Mosisi naiya mena nu negebu ki e
mete surupoto waunai mosi taroto."
[15] Mu inako tagamawa ka kawakawai ragidai kuduba apunu Stiweni igida mena empa-
mawa manako e kiyabui tanai kawaya aneya maba wirawena emupu.

7

Apunu Stiweni dimawena

[1] Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ki ubupu apunu Stiweni
manupupu, wagubu ke; "Kau sisiyagi tagubu ki mibai bo bera?"
[2] Ko apunu Stiweni denai wagubu ke; "Mamaniyoma, tataniyoma, yowani-yoma,
nau karako suwagani wainapu-muri; Takari kawaya, nu ripakwara-kwaranuga Eburamu
tawana Erani eba bauwena ko tawana Mesuputamiya rabineya tondawa ki makeya, [3] ka
Tanai Bagi Kawaya Apunai Mamanuga God e eya kawapu e bameya bauwena tanai minibu
siwa manako sibu, wagubu ke; "Eburamu, kau tawanagi ade kau iyapanagiyoma mete
kina ki kamaditami manako tawana waunai mosi ki nau kau kabuwaniyani ki deneya
kayanuwagi." [4] Mamanuga God inako wagubu ki pokere apunu Eburamu kipu ubupu
tawana Kadeya ki kamadubu manako e kayawena kaniyawa da tawana Erani bauwena
manako ika tondawa. Apunu Eburamu e mamai powena eweya ka Mamanuga God ade
wagubu manako e umuneya ka apnu Eburamu ade kipu ubupu kayawena yabadawa da
tawana karako idiwei yau bauwena. [5] Ki makeya ka Mamanuga God apunu Eburamu waira
mo eba winepupu kwebu.
Doboro Eburamu e munui mo pa mena ko Mamanuga God e gwaiyaba sibu da aita
ewa ka e waira mo kweyoto manako apunu Eburamu e ewai waira ki yadini idiwono.
[6] E munui mo pa mena ko Mamanuga God e sibu, wagubu ke; 'Kau ewagi ka aita tawana
kudubai mosi rabineya idiwono da kwamura 400 kewoyagisi. Mu tawana ki ragidai mu
bigabigamuguma kwaetogomono yamono manako tawana ki ragidai ubumoto kau ewagi
giritamono pasuta-mono idiwono. [7] Kwamura 400 ki kewoyagisi eweya ka nau tawana ki
ragidai bita tageyani manako kau ewagi tawana ki kamadini kebomoto baitagisi tawana
yau rabineya nau sini tepapo-mono idiwono.' [8] Mamanuga God e ubupu apunu Eburamu
inako sibu manako ewa e ade sibu, wagubu ke; 'Nau gwaiyaba nidibuwani ki kau ewagi
mete kina eba notagogapamana ki nana ka wi yau kwaiwagi; Wi munuguma uratanai aita
ewa wenatagisi ki wi mu kwakwarepumaga wakapumuri. Wi ki kwaiwagi ki pokaiya ka wi
kataiwagi da wi ka mibai nau iyapananiyoma.' Mamanuga God inako wagubu ki pokere
apunu Eburamu e gubagai Aisiki wenawena makeya pura eyaka mena kewowena eweya
ka e ubupu e gubagai kwakwarepui ki wakapupu. Ki eweya ka Aisiki ubupu e gubagai
Diyaikapu e kwakwarepui wakapupu manako Diyaikapu tondawa yarawa da e gubagai-
yoma ida esida kewowena kerapu apeya, nu ripakwarakwaranuguma kunu kerarai ragidai
ki wenatagubu ki ka e mu kwakwarepumaga inako mete wakatapu.

Kunu kerarai ragidai

[9] Nu ripakwarakwaranuguma mu yowamaga Diyosepa bameya nuwaroro-tagubu manako mu ubumpu e nida-mupu tawana Idipi ragidai mu bigabiga-maga kwaewagana ki nana tagemupu manako denai bowa madai dai wadu-mupu. Mu kwaetagubu siyasiya ko apunu Diyosepa e ka Mamanuga God e idai rabineya tondawa. [10] Bita ropani kawaya e bameya bauwagawa ko Mamanuga God e kwayubapiyawa tondawa. E tawana Idipi ragidai mu kawaimaga Pero e yabareya ubupu ki makeya ka Mamanuga God e waitapupu manako e berai bagi kawaya ade e notai supasupai kawaya ki apunu Pero mete empupu e werei wagubu manako sibu, wagubu ke; 'Kau ka apunu supasupai bagi kawaya ki pokere nau kobaneya nau iyapananiyoma, nau wairani ade nau tawani gwedegwedeni kuduba mete kina ki kau mu debaimaga uburi.'

[11] Mara mosi eweya ka kapoi kawaya mo ubupu manako tawana Idipi yo Kainani rabineya ka iyapana kuduba mibi wetei idiwa. Nu ripakwarakwara-nuguma mu banimaga ka pa mena. [12] Ko mu mamamaga Diyaikapu e tawana Idipi rabineya bani dai uburawa ki sisiyai wainapupu ki pokere e ubupu e munuiyoma, nu ripakwarakwara-nuguma ki tonotapu tawana Idipi rabineya bani gimarapamana ki nana kayatagubu. Mu ika bautagubu ade wiratagubu mu tawanamugu ade kaya-tagubu. [13] Ki eweya ka mu tawana Idipi ade kayatagubu manako ki makeya ka mu yowamaga Diyosepa mu matarau tadebu, wagubu ke; 'Wi yowaga nidasinimupu apunai Diyosepa ka nau yau kena.' E inako wagubu, manako ki makeya ka apunu kawai Pero apunu Diyosepa e mamai ade e tataiyoma mete kina mu bususumaga wainapupu. [14] Ki eweya ka apunu Diyosepa bibi tono-pupu da e mamai Diyaikapu ade e ewai ridi yo apunu ropani kawaya kuduba (75) mete kina ki e bameya kebomana tawana Idipi rabineya e mete ika idiwana ki nana wagubu. [15] Doboro Diyaikapu yona ki wainapupu ka e kipu ubupu e tondawa tawanai ki kamadubu manako kayawena kaniyawa da tawana Idipi bauwena manako e ika tondawa kaniyawa da ewa powena. E gubaga-iyoma mete kina ika idiwa kaiwa da popotagubu gawarara, [16] ko mu kwakwarepumaga ka iyapana tetampu kayatagubu kaiwa idiwa da tawana Sekamu rabineya ononotampu. Takari kawaya ka oragai apunai Eburamu ubupu apunu Emo e ewai ika Sekamu rabineya idiwa ki mu bamamugu waira munta mo bowa madai pokaiya gimara-pupu. Waira ki kawareya ka iyapana ubumpu nu ripakwarakwaranuguma mu kwakwarepumaga ika ononotampu."

Apunu Mosisi e bususui

[17] Apunu Stiweni inako wagubu, ade wagubu ke: "Nu iyapananuguma ika Idipi rabineya idiwa kebomawa da kwamura 400 kewowena ki makeya, Mamanuga God naiya oragai apunai Eburamu badidi ewa wenawagana sisiyai gwaiyabai sibu ki wenawagana marai bauwena, ki ka nu iyapana-nuguma Isiraero ragidai ika kawaya-wena minibu daburi. [18] Ki makeya ka apunu kawai mosi apunu Diyosepa e bususui eba kataiya apunai ki tawana Idipi ragidai mu kawaimaga ubupu. [19] E nu ripakwarakwaranuguma berabera-tamiyawa giritamiyawa pasutamiyawa manako e bonanai ragiragi kawaya mu tadebu, wagubu ke; 'Wi munuguma wawayai kuduba tetamuri gwabau asusu nakatamuri da popotagisi.' [20] Ki makeya ka apunu Mosisi wenawena. E ka Mamanuga God e yabuiya munu komeruwana bagi kawaya wenawena. E siragamu apeya eyaka e eya inai mamai mu bamamugu tondawa, [21] ko mu munumaga wawayai ki matarau tamupu ki makeya ka apunu kawai ki e petei e empupu bagi kawaya manako wadubu kodapupu, [22] ki pokere Mosisi ridi ki bameya tondawa kaniyawa da kawaya-wena. E tawana Idipi mu notamaga kuduba kataiwena ade kawaiwena apunu yonai kasiyarai kawaya.

[23] Apunu Mosisi inako tondawa yarawa da e kwamurai apunai apeya (40) kewowena ki ka e eya iyapana-iyoma tawana Isiraero ragidai mu nene wainapupu manako mara mosi mu emitamana ki nana kayawena. [24] E kayawena kaniyawa da tawana Idipi mu apunumaga mosi ubupu Isiraero iyapanai mosi gudapiyawa giripiyawa pasurawa ki empupu manako e nuwai pupuwena kanibu gwawai Idipi apunumaga ki minibu poyo. [25] Mosisi wainapupu da e eya iyapanaiyoma e empamana ki ka mu kataitagamana da Mamanuga God e mu

waitatamana bitamaga rikapana ki nana mu bamamugu tonopupu bau-wena, ko mu ki
eba wainapamawa.
[26] Mu ukwampu nawaru puruwena ka e tawana Isiraero ragidai ade emitamana ki nana
kayawena. E eya iyapanaiyoma apeya mu mubo ika kandetagamawa emitapu manako e
kanibu mu baramaga wadawa, wagubu ke; 'Iyapananiyoma, wi tawanaga ka eyaka mena
ko wi gwede nana kira kasiwaraiwagamu kandamu idiwu?' [27] E inako wagubu ko apunu ki
mosi e waretai minibu apunai ki ubupu Mosisi weupupu kwenupupu manako sibu, wagubu
ke; 'Kau nupara kamadi. Nima kau apunu kawai nidibu? Nima wagubu da kau idagi gurai
nu naurinugu ugwedei? [28] Kau yomi tawana Idipi mu apunumaga minibi poyo ki maba
kau karako nau mete susiniyana po ki nana wainapiyei bo?' [29] Apunu ki ubupu Mosisi
inako sibu ki pokere Mosisi kudu wainapupu tawana Idipi kamadubu manako wakapawena
tawana Midiyani kayawena manako e ika tondawa yarawa da e gubagaiyoma apeya ika
wenatagubu.
[30] Kwamura ropani kawaya apunai apeya (40) kewowena ki eweya ka apunu Mosisi mara
mosi iyapana eba idiwu tawaneya kweya Sainai bameya ki kayawena manako ripa mo
beuwena nonarai rabineya ka aneya mo ika tondawa ki e empupu. [31] E notai kowena
manako e ripa ki bameya naigida mena empana ki nana kaniyawa da Mama-nuga God
e eya bonanai wainapupu. Bonana ki wagubu ke; [32] 'Mosisi, kau ripakwarakwaragiyoma
Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu mu Mamamaga eyaka mena God ka nau.' Apunu Mosisi
yona ki wainapupu ka e kudu waina-pupu e didigurai wagubu ade e yabui mete topupu.
[33] Ko Mamanuga God e ade sibu, wagubu ke; 'Waira kawareya uburei ki ka waira tanai
bagi kawaya ki pokere nau wiwirasini kau kerapugi kwakwarai rikapi nakapi. [34] Nau
iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai tawana Idipi rabineya nuwaboyatagamu idiwu
ki nau mu emitamakani ade mu makaritagamu 'aige aige' tagamu ki nau mu mete
wainatamakani ki pokere mu bitamaga rikapana waditamana bagi ki nana ka nau karako
kunumau kawapuwani yau kena. Kau yabi, nau karako kau tononiyani tawana Idipi
kayanuwagi.' "

Isiraero ragidai iyapana eba idiwu tawaneya iwa wadamawa

[35] Apunu Stiweni inako wagubu, ade wagubu ke; "Nu iyapananuguma mu ka oragai
apunai Mosisi e midi togamupu, tagubu ke; 'Nima kau apunu kawai nidibu? Nima wagubu
da kau idagi gurai nu naurinugu ugwedei?' Mu inako simupu midi ragiragimupu ko aneya
naiya ripa beuwena ki rabineya matara-wena ki kawapu apunu Mosisi e waitai bauwena.
E pokaiya ka Mamanuga God ubupu apunu Mosisi wadubu tawana Isiraero ragidai mu
yabiyabirimaga sibu ade mu bitamaga ki rikapana apunai winepupu tapu.
[36] Oragai apunai Mosisi kasiyarai kawaya ubupu e iyapanaiyoma banana-tapu tawana
Idipi kamadumpu kaya-tagubu. E kwamura apunai apeya (40) ki rabineya kunuma
kasiyarai pokaiya matakira ropani kawaya ebo ebo kwaewagawa, tawana Idipi rabineya,
Egi Daragai ki rabineya, ade iyapana eba idiwu tawanai ki rabineya. [37] E tawana Isiraero
ragidai tadebu, wagubu ke; 'Aita ewa ka Mamanuga God wi iyapanaga mosi winepoto
manako e nau maba wi paunagau uburoto Mamanuga God e bonanai wainapono makeya
makeya wi nidiyono kabukabuwa tondono.'
[38] Apunu Mosisi e madanai ka daikere daikere. Nu ripakwarakwaranuguma iyapana
eba idiwu tawaneya dibipamawa idiwa ki ka Mosisi mu mete ika idiwa. Ko kweya
Sainai kawareya ka aneya kawapu ki e bonanai e wainapiyawa manako Mamanuga God
e gwedegwede kuduba nu iya negeyana yonai siyawa ki e mete wainapiyawa manako
wirawena iya yonai ki iyapana tadeyawa.
[39] Ko nu ripakwarakwaranuguma ubumpu apunu Mosisi e yonai ki mu kwenumupu ade
e umunui ki mu eba wadumupu. Mu e weumpu kwenumpu tawana Idipi ewamugere ade
wirataga-mana kayatagamana wainamupu, [40] ki pokere bautagubu apunu Mosisi e tatai
Aroni simupu, tagubu ke; 'Apunu ki nu waranibu tawana Idipi kamadimpi kebompi yewe
baigibi ko e karako bani kayawena ki nu eba katainugu ki pokere karako Mamanuga God
e keyakeyai dai kau idagi pokaiya kaitepi manako nu keyakeyai ki sumatamamu da mu nu

waranimoto kaigamu.' [41] Mara ki makeya ka mu papa burumakau munai mosi e keyakeyai
mu idamugu yamanamupu, manako tagubu ke; 'Nu Kawainuga God e eya mibai ka yau
kena.' Mu inako tagamawa manako keyakeyai ki mu mubo idamugugere yamanamupu
ki mu mamamapamawa, taeretagamawa, papa tepamawa pasumawa puyo kweyamawa.
[42] Mu inako kwaetagamawa ki pokere Mama-nuga God mu kamaditapu mu notamaga
wirapupu da mu madega yo supama yo siragamu inako bamamugu buburi-tagamawa
idiwa. Nu ripakwarakwara-nuguma badidi inako kwaetagamawa kebomawa ki mu nene
ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-mawa ragidai oka yau okamupu, tagubu
ke;

'Isiraero ragidai, wi kwamura apunai apeya (40) ki rabineya iyapana eba idiwu tawaneya
iwa wadamawa, papa namutamawa pasutamawa, ade keyakeyai wi wibo idagau
kaitemupu ki mu bamamugu wi puyo kwaigamawa. Ko wi nau nene eba kwaiga-
mawa.

[43] Wi nuwaga notaga ka eba nau bamaneya ko wi nuwaga notaga ka Moraki e bameya.
E tawai papa kwakwarai pokaiya wadumupu ki wi bagi kawarapamawa iwa. Wi
kawaiga mosi ka supama Repani. E keyakeyai dai wi idagau yamanatampu mu
bamamugu ka wi buburigamawa idiwa ki pokere nau karako wi baiyononiyani
tawana uwama kawaya tawana Babironi tagere ki nau wi tononiyani kaiwagi.'

[44] Nu ripakwarakwaranuguma iyapana eba idiwu tawaneya iwa wadamawa ki ka mu
Mamanuga God e tawai papa kwakwarai pokaiya wadu-mupu ki mete ika bagi kawara-
pamawa iwa manako mu tawa ki emupu, tagubu ke; 'Mamanuga God e eya tawa yau
rabineya tondau.' Mu tawa ki asusu eba wadamawa ko Mamanuga God apunu Mosisi usi
kunumau ki keyakeyai badidi kabuwapiyawa ki makeya makeya mu tawa ki wadamawa.
[45] Apunu Mosisi e powena eweya ka Mamanuga God apunu Diyosuwa kasiyara kwebu
manako e ubupu nu ripakwarakwara-nuguma waratapu Mamanuga God e tawai ki bagi
kawarapamawa iwa. Ko Mamanuga God ubupu e eya kasiyarai pokaiya iyapana tawana
ki idiwa ragidai siwakeketapu bautagubu kayatagubu manako mu wairamaga ki ka nu
ripakwarakwaranuguma wadumupu. Mu waira ki wadumupu kewowena ka mu tawa
papa kwakwarai bagi kawara-pamawa iwa ki ika bagimupu manako tawa ki ika uburawa
yabadawa da uburawa yabadawa da siyareya ka apunu Dewida wenawena.

[46] Mamanuga God apunu Dewida e mamamai wagubu manako Dewida ubupu guriguri-
wena, wagubu ke; 'Mamai, oragai apunai Diyaikapu e Mamai God ka kau. Nau tawa bagi
kawaya kau nene wadana wainapakani.' [47] Apunu Dewida inako guriguriwena ko e eya
tawa waunai ki eba wadubu ko e gubagai Soromoni ki e ubupu Mamanuga God e Tawai ki
wadubu."

[48] Apunu Stiweni tawana Isiraero ragidai mu bususumaga kawareya inako wagawa
tondawa da kamadubu, ade wagubu ke; "Oragai apunai Soromoni e ubupu Mamanuga God
e Tawai wadubu ko nau suwagani wainapumuri; Mama-nuga God Esida Kunumau Tondau
e ka tawa kaina rabineya badidi tondono? Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai mosi oka yau okapupu, wagubu ke;

[49] 'Mamanuga God e wagau; Nau tondakani watani ka kunumau. Nau kerarani tainipana
watai ka wairau. Wi tawa badidi maba nau nene wadamana ki nana? Nau
aiyatasugana tondana watai ki wi bani wadumuri?

[50] Gwedegwede kuduba ki nau naubo idanere yamanapuwani kewowena.'

Mamanuga God e okai inako wagau."

[51] Apunu Stiweni inako dimawagawa tondawa da kamadubu manako e bonanai ragiragi
kawaya kawakawai ragidai ki ade tadebu, wagubu ke; "Wi ka Mamanuga God bameya
iwagamu mama ragidai. Wi wenaguga ka boda-bodai. Mamanuga God e yonai ki
wi eba wainapiyamu ki pokere wi Mamanuga God eba kataigau diyayai maba inako
kwaiwagamu. Nu ripakwarakwara-nuguma Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
tagararapamawa idiwa ki maba wi mete inako kwaiwagamu. [52] Takari kawaya ka iyapana
ubumpu Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai kuduba giritampu

pasutampu ade ubumpu iyapana gwedewau Mamanuga God e Bigabigai Apunai bagi kawaya ki bauwagana sisiyai iyapana tademawa ragidai ki kuduba namutampu gawarara. Mu inako kwaetagamawa ko wi ka apunu bagi supasupai kawaya ki e nidai iwagubu manako iyapana e minimupu poyo. [53] Aneya naiya kawampu Mama-nuga God e gorai nu ripakwarakwara-nuguma mu idamugu tampu ki yabadawa da kwauneya wi wadumupu ko gora ki wi raurupiyamu ade makeya eba kwaiwagamu." Apunu Stiweni inako wagubu.

Mu apunu Stiweni bowa were minimupu poyo

[54] Iyapana kawakawai apunu Stiweni e yonai ki wainamupu ka mu nuwa-maga pupuwena uwarimaga sisirimupu mu kakasimaga memupu. [55] Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya apunu Stiweni e rabineya posiwena minibu siwa manako e kunumau esida yabu tapu ka e Mamanuga God e eya Tanai Bagi Kawaya ki empupu ade Iyesu kunumau Mamanuga God e idai garu deneya uburawa ki mete empupu. [56] Empiyawa, manako wagubu ke; "Empumuri, kunuma gudui siwawena ki nau empa-kani. Kunumau Kawapu Apunai ki e nau Mamanuga God e idai garu deneya ika uburau mete empakani."

[57] Apunu Stiweni yona ki wagawa makeya ka kawakawai ragidai ki mu bonanamaga ragiragi kawaya e nakari-mupu mu wenagumaga bodamupu manako weu kasiwaratagubu garugaru-mupu kaimpu apunu Stiweni wadu-mupu. [58] Wadumpu dokodoko gari tagaiya kwenumupu manako bowa dai temupu kawareya kawareya bowa were e minimawa.

Bowa tempu minimawa ragidai mu monagamaga rikamupu ki mu apunu yaraga mosi si ka Soro e bameya nakamupu.

[59] Mu apunu Stiweni inako bowa were kawareya kawareya minimawa idiwa ko e eya ka Mamanuga God bameya guriguriwena, wagubu ke; "Kaiwawoni Iyesu, kau nau keyaini wadi." [60] E inako wagubu kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako e bonanai ragiragi kawaya ade wagubu ke; "Kaiwawoni, mu berokoi yau karako kwaetagamu ki kau deni mena surupi ko eba notapiyowa tondowa." E inako wagubu manako powena.

Iyapana apunu Stiweni minimupu poyo ki ka apunu Soro mu emitapu, wagubu ke; "Wi bagi kawaya e mini-mupu poyo."

8

Apunu Soro Iyesu sumapamawa ragidai giritapu

[1] Mara ki eyaka mena ka iyapana ubumpu natere Diyerusaremu rabineya Iyesu suma-pamawa ragidai Mamanuga God nene dibipamawa idiwa ki mu kuduba giritamana pasutamana ki kerarai birikamupu. Iyesu tonotapu ragidai mu muga mena natere ki rabineya idiwa ko e sumapamawa ragidai kuduba yawira kudeya mu mubo mubo daburimupu wakapatagubu tawana Diyudiya yo Sameriya kaya-tagubu.

[2] Mamanuga God maramara nota-pamawa ragidai dai ki apunu Stiweni powena ki e apenai meyamawa yadi wadamawa da kamadumpu manako mu ubumpu e kwakwarepui wadumpu kayatagubu ononomupu.

[3] Ko apunu Soro ubupu Iyesu suma-pamawa ragidai giritamiyawa pasu-tamiyawa umawa. E kayawagawa tawa tawa ridi apunu mu idamugu taini-tamiyawa tetamiyawa dibura rabineya nakatamiyawa umawa.

Apunu Piripo tawana Sameriya kayawena

[4] Iyesu sumapamawa ragidai bani bani daburimupu kayatagubu ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu e sisiyai mu mete tagamawa iwa. [5] Apunu Piripo ubupu natere mosi tawana Sameriya rabineya kayawena manako e ika dimawagawa iyapana tadeyawa, wagawa ke; "Iyesu, e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso." [6] Iyapana kuduba apunu Piripo e yonai ki wainapamawa ade e matakirai kunuma kasiyarai pokaiya kwaewagawa ki mu yabumugere mete empamawa ki ka mu yona kerekereretagubu e yonai naigida mena wainapamawa idiwa. [7] E wagawa manako keyai berokoi iyapana ropani kawaya mu rabinamugu idiwa ki matarau bautagamawa kwetagamawa kayatagamawa. Iyapana kiyokiyoi ade iyapana idamaga bo kerapumaga badabadamai ki mu mete kina e bameya bautagamawa manako

mu kuduba iyatagamawa, [8] ki pokere natere ki rabineya ka iyapana mu rabinamaga
bagiwena mamamatagamawa idiwa.

Kweri wasisinai apunai mosi Iyesu sumapupu

[9] Natere ki rabineya ka apunu kweri wasisinai apunai mosi si ka Saimoni ika tondawa. E
kawai gisipiyawa ko iyapana kuduba tawana Sameriya rabineya e badidi kwaewagawa ki
empamawa ki ka mu notamaga kowagawa e si esida tepapamawa. [10] Iyapana kawakawai
ade maimerei kuduba apunu Saimoni e yonai mibipamawa, tagamawa ke; "Apunu yau
ka Mamanuga God e maba. Mamanuga God e kasiyarai kawaya wadau apunai ka yau
kena." [11] Iyapana inako tagamawa ki mibai ka mu rowarowa kawaya apunu Saimoni
iyapana kweritamiyawa ki matakirai kwaewagawa umunawa empamawa ki pokere mu
e sumapamawa. [12] Ko apunu Piripo karako bauwena Mamanuga God e gari rabineya
idiwana ki yonai bagi kawaya iyapana tadeyawa ade nu Kaiwawonuga Iyesu nu Iya
Negeyana Apunai Keriso ki e sisiyai mete kabuwa-tamiyawa, ki ka mu apunu Piripo e
yonai sumamupu manako e ubupu ridi yo apunu Iyesu si pokaiya siruwatapu. [13] Apunu
Saimoni e mete kina Iyesu yonai ki sumapupu siruwa kawapu manako ewa ubupu apunu
Piripo maramara ewakumapiyawa umawa. E Piripo e matakirai ebo ebo kunuma kasiyarai
pokaiya kwaewagawa ki empiyawa ki ka e notai kowena e kodabai kapupu.

[14] Iyesu tonotapu ragidai natere Diyerusaremu rabineya idiwa tawana Sameriya ragidai
Mamanuga God e yonai sumamupu ki sisiyai wainamupu ki ka mu apunu Pita yo Diyoni
tawana Sameriya tonotampu kayatagubu. [15] Mu sumawa da bautagubu ka mu Mamanuga
God bameya guriguritagubu da e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki tonopana iyapana ki mu
kawarimugu mete miniyana siwa kasiyara tageyana ki nana. [16] Mu inako guriguritagubu
mibai ka iyapana ki nu Kaiwawonuga Iyesu e si pokaiya siruwa kawampu ko Mamanuga
God e Keyai mu kawarimugu eba kawapu minibu siwa. [17] Apunu Pita yo Diyoni ubumpu
mu idamaga iyapana ki mu kawarimugu nakamupu manako ki makeya ka Mamanuga God
e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu mu kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu.

[18] Apunu Pita yo Diyoni mu idamaga iyapana kawarimugu inako naka-pamawa da mu
Mamanuga God e kasiyarai wadumupu ki matakirai ka kweri wasisinai apunai Saimoni e
empupu manako e bowa madai dai tepupu kanibu Pita yo Diyoni mu bamamugu bauwena,
wagubu ke; [19] "Bowa madai yau tepumuri manako denai wi kasiyaraga ki nau mete tege-
muri da nau idani iyapana kawarimugu tarani manako Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi
Kawaya ki mu kawarimugu mete miniyoto siwa kasiyara tageni."

[20] E inako wagubu ko apunu Pita wirawena denai ragiragi kawaya e nakaripupu, wagubu
ke; "Mamanuga God puyo deni mena nu negeyau ki kau bowa madai pokaiya gimarapana
wainapiyei ki pokere karako kau bowagi madai mete kina gogaiwagi. [21] Nu yo kau upinuga
ka eba eyaka mena. Kau Mamanuga God e yabuiya supasupai eba kwaenugei ade kau
nuwagi notagi ka eba eyaka mena. [22] Ko karako kau beragi berokoi ki kamadi kau notagi
wirayagisi manako Mama-nuga God bameya gurigurinuwagi da kau berokogi ki e empoto
surupoto. Kataina, e surupoto bani, pa mena bani, [23] mibai ka kau rabinageya nuwaroro
kwaenugei ki nau empakani ade kau beragi berokoi paininibu umanibu dokodoko ki nau
mete empakani."

[24] Apunu Pita inako wagubu ka apunu Saimoni kudu wainapupu, wagubu ke; "Nu
Kaiwawonuga bameya nau nene guriguriwagi da berokoi ki nau bananapana iwagubu ki
mo nau bamaneya eba baiyagisi." E inako wagubu.

[25] Apunu Pita yo Diyoni Mamanuga God badidi kwaewagawa mu yabu-mugere empa-
mawa ki sisiyai mu iyapana tademawa iwa ade Iyesu badidi tadebu ki yonai mu mete
makeya makeya kabuwa-tagamawa iwa da kamadumpu ki ka mu wiratagubu natere
Diyerusaremu ade kayatagubu. Mu yawatau kayatagubu kaiwa ka mu tawana tawana
Sameriya rabineya Iyesu e sisiyai bagi kawaya iyapana tademawa kabukabuwa kaiwa.

Tawana Isiyopiya mu kawaimaga mosi Iyesu sumapupu

[26] Mamanuga God e aneyai mosi kawapu apunu Piripo sibu, wagubu ke; "Kau kiri
uburi suri tawana Diyudiya deneya yawata Diyerusaremu yo Gata paunau iyapana eba
idiwu tawanai ki tenuwagi kayanuwagi." [27] Apunu Piripo yona ki wainapupu manako
kipu ubupu kayawena kaniyawa da yawatau ka e tawana Isiyopiya mu kawaimaga mosi
ika bananapupu. Apunu ki ka tawana Isiyopiya ragidai mu kawaimaga ridai si ka
Kandasi e purapurai kuduba kwayuba-piyawa tondawa ki apunai mosi. E Mamanuga
God e si tepapana ki nana natere Diyerusaremu daiyo umawa, [28] ko e karako wirawena
e ebo tawaneya kayawena. E kayawena kaniyawa papa osi iyapana kawareya idiwana
anai nikareya tainipamawa kaiwa ki kawareya tondawa manako oragai apunai Aisaiya
Mamanuga God e okai tapu ki okai mosi iyabapiyawa kaniyawa.
[29] Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya apunu Piripo sibu, wagubu ke; "Kau
buri kaniyo papa osi nikareya tainipiyau anai ki madaneya kaniyowa." [30] E inako wagubu
manako Piripo garupupu kanibu e bameya bauwena manako apunu ki ika Mamanuga
God e yonai oragai apunai Aisaiya sibu oka-pupu ki iyabapiyawa kaniyawa waina-pupu.
Wainapiyawa manako e apunu ki manupupu, wagubu ke; "Oka iyabapiyei ki mibai kau
wainapiyei bo pa mena?"
[31] Ko apunu ki denai wagubu ke; "Ae, nau badidi wainapani? Nau oka yau pa iyabapakani
tondakani ko nima sidiyoto kabukabuwa da nau oka yau mibai mete wainapani? Kau
umuni nau madanineya yewe tomi."
[32] Apunu ki Mamanuga God e okai iyabapiyawa ka yau kena;
'Papa sipi mo yadamu miniyamu poyo ki ka e yona eba yagisi. Papa sipi munai mo kumai
purupamu ki ka e yona mete eba yagisi. Ki maba ka iyapana apunu yau wadumupu
ko e yona denai mo eba wagubu.
[33] Mu iyapana yabumugu e midimama kweyamawa ade naripamawa yona mibai mo e
bameya eba tagamawa. Iyapana e minimupu poyo ki pokere e tawanai gumor-
owena. E ewai mu sisiyamaga ka nima yagisi?'
[34] Apunu kawai ki wirawena Piripo empupu manako manupupu, wagubu ke; "Kabai, kau
sidi; Mamanuga God e okai yau tapu apunai ki ka e nima nene wagubu? E eya nene wagubu
bo e apunu kudubai mosi nene wagubu?"
[35] E inako wagubu manako Piripo yabiri Mamanuga God e okai iyabapupu ki mibai e
kabuwapupu manako ewa Iyesu sisiyai bagi kawaya kuduba ki mete kabuwapupu.
[36] Mu yawatau kayatagubu sumawa da awana mo papateya bautagubu ka apunu ki
wagubu ke; "Awana yau emani. Ki gwedei mo mete kina nau kwaesugani da kau uburi
Iyesu e si pokaiya nau siruwasini bo?"
[37] Ko apunu Piripo denai e sibu, wagubu ke; "Kau nuwagi notagi kuduba Mamanuga God
bameya sumapi ki nau uburani kau siruwaniyani."
Apunu ki denai wagubu ke; "Iyesu Keriso e ka Mamanuga God e Gubagai ki nau
sumapakani." [38] E inako wagubu manako papa osi ki uburana wagubu manako mu apeya
ewapuru mena kaimupu awanau sumupu manako Piripo ubupu Iyesu e si pokaiya apunu
ki siruwapupu.
[39] Mu awana kamadumpu borau positagubu ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi
Kawaya gwede mo kwae-wena da Piripo gogawena bani kaya-wena ki pokere apunu kawai
ki Piripo ewa mo eba empupu. E mibi mamamai e ebo tawaneya kayawena.
[40] Apunu Piripo gogawena ko tawana Asidoni rabineya ade matara-wena manako
ewa tawana tawana bauwena kayawena Iyesu sisiyai bagi kawaya iyapana tadeyawa
kabukabuwa umawa da tawana Sisaraiya bauwena.

9

Apunu Soro e notai wirawena

[1] Mara ki makeya ka apunu Soro Iyesu sumapamawa ragidai taunimana popo ki yonai
ragiragi kawaya wagawa umawa. E kayawena Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
mu kawaimaga sibu, [2] da e tawana Damaskasi ragidai mu okamaga tarana ki nana manako

apunu kawai ki ubupu Diyu ragidai tawana Damaskasi rabineya idiwa ki mu okamaga
yau okapupu; 'Apunu Soro wi bamagau baiyagisi manako ridi yo apunu gwedewau Iyesu
Yawatai kataimugu ragidai ki kwaenetamini tetamini ki ka e mu idamaga umatamini
wiratagisi natere Diyerusaremu baitagisi.' E oka inako okapupu apunu Soro kwebu
manako sibu, wagubu ke; "Kau oka yau wadi tawana Damaskasi kayanuwagi manako kau
Diyu ragidai mu guriguri-maga tawaiya idiwu ki mu bamamugu baunuwagi ki kau debai
ragidai oka yau mu kabuwatami."
3 Apunu Soro kayawena kaniyawa da natere Damaskasi bameya bauwagana kwaewa-
gawa ka tanai kawaya mosi garugaru mena kunumau kawapu e midi kuduba minibu siwa.
4 E gwairi-wena wairau ukwapu manako e bonana mosi yona yau wagubu ki wainapupu;
"Apunu Soro, apunu Soro, kau gwede nana nau girisiniyei?"
5 "Kaiwawoni, kau nima?" Soro inako wagubu manako e bonana ki ade wainapupu,
wagubu ke; "Nau ka Iyesu. Kau nau girisiniyei, 6 ko kau karako kiri uburi natere buri
kayanuwagi manako kau ewa badidi kwaenuwagi ki sisiyai apunu mosi baiyagisi kau
nidini."
7 Iyapana Soro mete iwa ragidai bonana ki wainamupu ka mu notamaga kowena yona
kerekereretagubu ubumawa. Mu bonana ki wainamupu ko nima wagubu ki mo mu eba
emupu.
8 Apunu Soro bagi ubupu e yabui papupu ko e yabui kenewena tawana eba empupu
ki pokere e kowakowa-iyoma ki e idaiya wadumpu banana-mupu kayatagubu kaiwa da
natere Damaskasi bautagubu. 9 Bautagubu ka apunu Soro mara apeya eyaka tawana mo
eba empiyawa tondawa. E bani yo awana kuduba ragipupu.

Apunu Ananaiyasi Soro iyapupu

10 Natere Damaskasi rabineya ka Iyesu sumapiyawa apunai mosi si ka Ananaiyasi ika
tondawa. E waro were maba nu Kaiwawonuga Iyesu e bonanai wainapupu, wagubu ke;
"Apunu Ananaiyasi."
Manako Ananaiyasi denai wagubu ke; "Kaiwawoni, nau yewena."
11 E denai inako wagubu manako nu Kaiwawonuga Iyesu e ade sibu, wagubu ke; "Kau kiri
uburi yawata mo si ka Supasupai tagamu ki kayanuwagi manako kau apunu Diyudiyasi e
tawaiya baunuwagi ki kau tawana Tasisi mu apunumaga mosi si ka Soro ki e nene manu
wadi. E ika guriguriwagau, 12 ko e waro were maba kau eminibu e bameya baunugibi kau
idagi e kawareya tapi manako e yabui pawena tawana ade empupu. E waro were maba kau
inako eminibu."
13 Apunu Ananaiyasi Iyesu yonai inako wainapupu manako e denai wagubu ke; "Kaiwa-
woni, apunu Soro natere Diyerusaremu rabineya kau kiya iyapanagiyoma giritamiyawa
pasu-tamiyawa ki sisiyai iyapana ropani kawaya tagubu nau wainapuwani. 14 Iyapana
kawakawai Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai kasiyara e kwemupu da e karako
yewe Damaskasi bauwena nu notanimei sumanimei ragidai mete teniyana diburaniyana
ki nana."
15 Apunu Ananaiyasi inako wagubu, ko nu Kaiwawonuga Iyesu denai e sibu, wagubu ke;
"Apunu Soro e ka nau bigabigani apunai winepuwani ki pokere kau e bameya kayanuwagi
ko kudu eba wainapiyowa. E ewa kaya-yagisi tawana kwaiyanai ragidai yo kaiwawo dai ki
yo tawana Isiraero ragidai mete kina mu bamamugu nau sisiyani yogono umono manako
nau sini e pokaiya kawayayagisi kayayagisi. 16 E aita nau pokanere bita midi makari
bananapoto ade nuwaboya kawaya wainapoto ko ki nau niya aita ewa e kabuwapani."
17 Apunu Ananaiyasi yona ki waina-pupu ka e kipu ubupu kayawena kaniyawa da tawa ki
bauwena manako kanibu e idai apunu Soro e mideya tapu, wagubu ke; "Waretani Soro, nu
Kaiwawonuga Iyesu ki kau yabedeya yawatau matarawena tanai empipi ki e karako kau
yabugi kenewena ki ade pawagana da kau tawana ade empana ki nana nau tonosinibu
bausugubuwani. Kau tawana ade emani manako Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi
Kawaya kaworoto kau kawarigeya miniyoto siwa manako kasiyara negeni." 18 E inako
wagawa makeya ka iyana tagai yadai maba apunu Soro e yabuiya gwegwetagubu manako

e yabui pawena tawana ade empupu. Tawana empupu kipu ubupu manako mu e Iyesu
si pokaiya siruwamupu. [19] Siruwamupu kewowena ka e bani kubabu manako kasiyara e
mideya ade bauwena.

Apunu Soro natere Damaskasi rabineya Iyesu sisiyai wagawa umawa

Apunu Soro Iyesu sumapamawa ragidai natere Damaskasi rabineya mara dai mu
mete ika idiwa. [20] E garugaru mena Diyu ragidai mu gurigurimaga tawaiya kayawena
manako ubupu Iyesu sisiyai dimawagawa, wagawa ke; "Apunu Iyesu e ka Mamanuga
God e eya Gubagai." [21] Iyapana kuduba e yonai ki wainamupu ka mu notamaga kowena
babatagubu, tagubu ke; "Apunu yau e notai badidi wirawena? Natere Diyerusaremu
rabineya ka iyapana gwedewau Iyesu si tagubu ki ka e ubupu mu namutapu ade e karako
Iyesu kowaiyoma yewe Damaskasi rabineya mete tetamana kawakawai ragidai natere
Diyerusaremu idiwu mu idamugu nakatamana ki nana bauwena. Ko karako e notai ade
badidi wirawena?" [22] Diyu ragidai inako tagubu ko apunu Soro e kasiyarai kawayawagawa
yarawa. E mu paunamugu uburawa Mamanuga God e yonai ki mibai kuduba matara-
piyawa kasiyarai kawaya wagawa ke; "Iyesu e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso." Diyu
ragidai kuduba natere Damaskasi idiwa yona ki wainamupu ka mu denai tagamana
babatagubu.

[23] Mara ropani kawaya kewowena eweya ka Diyu ragidai dai bautagubu dibimupu
idiwa manako apunu Soro minimana po ki keketai kupamawa. [24] Natere Damaskasi
kikiramugu ka iyapana gwarantana iyarau kawaya mosi minimupu wiwiramupu ko tawa
ka gwarantana ki rabineya. Diyu ragidai mu nuwamugu ka Soro minimana po ki nana
wainapamawa ki pokere mara-mara kemora nawaru ka mu gwarantana ki katamuruiya
e dagurai idiwa. Ko Soro mu sisiyamaga wainapupu, [25] ki pokere e tadeyau kabukabuwa
ragidai kemorau e wadumupu keketa rabineya kaumupu manako gwarantana kawareya
ubumpu taburuba pokaiya e kwimpu tagaiya kaumpu manako e supu wairau ubupu
kayawena.

Apunu Soro natere Diyerusaremu kayawena

[26] Apunu Soro kayawena natere Diyerusaremu bauwena ka e Iyesu sumapamawa ragidai
ika mete dibipa-mana ewapuru mena idiwana ki nana wainapupu. E Iyesu mibai
sumapupu ko mu e berawagana wainamupu ki pokere e kudeya mete kwaetagamawa.
[27] Ko apunu mosi si ka Banabasi e bauwena Soro bananapupu Iyesu tonotapu ragidai mu
bamamugu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; "Apunu yau ka yawatau kaniyawa da
nu Kaiwawonuga Iyesu bananapupu e bonanai matarau wainapupu manako e ewa kipu
ubupu kayawena natere Damaskasi rabineya kasiyarai kawaya ubupu nu Kaiwa-wonuga
Iyesu e sisiyai iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa."

[28] Apunu Banabasi yona inako wagubu ki pokere Soro kanibu Iyesu sumapamawa ragidai
mete ewapuru idiwa manako natere Diyerusaremu rabineya kasiyarai kawaya mete ubupu
Iyesu sisiyai wagawa umawa. [29] E Diyu ragidai yona Guriki tagamawa ki mu mete yona deni
deni tagamawa ko mu denai e minimana po wainamupu. [30] Mu e minimana po ki yonai ka
Iyesu sumapamawa ragidai wainamupu ki pokere mu Soro bananamupu tawana Sisaraiya
kayatagubu manako tono-mupu natere Tasisi kayawena.

[31] Mara ki makeya ka Iyesu suma-pamawa ragidai ika tawana Diyudiya yo Gariri
yo Sameriya rabineya Mamanuga God nene dibipamawa ki mu kuduba bagi kawaya
idiwa. Iyapana yawira mo mu bamamugu eba kwaetagamawa. Mamanuga God mu
gwanawatamiyawa ade e Keyai Tanai Bagi Kawaya pokaiya kasiyara mu tageyawa ki
pokere iyapana ropani kawaya mu notamaga wirawena Iyesu sumapamawa ragidai mete
dibipamawa ewapuru mena idiwa. Mu nuwamaga notamaga eyaka mena nu Kaiwawonuga
wainapamawa wiwira-pamawa idiwa.

Apunu Pita tawana Rida yo Diyopa kayawena

[32] Apunu Pita tawana tawana umawa wadawa manako mara mosi ka e Mamanuga God e
iyapanaiyoma tawana Rida rabineya idiwa ki mu daiyomaga kayawena. [33] Ika bauwena ka

e apunu mosi si ka Aeneyasi ki e idai kerarai badababadamawena bisi kaya-wena kwamura
ida daikere kewowena daikere apeya eyaka (8) ika kebari kawareya deni mena ukwarawa
ki empupu. [34] Empupu manako sibu, wagubu ke; "Aeneyasi, Iyesu Keriso karako iya kau
negeyau. Kau kiri uburi kau kebarigi ewopi." Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka sigira
apunai ki iyawena kipu ubupu. [35] Tawana Rida yo Seroni ragidai kuduba matakira ki emupu
ka mu nuwamaga notamaga wirawena nu Kaiwawonuga sumamupu.

Ridi mo powena ade iyawena kipu ubupu

[36] Tawana Diyopa rabineya ka Iyesu sumapiyawa ridai mosi si ka Tabita ika tondawa.
(Yona Guriki were ka mu e si Dokasi simupu.) E maramara bagi mena kwaewagawa iyapana
nuwasiyasiya-tagamawa ragidai waitatamiyawa tondawa, [37] ko mara mosi ka e sigira-wena
manako powena. Iyapana e kwakwarepui wadumpu siruwamupu manako tawa rabinai
tetaiya kebari mempu kawareya tamupu.

[38] Tawana Diyopa yo Rida ka eba uwama ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai ika Diyopa
rabineya apunu Pita tawana Rida bauwena ki sisiyai waina-mupu ka mu garugaru mena
iyapana apeya bibi tonotampu Pita kai kaya-tagubu. Mu kayatagubu kaiwa da bautagubu
ka mu Pita simupu, tagubu ke; "Kau garugaru mena nu mete kaigamu." [39] Apunu Pita yona
ki wainapupu ka e garugaru mena kipu ubupu mete kayatagubu manako ika bautagubu
ka mu e bananamupu tawa rabinai tetaiya ki yamupu. Koboro ropani kawaya mete
bautagubu e kwagaramupu yadi wadamawa powena ridai ki e werei tagamawa. E naiya
iyaiya tondawa makeya gwedegwede marai kawai mu nene yamanapupu tagebu ki mu
mete temupu Pita kabuwa-mupu, tagubu ke; "E idai watai ka yau kena."

[40] Apunu Pita ubupu ridi ki kuduba matarau kayatagamana ki nana wagubu manako e
eya mena ika tondawa kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu Mamanuga God bameya
parauwena manako wirawena powena ridai ki sibu, wagubu ke; "Tabita, kau kiri uburi."
E yona ki wagawa makeya ka ridi ki e keyai bauwena e rabineya tewena yabui papupu
Pita empupu manako e kirana uburana kwaewena. [41] E kirana uburana kwaewagawa ka
Pita e idai kwebu waitapupu wadubu bagipupu. Pita ubupu Iyesu sumapamawa ragidai
koboro ki mu nene mete wagubu bautagubu manako e powena ridai ki wadubu iyaiya
mu tagebu. [42] Matakira ki sisiyai garugaru mena kawayawena kayawena tawana Diyopa
rabineya manako iyapana ropani kawaya nu Kaiwawonuga sumamupu. [43] Apunu Pita mara
ropani kawaya tawana Diyopa rabineya papa kwakwarai kwererewagana upi kwaewagawa
apunai mosi si ka Saimoni e tawaiya mete ika idiwa.

10

Pita yo Koneriyasi mu bususumaga

[1] Tawana Sisaraiya rabineya ka piyara apunai mosi si ka Koneriyasi tawana Roumi were
bau-wena ki ika tondawa. Piyara ragidai simaga tagubu ke 'Itari Piyarai' mu dai ropani
kawaya (100) mu kawaimaga ka eyo. [2] E notai kawaya Mamanuga God bameya ade e tawai
eyaka mena ragidai mete kina maramara Mamanuga God e si tepapamawa idiwa. Diyu
ragidai dai ki imagei ragidai ki e maramara mu waitatamiyawa ade Mamanuga God bameya
guriguriwagawa tondawa.

[3] Mara mosi madega kekerawagawa makeya ka e waro were maba matarau kawaya
Mamanuga God e aneyai mosi e bameya bauwena uburawa ki empupu. Aneya ki e sibu,
wagubu ke; "Apunu Koneriyasi."

[4] E inako wagawa ka apunu Koneriyasi kudu kwaewena aneya ki igida mena empiyawa
manako denai e sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, badidi?"

Ko aneya ki daikere wagubu ke; "Kau gurigurinugei iyapana imagei ragidai waitatamiyei
ki kau Mamanuga God e yabuiya kwaenugei. E kau nene wainapiyau, [5] ki pokere karako
uburi iyapana dai tonotami tawana Diyopa kayatagisi manako apunu mo si ka Saimoni
si daikere ka Pita e bameya baitagisi. [6] E ka apunu Saimoni mosi papa kwakwarai
kwererewagana upi kwaewagau apunai ki e tawai egi papateya ki e bameya tondau."

[7] Aneya yona ki wagubu kewowena ade kayawena ka apunu Koneriyasi ubupu e
bigabigaiyoma apeya yo piyara apunai mosi ki maramara Mamanuga God notapiyawa ade
Koneriyasi e diriwai mete kwaewagawa apunai ki mu nene wagubu bautagubu, [8] manako
e aneya bauwena badidi sibu ki sisiyai kuduba mu tadebu tonotapu tawana Diyopa
kayatagubu.

Apunu Pita waro maba mo wadubu

[9] Mu ukwampu nawaru puruwena ade kayatagubu kaiwa da tawana Diyopa bautaga-
mana kwaetagamawa ka apunu Pita madega paunau wadawa ki makeya kanibu tawa
tagaiya yapu Mamanuga God bameya guriguriwagana ki nana. [10] E guriguriwagawa
tondawa da wetei mebu manako iyapana tawa rabineya tawiyatagamawa ki makeya ka
e waro maba mo wadubu. [11] E kunuma yagarawena empupu manako aukwara maba
mosi nikakawaneya taburuba apeya apeya umamupu ki kawarawa empupu. [12] Aukwara
ki rabineya ka papa kiyabumaga ebo ebo, motamota, midiwari mete kina inako idiwa
emitapu, [13] manako bonana mosi kunuma were kawapu e sibu, wagubu ke; "Apunu Pita,
kau kiri uburi papa yau namutami kupi."

[14] Ko Pita denai wagubu ke; "Ae, Kaiwawoni, nau ki pa mena. Nau ka Diyu apunai, nau
kaisini mete kina. Papa bigibigi ki nau eba kupakani kena."

[15] Apunu Pita inako wagubu ko bonana ki kunuma were ade kawapu, wagubu ke;
"Mamanuga God gwede-gwede kuduba iyapana nene bagi kawaya tapu ki kau bigibigi eba
siyo."

[16] Bonana ki kawapu marai apeya eyaka manako ki eweya ka aukwara ki mibi papai ade
wirawena kunumau yapu kayawena.

[17] Apunu Pita waro maba wadubu ki mibai notapiyawa tondawa ki makeya ka iyapana
apunu Koneriyasi tonotapu ragidai ki apunu Saimoni tawai kwaene-pamawa iwa da
imateya bautagubu [18] manako tawa ki ragidai manutampu, tagubu ke; "Apunu mo si ka
Saimoni si daikere ka Pita wi daiyoga bauwena ki e yewe tondau bo pa mena?"

[19] Ki makeya ka Pita tawa tagaiya waro maba wadubu ki mibai nota-piyawa tondawa
manako Mamanuga God e Keyai e bameya bauwena, wagubu ke; "Kau wainapi; Iyapana
apeya eyaka karako bautagubu kau nene manu wadamu, [20] ki pokere uburi mu bamamugu
kayanuwagi. Nau mu tonotapuwani bautagubu ki pokere mu kudumugu eba wainapi
ko kiri uburi mu mete kaiwagi." [21] Mamanuga God e Keyai inako wagubu ki pokere Pita
kipu ubupu supu iyapana ki mu bamamugu bauwena manako tadebu, wagubu ke; "Apunu
kwaenei kwaigamawa apunai ki nau yau kena. Wi gwede nana yewe baigubu?"

[22] Pita inako wagubu manako mu denai tagubu ke; "Piyara ragidai nu kawainuga apunu
Koneriyasi nu tononibu ki pokere nu yewe baigibi. E ka apunu bagi kawaya maramara
Mamanuga God notapiyau tondau. Diyu ragidai e werei mete tagamu. Ko Mamanuga God e
aneyai tanai bagi kawaya mo tonopupu kawapu e bameya bauwena manako sibu da apunu
mosi si ka Saimoni si daikere ka Pita e bameya bauwagana yona mo kabuwapana da e
wainapana ki nana wagubu."

[23] Bibi bautagubu ragidai inako tagubu manako Pita denai mu tadebu, wagubu ke;
"Baganai, ko karako kemorawagau ki pokere umunumuri da nu mete yewe ukwapamu
manako marawani were kaigamu."

Mu ukwampu nawaru puruwena ka mu Pita bananamupu mete kayatagubu. Tawana
Diyopa ragidai Iyesu suma-pamawa ki mu dai mete kayatagubu. Mu kayatagubu kaiwa
idiwa da kemora-wena yawatau ukwamupu, [24] manako nawaru puruwena ade kayatagubu
kaiwa da tawana Sisaraiya apunu Koneriyasi e tawaiya bautagubu. Apunu Koneriyasi
tawaiya bautagamawa ka e eya mu nawanamaga ika tondawa. E tawai rabineya ka iyapana
ropani kawaya, e ewai ade e kowaiyoma mete kina ki ika ewapuru mena dibimupu idiwa.

[25] Pita tawa rabineya yarana kwae-wagawa ka apunu Koneriyasi yauda bauwena e
empupu manako kwarisi-wena e ramatai kawareya ubupu Pita wiwirapupu e si esida
tepapupu. [26] Ko Pita ubupu e idaiya wadubu manako sibu, wagubu ke; "Kau uburi. Nau
ka eba kawai mosi. Nau ka pa iyapana kaina." [27] Pita apunu Koneriyasi inako sibu

mete ewapuru tawa rabineya yapu manako e yabu tapu iyapana ropani kawaya ika tawa
rabineya dibimupu idiwa ki emitapu. [28] E tadebu, wagubu ke; "Nu Diyu ragidai nu kaisinuga
ki wi kataigau. Iyapana kwaiyanai ragidai wi maba ki wi bamagau nu daiyoga eba baigamu.
Ko Mamanuga God karako nau kabuwasinibu da nau iyapana berokoi bo bigibigi eba
nidiyana ki nana wagubu, [29] ki pokere wi nau bibini tonomupu ki nau eba basarasugu-
buwani ko nau garugaru mena bausugu-buwani yau kena. Ko karako nau sidimuri; Wi
gwede nana nau nene iwagubu?"

[30] Apunu Pita inako wagubu manako apunu Koneriyasi denai e sibu, wagubu ke;
"Mara yau makeya mara apeya apeya nu taganugu kayawena madega kekerawagawa
ki makeya ka nau Mamanuga God bameya guriguri-sugekeya tondekeya manako apunu
mosi e aukwarai poe tanai kawaya utawena ki nau yabaraneya bauwena uburawa
empuwani. [31] Empekeya manako e ubupu nau sidibu, wagubu ke; "Apunu Koneriyasi,
kau guriguri-nugei ade iyapana imagei ragidai waitatamiyei ki kau Mamanuga God e
yabuiya kwaenugei. E kau nene wainapiyau, [32] ki pokere karako iyapana dai bibi tonotami
kayatagisi tawana Diyopa rabineya apunu mosi si ka Saimoni si daikere ka Pita e bameya
baitagisi. E ka apunu Saimoni mosi papa kwakwarai kwererewagana upi kwaewagau
ki e tawai egi papateya ki e bameya tondau." [33] Aneya ki nau inako sidibu ki pokere
nau ubupuwani kau bibigi tonopuwani manako kau bagi kawaya garugaru mena nau
diriwani siyapi baunugibi. Nu karako yewe Mamanuga God e yabuiya dibimipi idiwei
nu Kaiwawonuga gwede yonai nu kabuwaniyana nidibu ki wainapa-mana nawanai kau
nawananimei."

Apunu Pita dimawena

[34] Apunu Koneriyasi inako wagubu manako Pita ubupu dimawena, wagubu ke; "Nau
karako wainapakani weta-wetara da Mamanuga God e yabuiya ka iyapana kuduba nu
kiyabunuga eyaka mena. [35] Tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
iyapana nima Mamanuga God wiwira-piyau ade e berai bagi mena kwaewagau ki ka
Mamanuga God yagisi da e ka baganai. [36] Wi kataigau da Mamanuga God yona mosi
tonopupu nu Isiraero ragidai nu bamanugu bauwena. Yona ki kena ki ka nu Iya
Negeyana Apunai Iyesu Keriso e yonai bagi kawaya. Mamanuga God e eya Gubagai
Iyesu nu doboniyana ki nana tonopupu da e yo nu kuduba rabinanuga eyakamena-
wagana ki nana. Iyesu e ka iyapana kuduba nu Kaiwawonuga kawaya. [37] Apunu Diyoni
dimawagawa iyapana siruwatamiyawa makeya yauda badidi yabiri tawana Gariri rabineya
wena-wagawa yabadawa manako ewa tawana Diyudiya rabineya mete wenawena ki sisiyai
kuduba wi wainamupu kewo-wena. [38] Wi kuduba kataigau da Mama-nuga God e Keyai
Tanai Bagi Kawaya ki kawapu tawana Nasareta mu apunu-maga Iyesu e kawareya minibu
siwa kasiyara kwebu. Mamanuga God e mete ewapuru iwa ki pokere Iyesu tawana tawana
umawa wadawa upi bagi mena kwaewagawa. Iyapana gwedewau Berokoi Apunai Seitani e
idai rabineya idiwa ki ka e mu mete iyatamiyawa umawa. [39] Nu Diyu ragidai nu tawanugu
tawanugu ade natere Diyerusaremu rabineya mete kina e badidi kwae-wagawa umawa
nu yabunugere matarau empemeya ki sisiyai nu karako iwegemei. Iyapana ubumpu ripa
korosi naureya e minimupu poyo, [40] ko mara apeya eyaka kewowena eweya ka Mamanuga
God wagubu manako e ade iyawena kipu ubupu nu paunanugu matarawena, ko ki kuduba
nu yabunugere emipi. [41] Eba iyapana kuduba e iyawena kipu ubupu ki emupu ko nu
gwedewau Mamanuga God nu winenibu da nu e sisiyai iyapana tademana ki nana ki
nu mena ka e ade iyawena kipu ubupu ki matarau emipi ade bani yo awana e mete
kubamipi. [42] Ko Iyesu nu nidibu, wagubu ke; "Yona yau iyapana tadeyoi; Nau Mamai God
nau mena winesinibu da nau aita ewa uburani iyapana iyaiya bo popai kuduba nau idani
gurai mu naurimugu ugwaditamoni ragiragi." [43] Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai
wainapamawa tagamawa ragidai ki mu kuduba Iyesu sisiyai yau tagamawa ke; 'Iyapana
nima e sumapoto ki ka Mama-nuga God uburoto Iyesu e si kasiyarai pokaiya iyapana ki e
bigi kuduba deni mena surupoto.' "

[44] Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
kawapu apunu Pita e yonai wainapamawa ragidai kuduba mu kawarimugu minibu siwa
kasiyara tagebu. [45] Diyu ragidai Iyesu suma-pamawa Pita mete bautagubu ragidai gwede
wenawena ki emupu ka mu notamaga kowena mibai ka Mamanuga God naiya e Keyai Tanai
Bagi Kawaya mu muga puyo tagebu ki maba e karako tawana kwaiyanai ragidai mete kina
puyo ki tagebu. [46] Tawa ki ragidai mu tenawarimaga wirawena da mu yona yona kuduba
tagamawa Mamanuga God e si tepapamawa ki apunu Pita e kowa-iyoma mete kina mu
mubo wenagu-mugere wainamupu, [47-48] ki pokere Pita wagubu ke; "Mamanuga God e Keyai
Tanai Bagi Kawaya naiya nu kawarinugu minibu siwa kasiyara negebu ki maba e karako
iyapana yau mete kasiyara tagebu ki pokere mu karako Iyesu e si pokaiya siruwatagisi. Mu
yawatamaga ki nu eba bodapamu."

Pita mu siruwatamana ki nana wagubu ki pokere mu Iyesu Keriso e si pokaiya iyapana
ki siruwatampu. Siruwatampu kewowena ka iyapana ki apunu Pita munamupu, tagubu
ke; "Kau garugaru mena eba kayanuwagi ko mara dai nu mete yewe idiwomu were
kayanuwagi."

11

Pita natere Diyerusaremu kayawena

[1] Tawana kwaiyanai ragidai Mamanuga God e yonai waina-mupu sumamupu ki sisiyai
Iyesu tonotapu ragidai mu kowamuguma mete kina tawa tawa tawana Diyudiya rabineya
wainamupu. [2] Apunu Pita wirawena natere Diyerusaremu ade kayawena manako e ika
bauwena ka iyapana Iyesu sumapamawa ragidai dai ki iyapana kwakwarepumaga mete
wakapamana yonai tagamawa ragidai ki e bameya bautagubu manako mu bonanamaga
ragiragi kawaya e simpu wirawira, tagubu ke; [3] "Kau kaisi beranugibi tawana kwaiyanai
ragidai mu kwakwarepumaga eba wakamupu ki mu bamamugu daiyo kayanugibi ade mu
banimaga mete kubabi."

[4] Mu inako tagubu ki pokere Pita ubupu e badidi empupu bo wainapupu ki kuduba supa-
supai mena mu kabuwa-tapu, wagubu ke; [5] "Nau tawana Diyopa rabineya Mamanuga God
bameya gurigurisugekeya tondekeya da nau waro maba bagi kawaya mo wadu-buwani.
Nau gwede mosi aukwara kawaya maba nikakawaneya taburuba apeya apeya pokaiya
umamupu kunumau kawarawa da nau bamaneya bauwena ki empuwani. [6] Empuwani
wetawetara manako aukwara ki rabineya ka nau papa kiyabumaga ebo ebo ade motamota
yo midiwari ropani kawaya inako emitapuwani. [7] Emita-puwani manako nau bonana mosi
wainapuwani, wagubu ke; 'Pita, kau kiri uburi papa yau namutami kupi.' [8] Bonana ki inako
wagubu ko nau denai suwagubuwani ke; 'Ae, Kaiwawoni, nau ki pa mena. Nau ka Diyu
apunai. Nau kaisini mete kina. Papa bigibigi ki nau eba kupakani kena.' [9] Nau inako
suwagubuwani manako bonana ki kunumau ade kawapu, wagubu ke; 'Mamanuga God
gwedegwede kuduba iyapana nene bagi kawaya tapu ki kau bigibigi eba siyo.' [10] Bonana
ki kawapu marai apeya eyaka manako ki eweya ka aukwara ki mibi papai ade wirawena
kunumau yapu kayawena. [11-12] Yapu kayawagawa makeya ka iyapana apeya eyaka tawana
Sisaraiya were nau kani bautagubu. Bibi ragidai ki mu ka eba Diyu ragidai ko mu tawa
ki nau tonde-keya ki bautagubu ki ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya nau
sidibu da nau kudu eba wainapana ko iyapana ki mete kayasugana ki nana wagubu ki
pokere nau kipuwani ubupuwani mu mete kaigibi. Nau natere Diyopa ragidai ida daikere
kewowena daikere eyaka mena (6) yau mete waratapuwani iyapana ki bananamipi mete
kaigibi. Nu kaigibi iweya wade-meya da tawana Sisaraiya baigibi ki ka nu apunu mosi si
ka Koneriyasi e tawaiya yamipi, [13] manako apunu Koneriyasi yona yau nidibu, wagubu ke;
'Aneya mosi bauwena nau tawaneya uburawa empuwani manako e nau sidibu, wagubu
ke; 'Bibi ragidai tonotami tawana Diyopa kayatagisi apunu Saimoni si daikere ka Pita
siyomoto da e yabadini. [14] E baiyagisi manako kau tawagi eyaka mena ragidai mete kina
Mamanuga God iya waunai negeyana ki sisiyai e uburoto wi nidini manako wi kuduba
iya waunai wadumuri.' [15] Apunu Koneriyasi ubupu nu inako nidibu manako nau waunai

dimasuge-keya makeya ki ka Mamanuga God e Keyai naiya nu kawarinugu minibu siwa
kasiyara negebu ki maba e tawana kwaiyanai ragidai ki mu kawarimugu inako mete
minibu siwa kasiyara tagebu. 16 Nau ki kuduba empuwani ki ka nau notani paparawena nu
Kaiwawonuga Iyesu naiya nidibu ki yonai nau wainapuwani. E naiya yona yau nu nidibu,
wagubu ke; 'Apunu Diyoni ubupu awana pokaiya wi siruwanibu ko nau uburani Mamanuga
God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya wi siruwaniyani kasiyara negeyani.' 17 Nu
naiya ubumpi nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso sumamipi manako e puyo Mamanuga God e
Keyai tonopupu deni mena nu negebu ki maba e karako tawana kwaiyanai ragidai mete
tagebu. Nau ka iyapana kaina ki pokere nau badidi maba Mamanuga God e yawatai
bodapani?"

18 Apunu Pita yona ki wagubu wainamupu ka iyapana ki e yona denai mo eba simpu
wirawira ko mu Mama-nuga God e si tepamupu, tagubu ke; "Mamanuga, kau nuwagibi
manako kau tawana kwaiyanai ragidai mete kina mu bigimaga surupipi mu rabinamaga
wirapipi manako iya waunai tagebi."

Iyesu sumapamawa ragidai natere Antiyoka rabineya idiwa

19 Iyapana apunu Stiweni bowa were minimupu poyo ki makeya ka mu Iyesu sumapa-
mawa ragidai kuduba mete giritampu pasutampu ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai
ki daburimupu mu mubo mubo tawana tawana kaya-tagubu. Mu dai ki tawana uwama
kawaya kayatagubu tawana Ponisiya yo Saiporosi yo natere Antiyoka bautagubu manako
mu ika ubumupu Iyesu e sisiyai Diyu ragidai mu mubo mena ika idiwa ki tademawa
kabukabuwa. Ko tawana kwaiyanai ragidai ki mu Iyesu sisiyai mu eba tademawa.
20 Ko Iyesu sumapamawa ragidai dai ki tawana Saiporosi yo Sairini were bautagubu ki
mu kimpu ubumpu natere Antiyoka kayatagubu manako mu ubumpu nu Kaiwawonuga
Iyesu e yonai bagi kawaya tawana kwaiyanai ragidai ika idiwa ki mu mete tademupu.
21 Mamanuga God mu kasiyara tagebu ki pokere iyapana ropani kawaya mu yonamaga
wainamupu manako mu notamaga wirawena nu Kaiwawonuga mete sumamupu.
22 Natere Antiyoka ragidai mu notamaga wirawena ki sisiyai Iyesu sumapamawa ragidai
Mamanuga God nene dibipamawa ika natere Diyerusa-remu rabineya idiwa ki wainamupu
manako mu apunu Banabasi tonomupu natere Antiyoka kayawena. 23 E ika bauwena
manako iyapana ika idiwa bita mubo wadamana ki Mamanuga God e rikapupu deni mena
mu waditapu bagi ki matakirai apunu Banabasi empupu ki pokere e rabinai bagiwena
manako e ubupu iyapana ki gwaiyaba-tapu, wagubu ke; "Wi Kaiwawonuga Iyesu bameya
naigida mena kwaiwogoi, e mena notapiyoi sumapiyoi ade e mena yonai wadoi yamoi."
24 Apunu Banabasi e ka apunu bagi kawaya. E notai kawaya daganani Iyesu bameya
ade Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya e rabineya posiwena. E sumai ka mete
kawaya ki pokere iyapana ropani kawaya e yonai wainamupu ki ka mu nu Kaiwawonuga
sumamupu.
25 Apunu Banabasi ubupu apunu Soro e kwaenei tawana Tasisi supu kayawena, 26 manako
umawa da bananapupu ka mu ewapuru mena wiratagubu natere Antiyoka ade kaya-
tagubu. Mu kwamura eyaka mena ika idiwa Iyesu sumapamawa ragidai Mamanuga God
nene ika dibipamawa ki mu ropani kawaya mete yona tademawa kabukabuwa idiwa. Ki
makeya ka natere Antiyoka ragidai Iyesu suma-pamawa ragidai yabiri simaga waunai
'Keriso Ragidai' tademupu.
27 Mara ki makeya ka iyapana dai ki Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa
ragidai natere Diyerusaremu kamadumpu sumpu natere Antiyoka bautagubu. 28 Mu
iyapanamaga mosi si ka Agabasi. E Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya ubupu
iyapana tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God nau kabuwasinibu da nu yabaranugu ka
tawana tawana kuduba kapoi kawaya mosi yabadau." (Kapoi ki ka tawana Roumi ragidai
mu kawaimaga Korodiyasi kaiwawowagawa tondawa ki makeya bauwena.) 29-30 Apunu
Agabasi inako wagubu ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai eyaka eyaka mu kowamuguma
waita-tamana ki nana wainamupu. Mu mubo mubo bowa madai dai temupu mu mubo
denemugu denemugu ewapuru dibimupu manako mu bowa madai ki temupu apunu

Banabasi yo Soro tagemupu da mu ubumana tawana Diyudiya kayataga-mana debai ragidai Mamanuga God e iyapanaiyoma kwayubatamawa ika idiwa ki tagemana ki nana.

12

Iyapana apunu Diyemesi minimupu poyo

1 Mara ki makeya ka kaiwawo Erodi Iyesu sumapamawa ragidai Mamanuga God nene
dibipamawa idiwa ki mu giritamana pasutamana ki kerarai birikapupu. 2 E wagubu manako
piyara ragidai ubumpu apunu Diyoni e tatai Diyemesi kereba pokaiya ugwadumpu poyo.
3 Diyu ragidai ki emupu ka mu rabinamaga bagiwena ki pokere kaiwawo Erodi ubupu
apunu Pita mete wadamana ki nana wagubu. (E yona ki wagubu makeya ka Diyu ragidai
'Parawa Pa Pasumana Kupei' ki kupe-tagamawa.) 4 Piyara ragidai apunu Pita wadumpu
diburamupu manako piyara kuduba ida esida kewowena kerapu daikere kewowena
daikere eyaka mena (16) mara mo apeya apeya bau-tagamawa Pita goparapamawa ade
kayatagamawa manako mu ewamugu ka apeya apeya ade bautagamawa, mu inako
kwaetagamawa. Kaiwawo Erodi e notai wagubu da; "Mamanuga God Nu Raurunibu
Poragai' yau kewoyagisi ki ka nau apunu Pita yadani Diyu ragidai mu yabaramugu tarani
nau idani gurai e naureya ugwadani ragiragi manako mu ewa e minimoto poyo.' 5 E inako
waina-pupu ko apunu Pita diburawena tondawa ka Iyesu sumapamawa ragidai kuduba
dibimupu Mamanuga God bameya Pita nene maramara mu nuwamaga nota-maga eyaka
mena pokaiya guriguri-tagamawa idiwa.

Apunu Pita dibura rabineya bauwena kayawena

6 Marawani didiburu mena ka kaiwawo Erodi nuwaiya ka apunu Pita Diyu ragidai mu
yabaramugu tarana e idai gurai e naureya ugwadana ragiragi ki nana wainapupu. Ko
kemora ki rabineya ka piyara ragidai apeya Pita paupunamupu mete ukwapamawa. E
idai ka mu taburuba apeya ragiragi kawaya pokaiya umamupu dokodoko ade dibura
katamuruiya ka piyara ragidai dai mete dagura ubumawa.
7 Garugaru mena ka Mamanuga God e aneyai mosi ika bauwena manako dibura tawai
rabineya tanai minibu siwa. Aneya ki kanibu Pita mideya minibu wadubu kwisipupu
manako sibu, wagubu ke; "Pita, kau garugaru mena kiri uburi." Aneya ki inako wagawa
makeya ka taburuba e idai umamupu ki kuduba purupurutagubu gwetagubu, 8 manako
aneya ki Pita ade sibu, wagubu ke; "Kau kerapugi kwakwarai tepi umari ade kau mairagi
kau naurigeya mete umari." Pita ki kwaewena ka aneya e ade sibu, wagubu ke; "Kau
aukwaragi pokaiya utanuwagi nau ewaneya yabodowa."
9 Aneya Pita bananapupu ko mu dibura tawai ki kamadamana kwae-tagamawa ka
Pita aneya badidi kwae-wagawa empupu ki e notai wagubu ke; "Yau ka nau bani waro
maba wadakani." 10 Mu sumpu dagura yabiri uburawa apunai ki raurumupu sumpu
paunau uburawa apunai ki mete raurumupu manako kaimpu gudu siyarai kirama pokaiya
yamanamupu ki bautagubu. Ika bautagamawa ka gudu ki natere deneya ebo siwawena
manako mu matarau bautagubu kayatagubu kaiwa da yawatau ka aneya ki bani gogawena
garugaru mena Pita kamadubu kayawena.
11 Kamadubu kayawagawa makeya ka apunu Pita e notai paparawena, wagubu ke;
"Karako nau kataineya da nau waro maba eba wadubuwani ko aneya ki matarau nau nene
kwaewena. Mamanuga God e aneya ki tonopupu da Diyu ragidai kaiwawo Erodi e kasiyarai
pokaiya gwede mo nau bamaneya berapamana wainapamawa ki mu eba kwaetagamana ki
nana."
12 Pita wainapupu da e mibai dibura tawai ki kamadubu matarau bauwena ka e kayawena
apunu Diyoni si daikere ka Maki e inai Meri e tawaiya bauwena. Tawa ki rabineya ka
Iyesu sumapamawa ragidai ropani kawaya ika dibimupu guriguritagamawa idiwa. 13 Pita
ika bauwena gudu minibu manako tawa ki bigabigai munu ridai mosi si ka Roda gudu
kwaipana ki nana kaniyabu. 14 E Pita bonanai wainapupu ka e mamama-wena gudu eba
kwaipupu ko garugaru mena wirawena iyapana tawa rabineya idiwa ki tadebu, wagubu
ke; "Apunu Pita bauwena gudu tagaiya burida uburau."

[15] Iyapana yona ki wainamupu ka mu denai tagubu ke; “Kau babanugibi nuwegei.” Ko
munu ridai ki yona ki kawareya kawareya ade wagawa tondawa ki pokere iyapana tagubu
ke; “Ki ka eba Pita e eya bauwena ko ki ka bani e aneyai mosi ki bauwena.” [16] Ko Pita gudu
kawareya kawareya miniyawa uburawa ki pokere iyapana dai kaimpu gudu ki kwaimupu.
Gudu kwaimupu manako Pita ika uburawa emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga
kamupu. [17] Ko Pita e idai bagipupu mu yona kerekereretagamana ki nana wagubu manako
nu Kaiwawonuga dibura rabineya badidi kwaewena wadubu tonopupu ki sisiyai kuduba e
mu kabuwatapu. Kabuwatamiyawa da kamadubu ade wagubu ke; “Kaiwagi nau sisiyani
yau apunu Diyemesi e kowaiyoma kuduba mete tademuri.” E inako wagubu manako
kamaditapu tawana mo kayawena.

[18] Mu ukwampu nawaru puruwena ka piyara dagura ubumawa ragidai ki apunu Pita eba
emupu ki pokere mu babatagubu, tagubu ke; “E ka bani bauwena kayawena.” [19] Kaiwawo
Erodi piyara ragidai Pita ade kwaenepamana ki nana tonotapu ko mu e eba banana-
mupu ki pokere Erodi dagura ubumawa ragidai ki mu muga nene wagubu bautagubu.
Bautagubu, pari wirawira-tamiyawa da kamadubu, mu taunimana po ki nana wagubu
manako ewa kipu ubupu tawana Diyudiya kamadubu supu tawana Sisaraiya bauwena
manako ika tondawa.

Kaiwawo Erodi powena

[20] Kaiwawo Erodi tawana Taya yo Saidoni ragidai mu bamamugu gagaya kawaya mo
wainapupu ki pokere mara mosi ka iyapana ki kuduba dibimupu kaiwawo Erodi e rabinai
wadamana bagi ki nana e bameya kayatagubu. Mu kayatagubu kaiwa da bautagubu ka
mu yabiri kaiwawo Erodi e tawai ki kwayubapiyawa apunai mosi si ka Barastasi e wade
manamanamamupu waretamupu manako ewa ka mu kaiwawo Erodi e eya bameya bau-
tagubu. Mu nuwamugu ka e mete dobopamana ki nana mibai ka mu banimaga kuduba ka
kaiwawo Erodi e tawaneya bauwagawa.

[21] Mara mosi ki mu winemupu makeya ka kaiwawo Erodi e kaiwawo-wena monagai
aukwara bagi kawaya mo wadubu kaupupu manako yona-wagana kemai kawareya yapu
ika dimawagawa uburawa. [22] E ika dima-wagawa uburawa ka iyapana mu bonanamaga
ragiragi kawaya tagubu ke; “Yau ka eba apunu kaina mo wagau ko yau ka nu kawainuga
sumapemei e eya wagau.” [23] Kaiwawo Erodi yona ki wainapupu ka e rabinai bagiwena. E
eba Mamanuga God e si tepapupu ko e eya si tepapupu ki pokere Mamanuga God e aneyai
mosi garugaru mena bauwena Erodi bita kwebu manako ki makeya ka motamota rasirasi
dai e rewonai baumupu manako e powena.

[24] Mara ki makeya ka Mamanuga God e yonai kawayawena kayawena.

[25] Apunu Banabasi yo Soro mu upimaga natere Diyerusaremu rabineya kwaetagamawa
ki kewomupu manako ade wiratagubu natere Antiyoka kaya-tagubu. Mu apunu Diyoni si
daikere ka Maki bananamupu mete kayatagubu.

13

Mu apunu Banabasi yo Soro winetampu tonotampu

[1] Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa ragidai natere Antiyoka ra-
bineya idiwa mu paunamugu ka iyapana dai Mamanuga God e bonanai wainapamawa
tagamawa ade dai e yonai iyapana tademawa kabukabuwa mete kina. Iyapana ki mosi
ka Banabasi, mosi ka Soro, mosi ka Simiyoni ki mu si daikere Pinai Apunai simupu, mosi
ka Rusiyasi tawana Sairini mu apunumaga mosi, ade mosi ka Manaeni, e ka tawana Gariri
mu kaiwawomaga Erodi mete ewapuru kawakawayatagubu sipumamaga eyaka mena.

[2] Mara mosi mu guriguri nene bani kamadumpu Mamanuga God bameya ewapuru mena
guriguritagamawa si tepapamawa idiwa ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya mu
tadebu, wagubu ke; “Wi karako apunu Banabasi yo Soro nau nene winetamuri tonota-muri
da mu nau upini purupuwani tagebuwani ki mu yodomono.” [3] Mama-nuga God e Keyai
inako wagubu ki pokere iyapana ki guriguri nene bani kamadumpu guriguritagamawa

idiwa da kamadumpu manako mu idamaga apunu Banabasi yo Soro mu kawarimugu nakamupu tonotampu kayatagubu.

Banabasi yo Soro tawana Saiparasi kayatagubu

4 Mamanuga God e Keyai apunu Banabasi yo Soro inako tonotapu ki mu sumpu tawana Serusiya bautagubu manako waka mosi ika wadumupu ruku mosi si ka Saiparasi kay-atagubu. 5 Mu tawana Saiparasi bautagubu ka mu natere mosi si ka Saramisi kayatagubu manako ika bautagubu ka mu kaimpu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya yamupu manako Mamanuga God e yonai ika dimatagamawa idiwa. Apunu Diyoni si daikere ka Maki mete ika bauwena mu waitatamiyawa tondawa.

6 Mu natere Saramisi kamadumpu manako kerapumugu kayatagubu kaiwa idiwa da ruku ki papasi daikere tawana Paposi bautagubu manako kweri wasisinai apunai mosi si ka Bara-Iyesu ika bananamupu. Apunu ki ka Diyu apunai. E maramara wagawa da e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ko ki pa mena. E yona pa berawagawa. 7 E waretai ka waira ki mu kawaimaga si ka Sogiyasi Porasi.

Apunu Sogiyasi Porasi e notai ka supasupai kawaya. E nuwaiya Mama-nuga God e yonai wainapana waina-pupu ki pokere e apunu Banabasi yo Soro nene wagubu bautagubu. 8 Ko kweri wasisinai apunai Bara-Iyesu (e si yona Guriki were ka Eremasi) e bau-wena mu yonamaga bodabodapupu, mibai ka e eba nuwaiya e waretai ki Iyesu sisiyai wainapana sumapana ki nana.

9 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu apunu Soro si daikere ka Poru e rabineya posiwena kasiyara kwebu manako Poru ubupu kweri wasisinai apunai ki yabu doko-dokopupu sibu, wagubu ke; 10 "Kau ka Berokoi Apunai Seitani e munui mosi. Gwedegwede bagibagi supasupai kuduba ka kau iyaragiyoma. Nota berokoi ebo ebo kau rabinageya posi-wena ki pokere kau maramara iyapana wade wirawiratamiyei ade berabera-tamiyei tondei. Mamanuga God e yawatai supasupai bagi ki kau maramara wade kiyokiyopana giripana wainapiyei, 11 ki pokere nau karako suwagani wainapi; Mamanuga God e kasiyarai karako kaworoto kau bamageya bai-yagisi kau yabugi kenepoto da kau mara badibadi madega tanai mo eba emani."

Apunu Poru yona ki wagawa makeya ka gwede mosi oroguma pinai kawaya maba garugaru mena bauwena apunu Eremasi e yabui kenepupu manako e tawana mo eba empupu. E tawana mo eba empiyawa ki pokere e iyapana e idaiya wadana waitapana kayawagana ki nana ki kwaenewagawa kaniyawa yabadawa. 12 Waira ki kawaimaga gwede wenawena ki empupu ade nu Kaiwawonuga Iyesu e sisiyai mete wainapupu ki ka e notai kowena manako e nu Kaiwawonuga sumapupu.

Poru e kowaiyoma mete kina natere Antiyoka kayatagubu

13 Apunu Poru e kowaiyoma mete kina waka kawareya ade positagubu tawana Paposi kamadumpu manako kayatagubu kaiwa da natere mosi si ka Pega tawana Pampiriyo rabineya ki bautagubu. Bautagubu ka apunu Diyoni si daikere ka Maki e midi togawena mu ika kamaditapu wirawena natere Diyerusaremu ade kayawena, 14 ko apunu Poru yo Banabasi mu kimpu ubumpu natere Pega ki kamadumpu manako kayatagubu iwa wadamawa da natere Antiyoka tawana Pisidiya rabineya ki bautagubu. Mu ika bau-tagubu idiwa da aiyata marai ki mu kaimpu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawaiya yamupu idiwa. 15 Mu idiwa da iyapana ubumpu oragai apunai Mosisi e gora tapu ki iyabamupu kewowena ade oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai mu okamaga ki dai mete iyabamupu kewowena ka guriguri tawai ki debai ragidai ubumpu Poru yo Banabasi manutampu, tagubu ke; "Edamani, iyapana rabinamaga kirana uburana mamama wainapamana yonai ki dai wi bamagau mete kina bo pa mena?"

16 Apunu Poru ubupu iyapana yona kerekereretagamana ki nana e idai bagipupu manako tadebu, wagubu ke; "Iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina yewe Mamanuga God wiwira-piyamu e si tepapiyamu idiwu, nau yonani suwagani ki wi wainapumuri; 17 Mamanuga God ubupu tawana Isiraero ragidai nu

ripakwarakwara-nuguma e eya iyapanaiyoma mu winetapu. Mu tawana Idipi rabineya
iyapana bigabigamuguma kwae-tagamawa ki makeya ka e mu waita-tamiyawa da mu
iyapanamuguma kawayawagawa yarawa. E kasiyarai kawaya ki pokaiya ka e mu waratapu
tawana Idipi kamadumpu kayatagubu, [18] manako mu kwamura apunai apeya (40) kwaitana
gwabau ukwapamawa idiwa ki rabineya ka e maramara mu kwayubatamiyawa tondawa ko
e midi mu bamamugu eba togawena. [19] Tawana Kainani rabineya ka iyapana yonamaga
ebo ebo kuduba ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki e ubupu mu siwakeketapu
manako mu waira-maga ki e eya iyapanaiyoma tawana Isiraero ragidai umani tadebu. [20] Mu
kwamura rowarowa kawaya 450 ika idiwa manako ki eweya ka Mamanuga God mu wade
supasupatamana ragidai tagebu iyapana bagi kawaya idiwana ki nana. Mu inako idiwa
yamawa da Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Samuwero ubupu. [21] Ki
makeya ka iyapana kaiwawo nene genetagamawa manako Mamanuga God mu apunu Kisi
e gubagai si ka Soro mu kaiwawomaga tagebu. Apunu Soro e ka kunu Bendimani ki wenai
wenawena kwamura apunai apeya kewowena (40) ki rabineya kaiwawowagawa tondawa.
[22] Kwamura apunai apeya (40) ki kewowena eweya ka Mamanuga God ubupu kaiwawo Soro
e si kaupupu manako kaiwawo watai ki e apunu Dewida kwebu. E Dewida nene wagubu
ke; 'Apunu Diyesi e gubagai Dewida ki e kwaitana nau nuwaneya. Nau badidi suwagani ki
e wainapoto deneya deneya kwaeyagisi.'

[23] Oragai apunai Dewida e momai ka apunu Iyesu ki Mamanuga God nu Isiraero ragidai
nu iya negeyana ki nana tonopupu. Mamanuga God naiya gwaiyaba wagubu ki mibai
karako wana bauwena yau kena. [24] Iyesu eba bauwena ki makeya ka apunu Diyoni ubupu
nu Isiraero ragidai nidibu, wagubu ke; 'Wi beraga berokoi karako kamadumuri wi notaga
wirayagisi da nau wi siruwa-niyani.' [25] Apunu Diyoni Mamanuga God e upi ki kewopana
kwaewagawa ki makeya ka e iyapana manutapu, wagubu ke; "Wi wainapiyamu da nau ka
nima? Apunu ki e nawanai wi idiwu ki eba nau ko e aita nau ewaneya baiyagisi. E bigabigai
nau kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai ki rikapana ko nau ka eba bagi ki pokere
tondakani.' Apunu Diyoni inako wagubu."

[26] Poru bususu inako wagawa tondawa da kamadubu, ade wagubu ke; "Iyapananiyoma,
oragai apunai Eburamu e wenai ade tawana kwaiyanai ragidai yewe Mamanuga God
wiwirapiyamu e si tepapiyamu mete kina, nau yonani ade suwagani ki wi wainapumuri;
Mamanuga God iya waunai nu negeyana yonai wagubu ki mibai nu bamanugu wana
bauwena. [27] Ko natere Diyerusaremu ragidai ade nu kawa-kawainuguma mete kina ki
mu eba wainamupu da Iyesu nu iyanuga nene bauwena. Oragai ragidai Mamanuga God
e bonanai wainapamawa oka tamawa ki mu okamaga ki mu aiyata marai maramara
iyabapiyamu idiwu ko yona ki mibai mu eba wainapiyamu. Ko Iyesu powagana ki nana
ki yonai Mamanuga God e okai takari kawaya wagubu ki mibai wenawagana ki nana ka mu
Iyesu wadumpu ade mu idamaga gurai e naureya ugwadumpu ragiragi. [28] E gwede mo eba
paerepupu da mu ki gwawai e minimana po ki nana ko mu e pa asusu wadumupu apunu
Pairasi e idaiya tamupu, tagubu ke; 'Kau nuwagi da mu apunu yau minimoto poyo.'

[29] Mamanuga God e naiya mena Iyesu nene wagubu ki kuduba mu makeya makeya kwae-
tagubu kewowena manako mu ubumpu e kwakwarepui ripa korosi naureya minimupu
poyo ki wadumpu kayatagubu ragu mo rabineya tamupu. [30] Ko Mamanuga God e wagubu
ki pokere e umuneya ka Iyesu ade iyawena kipu ubupu, [31] manako mara ropani kawaya
mareya mareya iyapana tawana Gariri yo Diyerusaremu yawateya naiya e mete ika iwa
ragidai ki mu bamamugu matarau bauwagawa. Iyapana ki kena mu karako Iyesu e sisiyai
tawana Isiraero ragidai tadeyamu kabukabuwa iwu, [32-33] ade nu mete kina e yonai waunai
bagi kawaya ki wadi-mipi karako wi nidimana ki nana yewe baigibi. Iyesu powena ko e
Mamanuga God e kasiyarai pokaiya ade iyawena kipu ubupu kayawena ki pokere Mama-
nuga God nu ripakwarakwaranuguma badidi tageyana ki nana gwaiyaba wagubu ki mibai
karako nu yo wi ewapuru bamanugu wana bauwena yau kena. Mamanuga God e 'Umayo
Okai' apeya ki rabineya ka mu Iyesu e sisiyai oka pokaiya tamupu, tagubu ke;
'Mamanuga God wagau; Karako nau Gubagani kau ade kau Mamagi ka nau.'

[34] Iyesu e kwakwarepui uruba rabineya eba puwawagana ko e ade iyawagana kirana
uburana ki nana ki sisiyai ka Mamanuga God naiya mena inako wagubu ke;
'Nau naiya mena apunu Dewida wadana bagi ki gwaiyabai bagi kawaya sibuwani,
ko ki nau karako kau nidiyakani mibai wadiniyakani bagi.'
[35] Mamanuga God e okai mosi rabineya ka oragai apunai Dewida oka yau tapu, wagubu
ke;
'Kau bigabigagi apunai bagi kawaya ki kau eba kamadi.
E kwakwarepui ka uruba rabineya eba puwayagisi.'
[36] Oragai apunai Dewida oka ki tapu ko ki ka eba e eya nene wagubu. Apunu Dewida e
ka e ebo marai ki makeya Mamanuga God e bigabigai kwae-wagawa umawa da powena
manako iyapana e kwakwarepui wadumupu e ripakwarakwaraiyoma mu madanimugu
ononomupu. [37] Oragai apunai Dewida e kwakwarepui ka ororeya mena puwa-wena ko
apunu mosi ki powena e kwakwarepui ka eba puwawena. E powena ko Mamanuga
God wagubu, manako e kasiyarai pokaiya ka e ade iyawena kipu ubupu. [38] Ki pokere
iyapananiyoma, nau yonani suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Iyesu eba
bauwagubena ki ka Mamanuga God nu biginuga eba surupena. Ko Iyesu bauwena nu nene
powena e nonai toporuwena manako ewa ade iyawena kipu ubupu ki pokere Mamanuga
God nu biginuga karako deni mena surupiyau nu taganugu kwenupiyau. [39] Oragai apunai
Mosisi gora tapu ki ka baganai ko gora ki nu biginuga surupana kasiyarai pa mena. Nu
Iyesu sumapamu ki mena pokaiya ka Mamanuga God nu biginuga empoto deni mena
surupoto manako ki pokaiya ka nu e yabuiya bagi supasupai idiwomu. [40] Ki pokere wi
naigida mena idiwoi da oragai ragidai Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa
ragidai tagubu ki wi bamagau eba baiyagisi. Mu tagubu ke;
[41] 'Waegeyageyamasiniyamu ragidai, nau yonani suwagani ki wi wainapumuri ade wi
kodabaga kapiyoi da pa popoiwagi.
Nau aita gwede kawaya mosi wi yabugau kwaesugani ki wi eba sumapumuri wainapakani,
ade iyapana dai ki wi bamagau baitagisi sisiya ki wi kabuwa-nimoto ki ka wi mu yonamaga
ki mete eba sumapumuri wainapakani.' "
[42] Apunu Poru Mamanuga God e okai kawareya yonawagawa tondawa da kamadubu
manako apunu Banabasi mete guriguri tawai ki kamadamana kwae-tagamawa ka Diyu
ragidai ika idiwa mu tademupu, tagubu ke; "Edamani, aiyata marai usida ki wi ade
baiwagi manako yona karako iwagubu ki kwaitana dai wi nu ade kabuwanimuri." [43] Diyu
ragidai ropani kawaya ade iyapana kwaiyanai Diyu bususumaga sumamupu mete kina
ki mu kebompu Poru yo Banabasi ewakumatampu mete kayatagubu kaiwa ki pokere
Poru yo Banabasi ubumpu iyapana ki tademupu teyateyama, tagubu ke; "Wi bitaga wibo
wadamana ki ka Mamanuga God rikapupu deni mena wi wadinibu bagi ki pokere e yonai
ki wi eba kamadumuri ko sumapiyoi idiwoi."

Diyu ragidai Iyesu sisiyai ki mu eba nuwamugu

[44] Pura usi yabaranugu aiyata marai ki bauwena ka natere ki ragidai waunitau tawamaga
kuduba kamadamana kaya-tagamana gawarara kwaetagamawa manako mu kebompu
bautagubu nu Kaiwawonuga e yonai ki ade waina-pamana ki nana. [45] Ko Diyu ragidai
iyapana ropani kawaya inako dibimupu idiwa emitampu ka mu nuwarorotagubu. Apunu
Poru yonawagawa ki mu ubumpu e yonai ki bodabodapamawa ade wereyakaurapamawa.
[46] Mu inako kwaetagamawa ko Poru yo Banabasi kudu eba wainapamawa ko kasiyarai
kawaya ubumawa kawareya kawareya iyapana tademawa tagamawa ke; "Nu Mamanuga
God e sisiyai naiya wi Diyu ragidai nidimipi ki ka supasupai kawaya. Ko wi yonanuga
bodapiyamu tagararaniyamu, wainapiyamu ke; 'Iya maramara idiwana kaiwana iyai nene
tagamu ki ka eba iyapana nu kwaitana nu yonanuga.' Wi inako wainapiyamu ki ka wi
mibai iwagamu. Nu karako wi kamadiniyamu iyapana kwaiyanai mu bamamugu kaigamu.
[47] Mamanuga God e nu tononibu manako nidibu, wagubu ke; 'Nau dunani nakaniyakani da
wi iyapana kwaiyanai mu bamamugu kaiwagi iya waunai ki yonai tawana tawana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau ki iyapana tadeyoi kabukabuwatamiyoi iwoi."

[48] Tawana kwaiyanai ragidai yona ki wainamupu ka mu rabinamaga bagi-wena nu
Kaiwawonuga e yonai esida tepamupu, tagubu ke; "Yau ka yona bagi kawaya mosi."
Mu inako tagamawa manako iyapana gwedewau Mamanuga God mu iya maramara
idiwana kaiwana iyai tageyana ki nana winetapu ragidai ki mu notamaga wirawena Iyesu
sumamupu.
[49] Tawana ki rabineya ka Mamanuga God e yonai kawayawena kayawena, [50] ki pokere
Diyu ragidai mu nuwamaga pupuwena manako kayatagubu natere ki kawakawaimuguma
ade ridi kawa-kawai dai ki Mamanuga God si tepa-pamawa ki mu rabinamaga kupamupu
manako mu ubumpu Poru yo Banabasi tawana ki kamadamana ki nana kiratampu
siwakeketampu kayatagubu. [51] Ko Poru yo Banabasi waigugu kwae-tagubu mu kerapumaga
dogiyai iyapana ki mu tawamaga pasimupu manako kamaditampu tawana Aikoniyamu
kayatagubu. [52] Ko Iyesu sumapamawa ragidai ika Antiyoka rabineya mamama kawaya
wainapamawa. Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya mu kawari-mugu minibu siwa
mu rabinamugu posiwena.

14

Poru yo Banabasi natere Aikoniyamu idiwa

[1] Apunu Poru yo Banabasi natere Aikoniyamu bautagubu manako mu mubo manamam-
aga Diyu ragidai gurigurimaga tawaiya ki yampu ika dimatagamawa idiwa. Mu yonamaga
kasiyarai kawaya tagamawa ki pokere Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete
kina ropani kawaya Iyesu sumamupu. [2] Ko Diyu ragidai dai ki Iyesu eba sumapamana
wainamupu ki mu ubumpu tawana kwaiyanai ragidai mu rabinamaga kupamupu ki
pokere mu midimaga togawena apunu Poru yo Banabasi mu kowamuguma mete kina
ki tagararatampu. [3] Ko Poru yo Banabasi mara rowarowa kawaya ika idiwa. Mu kudu
eba wainapamawa ko iyapana paunamugu yabarayabara ubumawa nu Kaiwawonuga e
yonai kasiyarai kawaya tagamawa. Bita nubo wadamana ki ka Mamanuga God e rikapupu
deni mena nu wadinibu bagi ki sisiyai ka mu ubumpu iyapana tademawa iwa manako
Mamanuga God kasiyara tageyawa da mu e yonai ki tagamawa ki ka mu iyapana yabumugu
matakira ebo ebo mete kwaetagamawa. [4] Tawana ki rabineya ka iyapana mu notamaga
apeya. Iyapana dai ka Diyu ragidai mena sumatamawa ade dai ka Iyesu tonotapu ragidai
ki mu sumatamawa.
[5] Tawana kwaiyanai ragidai ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mete kina ki mu
nuwamugu ka Poru yo Banabasi giritamana bowa were tauni-mana popo wainamupu.
[6] Ko Poru yo Banabasi sisiya ki wainamupu manako wakapatagubu tawana Raekoniya
kayatagubu. Tawana Raekoniya rabineya ka mu natere Rusitara yo Debe ki deneya
kayatagubu, [7] manako Iyesu e yonai bagi kawaya ika dimatagamawa idiwa.

Poru yo Banabasi natere Rusitara kayatagubu

[8] Tawana Rusitara rabineya ka apunu mosi ika tondawa ki e kerarai kiyokiyowena
kasiyarai pa mena. E inai rabineya inako wenawena ki pokere e wenawena makeya
yabadawa da karako ka e wateya mena tondawa ko e kerareya eba umawa. [9] E apunu Poru
dimawagawa ki yonai naigida mena wainapiyawa tondawa manako Poru e notai wagubu
ke; 'Apunu ki e notai ka eyaka mena wainapakani ki pokere e iyayagisi ki mete baganai.'
Poru e notai inako wagubu manako e apunu ki empupu doko, [10] e bonanai ragiragi kawaya
e sibu, wagubu ke; "Kau bagi uburi." Kerarai berokowena apunai yona ki wainapupu ka e
garugaru mena kipu ubupu kanibu yabadubu.
[11] Iyapana kuduba apunu Poru e matakirai kwaewena ki emupu ki ka mu mubo yonamaga
Raekoniya were mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Nu daisusunuguma ade
nu sumanuga kerarai ki mu karako iyapana kaina wenatagubu nu nene kawampu nu
bamanugu bautagubu yau kena." [12] Mu inako tagubu manako ubumpu apunu Banabasi
daisusu kerarai mosi si ka Seusi e ebokowai simupu ko apunu Poru e ka dimawagau
apunai ki pokere mu daisusu kerarai mosi si ka Eremesi e ebokowai simupu. [13] Iyapana
ki mu sumamaga kerarai Seusi e guriguri tawai ka gari tagaiya eba uwama ki pokere

nota ki kawaimaga garugaru mena tawa ki kayawena papa burumakau uratanai yo rarema
suya-mupu ki ika tepupu manako wirawena gari teta umampu ki deneya ade bau-wena.
Bauwena manako e iyapana-iyoma tadebu, wagubu ke; "Papa yau ugwadamu pasumamu
manako nu daisusunuguma bautagubu yau mu puyo tageyamu."
[14] Apunu Poru yo Banabasi iyapana yonamaga ki wainamupu ka mu ubumpu mu
mubo aukwaramaga wade tegetegeremupu manako garugarumupu damu kawaya ki mu
paunamugu ubumpu manako bonanamaga ragiragi kawaya iyapana tademupu, tagubu
ke; [15] "Iyapananuguma, wi gwede nana inako kwaiwagamu? Nu ka eba daisusu kerarai ko
nu ka iyapana kaina wi maba. Nu yewe baigibi mibai ka nu nuwanugu ka Iyesu Keriso e
yonai waunai bagi kawaya wi nidimana ki nana. Wi daisusu sumatamiyamu mu mibimaga
ka pa mena ki pokere wi kudubi kwaki yau kuduba kamadita-muri wi notaga wirayagisi
manako Mamanuga God mibai tondau apunai ki e mena sumapumuri. E ka waira yo
egi yo kunuma kuduba yamanapupu ade gwedegwede kuduba yewe idiwei nu mete
yamananibu ki apunai. [16] Kwamura kwamura nu taganugu kayawena ka iyapana kuduba
mu mubo nuwamugu nuwamugu nota ebo ebo beratagamawa kebomawa mu mubo
nuwamugu ki kwaetagamawa, ko Mamanuga God mu eba bodabodatapu [17] E eba wekewena
tondawa ko e matakirai bagi kawaya ki e maramara iyapana nu paunanugu nu nene
kwaewagawa. E kunumau esida wagawa manako e umuneya ka nawaya kawarawa, bani
bagibagi wenataga-mawa ade maura yabadawa. E mibi mamamai nu mete negeyawa."
[18] Apunu Poru iyapana ki mu rabina-maga wadana kwarisi ki nana inako wagubu ko ki
ka ragiragi kawaya mibai ka iyapana ki mu rabinamaga tatawa-wena. Mu wainamupu da
Poru yo Banabasi mu ka daisusu ki kerarai ki pokere mu papa pasumana puyo tagemana
ki nana mete wainamupu.
[19] Ki makeya ka Diyu ragidai dai ki natere Antiyoka tawana Pisidiya rabineya ade natere
Aikoniyamu were ika bautagubu. Mu iyapana rabinamaga kupamupu da mu ubumana
Poru yo Banabasi giritamana pasutamana ki nana nanamutampu ki pokere tawana ki
ragidai ubumpu Poru bowa were minimupu. Bowa were minimawa da e powena maba
emupu ki ka mu e tainimupu gari tagaiya kwenumupu. [20] Ko Iyesu sumapamawa ragidai
bautagubu e kwagaramupu ki ka e mu paunamugu ade iyawena kipu ubupu gari rabineya
natere ki ade kayawena. Nawaru puruwena ka e yo Banabasi kimpu ubumpu tawana ki
kamadumpu manako natere Debe kayatagubu.

Poru yo Banabasi natere Antiyoka ade kayatagubu

[21] Mu natere Debe bautagubu manako nu Kaiwawonuga e yonai bagi kawaya ika
dimatagamawa idiwa da iyapana ropani kawaya mu yonamaga ki sumamupu. Mu
inako tagamawa iwa da kamadumpu mu ewamugere wira-tagubu natere Rusitara yo
Aikoniyamu ade bautagubu kayatagubu manako iwa wadamawa da natere Antiyoka
tawana Pisidiya rabineya ki ade bautagubu. [22] Tawana tawana ka mu Iyesu suma-pamawa
ragidai mu rabinamaga wadamawa bagi kasiyara tagemawa ade mu ubumana suma mena
sumatagamana ki yonai kawareya kawareya mu tademawa, tagamawa ke; "Nu Mama-nuga
God e gari rabineya kaigamana ki ka nu naiya bita kawaya kawaya mete bananapamu."
[23] Mu inako tagamawa manako tawaiya tawaiya Iyesu suma-pamawa ragidai Mamanuga
God nene dibipamawa ki mu paunamugu debai ragidai dai mete nakatamawa. Mu
mara dai guriguri nene bani kamadumpu manako Mamanuga God bameya iyapana nene
guriguritagamawa, tagamawa ke; "Mamanuga God, kau iyapana yau kwayubatami da mu
kau idagi rabineya idiwono manako mu naiya kau suma-nimawa ki maba mu kawareya
kau ade sumanimono yamono."
[24] Mu tawana Pisidiya bautagubu kayatagubu iwa wadamawa da tawana Pampiriyo
bautagubu, [25] manako kaya-tagubu kaiwa da natere Pega bautagubu. Natere Pega rabineya
ka mu Iyesu e yonai tagamawa idiwa da kamadumpu manako ade kimpu ubumpu sumpu
natere Atariya egi papateya bautagubu. [26] Natere ki rabineya ka mu waka wadumpu
manako wiratagubu natere Antiyoka kayatagubu. Ika bautagubu ka mu naiya upimaga
kerarai birikamupu ki wateya ade bautagubu. Naiya ka iyapana ika Antiyoka rabineya

Mama-nuga God bameya mu nene guriguri-tagubu, tagubu ke; ‘Mamanuga God, nu karako apunu Poru yo Banabasi kau kaubo kwayubatamana ade deni mena waditamana bagi ki nana kau idagi rabineya mu nakatamemei tonotamemei.’ Mu upimaga wadumupu ki mu kewomupu manako karako wiratagubu bautagubu yau kena.

[27] Mu natere Antiyoka rabineya Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa ragidai kuduba mu nene tagubu bautagubu manako tade-mupu, tagubu ke; “Mamanuga God nu waitanibu kasiyara negebu manako e gudu kwaipupu da tawana kwaiyanai ragidai mete kina karako Iyesu suma-piyamu.” [28] Mu inako tagubu manako mara ropani kawaya Iyesu suma-pamawa ragidai mu mete ika idiwa.

15

Yona kawaya mosi natere Diyerusaremu rabineya

[1] Mara ki makeya ka iyapana dai tawana Diyudiya were kawampu natere Antiyoka bautagubu manako mu ubumpu Iyesu sumapamawa ragidai tademupu, tagubu ke; “Oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu da nu munu uratanai mu kwakwarepumaga waka-pamana ki nana. Wi ki eba kwaiwagi ki ka wi iya waunai naigida mena eba wadumuri.” [2] Apunu Poru yo Banabasi yona ki wainamupu ka mu ubumpu Diyu ragidai ki yona ragiragi kawaya mu mete deni deni tagamawa idiwa ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai ubumpu Poru yo Banabasi ade iyapana dai mete kina ki tonotampu natere Diyerusaremu kayatagamana da mu Iyesu tonotapu ragidai ade debai ragidai mete kina mu bamamugu yona ki wadamana supasupa ki nana.

[3] Mu tonotampu kayatagubu manako yawatau tawana Ponisiya yo Sameriya bautagubu kayatagubu ka tawana kwaiyanai ragidai mu notamaga wira-wena Iyesu sumamupu ki sisiyai mu iyapana tademawa iwa. Iyesu suma-pamawa Mamanuga God nene dibipa-mawa ragidai tawa tawa yona ki wainamupu ka mu rabinamaga bagi-wena.

[4] Mu natere Diyerusaremu bau-tagubu ka Iyesu sumapamawa Mama-nuga God nene dibipamawa ragidai yo Iyesu tonotapu ragidai yo debai ragidai mete kina ika idiwa ki mu ubumpu mu parautampu manako apunu Poru yo Banabasi ubumpu Mamanuga God e kasiyara tagebu pokaiya mu badidi kwaetagamawa iwa ki sisiyai kuduba mu kabuwatampu.

[5] Ko Parisi ragidai dai ki Iyesu sumapamawa ki mu ubumupu, tagubu ke; “Baganai, ko tawana kwaiyanai ragidai Iyesu sumapiyamu ki mu mete kina ka mu kwakwarepumaga waka-pomoto. Oragai apunai Mosisi gora tapu ki mu mete wiwirapomono makeya makeya kwaetogomono.”

Apunu Pita dimawena

[6] Iyesu tonotapu ragidai ade debai ragidai mete kina yona ki wadamana supasupa ki nana dibimupu idiwa, [7] manako mu yonatagamawa idiwa da paunau ka apunu Pita ubupu wagubu ke; “Edamani, nau yonani suwagani wainapumuri; Wi kataigau da naiya mena ka Mamanuga God ubupu wi paunagau nau winesinibu da nau uburana tawana kwaiyanai ragidai e yonai bagi kawaya mu mete tadeyana kabukabuwa da mu Iyesu sumapamana ki nana. [8] Nu iyapana kuduba Mama-nuga God e yabuiya idiwei. Nu nuwa-nuga notanuga kuduba e kataiya. Tawana kwaiyanai ragidai mete kina ki e wainatamiyau da mu ka baganai ade e nuwaiya po muyo ki pokere e Keyai Tanai Bagi Kawaya puyo nu negebu ki maba e puyo ki mu mete tagebu. [9] Mamanuga God e yabuiya ka nu yo mu kiyabunuga eyaka mena ki pokere mu Iyesu sumamupu ki ka mu bigimaga rabinamugu uburawa ki kuduba e mete surupupu kewowena. [10] Ki pokere karako Mamanuga God e kerareya eba wadoi. Nu bodanuguma nu mete kina naiya bita kawayakawaya kawarape-meya gora ki kaisi makeya makeya kwaigemeya paerepemeya kebomeya ko nu ki pokaiya iya mibai mo eba wadi-mipi. Ki pokere gora ki bitai nu eba nu kowanuguma karako Iyesu waunai sumamupu ragidai mu tageyamu da mu kawarapomoto. Pa mena. [11] Nu yo mu ewapuru iyanuga kerarai ka eyaka mena yau kena; Nu Kaiwawonuga Iyesu sumapemei ki mena pokaiya ka

Mamanuga God nu nene wainapiyau. Bita nubo wadamana ki e rikapupu deni mena nu
wadinibu bagi manako iya waunai deni mena nu negebu."
12 Apunu Pita inako wagubu ka iyapana kuduba ika dibimupu idiwa ki yona kereretagubu
manako apunu Poru yo Banabasi ubumpu mu Mamanuga God e kasiyarai pokaiya matakira
ebo ebo tawana kwaiyanai ragidai mu paunamugu badidi kwaetagamawa iwa ki sisiyai
kuduba mu kabuwatampu.

Apunu Diyemesi dimawena

13 Mu yonatagubu kewowena ka apunu Diyemesi ubupu, wagubu ke; "Iyapananiyoma,
nau suwagani wainapumuri; 14 Mamanuga God e tawana kwaiyanai ragidai mu nene
wainapiyau manako mu paunamugu iyapana dai e eya nene winetapu ki sisiyai ka
apunu Saimoni ika kabuwa-nibu kewowena. 15 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai
waina-pamawa tagamawa ragidai yona ki eyaka mena mete takari kawaya nu nidimupu
teyateyama kewowena. Mu oka yau tamupu, tagubu ke;
16 'Nu Kaiwawonuga wagau; Mara ewa ki nau ade bausugani manako apunu Dewida e tawai
ki mu wadumupu rorororo isiyamupu ki nau ade bausugani wateya sunarapani.
Girimupu pasumupu wateya ki nau ade bausugani yadani bagi.
17 Nau inako kwaesugani ki ka iyapana kudubai bani bani idiwu ki mete baitagisi nau
kwaene-sinimoto. Tawana kwaiyanai nau nene ragidai ki mu mete baitagisi
manako nau mu Kaiwawomaga uburani.
18 Yau ka nu Kaiwawonuga e yonai ki e takari kawaya wagubu.' "
19 Apunu Diyemesi Mamanuga God e yonai kawareya inako wagubu manako ade wagubu
ke; "Edamani, nau waina-pakani ka yau kena; Tawana kwaiyanai ragidai karako mu
notamaga wirawena Mamanuga God mena sumapiyamu ki pokere nu bita mo mu eba
tageyamu. 20 Ko nu oka mena mu bamamugu tonopamu, iwagamu ke; 'Daisusu bo
momorapa bo inako bamamugu yadau umamu buburitagamu ki yadau bo papai ki wi eba
kupoi, ridi apunu taku maba igida yauda asusu eba kwaiwogoi, onowa yaraga didiwa eba
ukwopoi, papa ebo gobai wadubu ki wi eba kupoi ade papa darai mete eba kupoi.' 21 Tawana
kwaiyanai ragidai yona ki wainapomoto mibai ka maramara aiyata marai ki makeya ka
apunu Mosisi gora yau tapu ki ka Diyu ragidai nu gurigurinuga tawai rabineya iwegemeya
kebomeya tawana tawana iyapana tademeya kabukabuwa iweya." Apunu Diyemesi inako
wagubu.

Mu kwaiyanai ragidai okamaga tonomupu

22 Iyesu tonotapu ragidai yo debai ragidai yo Iyesu sumapamawa Mama-nuga God nene
dibipamawa ragidai kuduba mete kina ki mu ubumpu iyapana dai purumupu apunu Poru
yo Banabasi natere Antiyoka mete kayatagamana ki nana. Iyapana ki mu winetampu
ragidai mosi ka apunu Diyudiyasi si daikere ka Basabasi tagubu ade mosi ka apunu Sairasi
ki iyapana maramara mu weremaga tagamawa ragidai. 23 Mu oka ki wadumpu kaya-tagubu
ko oka ki rabineya ka mu yona yau okamupu, tagubu ke;
'Kaiwa kaiwa iyapananuguma tawana kwaiyanai ragidai Iyesu suma-piyamu ika An-
tiyoka rabineya idiwu, tawana Siriya rabineya idiwu, ade tawana Sirisiya rabineya idiwu
mete kina. Iyesu tononibu ragidai ade debai ragidai mete kina yewe Diyerusaremu idiwei
ki nu karako ewapuru mena wi paraunimei. 24 Iyapana dai ki nu mete yewe idiweya ki
kayatagubu wi bamagau bautagubu manako yona mo mu mubo nuwamugu ki tagubu da wi
nuwaboya-igubu ki sisiyai nu wainamipi. Ko iyapana ki ka eba nu ubumpi mu tonotampi
ko mu mubo nuwamugu kayatagubu.
25 Nu karako yewe ewapuru dibimipi idiwei manako nu rabinanuga eyaka-menawena
iyapana dai purutampi nu kowanuguma Poru yo Banabasi mete tonotampi da mu
nu yonanuga yau wi kabuwanimana ki nana. 26 Apunu Poru yo Banabasi mu ka nu
Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yonai matarau tagamu iwu ki ragidai. Mu po kudeya eba
wainapiyamu ade mu muga iyamaga nene mete eba wainapiyamu. 27 Nu iyapananuguma
apeya apunu Diyudiyasi yo Sairasi karako mu mete tonotamemei da mu oka yau okamipi

ki mu makeya makeya matarau wi ka-buwanimoto. [28] Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi
Kawaya nu mete rabinanuga eyaka mena purumipi da nu bita mosi wi eba negeyamu ko nu
gora kawakawai yau mena wi kabuwanimei; [29] Daisusu bo momorapa bo inako ki iyapana
mu bamamugu yadau umamu buburi-tagamu ki yadau bo papai ki wi eba kupoi, papa darai
eba kupoi ade papa ebo gobai wadubu ki wi mete eba kupoi. Ridi yo apunu taku maba igida
yauda asusu eba kwaiwogoi ade onowa yaraga didiwa eba ukwopoi. Wi supasupai inako
idiwoi ki ka bagi kawaya.

Nu yonanuga rogobi munta ka yau mena. Kaiwa kaiwa wi bamagau.'

[30] Oka wadumpu kayatagubu ragidai ika natere Antiyoka bautagubu ki ka mu Iyesu
sumapamawa ragidai kuduba mu nene tagubu bautagubu manako oka ki mu tagemupu.
[31] Iyapana oka ki iyaba-mupu kewowena ki ka mu rabinamaga bagiwena ade mamama mete
waina-mupu mibai ka oka ki mu kasiyara tagebu ade mu togitapu. [32] Apunu Diyudasi yo
Sairasi mu ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki pokere mu
mete rowarowa kawaya ika dimatagamawa Iyesu sumapamawa ragidai mu rabinamaga
wadamawa bagi kasiyara tagemawa.

[33] Mu mara dai mete ika idiwa da kamadumpu ka Iyesu sumapamawa ragidai ika
Antiyoka idiwa ki ubumpu mu nuwabagi rabineya tonotampu manako mu wiratagubu
kayatagubu naiya tonotampu ragidai ki mu bama-mugu ade bautagubu.

[34-35] Apunu Poru yo Banabasi mara dai natere Antiyoka rabineya idiwa manako iyapana
mete ewapuru upi-tagamawa Mamanuga God e yonai iyapana tademawa kabukabuwata-
mawa idiwa.

Poru yo Banabasi mu mubo mubo kayatagubu

[36] Mara mosi eweya ka Poru apunu Banabasi inako sibu, wagubu ke; "Kayo, kaigamu da
Iyesu sumapiyamu ragidai tawana tawana naiya nu Kaiwawonuga e yonai mu tademeya
kabukabuwa iweya ki ade emitamamu. Mu bagi kawaya idiwu bo pa mena?" [37] Banabasi e
nuwaiya ka apunu Diyoni si daikere ka Maki mete kayatagamana waina-pupu, [38] ko Poru e
nuwaiya ka pa mena mibai ka apunu Maki e ka naiya mu mete iwa Mamanuga God e yonai
wagawa umawa ko paunau ka e midi togawena manako e tawana Pampiriyo rabineya mu
kamaditapu kayawena.

[39] Poru yo Banabasi apunu Maki kawareya deni deni inako tagamawa ragiragi ki pokere
mu mubo mubo kayatagubu. Banabasi waka wadubu apunu Maki mete tawana Saiparasi
kayatagubu, [40] ko Poru apunu Sairasi winepupu bananapupu daikere kaya-tagubu. Iyesu
sumapamawa ragidai ubumpu Poru yo Sairasi Mamanuga God e idai rabineya nakatampu
da e deni mena mu waditamana bagi ade togitamana ki nana guriguritagubu manako
tonotampu kayatagubu. [41] Mu tawana Siriya yo Sirisiya bautagubu kayatagubu manako
Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa ragidai kuduba mu rabinamaga
wadamawa bagi kasiyara tagemawa iwa.

16

Poru apunu Simosi mete kayatagamana wagubu

[1] Poru natere Debe bauwena manako ade kayawena umawa da natere Rusitara bauwena.
Natere Rusitara rabineya ka Iyesu sumapiyawa apunai mosi si ka Simosi ika tondawa.
Apunu Simosi e inai ka Diyu ragidai mu ridimaga ko e Iyesu mete sumapiyawa. E mamai ka
eba Diyu apunai ko e ka yona Guriki wagawa ki apunai mosi. [2] Iyesu sumapamawa ragidai
kuduba natere Rusitara yo Aikoniyamu rabineya apunu Simosi e werei tagamawa. [3] Poru
nuwaiya ka Simosi uburana e mete kayatagamana wainapupu, ko tawana ki rabineya ka
Diyu ragidai ropani kawaya ki mu kuduba kataimugu da Simosi e kwakwarepui ki mu
eba wakamupu mibai ka e mamai ka tawana kwaiyanai yona Guriki wagawa ki apunai
mosi. Iyapana inako waina-mupu ki Poru e kataiya ki pokere e ubupu apunu Simosi e
kwakwarepui wakapupu manako ki eweya banana-pupu mete kayatagubu.

[4] Mu tawana tawana bautagubu kayatagubu manako Iyesu tonotapu ragidai ade debai
ragidai mete kina natere Diyerusaremu rabineya tawana kwaiyanai ragidai nene badidi
oka tamupu ki mu iyapana kabuwatamawa makeya makeya kwaetagamana ki nana mu
tademawa teyateyama iwa. [5] Mu iyapana inako tademawa ki pokere Iyesu sumapamawa
Mamanuga God nene dibipamawa ragidai mu sumamaga Iyesu bameya ki kawayawagawa
yarawa. Iyapana waunai ropani kawaya maramara bautagamawa Iyesu suma-pamawa
ragidai mete dibipamawa idiwa.

Poru natere Torowasi rabineya waro maba mo wadubu

[6] Mu tawana Aisiya kayatagamana wainamupu ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi
Kawaya mu yawatamaga bodapupu, wagubu ke; "Tawana Aisiya rabineya Iyesu sisiyai
eba iwogoi." E inako wagubu ki pokere mu tawana Pirigiya yo Garasiya bautagubu kaya-
tagubu. [7] Mu tawana Misiya ragidai mu wairamaga ki kiya bautagubu ka mu tawana
Bisiniya kayatagamana waina-mupu, ko Iyesu e Keyai mu tatamatapu, [8] ki pokere mu
tawana Misiya madaneya madaneya mena bautagubu kayatagubu manako iwa wadamawa
da natere Torowasi egi papateya ki bautagubu.

[9] Kemora ki rabineya ka Poru waro were maba tawana Makedoniya mu apunumaga mosi
waita nene uburawa wagawa ki empupu. Apunu ki wagubu ke; "Tawana tondei ki kau
karako kamadi manako yewe Makedoniya yabi nu waitaniyo.'

[10] Poru waro were maba apunu ki empupu eweya ka nu garugaru mena kimpi ubumpi
nu gwedegwedenuga temipi manako tawana Makedoniya kaigibi. Nu wainamipi da
Mamanuga God nu kabuwanibu da e karako tawana Makedoniya ragidai Iyesu e yonai
waunai bagi kawaya mu kabuwatamana ki nana nu tononibu.

Ridi mosi si ka Ridiya Iyesu sumapupu

[11] Nu waka kawareya natere Torowasi kamadimpi manako kaigibi kaiweya idiweya da
ruku mosi si ka Tamasuresi ki baigibi manako ika ukwampi. Ukwampi nawaru puruwena
ade kimpi ubumpi kaiweya idiweya da natere Neaporisi baigibi, [12] manako nu waka ika
kamadimpi borau nu kerapu-nugu kaigibi iweya da natere Piripai baigibi. Natere ki
kena ka tawana Makedoniya ragidai mu nateremaga kawaya. Tawana Roumi ragidai mu
piyaramuguma ropani kawaya ika mete idiwa. Nu mara dai ika idiweya, [13] manako aiyata
marai ki bauwena ka nu gari tagaiya awanau kaigibi. Nu notanuga wagubu da Diyu ragidai
mu guriguritagamu watai ka bani ikana. Ika baigibi ka nu idimipi manako ridi dai ika
dibimupu idiwa ki mu mete yonaigemeya yona dai mu tademeya kabukabuwa idiweya.

[14] Ridi ki mosi si ka Ridiya ika tondawa nu yona iwegemeya ki waina-piyawa. E naterei ka
Tayataira. Iyapana maramara bautagamawa aukwara daragidaragi bagi kawaya e bameya
gimaratagamawa. E maramara Mama-nuga God e si tepapiyawa. Nu Kaiwawo-nuga karako
ridi ki e notai wadubu papara da e Poru yonai wagawa ki naigida mena wainapiyawa ade
suma-piyawa, [15] ki pokere nu ubumpi ridi ki ade e iyapanaiyoma tawamaga eyaka mena
ragidai mete kina ki Iyesu e si pokaiya mu siruwatampi. Siruwatampi kewowena ka ridi
Ridiya nu giginibu, wagubu ke; "Wi wainapiyamu da nau karako nu Kaiwawonuga mibai
suma-pakani ki ka wi kebomuri nau tawaneya kaigamu manako nau mete idiwomu." E
inako gigiwagawa ki pokere nu kimpi ubumpi e tawaiya e mete kaigibi.

Poru yo Sairasi natere Piripai rabineya diburatagubu

[16] Mara mosi nu guriguritagamu wateya kaigibi ki ka bigabiga munu ridai mosi ki iyapana
e gimaramupu da e mu bigabigamaga kwaewagawa ki e nu ika bananamipi. Munu ridai
ki ka keyai berokoi mosi e uwapu e rabineya tondawa. Gwede mosi ewa wenawagana
ki kuduba keyai berokoi ki e kabuwa-piyawa manako munu ridai ki wirawena sisiya ki
makeya makeya iyapana tadeyawa ki pokere mu denai bowa madai kawaya daganani e
kweyamawa. Ko e eya bowa madai ki eba wadawa ko e gimaramupu ragidai ki mu ubumpu
bowa madai ki kuduba mu tepamawa.

[17] Munu ridai ki bauwena Poru yo nu mete ewakumaniyawa umawa manako e bonanai
ragiragi kawaya wagawa ke; "Iyapana yau mu ka Mamanuga God kunumau tondau e upi

wadamu ragidai. Wi iya waunai badidi maba wadamana ki sisiyai mu tagamu iwu." [18] Munu
ridai ki maramara nu sisiyanuga inako wagawa umawa ki pokere Poru e midi togawena
manako wirawena keyai berokoi munu ridai ki rabineya tondawa ki sibu, wagubu ke;
"Nau Iyesu Keriso e si pokaiya kau nidiyakani; Munu ridai yau karako kamadi deni mena
baunuwagi kayanuwagi." E inako wagawa makeya ka keyai berokoi ki munu ridai ki deni
mena kamadubu matarau bauwena kayawena.

[19] Munu ridai ki gimaramupu ragidai gwede wenawena ki emupu ka mu rabinamaga
berokowena, tagubu ke; "Akae, iyapana yau karako bautagubu nu bowa madai wademeya
yawatai ki girimupu." Mu inako tagubu manako kayatagubu apunu Poru yo Sairasi wade
dokodokotampu tainitampu iyapana kawakawai mu bamamugu imata paunau bautagubu,
[20] manako tawana Roumi ragidai mu kawakawaimuguma tademupu, tagubu ke; "Iyapana
yau ka Diyu ragidai ko mu karako yewe bautagubu nu naterenuga giripiyamu. [21] Mu
mubo bususumaga ki mu nuwamugu nu mete kwaiwagamana ki nana tagamu ko ki ka
eba supasupai. Nu ki kwaigamu ki ka nu nuga goranuga giripamu. Nu ka tawana Roumi
ragidai ki pokere mu yonamaga ki nu eba nuwanugu wainapamana bo kwaiwaga-mana
wainapemei." [22] Mu inako tagubu manako iyapana pakasi ragidai ropani kawaya mete
bautagubu mu yonamaga ki kawareya ade tagamawa.

Kawakawai ragidai ki ubumpu Poru yo Sairasi tetampu mu gwedegwede-maga
rikamupu manako iyapana dai tadempu, tagubu ke; "Baganai, kuwe pokaiya raukeketa-
muri." [23] Mu inako tagubu ki pokere iyapana dai bautagubu Poru yo Sairasi kawareya
kawareya raukeketamawa da kamadumpu manako tetampu kaimpu dibura tawai rabineya
isiyatampu. Isiyatampu manako dibura gudui kwayubapiyawa apunai ki gudu naigida
mena umarana ki nana simupu, [24] ki pokere e wirawena Poru yo Sairasi tetapu kanibu
dibineya nakatapu. E ripa kawakawaya apeya tepupu, mosi mu kerapumaga kobaiya
tapu ade mosi kawareya tapu manako mu kerapumaga inako umeme dokodokotapu gudu
umapu kamaditapu kayawena.

Dibura gudui kwayubapiyawa apunai ki Iyesu sumapupu

[25] Kemora paunau wadawa makeya ka apunu Poru yo Sairasi dibura rabineya gurig-
uritagamawa umayo pokaiya Mamanuga God e si tepapamawa idiwa, ko diburatagubu
ragidai dai ki mu wainatamawa. [26] Ki makeya ka waira nutanuta kawaya mo bauwena
manako dibura tawai ki geyageyawena da e gudui daikere daikere ki wakawaka-tagubu.
Diburatagubu ragidai ika idamaga kerapumaga umatampu dokodoko ki taburubai mubo
mubo mete rikarikatagubu.

[27] Dibura gudui kwayubapiyawa apunai wakapa giriwena gudu waka-wakatagubu ki
empupu ki ka e waina-pupu da dibura ragidai kuduba bani bautagubu kayatagubu
gawarara. E kudu wainapupu manako e kerebai wadubu e eya wadewagana kwaewagawa.
[28] Ko Poru apunu ki inako kwaewagana kwaewagawa empupu ki ka e bonanai ragiragi
kawaya e sibu, wagubu ke; "Kau kiya eba wadenuwagi. Nu kuduba yewe idiwei."

[29] Dibura gudui kwayubapiyawa apunai yona ki wainapupu ka e siwe nene wagubu
beupupu manako garugaru mena kanibu Poru yo Sairasi mu bama-mugu bauwena manako
suyamaga ugwadubu didigurai wagubu mu yabara-mugu kwarisiwena. [30] Kwarisiwena
ade bagi ubupu manako bananatapu matarau kayatagubu manako manutapu, wagubu ke;
"Kawakawainiyoma, nau badidi kwaesugani da nau iya waunai yadani?"

[31] E inako wagubu manako mu denai e simupu, tagubu ke; "Kau yabi nu Kaiwawonuga
Iyesu sumapi ki ka e uburoto kau ridigi munugiyoma mete kina iya waunai negeni." [32] Mu
inako tagubu manako ubumpu apunu ki e wainai ade e munuiyoma ade e tawai eyaka mena
ragidai kuduba mete kina ki nu Kaiwawonuga e yonai mu kabuwatampu. [33] Kabuwatamawa
da kewowena ka apunu ki garugaru mena kemora ki rabineya apunu Poru yo Sairasi tetapu
kanibu taunimupu sipasipara ki kwatamaga siruwatapu manako mu muga ubumpu apunu
ki e wainai ade e munuiyoma mete kina ki tetampu nu Kaiwawonuga Iyesu e si pokaiya
mu siruwatampu. [34] Siruwa-tampu kewowena ka apunu ki Poru yo Sairasi bananatapu e

ebo tawaiya kayatagubu manako bani dai warapupu tagebu. E iyapanaiyoma kuduba mete
kina karako Mamanuga God suma-mupu. Mu rabinamaga bagiwena mibi mamamai idiwa.
35 Mu ukwampu nawaru puruwena ka tawana Roumi ragidai mu kawakawai-muguma
piyara ragidai tonotampu dibura gudui ki kwayubapiyawa apunai e bameya bautagubu
manako simupu, tagubu ke; "Kau dibura gudui kwaipi da iyapana apeya ki baitagisi
kayatagisi."
36 Mu inako tagubu manako apunu ki kanibu Poru sibu, wagubu ke; "Tawana Roumi
ragidai mu kawakawai-muguma yona tonomupu da wi pa baigamana kaigamana ki nana,
ki pokere wi kimuri ubumuri nuwabagi rabineya mena kaiwagi."
37 Ko Poru ubupu denai piyara ragidai ki tadebu, wagubu ke; "Wi kawakawaiguma
nu gwede mo paere-mipi ki mo mu eba bananamupu. Mu iyapana yabumugu kuwe
pokaiya nu pa asusu raukekenimawa. Nau ka Diyu apunai ko nau ka ade tawana Roumi
ki taubanuwai mete kina. Mu nu pa tenimpu diburanimpu ade karako weki gwaiya nu pa
tononimana tagamu, ko ki ka eba supasupai. Mu muga yewe baitagisi tagisi manako nu
mu yabu-mugu baigamu kaigamu."
38 Piyara ragidai wiratagubu mu kawakawaimuguma bamamugu bau-tagubu manako
Poru badidi wagubu ki mu makeya makeya mu tademupu, tagubu ke; "Apunu Poru yo
Sairasi mu ka tawana Roumi ki taubanuwai."
Kawakawai ragidai yona ki waina-mupu ka mu kudu mete wainamupu. 39 Mu kimpu
ubumpu Poru yo Sairasi mu bamamugu bautagubu manako parautampu, tagubu ke; "Nu
diburani-mpi ki ka nu kwaigibi siyasiya." Mu inako tagubu manako bananatampu dibura
tawai ki kamadumpu manako besitampu tonotampu, tagubu ke; "Natere yau karako
kamadumuri kaiwagi."
40 Poru yo Sairasi dibura tawai ki kamadumpu manako ridi Ridiya e tawaiya kayatagubu.
Ika bautagubu ka mu kowamuguma dai ika bananatampu. Mu yona bagi kawaya mu
tademawa da kamadumpu ade kasiyara mete tage-mupu manako ewa kamaditampu
kayatagubu.

17

Mu natere Tesaronika bautagubu

1 Poru yo Sairasi natere Ampiporosi yo Aporoniya bau-tagubu kayatagubu manako
iwa wadamawa da natere Tesaronika bautagubu. Natere Tesaronika rabineya ka Diyu
ragidai mu gurigurimaga tawai mosi ika mete kina. 2 Poru e manamai ka guriguri tawai
ki kayawagana ki nana, ki pokere mu ika bautagubu ka e daikere kayawena tawa ki
rabineya yapu manako aiyata marai apeya eyaka rabineya ika Mamanuga God e Okai ki
kawareya Diyu ragidai mete deni deni tagamawa kasiwara idiwa. 3 E Mama-nuga God e Okai
iyabapiyawa manako oka ki mibai wagawa matara, wagawa ke; "Nu Iya Negeyana Apunai
Keriso e iyapana nu nene eba makariwagubena powagubena ade e eba iyawagubena
kipena ubupena ki ka e nu iyanuga yawatai ki mete eba mebena. Ko e nu nene makariwena
powena ade ewa iyawena kipu ubupu manako nu iyanuga yawatai ki e mebu kewowena."
Apunu Poru inako wagubu, ade wagubu ke; "Apunu Iyesu e sisiyai nau nidibuwani ki e
ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso eya ki kei." 4 Iyapana dai yona ki wainamupu mibimupu
manako mu Poru yo Sairasi mete ewapuru dibimupu idiwa. Yona Guriki tagamu ragidai
ropani kawaya ki Mamanuga God e si tepapamawa idiwa ade ridi kawakawai dai ki mete
kina ki mu mete bautagubu ewapuru mena dibimupu idiwa.
5 Ko Diyu ragidai mu nuwaroro-tagubu manako ubumpu iyapana berokoi dai ika imatau
idiwa ki tetampu iyapana ropani kawaya mete dibimupu. Mu iyapana rabinamaga
kupampu nanamutampu ki pokere natere ki ragidai kuduba mu rabinamaga yayasi-
pupu manako kimpu ubumpu apunu Poru yo Sairasi mu yawiramaga kaya-tagubu. Mu
wainamupu da Poru yo Sairasi apunu Diyaisoni e tawaiya ika idiwana wainamupu ki
pokere mu tawa ki bodamupu gudu baupamana kwae-tagubu. 6 Mu Gudu baupamana
kwae-tagamawa ko mu Poru yo Sairasi ika eba bananatampu ki pokere mu apunu Diyaisoni

ade Iyesu sumapamawa ragidai dai mete kina ki wade dokodoko-tampu tainitampu natere
ki kawakawai-muguma mu bamamugu kayatagubu.

Mu ika bautagubu manako mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Iyapana
yau tawana tawana iyapana giritamawa pasutamawa iwa ko mu karako nu naterenuga
rabineya mete bautagubu. [7] Apunu Diyaisoni mu diriwamaga kwaewena tetapu e tawai
rabineya nakatapu mete idiwa. Nu kaiwawonuga kawai Sita e gorai tapu ki mu giripiyamu,
tagamu ke; 'Kaiwawo kawai ka eba Sita ko nu Kaiwawonuga Kawai ka apunu kudubai mosi
si ka Iyesu."

[8] Iyapana kawakawai ade iyapana kuduba ika idiwa yona ki wainamupu ka mu rabi-
namaga mete urabu mu yabara-maga warawarasiwena, [9] manako mu apunu Diyaisoni e
kowaiyoma mete kina tademupu, tagubu ke; "Wi kwaigubu siyasiya ki denai bowa madai
dai yewe nakapumuri were baiwagi kaiwagi. Ko wi ewa nu goranuga makeya makeya
kwaiwogoi yamoi ki ka wi ade baiwagi wi bowaga madai nakamupu ki ade tepumuri." Mu
inako tagubu ki pokere apunu Diyaisoni e kowaiyoma mete kina ubumpu bowa madai dai
ika nakamupu manako wiratagubu mu mubo tawamugu ade kayatagubu.

Mu natere Bereya kayatagubu

[10] Kemorawagawa makeya ka Iyesu sumapamawa ragidai ika idiwa Poru yo Sairasi
tonotampu natere mo si ka Bereya kayatagubu manako mu ika bautagubu ka mu Diyu
ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya yamupu. [11] Natere Bereya ragidai mu beramaga
ka eba natere Tesaronika ragidai mu beramaga maba ko mu nuwamugu ka Poru yo Sairasi
mu yonamaga naigida mena wainapamana ki nana. Mu rabinamaga ka pakarawena ki
pokere apunu Poru ubupu yona mo wagubu ki ka mu e yonai ki naigida mena notapamawa
manako Mamanuga God e Okai maramara iyabapamawa Poru yona badidi wagubu ki mibai
bo bera ki kwaenepamawa idiwa. [12] Mu ropani kawaya Iyesu sumamupu. Yona Guriki
tagamawa ragidai mu kawakawaimuguma dai ridi ade apunu mete kina Iyesu sumamupu.

[13] Ko Diyu ragidai natere Tesaronika rabineya Poru natere Bereya mete bauwena Iyesu
sisiyai ika wagawa umawa ki yonai wainamupu ki ka mu garugaru mena kebompu bau-
tagubu manako iyapana ika Bereya mete kina mu rabinamaga kupampu nanamutampu
da mu Poru yo Sairasi siwakeketamana ki nana. [14] Ko Iyesu sumapamawa ragidai iyapana
yawiratagamana kwaetagamawa ki sisiyai wainamupu ki pokere mu Poru garugaru mena
banana-mupu magamau kayatagubu ko apunu Sairasi yo Simosi mu muga mena ka ika
Bereyau idiwa. [15] Poru bananamupu ragidai e mete waka kawareya kaya-tagubu iwa
wadamawa da natere Ateni bautagubu manako mu Poru ika kamadumpu ade wiratagubu
kaya-tagubu. Ko Poru mu tadebu, wagubu ke; "Wi wiraiwagi kaiwagi natere Bereya ade
baiwagi ki ka wi apunu Sairasi yo Simosi tademuri da baganai ki ka mu garugaru mena
kawomoto nau mete idiwomu."

Poru natere Ateni tondawa

[16] Poru natere Ateni rabineya apunu Sairasi yo Simosi mu nawanamaga tondawa ki ka
e natere ki rabineya daisusu yo momorapa keyakeyai ki iyapana mubo idamugere kaite-
tampu bamamugu buburitagamawa idiwa ki ropani kawaya eba bigabigai ika ubumawa
emitapu ki pokere e nuwaboyawena. [17] Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya
ka e Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai Mamanuga God sumapamawa ki mu
mete yona deni deni tagamawa kasiwara idiwa. E maramara pakasi ragidai imatau asusu
bautagamawa ki mu mete tagamawa, [18] ade nota ragidai dai ki mu notamaga debai apeya,
mosi ka Epikuriya yo mosi ka Sitoiki, ki mu mete deni deni tagamawa kasiwara idiwa.
Ko mu dai tagubu ke; "Nota baba apunai yau gwede yonai wagau?" Ade dai tagubu
ke; "E ka bani tawana kudubai ragidai mu daisusumaga mo empupu ki sisiyai bauwena
wagau." Iyapana inako tagamawa mibai ka Poru ubupu Iyesu e yonai wagawa ade iyapana
popotagubu ragidai ade iya-tagamana kimana ubumana ki yonai mete wagawa.

[19-20] Iyapana ki mu notamaga inako babawena ki pokere mu Poru wadumpu Kweya
Areo yonatagamu wateya yamupu manako iyapana kawakawai mu yabaramugu tamupu,

simupu, tagubu ke; “Kau yonagi nuwagibi ki mibai nu naigida eba wainapemei. Nu naiya
nota inako mo eba wainamipi ki pokere kau nota waunai yau karako mibai matarau
nuwagi da nu waina-pamu.” [21] Mu inako tagubu ki mibai ka natere Ateni taubanuwai
ade tawana kwaiyanai ragidai ika idiwa mete kina ki mu ka maramara nota kudubi kwaki
kwaetagamawa idiwa. Nota waunai mo bauwena ki ka mu rabinamaga kipu ubupu manako
mu nota ki maramara wainapamawa sisiyai mena tagamawa idiwa.
[22] Apunu Poru ika Areo yonatagamu wateya iyapana kawakawai mu yabara-mugu
ubupu manako dimawena, wagubu ke; “Iyapananiyoma yewe Ateni idiwu, nau yonani
suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Nau kataineya da wi wibo daisusuguma
idagau yamanatampu ki mu nene wi maramara notapiyamu idiwu. [23] Natere yau rabineya
ka keyakeyai wi idagau kaitetampu bamamugu buburiwagamu ropani kawaya ki nau
emitamekeya umekeya manako keyakeyai ki mu paunamugu ka nau kepakepa mosi
empuwani ki kawareya wi oka yau okamupu; ‘Daisusunuga suma kerarai; Kau sigi nu eba
katainugu ko wata yau ka kau nene.’ Wi bameya pa asusu paruiwagamu idiwu ko e si wi
eba kataigau ki kena, e sisiyai nau karako wi nidiyani wainapumuri;
[24] Waira yo gwedegwede kuduba yamanapupu apunai Mamanuga God ki e ka ade
kunuma yo waira kuduba nu Kaiwawonuga Kawaya. E eba tawa iyapana kaina nu
idanugere wademei ki rabineya tondau. Pa mena. [25] Ade nu e waitapamana gwede mo
puyo e kweyamana ki ka nu gwede e kweya-mana, mibai ka gwedegwede kuduba ki kerarai
ka eyo. Nu iyanuga yo nu nonanuga yo gwedegwede kuduba ki e ubupu iyapana tawana
tawana idiwei ki deni mena nu negebu. [26] Kerareya ka e apunu eyaka mena yamanapupu
manako e momai pokaiya ka e iyapana kuduba kiyabuiya kiyabuiya madega kauwagau
madega posiwagau ki mete yamananibu wenaigibi gawarara. Nu wairanuga ki e ebo
purupupu damupupu manako makeya makeya nu nakanibu kayawena. Nu maranuga ki e
mete purupupu nu negebu.
[27] E inako kwaewena ki mibai ka e nuwaiya iyapana e kwaenei kwaene-togomono e nene
togomono idiwono da mu e bananapomoto bani, pa mena bani. Ko Mamanuga God e ka
eba uwama. E ka nu kuduba bamanugu yewena. [28] Apunu mosi oka yau tapu, wagubu ke;
‘Nu e kasiyarai pokaiya iwei idiwei ade ukwepemei.’ Ade wi wiga iyapanaga mosi oka yau
tapu, wagubu ke; ‘Nu kuduba ka e munuiyoma.’ [29] Ki pokere nau suwagani wainapumuri;
Mamanuga God e ka eba gwede mosi da nu e keyakeyai bowa yamayamapiyau poe bo
daragai bo gwedegwede ki maba pokaiya yamanapamana ki nana. E munuiyoma ka nuyo
ki pokere nu iwagamu da Mamanuga God e ka keyakeyai mosi ki nu idanugere yamana-
mipi ki ka nu beraigemei. [30] Naiya ka iyapana Mamanuga God e mu eba kataimugu ki pokere
mu inako kwae-tagamawa. E mu beramaga ki empiyawa ko e wainapiyawa kamadawa. Ko
karako ka e ragiragi kawaya nu nidiyau da iyapana tawana tawana idiwei ki nu kuduba
ubumana nu beranuga oragai ki kamadamana manako nu notanuga wirawagana e mena
notapamana idiwana ki nana. [31] E mara mosi nu yabaranugu winepupu da e uburoto
apunu mosi ki e ebo nuwaiya winepupu tapu ki apunai pokaiya ka e idai gurai iyapana
kuduba nu naurinugu ugwadini-yoto ragiragi. E eba nari maba yagisi ko e yona supasupai
mibai mena yagisi. Mamanuga God badidi inako winepupu tapu ki iyapana kuduba nu
naigida kataigamana wainapamana ki nana ki matakirai ka yau kena; E winepupu apunai
ki powena ko e ade iyawena kipu ubupu.”
[32] Iyapana apunu mosi powena ko ade iyawena ki sisiyai wainamupu ka mu dai Poru
gwaigwitamupu ko dai e simupu, tagubu ke; “Nu nuwanugu kau yonagi ki ewa marai
mosi ade waina-pamana wainapemei.” [33] Mu inako tagubu manako Poru kipu ubupu
yonatagamu watai ki kamadubu kaya-wena. [34] Ko iyapana dai e yonai wagubu mibimupu
ki mu kimpu ubumpu e eweya kayatagubu. Apunu ki mosi ka kweya Areo ragidai mu
kawaimaga mosi si ka Daiyonisiyasi, ridi mosi si ka Damarisi ade iyapana dai ki mete kina.

18

Poru natere Korini bauwena

[1] Ki eweya ka Poru natere Ateni kamadubu manako kayawena umawa da natere Korini
bauwena. [2] Ika bauwena ka e Diyu apunai mosi si ka Akwira ika bananapupu. Apunu
Akwira e ka tawana Pontasi rabineya wenawena. E wainai Pirisira mete kina karako
waunitau tawana Itari were bautagubu. Mu tawana Itari kamadumpu ki mibai ka Roumi
ragidai mu kawaimaga si ka Korodiyasi e ubupu Diyu ragidai kuduba baiyonotapu da
mu natere Roumi kamadamana kayatagamana ki nana wagubu. Poru apunu Akwira e
wainai mete kina mu bamamugu kayawena, [3] manako e mu mete idiwa ewapuru mena
bagibagitagamawa idiwa mibai ka mu kataimaga ka eyaka mena. Mu papa kwakwarai
kapitagamawa nabonabo waditamawa manako iyapana mu bamamugu bautagamawa
nabonabo ki gimarapamawa.

[4] Ko aiyata marai ki makeya ka Poru ubupu Diyu ragidai ade Guriki ragidai mete kina
mu gurigurimaga tawai rabineya kanibu Iyesu e yonai ika wagawa tondawa mu notamaga
wira-wagana da mu suma mena sumataga-mana ki nana.

[5] Apunu Sairasi yo Simosi tawana Makedoniya were bautagubu ka Poru bagibagi wadawa
ki kamadubu manako e maramara umawa nu Kaiwawonuga Iyesu e yonai Diyu ragidai
tadeyawa kabukabuwa, wagawa ke; "Apunu Iyesu e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki
kei." [6] E inako dimawagawa umawa ko mu e umunai bodabodamupu bo e simpu siyasiya ki
ka e eya midi minibu manako waiguguwena e gwedegwedei kui minibu gwepupu, wagubu
ke; "Baganai, wi wibo paerega pokaiya aita bita bananapumuri ki ka wi bona ko eba nau.
Nau iya yonai wi nidibuwani kewowena ko wi nau eba wainasini-mupu ki pokere nau
karako wi kama-diniyani tawana kwaiyanai ragidai mu bamamugu kayasugani."

[7] E inako tadebu manako kamaditapu tawana kwaiyanai apunai mosi si ka Taitayosi
si daikere ka Diyastasi ki Mamanuga God si tepapiyawa apunai ki e bameya kayawena
tondawa. Apunu ki e tawai ka Diyu ragidai mu guriguri-maga tawai ki madaneya.
[8] Guriguri tawai ki debai apunai mosi si ka Kurisipa ade e wainai yo e munuiyoma mete
kina ki mu ubumpu nu Kaiwawonuga sumamupu manako natere Korini ragidai ropani
kawaya Iyesu e yonai wainamupu mibimupu siruwa kawa-mupu.

[9] Kemora mo rabineya ka Poru waro maba mo wadubu manako nu Kaiwawo-nuga
empupu ki e sibu, wagubu ke; "Kau kudu eba wainapiyowa ko nau yonani maramara
nuwogowa tondowa, ko eba kamodowa nene. [10] Nau niya kau madanigeya ika uburakani
ade tawana yau rabineya ka nau iyapanani-yoma ropani kawaya mete kina idiwu ki pokere
iyapana mo eba baiyagisi kau giriniyoto." [11] Poru waro maba ki wadubu ki pokere e
kwamura eyaka mena ade siragamu ida daikere kewo-wena daikere eyaka mena ika natere
Korini rabineya Mamanuga God e yonai iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa.

[12] Tawana Roumi mu apunumaga mosi si ka Gariyo tawana Akaiya mu kawaimaga ubupu
ki makeya ka Diyu ragidai dai ki Poru e yanuwei teyamawa ki kaimpu e wadumpu mu
kawaimaga bameya bautagubu e idai gurai Poru naureya ugwadana ragiragi ki nana. [13] Mu
bautagubu manako e simupu, tagubu ke; "Apunu yau e iyapana nu rabinanuga kupau
da nu goranuga raurupamana manako yawata kudubai mosi nidiyau ki mena pokaiya nu
Mamanuga God e si tepapamana ki nana wagau."

[14] Poru nuwaiya ka yona denai mo wagana ki nana ko kaiwawo Gariyo ubupu Diyu ragidai
ki tadebu, wagubu ke; "Apunu yau gwede berokoi mo kwaewagubena sidimpena ki ka nau
wi yonaga ki wainapena. [15] Ko yau ka wi Diyu ragidai wi wibo keteketega bo siga bo goraga
ki kawareya iwagamu idiwu ki pokere wi wibo yona ki wadumuri supasupa. Ki ka eba nau
sisiyani da nau suwagani."

[16] Apunu kawai ki inako wagubu manako yonatagamu wateya baiyonotapu matarau
bautagubu kayatagubu. [17] Matarau bautagubu ka mu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai
ki debai apunai mosi si ka Sotenesi wadumupu manako minimupu. Mu e minimawa ki ka
kaiwawo Gariyo e yabuiya ko e yona mo eba wagubu.

Poru tawana Antiyoka ade wirawena kayawena

[18] Poru natere Korini rabineya Iyesu sumapamawa ragidai mete rowarowa kawaya
ika idiwa da kamadubu manako kamaditapu ridi Pirisira yo apunu Akwira bananatapu

manako waka mo wadumpu tawana Siriya kayatagubu. Poru kayawagana kwaewagawa ki
makeya ka e natere Tenikiraiya rabineya gwaiyaba mo wagubu ade waigugu mo kwaewena
e debai kumai mebu manako ewa kipu ubupu kayawena. [19] Mu kayatagubu kaiwa da
natere Epeso bautagubu ka Poru apunu Akwira e wainai Pirisero mete kina ika kamaditapu
manako e eya mena kanibu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya yapu manako ika
iyapana mete yona deni deni tagamawa kasiwara idiwa. [20] Mu nuwamugu ka e rowarowa
kawaya mu mete ika idiwana ki nana tagubu ko Poru e eba nuwaiya. [21] Ko e tadebu, wagubu
ke; "Mamanuga God e yagisi da baganai ki ka nau ewa mara mosi ade wirasugani wi
bamagau bausugani." E inako wagubu manako natere Epeso kamadubu waka kawareya
ade kaya-wena.

[22] E waka kawareya kayawena kaniyawa da natere Sisaraiya bauwena manako waka ika
kamadubu e kerareya natere Diyerusaremu kayawena. E natere Diyerusaremu bauwena ka
e Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa ragidai ika idiwa ki mu parautapu
manako ewa mu kamaditapu natere Antiyoka kayawena. [23] E natere Antiyoka bauwena ka
e rowarowaitau ika tondawa manako ewa ade kipu ubupu tawana Garasiya yo Pirigiya ki
kayawena Iyesu sumapamawa ragidai kuduba kasiyara tageyawa umawa.

Apunu Aporosi e bususui

[24] Mara ki makeya ka Diyu apunai mosi si ka Aporosi ika natere Epeso bauwena. E ka
natere Arekisandiya tawana Idipi rabineya wenawena. E ka dima waigugu apunai Ma-
manuga God e Okai mete naigida mena kataiwena wetawetara ki apunai. [25] Iyapana naiya
nu Kaiwawonuga Yawatai e kabuwa-mupu ki pokere e ragiragi kawaya uburawa Iyesu e
sisiyai kasiyarai kawaya supasupai mena wagawa. Apunu Diyoni iyapana siruwatamiyawa
ki sisiyai kuduba e wainapupu kewo-wena ade Iyesu e yonai ki dabeya e mete kataiya ko
yona ki rabineya dai ka e naigida mena eba kataiwena wetawetara. [26] Mara mosi ka e Diyu
ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya yabarayabara ubupu e yonai kasiyarai kawaya
wagubu manako apunu Akwira e wainai Pirisira mete kina ika bau-tagubu e yonai ki
wainamupu. Mu e yonai ki wainapamawa manako ewa bananamupu mu mubo tawamugu
kayatagubu manako Iyesu e yonai kuduba ade Mamanuga God e Yawatai ki sisiyai mete
kina ki naigida mena e kabuwamupu.

[27] Apunu Aporosi e nuwaiya ka tawana Akaiya ki kayawagana waina-pupu ki pokere Iyesu
sumapamawa ragidai ika Epeso rabineya idiwa ki ubumpu e waitamupu oka mo okamupu
mete tonomupu da Mamanuga God e iyapanaiyoma ika Akaiya rabineya oka ki empomoto
manako e mamama-pamana ki nana. E oka ki wadubu kayawena umawa da tawana ki
bau-wena manako Iyesu sumapamawa ragidai kuduba Mamanuga God deni mena mu
waditapu bagi ika idiwa ki mu waitatamiyawa tondawa. [28] Iyapana ropani kawaya mu
paunamugu ka e ubupu dimawagawa ade Diyu ragidai mete deni deni tagamawa kasiwara.
E yonai ka kasiyarai kawaya ki pokere Diyu ragidai kuduba e yonai denai tagamana ki mu
babatagamawa. E Mamanuga God e Okai kawareya wagawa matara, wagawa ke; "Iyesu, e
ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso."

19

Poru natere Epeso bauwena

[1] Apunu Aporosi natere Korini rabineya tondawa ki makeya ka Poru yawata kweyau
e kerareya kaya-wena umawa da natere Epeso bauwena. E Iyesu sumapamawa ragidai
dai ika bananatapu, [2] manako mu manutapu, wagubu ke; "Wi Iyesu wauneya suma-mupu
makeya ki ka wi Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai mete wadumupu
bo pa mena?"

Ko mu denai tagubu ke; "Pa mena, ki nu eba wadimipi. Mamanuga God e Keyai Tanai
Bagi Kawaya ki ka gwede? E sisiyai mo nu eba wainamipi."

[3] Mu inako tagubu, manako Poru mu ade manutapu, wagubu ke; "Ko wi gwede siruwai
siruwaigubu?"

Mu tagubu ke; “Nu ka apunu Diyoni iyapana siruwatamiyawa ki e siruwai mena nu
siruwaigibi.”
4 Mu inako tagubu ki pokere Poru mu ade tadebu, wagubu ke; “Apunu Diyoni naiya
iyapana siruwatamiyawa ki ka e mu beramaga berokoi kamada-mana ade mu notamaga
wirawagana ki siruwai mu siruwatamiyawa. E mu siruwatamiyawa ka e mu mete
tadeyawa, wagawa ke; ‘Apunu mosi nau ewaneya baiyagisi ki e mena sumapiyoi.’ Apunu
Diyoni yona ki wagubu ki ka e Iyesu nene wagubu.”
5 Iyapana Poru e yonai wagubu ki wainamupu ki ka mu ubumpu nu Kaiwawonuga Iyesu
e si pokaiya siruwatagubu, 6 manako Poru ubupu e idai mu kawarimugu tapu. E idai mu
kawarimugu tarawa ki makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu
mu kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu manako mu tenawarimaga wirawena da
mu yona ebo ebo tagamawa ade Mamanuga God e bonanai mete wainapamawa iyapana
tademawa. 7 Iyapana ki kena mu ka iyapana uratanai mena ida esida kewowena kerapu
apeya.

Poru upiwagawa umawa

8 Apunu Poru Diyu ragidai mu gurigurimaga tawaiya siragamu apeya eyaka kewowena
ki rabineya maramara yabarayabara uburawa wagawa kasiwara ade iyapana Mamanuga
God e gari rabineya kaiwana idiwana ki sisiyai mu mete deni deni tagamawa da mu
notamaga wirawagana ki nana. 9 Ko mu dai tagamawa mama mu midimaga togawena
manako iyapana kuduba mu yabaramugu ubumpu nu Kaiwawonuga Iyesu nu Iyanuga
Yawatai mebu ki sisiyai girimupu. Giripamawa ki pokere Poru mu kamaditapu ubupu Iyesu
sumapamawa ragidai waratapu kaya-tagubu kabuwa tawai mosi si ka ‘Siranisi’ ki rabineya
maramara iyapana Mamanuga God e yonai ika tadeyawa kabukabuwa tondawa.
10 E iyapana inako tadeyawa kabuwa tondawa kaniyawa da kwamura apeya kewowena.
Tawana Aisiya rabineya ka Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina nu
Kaiwawonuga e yonai ki mu kuduba wainamupu gawarara.

Apunu Sikiwa e gubagaiyoma mu bususumaga

11 Mamanuga God apunu Poru pokaiya matakira ropani kawaya ebo ebo kwaewagawa.
12 Poru e kiyabui surusurui bo aukwarai bo inako ki iyapana te-pamawa kayatagamawa
sigira ragidai mu kawarimugu nakapamawa manako sigira ragidai ki iyatagamawa ade
keyai berokoi mu rabinamugu idiwa ki mete bau-tagamawa kayatagamawa.
13-14 Mara ki makeya ka Diyu ragidai dai ki mu mete kina keyai berokoi gwede mosi
pokaiya siwakeketamawa iwa. Iyapana ki inako kwaetagamawa mu ka Mamanuga God
bameya dobo-piyamu ragidai mu kawaimaga si ka Sikiwa e gubagaiyoma ida daikere
kewowena daikere apeya. Mu waina-mupu da apunu Poru e ka Iyesu e si pokaiya keyai
berokoi siwakeketami-yawa umawa ki pokere mu notamaga wagubu ke; ‘Nu mete inako
kwaigamu.’ Mu notamaga inako wagubu manako wiratagubu keyai berokoi mosi inako
simupu, tagubu ke; “Apunu Iyesu e sisiyai apunu Poru wagau ki e si pokaiya nu karako kau
nidimei; Kau karako baunuwagi kayanuwagi.”
15 Mu inako tagubu ko keyai berokoi ki denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau Iyesu
kataineya ade apunu Poru e nau mete kataineya ko wi ka gwedewau?”
16 Keyai berokoi apunu ki rabineya tondawa ki inako wagubu manako e kasiyarai
apunu ki rabineya matara-wena da apunu ki ubupu iyapana ki waipara mena taunibu
sipasipara. E mu aukwaramaga tegerepupu ade mu sipumamaga rikatapu manako mu
nimaga matarau wakapatagubu tawa ki kamadumpu garugarumupu kayatagubu. 17 Diyu
ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina natere Epeso rabineya idiwa sisiya ki
wainamupu ki ka mu notamaga kowena kudu mete waina-mupu manako nu Kaiwawonuga
Iyesu e si tepamupu.
18 Iyesu sumapamawa ragidai ropani kawaya bautagubu iyapana yabaramugu ubumpu
mu mubo beramaga berokoi wekemupu ki tagubu matara. 19 Iyapana dai muwara bo
simaga kwaetagamawa ki ka mu muwara bo simaga ki purapurai bo okai kuduba ki temupu

iyapana yabaramugu matau pasumupu kwarisi. Mu purapuramaga pasumupu kwarisi ki
denai ka kawaya daganani.
[20] Mara ki makeya ka Mamanuga God e yonai kawayawagawa yarawa manako iyapana
ropani kawaya e yonai ki kasiyarai mete empamawa.

Natere Epeso ragidai yawira bautagubu

[21] Gwedegwede yau kuduba wenawena eweya ka apunu Poru natere Diyerusaremu
ade kayawagana waina-pupu. E nuwaiya ka tawana Makedoniya yo Akaiya ki yawatai
kayawagana ki nana manako e iyapana tadebu, wagubu ke; "Nau natere Diyerusaremu
bausugani ki ka nau ewa natere Roumi mete empana ki nana kayasugani." [22] E inako
wagubu manako e kowakowai-yoma Simosi yo Erastasi tonotapu tawana Makedoniya
kayatagubu ko e eya ka mara dai ika tawana Aisiya rabineya tondawa.
[23] Mara ki makeya ka yawira kawaya mo wenawena natere Epeso rabineya nu Kaiwa-
wonuga Iyesu nu Iyanuga Yawatai mebu ki yonai kawareya. [24-25] Natere ki rabineya ka mu
daisusu ridai mosi si ka Atemesi e keyai mu idamugu kaitemupu e tawai mete wadumupu
ki ika uburawa manako iyapana keyai ki bameya buburitagamawa idiwa.
Apunu mosi si ka Demeteresi. E ka daisusu ridai Atemesi e tawai ki keya-keyai rasirasi
dai bowa yamayamapiyau pokaiya yamanapupu manako iyapana e bameya bautagamawa
keyakeyai ki gimarapamawa. E bigabigaiyoma mete kina upi ki pokaiya bowa madai
kawaya daganani wadamawa. Apunu Demeteresi ubupu iyapana kuduba keyakeyai
bowa yamayamapiyau pokaiya yamanataga-mawa ragidai ki mu nene wagubu bautagubu
manako tadebu, wagubu ke; "Edamani, nu bagibagi yau kwaigemei ki pokaiya ka nu
bowa madai kawaya daganani wademei. [26] Ko apunu beraberai Poru yewe bauwena badidi
kwaewagau ki wi yabugere empiyamu bo pa mena? Nu iyapananuguma yewe Epeso
rabineya ade tawana Aisiya kuduba mete kina ki mu rabinamaga e wirapiyau da mu ropani
kawaya e eweya mena kayatagamu. E wagau da keyakeyai ki nu nubo idanugu kaite-pemei
ki mibai ka pa mena. [27] E inako wagau ki pokere iyapana kuduba e yonai ki sumapomoto ki
ka mu keyakeyai nu kaitepemei ki eba gimara-pomoto manako nu sinuga giriyagisi. Ade
nu daisusunuga sumapemei ridai Atemesi e tawai ki mu mete kamadini gumoroyagisi. Ridi
Atemesi e ka nu daisusunuga kawaya. Iyapana kuduba tawana Aisiya rabineya ade tawana
tawana madega kauwagau madega posiwagau e si nu tepapemei idiwei. Ko iyapana karako
apunu Poru e yonai sumapomoto ki ka mu nu sumanuga ridai ki e si mete kaupomoto."
Apunu Demeteresi inako wagubu.
[28] Iyapana kuduba ika dibimupu idiwa yona ki wainamupu ka mu nuwamaga pupuwena
manako mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Nu natere Epeso ragidai nima
sumapemei ka ridi Atemesi e mena." [29] Mu inako tagamawa manako garugaru mena ka mu
yonamaga ki kawayawena kayawena iyapana kuduba natere ki rabineya mu nuwamaga
pupuwena mete dibimupu yawira kayatagubu. Mu ubumpu Poru e kowakowaiyoma
apeya apunu Gaiyasi yo Aristakasi tawana Makedoniya were bautagubu ki mu waditampu
dokodoko manako tainitampu garugarumupu yonatagamu watai mosi ika bautagubu.
[30] Poru nuwaiya ka yawira ragidai ki mu yabaramugu uburana ki nana wainapiyawa ko
Iyesu sumapamawa ragidai e munamupu. [31] Tawana ki mu kawakawaimuguma dai ki ka
Poru e kowaiyoma ki pokere mu yona tono-mupu e bameya simupu, tagubu ke; "Kabai,
kau yonatagamu wateya eba kayanuwagi kwaenda iyapana kau nunimoto poyo."
[32] Iyapana ika yonatagamu wateya dibipamawa patapamawa kwetagamawa idiwa mu
rabinamaga ka ebo ebo. Mu dai ki yona mubo tagamawa ade dai ki yona kudubai mosi
tagamawa, ko yawira ki kerarai ki mu eba kataimugu. [33] Ki makeya ka Diyu ragidai dai ki mu
apunumaga mosi si ka Arekisanda wadumpu iyapana yabaramugu tampu ubupu ki pokere
iyapana mu notamaga wagubu ke; 'Yawira yau debai ka bani eyo.' Apunu Arekisanda
ubupu iyapana kerekereretagamana da e yona denai mo wagana ki nana e idai bagipupu,
[34] ko ki makeya ka mu emupu da e ka Diyu apunai ki pokere mu bonanamaga ragiragi
kawaya madega napusi apeya rabineya ewapuru mena kawareya kawareya patapamawa,
tagamawa ke; "Nu natere Epeso ragidai nima suma-pemei ka ridi Atemesi e mena."

[35] Mu inako tagamawa idiwa da tagamawa idiwa da paunau ka natere ki yona okai tarawa
apunai mosi ubupu wagubu manako e umuneya ka iyapana kuduba yona kerekereretagubu. Apunu ki wagubu ke; "Kowaniyoma natere Epeso ragidai, nau yonani suwagani
wainapumuri; Iyapana tawana tawana kuduba mu kataimugu da nu Epeso ragidai nu
daisusunuga kawaya suma-pemei ridai Atemesi e tawai yewe uburau ki nu kwayubapemei.
Bowa kawaya kunumau kauwena ki nu daisusunuga ki mete kaisitamemei. [36] Iyapana mo
eba baiyagisi nu beraniyoto yagisi da ki pa mena. Ki pokere wi karako kwe kamadumuri.
Wi rabinaga kwarisiyagisi nota baba eba wadoi. [37] Wi iyapana yau tempu yewe baigubu ki
mu ka nu daisusunuga tawai ki rabineya gwede mosi eba kuwatagubu ade nu sumapemei
ridai Atemesi e si mu mete eba giri-mupu. [38] Ko apunu Demeteresi e kowai-yoma mete kina
mu nuwamugu mu idamaga gurai iyapana mosi e naureya ugwadamana ragiragi ki nana
waina-piyamu ki ka nu iyapana tadeyamu wirawira tawai yewe mete kina da mu tawa
ki rabineya mu mubo empepe-togomono deni deni togomono. [39] Wi yona yau kawareya
ade iwagamana wainapiyamu ki ka natere yau ragidai kuduba baitagisi were nu yona ki
iwagamu. [40] Ki pokere wi karako gwede ba ratapiyamu? Yawira yau debai ka nau yo wi eba
katainugu ki pokere iyapana kawakawai baitagisi nu manunimoto ki ka nu denai badidi
iwagamu? [41] Ko baganai, yona yau karako kewowena." Apunu ki inako wagubu manako
iyapana tonotapu mu mubo mubo tawamugu kayatagubu.

20

Poru tawana Makedoniya yo Gurisi kayawena

[1] Iyapana ratapamawa ki kewowena eweya ka Poru ubupu Iyesu sumapamawa ragidai
mu nene wagubu bautagubu. E kasiyara tagebu ade mu rabinamaga wadubu kwarisi
manako ewa kuwenatapu tawana Makedoniya kayawena. [2] E tawana ki bauwagawa
kayawagawa iyapana yona ebo ebo kabuwatamiyawa kasiyara tageyawa umawa da tawana
Gurisi bauwena. [3] Bauwena manako siragamu apeya eyaka ika tondawa da kewowena ka
e tawana Siriya waka kawareya ade kayawagana ki nana ko Diyu ragidai e weki gwaiya
minimana po sisiyai tagamawa ki e wainapupu ki pokere e wirawena tawana Makedoniya
yawatai ewere ade wirawena kayawena. [4] E tawana Bereya mu apunumaga Pirasi e gubagai
si ka Topata ade iyapana dai mete kina ki bananatapu ewapuru kayatagubu. Iyapana
ki mu simaga ka yau kena; apunu Aristakasi yo Sekondiyasi, mu ka natere Tesaronika
ragidai, apunu Gaiyasi, e ka natere Debe ki apunai, apunu Simosi, ade tawana Aisiya ragidai
Taikikasi yo Toropimasi. [5] Iyapana ki mu kerapu-mugu yabiri kayatagubu natere Torowasi
bautagubu manako mu nu nawananuga ika idiwa.

[6] Iyapana 'Parawa Pa Pasumawa' ki kupei kupetagubu kewowena ka nu natere Piripai
rabineya waka mo wadimipi manako nu waka ki kawareya kaigibi kaiweya idiweya da mara
ida daikere kewowena ka nu natere Torowasi baigibi manako nu kowa-nuguma dai ika
bananatampi. Nu pura eyaka mena mu mete ika idiweya.

Poru daiyo siyarai natere Torowasi tondawa

[7] Pura marai ki kemora nene ka nu bani ewapuru mena kupamana ki nana dibimipi
idiweya manako nu paunanugu ka Poru ubupu yonawena. Marawani ka e kai ki marai
ki pokere e rowarowa kawaya yonawagawa tondawa da kemora paunau wadubu. [8] Tawa
iyarau rabinai apeya eyaka ki kawareya nu ika idiweya ki wateya ka mu duna ropani
kawaya ika pasutampu nakamupu. [9] Munu yaraga mosi si ka Yusikasi e katamuru iyarau
tondawa. E Poru yonawagawa ki yonai wainapiyawa tondawa da e yabui towena e notai
gogawena manako e tawa rabinai apeya eyaka wadumpu ki kawareya kauwena wairau
ukwapu. Iyapana garugaru mena sumpu e wadumpu emupu ko e ororeya mena minibu
powena.

[10] Poru supu munu ki kawareya ukwapu e nodaiya wadubu manako iyapana tadebu,
wagubu ke; "Wi notaga eba koyogono ko e iyaiya ukwarau." [11] E inako wagubu manako
tawa iyarau ade yapu bani mo gerepupu kubabu manako iyapana ki mete yonatagamawa
idiwa da nawaru puruwena ka e kipu ubupu mu kamaditapu kayawena. [12] Ko iyapana

munu kauwena ki iyaiya wadu-mupu ki pokere mu rabinamaga bagi-wena bananamupu e tawaiya kaya-tagubu.

Apunu Poru natere Mairitasi bauwena

13 Poru nu waka kawareya yabiri kaigamana wagubu ki pokere nu waka mo wadimipi kaigibi ko e eya ka e kerareya kayawena. Nu waka kawareya kaiweya idiweya da natere Asosi baigibi ka nu Poru e nawanai ika idiweya. 14 E ika bauwena ka nu e wadimipi waka kawareya mete kaigibi manako nu kaiweya idiweya da natere Misirini baigibi. 15 Nu natere Misirini ukwampi nawaru puruwena ade kaigibi kaiweya idiweya da tawana Kaiyosi baigibi manako ade kaiweya idiweya da yawatau nawaru puruwena ka nu tawana Samowa baigibi. Nu tawana Samowa baigibi manako ade kaiweya idiweya da natere Epeso kwempi paere manako nawaru puruwena ka nu natere Mairitasi baigibi. 16 Nu natere Epeso raurumipi ki mibai ka Poru nuwaiya ka tawana Aisiya garugaru mena kamadana natere Diyerusaremu kayawagana bauwagana da e 'Pentikosi' marai ika tondana ki nana wainapupu.

Poru natere Epeso debai ragidai yona siyarai tadebu

17 Nu natere Mairitasi baigibi ka Poru ubupu Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa ragidai natere Epeso rabineya idiwa ki mu yabiyabirimuguma mu bibimaga tonopupu, 18 manako mu kawampu bautagubu ka e ubupu mu tadebu, wagubu ke; "Nau naiya mena tawana Aisiya rabineya wi bamagau bausugu-buwani mete idiweya nau badidi kwae-sugekeya umekeya ki kuduba wi nau emisinimupu kewowena. 19 Diyu ragidai nau girisinimawa pasusinimawa ade bita kawaya daganani nau tegemawa ko nau niya sini kaupekeya mibi yadi umekeya. Nu Kaiwawonuga e upi ki mo nau eba kamadubuwani. 20 Wi tawaga tawaga rabineya ade yonatagamu wateya mete kina ka nau wi waitaniyana ki nana iya waunai ki yonai kuduba nidi-buwani kewowena ko nau gwede mo eba wekepuwani. 21 Diyu ragidai yo tawana kwaiyanai ragidai mete kina wi beraga berokoi kamadamana wi rabinaga wirawagana Mamanuga God bameya manako wi ade ubumana nu Kaiwawo-nuga sumapamana ki nana, yona ki mena nau wi nidiyekeya umekeya. 22 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wagubu ki pokere e umuneya ka nau karako natere Diyerusaremu kayasugani. Nau ika bausugani ki ka mu nau bamaneya badidi kwaetagisi ki nau eba kataineya. 23 Nau yau mena kataineya; Tawana tawana nau bausuge-keya yabedekeya ka Mamanuga God e Keyai nau sidiyawa da nau yabaraneya ka dibura yo bita midi makari kawaya nau nawanasiniyau. 24 Nau naubo iyani nene eba wainapakani ade nau po kudeya mete eba wainapakani ko nau Kaiwawoni Iyesu upi tegebu ki nau nuwaneya kuduba kewopana waina-pakani. E upi tegebu ka yau kena; Bita nubo wadamana ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi ko ki yonai waunai bagi kawaya ka e nau uburana iyapana tadeyana kabu-kabuwa ki nana sidibu."

25 Apunu Poru inako wagubu ade wagubu ke; "Nau wi paunagau igida kaniyekeya yauda yabedekeya Mama-nuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki sisiyai nau dima-sugekeya umekeya. Ko nau karako kataineya da wi nau kiyabuni ewa mo eba empumuri. 26 Nau mibai nidiyakani yau kena; Wi mosi aita wi iyaga kaupu-muri ki ka eba nau paerepuwani ki pokere wi iyaga ki kaumupu. 27 Mama-nuga God wi badidi wainapamana ki nana wagubu ki yonai kuduba nau wi nidibuwani kewowena ko gwede mo nau eba wekepuwani. 28 Ki pokere naigida mena idiwoi. Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya naiya mena wi winenibu da wi ubumana e suma-piyamu ragidai wi tawanagau ki papa sipi maba naigida mena kwayubatamana ki nana wagubu. E Gubagai Iyesu mu nene mete powena. E darai mu nene mete yewe wairau kawapu ki pokere mu kuduba ka e iyapanaiyoma.

29 Nau kataineya da nau karako wi kamadiniyani kayasugani ki ka iyapana dai ewa baitagisi Mamanuga God e iyapanaiyoma beratamini mu notamaga wirapomoto. Mu ka taku kamarai wasibena papa sipi metamiyamu ki maba baitagisi Mamanuga God e iyapanaiyoma giritamini. Ki pokere wi iyapanaguma ki naigida mena kwayuba-tamiyoi idiwoi. 30 Mara baiyagisi da wi wibo iyapanaguma dai wi paunagau ubumoto mu mubo

rabinamugu bera-tagisi wi kerapugau yadini manako wi rabinaga wirapomoto da wi mu
ewa-mugu kaigamana ki nana. [31] Ki pokere yabu tamiyoi wi wibo kwayubaga kwaiwogoi
idiwoi. Nau kwamura apeya eyaka ki rabineya kemora nawaru mibi yadi mete kina wi
nidiyekeya kabu-kabuwa tondekeya, ko ki wi eba notagogapumuri.
[32] Nau karako Mamanuga God e idai rabineya wi nakaniyakani ade e deni mena wi
wadiniyana bagi yonai ki mete gari maba umarakani da wi ki rabineya idiwoi. Wi yona
ki sumapiyoi ki ka e wi kasiyara negeni manako gwede bagi mosi ki e iyapanaiyoma
kuduba aita ewa tageyana ki nana gwaiyaba wagubu ki puyoi e wi mete negeni. [33] Nau
wi bowaga madai bo wi gwedegwedega empuwani ki nau yabuni eba midiya-wena ade
nau notani gwedegwede ki kawareya eba tondawa. [34] Wi kataigau da nau naubo idani
pokaiya bagibagi-sugekeya manako ki pokaiya ka nau kowakowaniyoma mete kina nu
bani bo gwedegwede badidi wainapemeya ki nu gimarapemeya. [35] Nau eba pa aiyata
tondekeya ko nau ragiragi kawaya upisugekeya ki mibai ka nau nuwaneya wi naigida
mena kabuwaniyana weta-wetara da nu ubumana iyapana kasiyara-maga pa mena
ragidai mu waitatamana ki nana ka baganai. Nu Kaiwawonuga Iyesu wagubu ki nu eba
notagogapamu. E wagubu ke; 'Nu iyapana gwede mosi deni mena pa tageyamu ki ka nu
nuga mamama kawaya wainapamu. Ko nu gwede mosi denai yadamu ki ka nu mamama
wainapamu ko ki mamamai ka ade maraitau erida.' "
[36] Apunu Poru yona ki wagubu kewowena ka e mu mete ewapuru kwarisitagubu mu
ramatamaga kawareya ubumpu manako mu Mamanuga God bameya guriguritagubu.
[37] Mu guriguri-tagamawa da kamadumpu ka iyapana ki mibi yadi Poru barabaramupu
kiyauyaumupu manako tonomupu. [38] Mu e ewa mo eba empamana wagubu ki pokere
mu nuwaboya kawaya daganani wainamupu. Mu kimpu ubumpu e waka kawareya
tonopamana kayawagana ki nana bananamupu kayatagubu manako ewa kuwenamupu
tonomupu kayawena.

21

Poru natere Diyerusaremu kayawena

[1] Nu iyapana kuwenatampi kewowena manako kamaditampi waka kawareya ruku mo si
ka Kosi ki deneya kaigibi. Ika baigibi ka nu ukwampi nawaru puruwena manako ade kaigibi
kaiweya da ruku si ka Roda ki baigibi manako ade kaiweya idiweya da natere Patara baigibi.
[2] Ika baigibi ka nu waka mo tawana Ponisiya kayawagana kwae-wagawa ki emipi ki pokere
nu waka ki wadimpi kawareya kaigibi. [3] Nu egi kawareya inako iweya wademeya da ruku
mo si ka Saiparasi nu idanuga tenene deneya emipi ki nu ade kaiweya idiweya da tawana
Siriya baigibi. Nu tawana Siriya baigibi ka nu natere Taya ika borau sumipi mibai ka waka
ragidai gwedegwede dai ika nakapamana ki nana. [4] Nu suma sumatagamawa ragidai dai
ika bananatampi manako nu pura eyaka mena mu mete ika idiweya. Mamanuga God e
Keyai ki kasiyarai pokaiya ka mu Poru simupu da e natere Diyerusaremu eba kayawagana
ki nana, [5] ko nu daiyonuga marai ki kewowena ka nu kimpi ubumpi mu kamaditampi
ade kaigibi. Iyapana ki mu ridimuguma munumuguma mete kina nu banana-nimpu
natere ki kamadimpi sumpi egi papateya baigibi manako nu ika kwarisigibi nu ramatanuga
kawareya ubumpi manako ewapuru mena Mamanuga God bameya gurigurigibi. [6] Nu
gurigurigibi kewowena ka nu besibesigibi manako nu waka kawareya yamipi ko mu ade
wiratagubu mu tawamugu kayatagubu.
[7] Nu waka kawareya natere Taya kamadimpi manako kaiweya idiweya da natere
Toremesi baigibi. Nu Toremesi baigibi ka nu Iyesu sumapiyamu ragidai dai ika ba-
nanatampi manako nu mara eyaka mena mu mete ika idiweya. [8] Nu ukwampi nawaru
puruwena manako iyapana ki kamaditampi waka kawareya ade kaigibi kaiweya da natere
Sisaraiya baigibi. Ika baigibi ka nu Iyesu e sisiyai wagawa apunai mosi si ka Piripo e
tawaiya kaigibi. Naiya mena ka Iyesu sumapiyamu ragidai natere Diyerusa-remu rabineya
apunu ida daikere kewo-wena daikere apeya winetampu ko Piripo e ka apunu ki mosi. [9] E

peteiyoma onowa mena apeya apeya mete ika idiwa. Mu mete kina ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa iwa ragidai.

[10] Nu mara dai ika idiweya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi si ka Agabasi tawana Diyudiya were ika bauwena. [11] E nu bamanugu bauwena manako keyakeyai mo kwaewena Poru e taburubai naureya umapu ki wadubu rika e ebo idai kerarai taburuba ki pokaiya umapu dokodoko manako wagubu ke; "Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya nau kabuwasinibu yau kena; Nau karako umesugubuwani dokodoko ki maba ka Diyu ragidai natere Diyerusaremu rabineya taburuba yau e apunai waunitau yadini umomoto dokodoko manako tawana kwaiyanai ragidai mu idamaga rabineya e tamoto."

[12] Apunu Agabasi yona ki wagubu wainamipi ka nu yo tawana ki ragidai mete kina Poru ragiragi kawaya muna-mipi da e natere Diyerusaremu eba kayawagana ki nana. [13] Ko e denai nu nidibu, wagubu ke; "Wi gwede nana yadi wadamu ade nuwaboya nau tegeyamu? Nau karako natere Diyerusa-remu kayasugani manako mu ubumoto nu Kaiwawonuga Iyesu e nene pokere nau umasinimoto bo susinimoto poyo ki mete baganai." [14] Nu e munamipi iwagibi ko e notai eba wirawena ko kayawagana wainapupu ki pokere nu yona ki kamadimpi, iwagibi ke; "Baganai, Mamanuga God badidi waina-piyau ki e makeya makeya kwaeyagisi."

[15] Nu mara dai ika idiweya da kamadimpi manako nu gwedegwede-nuga temipi natere Diyerusaremu kaigibi. [16] Iyesu sumapiyamu ragidai dai ika Sisaraiya idiwa ki mu kimpu ubumpu nu bananinimpu mete kaigibi manako nu kaigibi iweya wademeya da apunu Nesoni e tawaiya baigibi e bameya ukwapamana ki nana. Apunu Nesoni e ka tawana Saiparasi mu apunumaga mosi ko e ka ade iyapana yabiri Iyesu sumapamawa ki mosi.

Poru apunu Diyemesi bameya daiyo kayawena

[17] Nu natere Diyerusaremu baigibi ka Iyesu sumapiyamu ragidai kuduba nu diriwanuga kwaetagubu. [18] Nu ika ukwampi nawaru puruwena ka nu ubumpi Poru mete apunu Diyemesi empamana ki nana kaigibi. Debai ragidai ki mu kuduba ika mete idiwa. [19] Poru mu parautapu manako e Mamanuga God e kasiyarai pokaiya tawana kwaiyanai ragidai mu pauna-mugu badidi upiwagawa umawa ki sisiyai kuduba makeya makeya mu kabuwatapu.

[20] Mu e yonai ki wainamupu ka mu kuduba Mamanuga God e si tepamupu manako denai Poru simupu, tagubu ke; "Nu sumanuga eyaka mena apunai, kau wainapi; Diyu ragidai ropani kawaya yewe Diyerusaremu rabineya karako Iyesu sumapiyamu ki kau yabugere emitamiyei. Ko mu kuduba ka oragai apunai Mosisi gora tapu ki mu mete wiwirapiyamu kaisi kwaetagamu. [21] Mu yona wainamupu da kau kayanugibi Diyu ragidai tawana kwaiyanai ragidai mu paunamugu idiwu ki mu bamamugu iweya ki kau mu tadeyeya da oragai apunai Mosisi gora tapu ki mu kamada-mana munu uratanai mu kwakwarepu-maga eba wakapamana ade Diyu ragidai nu bususunuga mete kamada-mana ki nana nuwagibi. [22] Mu kau sisiyagi inako wainamupu ki pokere mu karako kau yewe baunugibi ki sisiyai wainapomoto baitagisi ki nu badidi kwaigamu?"

[23] Apunu Diyemesi e kowaiyoma mete kina inako tagubu manako mu Poru ade simupu, tagubu ke; "Nu karako kau nidimei ki kau makeya makeya kwae-nuwagi; Nu iyapananuguma apeya apeya yewe Mamanuga God bameya gwaiyaba kaimatana mo tagubu. [24] Kau mu mete kaiwagi manako papa dai mu nene gimarapi da mu ubumoto Diyu ragidai nu bususunuga pokere papa ki Mamanuga God bameya puyopomoto. Mu idamaga kerapumaga rikapomoto kewoyagisi ki ka mu Mamanuga God bameya gwaiyaba tagubu kaisi idiwu ki kewoyagisi manako mu ewa ubumoto mu debamaga meyomoto. Kau mu mete inako kwaiwagi ki ka iyapana kau eminimoto, tagisi ke; 'Baganai, apunu yau e ka mibai Diyu apunai. Oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu ki e naigida mena kwaewagau ki pokere e kwaewena siyasiya yonai wainamipi ki mibai ka pa mena.' Mu inako tagisi manako mu rabinamaga kwarisiyagisi. [25] Ko tawana kwaiyanai ragidai Iyesu sumapiyamu ki mu nene ka nu gora purumipi mu okamaga okamipi, iwagibi ke; 'Daisusu bo momorapa bo inako ki mu bamamugu iyapana yadau umamu buburitagamu ki yadau bo papai ki wi

eba kupoi, papa darai eba kupoi, ade papa ebo gobai wadubu ki wi mete eba kupoi. Ridi yo apunu taku maba asusu igida yauda eba kwaiwogoi ade onowa yaraga didiwa eba ukwopoi.' Nu oka mu nene inako tonomipi kewowena."

[26] Apunu Diyemesi e kowaiyoma mete kina inako tagubu ki pokere Poru ubupu iyapana apeya apeya ki banana-tapu mete kayatagubu manako mu ukwampu nawaru puruwena ka mu Mamanuga God e yabuiya ewapuru mena mu idamaga kerapumaga rika-mupu. Rikamupu kewowena ka Poru Mamanuga God e Tawai rabineya kayawena mu mara badibadi kaisi idiwana ade ewa mu eyaka eyaka Mamanuga God bameya puyo tamana ki sisiyai e iyapana kawakawai ika idiwa ki kabuwatapu.

Piyara ragidai Poru wadumupu

[27] Mara ida daikere kewowena daikere apeya ki kewowagana kwae-wagawa makeya ka Diyu ragidai dai ki tawana Aisiya were bautagubu ki Poru ika Mamanuga God e Tawai rabineya tondawa emupu manako mu iyapana kuduba ika idiwa ki mu rabinamaga kupampu manako kaimpu Poru ragiragi kawaya wadumpu dokodoko. [28] Mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Tawana Isiraero ragidai, garugaru kebomuri nu waitanimuri. Apunu yau tawana tawana umawa wadawa iyapana kuduba tadeyawa da mu ubumana nu Diyu ragidai tagararanimana ade oragai apunai Mosisi gora tapu ade Mamanuga God e Tawai ki si mete kaupamana ki nana ki yonai wagawa umawa. E karako Mamanuga God e Tawai rabineya tawana kwaiyanai ragidai mete bananatapu bautagubu ki pokere e inako kwaewena ki ka e tawa bagi kawaya yau bigi kwebu." [29] Iyapana ki inako tagubu mibai ka mu natere Epeso mu apunu-maga mosi si ka Toropimasi ika natere Diyerusaremu rabineya Poru mete bauwena emupu manako mu notamaga wagubu da e bani Mamanuga God e Tawai rabineya mete bananapupu bauwena.

[30] Natere ki rabineya ka iyapana kuduba notababa kawayawena kaya-wena manako mu garugarumupu kaimpu Mamanuga God e Tawai rabineya Poru wadumpu dokodoko ubumawa. Mu e tainimupu matarau bautagamawa makeya ka tawa ki kwayubapamawa ragidai tawa ki gudui umamupu.

[31] Iyapana Poru waunitau minimana po kwaetagamawa ade rata kandamawa idiwa ki sisiyai tawana Roumi ragidai piyaramuguma mu kawaimaga waina-pupu, [32] ki pokere e piyara ragidai dai ade mu kawakawaimuguma dai mete kina ki tetapu garugaru mena sumpu iyapana ki mu paunamugu bautagubu. Iyapana Poru ika minimawa idiwa ki piyara ragidai mu kawaimaga mete kina bautagamawa emitampu ki ka mu Poru kamadumpu.

[33] Apunu kawai ki Poru bameya bauwena kanibu piyara ragidai tadebu da mu Poru e idai kerarai taburuba ragiragi pokaiya umanamana ki nana wagubu manako wirawena iyapana manutapu, wagubu ke; "Apunu yau e ka nima? E berokoi badidi kwaewena?"

[34] E inako wagubu manako iyapana dai bautagubu mu mubo nuwamugu beratagubu ade dai bautagubu mu mubo nuwamugu kudubai beratagubu, ko mu rabinamaga ka eba eyaka mena. Mu inako rata kandamawa idiwa ko mibai mo eba bananamupu ki pokere piyara mu kawaimaga ki ubupu e kowakowaiyoma tadebu da mu Poru wadamana piyara tawamugu kayataga-mana ki nana wagubu. [35] Mu Poru bananamupu teta kiya bautagamawa ka iyapana Poru gobai wadamana ki nana kwaetagamawa ki pokere piyara ragidai e tepamupu iyarau wadumpu kaya-tagubu. [36] Ko iyapana damu kawaya ki mu ewamugu umunamawa pata-pamawa kwetagamawa mu bonana-maga ragiragi kawaya tagamawa ke; "Apunu yau wadumuri kaiwagi mini-muri poyo." Mu inako tagamawa.

Poru ubupu e eya sisiyai wagubu

[37] Piyara ragidai Poru wadumpu mu tawamaga rabineya kayatagamana kwaetagamawa ka Poru piyara ragidai mu kawaimaga ki yona Guriki were manupupu, wagubu ke; "Nau yona mo kau nidiyani bo?"

E inako wagubu ka piyara apunai ki Poru empupu manako denai e manu-pupu, wagubu ke; "Akae, kau yona Guriki nuwegei ki apunai mosi bo? [38] Nau wainapuwani da kau ka

tawana Idipi mu apunumaga mosi ki waunitau yewena yawira ragidai 4000 yawira nene
waratapu iyapana eba idiwu tawaneya kayatagubu."
39 Ko Poru denai wagubu ke; "Ae, ki ka eba nau. Nau ka Diyu apunai tawana Sirisiya natere
Tatasi rabineya wena-sugubuwani. Nau ka natere kawaya ki apunai. Ko nau nuwaneya
karako iyapana yau yona mo mu tadeyana wainapakani."
40 Piyara ragidai mu kawaimaga wagubu da baganai ki pokere Poru teta kawareya ubupu
iyapana erekereretaga-mana ki nana e idai bagipupu manako yona Iburu were tadebu,
wagubu ke;

22

1 "Mamaniyoma, tataniyoma, yowaniyoma, wi nau sidiyamu wirawira ki pokere nau
karako nau naubo yonani suwagani wainapumuri." 2 Apunu Poru mu yonamaga Iburu
were yonawagawa wainamupu ka mu kuduba naigida mena kerekereretagubu idiwa
manako Poru ubupu mu ade tadebu, wagubu ke;
3 "Nau ka Diyu apunai, tawana Sirisiya natere Tasisi rabineya wena-sugubuwani, ko
yewe Diyerusaremu rabineya ka nu Nidiyawa Kabukabuwa Apunai Gameriyo nau tegebu
kawaya nau sidiyawa kabukabuwa mete yarekeya. Nu ripakwarakwaranuguma gora
tamupu ki e mete nau kabuwa-siniyawa manako nau gora ki makeya makeya ragiragi
mena kwaesugekeya yarekeya. Wi karako Mamanuga God nene kasiyarai kawaya kwai-
wagamu ki maba nau mete inako kwaesugekeya. 4 Apunu Iyesu Iya Yawatai kabuwatapu
kwaetagamawa ragidai ki nau giritame-keya pasutamekeya da mu dai mete popotagubu.
Nau ridi yo apunu ropani kawaya tetapuwani dibura rabineya nakatapuwani. 5 Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga ade Diyu ragidai nu kawakawai-nuguma
mete kina ki mu kuduba kataimugu da nau karako yona mibai suwagakani. Mu Diyu
ragidai natere Damaskasi rabineya idiwu ki mu oka-maga okamupu nau tegemupu
manako nau oka ki wadubuwani Iyesu suma-pamawa ragidai ika Damaskasi idiwa ki teta-
mana mu idamaga umeme doko-dokopamana manako waratamana natere Diyerusaremu
rabineya bita tagemana ki nana kayasugubuwani."

Poru e notai wirawena Iyesu nene wainapupu

6 "Nau ki kayasugubuwani kaniyekeya da natere Damaskasi kikireya bausugana kwae-
sugekeya madega paunau wadawa ki makeya ka nau kunumau yangwara maba kawapu
nau kawarineya wadubu empuwani. 7 Empuwani ka nau kiyabuni giwena wairau kausug-
ubuwani manako nau bonana mosi wainapuwani ki nau sini mete wagubu, wagubu ke;
'Apunu Soro, apunu Soro. Kau gwede nana nau girisiniyei?' 8 Bonana ki inako wagubu,
manako nau denai suwagubuwani ke; 'Kaiwawoni, kau ka nima?' Manako e denai wagubu
ke; 'Nau ka Iyesu, tawana Nasareta apunai, ko kau nau girisiniyei pasusiniyei.' 9 Iyapana
nau mete iweya ragidai ki ka mu tanai ki mete emupu ko nau sidibu apunai badidi sidibu ki
mu eba wainamupu. 10 Nau niya mena bonana ki wainapuwani manako nau suwagubuwani
ke; 'Kaiwawoni, nau karako badidi kwaesugani?' Nau inako suwagubuwani manako nu
Kaiwawo-nuga denai nau sidibu, wagubu ke; 'Kau kiri uburi natere Damaskasi kayanuwagi
manako Mamanuga God badidi kau nene winepupu tapu ki sisiyai kuduba apunu mosi
baiyagisi kau nidini.' 11 Yangwara maba wadubu tawana minibu siwa ki nau yabuni
kenepupu ki pokere nau mete iweya ragidai nau idaneya wadisinimpu bananasinimpu
natere Damaskasi kaigibi.
12 Natere ki rabineya ka apunu mosi si ka Ananaiyasi ika tondawa. E Mamanuga God nene
notapiyawa ade nu goranuga ki e mete naigida mena kwaewagawa. Diyu ragidai kuduba
ika Damaskasi idiwa e werei tagamawa. 13 E nau bamaneya bauwena nau madanineya
ubupu manako sidibu, wagubu ke; 'Nau waretani Soro, nau nidiyani wainapi; Kau yabugi
papi tawana ade emani.' Ki makeya ka nau yabuni papuwani manako nau tawana ade
empuwani ade apunu ki mete empuwani. 14 Ko e ade sidibu, wagubu ke; 'Nu ripakwara-
kwaranuguma mu yo nu ewapuru Mamanuga God e kau winenibu da e badidi wainapiyau
wagau ki kau katainuwagi manako e Bigabigai Apunai Supasupai ki e kau mete emani

ade e bonanai ki kau mete matarau wainapi. [15] Kau yabugere badidi empiyei ade kau
wenagugere badidi wainapiyei ki sisiyai kuduba kau iyapana tadeyowa umowa. [16] Ki pokere
kau karako eba nawana-nugowa ko kiri uburi da iyapana ubumoto Iyesu e si pokaiya
kau siruwanimoto. Ade uburi e si pokaiya gurigurinuwagi da Mamanuga God kau bigigi
kuduba ki empoto deni mena surupoto.' Apunu Ananaiyasi nau inako sidibu."

Poru tawana kwaiyanai ragidai mu bamamugu kayawena

[17] "Nau wirasugubuwani natere Diyerusaremu ade bausugubuwani manako mara mosi
nau Mamanuga God e Tawai rabineya gurigurisugekeya tondekeya ki ka nau waro were
maba yau empuwani; [18] Nau Kaiwawonuga empuwani manako e nau sidibu, wagubu ke;
'Kau garugaru mena kiri uburi natere Diyerusaremu kamadi kayanuwagi mibai ka iyapana
yewe idiwu ki ka nau yonani nuwegei ki mu eba sumapiyamu.' [19] E inako sidibu ko nau
denai suwagubuwani ke; 'Diyu ragidai kuduba mu kataimugu da nau naiya tawana tawana
Diyu ragidai nu gurigurinuga tawaiya tawaiya ki umekeya wadekeya kau sumanimawa
ragidai tauniyekeya ade tetamekeya diburatamekeya. [20] Iyapana ubumpu kau yonagi
wagawa apunai Stiweni minimupu poyo ki ka nau mete ika uburekeya, suwagubuwani
ke; 'Ki bagi kawaya.' E minimana po ragidai ki mu kaimpu mu midimaga tatamai nau
bamaneya nakapamawa.' [21] Nau inako suwagubuwani ko nu Kaiwawonuga denai nau
sidibu, wagubu ke; 'Kau kiri uburi kayanuwagi. Nau uwama kawaya tawana kwaiyanai
ragidai mu bama-mugu kau tononiyakani.' "

[22] Poru inako bususuwena ki iyapana wainamupu ko e yona siyarai ki wagubu ka mu
nuwamaga pupuwena manako mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Wadumuri
kaiwagi minimuri poyo. Iyapana e kwaitana yewe eba tondono." [23] Mu inako kwetagamawa
mu aukwaramaga rikapamawa iyarau isiyapamawa ade popoku mete tepamawa isiyapa-
mawa, [24] ki pokere piyara ragidai mu kawai-maga ki ubupu e kowakowaiyoma tadebu da mu
Poru wadamana mu tawamaga rabineya kayatagamana ki nana wagubu. Mu e wadumpu
tawa rabineya kaimpu manako apunu kawai ki ubupu piyara ragidai dai tadebu da mu
Poru kuwe pokaiya raukekepamana da Diyu ragidai e nakaripamawa ki kerarai e matarau
wagana ki nana.

[25] Mu Poru e idai umamupu dokodoko manako e minimana kwae-tagamawa ka Poru
piyara apunai kawai mosi ika uburawa ki sibu, wagubu ke; "Nau ka Diyu apunai ko nau
ka ade tawana Roumi taubanuwai. Nau berokoi mo eba kwaesugubuwani ko wi nau eba
manusinimpu emisinimpu ade nau paereni ki mo wi eba bananamupu ko wi nau pa asusu
susinimana kwaiwagamu. Wi inako kwaiwagamu ki ka nu Roumi ragidai nu nuga goranuga
ki wi rauru-piyamu wainapakani."

[26] Piyara apunai yona ki wainapupu ka e kanibu mu kawaimaga ki sibu, wagubu ke; "Kau
badidi kwaenugei ki kau naigida wainapi wetawetara were kwaenuwagi. Apunu yau ka nu
Roumi ragidai nu iyapananuga mosi."

[27] E inako wagubu ki pokere piyara ragidai mu kawaimaga ki kanibu Poru manupupu,
wagubu ke; "Kau sidi, kau mibai tawana Roumi ki taubanuwai bo?"

"Ena, nau ka tawana ki taubanuwai."

[28] Poru inako wagubu manako piyara apunai ki denai e sibu, wagubu ke; "Nau
bowa madai kawaya daganani kwenupuwani were iyapana nau tawana Roumi apunai
sidimupu."

Ko Poru denai wagubu ke; "Ko nau mamai nene ki ka nau tawana Roumi taubanuwai."

[29] Poru yona ki wagubu ka e wadu-mupu dokodoko ragidai nitaisinitagubu kudu
wainamupu. Mu kawaimaga e eya kudu mete wainapiyawa mibai ka e mu muga goramaga
raurupupu mu tawana-maga eyaka mena apunai Poru umamana dokodoko ki yonai
wagubu.

Poru kawakawai ragidai mu yabaramugu ubupu

[30] Mu ukwampu nawaru puruwena ka piyara ragidai mu kawaimaga ki e nuwaiya
Diyu ragidai Poru siyamawa wirawira ki mibai naigida wainapana ki nana wainapupu ki
pokere e ubupu Poru idai rikapamana ki nana wagubu manako Mamanuga God bameya

dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mete kina ki mu bibimaga tonopupu da mu bautagamana yonatagamu wateya dibipamana ki nana. Mu bautagubu dibimupu idiwa ka e Poru wadubu mu yabaramugu teyapu uburawa.

23

1 Poru ubupu kawakawai ragidai ki igida mena emitapu manako wagubu ke; "Iya-pananiyoma tawana Isiraero ragidai, nau ororeya mena Mamanuga God e yabuiya umekeya wadekeya da karako ka nau rabinaneya gwede berokoi mo eba kwaesugu-buwani wainapakani."

2 Poru yona ki wagubu wainapupu ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga si ka Ananaiyasi ubupu iyapana Poru madaneya ubu-mawa ki e umunai musupamana ki nana tadebu. 3 Mu e minimawa da kamadumpu ka Poru wirawena apunu Ananaiyasi sibu, wagubu ke; "Kau ka pa midigi matakawagau ko kau rabinageya ka bigibigi. Ko Mamanuga God aita uburoto kau nuniyoto. Kau gora naigida mena empena pokaiya nau wadi-sinimpena supasupa ki ka baganai ko kau kiya karako nu goranuga giripiyei mibai ka kau iyapana asusu nau susinimana ki nana nuwagibi."

4 Iyapana Poru madaneya ubumawa yona ki wainamupu ka mu e simupu, tagubu ke; "Kau Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga wereyakaurapiyei."

5 Mu inako tagubu manako Poru denai wagubu ke; "Kaiwa kaiwa nau iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai; Nau eba kataineya da e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga. Nau kataisugubena ki ka nau yona ki eba suwagubena mibai ka Mamanuga God e gora yau tapu, wagubu ke; 'Wi iyapanaguma kawakawai ki eba tademuri siyasiya.' "

6 Kawakawai ragidai ika dibimupu idiwa ki daikere ka Sadusi ragidai ade daikere ka Parisi ragidai ko ki Poru mu emitapu ki pokere e ade wagubu ke; "Iyapananiyoma, nau mamai ka Parisi apunai ade nau mete kina ka Parisi apunai. Ko wi karako nau sidiyamu wirawira ki kerarai ka yau kena; Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto ki nau sumapakani nawanai tondakani."

7 Apunu Poru yona ki wagawa makeya ka Parisi ragidai yo Sadusi ragidai ika idiwa ki ubumpu mu mubo mubo purumupu manako deni deni kira kasiwaratagamawa idiwa. 8 (Mu inako kwaetagamawa ki mibai ka Sadusi ragidai mu wainapiyamu da iyapana popotagisi ki ka mu ewa eba iyatagisi kimoto ubumoto ade mu wainapiyamu da aneya eba idiwu ade keyai mete eba idiwu. Ko Parisi ragidai mu waina-piyamu da iyapana popotagisi ki ka mu ade iyatagisi kimoto ubumoto ade mu wainapiyamu da aneya idiwu ade keyai mete idiwu.)

9 Iyapana mu midimaga minimawa yona deni deni kira kasiwaratagamawa bonana ragiragitagamawa idiwa yamawa da paunau ka Parisi ragidai dai ki Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ki ubumpu mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Apunu yau e paerei mo nu eba bananamipi. Kataina, keyai mosi bo aneya mosi e bameya bauwena e sibu were wagau bo?"

10 Iyapana deni deni kira kasiwara-tagamawa idiwa da waunitau kande-tagamana kwaetagamawa ka piyara ragidai mu kawaimaga iyapana ubu-mana Poru minimana po teterepamana ki kudeya wainapupu ki pokere e kowakowaiyoma dai tonotapu da mu yawira ragidai ki mu paunamugu sumana Poru wadamana paere kaya-tagamana mu mubo tawamugu tamana ki nana wagubu.

11 Kemora ki rabineya ka nu Kaiwawonuga Poru bameya bauwena e madaneya ubupu manako sibu, wagubu ke; "Kau kasiyaranugowa kudu eba wainapiyowa. Kau nau yonani yewe Diyerusaremu rabineya nuwegeya tondeya ki maba kau natere Roumi rabineya nau yonani inako mete nuwogowa."

Iyapana Poru minimana poyo ki yanuwei teyamawa

12 Mu ukwampu nawaru puruwena ka Diyu ragidai dai dibimupu Poru minimana po ki keketai kupamawa, tagamawa ke; "Karako nu nuga gwaiyaba kasiwaraigamu mibipamu

da nu bani yo awana ragipamu manako apunu Poru miniyamu poyo were ewa ade
kupeigamu." [13] Iyapana keketa ki weki gwaiya inako kupamawa ragidai mu ka iyapana
apunai apeya (40) kewowena ade dai kawareya mete kina. [14] Mu Poru minimana po ki
yanuwei teyamawa idiwa da kamadumpu ka mu kimpu ubumpu Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade iyapana kawa-kawai dai mete kina ki mu bamamugu kayatagubu
manako tademupu, tagubu ke; "Nu karako purumipi gwaiyaba kasiwaraigibi mibimipi
kewowena da nu bani yo awana kuduba ragipamu manako apunu Poru miniyamu poyo
were ewa ade kupeigamu. [15] Ki pokere wi kawakawai ragidai mete kina karako yona mo
tonopumuri piyara ragidai mu kawaimaga bameya beraiwagi, iwagi ke; "Nu nuwanugu
ka apunu Poru e yonai naigida mena ade wainapamana wainapemei ki pokere wadumuri
kawamuri da e yona ade yagisi nu wainapamu." Wi inako beraiwagi manako mu e yadini
kawomono ki ka nu yawatau dagura idiwomu manako miniyamu poyo."
[16] Mu inako tagubu ko sisiya ki ka Poru e eya korogoi wainapupu manako e kipu ubupu
piyara ragidai mu tawa-mugu Poru bameya kayawena sisiya ki kuduba e sibu. [17] Poru yona
ki waina-pupu ka e piyara kawai mosi ika uburawa ki sibu, wagubu ke; "Yaraga yau wadi
kawaiga bameya kayanuwagi da e yona mosi e siyoto."
[18] Piyara apunai ki yaraga ki wadubu mu kawaimaga bameya kayawena manako sibu,
wagubu ke; "Nu dibura-mipi apunai Poru e nuwaiya ka nau yaraga yau wadana kau
bamageya yona mo kau kabuwaniyana ki nana sidibu ki pokere nau e wadubuwani
bausugu-buwani karako yau kena."
[19] E inako wagubu ka piyara ragidai mu kawaimaga ki ubupu yaraga ki e idaiya wadubu
paeretagubu mu mubo mena idimupu manako manupupu, wagubu ke; "Kau gwede yonai
nau sidiyana ki nana baunugibi?"
[20] Manako yaraga ki denai wagubu ke; "Diyu ragidai nu kawakawainuguma mu yona
purumupu da mu marawani kau beraberanimoto. Mu nuwamugu kau uburana nau wawai
Poru ki wadana surana da mu e yonai naigida mena ade wainapamana ki nana, [21] ko mu
yona-maga ki kau eba wainapi. Iyapana apunai apeya (40) kewowena ade dai kawareya
mete kina ki mu nuwamugu nau wawai minimana po ki nana ki pokere mu yawatau
daguratogomono idiwono. Mu e wadamana keketai ororeya mena kupa-mpu kewowena
ade gwaiyaba kasiwara-tagubu mibimupu da mu bani yo awana kuduba ragipomoto
manako e minimoto poyo were ewa ade kupetagisi. Mu karako okukunatagubu idiwu kau
yonagi denai ki nawanapiyamu."
[22] Piyara ragidai mu kawaimaga yona ki wainapupu ki ka e yaraga ki sibu, wagubu ke;
"Baganai, kau sibiyosinibi ki sisiyai kau iyapana eba tade." E inako wagubu manako
tonopupu kayawena.

Mu Poru wadumupu apunu Pirikisi bameya tonomupu

[23] Piyara ragidai mu kawaimaga ki ubupu e kowakowaiyoma apeya mu nene wagubu
bautagubu manako tadebu, wagubu ke; "Wi piyara kuduba 400 tetamuri daikere 200 ka
yawira gwedegwedei marai kawai tepomoto ade daikere 200 ka ta mena tepomoto ade
papa osi kawareya iwono piyarai kuduba 70 ki mete kina tetamuri manako kemora yau
rabineya oro madegai yodono ki makeya ka wi apunu Poru wadumuri natere Sisaraiya
kaiwagi. [24] Papa osi dai mete tepumuri ki kawareya Poru kayawagana ki nana manako e
naigida mena kwayubapiyoi sumoi da natere Sisaraiya baiwagi ki ka wi kaiwawo Pirikisi
bameya e ika kamadumuri." [25] E inako wagubu manako oka mo okapupu tagebu. Oka ki
rabineya ka e yona yau wagubu ke;
[26] "Kaiwa kaiwa, nau kaiwawoni Pirikisi. Nau Korodiyasi Rausiyasi oka yau tonopakani
kau bamageya. [27] Diyu ragidai apunu yau wadumupu e minimana po ki nana kwae-
tagamawa ko nau wainapuwani da e ka tawana Roumi apunai ki pokere nau piyara
dai tepuwani mete sumpi mu kodabamugu taorotampi. [28] Mu gwede nana e siya-
mawa wirawira ki kerarai nau naigida wainapana ki nana wainapuwani ki pokere nau e
wadubuwani supuwani Diyu ragidai mu kawakawaimuguma yabaramugu tapuwani. [29] Ko
e minimana poyo bo diburapamana ki nana ki e paerei mo nau eba bananapuwani. Diyu

ragidai mu idamaga gurai e naureya ugwadamawa ragiragi ki ka mu pa mubo goramaga
kawareya tagamawa. [30] Ko nau karako sisiya mo wainapuwani da mu e yanuwei teyamawa e
weki gwaiya minimana po ki yawatai kwaene-piyamu idiwu ki pokere nau e wadu-buwani
kau bamageya tonopakani yau kena. Nau Diyu ragidai tadebuwani da mu e gwede mo ade
siyamana wirawira wainapiyamu ki ka mu sumoto kau bamageya yona ki tagisi. Kaiwa
kaiwa, nau kaiwawoni Pirikisi. Nau yonani rogobi munta kewowena yau kena."

E oka inako okapupu.

[31] Piyara ragidai mu kawaimaga wagubu ki mu makeya makeya Poru wadumpu kemora
ki rabineya kaya-tagubu iwa da natere Ansipasi bau-tagubu manako ika ukwamupu.
[32] Nawaru puruwena ka piyara kerapu-mugu kebomupu ragidai wiratagubu mu watamugu
ade kayatagubu ko papa osi kawareya iwa ragidai ki Poru banana-mupu mete kayatagubu.
[33] Mu kaya-tagubu iwa wadamawa da natere Sisaraiya bautagubu ka mu kaimpu kaiwawo
Pirikisi bameya bautagubu manako oka ki Poru mete kina e idaiya nakamupu.

[34] Kaiwawo Pirikisi oka ki iyabapupu manako ubupu Poru manupupu, wagubu ke; "Kau
tawanagi ka bani kena?" Poru denai wagubu da e tawanai ka Sirisiya, [35] ki pokere apunu
ki ade wagubu ke; "Baganai, kau nidimawa wirawira ragidai yewe baitagisi were ki nau
uburani kau paeregi ki yonai kuduba wainapani." E inako wagubu manako piyara ragidai
tadebu da mu Poru wadamana kaiwawo Erodi e tawai bagi kawaya ki rabineya tamana
naigida mena kwayubapamana ki nana ki mete wagubu.

24

Diyu ragidai Poru simpu wirawira

[1] Mara ida daikere mena kewowena eweya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawai-maga si ka Ananaiyasi, iyapana wade supasupatamiyau apunai mosi si
ka Totorasi ade iyapana kawakawai dai mete kina ika Sisaraiya bautagubu manako mu
kaimpu kaiwawo Pirikisi e yabareya ubumpu Poru e paerei badidi kwaewena wainamupu
ki sisiyai e siyamana ki nana. [2] Kaiwawo Pirikisi wagubu da baganai manako apunu Totorasi
ubupu e idai gurai Poru e naureya ugwadubu ragiragi, wagubu ke;

"Kaiwawoni Pirikisi, nau yonani yau suwagani ki kau wainapi; Kwamura ropani kawaya
nu taganugu kayawena ki kau bagi kawaya nu kwayubaniyeya yabedeya. Kau nu nene
wainapiyeya manako nu nuwaboyanuga ebo ebo marai kawai ki kau wade supasupa-
niyeya ade nu tomonuga oragai mete wirapiyeya tomo waunai bagi kawaya mosi nu
negeyeya. [3] Kau bera bagi kawaya inako kwaenugeya ki pokere nu rabinanuga bagiwena
poyo. Nu karako paraunimei kawaya daganani kau bamageya. [4] Nau yona rowarowa
kawaya eba suwagani ko kau notagi wirapi nu bamanugu da nu yona rogobi munta yau
mena iwagamu ki kau wainapi; [5] Apunu yau Poru e berai ka eba bagi. E tawana tawana
kuduba madega kauwagau madega posiwagau ki kayawena Diyu ragidai yawirataga-mana
ki nana mu rabinamaga kupawa umawa. Nasareta notai wadamu doko ragidai Mamanuga
God bameya bera-tagamu idiwu ki mu kawaimaga ka eyo. [6] E natere Diyerusaremu
rabineya Mamanuga God e Tawai ki mete giripana kwaewagawa ki pokere nu ubumpi e
wadimipi Diyu ragidai nu goranuga pokaiya e siyamana wirawira ki nana. [7-8] Baganai, nu
karako ki nene yewe baigibi ki pokere kau kaubo e manupi da e paerei ki yonai badidi
nidimipi ki e ebo yagisi wainapi." [9] Apunu Totorasi inako wagubu manako Diyu ragidai
kuduba e tagawaiwitai ika mete bautagubu ki mu kuduba tagubu ke; "E yona mibai wagau."

Poru denai e eya sisiyai wagubu

[10] Diyu ragidai yona ki tagubu kewowena ka kaiwawo Pirikisi e yabui mena Poru bameya
kwaewena da e uburana yona denai wagana ki nana wagubu manako Poru ubupu yona
denai inako wagubu ke;

"Kaiwawo Pirikisi, nau kataineya da kau kwamura ropani kawaya tawana Isiraero
ragidai nu wadiniyeya supasupa tondeya. Ki pokere, nau karako kau yabarageya ubu-
rakani mu yonamaga tagubu ki denai kau nidiyakani ki ka nau mibi mamamai suwagakani.
[11] Waunitau yewena, mara ida esida kewowena kerapu apeya (12) nu taganugu kayawena

ki makeya ka nau Mamanuga God e si tepapana ki nana natere Diyerusaremu yapuwani.
Kau nuwageya nau yona mibai bo bera suwagubuwani ki bananapi ki kau iyapana manupi.
[12] Mamanuga God e Tawai rabineya bo guriguri tawai rabineya bo ade natere ki rabineya
ka nau iyapana eba kiratamekeya bo yawiratagamana ki nana mu rabina-maga kupekeya.
Nau sidiyamu wirawira ragidai nau inako mo eba kwaesugu-buwani emisinimupu. Pa
mena. [13] Mu karako naritagamu ubumu ki ka mu pa tagamu ko mu mibai mo eba banana-
mupu were kau nidiyamu.

[14] Ko mu yona eyaka mena tagamu ki mibai; Iya Yawatai ki yonai nau sumapakani
manako nau sumani ki pokaiya ka nau uburakani nu ripakwara-kwaranuguma mu yo nu
ewapuru Mamanuga God e si tepapakani. Iyapana yau mu tagamu da yawata ki ka bera,
ko nau yawata ki sumapakani kaniyakani. Oragai apunai Mosisi gora tapu ade oragai
ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai oka badidi tampu ki
kuduba nau mete sumapakani. [15] Iyapana karako bautagubu nau sidiyamu wirawira idiwu
ki mu mete kina nu nuwanuga notanuga eyaka mena Mamanuga God bameya wainapemei
da iyapana bagi ade berokoi kuduba popoigamu ki ka nu ewa marai mosi ade iyaigamu
kimamu ubumamu. [16] Nau ki mena sumapakani ki pokere nau maramara ragiragi kawaya
uburakani Mamanuga God e yabuiya ade iyapana kuduba mu yabumugu mete kina ki nau
bagi supasupai mena kwaesugakani. Nau inako tondakani ki ka nau rabinaneya mena
wainapakani da nau baganai ade nau gwede mo eba paerepuwani."

[17] Apunu Poru inako wagubu ade wagubu ke; "Nau kwamura badibadi natere
Diyerusaremu kamadubuwani umekeya wadekeya ki ka tawana kwaiyanai ragidai ubumpu
bowa madai nakamupu ki dai nau tegemupu da nau kayasugana nau iyapananiyoma
natere Diyerusaremu rabineya wetei idiwa ki puyo mu tageyana ki nana. Nau ika
bausugubuwani ki nau bususunuga pokaiya Mamanuga God bameya puyo papa pasumei
ki mete wainapuwani, [18] ki pokere nau Mamanuga God e Tawai ki kayasugubuwani.
Diyu ragidai nu bususunuga pokaiya ka nau idani kerarani rikapuwani manako nau ika
tondekeya ki makeya ka Diyu ragidai dai bautagubu nau emisinimupu. Ko iyapana damu
kawaya nau mete eba dibimipi idiweya ade nu yawira mo mete eba kwaigibi. [19] Diyu ragidai
bautagubu nau emisinimupu ki mu dai ka tawana Aisiya ragidai. Nau paere mosi mu
yabumugere kwaesugubena emisinimpena maba ki ka mu karako yewe bautagumpena
yona ki matarau tagumpena da kau katainugubena, ko mu yewe eba bautagubu. [20] Nau
Diyu ragidai nu kawakawainuguma mu yabaramugu ubupuwani ki makeya mu nau
paereni badidi bananamupu ki kau iyapana yau mena manutami da mu ubumoto kau
kabuwanimoto. [21] Nau mu yabaramugu ubupuwani ki ka nau yona eyaka mena yau mena
nau bonanani ragiragi kawaya mu tadebuwani, suwagubuwani ke; 'Popotagubu ragidai
ewa ade iyatagisi kimoto ubumoto ki yonai nau suwegekeya umekeya ki mena pokaiya ka
wi karako wi idaga gurai nau naurineya ugwadisiniyamu ragiragi idiwu.' "

Poru e eya sisiyai inako wagubu.

[22] Iya Yawatai ki yonai ka Kaiwawo Pirikisi e naiya mena wainapupu kewowena ki
pokere e ubupu, wagubu ke; "Yona yau karako kamadamu. Piyara ragidai mu kawaimaga
Rausiyasi baiyagisi were ki nau uburani apunu yau e paerei ka mibai bo bera ki suwagani."
E inako wagubu, [23] manako wirawena piyara ragidai mu kawaimaga mosi sibu, wagubu ke;
"Kau kowakowa-giyoma mete kina apunu yau Poru ki naigida mena kwayubapiyoi. E daiyo
mo kayawagana wainapiyau ki ka baganai kayayagisi ade e gwede mo nene wainapiyau ki
ka e kowaiyoma e bameya baitagisi e kweyomoto ki mete baganai."

Poru kaiwawo Pirikisi e yabareya ubupu

[24] Mara dai kewowena eweya ka kaiwawo Pirikisi e wainai Durusira (e ka Diyu ragidai
mu ridimaga mosi) ki bananapupu mete bautagubu. Kaiwawo Pirikisi ubupu Poru nene
wagubu bauwena manako Poru ubupu nu Iyesu Keriso badidi maba sumapamana ki yonai
dai mu kabukabuwatamiyawa da paunau ka e wagubu ke; [25] "Naigida supasupai mena
idiwoi ade wi notaga pakarayagisi were kwaiwogoi. Bagi kwaetagamu ragidai ki mu ka

aita bagi bananapomoto ko berokoi kwaetagamu ragidai ki mu ka aita berokoi banana-
pomoto mibai ka Mamanuga God e ewa marai mosi uburoto e idai gurai nu iyapana kuduba
naurinugu ugwadiniyoto ragiragi."

Poru yona ki wagubu ka kaiwawo Pirikisi kudu wainapupu manako e ubupu Poru sibu,
wagubu ke; "Baganai, nau mara mosi pa tondoni makeya ki nau kau nene ade suwagani
manako nau kau yonagi ki wainapani." [26] Kaiwawo Pirikisi wainapupu da Poru dibura
kamadana kayawagana ki nana bowa madai dai e kweyana wainapupu ki pokere e mareya
mareya e nene wagawa mete deni deni tagamawa ko Poru bowa madai mo e eba kwebu.

[27] Mu inako idiwa kaiwa da kwamura apeya kewowena ka kaiwawo Pirikisi upi mo
wadubu manako apunu mosi si ka Pasiyasi si daikere ka Pestasi ki bauwena e watai wadubu.
Ko kaiwawo Pirikisi e nuwaiya ka Diyu ragidai e werei tagamana ki nana ki pokere e Poru
ika dibura rabineya pa kamadubu kayawena.

25

Poru kaiwawo kawai Sita bameya kayawagana wagubu

[1] Apunu Pestasi natere Sisaraiya bauwena kaiwawo Pirikisi e watai wadubu ki ka e mara
apeya eyaka mena ika tondawa manako ade kipu ubupu natere Diyerusaremu kayawena.
[2] E ika bauwena ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga ade Diyu
ragidai mu kawakawai-muguma dai mete kina e bameya bautagubu manako mu ubumpu
apunu Poru bera berokoi badidi kwaewena ki sisiyai naritagamawa, tagubu ke; [3] "Kau
waitaniyo apunu Poru tonopi yewe Diyerusaremu baiyagisi." Mu inako tagubu ki mibai
ka mu nuwamugu yawatau daguratagamana da Poru bauwagana manako mu e minimana
po ki nana wainapamawa.

[4] Ko kaiwawo Pestasi denai wagubu ke; "Apunu Poru karako natere Sisaraiya dibura ra-
bineya tondau ko nau waunitau ade wirasugani ika kayasugani, [5] ki pokere wi wainapiyamu
da e berokoi mo kwaewena ki ka wi kawakawaiguma dai nau mete kaigamu manako wi
idaga gurai uri Sisaraiya rabineya e naureya ugwadumuri ragiragi."

[6] Kaiwawo Pestasi mara ida daikere kewowena daikere apeya eyaka bo ida esida mena
ki kwaitana ika Diyerusa-remu tondawa da kamadubu ka e ade wirawena natere Sisaraiya
kayawena. E ika bauwena ukwapu nawaru puruwena ka e yonatagamu tawaiya kaiwawo
kemai umampu ki kawareya yapu tondubu manako e iyapana Poru wada-mana ika
bautagamana ki nana ki yonai wagubu. [7] Poru ika bauwena emupu ka Diyu ragidai
natere Diyerusaremu were bautagubu e kwagaramupu yona ragiragi kawaya e empamawa
tagamawa ko mu yonamaga ki mibai ka pa mena.

[8] Mu inako tagamawa yamawa da kamadumpu ka Poru ubupu e eya sisiyai wagubu ke;
"Diyu ragidai nu goranuga mo ki nau eba giripuwani, Mamanuga God e Tawai ki nau eba
sibuwani siyasiya ade tawana Roumi ragidai mu kawainuga Sita bameya ki nau gwede
berokoi mo eba kwaesugubuwani."

[9] Kaiwawo Pestasi e nuwaiya ka Diyu ragidai e si mete tepapamana ki nana ki pokere
e wirawena Poru sibu, wagubu ke; "Kau nuwageya nu natere Diyerusaremu kaigamu
manako mu usi nau yabuneya mu idamaga gurai kau naurigeya ugwadinimoto ragiragi
bo?"

[10] Ko Poru denai kaiwawo Pestasi sibu, wagubu ke; "Nau karako tawana Roumi ragidai nu
kawainuga Sita e wadiniyana supasupa tawai rabineya kau yabarageya ba uburakani yau
kena ko nau badi pokere ade wirasugani natere Diyerusaremu kayasugani? Kau kataigeya
da mu karako nau nari-siniyamu bera umani nau sidiyamu. Diyu ragidai mu bamamugu ki
nau gwede berokoi mo eba kwaesugu-buwani. [11] Nau gora mo giripena bo gwede berokoi
mo kwaesugubena da wi ki gwawai nau susinimpena poyo ki ka baganai, nau denai yona
mo eba suwagubena. Ko kau karako mu idamaga rabineya nau tamusiniyana ki nana
wainapiyei ki ka eba supasupai ki pokere nau nuwaneya ka kaiwawonuga kawai Sita e
yabareya uburani manako e mena nau wadisiniyoto supasupa."

[12] Kaiwawo Pestasi yona ki waina-pupu ka e wirawena e tagawaiwitai yona dai mete
yonatagubu kewowena manako ade wirawena Poru empupu sibu, wagubu ke; "Kau kiya
nu kaiwawo-nuga kawai Sita e bameya kayanugana nuwagibi ki pokere nau tononiyani da
kau e bameya kayanuwagi ka baganai."

Poru kaiwawo Agiripa e yabareya ubupu

[13] Mara dai kewowena eweya ka kaiwawo mosi si ka Agiripa e egarai Bonisi mete kina
natere Sisaraiya kayatagubu apunu Pestasi ika waunai kaiwawowena ki paraupamana ki
nana e daiyoi bautagubu. [14] Mu bautagubu mete idiwa da mara dai kewowena eweya ka
kaiwawo Pestasi ubupu apunu Poru e sisiyai kaiwawo Agiripa kabuwa-pupu, wagubu ke;
"Apunu mo si ka Poru yewe diburawena tondau ki kaiwawo Pirikisi dibura rabineya pa
kamadubu kayawena. [15] Nau natere Diyerusaremu yapuwani ka Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mete kina ubumpu apunu ki
e bera berokoi mo kwaewena ki denai nau bita e kweyana ki nana sidimupu. [16] Mu sidimupu
ko nau denai mu tadebuwani, suwagubuwani ke; 'Nu Roumi ragidai iyapana asusu bita
eba tageyamu ko apunu mosi bera berokoi mo kwaewena ki ka e bera berokoi kwaewena
emupu ragidai ki baitagisi e mete empepetagisi manako e eya uburoto e eya sisiyai
mete yagisi.' [17] Nau inako suwagu-buwani ki pokere Diyu ragidai mu kawakawaimuguma
nau bamaneya yewe bautagubu ki ka nau mara mo eba pa tondekeya ko nu ukwampi
nawaru puruwena ka nau kaiwawo kemai kawareya yapuwani manako iyapana apunu
Poru wadamana bautagamana ki nana suwagubuwani. [18] Nau waina-puwani da e bani
bera berokoi kawaya mo kwaewena ki pokere mu e siyamawa wirawira ko mu ubumpu
tagubu ki ka mu berokoi kawaya inako ki sisiyai mo eba tagubu. [19] Mu mubo sumamaga
kawareya e kirapamawa ade powena apunai mo si ka Iyesu ki Poru wagubu da e ka ade
iyawena kipu ubupu mu yona ki kawareya mena tagamawa. [20] Mu yonamaga mibai bo bera
ki nau mete babasugubuwani ki pokere nau apunu ki e eya manupuwani, suwagu-buwani
ke; 'Kau nuwageya nu kaigamu natere Diyerusaremu manako mu usi nau yabuneya mu
idamaga gurai kau naurigeya ugwadinimoto ragiragi bo?' [21] Nau inako manupuwani ko
e basara-wena sidibu da e nuwaiya dibura yau rabineya tondana da ewa kayawagana nu
kaiwawonuga kawai Sita e yabareya uburana ki nana wagubu. E inako sidibu ki pokere nau
piyara ragidai e naigida mena kwayubapamana ki nana tade-buwani manako ewa were ka
nau uburani nu kaiwawonuga kawai Sita bameya e tonopani kayayagisi."

[22] Kaiwawo Pestasi yona ki wagubu kewowena ka kaiwawo Agiripa denai e sibu, wagubu
ke; "Nau nuwaneya ka apunu ki yonayagisi manako nau e yonai wainapani."

E inako wagubu ki pokere kaiwawo Pestasi denai wagubu ke; "Baganai, marawani ka e
yonayagisi wainapi."

[23] Mu ukwampu nawaru puruwena ka kaiwawo Agiripa e egarai Bonisi mete kina
kaiwawo monagai bagibagi ki monagatagubu manako gayo tawaiya bautagubu. Piyara
ragidai mu kawa-kawaimuguma ade natere ki debai ragidai mete kina mu waratampu
mete bautagubu. Kaiwawo Pestasi ubupu Poru nene wagubu bauwena, [24] manako e iyapana
ki tadebu, wagubu ke; "Kaiwawo Agiripa ade nau iyapana-niyoma kuduba yewe baigubu
mete kina, nau yonani suwagani ki wi wainapumuri; Apunu yau empiyamu ki ka Diyu
ragidai kuduba yewe Sisaraiya rabineya ade natere Diyerusaremu mete kina ki mu eba
nuwamugu eyo. Mu nau bamaneya mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke; 'E
poyagisi, e poyagisi.' [25] Mu inako tagamawa ko e denai powagana kerarai ki nau berokoi mo
eba bananapuwani ki pokere e eya wagubu da e nuwaiya kaiwawo kawai Sita e yabareya
natere Roumi rabineya uburana ki nana ki ka nau suwagu-buwani da baganai. [26] E paerei
ki nau kwaenepekeya tondekeya ko eba bananapuwani ki pokere e kaiwawo kawai Sita
bameya kayayagisi ki ka nau nu kaiwawonuga kawai ki bameya oka badidi okapani?

Kaiwawo Agiripa, nau babasugu-buwani ki pokere nau karako apunu yau wadubuwani
kau yabarageya tapuwani uburau yau kena. E wi kuduba yabaragau mete uburau da wi yo
nau ewapuru e berokoi badidi kwaewena ki kwaene-pamu were ewa nau oka ki okapani

tonopani. [27] Nau uburani e asusu pa tonopani ko ade gwede berokoi kwae-wena tagamu ki okai mo eba okapani ki ka eba supasupai wainapakani."

26

Poru kaiwawo Agiripa e yabareya ubupu e ebo sisiyai wagubu

[1] Kaiwawo Pestasi inako wagubu manako kaiwawo Agiripa wirawena Poru empupu sibu, wagubu ke; "Baganai, karako kau kaubo sisiyagi nuwagi da nu wainapamu."

E inako wagubu manako Poru e idai bagipupu e ebo sisiyai wagubu ke;

[2] "Kaiwawoni Agiripa, Diyu ragidai mu idamaga gurai nau naurineya ugwadisinimawa ragiragi ki pokere nau karako kau yabarageya uburakani nau naubo sisiyani suwagakani ki ka nau rabinani bagiwena. [3] Diyu ragidai nu bususunuga ade nu notanuga ebo ebo kuduba ki kau kataigeya ki pokere nau mamama mete wainapakani. Ko nau yonani suwagani ki kau naigida mena wainapi ko eba bodasini.

[4] Nau munu marai munta makeya tondekeya yabedekeya da karako nau naubo tawanani rabineya ade natere Diyerusaremu rabineya mete kina badidi kwaesugekeya umekeya ki ka Diyu ragidai mu kuduba kataimugu. [5] Mu kwamura rowarowa kawaya nau emisinimawa kataisinimawa ko mu yona ki matarau tagisi bo pa mena ki nau eba kataineya. Mu kuduba katai-mugu da Parisi ragidai nu bususunuga ki nau naigida mena kwaesugekeya. Nu goranuga ragiragi kawaya ki mo nau eba kamadubuwani. [6] Ko nau karako yewe uburakani wi idaga gurai nau naurineya ugwadisiniyamu ragiragi ki mibai ka Mamanuga God nu ripakwara-kwaranuguma bamamugu badidi gwaiyaba wagubu kabuwanimpu ki bauwagana nawanai nau tondakani. [7] Nu Isiraero ragidai kunu kuduba ida esida kewowena kerapu apeya (12) kemora nawaru Mamanuga God e si tepapemei idiwei ki mibai ka popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto Mamanuga God wagubu ki yonai nu sumapemei ade mara ki bauwagana nawanai nu idiwei. Kaiwawoni Agiripa, Diyu ragidai karako mu idamaga gurai nau naurineya ugwadisiniyamu ragiragi ki kerarai ka yau kena; Mamanuga God takari kawaya gwaiyaba wagubu ki nau sumapakani ade nawanai tondakani. [8] Popotagubu ragidai Mamanuga God e umuneya ade iyatagisi kimoto ubumoto, ko wi badidi pokere wainapiyamu da ki pa mena?

[9] Naiya mena ka nau mete waina-pekeya da nau ragiragi kawaya uburekeya tawana Nasareta mu apunu-maga Iyesu e si giripekeya ki ka nau wainapekeya da nau bagi kawaya kwaesugekeya. [10] Nau natere Diyerusa-remu rabineya tondekeya ki ka nau inako mete kwaesugekeya. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawakawaimuguma nau kasiyara tegemupu manako kasiyara ki pokaiya ka nau kayasugubuwani Iyesu iyapana-iyoma ropani kawaya ki tetamekeya diburatamekeya. Kawakawai ragidai ubumpu mu idamaga gurai iyapana ki mu naurimugu ugwaditamawa ragiragi ade denai popotagamana yonai mu tademawa ki ka nau mete kina uburekeya suwegekeya ke; 'Ki baganai, popotag-isi.' [11] Mara ropani kawaya ka nau guriguri tawaiya tawaiya kaniyekeya Iyesu iyapanaiyoma bita tageyekeya umekeya. Mu ubumana e wereyakaurapamana tagararapamana ade eba sumapamana ki nana ki yonai nau mu tadeyekeya. Mu sumamaga ki nau nuwaneya pa mena ki pokere nau nuwani pupuwena tawana uwama kawaya mete kayasugekeya Iyesu sumapamawa ragidai ki giritamekeya pasutamekeya umekeya."

Poru e notai wirawena Iyesu sumapupu

[12] Nau inako kwaesugekeya umekeya ki pokere mara mosi ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawa-kawaimuguma nau kasiyara tegempu manako tonosinimpu tawana Damaskasi kayasugubuwani. [13] Kaiwawoni Agiripa, nau yawata ki kayasugubuwani kaniyekeya da madega paunau wadawa ki makeya ka tanai kawaya mosi kawapu nau kowakowaniyoma mete kina nu kawarinugu tawana minibu siwa. Tanai ki sinini ka kawaya. Madega tanai ka marai munta. [14] Nu kuduba kiyabunuga giwena wairau gwemipi manako nau bonana mosi yona Iburu were inako wagubu wainapuwani; 'Apunu

Soro, apunu Soro, kau gwede nana nau girisiniyei? Kau inako kwaenugei ki kau kiya makarinugei.'

15 Nau denai suwagubuwani ke; 'Kaiwawoni, kau ka nima?'

Manako e denai wagubu ke; 'Nau ka Iyesu. Kau nau girisiniyei, 16 ko baganai, kau karako bagi kiri uburi. Nau kau bamageya bausugubuwani ki mibai ka nau bigabigani kau winenibuwani da kau karako emisinibi ki sisiyai kau iyapana kabukabuwatamiyowa ade nau ewa badidi nidiyani ki sisiyai kuduba kau mete nuwogowa umowa. 17 Nau Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina mu bamamugu kau tononiya-kani. Mu kau nunimana po kwaetogo-mono ko nau bausugani mu idamaga rabineya kau iyagi nene taorotamani. 18 Mu yabumaga kenekenei idiwu ki pokere mu yabumaga ki kau waditami papi. Mu sisipu rabineya idiwu ki pokere kau tetami tawana taneya nakatami. Mu Berokoi Apunai Seitani e kasiyarai pokaiya idiwu ki pokere mu bamamugu kayanuwagi mu nuwamaga notamaga wirapi da mu Mamanuga God e kasiyarai pokaiya idiwono. Iyapana nima nau sumasiniyoto ki ka nau e berai berokoi ki empani ddeni mena surupani manako e Mamanuga God e iyapanaiyoma winetapu ragidai ki mu mete idiwono.' Iyesu bauwena yona inako sidibu."

Poru e eya upiwagawa umawa ki sisiyai wagubu

19 Poru e eya sisiyai ade wagubu ke; "Kaiwawoni Agiripa, nau waro were maba kunuma were bauwena empuwani ki nau eba notagogapuwani ko e badidi sidibu ki nau makeya makeya kwae-sugekeya. 20 Nau upini ki kerarai ki nau yabiri natere Damaskasi rabineya birikapuwani manako ewa kayasugu-buwani natere Diyerusaremu rabineya, tawana Diyudiya rabineya ade tawana kwaiyanai ragidai mu bamamugu mete kina ki nau umekeya wadekeya mu tadeyekeya da mu beramaga berokoi ki kamadamana mu notamaga wirawagana Mamanuga God bameya. Iyapana gwedewau mu notamaga wirawena ki ka nau mu tadeyekeya, suwegekeya ke; 'Wi notaga karako wirawena ki pokere naigida mena idiwoi da iyapana wi eminimoto, tagisi ke; Mu ka mibai mu notamaga oragai kamadumpu ragidai.'

21 Nau iyapana inako tadeyekeya umekeya manako mara mosi nau natere Diyerusaremu Mamanuga God e Tawai rabineya tondekeya ki ka Diyu ragidai dai bautagubu nau wadisinimupu dokodoko manako nau susinimana po mete kwaetagamawa. 22 Ko nau naiya mena tondekeya yabedekeya da karako ka Mamanuga God maramara nau waitasiniyawa mu idamaga rabineya nau taorosiniyawa ki pokere nau iyapana kawakawai maimerei wi yabaragau karako uburakani nau badidi empuwani ki sisiyai suwagakani yau kena. Nau eba gwede yonai suwagakani ko Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai oragai apunai Mosisi mete kina takari kawaya badidi tagamawa ki yonai nau mete suwagakani. 23 Mu naiya mena tagubu da nu Iya Negeyana Apunai Keriso bita kawaya bananapoto poyagisi manako yabiri ade iyayagisi kiroto uburoto. E duna maba nu negeni mibai ka Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina ki nu bamanugu ka e uburoto iya sisiyai nidini da nu popoigamu ki ka nu e eweya mete kimamu ubumamu."

24 Poru yona ki wagawa ka kaiwawo Pestasi e bonanai ragiragi kawaya denai e sibu, wagubu ke; "Poru, kau baba-nugibi nuwegei. Kau nota ropani kawaya wainapiyei ki pokere kau yabaragi bani babawagau."

25 Kaiwawo Pestasi inako wagubu, ko Poru denai e sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, nau yabarani eba baba-wena. Nau yonani mibai naigida mena notapuwani were suwagubuwani. 26 Nau kataineya da kaiwawo Agiripa yona yau kuduba e kataiwena ki pokere nau karako e yabareya uburakani ki ka nau yona matarau suwagakani. Iyapana ropani kawaya mu kataimugu da apunu Iyesu e ade iyawena kipu ubupu. Ki ka eba gwede mosi tawa rabineya digumau weki gwaiya wenawena maba. Kaiwawo Agiripa, nau wainapakani da kau mete kina kataigeya, 27 ki pokere nau karako kau nidiyani wainapi; Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai badidi tagubu ki kau sumapiyei bo pa mena? Nau kataineya da mu yonamaga ki kau sumapiyei."

[28] Poru inako wagubu manako kaiwawo Agiripa denai e sibu, wagubu ke; “Kau rogobitau
yonanugibi ki pokaiya nau Keriso sumapana ki nana nuwegei bo?”
[29] E inako wagubu manako Poru denai wagubu ke; “Yona rogobitau bo rowarowa kawaya
ki kau bo mena. Nau karako Mamanuga God bameya guriguri-sugakani da kau yo iyapana
kuduba karako nau yonani wainapiyamu ki wi nau maba ubumuri nu Iya Negeyana Apunai
Keriso sumapumuri. Ko nau eba nuwaneya wi nau idaneya taburuba pokaiya umasinimpu
ki kwaitana mu wi idaga mete umanimoto.”
[30] Apunu Poru yona ki wagubu kewowena ka kaiwawo Pestasi yo kaiwawo Agiripa e
egarai Bonisi mete kina yo iyapana kuduba ika idiwa ki mu kimpu ubumpu kayatagubu,
[31] manako mu matarau bautagubu ka mu mubo mubo deni deni tagamawa ke; “Apunu
yau powagana bo diburawagana ki e berokoi mo eba kwaewena wainapemei.” [32] Mu
inako tagubu manako kaiwawo Agiripa ubupu apunu Pestasi sibu, wagubu ke; “Apunu
Poru kaiwawo kawai Sita e yabareya uburana ki nana eba wagubena ki ka nu e idai
kerarai karako rikampena bauwagubena kayawagubena. Ko e kaiwawo kawai Sita bameya
kayawagana wagubu ki pokere tonopamu da kayayagisi.”

27

Poru natere Roumi waka kawareya kayawena

[1] Mu natere Roumi tononimana ki yonai purumupu kewowena ka mu ubumpu Poru yo
dibura ragidai dai mete kina ki tetampu piyara ragidai mu kawaimaga mosi si ka Diyuriyasi
e idaiya nakatampu. Apunu Diyuriyasi e ka piyara ragidai tawana Roumi were bautagubu
mu simaga ‘Kaiwawo Piyarai’ tagamawa ki mu kawaimaga mosi. [2] Ki makeya ka tawana
Adirimisi ragidai mu wakamaga mosi tawana Aisiya egi papateya papateya bau-wagana
kayawagana ki kayawagana kwaewagawa ki pokere nu waka ki kawareya yamipi manako
kaigibi. Tawana Makedoniya mu apunumaga mosi si ka Aristakasi natere Tesaronika were
bauwena ki nu banananibu mete kaigibi.
[3] Nu kaiweya idiweya da nawaru puruwena ka nu natere Saidoni baigibi. Piyara mu
kawaimaga Diyuriyasi e ka apunu bagi kawaya mosi ki pokere e Poru sibu, wagubu ke; “Kau
nuwageya kau kowagiyoma mu bamamugu kaya-nuwagi da mu yawata gwedegwedei mo
kau waitanimoto ki ka eba gwedei mete kina.” E inako wagubu ki pokere Poru e kowaiyoma
bamamugu kayawena.
[4] Nu ika idiweya da kamadimpi waka kawareya ade posigibi manako kaigibi kaiweya
idiweya da nusuru towawa wirawena yawatanuga bodapupu ki pokere nu ruku mo si ka
Saiparasi ki kwemipi wira rabineya kaigibi. [5] Nu egi kawareya inako kaiweya idiweya da
tawana Sirisiya emipi kamadimpi ade kaiweya da tawana Pampiriyo emipi kamadimpi
manako ade kaiweya da natere Maira baigibi. Natere Maira ka tawana Risiya rabineya. [6] Nu
ika baigibi ka piyara ragidai mu kawaimaga ki waka mosi natere Arekisanda were bauwena
ki natere Roumi kayawagana kwaewagawa ki empupu manako e nu waka ki kawareya
kaigamana ki nana wagubu.
[7] Nu kimpi ubumpi waka ki kawareya yamipi manako nu mara dai kaigibi kaiweya
idiweya da kaiweya idiweya da nusuru towawa waka miniyawa ki pokere nu giyansu
munta mena kaiweya idiweya da natere Naidasi emipi ki madaneya baigibi kaigibi. Nusuru
towawa kawaya daganani nu yawata-nuga bodapupu ki pokere nu wiraigibi sumpi ruku
mo si ka Kurisi ki kwempi wira rabineya kaigibi manako kaiweya idiweya da natere mo si
ka Saromi muduwaraiya ki kwemipi wira ade kaigibi. [8] Nusuru towawa kawaya daganani
wirawena ki pokere nu egi papateya papateya giyansu munta mena kaiweya idiweya da
kaiweya idiweya da tawana mosi si tagamu ke ‘Waka Bagi Kawaya Idiwu Tawanai’ ki baigibi.
Tawana ki ka natere Rasiya bameya.
[9] Nu mara ropani kawaya ika idiweya da egi berokowagau ki marai bauwena. Diyu
ragidai nu maranuga kawai si ‘Bani Ragipemei Ki Marai’ mete taganugu kayawena. Egi
berokowena ade nu kaigamana yawatai ki ragiragi-wena ki pokere Poru waka ragidai ki
tadebu, wagubu ke; [10] “Iyapananiyoma, nau wainapakani da nu ade kaigamu ki ka nu gwede

berokoi mosi bananapamu manako gwedegwede berokotagisi, waka berokoyagisi, ade nu
iyapana dai mete popoigamu."
[11] E inako wagubu ko waka ki apunai ade waka wadawa apunai mete kina ki mu
ubumpu nu ade kaigamana ki nana tagubu ki pokere piyara ragidai mu kawaimaga yona
ki mibipupu ko e Poru bonanai kwenupupu. [12] Waka idiwana watai ka eba bagi da nu
nusuru marai ika idiwana ki nana ki pokere waka ragidai ropani kawaya ade kayatagamana
wainamupu, tagubu ke; "Inako kaigamu da empamu. Nu natere Ponikisi baigemei bani
pa mena bani." Natere Ponikisi ka tawana bagi kawaya mosi ruku si Kurisi ki rabineya.
Nusuru marai ki ka iyapana ika bagi kawaya idiwono mibai ka nusuru towawa ika kwaitana
eba baiyagisi.

Egi berokowena kawaya daganani

[13] Nu nusuru towawa mareyawena emipi ka waka ragidai wainamupu da nu kaigamana
ka baganai ki pokere waka taburubai egi kaumupu ki mu ade tainimupu manako nu kimpi
ubumpi ruku si Kurisi ki egi papateya papateya kaigibi. [14] Nu kaigibi eba rowarowa ka
nusuru kawaya daganani mosi ki si tagamu ke 'Madega Posiwagau Deneya Nusurui' ki
ruku ki deneya bauwena. [15] Nusuru ki nu ade kaigamana ki nana nu yawatanuga bodapupu
waka yabarai minibu wira ki pokere nu kamadimpi manako nusuru ebo waka wadubu
kayawena ki deneya nu pa kaigibi. [16] Nu inako kaigibi kaiweya idiweya da ruku marai
munta mosi si ka Kauda ki kwemipi wira rabineya kaigibi ka nusuru piritau bigawagawa
manako nu kasiyaranuga pokaiya ka nu waka marai munta waka nikareya tainipemeya
ki waka kawai ki rabineya tamipi. [17] Waka ragidai taburuba ragiragi kawaya pokaiya nu
wakanuga naureya umampu dokodoko. Mu kudumaga ka kwaenda nu tawana Ribiya
bameya kaigamana ki nana mibai ka tawana Ribiya ki deneya ka egi naya bamanugutau
ki pokere nusuru waka yadini naya ki kawareya yarana ki ka eba baganai. Mu kudu
inako wainapamawa ki pokere mu kukakuka kuduba kwarisitampu da nusuru mena waka
wadana giyansu-giyansu mena kayawagana ki nana.
[18] Nusuru ade kawayawagawa yarawa ki pokere nu ukwampi nawaru puruwena ka
mu waka tekatekawagana ki nana gwedegwede dai waramupu egi isiyamupu. [19] Nu ade
ukwampi nawaru puruwena ka mu waka ki ebo gwede-gwedei mete kina ki temupu mu
mubo idamugere egi isiyamupu. [20] Mara ropani kawaya ka nu madega yo supama eba
emitamemeya ko nusuru eba kewo-wena ko kasiyarai kawaya maramara bauwagawa waka
gipiyawa. Mara ki makeya ka nu notanuga kauwena iya mo wadamana ki yawatai pa mena.
[21] Waka ragidai mara ropani kawaya kewowena bani eba kupamawa ki pokere Poru mu
yabaramugu ubupu, wagubu ke; "Edamani, nau yonani naiya suwagu-buwani ki wi eba
wainamupu. Wi yona ki wainampena tawana Kurisi idimpena ki ka waka yo gwedegwede
yau kuduba eba berokotagumpena. [22] Ko nau karako suwagani ki wi wainapumuri; Kasiyara
notapiyoi idiwoi. Nau kataineya da nu kuduba yewe idiwei ragidai nu paunanugu ka nu mo
eba popoigamu ko waka mena berokoyagisi. [23] Nau ka Mamanuga God e iyapanai. E si nau
tepapakani ko kemora ka e aneyai mosi tonopupu nau bamaneya bauwena, [24] wagubu ke;
"Poru, kau kudu eba wainapiyowa. Kau tawana Roumi ragidai mu kaiwawomaga kawai
Sita e yabareya uburi. Mamanuga God kau deni mena notaniyau ade bagi mena kau
bamageya kwaewagau ki pokere iyapana kuduba yewe waka rabineya mete idiwu ki mo
eba po-yagisi." Aneya ki nau inako sidibu, [25] ki pokere edamani, wi notaga eba kau-yagisi
ko kasiyara notapiyoi idiwoi. Mamanuga God sidibu ki wenayagisi ki nau sumapakani, [26] ko
egi teniyoto ruku mosi kawareya isiyaniyoto."

Waka berokowena

[27] Nu pura apeya kewowena inako egi Adiriya ki kawareya nusuru kasiyarai pokaiya
pa iweya wademeya da kemora paunau ka waka ragidai wainamupu da nu egi papateya
waunitau baigamana kwaigemei. [28] Mu bowa mosi taburuba pokaiya kwimupu egi rabineya
kaumupu manako bowa ki surawa da naya kawareya ukwapu ki ka mu ruwa makai
rowarowaitau emupu. Eba rowarowa eweya ka mu bowa ki ade kaumupu manako ruwa

makai rogobitau ki emupu ki pokere mu kataitagubu da egi papatai ka bamanugutau.
[29] Mu nade waka ugwadana bebere ki kudeya wainamupu ki pokere mu waka nikareya
taburuba apeya apeya egi nunumupu manako nawaru garugaru puruwagana ki nawanai
notapamawa idiwa. [30] Waka ki ragidai waka kamadamana weki gwaiya kayatagamana
wainamupu ki pokere mu waka marai munta ki wadumpu egi tamupu manako bera-
tagubu, tagubu ke; "Nu taburuba dai waka yabareya mete nunumana ki nana kaigemei."
[31] Mu inako beratagubu ko Poru ubupu piyara ragidai mu kawai-maga mete kina tadebu,
wagubu ke; "Waka wadamu ragidai karako kaya-tagisi ki ka nu eba iyaigamu." [32] E inako
wagubu ki pokere piyara ragidai ki kaimpu waka marai munta ki e taburubai purumupu
manako waka marai munta ki ebo mena egi kaya-wena.

[33] Mara dumai tarawa ki makeya ka Poru ubupu iyapana ki kuduba bani dai kupamana
ki nana tadebu, wagubu ke; "Pura apeya nu taganugu kayawena ki wi pa idiwa bani mo
eba kupamupu, [34] ki pokere nau yonani yau suwagani wainapumuri; Karako bani dai kupu-
muri da wi kasiyara wadumuri. Wi bani eba kupumuri ki wi eba iyaiwagi ko wi ubumuri
nau suwagubuwani ki makeya makeya kwaiwagi ki nau kataineya da wi bidara mo eba
wadumuri." [35] Poru inako wagubu manako bani buredi mosi wadubu iyapana kuduba
nu yabunugu Mamanuga God bameya parauwena manako bani ki gerepupu kubabu.
[36] Iyapana ki emupu ka kasiyara mu bamamugu bauwena manako mu mete kina bani dai
kupamupu. [37] Nu waka ki rabineya idiweya ragidai ka iyapana ropani kawaya kuduba 276.
[38] Nu bani kupamipi mateigibi kewowena ka mu waka tekatekawagana ki nana bani ika
uburawa ki kuduba mete egi isiyamupu.

[39] Nawaru ririwagawa makeya ka waka wadamawa ragidai tawana baigibi ki gogomupu
ko mu egi papateya wata bagi kawaya naya mena mo emupu ki pokere tagubu ke;
"Kwaigamu da empamu. Waka naya ki kawareya yaroto bo pa mena?" [40] Mu inako tagubu
manako waka taburubai kuduba purumupu egi kamadumpu ade waka wirapiyamu ki anai
taburuba pokaiya umamupu ki mete rikamupu manako kaimpu waka yabareya kukakuka
mosi naiya wadumpu kwarisi ki ade bagimupu da nusuru waka wadana egi papasi deneya
garugaru mena kayawagana ki nana. [41] Mu inako kwaetagamawa ko towawa wirawena
waka yabarai egi paunau naya kawareya yapu kekekeke-wena manako towawa kasiyarai
kawaya bauwena waka nikarai ki minibu puru.

[42] Piyara ragidai wainamupu da dibura ragidai borau positagisi ki ka mu wakapatagisi
kayatagisi ki pokere mu kuduba taunimana popo wainamupu. [43] Ko piyara ragidai mu
kawaimaga ki Poru nene wainapupu ki pokere e ubupu e kowaiyoma ki tatamatapu,
wagubu ke; "Nima eka kataiya ki sikipoto ekayagisi yabiri borau posiyagisi, [44] ko wi dai
ki waka musupupu ki tapai dai tepumuri kawareya kaiwagi." Nu inako kwaigibi manako
nu kuduba bagi kawaya egi papateya borau posigibi.

28

Nu tawana Marota baigibi

[1] Nu bagi kawaya egi papateya borau posigibi ka tawana ki ragidai nu nidimupu da ruku
baigibi ki si ka Marota. [2] Iyapana ki bagi kawaya nu diriwanuga kwaetagubu. Tawana
nawaya nusuru bauwagawa ki pokere mu mata karamupu nu mata eminiyana ki nana.

[3] Poru mata dai bawapupu tepupu pasupu manako motamota berokoi mosi bawa
ki rabineya ukwarawa ki mata muyai wainapupu posiwena manako Poru e idai mebu
kekekeke painipupu. [4] Tawana ki ragidai motamota Poru idaiya inako mebu kekekeke
painipupu ki emupu ka mu mubo mubo tagamawa ke; "Apunu yau ka bani naunuma
apunai berokoi mosi. E egi supu eba powena ki pokere bimbinai karako e bameya bauwena
yau kena." [5] Ko Poru e idai wiruwirukupupu manako motamota ki mata yabeya supu urabu
poyo ko Poru e eya makarai mo eba wainapupu. [6] Iyapana wainamupu da e idai ki waunitau
kawayayagisi manako e gwairipoto poyagisi ki pokere mu e empamawa idiwa da rowarowa
kawaya. Ko gwede mo inako eba wenawena ki pokere mu babatagubu, manako tagubu ke;

"Akae, e ka eba naunuma apunai ko e ka bani daisusu kerarai ki kawai mosi bauwena yau kena."

7 Tawana ki baigibi mu kaiwawo-maga si ka Pubirasi ko e tawai ka bamanugutau eba uwama. E nu nene wagubu waranibu e tawaiya kaigibi manako nu mara apeya eyaka e mete ika idiweya. 8 E mamai ka sigirawena nitetewena midi muya kawaya mara-mara kebari kawareya mena ukwarawa ki pokere Poru kanibu e idai e kawareya tapu Mamanuga God bameya guriguri-wena manako ki makeya ka apunu ki garugaru mena iyawena. 9 E iyawena sisiyai ki garugaru mena kawayawena kayawena iyapana wainamupu ki pokere tawana ki sigira ragidai kuduba Poru bameya bautagubu manako e ubupu mu guriguritapu da mu kuduba iyatagubu gawarara.

10-11 Iyapana ki nu puyo ropani kawaya negemupu manako nu ika idiweya da siragamu apeya eyaka kewowena eweya ka nu waka mosi natere Arekisanda were bauwena ki kawareya yampi kaigibi. Waka ki mu si 'Daisusu Nasuruwa' simupu ki ororeya mena ika bauwena ko nusuru marai ki pokere ika uburawa. Nu waka ki kawareya yameya ka tawana ki ragidai bautagubu nu yawata masurai bani gwedegwede kuduba ki mete negemupu denenuguwena.

Nu tawana Marota kamadimpi natere Roumi baigibi

12 Nu waka ki kawareya kaigibi kaiweya idiweya da natere Sirakusi baigibi ka nu mara apeya eyaka ika idiweya, 13 manako ade kaigibi kaiweya idiweya da natere Regiyamu baigibi. Nu ukwampi nawaru puruwena ka nusuru mo nu kaigemeya deneya bauwena ki pokere nu garugaru mena kaigibi kaiweya idiweya da mara apeya kewo-wena ka nu natere Puteriyo baigibi. 14 Ika baigibi ka nu Iyesu sumapiyamu ragidai dai ika bananatampi manako nu pura eyaka mena mu mete ika idiweya da kamadimpi ade kimpi ubumpi natere kawaya Roumi kaigibi. 15 Nu kaigibi yameya ka Iyesu iyapanaiyoma ika idiwa nu sisiyanuga wainamupu manako mu dai kebompu apunu Apiyasi e gimarai wateya ika bananananimpu ko dai kebompu 'Bareki Apeya Eyaka' ubumu ki wateya ika bananananimpu. Poru mu emitapu ka e rabineya kasiyara wainapupu manako e Mamanuga God bameya parauwena.

16 Nu natere Roumi baigibi ka piyara ragidai mu kawaimaga wagubu da Poru tawa mo e ebo mena tondana ki baganai. Ko e piyara apunai eyaka mena Poru e kwayubai ika mete idiwana ki nana wagubu.

Poru natere Roumi rabineya tondawa

17 Mara apeya eyaka kewowena eweya ka Poru ubupu Diyu ragidai mu kawakawaimuguma ika idiwa ki mu bibimaga tonopupu. Mu bautagubu manako e mu tadebu, wagubu ke;

"Kowaniyoma, tawana Isiraero ragidai; Nu iyapananuguma bo nu bususunuga ki ripakwarakwaranuguma nu negemupu ki mo nau eba giripuwani bo sibuwani siyasiya. Ko Diyu ragidai natere Diyerusaremu rabineya nau wadisinimpu tawana Roumi piyarai mu idamaga rabineya nau tamusinimpu, 18 manako piyara ragidai ki nau manu-sinimawa emisinimawa. Nau paere mo kwaesugubena ki gwawai posugubena ki ka baganai ko mu nau paereni kerarai inako mo eba bananamupu. 19 Ko Diyu ragidai nau bodasinimupu ki pokere nau yawatani mo pa mena. Nau tawana Roumi kaiwawonuga kawai Sita e yabareya uburana ki nana suwagu-buwani. Ko nau kaiwawo Sita e yabareya uburani ki ka nau iyapanani-yoma mu midimaga eba pasurani bo e yabareya mu mo eba tadeyani siyasiya. Pa mena. 20 Ko nau yona ki pokaiya karako wi nene suwagubuwani baigubu da nu yona ki kawareya iwagamu. Nu Isiraero ragidai nu Iya Negeyana Apunai bauwagana nawanai idiwei e sisiyai nau suwegekeya ki pokere ki gwawai ka mu ubumpu nau diburasinimpu."

21 Poru inako wagubu manako iyapana ki denai e simupu, tagubu ke; "Tawana Diyudiya ragidai kau sisiyagi mo oka pokaiya eba kabuwanimpu ade nu kowanuguma natere Diyerusaremu were bautagubu nu mete yewe idiwei ki mu kau sisiyagi mo eba tagubu ade kau sigi berokoi mo eba tagubu nu waina-mipi. 22 Ko nu katainugu da iyapana tawana tawana kuduba kau sumagi sumanugei ki mu siyamu siyasiya ki pokere nu nuwanugu

kau kaubo nuwagi da nu suma ki kerarai naigida mena wainapamu." [23] Mu inako tagubu
manako yona ki mara mosi ade tagamana ki nana tagubu kayatagubu.

Mara tagubu ki bauwena ka iyapana ropani kawaya apunu Poru tondawa tawai ki
bautagubu manako didiburu mena ka Poru ubupu Mamanuga God e gari rabineya e
kasiyarai pokaiya badidi maba kaiwana idiwana ki sisiyai mu tadeyawa tondawa kaniyawa
da kemorawena. Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai oka tampu
ade oragai apunai Mosisi gora tapu ki e mete iyabapiyawa manako iyapana ki mu
notamaga wirawagana da mu Iyesu sumapamana ki nana ka e oka ki kawareya mu tadebu,
wagubu ke; "Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki nawanai nu idiweya ki ka apunu Iyesu
bauwena ki kei."

[24] Iyapana dai e yonai ki wainamupu sumamupu ko dai e yonai ki kwenu-mupu. [25] Mu
mubo mubo yona deni deni tagamawa tawa ki kamadamana kwaetagamawa mibai ka Poru
yona siyarai wagubu ke; "Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu oragai apunai
Aisaiya e umuneya nu ripakwarakwaranuguma yona mibai kawaya mu tadebu. E wagubu
ke;

[26-27] 'Kau kayanuwagi iyapana yau tade, nuwagi ke;
Wi wenaguga wi wiga bodamupu.
Wi yabuga wi wiga kenemupu.
Wi rabinagau wi wiga gudu uma-mupu.
Ki pokere wainapiyoi, wainapiyoi, ko wi mibai eba wainapumuri.
Yabu tamiyoi, yabu tamiyoi, ko wi mibai eba empumuri.
Wi empamana eba wainapiyamu.
Wi wainapamana eba wainapiyamu.
Wi kataigamana mete eba waina-piyamu.
Wi ki wainampena ki ka wi mibai mete bananampena,
manako wi notaga wirawagubena wi Mamaga God nau bamaneya da nau wi iya
negebena.' "

[28] Apunu Poru oragai apunai Aisaiya e okai kawareya inako wagubu manako yona siyarai
mu tadebu, wagubu ke; "Nau karako yona matarau wi nidiyani wainapumuri; Mamanuga
God iya waunai wi negeyana ki yonai wi tagararamupu, ki pokere e karako yona ki tawana
kwaiyanai ragidai mu bama-mugu tonopupu da mu ubumoto yona ki yadini sumapomoto.

[29-30] Apunu Poru kwamura apeya e ebo mena tawa ki rabineya tondawa ko e tawa ki
denai bowa madai dai mete tarawa. Iyapana e bameya daiyo bautagamawa ki ka e mu
diriwamaga kwaewagawa. [31] Nu Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya badidi
maba kaiwana idiwana ki sisiyai e wagawa tondawa ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e
yonai kuduba ki e iyapana mete tadeyawa kabukabuwa tondawa. E kudu pa mena yona
kasiyarai kawaya wagawa ko iyapana e yonai mo eba bodapamawa.

Ika kewowena.

ROUMI
Apunu Poru natere Roumi ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Poru e Iyesu sumapamawa ragidai natere Roumi rabineya idiwa ki mu bamamugu kayawagana wainapupu ki pokere e yawata wadana supasupa ki nana oka yau mu bamamugu okapupu.

Oka yau pokaiya ka e nu badidi sumaigamana ki notai wekewekei ropani kawaya matarapupu ade nu supasupai badidi maba idiwana ki yonai e mete wagubu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-17*
Iyapana iya yawatai paeremipi *1:18–3:20*
Mamanuga God iya yawatai mebu *3:21–4:25*
Iya waunai Keriso e bameya *5:1–8:39*
Tawana Isiraero ragidai mu yonamaga *9:1–11:36*
Badidi maba idiwomu *12:1–15:13*
Oka gwede nana okapupu *15:14-33*
Parau siyarai *16:1-27*

[1] Kaiwa kaiwa, nau Poru, Iyesu Keriso e bigabigai kwaesugakani apunai oka yau tarakani.
Mamanuga God e nau winesinibu ade nau tono-sinibu da nau e yonai bagi kawaya iyapana
tadeyana ki nana. [2] Yona bagi kawaya yau ka e naiya takari kawaya gwaiyaba wagubu
manako e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai yona ki e Okai Tanai Kawaya ki
rabineya okamupu. [3] E badidi wagubu okamupu ki ka e eya Gubagai nu Kaiwawonuga
Iyesu Keriso ki e nene wagubu. Keriso e ka tawiri ogayawa apunai. E madanai daikere
ka e iyapana kaina nu maba oragai apunai Dewida e momai, [4] ko e madanai daikere ka e
Mamanuga God e nene supasupai bagi kawaya ki apunai. E powena ko kunuma kasiyarai
pokaiya ka e ade iyawena kipu ubupu manako ki pokaiya ka nu kataigibi wetawetara da e
ka Mamanuga God e eya Gubagai.

[5] Keriso pokaiya ka Mamanuga God deni mena nau wadisinibu bagi ade e eya bigabigai
apunai nau sidibu tonosinibu. E Keriso nene nau winesinibu da nau kayasugana iyapana
tawana tawana idiwu ki tadeyana da mu e sumapamana ki nana manako e badidi wagubu
ki makeya makeya mete kwaetagamana ki nana. [6-7] Wi natere Roumi rabineya idiwu ragidai
ki wi mete kina ka Mamanuga God wi winenibu da wi ka Iyesu Keriso e iyapanaiyoma. Wi
gwedewau ika Mamanuga God e nota kwarikwarisi rabineya e nene idiwu ki wi nene ka
nau oka yau okapakani. Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God
e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina
karako wi waitanimoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi
wetawetara manako nuwabagi rabineya idiwoi.

Apunu Poru guriguri pokaiya parauwena

[8] Nau yonani yabiri suwagakani ka yau kena; Iyesu Keriso e pokaiya ka nau wi kuduba
nene Mamanuga God parau-pakani mibai ka wi sumaga ki sisiyai karako kawayawena
kayawena iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau wainapiyamu. [9-10] Nau
nuwani notani eyaka mena Mamanuga God e upi kwaesugakani ade e Gubagai e yonai
bagi kawaya ki nau iyapana tadeyakani umakani. Nau Mamai God e kataiya da nau karako
nidiyakani ki kuduba ka mibai.

Nau naiya mena wi daiyoga ika bausugana wainapekeya tondekeya ko nau karako
Mamanuga God bameya ade gurigurisugakani da e nuwaiya waina-piyau baganai ki ka
e nau yawatani yadini supasupa da nau waunitau wi bamagau ika bausugani. E kataiya da
nau maramara gurigurisugakani ki ka nau wi nene mete gurigurisugakani.

[11] Wi ragiragi kawaya ubumana ki nana ka nau nuwaneya po wi ade eminiyani mibai ka
Mamanuga God e Keyai puyo tegebu ki pokaiya ka nau wi keyaiga togipana wainapakani.
[12] Nau suwagakani ki mibai ka yau kena; Nau wi bamagau ika bausugani ki ka nau yo wi
ewapuru togi kasiwaraigamu. Nau sumani pokaiya ka nau wi toginiyani ade wi sumaga
pokaiya ka wi nau togisinimuri.
[13] Kowaniyoma, nau nuwaneya wi yona yau naigida mena wainapumuri; Nau mara
ropani kawaya wi bamagau ika bausugana wi eminiyana ki nana wainapekeya ko gwede
mosi nau yawatani maramara bodabodapiyawa. Nau tawana tawana iyapana kwaiyanai
ragidai mu paunamugu dimasugekeya umekeya manako mu dai iyamaga wiramupu ki
maba ka nau nuwaneya wi bamagau inako mete dimasugani da wi paunagau iyapana dai
mu iyamaga inako mete wirapomoto.
[14] Mamanuga God e nau nene bagi kawaya kwaewena ki nau eba kapoisugoni. Natereu
idiwu ragidai ade gwabau idiwu ragidai, katai ragidai ade kataimaga pa mena ragidai,
iyapana kuduba inako mu bamamugu ka nau e yonai mu tadeyana kabukabuwa ki nana
wainapakani mibai ka nau yawatani mo pa mena. [15] Ki pokere natere Roumi ragidai, nau
nuwaneya po wi bamagau ika mete bausugani manako yona bagi kawaya ki wi paunagau
mete kabuwasugoni.
[16] Nau yona bagi kawaya yau dima-sugakani umakani ki ka nau midimama eba wa-
disiniyau mibai ka yona yau kasiyarai ka kawaya. Yona yau kasiyarai pokaiya ka iyapana
gwedewau Iyesu sumapomoto ki ka mu iya maramara idiwana kaiwana ki iyai yadini.
Yabiri ka Diyu ragidai e yonai kataitagisi manako ewa ka iyapana kwaiyanai ragidai mete
kataitagisi. [17] Nu Mama-nuga God e yabuiya supasupai badidi maba idiwana ki ka e yonai
bagi kawaya ki mena matarapiyau nu kabuwaniyau. Nu eba gwede bagi mo kwaigamu da
ki pokaiya supasupaigamu. Pa mena. Nu sumanuga mena pokaiya ka Mamanuga God nu
iyapana bagi supasupai nidini. E yonai naiya okamupu ki inako wagubu ke; 'Mamanuga
God e yabuiya supasupai bagi kawaya idiwu ragidai ki mu suma-maga mena pokaiya ka
mu e nene idiwono.'

Iyapana kaina nu paerenuga

[18] Iyapana gwedewau mu mubo beramaga berokoi ebo ebo kwaetagamu manako ki
pokaiya yona mibai boda-bodapiyamu mu bigimaga ki pokaiya ka Mamanuga God e nuwa
pupui kunuma were kawarau. [19] Nu Mamanuga God badidi maba kataipamana ki ka
matarau mibai ka e eya yamanai empemei ki pokaiya ka e eya kiyabui nu kabuwa-niyau.
Ko iyapana Mamanuga God tagararapiyamu ragidai ki mu paere-maga pokaiya ka e nuwai
mu bama-mugu pupuwagau ade bita mu tageyau. [20] Naiya takari kawaya Mamanuga God
kunuma waira yamanapupu makeya yabadawa da karako e eya badidi notapiyawa ade e
eya kunumau badidi maba tondawa ade e kasiyarai mara-mara tondau kaniyau ki pokaiya
badidi maba kwaewagawa yabadawa ki kuduba ka e eya yamanai pokaiya matarapiyau nu
kabuwaniyau. Nu e idai watai yabunugere badidi empemei ki ka nu e eya kiyabui maba
mete empemei. Ki pokere iyapana dai tagamu da mu eba kataimugu Mamanuga God ki ka
mu beratagamu ade mu paeremaga ki wekepamana yawatai mo mu bama-mugu pa mena.
[21] Mu ororeya mena Mamanuga God kataimupu ko mu e eba wiwirapiyamu. E si mu
eba tepapiyamu ade e eba paraupiyamu. Mu notamaga ka kororai, mu yabaramaga
ka babawena ade mu nuwamaga notamaga ka sisipu umapu. [22] Mu muga tagamu da
mu ka katai ragidai. Ko ki pa mena, mu ka notababa ragidai. [23] Mamanuga God e
eya maramara tondau kaniyau apunai e si mu eba tepapiyamu. Iyapana kaina aita
ewa popotagisi bo midiwari bo papa ebo ebo bo motamota bo gwedegwede kuduba
inako ki keyakeyaimuguma mu mubo idamugere yamanatampu ki mu mena simaga mu
tepapiyamu ade mu bamamugu buburitagamu.
[24] Mu notababa notai inako waina-piyamu ki pokere Mamanuga God mu eba togita-
miyau ko e mu kamaditapu da mu mubo kwakwarepumaga taini-tamiyau poisiyasiyai
wainapiyamu ki mena mu kwaetagamu ade taku igida yauda asusu iwu ki maba mu
mubo midimaga deni deni nida kasiwara-tagamu. [25] Mamanuga God e yonai mibai ki

mu kaumupu ade bera yonai ki mu wadumupu doko sumapiyamu. Gwedegwede kuduba
yamanapupu apunai ki e si mu eba tepapiyamu ko e yamanai kuduba kiyabumaga ebo ebo
ki mu mena simaga mu tepapiyamu. Mu inako kwaetagamu ki ka eba supasupai mibai ka
Mamanuga God e mena si nu maramara esida tepapamana idiwana ki nana. Ki mibai.
[26] Iyapana ki ka mu mubo nuwa-mugu taku maba kwaetagamana iwana ki poisiyasiyai
wainapiyamu ki pokere Mamanuga God mu kamaditapu da mu midimama berai ebo ebo
ki mena kwaetagamu iwu. Yewe waira kawareya ridi apunu uworoto mete iwono ki ka
baganai ko ridi ade e eya waretai ridi mete ukwopomono ki ka eba baganai. Ko iyapana ki
mu inako kwaetagamu. [27] Ade apunu ridi uworoto mete iwono ki ka baganai, ko apunu ade
e eya waretai apunu mete ukwopomono ki ka eba baganai. Iyapana midimama berai deni
deni inako kwaetagamu ki ka mu muga midimaga giripiyamu ki pokere mu paeremaga ki
pokaiya ka mu bita wadamu mu muga midimugu tamu.
[28] Mamanuga God e badidi kwae-wena yewe wairau tapu ki kuduba mu kataimugu. Ko
katai ki mibai mu tagararamupu ki pokere Mamanuga God mu notamaga wirapupu ade
notababa tagebu da mu eba kwae-tagamana berai ki mu kwaetagamu. [29] Mu rabinamugu
ka bigi ebo ebo posiwena manako berokoi ki pokaiya ka mu kapoitagamu ade mu
kowamuguma giritamiyamu pasutamiyamu. Mu nuwarorotagamu ade mu kowamuguma
namutamiyamu. Mu kandetagamu, deni deni kerapu wadewade kasiwaratagamu ade
maramara mu kowamuguma berokoi umani tadeyamu. Mu yanuwe-tagamu, [30] ade
kowamuguma simaga berokoi tagamu. Mu Mamanuga God midi ragiragipiyamu ade mu
kowa-muguma bamamugu nuwamaga pupuwagau gayagayatagamu. Mu mubo yabara
kawakawaratagamu ade noda gongomutagamu. Mu berokoi kawareya kawareya kwae-
tagamana ki yawatai kwaekwenetagamu ade inamuguma mamamuguma mu umunumaga
kwenu-piyamu ko eba wiwiratamiyamu. [31] Mu yona mena tagamu ko mu badidi tagamu
ki mibai mu muga eba waina-piyamu. Mu badidi gwaiyabatagubu ki makeya mu eba
kwaetagamu ade mu kowamuguma nene eba notapiyamu mu nuwaboyamaga mete eba
wainapiyamu.
[32] Mamanuga God e okai wagubu da iyapana gwedewau bera inako kwae-togomono ki
ka mu denai popotagisi. Gora supasupai inako wagubu ki mu kataitagubu kewowena ko
mu berokoi kwaetagamana wainapiyamu ki mu eba kamadamu ko kawareya kawareya
ade kwaetagamu. Ena, eba ki mena ko mu kowamuguma bera inako mete kwae-tagamu
emitamiyamu ki ka mu tade-yamu, tagamu ke; “Wi bagi kawaya kwaiwagamu.”

2

Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi

[1] Kowaniyoma, wi gwedewau kowaguma paerepiyamu mu emitamiyamu ki ka wi idaga
gurai garugaru mena mu naurimugu eba ugwaditamuri ragiragi. Wi ki kwaiwagi ki ka wi
wiga paerega badidi maba wekepumuri? Wi idaga gurai mu naurimugu uburono manako
ade mu kwaetagamu ki maba wi mete inako kwaiwogoi ki ka wi idaga gurai daikere
wirawena wi wiga naurigau uburau. [2] Nu katainugu da iyapana berokoi kwaetogomono ki
ka Mamanuga God supasupai mena kwaeyagisi e idai gurai mu naurimugu ugwaditamini
ragiragi. [3] Ki pokere wi kowaguma paerepiyamu emitamuri manako wi idaga gurai mu
naurimugu ugwaditamuri ragiragi ko ade mu kwaetagamu ki maba wi wiga mete inako
kwaiwogoi, ki ka wi badidi maba Mamanuga God e idai gurai wi naurigau uburau ki
baibigapumuri? Ki pa mena. [4] Wainapumuri; Mamanuga God e notai kawaya daganani
wi notaniyau ade wi paerega ki denai e bita garugaru mena wi eba negeyau. Wi
notaga wirawagana ki nana ka e wi nawananiyau, ko ki wi bani yanuwa dowaga maba
wainapiyamu bo? E nuwaiya ka wi beraga berokoi ki deni mena kamadamana ki nana ade
wi nuwaga notaga mete wirawagana ki nana, ko ki wi wainapiyamu bo eba wainapiyamu?
[5] Wi ka wagemama ragidai waina-pakani. Wi rabinaga ka ragiragi kawaya ki pokere
wi beraga berokoi ki wi eba kamadamana wainapiyamu. Wi bitaga ki wi wiga wadamu
kawaya. Mamanuga God supasupai mena kwaeyagisi e idai gurai iyapana kuduba nu

naurinugu ugwadiniyoto ragiragi ki marai baiyagisi ki ka e uburoto e nuwai wadamawa
pupu ragidai wi bita negeni. [6] Mibai, mara ki makeya ka Mamanuga God iyapana nima bagi
kwaewagawa ki e denai bagi kweyoto ade iyapana nima berokoi kwaewagawa ki e denai
bita kweyoto. [7] Iyapana gwedewau bagi supasupai mena kwaetagamu ade Mamanuga
God e tanai rabineya e mete maramara idiwana da e mu mamama-maga wagana ki
diriwai kwaetagamu ragidai, ki ka e uburoto mu maramara idiwana kaiwana ki iyai
puyo tageni. [8] Ko iyapana gwedewau mu mubo nene mena wainapiyamu ade yawata
supasupai keipiyamu berokoi kwaetagamana ki mena yawateya kayatagamu ragidai, ki ka
Mamanuga God e nuwai mu bama-mugu pupuwagau ki e matarapoto. [9] Iyapana gwedewau
berokoi badidi kwaetagamu ki ka aita ewa ka mu denai bita yo midi makari yo nuwaboya
bananapomoto. Diyu ragidai yabiri bita ki bananapomoto ko kwaiyanai ragidai ewa. [10] Ko
iyapana gwedewau bagi supasupai mena kwaetagamu ki ka Mamanuga God denai mu
weremaga yagisi, mu simaga tepapoto ade nuwabagi tageni. Diyu ragidai yabiri bagi ki
bananapomoto ko kwaiyanai ragidai ewa. [11] Mamanuga God e inako kwaeyagisi ki mibai
ka e yabuiya nu kuduba ka eyaka mena. Nu bagi kwaigomu ki nu denai bagi banana-pamu.
Nu berokoi kwaigomu ki nu denai berokoi bananapamu.

[12] Oragai apunai Mosisi gora okapupu ki okai ka tawana kwaiyanai ragidai mu bamamugu
pa mena. Mu bigi kwae-tagamu ki ka mu eba gora pokaiya paerepiyamu ko mu bigimaga
pokaiya ka mu iya yawatai paerepiyamu manako Mamanuga God iya waunai mu eba
tageni. Ade Diyu ragidai mu bamamugu ka gora mete kina. Mu bigi kwaetagamu ki
ka Mamanuga God gora ki pokaiya e idai gurai mu naurimugu ugwaditamini ragiragi
manako ki pokaiya ka e iya waunai mu mete eba tageni. [13] Iyapana gwedewau gora ki
wainapiyamu ko makeya makeya eba kwaetagamu ki ka Mamanuga God yabuiya mu ka eba
supasupai. Ko iyapana gwedewau gora ki wainapiyamu ade makeya makeya kwaetagamu
ki ka Mamanuga God e yabuiya mu ka supasupai bagi kawaya. [14] Oragai apunai Mosisi
e gora okapupu ki okai ka iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu pa mena. Ko mu
mubo nuwamaga notamaga pokaiya gora wagau ki makeya makeya kwaetogo-mono ki
ka mu mubo nuwamaga nota-maga badidi wagau kabuwatamiyau ki notai ka oragai
apunai Mosisi gora okapupu ki mete eyaka mena. [15] Nau yona yau suwagubuwani ki
mibai ka yau kena; Oragai apunai Mosisi gora okapupu ki okai ka iyapana kwaiyanai
ragidai mu bamamugu pa mena ko mu mara dai paerepiyamu ki ka mu rabina-mugu
wagau kabuwatamiyau da mu paeremupu. Ade mu bagi supasupai kwaetagamu ki ka mu
rabinamugu wagau kabuwatamiyau da mu bagi supasupai kwaetagubu. Ki pokaiya ka nu
kataigibi da Mamanuga God e eya gorai gwe mu rabinamugu tapu diyayai. [16] Yona bagi
kawaya nau dimasugakani ki wagau ke; 'Mara baiyagisi da Mamanuga God e uburoto Iyesu
Keriso pokaiya iyapana kuduba nu rabinanugu weki gwaiya badidi notapemei ki yadini
matara manako e idai gurai nu kuduba naurinugu ugwadiniyoto ragiragi.'

Diyu ragidai ade Mamanuga God e gorai

[17] Wi dai bani noda gongomu-iwagamu, iwagamu ke; 'Nu ka Diyu ragidai. Nu ka eba
iyapana kwaiyanai ragidai mu maba. Nu ka Mamanuga God e winenibu ragidai ki pokere
e eya gorai negebu ki pokaiya nu idiwei. [18] E nuwaiya nu badidi maba kwaiwaga-mana
wainapiyau ki nu katainugu. E gorai negebu ki pokaiya ka nu kataigibi da bagi ka bani
kena ade berokoi ka bani kena. [19] Iyapana yabumaga kenekenei ragidai ki yawata nu
mu kabuwatamemei, ade iyapana sisipu idiwu ragidai ki mu dunamaga maba nu idiwei.
[20] Iyapana notababa maba idiwu ki nu wade supasupatamemei, ade yona eba wainapiyamu
ragidai ki nu munu rasi kabuwatamemei ki maba nu yona mu kabuwatamemei. Nu
goranuga rabineya ka katai ade yona mibai kuduba posiwena uburau.'

[21] Wi notaga bani inako wagau ko nau nidiyani wainapumuri; Kau nima iyapana
kabuwatamiyei ki kau badi pokere kau kiya eba sidinugei? Kau eba kuwatagamana ki dimai
nuwegei ko kau kiya eba kuwanugei bo? [22] Ade kau eba rauru kawakawaratagamana ki
dimai nuwegei ko kau kiya eba rauru kawakawaranugei bo? Iyapana daisusu bo momorapa
bo inako mu bamamugu eba buburitagamana ki dimai kau nuwegei ko mu buburitagamu

ki tawai rabineya ki kau gwede mo tepiyei bo pa mena? [23] Kau nima Mamanuga God e gorai
katainugibi ki pokaiya noda gongomunugei ki kau gora ki raurupiyei manako ki pokaiya
Mamanuga God e si giripiyei bo? [24] Wainapumuri; Mama-nuga God e yonai wagubu ke;
'Diyu ragidai wi pokagere ka tawana kwaiyanai ragidai Mamanuga God e si giripiyamu
ade wereyakaurapiyamu.'
[25] Kau gora makeya makeya kwaenugei ki ka mu kau kwakwarepugi Mamanuga God
nene wakamupu ki mibai mete kina. Ko kau gora raurupiyei ki ka mu kau kwakwarepugi
wakamupu ki mibai ka pa mena. [26] Iyapana kwaiyanai mu kwakwarepu-maga ka eba
wakamupu ko mu gora makeya makeya kwaetagamu idiwu ki ka Mamanuga God yabuiya
mu ka iyapana kwakwarepumaga wakamupu ragidai ki mu maba e nene idiwu. [27] Mu
kwakwarepumaga ka mu eba waka-mupu ko Mamanuga God e gorai tapu ki mu makeya
makeya kwaetagamu pokere. Ko wiyo, wi ka kwakwarepuga wakamupu ragidai ko
Mamanuga God e gorai wi bamagau tapu uburau ki wi eba wiwirapiyamu ade makeya
makeya eba kwaiwagamu. Wi midiga pa mataka-wagau ki pokere tawana kwaiyanai
ragidai ki ubumoto wi raurunimoto.
[28] Nau suwagani wainapumuri; Iyapana gwedewau mu kwakwarepu-maga Mamanuga
God nene wakamupu ko ade mu nuwamaga notamaga e bameya pa mena ko yona mena
tagamu ke; 'Nu ka Diyu ragidai,' iyapana inako tagamu ki ka mu eba mibai Diyu ragidai. Mu
kwakwarepumaga ka mu bani wakamupu ko mu nuwamaga notamaga ka eba wirawena ki
pokere mu kwakwarepumaga wakamupu ki mibai ka pa mena. [29] Iyapana nima e nuwai
notai eyaka mena Mamanuga God bameya tondau ki ka e mibai Diyu apunai. Mamanuga
God Keyai bauwena e rabinai wirapupu ko eba mu gora pokaiya e kwakwarepui wakamupu
ki e rabinai wirapupu. Pa mena. Iyapana nima supasupai inako tondau ki ka Mamanuga
God uburoto iyapana ki e mamamai yagisi. Ko eba iyapana kaina mu ubumoto e mamamai
tagisi.

3

[1] Ki pokere wi badidi maba wainapiyamu? Diyu ragidai mu bama-mugu gwede bagi mo
mete kina bo pa mena? Ade mu kwakwarepumaga wakapiyamu ki mibai mo mete kina bo?
[2] Ena, ki mibai mete kina. Yabiri ka yau kena; Mamanuga God e yonai iyapana tadeyana ki
nana wainapupu ki ka e yabiri Diyu ragidai yona ki mu tadebu.
[3] Baganai, ko Diyu ragidai dai e yonai ki mu eba wadumupu sumamupu ko tagararamupu
ki pokere mu paere-maga ki pokaiya ka Mamanuga God mu kuduba tagararatamini bo? [4] Pa
mena, e naiya gwaiyaba wagubu ki e eba wira-poto ko e badidi wagubu ki e makeya makeya
mena kwaeyagisi. Nu iyapana kaina ka beraberai ko Mamanuga God e eba berayagisi. E
yonai mo okamupu ki wagubu ke;
'Kau yonagi kuduba nuwagibi ka supasupai kawaya iyapana waina-pomoto.
Mu ubumoto kau nidimoto wirawira ki ka mu kau eba raurunimoto. Pa mena.'
[5-6] Ko wainapumuri; Nu berokoi kwaigomu sisipu idiwomu manako ki pokaiya Mamanuga
God e iyai bagi supasupai ki tanai matarayagisi ki ka nu badidi iwagamu? Nu
iwagamu ke; 'Duna kemorau ki tanai ka kawaya ko nawarau ka tanai marai
munta. Ki kwaitana nu sisipu idiwomu berokoi kwaigomu ki ka nu Mamanuga God
waitapemei diyayai e tanai wademei kawaya ki pokere e denai bita nu negeyau ki
ka e paerepiyau.' Nu inako iwagamu bo? Ae, pa mena. Iyapana dai notababa yonai
inako tagamu ki pokere nau suwagubuwani.
Mamanuga God e ka paere mo eba kwaewagau. E paere mo kwaewagubena ki ka e badidi
maba aita ewa uburoto e idai gurai iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi?
[7] Iyapana mo bani uburoto yagisi ke; 'Nau berasugoni umoni ki pokaiya ka Mamanuga
God e yonai mibai ki tanai matarayagisi ki pokere e gwede nana nau bigibigi sidiyau ade
denai bita nau tegeyau?' [8] Iyapana dai inako tagamu ki pokere karako ka nau mete kina
yona ki kawareya berasugani, suwagani ke; 'Kaigamu berokoi kwaigomu da denai bagi

kawaya nu bamanugu baiyagisi.' Wainapumuri, yona ki kuduba ka notababa yonai ko iyapana dai nau wereyakaurasinimupu tagubu da nau yona inako suwegekeya umekeya. Mamanuga God aita uburoto iyapana ki bita tageni ki ka baganai.

Mamanuga God e yabuiya ka iyapana mo eba supasupai

[9] Baganai, nu badidi iwagamu? Nu iwagamu ke; 'Mamanuga God e yabuiya ka nu Diyu ragidai supasupai bagi kawaya ko iyapana kwaiyanai ragidai ki mu ka bigibigi.' Nu inako iwagamu bo? Ae, pa mena. Nau eba ki nene suwaga-kani. Nau ororeya mena nidibuwani kewowena da Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai nu kuduba ka bigi umanibu dokodoko ragidai. [10] Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;

'Iyapana bagi supasupai mo eba tondau.

[11] Iyapana mo nota supasupai eba kataiwena ade iyapana mo Mamanuga God e kwaenei eba kwaewagau.

[12] Iyapana kuduba Mamanuga God tagararamupu kwakotagubu yawata kwaiya kay-atagubu. Mibai, iyapana eyaka mena kwaitana bagi supasupai mo eba kwaewagau.

[13] Iyapana popai urubamaga eba utamupu gwisimaga posiwagau ki maba ka iyapana ki mu umunu-maga wakawena manako yona beroko beroko ebo ebo mu umunu-mugu bauwagau. Mu tenawarimaga pokaiya ka mu yona beratagamu iyapana kerapumugu wadamu. Motamota berokoi iyapana metamiyamu popotagamu ki maba ka mu ubumu mu yonamaga pokaiya iyapana giritamiyamu.

[14] Mu umunumugu ka kira yonai beroko beroko mena bauwagau.

[15] Mu garugaru mena iyapana bidara tageyamu namutamiyamu.

[16] Mu tawana tawana iwu ki ka mu iyapana giritamiyamu pasutamiyamu ade nuwaboya mu tageyamu.

[17] Nuwabagi yawatai ki mu eba kataimugu,

[18] ade mu Mamanuga God eba mayapiyamu. Ki pa mena.'

Mamanuga God e okai inako wagubu.

[19] Karako nu kataigibi da oragai apunai Mosisi gora tapu badidi wagau ki ka iyapana kuduba gora wadumupu doko ragidai ki mu nene. Gora ki pokaiya ka nu biginuga wekepamana yawatai mo pa mena ade gora ki pokaiya ka Mamanuga God e idai gurai aita iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi. [20] Nu eba gora wademei doko makeya makeya kwaigemei ki pokaiya Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidini. Pa mena. Ko gora pokaiya ka nu kataigibi da nu paeremipi bigi kwaigibi.

Sumanuga pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidiyau

[21] Karako ka Mamanuga God yawata waunai mosi mebu da nu yawata ki mena pokaiya e yabuiya bagi supasupai idiwana ki nana. Yawata ki e eba gora pokaiya mebu ko gora apunu Mosisi okapupu ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya aita ewa badidi wenawagana uwamau emupu manako tagubu, yona ki mibai karako wenawena yau kena. [22] Iyapana gwedewau Iyesu Keriso sumapomoto, mu sumamaga ki mena pokaiya ka Mamanuga God mu iyapana bagi supasupai tadeni. E yabuiya ka iyapana kuduba nu kiyabunuga ka eyaka mena. [23] Nu kuduba paeremipi bigi kwaigibi ki pokere nu Mamanuga God e gari tagaiya uwama kawaya idiwei. Nu nubo kasiyaranuga pokaiya e taneya e gari rabineya baigamana da e nu iyaniyana ki yawatai mo pa mena. [24] Ko nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi ade denai mena puyo karako suwagani yau nu negebu; Bigi nu umanibu doko-doko ki kuduba ka e Keriso Iyesu nu nene kwaewena ki pokaiya rikapupu kewowena da nu karako e yabuiya bagi supasupai mena idiwei. [25] Mamanuga God nu biginuga surupana taganugu kwenupana ki nana ka e Keriso tono-pupu nu nene powena manako e darai nu nene kawapu. E inako kwaewena ki nu sumapemei ki mena pokaiya ka e nu biginuga kuduba empiyau surupiyau. Mamanuga God e yawatanuga inako mebu ki mibai ka e nuwaiya e notai bagi supasupai ki matarawagana ki nana. Takari kawaya

iyapana bigi kwae-tagamawa ki ka e denai garugaru mena bita mu eba tageyawa ko e
kwarisiwena mu nawanamaga tondawa. [26] Ko karako ka e ebo notai supasupai bagi kawaya
ki matarapupu da nu kuduba Iyesu suma-pamu ki mena pokaiya ka e uburoto nu biginuga
surupoto ade iyapana bagi supasupai nu nidini.
[27] Mamanuga God ubupu nu nene inako kwaewena ki pokere nu nuga ubumomu noda
gongomuigomu yabara kawakawaraigomu bo? Pa mena. Badidi pokere pa mena? Nu
gora makeya makeya wiwirapemei ki pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supa-
supai nidiyau bo? Ae, pa mena, ki ka eba gora pokaiya ko nu sumanuga mena pokaiya.
[28] Nu kataigibi wetawetara da eba nu ubumana oragai apunai Mosisi gora okapupu ki
wiwirapamana makeya makeya kwaigamana ki pokaiya Mama-nuga God nu iyapana bagi
supasupai nidini. Nu sumanuga mena pokaiya ka e nu iyapana bagi supasupai nidini.
[29] Mamanuga God e ka Diyu ragidai nu mena Mamanuga bo? Pa mena. E ka Diyu
ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete kina nu ewapuru Mama-nuga God. [30] E ka
eyaka mena ki pokere Diyu ragidai mu sumamaga pokaiya ka e uburoto mu iyapana bagi
supasupai tadeni ade iyapana kwaiyanai ragidai mu sumamaga pokaiya ka e uburoto mu
mete iyapana bagi supasupai tadeni.
[31] Nu sumanuga yonai yau suwagu-buwani ki ka oragai apunai Mosisi gora okapupu ki
nau kaupuwani bo? Pa mena. Nau sumanuga yonai suwagu-buwani ki ka nau gora ki
togipuwani.

4

Oragai Apunai Eburamu e Mamanuga God sumapupu

[1] Nu ripakwarakwaranuga Eburamu e nene ka nu badidi iwagamu? Nu sumanuga mena
pokaiya Mamanuga God e yabuiya iyapana bagi supasupai idiwei ki katai ka e badidi
maba katai-wena? [2] Nau nidiyani wainapumuri; Gwedegwede kuduba apunu Eburamu
kwaewagawa ki pokaiya Mamanuga God ubupena e apunu bagi supasupai sibena ki ka
e eya bani yabara kawakawarawagubena bo noda gongomuwagubena. Ko Mamanuga
God e yabuiya ka apunu Eburamu uburana noda gongomuwagana ki yawatai mo pa
mena. [3] Mamanuga God e okai apunu Eburamu e nene wagubu ke; 'Apunu Eburamu e ka
Mamanuga God suma-pupu ki pokere Mamanuga God denai e apunu bagi supasupai sibu.'
[4] Ade yona keyakeyai mosi ka yau kena; Iyapana nima upiyogono ki ka e upiwagau
ki denai yadini. E eba puyo yadini ko e muya nunurawa ki denai makeya yadini. [5] Ko
Mamanuga God e ka iyapana bigi kwaetagamu ragidai mu bigimaga empiyau manako deni
mena surupiyau ki apunai. Ki pokere iyapana nima paerepoto bigi kwaeyagisi ki ka e eba
gwede bagi mo kwaewagana da Mamanuga God ki pokaiya e bigi suru-poto. Pa mena. E
suma mena suma-yogono ki pokaiya ka e bigi badidi kwaewena ki kuduba ka Mamanuga
God deni mena notagogapoto ade iyapana bagi supasupai e siyoto. [6] Nu eba nubo gwede mo
kwaigamana da ki pokaiya supasupaigamana ki nana ko Mamanuga God e ebo kwaewena
ki mena pokaiya ka nu mibi mamamai e yabuiya bagi supasupai idiwomu. Oragai apunai
Dewida yona ki nene oka mo okapupu, wagubu ke;

[7] 'Iyapana gwedewau mu bigimaga Mamanuga God notagogapupu ade utapupu ki mu ka
mibi mamamai idiwono.
[8] Iyapana nima e bigi kwaewena ki Mamanuga God deni mena suru-pupu e tagaiya
kwenupupu, ki ka e mibi mamamai tondono.'

[9] Oragai apunai Dewida nu mibi mamamai idiwana yonai wagubu ki ka e iyapana
kwakwarepumaga wakamupu ragidai ki mu nene mena yona ki wagubu bo? Pa mena,
e iyapana kwaiyanai kwakwarepumaga eba wakamupu ragidai ki mu nene mete wagubu.
Nu Mamanuga God e okai kawareya iwagibi ke; 'Apunu Eburamu ubupu Mamanuga God
sumapupu ki pokere Mamanuga God denai e apunu bagi supasupai sibu.' [10] Mamanuga God
gwede mara e apunu bagi supasupai inako sibu? E kwakwarepui wakamupu were ewa yona
ki sibu bo yabiri sibu were ewa e kwakwarepui wakamupu? E yabiri apunu bagi supasupai
sibu were ewa e kwakwarepui wakamupu.

[11] Oragai apunai Eburamu e sumai pokaiya ka Mamanuga God e apunu bagi supasupai
sibu manako iyapana ki mibai naigida mena kataitagamana ki nana ka e ewa e kwakware-
pui waka-pamana keyakeyai ki mete kabuwa-pupu. Apunu Eburamu inako kwaewena ki
pokaiya ka iyapana kwaiyanai mu kwakwarepumaga eba wakamupu ko sumamaga mena
pokaiya Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai idiwu ragidai ki mu ripakwarakwara-
maga mibai ka Eburamu. [12] E ka nu Diyu ragidai nu mete ripakwarakwaranuga ko ki
ka eba nu kwakwarepunuga wakamipi ki pokaiya. Pa mena. Oragai apunai Eburamu
e kwakwarepui eba wakapupu makeya e sumai mena pokaiya badidi maba tondawa ki
maba nu mete sumanuga mena pokaiya inako idiwomu manako ki mena pokaiya ka e nu
ripakwarakwaranuga.

[13] Apunu Eburamu e momoiyoma mete kina mu nene ka Mamanuga God gwaiyabawena,
wagubu ke; 'Nau waira yau kuduba kau umani nidiyakani.' Mamanuga God gwaiyaba
wagubu ki ka e eba apunu Eburamu gora makeya makeya kwaewagawa ki pokere e yona
ki wagubu. Ko apunu Eburamu suma-wena ki mena pokaiya ka Mamanuga God ubupu
e apunu bagi supasupai sibu ade gwaiyaba inako mete gwaiyaba-pupu. [14] Iyapana gora
oragai ki mena makeya makeya kwaetagumpena manako ki pokaiya ka Mamanuga God
mu denai gwaiyabatapena, ki ka mu sumamaga ki mibai pa mena ade Mamanuga God e
gwaiyabai wagubu ki mete kororai. [15] Nu gora raurupemei ki pokaiya ka Mamanuga God e
nuwa-pupui nu bamanugu tondau. Ko gora ika pa mena maba ki ka nu badidi maba gora
raurupamu?

[16] Oragai apunai Eburamu e sumai pokaiya ka Mamanuga God ubupu e gwaiyabapupu
da e momoiyoma ewa wenatagisi ki mu kuduba naigida mena kataitagisi wetawetara
da e gwaiyaba wagubu ki puyoi ka mu mete yadini. Nu Diyu gora wademei kwaigemei
ragidai ade iyapana kwaiyanai apunu Eburamu sumawagawa ki maba mu mete suma-
tagamu idiwu ragidai ki nu sumanuga mena pokaiya ka nu kuduba oragai apunai Eburamu
e momoiyoma. [17] Mamanuga God e okai mosi apunu Eburamu nene wagubu ke; 'Iyapana
ropani kawaya tawana tawana idiwu mu mamamaga ka kau.' Apunu Eburamu e ubupu
Mamanuga God sumapupu ki pokere Mamanuga God e yabuiya ka nu kuduba apunu
Eburamu e momoiyoma. Mamanuga God e yagisi ki ka popo-tagubu ragidai ade iyatagisi
kimoto ubumoto, ade e yagisi ke; 'Gwedegwede kuduba naiya eba wenatagubu ki karako
mataratagisi', e inako yagisi ki ka gwedegwede ki kuduba e umuneya mete mataratagisi.

[18-19] Oragai apunai Eburamu e sumawagawa da e munui wenawagana ki nana. E wainai
ka kagara tondawa ki pokere e munu wenapana ki yawatai pa mena. Ko apunu Eburamu e
munui wenawagana ki nana sumawagawa manako e sumai ki pokaiya ka e iyapana ropani
kawaya tawana tawana kuduba nu ripakwarakwaranuga ubupu, mibai ka Mamanuga God
e naiya gwaiyabapupu sibu, wagubu ke; 'Kau momogi ka aita ewa ropani kawaya supama
maba miniyoto daburi.' Oragai apunai Eburamu e magurawena, e kwamurai ka apunai
ida daikere kewo-wena (100) kwaitana. E midi ka roparopawena kasiyarai pa mena ade
e wainai Sera e munu wenapana marai ki ororeya mena kewowena. Ko e sumai eba
mareyawena ko e munui wena-wagana ki nana sumawagawa tondawa. [20] E sumai ki e
eba kamadubu ade Mamanuga God e badidi gwaiyabapupu ki e notai apeya apeya eba
wainapiyawa. E sumai ki uburawa e eya togipiyawa ki pokere e Mamanuga God e si
esida mena tepapiyawa tondawa. [21] E katai-wena wetawetara da Mamanuga God badidi
gwaiyabawena ki mibai kuduba aita wenayagisi. [22] E sumai ka ragiragi kawaya inako ki
pokere 'Mamanuga God ubupu e apunu bagi supasupai sibu'.

[23] Mu oka mibai bagi kawaya okamupu da 'Mamanuga God e apunu bagi supasupai
sibu', oka ki ka eba oragai apunai Eburamu e eya mena ki yonai, [24] ko ki ka iyapana
gwedewau nu Kaiwawonuga Iyesu powena ki ade iyapupu Apunai e sumapemei ki nu mete
yonanuga. Nu sumanuga pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidini.
[25] Nu bigi kwaigemeya ki pokere ka Mamanuga God nu Kaiwawonuga Iyesu wadubu iyapana
idiamaga rabineya tapu da mu e mini-mupu poyo. Ko e nu teniyana da nu Mamanuga God

yabuiya bagi supasupai mena idiwana ki nana ka Mamanuga God ubupu e ade iyapupu kipu ubupu.

5

Nuwabagi ade mamama ki yonai

1 Naiya ka nu Mamanuga God e iyaraiyoma idiweya ko nu nuwabagi rabineya idiwana
ki nana ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso bauwena tenibu dobonibu da nu karako
nu sumanuga pokaiya Mamanuga God e yabuiya iyapana bagi supasupai idiwei. 2 Nu
paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e Keriso pokaiya
rikapupu deni mena nu wadinibu bagi karako idiwei. E yawata-nuga mebu ki nu
sumapemei ki pokere nu aita ewa Mamanuga God e taneya e mete idiwana ki nawanai nu
karako mibi mamamai idiwei. 3 Nuwaboya bita ebo ebo nu bamanugu bauwagau ki ka nu
mibi mamamai mete idiwei mibai ka nu katainugu da nu giruru maba ki kobaiya teteigamu
ki ka nu sumanuga ragiragiyagisi. 4 Nu giruru maba ki eba kamadamu ko kobaiya teteigamu
buridere baigamu ki ka Mamanuga God nu eminiyoto, yagisi ke; 'Wi ka baganai'. E inako
yagisi manako ki pokaiya ka nu puyo aita ewa wadamana ki mete notapomu nawanai
idiwomu. 5 Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya puyo negebu ki pokaiya ka e eya
nota kwarikwarisi ki notai awana maba kwebu wira nu rabinanugu posiwena ki pokere nu
ewa puyo wadamana nawanai idiwei ki nu eba paerepamu ko yadamu.

6 Nu naiya kwakoigibi kasiyaranuga pa mena iweya ki makeya nu Mama-nuga God e ebo
winepupu marai ki bauwena ka e Keriso tonopupu nu bigi kwaigemeya ragidai nu nene
powena. 7 Iyapana kaina nu nuga iyanuga nu kowanuguma supasupai kwaetagamu ragidai
ki mu iyamaga nene tamana mu nene popoigamana ki ka ragiragi kawaya. Kataina, nu
dai bani waina-pemei da iyapana bagi kawaya kwae-tagamu ragidai ki mu nene nu popo-
igamu ka baganai. 8 Ko Mamanuga God e notai nu bamanugu ka kawaya daganani esida,
mibai ka nu berokoi kwaigemeya bigi rabineya idiweya ki makeya ka e Keriso tonopupu
nu nene powena.

9 E nu nene powena ade e darai nu nene kawapu ki pokaiya ka nu karako Mamanuga God
e yabuiya bagi supa-supai idiwei. Ko eba ki mena ko kawaya esida ka yau kena; Nu biginuga
pokaiya ka Mamanuga God e nuwai nu bama-nugu pupuwena ko e nuwapupui ki nu Keriso
pokaiya baibigapamu bita eba yadamu. 10 Naiya ka nu Mamanuga God e iyaraiyoma idiweya
ko e Gubagai powena ki pokaiya ka e tenibu dobo-nibu e eya kowaiyoma nu nidibu. Karako
ka Keriso ade iyawena kipu ubupu iyaiya tondau ki pokere e iyai ki pokaiya ka nu mete
kina iya waunai ki bananapamu. 11 Ko eba ki mena; Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso pokaiya
ka nu Mamanuga God bameya mamama-igemei mibai ka e ubupu nu dobonibu ade e eya
kowaiyoma nu nidibu.

Apunu Adamu yo Keriso

12 Bigi waira yau kawareya bauwena kawayawena kayawena ki kerarai ka apunu eyaka
mena. Ade bigi ki pokaiya ka e po mete wadubu bauwena. Apunu Adamu e pokaiya ka
iyapana kuduba bigi kwaetagamawa kebomawa ki pokere po mete kawayawena kayawena
waira kuduba wadubu. 13 Gora eba bauwena makeya ki ka bigi ika mete kina ko ki
makeya ka iyapana paere-pamawa ko mu bigimaga ka Mamanuga God empiyawa ko
eba iyabapiyawa. 14 Apunu Adamu tondawa yabadawa da apunu Mosisi makeya ki ka
po kawaya-wena kayawena waira kuduba wadubu. Mamanuga God badidi wagubu ki
apunu Adamu wainapupu ko e ubupu Mama-nuga God e umunui kwenupupu ki pokere
powena. Iyapana dai apunu Adamu paerepupu ki maba mu eba paeremupu ko mu mete
ade popotagubu.

Apunu Adamu e ka apunu ewa bauwagana apunai ki e keyakeyai, 15 ko mu apeya ka
eba ewapuru. Apunu Adamu e ka bigi wadubu nu negebu ko Mamanuga God e puyoi
deni mena nu negebu yau ka eba Adamu bigi negebu ki maba. Pa mena. Apunu Adamu
paerepupu ki pokaiya ka iyapana ropani kawaya popotagubu. Ko nu paerenuga ki denai
bita nubo wadamana ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi. E

inako kwaewena ka puyo kawaya esida. E puyoi ki kena ka e ubupu apunu eyaka mena
Iyesu Keriso pokaiya deni mena nu negebu manako Keriso ubupu nu wadinibu bagi.
16 Mamanuga God e puyoi ade apunu Adamu e paerei ki mu ka eba ewapuru. Paere
eyaka mena ki pokaiya ka Mamanuga God e idai gurai nu kuduba naurinugu ugwadiniyau
ragiragi, wagau ke; 'Wi kuduba ka bigibigi'. Ko e puyoi pokaiya ka e nu paerenuga ropani
kawaya ki empiyau ko ade nidiyau, wagau ke; 'Wi ka eba bigibigi ko supasupai.' 17 Mibai,
apunu eyaka mena paerepupu ki pokaiya ka po kawaya-wena kayawena waira kuduba
wadubu. E ka apunu eyaka mena ko e pokaiya ka po nu kuduba bamanugu bauwena. Ko ki
kuduba ka erida. Apunu eyaka mena mosi Iyesu Keriso e kwaewena ki ka kawaya daganani
esida. Iyapana kuduba nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga
God e deni mena rikapupu kawaya daganani nu nene kwaewena manako wadinibu bagi.
Iyapana gwedewau Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki puyoi wadumupu
ragidai ki mu ka Keriso pokaiya iya yadini ade kaiwawotagisi idiwono.

18 Ki pokere wainapumuri; Apunu eyaka mena paerepupu bigi kwaewena ki pokaiya ka
Mamanuga God nu iyapana kuduba bigibigi nidiyau. Ko ki maba, apunu ade mosi gwede
bagi supasupai eyaka mena kwaewena ki pokaiya ka bigi nu kuduba umanibu dokodoko
ki ka Mamanuga God ubupu rikapupu manako iyanibu. 19 Apunu eyaka mena ubupu
Mamanuga God e umunui kwenupupu ki e pokaiya ka nu iyapana kuduba bigibigi. Ko
ki maba, apunu ade mosi Mamanuga God e umunui wadubu ki e pokaiya ka Mamanuga
God nu iyapana bagi supasupai nidiyau.

20 Gora pokaiya ka nu biginuga matarawena kawayawena kayawena. Ko nu biginuga
kawayawena kayawena ki ka maraitau erida ko Mamanuga God e eya puyoi deni mena
nu negebu ki kawayawena kayawena ka kawaya esida. 21 Ki pokere baganai; Iyapana bigi
kwaetagamawa ki pokaiya ka po kawaiwena. Ko ade ki maba, nu Mamanuga God e yabuiya
iyapana bagi supasupai idiwei ki pokaiya ka e nu deni mena wadinibu bagi manako e puyoi
ki mete kawaiwena da nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso pokaiya ka Mamanuga God uburoto
nu waraniyoto manako iya maramara idiwana kaiwana ki yawateya nu nakaniyoto.

6

Nu Keriso pokaiya iyaigibi ki pokere bigi kasiyarai kewowena

1 Nu yona iwagibi yau kawareya ka nu badidi iwagamu? Mamanuga God nu deni
mena wadinibu bagi ki puyoi kawayawagana ki nana ka nu bigi kawareya kawareya ade
kwaigomu bo? 2 Ae, pa mena. Bigi kasiyarai nu rabina-nugu ki kewowena ki pokere nu
badidi maba bigi kawareya ade kwaigomu? 3-4 Wi kataigubu kewowena da nu Keriso Iyesu
e naureya idiwana ki nana e si pokaiya siruwaigibi ki ka nu keyakeyai maba mete kwaigibi.
Nu siruwaigibi ki ka Keriso powena ki maba nu mete popoigibi ade e urubau supu ki maba
nu awana rabineya sumipi. Mamanuga God e kasiyarai tanai bagi kawaya pokaiya Keriso
iyapupu kipu ubupu ki maba e nu mete iyanibu iya waunai negebu da nu karako iya ki
rabineya idiwei.

5 Ko wainapumuri; E powena ki maba nu e naureya mete popoigibi ki ka e iyawena kipu
ubupu ki maba nu e naureya mete inako iyaigibi kimpi ubumpi. 6 Nu katainugu da naiya ka
bigi kasiyarai nu umanibu dokodoko ki pokere nu bigi ki mena diriwai kwaige-meya. Ko
bigi ki kasiyarai kuduba karako kewowena mibai ka nu iyanuga oragai ka Keriso wadubu
ripa korosi naureya e mete ika minimupu poyo da gwede mosi karako nu eba umaniyau
dokodoko. 7 Mibai, iyapana nima powena ki ka bigi e naiya umapu dokodoko ki kasiyarai
kuduba e bameya wana kewowena.

8 Nu Keriso mete popoigibi ki ka nu mete sumapemei da e iyawena kipu ubupu ki maba
nu mete inako iyaigibi kimpi ubumpi karako e mete idiwei. 9 Nu kataigibi wetawetara da
Keriso powena ki ka Mamanuga God e deni mena iyapupu kipu ubupu ki pokere e ade
ewa eba poyagisi. Po kasiyarai ki kuduba e raurupupu kewowena. 10 E powena ki ka e nu
biginuga nene po-wena manako bigi kasiyarai ki kuduba ki e purupupu kewowena. Ko

karako ka e iyawena kipu ubupu iya maramara tondana kaniyana ki iyai wadubu manako
Mamanuga God nene tondau.
[11] Ki maba, wi mete inako waina-piyoi. Bigi kasiyarai naiya wi umanibu dokodoko ki
kuduba kewowena. Wi karako Keriso Iyesu e naureya idiwu ade e pokaiya iyaigubu ki
pokere wi Mamanuga God e nene mena idiwoi. [12] Wainapumuri, wi midiga kwakware-puga
aita ewa puwayagisi ki wi naigida mena empiyoi kwaenda bigi kasiyarai wi taininiyoto da
wi midiga kwakware-puga poisiyasiyai wainapiyamu ki mena kwaiwagi. [13] Wi midiga bo wi
idaga kerapuga mo berokoi nene eba nidapu-muri kwaenda wi manamaiwagi bigi mena
kwaiwagi. Ko wi nuwaga notaga kuduba Mamanuga God mena kwemuri. Wi popoigubu
ko ade iyaigubu kewo-wena ki pokere wi nuwaga notaga ade wi idaga kerapuga kuduba ki
deni mena Mamanuga God puyo kwemuri manako e upi bagi supasupai ki mena kwaiwagi.
[14] Wi ka eba gora kobaiya idiwu ko wi paerega ki denai bita wibo wadamana ki ka Mamanuga
God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi ki kasiyarai pokaiya ka wi idiwu. Ki pokere
bigi eba wadumuri wi kawaiga simuri ko bigi tagararapumuri.

Bagi supasupai mena idiwana ki diriwai kwaigomu

[15] Karako nu badidi iwagamu? Nu eba gora kobaiya idiwei ko Mamanuga God e ubupu nu
bitanuga rikapupu deni mena nu wadinibu bagi ki pokere nu bigigomu ki ka baganai bo?
Pa mena, ki ka eba baganai. [16] Wi kataigubu kewo-wena da wi iyapana mosi e umunui wadoi
ade e bigabigai kwaiwogoi ki ka iyapana ki wi kawaiga ade wi ka e bigabigaiyoma. Ki maba,
wi nota berokoi badidi kabuwaniyau ki makeya makeya bigi kwaiwogoi ki ka nota berokoi
ki wi kawaiga manako denai ka wi po banana-pumuri. Ko wi Mamanuga God e bonanai
wadumuri makeya makeya kwaiwogoi ki ka Mamanuga God wi kawaiga manako denai ka
e uburoto wi iyapana bagi supasupai nidini. [17] Karako Mamanuga God paraupamu; Naiya
ka nota berokoi wi umanibu dokodoko manako nota ki badidi kabuwaniyawa ki wi makeya
makeya e bigabigai mena kwaigamawa. Ko karako ka kabuwa mibai supasupai bauwena wi
rabinagau tawawena manako kabuwa ki badidi kabuwaniyau ki mena wi makeya makeya
kwaiwagamu. [18] Bigi naiya wi umanibu dokodoko ki ka Mamanuga God ororeya mena
rikapupu kewowena ki pokere karako ka e yabuiya supasupai bagi kawaya idiwana ki notai
mena wi umaniyoto dokodoko bigabigai kwaiwagi.
[19] Wi kataiga ka eba kawaya ki pokere nau keyakeyai mamatarai ki mena suwagani da wi
matarau waina-pumuri. Naiya ka wi midiga ade wi idaga kerapuga kuduba berokoi nene
nidapamawa ade bigi ki mena bigabigai kwaigamawa. Ko karako ka wi nuwaga notaga
kuduba Mamanuga God kwe-muri manako e nene bagi supasupai idiwana ki notai mena
notapiyoi biga-bigai kwaiwogoi.
[20] Wi naiya nota berokoi ki mena diriwai kwaiwagamawa ki makeya ka bigi wi umanibu
dokodoko e bigabiga-iyoma idiwa ko Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki notai
wi eba kataigubu. [21] Ko wi bigi inako kwaiwagamawa idiwa ki ka wi denai gwede bagi mo
wadumupu bo pa mena? Ki pa mena. Tomo ki denai ka po ebo mena. Wi naiya badidi
kwaiwagamawa ki karako wainapiyamu ki ka wi midimama wadiniyau. [22] Ko bigi kuduba
naiya wi umanibu dokodoko ki ka Mamanuga God e karako rikapupu kewowena manako e
eya bigabigaiyoma wi nakanibu. E inako kwaewena ki mibai kipu ka yau kena; Wi karako
e eya nene bagi kawaya idiwu manako ki pokaiya ka wi maramara idiwana kaiwana ki iyai
ewa wadumuri. [23] Nu bigi kwaigemei ki denai ka nu po bananapamu. Ko Mamanuga God e
puyoi deni mena nu negebu ka yau kena; Nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu pokaiya ka nu iya
maramara idiwana kaiwana ki iyai yadamu.

7

Keyakeyai mosi anika naureya

[1] Kowaniyoma, wi ka gora kataigubu ragidai ki pokere nau karako keyakeyai gora
naureya suwagani ki wi wainapumuri; Iyapana iyaiya tondau ki ka gora badidi wagau ki
e makeya makeya kwaeyogono ko e poyagisi ki ka gora ki kasiyarai e bameya ki mete
kewoyagisi. [2] Ade keyakeyai mosi ka yau kena; Ridi nima e nobomoi iyaiya tondau ki ka

gora taburuba maba e naureya umapu dokodoko ki pokere e nobomoi ki e eba ragipoto.
Ko e nobomoi poyagisi ki ka gora taburuba maba e naureya umapu dokodoko ki rikawena.
3 Ki pokere, ridi mosi e nobomoi iyaiya tondau manako ridi ki kayayagisi apunu mosi mete
iwono ki ka iyapana e siyomoto, tagisi ke; 'Kau nobomogi rauru kawakawarapipi'. Ko e
nobomoi poyagisi ki ka mu inako eba tagisi mibai ka gora naiya e nobomoi naureya umapu
dokodoko ki karako rikawena. E apunu kudubai mosi uworoto ki mete baganai.

4 Kowaniyoma, nau keyakeyai yau suwagubuwani ki ka wi iyaga ki keya-keyai. Keriso
powena ki ka wi e mete popoigubu ki pokere gora naiya wi umanibu dokodoko ki kasiyarai
wi bamagau ki kewowena. Karako ka wi iyawena kipu ubupu apunai ki e nene mena
idiwu manako ki pokaiya ka nu upinuga Mamanuga God nene ki mibai kirau. 5 Nu
naiya nota oragai pokaiya nu midinuga kwakwarepunuga badidi kabuwaniyawa ki makeya
makeya mena kwaigemeya idiweya ki ka gora bau-wena nu kwakwarepunuga poisiyasiyai
wainapemeya ki notai yangarapupu da nu po upi ki mena kwaigemeya. 6 Ko karako ka
nu eba gora kobaiya idiwei. Nu Keriso mete popoigibi ki pokere gora naiya nu umanibu
dokodoko ki ka Mamanuga God e rikapupu kewowena. Naiya ka nu gora oragai oka pokaiya
tamupu ki mena makeya makeya kwaigemeya ko karako ka Mamanuga God e eya Keyai
yawata waunai mebu da nu yawata ki pokaiya upigemei idiwei.

Bigi ade gora ki yonai

7 Gora nene ka nu badidi iwagamu? Gora bigi negeyau bo? Ae, pa mena. Ko gora eba
bauwagubena ki ka nau badidi maba bigi ki yawatai kataisugubena? Gora wagau ke; 'Kau
waretagi e gwede-gwedei eba yabu gedegedepiyowa.' Gora inako eba wagubena ki ka nau
waretani e gwedegwedei yabu gedegede-pana ki yawatai nau eba kataisugubena. 8 Nau
bigi eba kwaesugana ki nana gora wagubu ko gora ki pokaiya ka bigi nau rabinaneya ki
yangarapupu kipu ubupu manako yabu gedegede ki notai nau rabinaneya kawayawena.
Gora ki eba tondibena ki ka bigi nau rabinaneya ki kasiyarai mete eba matarawagubena.
9 Naiya, nau gora eba kataisugubuwani ki makeya ka nau iyaiya tondekeya. Ko nau gora ki
kataisugubuwani ki ka gora bauwena bigi nau rabinaneya ki yangarapupu kipu ubupu,
10 manako nau keyaini po maba powena. Gora nau iyasiniyana ki nana wainapuwani
ko nau gora ki pokaiya eba iyasugubuwani ko nau po maba posugubuwani. 11 Nau
berokoi eba kwaesugana ki nana gora sidibu ko bigi nau yabarani bodapupu ki ubupu nau
beraberasinibu ade nau kerapuneya wadubu manako ewa nau susinibu poyo.

12 Mamanuga God e gorai ka tanai kawaya ade gora ki rabineya debai ebo ebo ka mete
tanai kawaya, supasupai kawaya, ade bagi kawaya. 13 Gora bagi kawaya ki bauwena nau po
tegebu bo? Pa mena. Ki ka eba gora nau po tegebu ko bigi nau rabinaneya tondawa ki
kipu ubupu gora bagi kawaya ki pokaiya nau susinibu poyo. Bigi ka berokoi kawaya ko nu
ki mibai naigida mena kataiga-mana wetawetara ki nana ka gora bauwena nu kabuwanibu.
Gora pokaiya ka nu biginuga oragetapupu.

14 Nu katainugu da gora ki ka nu keyainuga nene. Ko nau ka iyapana kaina ki pokere
bigi nau umasinibu dokodoko ki yabirisiniyau da nau e mena bigabigai kwaesugakani.
15 Nau badidi kwaesugakani ki nau babasugu-buwani. Nau eba nuwaneya kwaesugana ki
nau kwaesugakani ade nau nuwaneya kwaesugana ki nau eba kwaesugakani. 16 Ko nau eba
nuwaneya kwaesugana ki kwaesugakani ki pokaiya ka nau mete mibipakani da Mamanuga
God e gorai tapu ka supasupai kawaya. 17 Ki pokere nau eba nuwaneya kwaesugana ki
kwaesugakani ki ka eba nau niya ki kwaesugakani ko ki ka bigi nau rabinaneya tondau ki
e kwaewagau. 18 Nau kataineya da nau kwakwarepu-neya ka gwede bagi mosi eba tondau.
Nau nuwani notani pokaiya ka nau bagi mena kwaesugana wainapakani ko nau bagi
mena kwaesugana ki kasiyarai nau bamaneya pa mena. 19 Gwede bagi ki nau kwaesugana
wainapakani ki nau eba kwaesugakani ko berokoi ki nau eba nuwaneya kwaesugana waina-
pakani ki nau kawareya kawareya kwaesugakani. 20 Ki pokere, nau notani yau notapakani;
Nau eba nuwaneya kwaesugana wainapakani ki kwae-sugakani ki ka eba nau niya inako
kwaesugakani ko ki ka bigi nau rabina-neya tawawena tondau ki e kwaewagau.

[21] Nau rabinaneya gwede upiwagau bananapuwani ka yau kena; Nau bagi kwaesugana
wainapakani ko berokoi garugaru mena bauwagau wata ararawagau. [22] Nau nuwani
notani pokaiya ka nau Mamanuga God e gorai tapu ki mamamai wainapakani, [23] ko nau
rabinaneya ka nau kasiyara kudubai mosi mete upiwagau wainapakani. Kasiyara ki uburau
nau rabinaneya notapakani ki mete kandetagamu manako bigi nau kwakwarepuneya
upiwagau ki kasiyarai nau umasiniyau dokodoko. [24] Akae, nau babasugubuwani nuwaboya
waina-pakani. Nau badidi kwaesugani? Nau kwakwarepuni ka po yawateya kaya-
wena kaniyau ki pokere nima waitasini-yoto nau barani yadini? [25] Nau Mama-nuga God
paraupakani. Nu Kaiwawo-nuga Iyesu Keriso e mena kwaeyagisi.

Nau niya iyani nene ka nau inako wainapakani; Nau nuwani notani ka Mamanuga God
e gorai ki kawareya ukwarau ko nau midini kwakwarepuni ka bigi deneya tainipiyau.

8

Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya idiwomu

[1] Ki pokere, nu Keriso Iyesu e naureya idiwomu ki ka nima mo eba baiyagisi e idai gurai
nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi yagisi ke; 'Wi paeremupu'. Pa mena. [2] Naiya ka bigi yo
po ki kasiyarai nau umasinibu dokodoko ko Keriso Iyesu pokaiya ka Mamanuga God e ebo
Keyai ki kasiyarai pokaiya nau rikasinibu iya tegebu. [3] Oragai apunai Mosisi e bauwena
gora nu wadiniyana supasupa ki nana tapu ko nu ka bigibigi ki pokere gora ki kasiyarai
nubawena nu wadiniyana supasupa ki yawatai mo pa mena. Ko Mamanuga God e ubupu
e eya Gubagai nu nene tonopupu nu yawatanuga mebu. Nu biginuga deni mena surupana
ki nana ka e iyapana kaina nu maba wenawena. E eya ka bigi pa mena ko e iyapana kaina
nu biginuga nene powena manako ki pokaiya ka e nu biginuga kuduba ki kasiyarai taisi
kurakurapupu kewo-wena. [4] Mamanuga God e inako kwae-wena da ki pokaiya ka gora
supasupai badidi wagau ki mibai kuduba nu rabinanugu matarawagana ki nana. Nu ka
eba nu nubo midinuga kwakwarepu-nuga kabuwaniyau ki kwaigemei ko nu ka Mamanuga
God e eya Keyai badidi kabuwaniyau ki mena makeya makeya kwaigemei iwei.

[5] Iyapana gwedewau mu mubo midimaga kwakwarepumaga nuwaiya tainitamiyau ki
makeya makeya kwae-tagamu ki mu nuwamaga notamaga ka nota ki mena kawareya
ukwarau. Ko iyapana gwedewau Mamanuga God e Keyai badidi wagau ki makeya
makeya kwaetagamu ki mu nuwamaga nota-maga ka Mamanuga God e Keyai nuwaiya
badidi wainapiyau ki mena mu notapiyamu. [6] Iyapana nima e nuwai notai e ebo midi
kwakwarepui tainipiyau ki poisiyasiyai mena wainapiyau makeya makeya kwaewagau ki
denai ka e po bananapoto. Ko iyapana nima e nuwai notai Mamanuga God Keyai ki yabiri-
piyau makeya makeya kwaewagau ki denai ka e iya ade nuwabagi banana-poto. [7] Iyapana
nima e midi kwakware-pui ki poisiyasiyai mena wainapiyau ki ka e Mamanuga God e iyarai.
Mama-nuga God e gorai badidi wagau ki e eba kwaewagau mibai ka e kwakwarepui pokaiya
gora badidi wagau ki kwae-wagana ki yawatai mo pa mena. [8] Iyapana gwedewau mu mubo
midi-maga kwakwarepumaga nuwaiya ki mena kwaetogomono ki ka Mamanuga God e
rabinai ki mu eba wadamu bagi.

[9] Mamanuga God e eya Keyai wi rabinagau tondau ki ka e nuwaiya badidi wainapiyau ki
mena wi makeya makeya kwaiwagi. Ko iyapana gwedewau Keriso e Keyai mu rabinamugu
pa mena ki mu ka eba Keriso e nene. [10] Keriso e eya wi rabinagau tondau ki ka wi midiga
kwakwarepuga bigi pokaiya aita poyagisi ko wi keyaiga ka iyaiya tondono mibai ka wi
Mamanuga God e yabuiya supasupai bagi kawaya idiwu. [11] Keriso powena ko Mamanuga
God e ade iyapupu kipu ubupu. E Keyai wi rabinagau tondono ki ka e Keriso iyapupu kipu
ubupu ki maba ka e Keyai wi rabinagau tondau ki pokaiya ka e wi midiga kwakwarepuga
aita puwayagisi ki mete iyapoto.

[12] Kowaniyoma, nau yonani yau wi nidiyani wainapumuri; Mamanuga God nu nene
kawaya daganani wainapupu kwaewena ki pokere denai ka nu e nuwaiya badidi idiwana
wainapiyau ki mena nu makeya idiwomu ko eba nu midinuga kwakwarepunuga nuwaiya
taininiyau ki inako idiwomu. [13] Nu midinuga kwakwarepunuga nuwaiya taininiyau ki mena

kwaigomu idiwomu ki ka nu denai po bananapamu. Ko nu berokoi badidi kwaiwagamana
waina-pemei ki kuduba Mamanuga God e Keyai negebu ki kasiyarai pokaiya deni mena
taisi kurakurapamu tainipamu poyo ki ka nu iya maramara idiwana kaiwana ki iyai aita
ewa yadamu.
[14] Iyapana gwedewau Mamanuga God e eya Keyai mu yabiritamiyau makeya makeya
kayatagamu ki ka mu Mamanuga God e munuiyoma mibai. [15] Mamanuga God e eya Keyai
wi negebu ki ka eba wi kudu ki bigabigai ade kwaiwagamana ki nana negebu. Pa mena.
E Keyai pokaiya ka nu e eya munuiyoma mibai wenaigibi ki pokere e Keyai ki kasiyarai
pokaiya ka nu eyaka eyaka nu Kawainuga God inako parau-pomu, iwogomu ke; 'Mamai,
kau ka nau Mamai mibai'. [16] Mamanuga God e eya Keyai bauwena iyapana kaina nu
keyainuga mete dibipupu ki matara-piyau da nu Mamanuga God e munui-yoma idiwei,
[17] ki pokere e ubupu e iyapanaiyoma mu puyomaga winepupu e eya bameya nakapupu ki
puyoi e nu mete negeni yadamu. Ko eba ki mena; E puyo Keriso kweyana ki nana winepupu
nakapupu ki puyoi mete kina ki e nu mete negeni yadamu. Keriso bita yo midi makari
bananapupu ki maba nu mete inako bananapamu ki ka aita ewa e esida kawaiwena tondau
ki wateya nu mete kina e mete ewapuru ika idiwomu.

Nu aita ewa Mamanuga God e taneya idiwomu

[18] Nau inako wainapakani; Nu karako yewe wairau bita yo midi makari bananapemei
ki kuduba ka maraitau erida ko aita ewa Mamanuga God e taneya e gwede bagi kawaya
mosi matarapoto nu negeni ki ka kawaya esida. [19] Mamanuga God e munuiyoma nu
watanuga matarapana negeyana marai bauwagana ki nana ka e yamanai kuduba karako
bagi ububuratagamu nawanai idiwu. [20-21] Mamanuga God e ebo nuwaiya badidi notapupu
ki e kwaewena ki pokere gwedegwede kuduba yewe wairau wenatagubu ki idiwono
kaiwono da mu maramaga baiyagisi ki ka mu popotagisi puwa-tagisi. Ki ka eba mu mubo
nuwamugu puwatagamana ko Mamanuga God e ebo wagubu ki makeya wenayagisi. Ko
mara aita bauwagana da mu inako eba puwatagamana ki nana ki nawanai mu karako idiwu.
Mara ki baiyagisi ki ka Mamanuga God e yamanai kuduba ki mo eba puwayagisi. E ubupu
e munu-iyoma nu rikanibu e eya taneya nakanibu idiwei ki maba ka e uburoto manako po
kasiyarai e yamanai kuduba umatapu dokodoko ki e rikapoto da mu mete kina e taneya
bagi kawaya inako idiwono.
[22] Nu katainugu da Mamanuga God kunuma waira yamanapupu makeya yabadawa
da karako ka ridi munu wenapamana makarai wainapiyamu ki makarai maba ka e
yamanai kuduba ki mu mete wainapiyamu 'aige aige' tagamu idiwu. [23] Ko eba mu mena
makaritagamu ko nu e Keyai pokaiya puyo yabiri wadimipi ragidai ki nu mete kina nu
rabinanugu makarigemei 'aige aige' inako iwegemei. Mamanuga God ubupu nu kodanibu
ki mibai e matara-pana ade gwede oragai nu umanibu dokodoko ki kuduba e rikapana ki
marai bauwagana ki nana ki nawanai nu idiwei.
[24] Karako ka nu mibai ki nu yabunugere matarau eba empemei ko Mamanuga God
aita ewa gwede matara-wagana wagubu ki nu sumapemei. Nu sumanuga ki pokaiya ka
e iya waunai negebu manako gwede ewa bauwagana wagubu ki nawanai nu idiwei. E
gwede-gwede ki kuduba karako nu negebena kewowagubena ki ka nu gwede mo eba
sumampibena nawanai idimpibena, [25] ko karako ka nu gwede eba empemei ki bauwagana
nawanai idiwei ki pokere nu eba iyaruiyaruigomu ko kwarisigomu nawanai idiwomu.
[26] Ki maba, nu nuwanuga notanuga ka kasiyarai pa mena ko Mamanuga God e eya Keyai
negebu ki nu waita-niyau ade toginiyau. Nu badidi maba Mamanuga God bameya waita
nene gurigurigamana ki nana ki nu nuga naigida eba katainugu. Ko e Keyai ki e madanai
ka daikere daikere ki pokere e nu nene uburau Mamanuga God kawareya kawareya siyau.
Nu mibi yadi ubumei Mamanuga God siyemei ki ka maraitau erida ko e eya Keyai nu nene
uburau nu nuwaboyanuga matarapiyau ade mibai 'ikui akui' Mamanuga God kabuwapiyau
ki ka kawaya esida eba iwagamana makai. [27] Mamanuga God e ka iyapana kuduba nu
nuwanuga notanuga empiyau ki apunai ki pokere e eya Keyai nu rabinanugu badidi waina-
piyau ki e mete empiyau. Ade Mama-nuga God e nuwaiya ki kuduba e eya Keyai ki mete

kataiwena ki pokere e keyai ki nu nene uburau Mamanuga God nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya mena kawareya kawareya e siyau.

[28] Nu kataigibi wetawetara da Mama-nuga God e ebo nuwaiya winetapu nakatapu e mena nota kwarikwarisi-piyamu ragidai ki mu bamamugu gwede ebo ebo baitagisi ki ka Mamanuga God uburoto gwede ki kuduba wirapoto mu bagimaga nene taroto.

[29] Iyapana gwedewau Mamanuga God ororeya mena ubupu mu winetapu ki ka e ororeya mena mu e eya nene mete nakatapu kewowena da mu nuwamaga notamaga e Gubagai nuwai notai ki maba wenawagana ki nana. Mu e munuiyoma inako idiwono ki ka e munuiyoma ropani kawaya ki mu paunamugu ka e eya Gubagai yabiri uburono. [30] Iyapana gwedewau e eya nene winetapu ki mu nene e mete wagubu. Ade iyapana gwedewau e mu nene wagubu ki ka e ubupu e eya yabuiya mu iyapana bagi supasupai mete tadebu. Ade iyapana gwedewau e iyapana bagi supasupai tadebu ki ka e eya tanai bagi kawaya ki mu mete tagebu.

Mamanuga God e Keriso pokaiya nu nota kwarikwarisiniyau

[31] Nau suwagubuwani yau kuduba ki mibai nu wainapamu ki ka nu denai badidi iwagamu? Mamanuga God nu nene uburau ki ka nima baiyagisi nu raruniyoto? Ki pa mena. [32] Mamanuga God ubupu nu nene kwaewena ka kawaya daganani esida. E eya Gubagai ki e eba wakitapupu ko e ubupu e Gubagai ki wadubu nu nene puyo tapu ki pokere gwedegwede bagibagi kuduba ki e deni mena nu mete negeni. [33] Nima maba uburoto Mamanuga God winenibu ragidai nu wereyakauraniyoto yagisi da nu paerenuga mete kina? Ki pa mena, mibai ka Mamanuga God e eya ubupu nu iyapana bagi supasupai nidibu. [34] Nima maba uburoto e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi bita negeni? Ki pa mena, mibai ka Keriso Iyesu e bauwena manako nu nene powena. Ko eba ki mena, e ade iyawena kipu ubupu karako Mamanuga God e idai garu deneya tondau. E ka tawiri ogayawa apunai ki pokere e nu nene uburau Mamanuga God bameya nu yonanuga wagau. [35] Keriso nu nota kwarikwarisiniyau ki pokere nima maba baiyagisi e nu nota kwarikwarisiniyau ki notai meyoto puru ewanauwapoto? Bita nu puruniyoto bo? Midi makari nu puruniyoto bo? Iyapana nu giriniyamu pasuniyamu ki mu ubumoto nu puruni-moto bo? Wetei nu puruniyoto bo? Kaikayokayoi idiwomu ki nu puruniyoto bo? Berokoi ebo ebo yabaranugu bauwagau ki nu puruniyoto bo? Bo po nu bamanugu baiyagisi ki nu puruniyoto bo? Ae, pa mena. Gwede mosi inako ki eba baiyagisi Keriso nu nota kwari-kwarisiniyau ki notai meyoto puru. Pa mena. [36] Yona yau nene ka Mamanuga God e okai wagubu ke;

'Kau pokagere ka nu maramara kemora nawaru po yawateya iwei.
Iyapana naunuma kwaetagamu papa naumu ki maba nu bamanugu mu inako mete kwaetagamu.'

[37] Bita ebo ebo yau kuduba nu bamanugu bauwagau ki ka nu eba kekeraigemei ko nu nota kwarikwarisi-niyau apunai ki e pokaiya ka nu wata-nugu mena ragiragi kawaya ubumei. [38-39] Nau karako suwagani ki katai ka nau naigida mena kataisuwagubuwani wetawetara yau kena; Nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu nu nene kwaewena ki pokaiya ka Mamanuga God nu nota kwarikwarisiniyau ko e notai ki ka gwede mosi eba baiyagisi bodapoto. Poyo bo iya bo kunuma aneyai bo kunuma kawakawai bo kunuma kasiyarai bo kunuma kawareya esida bo waira kobaiya erida bo gwede mo karako bananapemei bo mara ewa bananapamu bo Mamanuga God e yamanai marai kawai inako ki mo eba baiyagisi e nu nota kwarikwarisiniyau ki notai meyoto puru. Ki pa mena.

9

Mamanuga God ade e iyapanaiyoma winetapu ragidai

[1] Nau ka Keriso e nene ki pokere nau yona mibai mena suwagakani ko eba berasugakani. Nau rabinaneya badidi sidiyau kabuwasiniyau ki ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki e mete mibipiyau da nau eba berasuga-kani. [2-3] Nau nuwani notani

maramara nau niya iyapananiyoma nau wenani eyaka mena ragidai ki mu nuwaboya-
maga wainapakani ade nau rabinani mu nene makariwagau. Mamanuga God nau
tagararasinibena ade nau wadisini-bena e gari tagaiya kwenusinibena da ki pokaiya mu
Keriso sumampena ki ka baganai. [4] Mamanuga God ubupu Diyu ragidai e ebo munuiyoma
winetapu tadebu ade e eya tanai bagi kawaya ki mu kawarimugu kawapu mete iwa. E
gwaiyabai wagubu ki ka mu nene ade e gorai oragai apunai Mosisi kwebu ki mu mete
wadumupu. Mu e si badidi maba tepapamana ki yawatai e mu kabuwa-tapu ade gwaiyaba
ebo ebo ki e mete tadebu kaimatana. [5] Diyu ragidai mu ripakwarakwaramuguma ka kunu
kerarai ki ragidai. Keriso bauwena iyapana kaina nu maba wenawena ki ka e mu kunumaga
ki rabineya wenawena. Keriso e ka gwedegwede kuduba ki debai. E ka ade nu Kawainuga
God ki pokere e si nu maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.

[6] Mamanuga God ubupu Diyu ragidai mu bamamugu gwaiyabawena ki ka e paerepupu
mibai eba kwaewena bo? Ae, pa mena. Ko iyapana gwedewau kwakwarepu pokaiya
tawana Isiraero ragidai wenatagubu ki ka eba mu kuduba Mamanuga God mu winetapu
ragidai mibai. [7] Ade iyapana gwedewau mu kwakwarepumaga pokaiya oragai apunai
Eburamu e kunui rabineya wenatagubu ki ka eba mu kuduba oragai apunai Eburamu e
momai mibai. Pa mena. Mamanuga God ubupu apunu Eburamu sibu, wagubu ke; 'Kau
gubagagi Aisiki e mena ewai pokaiya ka kau sigi kawayagisi kawayayagisi.' [8-9] Yona ki ka
keyakeyai, ko ki mibai ka yau kena; Mamanuga God ubupu apunu Eburamu gwaiyabapupu,
wagubu ke; 'Nau mara winepuwani tapuwani ki marai bai-yagisi ki ka nau ade wirasugani
bausugani manako kau wainagi Sera kau gubagagi wenapoto'. E inako wagubu ki pokere
apunu Eburamu e ewai kwakwarepu pokaiya wenatagubu ki ka eba mu kuduba e ewai
mibai. Pa mena. Iyapana gwedewau Mamanuga God e gwaiyabai wagubu ki pokaiya
wenatagubu ragidai ki mu mena ka oragai apunai Eburamu e ewai mibai.

[10] Eba ki mena, ko keyakeyai mosi ka ade yau kena; Ridi Rebeka e gubaga-iyoma
apeya ki mu mamamaga ka eyaka mena nu ripakwarakwaranuga apunu Aisiki. [11-12] Ko
ridi Rebeka e gubagaiyoma nasuruwa apeya mu nene Mamanuga God badidi notapupu
ki eba mu wenamaga pokaiya matarawagana ko e ebo nuwaiya wainapupu baganai ki
mena pokaiya matarawagana ki nana ka e ridi Rebeka sibu, wagubu ke; 'Tatai uburoto
e yowai bigabigai kwaeyogono.' Mu eba wenatagubu ade gwede bagi bo berokoi mo eba
kwaetagubu ki makeya ka Mamanuga God ridi Rebeka yona ki sibu manako ki pokaiya ka
nu kataigibi wetawetara da Mamanuga God eba mu upi badidi kwaetagubu ki pokaiya mu
mo e eya nene winepupu. E ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki mena pokaiya ka e
inako kwaewena. [13] Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Nau apunu Diyaikapu nota
kwarikwarisipuwani ko apunu Iso e nau keipuwani.'

[14] Mamanuga God e inako wagubu, ki pokere nu badidi iwagamu? E eba supasupai
kwaewena bo? Ae, pa mena. E supasupai mena kwaewena, [15] mibai ka e oragai apunai
Mosisi yona yau sibu, wagubu ke;

'Nau iyapana gwedewau nuwanuwatamana wainapani ki nau mu nuwanuwatamani.
Ade nau iyapana gwedewau waitatamana wainapani ki nau mu waitatamani.'

[16] E yona ki wagubu ki pokere nu kataigibi wetawetara da ki ka eba iyapana kaina nu nubo
nuwanugu wainapemei bo kwaigemei ki pokaiya Mamanuga God nu nene kwaewagau
ko ki ka e ebo nuwaiya nuwanuwaniyana wainapiyau ki mena makeya e kwae-wagau.
[17] Takari kawaya ka Mamanuga God tawana Idipi ragidai mu kawai-maga Pero e nene oka
tapu ade sibu wagubu ke; 'Kau apunu kawai uburana ki nana winenibuwani ki mibai
ka yau kena; Kau pokagere ka nau kasiyarani matarayagisi ade ki pokaiya ka nau sini
tawana tawana kuduba kawayayagisi kayayagisi.' [18] Ki pokere, Mamanuga God iyapana
gwedewau nuwanuwa-tamana wainapiyau ki ka e mu nuwanuwatamini ade gwedewau
wagemamatagamana wainapiyau ki ka e uburoto mu rabinamaga yadini ragiragi.

[19] Wi mosi nau bani sidimuri, iwagi ke; 'Kau nuwegei ki mibai maba ki ka nu iyapana
kaina badidi maba Mama-nuga God e nuwaiya wainapiyau ki baibigapamu? E ebo nuwaiya
waina-piyau ki mena makeya wenawagau ki ka e badidi maba uburoto nu nidiyoto

wirawira?' [20] Wi mosi yona inako iwagi ki ka nau denai suwagani ke; 'Kabai, kau ka nima
da kau Mamanuga God siyei siyasiya?' Kurari yamanawagau apunai kurari mosi e ebo
nuwaiya wainapiyau ki makeya yamanapoto ki ka kurari ki eba uburoto yamana apunai
ki siyoto, yagisi ke; 'Kau gwede nana nau inako yamanasinibi?' [21] Kurari yamanawagau
apunai nimadi yadini ki ka e ebo nuwaiya wainapiyau ki makeya kwaeyagisi manako
nimadi damu eyaka mena ki pokaiya kurari apeya yamana-tamini; Mosi ka bagi kawaya
poraga nene ko mosi ka eba bagi asusu yaba-yababa nene.
[22] Nau kurari naureya suwagubuwani ki ka pa keyakeyai ko ki mibai ka yau kena;
Mamanuga God e nuwapupui ade e kasiyarai matarawagana ki nana ka e iyapana oragai
bigi kwaetagamawa ki denai bita mu tageyana ki nana waina-piyawa. Ko e ebo nuwaiya
wainapupu da baganai ki pokere mu bita wadamana yawateya kayatagamawa ki ka e
nuwai mu bamamugu pupuwagawa ki e wirapupu manako kwarisiwena bita tageyana ki
garugaru mu eba tagebu. [23] Ade e tanai bagi kawaya ki mete matarawagana ki nana ka e nu
karako idiwei nu nuwaboyanuga kawaya daganani wainapupu. E ebo nuwaiya wainapupu
da baganai ki pokere e ubupu nau karako suwagani yau kwae-wena; Nu gwedewau e
ororeya mena winenibu da nu e tanai bagi kawaya ki wadamana ki nana ki ka e nu
tenibu manako e tanai bagi kawaya ki awana maba nu kawarinugu kwebu wira. [24] Nu ka e
iyapanaiyoma winenibu ragidai. E eba Diyu ragidai mu mena paunamugu nu kwananibu
ko iyapana kwaiyanai ragidai mu paunamugu ka e iyapana-iyoma nu mete kwananibu.
[25] Mama-nuga God e wagubu ki ka oragai apunai Oseya oka yau tapu, wagubu ke;
'Iyapana gwedewau ki naiya nau iyapananiyoma mu eba tade-buwani ki karako ka nau
iyapananiyoma mu tadeyani.
Ade iyapana gwedewau ki nau eba nota kwarikwarisitamekeya ki karako ka nau 'nota
kwarikwarisi-niyakani ragidai' mu tadeyani.
[26] Wata naiya nau iyapananiyoma mu eba tadebuwani wateya, wata eyaka mena ki rabineya
ka nau karako mu tadeyani suwagani ke;
Nau ka wi Mamaga God maramara tondakani apunai ade wi ka nau mununiyoma.'
[27] Oragai apunai Aisaiya e ka tawana Isiraero ragidai mu nene ubupu e bonanai ragiragi
kawaya wagubu ke; 'Mu ka ropani kawaya naya egi papateya eba iyabapamana makai ki
maba ko Mamanuga God mu eba ropani iya-tamini. [28] Mibai, madega kauwagau madega
posiwagau ka Mamanuga God garugaru mena e badidi wagubu ki kwaeyagisi iyapana
kuduba bita tageni.'
[29] Naiya mena ka apunu Aisaiya yona ade mosi wagubu ke;
'Nu Kaiwawonuga Kasiyarai Kawaya Esida Apunai nu momonuguma dai eba kwanatapena
nakatapena,
ki ka nu momonuguma ewa eba wenatagumpena,
ade tawana Sodomu yo Gomora gogatagubu ki maba nu mete inako gogaigumpena.'

Tawana Isiraero ragidai eba sumatagubu

[30] Karako ka nu badidi iwagamu? Nau suwagani wainapumuri; Iyapana kwaiyanai
ragidai ki ka Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki nana ki yawatai mu eba
kwaenepamawa kwaetagamawa ko mu sumamaga mena pokaiya ka Mamanuga God mu
iyapana bagi supasupai tadebu. [31] Ko tawana Isiraero ragidai ki ka mu mubo kasiyara-maga
pokaiya ka mu gora ki makeya makeya wiwirapamawa da mu gora ki pokaiya Mamanuga
God e yabuiya supasupatagamana ki nana kwaetaga-mawa, ko mu mibai mo eba banana-
mupu. [32] Mu badidi pokere mibai ki eba bananamupu? Ki mibai ka yau kena; Mu ka mu
mubo kasiyaramaga pokaiya kwaetagamawa ko eba mu sumamaga pokaiya Mamanuga
God e yabuiya supasupatagamana ki nana kwae-tagamawa. Iyapana 'pisipisitamana
bebedai' ki kawareya ka mu pisipisitapu gwemupu manako madanai daikere sumupu.
[33] Bebeda ki nene ka Mama-nuga God e okai wagubu ke;
'Empumuri, nau tawana Saiyoni rabineya bebeda mo winepuwani kaupuwani.
Iyapana kaiwono manako bebeda ki pokaiya ka mu pisipisitamini gwepomoto.
Ko iyapana gwedewau e sumapomoto ki ka midimama mu eba waditamini. Pa mena.'

10

[1] Kowaniyoma, nau naubo iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai mu nuwaboyamaga
waina-pakani ade nau nuwani notani eyaka mena pokaiya Mamanuga God bameya mu
nene gurigurisugakani da e iya waunai mu tageni.
[2] Mu Mamanuga God notapiyamu e nene ragiragi kawaya kwaetagamu ki nau yabunere
mu emitamakani ko mu mibai naigida eba kataitagubu were kwaetagamu. [3] Mamanuga
God badidi maba iyapana tetamiyau e ebo iyapanaiyoma bagi supasupai mu nakatamiyau
ki yawatai mu eba kataitagubu ko mu mubo supasupatagamana yawatai ki mena
kwaenepiyamu. Nu Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai idiwana ki yawatai nu
kabuwanibu ki mu eba mibimupu. [4] Oragai apunai Mosisi gora tapu ki pokaiya nu
Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai idiwana ki marai ka ororeya mena kewowena.
Keriso bauwena gora ki koritapupu ade yawata waunai mo mebu da iyapana gwedewau
e sumapomoto ki mena pokaiya ka Mamanuga God uburoto e eya iyapanai-yoma bagi
supasupai mu tadeni.
[5] Iyapana gwedewau wainapiyamu da mu gora pokaiya Mamanuga God e yabuiya
supasupai idiwana ki nana ki mu nene ka oragai apunai Mosisi oka yau tapu, wagubu ke;
'Iyapana nima gora badidi wagubu ki makeya makeya kwaewagana wainapiyau ki ka e gora
kuduba ki kwaeyogono pokaiya tondono kaniyono.' [6] Ko nu sumanuga pokaiya Mamanuga
God e yabuiya bagi supasupai idiwana ki nana ka Mama-nuga God e okai mosi wagubu
ke; 'Wi mo eba notapumuri iwagi ke; Iyapana nima yaroto usi kunumau Keriso yadini
kaworoto? Wi inako eba notapiyoi, [7] ade eba iwagi ke; 'Nima suroto uri waira kobaiya popai
ragidai mu bama-mugu Keriso yadini umunoto?' [8] Nu inako eba iwogomu ko Mamanuga
God e okai wagubu ka yau kena;

'Mamanuga God e yonai ka wi bamagau, wi umunugau, ade wi rabinagau.'

Suma yonai yau mena ki nu dimaigemei iwei;

[9] Iyapana nima e umunui pokaiya matarau wagau ke, 'Iyesu e ka nau Kaiwawoni', ade e
nuwai notai eyaka mena sumapiyau da Iyesu e ka powena ko Mamanuga God e ade iyapupu
kipu ubupu, iyapana nima inako notapiyau ki ka e iya waunai yadini. [10] Nu nuwa-nuga
notanuga pokaiya sumaigemei ki pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai
nidiyau. Ade nu nubo umununuga pokaiya iwegemei da 'Iyesu e ka nu Kaiwawonuga', nu
inako iwegemei ki pokaiya ka e iya nu negeyau. [11] Mamanuga God e okai mosi wagubu
ke; 'Iyapana nima uburoto nu Kaiwawonuga sumapoto ki ka e midimama eba yadini ko
mibai bananapoto.' [12] Yona ki ka Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai nu kuduba yonanuga
mibai ka Mamanuga God e yabuiya ka nu kuduba nu kiyabunuga eyaka mena. Iyapana
kuduba nu Kaiwawonuga eyaka mena ka e eya mena. Iyapana gwedewau e nene tagisi ki
ka e uburoto mu waditamini bagi. [13] Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Iyapana nima
yagisi ke; 'Kaiwawoni ke, kau iyasini', nima inako yagisi ki ka Mamanuga God uburoto e
waitapoto manako iya waunai kweyoto.'
[14] Ko iyapana e eba sumapiyamu ki ka mu badidi maba waita nene e bameya tagisi? Ade
mu e yonai eba wainamupu ki ka mu badidi maba e sumapomoto? Ade iyapana dai ki
e yonai eba dimatogomono ki ka iyapana badidi maba e yonai ki wainapomoto? [15] Ade e
sumapiyamu ragidai eba ubumoto dimatagamana ragidai winetamini tonotamini ki ka mu
badidi maba kayatagisi e yonai dimatogomono iwono? Ki pa mena. Mamanuga God e okai
mosi wagubu ke; 'Mamanuga God e yonai bagi kawaya tagamu ragidai bautagamu ki ka nu
mamamaigamu.'
[16] E yonai tagamawa ragidai mu bautagubu e yonai ki tagamawa ko tawana Isiraero
ragidai dai mena eba ropani yona ki mibimupu. Oragai apunai Aisaiya ki nene oka yau
tapu, wagubu ke; 'O, Kaiwawonuga, iyapana eba ropani kau yonagi iwagibi ki waina-mupu
sumamupu.'
[17] Ko baganai, nu dimaigemei iyapana wainapiyamu ki mena pokaiya ka mu rabinamugu
suma matarawagau. Ade nu badidi dimaigemei ki ka nu Keriso e yonai bagi kawaya ki
mena dimaigemei.

[18] Nau karako wi manuniyani; Tawana Isiraero ragidai mu ka Mama-nuga God e yonai eba
wainamupu ki pokere mu eba sumatagamu bo? Pa mena, mu e yonai wainamupu mibai
ka Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Nau yonani tagamawa ragidai mu kayatagubu tawana tawana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau nau yonani tagamawa iwa.
Mu badidi tagamawa ki yonai ka iyapana kuduba wainamupu gawarara.'
[19] Nau wi ade manuniyani; Tawana Isiraero ragidai mu ka Mamanuga God e yonai eba
kataitagubu ki pokere eba sumatagamu bo? Pa mena. Mu e yonai kataitagubu mibai ka
oragai apunai Mosisi e takari kawaya yabiri ubupu wagubu ke;
'Iyapana kwaiyanai pa asusu idiwu ragidai ki ka nau yonani mu tadeyani manako mu
bamamugu wi nuwaroroiwagi.
Katai bamamugu pa mena ragidai ade notababa idiwu ragidai ki ka nau yonani mu
kataitagisi manako wi nuwaga mu bamamugu pupuyagisi.'
[20] Ki eweya ka oragai apunai Aisaiya yabarayabara ubupu yona matarau wagubu ke;
'Iyapana nau kwaeneni eba kwae-tagamawa ragidai ki mu nau bananasinimupu,
ade iyapana nau nene eba tagamawa ragidai ki mu bamamugu ka nau matarasugubuwani.'
[21] E iyapana kwaiyanai ragidai mu nene inako wagubu ko tawana Isiraero ragidai mu
nene ka e wagubu ke; 'Mu waratamana ki nana ka nau maramara kemora nawaru mu
nawanamaga tondekeya ko nau umununi ki mu eba wadumupu ko mu gagayasinimupu.'

11

Diyu ragidai eba ropani Mamanuga God sumamupu

[1] Nau karako wi ade manuniyani wainapumuri; Mamanuga God e eya iyapanaiyoma
Isiraero ragidai ki e deni mena mu tagararatapu kamaditapu bo? Ae, pa mena. E mu eba
kamaditapu. Nau Poru nau ka mibai tawana Isiraero ki taubanuwai mosi. Nau ripakwara-
kwarani ka oragai apunai Eburamu ade nau kununi ka Bendimani. [2] Mamanuga God e eya
iyapanaiyoma ki e ororeya mena e eya nene winetapu ragidai ki mu e eba kamaditapu. E
okai rabineya oragai apunai Eraidiya nene badidi wagubu ki wi kataigau. Mara mosi ka
apunu Eraidiya ubupu manako Mama-nuga God genepupu da e tawana Isiraero ragidai
giritamana pasutamana ki nana sibu, wagubu ke; [3] 'Kaiwawoni, tawana Isiraero ragidai
ubumpu kau bonanagi wainapamawa tagamawa ragidai kuduba namutampu gawarara.
Mu kau tagararanimpu ade nu papa kau nene puyo pasumei watai ki mu mete koritamupu.
Karako nau niya mena tondakani kau yonagi suwagakani ko mu ubumu nau mete
susinimana po kwaetagamu.' [4] Oragai apunai Eraidiya inako wagubu ko Mamanuga God
denai e badidi sibu? E sibu, wagubu ke; 'Nau naubo iyapananiyoma momorapa Bara eba
tepapiyamu ragidai kuduba 7,000 ki nau winetapuwani nau naubo nene nakatapuwani ika
idiwu.' Mamanuga God e ubupu oragai apunai Eraidiya inako sibu, [5] ko ki maba karako
ka e mete ubupu e ebo iyapanaiyoma eba ropani inako mete winenibu. Nu paere-nuga ki
denai bita nubo wadamana ko nu bitanuga ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu
wadinibu bagi e eya nene nakanibu idiwei. [6] Nu eba gwede bagi mosi e nene kwaigibi da
e ki denai nu winenibu e eya nene nakanibu. Pa mena. Ko e ebo nuwaiya wainapupu da
baganai ki pokere e inako kwaewena manako deni mena nu wadinibu bagi. Nu gwede bagi
mosi e nene kwaigumpena manako ki denai e nu wadinibena bagi ki ka e ebo nuwai notai
kawaya nu bamanugu ki mibai pa mena kororai.
[7] Karako badidi? Nau nidiyani wainapumuri; Tawana Isiraero ragidai mu mubo kasiyara-
maga pokaiya gwede kwaenepamawa iwa ki mibai mu eba bananamupu ko mu paunamugu
ka Mamanuga God nu winenibu ragidai eba ropani ki nu mena mibai ki banana-mipi. Nu
iyapananuguma dai ki ka mu wenagumaga bodamupu ki pokere Mamanuga God mu nene
wagubu ki mu eba wainamupu. [8] Mamanuga God e okai mu nene wagubu ke;
'E mu nuwamaga notamaga gudui umapu da mu katai mo eba kataitagisi,
ki pokere naiya mena idiwa kebomawa da karako ka mu yabu tamiyamu, yabu tamiyamu
ko gwede mo eba empiyamu;

Wainapiyamu, wainapiyamu ko mibai mo eba wainapiyamu.'

[9] Oragai apunai Dewida e ka tawana Isiraero ragidai mu nene yona yau wagubu ke;
'Mu poragatagamu ki nau nuwaneya mu mamamamaga ki denkoe maba wirayagisi mu muga waditamini ade mu kerapumugu pisipisitamini da mu gwepomoto bita yadini.
[10] Nau nuwaneya sisipu mu yabu-maga kenepoto da mu mibai eba empomoto ade mu bita-maga kawarapiyamu ki mu tagamugu tauniyono da mu maramara dudutogomono iwono.'

Oragai apunai Dewida mu nene inako wagubu, [11] ki pokere nau kawareya wi ade manuniyani; Diyu ragidai mu bigimaga pisipisitapu ki ka mu deni mena gwemupu bo? Pa mena, mu eba deni mena gwemupu ko mu paeremaga ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu iyapana kwaiyanai ragidai iya tagebu da Diyu ragidai nuwarorotagamana manako iya ki mete kwaenepamana ki nana. [12] Diyu ragidai bigitagamawa kebomawa ki pokaiya ka Mamanuga God wirawena iyapana kuduba tawana tawana idiwu ki mu waditapu bagi. Diyu ragidai puyo naiya wadumupu ki puyoi mu kaumupu manako mu paeremaga ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu puyo bagibagi iyapana kwaiyanai ragidai tagebu. Ko ki ka ade maraitau erida; Diyu ragidai kuduba aita ewa mu notamaga wira-yagisi manako iyapana kwaiyanai ragidai mete ewapuru dibipomoto ki makeya ka Mamanuga God e puyoi bagi kawaya esida ki matarayagisi.

Iyapana kwaiyanai ragidai badidi maba iya wadumupu

[13] Karako ka iyapana kwaiyanai ragidai wi yonaga nau suwagani; Wi nene ka Mamanuga God nau tonosinibu ki pokere nau e upi tegebu wi paunagau makeya makeya kwaesug-akani ki ka nau midimama eba wainapakani ko yabarayabara upisugakani. [14] Nau upini kwaesugakani ki pokaiya ka nau nuwaneya nau niya iyapananiyoma Diyu ragidai mu rabinamaga tepapani da mu wi iyaga waunai ki empomoto ki ka mu dai mete notamaga wirayagisi da Mamanuga God mu iyatamini. [15] E ubupu Diyu ragidai tagararatapu ki pokaiya ka e ade ubupu iyapana tawana tawana kuduba naiya e iyaraiyoma idiwa ki mu wiratapu e eya iyapanai-yoma tadebu. Ko aita ewa Diyu ragidai mete notamaga wirayagisi da Mama-nuga God mu ade tetamini e gari rabineya nakatamini ki makeya ki ka gwe iyapana popai ragidai ade iya-tagubu kimpu ubumpu ki maba.

[16] Nau keyakeyai ki mo suwagani wainapumuri; Iyapana kokorau maura amotana tepomoto puyo Mamanuga God kweyomoto ki ka kokora ki kuduba mete e nene. Ade ripa mo witai Mama-nuga God nene ki ka ripa ki naurai ade ragai kuduba mete e nene.

[17] Mamanuga God e ripa mewara-pupu ki ragai dai ka e purupupu isiya-pupu manako ripa kudubai dai mu ragimaga ki e tepupu ripa mewarapupu ki naureya dibipupu manako sidara-pupu siwisiwipupu. Ripa kudubai ki kena ka keyakeyai ko ki mibai ka wi iyapana kwaiyanai ragidai. Ade ripa mewarapupu ki mete keyakeyai ko ki mibai ka Diyu ragidai. Mamanuga God wi tenibu ripa mewarapupu ki naureya dibinibu da wi siwiga wenawena manako karako ka wi ripa ki pokaiya iyaigubu ade ripa ki kasiyarai negeyau ki pokaiya e naureya idiwu. [18] Ki pokere wi ripa mewarapupu ki ragai dai kaikira-tagubu emitamuri ki ka wi mu eba wereyakauratamuri bo wi wiga yabara kawakawaraiwagi. Wi ka eba ripa ki witai da wi yabara kawakawaraigamana ki nana ko wi ka pa ripa ki ragai. Wainapumuri; Ripa witai uburau ripa naurai ade ripa ragai kuduba togipiyau, ko eba ripa ragai uburau ripa witai ki togipiyau. Pa mena.

[19] Ko wi bani inako wainapiyamu, iwagamu ke; 'Mamanuga God ripa mewarapupu ki ragai oragai dai puru-pupu da wata ki nu wadimipi.' [20] Ki mibai, ko ade wainapumuri; Diyu ragidai mu ka Mamanuga God eba sumamupu ki pokere e mu purutapu, ade wi ka e sumamupu ki pokere mu watamaga ki e wi negebu da wi karako e naureya idiwu. Ko e wi nene kwaewena ki pokaiya wi eba yabara kawakawara-iwogoi ko Mamanuga God e kudeya wainapiyoi, [21] mibai ka ripa ragai gwiyapupu apunai wi gwiyaniyana ki nana ki kasiyarai e mete wadubu.

[22] Keyakeyai yau pokaiya ka nu kataigibi da Mamanuga God e ka bagi mena kwaewagau
ki apunai ko e ka ade bita ragiragi mete negeyau ki apunai. Diyu ragidai mu mubo
bigimaga pokaiya paeremupu gwemupu ki mu bamamugu ka e bita ragiragi tagebu ko wi
bamagau ka e bagi mena kwaewena. Wi e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena makeya
makeya kwaiwogoi yamoi ki ka e bagi mena wi bamagau kwaeyogono yarono. Ko wi
paerepumuri ki ka e ripa ragai gwiyapiyau ki maba wi mete gwiyaniyoto. [23] Diyu ragidai
mu suma-maga kauwena ki mu notamaga ade wirayagisi da mu sumatogomono ki ka
Mamanuga God mu tetamini mu wata-maga oragai ki watamugu watamugu dibidibitamini
sidarapoto wenatagisi, mibai ka mu ade dibitamana ki kasiyarai e mete wadubu. [24] Wi
iyapana kwaiyanai ragidai ki wi ka ripa kudubai ragimaga purumupu ki maba. Ko Mama-
nuga God wi tenibu e eya ripai mewara-pupu ki naureya dibinibu wenaigubu. Wi ka eba
ripa ki e eya ragai ki pokere e wi tenibu inako dibinibu ki ka ragiragi kawaya ko Mamanuga
God e kasiyarai pokaiya ka e ubupu wi nene inako kwaewena. Ko Diyu ragidai mu ka
ripa mewarapupu ki e eya ragaiyoma kaikiratagubu ki pokere Mamanuga God ragai ki ade
tetamana ripa ki naureya ade dibitamana ki yawatai ka eba ragiragi.

Mamanuga God iyapana kuduba nu nuwaboyanuga wainapiyau

[25] Kowaniyoma, nau yonani weke-wekei mosi karako suwagani wainapu-muri. Wi yona
yau wainapumuri ki pokaiya ka wi kataiwagi da wi wiga kataiga ka eba kawaya. Nau yonani
ka yau kena; Tawana Isiraero ragidai Mamanuga God tagararamupu wagemamatagamu
idiwu ki ka mu eba maramara inako idiwono kaiwono. Pa mena. Mamanuga God uburoto
iyapana kwaiyanai e ebo winetapu ragidai ki kwanatamini e gari rabineya nakatamini
kewoyagisi makeya ki ka Diyu ragidai mu notamaga mete wirayagisi da mu e sumapomoto.
[26] Mara ki makeya ka tawana Isiraero ragidai kuduba iya waunai yadini. Mamanuga God e
okai mu nene wagubu ke;

'Nu Iya Negeyana Apunai tawana Saiyoni were baiyagisi.
E baiyagisi ki ka e oragai apunai Diyaikapu e momoiyoma ki mu paeremaga kuduba
surupoto.'

Ade e okai mosi wagubu ke;

[27] 'Nau mu bigimaga surupani makeya ki ka nau gwaiyaba waunai mu tadeyani.'

[28] Iyapana kwaiyanai ragidai wi iya waunai wadamana ki nana ka Diyu ragidai Mamanuga
God e yonai bagi kawaya ki tagararamupu karako e iyaraiyoma idiwu. Ko Mamanuga God
e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere mu ripakwarakwaramuguma pokamugere
ka mu ade Mamanuga God e kowaiyoma. [29] Mamanuga God e naiya mena iyapana
gwedewau mu waditamana bagi ki nana winetapu ki ka e mu waditamini bagi, mibai
ka e badidi gwaiyabawena ki e eba wirapoto ko makeya makeya kwaeyagisi. [30] Iyapana
kwaiyanai ragidai wi ka naiya Mamanuga God e umunui kwenu-mupu. Ko karako ka
Diyu ragidai e umunui kwenumupu manako mu paeremaga ki pokaiya ka Mamanuga
God wi nuwanuwanibu ade wadinibu bagi. [31] Mamanuga God wi nuwanuwa-niyana ki
nana ka Diyu ragidai karako e tagararamupu. Ko mu e tagararamupu ki pokaiya e ubupu
wi nuwanuwanibu ki maba aita ewa ka e uburoto mu mete inako nuwanuwatamini.
[32] Mamanuga God uburana iyapana kuduba nu nuwanuwaniyana ki nana ka e nu notanuga
wirapupu da nu e umunui kwenupemei manako dibura maba rabineya idiwei.

Mamanuga God si tepapamu

[33] Mamanuga God e bameya ka puyo ebo ebo posiwena uburau. E notai ade e katai
ka kawaya daganani esida. E badidi notapiyau ade e badidi purupiyau ki ka iyapana nu
kwaitana eba iwagamana mamatara makai. Ade e badidi kwae-wagau ki mibai ka iyapana
kaina nu kwaitana eba kataigamu. [34] E okai mo wagubu ke;

'Iyapana nima Mamanuga God e nuwai notai kataiwena? Pa mena.
Iyapana nima Mamanuga God siyoto yadini supasupa. Pa mena.
[35] Iyapana nima gwede mo Mamanuga God nida kwebu da e aita suruwa denai wirapoto
kweyoto? Pa mena.'

36 Mibai e ka gwedegwede kuduba yamananibu ki apunai. E pokaiya ka gwedegwede kuduba matarawena ade e eya nene ka nu kuduba idiwei. Mama-nuga God tanai bagi kawaya apunai e si nu karako maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.

12

Nu Mamanuga God yabuiya badidi maba idiwomu

1 Ki pokere kowaniyoma, nau yonani yau ragiragi kawaya nidiyani ki wi wainapumuri; Mamanuga God nu kawaya daganani nuwanuwa-nibu ki pokere iyapana papa pasumu puyo Mamanuga God kweyamu ki maba ka wi mete kina karako wi iyaga kuduba e puyo kwemuri. Ko eba mu papa naumu ki maba wi iyaga e kwemuri ko wi nuwaga notaga eyaka mena e mena notapiyoi idiwoi da e wi mamamaga yogono ki ka wi puyoga mibai. Wi inako kwaiwogoi ki ka wi mibai Mamanuga God e si tepapiyamu. 2 Wi ka iyapana kaina ko wi kowaguma yewe wairau badidi maba kwaetagamu ki wi eba niniyatamiyoi ade mu kwaetagamu ki kawareya makeya makeya eba kwaiwogoi. Wi rabinagau Mamanuga God e gudui kwaipumuri da e wi notaga deni mena wirapoto manako wi iyaga oragai ki wi tagagau kayayagisi ade iya waunai ki baiyagisi wi rabinagau wata yadini. Wi inako kwaiwagi ki ka Mama-nuga God e nuwaiya badidi wainapiyau bagi ade e nuwaiya badidi mamama-piyau ade e empiyau da kewanai, e nuwai notai inako ki kuduba wi mete kataiwagi.

3 Mamanuga God nau puyoni deni mena tegebu ki pokaiya ka nau karako wi nidiyani wainapumuri; Wi eba yabara kawakawaraiwogoi ko Mamanuga God e iyapanaiyoma paunamugu wi eyaka eyaka wataga kabuwanibu ki wi wibo sumaga negebu ki pokaiya wi wiga rabinagau kwaenepumuri weupumuri empumuri. 4 Nau keyakeyai mo wi kabuwaniyani wainapumuri; Nu midinuga kwakwarepunuga ka eyaka mena ko nu idanuga bo nu kerapunuga bo nu yabunuga inako ki mu ka ropani kawaya, ade mu eyaka eyaka upimaga ka mete ebo ebo. 5 Ki maba, nu iyapana ka ropani kawaya ko Keriso nu tenibu e eya naureya nu dibinibu. E upi ebo ebo negebu ko e naureya ka nu kuduba ewapuru eyaka mena. 6 Mamanuga God nu eyaka eyaka wadinibu bagi puyo ebo ebo negebu ki pokere e puyo badidi negebu ki nu eba kaupamu ko e wadinibu bagi ki kasiyarai pokaiya ka nu makeya makeya upigomu. Iyapana mosi Mamanuga God e bonanai wainapana wagana ki puyoi wadubu ki ka e sumai ki kawayai makeya uburono dima-yogono. 7 E bigabiga upi kwaewagana ki puyoi wadubu ki ka e bigabiga upi kwaeyogono, ade e iyapana kabuwa-tamana ki puyoi wadubu ki ka e iyapana kabuwatamono. 8 E iyapana togitamana kasiyara tageyana ki puyoi wadubu ki ka e upi ki kwaeyogono, ade e iyapana werenatamana ki puyoi wadubu ki ka e eba kapoiyogono ko iyapana deni mena waitatamono. E yabiyabiri uburana ki puyoi wadubu ki ka e eba pa tondono ko ragiragi kawaya upiyogono, ade e iyapana nuwasiyasiya nene kwaetagamu ragidai ki mu nuwa-boyamaga wainapana waitatamana ki puyoi wadubu ki ka e eba ungwero-gweroroyogono ko ramataramata e kowaiyoma waitatamono.

9 Wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya deni deni nota kwari-kwarisiwogoi idiwoi ko eba wi umunuga mena iwogoi. Berokoi kuduba ki wi deni mena tagararapumuri ko gwede bagi kuduba ki wi wadumuri doko. 10 Wi ka Keriso e iyapanaiyoma ki pokere deni deni kwayuba kasiwara-iwogoi ade wiwira kasiwaraiwogoi. 11 Wi nuwaga notaga eyaka mena Mamanuga God e upi kwaiwagamana notapiyamu ki ka wi midiga eba toga-yagisi ko ragiragi kawaya upiwogoi nu Kaiwawonuga e bigabigai kwaiwogoi. 12 Mamanuga God e puyo wi nene tapu nawanai idiwu ki mena wi notapiyoi mibi mamamai idiwoi. Bita midi makari ade nuwaboya wi bamagau baiyagisi ki ka wi kwarisiwagi wi watagau mena idiwoi ade maramara Mamanuga God bameya guriguriwogoi. 13 Mamanuga God e iyapanaiyoma dai ki mu gwede-gwede nene babatagamu emitamuri ki ka wi mu waitatamuri, ade iyapana kudubai dai ki wi bamagau baitagisi ki ka wi mu diriwamaga kwaiwagi waitatamuri.

[14] Iyapana dai baitagisi wi girinimoto pasunimoto ki ka wi denai eba kwaiwagi ko
Mamanuga God simuri da e mu waditamini bagi. [15] Iyapana mosi mamamawagau ki ka wi e
mete dibipu-muri mamamaiwagi, ade iyapana mosi yadi kirau ki ka wi e mete dibipumuri
ewapuru yadi wadumuri. [16] Eba nuwarara tagarara idiwoi ko kwayuba kasiwaraiwogoi
idiwoi, ade eba wi yabiyabiri upi wadumupu ki pokaiya yabara kawakawaraiwogoi ko
kwarisiwagi bigabiga upi ki mete kwaiwogoi. Wi eba notapiyoi da gwedegwede kuduba
ki wi kataigubu kewowena. Wi inako eba notapiyoi.

[17] Iyapana mosi baiyagisi wi girini-yono pasuniyono ki ka wi denai berokoi mo e bameya
eba kwaiwagi. Iyapana badidi wainapiyamu da bagi supasupai ki mena wi makeya makeya
kwaiwogoi. [18] Wi iyapana kuduba mete ewapuru nuwabagi rabineya idiwana ki nana ka
wi naigida mena idiwoi kwaenda nuwabagi ki wi pokagere giriyagisi ewanauwayagisi.
[19] Kowaniyoma, nau nidiyani wainapumuri; Iyapana bera berokoi wi bamagau kwaetagisi ki
ka wi wiga eba ubumuri ki denai kwaiwagi ko mu badidi kwaetagubu ki wi Mamanuga God
e idai rabineya nakapumuri da e eya nuwapupui ki uburoto denai kwae-yagisi. Mamanuga
God e okai mosi wagubu ke; 'Nu Kaiwawonuga wagau; Iyapana berokoi kwaetagamu ki
bimbinai kwaesugana apunai ka nau ade bita mu tageyana apunai ka mete nau.' [20] Wi wiga
denai eba kwaiwagi ko Mamanuga God e okai mosi badidi wagubu ki mena kwaiwagi. E
okai ki wagubu ke; 'Kau iyaragi wetei meyau ki kau e bani kwei, ade e awana gobai wagau ki
kau e awana mete kwei. Kau inako kwaenuwagi ki kau mata omakai yabere yabere ki maba
e debaiya nakapiyei urau da e midimama yadini.' [21] Berokoi wata eba kwemuri kwaenda e
rauruniyoto ko wi bagi mena pokaiya berokoi raurupumuri.

13

Waira yau kodirerei mu kobamugu idiwana ki nana

[1] Wi kuduba waira yau kodirerei ragidai mu umunumaga wadoi mibai ka waira yau
kawakawai mu ka eba mu mubo kasiyaramaga pokaiya upi ki wadumupu ko Mamanuga
God ubupu mu upimaga ki tagebu. Tawana tawana kodirerei kuduba ka Mamanuga God
mu nakatapu, [2] ki pokere iyapana gwedewau waira yau kodirerei tagarara-tamiyamu ki
ka Mamanuga God badidi kwaewena ki mu mete tagararapiyamu manako ki pokaiya ka
mu muga midi-maga pasumu. [3] Iyapana gwedewau bagi mena kwaetagamu ki ka mu
kawakawai ragidai ki mu kudumugu eba wainapomono. Ko iyapana gwedewau berokoi
kwaetagamu ki ka mu kawakawai ragidai mu kudumugu mete wainapomono. Ki pokere
nau suwagani wainapumuri; Wi kawakawai ragidai ki mu kudumugu eba waina-pamana
wainapiyamu ki ka wi bagi mena kwaiwogoi idiwoi manako kawakawai ragidai ki wi
eminimoto wi werega tagisi. [4] Waira yau kodirerei ragidai mu ka wi bagiga nene Mama-
nuga God upi ki tagebu. Ko wi gwede mo berokoi kwaiwagi ki ka wi kawa-kawai ragidai ki
mu kudumugu wainapiyoi mibai ka mu audamaga pa asusu eba temupu. Mu ka Mamanuga
God e bigabigaiyoma iyapana wade supasupatamana ki nana nakatapu ki pokere iyapana
gwedewau bera berokoi kwaetagisi ki ka kawakawai ragidai ki ubumoto denai bita mu
tageni. [5] Ki pokere waira yau kawakawai ragidai mu kobamugu idiwoi ade mu umunu-
maga wadoi. Eba mu bita negemana ki kudumugu wainapiyoi were umunu-maga wadoi
ko wi rabinagau nidiyau wirawira ki kabuwaniyana da wi ka baganai ki pokere wi inako
kwaiwogoi.

[6] Ade waira yau kodirerei mu bamamugu wi wairaga ki denai takesi mete tamoi. Mu
upitagamu ki ka mu Mamanuga God e upi kwaetagamu ki pokere wi takesi mu bamamugu
tamuri ki ka supasupai kawaya. [7] Gwedegwede kuduba kawakawai ragidai mu nene ki wi
mu tagemuri; Wi wairaga denai takesi tamana tagisi ki wi takesi tamuri ade mu denai
mosi wadamana ki nene tagisi ki wi ubumuri mu tagemuri. Wiwiratamana ragidai ki wi
wiwira-tamiyoi ade simaga tepapamana ragidai ki mu simaga wi tepapiyoi.

Nu deni deni waita kasiwaraigomu

[8] Iyapana gwede mosi negebu ki suruwai kau bamageya tondau ki kau denai garugaru
mena wirapi kwei ko eba nawananugowa ewa kweyana ki nene notapiyowa tondowa.
Kau eyaka mena yau mena kwaenuwagi; Kau waretagi mete deni deni nota kwari-
kwarisigamana ki notai notapiyowa, mibai ka iyapana nima e waretai nota kwarik-
warisipiyau ki ka e gora kuduba badidi wagubu ki makeya makeya mete kwaewagau.
[9] Gora ka ropani kawaya. Gora mosi wagubu ke; 'Ridi yo apunu, wi eba rauru kawakawara
kasiwaraiwagi.' Ade mosi wagubu ke; 'Kau waretagi eba mini poyo.' Ade mosi wagubu ke;
'Kuwa eba kwaenugowa.' Ade mosi wagubu ke; 'Gwedegwede kau waretagi nene ki kau
eba yabu gedegedepi.' Gora yau ade dai mete uburau ki mu kuduba ka baganai ko mu
kuduba ka gora kawaya karako suwagani yau rabineya; 'Kau kiya nene wainapiyei ki maba
kau kowagiyoma mu nene mete wainapiyowa nota kwarikwarisitamiyowa.' [10] Ki pokere
iyapana nima e waretai nota kwari-kwarisipiyau ki ka e berokoi mosi e waretai bameya
eba kwaeyagisi. E waretai nota kwarikwarisipono tondono ki pokaiya ka e gora kuduba ki
mibai mete matarapiyau ki kena.
[11] Wi deni deni inako nota kwari-kwarisigamana idiwana ki mibai ka wi kataigau da
mara rogobiwagau. Wi oro wadamu ragidai karako yabuiwagi kimuri ubumuri mibai ka
wi Iyesu wauneya sumamupu makeya ki ka e iya waunai negeyana ki marai rowarowaitau
ko karako ka mara ki wana rogobiwena nu bamanugutau yewena. [12] Nawaru dumai tarana
kwaewagau. Sisipu waunitau kewoyagisi ki pokere sisipu berai kuduba ki nu deni mena
kama-damu manako piyara ragidai bidara eba wadamana tatamai umamu ade ta yo auda
mu idamaga tepiyamu ki maba ka nu mete kina tanai ki tatamai mena yadamu umamamu.
[13] Nu ka nawarau idiwei ragidai ki pokere nu gwede mosi sisipu gwaiya eba wekepamu
ko bagi supasupai mena kwaigomu. Iyapana poraga kawareya awana suwakarai kubamu
yabaramaga babawagau bo taku maba igida yauda asusu iwu bo midimama berai ebo ebo
kwaetagamu bo yawiratagamu bo nuwarorotagamu, bera kudubi kwaki inako ki mo nu
eba kwaigomu. [14] Ko nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e iyai ki wi wadumuri sipuma bo
goragora umemei ki maba wi naurigau umamuri. Wi midiga kwakwarepuga taininiyau
poisiyasiyai wainapiyamu ki diriwai wi eba kwaiwogoi ko nota ki kuduba deni mena wi
tagagau kwenupu-muri notagogapumuri.

14

Nu sumanuga eyaka mena ragidai eba tadeyamu siyasiya

[1] Iyapana mosi e sumai eba kawaya wi bamagau baiyagisi ki ka wi e diriwai kwai-
wagi bananapumuri ko eba e badidi wainapiyau kaisiwagau ki pokaiya e empumuri
wereyakaurapu-muri. [2] Iyapana mosi sumawagau e sumai ki pokaiya ka e kaisi eba kwae-
wagau ko e bani asusu kupau. Ko iyapana mosi e sumai ka eba kawaya ki pokere e bani dai
kaisipiyau manako kusura mena kupau. [3] Papa yo bani asusu kupau apunai ki eba uburoto e
waretai kaisi kwaewagau apunai ki wereyakaurapoto. Ade kaisi kwaewagau apunai ki eba
uburoto e waretai papa yo bani asusu kupau apunai ki pari wirawirapoto siyoto, yagisi
ke; 'Kau paerepiyei.' E inako eba yagisi mibai ka Mamanuga God e yabuiya ka e waretai ki
baganai. [4] Kau waretagi kau biga-bigagi apunai maba tondibena ki kau e pari wirawirapena
ka baganai. Ko karako ka e apunu kawai mosi e bigabigai kwaewagau ki pokere kau
uburana e pari wirawirapana ka eba baganai. Kau waretagi supasupai kwaewagau bo
paerepiyau ki e kawai e mena uburoto e kabuwapoto. Ade nu kataigibi kewo-wena da
nu Kaiwawonuga e madaneya uburau e togipiyau ki pokere e eba paerepoto.
[5] Iyapana mosi e ebo notai pokaiya wainapiyau da Mamanuga God e si tepapamana
marai ka mara kawai eyaka mena ko ade iyapana mosi e wainapiyau da Mamanuga God
e si tepapamana marai ka mara asusu. Ki ka eba gwede mete kina, ko mu eyaka eyaka ka
mu mubo notamaga pokaiya naigida mena notapomono wetawetara were kwaetogomono.
[6] Iyapana nima mara eyaka mena ki nene wainapiyau ki ka e Kaiwawonuga wiwirapana
ki nana inako kwaeyogono. Ade iyapana nima papa yo bani asusu kupau ki e mete kina
ka nu Kaiwawonuga wiwirapana ki nana inako kwaeyogono mibai ka e bani ki kuduba

nene Mamanuga God paraupiyau. Iyapana nima bani dai kaisipiyau ki e mete kina ka
nu Kaiwawonuga wiwirapiyau ade Mama-nuga God paraupiyau. [7] Iyapana mosi e notai
eba yogono ke; 'Nau naubo nene mena tondoni,' bo yogono ke; 'Nau naubo nene mena
posugani.' E notai inako eba yogono. [8] Nu idiwei ki ka nu Kaiwawonuga e nene idiwei
ade nu popoigamu ki ka nu mete Kaiwawonuga e nene popoigamu. Ki pokere, nu iyaiya
idiwomu bo nu popoigamu ki ka asusu, mibai nu ka Kaiwawonuga e nene.

[9] Keriso e ka iyapana iyaiya ade popai kuduba nu ewapuru Kaiwawo-nuga uburana ki
nana powena ade iyawena kipu ubupu, [10] ki pokere kau nima kusura mena kupei ki kau
gwede nana uburei kau waretagi pari wirawira-piyei? Ade kau nima papa yo bani asusu
kupei ki kau gwede nana uburei kau waretagi wereyakaurapiyei? Nu kuduba ka aita ewa
Mamanuga God e yabareya ubumamu manako e uburoto e idai gurai nu kuduba naurinugu
ugwadini-yoto ragiragi. [11] Mamanuga God e okai wagubu ke;

'Nu Kaiwawonuga wagau; Nau ka maramara tondakani apunai ki pokere nau suwagakani
ka mibai;
Iyapana kuduba nau yabaraneya kwarisitagisi mu ramatamaga kawareya ubumoto man-
ako mu umunumaga pokaiya tagisi ke;
Kau mena ka Mamanuga God mibai.'

[12] Mamanuga God e okai inako wagubu ki pokere wainapumuri; Mara baiyagisi da nu
kuduba Mamanuga God e yabareya ubumamu manako nu eyaka eyaka badidi
kwaigemeya ki nu e matarau siyamu ko mo eba wekepamu.

[13] Ki pokere wainapumuri; Naiya ka nu kowanuguma mete idanuga gurai deni deni ugwe
kasiwaraigemeya idiweya ko karako ka nu bera ki kamadamu manako nota yau mena
notapomu; 'Nau badidi kwaesugakani ki pokaiya nau waretani pisipisipakani da e sumai
nau pokanere giriyagisi ki ka nau badidi kwaesugakani ki kuduba e nene kamadani.'

[14] Nau ka nu Kaiwawonuga Iyesu e naureya tondakani ki pokere nau kataisugubuwani
wetawetara da bani kuduba ki mo eba bigibigi. Ko iyapana mosi e rabineya wainapiyau da
bani mosi ka bigibigi ki ka e mena bameya ka bani ki bigibigi. [15] Ki pokere wi kowaguma
bani kaisimupu ki bani wi mu yabumugu kupumuri eminimoto manako mu sumamaga
ki pokaiya giriyagisi ki ka wi kowaguma ki wi eba nota kwarikwarisitamiyamu ko wi mu
giritamiyamu. Keriso mu nene mete powena ki pokere wainapumuri; Wi bani kupamana
da ki pokaiya wi kowaguma mu iyamaga giriwagana kudeya ki ka wi naigida mena
empiyoi popo were kupoi kwaenda mu iyamaga giriyagisi. [16] Gwedegwede kuduba wi wiga
wainapiyamu da baganai ki wi mu yabumugu naigida mena notapiyoi were kwaiwogoi
kwaenda mu ubumoto wi upiga badidi kwaigubu ki berokoi siyomoto.

[17] Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Nu Mamanuga God e gari rabineya kaiwana
idiwana ki ka eba nu bani kupemei bo kaisipemei bo awana kubemei bo eba kubemei ki
pokaiya da nu ki kawareya iwogomu. Ko ki ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi
Kawaya negebu da nu bagi supasupai nuwabagi rabineya mibi mamamai idiwana ki nana
ki mena pokaiya. [18] Iyapana gwedewau Keriso e nene inako kwaetagamu idiwu ki ka
Mamanuga God mu mamamamaga yagisi ade mu kowamuguma ki mete mu weremaga
tagisi.

[19] Ki pokere wainapumuri; Nu nuwanuga notanuga eyaka mena ki pokaiya nu
kowanuguma mete deni deni togi kasiwaraigomu da nu ewapuru mena nuwabagi rabineya
idiwomu. [20] Mamanuga God gwede bagi kawaya wi nene kwaewena ki wi eba bani
kupamana bo eba kupamana ki yonai pokaiya giripumuri pasumuri. Bani kuduba ka bagi
mena nu kupamana ki nana ko nu bani ki kupamu manako ki pokaiya nu kowanuguma
pisipisitamamu da mu sumamaga kauyagisi ki ka nu paerepemei.

[21] Nu supasupai kwaiwagamana ka yau kena; Kau waretagi papa kupana bo awana 'waeni'
kubarana ki e wainapiyau da ki ka eba baganai ki kau e yabuiya papa ki eba kupi ade awana
'waeni' ki mete eba kubari kwaenda e sumai ki pokaiya kauyagisi.

[22] Ki pokere kau nima wainapiyei da kau papa bo bani asusu kupana, ki ka baganai kau
kupi. Ade kau nima wainapiyei da kau kaisigi mete kina, ki ka mete baganai kau kaisi

tondowa. Ko kau badidi wainapiyei ki kau rabinageya mena notapiyowa Mamanuga God
mena sumapiyowa were kwaenugowa ko eba kau waretagi kau kwaenugei ki kawareya
e mete kwaewagana ki nana siyowa. Iyapana nima e rabineya eba siyau wirawira ade
e badidi wainapiyau baganai ki e makeya makeya kwae-wagau ki ka e mibi mamamai
tondono. [23] Ko iyapana nima e notai apeya apeya pokaiya bani kupau ki ka Mamanuga
God uburoto e siyoto, yagisi ke; 'Kau paerepipi', mibai ka e bani kubabu ki ka eba e sumai
pokaiya bani ki kubabu ko e notai apeya apeya pokaiya kubabu. Gwedegwede kuduba nu
sumanuga pokaiya eba kwaigemei ki ka nu Mamanuga God e yabuiya paerepemei.

15

[1] Nu gwedewau sumanuga kawaitau ki ka nu kowanuguma sumamaga eba kawaya ki
mete waita-tamomu mu bitamaga kawarapomu. Nu ka eba nu nubo iyanuga nene mena
wainapomu,
[2] ko nu kowanuguma mu bagimaga nene ade mu sumamaga kawayawagana ki nana ka nu
bagi mena mu bamamugu kwaigomu togitamomu. [3] Keriso e ka eba e eya iyai nene waina-
pupu ko Mamanuga God e okai Keriso nene wagubu ke; 'Iyapana wereyakaura yonai kau
nidiyamu ki wirawena nau bamaneya bauwena.' [4] Mamanuga God e okai kuduba naiya
mena okamupu ki ka yawata supasupai nu kabuwaniyana ki nana okamupu. Nu giruru
kobaiya teteigamu ki ka Mamanuga God e okai ki nu toginiyono kasiyara negeyono da nu
buridere baigamana puyo ewa wadamana nawanai idiwei ki mena notapomu kaiwomu.
[5] Nu giruru kobaiya teteigemei kaiwei ki ka Mamanuga God nu toginiyau ade kasiyara
nu negeyau. E karako wi waitaniyoto kasiyara negeni da Keriso Iyesu keyakeyai kwaewena
ki wi kataiwagi wetawetara ade makeya makeya kwaiwagi manako wi nuwaga notaga
ewapuru eyaka mena idiwoi. [6] Wi inako idiwoi ki ka wi ewapuru mena wi bonanaga eyaka
mena pokaiya nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God e si esida mena
tepapiyoi idiwoi.
[7] Keriso wi eba tagararanibu ko wi diriwaga kwaewena ki maba wi mete kina wi
kowaguma eba tagararatamiyoi ko mu diriwamaga kwaiwogoi da ki pokaiya ka Mamanuga
God e si kawaya-yagisi. [8] Nau nidiyani wainapumuri; Naiya takari kawaya Mamanuga
God nu ripakwarakwaranuguma gwaiyabatapu ki mibai wenawagana ki nana ka e Keriso
tonopupu Diyu ragidai mu bigabigamaga kwaewagana ki nana bauwena. [9] E bauwena ki
pokaiya ka Mamanuga God iyapana kwaiyanai ragidai mete kina nuwanuwatapu da mu ki
pokaiya e si esida tepapamana ki nana. Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Nau iyapana kwaiyanai ragidai mu paunamugu kau parauniyoni ade kau sigi umayo
pokaiya esida tepaponi.'
[10] Ade wagubu ke;
'Iyapana kwaiyanai ragidai, wi ubumuri Mamanuga God e iyapanaiyoma winetapu ragidai
mete dibipiyoi ewapuru mena mamamaiwogoi.'
[11] Ade wagubu ke;
'Iyapana kwaiyanai ragidai kuduba, nu Kaiwawonuga e si wi esida mena tepapiyoi,
ade iyapana kuduba tawana tawana idiwu, wi umayo pokaiya e mamamapiyoi.'
[12] Ade oragai apunai Aisaiya oka mo inako okapupu, wagubu ke;
'Apunu Diyesi e momai mosi aita ewa wenayagisi manako Mamanuga God e tepapoto da e
iyapana kwaiyanai ragidai kuduba mu yabaramugu uburoto kaiwawo-yagisi.
E pokaiya ka mu mete kina iya ewa wadamana ki nawanai idiwono.'
[13] Wi puyo aita ewa wadamana nawanai idiwu ki apunai ka Mamanuga God. Ko e karako
waitaniyoto wi sumaga pokaiya mibi mamamai ade nuwabagi negeni da wi puyo ewa
wadamana notapiyamu nawanai idiwu ki notai e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai
pokaiya wi rabinagau kawayayogono yarono da posiyagisi siwagapoto.
Apunu Poru oka yau gwede nana okapupu?
[14] Kowaniyoma, nau wi nene pore eba wainapakani; Wi ka gwedegwede supasupai mena
kwaiwagamu ragidai. Gwedegwede kuduba ki wi kataigubu kewowena ade katai ki pokaiya

wi deni deni kabuwa kasiwaraigamana ki mete baganai. [15] Ko nau oka yau pokaiya yona dai
wi kawareya ade wainapa-mana ki nana ragiragi kawaya nidiyakani ki mibai ka Mamanuga
God nau wadisinibu bagi ade upi bagi kawaya yau winepupu puyo tegebu, [16] da nau Keriso
Iyesu e bigabigai kwaesugana iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu upisugana ki
nana. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ubumu e bigabigai kwaetagamu papa
pasumu puyo kweyamu ki maba ka nau mete inako uburakani e yonai bagi kawaya iyapana
kwaiyanai ragidai mu bamamugu dimasugakani da mu mubo iyamaga puyo maba deni
mena e kweyomoto. Nau nuwaneya ka Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki
mu winetamini Mamanuga God nene nakatamini da Mamanuga God e eya uburoto mu
puyomaga ki eba tagarara-poto ko mibipoto yadini.

[17] Nau Keriso Iyesu e naureya tondakani ki pokere nau yabarayabara uburakani Ma-
manuga God e bigabigai kwaesugakani. [18-19] Nau naubo badidi kwaesugakani ki yonai
nau eba suwagakani ko Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya nau badidi
dimasugekeya bo matakira ebo ebo kwaesugekeya da ki pokaiya Keriso bauwena iyapana
kwaiyanai ragidai mu notamaga wirapupu da mu Mamanuga God e umunui wadumupu ki
mena yonai nau yabarayabara uburakani suwagakani. Nau natere Diyerusaremu rabineya
dimasugekeya yabedekeya da karako tawana Irurukamu rabineya bausugubuwani ki ka
nau Keriso e yonai bagi kawaya ki mena dimasugakani umakani. [20] Nau notani kawaya
maramara notapakani umakani ka yau kena; Iyapana gwedewau Keriso e yonai eba
wainamupu kataitagubu ki mu bamamugu ka nau nuwaneya kaya-sugana e yonai bagi
kawaya ika dimasugana ki nana wainapakani. E yonai wainamupu kataitagubu ragidai
ki mu bamamugu ka nau eba kayasugana wainapakani kwaenda iyapana mosi bebeda
ororeya mena kaupupu e bebedai ki kawareya nau bebeda ade kaupani. [21] Mamanuga God
e okai mosi wagubu ke;

'Iyapana gwedewau e yonai eba tademupu ragidai ki mu yabumaga payagisi mibai
empomoto.
Ade e yonai naiya eba wainamupu ragidai ki mu ka e yonai waina-pomoto mete
kataitagisi.'

Apunu Poru natere Roumi kayawagana wainapupu

[22] Ki pokere kowaniyoma; Nau mara ropani kawaya wi bamagau ika bausugana wi em-
iniyana ki nana waina-pekeya ko gwede mosi nau yawatani maramara bodabodapiyawa.
[23] Ko karako tawana yau rabineya ka nau upini kuduba kewowena ade nau kwamura ropani
kawaya nu taganugu kayawena ki nau wi eminiyana ki nana mete wainapekeya, [24] ki
pokere nau waunitau tawana Sipeini kayasugani ki ka nau kaniyoni da wi daiyoga ika mete
bausugani. Nau nota yau wainapakani; Nau mara dai wi mete ika idiwomu da ewa ki ka
wi nau waitasinimuri tonosinimuri da nau tawana Sipeini kayasugani. [25] Ko naiya ka nau
Mama-nuga God e iyapanaiyoma natere Diyerusaremu rabineya idiwu ki mu bigamaga
mo kwaesugani. [26] Iyesu sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana
Makedoniya yo tawana Akaiya rabineya idiwu ki mu mubo nuwamugu bowa madai dai
kwanamupu Mamanuga God e iyapanai-yoma natere Diyerusaremu rabineya wetei idiwu
ki puyo mu tagemana ki nana wainamupu. [27] Mu mubo nuwa-mugu wainamupu da baganai
ki pokere mu inako kwaetagubu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Diyu ragidai mu poka-
mugere ka iyapana kwaiyanai iya wadumupu ki pokere mu iya wadu-mupu ki denai mu
mubo gwedegwede-maga dai tepomoto Diyu ragidai puyo tageni ki ka supasupai bagi
kawaya.

[28] Tawana Makedoniya yo tawana Akaiya ragidai puyo kwanamupu nau idaneya
nakamupu ki nau yadani kayasugani Mamanuga God e iyapanai-yoma natere
Diyerusaremu rabineya idiwu ki tageyani were ewa ka nau ade kirani uburani manako
tawana Sipeini kayasugani kaniyoni da wi bamagau ika mete bausugani wi eminiyani.
[29] Nau kataineya da nau ika bausugani ki ka Keriso nau pokanere kawaya daganani wi
wadiniyoto bagi.

[30] Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e pokaiya ade Mamanuga God e Keyai nu
deni deni nota kwarikwarisigamana notai negebu ki pokaiya ka nau karako geneniyakani
da wi nau waitasinimuri Mamanuga God bameya nau nene ragiragi kawaya guriguri-
wagi. [31] Guriguriwogoi da Mamanuga God nau kwayubasiniyono da nu sumanuga eba
sumatagamu ragidai tawana Diyudiya rabineya idiwu ki mu eba baitagisi nau girisinimoto.
Ade guriguriwogoi da Mamanuga God e iyapanaiyoma natere Diyerusaremu rabineya nau
upi badidi kwaesugoni ki mu eba tagararapomoto ko mibi-pomoto. [32] Mamanuga God e
waina-piyau da baganai ki ka nau upi ki kewopani manako ewa wi bamagau mibi mamamai
ika bausugani kasiyara yadani were ewa ade kirani uburani kayasugani. [33] Nau nuwaneya
ka nu nuwabagi negeyau apunai Mamanuga God maramara wi kwayubaniyono tondono.
Ki mibai.

16

Apunu Poru iyapana parautapu

[1-2] Iyesu sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai ika tawana Kenkiriya
rabineya mu waita-maga ridai mosi si ka Pibi e werei nau suwagakani. E berai ka bagi
kawaya ki pokere e wi bamagau baiyagisi ki ka wi e eba tagararapumuri ko nu Kaiwawo-
nuga e si pokaiya e diriwai kwaiwagi. Nu Iyesu sumapemei ragidai inako kwaigamana ki
nana. Ridi Pibi e ka iyapana ropani kawaya waitatamiyawa ade nau mete waitasinibu ki
pokere e wi bamagau baiyagisi ki ka wi e denai waitapumuri.

[3] Ridi Pirisira e nobomoi Akwira mete kina nau parauni yau mu tade-muri. Mu ka nau
mete upinuga eyaka mena Keriso Iyesu e upi kwaigemei ragidai. [4] Mu nau waitasinimawa
ki pokaiya waunitau popotagamana kwaetagubu ki pokere nau mu parau-tamakani. Eba
nau mena mu parau-tamakani ko iyapana kwaiyanai ragidai tawana tawana Kersiso
sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu ki mu mete parautamiyamu.

[5] Keriso sumapiyamu ragidai kuduba apunu Akwira e wainai mete tawamaga rabineya
dibipiyamu guriguritagamu idiwu ki mu mete kina nau parauni yau mu tademuri.

Nau waretani Epaenetasi nau parauni yau e mete simuri. Tawana Aisiya rabineya ka e
yabiri Keriso sumapupu.

[6] Ridi Meri e wi nene ragiragi kawaya upiwagawa ki nau e mete paraupakani.

[7] Nau apunu Endurunikasi yo Diyuniyasi mu mete parautamakani. Nau yo mu ka Diyu
ragidai. Mu naiya nau mete ewapuru diburanimpu dibura rabineya idiweya. Mu ka yabiri
Iyesu sumamupu ko nau ka mu ewamugu e sumapuwani. Iyesu tonotapu ragidai mu
paunamugu mu ka bagi kawaya kwae-tagamu ragidai.

[8] Nau apunu Ampiriyatasi mete paraupakani. Nau nuwaneya po eyo mibai ka nau yo e
sumanuga ka eyaka mena nu Kaiwawonuga bameya.

[9] Nu Keriso e upi mete ewapuru kwaigemei apunai Ubanasi e mete kina nau paraupakani.
Ade nau waretani Sitakesi nau parauni yau e mete simuri.

[10] Nau apunu Aperesi e mete parau-pakani. E ka Keriso e upi bagi kawaya kwaewagau ki
apunai ade e upi ka iyapana kuduba mibimupu.

Nau apunu Aristobarusi e tawai eyaka mena ragidai ki mu mete parau-tamakani.

[11] Apunu Erodiyoni, nau yo e ka Diyu ragidai, nau parauni e mete simuri.

Keriso sumapiyamu ragidai kuduba apunu Narakisasi e tawai eyaka mena ragidai ki mu
mete kina nau mu parau-tamakani.

[12] Nu Kaiwawonuga e upi ragiragi kawaya kwaetagamu ragidai ridi Taraipina yo ridi
Taraipota nau mu mete parautamakani.

Ade nau egasi Perisisi ki nu Kaiwawonuga e upi mete ragiragi kawaya kwaewena ridai
nau parauni yau e mete simuri.

[13] Nu Kaiwawonuga e upi bagi kawaya kwaewagau apunai Rupasi ade e inai nau
gubagasinibu ridai ki nau parauni yau mu mete tademuri.

[14] Apunu Asikiritasi yo Pirigoni yo Omesi yo Patorobasi yo Omasi ade Iyesu iyapanaiyoma
mu mete dibipiyamu ragidai nau mu mete parautamakani.

[15] Apunu Pirorogasi yo ridi Diyuriya yo apunu Nareyasi e egarai mete kina yo apunu
Orimpasi yo Mamanuga God e iyapanaiyoma mu mete dibipiyamu ragidai kuduba ki mu
mete kina nau parauni yau mu tademuri.
[16] Wi yowaguma tataguma badidi maba parautamiyamu ki maba wi Keriso sumapiyamu
ragidai kuduba mu mete inako deni deni parau kasiwara-iwogoi idiwoi.
Keriso sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki
mu paraumaga kawaya daganani wi bamagau tonopiyamu.

Parau siyarai

[17] Kowaniyoma, nau ragiragi kawaya wi nidiyani wainapumuri; Iyapana gwedewau
mu yonamaga pokaiya notababa negemana ade wi purunimana ewanauwanimana ki
yonai tagisi ki ka wi naigida mena mu emitamiyoi kwaenda wi sumaga giriyagisi. Wi
kabuwa mibai wauneya wainamupu sumamupu ki mena wi wadumuri doko ko iyapana
dai baitagisi kabuwa kudubai mosi togo-mono ki ka mu yonamaga ki wi eba wainapumuri
ko tagararapumuri. [18] Iyapana baitagisi inako togomono ki ka mu eba nu Kaiwawonuga
Keriso e upi kwaetagamu ko mu ka mubo midimaga kwakwarepumaga nuwaiya poyo ki
mena wainapiyamu tagamu. Iyapana ki mu ubumoto iyapana gwedewau eba kataitagubu
da bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena ki mu kerapumugu yadini mu bamamugu
umunumaga midiyayogono dayaya-togomono da mu notamaga wirawagana mu ewamugu
kayatagamana ki nana.
[19] Wi Mamanuga God e yonai bagi kawaya wadumupu doko makeya makeya kwaiwagamu
ki sisiyai ka iyapana kuduba wainamupu kewowena ki pokere nau wi mamamaga suwaga-
kani. Ko nau nuwaneya gwede bagi ki katai mena wi kataiwagi ko berokoi nene ka
nau nuwaneya wi iyapana gogoi ki mu maba idiwoi. [20] Wi inako kwaiwogoi ki ka
nuwabagi negeyau apunai Mama-nuga God waunitau uburoto Berokoi Apunai Seitani taisi
kurakurapoto da e kasiyarai kuduba kewoyagisi manako e wi kerapuga kobaiya tondono.
Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
wi wadinibu bagi. Nu Kaiwawonuga Iyesu karako waitaniyoto da e wi nene bagi kawaya
inako kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
[21] Nau mete ewapuru upigemei apunai Simosi e wi parauniyau ade apunu Rusiyasi yo
Diyaisoni yo Sosipa, nu kuduba ka Diyu ragidai, nu ewapuru mena wi paraunimei.
[22] Ade nau Teritasi, apunu Poru wagubu umuneya oka yau makeya makeya okapuwani
apunai ki nau mete kina nu Kaiwawonuga e si pokaiya wi parauniyakani.
[23] Apunu Gaiyasi e wi mete parauniyau. Nau Poru e tawaiya yewe ukwarakani ade Iyesu
sumapiyamu ragidai bautagamu e tawai rabineya Mamanuga God nene dibipemei ki ka e
nu kuduba diriwanuga kwaewagau.
Natere yau mu bowamaga madai kwayubapiyau apunai Erastasi ade nu sumanuga eyaka
mena apunai Kwatasi ki mu mete kina wi parauniyamu.
[24] Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni
mena wi wadinibu bagi. Nu Kaiwawonuga Iyesu karako waitaniyoto da e wi nene bagi
kawaya kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara. Ki mibai.
[25] Karako nu Mamanuga God e si esida tepapamu. E yonai bagi kawaya nau dimasugakani
umakani ki ka Iyesu Keriso e yonai. Naiya kunuma waira kerareya yabadawa da karako
ka yona ki kuduba wekewena iyapana eba wainamupu ko karako ka yona ki mibai
matarawena. Wi yona ki wadumuri doko ki ka Mamanuga God uburoto yona ki pokaiya wi
waitaniyoto toginiyoto da wi sumaga pokaiya ragiragi kawaya ubumoi. [26] Naiya ka yona ki
mibai wekewena ko Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-mawa ragidai ki ka mu
e yonai ki mibai mataramupu oka pokaiya okamupu. Iyapana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau Mamanuga God maramara tondau kaniyau apunai e sumapamana ade
e umunui wadamana ki nana ka e yona ki tonopupu karako tawana tawana kawayawagau
kayawagau.
[27] Nu Mamanuga ka God eya mena ade e mena ka gwedegwede kuduba kataiya ki apunai.
Iyesu Keriso pokaiya ka nu e si maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 KORINI
Apunu Poru natere Korini ragidai mu okamaga yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Naiya ka apunu Poru natere Korini rabineya Iyesu e yonai ika dimawagawa tondawa manako iyapana ropani kawaya Iyesu sumamupu ko karako ka Iyesu sumapamawa ragidai mu paunamugu notababa dai wenawena.

Apunu Poru oka yau mu wade supasupatamana ki nana okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-9*
Mu ewa nauwa idiwa *1:10–4:21*
Ridi yo apunu *5:1–7:40*
Suma ragidai ade pakasi ragidai *8:1–11:1*
Suma ragidai ewapuru idiwana ki nana *11:2–14:40*
Popoigamu ko ade kimamu ubumamu *15:1-58*
Puyo nakapamana ki nana *16:1-4*
Parau siyarai *16:5-24*

1-2 Wi sumaga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai ika natere Korini rabineya idiwu ki Mamanuga God wi winenibu da wi Keriso Iyesu e naureya e eya nene idiwana ki nana; Nau Poru ade nu sumanuga eyaka mena apunai Sotenisi mete kina oka yau wi bamagau okapemei.

Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e winesinibu da Keriso Iyesu nau tonosini-yana da nau e upi kwaesugana ki nana. Iyapana gwedewau tawana tawana idiwu ki ubumu nu Kaiwawonuga siyamu, tagamu ke; ‘Kaiwawoni ke, kau iyasini’, iyapana gwedewau inako tagamu ki mu mete kina ka e iyapanaiyoma. E ka nu yo mu ewapuru Kaiwawonuga eyaka mena ki pokere nu karako wi kuduba nidimei yau kena.

3 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako wi waitanimoto da mu wi nene badidi kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Mamanuga God e Keriso pokaiya nu wadinibu bagi

4 Keriso Iyesu pokaiya ka Mamanuga God wi wadinibu bagi ki pokere nau wi nene maramara e paraupakani. 5 Wi Keriso e naureya idiwu manako ki pokaiya ka wi yonaga yo wi kataiga yo wi iyaga kuduba ki supasupawena ade bagiwena. 6 Mibai, Keriso e yonai wi naiya wainamupu ki wi rabinagau supu tawawena witai nunupu, 7 ki pokere wi karako nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade matarawagana nawanai idiwu ki ka wi gwede mo nene eba wainapiyoi. Mamanuga God iyapana iyamaga nene puyo ebo ebo tageyau ki puyoi kuduba ka e wi mete negebu kewowena. 8 E wi kwayubaniyono toginiyono tondono da mara siyarai baiyagisi. Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e marai ki baiyagisi ki ka wi paerega pa mena yabara yabara ubumuri. 9 Mamanuga God badidi gwaiyabawena ki kuduba e makeya makeya kwae-yogono. E wi winenibu da wi e Gubagai nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ki e mete ida wadewadeigamana ki nana.

Iyesu sumapiyamu ragidai ewa nauwa idiwa

10 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si pokaiya ka nau karako yona yau wi nidiyani teyateyama waina-pumuri; Ewa nauwa eba idiwoi ko wi badidi iwagamana ki ka wi kuduba mibipumuri were iwagi ade wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya notapiyoi kwaiwogoi idiwoi. 11 Kowaniyoma, wainapumuri; Apunu Koroe e iyapanai-yoma dai nau bamaneya bautagubu nau sidimupu da wi paunagau ka wi dai kira kasiwaraiwagamu idiwu, 12 mibai ka wi yona ebo ebo iwagamu. Wi dai iwagamu ke; ‘Nu apunu Poru e eweya kaigemei’. Ade wi dai iwagamu ke; ‘Nu apunu Aporosi e eweya kaigemei’. Ade wi dai

iwagamu ke; ‘Nu apunu Pita e eweya kaigemei’. Ade wi dai iwagamu ke; ‘Nu ka Keriso e
eweya kaigemei.’
[13] Wi kuduba ka Keriso e naureya idiwu, ko e midi kwakwarepui ki wi bani purumupu
ewanauwamupu bo? Ki ka eba nau Poru ripa korosi naureya wi nene posugubuwani. Ade
ki ka eba nau sini pokaiya ki wi siruwaigubu. Ki pa mena. [14] Nau Mamanuga God parau-
pakani da nau wi mo eba siruwani-buwani. Nau apunu Kurisipa yo Gaiyasi mu mena Iyesu
e si pokaiya siruwa-tapuwani, [15] ki pokere wainapumuri; Wi mo eba ubumuri iwagi ke; ‘Nu
ka Poru e si pokaiya e nene siruwaigibi.’ [16] (O, nau notani gogawena; Nau apunu Sitepanasi
e iyapanaiyoma mete siruwa-tapuwani ko nau iyapana dai mete siruwatapuwani bo pa
mena ki nau naigida eba wainapakani.)
[17] Keriso e ka eba nau iyapana siruwatamana ki nana tonosinibu ko nau e yonai bagi
kawaya dimasugana ki nana nau tonosinibu. E eba nuwaiya nau naubo kataini pokaiya
kabuwa-sugana ki nana ko e nuwaiya ka nau yona yau mena dimasugoni, suwogoni ke;
‘Keriso e ka ripa korosi naureya iyapana kuduba nu nene powena.’ Yona ki mena ka
kasiyarai kawaya ki pokere nau eba nuwaneya yona kudubai dai dimasuwogoni kwaenda
Keriso nu nene powena ki kasiyarai pamenayagisi.

Mamanuga God e katai Keriso pokaiya matarapupu

[18] Nau yona yau kawareya ade suwagani wainapumuri; Iya yawatai paeremupu kwako-
tagubu ragidai ki mu wainapiyamu da Keriso nu iyanuga nene ripa korosi naureya powena
ki ka notababa yonai. Ko nu iya yawateya kaigemei ade Keriso ripa korosi naureya nu nene
powena ki yonai sumapemei ragidai ki nu nene ka yona ki ka Mama-nuga God e kasiyarai
matarawena ki kena. [19] Mibai, Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Iyapana gwedewau notapiyamu da mu gwedegwede kuduba kataimugu ki mu kataimaga
ki nau giripani deni mena kewoyagisi.
Ade iyapana gwedewau wainapiyamu da mu ka notanotai ki mu nota-maga ki nau
bodapani da gogayagisi.’
[20] Mamanuga God e inako wagubu, ki pokere katai ragidai ki mu denai badidi tagisi?
Ade nota ragidai, ki mu denai badidi kwaetagisi? Ade waira yau notai ki kawareya deni
deni kabuwa kasiwaratagamu idiwu ragidai ki mu bani idiwono? Pa mena. Mamanuga
God e kwaewena ki pokaiya ka e nu kabuwanibu wetawetara da waira yau notai ka kuduba
notababa mena.
[21] E mena katai ka kawaya daganani esida ki pokere e yau kwaewena; Iyapana gwedewau
mu mubo notamaga bo kataimaga pokaiya e kwaenepamana bananapamana wainapiyamu
ki yawatai e deni mena bodapupu. Ko iyapana gwedewau iya yonai nu dimaigemei ki
sumapamana wainapiyamu ki ka e uburoto deni mena mu iya tageni.
Iyapana dai tagamu da yona yau ka eba iya yonai ko notababa negeyau ki yonai. [22] Diyu
ragidai mu tagamu ke; ‘Wi kunuma kasiyarai pokaiya matakira mo kwaiwagi eminiyamu
were nu mibiniyamu.’ Ade iyapana kwaiyanai ragidai mu tagamu ke; ‘Wi kataiga ki kerarai
nu kabuwanimuri were mibi-niyamu.’ [23] Ko nu ka Keriso ripa korosi naureya powena ki
mena yonai dima-igemei. Diyu ragidai mu ka yona ki eba wainapamana wainapiyamu
ki pokere pisipisitamiyau, ade iyapana kwaiyanai ki mu tagamu da yona ki ka notababa
yonai. [24] Ko iyapana gwedewau, Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ki Mamanuga God mu
winetapu da nu dimaigemei ki yonai mu sumapamana ki nana ki mu muga rabinamugu ka
mu kataitagisi da yona yau ka Keriso e eya ki kena. Ade mu mete kataitagisi da Mamanuga
God e kasiyarai ade e katai kuduba ka Keriso e mena pokaiya. [25] Iyapana tagamu da
Mamanuga God e yonai ka notababa yonai, ko wainapu-muri; Notababa yonai ki katai ka
kawaya esida. Iyapana kaina kuduba nu katainuga ka e katai kobaiya marai munta erida.
Iyapana tagamu da Mamanuga God e badidi kwaewena ki ka eba gwede kawaya mosi,
ko wainapumuri; E kwaewena ka kawaya daganani esida. Iyapana mu mubo notamaga
pokaiya wainapiyamu kwaetagamu ki kuduba ka poi.
[26] Kowaniyoma; Mamanuga God wauneya wi nene wagubu sumamupu makeya wi badidi
maba idiwa ki wi wainapumuri. Iyapana waira yau notai mena wainapiyamu ragidai mu

yabu-mugu ka wi paunagau katai nibadi kataimugu ragidai eba ropani, ade wi paunagau
ka iyapana kawakawai eba ropani, ade wi wenaga rabineya ka iyapana eba ropani mu
simaga kaya-wena. [27] Ko iyapana waira ki notai pokaiya wainapiyamu da mu ka katai
nibadi kataitagubu ragidai ki mu midimama waditamana ki nana ka Mamanuga God nu
'notababa' ragidai winenibu. Ade iyapana waira yau notai pokaiya wainapiyamu da mu
ka kawakawai kasiyara ragidai ki mu midimama waditamana ki nana ka Mamanuga God
ubupu nu pakasi kasiyaranuga pa mena ragidai winenibu tenibu e eya nene nakanibu.
[28] Iyapana waira yau notai wadamu doko ragidai ki mu nu eminiyamu nu ka pa tawa
ragidai gwede mo eba katainugu ki pokere mu ubumu nu waigubaniyamu. Ko gwedegwede
kuduba mu waina-piyamu da kawaya ki kaupana ki nana ka Mamanuga God ubupu tawa
ragidai nu winenibu. [29] E kwaewena ki pokaiya ka iyapana mo eba uburoto Mamanuga
God yabareya e eya si tepapoto noda gongomuyagisi. Pa mena. [30] Ko Mama-nuga God
e wi tenibu Keriso Iyesu e naureya wi nakanibu ki pokere karako ka Mamanuga God nu
katainuga negebu ki ka Keriso e mena. Keriso pokaiya ka e iyapana bagi supasupai nu
nidiyau. Keriso e mena pokaiya ka e tenibu e eya nene nakanibu ade gwede umanibu
dokodoko ki e Keriso pokaiya rikapupu kewowena. [31] Ki pokere Mamanuga God e okai
wagubu ke; 'Iyapana nima noda gongomuwagana wainapiyau ki ka e eya badidi kwaewena
ki nene eba noda gongomuyogono ko nu Kaiwawonuga badidi e nene kwaewena ki pokaiya
e noda gongomuyogono ka baganai.'

2

[1] Kowaniyoma, karako nau niya sisiyani suwagani wainapumuri; Nau naiya wi bam-
agau bausugubuwani makeya ki ka nau Mamanuga God e yonai wekewekei ki mibai
kabuwasinibu ki yonai wi nidiyana ki nana ika bausugubuwani. Ko nau uburekeya
dimasugekeya ki ka nau eba iyapana dimadimai yona nibadi kataimugu ragidai yona
kwekwe wirawira tagamu ki mu maba suwegekeya. Pa mena.
[2] Nau wi paunagau uburekeya ki nau nota yau mena notapekeya; 'Yona kudubi kwaki ki
nau kamadani ko Iyesu Keriso e mena yonai ade e ripa korosi naureya powena ki mena
sisiyai nau suwogoni.' [3] Nau inako notapekeya ki pokere nau wi bamagau bausugubuwani
ki ka nau niya kasiyarani pa mena. Nau kudu wainapekeya didigurani mete wagawa. [4] Nau
uburekeya dima-sugekeya ki ka eba nau naubo yonani bo nau naubo kataini pokaiya wi
notaga wirawagana sumaigamana ki nana kwaesugekeya. Pa mena. Nau Mama-nuga
God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya dimasugekeya manako wi e kasiyarai kawaya ki
matarawagawa empamawa. [5] Nau inako kwaesugekeya ki mibai ka nau nuwaneya wi
sumaga Mamanuga God e kasiyarai matarawena emupu ki mena kawareya ukworono ko
eba iyapana kaina mu kataimaga kawareya ukworono.

Mamanuga God e katai

[6-7] Ko iyapana sumamaga bebeda maba irawawena ragidai ki mu bama-mugu ka nau katai
badidi wadubuwani ki yonai mete dimasugakani umakani. Nau badidi kataisugubuwani
ki ka eba waira yau e notai ko ki ka Mamanuga God e eya katai ki e kunuma waira
yamanapupu makeya wekepupu yaba-dawa da karako ki yonai. Naiya ka waira yau e
notai kawayawagawa yarawa ade waira yau kawakawai ragidai nota ki mena wadumupu
doko kwaetagamawa. Ko karako ka nota ki e kasiyarai mareyawagau surau. Mama-nuga
God e ebo katai wekewekei ki e ororeya mena nu nene winepupu tapu da nu ki pokaiya
e taneya e mete idiwana ki nana, katai ki yonai ki nau karako dimasugakani umakani.
[8] Waira yau kawakawai ragidai mu ka katai ki eba kataitagubu. Mu kataitagumpena ki ka
mu eba ubumpena tanai wadubu matara apunai nu Kaiwawonuga ki ripa korosi naureya
minimpena poyo.
[9] Ko Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Mamanuga God e nota kwarikwarisi-piyamu ragidai ki mu nene e badidi winepupu tapu,
ki ka iyapana mo naiya e yabere eba empupu,
ki ka iyapana mo naiya e wenagere eba wainapupu,

ade ki ka iyapana mo naiya e notai pokaiya eba bananapupu.'
[10] Iyapana naiya badidi eba emupu bo wainamupu bo notamupu ki ka Mama-nuga God
karako e eya Keyai pokaiya matarapupu nu kabuwanibu.
Gwedegwede kuduba ka e eya Keyai ki empiyau ade matarapiyau. Mama-nuga God e eya
nuwai notai wekewekei ki e mete empiyau. [11] Nau keyakeyai mo suwagani wainapumuri;
Nu iyapana kaina ki nu kowanuguma mu nuwa-maga notamaga ki nu eba empemei. Ridi
bo apunu e rabineya badidi waina-piyau ki ka e ebo keyai ki e mena kataiya. Ko ki maba,
nu iyapana kaina ki ka Mamanuga God e nuwai notai mo nu eba kataigibi. Mamanuga
God e eya Keyai ki e mena ka Mamanuga God e nuwai notai ki kataiwena. [12] Nau keyakeyai
suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Nu ka eba waira yau notai ki keyai wadimipi ko nu ka
Mamanuga God e eya Keyai nu bamanugu tono-pupu ki wadimipi nu rabinanugu tondau.
Ki pokere gwedegwede kuduba ki e nu nene kwaewena puyo deni mena negebu ki ka e eya
Keyai pokaiya nu kabuwanibu kataigibi.
[13] Ki pokere Mamanuga God e Keyai tagebu ragidai ki mu bamamugu nu iyanuga yonai
mibai matarapamana ki nana ka nu eba waira yau katai ki yonai iwegemei ko Mamanuga
God e ebo Keyai nu badidi kabuwaniyau ki yonai nu makeya makeya mena iwegemei.
[14] Iyapana gwedewau mu rabinamugu Mamanuga God e Keyai pa mena ki ka e Keyai
badidi kabuwatamiyau ki mibai mu eba wainapiyamu. Mamanuga God e Keyai ka mu
rabinamugu pa mena ki pokere mu badidi wainapiyamu ki ka mu notababa tageyau. Nu
iyanuga yonai mibai ki ka Mamanuga God e Keyai ki e mena matarapiyau ki pokere iyapana
nima e rabineya Mamanuga God e Keyai pa mena ki ka e babayagisi yona ki mibai eba
wainapoto. [15] Iyapana nima e rabineya Mamanuga God e Keyai tondau ki ka e Keyai ki
pokaiya kataiyagisi da bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena. Iyapana mo eba uburoto
e wereyakaurapoto. Pa mena. [16] Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Iyapana nima Mamanuga God e notai kataiya? Ki pa mena.
Iyapana nima Mamanuga God siyoto kabukabuwa? Ki pa mena.'
Mamanuga God e okai inako wagubu, ko wainapumuri; Nu ka Keriso e eya notai
wadimipi ragidai.

3

Mamanuga God e bigabigai kwaigemei ragidai

[1] Kowaniyoma, iyapana gwedewau Mamanuga God e Keyai mu rabina-mugu tondau
mu bamamugu nau badidi kabuwasugakani umakani ki wi bamagau nau inako eba
kabuwasugu-buwani mibai ka wi sumaga ka eba ragiragiwena. Wi ka munu wawayai maba
idiwa. Wi notaga ka waira yau notai notapiyamu ragidai ki mu nota-maga maba, [2] ki pokere
munu wawayai amu mena kubamu ki maba nau amu mena wi negeyekeya ko bani ragiragi
wi eba negeyekeya mibai ka wi bani ragiragi kupamana ki marai eba bauwena. Karako
ka wi bani ragiragi kupamana marai ki ororeya mena bauwena, [3] ko wi watagau mena
idiwu. Wi nuwaroro yo kira kasiwara kwaiwagamu ki ka wi iyaga iyapana waira yau notai
wadamu doko kwaetagamu ragidai ki mu iyamaga maba wainapakani. [4] Wi dai iwagamu
ke; 'Nau ka apunu Poru e eweya kaya-sugakani.' Ade wi dai iwagamu ke; 'Nau ka apunu
Aporosi e eweya kayasugakani. Wi inako iwagamu ki ka wi waira yau notai wadamu doko
kwaetagamu ragidai ki mu maba kwaiwagamu wainapakani.
[5] Wainapumuri; Apunu Aporosi, e ka nima? Ade nau Poru ka nima? Nau nidiyani
wainapumuri; Nu ka Kaiwawo-nuga nu upinuga winepupu negebu ki makeya makeya e
bigabigai kwaigemei ragidai. Nu e bigabigai kwaigemeya ki pokaiya ka wi e sumamupu.
[6] Nau momai upuwani ade apunu Aporosi e nau ewaneya bauwena kokora ki awana
sipiyawa ko Mamanuga God e kasiyarai pokaiya ka kokora ki rabineya bani wenatagubu
mibai kipu. [7] Momai urau apunai ade awana sipiyau apunai ki mu ka asusu. Ko nima
kwaewagau pokaiya bani mibai kirau e ka eba asusu. Ki ka nu Mamanuga God e ebo mena
ki kwaewagau. [8] Mamanuga God e yabuiya ka momai urau apunai ade awana sipiyau apunai

ki mu ka ebo ebo. Mu upi badidi kwaetagamu ki denai ka e uburoto mu puyomaga makeya
makeya tageni. [9] Nu ka e nene ewapuru dibimipi upigemei ragidai ko wi ka e kokorai.

Ade nau keyakeyai mosi suwagani ka yau kena; Wi ka Mamanuga God e tawai.
[10] Mamanuga God puyo tegebu ki pokaiya ka nau tawa ki bebedai nunupuwani. Nau bebeda
ki asusu eba nunupuwani ko tawa wadamu katai-mugu ragidai badidi kwaetagamu ki maba
nau tawa bagipuwani. Iyapana dai ki nau ewaneya bautagubu bebeda nunupuwani ki
kawareya tawa wadamu. Ko wi eyaka eyaka tawa badidi maba wadamana ki wi naigida
mena empiyoi were kwaiwogoi. [11] Mamanuga God e ororeya mena Iyesu Keriso winepupu
wowo bebedai maba kaupupu ki pokere iyapana mo eba baiyagisi wowo bebedai kudubai
mosi kaupoto. [12] Iyapana dai ka bowa yamayamapiyau bo bowa bagibagi ebo ebo bebeda ki
kawareya tawa wadamu ko iyapana dai ka tawa ki ripa yo wiwirowa yo gwadagara pokaiya
wadamu. [13] Nu eyaka eyaka upi supasupai kwaigemei bo upi kwaigemei siyasiya ki nu aita
ewa Keriso e marai baiyagisi ki makeya mibai matarayagisi empamu. Mara ki makeya ka
mata nonarai nu eyaka eyaka upinuga uroto manako mata ki pokaiya ka nu upinuga bagi
bo eba bagi ki nu yabunugere empamu. [14] Iyapana nima bebeda kawareya tawa wadubu
ki mata urabu ko eba urabu rerewara ki ka iyapana ki denai puyo bagi mo yadini. [15] Ko
iyapana nima tawa wadubu ki mata urabu rerewara ki ka e puyo mo eba yadini ade e upi
badidi kwaewagawa ki kuduba gogayagisi. Ko e eya ka eba gogayagisi ko e iyapana mata
urana kwaewagawa wadumupu paere ki maba pa tondono.

[16] Wi wiga ka Mamanuga God e tawai bagi kawaya ade Mamanuga God e eya Keyai wi
rabinagau tondau, ko ki wi wainapiyamu bo pa mena? [17] Iyapana nima Mamanuga God e
tawai ki giripono ki ka Mamanuga God denai e mete giripoto. Mamanuga God e tawai ki
ka e eya nene mena, ko ade wainapumuri; E tawai ki mibai ka wiyo.

[18] Ki pokere naigida mena kwaiwogoi kwaenda wi wiga kerapu wadewade-iwagi. Nima
mo wi paunagau wainapiyau da e waira yau katai nibadi naigida mena kataiwena
wetawetara ki ka e kwarisi-yagisi 'notababa' apunai maba tondono da ki pokaiya ka e katai
mibai katai-yagisi. [19] Waira yau katai wadamu doko ragidai badidi wainapiyamu da ki ka
katai kawaya, katai ki ka Mamanuga God e yabuiya ki ka notababa e katai. E okai mosi
wagubu ke; 'Iyapana gwedewau mu mubo kataimaga pokaiya yabara kawakawaratagamu
idiwu mu kataimaga ki pokaiya ka Mamanuga God mu muga tapitamini.' [20] Ade e okai
mosi wagubu ke; 'Nu Kaiwawonuga e kataiya da waira yau notai notapiyamu ragidai ki
mu kataimaga ka mugu.' [21] Ki pokere kowaniyoma; Iyapana kaina mu simaga ki wi eba
tepapumuri bo yabara kawakawaraiwagi. Wainapumuri, gwedegwede kuduba ka wi nene;
[22] nau Poru ka wi nene, apunu Aporosi ka wi nene, ade apunu Pita ka mete wi nene. Waira
kuduba ka wi nene, iya kuduba ka wi nene, po ka wi nene, ade mara karako ade mara ewa
ki kuduba mete wi nene. [23] Ko wi wiga ka Keriso e nene ade Keriso e ka Mamanuga God e
nene.

4

Keriso e tonotapu ragidai

[1] Wi nu eminiyoi ki nau nuwaneya wi notaga inako yogono ke; 'Mu kuduba ka Keriso e
bigabigaiyoma. Mamanuga God e katai mibai naiya wekepupu ki e mu idamugu tapu da
mu katai ki matarapamana ki nana.' [2] Ko wainapumuri; Iyapana gwedewau bigabiga upi
inako kwaetogomono ki mu kawaimaga badidi yagisi ki mu eba paerepomoto ko makeya
makeya mena kwaetogomono. [3] Wi nau nene badidi wainapiyamu? Nau bigabiga upi ki
naigida mena kwaesugakani bo pa mena? Nau nidiyani wainapumuri; Wi bo iyapana dai
ki ubumuri waira yau notai pokaiya nau upini nene pari wirawirasinimuri ki ka nau wi
yonaga ki eba wainapani. Ade nau niya badidi sidisugani ki nau mete eba wainapani. [4] Nau
niya rabinaneya sidiyau kabuwa-siniyau da nau paere mo eba kwaesugu-buwani, ko nau
eba suwagani ke; 'Nau ka supasupai.' Nau inako eba suwagani mibai ka nu Kaiwawonuga
e mena aita ewa uburoto e idai gurai nau naurineya ugwadisiniyoto ragiragi, yagisi
ke; 'Kau supasupai kwaenugeya', bo yagisi ke; 'Kau paerepiyeya.' [5] Paerepemei bo eba

paerepemei ki matarapana marai wine-pupu tapu ki karako eba bauwagana kena ki pokere
nawanaiwogoi ko iyapana bagi bo berokoi ki wi karako mu eba tadeyoi. Nu Kaiwawonuga
ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka e mena uburoto nu eyaka eyaka nu rabinanugu
badidi notapemei wekepemei ki matarapoto ade nu eyaka eyaka badidi kwaigibi ki kerarai
e mete matarapoto. Mara ki makeya ka Mamanuga God nu kuduba eminiyoto manako nu
badidi kwaigemeya kebomeya ki pokaiya ka e makeya makeya nu mamamanuga yagisi.
6 Kowaniyoma, wi bagiga nene ka nau keyakeyai apunu Aporosi mete kina nu naurinugu
suwegekeya. Wi keyakeyai ki mibai wainapumuri ki ka iyapana oka mo tamupu ki mibai
wi mete wainapu-muri. Mu oka yau okamupu, tagubu ke; 'Wi gora paupui ki makeya mena
kwaiwagi.' Ki pokere wi wibo notaga pokaiya eba iyapana mosi e si esida tepapumuri ade
eba iyapana mosi e si erida kaupumuri. 7 Kau nima waina-piyei da kau ka esida ki kau
badidi maba katainugibi da kau ka esida ko kau kowagiyoma mu ka erida? Gwede-gwede
kuduba kau bamageya ki Mama-nuga God kau negebu bo pa mena? Nau nidiyani wainapi;
Gwedegwede kuduba kau bamageya ki ka Mamanuga God kau puyo pa negebu ki pokere
kau gwede nana noda gongomunugei?
8 Wi bani wainapiyamu da wi bamagau ka baganai. Wi bani waina-piyamu da wi keyaiga
puyoi kuduba ka wi bamagau posiwena. Wi bani waina-piyamu da wi ororeya mena
kawakawa-igubu ko nu ka pa mena. Kapore. Nau nidiyani wainapumuri; Nau nuwaneya
po wi mibai kawakawaigumpena da nu yo wi ewapuru mena kawakawaigumpena.
9 Nau nota yau wainapakani; Wata siyarai ka Mamanuga God e tononibu ragidai
nu negebu. Iyapana ubumu berokoi kwaetagamu ragidai tetamiyamu iyapana kuduba
yabumugu namu-tamiyamu ki maba ka nu mete kina inako kunuma aneyai ade iyapana
kuduba mu paunamugu ubumei da mu nu eminimana waigubanimana ki nana. 10 Keriso
e nene ka iyapana ubumu notababa ragidai nu nidiyamu, ko kataina, wi ka bani Keriso
pokaiya katai nibadi kataigubu ragidai. Nu kasiyara-nuga ka pa mena, ko kataina, wi ka
bani kasiyara ragidai. Iyapana nu sinuga kaupiyamu, ko kataina, wi siga ki mu bani esida
tepapiyamu. 11 Naiya mena kebomeya da karako ka nu mibi wetei awana gobanuga wagau
iwei. Nu ka yopeyopei ade nu gwedegwedenuga ka tegetegerei. Iyapana nu nuniyamu
ade siwakekeniyamu tawa tawa igida yauda asusu ukwepemei iwei. 12 Nu nubo idanuga
kasiyarawagau ade muya nunumei ki pokaiya ka nu kupemei iwei. Iyapana nu kowaga
nidiyamu bo kiraniyamu ki ka nu denai mu eba kiratamemei ko nu ubumei mu wadi-
tamemei bagi. Iyapana nu giriniyamu pasuniyamu ki ka nu eba taganugere wiraigemei
ko nu bita makari ki kobaiya teteigemei. 13 Iyapana nu wereyakaura-niyamu ki denai nu
yona bagi mena mu tademei. Nu naiya mena kebomeya da karako ka iyapana yabumugu
ki ka mu mugu yo kokowai nu nidiyamu.
14 Nau yona yau wi bamagau oka-pakani ki ka nau eba wi midimama negeyana ki nana
okapakani. Wi ka nau mununiyoma mibai. Nau nuwaneya po wiyo ki pokere wi notaga
wadana papara da wi kataigamana ki nana ka nau oka yau okapakani. 15 Wi iyaga Keriso
e naureya idiwu ki ka wi rapaniyamu ragidai ropani kawaya eba iyabapamana makai bani
ika mete kina. Baganai, ko wi mamaguma ka eba ropani ko nau niya mena. Keriso Iyesu
e yonai bagi kawaya ki nau wadubuwani yabiri wi bamagau bausugubuwani nidibuwani
ki pokere wi mamaga mibai ka nau. 16 Nau suwagani ki wi naigida mena wainapumuri;
Nau wi bamagau badidi suwegekeya bo kwae-sugekeya ki maba wi mete inako iwogoi
kwaiwogoi. 17 Wi inako kwaigamana ki nana ka nau nuwaneya po gubagani Simosi wi
bamagau tonopakani. Nu Kaiwawonuga badidi wagubu ki mo e eba kamadubu ko makeya
makeya kwaewagau. E wi bamagau baiyagisi ki ka nau iyani Keriso naureya badidi maba
tondekeya emisinimawa ki e wi wenaguga ade yadini papara wi kabuwaniyoto. Nu badidi
maba inako idiwana yonai ki nau uburakani nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God
nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki mu kabuwatamakani ade keyai mete
matarau kwaesugakani umakani.
18 Wi dai bani wainapiyamu da nau garugaru wi bamagau eba bausugani ki pokere wi
yabara kawakawaraiwagamu idiwu. 19 Ko nu Kaiwawonuga e waina-piyau da baganai ki

ka nau waunitau ika bausugani manako iyapana gwedewau yabara kawakawaratagamu
idiwu ki mu emitamani. Mu yona mena tagamu bo mibai mete kwaetagamu ki nau
mu kasiyaramaga empani, [20] mibai ka iyapana gwedewau Mamanuga God e gari rabineya
kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana wainapiyamu ki ka mu eba pa yona mena togomono
ko e kasiyarai pokaiya mibai mete kwae-togomono. [21] Nau manuniyani; Nau wi bamagau
ika bausugani ki wi nuwagau badidi wainapiyamu? Nau auda pokaiya wi wadiniyani
supasupa bo nota kwarikwarisi ki notai pokaiya giyansu mena wi wade supasupaniyani?

5

Apunu mosi e kabarai mete iwa

[1] Mibai, nau yona wainapuwani da wi paunagau ka iyapana mosi taku maba kwaewagau.
E midimama berai kwaewagawa ka berokoi kawaya esida. Mamanuga God eba kataimugu
ragidai ki mu inako mete eba kwaetagamu. Wi sisiyaga wainapuwani ka yau kena;
Apunu mosi wi paunagau ubupu e eya kabarai mete ukwapamawa. [2] Wi gwede pokaiya
noda gongomuiwagamu? Wi rabinaga makariwagubena nuwaboya-igumpena ade apunu
bera berokoi wi paunagau inako kwaewena ki wi e baiyonompena da e kayawagubena.
[3] Kwakwarepu pokaiya ka nau niya uwama kawaya yewena ko nau keyaini pokaiya ka nau
ika wi mete kina. Nau gwe wi bamagau ika tondakani maba ki ka nau nu Kaiwawonuga
Iyesu e kasiyarai pokaiya nau idani gurai bigi kwaewena apunai ki e naureya ororeya mena
ugwadubuwani ragiragi kewo-wena, [4] ki pokere nau nuwaneya wi yau mena kwaiwagi;
Wi ubumuri nu Kaiwawonuga Iyesu e si pokaiya dibipumuri ki ka nau notani pokaiya wi
mete ika dibipamu manako nu Kaiwawo-nuga Iyesu e kasiyarai ika mete kina, [5] ki kasiyarai
pokaiya ka wi bigi kwae-wena apunai ki wadumuri e midi kwakwarepui Berokoi Apunai
Seitani e idai rabineya tamuri da e giripoto. Wi inako kwaiwagi ki ka nu Kaiwawonuga ade
wirayagisi baiyagisi makeya ki ka e apunu ki e keyai ade iyapoto.

[6] Wi noda gongomuiwagamu ka eba baganai. Iyapana tagamu ki wi kataigau. Mu
tagamu ke; 'Parawa kawayawagana muramurai 'yisti' ki marai munta dai mena parawa
mete wirapumuri ki ka bani ki kawayayagisi.' [7] Nau nidiyani wainapumuri; Kawayawagana
mura-murai oragai wi paunagau uburau ki wi wadumuri kwenupumuri da bigi wi pasinibu
ki kewoyagisi. Wi inako kwaiwagi ki ka wi bani buredi waunai 'yisti' pa mena ki maba
iyapana waunai ubumuri. Nau kataineya da Mamanuga God wi ororeya mena iyapana
waunai bagi kawaya inako yamananibu, mibai ka nu poraganuga kawaya 'Raurunibu
Poragai' ki e Keriso pokaiya kwaewena kewowena. Nau yonani suwagubuwani yau ka
waigugu ko ki mibai ka yau kena; Keriso e ka ororeya mena nu 'Raurunibu Poragai' ki
papai sipi munai maba e eya iyai puyo tapu powena. [8] Ki pokere nu poraga ki mibi
mamamai poragaigamana ki nana ka nu biginuga ade nu beranuga oragai ebo ebo ki
parawa kawayawagana muramurai oragai maba nu taganugu isiyapamu manako bani
buredi waunai 'yisti' pa mena ki mena kupamu. Bani buredi waunai ki ka nu iyanuga
waunai bigi pa mena ade gwede mibai kuduba ki keyakeyai.

[9] Nau okani naiya wi bamagau tonopuwani ki rabineya ka nau iyapana taku maba
asusu igida yauda kwae-tagamu iwu ragidai ki wi mu kamadi-tamana mete eba dibi-
pamana idiwana ki nana suwagubuwani. [10] Nau yona ki suwagubuwani ki ka nau eba
iyapana Mamanuga God e yonai eba kataimugu ragidai ki mu kamaditamana ki nana
suwagubuwani. Mamanuga God e yonai eba kataimugu ragidai ropani kawaya ka taku
maba asusu igida yauda kwae-tagamu bo kapoitagamu bo kuwa-tagamu ade daisusu bo
momorapa bo dai mete kina inako mu bamamugu buburitagamu. Wi iyapana ki kamadi-
tamana suwagubena ki ka wi tawana bani kaigumpena mibai ka tawana tawana waira
yau kawareya ka iyapana bera inako kwaetagamu ragidai ropani kawaya idiwu. [11] Ko nau
suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Iyapana mosi wi bamagau baiyagisi, yagisi ke, 'Nau
ka wi mete sumanuga eyaka mena', e inako yagisi ko ade kayayagisi taku maba asusu
igida yauda kwaeyogono umono bo kapoiyogono bo daisusu bo momorapa bo dai mete
inako bama-mugu buburiyogono bo yanuweyogono bo kuwayogono bo awana suwakarai

kuborono da e yabarai babayogono, e inako kwaeyogono ki ka wi deni mena e kamadumuri ade e mete eba dibipumuri ewapuru kupeiwogoi. Pa mena.

12-13 Mamanuga God e gari tagaiya idiwu ragidai ki mu naurimugu ka nau idani gurai eba ugwaditamakani ragiragi. Mamanuga God e eya mena aita ewa ki kwaeyagisi. Ko wi sumaga eyaka mena Mamanuga God nene mete dibipiyamu ragidai ki mu wi naigida mena emita-muri wade supasupatamuri, mibai ka oka mosi wagubu ke; 'Ridi bo apunu mosi wi paunagau bigi inako kwae-yogono ki ka wi deni mena e koritapumuri baiyagisi kayayagisi.'

6

1 Iyesu sumapiyamu ragidai wi paunagau kira kasiwara wenawagau ki ka wi gwede nana ubumuri Mama-nuga God eba kataimugu ragidai ki wi wade supasupanimana ki nana mu bamamugu kaiwagamu? Ki ka eba supasupai. Wi kowaguma Iyesu suma-piyamu ragidai bamamugu kaigamana da mu wi wade supasupanimana ki nana ka baganai. 2 Nau suwagubuwani ki wi wainapiyamu bo pa mena? Mara ewa baiyagisi da Mamanuga God uburoto kunuma waira kuduba tetamini dibitamini ki makeya ka nu Iyesu suma-pemei ragidai ubumamu nu idanuga gurai iyapana kuduba mu naurimugu ugwaditamamu ragiragi ade wade supasupatamamu. Nu aita ewa upi ki yodomu ki pokere karako ka wi gwede nana paere maimerei munta wi pauna-gau ki wi wiga eba wade supasupa-piyamu? 3 Mara ewa baiyagisi da nu ubumamu nu idanuga gurai aneya kunumau idiwu ki mu naurimugu ugwaditamamu ragiragi. Nu upi ki kwaigamu ki ka gwede mosi ragiragi kawaya ko nu karako yewe wairau paere maimerei munta nu paunanugu wenawagau ki wade supasupamana ki ka eba ragiragi. Nau suwagubuwani ki wi wainapiyamu bo pa mena?

4 Kira kasiwara bo gwede mosi inako wi paunagau wenawagau ki wi waina-piyamu da iyapana sumamaga eba wi mete eyaka mena ragidai baitagisi wi wade supasupanimoto ki ka baganai bo? 5 Wi midimama wadiniyana ki nana ka nau yona yau suwagakani; Wade supasupaniyana apunai mosi wi paunagau bani pa mena ki pokere wi inako kwaiwagamu bo? 6 Ena, ki bani pa mena wainapakani. Wi bani waina-piyamu da Iyesu sumapiyau apunai mosi uburoto e eya waretai yadini Mamanuga God eba kataimugu ragidai mu idamaga rabineya taroto da mu ubumoto e wade supasupapomoto ki ka baganai. Ko ki ka eba baganai.

7 Wi kowaguma mete iyapana bama-mugu kaiwagamu da mu wi paerega ki wade supasupapomoto ki ka wi paere-piyamu kawaya daganani. Wi wiga iyaga ki wi kaupiyamu. Wi supasupai badidi maba kwaiwagamana ki nau karako wi kabuwaniyani; Wi paunagau iyapana mosi uburoto e waretai giripoto manako e waretai ki gwawai gwede mo eba kwaeyagisi ki ka bagi kawaya. Ade wi paunagau iyapana mosi uburoto e waretai e gwedegwedei mo kuwayagisi manako e waretai ki denai gwede mo eba yagisi ki ka mete bagi kawaya. 8 Ko wi inako eba kwaiwagamu. Wi deni deni kira kasiwaraiwagamu ade deni deni kuwa kasiwaraiwagamu idiwu. Wi eba pakasi ragidai mete inako kwaiwagamu ko wi sumaga eyaka mena ragidai ki mu mete deni deni inako kwaiwagamu.

9 Wi kataigau bo pa mena? Iyapana berokoi kwaetogomono ki ka mu Mama-nuga God e gari rabineya eba kaiwoto idiwono, ki pokere wi wiga eba kerapu wadewadeiwagi. Iyapana gwedewau taku maba igida yauda asusu iwu bo didiwa asusu ukwapamu bo daisusu bo momorapa ade dai mete inako mu bamamugu buburitagamu bo rauru kawakawara kasiwaratagamu bo apunu mosi uburoto e ebo waretai apunu uworoto mete iwono bo ade ridi mosi uburoto e ebo waretai ridi uworoto mete iwono, 10 bo iyapana gwedewau kapoi-tagamu idiwu bo awana suwakarai kubamu yabaramaga babawagau iwu bo kowamuguma yanuwetamiyamu iwu bo kuwatagamu iwu bo kuwatagamu ki taububarai ubumu bo, iyapana inako kwaetagamu ki ka mu Mamanuga God e gari rabineya eba kaiwoto idiwono. Pa mena. 11 Naiya ka wi dai inako mete kwaiwagamawa iwa ko karako ka Mamanuga God wi bigiga ki kuduba surupu wi tagagau kwenupupu manako e eya nene wi nakanibu.

Nu Kaiwawo-nuga Iyesu Keriso e si pokaiya ade Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya ka wi karako Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai idiwu.

Nu midinuga kwakwarepunuga ka Mamanuga God e nene.

12 Iyapana mosi bani yagisi ke; 'Gwede mosi nau eba bodasiniyau ki pokere nau badidi kwaesugana waina-pakani ki nau kwaesugoni.' Ena, ko nau denai suwagani ke; 'Gwedegwede kuduba ka bani baganai ko ki dai mena ka nu midinuga kwakwarepunuga ade nu nuwanuga notanuga togipiyau kasiyara kweyau.' Kataina, nau mete bani suwagani ke; 'Nau badidi kwaesugana wainapakani ki nau kwaesugoni.' Ko gwede mosi inako nau iyani rabineya kawayayagisi da nau ki mena niniyaponi kwaesugana wainaponi ki ka nau ki kuduba kamadani ko eba kwaesugani.

13 Iyapana mosi bani yagisi ke; 'Mamanuga God bani ebo ebo yamana-pupu da nu romodonuga nene, ade nu romodonuga ki e yamanapupu da bani nene.' Ena, ko nau denai suwagani ke; 'Mara baiyagisi da Mamanuga God e yagisi manako bani kuduba ade nu romodonuga mete kina ki ewapuru gogatagisi.' Mamanuga God nu midinuga kwakwarepunuga yamanapupu da nu Kaiwawonuga e upi kwaigamana ki nana ko eba nu ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu kwaetagamu iwu ki mu maba kwaigamana ki nana. Nu midinuga kwakwarepunuga ka nu Kaiwawonuga e nene ade nu Kaiwawo-nuga ki e uburau nu midinuga kwa-kwarepunuga kasiyara kweyau. 14 Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya ka e nu Kaiwawonuga iyapupu kipu ubupu manako ki maba ka e kasiyarai pokaiya nu mete iyaniyoto kimamu ubumamu.

15 Wi kataigubu wetawetara da wi Keriso e naureya idiwu ki pokere wi midiga kwakwarepuga ki karako Keriso e eya midi kwakwarepui mete dibipupu eyaka mena. Keriso e midi kwakwarepui mete dibipupu eyaka mena apunai ki mosi kayayagisi ridi yawata kawakawareya umau ki ridai mete kwa-kwarepumaga ewapuru dibipomoto ki wi wainapiyamu da ki ka baganai bo? Akae, ki ka eba baganai. 16 Apunu mosi ridi yawata kawakawareya umau ki mete iwono ki ka e eya midi kwakwarepui ridi ki mete dibipupu. Nau suwagubuwani ki wi wainapiyamu bo pa mena? Mamanuga God e okai wagubu ke; 'Ridi yo apunu mu kwakwarepu-maga dibimupu ki ka mu eyakamena-tagubu.' 17 Wainapumuri; Iyapana nima e eya iyai nu Kaiwawonuga kwebu ade e naureya tondau ki e nuwai notai ade e keyai ki ka nu Kaiwawonuga mete ewapuru eyakamenatagubu.

18 Ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu iwu ki berai wi deni mena kamadumuri tagararapumuri. Nu berokoi ebo ebo kwaigemei ki kuduba ka bigi ko bigi ki dai ka nu midinuga kwakwarepunuga bigi eba pasipiyau. Ko iyapana nima taku maba igida yauda kwaewagau ki ka e midi kwakwarepui nidapiyau ki pokere e eya midi kwa-kwarepui ki giripiyau bigi kweyau. 19 Wi midiga kwakwarepuga ka Mama-nuga God e Keyai negebu wi rabinagau tondau ki e tawai, ko ki wi waina-piyamu bo? Wi midiga kwakwarepuga ka eba wi wibo nene ko Mamanuga God e nene. 20 Mamanuga God e wi teniyana e eya nene nakaniyana ki nana ka e wi deniga kawaya daganani tapu ki pokere wi midiga kwakwarepuga eba giripiyoi ko naigida mena kwayubapiyoi da Mamanuga God e si wi pokagere kawayayagisi.

7

Mibai anikai mu yonamaga

1 Kowaniyoma, wi oka pokaiya nau manusinimupu ki denai nau karako okapakani yau kena;

Apunu ridi eba uworoto ko pa tondono ki ka bagi kawaya. 2 Ko waira yau notai kawayawena kayawena da onowa yo yaraga didiwa ukwapamu ade ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu iwu ki pokere nota ki wi kerapugu eba wadana ki nana ka nau nuwaneya yaraga eyaka eyaka kuduba ridi tauwomoto ade onowa eyaka eyaka kuduba apunu tauwomoto. 3-4 Apunu e midi kwakwarepui ka eba e ebo nene ko e wainai e nene mete kina, ki pokere e wainai nobomoi nene kwaeyagisi ki ka e midi kwakwarepui eba gwandagipoto. Ade ridi e midi kwakwarepui ka eba e ebo nene ko e nobomoi e nene

mete kina, ki pokere e nobomoi wainai nene kwaeyagisi ki ka e midai eba gwandagi-
poto. [5] Waina nobomo ewapuru mena ukwopomono ko eba midi ragiragitogo-mono. Mu
nuwamugu mara dai mu mubo pa idiwana Mamanuga God bameya guriguritagamana ki
nana wainapiyamu ki ka mu naiya ewapuru tagisi mibipomoto were ewa mara dai mu
mubo mubo inako idiwono. Ko guriguri marai tagubu mibimupu ki kewoyagisi eweya ki
ka mu garugaru mena ade dibipomoto ewapuru ukwo-pomono kwaenda Berokoi Apunai
Seitani baiyagisi mu kerapumugu yadini. Wi ka iyapana kaina notaga eba pakarawena ki
pokere waina nobomo rowarowa kawaya mubo mubo eba idiwono.

[6] Nau yona yau suwagubuwani ki nau eba ninekenekenibuwani da wi kuduba anikaiga-
mana ki nana suwagu-buwani ko nau suwagakani da wi nuwagau anikaiwagi ki ka baganai.
[7] Nau nuwaneya ka wi kuduba nau maba idimpena ko Mamanuga God nu eyaka eyaka puyo
ebo ebo negeyau. Apunu mosi ki e nau puyoni maba kwebu ade mosi ka e puyo kudubai
mo kwebu.

[8] Karako ka nau onowa yaraga ade koboro wi yonaga suwagani; Nau eba anikasug-
ubuwani ko pa tondakani ki maba wi mete inako pa idiwoi ki ka bagi kawaya wainapakani.
[9] Ko apunu, kau notagi ridi kawareya ukwarau, ade ridi, kau notagi apunu kawareya
ukwarau, ki ka baganai, wi anikaiwagi. Wi eba anikaiwagi ko pa idiwoi manako wi midiga
kwakwarepuga poisiyasiyai wainapiyamu ki taininiyono da wi paerepumuri bigi kwaiwagi
ki ka eba baganai.

[10] Karako ka nau mibai anikai wi yonaga suwagani. Yona yau ka eba nau naubo yonani ko
ki ka nu Kaiwawonuga e eya yonai nau wi nidiyakani yau kena; Ridi, wi wibo nobomoguma
eba ragita-muri. [11] Ko kau nima nobomogi ragipipi ki kau pa tondowa ko apunu mo eba
uwari. Kau apunu nene wainapiyei ki kau nobomogi oragai ki e bameya ade baunuwagi
manako ewapuru idiwoi. Ade apunu, wi wibo wainaguma eba ragitamuri ade anika eba
memuri puru.

[12] Karako wi dai ki wi yonaga nau suwagani wainapumuri. (Yau ka nau Poru naubo
wainapakani ki suwagakani ko eba nu Kaiwawonuga nau kabuwa-sinibu were suwa-
gakani.) Apunu mosi Keriso sumapiyau ko e wainai Keriso eba sumapiyau ko e nuwaiya e
nobomoi mete ewapuru idiwana wainapiyau, ki ka apunu ki anika eba meyoto puru. [13] Ki
maba, ridi mosi Keriso sumapiyau ko e nobomoi Keriso eba sumapiyau ko e nuwaiya e
wainai mete ewapuru idiwana wainapiyau, ki ka ridi ki anika eba meyoto puru. [14] Apunu
mosi Keriso eba sumapiyau ki ka e wainai mete midimaga kwakwarepumaga eyaka mena ki
pokaiya ka apunu ki mete kina Mamanuga God nene. Ade ridi mosi Keriso eba sumapiyau
ki ka e nobomoi Keriso sumapiyau ki e mete midimaga kwakwarepumaga eyaka mena
da ki pokaiya ka ridi ki mete kina Mamanuga God nene. Mu ewapuru Mamanuga God
nene inako eba idimpibena ki ka mu munumuguma Mamanuga God e gari tagaiya bigibigi
idimpibena. Ko nu katainugu da mu munumuguma ka Mamanuga God e nene idiwu.

[15] Ko Keriso eba sumapiyau apunai bo ridai e wainai bo e nobomoi Keriso sumapiyau
ki ragipana kayawagana wainapiyau, ki ka baganai e kayayagisi. Mamanuga God nu
nuwabagi rabineya idiwana ki nana wagubu ki pokere ragiwagana kayawagana apunai
bo ridai ki e wainai bo e nobomoi Keriso sumapiyau ki ka mu anikatagubu ki ragi
kasiwaratagamana ki eba basaratagisi ko taburuba meyomoto puru. [16] Keriso sumapiyei
ridai, kau nobomogi Keriso eba sumapiyau kau pokagere e notai wirawagana sumawagana
ki kau eba kataigeya. Ade Keriso sumapiyei apunai, kau wainagi Keriso eba sumapiyau kau
pokagere e notai wirawagana suma-wagana ki kau mete eba kataigeya.

[17] Mamanuga God nu eyaka eyaka winenibu makeya badidi maba idiweya ki maba nu
idiwomu ade nu Kaiwawo-nuga puyo nu eyaka eyaka negebu ki pokaiya ka nu makeya
makeya idiwomu yamomu. Nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu
ragidai tawana tawana idiwu ki mu bamamugu ka nau yona ki mu kabuwatamakani
umakani. [18] Diyu apunai mosi e kwa-kwarepui wakamupu ki Mamanuga God ubupu e
nene wagubu manako e karako Iyesu sumapiyau, ki ka eba e uburoto e kwakwarepui
wakamupu ki ade sunara-pana yawatai kwaenepono. Pa mena. Ade ki maba, iyapana

mosi e kwakware-pui eba wakamupu ki Mamanuga God ubupu e nene wagubu manako
e karako Iyesu sumapiyau, ki ka eba e kwakware-pui wakapamana ki nene wainapono
nisi kandono. [19] Kwakwarepunuga wakamupu bo eba wakamupu ki ka eba gwede kawaya
mosi ko nu Mamanuga God e umunui yodomu makeya makeya kwaigomu ki mena ka
gwede mosi kawaya esida. [20] Nu eyaka eyaka badidi maba idiweya da Mamanuga God nu
nene wagubu ki maba nu karako mete inako idiwomu yamomu. [21] Kau nima iyapana mo
kobaiya tondeya e bigabigai kwaenugeya ki makeya Mamanuga God kau nene wagubu,
ki ka baganai, kau ki nene eba wainapiyowa ko bigabiga upi ki kwaenugowa. Ko kau
kawaigi yagisi ke; 'Kau kayanuwagi kau kaubo nuwageya ki kwaenugowa umowa,' e inako
yagisi ki kau kayanuwagi. [22] Wainapumuri, iyapana nima bigabiga upi kwaewagawa da nu
Kaiwawonuga e nene wagubu ki ka gwede e umapu dokodoko ki nu Kaiwawonuga pokaiya
rikawena da e karako nu Kaiwawonuga e nene mena tondau. Ade iyapana nima naiya e
ebo nuwaiya umawa wadawa da Keriso e nene wagubu ki ka e karako Keriso e naureya
tondau ki pokere eba e ebo nuwaiya ki kwaeyogono ko e uburoto Keriso e bigabigai mena
kwaeyogono tondono. [23] Wi Mamanuga God nene idiwana ki nana ka e wi deniga kawaya
daganani tapu kewowena ki pokere wi ubumuri e bigabigai mena kwaiwagi ko eba iyapana
kaina wi umanimoto dokodoko da wi mu mena bigabigamaga kwaiwagi. [24] Kowa-niyoma,
nau nidiyani wainapumuri; Wi karako Mamanuga God mete ida wadewadeigubu e mete
idiwu ki pokere e wi nene eba wagubu makeya upi badidi maba kwaiwagamawa idiwa ki
wi karako inako mete kwaiwogoi yamoi.

[25] Karako ka nau iyapana eba anikaigubu ko pa idiwu ragidai wi yonaga suwagani.
Yona yau ka eba Keriso nau kabuwasinibu makeya suwagakani ko Mamanuga God e nau
nuwanuwasinibu ade nau wadisinibu bagi ki pokere nau notani pokaiya badidi suwagani
ki wi karako wainapu-muri mibipumuri. Nau naubo nota-pakani ka yau kena; [26] Karako ka
nu nuwaboya makari marai ki kerarai birikamipi yamei ki pokere wi eba anikaiwagi ko pa
idiwoi ki ka bagi kawaya wainapakani. [27] Wi gwedewau anikaigubu ki ka baganai, wi anika
eba memuri puru. Ko wi eba anikaigubu ki ka wi ridi uwamana nene nisi eba kandoi.
[28] Ko apunu nima anikawena ki e notai eba yagisi ke; 'Nau paerepuwani.' Ade onowa
anikawena ki e notai mete eba yagisi ke; 'Nau paerepuwani.' Pa mena. Ko anikatagubu
ragidai, yewe wairau ka mu upi bisi kawaya ebo ebo kawarapomono ki pokere wi bita ki
eba bananapamana ki nana ka nau yona yau suwagubuwani.

[29] Kowaniyoma, nau nidiyakani ki mibai ka yau kena; Mara rogobiwena ki pokere iyapana
mibai anikai ki ka wi iyapana eba anikatagubu ragidai ki mu notamaga maba notapiyoi
idiwoi. [30] Ade wi gwedewau apena meyamu ki ka wi kiyabuga iyapana yadi eba wadamu
ki mu kiyabumaga maba idiwoi. Wi gwaita wadamu ki ka wi kiyabuga iyapana gwaita
eba wadamu ki mu kiyabumaga maba idiwoi. Wi gwedewau waira yau gwedegwedei
dai gimaraigubu ki ka baganai, ko wi eba gimaraigubu maba idiwoi, [31] ade wi gwedewau
kemora nawaru waira yau gwedegwedei ki mena upiwagamu idiwu ki ka baganai, ko wi
eba upiwagamu ragidai ki mu maba mete idiwoi, mibai ka waira yau e gwedegwedei mete
kina karako empemei ki kuduba waunitau gogatagisi.

[32] Nau yona nidiyakani yau mibai ka nau eba nuwaneya wi notaga waira yau upi ebo
ebo ki kawareya ukworono. Apunu nima eba anikawena ko pa tondau ki e nuwai notai
ka nu Kaiwawo-nuga e upi kwaewagana ade e mamama-pana ki mena notapono tondono.
[33] Ko nima anikawena ki ka e wainai e rabinai badidi maba wadana bagi ki nene notapono
ade waira yau upi ebo ebo mete kwaeyogono, [34] ki pokere e notai apeya daikere daikere e
tainipiyau. Ridi eba anikawena bo onowa bo koboro bo wakeyara ki ka nu Kaiwawonuga e
mena upi ki mu kwaetagamana waina-piyamu ade mu midimaga kwakwarepu-maga ade
mu nuwamaga notamaga kuduba ki mu deni mena e kweyamu. Ko ridi nima e nobomoi
mete kina ki ka e nobomoi e rabinai wadana bagi ki nene e waira yau upi ebo ebo ki
mete kwaeyogono. [35] Nau eba wi bodaniyana bo bita mo wi negeyana ki nana yona yau
suwagakani. Nau nuwaneya wi waitaniyana da wi supasupai mena idiwana ki nana ade wi

nuwaga notaga ade wi iyaga kuduba ki deni mena nu Kaiwawonuga kweyamana ki nana nidiyakani.

36 Onowa yaraga anikatagamana ki nana tonabatampu mibimupu ko mu apeya gwaiya-
batagubu kasiwara da mu mubo mubo pa idiwana ki nana manako mu inako idiwono
yamono da yaraga ki e nuwaiya ridi ki mete iwana wainapono, ki ka e ridi ki eba giripana
kudeya garugaru mena uworoto. Mu anikatagisi ki ka mu eba paeremupu. Pa mena. 37 Ko
yaraga ki eba anikawagana ko pa tondana wainapiyau ade e kwarisiwena e notai ridi ki
mete iwana eba waina-piyau, ki ka baganai e ridi ki eba uworoto. E inako kwaeyagisi ki
mete bagi kawaya. 38 Ki pokere apunu nima ridi uworoto ki ka baganai ko e eba uworoto ki
ka bagi kawaya.

39 Ridi mosi e nobomoi mete kina ki ka eba e nobomoi ki ragipana waina-pono. Ko e
nobomoi poyagisi ki ka e ebo nuwaiya anikawagana wainapiyau ki ka baganai. Ko e apunu
pakasi mo eba uworoto ko Keriso sumapiyau apunai mosi uworoto. 40 Ko nau waina-pakani
da e eba anikayagisi ko pa koboro tondono ki ka e mamama kawaya esida wainapono. Nau
yona yau nau naubo notani pokaiya suwagubuwani, ko wainapumuri; Mamanuga God e
Keyai nau rabinaneya mete tondau.

8

Yadau umamu buburitagamu ki kabuwai

1 Nau karako daisusu bo momorapa bo dai mete kina inako bamamugu buburitagamu
yadau umamu ki nene manusinimupu ki yonai wi kabuwa-niyani. Iyapana dai tagamu ke;
'Nu kuduba ka katai ragidai.' Ki mibai, ko ki pokaiya ka iyapana kawai gisipiyamu. Nota
kwarikwarisi ki mena notai nu toginiyau. 2 Iyapana nima wainapiyau da e gwedegwede
kuduba kataiwena kewowena ki ka katai mibai ki e eba kataiwena. 3 Ko iyapana nima
Mama-nuga God nota kwarikwarisipiyau tondau ki ka Mamanuga God kataiya eyo.

4 Baganai, nau karako daisusu bo momorapa ade dai mete kina inako bamamugu
buburitagamu yadau umamu ki bani nu kupamu bo eba kupamu ki sisiyai suwagani; Nu
katainugu da daisusu bo momorapa ade dai mete kina inako mu ka popai mu mibimaga pa
mena. Mamanuga God e eya mena ka mibai. 5 Iyapana tagamu da daisusu bo momorapa
bo inako ropani kawaya kunumau ade wairau posiwena uburau ki nu mu sumatamana ade
kawakawai tademana ki nana. 6 Ko nu katainugu da nima nu sumapamana ki ka Mamanuga
God e eya mena. E wagubu umuneya ka gwedegwede kuduba wenawena gawarara. E nu
mete yamananibu karako e nene idiwei. Nu Kaiwawonuga ka eyaka mena Iyesu Keriso e
mena. E pokaiya ka Mamanuga God kunuma waira kuduba yamanapupu ade e pokaiya ka
nu karako idiwei.

7 Ko karako ka iyapana ropani kawaya yona mibai ki mu naigida eba kataitagubu. Mu
daisusu bo momorapa ade dai mete kina inako bamamugu rowarowa kawaya buburitaga-
mawa da manamatagubu ki pokere mu karako Keriso sumapiyamu manako papa bo bani ki
kupomoto ki ka mu notamaga garugaru mena yagisi ke; 'Yau ka yadau umamupu ki bani.'
Mu Keriso naigida eba kataitagubu wetawetara ki pokere mu papa bo bani ki kupomoto ki
ka mu rabinamugu tadeyau wirawira ki yagisi da mu paeremupu bigi bani ki kupa-mupu.
8 Ko ki ka eba papa bo bani kupemei bo eba kupemei ki nu teniyoto Mamanuga God bameya
baigamu. Nu gwede mo eba kupemei ki ka nu eba ki pokaiya denai marai munta yadamu,
ade eba nu gwede kupemei ki pokaiya denai kawaya mo yadamu. Pa mena.

9 Wi kupoi ki ka baganai ko wi papa yo bani inako kupoi ki ka wi kowaguma mu
sumamaga eba ragiragiwena ragidai ki mu kwayubamaga mete kwaiwogoi were kupoi
kwaenda wi kupeiwogoi ki mu wi eminimoto manako ki pokaiya ka wi mu pisipisitamuri
da mu sumamaga kauyagisi. 10 Mibai, wi Mamanuga God e katai negebu ragidai ubumuri
daisusu bo momorapa bo inako bamamugu buburitagamu ki buburi tawai rabineya
kaiwuri yadau umampu ki papai bo bani kupoi manako iyapana mosi ki e eba kataiya
da daisusu bo momorapa bo inako ki ka gwede mo popai ki e wi eminiyoto, ki ka e
wi niniyagau bani ki mete tepoto kupoto ko e rabineya siyau wirawira ki kabuwapiyau

da e paere-pupu. [11] Keriso ubupu wi waretaga ki e nene mete powena ko iyapana ki e
sumai ka eba ragiragi ki pokere wi kataiga pokaiya ka wi e sumai girimupu ade e iyai ki
wi mete minimupu poyo. [12] Wi kowaguma bamamugu inako kwaiwagamu ki ka wi mu
bamamugu paerepiyamu ade Keriso e eya bameya mete paerepiyamu. Mu rabinamugu
tadeyau wirawira ki garugaru mena kabuwatamiyau da mu paeremupu ki pokere wi inako
kwaiwagamu ki ka wi mu rabinamaga giripiyamu ade bidara nu tageyamu. [13] Ki pokere, nau
niya nene yau wainapakani; Nau papa kupani manako ki pokaiya nau waretani pisipisipani
da e paerepoto ki ka nau papa ki deni mena kamadani ko ewa mo eba kupani.

9

Iyesu tonotapu ragidai mu yonamaga

[1] Wi wainapiyamu da gwede mosi nau umasiniyau dokodoko bo? Wi wainapiyamu da
Keriso nau eba tono-sinibu bo? Wi wainapiyamu da nu Kaiwawonuga Iyesu nau yabunere
matarau eba empuwani bo? Wi waina-piyamu da ki ka eba upi nau kwaesuge-keya ki
pokaiya wi karako nu Kaiwawo-nuga kataimupu bo? [2] Iyapana dai nau sidiyamu, tagamu
ke; 'Kau ka eba Keriso e tononibu apunai.' Mu inako tagamu ko nau e upi kwaesugekeya
manako ki pokaiya wi iya waunai wadumupu nu Kaiwawonuga e naureya idiwu ki iyapana
empomoto ki ka mu kataitagisi ade mibipomoto da e nau tonosinibu.
[3] Iyapana nau wereyakaurasiniyamu bo nau sidiyamu wirawira ki nau uburani nau
taububarani purupakani suwaga-kani ke; [4] Wi wainapiyamu da nau upisugakani ki denai
ka iyapana bani yo awana nau eba tegemana ki nana bo? [5] Wi wainapiyamu da nu
Kaiwawonuga e eya yowaiyoma yo e tonotapu ragidai apunu Pita mete kina ki mu waina-
muguma waratamana mete iwana ki ka baganai ko nau uburana sumawagau ridai mosi
uwarana mete iwana ki ka eba baganai bo? [6] Ade wi wainapiyamu da Mamanuga God e upi
kwaetagamu ragidai mu paunamugu ka nau yo Banabasi nu mena nu idanuga kasiyara-
yogono pokaiya kupomu iwomu bo?
[7] Nau nidiyani wainapumuri; Piyara ragidai mu eyaka eyaka mu mubo bowamaga madai
pokaiya bani gimara-piyamu kupamu bo? Ki pa mena. Mu kawakawaimuguma bani pa
tageyamu. Ade kokora urau apunai ki e eya bani 'waeni' upu ki mibai e eya mete kupoto
bo? Ena, e kupoto. Ade papa sipi baikamuwagau apunai e eya papaiyoma amumaga otai
botopupu ki e eya mete kuboroto bo? Ena, e kuboroto. [8] Nau yona yau suwagakani ki
ka nu waira yau kawareya badidi kwaigemei ki keyakeyai suwagakani, ko wainapumuri;
Oragai apunai Mosisi gora tapu ki ka e yona yau kawareya mete wagubu. [9-10] E Mamanuga
God e gorai okapupu, wagubu ke; 'Papa burumakau uratanai wi nene upiyogono ki ka wi
e umunui eba umamuri ko e upiwagau ki denai bani mete kwemuri.' Mamanuga God e
inako wagubu ki ka e papa ki nene wainapupu wagubu bo e iyapana nu nene wainapupu
yona ki wagubu? E iyapana nu nene wainapupu wagubu.
Nau keyakeyai mosi ade suwagani wainapumuri; Diba kandau apunai ade bani raupo-
muwagau apunai ki ka mu upi kwaetagamu ki pokere raupomu marai baiyagisi ki ka mu
ewapuru bani kupamana nawanai idiwono. [11] Nu baigibi wi iyaga nene Mamanuga God
e momai wi rabinagau umipi mibai kipu ko nu upinuga ki denai wi ubumana nu kwak-
warepunuga togipamana bo bani yo gwedegwede dai nu negemana ki wi wainapiyamu
da ki ka eba baganai bo? [12] Wainapumuri; Iyapana nu ewanugu bautagubu wi rabinagau
momai umipi ki raupamutagamu ki mu ubumu mu upimaga denai wi mu tagemana ki nana
tagamu. Ko nu yabiri baigibi diba kandimpi momai umipi ragidai inako mete iwagumpena
ki wi wainapiyamu da ki ka eba baganai bo?
Nu Keriso e upi kwaigemei ki pokere wi denai negemana iwagumpena ki ka baganai. Ko
nu yona mo inako eba iwagibi. Nu nuga muya nunumeya mibai ka nu eba nuwanugu Keriso
e yonai bagi kawaya nu pokanugere bodayagisi. [13] Wi kataigubu wetawetara da iyapana
puyo Mamanuga God nene e Tawai rabineya nakapiyamu ki ka tawa ki rabineya upitagamu
ragidai bani ki dai mu muga mete kupomoto. Ade papa naumu kepakepa kawareya
puyo Mamanuga God nene pasumu ragidai ki ka papa ki dai mu muga mete kupomoto.

[14] Ki maba, nu Kaiwonuga e wagubu ke; ‘Iyapana gwedewau nau yonani bagi kawaya
dimatogomono ki ka mu upi-maga kwaetagamu ki denai iyapana puyo nakapiyamu ki mu
kupomono.’
[15] Keriso inako wagubu ko nau wi bamagau denai mo tegemana ki nene eba
genenibuwani ade karako mete kina oka yau pokaiya wi eba geneniyakani. Nau pa
tondakani upi mena kwae-sugakani ki pokere nau mamama kawaya mete wainapakani.
Nau posugani ki ka baganai ko nau geneniyani manako ki pokaiya nau karako mamama-
sugakani ki mamamai kaupani ki ka eba baganai. [16] Nau eba gwede bagi mo kwaesugu-
buwani ki pokere mamama yau waina-pakani. Ko Keriso e nau tonosinibu da nau e
yonai bagi kawaya ki dimasugana ki nana sidibu ki pokere nau upi ki kamadani ki nau
yawatani pa mena. Akae, nau e yonai ki eba dimasugoni ki ka paere kawaya. [17] Nau naubo
nuwa-neya upi yau kwaesuguibena ki ka wi gwede mosi nau denai tegemana ki nana ki
nau mete wainapibena. Ko karako ka eba nau naubo nuwaneya upi yau kwaesugakani.
Mamanuga God e emisinibu da nau ka baganai manako e upi yau kwaesugana ki nana
nau idani rabineya tapu, [18] ki pokere nau upi badidi kwaesugakani ki denai nau gwede
yadani? Nau suwagani wainapu-muri; Nau Iyesu e yonai bagi kawaya pa dimasugoni
manako denai wadana ki nene eba notaponi bo genesugoni ki ka nau rabinaneya mamama
kawaya wainaponi. Nau upini denai wadakani ka mamama nau rabinaneya ki kena.
[19] Iyapana mosi e bigabigai kwae-sugana ki nana nau eba umasiniyau dokodoko ko
iyapana ropani kawaya mu notamaga wirawagana Keriso sumapamana ki nana ka nau
naubo nuwaneya kwarisisugubuwani mu bigabigamaga kwaesugakani. [20] Nau Diyu ragidai
mu paunamugu umakani ki ka mu notamaga wirawagana Keriso sumapamana ki nana ka
nau mu idiwu ki maba nau mete inako tondakani. Oragai apunai Mosisi e gora okapupu
ki nau yabaraneya eba tarakani ko nau iyapana gora ki makeya makeya kwae-tagamu
ragidai mu paunamugu umakani ki ka mu notamaga wirawagana Keriso sumapamana
ki nana ka nau mu maba mete kwaesugakani. [21] Ki maba, nau iyapana kwaiyanai ragidai
mu pauna-mugu umakani ki ka mu notamaga wirawagana Keriso sumapamana ki nana
ka nau Diyu ragidai nu goranuga kamadakani manako iyapana kwaiyanai ragidai badidi
maba idiwu ki mu maba nau mete inako tondakani. Ko Mama-nuga God e eya gorai ki nau
eba rauru-pakani mibai ka nau Keriso e gorai nau yabaraneya maramara tarakani. [22] Nau
iyapana sumamaga Keriso bameya eba ragiragiwena ragidai mu paunamugu umakani ki ka
mu sumamaga ragiragi-wagana ki nana ka nau uburakani mu tatamamaga kwaesugakani
manako mu idiwu ki maba nau mete inako tonda-kani. Nau iyapana kiyabumaga ebo
ebo mu paunamugu umakani ki ka nau mu badidi maba idiwu ki maba nau mete inako
tondakani da mu nau emisinimoto manako ki pokaiya ka nau mu dai iyatamani. [23] Keriso
e yonai bagi kawaya ki kawayawagana ki nana ka nau inako mena kwaesugakani da ki
pokaiya ka yona badidi wagau ki mamamai nau mete bananapani.
[24] Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Wi kataigau da yanuwa kawareya ka
iyapana ropani kawaya garugarupomono ko nima yabiri baiyagisi ki e mena ka denai
yadini. Ki maba, Keriso wi puyoga yabaragau tapu ki wadamana ki nana ki wi nisi
kandoi garugarupiyoi da wi katamuru ki baiwagi. [25] Iyapana gwedewau waira yau
yanuwai rabineya garugarupiyamu ki ka mu kawareya kawareya garugaru-pomono da
takotakotagisi. Mu nota-maga ka yanuwa ki pokaiya puyo wadamana ki mena mu
notapiyamu ki pokere mu nonamaga eba tamu. Puyo deba tatamai mu yadini ki ka waira
yau e gwedegwedei da aita gogayagisi, ko nu garugarupemei ki denai deba tatamai puyo
yadamu ki eba gogayagisi ko maramara tondono kaniyono. [26] Nau puyo ki wadana ki
mena notapakani ki pokere nau katamuru yabaraneya ki deneya deni mena garupakani
nisi kandakani ko eba igida yauda kaniya-kani yabadakani. Iyapana yanuwa rabineya
mu idamaga bonipiyamu mu kowamuguma pa yakatatamiyamu ki mu maba nau eba
yakata kwaesugakani. [27] Nau niya midini kwakwarepuni nuwaiya tainisiniyau ki nau
wade supasupapakani makari kweyakani da nau notani nuwaiya wainapiyau ki mena nau
midini kwakwarepuni makeya makeya kwaeyagisi. Nau iyapana ropani kawaya iya yawatai

kabuwatapuwani ki pokere nau eba nuwaneya kwaesugani siyasiya da nau niya puyoni yabaraneya tondau ki paerepani.

10

Isiraero ragidai mu naiya badidi bananamupu

1 Kowaniyoma, nau yonani yau suwagani wainapumuri; Nu ripakwarakwaranuguma oragai apunai Mosisi eweya iwa ki ka Mamanuga God e oroguma pokaiya mu baramaga wadubu. Mu kaburu kawaya egi maba ki papateya bautagubu ka kaburu ki paunau puruwena manako iyapana ki kuduba sumpu kaburu rabineya borau maba kayatagubu papasi daikere positagubu. 2 Nu awana pokaiya siruwa kawemei ki maba ka iyapana ki kuduba oroguma ki rabineya ade kaburu ki rabineya mete kina oragai apunai Mosisi e mete ewapuru kayatagamana ki nana siruwatagubu. 3 Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kunuma bani tage-yawa ki bani ka mu kuduba maramara kupamawa iwa, 4 ade kunuma awanai ki e kasiyarai pokaiya mu tageyawa ki mu kuduba mete kubamawa iwa. Awana ki ka bowa mosi Mamanuga God e kasiyarai pokaiya mu tagebu ki rabineya usirapiyawa, ko bowa ki ka maramara mu paunamugu mete umawa. Bowa ki ka keyakeyai, ko ki mibai ka Keriso e eya. 5 Ko wainapumuri; Mamanuga God mu kuduba bani yo awana inako tage-yawa ko mu paeremupu ki pokere e ubupu mu ropani kawaya bamamugu eba mamamawena ko e mu daburitapu da mu iyapana eba idiwu tawaneya ika popotagubu tatariyatagubu.

6 Iyapana ki ka bera berokoi ebo ebo kwaetagamawa ki pokere bita ebo ebo mu bamamugu bauwena. Ko ki kuduba ka keyakeyai. Nu keyakeyai ki empa-mana kataigamana da mu kwaetaga-mawa ki maba nu mete inako eba kwaigamana ki nana. 7 Mu dai ki ka daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina inako mu bamamugu buburitaga-mawa idiwa, ko mu kwaetagamawa ki maba nu inako eba kwaigomu. Mama-nuga God e okai iyapana ki mu nene wagubu ke; 'Iyapana bani kupamawa, awana kubamawa manako taere-tagamawa midimama berai ebo ebo mete kwaetagamawa.' 8 Mu dai ki taku maba igida yauda asusu kwaetagamawa ade didiwatagamawa iwa ki pokere mara eyaka mena ki rabineya ka iyapana ropani kawaya eba iyabapamana makai kuduba 23.000 kwaitana popotagubu gawarara. Mu kwaetagamawa ki maba nu mete inako eba kwaigomu. 9 Nu Kaiwawonuga e kasiyarai mete kina bo pa mena ki mu dai empamana ki nana e kerareya wadamawa ki pokere denai ka motamota berokoi bautagubu iyapana ki metampu da mu ropani kawaya popotagubu. Mu ubumpu nu Kaiwawo-nuga e kerareya wadamawa ki maba nu mete inako eba kwaigomu. 10 Mu dai ungwerogwerorotagamawa Mamanuga God awerapamawa iwa ki pokere denai ka 'Naunuma Aneyai' ki bauwena iyapana ki ropani kawaya namutapu. Mu kwaetagamawa ki maba nu inako mete eba kwaigomu.

11 Bita ebo ebo mu bamamugu bauwena ki yonai ka oragai ragidai oka rabineya okamupu da nu ki empamana manako berokoi mu kwaetagamawa ki maba nu mete inako eba kwaigamana ki nana. Mara siyarai bauwagana kwae-wagau ki pokere nu naigida mena idiwomu.

12 Iyapana nima wainapiyau da e ragiragi kawaya uburau ki ka e naigida mena uburono kwaenda da e kauyagisi. 13 Kerapu taisini ebo ebo wi bamagau bauwagau taininiyau ki ka eba wi mena ki bananapiyamu ko nu kuduba kerapu taisini inako mete maramara banana-pemei. Ko Mamanuga God e gwaiyaba wagubu ki e kwaeyagisi. E wi kwayubaniyono tondono ki pokere kerapu taisini mo inako baiyagisi wi taininiyono ki ka e berokoi ki tatamapoto da berokoi ki kasiyarai wi eyaka eyaka kasiyaraga eba raurupoto nuniyoto gwaigwiri. Kerapu wadewade inako wi bamagau baiyagisi ki ka Mamanuga God wi kasiyara negeni toginiyoto da wi giruru maba ki kobaiya kaiwuri ki ka wi eba kekeraiwagi ko buridere matarau baiwagi.

14 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo; Daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina inako bamamugu buburi-tagamu ki maba wi mete inako eba kwaiwogoi ko wi bera ki deni mena kamadumuri tagararapumuri. 15 Wi ka eba notababa ragidai ko wi ka yona

mibai ki wainapiyamu ragidai ki pokere nau yona yau nidiyakani ki wi wibo rabinagau
wainapumuri. [16] Nu Kaiwawo-nuga e Kupei ki kawareya awana 'waeni' kubemei Mamanuga
God paraupemei ki ka nu mibipemei da Keriso e darai nu nene kawapu ki ka nu ewapuru
e naureya ika mete popoigibi. Ade nu bani buredi gerepemei ewapuru mena kupemei
ki ka nu mete mibipemei da Keriso e midi kwakwarepui nu nene tapu ki ka nu ewapuru
e naureya ika mete popoigibi. [17] Nu eyaka eyaka Kupe ki kawareya bani buredi piri piri
kupemei ki kerarai ka bani buredi eyaka mena. Ki maba, nu iyapana ka ropani kawaya ade
nu kiyabunuga ka ebo ebo ko Keriso e naureya ka nu kuduba midinuga eyaka mena.

[18] Tawana Isiraero ragidai badidi kwaetagamu ki keyakeyai nau mete suwagani waina-
pumuri; Mu gwedewau papa naumu kepakepa kawareya Mama-nuga God nene puyo
pasumu ade papa ki pirai dai mu muga mete kupamu ki mu mibipiyamu da Mamanuga
God mu mete ewapuru ika dibipiyamu.

[19] Ki pokere wainapumuri; Nau daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina inako
ki mu nene suwagubuwani ade nau yadau umamu ki yonai mete suwagubuwani ki ka
nau eba suwagu-buwani da mu ka mibai, [20] ko nau suwagubuwani ka yau kena; Iyapana
gwedewau daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina inako mu bamamugu buburitagamu
yadau umamu ki ka mu eba puyo ki Mamanuga God kweyamu ko mu keyai berokoi
bamamugu yadau ki umamu. Ko nau eba nuwaneya wi keyai berokoi ki mu mete ewapuru
waretaiwagi. Pa mena. [21] Wi idaga daikere nu Kaiwawonuga e kapai wadoi kubomoi ko
ade wi idaga daikere keyai berokoi mu kapamaga wadoi kubomoi ki ka eba supasupai.
Ade nu Kaiwawo-nuga e yogoi kawareya wi kupeiwogoi ko ade daikere keyai berokoi mu
yogomaga kawareya kupeiwogoi ki ka mete eba supasupai. [22] Wi bani waina-piyamu da wi
inako kwaiwagi ki ka nu Kaiwawonuga eba nuwaroroyagisi bo? Ade wi bani wainapiyamu
da iyapana kaina nu kasiyaranuga ka kawaya esida ko nu Kaiwawonuga e kasiyarai ka erida
bo?

[23] Iyapana dai tagamu ke; 'Gwede mosi nu eba bodaniyau ki pokere nu nuwanugu badidi
kwaiwagamana wainapemei ki nu kwaigomu.' Ena, ko nau ade suwagani ke; 'Ki mibai,
ko gwedegwede kuduba ka eba bagi.' Iyapana dai tagamu ke; 'Nu nuwanugu badidi
kwaiwagamana wainapemei ki nu kwaigomu.' Ena, ko nau ade suwa-gani ke; 'Ki mibai,
ko ki dai mena ka nu midinuga kwakwarepunuga ade nu nuwanuga notanuga waitapoto
togipoto.' [24] Nu eyaka eyaka eba iwogomu ke; 'Nau naubo nene mena kwaesugoni.' Pa
mena. Ko nu notanuga yau mena yogono ke; 'Nau eba nau naubo nene mena kwaesugoni
ko nau kowaniyoma mu bagimaga nene mete kwaesugoni.'

[25] Papa yo bani kiyabui ebo ebo gimara kasiwaratagamu wateya uburau ki empiyei
manako ki dai kau gimara-pana kupana wainapiyei, ki ka baganai, kau gimarapi kupi
ko eba notapiyowa da ki ka yadau ki papai bo eba yadau ki papai. Kau inako eba
notapiyowa kwaenda kau rabinageya nidiyau wira-wira ki notababa negeni. [26] Wainapu-
muri; Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Waira ade gwedegwede kuduba waira
kawareya ki kuduba ka nu Kaiwawonuga e nene.'

[27] Suma eba sumawagau apunai mosi kau bibiniyoto da kau e tawaiya e mete kupeiga-
mana ki nana yagisi, ki ka baganai. Kau nuwageya e bameya kayanuwagi ki ka gwede bani
e kau rabinageya riyapiyau ki kau asusu tepi kupi. Kau rabinageya nidiyono wirawira ki
kau eba notapi, nuwagi ke; 'Akae, nau gwede nana paerepuwani bani yau kubabuwani?'
Ki pa mena. [28] Ko iyapana mosi kau nidiyoto yagisi ke; 'Bani yau ka daisusu bo momorapa
bo ade dai mete kina inako mu bamamugu yadau umamupu ki bani,' e inako nidini ki ka
e bagai nene ade e rabineya siyau wirawira ki eba siyana wirawira ki nana ki kau bani ki
kamadi. [29] Ki ka eba kau kiya rabinageya nidiyau wirawira ki nidibu ki pokere kau bani ki
kamadi, ko kau waretagi e rabineya siyau wirawira ki e sibu ki pokere e togipana ki nana
ka kau inako kwaenuwagi bani ki eba kupi.

Kataina, wi dai bani wainapiyamu, iwagamu ke; 'Iyapana dai ki mu kaisi-maga mete kina
ko nau kaisini ka pa mena ade gwede mo nau eba bodaboda-siniyau ki pokere nau gwede
nana mu rabinamugu tadeyau wirawira tadebu ki mu kaisimaga tondoni? [30] Ade nau bani

kupana ki nana Mamanuga God paraupakani ki ka iyapana gwede nana sidimoto siyasiya
da nau paerepuwani?'
31 Baganai, nau nidiyani wainapu-muri; Wi bani kupamu bo awana kubamu ki ka wi
badidi kwaiwagamu ki pokaiya Mamanuga God e si kawaya-wagana ki nana ki mena
notapiyoi kwaiwogoi. 32 Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai ade wi sumaga eyaka
mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai mete kina ki mu paunamugu wi idiwu ki
pokere wi naigida mena kwaiwogoi kwaenda wi mu pisipisita-muri manako mu sumamaga
giriyagisi. 33 Nau kwaesugakani ki maba wi mete inako kwaiwogoi. Nau badidi kwae-
sugakani ki nau iyapana kuduba mu bagimaga nene mete kwaesugakani. Mu notamaga
wirawagana Keriso sumapa-mana ki nana ka nau niya iyani nene eba wainapakani ko mu
iyamaga nene wainapakani kwaesugakani.

11

1 Keriso badidi kwaewagawa ki kawareya nau ade inako kwae-sugakani. Ki maba, nau
badidi kwae-sugakani ki kawareya wi mete inako kwaiwogoi.

Supasupai mena dibipamu

2 Wi maramara nau notasiniyamu ade nau kabuwa yonai kabuwanibuwani ki wi
wainamupu wadumupu makeya makeya kwaiwagamu ki pokere nau wi mamamaga
suwagakani.
3 Ko nau nuwaneya wi yona yau ki mibai naigida mena wainapumuri; Keriso e debai
ka Mamanuga God, ade apunu nu debainuga ka Keriso, ade ridi mu debaimuguma ka mu
mubo nobomo-muguma. 4 Keriso e ka nu debainuga ki pokere apunu nima deba tatamai
taroto manako iyapana paunamugu uburoto Mamanuga God bameya guriguriyagisi bo e
bonanai wainapupu ki matarau yagisi ki ka e debanuga apunai Keriso eba wiwirapiyau.
5-6 Ki maba, ridi e debai ka e nobomoi ki pokere ridi nima e eya debai eba paiwapoto
were iyapana paunamugu uburoto Mamanuga God bameya guriguriyagisi bo e bonanai
wainapupu ki matarau yagisi ki ka e eya nobomoi ki eba wiwirapiyau. Ridi nima e eya debai
inako eba paiwapiyau ki e kiyabui ka ridi paerepupu ki pokere iyapana e debai boyamupu
midimama kwemupu ki e kiyabui maba. 7 Mama-nuga God apunu e eya maba yamana-
nibu ade e eya tanai negebu ki pokere nu ubumamu gurigurigamu ki ka nu debanuga
eba paiwapamu. Ko ridi mu ka apunu pokamugere tanimaga wadu-mupu, 8 mibai ka
Mamanuga God ridi apunu pokaiya yamanapupu ko eba apunu ridi pokaiya yamanapupu.
9 Ade e ridi apunu nene yamanapupu ko eba apunu ridi nene yamanapupu. 10 Ridi mu
debaimuguma ka mu nobomo-muguma. Mu nobomomuguma koba-mugu idiwu ki aneya
kunumau mu emitamana ki nana ka ridi kuduba keyakeyai yau kwaetagisi mu mubo
debamaga paiwapomoto.
11 Nau suwagubuwani yau kuduba ka mibai, ko nu Kaiwawonuga e naureya ki ka eba
ridi mu mubo mena idiwono bo ade eba apunu mu mubo mena idiwono. Pa mena. Mu
ka ewapuru eyaka mena e naureya idiwono. 12 Mamanuga God mara kerareya ridi apunu
pokaiya yamanapupu ko ki maba ka karako apunu ridi mu pokamugere wenatagamu. Ko
gwedegwede kuduba wenawagau ki kerarai ka Mamanuga God e eya mena.
13 Wi wibo wainapumuri supasupai bo eba supasupai; Ridi mu debamaga eba paiwapo-
moto were iyapana pauna-mugu ubumoto Mamanuga God bameya guriguritagisi ki wi
wainapiyamu da ki baganai bo eba baganai? 14 Nu yewe wairau wenaigibi idiwei ki
pokaiya ka nu katainugu da apunu mu debamaga kumai rorowa kawakawaya wenatagisi
ki ka gasitau, 15 ko ridi mu debamaga kumai rorowa kawakawaya ki pokaiya ka mu
mamamatogomono, mibai ka mu debamaga kumai ki ka mu monaga-maga bagi kawaya.
Mamanuga God mu deba kumai rorowa kawakawaya tagebu da mu kumai ki pokaiya mu
debamaga utapamana ki nana. 16 Nau suwagu-buwani ki kawareya iyapana mosi nau pari
wirawirasiniyana wainapiyau ki ka nau denai yona yau mena e siyani; Nu yo nu sumanuga
eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki nu kuduba
inako mete kwaigemei.

Kaiwawonuga e Kupei

17 Wi badidi maba idiwana yonai wi nidiyana kwaesugakani yona ki pokaiya ka nau
karako wi sisibaniyani. Nau wi bamagau mamama eba wainapakani mibai ka wi
Mamanuga God e si tepapa-mana ki nana dibipiyamu ki rabineya ka wi paere mete
kwaiwagamu. Mibai, wi eba dibimpena ki ka baganai. 18 Nau yonani yabiri ka yau kena;
Iyapana dai wi yonaga nau sidimupu da wi dibi-piyamu ki ka wi nuwarara tagarara ewa
nauwa idiwu. Nau wainapakani da mu tagubu ki dai ka eba bera, 19 mibai ka wi ewa nauwa
idiwu ki pokaiya ka nu matarau kataigamana da wi paunagau gwedewau ka Mamanuga
God e yabuiya supasupai idiwu ade gwedewau ka pa mena. 20 Wi ewapuru dibipiyamu
ki ka wi eba nu Kaiwawonuga e kupei kupeiwagamu wainapakani. 21 Wi dibipiyamu ki
ka wi asusu kupeiwagamu; dai kawaya daganani kupamu, dai wetei metamiyau maba
kupamu, ade dai awana 'waeni' kawaya daganani mete kubamu. 22 Wi wibo tawagau inako
kwaigumpena ki ka baganai ko wi badidi pokere Mamanuga God nene dibipiyamu ki
kawareya inako kwaiwagamu? Wi sumaga eyaka mena ragidai mete dibipiyamu ki mu
giritamana ki nana bera ki kwaiwagamu bo? Ade wi iyapana imagei banimaga pa mena
ragidai ki mu midimama tagemana ki nana inako kwaiwagamu bo? Nau badidi nidiyani?
Nau wi siga tepapani bo? Ae, pa mena.

23 Nu Kaiwawonuga nau badidi kabuwasinibu ki nau ororeya mena wi kabuwanibuwani
kewowena; Iyapana ubumpu nu Kaiwawonuga Iyesu e yogoi tamupu ki kemoreya ka
e bani buredi mo wadubu, 24 Mamanuga God bameya parauwena piripiri geregerepupu
manako wagubu ke; 'Yau ka nau midini kwakwarepuni ki nau wi nene tarakani. Nau
karako kwaesugakani ki wi mete kina ewa inako kwaiwogoi manako nau wi nene badidi
kwaesugubuwani ki wi notapiyoi ade nau mete notasiniyoi.' 25 Mu bani ki kupamupu
eweya ka e naiya kwaewena ki maba ubupu kapa mo wadubu manako tadebu, wagubu ke;
'Awana 'waeni' yau ka nau darani. Nau darani yau pokaiya ka Mamanuga God yona waunai
gwaiyabawena ki wi mibipumuri manako wi ewa awana 'waeni' yau kubomoi makeya ki
ka wi nau badidi kwaesugubuwani ki notapiyoi ade nau mete notasiniyoi.' Nu Kaiwawo-
nuga inako wagubu. 26 Ki pokere wainapumuri; Wi maramara bani buredi yau kupoi bo
awana 'waeni' yau kubomoi ki ka nu Kaiwawonuga nu nene badidi kwaewena powena ki
wi mibipiyoi yamoi da e ade wirayagisi baiyagisi makeya.

27 Ki pokere iyapana gwedewau bautagamu bani buredi ade awana 'waeni' supasupai
eba wadamu manako ki pokaiya nu Kaiwawonuga naigida eba wiwirapiyamu ki ka mu
paere-piyamu e midi kwakwarepui ade e darai ki mu giripiyamu. 28 Nu Kaiwawonuga e
notapamana kupei kupamana kwaigomu ki ka yabiri nu eyaka eyaka nu nubo iyanuga
rabineya naigida mena nota-pamu wetawetara were ewa nu bani buredi ki kupamu ade
awana 'waeni' kapa rabineya ki kubamamu. 29 Nu Kaiwawonuga e midi kwakwarepui ki
mibai badidi nu eba notapamu bo nu bani buredi kupemei yo awana 'waeni' kubemei ki
mibai nu naigida eba kataigamu ko pa asusu tepamu kupamu, ki ka bita nu nuga wademei
nu midinugu tamei. 30 Wi inako paerepamawa ki pokere wi ropani kawaya sigiraigubu,
daiyororoigubu ade wi dai mete popoigubu. 31 Ko nu nubo eyaka eyaka iyanuga rabinaneya
naigida mena notapamu wetawetara were bani ki kupamu ki ka Mamanuga God e idai gurai
nu naurinugu eba ugwadiniyoto ragiragi. 32 Nu Kaiwawonuga e idai gurai nu naurinugu
ugwadau ragiragi ki ka e nu wade supasupaniyau da nu ki pokaiya e nene naigida mena
idiwomu. Waira yau notai kwaetagamu ragidai ki mu maba nu eba kwaigomu kwaenda
Mamanuga God e bita mu tageyono ki daikere nu mete yadamu.

33 Ki pokere kowaniyoma, nu Kaiwawonuga e Kupei kawareya wi ewapuru dibipiyamu
ki ka wi kowaguma mete nawanatamiyoi. 34 Iyapana nima wetei meyau ki ka e naiya e ebo
tawaiya bani kupoto were baiyagisi. Wi inako kwaiwogoi were dibipiyoi ki ka Mama-nuga
God wi bita eba negeni.

Wi yona yau kawareya iwagubu ade yona dai ki manui mete kina nau manusinimupu ki
nau naubo wi bamagau ika bausugani were wi kabuwaniyani.

12

Mamanuga God Keyai puyo ebo ebo nu negeyau

[1] Kowaniyoma, nau karako Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu negeyau ki nene wi
nau manusinimupu ki yonai nau suwagani da wi mibai naigida kataiwagi.
[2] Wi kataigau da naiya wi Iyesu eba sumapamawa makeya ki ka wi daisusu yo momorapa
ade dai mete kina inako ki mu bamamugu buburigamawa. Ko gwedegwede ki kuduba ka
popai ki pokere nota ki wi igida yauda waranibu yawata kwaiya kaigamawa. [3] Ki pokere
nau karako wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima Mamanuga God e eya Keyai e rabineya
tondau ki e eba yagisi ke; 'Iyesu, kau bamageya kowaga baiyagisi.' E yona inako wagana
ki yawatai e bameya pa mena. Ade iyapana nima Mamanuga God e Keyai e rabineya pa
mena ki e eba yagisi ke; 'Iyesu, kau ka nau Kaiwawoni.' E yona inako wagana ki yawatai e
bameya pa mena.
[4] Mamanuga God e Keyai ka eyaka mena ko e Keyai ki puyo ebo ebo nu negeyau. [5] Ade
nu Kaiwawonuga e upi ebo ebo kwaigemei ko nu Kaiwawonuga ka eyaka mena. [6] Ade nu
upi ebo ebo ki kwaigemei ki ka nu katai ebo ebo mete wademei ko katai ki negeyau apunai
ka Mamanuga God e eya mena.
[7] Nu kuduba ewapuru bagi kawaya idiwana ki nana ka Mamanuga God e Keyai iyapana
mosi puyo mo kweyau matarapiyau ade iyapana mosi puyo kudubai mo kweyau matara-
piyau. [8] Mamanuga God e Keyai ki iyapana mosi nota supasupai kweyau ade e Keyai eyaka
mena ki pokaiya ka e iyapana mosi katai bagi kawaya kabuwapiyau. [9] Mamanuga God e
Keyai eyaka mena ki pokaiya ka e iyapana mosi suma kweyau ade iyapana mosi sigira
ragidai iyata-mana ki nana ki puyoi kweyau. [10] Mama-nuga God e Keyai pokaiya ka e
iyapana mosi matakira kwaewagana ki kasiyarai kweyau, iyapana mosi e bonanai waina-
pana wagana ki kasiyarai kweyau ade iyapana mosi keyai bani ka mibai ade keyai bani
ka bera ki empana wagana ki kasiyarai kweyau. E iyapana mosi e tenawarai wirapiyau
yona ebo ebo wagana ki puyoi kweyau ade iyapana mosi yona ebo ebo ki wirapana mibai
matarapana ki puyoi kweyau. [11] Upi ebo ebo yau kuduba ka Mamanuga God e Keyai eyaka
mena ki kwaewagau. E ebo nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya e puyo ebo ebo nu eyaka
eyaka inako negeyau.

Keyakeyai nu midinuga naureya

[12] Nu midinuga ka ripa maba naurai eyaka mena ko idai ragai ka ropani kawaya. Ade
nu iyapana ka ropani kawaya ko Keriso e naureya nu ka eyaka mena. [13] Ki maba, nu Diyu
ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai, bigabiga ragidai ade pakasi ragidai, nu kuduba ka
Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya siruwaigibi e naureya eyaka-menaigibi. Nu
awana kubemei ki maba ka Mamanuga God nu kuduba e Keyai eyaka mena ki kubamana
ki nana negebu.
[14] Nu midinuga kwakwarepunuga ka ripa maba idai ragai ropani kawaya ko eba idai
ragai eyaka mena. [15] Nu kerapu-nuga yagisi ke; 'Nau ka eba iyapana e idai da nau e
naureya tondana ki nana,' e inako yagisi ki ka e berawagau mibai ka nu kerapunuga
ki ka nu midinuga kwakwarepunuga ki daikere. [16] Ade nu wenagunuga yagisi ke; 'Nau
ka eba iyapana e yabui da nau e naureya tondana ki nana,' e inako yagisi ki ka e
berawagau mibai ka nu wenagunuga ki ka nu midinuga kwakwarepunuga ki daikere. [17] Nu
midinuga kwakwarepu-nuga kuduba yabunuga mena wenapena ki ka nu badidi maba yona
wainampena? Ade nu midinuga kwakwarepunuga kuduba wenagunuga mena wenapena
ki ka nu badidi maba auru susunumpena? [18] Ko Mamanuga God e ebo katai pokaiya
wainapupu da baganai ki pokere e ebo nuwaiya ka e nu midinuga kwakwarepunuga ragai
ki makeya makeya purupupu nakapupu negebu. [19] E ragai eyaka mena tapena ki ka nu
midinuga eba wenapena. [20] Ko karako, nu midinuga kwakwarepunuga ki ka ripa maba
naurai eyaka mena ko e idai ragai ka ropani kawaya.
[21] Ki pokere nu yabunuga eba uburoto nu idanuga siyoto, yagisi ke; 'Kayanuwagi, nau
eba nuwaneya kau.' Ade nu debanuga eba uburoto nu kerapunuga siyoto, yagisi ke;

'Kaya-nuwagi, nau eba nuwaneya kau.' [22] Wainapumuri; Nu midinuga kwa-kwarepunuga
ragai dai ka noganogai ko nu raginuga noganogai ki eba tondibena maba ki ka nu
badidi kwaigumpena? [23] Ade nu midinuga kwakwarepunuga ragai dai ki nu emitamemei
waiguba-tamemei ko nu mu mete naigida mena kwayubatamemei. Ade nu raginuga dai
ki midimama negeyamu ki ka nu mu naigida mena monagatamemei, [24] ko nu raginuga dai
ki midimama eba nege-yamu ki ka nu gwede nana ubumamu mu monagatamamu? Ki pa
mena.

Mamanuga God e ka nu midinuga kwakwarepunuga ripa ragai maba ebo ebo nakapupu.
Ragai dai ki nu waiguba-tamemei ki ka Mamanuga God mu tepatapu bagi tadebu. [25] E inako
kwae-wena ki pokere karako ka nu midinuga kwakwarepunuga ka eyaka mena ko eba ebo
ebo. Nu raginuga ka ropani kawaya ko mu kuduba ka nu midinuga kwakwarepunuga
daikere ki pokere mu eyaka eyaka nu naurinugu deni deni waita kasiwaratagamu. [26] Nu
midinuga kwakwarepunuga ragai mosi bidara yadini makariyagisi ki ka nu midinuga
kuduba makariyogono. Ade nu raginuga ki mosi iyapana e si tepapomoto ki ka nu raginuga
kuduba e mete mamama-togomono.

[27] Wi kuduba ka Keriso e midi kwakwarepui. Wi kuduba ka Keriso e naureya idiwu,
[28] ki pokere nu sumanuga eyaka mena ragidai Mamanuga God nene dibipemei nu kuduba
paunanugu ka e nu upinuga ebo ebo winepupu negebu; Yabiri ka e tonotapu ragidai
nakatapu. Mu ewamugu ka e bonanai wainapamana tagamana ragidai naka-tapu. Mu
ewamugu ka e yonai iyapana kabuwatamana ragidai nakatapu. Mu ewamugu ka e
matakira kwaetagamana ragidai nakatapu ade mu ewamugu ka e sigira ragidai iyatamana
ki puyoi wadu-mupu ragidai nakatapu, kowamuguma waitatamana ragidai nakatapu, upi
kuduba purupamana iyapana makeya makeya tagemana ki ragidai nakatapu, ade siyarai
ka e iyapana tenawarimaga wirawagana yona ebo ebo tagamana ragidai ki nakatapu. [29] Nu
kuduba ka eba e nu tononibu ragidai, ade nu kuduba ka eba e bonanai wainapamana
iwagamana ragidai, ade nu kuduba ka eba iyapana e yonai tademana kabu-kabuwa ragidai.
Nu kuduba ka eba matakira kwaigamana ki puyoi wadi-mipi, [30] bo sigira ebo ebo wadumupu
ragidai iyatamana ki puyoi wadimipi bo nu tenawarinuga wirawagana yona ebo ebo
iwagamana ki puyoi wadimipi bo yona ebo ebo ki mibai wainapamana matarau iwagamana
ki puyoi wadimipi. Pa mena. [31] Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu negeyau ki dai ka
kawakawaya ade dai ka pa mena ki pokere wi notaga puyo kawakawaya ki tepamana ki
nana kawareya yodono.

Wi badidi maba kwaiwagamana nidibuwani ki ka bagi kawaya ko nau karako
kabuwaniyani yau ka bagi kawaya esida.

13

Nota kwarikwarisi ki yonai

[1] Nau tenawarini wirayagisi da nau iyapana yonamaga ebo ebo kuduba suwogoni ade
aneya kunumau idiwu mu yonamaga mete suwogoni ko nota kwarikwarisi ki notai nau
rabina-neya pa mena, ki ka nau pa sini kororai maba bo bero maba ratabani mena wagau
ko nau mibini ka pa mena. [2] Nau uburoni Mamanuga God e bonanai wainaponi iyapana
tadeyoni bo katai wasisinai apunai maba tondoni yona wekewekei kuduba ki mibai
mataraponi bo nau sumani ragiragi kawaya ki pokaiya kweya mo siyani da e kiroto uburoto
kayayagisi, nau inako kwae-sugoni ko ade nota kwarikwarisi ki notai nau bamaneya
pa mena, ki ka nau badidi kwaesugakani ki mibai ka pa mena pa kororai. [3] Nau niya
gwedegwedeni kuduba iyapana tageyani gawarara ade nau niya midini kwakwarepuni
mete nida tageyani da mu nau matau pasusinimoto ko ade nota kwarikwarisi ki notai nau
bamaneya pa mena, ki ka nau badidi kwaesugakani ki pokaiya ka nau gwede bagi mo eba
bananapani.

[4] Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka nau eba diriwa diriwa
kwaesugoni ko nau kwarisisugani bagi mena kwaesugoni. Nota kwarikwarisi ki notai nau
rabina-neya tondono ki ka nau eba nuwaroro-sugoni, eba noda gongomusugoni ade nau

niya sini eba tepaponi. [5] Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka nau
kowaniyoma eba raurutamoni, eba kapoisugoni ade eba tayatayabadai kwaesugoni. Nota
kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka iyapana berokoi badidi kwaetagubu
nau bamaneya ki nau eba notaponi ko deni mena notagogapani. [6] Nota kwarikwarisi ki
notai nau rabinaneya tondono ki ka nau berokoi kuduba tagararapani manako yona mibai
mena yadani doko mamamaponi. [7] Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono
ki ka nau ewanere eba wirasugani ko nau sumani pokaiya gwede yabaraneya nawanani
tondau ki deneya nau deni mena yaroni giruru maba kobaiya tesugoni.

[8] Mamanuga God e bonanai waina-piyamu tagamu ragidai mu yonamaga ka mara mosi
kewoyagisi. Iyapana mu tenawarimaga wirawagau yona ebo ebo tagamu ragidai ki mu
umunumaga ka mara mosi bodayagisi. Katai wasisinai ragidai mu kataimaga kuduba ka
mara mosi gogayagisi. Ko nota kwarikwarisi ki notai ka maramara tondono kaniyono ko
eba kewoyagisi. [9] Wainapumuri; Nu badidi kataigibi bo nu Mamanuga God e bonanai badidi
wainamipi iwagibi ki nu dai mena wainamipi ko eba ki kuduba kataigibi wetawetara. [10] Ko
gwede bagi supasupai mena matarawagana ki marai baiyagisi makeya ki ka nu yewe wairau
katai marai munta daikere mena kataigibi ki kuduba gogayagisi.

[11] Nau munu marai munta tondekeya makeya ki ka nau yonani ade nau nuwani notani ka
munurasi mu yona-maga ade mu nuwamaga notamaga ki maba wainapekeya. Ko karako
nau apunusugubuwani ki pokere munu rasi mu notamaga maba ki nau eba nota-pakani.
[12] Nu karako badidi empemei ki ka nu kiyabunuga kaburu eunapiyau ki rabineya naigida
eba empemei ki maba nu empemei. Ko mara baiyagisi da nu Keriso mete deni deni empepe
kasiwara-igamu. Nau katai karako kataisugu-buwani ki ka marai munta madanai daikere
mena ko mara ki makeya ka Mamanuga God nau nuwani notani kuduba empupu siwa
kataiwena ki maba ka nau mete kina gwede kuduba empani siwa kataisugani. [13] Ko karako
ka apeya eyaka yau mena uburau; Nu sumanuga ki kena, nu gwede yabaranugu tondau
nawanai idiwei ki kena, ade nu nota kwarikwarisigamana notai ki kena. Ko yona apeya
eyaka mu paunamugu nota kwarikwarisi ki mena ka esida.

14

Mamanuga God e Keyai ki puyoi dai ki

[1] Ki pokere kowaniyoma, wi deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwogoi ade wi nuwaga
notaga Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu negeyau ki mena notapiyoi idiwoi.
Mamanuga God e bonanai wainapamana iwagamana matara ki puyoi ka bagi kawaya esida
ki pokere wi nuwaga notaga puyo ki kawareya ukworono. [2] Iyapana nima e tenawarai
wirawena da e yona ebo ebo wagau ki ka e Mamanuga God bameya wagau ko eba iyapana
kaina mu bamamugu wagau da mu e yonai ki kataitagisi. E wagau ki mu eba wainapiyamu
mibai ka e Mama-nuga God Keyai ki kasiyarai pokaiya yona wekewekei ki wagau. [3] Ko
iyapana nima Mamanuga God e bonanai waina-piyau ade iyapana kabuwatamiyau ki ka
e mu waitatamiyau, mu togitamiyau ade mu rabinamaga miniyau kwarisi nuwa-nusuru
tageyau. [4] Iyapana nima e tenawarai wirawena wagau ki ka e ebo nene mena kwaewagau,
ko iyapana nima Mamanuga God e bonanai wainapiyau matarapiyau ki ka e kowaiyoma
Mama-nuga God nene dibipiyamu ragidai ki mu kuduba mete waitatamiyau.

[5] Nau nuwaneya ka wi kuduba wi tenawariga wirawagana da wi yona ebo ebo iwagamana
ki nana, ko ki ka ade erida. Wi kuduba Mamanuga God e bonanai wainapamana matarau
iwagamana ki ka bagi kawaya esida. Iyapana nima Mamanuga God e bonanai wainapiyau
iyapana kabuwa-tamiyau ki kawayai ka esida ko iyapana nima e tenawarai wirawena yona
ebo ebo wagau ki kawayai ka erida. Ko iyapana mosi uburoto e tenawarai wirawena
pokaiya wagubu ki mibai mete matarapoto ki ka baganai. E iyapana kuduba ika Mamanuga
God nene dibimupu ki mu waitatamiyau.

[6] Kowaniyoma, nau wi bamagau bausugani manako nau tenawarini wirayagisi yona ebo
ebo suwogoni ki ka yona ki wi toginiyoto bo pa mena? Ki pa mena. Ko nau wi bamagau
bausugani manako yona wekewekei mo matarapani bo katai mo suwagani bo Mamanuga

God e bonanai wainapuwani ki suwagani bo kabuwa yonai mo wi kabuwaniyani, nau inako
kwaesugoni ki ka nau wi waitaniyakani ki pokere ki ka bagi kawaya. [7] Nau keyakeyai mo
suwagani wainapumuri; Binogo yo ripa tapai ki mu ka eba gwede mosi iyaiya. Iyapana
nima e idai binogo umunai ki kawareya eba taroto ko pa siyonoto ki bonanai ka eba bagi,
ade iyapana nima e idai ripa tapai ki kawareya eba taroto ko pa asusu miniyoto ki ka ratabai
kawaya. [8] Ade iyapana bawiwi siyonoto bababa ki ka e kowaiyoma eba wainapomoto ki
pokere mu ta yo kepata eba tepomoto baitagisi. [9] Ki maba, wi tenawariga wirayagisi pa
umunuga mena pokaiya iwagi ki ka iyapana wi yonaga ki mibai badidi maba wainapomoto
kataitagisi? Ki pa mena. Wi yonaga ki ka wi pa nusuru maba tamu. [10] Tawana tawana,
madega kauwagau madega posiwagau ka yona ebo ebo posiwena uburau ko yona ki kuduba
mu mibimaga mete kina. [11] Nau tawana mo bausugani manako iyapana mosi e yonai nau
eba kataineya ki yagisi ki ka nau babasugani manako ki pokaiya ka e kataiyagisi da nau ka
tawana kudubai mu iyapanamaga mosi ade nau mete kataisugani da e ka eba nau tawanani
mete eyaka mena apunai. [12] Baganai, Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu negeyau ki
diriwai wi kwaiwagamu ki pokere wi sumaga eyaka mena Mamanuga God nene wi mete
dibipiyamu ragidai mu togitamana ki nana ki puyoi mena wi paunagau wadumuri kawaya.
[13] Iyapana nima e tenawarai wira-wena da e yona ebo ebo wagau ki ka e Mamanuga
God bameya guriguriyagisi da e yona badidi wagubu ki mibai matarapana puyoi ki e mete
kweyoto. [14] Nau tenawarini wirawena pokaiya gurigurisugakani ki ka bani nau keyaini bagi
kawaya guriguriwagau ko nau badidi gurigurisugubuwani ki mibai nau niya notani mete
eba kataiwena. [15] Ki pokere nau badidi kwaesugani? Nau yau wainapakani; Nau keyaini
pokaiya gurigurisugani ade nau notani pokaiya mete gurigurisugani. Nau keyaini pokaiya
umayosugani ade nau notani pokaiya mete umayosugani. [16] Wi tenawariga wirayagisi
manako wi keyaiga mena pokaiya Mamanuga God paraupiyoi ki ka iyapana wi paunagau
idiwu ki wi guriguriga mibai badidi maba wainapomoto were tagisi ke; 'Ki mibai.' Wi
iwagubu ki mu wenagumaga mena wainamupu. [17] Wi Mamanuga God bameya badidi
iwagubu ki bani bagi kawaya ko iyapana wi guriguriga ki wainamupu ki ka mu wi bonanaga
ki mena wainamupu ko yona ki mibai mu eba togitapu.
[18] Wi kuduba tenawariga wirawena pokaiya iwagamu ki ka erida ko nau tenawarini
wirawena pokaiya kawareya kawareya suwagakani ki ka kawaya daganani esida. Nau ki
nene Mamanuga God paraupakani, [19] ko nu sumanuga eyaka mena ragidai Mamanuga
God nene dibipomoto ewapuru idiwono manako nau mu paunamugu uburani yona mo
suwagani ki ka nau yau mena kwaesugani; Nau iyapana kabuwa-tamana ki nana uburani
yona matarau rogobitau suwagani manako iyapana yona ki mibai wainapomoto ki ka
bagi kawaya. Ko nau uburani nau tenawarini wirawena pokaiya pa ratabasugoni yona
rowarowa kawaya suwogoni tondoni da iyapana nau yonani ki mibai eba waina-pomoto
ki ka eba baganai.
[20] Munu wawayai mu ka berokoi kuduba ki mu gogoi ki pokere wi mu maba idiwoi ki
ka bagi kawaya. Ko munu wawayai mu notamaga ade mu kataimaga ka eba kawaya ki
pokere mu notamaga pa mena ki mu maba wi inako eba idiwoi ko iyapana kawakawai
mu notamaga mete kina ki mu maba idiwoi. [21] Mamanuga God e gorai mosi okamupu ki
wagubu ke;

'Nu Kaiwawonuga wagau; Iyapana kwaiyanai ragidai mu yonamaga ebo ebo tagamu ki
mu pokamugere ade mu umunumugere ka nau iyapananiyoma yau nau yonani
tadeyani ko mu nau yonani ki eba wainapamana wainapomoto.'

[22] Nu tenawarinuga wirawagau pokaiya iwegemei ki ka eba nu Iyesu sumapemei ragidai
nu nene ko ki ka e eba sumapiyamu ragidai ki mu nene da mu ki pokaiya Mamanuga God
e kasiyarai matarau empamana ki nana. Ko nu Mamanuga God e bonanai waina-pemei
matarau iwegemei ki yonai ka eba mu nene ko ki ka e sumapemei ragidai nu nene.
[23] Wi sumaga eyaka mena ragidai kuduba Mamanuga God nene dibipiyoi idiwoi ade
ewapuru mena wi tenawariga wirawena pokaiya yona ebo ebo iwogoi manako pakasi
iyapanai mosi bo suma eba sumawagau apunai bo ridai mosi ika baiyagisi wi wainaniyoto

ki ka e uburoto wi kuduba notababa ragidai nidini. [24] Ko wi Mamanuga God e bonanai
wainamupu ki matarau iwogoi manako pakasi iyapanai mosi bo suma eba sumawagau
apunai bo ridai mosi ika baiyagisi wi yonaga ki wainapoto ki ka wi yonaga ki sikuru
maba e rabineya suroto e paerei badidi kwaewena ki ugwadini ragiragi. [25] E wekei kuduba
ki matarayagisi manako e notai wirayagisi Mamanuga God e yabareya kwarisi-yagisi e
umunere yagisi ke; 'Mibai, Mamanuga God yewe wi mete kina.'

Nu badidi maba Mamanuga God e si tepapamu.

[26] Kowaniyoma, nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Wi Mamanuga God e si
tepapamana ki nana dibipu-muri ki ka wi yau kwaiwagi; Wi mosi ka umayo yadini, wi
mosi ka kabuwa yonai mo yagisi, wi mosi ka Mamanuga God e gwede mo kabuwapupu ki
matarapoto, wi mosi ka e tenawarai wirawena ki pokaiya Mamanuga God e yonai yagisi,
ade wi mosi ka e yonai wagubu ki mibai wirapoto matarau yagisi. Ko wi yau kuduba
kwaiwogoi ki ka wi kowaguma Mamanuga God nene wi mete ewapuru dibipiyamu ragidai
ki mu togitamana ki nana kwaiwogoi. [27] Wi dibipumuri idiwoi manako wi paunagau
iyapana mosi uburoto e tenawarai wirawena ki pokaiya yogono ki ka baganai e yogono.
Ko wi ropani kawaya inako eba ubumuri iwogoi. Iyapana apeya bo apeya eyaka ki mu
mena ubumoto tagisi ko ade iyapana mosi mu ewamugu mete uburoto mu tagubu ki mibai
wirapoto matarau yagisi ki ka baganai. [28] Ko yona ki wirapana matarapana apunai bo ridai
mosi ika pa mena ki ka tenawarai wirawena apunai ki yona kamadini e ebo rabineya mena
Mamanuga God siyono.

[29] Wi dibipumuri idiwoi manako wi paunagau ridi bo apunu dai ubumoto Mamanuga God
e bonanai wainamupu ki matarau tagisi ki ka mu apeya bo apeya eyaka mu mena inako
ubumoto tagisi ko wi dai ki ka wi notaga pakara-yagisi naigida mena notapumuri popo
were iwagi da mu tagubu ki supasupai bo eba supasupai. [30] Iyapana mosi uburoto yogono
manako ki makeya ka Mamanuga God wi iyapanaga mosi gwede mo kabuwapupu da e yona
ki matarapana ki nana ki ka e deni mena uburoto yona ki yagisi ko naiya wagawa apunai bo
ridai ki e yona kamadini. [31] Wi eyaka eyaka ubumuri Mamanuga God badidi kabuwanibu
ki makeya mena iwagi ki ka wi kuduba katai wadumuri ade wi rabinagau kasiyara mete
waina-pumuri. [32] Iyapana nima Mamanuga God e bonanai wainapana wagana ki puyoi
wadubu ki ka e badidi wagana ki makeya mena yagisi ko eba asusu yagisi, [33] mibai ka
Mamanuga God e eba nuwaiya nu asusu iwagamana kwaiga-mana ki nana ko e nuwaiya
nu ewapuru mena nuwabagi rabineya naigida mena makeya makeya kwaigamana ki nana.

Tawana tawana wi sumaga eyaka mena ragidai dibipiyamu idiwu, [34] ki ka ridi pa
kerekereretagisi idiwono. Oragai apunai Mosisi gora okapupu ki wagubu da ridi mu ka
kwarisitagisi ko eba yabiyabiri ubumono. [35] Mu gwede mo kataitagamana wainapiyamu ki
manui ka mu mubo nobomomuguma tawamugu manutamini ko mu iyapana Mamanuga
God nene dibimupu idiwu ki mu pauna-mugu ubumoto tagisi ki ka midimama.

[36] Wi nau sidimuri; Mamanuga God e yonai yabiri wi bamagau bauwena bo? Ade wi mena
yona ki mibai wainamupu bo? Ae, pa mena. [37] Iyapana nima wainapiyau da Mamanuga
God e bonanai wainapana wagana matara ki puyoi e wadubu bo puyo kudubai dai e
mete tepupu ki ka e uburoto mibipoto da nau Poru badidi okapuwani ki kuduba ka nu
Kaiwawonuga e yonai. [38] Ko e ki eba kwaeyagisi ko pa wainapoto kamadini ki ka e badidi
yogono ki wi mete pa wainapiyoi kamodoi.

[39] Ki pokere kowaniyoma, wi nuwaga notaga Mamanuga God e bonanai wainapamana
iwagamana ki puyoi kawareya ukworono. Iyapana dai mu tenawarimaga wirawena
pokaiya tagamu ki mete baganai, eba bodatamiyoi. [40] Ko wi badidi kwaiwogoi ki ka wi
asusu yabayababa eba kwaiwogoi ko supasupai makeya mena kwaiwogoi.

15

Keriso ade iyawena kipu ubupu

[1] Kowaniyoma, nau naiya Iyesu e yonai bagi kawaya dimasugekeya wi kabuwaniyekeya
manako wi yona ki wainamupu wadumupu doko sumamupu ki kawareya nau karako yona
ki wi ade nidiyana wainapakani.
[2] Yona bagi kawaya nidibuwani ki wi wadumuri doko ki ka wi iya waunai wadumuri. Ko
wi sumamupu ki ragiragi kawaya eba wadumuri doko ki ka wi sumaigamawa ki mibai pa
mena.
[3] Mamanuga God e yonai mibai kawaya esida nau kabuwasinibu nidi-buwani ka yau
kena; Mamanuga God e okai badidi okamupu ki makeya mena ka Keriso nu biginuga
nene powena. [4] Ade e okai badidi okamupu ki makeya mena ka mu e ononomupu
manako mara apeya eyaka ki eweya ka e ade iyawena kipu ubupu. [5] Ki eweya ka e apunu
Pita bameya matarawena manako ki eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida
kewowena kerapu apeya (12) ki mu kuduba bamamugu mete matarawena. [6] Ki eweya ka e
kowakowaiyoma ropani kawaya kuduba 500 mara eyaka mena ki rabineya mu paunamugu
matarawena da mu kuduba ewapuru mena e kiyabui emupu. Iyapana ki dai mena
popotagubu ko ropani kawaya idiwu. [7] Ki eweya ka e apunu Diyemesi bameya matarawena
manako ki eweya ka e tonotapu ragidai kuduba mu bamamugu mete matarawena. [8] Ko
siyarai ka e nau niya bamaneya mete matarawena, ko nau ka ridi munu wenatamiyamu
bababa ki maba nau wenasugubuwani.
[9] Iyesu tonotapu ragidai mu kuduba ka esida ko mu paunamugu nau mena ka erida.
Nau naiya Iyesu sumapamawa ragidai giritamekeya pasutamekeya umekeya ki pokere e
tonotapu ragidai mu paunamugu nau koritasinibena ki ka supasupai. [10] Ko nau paereni
ki denai bita naubo wadana ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nau wadisinibu
bagi ki pokere nau karako badidi maba tondakani ki ka nau Poru yau kena. E nau
wadisinibu bagi ki ka eba kororai ko ki mibai mete kipu. Iyesu tonotapu ragidai kuduba
mu ka Mamanuga God nene ragiragi kawaya upitagamu ko nau e nene muya nunurakani
upisugakani ki ka ragiragi kawaya esida. Ko ki ka eba nau naubo kasiyarani pokaiya inako
upisugakani ko Mamanuga God nau deni mena wadisinibu bagi puyo tegebu ki kasiyarai
pokaiya ka nau inako upi-sugakani. [11] Nau dimasugekeya bo mu dimatagamawa ki ka asusu,
mibai nau yo mu ewapuru ka Keriso e yonai yau mena kawareya dimaigemeya manako wi
yona ki wainamupu sumamupu.

Nu ade iyaigamu kimamu ubumamu

[12] Keriso powena ko Mamanuga God e ade iyapupu kipu ubupu ki yonai nu dimaigemei
ki pokere wi dai badidi pokere iwagamu da popotagubu ragidai ewa eba iyatagisi kimoto
ubumoto? [13] Wi yona iwagamu ki mibai maba ki ka Keriso mete eba iyawagubena
kipena ubupena. [14] Ade Keriso eba iyawagubena kipena ubupena maba ki ka nu yona
bani dimaigumpena ade wi ka yona bani sumampena? Ki pa mena. [15] Ade yau mete
wainapumuri; Wi iwagamu ki mibai maba ki ka nu iwegemei da Keriso iyawena kipu ubupu
ki ka nu Mamanuga God bera umani simpena, mibai ka popotagubu ragidai eba iyatagisi
kimoto ubumoto ki ka Mama-nuga God yabiri Keriso eba iyapena kipena ubupena. Ko nu
iwegemei da e iyawena kipu ubupu ki pokere wi badidi iwagamu ki mibai maba ki ka nu
beraigemei. [16] Wainapumuri; Wi iwagamu da iyapana popotagubu ragidai eba iyatagisi
kimoto ubumoto ki ka wi mete iwagamu da Keriso e eba iyawena kipu ubupu. [17] Ade
Keriso eba iyawagubena kipena ubupena maba ki ka wi sumaga ki mibai pa mena kororai
ki pokere Mamanuga God wi bigiga ki eba empena surupena ko wi karako wi bigiga
mena rabineya idimpibena. [18] Wi wainapiyamu ki mibai maba ki ka ade iyapana Keriso
sumapamawa da popo-tagubu ragidai ki mu mete kina iya waunai eba wadumpena. [19] Nu
deni mena popoigamu ade iya ewa eba yadamu ki ka nu gwedewau Keriso pokaiya puyo
ewa wadamana nawanai idiwei ragidai ki nu nuwaboyanuga ka kawaya daganani esida ko
waira yau notai mena wainapiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki mu nuwaboya-maga
ka maraitau erida.
[20] Wainapumuri; Mamanuga God e ka ororeya mena Keriso iyapupu kipu ubupu tondau.
Nu maura amotana yabiri tepemei ki maba ka Keriso yabiri iyawena kipu ubupu da nu

ki pokaiya kataigamu wetawetara da popotagubu ragidai ukwapamu ki mu mete iyatagisi
kimoto ubumoto. [21] Apunu eyaka mena pokaiya ka po bauwena manako e pokaiya ka nu
kuduba popoigamu. Ko ki maba, iyapana eyaka mena yabiri iyawena kipu ubupu ki e
pokaiya ka popotagubu ragidai mete iyatagisi kimoto ubumoto. [22] Nu iyapana kuduba ka
oragai apunai Adamu e momoiyoma ki pokere e pokaiya ka nu kuduba mete popoigamu.
Ko ki maba, iyapana gwedewau Keriso e naureya idiwu ki ka mu e pokaiya ade iyatagisi
kimoto ubumoto. [23] Ko nu eyaka eyaka asusu inako eba iyaigamu kimamu ubumamu.
Keriso e ka amotana maba yabiri iya-wena kipu ubupu ki pokere e ade wirayagisi baiyagisi
makeya ki ka e iyapanaiyoma e eweya mete iyatagisi kimoto ubumoto. [24] Nu iyaigamu
kimamu ubumamu ki eweya ka mara siyarai baiyagisi. Mara ki makeya ka Keriso uburoto
kunuma waira kaiwawoi, kunuma waira kawakawai, ade kunuma waira kasiyarai ebo
ebo mete kina ki kuduba raurutamini deni mena suru-tamini manako ki eweya ka e
uburoto e Kaiwawowena ki kasiyarai kuduba yadini Mamanuga God e idai rabineya taroto.
[25] Mibai, Keriso e Kaiwawoyagisi tondono yarono da Mamanuga God uburoto e iyaraiyoma
kuduba kwana-tamini e Gubagai kerarai kobaiya nakatamini kewoyagisi. [26] E iyarai siyarai
surupoto ki ka po e kasiyarai, [27] mibai ka Mamanuga God e okai wagubu ke; 'Mamanuga
God gwede-gwede kuduba Keriso e kerarai kobaiya nakapupu.' Oka ki 'gwedegwede
kuduba' nene wagubu ki ka e eba Mamanuga God e eya Keriso kobaiya tondana ki nana
wagubu, mibai ka gwedegwede kuduba Keriso e kerarai kobaiya nakapana apunai ka
Mama-nuga God e eya mena. [28] E gwedegwede kuduba e Gubagai kerarai kobaiya nakapoto
kewoyagisi ki ka e Gubagai kwarisiyagisi e Mamai kobaiya tondono. Naiya ka Mamanuga
God gwedegwede kuduba e Gubagai kobaiya nakapupu, ko mara ki makeya ka gwedegwede
kuduba ade Keriso mete kina Mamanuga God e kobaiya idiwomu manako e mena nu
Kaiwawonuga kawaya uburono.

[29] Karako nau yona mo suwagani wainapumuri; Iyapana dai mu ka Iyesu e si pokaiya mu
kowamuguma popotagubu ragidai ki mu nene siruwatagamu. Ko iyapana popotagubu
ragidai ki eba iyatagamana kimana ubumana maba ki ka iyapana ki mibai gwede
wenawagana ki nana inako kwaetagamu? Popotagubu ragidai eba iyatagisi kimoto
ubumoto ki mibai maba ki ka mu gwede nana mu kowamuguma popotagubu ki mu nene
kawareya ade siruwatagamu? [30] Ade nuyo, nu wainampena da nu popoigamu ki ka nu
ewa eba iyaigamu kimamu ubumamu ki ka nu upinuga kwaigemei yau kamadumpena,
mibai ka upi yau pokaiya ka nu maramara po yawateya iwei. [31] Kowaniyoma, nau
yona mibai suwagakani; Nau maramara po banana-pakani. Ko nau yo wi ewapuru nu
Kaiwawonuga Keriso Iyesu e naureya idiwei ki nene nau mamamasugakani ki pokere nau
yona yau matarau wi nidiyakani. [32] Nau yewe natere Epeso rabineya iyapana berokoi
'papa kamarai' maba mete kandeigemeya. Nau upi kwaesugakani ki denai yewe wairau
mena wadana wainapena ki ka nau upi yau kamadubena. Iyapana popotagubu ragidai eba
iyatagamana kimana ubumana ki mibai maba ki ka nau upini pokaiya muya nunurakani
bita makari bananapakani ki kamadu-bena manako iyapana dai tagamu ki kawareya nau
mete suwagubena ke; 'Bani yo awana karako kupomu mamamaigomu, mibai ka marawani
ka nu popoigamu ko ewa mo eba iyaigamu.'

[33-34] Wakapa giriwagi wi notaga paparayagisi kwaenda wi wiga kerapu wadewadeiwagi,
mibai ka; 'Bagi kwae-tagamu ragidai ki bigi kwaetagamu ragidai mu paunamugu idiwono
ki ka bagi ragidai ki mu iyamaga giriyagisi.' Wi bigi karako kamadumuri nota bagi mena
notapiyoi. Nau suwagakani yau pokaiya ka nau bani wi dai midimama negeyakani mibai
ka wi dai Mamanuga God eba kataigau.

Nu midinuga kwakwarepunuga waunai

[35] Wi dai bani manu iwagi ke; 'Popotagubu ragidai mu ka badidi maba ade iyatagisi
kimoto ubumoto idiwono? Ade mu kimoto ubumoto ki ka mu kwakwarepumaga badidi
maba wenayagisi?'

[36] Ki ka notababa yonai. Nau waira yau keyakeyai suwagani wainapumuri; Wi momai
mosi waira rabineya umuri ki ka e eya puwayagisi manako mibai waunai miniyoto daburi.

Momai oragai ki eba puwayagisi ki ka mibai waunai ki mete eba kiroto. [37] Wi neka momai
bo gwede mo momai inako umuri ki ka pa momai da e eya ropayagisi ko momai ki pokaiya
ka gumai baiyagisi kayayagisi manako kwarai wenapoto yaroto. [38] Mamanuga God e ebo
nuwaiya ki pokere e momai kiyabumaga ebo ebo nakapupu ade momai ki eyaka eyaka
mu pokamugere ka gumai ade kwarai kiyabumaga ebo ebo ki mete wenayagisi baiyagisi
kayayagisi.
[39] Ki maba, gwedegwede kuduba iyaiya mu kiyabumaga ka mete ebo ebo; Iyapana kaina
nu kwakwarepunuga ka ebona. Papa mu kwakwarepumaga ka ebona. Midiwari mu
kwakwarepumaga ka ebona. Ade raubiyo awanau mu kwakwarepumaga ka mete ebona.
[40] Gwedegwede wairau mu kiyabu-maga ka ebona ade kunumau mu kiyabumaga ka
ebona. Waira nene ki tanai ka ebona ade kunuma nene ki tanai ka mete ebona. [41] Madega
tanai ka ebona, siragamu tanai ka ebona, ade supama tanai ka ebona. Ade supama eyaka
eyaka mu tanimaga ka mete ebo ebo.
[42] Popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto ki ka mu keyakeyai nau karako
suwagubuwani yau maba. Nu iyapana mosi e kwakwarepui ononopamu ki ka e kwakware-
pui waira rabineya puwayagisi. Ko e ade iyayagisi kiroto uburoto ki ka e kwakwarepui
waunai ki maramara tondono kaniyono. [43] Iyapana mosi e kwakwarepui ononopamu ki
kiyabui ka berokoi kawaya ade e kasiyarai pa mena. Ko e iyayagisi kiroto uburoto ki ka
e tanai bagi kawaya ade e kasiyarai mete kawaya. [44] Iyapana mosi poyagisi ononopamu
ki ka nu e midi kwakware-pui ki ononopemei. Ko e iyayagisi ki ka e keyai ki ebo midi
kwakwarepui mete wenayagisi kiroto uburoto.
Nu yewe wairau idiwei ki ka nu midinuga kwakwarepunuga mete kina ki pokere nu
popoigamu ade iyaigamu ki ka nu keyainuga e ebo midi kwakwarepui mete wenayagisi
kiroto uburoto. [45] Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Mamanuga God wagubu e
umuneya ka apunu Adamu iyapana kaina yabiri wenawena nu kwakware-punuga iyai
ki kerarai e birikapupu.' Ko apunu Adamu ewa bauwena ki e Keyai ka nu maramara
idiwana kaiwana ki iyai nu negeyau. [46] Nu keyainuga iyai ka eba yabiriwena. Pa mena.
Nu midinuga kwakwarepunuga yabiri wenawena manako ki eweya ka e nu keyainuga
negebu. [47] Adamu yabiri ka Mamanuga God waira pokaiya yamana-pupu ko Adamu ewa
e ka kunuma were kawapu. [48] Iyapana waira yau notai wadamu doko ragidai ki ka mu
waira pokaiya yamanapupu apunai Adamu e wenai. Ko iyapana Mamanuga God e notai
wadamu doko ragidai ki ka mu kunuma were kawapu apunai ki e wenai. [49] Nu yewe
wairau wenaigibi ki ka nu waira pokaiya yamanapupu apunai e kiyabui maba wenaigibi ko
mara ewa baiyagisi ki ka nu kiyabunuga kunuma were kawapu apunai ki e kiyabui maba
wenayagisi.
[50] Kowaniyoma, nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Nu midinuga kwakwarepunuga
yau ka Mamanuga God e gari rabineya eba kaniyoto. Ade puwawagana kwakwarepui yau
ka maramara tondana kaniyana kwakwa-repui ki watai eba yadini. Pa mena.
[51-52] Kowaniyoma, nau yona mibai wekewekei yau matarapani suwagani wainapumuri;
Nu kuduba ka eba popoigamu mibai ka bawiwi siyarai yogono makeya ki ka nu yabunuga
topemei papemei ki maba garugaru mena ka nu kuduba midinuga wirapoto ebo wenayag-
isi. Bawiwi ki yogono makeya ka popai ragidai iyatagisi mu midimaga kwakwarepumaga
waunai ewa eba puwawagana ki pokaiya kimoto ubumoto manako nu iyaiya idiwei ragidai
ki nu midinuga kwakware-punuga ki mete wirayagisi waunai wenayagisi. [53] Nu midinuga
kwakware-punuga oragai puwawagana ki wira-yagisi eba puwawagana ki wenapoto. Ade
nu midinuga kwakwarepunuga oragai powagana ki wirayagisi eba powagana ko maramara
tondana kaniyana ki wenapoto. [54] Ko nu midi-nuga kwakwarepunuga puwawagana ki
wirayagisi eba puwawagana ki wenapoto ade nu midinuga kwakwarepunuga powagana
ki mete wirayagisi eba powagana ki wenapoto kewoyagisi ki makeya ka Mamanuga God e
okai badidi wagubu ki mibai wenayagisi. Oka ki wagubu ke;
'Po kasiyarai deni mena kewowena ko ewa mo eba tondono.'
Ade wagubu ke;

[55] 'Poyo, kau nu rauruniyana ki kasiyarai ka bani?
Poyo, kau nu giriniyana pasuniyana ki kasiyarai ki kau bani wadi?"
Oka ki inako wagubu.
[56] Nu paerepemei bigi kwaigemei ki pokaiya ka po nu giriniyana pasuniyana ki kasiyarai ika wadau. Ade gora oragai umanibu dokodoko ki pokaiya ka bigi e kasiyarai mete ika wadau. [57] Ko nu Mamanuga God paraupamu; E wagubu umuneya ka nu karako nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e pokaiya po kasiyarai ki kuduba raurupamu.
[58] Ki pokere kowaniyoma, nau nidiyani wainapumuri; Wi Mamanuga God e nene ragiragi kawaya ubumoi ko eba kekeraiwogoi. Wi kataigubu kewo-wena da wi ubumu nu Kaiwawonuga e upi badidi kwaiwagamu ki ka eba kororai ko ki denai ka wi aita ewa wadumuri. Ki pokere wi nuwaga notaga eyaka mena e upi mena kawareya ukworono ade e mena upi kwaiwogoi yamoi.

16

Puyo nakapamana ki nana

[1] Karako nau Iyesu sumapiyamu ragidai tawana Diyudiya rabineya Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu mu puyomaga bowa madai dai wi damupamana ki nana manusinimupu ki yonai suwagani; Nau Iyesu sumapiyamu ragidai tawana Garasiya rabineya badidi kwaetagamana ki nene tadebuwani ki nau wi mete nidiyakani da wi mu kwaetagamu ki maba wi mete inako kwaiwogoi.
[2] Maramara pura kawaiya ka wi eyaka eyaka bowa madai wadamu ki maraitau bo kawaitau ki wi wibo denegau dai nakapiyoi da nau wi bamagau ika bausugani ki ka wi puyoga ki nu irimagere tepamu mu puyomaga tonopamu. [3] Nau ika bausugani ki ka nau wi puyoga ki tepamana kayataga-mana ragidai winetampu ki mu oka-maga mo okapani manako mu oka ki puyo ki mete tepomoto natere Diyerusaremu kayatagisi. [4] Ki makeya nau naubo wainapani da baganai ki ka nau niya uburani mu mete kaigamu.

Apunu Poru badidi kwaewagana notapupu

[5] Nau tawana Makedoniya rabineya natere natere bausugana kayasugana wainapakani ki pokere nau kani ki umoni da kewoyagisi ki ka nau wi eminiyana ki nana ika bamagau mete bausugani. [6] Nau nusuru marai wi bamagau ika wi mete rowarowaitau idiwana wainapakani ko nau ki kwaesugani bo pa mena ki nau karako naigida eba wainapakani. Nau wi mete ika idiwomu da nau tawana mosi ade kayasugana wainapani ki ka wi ubumuri nau waitasinimuri manako nau wi kamadiniyani kayasugani. [7] Nau eba ka were bausugana wi eminiyana ki nana wainapakani ko nu Kaiwawonuga wainapiyau da baganai ki ka nau mara rowarowaitau wi mete ika idiwomu. [8] Ko nau karako yewe natere Epeso rabineya tondoni da 'Pentikosi' ki marai kewoyagisi eweya ki nau ade kirani uburani kayasugani, [9] mibai ka nau Mamanuga God e upi yewe kwaesugana da iyapana ropani kawaya e sumapamana ki nana ki gudui e yewe kwai-pupu. Ko nau bodabodasiniyamu ragidai ropani kawaya yewe mete idiwu.
[10] Apunu Simosi wi bamagau bai-yagisi ki ka wi e diriwai naigida mena kwaiwagi mibai ka nau Keriso nene upisugakani ki maba e mete inako upiwagau. [11] Wi mo e eba wereyakaurapumuri ko wi ubumuri e waitapumuri nuwabagi rabineya tonopumuri umono da nau bamaneya yewe baiyagisi. Nau e nawanai tondakani ade nau kowakowa-niyoma dai e mete bautagamana ki mu nene mete yabu tarakani.
[12] Nau karako nu waretanuga apunu Aporosi nene manusinimupu ki e nene suwagani; Nu kowanuguma wi bamagau daiyo kaiwa ki makeya ka nau apunu Aporosi mu mete kayatagamana ki nana ragiragi kawaya baiyonopekeya ko e eba kayawagana wainapupu ki pokere e karako tondono da e ebo mideya ka wainapoto ki ka e kiroto uburoto kayayagisi manako ika baiyagisi.
[13] Wi wiga kwayubaga kwaiwogoi ade wi sumaga pokaiya yabarayabara ragiragi kawaya ubumoi. [14] Wi upi badidi kwaiwogoi ki ka wi nota kwarikwarisi ki notai pokaiya upiwogoi.

[15] Kowaniyoma, wi kataigau da tawana Akaiya rabineya ka nu waretanuga Sitepanasi
e tawai eyaka mena ragidai mete kina ki mu mena yabiri mu iyamaga wiramupu
suma-tagubu. Mu nuwamaga notamaga eyaka mena Mamanuga God e iyapanaiyoma
waitatamana ki upi kwaetagamana wainapiyamu ki pokere kowaniyoma, nau ragiragi
kawaya wi nidiyakani yau kena; [16] Iyapana ki kena ade mu kowamuguma dai mu mete
dibipiyamu upi eyaka mena kwaetagamu ragidai ki mu wi naigida mena wiwiratamiyoi
ade mu kobamugu idiwoi.
[17] Apunu Sitepanasi yo Potunatasi yo Akaikasi mu nau bamaneya bautagubu ki ka
nau mamamasugubuwani. Nau wi yewe eba eminiyakani ki pokere mu bautagubu
emitamakani ki ka nau wi yewe baigubu diyayai eminiyakani. [18] Mu bautagubu naiya wi
wadinimawa tekateka ki maba mu nau mete inako wadisiniyamu tekateka. Iyapana mu
maba upi bagi kawaya inako kwae-tagamu ragidai ki iyapana yabumugu mu parautamomu
ki ka supasupai.

Parau siyarai

[19] Nu sumanuga eyaka mena Mama-nuga God nene dibipiyamu ragidai tawana Aisiya
rabineya idiwu ki mu wi parauniyamu, ade apunu Akwira e wainai Pirisira yo Iyesu
sumapiyamu ragidai mu tawamaga rabineya mara-mara ewapuru dibipiyamu idiwu ki mu
mete kina nu Kaiwawonuga e si pokaiya wi parauniyamu. [20] Iyesu iyapanaiyoma kuduba
yewe idiwu ki mu mete kina wi parauniyamu.
Wi yowaguma tataguma badidi maba parautamiyamu ki maba wi Iyesu supapiyamu
ragidai kuduba mu mete inako deni deni parau kasiwaraiwogoi idiwoi.
[21] Nau Poru nau parauni yau nau naubo idanere okapakani yau kena; "Kaiwa kaiwa wi
bamagau."
[22] Iyapana nima nu Kaiwawonuga eba nota kwarikwarisipiyau ki ka Mamanuga God
uburoto kowaga e kweyoto.
'Maranata', ki ka 'Kaiwawonuga, kau wiranuwagi baunuwagi.'
[23] Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni
mena wi wadinibu bagi. Nu Kaiwawonuga Iyesu karako wi waitaniyoto da e wi nene
kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
[24] Nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu pokaiya ka nau wi kuduba nota kwarikwarisiniyakani.
Nau nuwaneya wi nota kwarikwarisi ki rabineya idiwoi.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 KORINI
Apunu Poru natere Korini ragidai mu okamaga ewa tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Natere Korini rabineya ka Iyesu sumapamawa ragidai dai apunu Poru simpu siyasiya ade e upi kaumupu. Oka yau pokaiya ka e mu mete rabinamaga ewapuru eyakamenaigamana ki nana ki yonai okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-11*
Poru ade Iyesu sumapiyamu ragidai *1:12–7:16*
Puyomaga damupamana ki nana *8:1–9:15*
Poru e eya taubabarai wagubu *10:1–13:10*
Parau siyarai *13:11-14*

1-2 Nu sumanuga eyaka mena ragidai Mamanuga God nene dibipiyamu natere Korini rabineya idiwu ade Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba tawana Akaiya rabineya idiwu mete kina; Nau Poru ade nu sumanuga eyaka mena apunai Simosi mete kina wi okaga yau okapemei. Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e nau Poru winesinibu ade tonosinibu da nu Keriso Iyesu pokaiya iya waunai wadamana ki sisiyai nau iyapana tadeyana ki nana.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako waitanimoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya mibi mamamai idiwoi.

Apunu Poru Mamanuga God paraupupu

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God karako paraupamu. E ka nu Mamanuga ade e ka nu nuwa-nuwaniyau ki apunai. Nu waitaniyana ade nu rabinanuga miniyana kwarisi ki kasiyarai kuduba ki e mena nu negeyau. 4 Nu bita bo nuwaboya ebo ebo banana-pemei ki ka e nu toginiyau ade nu rabinanuga miniyau kwarisi ki pokere nu kowanuguma bita bo nuwaboya ebo ebo inako mete bananapiyamu ki ka nu ubumei Mamanuga God nu waitanibu nu rabinanuga minibu kwarisi ki maba nu mete inako makeya makeya nu kowanuguma waitatamemei mu rabina-maga minimei kwarisi. 5 Keriso e bita yo midi makari ebo ebo bananapupu ki maba ka nu mete bita yo midi makari inako e nene bananapemei. Ko ade Mamanuga God ubupu Keriso waitapupu ki maba ka e Keriso pokaiya nu mete inako kawaya daganani waitaniyau.

6 Nu bita yo nuwaboya mete banana-pemei ko ki pokaiya ka Mamanuga God wi waitaniyau, wi rabinaga miniyau kwarisi ade iya wi negeyau. E badidi maba nu waitaniyau nu rabinanuga miniyau kwarisi ki maba e wi mete inako waitaniyau wi rabinaga miniyau kwarisi. Nu giruru maba kobaiya teteigemei bita wademei ki ka wi mete inako giruru maba ki kobaiya teteiwagamu bita wadamu manako e wi mete toginiyau da wi eba nitaisiniwagi ko wi giruru maba ki kobaiya teteiwagi buridere baiwagi. 7 Ki pokere nu wi nene waina-pemei ko pore eba wainapemei mibai ka nu katainugu da wi nu mete ewapuru midi makari yo nuwaboya bananapemei ki ka Mamanuga God nu waitaniyau ki maba e wi mete inako waitaniyoto wi rabinaga miniyoto kwarisi.

8 Kowaniyoma, nu tawana Aisiya rabineya bita yo midi makari bananamipi ki sisiyai nu nuwanugu ka wi naigida mena kataiwagi. Nu bita bananamipi ki ka kawaya daganani esida po dabi kopakeya bananapemeya siyasiya. 9 Nu nuwanuga notanuga wagubu ke; 'Nu popoigamana waipusui bauwena.' Nu inako notamipi ki ka nu eba nu nubo kasiyaranuga pokaiya iyaigamana ki nana wainamipi. Pa mena. Popai ragidai ade iyatamana kimana ubumana apunai Mamanuga God ki e mena nu suma-mipi. 10-11 Nu iyaranuguma po keketai rogobitau teyamupu ko Mamanuga God mu kodabamugu nu tenibu iyanibu. E ewa inako

mete kwaeyagisi nu iyaniyoto. Ena, nu kataigibi wetawetara da wi guriguri pokaiya nu waitanimuri ki ka e uburoto nu ade iyaniyoto. Wi ropani kawaya ubumoi nu nene guriguriwogoi ki ka Mamanuga God wi guriguriga ki denai nu wadiniyoto bagi manako ki pokaiya ka iyapana ropani kawaya nu pokanugere Mamanuga God parau-pomoto e si esida tepapomoto.

Apunu Poru kayawagana wagubu ki notai e ade wirapupu

12 Nu wainapemei da nu supasupai kwaigemei ki pokere nu yona yau wi nidimei; Nu rabinanugu nidiyau wira-wira ki mibipiyau da yewe wairau ki nu iyapana paunamugu ade wi paunagau mete kina ki ka nu gwede mo eba wekemipi ko nu nuwanuga notanuga eyaka mena pokaiya ka nu Mamanuga God nuwaiya badidi ki mena matarau kwaigibi. Nu ka eba nu nubo katainuga pokaiya iwegemeya kwaigemeya ko Mamanuga God e deni mena nu wadi-nibu bagi ki puyoi kasiyarai pokaiya ka nu upigemeya. 13-14 Nu yona wekewekei eba okapemei ko wi nu yonanuga iyabapamana ade mibai naigida mena kataipamana ki nana ka nu matarau mena oka yau tamei. Karako ka wi yona dai mena wainamupu ko nu nuwanugu ka wi yona yau ki mibai kuduba wainapamana ki nana wainapemei. Wi ki kuduba wainapumuri ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu e marai baiyagisi makeya ki ka nu e yabareya wi werega iwagamu ade ki maba ka wi ubumuri nu werenuga mete iwagi.

15 Nau kataineya da nau naiya badidi kwaesugekeya ki wi nau bamaneya mamama wainamupu ki pokere nau wi daiyoga ika bausugana ade kayasugana manako ewa ade bausugana wi emini-yana toginiyana ki nana wainapekeya. 16 Nau notani wagubu da nau tawana Makedoniya kayasugana ki ka nau yabiri wi bamagau ika bausugana wi eminiyana ki nana manako nau ewa ade wirasugana ki makeya ka nau wi bama-gau ika ade bausugana wainapekeya. Nau nuwaneya wi daiyoga ika bausu-gana da wi nau waitasinimana were ewa ka nau tawana Diyudiya kaya-sugana ki nana wainapekeya. 17 Nau badidi inako notapekeya ko eba kwae-sugubuwani ki wi wainapiyamu da nau wi beranibuwani bo? Waira yau notai wadamu doko ragidai mu ka mara mosi tagamu da mu gwede mo kwaetagamana ki nana ko ki mibai mu eba kwae-tagamu, ade mu mara mosi tagamu da mu gwede mo eba kwaetagamana ki nana ko ki mu kwaetagamu. Ko wi wainapiyamu da nau notani ka mu notamaga maba bo?

18 Mamanuga God e yona mibai mena wagau ki maba nau mete kina yona mibai mena wi nidiyani wainapu-muri; Nau wi bamagau bausugana suwagubuwani ki ka nau eba notani apeya wainapuwani pokaiya yona ki suwagubuwani. Nau ka eba nau notani daikere; 'Ena nau ika bausugani,' ade daikere; 'Pa mena, nau ika eba bausugani,' ki ewapuru notapuwani were suwagubuwani. Pa mena. 19 Nau yo apunu Sairasi yo apunu Simosi mete kina nu naiya wi bamagau baigibi ika dimaigemeya ki ka nu Mamanuga God e Gubagai Iyesu Keriso e yonai mena dimaigemeya. Keriso e notai ka eba daikere 'Ena' ade daikere 'Pa mena' ki ewapuru notapiyawa were wagawa. E bameya ka yona 'Ena, nau kwaesugani' ki mena. 20 Mamanuga God gwaiyaba marai kawai ropani kawaya wagubu yona ki kuduba mibimaga ka Keriso e pokaiya matarawena. Ki pokere nu Mamanuga God e si esida tepapemei ki ka nu Keriso e si pokaiya iwegemei ke; 'Ki mibai.' 21 Keriso pokaiya ka Mama-nuga God nu yo wi ewapuru toginiyau da nu karako sumanuga pokaiya ragiragi kawaya nu watanugu mena ubumei. E nu winenibu e eya nene nakanibu, 22 manako e eya Keyai nu rabinanugu tapu tonabanibu da nu ki pokaiya kataigamana wetawetara da e aita ewa nu badidi negeyana gwaiyabai wagubu ki kuduba e negeni.

23 Nau nuwani notani kuduba ka Mamanuga God empiyau ki pokere e yabuiya ka nau yona mibai wi nidiyani yau kena; Nau wi bamagau ika natere Korini eba bausugubuwani ki mibai ka nau eba nuwaneya wi nuwaboya kawareya ade negeyana ki kudeya wainapekeya. 24 Nu eba nuwanugu wi nidimana manako wi nu umununuga wadamana ki nana. Wi wiga sumaga ka ragiragi kawaya ki pokere nu nuwanugu wi mete deni deni togi kasiwaraigamana da wi ki pokaiya mibi mamamai idiwana ki nana.

2

[1] Nau naiya wi bamagau bausugubuwani ki ka nau nuwaboya wi negebuwani ki pokere
nau notani karako wirapuwani da nau wi bamagau eba bausugani kwaenda da nau
nuwaboya wi ade negeyani.
[2] Nau wi nuwaboya negeyani ki ka iyapana gwedewau nau mamamasinimoto? Nau
mamamasini-yamu ragidai ka wi mena ki pokere nau nuwaboya wi negeyani ki ka wi
badidi maba nau mamamasinimuri? [3] Nau wi bamagau bausugubena manako wi nau
mamamasinimpena ki ka baganai ko nau eba nuwaneya wi nuwaboya tegemana ki kudeya
wainapekeya ki pokere nau oka mena wi bamagau tonopuwani. Nau notani eyaka mena
wagubu ke; 'Nau mamamasugoni ki ka mu kuduba mete mamamatogomono.' [4] Nau oka
ki wi bamagau okapuwani ki ka nau rabinani buwagawena mibi yadi oka ki okapuwani
tonopuwani. Nau eba nuwaneya wi nuwaboya negeyana ki nana ko nau nuwani notani
eyaka mena pokaiya wi nota kwarikwarisiniyakani ki wi naigida mena kataigamana
wetawetara ki nana ka nau oka ki wi bamagau tonopuwani.

Paerepupu apunai e paerei notagogapamana ki nana

[5] Apunu nima naiya paere kwaewena ki e eba nuwaboya nau tegebu ko e nuwaboya
wi kuduba negebu. Ko nau eba nuwaneya yona ragiragi kawaya ki kawareya ade
suwagani ki pokere nau yona yau mena wi nidiyani; E ka bani nuwaboya maraitau wi
negebu. [6] Wi ropani kawaya ubumpu e paerepupu ki denai bita e kwemupu ki pokere
baganai, karako kewowena. [7] Wi bita kawareya kawareya e kweyoi ki ka e nuwaboyai
kawayayagisi da e sumai kuduba kauyagisi. Ki ka eba baganai ki pokere e bigi kwaewena
ki wi karako deni mena notagogapumuri wi tagagau kwenupu-muri manako apunu
ki togipumuri kasiyara ade kwemuri. [8] Nau ragiragi kawaya wi nidiyakani yau kena;
Apunu ki naigida mena kabuwapumuri da wi eba e kamadumpu ko wi e nota kwari-
kwarisipiyamu. [9] Nau oka naiya wi bamagau okapuwani ki mibai ka nau nuwaneya
wi nuwaga notaga empana ki nana; Nau suwagubuwani ki mibai wi makeya makeya
kwaiwagamana waina-mupu bo pa mena. [10] Iyapana mosi paerepoto bigi kwaeyagisi
manako wi e kwaewena ki bigi deni mena notagoga-pumuri wi tagagau kwenupumuri ki
ka nau mete kina e bigi kwaewena ki notagogapani nau taganeya kwenupani. Ena, nau
gwede mosi notagogapana ki notagogapuwani ki ka nau wi pokagere Keriso e yabuiya
gwede ki deni mena notagogapuwani kewowena. [11] Berokoi Apunai Seitani nu kerapunugu
eba wadana ade nu eba rauruniyana ki nana ka nau inako kwaesugakani mibai ka Berokoi
Apunai Seitani nu badidi maba giriniyana notapiyau ki e yawatai nu katainugu.

Nu Keriso pokaiya bigi kuduba raurupemei

[12] Nau natere Torowasi rabineya Keriso e yonai bagi kawaya ki dima-sugana ki nana
ika bausugubuwani ki ka nu Kaiwawonuga nau ika upisugana ki nana ki gudui kwaipupu
empuwani. [13] Ko nau iyaruiyaru bagi ububura-sugekeya mibai ka nu sumanuga eyaka
mena apunai Taitosi e nau ika eba bananapuwani ki pokere nau natere ki ragidai
kuwenatapuwani manako e kwaenei tawana Makedoniya kayasugu-buwani.
[14] Ko nu Mamanuga God paraupamu. Nu Keriso e naureya idiwei ki pokaiya ka
Mamanuga God nu yabiyabirinuga uburau e kasiyarai pokaiya nu waraniyau da nu
berokoi kuduba raurutamemei iwei. Nu tawana tawana bani iwei ki ka iyapana Keriso
kataitagamana ki katai nu pokanugere gwede mosi aurai bagi kawaya ki maba tarau
kawayawagau kayawagau. [15] Nu ka gwede mosi aurai bagi kawaya ki Keriso nu tenibu puyo
maba e eya Mamai e idai rabineya nu nakanibu. Nu aurinuga ki ka iyapana iya waunai
wadamu ragidai ade iyapana iya paerepiyamu ragidai mete kina ki mu kuduba tauniyau
kimugu warapiyau. [16] Iyapana gwedewau iya paerepiyamu ragidai ki mu bamamugu ka nu
aurinuga po kokowai ki gwitai maba mu tauniyau wainapiyamu, ko iyapana gwedewau
iya waunai wadamana ragidai ki mu bama-mugu ka nu aurinuga iya waunai ki aurai bagi
kawaya ki mu tauniyau kimugu warapiyau.

Ko wainapumuri; Iyapana nima kwaitana Mamanuga God e upi bagi kawaya yau
kwaeyagisi? [17] Iyapana ropani kawaya mu ka denai wadamana ki nana wainapiyamu ki
pokere mu Mamanuga God e yonai dimatagamu iwu. Ko nu ka eba mu maba inako
kwaigemei. Nu ka Mamanuga God e nu winenibu tononibu ragidai ki pokere Keriso
pokaiya ka nu Mamanuga God e yabuiya nu nuwanuga notanuga eyaka mena e yonai mibai
supasupai ki mena iwegemei.

3

[1] Wi bani wainapiyamu da nu karako kawareya ade yabara kawakawaraigemei, ko
wainapumuri; Iyapana dai ki wi bamagau baitagisi ki ka wi mu kataitamana ki nana ki
okai mete yadini baitagisi. Ade wi iyapanaga dai tonotamuri tawana mo kayatagisi ki ka
wi tawana ki ragidai mu kataitamana ki nana ki okai mete tagemuri yadini kayatagisi. Wi
wainapiyamu da nu mete kina oka inako mete wadamana iwana ki nana bo?
[2] Nau suwagani wainapu-muri: Ki pa mena. Wi wiga ka nu oka-nuga maba. Iyapana
nu katainimana ki okai nu rabinanugu okapupu ka wiyo ade nu okanuga ki ka iyapana
kuduba empiyamu ade iyabapiyamu. [3] Iyapana wi eminimoto ki ka mu kataitagisi da nu
wi paunagau badidi maba upigemeya ki pokaiya ka Keriso e eya okai ki okapupu. Oka ki
e eba diba pokaiya bowa naureya okapupu ko Mamanuga God maramara tondau apunai e
eya Keyai ki pokaiya ka e oka ki iyapana kaina nu rabinanugu okapupu.
[4] Nu yona yau iwegemei ki mibai ka nu kataigibi wetawetara da Keriso e pokaiya ka
Mamanuga God ubupu upi yau nu negebu ade e badidi wagubu ki makeya e kwaeyagisi.
[5] E eya kasiyarai nu eba negebena ki ka nu karako eba ubumpena iwagumpena da nu e upi
makeya makeya kwaigemei. Pa mena. Nu nubo kasiyaranuga pokaiya upigu-mpena ki ka
nu mibinuga mete eba kipena. [6] E yonai waunai gwaiyabawena ki yonai ka nu e kasiyarai
negebu ki pokaiya makeya makeya bigabigai kwaigemei iwei. Yona waunai ki gwaiyabai
ka eba gora pokaiya ko e eya Keyai ki pokaiya. Gora okamupu ki ka po wadubu nu negeyau
ko Mamanuga God e eya Keyai ki nu iya negeyau.
[7] Gora oragai apunu Mosisi bowa naureya okapupu ki kawareya ka Mamanuga God e
eya tanai mete minibu siwa bauwena. Apunu Mosisi gora ki wauneya wadubu makeya
ka tanai ki e kiyabuiya kawaya daganani igwarapiyawa ko e wirawena tawana Isiraero
ragidai mu bamamugu ade bauwena ka tanai ki mareyawena. Tanai ki mareyawena ko
e iyapana yabumaga ade poporapiyawa ki pokere mu apunu Mosisi e kiyabui empamana
ka eba baganai. Ko gora oragai po wadubu bauwena nu negeyau ki tanai ka kawaya inako,
[8] ki ka Mamanuga God e eya Keyai nu bigabigai kwaigemei ki tanai ka kawaya daganani
esida. [9] Gora oragai nu nidiyau da nu paeremipi ki upi ki tanai mete kina ki ka upi waunai
ki pokaiya e iyapana bagi supasupai nu nidiyau ki tanai ka kawaya daganani esida. [10] Tanai
waunai bauwena ki ka kawaya daganani esida ki pokere tanai oragai ki karako gogawena.
[11] Mibai, gwede oragai rowarowa kawaya eba uburawa ki tanai mete kina ki ka gwede
maramara tondono kaniyono ki tanai ka kawaya daganani esida.
[12] Nu puyo ewa wadamana ki nawanai nu idiwei ki pokere nu yabara-yabara ubumei. [13] Nu
ka eba oragai apunai Mosisi e maba. Tanai e kiyabuiya ki kasiyarai mareyawagawa makeya
ka e ubupu e eya kiyabui utapupu mibai ka tawana Isiraero ragidai tanai ki empa-mawa ki
ka mu yabumaga popora-piyawa. [14] Ko Mamanuga God iyapana ki mu notamaga bodapupu.
Naiya mena yabadawa da karako ka mu gwaiyaba oragai ki okai iyabapiyamu idiwu ko
gwaiyaba yonai ki mibai mu eba waina-piyamu. Oragai apunai Mosisi e kiyabui utapupu
ki maba ka uta maba mosi mu notamaga utapiyau. Ko iyapana nima e iyai Keriso kweyoto
ki mena pokaiya ka uta maba ki wakayagisi. [15] Ena, naiya mena yabadawa da karako iyapana
ubumu oragai apunai Mosisi e gorai iyabapiyamu ki ka gwede mosi mu notamaga utapiyau.
[16] Ko mu nuwa-maga notamaga wirayagisi nu Kaiwawo-nuga bameya ki ka 'gwede mosi mu
notamaga utapupu ki rikayagisi.'
[17] Ko nu Kaiwawonuga e ka ade Keyai. Ade Mamanuga God e eya Keyai ki bani tondono
ki wateya ka gwede mosi iyapana eba umeme dokodoko-tamini ko gwede mosi mu naiya

umatapu dokodoko ki kuduba rikayagisi. [18] Ko iyapana gwedewau nu kiyabunuga eba
utamipi ragidai ki nu kawarinugu ka nu Kaiwawonuga e eya tanai miniyau siwa da iyapana
nu eminimoto ki ka mu e tanai nu kiyabunugu ki mete empo-moto. Nu Kaiwawonuga e ka
ade Keyai ki pokere e eya tanai nu kawarinugu inako miniyono siwa ki ka nu kiyabu-nuga
e maba wenayagisi manako e tanai ki nu kiyabunugu matarayagisi kawayayogono yarono.

4

Keyakeyai kurari naureya

[1] Mamanuga God nu nuwanuwanibu manako nu upinuga yau negebu ki pokere nu
notanuga eba kauyagisi da nu upinuga yau kamadamu. [2] Iyapana midimama berai badidi
weki gwaiya kwaetagamu, bera ki kuduba nu deni mena tagararamipi. Mamanuga God
e yonai ki nu eba wirawirapemei nu nubo yonanuga mete dibipemei ade nu iyapana eba
beraberatamemei mu rabinamaga kupemei. Pa mena. Mama-nuga God e yabuiya ka nu
yona mibai supasupai mena matarau iwegemei da iyapana kuduba nu eminimoto ki mu
rabinamugu mibipomoto da nu bagi kawaya upigemei. [3] Nu yona matarau mena iwegemei
ko iyapana iya yawatai paeremupu kwakotagubu ragidai ki ka yona waunai bagi kawaya
iwegemei ki mibai mu eba wainapiyamu mibai ka gwede mosi mu notamaga utapupu.
[4] Keriso e ka e eya Mamai e kiyabui nunupu wetawetara ade e sinini tanai bagi kawaya
ki ka e yonai bagi kawaya ki pokaiya matarapiyau. Ko waira yau kawai Seitani e ka yona ki
bodapiyau ade iyapana Keriso eba sumapiyamu ragidai mu yabumaga ki e kenepiyau da
tanai ki mu kawarimugu miniyau siwa ki mu eba empiyamu. [5] Nu ka eba nu nubo yonanuga
dimaigemei ko Iyesu Keriso e ka Kaiwawo ki yonai mena nu iwegemei. Iyesu nene ka nu
wi biga-bigaga kwaigemei. [6] Kunuma waira kerareya ka Mamanuga God wagubu ke; 'Sisipu
rabineya ka tanai matarayagisi tawana miniyoto siwa.' Yona ki wagubu apunai ki e ubupu
ade wagubu manako tanai ki bauwena nu rabinanugu mete minibu siwa. Mamanuga God e
kasiyarai tanai kawaya ki ka Keriso e kiyabuiya matarawena da nu e kataipamana ki nana.
Ki pokere e eya tanai nu rabina-nugu minibu siwa ki igwarapono ki pokaiya ka iyapana
mu mete kina e empomoto ade kataipomoto.

[7] Nu nuga ka kurari eba ragiragi ki maba ko Mamanuga God e nu keyainuga puyoi bagi
bagi ebo ebo kurari ki rabineya nunupu. E kwaewena ki pokaiya ka e nu kabuwaniyau
da nu kasiyaranuga ka bani pa mena ko kasiyara kuduba ka e nene ade e mena bameya
bauwagau. [8] Nu bita ebo ebo empemei bananapemei ko bita ki nu eba taisi kurakuraniyoto.
Mara dai ka nu babaigemei nota apeya apeya wademei ko nu eba wairoroigemei. [9] Nu
iyaranuguma mara ropani kawaya nu giriniyamu pasuniyamu ko Mamanuga God e nu eba
kamadinibu. Mara dai ka iyapana nu nuniyamu para nakaniyamu ko nu eba popoigemei.
[10] Nu tawana tawana iwei ki ka mu Iyesu minimupu poyo ki poi nu mete inako bananapemei
iwei ko nu eba popoigibi ki pokaiya ka iyapana kataitagisi da Iyesu iyawena tondau ki
iyai e nu mete negebu. [11] Nu midinuga kwakwarepunuga ewa poyagisi yau pokaiya ka nu
Iyesu e nene maramara po waunitau bananapemei tetetete da e iyai nu midinugu pokaiya
matarayagisi iyapana empomoto. [12] Ki pokere po nu wademei iwei ko iya wi rabinagau
upiwagau.

[13] Iyapana mosi oka yau tapu, wagubu ke; 'Nau e sumapakani ki pokere suwagubuwani.'
E sumawena were wagubu ki maba ka nu mete kina inako sumaigemei were iwegemei.
[14] Nu kataigibi wetawetara da Mamanuga God ubupu nu Kaiwawonuga Iyesu iyapupu kipu
ubupu ki maba ka e nu mete iyaniyoto da nu Iyesu mete kimamu ubumamu manako
e uburoto nu yo wi ewapuru waraniyoto da nu e yabareya ubumamu. [15] Nu badidi
bananapemei yau kuduba ka wi iyaga nene manako ki pokaiya ka Mamanuga God nu
bitanuga rikapupu deni mena wadinibu bagi ki yonai kawayayogono yarono da iyapana
ropani kawaya yona ki wainapomoto sumapomoto. Ki pokaiya ka Mamanuga God e
parau-pamana iyapanai ropaniyagisi manako nu paraunuga e bameya mete kawaya-yagisi
kayayagisi.

16 Ki pokere, nu notanuga eba kauwena. Nu midinuga kwakwarepu-nuga ka maramara
makariwagau kasiyarai kewowagau ko nu nuwanuga notanuga ka maramara kasiyara
waunai wadau. 17 Nu karako bita makari banana-pemei yau ka tekatekai ka were bai-
yagisi kayayagisi. Ko nu badidi banana-pemei yau pokaiya aita ewa gwede bagi kawaya
esida bananapamu ki eba ka were baiyagisi kayayagisi ko maramara tondono kaniyono.
18 Ki pokere nu nuwanuga notanuga ka nu yabunugere badidi empemei ki kawareya eba
ukwarau ko gwede eba empemei ki kawareya ukwarau. Nu karako yabu-nugere badidi
empemei ki pa ka were baiyagisi kayayagisi ko nu gwede eba empemei ki maramara
tondono kaniyono.

5

1 Nu midinuga kwakwarepunuga ka nabonabo maba ki pokaiya nu karako waira yau
kawareya idiwei. Ko nu katainugu da nabonabo yau roro-roroyagisi ki ka Mamanuga
God nu tawanuga waunai mosi e ebo idaiya kunumau wadubu ki rabineya nu aita ewa
maramara idiwomu.
2 Nu karako tawanuga kunumau ki rabineya idiwana wainapemei yadi wademei. Nu
nuwa-nugu kunuma iyai ki nu midinuga tatamai umemei ki maba umamamu, 3 mibai ka
nu midinuga kwakwarepu-nuga waunai ki yadamu umamamu ki ka nu ninuga matarau
eba idiwomu. 4 Nu karako nabonabo yau rabineya idiwei ki ka nu nuwaboya wainapemei
yadi wademei. Nu nuwanugu kunuma iyai ki kaworoto waira yau kwakwarepui aukwara
maba utapoto iya kweyoto da e eba poyagisi ko maramara tondono kaniyono. 5 Mamanuga
God nu iya waunai inako wadamana ki nana yamananibu. Nu kurari kweporeya bani
yabiri warapemei ki maba ka e eya Keyai yabiri kurari kweporeya negebu da nu ki pokaiya
kataigamu wetawetara da aita ewa ka e kurari nigidai kuduba nu mete negeni.
6 Ki pokere nu maramara yabara-yabara kasiyarai kawaya ubumei. Nu katainugu da nu
nabonabonuga yewe wairau ki rabineya idiwei ki ka nu tawanuga mibai nu Kaiwawonuga
e bameya ki ka uwama kawaya. 7 Nu sumanuga ki kasiyarai pokaiya idiwei ko eba nu gwede
yabunugere empemei ki kasiyarai pokaiya idiwei. 8 Nu yabarayabara kasiyarai kawaya
ubumei ade nu notanuga wagau ke; 'Nu nabo-nabo yau kamadamu manako nu tawa-nuga
mibai nu Kaiwawonuga bameya ki kaigamu ki ka bagi kawaya.' 9 Nu inako wainapemei ko
nu e bameya kaigamu bo yewe idiwomu ki eba gwedei mete kina. Nu bani iwei bo idiwei ki
ka nu nuwanugu e mena mamamapamana wainapemei, 10 mibai ka nu katainugu da mara
baiyagisi da nu kuduba Keriso e yabareya ubumamu manako e idai gurai nu naurinugu
ugwadiniyoto ragiragi. Nu waira yau kawareya nu midinuga kwakwarepunuga pokaiya
bagi bo berokoi badidi kwaigemeya idiweya ki nu denai makeya makeya yadamu.

Keriso pokaiya ka Mamanuga God nu waretanibu

11 Nu Mamanuga God mayapamana ki nu katainugu ki pokere nu iyapana e sumapamana
ki nana ninekeneke-tamemei. Mamanuga God e nu nuwa-nuga notanuga kuduba
empiyau ade nau kataineya da wi mete kina nau kataisinimupu. 12 Iyapana dai ubumu
mu kowamuguma midimaga kwakware-pumaga mena empiyamu were iyapana bagi bo
berokoi tadeyamu ko eba mu nuwamaga notamaga empiyamu were tagamu. Nu eba kawai
gisipemei ko iyapana ki wi eminimoto manunimoto ki ka nu nuwanugu wi nu iyanuga
badidi maba matarau emupu ki yonai mena mu tademuri ade nu werenuga mete iwagi.
13 Nu notababa yonai iwegemei ki ka nu Mamanuga God e nene iwegemei, ade nu
yona supasupai iwegemei ki ka nu wi nene iwegemei. 14 Keriso kawaya daganani nu
nota kwarikwarisiniyau ki notai nu ninekenekeniyau da nu e upi kwaigemei. Nu
kataigibi wetawetara da apunu eyaka mena nu nene powena ki e pokaiya ka nu kuduba
popoigibi. 15 E iyapana kuduba nene powena da iyapana gwedewau mu mubo nene mena
wainapiyamu idiwu ki ka mu nota ki kamadamana manako apunu mu nene powena ade
iyawena apunai ki e nene mena notapomono idiwono.
16 Karako ka nu eba waira yau yabui pokaiya iyapana emitamemei bagi bo berokoi
mu tademei. Naiya ka nu inako kwaigemeya ade Keriso e eya mete inako empemeya

siyemeya siyasiya ko karako ka nu nota ki kuduba kamadimpi. [17] Iyapana nima Keriso e
naureya tondau ki ka e wena waunai wenawena ki pokere e iyai oragai ki kayawena ade
iya waunai karako bauwena wata wadubu. [18] Yau kuduba ka Mamanuga God e kwaewena.
Nu naiya e iyaraiyoma idiweya ko Keriso pokaiya ka e nu wiranibu e ebo kowaiyoma nu
nidibu. E inako kwaewena manako upi negebu da nu kaigamana iyapana tademana da
mu notamaga wirawagana manako mu mete kina e kowaiyoma idiwana ki nana. [19] E yonai
negebu ka yau kena; Keriso pokaiya ka Mamanuga God iyapana kuduba tawana tawana
idiwu ki wiratamiyau e ebo iyapanaiyoma mu tadeyau. Mu naiya badidi paerepamawa
bigitagamawa ki bimbinai e mu eba tageni. Ade mu badidi maba kebomana e munuiyoma
wenatagamana ki yonai e nu kabuwanibu da nu ubumana iyapana tademana ki nana.

[20] Nu yona iwegemei ki ka Keriso e ebo uburana wagana ko ki nu karako e nene ubumei wi
nidimei. Ki ka Mama-nuga God e eya nu pokanugere wi ninekenekeniyau. Keriso e nene ka
nu ubumei wi nidimei, iwegemei ke; Mamanuga God nene wi rabinaga gudui kwaipumuri
da e wi iyaga wirapoto. Naiya ka wi e iyaraiyoma idiwa ko karako wi notaga wirayagisi
da wi e kowaiyoma idiwoi. [21] Keriso e bameya bigi mo pa mena ko nu biginuga kuduba ka
Mamanuga God e Gubagai kwebu umani sibu da nu karako Keriso e naureya Mamanuga
God e yabuiya iyapana bagi supasupai idiwana ki nana.

6

[1] Nu Mamanuga God mete ewapuru eyaka mena upigemei ki pokere nu wi ragiragi
kawaya nidimei yau kena; Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga
God e deni mena rikapupu wi wadinibu bagi ki pokere e wi nene bagi kawaya inako
kwaewena ki wi eba kamadumuri da giriyagisi.

[2] Mamanuga God badidi wagubu ki wi wainapumuri. E wagubu ke;

'Nau naubo wainapuwani marai wainapekeya ki makeya ka nau wi guriguriga ki waina-
puwani.
Nau wi iyaniyana marai wainapekeya ki makeya ka nau wi waitani-buwani iyanibuwani.'

Nau nidiyani wainapumuri; Mama-nuga God e ebo wainapupu marai ka karako. Mara
karako ka Mamanuga God wi iya waunai negeyana ki marai.

Apunu Poru bita ade midi makari bananapupu

[3] Iyapana nu upinuga rabineya paere mo eba bananapamana ki kudeya ka nu naigida
mena upigemei ko eba gwede mosi iyapana kerapumaga dabireya tamei da mu ki
pokaiya pisipisitamini gwepomoto. [4] Nu upi badidi kwaigemei ki pokaiya ka iyapana
nu eminimoto manako kataitagisi da nu ka Mamanuga God e bigabigaiyoma mibai
kwaigemei ragidai. Nu giruru maba kobaiya teteigemei bita yo midi makari ade nuwaboya
ragiragi kawaya bananapemei ko nu taganugere eba wiraigemei. [5] Iyapana ubumu nu
nuniyamu giriniyamu teniyamu diburaniyamu ade mara dai ka mu nu kwagaraniyamu
wereyakauraniyamu nidiyamu siyasiya. Nu ragiragi kawaya upigemei oro naigida eba
ukwepemei ade mara dai nu mibai wetei mete upigemei. [6] Nu bigi mo eba kwaigemei ko
nu katai bagi kawaya kataigibi pokaiya kwarisigemei iyapana mu bamamugu bagi mena
kwaigemei. Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki nu toginiyau mete iwei ade
nota kwarikwarisi ki notai pokaiya ka nu upigemei. [7] Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya
ka nu yona mibai mena iwegemei ade nu iyanuga supasupai ki nu auda maba nu idanugu
daikere daikere tepemei. [8] Mara dai ka iyapana nu sinuga tepapiyamu ko ade mara dai ka
mu nu sinuga kaupiyamu. Mara dai ka mu nu wereyakauraniyamu ade mara dai ka mu
nu mamamaniyamu. Nu ka yona mibai supasupai mena iwegemei ko mu wainapiyamu da
nu beraigemei. [9] Mu kataimugu nuyo ko mu gwe eba kataimugu nu diyayai ki maba mu
inako nu bamanugu kwaetagamu. Nu po dabi kopakeya bananapemei tetetete ko nu eba
popoigibi ko iyaiya idiwei. Iyapana nu giriniyamu pasuniyamu ko mu nu eba nunimpu
popo. [10] Mu nuwaboya negeyamu ko nu maramara mamamaigemei. Nu purapuranuga
pa mena ko nu pokanugere ka iyapana ropani kawaya Mamanuga God e puyoi ebo ebo

wadamu. Nu ka gwede mosi gwe nu bamanugu pa mena maba ko Keriso pokaiya ka
gwedegwede kuduba nu nene.
11-12 Kowanuguma ika Korini rabineya idiwu, nu yona matarau mena wi nidimei. Nu
rabinanuga ki gudui ki nu wi nene eba bodamipi ko kwaimipi ko wi rabinaga gudui nu nene
ki wi bodamupu. 13 Wi ka nau mununiyoma maba ki pokere nau wi nidiyakani yau kena;
Nu wi nene gudu kwaimipi ki maba wi mete kina wi guduga nu nene inako kwaipumuri.

Mamanuga God tagararapiyamu ragidai mete eba dibipiyoi

14 Wi Mamanuga God e tagarara-piyamu ragidai mete eba dibipiyoi ewapuru upiwogoi.
Bera supasupai ade bera eba supasupai ki mu ka badidi maba waretatagisi ewapuru
idiwono? Ade tanai yo sisipu ki mu ka badidi maba dibipomoto eyaka mena idiwono?
Pa mena. 15 Keriso yo Berira si daikere Seitani mu rabinamaga ka eyaka mena bo? Ade
Mamanuga God e sumapiyamu ragidai ade e eba sumapiyamu ragidai ki mu rabinamaga
ka mete eyaka mena bo? Pa mena, mu iyamaga ka ebo ebo. 16 Daisusu yo momorapa ade
dai mete kina inako ki mu bamamugu iyapana buburitagamu ki mu ka eba Mamanuga
God e tawai ki mete eyaka mena. Wainapumuri, nu nuga ka maramara tondau apunai
Mamanuga God e eya tawai. Mamanuga God e ebo yona yau wagubu ke;

'Nau iyapananiyoma mu paunamugu ka nau tawani yadani ade mu paunamugu ka nau
tondoni.
Mu Mamamaga God ka nau ade mu ka nau iyapananiyoma.'

17 Ade nu Kaiwawoga wagubu ke;

'Nau tagararasiniyamu ragidai ki wi deni mena kamaditamuri paepereiwagi wi wibo mena
idiwoi.
Gwedegwede kuduba eba bagi ki wi keipumuri da nau wi teniyani nau niya nene
nakaniyani.

18 Nau ka wi Mamaga tondoni ade wi ka nau gubaganiyoma ade nau peteniyoma idiwoi.
Nau ka wi Kaiwawoga kasiyarani kawaya esida apunai yona yau suwagakani.'

7

1 Kowaniyoma, nau wi nene kawaya daganani wainapakani, ki pokere wainapumuri;
Mamanuga God gwaiyaba ki wagubu ki ka e nu yo wi kuduba nene wagubu. Ki pokere
gwede nu nuwanuga notanuga bo nu midinuga kwakwarepunuga bigi kweyau ki kuduba
nu deni mena kamadamu manako Mamanuga God wiwirapamana ki nana bagi supasupai
mena e nene idiwomu.

Apunu Poru mamama wainapupu

2 Wi rabinagau nu nene wata wadu-muri diriwanuga kwaiwagi. Nu iyapana mo bameya
berokoi eba kwaigibi ade iyapana mo eba girimipi pasumipi bo bani yo gwedegwede e nu
negeyana ki nana wainapemeya. Pa mena. 3 Nau yona yau suwagakani ki ka eba nau wi
midimama negeyana ki nana suwaga-kani ko nau naiya nidibuwani ki nau kawareya wi
ade nidiyakani yau kena; Nu nuwanugu po wiyo ki pokere nu yo wi ewapuru idiwomu
bo popoigamu ki ka eba gwedei mete kina. 4 Nau wi bamagau pore eba wainapakani ko
wi pokagere ka nau mamamasugakani yabarayabara umakani. Bita yo nuwa-boya nu
bamanugu bauwagau ki nau eba kausiniyau. Nau mibi mamamai wainapakani ade nau
mamamani ki ka gwede mosi eba baiyagisi bodapoto.

5 Nu tawana Makedoniya baigibi ki makeya ka nu aiyata mo eba idiweya ko nu tawa
bani kaigemeya iweya ka iyapana nu kiranimawa bita makari ebo ebo nu negemawa. Nu
rabinanugu ka nu kudu mete wainapemeya. 6 Ko Mamanuga God e ka iyapana gwedewau
mu notamaga kauwena nuwasiyasiya nene idiwu ki mu togitamiyau kasiyara tageyau
ki pokere apunu Taitosi nu bamanugu bauwena ki pokaiya ka e nu toginibu kasiyara
negebu. 7 Apunu Taitosi nu bamanugu bauwena ki ka nu mamama wainamipi. Wi
e togimupu kasiyara kwemupu ki sisiyai wainamipi ki ka yona ki nu tepanibu da nu
mamama kawaya mete wainamipi. E ade sidibu wagubu ke; 'Natere Korini ragidai mu
kau nene ebotau waina-piyamu ade mu naiya kwaetagubu siyasiya ki mu karako mu

rabinamugu wainapiyamu da mu paeremupu. Kau taububaragi ki mu mete tagamu.'
Apunu Taitosi bauwena nau inako sidibu ki pokere nau karako mamama kawaya daganani
esida wainapakani.
[8-9] Nau oka naiya wi bamagau tonopuwani ki ka wi oka ki iyabamupu manako nuwaboy-
aigubu ki pokere nau notani wagubu da nau oka ki eba tonopena ki ka baganai. Nau notani
inako wagubu ko karako ka nau mamamasugakani mibai ka nau oka tonopuwani da wi
nuwaboyaigubu ki pokaiya ka wi iyaga wiramupu. Wi deni mena nuwaboyaigumpena
ki ka nu makari wi negempena ko Mamanuga God wainapupu da baganai ki pokere
e wi nuwaboyaga ki wirapupu da wi berokoi mo nu pokanugere eba banana-mupu.
[10] Mamanuga God wainapiyau da baganai ki pokaiya nu nuwaboya bananapamu ki ka
nu nuwaboya ki eba tagararapamu mibai ka nuwaboya ki pokaiya ka nu notanuga
wirayagisi manako nu iya yadamu. Ko nu yewe wairau giri kandigemei ki pokaiya iyapana
nuwaboyatagisi, nuwaboya ki kwauneya ka po matarayagisi. [11] Wi nuwaboya wainamupu
ki pokaiya Mamanuga God wi rabinagau badidi kwaewena ki wi wainapumuri; Nuwa-boya
ki wi karunanibu da wi garugaru mena ubumupu wi wiga taububaraga iwagubu. Berokoi
wi paunagau wena-wena ki wi keimupu ade ewa mo eba wenawagana ki tatamai iwagubu.
Wi nau emisinimana wainamupu, wi nau taububarani iwagubu ade berokoi kwaewena
apunai ki wi bita kwemupu. Ki pokere wi bamagau ka karako paere mo pa mena. Nau
badidi suwagubuwani ki wi bagi supasupai mena kwaigubu.
[12] Ki pokere kowaniyoma, nau oka ki okapuwani ki ka nau eba berokoi kwaewena
apunai ki sisibapana ki nana oka ki okapuwani bo e giritapu ragidai ki mu nene oka ki
okapuwani. Pa mena. Nau oka ki okapuwani mibai ka nau nuwaneya wi Mamanuga God e
yabareya nu nene kawaya daganani wainapiyamu bo eba wainapiyamu ki mena wi naigida
kataigamana ki nana. [13] Ki pokere nu rabinanuga karako bagiwena kasiyara wainapemei.
Ko eba ki mena. Apunu Taitosi wi pokagere mibi mamamai nu bamanugu bauwena ki ka
nu mete kina mamama kawaya wainamipi. Wi e waitamupu e diriwai kwaigubu ki pokaiya
ka e rabinai kwarisiwena. [14] Nau naiya wi werega apunu Taitosi sibuwani ki mibai e wi
paunagau matarawena empupu ki pokere nau midimama eba wadisiniyau. Nu yona mibai
mena wi nidimeya ki maba ka nau wi werega apunu Taitosi sibuwani ki mete mibai. Ade wi
iyaga karako idiwu empupu ki pokaiya ka e kataiwena da nau eba berasugubuwani. [15] E wi
bamagau bauwena ki ka wi e wiwirapamana ki nana mibi didigurai e diriwai kwaigubu
ade e umunui ki wi wadumupu. Wi ubumpu e bameya inako kwaigubu ki e notai eba
goga-wena. E maramara wi notaniyau ade e wi nota kwarikwarisiniyau ki notai mete
kawayawagau yarau. [16] Nau wi nene pore eba wainapakani ko mamama-sugakani mibai
ka nau kataineya da wi supasupai mena kwaiwagamu.

8

Deni deni waita kasiwaraigomu

[1] Kowaniyoma, Iyesu sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana
Makedoniya rabineya idiwu ki mu bamamugu Mamanuga God badidi kwaewena deni
mena mu waditapu bagi ki sisiyai nu wi nidimana wainapemei. [2] Midi makari yo nuwaboya
ebo ebo mu bamamugu bauwena mu sumamaga nukepupu ko mu sumamaga eba kauwena.
Mu ka imagei ragidai, mu gwedegwedemaga ka eba ropani, ko mamama mu rabinamugu
posiwena ki pokaiya ka mu bowamaga madai taga-maga mesi nakamupu ki mete temupu
Mamanuga God e iyapanaiyoma puyotampu. [3] Nau mu badidi maba emitapuwani ki
sisiyai nau karako wi nidiyakani. Mu eyaka eyaka mu mubo gwedegwedemaga kawayai
ki makeya nidatagubu. Ko eba ki mena, ko mu muga tagamaga mesi ki mu mete nida-
mupu. Mu mubo nuwamugu kwae-tagubu, [4] manako Mamanuga God e iyapanaiyoma
tawana Diyudiya rabineya idiwu mu waitatamana ki nana ka mu ragiragi kawaya nu
nidimupu, tagubu ke; 'Nu mibi mamamai nu kowanuguma waitatamana wainapemei
ki pokere nu eba bodanimuri.' [5] Nu wainapemeya da mu maraitau nidatagisi ko ki pa
mena, mu kawaya daganani kwaetagubu. Mu yabiri mu nuwamaga notamaga kuduba nu

Kaiwawonuga kwemupu manako ki eweya ka mu Mamanuga God e nuwaiya ki kwaetagubu
nu umununuga wada-mawa makeya makeya kwaetagamawa.
[6] Wi paunagau ka apunu Taitosi tawana Diyudiya ragidai waitatamana ki upi birikapupu
ki pokere nu e simipi da e upi ki kawareya ade kwaewagana manako waitaniyana da wi
mete kina nota kwarikwarisi ki notai pokaiya upi ki kewopamana ki nana. [7] Mamanuga
God gwedegwede kuduba bagi mena wi negebu; E wi sumaga ragiragi kawaya negebu, wi
dimaigamana puyoi negebu, ade katai kawaya wi mete negebu. E wi iyapana waitatamana
ki notai negebu ade nu nuga nota kwarikwarisinimana ki notai wi mete negebu. Ki
pokere kowaniyoma, nu nuwanugu wi yabiriwagi nota kwarikwarisi ki notai pokaiya waita
kawaya daganani kwaiwogoi.
[8] Nau suwagubuwani ki nau eba wi ninekenekenibuwani da wi kwaigamana ki nana
ko nau tawana Makedoniya ragidai bagi kawaya badidi kwaetagubu ki sisiyai wi
kabuwanibuwani ki pokaiya ka nau kataisugana da nota kwarikwarisi ki notai wi bamagau
ki mibai mete kina bo pa mena. [9] Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e nota kwarikwarisi kawaya
daganani wi bamagau ki wi kataigau. E eya iyai bagi kawaya usi kunumau ki kuduba e
kamadubu kawapu yewe wairau wi nene imagei wenawena da ki pokaiya ka wi iya kuduba
wadamana ki nana.
[10] Nau niya badidi wainapakani ki nau wi nidiyani wainapumuri; Wi kwamura taganugu
kayawena upi ki kerarai birikamupu kwaigamawa ki wi karako kewopumuri. Upi ki kerarai
ragidai ka wiyo ade wi eba umunuga mena iwagubu ko wi ka mibai mete kwaiwagamu
ragidai, [11] ki pokere wi upiga bagi kawaya ki karako kewopu-muri. Wi naiya upi ki
kwaiwagamana wainamupu diriwai kwaigubu ki maba karako wi gwedegwedega badidi
wi bamagau uburau ki kawayai makeya damupumuri manako ki pokaiya wi upiga ki
garugaru mena kewopumuri. [12] Wi kawaya daganani nidaigamana wainapiyamu manako
wi bamagau ki kawayai makeya nidaiwagi ki ka Mamanuga God wi mamamaga yagisi.
Wi bamagau kawaitau bo maraitau ki ka asusu ko wi bamagau ki kawayai makeya mena
tamuri.
[13] Nau eba nuwaneya wi mena upi yau wadumuri manako tawana dai ki iyapana pa
aiyatatogomono idiwono. Pa mena. Nau nuwaneya iyapana tawana tawana kuduba
ewapuru mena upi yau kwaetogomono. [14] Ko karako ka wi bamagau gwedegwede ropani
kawaya uburau ko mu dai ki mu bamamugu ka pa mena ki pokere karako ka wi nidaiwagi
mu tagemuri manako ewa marai mosi ka mu nidatagisi wi negeni. Wi inako kwaiwogoi ki
ka wi bagi kawaya waita kasiwaraiwogoi. [15] Mama-nuga God e okai mosi wagubu ke;
'Iyapana bani kawaya daganani temupu ki mu mubo denemugu,
ade maraitau temupu ki mete mu mubo denemugu.'

Apunu Taitosi e yonai

[16] Nau Mamanuga God paraupakani, mibai ka nau wi nene wainapakani ki maba ka
Mamanuga God apunu Taitosi e rabinai wirapupu da e mete kina wi inako notaniyau. [17] Ki
ka eba nu e baiyonomipi ki pokere e wi bamagau kaniyana wainapiyau ko e ebo nuwaiya
wi eminiyana wainapiyau ki pokere e tauritauri ka kwaewagau. [18] Nu wareta-nuga mosi
e mete tonopemei. Apunu ki ka yona bagi kawaya ki ragiragi kawaya dimawagau umau
ki pokere nu suma-nuga eyaka mena ragidai Mamanuga God nene dibipiyamu tawana
tawana idiwu ki mu kuduba e werei tagamu. [19] Ko eba ki mena. Mu e winemupu da e
nu mete iwana nu waitaniyana wi puyoga damumupu ki tepamana ki nana. Nu upi yau
kwaigemei da ki pokaiya nu Kaiwawonuga mamamapamana e si wadamana kawaya ki
nana ade iyapana nu eminimoto ki mu mete kataitagisi da nu tauritauri waita kwaigemei.
[20] Iyapana puyo damumupu nege-mupu da nu kowanuguma tagemana ki nana, puyo ki
nu naigida mena kwayuba-pemei. Nu eba nuwanugu paerepamu da iyapana nu nidimoto
siyasiya manako nu sinuga berokoi tagisi. [21] Nu nuwa-nugu ka Mamanuga God e yabuiya
ade iyapana kuduba mu yabumugu mete kina bagi supasupai mena idiwana wainapemei,
[22] ki pokere nu waretanuga ade mosi wi bamagau mete tonopemei. Nu mara ropani kawaya
e upi badidi kwaewagawa ki nu emipi da supasupai bagi kawaya. E wi sumaniyau ki pokere

nu katainugu da e maramara ramata-ramata nu badidi maba waitaniyawa ki maba e wi
bamagau inako mete kwae-yagisi.
[23] Apunu Taitosi e ka nau daikereni nu ewapuru wi waitanimana ki nana upigemei. Nu
kowanuguma dai ki e mete tonotamemei ki ka Iyesu sumapiyamu ragidai Mamanuga God
nene dibipiyamu tawana tawana idiwu ki mu winetampu tonotampu. Mu ka bagi kawaya
kwae-tagamu ki pokere iyapana mu iyamaga empomoto manako mu pokamugere Keriso
e si esida tepapomoto. [24] Iyapana ki wi bamagau baitagisi ki ka wi mu wiwiratamuri ade
mu diriwamaga mete kwaiwagi da ki pokaiya ka Iyesu sumapiyamu ragidai tawana tawana
idiwu ki kataitagisi da nu ubumei wi werega iwegemei ki ka eba yona kororai ko ki mibai
mete kina.

9

[1] Mamanuga God e iyapanaiyoma tawana Diyudiya rabineya idiwu ki mu puyomaga
tonopamana yonai ki wi wainamupu kewowena ki pokere yona ki kawareya ka nau oka
yau pokaiya wi eba kabuwaniyani.
[2] Wi mu waitatamana wainapiyamu ki nau kataineya ki pokere wi werega ki nau tawana
Makedoniya ragidai tadeyekeya, suwegekeya ke; 'Akaiya ragidai kwamura taganuga
kayawena bowa madai dai puyo damu-pamawa ki maba wi mete inako kwaiwogoi.' Nau
inako suwegekeya ki pokere mu ropani kawaya rabinamaga kipu ubupu da mu karako in-
ako mete kwaetagamu. [3] Karako nau kowaniyoma yau wi bamagau tonotamakani manako
mu ika baitagisi ki ka nau wi werega suwagubuwani wainamupu ki mibai mu yabumugere
empomoto. Wi ororeya mena okukunaigubu kewowena ki sisiyai nau mu tadebuwani
ki pokere wi nawanaiwogoi. [4] Ko tawana Makedoniya ragidai ki nau mete ika baigamu
manako wi eba okukunaigubu nawanaiwagamu maba ki ka wi midimamaiwagi ade nu
mete kina midimama kawaya daganani wadiniyoto, mibai ka wi werega iwagibi ki mibai
ka pa mena. [5] Ki pokere nau kowaniyoma yau yabiri wi bamagau tonotamakani manako
mu wi waita-nimoto da wi puyo naiya tamana gwaiyabai iwagubu ki wi okukunaiwagi.
Nau ewa ika bausugani ki ka nau wi okukunaigubu ki nau yabunere empani. Ki ka eba nau
wi ninekenekenibuwani da wi mibai ungwerogweroroi puyo ki nakamupu ko ki wi wibo
nuwagau nakamupu.
[6] Nau yonani yau naigida mena wainapumuri; Iyapana nima bani momai eba ropani
urau ki ka e bani mibai eba ropani raupomuyagisi. Ko iyapana nima bani momai ropani
kawaya urau ki ka e bani mibai ropani kawaya mete raupomuyagisi. [7] Wi eyaka eyaka puyo
tamana wainapiyamu ki mena makeya wi tamuri ko eba nu wi ninekenekenimei da wi
gagaya diyayai mete tamuri. Iyapana nima e ebo nuwaiya puyo tarau ki ka Mamanuga
God nuwaiya po eyo. [8] Mamanuga God e kasiyarai kawaya ki pokaiya ka e wi waitaniyoto
wi gwedegwedega yadini kawaya ade katai mete negeni da wi bamagau ka gwedegwede
kuduba posiyagisi siwagapoto. Wi denegau denegau bondaga yapaka ade uburono da wi
upi bagibagi badidi kwaigamana ki wi eba babaiwagi. [9] Mamanuga God e okai mosi wagubu
ke;
'E ka puyo werena apunai. Kupamu siyasiya iwu ragidai mu kawari-mugu ka e puyoi ki
wadau daburi sikarapiyau.
E maramara supasupai mena inako kwaeyogono tondono.'
[10] Mamanuga God e nu momo negeyau da nu ki umana ki nana ade e nu bani negeyau
da nu ki kupamana ki nana. E gwedegwede kuduba negeyau apunai ki pokere e momai
negebu ki e yadini kawaya miniyoto daburi ade wi bagi kawaya kwaigubu mibai kipu
ki e kawareya mete yadini kawaya. [11] E wi wadiniyoto bagi ade gwedegwede kuduba
ebo ebo wi mete negeni da mara bagi bo eba bagi wi bamagau baiyogono ki ka wi
maramara puyo werena mete kwaiwagi. Wi inako kwaiwogoi ki ka wi puyoga nu idanugu
tamu wademei iyapana tagemei ki pokaiya ka iyapana ropani kawaya Mamanuga God
paraupomono. [12] Wi nida inako kwaiwogoi ki ka wi Mama-nuga God e iyapanaiyoma bagi
kawaya waitatamiyoi. Ko eba ki mena; Wi puyoga pokaiya ka iyapana ropani kawaya
Mamanuga God paraupomono. [13] Wi puyo nakapiyamu ki pokaiya ka mu kataitagisi da

wi ka mibai kwaiwa-gamu ragidai. Wi ka Keriso e yonai bagi kawaya wadamu doko
makeya makeya kwaiwagamu ade wi gwedegwedega ki wi eba gwandagipiyamu ko wi
werenaiwagamu iyapana kuduba mete tageyamu. Wi inako kwaiwagamu ki pokaiya
ka iyapana Mamanuga God e si esida tepapomoto. 14 Mamanuga God kawaya daganani
wi nene kwaewena wi wadinibu bagi ki iyapana empomoto manako ki pokaiya ka mu
notamaga wi kawarigau ukworono ade wi nene Mamanuga God bameya guriguritogo-
mono. 15 Mamanuga God nu wadinibu bagi ki puyoi ka kawaya esida eba iwagamana makai
ki pokere nu e parau-pomu ade e si esida mena tepapomu.

10

Apunu Poru e eya taububarai wagubu

1 Iyapana dai nau nene tagamu ke; 'E nu bamanugu mete idiwei ki ka e kwarisiwagau
yona eba ragiragi wagau, ko e tawana mo tondau ki ka e notagau yona ragiragi kawaya oka
pokaiya nu nidiyau.' Mu inako tagamu ko nau wi nidiyani wainapumuri; Keriso kwarisi-
wena moyamoyakai kwaewagawa ki maba nau inako mete kwaesugana wainapakani ki
pokere nau suwagakani ki wi naigida mena wainapumuri weta-wetara.
2 Nau wi bamagau bausugani ki wi nau eba gayasinimuri kwaenda nau yona ragiragi
kawaya wi nidiyani. Wi iyapanaguma dai tagamu da nau Poru ade nau kowaiyoma mete
kina ki ka nu waira yau notai wadimipi pokaiya kwaigemei. Mu inako tagamu ko nau
ika bausugani ki ka nau iyapana ki emitamani. 3 Nu waira yau kawareya idiwei ko nu
eba waira yau e notai wademei doko pokaiya berokoi mete kandeigemei. Pa mena.
4 Nu audanuga ka kunuma e audai kasiyarai kawaya ki pokaiya nu berokoi e kasiyarai
kuduba musupemei giripemei pasumei, ko eba waira yau e audai. 5 Iyapana yabara-yabara
kwaetagamu Mamanuga God e kataipamana yawatai bodabodapiyamu bera e notai ebo
ebo inako ki nu puru-pemei nunumei. Yewe waira e notai ebo ebo nu bamanugu bauwagau
ki nu umatamemei dokodoko wiratamemei da mu Keriso e umunui yadini. 6 Ki pokere
karako ka nu wi nawananimei; Wi nu yonanuga kuduba ki wadumuri doko makeya makeya
kwaiwogoi were ewa ka nu ubumamu iyapana gwedewau nu yonanuga raurupiyamu
ragidai ki bita mu tageyamu.
7 Wi ka gwedegwede kuduba tagaiya mena empiyamu ko rabineya ka wi eba empiyamu
wainapakani. Wi gwedewau wainapiyamu da wi ka Keriso e iyapana-iyoma ki ka wi eba
notagogapumuri da nu mete kina ka e iyapanaiyoma. 8 Nu Kaiwawonuga ubupu e kasiyarai
nu negebu da nu kasiyara ki pokaiya wi toginimana ko eba wi nununimana ki nana.
Kataina, nu kasiyara wadimipi ki nene ka nau bani kawaitau yabara kawakawarasugekeya
ko nau midimama eba wadisiniyau. 9 Nau oka wi bamagau tonopakani ki wi eba
notapumuri da nau ki pokaiya wi kudu negeyana ki nana kwaesugakani. Pa mena.
10 Iyapana dai tagamu ke; 'E okai tonopiyau ki yonai okapiyau ka ragiragi bisi kawaya ko e nu
bamanugu bauwagau mete idiwei ki ka e gumogumoroi midi kokokoma nene yonawagau
ade e yonai ki kasiyarai ka pa mena.' 11 Iyapana gwedewau inako tagamu ki ka mu naigida
mena kataitagisi da nu karako uwamau idiwei oka badidi tonopemei ki maba ka nu wi
bamagau baigamu ki nu matarau mete kwaigamu.
12 Nu eba nuwanugu iyapana mu muga si tepatepatagamu ragidai ki mu mete dibipamu
empamu da mu ka baganai ade nu ka eba baganai, bo nu ka baganai ade mu ka eba
baganai. Nu eba nuwanugu mu mete dibipamu inako empepe kasiwaraigamu. Iyapana
ki kena mu ka notababa ragidai. Mu muga inako empepe kasiwaratagamu ade ki pokaiya
ka mu mibipiyamu da mu baganai bo eba baganai. 13 Ko nu inako eba kwaigemei.
Nu eba asusu yabara kawakawaraigemei ko Mamanuga God e nu upinuga winepupu
negebu ki paupui makeya mena nu upigemei iwei ade wi paunagau mete upigemei. Nu
upinuga ki mena pokaiya ka nu yabara kawakawaraigemei. 14 Nu naiya wi bamagau
baigibi Keriso e yonai bagi kawaya wi nidimeya kabukabuwa ki ka nu e badidi wagubu
ki makeya mena kwaigemeya. E nu upinuga purupupu negebu ki paupui mo nu eba
raurumipi. 15 Iyapana dai ki wi paunagau upitaga-mawa da mibai wi rabinagau kipu ki ka

eba nu ubumipi mu kwaetagubu ki nene yabara kawakawaraigibi. Pa mena. Mamanuga
God e upi negebu ki paupui nu eba raurupemei ko nu nuwanuga notanuga yau mena
wainapemei; Nu nuwanugu wi sumaga ragiragiyagisi manako nu upinuga wi paunagau
ki mete kawayayagisi kayayagisi. Ko nu maramara Mamanuga God e upi negebu ki
paupui mena rabineya upigomu ko eba raurupomu. [16] Nu inako kwaigomu ki ka nu
wi tawanaga madanai daikere ki mete kaigamu yona bagi kawaya ki iyapana ika idiwu
mete kabuwatamomu. Iyapana yabiri bautagubu upitagubu ki mu ewamugu nu baigamu
manako mu naiya badidi upitagubu ki kawareya nu upigamu yabara kawakawaraiwagamu
ki ka eba baganai.

[17] Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Iyapana nima yabara kawakawarawagana
wainapiyau ki ka e uburoto nu Kaiwawonuga badidi kwae-wena ki nene mena yabara
kawakawara-yogono.' [18] Oka wagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana nima e eya si tepapiyau
wagau da e ka baganai, yona ki mibai ka eba kawaya. Ko nu Kaiwawonuga wagau da e ka
baganai ki ka mibai kawaya.

11

Upi bera kwaetagamu ragidai

[1] Nau karako notababa yonai maba mo suwagani ki nau nuwaneya wi nau eba
tagararasinimuri ko wainasiniyoi. [2] Mamanuga God wi wakitaniyau ki maba nau mete
kina wi wakitaniyakani. Onowa apunu mo mete eba iwa ki maba ka nau wi tonabani-
buwani da wi apunu eyaka mena Keriso e mena uwamana ki nana. [3] Nau kuduni ka
yau kena; Motamota berokoi Seitani ki bera yawatai kataiwena wetawetara manako ridi
Iwi berapupu e kerareya wadubu ki maba nau eba nuwaneya kerapu wadewade mo
baiyagisi wi nuwaga notaga eyaka mena supasupai mena Keriso notapiyamu ragidai mete
beraniyoto wi notaga wirapoto da wi yawata kwaiya kaiwagi. [4] Wi rabinaga ka tatatawai ki
pokere iyapana dai ki wi bamagau baitagisi manako Iyesu e yonai nu wi kabuwanimeya
ki mu kamadini apunu Iyesu kudubai mosi e sisiyai wi kabuwanimono ki ka wi mu
sumatamana diyayai wainapakani. Mamanuga God e eya Keyai wi negebu kewowena ade
Keriso e yonai bagi kawaya ki wi mete wainamupu sumamupu, ko iyapana baitagisi keyai
kudubai mosi ki sisiyai tagisi bo ade yona waunai kudubai mosi wi kabuwanimoto, ki ka
wi keyai ki ade yona ki diriwai mete kwaigamana diyayai wainapakani.

[5] Wi bani wainapiyamu da iyapana bautagamu inako tagamu ki mu ka Iyesu 'tonotapu
ragidai' wasisinai. Ko nau nidiyani wainapumuri; Nau ka eba mu kobamugu. [6] Kataina, wi
bani waina-piyamu da nau yona dimasugakani ka babaibitau. Ki mibai, ko wainapumuri;
Nau katai wadubuwani ka kawaya. Nu naiya wi bamagau badidi kwaigemeya eminimawa
ki ka wi nu katainuga ki matarau mete emupu kewowena.

[7] Nau Mamanuga God e yonai bagi kawaya wi bamagau dimasugekeya ki ka nau
denai mosi wi tegemana ki nene eba suwegekeya. Wi tepaniyana ki nana ka nau
niya kwarisisugubuwani nau sini erida kaupuwani. Nau ki kwaesugu-buwani ki ka nau
paerepuwani bo? [8] Nau wi bamagau tondekeya ki ka Iyesu sumapiyamu ragidai dai ki mu
mena nau waitasinimawa ki pokere wi pokagere ka nau kowaniyoma ki mu bamamugu
kuwa maba diyayai kwaesugubuwani. [9] Nau wi bamagau tondekeya manako mara dai
nau bamaneya gwede pa mena ki ka nau bita wi eba negeyekeya ko tawana Makedoniya
ragidai bautagubu nau gwede babasugekeya ki mu nau waita-sinimupu. Nau nidiyani
wainapumuri; Naiya, karako ade marawani gwede mosi nau bamaneya pa mena ki ka nau
wi bamagau eba genesugani da wi gwede mosi nau tegemuri. [10] Keriso e yona mibai mena
wagawa ki maba ka nau mete kina yona mibai suwagani wainapumuri; Tawana Akaiya
rabineya ka iyapana mosi eba uburoto nau iyani badidi maba tondakani pokaiya yabara
kawakawarasugakani ki yonai bodapoto. [11] Nau gwede nana yona yau wi nidi-yakani? Nau
wi eba nota kwarikwarisi-niyakani ki pokere suwagakani bo? Ae, pa mena. Mamanuga
God e kataiya da nau wi nota kwarikwarisiniyakani.

[12] Iyapana dai mu mubo simaga tepapamana ki nana tagamu ke; 'Apunu Poru e
kowaiyoma mete kina badidi kwaetagamu ki maba nu mete inako kwaigemei.' Mu inako
tagamu ko nau karako badidi kwaesugakani ki nau kawareya kawareya ade kwaesugoni
yaroni da ki pokaiya ka mu yonamaga mibai pa mena tagamu ki kasiyarai kewoyagisi.
[13] Iyapana ki kena mu ka eba mibai Iyesu mu tonotapu ragidai ko mu beratagamu kerapu
taisinitagamu mu upimaga mibai ki mu wekepiyamu manako mu muga kiyabumaga wira-
piyamu da iyapana mu emitamini tagisi ke; 'Mu ka mibai Keriso e tonotapu ragidai.' [14] Ko
mu kwaetagamu ki wi eba empumuri babapumuri mibai ka Berokoi Apunai Seitani e
mete kina nu e empamana babapamana ki nana e eya kiyabui kwewirawagau da e aneya
tanai kawaya ki kiyabui maba wenawagau. [15] Ki pokere e eya bigabigaiyoma ubu-moto
ki maba kwaetagisi mu kiyabu-maga wirapomoto manako nu Mama-nuga God e yabuiya
supasupai idiwana yonai iwegemei ki maba mu mete inako togomono, ki ka wi eba mu
emitamuri babatamuri. Mu badidi kwaetagamu ki denai ka mu aita ewa makeya makeya
bananapomoto.

Apunu Poru Iyesu nene bita bananapupu

[16] Nau suwagubuwani ki kawareya nau ade suwagani; Nau ka eba notababa apunai.
Ko wi wainapiyamu da nau notababa yonai suwagakani ki ka eba gwedei mete kina,
notababa apunai nau sidimuri ko wata mete tegemuri da nau wi paunagau yabara
kawakawarasugani.
[17] Nau yona karako suwagani ki ka eba nu Kaiwawonuga e nuwaiya ki nau suwagani ko
nau notababa apunai maba yabara kawakawarasugani nau niya sini tepapani. [18] Iyapana
ropani kawaya wi bamagau waira yau notai pokaiya yabara kawakawaratagamu mu muga
simaga tepapiyamu ki pokere karako ka nau mete kina inako kwaesugani nau niya sini
tepapani emisinimuri.
[19] Kataina, wi ka bani katai ragidai ki pokere wi mibi mamamai notababa ragidai ki
mu diriwamaga kwaiwagamu. [20] Iyapana gwedewau wi umaniyamu dokodoko da wi mu
bigabigamaga kwaiwagamana ki nana beraberaniyamu bo wi kerapugu wadamu weki
gwaiya taotoroniyamu bo wi siga kaupiyamu ade mu muga simaga tepapiyamu bo wi
kwanabugau weuniyamu isiyaniyamu, iyapana inako ki wi emitamiyamu mu diriwamaga
kwaiwagamu. [21] Kapore, nau midimama wadisiniyau. Nu mete kina wi bamagau inako
mete kwaigu-mpena ko nu kasiyaranuga ka bani pa mena bo?

Nau karako notababa apunai maba yona yau suwagani; Iyapana mosi yabarayabara
uburoto e eya nodai gompoto yabara kawakawarayagisi ki ka nau inako mete yabarayabara
uburani nau niya nodani gompani yabara kawa-kawarasugani. [22] Mu tagamu ke; 'Nu ka
Iburu ragidai.' Ena, ko nau mete Iburu apunai. Mu tagamu ke; 'Nu ka tawana Isiraero
ragidai.' Ena, ko nau mete tawana Isiraero apunai. Mu tagamu ke; 'Nu ka oragai
apunai Eburamu e momai.' Ena, ko nau mete kina e momai. [23] Mu tagamu ke; 'Nu ka
Keriso e bigabiga-iyoma.' Ena, ko nau suwagani waina-pumuri; Nau mu raurutapuwani.
Nau notababa apunai maba ade suwagakani; Mu badidi maba upitagamawa ki ka erida
ko nau upisugekeya ka kawaya daganani esida. Mara ropani kawaya ka iyapana nau
wadisinimawa diburasini-mawa ko nau bananapuwani ki maba ka noda gongomutagamu
ragidai ki mu eba bananamupu. Mara ropani kawaya ka iyapana nau kawareya kawareya
raukekesinimawa ko ki maba mu inako eba bananamupu. Mara ropani kawaya ka nau po
dabi kopakeya bananapekeya tetetete. [24] Gora pokaiya ka Diyu ragidai kuwe pokaiya nau
kawareya kawareya (39) raukekesinimawa. Mu eba mara eyaka mena ki kwaetagamawa
ko mareya mareya inako kwaetagamawa yamawa da mara ida daikere kewo-wena. [25] Mara
apeya eyaka ka tawana Roumi ragidai nau raukekesinimawa, ade mara eyaka mena ka
iyapana nau bowa were susinimawa. Mara apeya eyaka ka nau waka kawareya umekeya
da waka egi rabineya supu. Mara mosi ka nau egi kawareya igida yauda ekasugekeya
umekeya kemora eyaka mena ade nawaru eyaka mena. [26] Nau tawana tawana ebo ebo
umekeya ki ka awana goya nau waunitau kawara-siniyana kwaewagawa ade yawatau ka
kuwa ragidai waunitau nau girisinimana kwaetagamawa. Mara ropani kawaya ka nau

niya iyapananiyoma Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete kina mu kudumugu
wainapekeya. Nau natereu bo gwabau bo egi kawareya inako umekeya ki ka nau mara
ropani kawaya berokoi waunitau banana-pekeya tetetete ade suma beratagamu ragidai
ki mu ubumpu nau waunitau mete girisinimana kwaetagamawa. [27] Mara ropani kawaya
ka nau oro eba ukwerekeya ko ragiragi kawaya upi-sugekeya. Nau wetei berokoi kawaya
mesiniyawa ade awana gobani mete wagawa. Mara ropani kawaya ka nau ukwarana
watai pa mena, bani pa mena, ade sipuma aukwara mete pa mena. [28] Nau bitani ka eba
ki mena ko tawana tawana nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dipipiyamu
ragidai naigida mena idiwu bo pa mena ki notai nau bita maba maramara kawarapakani
umakani. [29] Nu sumanuga eyaka mena apunai bo ridai mosi wairorowagau ki ka nau mete
inako wairorosugakani. Ade nu sumanugu eyaka mena apunai bo ridai paerepiyau bigi
kwaewagau ki ka nau rabinaneya makari e nene wainapakani.

[30] Nau gwede mo pokaiya yabara kawakawarasugani ki ka nau niya kasiyarani pa mena
ki mena pokaiya yabara kawakawarasugani. [31] Nu Kaiwawonuga Iyesu e yo nu Mamanuga
God e si nu maramara tepapemei ki e kataiya da nau eba berasugakani. [32] Nau natere
Damaskasi rabineya tondekeya ki ka apunu Aretasi e kobaiya upiwagawa apunai kawai
mosi ubupu piyara ragidai dai tonotapu natere ki gari katamuruiya nau wadisinimana
ki nana dagura-tagamawa. [33] Ko nau kowaniyoma nau wadisinimupu katamuru iyarau
kawaya keketa rabineya nau kwisinimupu kausinimupu da nau gari tagaiya ubupuwani
manako nau wadisiniyana apunai ki baibigapuwani.

12

Poru waro were maba empupu

[1] Nau yawatani mo pa mena ki pokere nau notababa apunai maba kawareya ade yabara
kawa-kawarasugani. Nau kataineya da ki pokaiya ka gwede bagi mosi eba wenayagisi,
ko baganai, nu Kaiwawo-nuga nau badidi waro were maba kabuwasinibu ki nau karako
matarau suwagani.

[2] Kwamura ida esida kewo-wena kerapu apeya apeya (14) nu taganugu kayawena
ki makeya ka Mamanuga God ubupu Keriso e iyapanai mosi wadubu paere tepapupu
kunumau iyarau esida tapu. Apunu ki nau kataineya. Kataina, e mibai tepa-pupu tapu
bo waro were maba tepa-pupu tapu bo? Ki ka Mamanuga God e ebo mena kataiya.
[3] Mamanuga God apunu ki wadubu paere tepapupu iyarau 'Paradaisi' tapu. Ko kataina,
nau kawareya ade suwagani; E mibai tepapupu tapu bo waro were maba tepapupu tapu bo?
Ki ka Mamanuga God e ebo mena kataiya. [4] E usi bau-wena badidi wenagere wainapupu
ki ka gwede mosi kawaya esida iyapana kaina umunere eba wagana ki makai. [5] Apunu
kunumau yapu ki e badidi empupu ki pokaiya ka nau yabara kawakawarasugani ko eba nau
niya kwakwarepuni pokaiya yabara kawa-kawarasugani. Nau niya nene ka nau kasiyarani
pa mena ki mena pokaiya yabara kawakawarasugani. [6] Iyapana nau notababa apunai
sidiyamu ko nau niya nene yabara kawakawarasugubena ki ka nau notababa maba eba
kwae-sugubena. Nau yona mibai mena suwagubena. Ko nau nuwaneya iyapana nau
badidi kwaesugakani bo suwagakani emisiniyamu ki mena pokaiya nau upini mibai bo
bera sidimana ki nana ki pokere nau eba uburani nau niya nene yabara kawakawarasugani.

[7] Nau usi kunumau badidi yabunere empuwani ki ka gwede mosi kawaya esida ko
nau empuwani ki pokaiya nau niya eba noda gongomusugana ki nana ka Mamanuga
God gwede mosi nau midineya gaya maba tapu nau ugwadi-siniyau makari tegeyau.
Gwede nau kwakwarepuneya ugwadisiniyau ki ka Berokoi Apunai Seitani e bigabigai
maba nau susiniyau. [8] Mara apeya eyaka ka nau ubupuwani nu Kaiwawonuga bameya
gurigurisugubuwani da gwede nau makari tegayawa ki e wadana kwenupana ki nana.
[9] Ko e denai nau sidibu, wagubu ke; 'Ae, pa mena. Nau puyo negebuwani kau nene
kwaesugu-buwani ki kasiyarai ka kau denegeya. Kau kasiyaragi kewoyagisi ki ka nau niya
kasiyarani kawaya ki nau uburani kau negeyani manako nau kasiyarani ki mena pokaiya
ka kau upinugowa umowa.' E inako sidibu ki pokere nau niya kasiyarani kewoyagisi ki

ka nau mamamasugoni mibai ka Keriso e eya kasiyarai baiyagisi nau togisiniyoto. [10] Nau
kasiyarani pa mena pokaiya Keriso e nene upisugoni umoni ki ka baganai. Iyapana nau
wereya kaurasinimoto bo bita tegeni bo girisinimoto pasusinimoto bo ragiragi ebo ebo
inako tegeni ki ka baganai, nau mamamasugoni mibai ka nau niya kasiyarani kewoyagisi
ki ka Keriso pokaiya ka nau kasiyarai kawaya upisugoni umoni.

Apunu Poru natere Korini ragidai mu nene wainapiyawa

[11] Nau notababa apunai maba yona yau suwagubuwani. Ko ki ka wi nau sidimupu ki
pokere nau suwagubuwani. Wi nau mibisinimpena ade nau diriwani kwaigumpena ki ka
baganai, ko wi inako eba kwaigubu. Nau kataineya da nau niya kasiyarani ka pa mena ko
nau nidiyani wainapumuri; Iyapana wi bamagau bautagubu manako wi mu emitamiyamu
da mu ka Keriso e 'tonotapu ragidai' wasisinai, ki mu nau eba raurusinimupu. Pa mena.
[12] Iyesu tonotapu ragidai mibai mu kiyabumaga emitamana kataitamana ka yau kena;
Iyapana paunamugu ka mu notakoko matakirai ebo ebo kwaetogomono. Ko ki nau wi
paunagau kawareya kawareya kwaesugekeya emisinimawa.

[13] Wi bani wainapiyamu da suma ragidai Mamanuga God nene dibipiyamu tawana
tawana idiwu ki ka nau mu kawaya daganani waitatamekeya ko wi bani pa mena bo? Nau
nidiyani wainapu-muri; Nau yau mena wi bamagau eba kwaesugubuwani; Nau waita nene
wi bamagau eba genesugubuwani. Kapore, nau paerepuwani ki wi notagogapumuri.

[14] Nau yabiri wi bamagau bausugu-buwani, paunau wi bamagau bausugu-buwani, ade
karako waunitau ka nau wi daiyoga ade bausugana wainapakani. Nau ika bausugani ki ka
nau waita nene eba suwagani bo wawereniyani. Pa mena. Nau wi wiga nene ika bausugani.
Munu rasi eba ubumoto bani yo gwede-gwede mu inamuguma mamamuguma tageni
ko inamuguma mamamuguma ubumoto bani yo gwedegwede inako mu munumuguma
tageni ka baganai. [15] Nau ka wi mamaga maba ki pokere nau wi waitaniyana ki nana
nau gwedegwedeni kuduba ade nau niya iyani mete kina wi nene tarani ki ka eba
gwedei mete kina. Nau mamama-sugakani. Ko nau kawaya daganani wi inako nota
kwarikwarisiniyakani ki denai ka wi maraitau nau nota kwari-kwarisisinimuri bo?

[16] Wi kataigau da nau eba wi wawereniyekeya bo bita mo wi negeyekeya, ko iyapana
dai tagamu ke; 'E wi beraberaniyawa wi kerapugau tapiniyawa.' [17] Mu inako tagamu ko
ki ka badidi maba? Nau kowaniyoma dai wi bamagau tonotapuwani ki pokaiya ka nau
wi beranibuwani wade kwekwe-nibuwani bo? [18] Nau apunu Taitosi wi bamagau kaniyana
sibuwani ade nu sumanuga eyaka mena apunai mosi e mete tonopuwani. Ko apunu Taitosi
wi bamagau bauwena ki ka e wi beranibu wade kwekwenibu bo? Ae, pa mena. Apunu
Taitosi inako mo eba kwaewena. E yo nau nu nuwanuga notanuga ka ewapuru eyaka mena
ade nu upi badidi kwaigemei ki mete eyaka mena.

[19] Wi oka yau iyabapiyamu ki wi bani wainapiyamu da nu berokoi mo wi bamagau
kwaigibi ki denai nu karako oka yau pokaiya wi rabinaga wadamana bagi ki nana
kwaigemei. Ko ki pa mena. Kowaniyoma, nu wi nene ebotau wainapemei. Nu badidi
kwaigemei ki kuduba nu Mamanuga God e yabuiya wi toginimana ki nana kwaigemei ade
Keriso e nuwaiya wi badidi nidimana wainapiyau ki mena nu makeya makeya wi nidimei.
[20] Nau kuduni ka yau kena; Kataina, nau ika bausugani ki ka wi iyaga nau eba nuwaneya
iyai ki wi idiwoi eminiyani bo? Ade wi mete kina nau badidi kwaesugoni emisinimuri
ki ka wi midiga togayagisi bo? Nau kuduni ka yau kena; Nau ika bausugani manako
wi kira kasiwaraiwogoi bo nuwaroro-iwogoi bo tayatayabadai idiwoi bo kapoiwogoi
bo wereyakauraiwogoi bo yanuweiwogoi bo yabara kawakawara-iwogoi bo nuwarara
tagarara idiwoi ki nau inako wi eminiyani bo? [21] Nau wi bamagau bausugani ki nau eba
nuwaneya nau Mamai God wi pokagere uburoto wi yabaragau midimama nau tegeni. Nau
kuduni ka nau ika bausugani manako iyapana ropani kawaya naiya bigi ebo ebo kwae-
tagamawa, taku maba igida yauda asusu iwa bo didiwa ukwapamawa ade midimama berai
ebo ebo inako kwae-tagamawa ko mu notamaga eba wira-mupu ki nau mu emitamani
manako nau rabinani mu nene buwagayagisi yadi kirani.

13

Sisiba siyarai

[1] Nau naiya mara apeya wi bamagau bausugubuwani ko karako ade bausugana kwaesugakani. Mamanuga God e yonai wagubu ke; 'Iyapana mosi paerepoto berokoi kwaeyagisi manako iyapana e wade supasupapamana ki nana e yadini siyomono wirawira ki ka e berokoi badidi kwaewena mu yabumugere emupu ragidai apeya bo apeya eyaka ki yabiri ubumoto tagisi matara manako ki eweya ka iyapana ubumoto e bita kweyomoto.' [2] Nau yabiri wi bamagau bausugubuwani kayasugubuwani manako ewa ade bausugubuwani ki makeya ka nau iyapana bigi kwae-tagamawa ko eba kamadumpu ragidai badidi ragiragi kawaya tadebuwani ki nau karako kawareya mu ade tadeyakani ade wi kuduba mete oka pokaiya nidiyakani yau kena; 'Nau ewa wi bamagau ika bausugani manako wi bigi inako kwaiwogoi eminiyani ki ka wi bani kaiwagi?' [3] Keriso kasiyara tegebu pokaiya suwagakani ki wi nuwagau matakira mo empamana were mibisinimana wainapiyamu ki pokere baganai, nau ika bausugani ki ka wi kasiyara ki matarayagisi empumuri. Keriso wi wade supasupaniyoto ki ka e eba giyantau kwaeyagisi ko e ragiragi kawaya wi wade supasupaniyoto. [4] Mibai, e ripa korosi kawareya e kasiyarai pa mena powena, ko karako ka e Mamanuga God e kasiyarai pokaiya tondau. E kwakwarepui kasiyarai pa mena ki maba ka nu kwakwarepunuga e pokaiya kasiyaranuga mete pamena-wena, ko e karako iyawena kasiyarai kawaya tondau ki maba ka nu mete kina e pokaiya iyaigibi kasiyarai kawaya idiwei ki pokere nu wi bamagau baigamu ki ka nu Mamanuga God e kasiyarai pokaiya wi wade supasupa-niyamu.

[5] Wi wiga sumaga mete kina bo pa mena ki wiga sidiwagi. Keriso Iyesu wi rabinagau tondau ki wi wainapiyamu bo pa mena? Kataina, wi dai sumaga bani pa mena ki pokere wi eba waina-piyamu. [6] Nau rabinaneya wainapakani da nu upi badidi kwaigemei mibai kirau ki pokaiya ka wi kataiwagi da nu upi mibai kwaigemei. [7] Wi eba paerepamana ki nana ka nu ubumei Mamanuga God bameya wi nene gurigurigemei. Ki ka eba nu nuga upinuga ki mibai wi pokagere matarawagana ki nana nu inako gurigurigemei. Pa mena. Iyapana nu nidimoto da nu paeremipi upi mibai eba kwaigibi ki ka eba gwedei mete kina, ko nu nuwanugu poyo ka wi bagi supasupai mena kwaigamana ki nana. [8] Nu badidi kwaigemei ki ka nu gwede mibai kuduba ki mena togipemei ko eba bodabodapemei. [9] Nu nuga kasiyaranuga kewoyagisi ko ade wi kasiyarai kawaya idiwoi ki ka nu mamamaigemei. Wi maramara supasupai naigida mena kwaigamana ki nana ka nu Mamanuga God bameya wi nene gurigurigemei. [10] Nau wi bamagau bausugani ki nau eba nuwaneya nu Kaiwawonuga kasiyara tegebu ki pokaiya uburani wi nakari-niyani bo wade supasupaniyani ki pokere nau karako uwamau tondakani ki ka nau oka mena pokaiya wi sisiba-niyakani. Nu Kaiwawonuga kasiyara tegebu da nau wi sumaga togipana ki nana ko eba wi sumaga kaupana ki nana.

Parau siyarai

[11] Kowaniyoma, nau karako parau siyarai wi parauniyakani. Wi nuwaga notaga supasupai idiwana ki mena notapiyoi. Nau nidiyekeya teyateyama ki wi naigida mena wainapiyoi. Nuwarara tagarara eba idiwoi ko wi nuwaga notaga eyakamenayagisi nuwabagi rabineya idiwoi. Wi inako idiwoi ki ka nu nota kwarikwarisiniyau ade nuwabagi negeyau apunai Mama-nuga God ki ka wi e mete idiwoi.

[12] Wi wiga yowaguma tataguma parautamiyamu ki maba wi Keriso e si pokaiya deni deni parau kasiwaraiwogoi idiwoi.

Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba yewe idiwu ki mu wi parau-niyamu.

[13-14] Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Mamanuga God e nota kwarikwarisi rabineya idiwoi ade e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki mete ida wadewade kasiwaraiwogoi idiwoi.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

GARASIYA
Apunu Poru tawana Garasiya ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwa

Iyesu sumapamawa ragidai tawana tawana idiwa mu paunamugu ka iyapana dai tagamawa da nu eba Iyesu mena sumapomu ko gora mete kaisipomu ki ka nu iya yadamu. Apunu Poru mu kabuwamaga ki bodapana ki dimai wagawa umawa ko tawana Garasiya rabineya ka iyapana dai e simpu siyasiya. E mu wade supasupatamana ki nana ka e oka yau mu bamamugu okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-10*
Nima apunu Poru tonopupu *1:11–2:21*
Mamanuga God nu wadinibu bagi *3:1–4:31*
Gwede mo nu eba umaniyau dokodoko *5:1–6:10*
Parau siyarai *6:11-18*

1-2 Nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana Garasiya rabineya idiwu, nau Poru oka yau wi bamagau oka-pakani. Nau upi kwaesugakani ki ka eba iyapana kaina nau winesinimpu bo ade iyapana mosi e ebo nuwaiya nau tonosinibu. Pa mena. Mamanuga God e wagubu umuneya ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso iyawena kipu ubupu. E Mamai mete kina nau winesinimupu tonosinimupu.

Iyesu sumapiyamu ragidai kuduba yewe nau mete ewapuru dibimipi idiwei ki mu mete kina wi parauniyamu.

3 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako waitanimoto da mu wi nene badidi kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

4 Nu karako yewe wairau iyapana berokoi ebo ebo kwaetagamu ragidai mu paunamugu idiwei. Ko Mamanuga God e ebo nuwaiya badidi wainapupu wagubu ki ka Keriso e Mamai umunui wadubu manako e eya iyai nu biginuga nene tapu iyapana paunamugu nu tenibu e eya nene nakanibu, 5 ki pokere e si nu maramara esida tepapomu idiwomu. Ki mibai.

Iyesu e yonai bagi kawaya ka eyaka mena

6 Wi badidi kwaiwagamu ki nau nota koko tegeyamu. Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi ade ki pokaiya ka Mamanuga God wi winenibu e eya nene nakanibu. Ko wi badidi pokere wi nene kwaewena apunai ki garugaru mena kamadumpu ade karako kabuwa kudubai mosi iyapana tagamu da ki ka yona bagi kawaya ki diriwai kwaiwagamu. 7 Kabuwa ki ka eba Keriso e yonai bagi kawaya ki kena ko iyapana dai ki wi bamagau bautagubu Keriso e yonai ki wirapamana kwae-tagamu manako wi notababa negeyamu. 8 Nau nidiyani wainapumuri; Aneya kunumau idiwu bo nu mo baigamu yona bagi kawaya nu naiya wi bamagau dimaigemeya ki kamadamu manako yona kudubai mosi wi kabuwaniyomu ki ka Mamanuga God nu kowaga negeni ade e nuwai nu bamanugu maramara pupuyogono tondono. 9 Nau suwagu-buwani ki kawareya nau ade suwagani wainapumuri; Iyapana mosi wi bamagau baiyagisi manako yona bagi kawaya ki wi naiya wadumupu doko ki kamadini yona kudubai mosi dimayogono ki ka Mama-nuga God e nuwai iyapana ki bameya maramara pupuyogono tondono.

10 Wi badidi maba wainapiyamu? Nau karako suwagubuwani ki ka iyapana nau upini mibipamana ki nana suwagubuwani bo? Pa mena. Nau nuwaneya Mamanuga God e mena nau upini mibipoto. Nau karako suwagakani ki ka iyapana nau wereni tagamana mamamasinimana ki nana suwagakani bo? Pa mena. Nau notani mu nau wereni tagamana ki kawareya ukweri-bena ki ka nau Keriso e bigabigai eba kwaesugubena.

Mamanuga God badidi maba apunu Poru winepupu

[11] Kowaniyoma, nau yonani yau suwagani ki wi naigida mena wainapu-muri; Yona bagi
kawaya nau dima-sugakani ki ka eba iyapana kaina mosi e ebo notai nau kabuwasinibu ki
yonai. Pa mena. [12] Yona ki ka eba iyapana kaina mosi nau sidibu bo kabuwasinibu ko Iyesu
Keriso e ebo yona ki matara-pupu nau kabuwasinibu.
[13] Diyu ragidai mu goramaga pokaiya kwaetagamu ki maba nau naiya inako mete ragiragi
kawaya kwaesugekeya gora wiwirapekeya, ko nau sisiyani ki wi ororeya mena wainamupu
kewo-wena. Mamanuga God e iyapanaiyoma Iyesu sumapamawa ragidai ki mu nuwaboya-
maga nau eba wainapuwani ko nau kawaya daganani mu giritame-keya pasutamekeya
ade mu upimaga bodapana ki nana mete kwaesugekeya. [14] Nau kowaniyoma nau mete
sipuma-nuga eyaka mena ragidai Diyu bususu-nuga pokaiya kwaigemeya ki mu dai
paunamugu nau mena mu rauru-tapuwani. Nu ripakwarakwaranuguma mu bususumaga
nu kwayubapemeya kwaigemeya ki ka nau ragiragi kawaya inako kwaesugekeya gora
naigida mena wiwirapekeya.
[15-16] Ko nau paereni ki denai bita naubo wadana ki ka Mamanuga God e deni mena
rikapupu nau wadisinibu bagi manako ki pokaiya ka e nau winesinibu e eya nene
tamusinibu. Nau eba wenasugubuwani makeya ka e ororeya mena nau winesinibu da nau e
bigabigai kwaesugana ade e Gubagai e yonai bagi kawaya ki iyapana kwaiyanai ragidai mu
paunamugu dimasugana ki nana. Ki pokere e Gubagai nau bamaneya matarapana ki marai
wine-pupu ki bauwena makeya ki ka e eya nau kabuwasinibu. Eba nau iyapana kaina mosi
nau kabuwasiniyana ki nana bameya kayasugubuwani. Pa mena. [17] Iyesu yabiri winetapu
tonotapu ragidai natere Diyerusaremu rabineya idiwa ki mu bamamugu mo nau eba
kayasugubuwani. Nau deni mena kipuwani ubupuwani tawana Araibiya kayasugubuwani
manako ewa ka nau ade wirasugubuwani natere Damaskasi ade bausugubuwani.
[18] Kwamura apeya eyaka kewowena eweya ka nau apunu Pita e kiyabui empana ki nana
natere Diyerusaremu kayasugubuwani manako nau pura apeya e mete ika idiweya. [19] Nau
ika tondekeya ki ka nu Kaiwawonuga e yowai Diyemesi e mena nau ika mete empuwani ko
Iyesu tonotapu ragidai dai ki nau eba emitapuwani.
[20] Mamanuga God e kataiya da nau okapakani yau ka kuduba mibai. Nau eba berasug-
akani.
[21] Ki eweya, ka nau tawana Siriya yo Sirisiya kayasugubuwani. [22] Mara ki makeya ka Iyesu
sumapamawa Mama-nuga God nene dibipamawa ragidai tawana Diyudiya rabineya idiwa
ki mu nau kiyabuni mo eba emupu kataisini-mupu. [23] Nau sisiyani iyapana dai tagamawa
ki mena mu wainamupu. Iyapana ki tagamawa ke; 'Apunu naiya nu giriniyawa pasuniyawa
apunai ki e karako nu waitaniyau nu sumanuga naiya bodapana kwaewagawa ki dimai e
wagau umau.' [24] Mu yona ki waina-mupu ka mu nau pokanere Mamanuga God e si esida
tepamupu.

2

Poru ade Iyesu Tonotapu Ragidai dai ki

[1] Kwamura ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14) kewowena eweya ka nau apunu
Banabasi banana-puwani wiraigibi natere Diyerusaremu ade kaigibi. Nau apunu Taitosi
e mete bananapuwani. [2] Nau kayasugubuwani ki mibai ka Mamanuga God e ebo nau
kabuwasinibu da nau ika kayasugana ki nana. Nau ika bausugubuwani ki ka nau yabiyabiri
ragidai mete nubo mena yonaigibi. Iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu nau Iyesu
e yonai badidi maba dimasugekeya umekeya ki sisiyai kuduba nau mu tadeyekeya, mibai
ka nau naiya badidi maba upisugekeya ade karako mete upisugakani ki nau nuwa-neya
kawakawai ragidai ki mu mibipa-mana ki nana kwaenda nau upini kuduba ki kauyagisi.
[3] Nau waretani Taitosi ka iyapana kwaiyanai tawana Guriki apunai mosi ko nu ewapuru
ika baigibi ki ka kawakawai ragidai ki e kwakwarepui wakapamana yonai mo eba tagubu.
[4] Iyesu bameya suma beratagamu ragidai dai ki weki gwaiya nu paunanugu bautagubu
ki mu mena e kwakwarepui wakapamana sisiyai tagamawa. Nu iyanuga Keriso Iyesu e
naureya badidi maba idiwei ki mu empamana ki nana ika bautagubu. Gora nu naiya

umanibu dokodoko ki ka Keriso e rikapupu purupupu kewowena da gwede mosi karako nu
eba umaniyau dokodoko, ko iyapana ki mu nuwamugu ka nu ade umeme dokodokonimana
wainapamawa ki pokere ika bautagubu. [5] Ko yona bagi kawaya ki mibai eba giriwagana ko
supasupai kawaya wi bamagau tondana ki nana ka nu ubumpi mu yonamaga tagubu ki mo
eba waina-mipi ko deni mena bodabodamipi.
[6] Yabiyabiri ragidai ika idiwa ki iyapana tagubu da mu ka kawakawai ki mu nau yonani
suwagubuwani ki wainapamawa. Yabiyabiri ragidai bo eba yabiyabiri ragidai ki ka eba
gwedei mete kina, mibai ka Mamanuga God e ka eba nu midinuga bo nu kawayainuga ki
empiyau. E yabuiya ka nu kuduba eyaka mena. Nau badidi dimasugakani ki kawareya nau
yona mosi ade kabuwa-sugana ki nana ki mu nau eba sidi-mupu, [7] mibai ka mu kuduba
kataimugu da Mamanuga God apunu Pita wine-pupu da e yona bagi kawaya Diyu ragidai
mu tadeyana ki nana ki maba e nau mete winesinibu da nau kayasugana iyapana kwaiyanai
ragidai e yonai ki mu kabuwatamana ki nana. [8] Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya
apunu Pita winepupu tonopupu da e Diyu ragidai mu bamamugu upiwagau ki maba e nau
mete winesinibu tonosinibu da nau iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu upisugana
ki nana. [9] Apunu Diyemesi yo Pita yo Diyoni ki iyapana tagubu da mu ka kawakawai
ragidai ki mu kataitagubu kewowena da Mama-nuga God nau wadisinibu bagi ade e upi
yau puyo tegebu ki pokere mu ubumpu nau yo Banabasi besibesinimpu. Nu rabinanuga
eyakamenawena purumipi da mu ka Diyu ragidai mu paunamugu upitagamana ki nana
ko nau yo Banabasi nu ka iyapana kwaiyanai ragidai mu paunamugu upigamana ki nana.
[10] Mu yona eyaka mena yau mena nu nidi-mupu, tagubu ke; 'Diyu ragidai kupamu siyasiya
idiwu ki wi maramara mu waitatamana ki nana wainapiyoi.' Nau niya ki mete kwaesugana
wainapekeya ki mu kawareya nau sidimupu.

Apunu Poru ubupu apunu Pita sisibapupu

[11] Ki eweya apunu Pita natere Antiyoka bauwena ki makeya ka nau e badidi paerepupu
ki iyapana yabumugu e sisibapuwani. [12] E paerei ka yau kena; Naiya ka e supasupai kawaya
iyapana kwaiyanai ragidai mete ewapuru kupe-tagamawa idiwa ko apunu Diyemesi
iyapana dai tonotapu e bameya bau-tagubu eweya ka e nitaisiniwena iyapana kwaiyanai
ragidai kamaditapu manako ewa mo mu mete eba kupe-tagubu. Iyapana kwaiyanai ragidai
mu kwakwarepumaga wakapamana ki notai notapamawa ragidai ki mu kudumugu e
wainapupu ki pokere e inako kwae-wena. [13] Apunu Pita berawena e notai apeya apeya ki
pokere nitaisiniwena makeya ki ka Diyu Iyesu sumamupu ragidai dai ki e emupu manako
mu mete inako nitaisinitagubu. Apunu Banabasi mu emitapu ki ka e mete notababa
wadubu mu maba kwaewena.
[14] Mu yona bagi kawaya ki mibai kamadumpu madaneya madaneya kayatagamawa
emitapuwani ki ka nau apunu Pita mu kuduba yabumugu sibuwani, suwagubuwani ke;
'Kau ka Diyu taubanuwai ko kau iyapana kwaiyanai mu maba tondei ki pokere kau gwede
nana iyapana kwaiyanai ragidai ninekeneketamiyei da mu Diyu ragidai mu goramaga ki
makeya makeya kwaetagamana ki nana tadeyei?' Nau e inako sibuwani.
[15] Nu Diyu taubanuwai nu ubumei iyapana kwaiyanai ragidai tademei da mu ka 'bigibigi'.
Nu wainapemei da nu ka eba mu maba, [16] ko karako nu kataigibi wetawetara da iyapana
nima Iyesu Keriso sumapoto ki mena pokaiya ka Mamanuga God e iyapana bagi supasupai
siyoto. E ka eba gora oragai wiwirapono makeya makeya kwae-yogono ki pokaiya
Mamanuga God e inako siyoto. Pa mena. Nu Diyu ragidai mete kina ka Keriso Iyesu
sumapemei da nu e mena pokaiya Mamanuga God yabuiya bagi supasupai idiwana ki
nana. Nu ka eba gora oragai wiwirapemei makeya makeya kwaigemei mibai ka nu kataigibi
wetawetara da iyapana eyaka eyaka gora wiwirapomono eba ki pokaiya ka Mamanuga God
mu iyapana bagi supasupai tadeni.
[17] Nu Keriso pokaiya Mamanuga God e yabuiya supasupai bagi kawaya idiwana wainape-
mei gora kamedemei manako iyapana kwaiyanai ragidai bigibigi gari tagaiya idiwu ki mu
maba nu mete inako idiwei. Ki pokere wi badidi wainapiyamu? Keriso e ka bigi wadana
kawaya ki nene bauwena bo? Pa mena. Nota inako ka bera kawaya. [18] Ko nau gwede

oragai mosi korita-puwani ki ade sunaraponi ki pokaiya ka nau matarasiniyoto da nau
paerepakani bigi kwaesugakani.
[19] Gora oragai ki gwe nau susinibu po maba ki pokere nau karako gora ki deni mena
kamadubuwani da karako Mamanuga God nene tondakani. [20] Keriso ripa korosi naureya
powena ki ka nau e mete posugubuwani, ki pokere karako ka eba nau naubo tondakani
ko Keriso nau rabinaneya tondau ki mena pokaiya ka nau tondakani. Nau iyani karako
tondakani ki ka nau Mamanuga God e Gubagai sumapakani tondakani, mibai ka e nau nota
kwarikwarisisinibu ade e eya iyai nau nene tapu powena. [21] Nau paereni ki denai bita naubo
wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nau wadisinibu bagi ki pokere e
nau nene kwaewena ki nau eba tagararapani yadani nau taganeya tarani. Pa mena. Nu
gora wiwirapemei makeya makeya kwaigemei ki pokaiya Mamanuga God nu iyapana bagi
supasupai nidibena ki ka Keriso powena ki mibai gwe pa mena maba.

3

Nu sumaigomu bo gora wiwirapomu?

[1] Wi tawana Garasiya ragidai wi ka notababa ragidai. Iyesu Keriso ripa korosi naureya
powena ki sisiyai nu wi nidimeya ki ka wi gwe yabugere maba e ripa korosi kawareya
powagawa emupu. Ko karako ka nima wi simaganibu? [2] Nau manuni eyaka mena
yau nidiya-kani ki denai wi nau sidimuri; Mama-nuga God e eya Keyai ki ka wi gora
wiwirapamawa makeya makeya kwaigamawa ki pokaiya Keyai ki wadu-mupu bo wi
yona bagi kawaya waina-mupu sumamupu ki pokaiya wadumupu? [3] Wi badidi pokere
babaiwagamu? Mamanuga God e Keyai kasiyara negebu ki pokaiya ka e wi iyaga upi wi
rabinagau birikapupu. Ko kataina, karako ka wi bani wi wibo kasiyaraga pokaiya upi
ki kewopamana waina-piyamu bo? [4] Wi naiya Keriso e nene bita midi makari ebo ebo
bananamupu ki wi wainapiyamu da ki ka kororai mibai pa mena bo? Ae, pa mena, nau
wainapakani da wi kataigubu kewo-wena da ki ka mibai mete kina. [5] Ko nau sidimuri;
Mamanuga God e eya Keyai wi negebu ade wi paunagau matakira ebo ebo kwaewagau ki ka
wi gora oragai wiwirapiyamu makeya makeya kwaiwagamu ki pokere e inako kwaewagau
bo wi e yonai badidi wagubu ki sumamupu ki pokere e inako kwaewagau?
[6] Wainapumuri, Mamanuga God e okai apunu Eburamu nene wagubu ke; 'Apunu
Eburamu e ka Mamanuga God sumapupu manako e sumai ki pokaiya ka Mamanuga
God ubupu e apunu bagi supasupai sibu.' [7] Ki pokere wi yona yau mete naigida mena
wainapumuri; Iyapana gwedewau suma mena suma-tagamu ki ka mu mibai oragai
apunai Eburamu e momoiyoma. [8] Iyapana kwaiyanai ragidai aita ewa Mamanuga God
sumapamana manako e ki pokaiya mu iyapana bagi supasupai tadeyana ki nana ki sisiyai
ka e naiya takari kawaya iyapana dai kabuwatapu okamupu. Oka ki rabineya ka oragai
apunai Eburamu yona bagi kawaya wainapupu ki okai ika mete kina. Oka ki wagubu ke;
'Kau pokagere ka Mamanuga God uburoto iyapana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau ki waditamini bagi.' [9] Mamanuga God e okai inako wagubu ki pokere oragai
apunai Eburamu suma-wena ki maba nu mete inako sumaigomu ki ka Mamanuga God
ubupu apunu Eburamu wadubu bagi ki maba e uburoto nu mete inako wadiniyoto bagi.
[10] Iyapana gwedewau wainapiyamu da; 'Nu gora naigida mena wiwirapomu ki pokaiya
ka Mamanuga God denai nu iyapana bagi supasupai nidini,' iyapana gwedewau inako
wainapiyamu ki ka mu kowaga kobaiya idiwu, mibai ka Mama-nuga God e okai mu nene
wagubu ke; 'Iyapana gwedewau gora kuduba wagubu ki mu makeya makeya mara-mara
eba kwaetogomono ki ka Mama-nuga God mu kowaga tageni.' [11] Nu kataigibi wetawetara
da nima mosi eba gora wiwirapono makeya makeya kwaeyogono ki pokaiya Mamanuga
God e iyapana bagi supasupai siyoto, mibai ka oka mosi wagubu ke; 'Mamanuga God
e yabuiya supasupai bagi kawaya idiwu ragidai ki ka mu sumamaga mena pokaiya e
nene idiwono.' [12] Suma yo gora ka eba ewapuru, mibai ka Mama-nuga God e okai mosi
wagubu ke; 'Iyapana nima gora kuduba wiwirapiyau makeya makeya kwaewagau ko mo
eba paerepiyau ki ka e gora ki mena pokaiya tondono.'

[13] Nu gora umanibu dokodoko kowaga kobaiya idiweya ki makeya ka Keriso bauwena nu
rikanibu manako kowaga nu wadamana ki e wadubu. Mamanuga God e okai mosi wagubu
ke; 'Iyapana nima ripa kawareya giroro-mupu ki e bameya ka Mamanuga God e kowagai
bauwena.' [14] Keriso inako kwaewena ki pokaiya Mamanuga God oragai apunai Eburamu
wadana bagi ki gwaiyabai wagubu ki makeya ka e Keriso Iyesu pokaiya iyapana kwaiyanai
ragidai inako mete waditamini bagi. Ki pokere nu sumaigomu ki ka Mamanuga God e eya
Keyai nu negeyana gwaiyabai wagubu ki e nu mete negeni.

Gora ade Gwaiyaba

[15] Kowaniyoma, nau karako yona wekewekei eba suwagani ko keyakeyai mosi yewe
wairau ki mena wi kabuwa-niyani; Iyapana apeya gwede mosi nene mu rabinamaga
eyakamenawena manako deni deni gwaiyaba kasiwara-tagubu mibimupu ki ka iyapana
mosi eba baiyagisi mu gwaiyabamaga ki meyoto puru bo yona kudubai mosi ki kawareya
taroto. Pa mena. [16] Mamanuga God ubupu oragai apunai Eburamu wadana bagi ki
gwaiyabai sibu ade e momai wadana bagi ki gwaiyabai mete wagubu. E okai tamupu ki ka
eba apunu Eburamu e 'momoiyoma ropani kawaya' ki mu nene wagubu, ko e 'momai eyaka
mena' ki nene mena wagubu. Ko e 'momai eyaka mena' nene wagubu ki ka Keriso. [17] Nau
suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Mamanuga God gwaiyaba oragai apunai Eburamu
badidi sibu ki gwaiyabai tondau. E gwaiyabawena ki yarawa da kwamura 430 kewowena
eweya ka oragai apunai Mosisi gora wadubu tapu, ko gora ewa bauwena ki Mamanuga God
e gwaiyabai naiya wagubu ki watai eba yadini bo meyoto puru. Pa mena. [18] Mamanuga God
gwaiyabawena da e uburoto puyo nu mete negeni ko nu notapomu da nu gora wiwirapomu
makeya makeya kwaigomu ki pokaiya ka e denai puyo ki negeni ki ka nu e gwaiyabai
wagubu ki mibai pa mena kororai siyemei. Ko wainapumuri; Mamanuga God e oragai
apunai Eburamu gwaiyabapupu ki mena pokaiya ka e ubupu puyo ki e kwebu.

[19] Baganai, ko Mamanuga God e gwaiyabai mena pokaiya nu wadiniyana bagi wagubu ki
ka e badidi pokere ade gora kawareya mete tapu? E gora tapu ki mibai ka e nuwaiya ka
nu biginuga kuduba wadana matara ki nana. Gora ki tondawa yabadawa da oragai apunai
Eburamu e momai ewa bauwagana gwaiyabai naiya wagubu ki bauwena makeya.

Gora ka Mamanuga God e aneya-iyoma wadumupu kawamupu tawiri ogayawa apunai
Mosisi e idaiya tamupu, [20] ko Mamanuga God e oragai apunai Eburamu gwaiyabapiyawa ki
makeya ka tawiri ogayawa apunai ika pa mena mibai ka Mamanuga God e eya gwaiyaba ki
wagubu.

[21] Nau yona karako suwagubuwani ki ka nau gora yo gwaiyaba nuwarara tagarara idiwu
ki yonai suwagubuwani bo? Ae, pa mena. Gora mo tondibena da nu ki pokaiya iya
waunai wadumpena ki ka nu gora ki makeya makeya kwaigumpena manako ki pokaiya iya
wadumpena. [22] Ko Mamanuga God e okai wagubu ke; 'Iyapana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau ki mu bigi umatapu dokodoko idiwu.' Iyapana inako idiwei ki pokere
Mama-nuga God nu yawatanuga mebu da nu gwedewau Iyesu Keriso sumapamu ki ka puyo
e sumapiyamu ragidai e pokaiya tageyana gwaiyabai wagubu ki nu mete yadamu.

[23] Naiya, suma kerarai apunai ki eba bauwena makeya ka gora nu umanibu dokodoko
dibura rabineya maba idiweya yameya da nu sumanuga ki kerarai apunai matarawena.
[24] Nu Keriso sumapamana da Mamanuga God e pokaiya nu iyapana bagi supasupai nidiyana
ki nana ka gora ki nu yabiyabiriniyawa yabadawa da Keriso bauwena makeya. [25] Ko karako
ka suma kerarai apunai bauwena ki pokere gora nu yabiyabiriniyawa ki marai wana
kewowena.

Mamanuga God e munuiyoma

[26] Wi karako Iyesu Keriso suma-piyamu ki pokaiya ka Mamanuga God wi kuduba karako
e eya munuiyoma nidiyau. [27] Wi Keriso e si pokaiya siruwa-igubu ki ka wi e mete
eyakamenaigubu manako e iyai badidi maba tondau ki wi midiga tatamai umamu ki maba
uma-mupu. [28] Keriso pokaiya ka wi kuduba eyakamenaigubu. Diyu ragidai yo iyapana
kwaiyanai ragidai, bigabiga ragidai yo iyapana wibo nuwagau wainapiyamu kwaiwagamu

ragidai, ridi yo apunu, wi ka eba ebo ebo ko Keriso pokaiya ka wi kuduba eyakamenaigubu.
[29] Wi Keriso e iyapanaiyoma idiwoi ki ka wi oragai apunai Eburamu e momoi-yoma. Ki
pokere Mamanuga God ubupu apunu Eburamu e momai puyo badidi tageyana gwaiyabai
wagubu ki puyoi e wi mete negeni.

4

[1] Nau keyakeyai mosi suwagani ki wi wainapumuri; Apunu mosi e poyagisi ki ka e
gubagai uburoto e mamamai buderi ki tepoto. Gwedegwede kuduba e mamai nene ki e
nene. Ko e munu marai munta tondau ki ka e mamai e bigabigaiyoma ki mu maba bigabiga
mena kwaeyogono yarono da e kawayayagisi makeya,
[2] mibai ka e munu marai munta ki pokere iyapana dai ki e buderi ki kwayubapomono
idiwono da e mamai paupu tapu ki marai baiyagisi ki ka mu buderi kuduba ki e idai
rabineya nakapomoto. [3] Nau keyakeyai suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Nu mete kina
ka naiya munu rasi maba idiweya manako waira yau notai nu umanibu dokodoko ki mena
bigabigai nu kwaigemeya. [4] Ko Mama-nuga God mara winepupu ki paupui bauwena ki ka e
eya Gubagai tonopupu kawapu nu bamanugu bauwena. E ridi kaina rabineya gora kobaiya
wenawena. [5] Nu iyapana kuduba gora umanibu dokodoko kobaiya idiweya ki pokere nu
rikaniyana da Mamanuga God e munui-yoma mibai nu nidiyana ki nana ka Keriso iyapana
kaina wenawena gora kobaiya tondawa.
[6] Wi naigida mena kataigamana wetawetara da wi ka Mamanuga God e munuiyoma ki
pokere e ubupu e eya Gubagai e Keyai nu rabinanugu tapu tondau. E Keyai ki kasiyarai
pokaiya ka nu yona yau iwegemei; 'Mamai, kau ka nau Mamai mibai.' [7] Naiya ka wi bigabiga
ragidai idiwa ko karako ka wi Mamanuga God e eya munuiyoma idiwu. Wi ka e munuiyoma
ki pokere e munuiyoma mu puyomaga badidi nakapupu ki e wi mete negeni.

Apunu Poru tawana Garasiya ragidai mu nene wainapupu

[8] Naiya ka wi Mamanuga God eba kataimupu ko wi daisusu yo momorapa ade dai mete
kina inako mibimaga pa mena ki mu mena bigabigamaga kwaigamawa. [9] Ko karako ka wi
Mama-nuga God kataimupu, bo ade suwagani ke; Mamanuga God e kataiya wiyo. Ki pokere
wi gwede nana keyai ebo ebo mu kasiyaramaga pa mena naiya kamaditampu ki karako ade
gwanawa-tamiyamu? Mu wi umanimana dokodoko da wi mu bigabigamaga ade kwaiga-
mana ki nana wainapiyamu bo? [10] Kataina, wi bani Mamanuga God mamamapamana ki
nana mara bo siragamu bo bodu kwamura ki paupui makeya makeya inako wiwirapiyamu
idiwu bo? [11] Nau wi nene tagani kandau. Nau wi bamagau upisugekeya muya nunurekeya
ki mibai karako pamenayagisi gogayagisi bo?
[12] Kowaniyoma, nau yonani yau suwagani ki wi naigida mena wainapu-muri; Nau gora
kamadubuwani wi maba tondakani ki maba wi mete inako kwaiwogoi. Nau wi bamagau
bausugu-buwani ki ka wi berokoi mo nau bamaneya eba kwaigubu. [13] Wi kataigau da nau
naiya wi bamagau ika bausugu-buwani yona bagi kawaya dimasugekeya ki ka nau mibai
sigirasugubuwani ki pokere ika bausugubuwani. [14] Nau sigirasugubuwani ki pokere nau
bita wi mete negebuwani ko wi nau eba keisinimupu bo tagararasinimupu. Mamanuga
God e aneyai mosi wi bamagau bauwagubena e diriwai kwaigumpena ki maba wi nau
diriwani inako kwaigubu. Ade Keriso Iyesu e eya wi bamagau bauwagubena e diriwai
kwaigumpena ki maba wi nau diriwani inako mete kwaigubu. [15] Naiya ka wi mibi mamamai
idiwa ko karako ka wi mamamaga ki bani kayawena? Wi nau nene kawaya daganani
wainapamawa, ena, wi wiga yabuga bonai toporu-pamana tegemana ki yawatai mete kina
maba ki ka wi yabuga bonai ki bani toporumpena nau tegempena. [16] Ko nau karako yona
mibai wi nidiyakani ki pokaiya ka wi nau iyaragasiniyamu bo?
[17] Iyapana wi bamagau bautagubu mu ka supasupai eba kwaetagamu ko mu dayaya mena
pokaiya wi diriwaga kwaetagamu. Mu nuwamugu wi nu bamanugu ki purunimana da wi
mu mena diriwamaga kwaigamana ki nana. [18] Nau wi bamagau tondekeya wi diriwaga
kwaesugekeya ki maba iyapana nota supasupai pokaiya wi diriwaga kwaetogomono ki ka
baganai. Ko mu dayaya pokaiya wi diriwaga kwaetogomono ki ka eba baganai.

[19] Mununiyoma nau nuwaneya po wiyo. Ridi munu wenapana makarai wainapiyau ki
makarai maba ka nau karako wi nene ade wainapakani. Nau makarai ki wainaponi tondoni
da Keriso e eya iyai wi rabinagau wata yadini makeya. [20] Nau wi nene tomo baba-pakani.
Nau wi bamagau bausugubena da nau karako ragiragi kawaya suwaga-kani ki wirapena
giyantau mena wi nidibena ki ka nau mamama wainapena. Nau badidi maba kwaesugani
wi waita-niyani?

Ridi Eiga yo Sera mu keyakeyaimaga

[21] Gora oragai kobaiya idiwana wainapiyamu ragidai, nau wi manu-niyani; Gora badidi
kabuwaniyau ki mibai wi kataigau bo? [22] Gora wagau da oragai apunai Eburamu e
gubagaiyoma ka apeya; Mosi ka bigabiga ridai ki e rabineya wenawena ade mosi ka e ebo
wainai rabineya wenawena. E wainai ka eba bigabiga ridai ko e ka pakasi ridai. [23] Apunu
Eburamu e ka bigabiga ridai ki mete ukwapamawa manako e gubagai ki wenawena ko e eya
wainai ki ka Mama-nuga God badidi gwaiyabapupu ki makeya ka e munu ki wenapupu.
[24] Nau yona karako suwagubuwani ki ka yona matarau ko ki rabineya ka keyakeyai dai
mete kina. Keyakeyai ridi apeya mu naurimugu ki mibai ka Mamanuga God e gwaiyabai
apeya. Keyakeyai ki mosi ka bigabiga ridai Eiga e naureya. Gwaiyaba e wadubu ka kweya
Sainai were bauwena ki pokere ridi Eiga e munuiyoma ka bigabiga ragidai. [25] Keyakeyai ridi
Eiga e naureya ki mibai mosi ka kweya Sainai tawana Araibiya rabineya ki kena ko ki ka
ade natere Diyerusaremu yewe wairau ki keyakeyai. Natere ki e iyapanaiyoma mete kina
ki ka gora mu umatapu dokodoko manako mu gora ki bigabigai mena kwaetagamu. [26] Ko
natere Diyerusaremu usi kunumau e iyapanai-yoma mete kina ki ka gwede mosi mu eba
umatapu dokodoko. Pa mena. Natere ki ka nu inanuga. [27] Mamanuga God e okai wagubu
ke;
'Kagara tondei ridai, kau mamama wainapiyowa.
Munu eba wenapipi ade munu wenapana makarai gogoi ridai, kau mibi mamamai
patapiyowa.
Kau taerenugowa umowa mibai ka ridi wakeyara ki ka e munu ropani kawaya wenatamini,
ko ridi nobomoi mete kina munu wenatamini ka eba ropani.'
[28] Kowaniyoma, Mamanuga God e gwaiyabai oragai apunai Eburamu sibu ki pokaiya e
gubagai Aisiki wenawena ki maba ka wi mete kina e gwaiyabai pokaiya e munuiyoma
mibai wenaigubu. [29] Takari kawaya ka oragai apunai Eburamu e bigabigai ridai mete
ukwa-pamawa manako e munu wenapupu. Ko munu ki ubupu Mamanuga God e Keyai
ki kasiyarai pokaiya ewa wenawena munui ki giripiyawa pasurawa. Munu naiya ki e
momoiyoma karako mete ubumu munu ewa ki e momoiyoma inako mete giritamiyamu
pasutamiyamu.
[30] Mamanuga God e okai iyapana ki mu nene badidi wagubu? E okai wagubu ke; 'Bigabiga
ridai e gubagai mete kina ki wi baiyonotamuri da mu kayatagisi, mibai ka bigabiga ridai
e gubagai ki eba uburoto pakasi ridai e gubagai buderi yadini.' Oka ki inako wagubu,
[31] ki pokere kowaniyoma, nu ka eba bigabiga ridai ki e munuiyoma da gwede mosi nu
umaniyoto dokodoko manako nu e bigabigai kwaigomu. Ko nu ka pakasi ridai ki e
munuiyoma.

5

Keriso pokaiya ka gwede mosi nu eba umaniyoto dokodoko

[1] Karako ka gwede mosi nu eba umaniyau dokodoko, mibai ka gwede naiya nu umanibu
dokodoko ki ka Keriso bauwena nu rikanibu kewo-wena. Ki pokere ragiragi kawaya
ubumoi kwaenda gwede mosi baiyagisi wi ade umaniyoto dokodoko manako wi e bigabigai
kwaiwogoi.
[2] Karako nau Poru yona yau nidiya-kani teyateyama ki wi naigida mena wainapumuri;
Iyapana dai tagamu da wi gora pokaiya wi kwakwarepuga wakapamana ki nana, ko wi
inako kwaiwagi ki ka Keriso wi nene badidi kwaewena ki wi mibai pa mena kororai siyamu.
[3] Nau naiya nidibuwani ki nau karako kawareya wi ade nidiyakani yau kena; Wi gwedewau

iyapana kwakware-puga wakapamana tagamu ki mibi-piyamu mu umunumaga wadamu
ki ka wi gora oragai kuduba ki mete makeya makeya kwaiwogoi ko mo eba kamadu-muri.
4 Wi gwedewau notapiyamu da wi gora wiwirapamana makeya makeya kwaiwagamana ki
pokaiya ka Mama-nuga God wi iyapana bagi supasupai nidini, wi inako notapiyamu ki ka
wi Keriso mete eyakamenaigubu ki wi wiga meyamu puru. Mamanuga God deni mena wi
wadinibu bagi ki wi tagara-piyamu manako yawata kwaiya kaiwagamu. 5 Ko Mamanuga
God e eya Keyai ki kasiyara nu negebu ki pokaiya ka nu suma mena sumaigemei. E Keyai
ki pokaiya ka Mamanuga God iyapana bagi supasupai nu nidiyana ki marai bauwagana ki
nawanai nu idiwei. 6 Nu Keriso e naureya idiwei ki ka nu kwakwarepunuga wakamupu
bo eba wakamupu ki ka eba gwedei mete kina. Ko gwede kawaya ka yau kena; Nota
kwarikwarisi ki notai pokaiya ka nu sumanuga matarayagisi.

7 Naiya ka wi bagi kawaya kwaiga-mawa ko karako ka nima bauwena wi rabinaga kubabu
wiranibu da wi yona mibai ki eba sumapiyamu ade makeya makeya eba kwaiwagamu?
8 Mamanuga God ubupu wi nene wagubu e eba ade baiyagisi wi wenagu temetemeniyoto,
ko iyapana mosi bauwena wi inako wiranibu. 9 'Bani eyaka mena kinokino-yagisi ki ka
e sigirai ki kawayayagisi kayayagisi bani ki kuduba pasitamini kinokinotagisi gawarara.'
10 Iyapana nima wi bamagau bauwena notababa negebu ki iyapanai nau eba kataineya, ko
e berokoi kwaewena ki denai ka Mamanuga God aita ewa uburoto e bita kweyoto. Nau
yo wi ka Keriso e naureya mete eyakamenaigibi idiwei ki pokere nau wi nene pore eba
wainapakani. Nau kataineya da nau badidi notapakani ki wi mete inako notapiyamu.

11 Kowaniyoma, nau ubupena iyapana nu kwakwarepunuga wakapa-mana yonai tagamu
ragidai ki mu mete waretaigumpena ki ka mu nau eba girisinimpena pasusinimpena.
Ade mu kwaetagamu ki kawareya nau mete inako kwaesuguibena ki ka nau Keriso
ripa korosi naureya powena ki sisiyai dimasugakani ki pokaiya ka mu rabina-magaeba
pupuwagubena. 12 Iyapana notababa negeyamu ragidai ki nau nuwaneya mu badi muga
kwakwarepu-maga wakapomono da meyomoto tetetete manako igimaga warapomoto.

13 Kowaniyoma, Mamanuga God wi winenibu da gwede mosi karako wi eba umaniyau
dokodoko ki pokere wi wibo nuwagau badidi kwaiwagamana waina-piyamu ki wi kwai-
wogoi. Ko gwede mosi wi eba umaniyau dokodoko ki notai wi eba uta maba wadumuri
manako gwaiya wi midiga kwakwarepuga taininiyau ki niniyapiyoi. Wi inako eba
kwaiwogoi ko nota kwarikwarisi ki notai mena pokaiya deni deni waita kasiwaraiwogoi
idiwoi. 14 Gora kuduba ki dabai ka yau kena; 'Wi wiga nene wainapiyamu ki maba
wi kowaguma mu nene inako mete wainapiyoi.' 15 Ko wi papa kamarai maba wi wiga
deni deni wade sipasiparaiwagi bo meme wakawakaiwagi ki ka eba baganai. Wi wiga
kwarisiwagi naigida mena notapiyoi popo were kwaiwogoi kwaenda wi wiga iyaga deni
mena giripumuri pasumuri.

Nu Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya idiwomu

16 Nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Mamanuga God e eya Keyai ki wi yabiriniy-
ono ko eba wi kwakware-puga taininiyau ki wi yabiriniyono. 17 Mamanuga God e Keyai
notapiyau ka ebona ade wi wiga kwakwarepuga taininiyau ki notapiyamu ka ebona.
Nota apeya ki wi rabinagau kande-tagamu ki pokere wi nuwagau badidi kwaiwagamana
wainapiyamu ki wi eba kwaiwagamu. 18 Ko Mamanuga God e eya Keyai wi yabiriniyoto ki
ka wi gora oragai ki kobaiya eba idiwoi.

19 Nu kwakwarepunuga nuwaiya taininiyau ki ka matarau; Ridi yo apunu taku maba
igida yauda iwu bo didiwa asusu ukwapamu bo midimama berai ebo ebo kwaetagamu
bo iya supasupai ki tagararapiyamu bera berokoi mena kwaetagamu. 20 Mu daisusu yo
momorapa ade dai mete kina inako ki mu bamamugu buburitagamu simaga tepapiyamu.
Mu pogina yo kairapu kwaetagamu bo iyara kasiwaratagamu bo yawiratagamu bo nuwaro-
rotagamu bo mu nuwamaga pupuwagau mu rabinamugu berokoi mena waina-piyamu.
Mu gwandagi notai mena notapiyamu ade deni deni kira kasiwaratagamu purupiyamu
nuwarara tagarara mu mubo mubo idiwu. 21 Mu kowamuguma badidi wadumupu ki
mu mete wadamana wainapiyamu. Mu awana suwakarai kubamu da mu yabara-maga

babawagau ade poraga kawareya ka mu igida yauda asusu iwu. Mu bigi berai ebo ebo inako mena kwaetagamu ko nau naiya mena nidibuwani ki nau karako kawareya wi ade nidiyakani yau kena; Iyapana gwedewau inako kwae-togamu ki ka mu Mamanuga God e gari rabineya eba kaiwoto idiwono.

22 Ko Mamanuga God e Keyai nu rabinanugu mibai kirau ka yau kena; E kasiyarai pokaiya ka nu nota kwarikwarisigemei bo mamama wainapemei bo nuwabagi rabineya idiwei bo kwarisigemei diriwadiriwa eba kwaigemei bo nu kowanuguma mu nene wainapemei waitatamemei bo bagi mena kwaigemei bo nu badidi iwegemei ki nu eba kamedemei ko makeya mena kwaigemei, 23 bo nu nubo kwarisigemei moyamoyakai idiwei bo ade nu rabinanuga pakarawagau naigida notapemei were kwaigemei. Nu bagi mena inako kwaigomu idiwomu ki ka gora mosi eba baiyagisi nu bodaniyoto. Ki pa mena.

24 Iyapana gwedewau Keriso Iyesu e iyapanaiyoma idiwu ki mu kwakware-pumaga nuwaiya tanitamiyawa poisiyasiyai naiya wainapamawa ki mu karako deni mena Keriso e ripai korosi kawareya tainimupu poyo da ewa mo mu eba yabiritamini. 25 Mamanuga God e Keyai nu iya negebu ki pokere karako ka e mena nu iyanuga yabiripono pokaiya idiwomu. 26 Nu eba kawai gisipomu bo nuwaroroigomu bo nu kowanuguma mu rabinamaga yodomu pupu da mu rabinamaga berokoyagisi. Nu inako eba kwaigomu.

6

Bita deni deni wade tekateka kasiwaraigomu idiwomu.

1 Kowaniyoma, wi paunagau iyapana mosi paerepoto berokoi mo kwaeyagisi empumuri ki ka wi gwedewau sumaga ragiragiwena ragidai e giyansu mena wade supasupapumuri. Ko wi wiga mete naigida mena kwayubaiwogoi kwaenda berokoi ki wi kerapugau mete yadini. 2 Wi bita deni deni wade tekateka kasiwaraiwogoi idiwoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka wi gora Keriso wagubu ki mibipiyamu.

3 Iyapana nima wainapiyau da e ka kawaya ko e pa kawai gisipiyau ki ka e eya kerapu wadewadewagau. 4 Nu eyaka eyaka badidi maba kwaigemei ki nu nubo empamu. Nu bagi kwaigibi ki ka nu badidi kwaigibi ki mena pokaiya mamama wainapomu. Nu notanuga eba yogono ke; ‘Nau waretani e kwaewena ka erida ko nau kwaesugubuwani ka esida,’ bo ade yogono ke; ‘Nau kwae-sugubuwani ka erida ko e kwaewena ka esida.’ Nu nota inako eba notapomu, 5 mibai ka nu badidi kwaigemei ki bitai ka nu nubo eyaka eyaka yadamu.

6 Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai wainapiyamu ragidai mu bamamugu gwedegwede bagi uburau ki ka mu gwedegwede ki dai tepomoto Mamanuga God e yonai kabuwatagamu ragidai tageni waitatamini.

7 Nu iyapana kaina mo Mamanuga God eba berapamu ki pokere wi wiga eba kerapu wadewadeiwogoi. Nima mo upiyagisi ki ka e gwede momai upu ki makeya yadini. 8 Iyapana nima e ebo kasiyarai pokaiya bo e ebo kwakwarepui tainipiyau ki pokaiya upiwagau ki ka e maurai ka e po yadini. Ko iyapana nima Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya upiwagau ki ka e maurai ka Mamanuga God Keyai e maramara tondana kaniyani ki iyai kweyoto yadini. 9 Ki pokere bagi mena kwaigomu ko eba wairoroigamu bo ade nu midinuga togayagisi. Nu watanugu mena ragiragi kawaya ubumomu upigomu ki ka mara ewa nu bamanugu ka maura baiyagisi.

10 Nu iyapana mu bamamugu bagi mena kwaigamana ki yawatai mo empamu bo kataigamu ki ka nu yawata ki eba tagarapamu ko garugaru mena iyapana ki waitatamamu bagi mu bamamugu kwaigamu. Ade nu sumanuga eyaka mena ragidai mu bamamugu ka nu kawaya daganani esida mu waitatamomu.

Parau siyarai

11 Karako ka nau naubo idanere oka kawakawaya yau tarakani ki wi empumuri. 12 Iyapana wi bamagau bautagubu wi kwakwarepuga wakapamana ki nana ninekenekeniyamu ki ka mu muga simaga kawayawagana ade iyapana mu weremaga tagamana ki nana dayaya-tagamu mu midimaga pa matakawagau. Iyapana mu eba

giritamana pasutamana ki kudeya ka mu Keriso ripa korosi naureya powena ki sisiyai eba tagamu. [13] Iyapana kwakwarepumaga waka-piyamu ragidai ki ka gora kuduba ki mu eba wiwirapiyamu ko mu karako wi kwakwarepuga wakapamana ki nana tagamu da mu muga simaga ki pokaiya kawayawagana manako mu ki pokaiya yabara kawakawaratagamana ki nana. [14] Ko nau Poru, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e ripa korosi naureya powena ki mena pokaiya ka nau uburakani yabara kawakawarasugakani. Keriso ripa korosi naureya powena ki pokaiya ka waira yau notai nau bamaneya kewowena ade nau notani waira yau iyai bameya ki deni mena mete kewowena. [15] Iyapana mo e kwakwarepui wakamupu bo eba wakamupu ki ka eba gwedei mete kina. Ko gwede kawaya ka yau kena; Nu wena waunai wenaigamu ki mena. [16] Iyapana gwedewau nota ki mena wadamu doko ragidai ki ka mu nuwabagi mena rabineya idiwono manako Mamanuga God uburono mu nuwanuwatamono tondono. Mu ka mibai Isiraero ragidai Mamanuga God nene.

[17] Nau yonani siyarai suwagakani yau kena; Wi bita mo nau eba tegemuri. Iyapana nau susinimawa bita tegemawa ko ki bidarai ka karako nau naurineya tondau. Bidara ki pokaiya ka iyapana kataitagisi da nau ka mibai Iyesu e bigabigai kwaesugakani apunai.

[18] Kowaniyoma, wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi kewowena. E karako wi waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara. Ki mibai.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

EPESO
Apunu Poru natere Epeso ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Poru e dibura rabineya tondawa ki makeya okapupu (3:1; 4:1; 6:20). Oka daikere ka e iyapana kwaiyanai ade iyapana taubanuwai Iyesu Keriso e naureya ewapuru eyakamenatagubu idiwa ki yonai okapupu. Keriso pokaiya ka Mamanuga God mu bigimaga rikapupu winetapu da mu kuduba aita ewa puyo ki e mu tageyana gwaiyabawena ki mu yadini. E eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya ka e mu tonabatapu. Oka ki daikere ka Iyesu sumapamawa ragidai natere Epeso rabineya idiwa badidi maba naigida mena idiwana ki yonai e mu tadebu.

Oka yau rabineya ka apunu Poru keyakeyai dai waigugu pokaiya mete wagubu. Iyesu sumapamawa ragidai mu ka Iyesu e midi kwakwarepui ki maba, ko e eya ka Debai. Mu ka tawa maba, ko e eya ka tawa ki bebedai. Mu ka ridi mibai anikai ki maba, ko e eya ka ridi ki e nobomoi.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:12*
Keriso ade e iyapanaiyoma *1:13–3:21*
Iya Waunai *4:1–6:20*
Parau siyarai *6:21-24*

1 Kaiwa Kaiwa Mamanuga God e eya iyapanaiyoma natere Epeso rabineya idiwu. Wi
Keriso Iyesu eba kamadumpu ko wi sumaga ragiragi kawaya e suma-piyamu e naureya
idiwu ki pokere nau Poru karako oka yau wi nene okapakani. Mamanuga God e ebo
nuwaiya ki pokere e nau winesinibu ade nau tonosinibu da nau Keriso Iyesu e bigabigai
kwaesugana ki nana.
2 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako wi yabuga yadini
papomoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade
nuwabagi rabineya idiwoi.

Iyesu bauwena nu nuwanuga notanuga wadubu bagi

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God e si nu esida mena tepapemei.
Nu Keriso mete ewapuru dibimipi idiwei ki pokere kunuma puyoi kuduba ki ka Mamanuga
God nu eyaka eyaka nu keyainuga togipana ki nana negebu manako nu wadinibu bagi.
4 Mibai, e kunuma yo waira eba yamana-pupu ki makeya ka e nu winenibu ade nu purunibu
e eya nene nakanibu da nu Keriso pokaiya e yabareya paere pa mena bagi supasupai mena
ubumana ki nana.

Mamanuga God e nu nota kwari-kwarisiniyau, 5 ki pokere e ororeya mena e ebo nuwaiya
wainapupu da baganai manako Iyesu Keriso pokaiya nu kodanibu e eya munuiyoma nu
nidibu. 6 E Gubagai nuwaiya poyo ki e pokaiya ka e bagi kawaya nu nene yau kwaewena; E
puyoi tanai bagi kawaya esida ki e deni mena nu negebu. Nu paerenuga ki denai bita nubo
wadamana ko ki e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi, ki pokere e si nu karako esida
mena tepapemei.
7-8 Keriso nu nene powena ade e darai nu nene kawapu ki pokaiya ka Mamanuga God
nu biginuga naiya umanibu dokodoko ki rikapupu ade nu paerenuga ki e deni mena
notagogapupu da karako gwede mosi nu eba bodaniyau. ‘O, Mamanuga, kau nuwagi notagi
nu bamanugu ka kawaya daganani esida ki pokere kau inako kwaenugibi. Nu paerenuga
ki pokaiya denai bita nubo wadamana ko ki kau rikapipi bagi mena nu nene kwaenugibi
nu wadinibi bagi.’

Mamanuga God e notai ka kawaya daganani esida. Gwedegwede kuduba e kataiya, 9 ki
pokere e ororeya mena e ebo notai pokaiya badidi ewa wena-wagana notapiyawa ade

Keriso pokaiya badidi kwaewagana wainapiyawa, nota ki e makeya makeya nu kabuwanibu kewowena. Ko e notai ki ka wekewekei ki pokere iyapana naiya idiwa ragidai e notai ki mu eba kataitagubu. [10] Mara e ebo winepupu tapu ki marai baiyagisi ki ka e naiya mena badidi notapiyawa ki kuduba kewopoto manako nau karako suwagana kwaesugakani yau kwaeyagisi; Gwedegwede kuduba kunumau ade wairau ki e tepoto dibipoto Keriso e kerarai kobaiya nakapoto da Keriso e mena nu kuduba Kawainuga uburoto.

[11] Mamanuga God e gwede mo yabayababa eba kwaewagau ko e ebo nuwaiya purupupu nakapupu ki mena makeya makeya wenawagau. E kunuma waira kerareya wainapupu da baganai ki pokere e Keriso pokaiya nu winenibu.

[12] Keriso uburoto iya nu negeyana nawanai idiwei ki yonai ka yabiri nu kataigibi da nu ki pokaiya Mamanuga God e kasiyarai ade e tanai bagi kawaya ki esida mena tepapomu.

[13] E wi mete winenibu mibai ka e iya wi negeyana yonai mibai bagi kawaya wainamupu sumamupu ki makeya ka Mamanuga God wi mete iya waunai ki negebu manako Keriso e naureya wi dibinibu. Wi e sumamupu makeya ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya naiya tonopana gwaiyabawena ki e wi mete negebu wi rabinagau tapu. Wi ka e nene ki pokere e eya Keyai ki pokaiya ka e wi tonabanibu. [14] E Keyai nu rabinanugu tondau ki pokaiya ka nu kataigibi wetawetara da gwede bagi kawaya Mamanuga God e iyapanaiyoma nene gwaiyabawena tapu ki nu aita ewa yadamu. Ade nu mete kataigibi wetawetara da e Keyai ki nu rabinanugu tondono kaniyono da Mamanuga God e nene idiwei ragidai e nu nene badidi gwaiyabawena ki mibai e matarapoto makeya. Mamanuga God e tanai ka bagi kawaya esida ki pokere e si nu karako esida mena tepapemei.

Apunu Poru Epeso ragidai mu nene guriguriwena

[15] Ki pokere, nau yona yau mete nidiyani wainapumuri; Wi nu Kaiwawo-nuga Iyesu sumapiyamu ade Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba mete nota kwarikwarisitamiyamu ki sisiyai nau wainapekeya yabedekeya da karako, [16] ki pokere nau maramara wi nene Mamanuga God paraupakani ade wi nene gurigurisugakani. [17] Nau guriguri-sugakani da nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God, Tanai Bagi Kawaya Apunai, ki e uburoto nota supasupai ade e notai wekewekei ki mibai wadana matara ki keyai e wi negeni. Keyai ki pokaiya ka wi Mama-nuga God naigida mena kataipumuri wetawetara.

[18] Nau mete gurigurisugakani da e wi yabuga yadini papoto ade wi nuwaga notaga gudui kwaipoto da e tanai bagi kawaya ki wi empumuri. Ade e wi nene badidi ewa kwaewagana nawanai idiwu ki wi negeyana ki nana winenibu ki mibai wi mete kataiwagi. Wi ki kuduba kataiwagi ki ka Mamanuga God gwede bagi kawaya esida e iyapana-iyoma nene gwaiyabawena tapu ki wi mete kataiwagi, [19-20] manako e kasiyarai e sumapemei ragidai negebu pokaiya waitaniyau ki kasiyarai wi mete kataiwagi. Gwede mo kasiyarai ka e kasiyarai maba pa mena. E mena kasiyarai ka kawaya daganani esida. Kasiyara ki pokaiya ka e naiya Keriso powena ki iyapupu wadubu yapu kunumau e ebo madaneya e idai garu deneya tapu tondau. E kasiyarai ki e wi mete negebu kewowena. [21] Keriso kunumau yapu tondau ki ka e kunuma kawakawai yo kunuma kaiwawoi yo kunuma kasiyarai kuduba ki raurutapu yabiriwena tondau. E si ka kawaya esida. Yewe wairau bo usi kunumau bo ade mara kwauneya waira waunai ki kawareya mete kina ka gwede upi debai mosi e maba mo eba tondau. Pa mena.

[22] Mamanuga God ubupu gwede-gwede kuduba Keriso e kerarai kobaiya nakapupu ade e sumapemei ragidai nu Kaiwawonuga e mete winepupu da gwedegwede kuduba Keriso kobaiya idiwana ki nana. [23] Nu e sumapemei ragidai nu ka e idai yo e kerarai yo e midi kwakwarepui kuduba, ko e eya ka debai. Nu e naureya eba idimpena ki ka Mamanuga God badidi notapiyawa ki mibai eba wenawagubena. Gwedegwede kuduba ki kerarai ka Keriso eya mena. Wairau ade kunumau gwedegwede kuduba mu rabinamugu ka e mena posiwena.

2

Nu popoigibi ko Keriso pokaiya ade iyaigibi

[1] Ko wiyo, wi ka naiya Mamanuga God e yawatai paeremupu. Wi yawata kwaiya kaigubu
bigigamawa iwa ki pokere wi keyaiga ka powena idiwa. [2] Ki makeya ka wi waira yau
notai berokoi ki mena notapamawa. Keyai berokoi ebo ebo mu kawaimaga iyarau umau e
diriwai wi kwaigamawa ade e umunui wi wadamawa idiwa. Keyai berokoi ki e karako mete
iyapana inako giritamiyau e deneya mu tainitamiyau ki pokere Mamanuga God e yonai
mu tagararapiyamu ade e umunui mu kwenupiyamu. [3] Mibai, naiya ka nu mete inako mu
maba kwaigemeya. Nu ka iyapana kaina wenaigibi ade nu nubo midinuga bo notanuga
berokoi badidi taininiyawa kabuwaniyawa ki nu makeya makeya kwaigemeya ki pokere
nu kuduba pokanugere ka Mamanuga God e nuwai pupuwagau da e bita ewa negeyana ki
nu baibigapamana yawatanuga mo pa mena.
[4] Ko Mamanuga God e nuwai notai kawaya daganani nu nota kwarikwarisi-niyau ade
kawaya daganani nu nuwanuwaniyau. [5] Nu iyapana popai maba nu yabunuga kenekenei
paere-mipi yawata kwaiya kaigemeya ki makeya ka e Keriso pokaiya nu iyanibu. Nu
paerenuga ki denai nu nubo bita wadamana ko Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu
da baganai ki pokere nu bitanuga ki e deni mena rikapupu manako ki pokaiya iya waunai
nu negebu. [6] Nu karako Keriso Iyesu e naureya idiwei ki pokere Mamanuga God ubupu
Keriso iyapupu kunumau tapu ki ka e nu mete iyanibu da nu mete kimpi ubumpi e
tondau madaneya kunumau karako e mete ika idiwei. [7] Mamanuga God ubupu inako
kwae-wena ki mibai ka e nuwaiya iyapana kuduba karako idiwei ade ewa mete wenatagisi
ki nu kuduba naigida mena kataigamana wetawetara da e Keriso Iyesu pokaiya nu nota
kwarikwarisinibu ki ka e gwede mosi kawaya daganani esida nu nene kwaewena yau kena;
Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi.
[8] Iyesu nu nene inako kwaewena nu wadinibu bagi ki nu sumapemei ki pokere Mamanuga
God ubupu iya waunai ki puyoi deni mena nu pa negebu. Ko ki ka eba nu gwede bagi mosi e
nene kwaigibi da ki pokaiya e denai iya ki nu negebu. Pa mena. [9] Nu gwede bagi mosi e nene
kwaigumpena manako ki pokaiya e denai iya waunai nu negebena ki ka nu nubo sinuga
tepampena yabara kawakawara-igumpena. Ko ki ka eba baganai. [10] Nu ka Mamanuga God
e yamanai. E nu yamananibu da nu Keriso Iyesu e naureya idiwana manako e upi ororeya
mena nu nene winepupu tapu ki nu makeya makeya supasupai mena kwaigamana ki nana.

Keriso pokaiya ka nu kuduba eyaka mena

[11] Ki pokere, wi naiya badidi maba idiwa ki wi wainapiyoi ko eba notagoga-pumuri.
Wi ka iyapana kwaiyanai ki pokere Diyu ragidai wi nidimawa da wi ka 'kwakwarepuga
eba wakamupu ragidai'. Diyu ragidai mu muga tagamu da 'nu ka kwakwarepunuga
wakamipi ragidai'. (Mu kwakwarepumaga mu mubo idamugere inako wakapiyamu.)
[12] Wainapumuri; Mara ki makeya ka wi Keriso e gari tagaiya idiwa. Wi ka eba Isiraero
taubanuwai ko wi ka iyapana kwaiyanai. Wi ka eba Mamanuga God e eya iyapanaiyoma
winenibu ragidai nu mete eyaka mena. Pa mena. Mamanuga God e iyapanaiyoma badidi
maba gwaiyabatapu ki gwaiyabai ka eba wi nene. Wi ka pakasi pa idiwa ragidai. Puyo
aita ewa wadamana ki nawanai nu idiwei ki yonai wi naiya eba kataigubu, ade Mamanuga
God e eya mete wi eba kataimupu. [13] Ko karako ka wi e gari rabineya baigubu Keriso Iyesu e
naureya idiwu mibai ka wi uwama kawaya idiwa ki makeya ka Keriso wi nene mete powena
ade e darai wi nene mete kawapu manako ki pokaiya ka e wi mete tenibu Mamanuga God
e gari rabineya wi nakanibu.
[14] Keriso inako kwaewena ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu nu Diyu ragidai ade wi
iyapana kwaiyanai ragidai mete kina nu ewapuru mena dobonibu nuwabagi negebu da nu
karako ewapuru eyaka mena idiwei. Naiya ka nu yo wi paunanugu gari ragiragi kawaya
mosi uburawa nu puruniyawa da nu nuwarara tagarara idiweya. Ko gari ki ka Keriso
bauwena wadubu rorororo. [15] E powena ki pokaiya ka e Diyu ragidai nu goranuga marai
kawai kuduba ki surupupu kewowena da nu iyapana kuduba nubo nubo nuwarara tagarara
idiweya ki e naureya eyakamenaigamana ki nana. E nu tenibu dobonibu manako iyapana
waunai eyaka mena nu nakanibu. [16] Nu naiya iyara kasiwara idiweya ko Keriso ripa korosi
naureya powena ki pokaiya ka e nu dobonibu tenibu eyaka mena dibinibu da nu karako

e naureya Mama-nuga God e iyapanaiyoma ewapuru eyaka mena ade idiwei. [17] Keriso
bauwena ki ka e dobo yonai bagi kawaya wi iyapana kwaiyanai ragidai naiya gari tagaiya
idiwa ki wi bamagau dimawena ade nu Diyu ragidai gari rabineya idiwei ki nu bamanugu
mete dimawena. [18] E pokaiya ka nu yo wi kuduba Mamanuga God e Keyai eyaka mena ki
kasiyarai pokaiya Mamanuga God e yabareya ubumamu.
[19] Baganai, ki pokere karako ka wi eba iyapana kwaiyanai bo iyapana kudubai ko
wi taubanuwaigubu Mamanuga God e iyapanaiyoma mete ewapuru e gari rabineya e
munuiyoma idiwu. [20] Nu kuduba ka tawa maba. Keriso nu tononibu e nene upigemei
ragidai ade Mamanuga God e bonanai wainapemei iwegemei ragidai mete kina ki nu
ka tawa ki bebedai ko wi ka tawa ki ripai dai ki. Ko Keriso eya mena ka tawa ki wowo
bebedai, [21] mibai ka e mena ka tawa kuduba wadubu dokodoko uburau. E mena pokaiya
ka Mamanuga God e eya tawai tanai bagi kawaya ki kawayawagau yarau. [22] Wi mete kina
ka tawa ki ripai. Nu Keriso e naureya idiwei ki ka Mamanuga God nu kuduba teniyau
dibiniyau e ebo tawai wadau manako e eya Keyai tawa ki rabineya tondau ki ka e eya mete
kina e Keyai ki pokaiya ika mete tondau.

3

Apunu Poru iyapana kwaiyanai ragidai waitatapu

[1] Mamanuga God bagi kawaya inako kwaewena ki pokere nau Poru karako Mamanuga
God bameya wi nene gurigurisugakani. Nau Keriso Iyesu e bigabigai kwaesugekeya ki
pokere iyapana dai nau wadisinimupu dibura-sinimupu.
[2] Mamanuga God ubupu deni mena nau wadisinibu bagi manako upi yau wi bagiga nene
tegebu ki wi kataigubu wetawetara. [3] E ebo notai wekewekei ki e wadubu matara nau
kabuwasinibu. Ko yona ki dabeya ka nau ororeya mena wi kabuwanibuwani kewowena.
[4] Wi nau okani yau naigida mena iyabapumuri ki ka Mamanuga God e Keriso pokaiya badidi
kwaewagana wainapiyawa ade e ebo notai wekewekei notapiyawa nau kabuwasinibu ki
notai kuduba wi mete kataiwagi. [5] Naiya takari kawaya ka Mamanuga God e ebo mena
badidi notapiyawa ki e eba wadubu matara e iyapanaiyoma kabuwatapu. Ko karako ka e
tononibu ragidai ade e bonanai wainapemei iwegemei e nene idiwei ragidai e eya Keyai
ki pokaiya yona ki nu nu bamanugu wadubu matara kabuwanibu. [6] Mamanuga God e ebo
notai wekewekei ki mibai ka yau kena; E yonai bagi kawaya ki pokaiya ka tawana Isiraero
ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete kina ewapuru mena Mamanuga God e puyoi
yadini. E tawana Isiraero ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete kina nu ewapuru
tenibu e naureya dibinibu da nu eyakamenaigibi. Ki pokere e Keriso Iyesu pokaiya naiya
badidi gwaiyaba-wena ki iyai ka karako eba Diyu ragidai nu mena yadamu ko ki ka iyapana
kwaiyanai ragidai ki wi mete wadumuri.
[7] Mamanuga God e kasiyarai pokaiya nau puyo tegebu ka yau kena; E nuwaiya ka nau
e bigabigai kwaesugana e yonai bagi kawaya iyapana tadeyana da mu wainapamana ki
nana. [8] E sumapiyamu ragidai mu kuduba ka esida ko nau mena ka mu paunamugu ko
ade erida. Mu kuduba kobamugu ka nau. Ko nau paereni ki bitai naubo wadana ki ka
Mamanuga God e deni mena rikapupu nau wadisinibu bagi manako nau winesinibu upi
bagi kawaya yau tegebu da nau uburana e yonai bagi kawaya yau iyapana kwaiyanai ragidai
wi nidiyana ki nana sidibu. E yonai ki ka bagi kawaya esida. Mamanuga God e Keriso
pokaiya nu puyo badidi negeyau ki ka iyapana kaina nu nubo notanuga bo katainuga
pokaiya eba bananapamu. [9] Kunuma yo waira yo gwedegwede kuduba ka Mamanuga God
yamana-pupu wadubu matara ko e eya Gubagai pokaiya badidi kwaewagana nota-piyawa
ki e eba wagubu matara ko e ebo mena nota ki notapiyawa yabadawa da karako. Ko
karako ka e nau winesinibu da e ebo mena notapiyawa ki yonai wekewekei nau uburana
wi kuduba matarau kabuwaniyana ki nana sidibu. [10] E inako kwaewena ki mibai ka yau
kena; Nu e sumapemei ragidai nu pokanugere ka kunuma aneyai yo kunuma kasiyarai
yo kunuma kawa-kawai inako ki karako e katai ebo ebo kuduba ki mu mete kataitagisi.
[11] Mama-nuga God e naiya mena kunuma waira kerareya inako notapiyawa yabadawa ki e

karako nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu pokaiya wadubu matara. [12] Nu e sumapemei e mete
dibimipi idiwei ki pokere gwede mosi nu eba bodaniyoto ko nu Mamanuga God e yabareya
yabarayabara ubumamu.
[13] Ki pokere nau nidiyani wainapu-muri; Nau karako wi nene bita makari yau banana-
pakani. Ko wi notaga nau nene eba kauyogono, mibai ka nau bamaneya badidi wenawagau
ki kuduba ka wi bagiga nene.

Keriso nu nota kwarikwarisiniyau

[14] Mamanuga God e bagi kawaya nu nene kwaewena ki pokere nau karako e yabareya
nau ramatani kawareya uburakani wi nene gurigurisugakani. [15] Kunumau ade wairau ka
e sumapemei ragidai nu tenibu dibinibu eyaka mena idiwei. E nu sinuga waunai nidibu
ki ka e eya si ki nu nidibu. [16] Mamanuga God e eya iyai ki tanai ka bagi kawaya esida ki
pokere nau e bameya guriguri-sugakani da e uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki
pokaiya wi kasiyara negeni da wi nuwaga notaga ragiragi kawaya ubumoi, [17] manako wi
sumaga ki pokaiya ka Keriso wi rabinagau tawayagisi tondono. Nau ade gurigurisugakani
da deni deni nota kwarikwarisigamana ki notai wi paunagau kawayayagisi ripa witai
maba wi rabinagau suroto wadiniyoto kekekeke da wi ragiragi kawaya ubumoi. Ragiragi
kawaya ubumoi, [18] manako Mamanuga God uburoto e iyapanai-yoma kuduba wi mete kina
e kasiyarai pokaiya wi nuwaga notaga gudui ki kwaipoto da Keriso wi nene kwaewena
deni mena nota kwarikwarisinibu ki mibai wi rabinagau kawayayagisi, dadarayagisi,
rowarowayagisi, esida kawayayagisi yaroto ade erida kawaya-yagisi suroto, ki mibai wi
naigida mena kataiwagi wetawetara. [19] Ena, e wi nota kwarikwarisiniyau ki nau nuwaneya
wi naigida mena wainapumuri manako Mamanuga God e eya iyai e rabineya posiwena
uburau ki iyai wi rabinagau mete posiyagisi siwagapoto. E notai nu bamanugu ki mibai nu
nubo notanuga bo katainuga pokaiya kataigamana ki yawatai mo pa mena.
[20] E kasiyarai nu rabinanugu tondau ki ka kawaya daganani esida. Nu nubo notanuga
pokaiya badidi notapemei bo gwede nene gurigurigemei ki notai kuduba ka maraitau erida
ko e notapiyau bo kwaewagau ki kuduba ka kawaya daganani esida. [21] 'O Mamanuga, kau
tanigi ka bagi kawaya. Keriso Iyesu pokaiya ka nu kau sumanimei ragidai kau sigi esida
mena tepapomu mara mara. Ki mibai.'

4

Mamanuga God e eya Keyai nu rabinanugu tondau

[1] Nau Kaiwawonuga e upi kwaesugekeya ki pokere iyapana nau wadisinimupu diburasin-
imupu. Ko nau karako ragiragi kawaya wi nidiyakani, wainapumuri; Mamanuga God
wi winenibu makeya badidi maba idiwana wagubu ki wi karako makeya makeya inako
supasupai mena idiwoi. [2] Eba yabara kawakawaraiwogoi ko kwarisiwagi moyamoyakai
idiwoi manako nota kwarikwarisi ki notai pokaiya wi kowaguma mete wiwira-tamiyoi.
Ade wi rabinaga eba urono, diriwa diriwa eba kwaiwogoi. [3] Mama-nuga God e eya Keyai
wi rabinagau tondau ki kasiyarai pokaiya ka wi eyakamenaigubu ki pokere wi tomoga
ki wi karako eba kamadumuri ko e nuwabagi pokaiya wi tenibu dobonibu ki wi naigida
mena wadumuri doko idiwoi. [4-5] Keriso e naureya ka nu eyakamenaigibi ewapuru eyaka
mena idiwei. Mamanuga God e eya Keyai nu negebu ki mete eyaka mena. Ade ki maba,
Mamanuga God wi winenibu da e puyo ewa negeyana wadamana wagubu, puyo ki yonai
ka mete eyaka mena. Nu Kaiwawonuga ka eyaka mena, nu sumanuga ka eyaka mena, nu
siruwa-nuga ka eyaka mena, [6] ade Mamanuga God e eya ka mete eyaka mena. Nu iyapana
kuduba nu Mamanuga eyaka mena ka eyo. E ka nu kuduba kawai-nuga, e ka nu kuduba
rabinanugu tondau, ade e ka nu kuduba nu rabina-nugu upiwagau were nu e upi ebo ebo
kwaigemei idiwei.
[7] Keriso e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki mena e makeya makeya kwaewena puyo
nu eyaka eyaka negebu. [8] Mamanuga God e ororeya mena wagubu ki mu oka tamupu,
tagubu ke;

‘E iyarau yapu kayawena ki makeya ka e iyaraiyoma raurutapu ade tetapu diburatapu ki
mete waratapu kayatagubu.
E iyapana puyo ebo ebo mete negebu.’

Mu oka inako tamupu.

9 Ko wi waina-pumuri; ‘E iyarau yapu kayawena’ oka wagubu ki mibai ka badidi? Ki mibai
ka yau kena; E yabiri kunuma were kawapu yewe tondawa ko e eba yewe waira kawareya
mena tondawa ko e waira rabineya mete supu. 10 Kunumau Kawapu Apunai e mena ka
ade kipu ubupu yapu kunuma raurupupu kawareya esida yapu. E kwaewena ki mibai ka e
nuwaiya wairau ade kunumau kuduba e tanai miniyana siwa ki nana. 11 Kawapu ade yapu
apunai ki e ka ‘puyo ebo ebo’ nu mete negeyau. Nu dai ka e ‘tononibu ragidai’ nidibu,
dai ka e ‘bonanai wainapamana iwagamana ragidai’ nidibu, dai ka e ‘iyapana e yonai
bagi kawaya eba kataimugu ragidai iya waunai ki yonai mu tademana ki nana’ nidibu,
dai ka ‘e eya iyapanaiyoma kwayubatamana ki nana’ nidibu, ade dai ka e ‘iyapanaiyoma
tademana kabukabuwa ki nana’ nidibu. 12 Keriso e puyo ebo ebo inako nu negebu ki
mibai ka e nuwaiya Mamanuga God e iyapanai-yoma kuduba e naureya idiwei nu nidiyana
teyateyama da nu e upi naigida mena kwaigamana ade nu sumanuga kawayawagana ade
ragiragiwagana ki nana. E nuwaiya inako wainapupu ki pokere e nu waitanuga nene
puyo ebo ebo ki negebu. 13 E puyonuga negebu ki pokaiya nu upigomu yamomu ki ka
nu sumanuga pokaiya ka nu nuwanuga notanuga eyakamenayagisi ade Mamanuga God
e eya Gubagai ki e nu naigida mena kataipamu wetawetara. Nu inako kwaigomu ki ka nu
sumanuga irawayagisi manako Keriso e eya iyai nu rabinanugu posiyagisi siwagapoto.

14 Nu inako idiwomu ki ka eba nu munu rasi mu rabinamaga tatatawai ki mu maba
idiwomu da nusuru bo egi towawa bauwagau giniyau pasuniyau ki maba nu inako igida
yauda iwomu. Pa mena. Nu munu rasi maba idiwomu ki ka iyapana mu kabuwamaga
ebo ebo mu mubo notamaga pokaiya kwae-tagamu ki tepomoto weki gwaiya baitagisi nu
kerapunugu yadini negemoto kekera manako waranimoto yawata kwaiya kaigamu. Ko nu
inako eba idiwomu. 15-16 Nu nota kwarikwarisi ki notai pokaiya yona mibai mena kabuwa
kasiwaraigomu idiwomu. Nu inako idiwomu ki ka nu rabinanuga pakara-yagisi manako
nu yabiyabirinuga apunai Keriso e iyai badidi maba tondau ki maba nu mete inako nu
nuwanuga notanuga ade nu iyanuga mete kina ki e maba wenapoto idiwomu yamomu.
Nu ka Keriso e idai yo e kerarai yo e midi kwakwarepui kuduba inako, ko e eya ka debai. E
kasiyarai pokaiya ka nu eyaka eyaka e naureya idiwei. E nu tenibu dibinibu upi ebo ebo nu
negebu da nu nota kwarikwarisi ki notai pokaiya upi ki yodomu makeya makeya kwaigomu
ki ka nu nuwanuga notanuga eyaka-menayagisi manako nu irawaigamu ragiragi kawaya
ubumomu.

Keriso iya waunai negebu

17 Ki pokere, nu Kaiwawonuga e si pokaiya ka nau karako ragiragi kawaya wi nidiyakani
teyateyama yau kena; Naiya ka wi iyapana kwaiyanai mu notamaga kororai ade Mamanuga
God eba kataimupu ragidai ki mu maba wi mete inako notapamawa kwaigamawa. Ko nota
ki wi karako kamadumuri. 18 Iyapana ki mu notamaga ka sisi-pupupu, mu rabinamaga
ka ragiragi kawaya ade mu wenagumaga ka mu muga bodamupu da mu babatagamu
gwede mo eba kataitagamana waina-piyamu ki pokere Mamanuga God iya waunai nu
negeyau ki tanai mu eba empiyamu. 19 Kataina, mu naiya paere-mupu bigi kwaetagubu ki
ka bani mu midimama mete waditapu. Ko karako mu bigi kwaetagamu ki midimamai mu
eba waditamiyau. Mu midimama berai ebo ebo kwaetagamu ade mu kwakware-pumaga
tainitamiyau ki poisiyasiyai mu mete wainapiyamu kawareya kawareya kwaetagamu.

20-21 Nau kataineya da wi Keriso wauneya sumamupu ki ka wi inako eba idiwana ki nana
iyapana wi nidimupu. Iyesu e ka mibai ade wi ka e ewakuma-piyamu ragidai ki pokere mu
e yonai mibai ki mena wi kabuwanimpu. 22 Ki pokere, nau karako wi nidiyani wainapumuri;
Wi iyaga oragai naiya umanibu dokodoko ki ka berokoi ki pokere wi giriniyawa pasuniyawa
wi kerapugau wadawa ade taininiyawa da wi yawata kwaiya kaigamawa. Ko iya oragai
ki wi karako kamadumuri. Wi midiga tatamai oragai rikapiyamu ki maba wi iya ki deni

mena rikapumuri. [23] Wi nuwaga notaga oragai ki kuduba wi deni mena wirapumuri da
waunai wenayagisi, [24] manako wi midiga tatamai waunai umamu ki maba wi iyaga waunai
ki umamuri. Ko wi nuwaga notaga waunai ki ka Mamanuga God e eya nuwai notai ki
maba wi negebu ki pokere e nuwai notai ki pokaiya ka wi Mamanuga God e yabuiya mibai
supasupai bagi kawaya e nene mena idiwoi.
[25] Ki pokere, karako yona bera kuduba ki kamadumuri. Nu Keriso e naureya ewapuru
eyaka mena dibimipi idiwei ki pokere wi yona mibai mena kabuwa kasiwaraiwogoi idiwoi.
[26] Wi nuwaga pupuyogono ki ka wi kwarisiwagi kwaenda wi nuwapupuga ki taininiyoto
da wi paerepumuri bigi kwaiwagi. Ade eba gagaya rowarowa kawaya idiwoi da madega
kaniyoto suroto. [27] Berokoi Apunai Seitani e gudui eba kwaipumuri bo wata kwe-muri.
[28] Wi gwedewau naiya kuwa kwaigamawa ki wi karako kuwa kamadumuri manako wi wibo
idagere upiwogoi da mibai matarayogono ki wi tepiyoi iyapana bani pa mena ragidai mete
waitatamiyoi.
[29] Eba wi kowaguma mu rabinamaga berokowagana ki yonai iwogoi ko maramara wi
kowaguma togitamana ki yonai mena iwogoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka mu rabinamaga
bagiyagisi kasiyara wainapomoto. [30] Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wi rabina-
gau tapu tondau ki wi nuwaboya eba kwemuri mibai ka e Keyai ki pokaiya ka Mamanuga
God wi tonabanibu e eya nene nakanibu. E Keyai wi rabinagau tondau ki pokaiya ka
wi kataigubu wetawetara da Mamanuga God wi teniyana gwede umanibu dokodoko ki
kuduba rikapana ki marai ewa bai-yagisi. [31] Gagaya bo nuwapupu bo bonana ragiragi bo
kira kasiwara bo nuwagayagaya yonai bo ade wi kowa-guma keitamiyamu idiwu, bera
kudubi kwaki inako ki wi kamadumuri. [32] Ko wi deni deni kwayuba kasiwaraiwogoi ade
wi kowaguma mete wiwiratamiyoi. Mu paere wi bamagau kwaetagubu ki wi deni mena
berokoi ki wi notagau surupumuri. Mamanuga God e Keriso pokaiya wi bigiga deni mena
surupupu ki maba wi mete kina inako kwaiwagi.

5

Sisipu yo Tanai ki yonai

[1] Wi ka Mamanuga God e munuiyoma. E nuwaiya po wiyo, ki pokere e badidi maba
tondau ki maba wi mete inako makeya makeya kwaiwogoi idiwoi. [2] Keriso nu nota
kwarikwarisinibu e eya iyai nu nene tapu ko ki maba ka wi mete kina wi kowaguma inako
waitatamiyoi, nota kwarikwarisitamiyoi idiwoi. Iyapana Mamanuga God e yabuiya puyo
papa pasumu aurai bagi kawaya e bameya yarau ki maba ka Keriso e eya iyai nu nene puyo
inako tapu powena.
[3] Wi ka Mamanuga God e iyapanai-yoma ki pokere iyapana taku maba asusu yabayababa
igida yauda kwaetagamu ade didiwa ukwapamu iwu ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi.
Wi midimama berai eba kwaiwogoi ade eba kapoiwogoi wi kowaguma mu gwedeg-
wedemaga mete eba taisi teyateyamaiwogoi. Wi paere marai munta mo inako mete
eba kwaiwagi mibai ka Mamanuga God e eya iyapanaiyoma e nene idiwu ragidai inako
kwaetogomono ki ka eba supasupai.
[4] Wi ka Mamanuga God e iyapanai-yoma ki pokere midimama yonai ki wi eba iwogoi
ade bainama yo kira berokoberoko ki yonai wi mete eba iwogoi ko Mamanuga God
e si mena esida tepapiyoi ade e paraupiyoi idiwoi. [5] Nau yona mibai wi nidiyani
wainapu-muri; Iyapana nima taku maba asusu igida yauda kwaeyogono umono bo
midimama berai kwaeyogono bo ade kapoiyogono e kowaiyoma mu gwede-gwedemaga
taisi teyateyamayogono ki ka Mamanuga God ade Keriso mu garimaga rabineya e eba
kaniyoto. Ade yona yau mete wainapumuri; Iyapana nima kapoiyogono e kowaiyoma mu
gwedegwedemaga taisiteyateyama-yogono ki e notai ka iyapana daisusu bo momorapa
ade dai mete kina inako bamamugu buburitagamu ki mu nota-maga maba.
[6] Wi naigida mena idiwoi kwaenda iyapana yona mibai pa mena tagamu ragidai
baitagisi wi beranimoto wi kerapugau yadini. Mamanuga God e umunui kwenupiyamu
ragidai badidi tagamu kwaetagamu ki pokaiya ka Mamanuga God e nuwai mu bamamugu

maramara pupuwagau tondau. [7] Iyapana inako kwaetagamu ragidai ki mu diriwamaga
wi eba kwaiwogoi, [8] mibai ka wi mete kina naiya sisipu inako idiwa ko karako ka wi nu
Kaiwawonuga e eya iyapanaiyoma mibai. Wi ka e tanai rabineya idiwu ki pokere iyapana
e taneya idiwu ragidai badidi kwaetagamu ki maba wi mete inako mena kwaiwogoi idiwoi.
[9] Wainapumuri; Mamanuga God e tanai ki pokaiya ka iya bagi, iya supasupai, ade gwede
mibai kuduba wenayagisi. [10] Ki pokere, Mamanuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki
mena nu kwaenepamu makeya makeya kwaigomu da e nu pokanugere mamamayagisi.
[11] Iyapana sisipu idiwu gwede mibai pa mena kwaetagamu ragidai badidi kwaetagamu
ki diriwai wi eba kwaiwogoi ko mu kwaetagamu ki wi matarapumuri tepumuri taneya
nakapumuri. [12] Mu bigi weki gwaiya kwaetagamu ki sisiyai nu matarau iwagamana ki ka
midimama kawaya. [13-14] Ko gwedegwede kuduba taneya baiyagisi ki ka berokoi bo bagi ki
mibai matarayagisi. Ade gwedegwede kuduba taneya inako matarayagisi ki pokaiya ka
tanai kawayayagisi miniyoto siwa. Ki pokere, Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;

'Oro wadamu ragidai, wi yabuiwagi kimuri ubumuri. Popoi maba eba ukwopoi ko kimuri
ubumuri da Keriso e tanai wi kawarigau miniyoto siwa.'

[15] E inako wagubu ki pokere wi badidi maba idiwu ki wi naigida mena wainapiyoi.
Notababa ragidai ki mu maba wi eba idiwoi ko iyapana notanotai ki mu maba idiwoi.
[16] Mara karako ka iyapana ropani kawaya bigi ebo ebo kwaetagamu ki pokere wi mu pauna-
mugu bagi mena kwaiwagamana marai yau wi eba paerepumuri. [17] Iyapana notababa
kwaetagamu ragidai ki mu maba wi eba kwaiwogoi ko nu Kaiwawonuga e nuwaiya wi
badidi kwaiwagamana wainapiyau ki mena wi kwaenepiyoi makeya makeya kwaiwogoi.

[18] Awana 'waeni' kawaya daganani eba kubamuri kwaenda wi midiga giripoto yabaraga
babayagisi. Ko wi guduga kwaipumuri da Mamanuga God e eya Keyai tonopoto wi
rabinagau posiyagisi siwagapoto ki ka bagi kawaya. [19] Wi nuwaga notaga eyaka mena nu
Kaiwawonuga e si umayo pokaiya tepapiyoi manako guriguri ki umayoi bo nu keyainuga
togipana ki umayoi bo Mamanuga God e umayoi ki mu naiya mena e okai rabineya oka-
mupu, umayo ki mibai pokaiya ka wi deni deni kabuwa kasiwaraiwogoi idiwoi. [20] Gwede mo
bagi bo eba bagi wenayagisi ki ka eba gwedei mete kina. Wi maramara nu Kaiwawonuga
Iyesu Keriso e si pokaiya Mamanuga God paraupiyoi idiwoi.

Mibai anikai mu yonamaga

[21] Wi wibo bagiga nene mena eba wainapiyoi ko kwarisiwagi wi kowaguma wi-
wiratamiyoi mu bagimaga nene mete kwaiwogoi. Ade mu wi nene inako mete kwae-
togomono. Wi deni deni inako kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi ki ka wi Keriso mete
wiwirapiyamu.

[22] Ridi, kau nima kau nobomogi mete kina ki kau yona yau naigida mena wainapi; Kau
Keriso wiwirapiyei ki maba kau kwarisinuwagi kau nobomogi e kobaiya tondowa mete
wiwirapiyowa. [23] Keriso e ka nu Iya Negeyana Apunai. E ka debai ko nu e sumapemei
ragidai nu kuduba ka e midi kwakwarepui. Keriso e ka debai ki maba ka ridi e debai
ka e nobomoi. [24] Ki pokere, nu Keriso sumapemei ragidai e wiwirapemei ade e kobaiya
idiwei ki maba ka ridi wi mete kwarisiwagi wi nobomoguma maramara wiwiratamiyoi mu
kobamugu idiwoi.

[25] Apunu, kau nima kau wainagi mete kina ki kau yona suwagakani yau wainapi; Keriso
ubupu e sumapemei ragidai nu nene kawaya daganani nota kwarikwarisinibu e eya iyai
nu nene tapu ki maba wi wainaguma mete inako nota kwarikwarisitamiyoi idiwoi. [26] Nu
rabinanugu tanai bagi posiwagana ki nana ka Keriso nu nene powena e eya iyai nu nene
tapu. Nu awanau siruwaigibi ade e yonai wagubu mete kina ki pokaiya ka e nu paerenuga
ki bigi kuduba surupupu. [27] E kwaewena ki mibai ka e nuwaiya e sumapemei ragidai nu
rabinanuga bigi pa mena, bidara pa mena, giwi bo gayai pa mena, momomoi tanai bagi
kawaya ki mena e yabareya ubumana ki nana. [28-30] Ki pokere, apunu, wi wiga midiga
kwayuba-piyamu ki maba ka wi ridiguma inako mete kwayubatamiyoi ade nota kwari-
kwarisitamiyoi. Nu ka Keriso e midi kwakwarepui ki pokere e nu kwayuba-niyau ade nota
kwarikwarisiniyau. Ki maba, iyapana nima e eya midi kwa-kwarepui kwayubapiyau ki ka

e eya midi kwakwarepui ki e eba tagarara-piyau ko e bani yo awana kweyau togipiyau.
Ko ki maba ka wi ridiguma inako mete kwayubatamiyoi ade nota kwarikwarisitamiyoi
idiwoi. [31] Mama-nuga God e okai wagubu ke; 'Ki pokere, yaraga mosi ridi uworoto ki ka
e eya inai mamai kamaditamini manako ridi ki mete dibipomoto ewapuru eyaka mena
idiwono. Naiya ka mu mubo mubo idiwa, ko karako ka mu dibimupu ewapuru eyaka mena
idiwono.'
[32-33] Yona ki daikere ka waigugu ko daikere ka matarau. Yona matarau wi nene ki mibai ka
yau kena; Apunu, kau kiya midigi kwakwarepugi kwayubapiyei ki maba kau wainagi mete
inako kwayubapiyowa wi rabinaga eyaka mena idiwoi. Ade ridi, kau nima kau nobomogi
mete kina ki kau e naigida mena wiwirapiyowa ade e mete wi nuwaga notaga ewapuru
eyaka mena idiwoi. Yona ki daikere ka waigugu ko ki mibai ka nau yau wainapakani; Nu
Keriso sumapemei e mete rabinanuga eyakamenaigibi ki pokere e ka nu nene ade nu ka e
nene.

6

Munu rasi ade ina mama mu yonamaga

[1] Munu rasi, wi inaguma mamaguma wiwiratamiyoi ade mu tagamu ki mu umunumaga
wadoi makeya makeya kwaiwogoi. Nu Kaiwawonuga nuwaiya ka wi inako kwaiwagamana
ki nana wagubu. [2] Mamanuga God e gorai tapu, wagubu ke; 'Wi inaguma mamaguma
naigida mena wiwiratamiyoi.' E gorai tapu ka ropani kawaya ko gora eyaka mena yau ka
e yabiri gwaiyaba mete wagubu. [3] E gwaiyabawena wagubu ke; 'Wi inaguma mamaguma
inako wiwira-tamiyoi ki ka wi waira yau kawareya wi iyaga rowarowa kawaya idiwoi.'
[4] Ina mama, wi munuguma eba bonana ragiragitamiyoi kwaenda mu rabinamaga
berokoyagisi gagayatagisi. Ko Mamanuga God e yonai pokaiya mu naigida mena
kabuwatamiyoi wade supasupatamiyoi.

Kawakawai ragidai ade bigabiga ragidai mu yonamaga

[5] Bigabiga ragidai, nau wi yonaga yau suwagani wainapumuri; Wi kawakawaiguma yewe
wairau ki mu wi naigida mena wiwiratamiyoi ade mu umunumaga wadoi. Wi Keriso
e umunui wadamu e upi kwaiwagamu ki maba ka wi nuwaga notaga eyaka mena mu
umunumaga wadoi ade mu upimaga kwaiwogoi. [6] Wi kawakawaiguma wi eminimana
wi werega tagamana ki nana eba notapiyoi were upiwogoi. Ko wi ka ade Keriso e
bigabigaiyoma mibai ki pokere wi Mamanuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki wi
nuwaga notaga eyaka mena notapiyamu kwaiwagamu ki maba ka wi kawakawaiguma mu
upimaga inako mete kwaiwogoi.
[7] Ki pokere wi kawakawaiguma mu bigabigamaga kwaiwogoi ki ka wi mibi mamamai
upiwogoi ko eba notapiyoi da wi iyapana mu nene mena upiwagamu ko wi upiga ki kena ki
wi nu Kaiwawo-nuga e nene mete kwaiwagamu. [8] Wi yona yau naigida mena wainapumuri;
Mamanuga God e yabuiya ka bigabiga ragidai ade pakasi ragidai ki mu kuduba ka eyaka
mena. Iyapana nima upi bagi kawaya inako kwaeyogono ki ka aita ewa Mamanuga God
denai puyo bagi kawaya e kweyoto.
[9] Kawakawai ragidai, nau wi nene suwagani wainapumuri; Wi bigabiga-guma ragidai
wi bamagau badidi kwaetagamana ki nana suwagubuwani ki maba ka wi mu bamamugu
inako mete kwaiwogoi. Mu wi umunuga wadamana ki nana kudu tagemana yonai mu eba
tadeyoi mibai ka wi wiga ade wi bigabigaguma ragidai mete kina ki wi Kaiwawoga eyaka
mena ka kunumau tondau. Mamanuga God e yabuiya ka iyapana kawakawai ade iyapana
maimerei nu kiyabunuga ka eyaka mena. Aita ewa ka nu e yabareya ubumamu manako e
idai gurai nu kuduba naurinugu ugwadiniyoto ragiragi.

Nu ragiragi kawaya ubumana ki nana ki gwedegwedei

[10] Nau yona siyarai yau mete suwa-gani wainapumuri; Wi karako Keriso e naureya
idiwu ki pokere wi rabinaga gudui kwaipumuri da nu Kaiwawonuga e kasiyarai negeni
ki pokaiya ka wi ragiragi kawaya ubumoi. [11] Berokoi Apunai Seitani e ka bera berokoi ebo
ebo weki gwaiya nu bamanugu kwaewagana notapiyau. Ko nu e raurupamana ki nana ka

Mamanuga God nu bidara eba wadamana ki kepatai ade yawira boda-pamana ki tatamai
mete kina nu negebu. Ki pokere yawira gwedegwedei ki kuduba tepumuri wi midiga
tatamai maba umamuri manako kasiyarai kawaya ubumoi. [12] Nu ka eba matarau iyapana
kaina mete kandeigemei ko nu ka keyai berokoi ebo ebo eba emitame-mei yo kunuma
kawakawai yo kunuma kaiwawoi yo ade kunuma kasiyarai ki mu mete inako kandeigemei.
Mara karako ka mu maramaga ki pokere mu waira yau kawareya kawakawayatagamu
sisipu gwaiya nu yawiyawiraniyamu giriniyamu pasuniyamu. [13] Ki pokere Mamanuga God
wi bidara eba wada-mana tatamai negebu ki kuduba wi tepumuri wi naurigau umamuri
manako kasiyarai kawaya ubumoi. Yawira marai ki wi bamagau baiyagisi ki ka wi kudu
tagagere eba riyaiwogoi ko wi berokoi ki mete kandeiwogoi da yawira ki kewo-yagisi ki ka
wi eba kekeraiwagi ko wi watagau ragiragi kawaya ubumoi.

[14] Wi nuwaga notaga gwede mibai ki mena notapiyoi matarau kwaiwogoi manako piyara
ragidai mu naurimugu maira umamu ki maba wi nota mibai ki maira maba wadumuri wi
naurigau umamuri dokodoko. Ade piyara ragidai mu nodamaga tatamai ragiragi kawaya
umamu ki maba ka wi Mamanuga God e yabuiya supasupai kwaigamana ki notai tepumuri
wi nodaga tatamai maba umamuri manako yabarayabara ragiragi kawaya ubumoi. [15] Ade
piyara ragidai mu kerapumaga tatamai umamu ki maba ka wi Mamanuga God e nuwabagi
negebu ki yonai bagi kawaya iyapana tademana ki nana okukunaigubu ki tepumuri
wi kerapuga tatamai maba umamuri. [16] Wi bidara eba wadamana tatamai yau kuduba
umamuri kewo-yagisi ki kawareya ka wi piyara ragidai mu kepatamaga tepiyamu iwu
ki maba wi sumaga kepata maba inako mete wadoi iwoi. Keyai berokoi mu kawai-maga
e tai uwareya mata beuwagau ki pokaiya e wi ugwadiniyana kwaewagau ko wi sumaga
pokaiya ka wi e tai ki bodapumuri manako e kasiyarai kewo-yagisi. [17] Ade piyara ragidai
mu deba-maga tatamai ragiragi kawaya umamu ki maba Mamanuga God e iya waunai
negebu ki deba tatamai maba wadumuri wi debagau umamuri. Ade Mamanuga God e
yonai wi negebu ki wi e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya kereba maba wadumuri ubumoi.
[18] Wi yau kuduba kwaiwogoi ki ka wi guriguri mena pokaiya inako kwaiwogoi. Wi bani
iwoi upiwogoi bo ukwopoi ki ka wi Mama-nuga God e Keyai badidi kabuwaniyau ki makeya
makeya mena e bameya guriguriwogoi ade genepiyoi. Yabu yabu ukwopoi ade Mamanuga
God e iyapana-iyoma kuduba mu nene mete guri-guriwogoi, ko wi midiga eba togayagisi.

[19] Ade nau Poru, wi nau nene mete guriguriwogoi da iyapana nau dima-sugana watai
tegeni ki ka nau yabara-yabara uburoni Mamanuga God e yonai wekewekei kabuwasinibu
ki makeya makeya mena mataraponi. [20] Mama-nuga God nau winesinibu da nau e yonai
bagi kawaya ki matarapana ki nana sidibu. Nau e yonai ki suwegekeya umekeya ki pokere
iyapana nau wadisinimupu diburasinimupu. Ko wi nau nene guriguriwogoi da nau badidi
suwagana ki nau yabarayabara ragiragi kawaya uburoni suwogoni.

Parau siyarai

[21] Nu Kaiwawonuga e upi ragiragi kawaya kwaewagau apunai nu nuwa-nugu po apunai
Taikikasi wi bamagau ika baiyagisi ki ka nau badidi maba tondakani ki yonai kuduba e wi
nidiyoto, [22] manako nu yewe badidi maba upigemeya ki sisiyai e wi mete kabuwaniyoto
toginiyoto kasiyara negeni.

[23] Baganai, Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina mu karako
wi nuwabagi negeni ade suma negeni da wi suma rabineya deni deni nota kwarikwarisi
kasiwaraiwogoi idiwoi. [24] Wi gwedewau wi nuwaga notaga eyaka mena ragiragi kawaya
nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso maramara nota kwarikwarisipiyamu idiwu ragidai ki wi
bamagau ka nau parau siyarai yau suwagakani; Mamanuga God e wi deni mena wadiniyoto
bagi.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

PIRIPAI
Apunu Poru natere Piripai ragidai mu okamaga tapu

Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Poru dibura rabineya tondawa ki makeya e okapupu (*1:13-14*). Natere Piripai ka natere kawaya mosi tawana Makedoniya rabineya. Apunu Poru ka naiya Mamanuga God e yonai ika dimawagawa umawa manako iyapana dai Iyesu sumamupu. Ko ewa ka iyapana dai ki ika bautagubu Iyesu sumapamawa ragidai ki mu notamaga wiramupu ki sisiyai Poru wainapupu ki pokere e oka yau okapupu.

Iyesu sumapamawa ragidai natere Piripai rabineya mu ka maramara apunu Poru puyopamawa. Oka yau pokaiya ka e mu parautapu. Mu iya waunai wadumupu ki ka eba mu gora wiwirapamawa ki pokaiya mu iya ki wadumupu ko mu Iyesu sumamupu ki mena pokaiya ka Mamanuga God mu iya waunai puyo deni mena tagebu.

Iyesu sumapamawa ragidai mibi mamamai idiwana ade giruru kobaiya tetetagamana ragiragi kawaya sumatagamana ki nana ki yonai ka apunu Poru oka yau rabineya mu tadebu teyateyama.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-11*
Apunu Poru bameya badidi wenawena *1:12-26*
Iya Keriso pokaiya *1:27–2:18*
Simosi yo Epaporoditasi mu yonamaga *2:19-30*
Bera ragidai mu diriwamaga eba kwaigamu *3:1–4:9*
Apunu Poru ade natere Piripai ragidai *4:10-20*
Parau siyarai *4:21-23*

[1] Kaiwa kaiwa Mamanuga God e eya iyapanaiyoma kuduba natere Piripai rabineya idiwu, wi yabiyabiri-guma ade wi waitaguma ragidai mete kina. Wi ka Keriso Iyesu e naureya idiwu manako nau Poru ade nau waretani Simosi mete kina, Keriso Iyesu e ebo bigabigaiyoma, nu karako oka yau wi nene tonopemei.

[2] Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Ko e ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako ewapuru mena wi yabuga yadini papomoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

[3] Nau wi wainaniyakani ki ka nau wi nene Mamanuga God paraupakani, [4] ade maramara mibi mamamai wi kuduba nene gurigurisugakani. [5] Nau naiya wi bamagau bausugubuwani tondekeya yabedekeya da karako Mamanuga God e yonai bagi kawaya dimasugekeya umekeya ki ka wi nau waitasinimawa ade nau togisinimawa. [6] Ki pokere nau kataineya da Mamanuga God e naiya wi notaga wirapupu wi rabinagau upi bagi kawaya birikapupu ki upi e eba kamadini ko e inako mena kwaeyogono yarono da Iyesu Keriso ade wirayagisi baiyagisi makeya.

[7] Nau nuwaneya po wiyo. Nau wi nene inako wainapakani ki ka supasupai bagi kawaya mibai ka nau yo wi nu rabinanuga ka eyaka mena. Mamanuga God bagi kawaya nau nene kwaewena upi yau tegebu. Nau dibura rabineya tondakani bo nau pa umakani wadakani Keriso e yonai bagi kawaya dimasuga-kani iyapana yabaramugu mibipakani e taububarai suwagakani ki ka wi nau waitasiniyamu. Wi karako nau mete togisiniyamu ki pokere nau kawaya daganani wi notaniyakani. [8] Mamanuga God e yabuiya ka nau yona mibai yau suwagakani; Keriso Iyesu wi nene kawaya daganani notapiyau ki maba ka nau wi mete inako notaniyakani ade wi eminiyana ki nana mete wainapakani.

[9] Nau wi nene Mamanuga God bameya gurigurisugakani da nota kwarikwarisi ki notai wi rabinagau kawayayogono yarono manako ki pokaiya ka wi katai mibai ki kataiwagi da wi nota supasupai mena pokaiya upiwogoi idiwoi. [10] Wi inako kwaiwogoi ki ka wi yawata bani ka supasupai ade bani ka eba supasupai ki wi kataiwagi manako Keriso e marai baiyagisi

ki ka wi rabinagau paere pa mena ki pokere wi e yabareya yabarayabara ubumuri, ko nima
mo eba baiyagisi wi nidiyoto siyasiya. [11] Wi inako idiwoi manako Iyesu Keriso pokaiya wi
mibiga bagi kawaya wi rabinagau kiroto ki ka iyapana wi iyaga ki empomoto manako ki
pokaiya ka mu Mamanuga God paraupomono e si esida mena tepa-pomono.

Nu Iyesu nene idiwomu

[12] Kowaniyoma, nau nuwaneya wi yona yau naigida mena kataiwagi; Iyapana nau
wadisinimupu diburasini-mupu ki ka eba gwedei mete kina mibai ka Mamanuga God
e yonai bagi kawaya ki mu eba bodamupu ko e yonai ki karako kawayawagau yarau.
[13] Nau bamaneya badidi wenawena ki pokaiya ka tawana yau mu kawaimaga e tawai
kwayubapiyamu ragidai ade iyapana yewe mete idiwu ki mu kuduba karako kataitagubu
da nau Keriso e bigabigai kwaesugekeya ki pokere nau dibura rabineya tondakani.
[14] Ade wi yona yau mete wainapumuri; Nau dibura rabineya tondakani ki pokaiya ka nu
kowanuguma dai karako ubumu nu Kaiwawonuga e yonai yabarayabara tagamu. Mu naiya
kudu wainapamawa ko karako ka mu kudu eba waina-piyamu ko mu Mamanuga God e
yonai kasiyarai kawaya tagamu iwu.

[15] Mibai, iyapana dai Keriso e dimai tagamu ki ka mu nau bamaneya gunara-tagamu ade
nau kausinimana mu muga kawakawayatagamana ki nana waina-piyamu. Ko mu dai e
yonai tagamu ki mu nuwamugu supasupai mena kwaiwagamana wainapiyamu, [16] ade mu
nau mete nota kwarikwarisiniyamu. Mu kataimugu da nau Mamanuga God e yonai bagi
kawaya ki taububarai suwegekeya ki pokere yewe tondakani. [17] Ko gunaratagamu ragidai
ki mu notamaga ka eba eyaka mena. Mu muga simaga kawayawagana ki nana ka mu Keriso
e dimai tagamu. Mu nuwamugu nau bitani yewe dibura rabineya ki kawayawagana mete
wainapiyamu.

[18] Ko ki ka eba gwedei mete kina. Mu Keriso e dimai mu notamaga eyaka mena
tagamu bo mu notamaga apeya tagamu ki ka baganai. Keriso e yonai mu pokamugere
kawayawagau yarau ki pokere nau mibi mamamai tondakani. Ena, nau mamamasugakani,
[19] mibai ka nau kataineya da wi guriguriga pokaiya ka Iyesu Keriso e eya Keyai ki kasiyarai
nau waitasiniyoto manako bita karako kawarapakani ki rikayagisi. [20] Nau Keriso upi
tegebu ki kamadani ki ka aita ewa nau midimama wadisiniyoto. Ki pokere nau nuwani
notani kawaya ka yau kena; Nau eba nuwaneya upi ki paunau kaupani ko nau nuwaneya
maramara yabarayabara uburani upi ki yadani yarani. Nau dibura rabineya tondoni bo
matarau bausugani bo nau iyaiya tondoni bo posugani ki ka eba gwedei mete kina. Nau
notani yau mena wainapakani; Nau nuwaneya Keriso e si nau pokanere kawayayagisi.
[21] Iya ka gwede? Nau iyani ka Keriso. Nau posugani ki ka bita karako wadakani ki kuduba
kewoyagisi manako nau puyoni nau nawanani tondau ki nau yadani. [22] Ko nau yewe wairau
tondoni ki ka nau upi bagi kawaya yau kwaesugoni ki pokere nau upi bani ki winepani?
Nau wi kamadiniyani Keriso e bameya kayasugani bo nau yewe wi mete idiwomu? [23] Ki
nau eba kataineya ko nau paunau uburakani nota apeya wadakani. Nau idanugu tenene
ki deneya kayasugani bo garu deneya kayasugani? Nau naubo nene mena wainaponi ki ka
nau waira yau kamadani Keriso bameya kayasugani ki ka bagi kawaya esida. [24] Ko nau yewe
tondoni wi waitaniyoni ki ka gwede kawaya mosi wi iyaga nene, [25] ki pokere nau karako
kataisugubuwani wetawetara da nau wi eba kamadiniyani. Wi suma sumaiwagamu ko wi
sumaga ragiragiwagana da wi mibi mamamai idiwana ki nana ka nau wi mete ewapuru
yewe wairau idiwana wainapakani. [26] Nau wi bamagau ika bausugani ade empepeigamu ki
ka wi mamamaga Keriso Iyesu bameya nau pokanere kawayayagisi siwagapoto.

[27] Nau wi nidiyakani teyateyama yau kena; Keriso e yonai bagi kawaya wi badidi maba
idiwana kabuwanibu ki wi inako mena kwaiwogoi idiwoi. Nu ewa ade empepeigamu bo pa
mena ki ka baganai ko nau nuwaneya po ka yau kena; Wi nuwaga notaga ewapuru eyaka
mena ragiragi kawaya Keriso e nene idiwoi ki sisiyai mena nau wainapana wainapakani.
Nau nuwaneya ka wi nuwaga notaga eyaka mena ragiragi kawaya ubumoi Keriso e yonai
bagi kawaya sumapamana ki taububarai iwogoi, mibai ka iyapana ropani kawaya karako
e yonai ki bodabodapiyamu. [28] Yona bagi bodabodapiyamu ragidai ki mu kudumugu wi

eba wainapiyoi nitaisiniwogoi ko maramara ragiragi kawaya ubumoi. Wi inako kwaiwogoi
ki ka Mamanuga God wi waitaniyau ki kasiyarai iyapana empomoto manako ki pokaiya
ka mu kataitagisi da wi ka aita ewa iya wadumuri ko mu paeremupu ki pokere aita ewa
ka mu denai bita yadini. [29] Mamanuga God e wi winenibu ade wi puyoga yau negebu;
Wi ka eba pa suma mena sumapamana ki puyoi wadumupu ko wi Keriso e pokaiya
bita makari bananapamana ki puyoi e wi mete negebu. [30] Iyapana naiya nau bamaneya
badidi kwaetaga-mawa Keriso e yonai bodabodapamawa manako nau yona ki taububarai
suwegekeya ki wi nau emisinimupu kewowena. Wi kataigau da nau karako mete kina bita
inako bananapakani. Ki pokere wi karako nau mete ewapuru yabarayabara ubumomu bita
ki kawarapomu ade Keriso e yonai ki taububarai iwogomu.

2

Keriso kwarisiwena ki maba nu mete kwarisigamu

[1] Wi Keriso e naureya idiwu ki kasiyarai wi wainapiyamu, e wi nota kwarikwarisiniyau
ki wi nuwabagi wainapiyamu, wi Mamanuga God e eya Keyai mete ida wadewadeigubu
ki wi wainapiyamu ade wi deni deni kwayuba kasiwaraiwagamu ade deni deni waita
kasiyaraiwagamu idiwu. [2] Wi inako wainapiyamu idiwu ki pokere nau yonani yau suwagani
ki wi mete wainapumuri; Wi nuwaga notaga eyaka mena idiwoi, nota eyaka mena
notapiyoi ade deni deni nota kwarikwarisiwogoi idiwoi. Wi inako idiwoi ki ka nau
mibi mamamai tondoni. [3-4] Wi wibo eba gwandagiwogoi ade eba kawai gisipiyoi ko wi
kwarisiwagi wi kowaguma mu mete wiwiratamiyoi. Wi wiga bagiga nene mena eba
kwaiwogoi ko wi kowaguma mu bagimaga nene mete kwaiwogoi. Ade eba notapiyoi da wi
wiga ka baganai ko ade wi kowaguma mu ka eba baganai. Wi inako eba notapiyoi. [5] Keriso
Iyesu badidi nota-piyawa ki maba wi mete inako mena notapiyoi.

[6] E ka Mamanuga God mete eyaka mena ko e Mamanuga God e watai wadana ki nana nisi
eba kandawa.

[7] E ebo nuwaiya kwarisiwena, gwede bagibagi kuduba usi kunumau ki e kamadubu manako
kawapu yewe wairau iyapana kaina nu maba wenawena bigabiga upi ki mena
kwaewagawa.

[8] E iyapana kaina wenawena ko e ade kwarisiwena e Mamai umunui wadubu manako po
yawateya kayawena umawa da ripa korosi naureya berokoi bananapupu powena.

[9] E inako kwaewena ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu e iyapupu tepapupu iyarau
yabiri tapu manako e si kasiyarai kawaya ki sibu. E si ki sibu ka kawaya daganani
esida. Gwedegwede kuduba kunumau yo wairau nu sinuga kuduba ka erida.
[10] Mamanuga God ubupu e si Iyesu sibu ki pokere e si pokaiya ka gwedegwede
kuduba kunumau yo wairau yo waira kobaiya ki kwarisitagisi mu ramatamaga
kawareya ubumoto, [11] manako mu umunumaga pokaiya matarau tagisi ke; 'Iyesu
Keriso e ka nu Kaiwawonuga Kawaya.' Mu inako togomono manako ki pokaiya
Mamanuga God e si esida mena tepapomono.

Keriso tanai negebu ki pokaiya upigamu

[12] Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo ki pokere nau nidiyani wainapu-muri; Nau
naiya wi mete idiweya ki ka wi maramara nau umununi wadamawa makeya makeya
kwaigamawa ko nau karako wi kamadinibuwani ki ka wi naiya badidi kwaigamawa ki maba
wi karako inako mete naigida mena kwaiwagi. Mamanuga God e iya waunai wi negebu
kewowena ko wi karako kudu yo kasiyara paunau ragiragi kawaya ubumuri upiwagi da
wi iyaga mibai kiroto. [13] Mamanuga God e eya notai bagi kawaya maramara wi rabinagau
upiwagau da e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya
makeya makeya kwaiwagamana ki nana.

[14] Wi gwede upi wadamu ki ka wi eba ungwerogweroroiwogoi bo midi ragiragiwogoi,
[15-16] ko wi mibi mamamai mena upiwogoi. Wi inako upiwogoi ki ka tanai wi rabinagau
miniyoto siwa ki pokere iyapana mosi eba baiyagisi wi nidiyoto siyasiya wi siga berokoi
yagisi. Wi ka Mamanuga God e munuiyoma. Wi paerega ka pa mena. Ko wi iyapana

berokoi bigi kwaetagamu ragidai mu paunamugu idiwu ki pokere wi supa-supai bagi mena kwaiwagi. Wi iya yonai ki wadumuri doko tageyoi ki ka supama kunumau mu tanimaga tawana miniyau siwa ki maba ka wi iyaga iyapana sisipu rabineya idiwu ki mu kawarimugu mete miniyoto siwa. Wi inako idiwoi ki ka aita ewa Keriso e marai baiyagisi ki ka nau e yabareya uburani wi pokagere mamama-sugani mibai ka nau wi bamagau badidi kwaesugekeya bo kabuwaniyekeya ki ka eba kororai ko nau upini ki mibai kipu.

17-18 Wi sumaga Keriso bameya sumaiwagamu ki ka mu puyo papa pasumu ki maba. Wi sumaga puyoi ki Mamanuga God bameya tamuri manako iyapana dai baitagisi nau susinimoto poyo da nau niya iyani puyo maba wi puyoga mete tarani ki ka eba gwedei mete kina. Nau mamamasugani. Ki pokere, wi mete kina karako nau mete ewapuru mamamaigomu idiwomu.

Apunu Simosi yo apunu Epaporoditasi mu yonamaga

19 Nu Kaiwawonuga Iyesu e ebo nuwaiya wainapiyau da baganai ki ka e yawata yadini supasupa da nau apunu Simosi wi bamagau tonopani manako e ewa ade wirayagisi baiyagisi wi badidi maba idiwu ki yonai nau kabuwa-siniyoto ki ka kasiyara nau bamaneya baiyagisi. 20 Apunu Simosi maba mo yewe pa mena. E nuwai notai ka nau notani mete eyaka mena. Nau wi notaniyakani ki maba e wi mete inako notaniyau. 21 Iyapana dai ka mu mubo iyamaga nene mena wainapiyamu ko Iyesu Keriso e nuwaiya badidi wainapiyau ki mu eba wainapiyamu. 22 Ko Apunu Simosi ragiragi kawaya badidi maba upiwagawa ki wi kataigau. Nau ka e mamai maba ade e ka nau gubagani maba. E nau waitasiniyau Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki upi nu ewapuru mena kwaigemei iwei. 23 Ki pokere, iyapana nau diburasini-mupu ragidai nau bamaneya badidi kwaetagamana wainapiyamu ki yonai tagisi nau wainapani were ewa ka nau apunu Simosi wi bamagau tonopani da e yona ki kuduba wi nidini. 24 Ko nau Kaiwawoni Iyesu sumapakani da e nau yawatani yadini supasupa manako nau niya mete kina wi bamagau ika bausugani emisinimuri.

25-26 Nu sumanuga eyaka mena apunai Epaporoditasi e wi tonomupu nau waitasiniyana ki nana nau bamaneya bauwena. E nau togisinibu Keriso e upi ewapuru mena kwaigemeya ragiragi kawaya ubumeya Keriso e yonai ki taububarai iwegemeya iweya. Ko wi e sigirawena sisiyai wainamupu ki yonai e eya wainapupu manako nuwaboyawena. E nuwaiya po wiyo ade wi eminiyana mete wainapiyau ki pokere e nu mete yewe idiwomu ki nau wainapakani da eba baganai. 27 E sigirawena ki mibai, e waunitau powagana kwaewena, ko Mamanuga God e nuwaboyai wainapupu ki pokere iyapupu. Ko Mamanuga God e eba apunu Epaporoditasi e nene mena wainapupu ko e nau nuwaboyani mete wainapupu mibai ka nu waretanuga ki powagubena ki ka nau nuwaboyani karako waina-pakani ki kawayawagubena. 28 Baganai, nau nuwaneya e tonopani wi bamagau baiyagisi manako wi e kiyabui empu-muri ki ka wi mamamaiwagi manako nau niya nuwaboyani ki mete mareya-yagisi. 29-30 Apunu Epaporoditasi e ka nu Kaiwawonuga sumapiyau ki apunai ki pokere e ika baiyagisi ki ka wi e diriwai kwaiwagi mamamapumuri. Wi wiga ubumana nau waitasinimana ki yawatai ragiragiwena ko wi waretaga ki tonomupu yewe bauwena. E nau waitasiniyawa Keriso e upi kwaigemeya manako upi ki pokaiya ka e waunitau powagana kwaewena ki pokere e wi bamagau ade baiyagisi ki ka wi e naigida mena wiwirapumuri. Iyapana dai e maba wi bamagau baitagisi ki ka wi mu mete inako wiwiratamuri.

3

Iya supasupai badidi maba idiwana ki yonai

1 Kowaniyoma, nau yonani siyarai yau mete suwagani wainapumuri; Wi ka nu Kaiwawonuga e naureya idiwu ki pokere mibi mamamai idiwoi. Nau yona yau naiya mena oka pokaiya wi kabuwanibuwani kewowena ko nau karako kawareya ade okapakani ki nau midini eba togawagau mibai ka yona yau ka wi waitaniyana ade toginiyana ki yonai. 2 Nau yonani ka yau kena; Yabu yabu idiwoi da iyapana beramaga berokoi taku kamarai maba ki eba baitagisi wi beranimoto tagisi ke; ‘Iyapana nima nuwaiya iya wadana wainapiyau ki ka

e yabiri uburoto e kwakwarepui wakapoto.' [3] Mamanuga God e iyai mibai wadimipi ragidai
ka nuyo ko eba muyo. Nu ka eba nu midinuga kwakwarepunuga wakamipi ki pokaiya iya
ki wadimipi. Pa mena. Mamanuga God e ubupu nu rabinanuga wirapupu e eya Keyai nu
negebu manako e Keyai ki mena pokaiya ka nu iya waunai wadimipi ade e si esida mena
tepapemei. Nu karako Keriso Iyesu e naureya idiwei ki pokere nu mibi mamamai mete
idiwei. Ko iyapana beramaga berokoi ki ka mu mubo kasiyaramaga pokaiya idiwu. Nu mu
maba inako eba idiwomu.

[4] Nau naiya mu maba tondekeya ko karako ka nau inako eba tondakani. Iyapana inako
idiwu ki ka mu mubo kasiyaramaga pokaiya kwaetagamu da kowamuguma ubumana mu
simaga tepapamana ki nana wainapiyamu. Ko wainapumuri; Mu kwaetagamu ki maba
nau karako inako kwaesugubena ki ka nau mu kuduba raurutapena manako iyapana nau
sini iyarau esida mena tepampena. [5] Mibai, nau wenasugu-buwani pura eyaka mena
eweya ka mu nau kwakwarepuni wakamupu. Nau ka tawana Isiraero taubanuwai. Nau
kununi ka Bendimani ade nau ripakwarakwara-niyoma kuduba ka mibai Iburu ragidai.
Nau ka Parisi apunai. Parisi ragidai Gora oragai naigida mena kwayuba-piyamu makeya
makeya kwaetagamu ki maba nau mete naiya inako ragiragi kawaya kwaesugekeya.
[6] Nau notani gora ki mena notapekeya ki pokere nau uburekeya suma sumatagamawa
ragidai Mamanuga God nene dibipamawa idiwa ki giritamekeya pasutamekeya umekeya.
Apunu Mosisi gora kuduba tapu ki nau naigida mena wiwirapekeya ade makeya makeya
kwaesugekeya ki pokere nau niya wainapekeya da Mamanuga God e yabuiya ka nau
supasupai mena kwaesugekeya tondekeya.

[7] Naiya ka nau inako kwaesugekeya yabara kawakawarasugekeya nau naubo midini ma-
mamapekeya ko karako ka nau Keriso e pokaiya nota ki kuduba deni mena kamadubuwani.
[8] Ena, eba nota ki mena ko gwedegwede kuduba ki nau naiya wainapekeya kwaesugekeya
ki nau mete kamadubuwani. Karako ka nau nuwani notani kawaya ka yau mena; Nau
nuwaneya ka nau Kaiwawoni Keriso Iyesu e mena naigida kataipani wetawetara. E pokaiya
ka nau gwede-gwede kuduba marai kawai tagarara-puwani mugu sibuwani isiyapuwani
mibai ka nau nuwaneya Keriso e mena iyai yadani doko, [9] ade e naureya e mete ewapuru
eyaka mena idiwana ki notai mena nau wainapakani. Naiya ka nau gora ki naigida mena
wadekeya doko makeya makeya kwaesugekeya manako nau wainapekeya da ki pokaiya
ka nau apunu bagi supasupai kawaya. Ko karako ka nau Keriso e mena sumapakani
manako ki pokaiya ka Mamanuga God nau apunu bagi supasupai sidibu. [10] Karako nau
nuwaneya po ka yau kena; Nau nuwaneya ka Keriso naigida mena kataipani wetawetara
ade e powena ko ade iyawena kipu ubupu ki kasiyarai nau naubo rabinaneya wainapana
wainapakani. E bita kawarapupu makariwena ki maba nau mete inako bita kawarapana
makarisugana wainapakani ade e powena ki maba nau mete inako posugana wainapakani.
[11] Nau wainapakani da Mamanuga God uburoto e iyapanaiyoma popotagubu ragidai badidi
maba iyatamini ade kimoto ubumoto ki maba ka e nau mete iyasiniyoto da nau kirani
uburani. Mara ki bauwagana nawanai nau tondakani.

Katamuru yabiri baigamana ki diriwai garugarupomu

[12] Kowaniyoma, nau eba suwagakani da nau paereni pa mena bo Keriso badidi wagubu
ki kuduba nau kewo-puwani. Ko Keriso Iyesu e ubupu nau puyoni ororeya mena wadubu
e bameya tapu tondau ki nau wadana waina-pakani diriwai nisi kandakani. Nau puyo
ki wadana ki nana ka Keriso nau nene powena manako nau wadisinibu e eya nene
tamusinibu. [13] Kowaniyoma, nau eba suwagani da nau puyo ki wadubuwani. Pa mena. Ko
nau karako notani eyaka mena yau mena waina-pakani; Gwedegwede kuduba oragai ki nau
deni mena kamadubuwani tagararapuwani ko gwede eyaka mena nau yabaraneya tondau
ki mena nau wadana wainapakani diriwai nisi kandakani. [14] Mamanuga God e puyoi nau
tegeyana wagubu ki ka iya waunai ki e kunumau Keriso Iyesu pokaiya nau tegeyana ki nana
winepupu tapu. Nau puyo ki wadana ki nana katamuru deneya deni mena garupakani.

[15] Iyapana gwedewau nu bebeda maba irawaigibi ki ka nau yona suwagubuwani yau
mena notapomu idiwomu. Ko wi dai notababa wadamu ki ka Mamanuga God wi

waitaniyoto yawata supasupai mena kabuwaniyoto. [16] Ko yona kawaya eyaka mena ka yau
kena; Nu eyaka eyaka yawata bani baigibi ki ka nu yawata ki eba kama-damu ko ewapuru
mena yawatau mena kaigomu yamomu.
[17] Kowaniyoma, nau badidi maba kwaesugekeya wi yabugere emisinimawa ki maba wi
mete kina inako makeya makeya kwaiwogoi idiwoi. Ade iyapana dai ki nu maba inako mete
kwae-togomono ki ka wi mu mete naigida mena emitamuri manako mu kwae-tagamu ki
kawareya wi inako mete kwaiwogoi. [18] Nau naiya mara ropani kawaya yona yau kawareya
kawareya wi nidiyekeya ko karako ka nau yona ki kawareya mibi yadi wi ade nidiyakani
yau kena; Keriso ripa korosi naureya nu nene powena ki yonai ka iyapana ropani kawaya
karako tagararamupu iyarapiyamu. [19] Inako kwaetagamu ragidai mu ka bita wadamana
ki deneya kayatagamu. Mu kawaimaga ka eba Mamanuga God ko mu kawaimaga ka mu
mubo midimaga kwakwarepumaga poisiyasiyai wainapiyamu tainitamiyau ki kena. Mu
midimama waditamana yabarayabara eba kwaetagamana berai ki mu kwaetagamu, mibai
ka waira yau gwedegwedei ebo ebo empiyamu ki mena mu notapiyamu.
[20] Ko nuyo, nu ka eba waira yau taubanuwai ko nu pa daiyo baigibi yewe idiwei. Nu
tawananuga mibai ka usi kunumau ki pokere nu Iyesu Keriso kunumau ade wirawagana
bauwagana ki nawanai mena nu idiwei ade e diriwai nu kwaigemei. [21] E baiyagisi ki ka e
uburoto nu midinuga kwakwarepu-nuga kasiyarai pa mena ewa puwayagisi yau wirapoto
e ebo midi kwakwarepui tanai bagi kawaya ki maba wenayagisi. Ko e ki kwaeyagisi ki ka
e ebo kasiyarai kawaya ki pokaiya kwaeyagisi. E kasiyarai ki pokaiya ka e gwedegwede
kuduba mete tepoto e kerarai kobaiya nakapoto manako e eya nu kuduba kawainuga
uburoto.

4

Nu naigida mena idiwana ki yonai

[1] Kowaniyoma, nau wi nene ebotau nota kwarikwarisiniyakani tondakani ade wi
eminiyana ki nana mete wainapakani. Nau upisugekeya ki denai wadubuwani ka wiyo.
Wi pokagere ka nau mamamasugakani. Ki pokere kowaniyoma, nau wi nidibuwani ki wi
makeya makeya inako kwaiwogoi nu Kaiwawonuga eba kamodoi ko e naureya ragiragi
kawaya ubumoi.
[2] Egapuniyoma Eudiya yo Sintaki, nau wi toginiyana ki nana ka nau ragiragi kawaya yona
yau wi nidiyani wainapumuri; Nuwarara tagarara eba idiwoi ko nu Kaiwawonuga pokaiya
wi nuwaga notaga eyaka mena idiwoi. [3] Ade kau, nau daikereni waitasiniyei apunai, kau
ridi apeya ki mu waita-tamiyowa, mibai ka mu naiya Mama-nuga God e yonai bagi kawaya
yau kawayawagana ki nana nau mete ewapuru ragiragi kawaya upigemeya iweya. Apunu
Keremensi yo iyapana dai mete kina nu mete ewapuru inako iweya. Mamanuga God e
ororeya mena iyapana ki mu simaga e Iya Bukai rabineya tapu kewowena.
[4] Wi nu Kaiwawonuga mete eyaka-menaigubu e naureya idiwu ki pokere mibi mamamai
idiwoi. Nau yona yau kawareya ade suwagakani; Wi mibi mamamai idiwoi. [5] Ade
kwarisiwagi moyamoyakai maba idiwoi da iyapana kuduba wi iyaga bagi ki empomoto.
Nu Kaiwawonuga e ka nu bamanugutau yewena.
[6] Wi gwede mo nene eba wainapiyoi nuwaboyaiwogoi ko guriguri pokaiya ka wi gwede
nene wainapiyamu ki kuduba kawareya mena maramara Mamanuga God kabuwapiyoi.
Ko wi gwede nene e kabuwapiyoi ki kuduba nene wi e mete paraupiyoi. [7] Wi inako
kwaiwogoi ki ka nuwabagi kawaya esida ki nu nuga katainuga pokaiya eba kataipamana
makai ki Mamanuga God uburoto wi negeni manako wi nuwabagi ki pokaiya notababa eba
wadumuri ko Keriso Iyesu e naureya bagi kawaya idiwoi.
[8] Kowaniyoma, nau yonani siyarai yau mete nidiyani wainapumuri; Gwedegwede
kuduba mibai yo gwede-gwede kuduba kewanai yo gwedegwede kuduba supasupai yo
gwedegwede kuduba bigi pa mena yo gwedegwede kuduba nu yabanugere empamana
yo gwedegwede kuduba nu mamama-pamana si tepapamana ki nana, gwede-gwede
kuduba inako ki mena wi yabugere empiyoi, wi wenagugere wainapiyoi ade wi rabinagau

notapiyoi idiwoi. [9] Nau wi yabugau badidi maba suwegekeya bo kwaesugekeya emisini-
mawa ki maba wi mete inako kwaiwogoi iwoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka nuwa-bagi
negeyau apunai Mamanuga God e eya wi bamagau baiyagisi wi kwayuba-niyono tondono.

Poru puyo wadubu ki nene parauwena

[10] Wi puyo nau bamaneya tonomupu ki nau wadubuwani, ki pokere karako ka nau
Kaiwawoni bameya mamama-sugakani. Wi naiya inako mete waita-sinimawa. Ena,
nau kataineya da wi maramara nau notasinimawa kebomawa ko paunau ka wi nau
waitasinimana ki yawatai ragiragiwena. [11-13] Nau parau-niyakani ki ka nau eba wi gwede
mo kawareya nau ade tegemana ki nana suwagakani. Gwede mosi nau bamaneya pa mena
ki ka nau eba nuwaboyasuga-kani ko nau mamama mete waina-pakani. Nau wekewekei
kataisugu-buwani ade manamasugubuwani ki pokere gwede mosi nau bamaneya pa mena
bo mete kina ki ka baganai. Nau maramara tawana tawana umakani wadakani bani kawaya
daganani kupakani bo bani pa mena pa wetei umakani ki ka eba gwedei mete kina. Berokoi
bo bagai nau bamaneya bauwagau ki ka nau Keriso e kasiyara tegeyau ki pokaiya tondakani
umakani gwedegwede kuduba kwaesugakani.

[14] Baganai, nau ba suwagubuwani. Ko bita kawaya nau bamaneya bauwena ki wi
bagi kawaya nau waitasinimupu. [15] Kowaniyoma natere Piripai ragidai, wi kataigau
da nau naiya tawana Makedoniya kamadubuwani Mamanuga God e yonai bagi kawaya
iyapana tadeyana ki nana ki upi kerarai birika-puwani makeya ki ka nu sumanuga
eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai dai ki nau eba waitasinimawa. Wi
mena ka nau mete deni deni waita kasiwaraigemeya idiweya. [16] Nau natere Tesaronika
rabineya tondekeya gwedegwede nene babasugekeya ki makeya ka wi mena nau kawareya
kawareya waitasinimawa. [17] Nau eba wi puyo tegemawa ki mamamai suwagakani ko nau
mamamasugakani ki mibai ka wi nau nene kwaigubu ki denai ka wi rabinagau mibai kipu
manako aita ewa ka Mama-nuga God puyo bagi kawaya mosi usi kunumau wi negeni.
[18] Nau wi nene kwaesugubuwani ki ka maraitau erida ko wi nau nene kwaigubu nau puyoni
apunu Epaporoditasi e idaiya nakamupu tepupu bauwena tegebu ki kuduba nau tepuwani
ki pokere karako nau bamaneya ka maura bauwena. Iyapana Mamanuga God bameya papa
puyo pasumu aurai bagi kawaya yarau manako Mamanuga God puyo ki mamamapiyau, wi
nau bamaneya kwaigubu ka ki maba. [19] Keriso Iyesu e bameya ka puyo bagi bagi ebo ebo
posiwena uburau ki pokere Keriso e pokaiya ka nau Mamai God uburoto wi gwede nene
badidi wainapiyamu ki kuduba wi negeni. [20] 'Mamanuga God e si bagi kawaya esida ki nu
maramara tepopomu idiwomu. Ki mibai.'

Parau siyarai

[21] Mamanuga God e ebo iyapanai-yoma kuduba Keriso Iyesu e naureya idiwu ki mu
bamamugu ka wi nau parauni yau mu eyaka eyaka tademuri. Ade nau kowaniyoma nau
mete yewe idiwei ragidai ki mu mete wi parau-niyamu. [22] Mamanuga God e iyapana-iyoma
kuduba yewe idiwu ki mu mete kina parau ki tonopiyamu. Tawana yau mu kawaimaga
Sita e bigabigaiyoma Iyesu sumapiyamu ragidai ki mu mete kina kawaya daganani wi
parauniyamu.

[23] Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu e
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako wi waitaniyoto da e wi nene badidi
kwaewena ki mibai kuduba wi naigida mena kataiwagi wetawetara.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

KOROSIYA
Apunu Poru natere Korosiya ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Natere Korosiya ka natere mosi tawana Aisiya rabineya. Apunu Poru e eya ka natere ki eba umawa ko e waretai mosi tonopupu Keriso e yonai ika dimawagana ki nana. E waretai ika upiwagawa ki pokaiya iyapana dai Iyesu sumamupu ki sisiyai apunu Poru wainapupu ki pokere e oka yau pokaiya mu parautapu. E sisiya mete wainapupu da mu paunamugu ka kabuwa bera dai mete wenawagawa. Iyapana dai tagubu da Iyesu sumapamawa ragidai kaisi kwaetogomono ade aneya mu simaga tepapomono ki ka mu iya yadini.

Oka yau pokaiya ka apunu Poru natere Korosiya ragidai mu wade supasupatapu. Mu kaisi bo gwede mo inako mu mubo kasiyaramaga pokaiya kwaetagisi ki ka mu yawata kwaiya kayatagisi. Keriso e mena pokaiya ka Mamanuga God waira kunuma kuduba yamanapupu ade e mena pokaiya ka nu iya waunai yadamu.

Oka yau ka apunu Poru dibura rabineya tondawa ki makeya e okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-8*
Keriso ka badidi maba *1:9–2:19*
Iya waunai Keriso bameya *2:20–4:6*
Parau siyarai *4:7-18*

1-2 Mamanuga God e eya iyapanaiyoma natere Korosiya rabineya e nene idiwu. Wi sumaga ragiragi kawaya Keriso sumapiyamu ki pokere nau Poru ade nu sumanuga eyaka mena apunai Simosi mete kina oka yau wi bamagau tonopemei. Mamanuga God e nau winesinibu ade nau tonosinibu da nau Keriso Iyesu e bigabigai kwaesugana ki nana.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwae-wena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Apunu Poru Mamanuga God paraupupu

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God e bameya ka nu wi nene gurigurigemei ade wi nene e mete paraupemei. 4 Nu wi nene inako guri-gurigemei ki mibai ka wi sumaga ragiragi kawaya Keriso Iyesu bameya ki sisiyai nu wainamipi ade wi e iyapana-iyoma mu kuduba mete nota kwari-kwarisitamiyamu idiwu ki sisiyai nu mete wainamipi. 5 Wi inako idiwu mibai ka Mamanuga God gwede bagi kawaya wi nene winepupu kunumau tapu ki wi notapiyamu nawanai idiwu. Wi Keriso e yonai mibai bagi kawaya ki wauneya wainamupu makeya ki ka wi puyo wadamana yonai ki mete wainamupu. 6 Wi paerega ki denai bita wibo wada-mana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E wi nene inako kwaewena ki sisiyai wi paunagau kawayawena kayawena ade e kwaewena ki mibai wi naigida mena kataigubu wetawetara. Ko ki maba ka Keriso e yonai bagi kawaya karako tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau inako mete kawayawagau kayawagau.

7 Nu waretanuga sumanuga eyaka mena apunai Epapurasi e yabiri ika bauwena Keriso e yonai wi nidibu. E ka nu waitanuga apunai. Nu eba iwei ki ka e nu watanuga wadau Keriso e yonai iyapana tadeyau umau. 8 Wi Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya deni deni nota kwarikwarisiwagamu idiwu ki sisiyai e nu nidibu, 9 ki pokere nu wi sisiyaga ki wainamipi idiweya kebomeya da karako ka nu wi eba notagoganimpi ko nu maramara wi nene gurigurigemei. Nu Mamanuga God kabuwapemei da e nuwaiya badidi wainapiyau ki notai kuduba e wi kabuwaniyoto manako wi nota ki naigida mena kataiwagi. Ade nu e kabuwapemei da e eya Keyai tonopoto wi rabinagau tanai miniyoto siwa da wi e notai pokaiya e eya katai kuduba ki mete kataiwagi. 10 Wi e katai ki kataiwagi ki ka Mamanuga God e nuwaiya wi badidi maba idiwana waina-piyau ki wi maramara inako

mena idiwoi manako e uburoto wi mamamaga yagisi. Wi inako idiwoi ki ka wi iyaga
mibai ebo ebo kiroto manako wi notaga Mamanuga God bameya ki kawaya-yagisi da wi
e naigida mena kataipu-muri wetawetara. [11] Nu ade guri-gurigemei da Mamanuga God
e ebo tanai kasiyarai kawaya wi negeni da bita ebo ebo wi bamagau baiyogono ki ka wi
kwarisiwagi giruru maba kobaiya teteiwagi buridere baiwagi manako e kasiyarai pokaiya
ragiragi kawaya ubumoi. [12] Wi inako kwaiwogoi ki ka wi mibi mamamai Mamanuga God
parau-piyoi, mibai ka e iyapanaiyoma nene puyo winepupu nakapupu ki puyoi e wi mete
wadamana ki nana winenibu da wi e gari rabineya e eya tanai bagi kawaya ki rabineya
idiwana ki nana. [13-14] Sisipu kasiyarai nu umanibu dokodoko ki e rikapupu tenibu e eya
Gubagai nuwaiya po apunai ki e gari rabineya nu nakanibu. E Gubagai nu nene badidi
kwaewena ki pokaiya ka e nu rikanibu e eya munuiyoma nidibu manako nu biginuga
kuduba ki e deni mena surupupu notagogapupu.

Keriso e ka kawaya esida

[15] Nu Mamanuga God nu yabunugere eba empemei ko e eya Gubagai Keriso ki e nu
empemei. E ka e eya Mamai maba. E ka e eya Mamai nunupu wetawetara. E ka
Mamanuga God e Gubagai amu suwakarai ko gwedegwede kuduba ka ewa mataratagubu.
[16] Gwedegwede kuduba kunumau ade wairau ki nu empemei ade eba empemei yo kunuma
kawakawai yo kunuma kaiwawoi yo kunuma kasiyarai mete kina ki mu kuduba ka
Mamanuga God ubupu e Gubagai mena pokaiya yamanatapu. Gwedegwede kuduba marai
kawai wenatagubu ka Keriso e nene ade e pokaiya ka mu makeya makeya matara-tagubu.
[17] Gwedegwede kuduba pa mena makeya ki ka Keriso ika tondawa. E idai pokaiya ka
e gwedegwede kuduba yamanatapu ki tetapu dibitapu manako mubo mubo watamugu
wata-mugu nakatapu ade e kasiyarai pokaiya kinkinatapu. [18] Nu e sumapemei ragidai nu
ka e idai yo e kerarai yo e midi kwakwarepui inako ko e eya ka debai. E mena ka iya kerarai.
Gwedegwede kuduba popotagubu mu paunamugu ka e mena yabiri iyawena kipu ubupu
manako e iya yawatai mebu. Ki pokere karako, gwedegwede popai ade iyaiya kuduba ki e
raurutapu yabiri tondau.

[19] Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e eya Gubagai e ebo
kiyabui ade e ebo nuwai notai ki kuduba kwebu. [20] Kunumau wairau ka nu naiya Mamanuga
God e iyaraiyoma idiweya ko Mamanuga God e wainapupu da baganai ki pokere e Gubagai
ripa korosi kawareya powena e darai nu nene kawapu ki pokaiya ka e nu ripanuga teyapu
manako tenibu dobonibu e yamanai kuduba e bameya ade baigamana ki nana ki yawatai
mebu.

[21] Naiya ka wi yawata kwaiya kaigubu wi beraga berokoi ebo ebo notapamawa kwaiga-
mawa manako ki pokaiya ka wi Mamanuga God e gari tagaiya e iyaraiyoma idiwa. [22] Ko
karako, e Gubagai e midi kwakwarepui ripa korosi kawareya wi nene tapu powena ki
pokaiya ka e eya munuiyoma wi nidibu. Aita ewa ka wi e pokaiya wi paerega pa mena e
yabareya yabara-yabara ubumuri ko nima mo eba baiyagisi wi nidiyoto wirawira. [23] Mama-
nuga God e munuiyoma wi nidibu ki pokere wi wauneya Keriso suma-pamawa ki maba wi
karako mete kina wi sumaga bebeda maba inako kaupu-muri ragiragi kawaya ubumoi.
Wi Mamanuga God e yonai bagi kawaya wauneya wainamupu makeya ki ka wi puyoga e
winepupu kunumau wi nene nakapupu ki sisiyai wi mete wainamupu nawanai idiwa. Ki
pokere wi karako ragiragi kawaya inako ubumoi ki ka iyapana eba baitagisi wi nukenimoto
bo wi puyoga wadamana nawanai idiwu ki notai meyomoto puru. Pa mena. Iyesu e
yonai bagi kawaya ki karako tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau ki
kawayawagau kayawagau. Mamanuga God ubupu nau Poru wine-sinibu da nau yona ki
iyapana tadeyana kabukabuwa ki nana tonosinibu.

Apunu Poru suma ragidai togitamiyawa

[24] Nau karako mamama wainapakani mibai ka nau wi nene makarisugakani bita
wadakani. Keriso yewe wairau tondawa ki ka e sumapemei ragidai nu nene bita makari
ade nuwaboya mete bananapiyawa, ko bita ki ka eba kewo-wena ko e badidi bananapiyawa

ki maba nau mete karako inako banana-poni yaroni da kewoyagisi. [25] Nau e bigabigai
kwaesugana ade e yonai kuduba wi nidiyana da wi naigida mena kataigamana wetawetara
ki nana ka Mamanuga God nau winesinibu tonosinibu. [26] Naiya takari kawaya iyapana
wenatagamawa popotagamawa ade wenatagamawa popotagamawa kebomawa da karako
ka iyapana tawana tawana idiwu ki mu bamamugu Mamanuga God e yonai wekepupu
ki mu eba kataitagubu. Ko karako ka Mamanuga God yona ki matarapupu e ebo
iyapanaiyoma nu kabuwanibu. [27] E ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e yonai
bagi kawaya naiya eba matarapupu ki e iyapana kwaiyanai ragidai wi mete kabuwaniyana
ki nana wainapupu. Yona wekewekei ki mibai ka yau kena; Keriso wi rabinagau tondau
ki pokere aita ewa ka wi mete kina Mamanuga God e eya tanai bagi kawaya ki rabineya
idiwoi.

[28] Nu nuwanugu ka iyapana kuduba Keriso pokaiya supasupai bagi mena Mamanuga God
e yabareya ubumana ki nana, ki pokere e ebo katai negebu ki pokaiya ka nu ubumei e
yonai iyapana tawana tawana idiwu ki kabuwa-tamemei ade togitamemei. [29] Iyapana bagi
supasupai mena idiwana ki nana ka Keriso kasiyara nau tegebu. Kasiyara ki pokaiya ka
nau upisugakani ade muya nunurakani.

2

[1] Wi yo tawana Raodikeya ragidai yo iyapana dai mete kina nau kiyabuni eba emupu
ragidai ki wi nene ka nau ragiragi kawaya upisugakani muya nunurakani, ko ki sisiyai nau
karako wi nidiyani.

[2] Nau ragiragi kawaya wi nene inako upisugakani ki mibai ka nau nuwaneya wi
waitaniyana kasiyara negeyana da wi ewapuru eyaka mena deni deni nota kwarikwarisi
kasiwaraigamana idiwana ki nana. Wi inako idiwoi ki pokaiya ka wi nuwaga notaga
wirayagisi da Keriso wi nene bagi kawaya kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi
wetawetara. Mamanuga God e notai naiya wekepupu ki mibai kuduba ka Keriso e mena
bameya. [3] E pokaiya ka Mamanuga God e eya notai ade e katai bagi kawaya naiya wekepupu
ki matarapiyau.

[4] Nau yona yau wi nidiyakani ki mibai ka nau eba nuwaneya iyapana dai baitagisi dayaya
yonai pokaiya wi nuwaga notaga wirapomoto. [5] Kwakwarepu pokaiya ka nau yo wi karako
nubo nubo idiwei ko nau nuwani notani pokaiya ka nau wi mete eyaka mena ika idiwei. Wi
ragiragi kawaya wi nuwaga notaga eyaka mena Keriso sumapiyamu ade e yonai wagubu ki
makeya makeya kwaiwagamu ki sisiyai nau wainapuwani ki pokere nau rabinani bagiwena
mamamasugakani.

Iya kuduba ka Keriso bameya

[6] Wi Keriso Iyesu sumamupu ade wi Kaiwawoga e simupu ki pokere e naureya ragiragi
kawaya ubumoi. [7] Wi inako ubumoi ki ka wi iyaga ripa witai waira rabineya supu ragiragi
kawaya uburau ki maba uburono. Ade wi bebeda nunumu tawa kawareya wadamu ki maba
ka wi iyaga tawa maba Keriso kawareya wadumuri. Wi Keriso e yonai naiya kabuwanimpu
ki naigida mena wadumuri doko sumapiyoi ki ka wi sumaga ragiragiyagisi kawayayagisi
manako Mamanuga God e paraupamana notai ki wi rabinagau posiyagisi.

[8] Wi yabuga naigida kwarisiyagisi da iyapana eba baitagisi yona kororai mibai pa mena
tagisi wi beranimoto wi kerapugau yadini manako mu kabuwa-maga ki kawayayagisi
wi umaniyoto dokodoko. Iyapana baitagisi inako togomono ki ka eba Keriso bauwena
mu kabuwatapu ki makeya mu tagamu ko mu mubo ripakwarakwaramuguma naiya
kwaetagamawa kebomawa kabuwa-tampu ade kunuma kasiyarai yo kunuma kaiwawoi
badidi maba kabuwatamiyamu ki mena makeya makeya mu kwae-tagamu. [9] Mamanuga
God ubupu e eya nuwai notai ade e eya iyai kuduba e Gubagai kwebu manako e Gubagai
kawapu iyapana kaina nu maba yewe wairau wenawena. [10] Ki pokere, wi e naureya e
mete eyaka mena idiwu ki ka e iyai kuduba ki wi mete wadumupu kewowena. Kunuma
kawakawai yo kunuma kasiyarai kuduba ka erida ko Keriso e ka mu kawarimugu esida.

[11] Diyu ragidai ka gora pokaiya mu mubo idamugere mu kwakwarepumaga wakapiyamu.
Ko wi ka eba wi kwa-kwarepuga wakamupu ko wi ka Keriso sumapiyamu e naureya
idiwu ragidai ki pokere wi nuwaga notaga yo wi kwakwarepuga bigi posiwena umanibu
dokodoko ki kuduba e rikapupu. [12] Nu Keriso e si pokaiya siruwaigibi makeya ki ka nu e
mete popoigibi manako e urubau supu ki maba nu awana rabineya sumipi. Ade nu awana
rabineya kimpi ubumpi ki ka e Mamanuga God e kasiyarai pokaiya iyawena kipu ubupu ki
maba ka nu e kasiyarai sumamipi ki pokaiya ka nu e mete ewapuru iyaigibi kimpi ubumpi.
[13] Iyapana kwaiyanai ragidai wi ka naiya Mamanuga God e gorai tapu ki wi eba kataigubu.
Wi bigi rabineya idiwa ki pokere wi keyaiga ka iyapana popai ki maba powena ukwarawa.
Ko Keriso iyawena kipu ubupu ki pokaiya ka Mamanuga God wi iya waunai negebu. Nu
biginuga kuduba ki e surupupu notagogapupu. [14] Nu paeremipi e gorai raurumipi ki pokere
nu paerenuga bimbinai nu nubo wadamana ki e ororeya mena okapupu nu nawananuga
tapu. Ko nu paerenuga ki bimbinai kuduba ka Keriso ripa korosi naureya nu nene powena
ki pokaiya rikapupu kewowena. [15] Ripa korosi kawareya ka Keriso kunuma kawakawai yo
kunuma kasiyarai yo kunuma kaiwawoi ki kuduba raurutapu manako mu kasiyara-maga
taorotapu mu muga umatapu dokodoko e eweya nakatapu manako gwedegwede kuduba
paunamugu mibi midimamai tagebu waratapu kayawena.
[16] Iyesu e iyaraiyoma kuduba raurutapu kewowena ki pokere iyapana mo eba baiyagisi
kaisi yonai yagisi ke; 'Bani yau kupumuri ko yau eba kupu-muri, awana yau kubamuri
ko yau eba kubamuri, poraga yau poragaiwagi ko yau eba poragaiwagi, siragamu yau
mamamapumuri ko yau eba mamama-pumuri, ade aiyata marai yau wiwirapu-muri ko
yau eba wiwirapumuri.' Iyapana mo eba baiyagisi gora ebo ebo inako wi kabuwaniyoto.
Pa mena. [17] Naiya ka gora inako ki mibai mete kina ko ki kuduba ka ewa badidi wenawagana
ki keyakeyai. Ko ewa badidi wenawagana ki mibai ka Keriso e eya bauwena. [18] Iyapana mo
baiyagisi yagisi da e waro were gwede mo empupu ki pokaiya e aneya kunumau idiwu
mu simaga tepapiyau ade kaisi ragiragi kawaya mete kwaewagau, e inako yagisi ki ka wi
e naigida mena empiyoi kwaenda e uburoto wi notaga wirapoto manako wi puyoga ewa
wadamana nawanai idiwu ki wi paerepumuri. Iyapana mo bai-yagisi inako yagisi ki ka
e bani wi yabugau ki pokere e kaisi kwaewagau ade e eya si kaupiyau, ko e eya rabineya
ka e kawai gisipiyau. E waira yau notai pokaiya kwaewagau yabara kawa-kawarawagau.
[19] Nu ka Keriso e idai yo e kerarai yo e midi kwakwarepui kuduba inako, ko e eya ka debai.
Ko iyapana yabara kawakawaratagamu idiwu mu ka eba nu yabiyabirinuga apunai Keriso
e naureya idiwu ko mu paeperetagubu mu mubo mena idiwu. Ko nu katainugu da nu
ka Keriso wadimipi e naureya idiwei ragidai. E nu tenibu dibinibu manako Mamanuga
God e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya makeya ka Keriso e midi kwakwarepui ki
kawayawagau yarau.
[20] Keriso powena ki ka wi e mete popoigubu manako kunuma kasiyarai ebo ebo naiya
umanibu dokodoko ki kasiyarai ka Keriso rikapupu kewowena. Ko wi badidi pokere iya
naiya idiwa ki maba karako mete inako idiwana wainapiyamu? Wi badidi pokere waira
yau kaisi kwaiwagamu, iwagamu ke; [21] 'Ki eba wadumuri bo ki eba kupumuri bo ki eba
geyapumuri?' [22] Gora inako ki ka iyapana kaina mu mubo umunu-mugu tagamu, ko ki
ka waira yau e notai ki pokere mara eba rowarowa uburono manako ewa ade gogayagisi.
[23] Wi gora ki kwaetagamu ragidai emitamuri ki ka wi notaga bani yagisi ke; 'Mu ka
supasupai kwaetagamu ragidai,' mibai ka mu bagi kawaya guriguritagamu, mu aneya
simaga tepapiyamu, mu muga simaga kau-piyamu, mu kaisi pokaiya mu muga midimaga
kwakwarepumaga Mamanuga God nene makari kweyamu, mu inako kwaetagamu. Ko
mu gora-maga inako kwaetagamu ki kasiyarai pa mena mibai ka nota berokoi ebo ebo
notapemei bigi kwaigemei ki kwaitana ka kaisi ki eba bodapoto. Pa mena.

3

[1] Mamanuga God e wagubu umuneya Keriso iyawena kipu ubupu ki pokaiya ka wi e mete
ewapuru inako iyaigubu kimpu ubumpu iya waunai wadumupu. Keriso karako kunumau

Mamanuga God e idai garu deneya tondau ki pokere wi nuwaga notaga kunuma iyai usi ki mena notapiyoi idiwoi.

[2] Wi nuwaga notaga gwedegwede usi kunumau ki mena notapiyoi ko eba wi notaga waira yau gwedegwedei ki kawareya ukworono, [3] mibai ka wi iyaga oragai ki wana kewowena ko wi iyaga waunai ka karako Keriso e naureya Mamanuga God bameya wekewena ko ewa were matarayagisi. [4] Wi iyaga mibai ka Keriso ki pokere e ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka wi iyaga ki matarayagisi manako wi e mete ewapuru e taneya idiwoi.

Iya waunai ade iya oragai ki yonai

[5] Ki pokere waira yau kerapu wade-wadei wi nuwaga notaga tainipiyau ki kuduba wi deni mena tagararapumuri. Iyapana taku maba asusu yabayababa igida yauda kwaetagamu iwu ade didiwa ukwapamu ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi iwoi, midimama berai ki wi mete eba kwaiwogoi, gwedegwede empiyamu ki wi yabuga kawareya eba midiyayogono poisiyasiyai wainapiyoi, nota berokoi eba notapiyoi, ade eba kapoiwogoi wi kowaguma gwedegwede-maga mete eba taisi teyateyamaiwogoi. Iyapana nima kapoiwagau ade e kowaiyoma mu gwedegwedemaga taisi teyateyamawagau ki e notai ka iyapana daisusu bo momorapa ade dai mete kina inako bamamugu buburitagamu ki mu notamaga maba. [6] Iyapana gwedewau inako kwaetogomono ki ka Mamanuga God e nuwai mu bamamugu pupuyogono tondono. [7] Wi naiya iyapana ki mete idiwa ade mu badidi kwaetagamawa ki wi mete inako kwaigamawa.

[8] Ko karako gagaya yo nuwapupu yo yanuwe yo kira kasiwara yo ade wi kowaguma keitamiyamu, bera kudubi kwaki inako ki kuduba wi karako kamadumuri ko eba kwai-wogoi. [9] Wi beraga oragai kwaiwagamawa da manamaigubu ki wi midiga tatamai oragai rikapiyamu ki maba wi beraga oragai ki deni mena rikamupu kewo-wena ki pokere deni deni eba bera kasiwaraiwogoi. [10] Wi iyaga waunai ki wi midiga tatamai waunai umamu ki maba wi ororeya mena umamupu kewowena. Iya waunai ki kerarai ka Mamanuga God e mena. E nuwaiya ka wi e naigida mena kataipamana wetawetara ki nana wainapiyau ki pokere e wi nuwaga notaga kawareya kawareya wirawirapono tondono da wi nuwaga notaga e nuwai notai maba wenapoto taniyagisi. [11] Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai, kwakwarepunuga wakamipi ragidai ade eba wakamupu ragidai, katai ragidai ade notababa ragidai, bigabiga ragidai ade pakasi ragidai, Keriso pokaiya ka nu kuduba nu kiyabunuga eyaka mena. Keriso nu kuduba rabinanugu tondau. E ka nu yabiyabirinuga ki pokere Mamanuga God nu eminiyau ki ka e Keriso e eya nu rabinanugu tondau ki empiyau.

[12] Wi ka Mamanuga God e munui-yoma. E nuwaiya po wiyo ade e wi winenibu da wi kuduba ka e eya nene, ki pokere wi kowaguma mu nuwaboya-maga mete wainapiyoi waitatamiyoi ade eba yabara kawakawaraiwogoi ko kwarisiwagi wi kowaguma mete wiwira-tamiyoi. Ade wi notaga pakarayagisi eba diriwa diriwa kwaiwogoi. Wi nota inako ki mena tepumuri wi midiga tatamai umamu ki maba umamuri, [13] manako moyamoyakai maba idiwoi.

Wi paunagau iyapana mosi e waretai kwaewena siyasiya e bameya ki nota-piyau tondau ki ka e waretai badidi paerepupu ki e deni mena notagogapoto. Nu Kaiwawonuga ubupu nu paerenuga empupu deni mena surupupu notagoga-pupu ki maba ka wi mete kina ubumuri wi kowaguma mu paeremaga notagoga-pumuri ade mu mete ubumoto wi paerega ki mete notagogapomoto. [14] Wi inako kwaiwogoi ki ka bagi kawaya ko ki ka ade maraitau. Wi deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwogoi idiwoi ki ka kawaya esida. Nota kwarikwarisi ki notai pokaiya ka wi rabinaga eyaka-menayagisi. Iya inako ki ka supasupai bagi kawaya.

[15] Wi ka Keriso e eya idai yo e kerarai yo ade e midi kwakwarepui inako ko e wi winenibu da wi nuwabagi rabineya e naureya eyaka mena idiwana ki nana. Ki pokere wi eyaka eyaka nuwabagi ki wadumuri doko wi rabinagau tamuri tondono manako e uburono wi badidi kabuwaniyono ki mena wi makeya makeya kwaiwogoi idiwoi. Keriso wi nene badidi kwaewena ki denai e paraupiyoi. [16] Keriso e yonai tanai kawaya wi rabinagau tawayagisi ki ka bagi kawaya manako e notai pokaiya ka wi deni deni kabuwa kasiwaraiwogoi idiwoi. Mamanuga God paraupiyoi ade umayo bagi bagi ebo ebo ki pokaiya e si mete esida

tepapiyoi. [17] Wi upi kiyabui ebo ebo iwogoi bo kwaiwogoi ki ka wi nu Kaiwawonuga
Iyesu e mena si pokaiya inako kwaiwogoi ade e mena pokaiya gwede-gwede kuduba nene
Mamanuga God paraupiyoi.

Iyapana tawa eyaka mena rabineya badidi maba idiwana ki yonai

[18] Ridi, kau nobomogi mete kina ki kau kwarisinuwagi e kobaiya tondowa wiwirapiyowa.
Nu Kaiwawonuga e yabuiya ki ka iya supasupai.
[19] Apunu, kau wainagi mete kina ki kau e naigida mena nota kwarikwarisi-piyowa ko eba
bonana ragiragipiyowa.
[20] Munu rasi, wi inaguma mamaguma badidi tagamu ki wi maramara mu umunumaga
wadoi makeya makeya kwaiwogoi. Nu Mamanuga God e yabuiya ki ka iya supasupai.
[21] Ina mama, wi munuguma eba bonana ragiragitamiyoi da mu gagaya-tagisi manako
mu notamaga kauyagisi.
[22] Bigabiga ragidai, wi kawakawai-guma mu umunumaga maramara wadoi makeya
makeya kwaiwogoi ko eba mu ubumana eminimana wi werega taga-mana ki pokere wi
inako kwaiwogoi mu umunumaga wadoi. Wi ka Keriso e bigabigaiyoma mibai ki pokere
nu Kaiwawonuga wiwirapamana ki nana ka wi e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena
notapiyoi manako makeya makeya kwaiwogoi. [23] Wi gwedegwede kuduba kwaiwagamu
ki ka wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya upiwogoi, mibai ka wi eba iyapana kaina
mu nene upiwagamu ko wi nu Kaiwawonuga e nene upiwagamu. [24] Wi nota yau mena
notapiyoi; 'Keriso e mena ka nu kawai-nuga ade nu e mena bigabigai kwaigemei'. Wi e
sumapiyamu ki pokere e puyo wi nene winepupu tapu ki e aita ewa denai makeya makeya
wi negeni. [25] Ko iyapana nima berokoi kwaewagau ki ka e denai berokoi bananapoto,
mibai ka Mamanuga God nu kuduba eminiyau denai makeya makeya nu negeyau. Iyapana
nima supasupai kwaewagau ki ka e denai bagi bananapoto, ade iyapana nima berokoi
kwaewagau ki ka e denai berokoi bananapoto.

4

[1] Kawakawai ragidai, wi bigabigaguma wi nene upitagamu ki mu denimaga eba wakita-
pumuri bo wadu-muri doko ko mu bamamugu bagi supasupai mena kwaiwogoi. Wainapu-
muri; Wi wiga Kawaiga mete usi kunumau tondau.

Nu naigida mena idiwana ki yonai

[2] Mamanuga God bameya maramara guriguriwogoi ade e paraupiyoi. Yabu yabu idiwoi.
[3] Wi nu nene mete guri-guriwogoi da Mamanuga God nu wata negeni manako e Keriso
pokaiya badidi kwaewagana e ebo notapiyawa ki yonai bagi kawaya nu matarapamu
iyapana tadeyomu kabukabuwa iwomu. Nau yona ki suwegekeya ki pokere iyapana nau
wadisinimpu diburasinimpu, [4] ko Mamanuga God e nau winesinibu da nau e yonai ki
matarau suwagana ki nana, ki pokere wi karako nau nene mete guriguriwogoi da nau e
yonai ki mataraponi makeya makeya supasupai mena dimasugoni.
[5] Wi suma eba sumatagamu ragidai mu paunamugu idiwu ki pokere mu bamamugu
supasupai mena iwogoi kwaiwogoi. Mu ubumoto Mamanuga God e yonai iwagamana
watai mo wi negeni ki ka wi mara ki eba paerepu-muri ko e yonai iyapana ki tadeyoi
kabukabuwa. [6] Wi maramara yona mibai supasupai mena inako iwogoi ki ka iyapana wi
yonaga ki wainapamana mena wainapomono manako mu manu mosi wi manunimoto ki
ka wi ubumuri denai supasupai mena mu tademuri.

Parau siyarai

[7] Nu Kaiwawonuga e upi nu mete ragiragi kawaya kwaigemei apunai, nu nuwanugu
po apunai Taikikasi, ki e wi bamagau tonopakani da e ika baiyagisi ki ka e nau badidi
maba tondakani ki sisiyai kuduba wi nidini. [8] E wi bamagau tonopakani da nu yewe badidi
maba upigemei ki yonai e wi kabuwaniyoto manako wi toginiyoto kasiyara negeni. [9] Wi
wiga iyapanaga apunu Onesimasi ki e nau apunu Taikikasi mete ewapuru wi bamagau
tonotamakani. Nu nuwa-nugu po eyo mibai ka e Iyesu upi ragiragi kawaya deni mena

kwaewagau. Mu ika baitagisi ki ka mu tawana yau rabineya badidi wenawagau ki sisiyai
wi mete nidini.
[10] Nau mete ewapuru diburaigibi idiwei apunai Aristakasi ade apunu Banabasi e gurabai
Maki mete kina ki mu wi bamagau parautagamu. Apunu Maki wi bamagau baiyagisi ki
ka wi naigida mena e wiwirapumuri, ko yona ki wi ororeya mena kataigubu kewo-wena.
[11] Apunu Diyosuwa si daikere ka Diyastasi e mete kina parau wi bamagau tonopiyau. Diyu
ragidai karako Iyesu sumapiyamu mu paunamugu ka apunu apeya eyaka ki mu mena nau
waita-siniyamu Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki upi nau mete kwaigemei. Mu
kawaya daganani nau waitasiniyamu ki pokere nau mu mamamamaga suwagakani.
[12] Wi iyapanaga mosi, Keriso Iyesu e upi kwaewagau apunai Epapurasi, ki e mete kina
wi parauniyau. E Mamanuga God bameya ragiragi kawaya wi nene maramara kawareya
kawareya guriguri-wagau da eba wi notaga munu rasi mu notamaga maba idiwana ki nana
ko wi notaga eyaka mena ragiragi kawaya Mamanuga God e nuwaiya badidi notapiyau ki
mena wi kataigamana ade makeya makeya kwaigamana ki nana. [13] Apunu Epapurasi e
uburau wi nene ade natere Raodikeya yo natere Iraporisi ragidai ki mu nene mete kina
inako ragiragi kawaya kwaewagau. Ko ki nau naubo yabunere empuwani ki pokere wi
kabuwaniyakani yau kena. [14] Nu waretanuga iyapana muramura-tamiyau apunai Ruki ade
apunu Demasi mete kina mu wi mete parauniyamu.
[15] Nu sumanuga eyaka mena ragidai natere Raodikeya rabineya idiwu ade ridi Nimpa e
tawaiya Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai kuduba mete kina ki wi nau parauni yau
mu tade-muri.
[16] Wi nau okani yau iyabapumuri kewoyagisi ki ka wi oka yau wadumuri kaiwagi
nu sumanuga eyaka mena ragidai tawana Raodikeya rabineya Mamanuga God nene
dibipiyamu idiwu ki mu bamamugu mete iyabapumuri. Ade nau okani mosi mu
bamamugu tonopuwani ki wi mete iyabapumuri.
[17] Apunu Akipasi simuri, iwagi ke; ‘Nu Kaiwawonuga upi negebu kwae-nugei ki kau
midigi eba togayagisi paunau kamadi ko kewopi.’
[18] Nau Poru nau parauni yau nau naubo idanere okapakani. Kaiwa kaiwa. Nau dibura
rabineya tondakani ki pokere nau eba notagogasinimuri. Nu paerenuga ki denai bita nubo
wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi. E karako wi
waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 TESARONIKA
Apunu Poru Tesaronika Ragidai mu okamaga yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Natere Tesaronika ka natere kawaya mosi tawana Makedoniya rabineya. Apunu Poru naiya mena Iyesu yonai ika dimawena manako iyapana Iyesu sumamupu. Ko Diyu ragidai dai ki nuwarorotagubu apunu Poru siwakekemupu ki pokere e tawana ki kamadubu kayawena umawa da natere Korini bauwena. E ika tondawa ka e waretai Simosi e bameya bauwena Iyesu sumapamawa ragidai natere Tesaronika rabineya badidi maba idiwa ki sisiyai e kabuwapupu. Apunu Poru yona ki wainapupu ki pokere e oka yau mu togitamana kasiyara tageyana ki nana okapupu.

Natere Tesaronika ragidai supasupai kawaya idiwa ki nene ka apunu Poru mu parautapu ade mu iya inako mena idiwana ki nana mu mete tadebu teyateyama. Mu Keriso badidi maba ade wirawagana bauwagana ki notababai wadamawa manui dai tagubu ki e mete wadubu supasupa oka yau pokaiya mu kabuwatapu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1*
Mu weremaga wagubu *1:2–3:13*
Naigida idiwana ki yonai *4:1-12*
Keriso ade bauwagana ki yonai *4:13–5:11*
Parau siyarai *5:12-28*

1 Nu sumanuga eyaka mena Mamnuga God nene dibipiyamu ragidai natere Tesaronika
rabineya idiwu. Wi ka Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete ewapuru
eyaka-menaigubu ragidai. Nau Poru yo Sairasi ade apunu Simosi mete kina karako wi
paraunimei kawaya daganani wi ba-magau. Kaiwa kaiwa.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwae-wena ki mibai wi naigida mena
kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Natere Tesaronika ragidai mu iyamaga bagi

2 Nu maramara Mamanuga God bameya wi nene gurigurigemei ade wi kuduba nene e
paraupemei. 3 Ena, Mamanuga God e kataiya da wi badidi maba idiwu ki nu maramara
notapemei idiwei. Wi eba suma mena sumaiwagamu ko wi sumaga ki pokaiya ka wi e
wagubu ki makeya makeya mete upiwagamu. Nota kwarikwarisi ki notai pokaiya ka wi e
nene muya nunumu, ade nu Kaiwawo-nuga Iyesu Keriso e nawanai idiwu ki nene ka wi
giruru maba kobaiya teteiwagamu ragiragi kawaya ubumu.

4 Nu katainugu da Mamanuga God e nuwaiya po wiyo ki pokere e winenibu e eya nene
nakanibu. 5-6 Wi kataigau da nu yabiri Mamanuga God e yonai bagi kawaya wadimipi wi
bamagau ika baigibi makeya ki ka nu e kasiyarai mete wadimipi ika baigibi. Nu Mama-nuga
God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya iwegemeya ki ka e yonai ki wi geyanibu
da wi e yonai mibai ki deni mena mibimupu. Nu Kaiwawo-nuga naiya badidi kwaewagawa
umawa ki maba nu wi bamagau inako mete kwaigemeya iweya manako wi nu eminimawa
ki ka wi mete kawareya inako kwaigamawa. Wi Mamanuga God e yonai sumamupu ki
pokere iyapana dai mete bautagubu wi girinimawa pasunimawa. Ko Mamanuga God e
Keyai Tanai Bagi Kawaya wi mamama mete negebu ki pokere wi notaga eba kauwena
ko wi mibi mamamai idiwa. 7 Wi badidi maba idiwa ki ka suma sumatagamu ragidai
kuduba tawana Makedoniya yo tawana Akaiya rabineya wi eminimpu ki pokere mu mete
kina karako inako kwaetagamu. 8 Wi pokagere ka Kaiwawonuga e yonai karako tawana
Makedoniya yo tawana Akaiya rabineya kawayawagau yarau. Wi e sumapiyamu ki sisiyai
tawana tawana bauwena kayawena ki pokere nu yona mo eba iwagamu mibai ka wi sumaga
ki sisiyai ka iyapana kuduba ororeya mena wainamupu kewowena. 9 Nu naiya wi bamagau

baigibi makeya wi nu diriwanuga badidi kwaigubu ki sisiyai mu mete wainamupu. Ade
wi daisusu yo momorapa ade dai mete kina bamamugu buburigamawa ki wi deni mena
kamaditampu manako wi notaga wirawena maramara tondau apunai mibai Mamanuga
God ki e mena suma-mupu, ki sisiyai ka iyapana kuduba mete wainamupu kewowena da
karako tagamu. [10] Mu kuduba kataitagubu da wi karako Mamanuga God e Gubagai kunuma
were ade kaworoto ki e mena nawanai idiwu. E naiya mena powena ko Mamanuga God
wagubu umuneya ka e ade iyawena kipu ubupu. Nu iyapana kuduba paeremipi ki pokere
Mamanuga God e nuwai nu bamanugu pupu-wagawa. Bita ki nu nubo wadamana ko Iyesu
bauwena nu yawatanuga mebu da nu karako e pokaiya Mamanuga God e nuwa pupui ki
baibigamipi.

2

Apunu Poru natere Tesaronika rabineya upiwagawa

[1] Kowaniyoma, wi kataigau da nu naiya wi bamagau baigibi ki ka nu eba asusu baigibi
ko ki mibai mete kina. [2] Wi kataigau da iyapana natere Piripai rabineya nu girinimpu
waegeyageyama-nimpu manako nu kebomipi wi ba-magau baigibi ki ka iyapana dai
ika mete kina nu bodanimana kwaetagubu. Nu ewanugere eba wiraigibi ko Mama-
nuga God e eya kasiyarai negebu ki pokaiya ka nu ubumpi e yonai bagi kawaya ki wi
kabuwanimpi. [3] Nu ubumei iyapana suma sumatagamana ki nana dimaigemei ki ka eba
nu nubo nuwa-nugu bera were waratamana da mu yawata kwaiya kayatagamana ki nana
iwegemei. Pa mena. [4] Ki ka Mamanuga God e nu eminibu da nu ka baganai ki pokere
e nu winenibu manako upi yau negebu da nu e yonai bagi kawaya iyapana tademana ki
nana. Nu ka eba iyapana nu werenuga tagamana ki wainapemei ko nu nuwanuga notanuga
empiyau apunai Mamanuga God e rabinai mamamawagana ki nana ka nu e nuwaiya badidi
wainapiyau ki mena makeya makeya iwegemei. [5] Wi kataigau da nu naiya wi bamagau
baigibi ki ka nu eba wi gwedegwedega mo taisi teyateyamaigamana ki notai notamipi were
baigibi manako dayaya yonai pokaiya wi rabinaga kupemeya. Pa mena. Mamanuga God e
kataiya da nau yona mibai suwagakani. [6] Nu eba wi bo iyapana dai ki nu sinuga tepapamana
ki nana baigibi.

[7] Nu ka Keriso e tononibu ragidai ki pokere nu bani bo gwedegwede nene wi genenim-
pena ki ka eba gwedei mete kina. Ko nu inako eba kwaigibi. Ridi mosi e munui wawayai
naigida mena kwayubapiyau ki maba ka nu wi naigida mena inako kwayubanimana ki
nana baigibi. [8] Nu wi nene ebotau notapemei ki pokere Mamanuga God e yonai bagi
kawaya nu bamanugu bauwena ki ka nu nuwanugu yona ki wi mete kabuwa-nimana
ki nana wainamipi. Ko eba ki mena; Nu wi nota kwarikwarisinimei ki pokere nu nubo
iyanuga wi bagiga nene tampena da wi ki pokaiya iya bagi wadumpena ki mete baganai.
[9] Kowa-niyoma, nu wi bamagau badidi kwaigemeya ki wi kuduba yabugere nu eminimpu
kewowena. Nu Mamanuga God e yonai wi kabuwanimeya ki ka nu aiyata mo eba idiweya.
Nu eba nuwa-nugu wi nu nene muya nunumana ki nana ki pokere kemora nawaru ka nu
nubo idanuga kasiyarawagawa pokaiya kupemeya idiweya.

[10] Wi suma sumaiwagamu ragidai wi bamagau ki nu berokoi mo eba kwaigibi ade gwede
mo eba paeremipi. Nu wi bamagau bagi supasupai mena idiweya ki wi kuduba yabugere
nu eminimpu kewowena. Mamanuga God e mete kataiya. [11] Wi kataigau da apunu mosi
e munuiyoma naigida mena tadeyau kabukabuwa ade wade supasupatamiyau ki maba ka
nu wi eyaka eyaka inako mete nidimeya kabukabuwa ade wade supasupanimeya. [12] Nu
wi toginimeya kasiyara negemeya ade wi rabinaga minimeya kwarisi nuwanusuru mete
negemeya. Nu wi nidimeya teyateyama, iwegemeya ke; ‘Mamanuga God e wi winenibu da
wi e eya gari rabineya kaiwana e tanai kasiyarai pokaiya idiwana ki nana wagubu ki pokere
e nuwaiya wi bagi supasupai mena idiwana wainapiyau ki wi inako mena idiwoi.’

[13] Nu naiya Mamanuga God e yonai wi nidimeya kabukabuwa ki ka wi e yonai ki deni
mena sumamupu ki pokere nu maramara Mamanuga God bameya wi nene paruigemei.
Yona ki ka eba iyapana kaina nu yonanuga ko ki ka Mamanuga God e eya yonai. Wi

yona ki sumapiyamu ki pokere yona ki wi rabinagau tawayagisi manako Mama-nuga God
wi nuwaga notaga rabineya upiyogono tondono. [14] Kowaniyoma, nau yona yau mete
nidiyani wainapu-muri; Nu sumanuga eyaka mena Mama-nuga God nene dibipiyamu
ragidai tawana Diyudiya rabineya idiwu mu naiya nuwaboya badidi bananamupu ki
nuwaboyai ka karako wi mete inako bananapiyamu yau kena. Mu mete kina ka Keriso
Iyesu e iyapanaiyoma ki pokere Diyu ragidai dai ubumpu mu giritampu pasutampu. Ki
kwaitana ka wi tawanaga eyaka mena ragidai dai karako ubumu wi mete inako giriniyamu
pasuniyamu. [15] Diyu ragidai ki mu ka nu Kaiwawonuga Iyesu wadumupu minimupu
poyo. Takari kawaya ka mu ubumpu Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai inako mete namutampu ade mu nu mete siwakekenimpu. Mu ka iyapana kuduba
nu iyaranuguma. Mamanuga God e mu bamamugu eba mamamawena. [16] Nu baigibi
Mamanuga God iya negeyana yonai iyapana kwaiyanai ragidai wi nidimana ki nana ki ka
Diyu ragidai ki bautagubu nu yawatanuga bodaboda-pamawa. Mu inako kwaetagamawa
ki mu muga bigimaga wadamawa kawaya da kewowena yau kena ki pokere karako ka
Mamanuga God e nuwa pupui mu bamamugu wana bauwena.

Apunu Poru e Tesaronika ragidai ade emitamana ki nana wainapupu

[17] Kowaniyoma, nu suwawi garigari maba wi kamadinimpi kaigibi. Mara eba rowarowa
eweya ka nu nuwanugu poyo ade wiraigamana wi eminimana ki nana wainamipi ko nu
yawatanuga ragiragi-wena. Nu kamadinimpi kaigibi ko nu notanuga ka maramara wi
bamagau ika tondau. [18] Nu ade wiraigamana wi bamagau baigamana wainamipi. Ena,
nau Poru yona mibai suwagakani; Nau maramara ika kaniyana ki nana kwae-sugekeya
ko Berokoi Apunai Seitani nau yawatani ki e bodabodapiyawa. [19] Nu Kaiwawonuga
Iyesu Keriso ade wira-yagisi baiyagisi manako nu e yabareya ubumamu makeya ki ka
e gwede pokaiya nu puyo negeni? Nu puyo wadamana nawanai idiwei ki nu gwede
pokaiya yadamu? Ade nu mara ki makeya gwede pokaiya mamamaigamu? Nau suwagani
wainapumuri; Nu wi mena pokagere mamama ki bananapamu. [20] Ena, wi pokagere ka nu
mibi mamamai e yabareya yabarayabara ubumamu.

3

[1-3] Nu nuwanugu wi ade eminimana ki nana wainapemeya nu rabina-nuga wadawa
maramara bagi ububura-igemeya. Wi badidi maba idiwa ki sisiyai nu kataigamana ki nana
ka nu wareta-nuga Simosi wi bamagau tonomipi ko nau yo Sairasi notamipi da nu mena
natere Ateni rabineya idiwana ki nana. Apunu Simosi e ka nu mete ewapuru Mamanuga
God e upi kwaigemei ade Keriso e yonai bagi kawaya mete ewapuru dimaigemei ki
apunai. Iyapana bautagubu wi girinimawa pasunimawa ko wi sumaga eba kekerawagana
ki nana ka nu e tonomipi da e wi togi-niyana kasiyara negeyana manako wi sumaga
ragiragiwagana ki nana. Wi kataigau da Mamanuga God nu yo wi ewapuru winenibu da
nu bita makari ade nuwaboya inako mete banana-pamana ki nana.

[4] Ena, nu naiya wi mete ewapuru idiweya ki makeya ka nu kawareya kawareya wi
nidimeya teyateyama, iwegemeya ke; 'Wi Keriso sumapiyoi ki ka iyapana mete baitagisi
wi girinimoto pasunimoto.' Nu yona ki iwegemeya ki mibai karako wi bamagau wana
bauwena ki kena.

[5] Nau wi nene ebotau wainapekeya, kemora nawaru oro naigida eba ukwerekeya ko
bagi ububurasugekeya mibai ka nau notani wagawa ke; 'Mu sumamaga kamadumpu bo?
Kerapu wadewade apunai Seitani bauwena mu kerapumugu wadubu manako nu upinuga
mu bamamugu kwaigemeya ki kuduba e giripupu bo pa mena?' Nau inako notapekeya
tagani kandawa ki pokere nau apunu Simosi wi bamagau tonopuwani.

[6] Apunu Simosi wi bamagau umawa ki e karako ade wirawena nu bamanugu bauwena
manako wi Iyesu ragiragi kawaya sumapiyamu ade wiga deni deni nota kwarikwarisi
kasiwaraiwagamu idiwu ki sisiyai bagi kawaya e nu nidibu. E mete nidibu da nu wi
nene badidi kwaigemeya ki wi eba notagogamupu ko nu wi eminimana wainapemei ki
maba wi nu mete inako eminimana wainapiyamu. [7] Kowaniyoma, nu yewe maramara

bita makari yo nuwaboya kawaya daganani bananapemei ko wi sumaga ragiragi kawaya
ki sisiyai nu wainamipi ki pokere karako ka nuwa-nusuru nu bamanugu bauwena. Nu
kasiyara mete wainapemei. [8] Naiya ka nu wi kaupuwaga wainamipi ko wi karako nu
Kaiwawonuga e naureya ragiragi kawaya ubumu ki sisiyai nu wainamipi ki pokere karako
ka nu taganuga roronawena iya bagi kawaya idiwei. [9] Karako ka nu Mamanuga God wi nene
paraupemei. E yabuiya ka nu wi pokagere mamama kawaya daganani wainapemei. Mibai,
ki denai nu badidi maba e paraupamu? [10] Nu wi ade eminimana ki nana wainapemei ki
pokere kemora nawaru ka nu nuwanuga notanuga eyaka mena Mamanuga God bameya
gurigurigemei da nu yo wi empepeigamana ki yawatai e yadini supasupa. Wi Keriso bagi
kawaya sumapiyamu ko nu nuwanugu po yona dai kawareya wi ade kabuwanimana ki nana
da wi sumaga ragiragiyagisi.

[11] Kowaniyoma, nu nuwanugu ka Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu mete
kina karako nu yawatanuga yadini supasupa da nu wi bamagau ika ade baigamu. [12] Nu
wi nota kwari-kwarisinimei ki maba ka nu Kaiwawo-nuga Iyesu wi notaga wirapoto da
nota kwarikwarisi ki notai wi rabinagau posiyagisi siwagapoto manako ki pokaiya ka
wi wiga deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwogoi ade iyapana kuduba inako mete
nota kwarikwarisitamiyoi idiwoi. [13] Wi inako idiwoi ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu wi
toginiyoto kasiyara negeni manako aita ewa e eya iyapanaiyoma popotagubu ragidai
ki mete waratamini baiyagisi makeya ki ka wi bagi supasupai ade wi paerega pa mena
Mamanuga God e yabareya e eya nene ubumuri.

4

Nu badidi maba idiwomu da Mamanuga God nu mamamanuga yagisi?

[1] Kowaniyoma, nu oka yau kewopamana kwaigemei ko iyapana Mamanuga God e
yabuiya badidi maba idiwana da e nu mamamanuga wagana ki yonai ka nu karako
kawareya wi ade nidimei yau kena. Nu katainugu da nu naiya badidi nidimipi teyateyama
ki wi makeya makeya inako kwaiwagamu idiwu ko nu karako nu Kaiwawonuga Iyesu e si
pokaiya ragiragi kawaya kawareya wi ade nidimei da wi mara-mara inako mena kwaiwogoi
yamoi. [2] Wi badidi maba idiwana ki kabuwai ka nu Kaiwawonuga Iyesu kasiyara negebu ki
pokaiya nu wi nidimeya teyateyama. E kabuwai ki kuduba ka wi kataigubu kewowena.

[3] Mamanuga God e nuwaiya ka wi e yabuiya bagi supasupai mena e nene idiwana ki
nana. Ki pokere ridi yo apunu, wi taku maba igida yauda asusu eba kwaiwogoi iwoi
ade didiwa mete eba ukwopoi. [4] Wi apunu eyaka eyaka ridi tauwamana wainapiyamu
ki ka wi Mamanuga God e yabuiya ade iyapana kuduba mu yabumugu mete kina waina
nobomo wi iyaga bagi supasupai mena idiwoi. [5] Iyapana kwaiyanai Mamanuga God eba
kataimugu ragidai taku maba iwana ki poisiyasiyai wainapiyamu notamaga ki deneya
tainitamiyau ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi. [6] Ki pokere, yau nene ka nau yona
yau ade suwagani wainapumuri; Kau waretagi eba giripiyowa ade e eba rauru kawa-
kawarapiyowa. Nu naiya mena ragiragi kawaya wi nidimeya ki nu karako kawareya wi
ade nidimei yau kena; Iyapana nima inako kwaeyogono ki ka Mamanuga God aita ewa bita
kawaya mosi e kweyoto. [7] Mamanuga God nu winenibu da nu midimama berai inako eba
kwaigamana ki nana ko e nuwaiya ka nu e yabuiya iya bagi supasupai e nene mena idiwana
ki nana wagubu. [8] Ki pokere iyapana nima yona yau kwenupiyau ki ka e eba nu yonanuga
kwenupiyau ko Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya puyo negebu ki e yonai e
kwenupiyau.

[9] Wi suma sumaiwagamu ragidai deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-igamana ki yonai
nu oka pokaiya mo wi eba kabuwaniyamu mibai ka Mama-nuga God e ebo mena nota
kwarikwarisi ki notai wi kabuwanibu kewowena. [10] Nu sumanuga eyaka mena ragidai
kuduba tawana Makedoniya rabineya idiwu ki mu bamamugu ka wi mara-mara bagi
kawaya inako kwaiwagamu nota kwarikwarisitamiyamu idiwu. Ki pokere kowaniyoma;
Nu karako yona yau mena wi nidimei; Wi bagi kawaya kwaiwagamu ki wi eba kamadumuri
ko kawareya kawareya inako mena kwaiwogoi yamoi.

11 Nu naiya mena wi nidimipi, iwagibi ke; ‘Kau nima rabinagi tatatawai ki kau kwarisin-
uwagi rabinagi pakarayagisi. Kau nima kowagiyoma mu yonamaga nuparanugei nuwegei
ki kau nupara kamadi. Ade kau nima imagei tondei ki kau kaubo idagi kasiyarayogono
pokaiya kupowa tondowa.’ 12 Wi inako kwaiwogoi ki ka wi baniga digumau uburono
manako iyapana suma eba sumatagamu ragidai wi eminimono wiwiranimono ade wi
werega mete togomono.

Nu Kaiwawonuga Iyesu ade wirawagana bauwagana ki yonai

13-14 Kowaniyoma, nu karako iyapana popotagubu ragidai mu yona-maga wi nidimana
wainapemei. Iyapana iya wadamana nawanai eba idiwu ragidai ki mu ka nuwaboya
rabineya idiwu mibai ka mu kowa-muguma popotagisi ki ka mu deni mena kayatagisi
ko ewa mo eba emitamini. Ko nu Iyesu sumapemei ragidai nu nuwaboya inako eba
wainapomu mibai ka nu katainugu da Iyesu powena ade iyawena kipu ubupu ki pokere
iyapana gwedewau e sumapamawa da popo-tagubu ki ka Mamanuga God mu waratamini
da mu aita ewa Iyesu mete wiratagisi baitagisi.
15 Nu Kaiwawonuga badidi wagubu ki nu karako makeya makeya wi nidimei yau kena;
Nu Kaiwawonuga ade wira-yagisi baiyagisi makeya ki ka iyapana popotagubu ragidai
yabiri iyatagisi kimoto ubumoto ko nu iyaiya idiwei ragidai ki nu ka mu ewamugu
yamamu. 16 Mara ki makeya ka Mamanuga God e bawiwi yagisi ade aneya kawaimaga e
bonanai ragiragi kawaya wena siyonoto ki nu mete wainapamu manako nu Kaiwawonuga
kunuma kamadini kaworoto. Ki makeya ka iyapana gwedewau Keriso e naureya idiwa da
popotagubu ragidai ki mu yabiri iyatagisi kimoto ubumoto. 17 Ki eweya ka Mama-nuga God
uburoto nu iyaiya idiwei Keriso sumapemei ragidai kwananiyoto teniyoto popotagubu
ragidai ki mete ewapuru yamamu manako nu Kaiwawonuga oroguma kawareya iyarau
bananapamu. Bananapamu manako nu e mete mara-mara idiwomu kaiwomu. 18 Ki pokere
yona yau pokaiya ka wi wibo wibo deni deni togi kasiwaraiwogoi idiwoi.

5

Nu Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi e nawanai idiwomu

1 Kowaniyoma, nau wi nidiyani wainapumuri; Mara ki bauwagana sisiyai nidibuwani
ki gwede mara bo gwede madega baiyagisi ki nau oka pokaiya mo wi eba kabuwaniyani.
2 Wi kataigubu wetawetara da nu Kaiwawo-nuga baiyagisi ki ka e kuwa apunai kemorau
bauwagau ki maba e inako baiyagisi. 3 Iyapana tagisi ke; ‘Nu karako bagi kawaya idiwei.
Gwede berokoi mosi nu bamanugu eba wenayagisi.’ Mu inako togomono idiwono ki
makeya ka ridi munu wenapana makarai garugaru mena e bameya bauwagau ki maba ka
Mamanuga God bita kawaya daganani garugaru mena tonopoto mu bama-mugu baiyagisi
nainitamini, ko mu bita ki baibigapamana yawatai mo pa mena.
4 Kowaniyoma, wi ka eba sisipu rabineya idiwu da nu Kaiwawonuga kuwa apunai maba
baiyagisi wi naininiyoto. Pa mena. 5 Wi kuduba ka tanai ragidai karako taneya mena idiwu.
Nu ka eba sisipu ragidai da nu sisipu idiwomu. 6 Ki pokere iyapana oro wadamu ragidai ki
mu maba nu eba ukwopomu ko nu yabu yabu idiwomu ade nota naigida mena yodomu
were kwaigomu. 7 Oro wadamu ragidai mu ka kemorau ukwapamu. Ade awana suwakarai
kubamu yabaramaga babawagau ragidai ki mu mete kemorau awana kubamu iwu. 8 Ko nu
ka nawarau ki ragidai ki pokere nu notanuga inako eba babayogono ko nu nota naigida
yodomu were kwaigomu. Piyara ragidai mu nodamaga tatamai ragiragi kawaya umamu
ki maba ka nu ubumamu suma ade nota kwarikwarisi ki notai tepamu nu nodanuga
tatamai umamamu. Ade piyara ragidai mu debamaga tatamai ragiragi kawaya umamu
ki maba ka nu mete kina ubumamu Mamanuga God iya waunai negeyana yonai wagubu
nawanai idiwei ki notai mena yadamu nu debanuga tatamai umamamu. 9 Mamanuga God
nu winenibu da nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso pokaiya iya waunai wadamana ki nana ko
e eba winenibu da nu e nuwa-pupui ki bananapamana ki nana. Pa mena. 10 E nuwaiya ka
nu e mete idiwana ki pokere e Keriso tonopupu nu nene powena. Ko nu iyaiya idiwomu
bo popoigamu were e baiyagisi ki ka eba gwedei mete kina mibai ka nu katainugu da nu e

mete dibipamu manako ewapuru eyaka mena e mete idiwomu. [11] Ki pokere kowaniyoma;
Wi karako badidi kwaiwagamu ki mena wi kawareya kawareya inako mena kwaiwogoi deni
deni togi kasiwaraiwogoi ade kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi.

Naigida mena idiwana ki yonai siyarai

[12] Kowaniyoma, wi yona yau mete naigida mena wainapumuri; Wi yabiyabiriguma
paunagau ragiragi kawaya upitagamu ki denai mu naigida mena wiwiratamiyoi idiwoi.
Nu Kaiwawonuga mu winetapu da mu yawata bagi wi kabuwanimana ki nana. [13] Mu wi
nene upitagamu ki pokere naigida mena wiwiratamiyoi ade nota kwarikwarisitamiyoi.
Ade naigida mena nuwabagi rabineya ewapuru eyaka mena idiwoi.

[14] Kowaniyoma, nau yona yau mete nidiyani teyateyama wainapumuri; Midi togatoga
ragidai ki wi tademuri da mu upitogomono. Pore wainapiyamu ragidai ki wi kasiyara
tagemuri. Daiyororo ragidai ki wi waitatamuri. Ade iyapana eba diriwatamiyoi ko
kwarisiwagi mu kuduba bamamugu naigida mena kwaiwogoi. [15] Iyapana wi girinimono
pasunimono ki ka wi denai eba kwaiwagi ko maramara iyapana kuduba bamamugu bagi
mena kwaiwogoi.

[16] Ade yona yau mete wainapumuri; Wi maramara mibi mamamai idiwoi, [17] ade
maramara Mamanuga God bameya guriguriwogoi. [18] Mara bagi bo berokoi wi bamagau
baiyagisi ki ka eba gwedei mete kina ko wi maramara Mamanuga God mena paraupiyoi.
Wi ka Keriso Iyesu e naureya idiwu ragidai ki pokere Mamanuga God e nuwaiya ka wi inako
mena kwaiwagamana ki nana.

[19] Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wi rabinagau minibu siwa ki tanai wi eba
popumuri. [20-21] Iyapana mosi uburoto yagisi da e Mamanuga God e bonanai wainapupu ki
ka wi e yonai ki garugaru eba tagararapumuri ade garugaru eba mibipumuri. Wi rabinaga
pakarayagisi yona ki naigida mena wainapumuri popo da bagi ki ka wi yona ki diriwai
kwaiwagi, [22] ko berokoi ki ka wi yona ki diriwai eba kwaiwagi ko tagararapumuri.

Parau siyarai.

[23] Nuwabagi negeyau apunai Mama-nuga God e karako kasiyara negeni ade kawareya
kawareya wi rabinaga wirapono da wi e yabuiya bagi supasupai mena e nene idiwoi. Nau
nuwaneya e uburono wi kwayubaniyono da gwede berokoi mosi wi keyaiga yo wi nuwaga
notaga yo wi midiga kwakwarepuga mete kina ki eba giripoto. Nau nuwaneya ka wi
paere mo eba kwaiwagi ko bagi supasupai mena idiwoi yamoi da nu Kaiwawonuga Iyesu
Keriso ade wira-yagisi baiyagisi makeya. [24] Mamanuga God e wi winenibu ki pokere e eba
kamadiniyoto ko e naiya badidi gwaiyabawena ki e makeya mena wi bamagau kwaeyagisi.

[25] Kowaniyoma, wi Mamanuga God bameya nu nene mete guriguriwogoi.

[26] Wi yowaguma tataguma badidi maba parautamiyamu ki maba wi sumaga eyaka mena
ragidai kuduba mu mete inako deni deni parau kasiwara-iwogoi idiwoi.

[27] Nu Kaiwawonuga kasiyara tegebu ki pokaiya ka nau karako wi nidiyakani yau kena;
Oka yau nu kowanuguma kuduba mu paunamugu iyabapumuri da mu wainapomoto.

[28] Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki
mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 TESARONIKA
Apunu Poru Tesaronika ragidai mu okamaga ewa tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Iyesu sumapamawa ragidai natere Tesaronika rabineya mu paunamugu ka iyapana dai tagubu da Keriso ororeya mena wirawena bauwena. Notababa yonai ki kawayawena kayawena ki pokere apunu Poru mu wade supasupatamana ki nana oka yau okapupu. Keriso ade wirawagana bauwagana marai ki tondau ko yabiri ka iyapana ropani kawaya Mamanuga God tagararapomoto e yonai tapu ki raurupomoto manako bera apunai mosi si ka Gora Raurupiyau Apunai ki mete matarayagisi.

Oka yau rabineya ka apunu Poru Iyesu sumapamawa ragidai mu sumamaga ragiragiwagana ki nana ki yonai wagubu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Apunu Poru mu mamamamaga wagubu *1:3-12*
Keriso ade bauwagana ki kabuwai *2:1-17*
Supasupai mena idiwana ki yonai *3:1-15*
Parau siyarai *3:16-18*

[1] Nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Tesaronika rabineya idiwu. Wi ka Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mu nene ki pokere nau Poru yo Sairasi yo Simosi mete kina karako oka yau wi nene tonopemei. Kaiwa kaiwa.

[2] Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako waitanimoto da mu wi nene badidi kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Parau ade guriguri

[3] Kowaniyoma, nu Mamanuga God bameya wi nene maramara paraupomu ki ka supasupai kawaya. Nu inako eba kwaigomu ki ka nu paerepemei mibai ka wi sumaga kawayawagau yarau ade deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-igamana ki notai wi paunagau mete kawayawagau yarau. [4] Wi suma mena sumaiwagamu ki pokere wi bita makari yo nuwaboya mete bananapiyamu. Ko Keriso e upi ki wi eba kamadumpu ko wi giruru maba kobaiya teteigubu ragiragi kawaya ubumu ki pokere nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu mu bamamugu iwei ki ka nu mibi mamamai wi sisiyaga mu mete tademei.

[5] Mamanuga God e bagi supasupai mena kwaewena mibai ka wi bita yo makari bananamupu ki ka wi ewagere eba nitaisinigubu ko wi giruru maba kobaiya teteigubu ki pokere e wi eminiyoto yagisi da wi ka baganai manako e gari rabineya ki wi kaiwuri e kasiyarai pokaiya idiwoi. [6] Mamanuga God e supasupai mena kwaeyagisi ki pokere iyapana gwedewau karako bita wi negeyamu ki ka e aita ewa uburoto denai bita kawaya mu tageni. [7] Nu Kaiwawonuga Iyesu ade e aneyaiyoma kasikasiyarai ki mete kunuma were mata nonarai yadini kawomoto ki makeya ka nu yo wi ewapuru bita karako bananapemei ki e yadini tekateka. [8] Mara ki makeya ka iyapana gwedewau nu Kaiwawonuga Iyesu e yonai bagi kawaya eba sumamupu ade Mamanuga God e eya mete eba katai-mupu ragidai ki ka e denai bita kawaya mu tageni. [9] Bita ki eba kewoyagisi ko mu maramara makaritogomono yamono ade Mamanuga God uburoto deni mena mu purutamini mubo mena nakatamini da nu Kaiwawonuga e kasiyarai ki tanai rabineya mu eba idiwono.

[10] Mara ki makeya, nu Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka e eya iyapanaiyoma kuduba ewapuru mena dibipomoto manako e si esida tepapomono tarataragapomono. Nu e yonai wi nidimipi ki wi deni mena sumamupu ki pokere nu yo wi

ewapuru mu mete dibipamu manako nu Kaiwawo-nuga inako mamamapomu. [11] Ki pokere
nu maramara Mamanuga God bameya wi nene gurigurigemei da wi iya badidi maba
idiwana wagubu winenibu ki wi makeya makeya inako mena idiwoi manako e wi eminiyoto
yagisi da wi ka baganai. Nu ade gurigurigemei da e kasiyara negeni manako wi iya bagi
supasupai badidi maba idiwana waina-piyamu ki wi inako idiwoi ade wi sumaga pokaiya
upi badidi maba kwaiwagamana wainapiyamu ki wi mete makeya makeya kwaiwogoi
yamoi da kewoyagisi. [12] Wi inako idiwoi ki ka Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu
Keriso mete kina puyo deni mena negemupu ki pokaiya ka nu Kaiwawo-nuga Iyesu e si wi
pokagere kawaya-yagisi ade e pokaiya ka wi siga mete kawayayagisi.

2

Gora Raurupiyau Apunai

[1] Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade wirayagisi baiyagisi nu kwananiyana
da nu e mete ewapuru idiwana ki sisiyai nau karako wi nidiyani naigida mena waina-
pumuri; [2] Iyapana dai tagamu da nu Kaiwawo-nuga e ororeya mena wirawena bau-wena.
Mu inako tagamu ko yona ki ka bera ki pokere wi eba tatawaiwogoi ade wi notaga eba
koyogono notababa wadoi. Yona tagamu ki kerarai ka nu eba katainugu. Kataina, nu
Mamanuga God e bonanai wainamipi iwagibi bo yona mo dimaigibi ki iyapana waina-
mupu paere bo nu oka okamipi ki mu mubo wadumupu wira yona ki tagamu bo? [3] Nau
eba kataineya, ko wi yabu yabu idiwoi da iyapana mosi eba baiyagisi wi beraniyoto wi
kerapugau inako yadini. Nu Kaiwawonuga ade wirawagana bauwagana marai ki tondau
ko naiya ka iyapana ropani kawaya Mamanuga God tagarara-pomoto ade e yonai tapu ki
rauru-pomoto manako gora raurupiyau bita wadana deneya kayawagau apunai ki e eya
mete matarayagisi. [4] Gora Rauru-piyau Apunai ki e uburoto gwedegwede kuduba iyapana
sumapiyamu simaga tepapiyamu ki mu simaga kuduba kaupoto manako e eya si esida
tepapoto. Mamanuga God e Tawai rabineya ka e mete kaniyoto manako ika tondono,
yogono ke; 'Wi Mamaga God mibai ka nau yau kena.'

[5] Nau wi mete idiweya makeya ka nau yona yau kuduba wi nidibuwani kewowena, ko
wi bani notaga goga-wena bo? [6] Wi kataigau da gwede mosi karako Gora Raurupiyau
Apunai e yawatai bodapiyau, ko e marai baiyagisi ki ka e eya matarayagisi. [7] Gora
Rauru-piyau Apunai ki e eya eba bauwagana kena ko e notai mena karako weki gwaiya
kawayawagau yarau. Ko gwede mosi e yawatai bodapiyau ki paere-yogono makeya,
[8] ki ka Gora Raurupiyau Apunai ki e eya matarayagisi. E matara-yagisi makeya ka nu
Kaiwawonuga Iyesu kunuma were kaworoto manako uburoto e umunui aurai pokaiya Gora
Raurupiyau Apunai ki puwapoto poyo ade e sinini tanai bagi kawaya ki kasiyarai pokaiya
e deni mena giripoto da gogayagisi.

[9] Ko naiya ka Berokoi Apunai Seitani uburoto e eya kasiyarai kuduba Gora Raurupiyau
Apunai ki kweyoto manako kasiyara ki pokaiya ka e uburono matakira ebo ebo kwaeyo-
gono, ko e notakoko matakirai kwaewagau ki kuduba ka mibai pa mena. [10] Iyapana
gwedewau yona mibai eba nota kwari-kwarisimupu ragidai ki mu kerapumugu e yadini
beraberatamini da mu e mena sumapomono, ko aita ewa ka mu deni mena gogatagisi.
Mu iya wadamana yonai mibai ki diriwai kwaetagumpena ki ka mu iyatagumpena ko mu
iya wadamana yonai ki eba wainapamana wainamupu ki pokere mu denai berokoi inako
bananapomoto. [11] Mu yona mibai kwenumupu ki pokere Mamanuga God mu notamaga
wirapupu da mu yona bera ki mena sumapiyamu. [12] Iyapana gwedewau yona mibai eba
sumapomoto ko mu mubo beramaga berokoi ki mena mamamai kwaetogomono ki ka
Mamanuga God mu beramaga berokoi ki empoto matarapoto manako denai bita tageni.

Ragiragi kawaya ubumana ki yonai

[13] Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga e wi nota kwarikwarisiniyau ki pokere nu Mamanuga
God bameya wi nene maramara paraupomu ki ka supasupai kawaya. E kerareya wi
winenibu da wi yona mibai sumapamana manako e eya Keyai wi rabinagau upiwagana

wi notaga wirapana da wi e nene bagi supasupai mena idiwana manako ki pokaiya ka wi
iya waunai wadamana ki nana. [14] Nu Mamanuga God e yonai bagi kawaya wi nidimipi ki
pokaiya ka e wi winenibu da wi nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete ewapuru e taneya
idiwana ki nana. [15] Ki pokere kowani-yoma, wi nuwaga notaga eyaka mena ragiragi kawaya
ubumoi manako nu yonanuga oka were okamipi bo nu umununugere iwagibi ki mena wi
wadumuri doko idiwoi.

[16-17] Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko Mamanuga God nu nota kwarik-
warisinibu ki pokaiya ka e bita ki rikapupu deni mena nu wadinibu bagi. E puyo nu nene
winepupu tapu ki nu notapamana ade nawanai idiwana ki notai e nu kabuwanibu ade
nu maramara yabarayabara ubumana ki nana ki kasiyarai e nu mete negebu toginiyau
tondau. Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade Mamanuga God mete kina karako wi
waitanimoto wi nuwaga notaga yadini papara kasiyara negeni da wi ragiragi kawaya
ubumoi yona bagi mena iwogoi ade bera supasupai mena kwaiwogoi.

3

Mu apunu Poru nene guriguritagamana ki nana

[1] Kowaniyoma, nau yona siyarai yau mete suwagani wainapumuri; Nu naiya wi bamagau
baigibi nu Kaiwawo-nuga e yonai wi kabuwanimpi manako wi e yonai ki diriwai kwaigubu
garugaru mena sumamupu ki maba karako Mamanuga God bameya nu nene guriguriwagi
da nu e yonai iwogomu ki ka iyapana wi maba e yonai ki diriwai kwaetogomono manako
e yonai ki garugaru mena kawayayagisi kaya-yagisi. [2] Wi kataigau da iyapana dai nu
badidi dimaigemei ki yonai mu eba sumapiyamu ki pokere guriguriwagi da Mamanuga God
iyapana beramaga berokoi ki mu yawatamaga bodapoto da mu eba baitagisi nu girinimoto.

[3] Nu Kaiwawonuga badidi wagubu ki e makeya makeya kwaeyagisi. E wi eba ka-
madiniyoto ko e kasiyara negeni manako uburoto Berokoi Apunai e yawatai bodapoto
da e eba baiyagisi wi giriniyoto. [4] Nu Kaiwawonuga pokaiya ka nu wi nene pore eba
wainapemei. Nu katainugu da nu badidi nidimipi ki wi makeya makeya kwaiwagamu ade
nu mete katainugu da wi notaga eba gogayagisi ko nu iwagibi ki wi mara-mara inako mete
kwaiwogoi yamoi.

[5] Mamanuga God e wi waitaniyoto ade wi notaga yadini papara da e wi nota kwarik-
warisiniyau ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara. Ade e wi waitaniyoto da
Keriso yewe wairau giruru maba kobaiya tewena ki maba wi mete inako giruru maba ki
kobaiya teteiwogoi yamoi.

Iyapana pa imagei eba idiwana ki nana

[6] Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si kasiyarai pokaiya ka nu wi nidimei
teyateyama yau kena; Iyapana nima Iyesu sumapiyau ko pa imagei tondau ade nu yona
naiya kabuwanimpi ki makeya makeya e eba kwaewagau, iyapana inako ki e diriwai wi eba
kwaiwagi. [7-8] Wi kataigau da nu naiya wi mete idiweya ki ka nu eba pa imagei idiweya ko
kemora nawaru ka nu nubo idanuga kasiyarawagawa were tepemeya kupemeya idiweya,
mibai ka nu eba nuwanugu wi baniga pa kupamana da nu bita wi negemana ki nana. Nu
inako kwaigemeya ki maba wi mete inako kwaiwogoi.

[9] Nu yona bagi kawaya wi nidimeya kabukabuwa ki pokere wi denai nu bani pa
negempena ki ka supasupai. Ko nu nuwanugu wi yabugau badidi kwaigemeya ki wi
makeya makeya inako mete kwaigamana ki nana waina-mipi ki pokere nu kasiyarai
kawaya upigemeya ko iyapana imagei ragidai mu maba eba idiweya. [10] Nu wi ba-magau
idiweya ki nu wi nidimeya teyateyama, iwegemeya ke; 'Iyapana nima upi eba kwaeyogono
ki ka e bani mete eba kupono.'

[11] Nu yona yau oka pokaiya wi kabuwanimei ki mibai ka nu yona mo wainamipi da
wi paunagau ka iyapana dai pa imagei idiwu. Mu mubo ida-mugere eba upitagamu ko
mu iyapana yabumugu mu midimaga matakawagau tawa roroneya asusu igida yauda
iwu. [12] Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si kasiyarai pokaiya ka nu karako iyapana

ki sisibatamemei da mu mubo idamaga kasiyarayogono upitogomono bani kupomono
idiwono.
[13] Ko kowaniyoma, wi yonaga ka yau kena; Wi karako bagi supasupai mena kwaiwagamu
ki wi midiga eba togayagisi kamadumuri ko wi inako mena kwaiwogoi yamoi.
[14-15] Iyapana mosi wi paunagau karako yona yau oka pokaiya tamei ki wainapoto ko
makeya makeya eba kwaeyogono ki ka wi e deni mena eba kamadumuri tagararapumuri
ko e notai wirawagana ki nana ka wi mara dai e kamadumuri da e paerei badidi kwae-wena
ki e wainapoto midimama yadini manako e notai wirayagisi. E ka eba wi iyaraga ko e ka
wi iyapanaga mosi ki pokere wi e bameya inako kwaiwagi.

Parau siyarai

[16] Nu Kaiwawonuga e ka nuwabagi negeyau ki apunai ki pokere nu nuwa-nugu ka wi
badidi kwaiwagamana wainapiyamu ki e maramara uburono wi toginiyono ade nuwabagi
wi nege-yono. Nu Kaiwawonuga e wi eba kamadiniyoto ko e wi mete ewapuru idiwoi.
[17] Nau Poru nau parauni yau nau naubo idanere okapakani. Kaiwa kaiwa. Nau okani
kuduba siyareya ka nau maramara nau sini yau maba okapakani.
[18] Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki
mibai wi kuduba naigida mena kataiwagi wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 Simosi
Apunu Poru oka yabiri apunu Simosi nene okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Simosi e ka munu waunai mosi ki Iyesu sumapupu. E inai ka Diyu ade e mamai ka tawana Gurisi ki apunai. Apunu Simosi e ka apunu Poru e waitapiyawa ewapuru upitagamawa iwa.

Oka yau rabineya ka debai apeya eyaka; Iyesu sumapamawa ragidai mu paunamugu ka iyapana dai ubumpu kabuwa mibai pa mena ki kabuwatagamawa. Mu tagubu da iyapana kaisi idiwono ade eba anikatagisi ki ka mu iya yadini. Oka yau pokaiya ka apunu Poru kabuwa mibai pa mena ki bodapana yonai apunu Simosi sibu.

Yona debai mosi ka Iyesu sumapamawa ragidai badidi maba dibipamana ewapuru idiwana ki yonai. Mu yabiyabiri ragidai badidi maba winetamini upi tageni ki yonai e mete wagubu.

Siyarai ka apunu Poru apunu Simosi e eya badidi maba tondana upiwagana ki yonai e kabuwapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*

Iyesu sumapamawa ragidai mu yonamaga *1:3–3:16*

Apunu Simosi e yonai *4:1–6:21*

[1-2] Nau waretani Simosi, nau waitanibuwani da kau karako Iyesu sumapiyei ki pokere nau gubagani mibai ka kau. Nau mamagi Poru kau okagi yau tonopakani.

Nu iya negeyau apunai Mamanuga God ade nu puyo wadamana nawanai idiwei ki negeyana apunai Keriso Iyesu mete kina ki mu nau winesinimupu sidimupu da nau mu bigabigamaga kwaesugana ki nana tonosinimupu.

Kau paeregi ki denai bita kaubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena kau wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu mete kina mu karako kau nuwanuwa-nimoto nuwabagi negeni manako waitanimoto da mu kau nene kwae-tagubu ki mibai kau naigida mena katainuwagi wetawetara.

Kabuwa mibai pamena kabuwatagamu ragidai

[3] Nau naiya tawana Makedoniya kayasugekeya makeya ka nau kau munanibuwani da kau ika natere Epeso rabineya tondana ki nana suwagu-buwani. Yona ki nau karako kawareya kau ade nidiyakani yau kena; Natere ki rabineya ka iyapana dai bautagubu suma sumatagamu ragidai mu pauna-mugu kabuwa mibai pa mena kabuwa-tagamu ki pokere bera tagamu ragidai ki kau ragiragi kawaya tadeyowa da mu bera ki kamadini. [4] Iyapana ki mu nuwamaga notamaga ka mu mubo kunumaga bo mu mubo ripakwara-kwaramuguma bususumaga ade wensisiyamaga ki kawareya ukwarau ki pokere kau mu tatamatami. Mu kwae-tagamu ki pokaiya ka kira yo kande mena wenawagau ko Mamanuga God e upi ka eba inako. E upi ka suma mena pokaiya. [5] Kau mu tatamatamana ki nana nidiyakani ki mibai ka yau kena; Iyapana gwedewau mu rabinamugu bigi pa mena ade mu nuwamaga notamaga eyaka mena suma mena sumatagamu ragidai ki ka mu mubo rabinamugu wainapomoto da Mamanuga God e yabuiya mu ka baganai. Ade mu rabina-mugu ka nota kwarikwarisi ki notai mete kawayayagisi. [6] Ko iyapana dai ki mu ka iya bagi ki tagararamupu kwako-tagubu yawata kwaiya kayatagubu ki pokere mu karako yona asusu yaba-yababa mena tagamu iwu. [7] Mu nuwa-mugu ubumana iyapana gora kabuwa-tamana ki nana wainapiyamu ko mu yabarayabara ubumu tagamu yona ki mibai ka mu muga eba wainapiyamu popo were tagamu.

[8] Nu kuduba katainugu da gora oragai ki kuduba ka bagi mena. Ko nu badidi maba idiwana kwaiwagamana gora wagubu ki nu asusu eba kwaigamu. [9] Ade nu katainugu da gora ki ka eba iyapana bagi kwaetagamu ragidai ki mu nene ko ki ka iyapana kuwakuwai

gora raurupiyamu ragidai ki mu nene. Ki ka iyapana Mamanuga God tagararapiyamu
bera berokoi ebo ebo kwaetagamu ragidai ki mu nene. Ki ka iyapana Mamanuga God
eba notapiyamu ko waira yau gwedegwedei niniyapiyamu diriwai kwaetagamu ragidai
ki mu nene. Ki ka naunuma ragidai ki mu nene. [10] Ki ka ridi yo apunu taku maba igida
yauda iwu bo didiwa asusu ukwapamu bo apunu e ebo waretai apunu uwarau bo ridi
e ebo waretai ridi uwarau ki mu nene. Ki ka iyapana bowa madai wadamana ki nana
bera berokoi kwae-tagamu mu kowamuguma weki gwaiya tetamiyamu weketamiyamu ki
mu nene. Ki ka iyapana beraberai mu kowa-muguma naritamiyamu ki mu nene. Ade
ki ka kabuwa mibai kamadumpu bera kabuwai ebo ebo tagamu kwaetagamu ragidai ki
mu nene. [11] Supasupai tanai bagi kawaya apunai Mamanuga God e eya yonai mibai ki
mu kamadumpu. Ko Mamanuga God e nau emisinibu da nau ka baganai ki pokere e nau
winesinibu da nau e yonai ki iyapana tadeyana ki nana sidibu.

Apunu Poru Mamanuga God bameya parauwena

[12-13] Nau naiya nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu siyekeya siyasiya ade gayagayasug-
ekeya e iyapanaiyoma mete giritamekeya pasutamekeya. Ko Mama-nuga God e nau
nuwanuwasinibu ki pokere nau paereni ki e surupupu manako Keriso wagubu da nau
baganai ade nau winesinibu e eya kasiyarai tegebu da nau e upi kwaesugana ki nana. E nau
bamaneya inako kwaewena ki pokere karako ka nau e paraupakani e si esida tepapakani.
Nau naiya badidi kwaesugekeya ki mibai nau niya eba kataineya. Nau notababa tondekeya
ade suma eba sumasugekeya, ko Mamanuga God e nau nuwaboyani wainapupu. [14] Nu
Kaiwawonuga bagi kawaya nau nene kwaewena. Nau paereni ki denai bita naubo wadana
ko ki e deni mena rikapupu manako e puyoi awana taparai maba nau kawarineya kwebu
wira nau wadisinibu bagi. Iyesu Keriso pokaiya ka e nota kwarikwarisi ki notai nau tegebu
ade e sumapana ki nana ki kasiyarai e nau mete tegebu.

[15] Nau yona suwagakani yau ka mibai kawaya iyapana kuduba wainapamana ade
mibipamana ki nana; Nu bigi kwaigemei ragidai iya waunai nu nege-yana ki nana ka Keriso
Iyesu yewe wairau kawapu. Iyapana kuduba ka bigibigi ko mu paunamugu nau mena ka
bigini kawaya esida. [16] Ko Mamanuga God e nau nuwaboyani wainapupu nau wadisinibu
bagi ki mibai ka yau kena; Iyapana kuduba mu paunamugu nau mena paereni ka kawaya
daganani esida. Ko Iyesu Keriso nau eba emisinibu basarasinibu. Pa mena. E iya waunai
tegebu ki pokere iyapana ewa e suma-pomoto iya maramara idiwana kaiwana ki iyai yadini
ki ka e nau bamaneya badidi kwaewena ki mu notapomoto manako ki pokaiya ka mu
kataitagisi da e mu bamamugu inako mete kwae-yagisi. E midi mu bamamugu mete eba
togayagisi. [17] 'O Mamanuga, kau ka nu Kaiwawonuga kawaya esida. Nu kau eba eminimei
ko kau maramara tondei. Kau bamageya ka po pa mena. Nu Mamanuga God ka kau kiya
mena. Kau kasiyaragi ka kawaya ki pokere kau sigi nu maramara esida mena tepapomu
idiwomu. Ki mibai.'

[18] Gubagani Simosi, Mamanuga God e bonanai wainapiyamu tagamu ragidai naiya mena
badidi kau nene tagubu ki yonai kau audagi maba wadi doko manako ki pokaiya kau Keriso
nene ragiragi kawaya uburowa upinugowa. Mu kau nene badidi tagubu ki kawareya ka
nau oka pokaiya kau kabuwaniyakani yau kena; [19] Kau sumagi ki kau eba kamadi ade kau
rabinageya katainugibi wetawetara da Mamanuga God e yabuiya kau ka baganai ki notai
kau mete wadi doko. Iyapana dai ki nota inako ki mu tagararamupu ki pokere waka nade
kawareya yapu egi supu ki maba ka mu sumamaga inako mete kauwena. [20] Iyapana ki mu
paunamugu ka apunu Imeniyasi yo Arekisanda mu inako kwaetagamu. Mu Mamanuga
God e si giripiyamu ko mu bera ki kamadamana ki nana ka nau ubupuwani mu midi-
maga kwakwarepumaga Berokoi Apunai Seitani e idai rabineya nakata-puwani da e mu
giritamana ki nana.

2

Nu ewapuru mena badidi maba gurigurigamu

[1] Nau karako yabiri yona yau ragiragi kawaya kau nidiyakani; Nu sumanuga eyaka mena
ragidai kuduba tade da mu ubumana iyapana tawana tawana idiwu ki mu nene guriguri-
tagamana ki nana. Mu gwede nene notapiyamu ki nene wi Mamanuga God kabuwapiyoi
mu tagawaiwitamaga ubumoi guriguriwogoi. [2] Nu suma sumaigemei ragidai nuwabagi
rabineya Mamanuga God nene supasupai bagi kawaya idiwana ki nana ka wi kawa-kawai
ragidai ade yabiyabiri ragidai waira yau kawareya ki mu nene mete guriguriwogoi. [3] Wi
inako kwaiwogoi ki ka bagi kawaya ade ki pokaiya ka nu Iya Negeyau Apunai Mamanuga
God wi eminiyoto manako wi mamamaga yagisi. [4] E nuwaiya ka iyapana kuduba e yonai
mibai kawaya ki kataitagamana ade iya waunai mete wadamana ki nana.
[5] Mamanuga God e ka eyaka mena. Tawiri ogayawa apunai iyapana kuduba teniyau
Mamanuga God mete dibiniyau apunai ki e ka mete eyaka mena. Nu dibiniyau apunai
ki ka Keriso Iyesu e eya mena. [6] E ebo bauwagana marai ki makeya mena ka e bauwena nu
nene powena manako nu bitanuga kuduba ki e rikapupu. E nu nene powena ki pokaiya
ka iyapana kuduba kataitagisi da Mamanuga God e nuwaiya ka iyapana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau iya waunai ki yadini. [7] E nuwaiya inako wainapiyau ki pokere
e nau winesinibu ade nau tonosinibu da nau kayasugana iyapana kwaiyanai ragidai e
yonai mibai mu tadeyana ade mu kabuwatamana da mu e sumapa-mana ki nana. Nau
eba berasugakani ko nau yona mibai mena suwagakani.
[8] Gubagani Simosi, nau yona yau mete nidiyani wainapi; Nau nuwaneya iyapana
uratana mena tawana tawana Mamanuga God nene idiwu ki mu idamaga bagipomono
manako mu rabinamaga eyaka mena kira gagaya pa mena nuwabagi mena rabineya guri-
guritogomono idiwono.
[9-10] Nau karako ridi mu yonamaga mete suwagani; Ridi gwedewau tagamu da mu
Mamanuga God e si tepapiyamu ki ka mu iyapana yabaramugu iya bagi supasupai mena
kwaetogomono. Mu iyamaga bagi ki ka mu monagamaga ko eba mu kwakwarepumaga ki
monaga-pamana da iyapana monaga ki pokaiya mu emitamana taragatamana ki nana. Mu
midimaga tatamai naigida mena umomono ade eba mu debamaga wikupomono monaga
kiyabui ebo ebo yodomono bo gwedegwede denimaga kawakawaya inako tepomono
monaga-togomono. Pa mena.
[11] Apunu ubumoto Mamanuga God e yonai kabuwatogomono ki ka ridi kerekereretagisi
pa idiwono yona mena wainapomono. [12] Nau ridi tatama-tamakani da mu Mamanuga
God e yonai apunu eba kabuwatamono ade mu apunu watamaga eba yadini ubumono.
Mu ka yona mena waina-pomono pa idiwono, [13] mibai ka Mamanuga God yabiri apunu
Adamu yamanapupu manako ewa ka e ridi Iwi yamanapupu. [14] Berokoi Apunai Seitani e
ka eba yabiri apunu Adamu bameya bauwena e kerareya wadubu. Pa mena. Yabiri ka
e ridi Iwi e bameya bauwena e kerareya wadubu manako ridi ki paere-pupu Mamanuga
God e gorai rauru-pupu. [15] Ko ridi gwedewau Mamanuga God sumapomono bo iyapana
nota kwarikwarisitamono bo Mamanuga God e nene bagi supasupai mena idiwono bo ade
midimama berai eba kwaetogo-mono, ridi inako idiwono ki ka mu munu wenatamini ki
pokaiya ka mu iya mete yadini.

3

Yabiyabiri ragidai

[1] Gubagani Simosi, nau karako yona mibai mosi ade suwagani wainapi; Apunu nima
nuwaiya ka suma sumatagamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai mu yabiyabir-
imaga uburana wainapiyau ki ka e upi bagi kawaya winepupu. [2] Ko apunu upi inako
kwaeyogono ki ka e iyapana kuduba yabumugu bagi supasupai mena kwaeyogono ade
iyapana e bameya berokoi mo eba wainapomoto. E eba werawerayagisi ade e eba nota
baba maba tondono. E naigida notapono were kwaeyogono. Iyapana dai e bameya daiyo
baitagisi ki ka e mu diriwamaga kwaeyagisi ade e iyapana badidi maba kabuwatamana
ki yawatai mete naigida kataiyagisi. [3] E awana suwakarai eba kuburono da e yabarai
babayagisi ade e eba tayatayabadai ade kirakirai tondono ko e kwarisiyagisi moyamoyakai

maba tondono. E bowa madai nene eba nota kwarikwarisi-yogono, [4] ade e wainai yo e
munuiyoma naigida mena kwayubatamono da e munuiyoma mu mamamaga ki naigida
mena wiwirapomono ade e umunui yodomono makeya makeya kwaetogo-mono. [5] Apunu
ki e eya wainai yo e eya munuiyoma naigida eba kwayubatamini ki ka e badidi maba suma
sumatagamu ragidai Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu ki mu kwayubatamini?
[6] Waunai sumawena apunai eba uburoto upi yau maba yadini kwaenda Berokoi Apunai
Seitani yabara kawa-kawarawagawa manako Mamanuga God ubupu e kaupupu ki maba
ka apunu ki mete yabara kawakawara-yagisi manako e Berokoi Apunai Seitani maba inako
kauyagisi. [7] E iyai supasupai mena tondono ki ka iyapana suma eba sumatagamu ragidai e
iyai bagi ki empomoto manako e wiwirapomono ade e werei togomono. Ko e paerepoto ki
ka iyapana e waigubapomoto manako Berokoi Apunai Seitani baiyagisi e kerareya yadini
da e yawata paerepoto kauyagisi.

Yabiyabiri ragidai mu waitamuguma

[8] Yabiyabiri ragidai mu waita-muguma mu mete kina ka iyapana yabumugu supasupai
bagi mena idiwono da iyapana mu wiwiratamono ade eba mu tenawarimaga ragara-
gapono. Mu awana 'waeni' kawaya daganani eba kubomoto da mu yabaramaga baba-yagisi
ade gwedegwede kuduba eba taisi teyateyamatogomono bo kapoi-togomono. [9] Mamanuga
God e yonai mibai wekewekei ki mu sumapomoto yadini doko ade mu muga rabinamugu
ka mu wainapomoto wetawetara da Mamanuga God e yabuiya mu ka supasupai. [10] Apunu
mosi e nuwaiya upi yau kwaewagana wainapiyau ki ka wi naiya e iyai ki naigida mena
empumuri wetawetara. E bagi supasupai mena kwaeyogono empumuri ki ka baganai, wi
upi ki e kwemuri. [11-12] E eba werawera-yagisi ade e eya wainai yo e munuiyoma ki e naigida
mena mu kwayubatamono da mu ewapuru deni deni wiwira kasiwaratogomono idiwono.
[13] Yabi-yabiri ragidai mu waitamuguma upi bagi supasupai mena inako kwaetogo-mono
ki ka iyapana mu emitamini mu weremaga togomono ade mu simaga tepapomono. Mu
yabarayabara ubumono manako Keriso Iyesu sumapiyamu ki yonai matarau togomono
iwono.

Mamanuga God e yonai wekewekei

[14-15] Gubagani Simosi, nau waunitau kau bamageya bausugana kau eminiyana ki nana
wainapakani. Ko gwede mosi nau bodasiniyoto da nau garugaru ika eba bausugani ki
kau oka yau mena iyabapi manako Mamanuga God nene dibipemei ragidai nu badidi
maba idiwana ki nana ka oka yau kau kabuwaniyoto. Nu ka Maramara Tondau Apunai
Mamanuga God e eya iyapanaiyoma. E yonai mibai ki nu bebeda maba togipemei. [16] Mama-
nuga God e notai wekewekei ki e naiya e ebo mena notapiyawa tondawa, e notai ki ka
kawaya daganani esida. Iyapana nota ki bera umani siyamana ki yawatai mo pa mena. E
yona yau nu kabuwanibu, wagubu ke;

E ka iyapana kaina nu maba wenawena. Mamanuga God e eya Keyai mibipupu da e ka
mibai. Aneya usi kunumau ki mu e mete emupu.

Tawana tawana kuduba ka iyapana kayatagubu e dimai tagamawa iwa. Yewe wairau,
madega kauwagau madega posiwagau ka iyapana e sumamupu ko ki eweya ka
Mamanuga God e wadubu tepapupu usi kunumau e eya taneya ade tapu.

4

Bera tagamu ragidai mu yonamaga

[1] Mamanuga God e eya Keyai karako matarau nu kabuwaniyau da mara siyareya ka
iyapana dai mu sumamaga kaupomoto manako wiratagisi keyai beraberai ebo ebo ki mu
umunumaga yadini. Keyai berokoi mu badidi kabuwatamono ki mu makeya makeya mete
kwaetogomono. [2] Kabuwa bera-tagamu ki kerarai ka yau kena; Iyapana ki mu midimaga
pa matakawagau yona bera ebo ebo tagamu. Yawata supasupai kayatagamana notai
naiya mu rabina-mugu kabuwatamiyawa ki karako mata maba urabu rerewara auwena ki
pokere mu badidi paerepiyamu ki mu muga eba kataimugu. [3] Iyapana ki mu kabuwa-maga

wagau ke; ‘Ridi yo apunu anika-tagisi ki ka eba baganai ade nu bani dai mena kupomu
ko dai kaisipomu ki ka supasupai.’ Iyapana ki mu inako tagamu ko nu suma sumaigemei
ragidai ki nu yona mibai kataigibi ki pokere nu mete katainugu da Mamanuga God bani
kuduba kiyabui ebo ebo nu kupamana ki nana yamanapupu. Nu e paraupamu were ewa
bani kuduba kiyabui ebo ebo ki tawiyaigamu kupamu, ko iyapana mosi eba baiyagisi nu
bodaniyoto. [4] Gwedegwede kuduba Mamanuga God yamanapupu ki ka bagi mena ki pokere
nu mo eba keipamu berokoi siyamu. Ko nu yabiri Mamanuga God paraupamu were ewa
bani ki kupamu, [5] mibai ka Mamanuga God e yonai pokaiya ade nu gurigurinuga pokaiya
ka e gwedegwede kuduba ki wadubu bagi kewowena.

[6] Gubagani Simosi, kau nau yonani yau nu sumanuga eyaka mena ragidai kabuwatamiy-
owa. Nu keyainuga bani ki kau kiya kupowa ade kabuwa yonai katainugibi wadibi doko ki
kau makeya makeya mete kwaenugowa. Kau inako kwaenugowa ki kau mibai Keriso Iyesu
e bigabigai apunai. [7] Iyapana mu wensisiyamaga bo mu bususumaga kororai mibai pa mena
tagamu ki kau eba wainapiyowa ko Mamanuga God nu badidi kwaiwagamana wagubu ki
mena kau makeya makeya kwaenugowa yarowa da kau notagi bebeda maba irawayagisi.
[8] Nu midinuga kwakwarepu-nuga tekatekawagana ki nana yanuwa kwaigemei ki denai ka
maraitau erida, mibai ki ka mara karako nene mena. Ko nu keyainuga ragiragiwagana ki
nana nu nubo wade supasupaigamu ki denai ka kawaya esida, mibai iya ki ka mara karako
nene ade mara ewa nene mete kina.

[9] Nau yona karako suwagubuwani ka mibai kawaya iyapana kuduba waina-pamana ade
deni mena mibipamana ki nana; [10] Maramara Tondau Apunai Mamanuga God e ka iyapana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu Iya Negeyau ki Apunai. Nu gwedewau e
sumapemei ki ka e iya waunai nu negeni. E nuwaiya ka inako wainapiyau ki pokere e puyo
negeyana ki nawanai nu idiwei ade nu e nene ragiragi kawaya upigemei muya nunumei.

[11] Nau karako badidi kabuwani-buwani ki kau makeya makeya iyapana kabuwatamiyowa
tadeyowa teyateyama. [12] Kau ka munu waunai ki pokere mu ubumoto kau waigubanimoto,
tagisi ke; ‘Kau ka nu yabunugu wenanugibi.’ Mu inako nidimono ki kau mu yonamaga ki
eba wainapiyowa ko nu sumanuga eyaka mena ragidai mu paunamugu ka kau supasupai
mena kwaenugowa, kau yonagi pokaiya, kau iyagi pokaiya, kau nota kwarikwarisigi
pokaiya, kau sumagi pokaiya, ade kau paeregi pa mena ki pokaiya. Kau inako kwaenugowa
ki ka mu kau eminimoto manako kau kwae-nugei ki maba mu mete inako kwaetogo-mono.
[13] Kau eba pa tondowa ko kau maramara iyapana yabaramugu uburowa Mamanuga God
e yonai iyabapiyowa, dimanugowa, ade iyapana tadeyowa kabukabuwa. Kau maramara
inako kwaenugowa yarowa da nau kau bamageya ika bausugani makeya. [14] Mamanuga God
kau keyaigi togipana puyoi negebu ki kau eba basarapi ko puyo ki pokaiya ragiragi kawaya
upi-nugowa umowa. Yabiyabiri ragidai naiya ubumpu mu idamaga kau kawari-geya
nakamupu kau nene guriguri-tagubu makeya ka mu dai kau ewa badidi maba upinugana
Mamanuga God mu kabuwatapu ki sisiyai mu matarau tagubu. Mara ki makeya ka kau
puyogi ki mete wadibi ki pokere kau puyo ki karako eba tagararapi, [15] ko maramara
kau nuwagi notagi eyaka mena pokaiya keyakeyapiyowa yarowa da kau manamanuwagi
manako kau tekatekai kawaya kwaenugei ki iyapana kau eminimoto manako kau weregi
togomono. [16] Iyapana paunamugu kau kiya iyagi ki naigida mena empiyowa ade kau
badidi kabuwanugei ki kau naigida mena wainapiyowa popo were kabuwanugowa. Kau
maramara inako kwaenugowa yarowa ki kau kiya iya wadi ade kau pokagere ka iyapana
kau wainaniyamu ragidai ki mu mete iya yadini.

5

Iyesu sumapiyamu ragidai badidi maba kwayubatamamu

[1-2] Iyapana magurai ki kau eba nakaritamiyowa bo bonana ragiragi-tamiyowa. Mu ka kau
mamagiyoma maba ki pokere mu wiwiratamiyowa giyansu mena tadeyowa. Ridi magurai
ki kau kiya inagi kwayubapiyei ki maba mu mete inako kwayubatamiyowa, ade munu
waunai yaraga ki kau kiya yowagi-yoma tatagiyoma wiwiratamiyei ki maba mu mete inako

wiwiratamiyowa, ade munu waunai onowa ki kau kiya egapugiyoma wiwiratamiyei ki
maba mu mete inako wiwiratamiyowa ko eba yabu gedegedetamiyowa.
[3] Ridi koborotagubu mu muga mena idiwu ki kau naigida mena mu kwayuba-tamiyowa
ade waitatamiyowa. [4] Ko koboro mosi e ebo munuiyoma bo e ataiyoma mete kina ki ka
mu ubumono e kwayubapomono. Nu inanuguma mamanuguma kwayubatamamu ki ka
Mamanuga God e yabuiya iya bagi supasupai kawaya esida. Nu inanuguma mamanuguma
naiya nu kwayubanimpu ki pokere ki denai nu ubumamu mu kwayubatamomu ki ka Ma-
manuga God e mamamayagisi. [5] Koboro nima e ebo mena tondau ki ka e mibai koborowena.
E Mamanuga God e waitapana ki nene mena notapiyau ki pokere maramara kemora
nawaru e bameya guriguriwagau tondau. [6] Ko iyapana nima e ebo midi kwakwarepui
mamamapana ki mena wainapiyau ki e keyai ka powena maba.
[7] Gubagani, kau iyapana yona yau mete ragiragi tadeyowa teyateyama da mu makeya
makeya kwaetogomono ko eba paerepomoto. Mu paerepomoto ki ka kwaenda iyapana
baitagisi mu paeremaga ki matarapomoto manako tadeni siyasiya. [8] Iyapana gwedewau
mu mubo inamuguma mamamuguma bo mu mubo ewamuguma ki eba kwayubatamiyamu
ki ka mu muga sumamaga ki giripiyamu ki pokere mu paeremaga ka kawaya daganani
esida. Iyapana suma eba sumatagamu ragidai ki mu paeremaga ka maraitau erida.
[9] Ridi mosi apunu eyaka mena uwapu manako koborowena tondawa da magurawena,
ridi gwedewau inako idiwu ki mu mena simaga kau okapi. [10] Koboro magurai gwede-
wau mu muga munumuguma naigida mena kwayuba-tamawa ade karako mete kina
upi bagi kawaya inako kwaetagamu yo koboro gwedewau ubumu mu daiyomaga bau-
tagamu ragidai mu diriwamaga kwaetagamu werenatamiyamu yo koboro gwedewau
suma sumatagamu ragidai mu bamamugu bagi mena kwaetagamu yo koboro gwede-
wau nuwasiyasiya nene idiwu ragidai ki mu waitatamiyamu yo koboro gwedewau mu
nuwamaga notamaga pokaiya deni mena upi bagi kawaya kwaetagamu da iyapana mu
emitamiyamu mu were-maga tagamu, koboro inako kwae-tagamu ki mu mena simaga kau
okapi.
[11-12] Ko koboro ridi waunai ki mu simaga kau eba okapi. Mu koborotagubu makeya ka mu
ewa eba anikatagamana ko Keriso e upi mena kwaetagamana ki nana ki gwaiyabai tagubu.
Ko mu eba maguratagubu ki pokere mu ade anika-tagamana wainapomono ki pokaiya ka
mu gwaiyaba naiya tagubu ki rauru-pomoto manako Mamanuga God uburoto ki pokaiya
e idai gurai mu naurimugu ugwaditamini ragiragi. [13] Mu eba gwaiyaba tagubu ki mena
giripomoto ko midi togatoga ade yanuwe teyateyama ki notai mu naiya eba notapamawa
ki notai mu rabinamugu mete kawaya-yogono. Ridi inako mu mubo idamugere eba
upitagamu ko mu kowamuguma bamamugu midimaga pa matakawagau tawa roroneya
igida yauda asusu kupamu iwu manako yona eba tagamana yonai ki mu mete tagamu.
[14] Ki pokere nau wainapakani da ridi anika waunai koborotagubu ki ka mu ade anikatagisi
munu wenatamini da mu rabinamaga kwarisiyagisi manako mu tawamaga nauwamaga
kwayubapomono. Mu inako kwaetogomono ki ka nu iyara-nuguma mu iyamaga supasupai
ki empomoto manako nu sinuga berokoi tagamana yawatai kwaenepiyamu ki yawatai mo
mu eba bananapomoto. [15] Nau yona yau kau nidiyakani ki mibai ka koboro dai mu ororeya
mena yawata supasupai ki tagararamupu manako karako Berokoi Apunai Seitani e eweya
kayatagamu. [16] Ridi nima suma sumawagau manako e rakarakaiyoma dai koboro idiwu ki
ka e eya uburono mu waitatamono naigida mena kwayubatamono. E eba e kowaiyoma
Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai ki mu mena bita ki tageyono. Pa mena. Mu
paunamugu ridi dai koboro-tagubu mu mubo mena idiwu ki mu mena ka mu waitatamono.
[17] Kau uburi nu sumanuga eyaka mena ragidai yona yau mete tade, nuwagi ke; Yabiyabiri
ragidai wi paunagau upitagamu ki mu wi naigida mena wiwiratamiyoi ade mu upimaga
ki denai naigida mena mu tageyoi. Mu dai wi nene ragiragi kawaya upitagamu muya
nunumu, dimatagamu, ade yona wi kabuwaniyamu. Mu bagi kawaya inako kwaetagamu
ki pokere wi mu denimaga mete wadumuri kawaya ki ka baganai. [18] Mibai, Mamanuga
God e okai wagubu ke; ‘Papa burumakau uratanai wi nene upiyogono ki ka wi e umunui

eba umamuri ko e upiwagau ki denai bani mete kwemuri.' Ade oka mosi wagubu ke; 'Upi kwaetagamu ragidai ki ka mu upimaga ki denai mete yadini.'

[19] Gubagani, iyapana mosi uburoto yabiyabiri apunai mosi badidi paerepupu ki empupu sisiyai e eya mena yagisi ki kau e yonai ki eba mibipi. Ko iyapana apeya bo apeya eyaka baitagisi e yonai ki kawareya ade tagisi ki kau mu yonamaga ki wainapi. [20] Yabiyabiri apunai mosi paerepoto bigi kwaeyagisi ki kau iyapana yabaramugu e paerei ki matarapi wade supasupapi da e kowaiyoma ki em-pomoto ki ka mu kudu wainapomoto manako e kwaewena siyasiya ki maba mu inako eba kwaetagisi.

[21] Mamanuga God yo Keriso Iyesu yo mu aneyamuguma bagi kawaya idiwu ki mu kuduba yabumugu ka nau yona ragiragi kawaya kau nidiyakani yau kena; Nau badidi nidibuwani ki kau makeya makeya kwaenugowa. Kau nuwageya po apunai paere mo kwae-yagisi ki kau eba e paerei ki emani utautapi manako ade iyapana mosi paerepoto ki e paerei matarapi. Kau inako eba kwaenuwagi. Kau nuwagi notagi eyaka mena pokaiya mu ewapuru wade supasupatami.

[22] Apunu mosi nuwaiya ka nu Kaiwawonuga e upi mo kwaewagana wainapiyau ki kau naiya e iyai emani popo were ewa kau idagi e kawareya tari e nene gurigurinuwagi mibai ka e paere mo kwaeyagisi ki ka e paerei ki bitai daikere kau mete kawarapi. Kau naigida supasupai mena tondowa da bigi kau eba pasiniyoto.

[23] Gubagani, kau romodogi maramara kenkedowagau ki pokere awana kasiga mena eba kuborowa ko awana 'waeni' piri munta mete kawareya kuborowa da makari yo sigira wainapiyei ki kewo-yagisi.

[24] Iyapana dai berokoi kwaetagamu ki nu matarau mu emitamemei ki pokere mu iyamaga badidi maba ki nu mete kataigemei. Ko iyapana dai mu ka berokoi weki gwaiya kwaetagamu ki pokere mu iyamaga badidi maba ki nu ewa were kataigamu. [25] Ki maba, iyapana dai karako bagi kwaetagamu ki nu matarau mu emitamemei ki pokere mu iyamaga bagi ki nu mete kataigemei. Ko iyapana dai mu ka bagi weki gwaiya kwaetagamu ko ki mibai ka ewa matarayagisi.

6

Bigabiga ragidai mu yonamaga

[1] Bigabiga ragidai ki ka mu kawakawaimuguma naigida mena wiwiratamono ade mu umunumaga mete yodomono. Mu inako kwaetogo-mono ki ka iyapana mu pokamugere Mamanuga God e si eba giripomoto ade nu kabuwanuga badidi kabuwaigemei ki mu mete eba siyomoto siyasiya. [2] Bigabiga ragidai mu kawakawai-muguma suma mete sumatagamu ki ka bigabiga ragidai ki mu notamaga eba yagisi ke; 'Nau kawaini mete ewapuru Keriso sumapemei ki pokere nau ramata togatoga nene e upi kwaesugoni ki ka baganai.' Mu inako eba notapomono ko mu notamaga yogono ke; 'Nau kawaini mete kina nu sumanuga ka eyaka mena ade nau nuwaneya po eyo ki pokere nau e nene kawaya daganani kwaesugoni muya nunuroni ki ka bagi kawaya.' Mu inako notapomono ki ka mu supasupai mena kwaetogomono.

Nau yona yau nidibuwani ki kau makeya makeya dimanugowa ade iyapana tadeyowa kabukabuwa.

Waira yau gwedegwedei eba nota kwarikwarisipomu

[3] Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yonai badidi wagubu ki kuduba mibai ade nu sumanuga pokaiya badidi maba idiwana kabuwanibu ki yonai ka mete supasupai kawaya. Ko iyapana dai baitagisi mu mubo kataimaga pokaiya yona kudubai mosi tagisi, [4] ki kau kataigeya da mu yonamaga ki ka bera ade mu muga pa kawai gisipiyamu yabara kawakawaratagamu were tagamu. Mu ka eba iya bagi ki notai wadumupu ko mu nuwamugu ka yona pa wadamana wenapamana waina-piyamu manako ki pokaiya ka nuwaroro yo kira kasiwara yo yona berokoberoko yo nari kasiwara inako wenawagau. [5] Mu yabaramaga babawena yona mibai naiya wainamupu ki mu notamaga gogawena ki pokere mu karako kira mena tagamu nuwarara tagarara idiwu. Mu wainapiyamu da mu Mamanuga God e upi

kwaetogomono ki pokaiya ka mu denai waira yau gwedegwedei pokaiya purapuratagisi.
Ko ki pa mena.
[6] Nu Mamanuga God e upi kwaigomu ki ka nuwabagi nu rabinanugu posiyagisi si-
wagapoto ko waira yau gwedegwedei nu tawanuga rabineya posiyagisi siwaga-poto bo
pa mena ki ka eba gwedei mete kina. [7] Nu wenaigibi ki ka nu ida kasikasi waira yau
kawareya baigibi. Ade nu popoigamu ki ka nu ida kasikasi waira yau kamadamu kaigamu.
[8] Ki pokere nu baninuga bo nu midinuga tatamai mete kina ki ka nu nubo denenugu
baganai ki kena. [9] Ko iyapana mu mubo purapura-tagamana nene wainapiyamu ki mu
notamaga ka gwedegwede ki mena kawareya ukwarau manako denkoe papa wadau ki
maba mu notamaga wadubu doko. Nota berokoberoko ebo ebo mu tainitamono notababa
tageyono manako mu wiratamini mu iyamaga deni mena giripoto. [10] Nu bowa madai
nota kwarikwarisitamemei ki notai ka berokoi ebo ebo kuduba ki kerarai. Iyapana ropani
kawaya bowa madai ki poisiyasiyai wainapamawa manako ki pokaiya mu sumamaga
kaumupu manako nota ebo ebo bauwena mu rabinamaga giripupu nuwaboya tagebu.

Apunu Simosi e yonai

[11] Gubagani Simosi, kau ka Mama-nuga God e iyapanai ki pokere bera yau kuduba ki
kau tagararapi. Kau Mama-nuga God e yabuiya bagi supasupai mena kwaenugowa, e
mena notapiyowa, e mena sumapiyowa, ade e mena nota kwarikwarisipiyowa. Gwede
ragiragi mosi kau bamageya baiyagisi ki kau giruru maba kobaiya tenuwagi manako
kwarisinuwagi moyamoyakai maba tondowa iyapana waitatamiyowa. [12] Kau sumagi
pokaiya iya maramara tondana kaniyana ki puyoi wadana ki nana nisi kandowa e diriwai
garupiyowa. Kau ororeya mena iyapana ropani kawaya mu yabumugu Keriso sumapana e
eweya kayanugana ki yonai matarau nuwagibi.
[13] Gwedegwede kuduba iya negeyau apunai Mamanuga God yo Iyesu Keriso ki naiya
apunu Pontiyasi Pairasi e yabareya ubupu yona bagi supasupai mena wagubu, ki mu
yabumugu ka nau karako kau ragiragi kawaya nidiyakani yau kena; [14] Mamanuga God
e nuwaiya kau badidi kwaenugana nidibu ki kau eba paerepi kwaenda iyapana kau
sigi berokoi tagisi. E badidi nidibu waina-pipi ki kau makeya makeya bagi supa-supai
mena kwaenugowa yarowa da nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade wira-yagisi baiyagisi
makeya. [15] E wirawagana bauwagana marai ki ka Mamanuga God e ebo nuwaiya winepupu
tapu. E mena ka bagi kawaya ade e mena ka Kaiwawo. E ka kaiwawo ragidai kuduba
mu Kaiwawomaga ade kawakawai ragidai kuduba mete kina mu Kawaimaga. [16] E mena
maramara tondau ade e mena bameya ka tanai kasiyarai kawaya, ki pokere iyapana kaina
nu kwaitana mosi e tanai ki bameya eba baigamu. Iyapana kaina mu yabumugere e eba
emupu ade karako mete kina nu yabunugere e eba empemei. E mena si nu maramara
tepapomu. E mena kasiyarai ka mara-mara tondono kaniyono ko eba kewo-yagisi. Ki
mibai.
[17] Gubagani Simosi, nau yona mosi ka nidiyani ka yau kena; Kau waira yau kawareya
purapuratagubu ragidai mu ragiragi kawaya tade, nuwagi ke; 'Wi waira yau gwedegwedei
pokaiya eba yabara kawakawaraiwogoi ade wi nuwaga notaga wi gwedegwedega ki
kawareya eba ukworono mibai ka waira yau e gwedegwedei ka mara mosi uburono ko mara
mosi ade gogayagisi. Wi nuwaga notaga Mamanuga God e mena bameya tondono mibai ka
yewe waira kawareya nu badidi kupamana mamamaigamana ki gwedegwedei ka e mena
nu denenugu denenugu negeyau.' [18] Kau yona yau mu mete tade, nuwagi ke; 'Naigida mena
idiwoi upi marai kawai bagi mena kwaiwogoi ade wi gwedegwedega eba gwandagiwogoi
ko imagei ragidai mu mete waitatamiyoi. [19] Wi inako idiwoi ki ka wi puyoga kunumau wi
nawanaga tondau ki kawayayogono yarono manako mara yabaranugu tondau ade ewa ka
wi puyoga ki bebeda maba ragiragi kawaya uburono da wi bebeda maba ki kawareya wi
iyaga tawai wadumuri. Iya wadu-muri doko ki ka iya mibai maramara idiwana kaiwana ki
iyai.'
[20] Gubagani Simosi, Mamanuga God kau eminibu da kau ka baganai ki pokere e gwede upi
negebu ki kau eba kamadi ko naigida mena kwayuba-piyowa wadi doko yarowa. Iyapana

notababa yonai asusu yabayababa tagamu mu bani wainapiyamu da mu katai wadumupu.
Ko ki pa mena. Mu katai eba wadumupu. Mu yonamaga ka mibai pa mena ki pokere
kau wenagugi mena wainapi kamadi. [21] Iyapana dai mu muga kataimaga wadumpu suma-
piyamu ki pokere suma mibai ki yawatai mu paeremupu kwakotagubu yawata kwaiya
kayatagamu.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
wi wadinibu bagi.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 SIMOSI
Apunu Poru oka siyarai apunu Simosi nene okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau rabineya ka apunu Poru e waitapiyawa apunai Simosi e yonai okapupu. E waretai ki giruru maba kobaiya kaniyawa ki e eba kamadana ko e upi ragiragi kawaya kwaewagana ki nana ka e oka yau pokaiya e togipiyawa kasiyara kweyawa.

Iyapana yona pa wadamana wenapamana yonai tagamawa ragidai ki mu yonamaga ka apunu Simosi eba wainapono mibai ka yona ki pokaiya ka yanuwe kira kasiwara ade nuwarara tagarara wenawagau.

Apunu Poru e badidi maba tondawa upiwagawa ki maba ka apunu Simosi e mete inako tondana upiwagana ki nana.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Apunu Simosi e werei wagubu *1:3–2:13*
Kabuwa yonai *2:14–4:5*
Apunu Poru e eya yonai *4:6-18*
Parau siyarai *4:19-22*

1-2 Nau gubagani Simosi. Nau nuwaneya po kau ki pokere nau Poru oka yau karako kau nene oka-pakani. Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e nau winesinibu manako tonosinibu. E naiya mena gwaiyabawena da nu Keriso Iyesu pokaiya iya wadamana ki nana. Nau iya yonai ki iyapana tadeyana ki nana ka e nau winesinibu upi yau tegebu.

Kau paeregi ki denai bita kaubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena kau wadinibu bagi. Ko e ade nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu mete kina karako kau nuwanuwanimoto nuwabagi negeni manako waitanimoto da mu kau nene badidi kwaetagubu ki mibai kau naigida mena katainuwagi wetawetara.

Poru apunu Simosi paraupupu

3 Nau ripakwarakwaraniyoma naiya Mamanuga God e upi badidi maba kwaetagamawa ki maba nau mete kina inako kwaesugakani. Nau rabinaneya wainapakani da Mamanuga God e yabuiya nau ka baganai ki pokere nau maramara e upi kwaesugakani kau notaniyakani ade Mamanuga God bameya kemora nawaru kau nene paraupakani ade kau nene gurigurisugakani. 4 Nau naiya kau kamadini-buwani ki makeya kau nau yadini kipi eminibuwani ki nau notani eba goga-wena ki pokere karako ka nau nuwaneya po kau ade eminiyana ki nana waina-pakani. Nu ade empepeigamu ki nau mamama kawaya ade wainapani. 5 Kau sumagi ragiragi kawaya tondei ki nau eba notagogapuwani. Kau inagi Yunesi yo kau atagi ridai Rousi mu Keriso deni mena ragiragi kawaya sumapamawa ki maba kau karako e inako mete suma-piyei wainapakani. 6 Ki pokere gubagani, nau nidiyani wainapi; Naiya nau idani kau kawarigeya tapuwani gurigurini-buwani ki makeya Mamanuga God kau puyogi negebu, puyo ki kau maramara wadi doko mata maba puwakakapiyowa da beuyogono ko eba popi. 7 Mamanuga God e eya Keyai nu negebu ki ka eba nu notanuga kauwagana kudu wainapa-mana ki nana. Pa mena. Nu kasiyara wainapamana nu kowanuguma nota kwarikwarisitamana ade nu rabinanuga pakarawagana naigida notapamana were kwaigamana ki keyai e nu negebu.

8 Nu Kaiwawonuga e yonai badidi katainugibi ki kau uburowa iyapana yabaramugu dimanugowa ko midimama eba wadiniyoto. Ade nau karako nu Kaiwawonuga e pokaiya diburasugu-buwani sisiyai togomono ki nene kau mete eba midimamanugowa. Mamanuga God e kasiyarai kau negeyau ki pokaiya kau ragiragi kawaya nau mete ewapuru ubumomu Keriso e yonai bagi kawaya ki nene makarigomu ade muya nunumomu. 9 Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere bita nu nubo wadamana

ki e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi. E nu iyanibu ade nu winenibu da nu e nene
mena idiwana ki nana. Ko ki ka eba nu gwede bagi mosi e nene kwaigibi ki denai e
inako kwaewena. Pa mena. E kunuma yo waira eba yamanapupu ki makeya ka e ebo
mena notapupu da e aita ewa Keriso Iyesu pokaiya nu bita-nuga ki rikapoto deni mena nu
wadiniyoto bagi. [10] Karako ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso Iyesu bauwena. Po kasiyarai
ki e raurupupu kewowena manako nu eba popoigamana ko mara-mara idiwana kaiwana
ki iyai ka e yonai bagi kawaya ki pokaiya wadubu matara nu kabuwanibu. [11] Mamanuga
God e nau winesinibu da nau e yonai bagi kawaya ki iyapana tadeyana ade kabuwatamana
ki nana nau tonosinibu.
[12] Nau e yonai ki suwegekeya ki pokere iyapana dai nau bita makari ade nuwaboya mete
tegeyamu. Ko bita ki pokaiya ka nau kudu bo midimama mo eba wainapakani ko nau
kawareya kawareya uburakani yona ki kawareya dimasugakani. Nau nima sumapakani ki
e nau kataipuwani kewowena ade nau mete kataineya da e kasiyarai ka kawaya daganani
esida. E nau emisinibu da nau baganai ki pokere e nau wine-sinibu upi yau tegebu. Ko upi
ki e eya kwayubapono yarono da e marai bai-yagisi ki makeya kewoyagisi.
[13] Nau yona mibai nidiyekeya ade kau badidi upinugana kabuwaniyekeya, kabuwa ki kau
wadi doko manako iyapana kuduba makeya makeya inako kabuwatamiyowa. Kau Keriso
Iyesu e naureya tondei ki pokere e mena suma-piyowa ade e iyapanaiyoma mete nota
kwarikwarisitamiyowa. [14] Mamanuga God e eminibu da kau ka baganai ade e kau winenibu
e yonai bagi kawaya iyapana tadeyana ki nana ki puyoi kau mete negebu. E eya Keyai
Tanai Bagi Kawaya nu rabinanugu tondau ki kasiyarai pokaiya ka kau puyo ki naigida mena
kwayubapiyowa.
[15] Gubagani Simosi, kau kataigeya da tawana Aisiya ragidai apunu Paigerasi yo apunu
Emogenesi mete kina ki mu kuduba nau tagararasinimupu.
[16] Nau nuwaneya ka Mamanuga God uburoto apunu Onesiporo e iyapana-iyoma mu
nuwaboyamaga wainapoto waditamini bagi, mibai ka apunu ki e maramara nau wait-
asiniyawa nau bitani wadawa tekateka ade kasiyara nau mete tegeyawa. Nau diburasug-
ubuwani ki sisiyai tagubu wainapupu ki e nau bamaneya eba midimamawena, [17] ko e natere
Roumi bauwena ki ka e nau kwaeneni kwaewagawa umawa da nau bananasinibu. [18] Kau
mete kataigeya da nau natere Epeso rabineya tondekeya ki makeya ka e nau nene kawaya
daganani kwaewagawa. Ki pokere nu Kaiwawo-nuga e marai baiyagisi makeya ki ka nau
nuwaneya e uburoto apunu Onesiporo e nuwaboyai mete wainapoto.

2

[1] Gubagani, kau ka Keriso Iyesu e naureya tondei. Kau paeregi ki denai bita kaubo
wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena kau wadinibu bagi puyo negebu ki
pokere puyo ki kasiyarai pokaiya kau karako e nene ragiragi kawaya uburowa.
[2] Nau iyapana ropani kawaya mu yabumugu dima-sugekeya emisiniyeya nau yona badidi
suwegekeya ki kau wadi doko manako kayanuwagi iyapana dai emitamiyei da mu ka
baganai ade mu kowamuguma tademana kabukabuwa ki mu mete baganai, iyapana ki kau
yona yau tade da mu mete kayatagisi mu mubo kowa-muguma tademono kabukabuwa
iwono.
[3] Piyara ragidai ragiragi kawaya ubumu ki maba ka nu mete kina Keriso Iyesu e nene
ubumei ade e nene makarigemei muya nunumei. Ko ki maba ka kau mete kina uburowa e
nene makarinugowa muya nunurowa ko eba midi togatoga nene kwaenugowa.
[4] Nau keyakeyai dai kau kabuwa-niyani wainapi; Piyara apunai eba e ebo nuwaiya
wainapiyau ki kwaeyogono umono. Pa mena. Piyara ragidai mu mubo upimaga ki mena e
kwaeyogono manako piyara ragidai mu kawaimaga e empoto e mamamai yagisi.
[5] Ade apunu mosi yanuwa rabineya garupana wainapiyau ki ka e yanuwa gorai ki makeya
makeya kwaeyagisi. E gora ki makeya eba kwaeyogono ki ka e bani garupoto yabiri
baiyagisi ko e denai eba yadini.
[6] Ade iyapana nima e kokoreya upiyogono da maura marai baiyagisi ki ka e eya yabiri
bani ki tepoto kupoto.

[7] Nau yona yau nidibuwani ki kau naigida mena wainapiyowa manako nu Kaiwawonuga
kau waitaniyoto da nau badidi kabuwanibuwani ki mibai kuduba kau naigida mena
katainuwagi.
[8] Kau maramara Iyesu Keriso nota-piyowa. E powena ko e ade iyawena kipu ubupu.
E ka oragai apunai Dewida e momai. Nau yona bagi kawaya dima-sugakani yau ka e
yonai. [9] Yona ki pokaiya ka mu nau kuwa apunai maba wadisinimupu umasinimupu
dokodoko makari tegeyamu. Ko Mamanuga God e yonai ki mu eba umamupu dokodoko.
Pa mena. [10] Mamanuga God e iyapanai-yoma winetapu ragidai mu iya waunai Keriso Iyesu
pokaiya wadamana ade e taneya e kasiyarai pokaiya maramara idiwana ki nana ka nau mu
nene karako bita makari ade nuwaboya ebo ebo yau bananapakani giruru maba kobaiya
tesugakani.
[11] Nu wainapamana ade suma-pamana yonai mibai ka yau kena;
'E powena ki maba nu e mete inako popoigamu ki ka nu aita ewa e tondau ki maba nu mete
inako iyaigamu e mete idiwomu.
[12] Nu e nene giruru maba kobaiya teteigamu ki ka aita ewa nu e mete ubumamu kaiwawo
upi kwaigomu. Nu karako iwagamu bodaboda da nu eba katainugu eyo ki ka aita
ewa e mete kina nu inako nidini.
[13] Ko nu gwaiyabaigibi ki mibai eba kwaigamu ko paerepamu ki ka e gwaiyabawena ki e
eba paerepoto ko mibai mena kwaeyagisi. E naiya gwaiyabawena wagubu ki e eba
kamadini mibai ka e bameya ka bera mo pa mena.'

Mamanuga God nu upinuga mibipana ki yonai

[14] Gubagani, kau iyapanagiyoma yona yau mete ragiragi kawaya tade, nuwagi ke; 'Wi
Mamanuga God e yabuiya idiwu ki pokere wi yona pa wadamana wenapamana yonai ki wi
eba iwogoi kwaenda ki pokaiya kira kasiwara wenayagisi. Wi inako kwaiwogoi ki pokaiya
ka gwede bagi mosi eba wenayagisi ade iyapana wi yonaga ki wainapomono ragidai mu
iyamaga ki mete giriyagisi.'
[15] Gubagani, kau uburi Mamanuga God e upi negebu ki naigida mena kwaenugowa ade e
yonai mibai ki supasupai mena kabuwanugowa ki ka ewa midimama kau eba wadiniyoto.
Kau kaubo wainapiyei da baganai ki makeya mena kwaenugowa ki ka Mama-nuga God kau
eminiyoto yagisi da kau ka baganai. [16] Iyapana waira yau yonai mibai pa mena ki kawareya
deni deni tagamu ragidai ki mu yonamaga ki kau eba wainapiyowa. Mu tagamu ki pokaiya
ka mu iyapana waratamiyamu yawata kwaiya kayatagamu ko Mama-nuga God e deneya
ki mu eba kaya-tagamu. [17] Mu yonamaga ka kwata pokesi iyapana mideya kawayawagau
yarau ki maba iyapana giritamiyau. Yona inako tagamu ragidai mu pauna-mugu ka apunu
Aimaniyasi yo apunu Pairitasi mete kina inako kwaetagamu. [18] Mu apeya yawata supasupai
kama-dumpu karako bera yau tagamu ke; 'Popotagubu ragidai ororeya mena iyatagubu
kimpu ubumpu ki pokere nu iyaiya idiwei ragidai popoigamu ki ka nu ewa eba iyaigamu
kimamu ubu-mamu.' Mu inako tagamu ki pokaiya ka suma sumatagamu ragidai dai mu
sumamaga nusuruwena. [19] Ko Mama-nuga God e ororeya mena wowo bebedai kaupupu
ragiragi kawaya uburau. Iyapana bebeda ki nukepomoto ko e eba geyageyayagisi. Bebeda
ki naureya ka Mamanuga God oka yau okapupu; 'Nau iyapananiyoma nau nene idiwu ki
mu eyaka eyaka nau niya kataineya.' Ade e oka yau mete okapupu; 'Iyapana nima wagau
da e ka nau nene ki ka e eya iyai wirapoto e berai berokoi kuduba kamadini.'
[20] Iyapana kawai mosi e tawai rabineya ka kebari yo kurari yo yogo yo kapa yo karakara
inako ropani kawaya uburau. Gwedegwede dai ka poraga nene ko dai ka pa yabayababa
uburau. Gwedegwede ki dai ka mu bowa yama-yamai pokaiya yamanatampu, dai ka mu
ripa pokaiya kaitetampu ade dai ka mu nimadi pokaiya pasitampu. [21] Tawa rabineya
gwedegwede dai bagi ade dai berokoi ki maba ka iyapana nima e ebo idai kerarai
rikapoto ade berokoi kuduba kamadini ki ka e gwedegwede bagi yamayamai ki maba.
Nu Kaiwawonuga uburoto e winepoto upi bagi mena kweyoto manako e upi bagi ebo
ebo ki mena kwaeyogono tondono. [22] Ki pokere gubagani, onowa yaraga kwakwarepu-
maga tainitamiyau poisiyasiyai waina-piyamu ki maba kau inako eba kwae-nugowa.

Nota berokoi inako baiyagisi kau taininiyono ki kau nota ki weupi kwenupi manako
iyapana gwedewau mu nuwamaga notamaga supasupai Mama-nuga God bameya waita
nene guriguri-tagamu ragidai ki mu mete dibipumuri ewapuru mena upiwogoi. Iya
supasupai mena kwaenugana ki mena notai kau notapiyowa, suma mena sumanugowa,
nota kwarikwarisi ki notai wainapiyowa, ade nuwabagi rabineya mena tondowa. [23] Ko
iyapana yona mibai pa mena notababa yonai tagamu ragidai ki mu yonamaga kau
eba wainapiyowa. Kau kataigeya da mu yonamaga ki pokaiya ka kira kasiwara ade
bonana ragiragi wenawagau. [24] Nu Kaiwawonuga e bigabigaiyoma mu ka kira yonai eba
togomono ko mu iyapana bamamugu bagi mena kwaetogomono ade Mama-nuga God
e yonai supasupai mena kabuwatogomono. Iyapana dai mu yonamaga garugaru eba
wainapomoto ki ka mu midimaga eba togayagisi ko kawareya mu ade kabuwatamono.
[25] Iyapana dai mu bonana ragiragitamini ki ka mu denai mu eba giritamini ko giyansu
mena mu kabuwatamono wade supasupatamono, mibai ka ewa marai mosi ka Mamanuga
God bani iyapana ki waitatamini da mu notamaga wirayagisi manako mu yona mibai
kataitagisi. [26] Mu notamaga wirayagisi ki ka Berokoi Apunai Seitani e denkoi maba
waditapu doko ki purupuruyagisi manako mu baitagisi kayatagisi. Naiya ka Berokoi
Apunai e notai mu umatapu dokodoko da e nuwaiya badidi ki mena mu makeya makeya
kwaetagamawa. Ko mu nota-maga wirayagisi ki ka nota oragai ki kewoyagisi.

3

Mara siyareya ka iyapana Mamanuga God tagararapomoto

[1] Gubagani, nau yona yau suwagani ki kau naigida mena wainapi; Mara siyareya
ka bera berokoi ki notai kawayayagisi. [2] Mara ki makeya ka iyapana mu mubo nene
mena waina-pomono, kapoitogomono, bowa madai ki poisiyasiyai wainapomono, yabara
kawakawaratogomono, mu mubo simaga tepapomono, deni deni kira kasiwaratogomono,
mu inamuguma mamamuguma umunumaga kwenu-pomono, ade iyapana mu waitata-
mono ki ka denai mu eba parautamini. Mama-nuga God e nene bagi supasupai idiwana
ki notai mu eba wainapomono, [3] ade mu kowamuguma eba nota kwari-kwarisitamono.
Iyapana berokoi mu bamamugu kwaetagisi ki ka mu berokoi ki eba notagogapomoto
ko mu yanuwe-togomono. Mu naigida eba notapomono were kwaetogomono ko mu
rabinamaga gayagayayogono kiratogomono idiwono. Iya bagi ki mu berokoi siyomono,
[4] ade mu umunumaga pokaiya ka mu bani yowatata togomono ko mu rabinamugu ka
mu yogo tagamana wainapomono. Mu notamaga garugaru mena wirayagisi berokoi
kwaetagamana ki notai mena notapomono. Mu kawai gisipomono ade mu muga midimaga
tainitamiyau ki poisiyasiyai wainapomono ko mu Mamanuga God eba nota kwarikwarisi-
pomono. [5] Mu ka midimaga pa mataka-wagau ragidai. Mu umunumaga pokaiya ka
mu togomono ke; 'Nu ka Mamanuga e upi kwaigemei ragidai.' Mu inako togomono ko
mu mibimaga ka pa mena. Mamanuga God e kasiyarai ki mu eba kataimugu. Iyapana
gwedewau inako tagamu kwaetagamu ragidai ki kau kamaditami mu mete eba idiwoi.

[6] Iyapana ki dai tawa tawa kaya-tagamu ridi notamaga eba pakarawena ki beratamiyamu
mu rabinamaga wira-piyamu iwu. Ridi ki mu mubo paere-maga naiya kwaetagamawa ki
bitai wadamana kudeya maramara nota-piyamu ko nota berokoi ebo ebo taini-tamiyau ki
mu mete kwaetagamana wainapiyamu. [7] Mu yawata supasupai kataitagamana ki kwaenei
kwaetagamu ko yona mibai ki mu kwaitana eba bananapomoto. [8] Takari kawaya apunu
apeya Diyanesi yo Diyambesi oragai apunai Mosisi e yonai bodabodapamawa ki maba ka
iyapana ridi beratamiyamu ragidai ki yona mibai mete bodaboda-pomoto. Iyapana ki mu
yabaramaga babawena. Mu umunumugere tagamu da mu suma sumatagamu ko ki pa
mena mibai ka mu ororeya mena paeremupu mu sumamaga kaumupu. [9] Ko mu notamaga
ki eba kawayayagisi kaya-yagisi wainapakani, mibai ka iyapana kuduba mu emitamini ki ka
mu garugaru kataitagisi da mu ka notababa ragidai. Oragai ragidai Diyanesi yo Diyambesi
mu bamamugu badidi wenawena ki maba mu bamamugu inako mete wenayagisi.

Apunu Simosi badidi maba tondana ki yonai

10-11 Gubagani, nau badidi suwege-keya bo kwaesugekeya ki kuduba kau emisiniyeya.
Nau iyapana badidi tadeyekeya kabukabuwa ki kau kataigeya ade nau niya iyani badidi
wainapekeya umekeya ki kau mete kataigeya. Nau eba diriwadiriwa kwae-sugekeya ko
nau nota kwarikwarisi ki notai mena notapekeya sumasugekeya tondekeya. Iyapana
bita yo midi makari ade nuwaboya nau tegemawa ki ka nau upini eba kamadubuwani
ko nau giruru maba kobaiya tesugekeya. Natere Antiyoka rabineya, natere Aikoniyamu
rabineya ade natere Rusira rabineya mete kina iyapana badidi maba nau girisinimawa
pasusinimawa nuwaboya kawaya daganani nau tegemawa ki kuduba kau kataigeya. Nau
bita makari ade nuwaboya bananapuwani ko nu Kaiwawonuga maramara nau waitasini-
yawa iyapana mu idamaga rabineya tondekeya ki taorotapu nau wadisinibu paere.

12 Nau yona mibai mosi kau ade nidiyani wainapi; Iyapana gwedewau bagi supasupai
mena Keriso Iyesu e naureya idiwana wainapiyamu ki ka iyapana ubumono mu giritamono
pasutamono bita makari ade nuwaboya mu mete tagemono. 13 Ko bera ragidai yo midimaga
pa matakawagau ragidai mu bigimaga ka kawayayogono yarono. Mu iyapana beratamono
mu kerapu-mugu waditamono ade mu muga mete kerapu wadewade kasiwaratogomono.

14 Ko gubagani, kau yona mibai katainugibi sumapipi ki kau deni mena wadi doko
yarowa ko eba kamadi. Iyapana gwedewau yona mibai kau kabuwanimupu ragidai ki
kau kataigeya. 15 Kau munugeya tondeya yabedeya da karako ki kau Mamanuga God e
yonai bagi kawaya naiya takari kawaya okamupu ki kuduba kau wainapipi katainugibi.
Oka ki pokaiya ka nu kataigibi da nu Keriso Iyesu sumapamu ki mena pokaiya ka nu
iya waunai yadamu. Ko ki kuduba kau katainugibi kewowena. 16 Mamanuga God e
yonai ki e ebo Keyai pokaiya iyapana kabuwa-tapu makeya makeya okamupu, oka ki
kasiyarai ka kawaya. Oka ki pokaiya ka Mamanuga God nu yona mibai kabuwa-niyoto,
nu paerenuga matarapoto, nu wade supasupaniyoto, ade iya naigida supasupai idiwana ki
yawatai nu mete kabuwaniyoto. 17 Iyapana nima Mama-nuga God e upi bagi kawaya ebo
ebo kwaewagana wainapiyau ki ka e Mamanuga God e yonai okamupu ki pokaiya upi ki
kwaewagana kasiyarai ade katai kuduba mete yadini.

4

1 Mamanuga God ade Iyesu Keriso mete kina ki e idai gurai popotagubu ragidai ade iyaiya
idiwei ragidai nu kuduba naurinugu ugwadiniyana ragiragi apunai ki mu yabumugu ka
nau Keriso ade bauwagana nu teniyana da nu e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana
ki nana yona ragiragi kawaya yau kau nidiyakani;

2 Kau Mamanuga God e yonai dimanugowa iyapana tadeyowa. Mu kau wainanimoto
bani, pa mena bani, ko ki ka eba gwedei mete kina, kau dimanugowa. Mu paerepiyamu ki
kau mu waditamiyowa supasupa. Mu berokoi kwaetagamu ki kau mu sisiba-tamiyowa. Mu
bagi kwaetagamu ki kau mu togitamiyowa kasiyara tageyowa. Mu kau yonagi ki garugaru
eba waina-pomoto ki kau kwarisinuwagi kawareya kawareya mu ade tadeyowa ko kau
midigi eba togayogono. 3 Mara yabadau da iyapana kabuwa mibai eba waina-pamana
wainapomoto. Mu mubo rabinamugu tainitamiyau ki mena kwaetagamana wainapomono
ade kabuwa yonai ki mu mubo nuwamugu wainapamana wainapiyamu ki mena diriwai
kwaetogomono. Kabuwa ragidai gwedewau mu kabuwamaga iyapana ki mu notamaga
mete eyaka mena ragidai ki mu mena diriwamaga mu kwaetogo-mono kwaenemaga
iwono. 4 Mu yona mibai tagararapomoto manako mubo bususumaga bo wensisiyamaga
mibai pa mena kororai ki mena kawareya togomono iwono. 5 Ko gubagani, mara bagi bo
mara berokoi ki kau maramara naigida mena notapiyowa wetawetara were upinugowa.
Kau ka Mamanuga God e bigabigai apunai ki pokere bita makari ade nuwaboya kau
bamageya baiyogono ki kau giruru maba kobaiya tenugowa ade kau upigi ki kuduba
paunau mo eba kamadi ko yona bagi kawaya ki mena dimanugowa umowa.

6 Ko nau niya yonani ka yau kena; Mu Mamanuga God nene papa naumu puyo pasumu ki
maba ka nau waina-pakani da nau niya iyani waunitau puyo ki maba tarani. 7 Mamanuga

God nau upi tegebu ki nau paunau eba kamadu-buwani ko nau upi ki kuduba kewo-puwani.
E nau badidi sidibu ki kuduba nau wadubuwani doko garupekeya da karako katamuru
bausugubuwani. Nau sumani e bameya ki nau eba kamadu-buwani, [8] ki pokere e nau apunu
bagi supasupai sidibu ade nau puyoni ki e nau nawanani tapu tondau. Nu Kaiwawonuga e
ka supasupai mena e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyana ragiragi ki apunai ki pokere
e eya bauwagana marai baiyagisi ki ka e uburoto puyo ki nau tegeni. Ko e eba nau mena
puyo ki tegeni ko iyapana gwedewau mu nuwamugu po e bau-wagana empamana nawanai
idiwu ki mu e puyo ki mete tageni.

Apunu Poru e eya gwedegwedei

[9] Gubagani, kau garugaru mena kau yawatagi kwaenepi nau bamaneya yewe baunuwagi.
[10] Apunu Demasi waira yau iyai nota kwarikwarisipiyawa ki pokere e nau kamadisinibu
natere Tesaronika kayawena. Apunu Kereseni tawana Garasiya kayawena ade apunu
Taitosi tawana Daramasiya kayawena, [11] ko apunu Ruki e mena nau mete yewe idiwei.
Kau yabodowa ki kau apunu Maki mete bananapi kebomuri da e nau waitasiniyoto wade
tekatekasiniyoto. [12] Nau apunu Takikasi tonopuwani natere Epeso kayawena. [13] Nau
nusuru tatamai natere Torowasi rabineya apunu Kapasi bameya tapuwani ki wi mete
wadumuri ade nau bukani mete tepumuri. Nau nuwaneya po bukai papa kwakwarai
pokaiya yamanatampu ki wi mete tepumuri.

[14] Kirama yamanawagau apunai Arekisanda e kawaya daganani nau girisinibu pa-
susinibu. E nau bamaneya kwaewena ki denai ka nu Kaiwawonuga e mena kwaeyagisi.
[15] Nu yonanuga ki e ragiragi kawaya bodabodapiyawa ki pokere kau mete kina e naigida
mena empiyowa ade kau kaubo kwayubagi mete kwaenugowa.

[16] Kawakawai ragidai yabiri nau sidimawa wirawira ki makeya ka iyapana mosi nau
taganeya eba ubupu nau taububarani purupupu. Mu kuduba nau kamadisinimupu
kayatagubu. 'O Mamai, mu badidi paeremupu ki kau notagogapi ko eba notapiyowa.' [17] Ko
nau Kaiwa-woni e nau eba kamadisinibu. E nau togisiniyawa kasiyara tegeyawa ki pokere
nau e yonai bagi kawaya ragiragi kawaya iyapana kwaiyanai ragidai kuduba wainapamana
ki nana dimasuge-keya. Iyapana nau susinimana po waina-pamawa ko Mamanuga God
nau barani wadubu manako nau mu idamaga rabineya tondekeya ki taorotapu nau
wadisinibu paere. [18] Nau kataineya da berokoi kuduba ebo ebo nau bamaneya ewa baiyagisi
ki ka Mamanuga God nau eba kamadisiniyoto ko e uburoto nau kwayubasiniyoto iya tegeni
manako wadisiniyoto kunumau e gari rabineya tamusiniyoto mete idiwomu.

'O Mamai, kau mena ka tanai apunai. Karako ade aita ewa ka nu maramara kau sigi esida
mena tepapomu. Ki mibai.'

Parau siyarai

[19] Ridi Pirisira e nobomoi Akwira mete kina ade apunu Onesiporo e iyapanaiyoma mete
kina nau mu kuduba parautamakani. [20] Apunu Erastasi e natere Korini rabineya tondau
ade apunu Toropimasi ki e nau mibi sigirai natere Mairitasi rabineya kamadubuwani.
[21] Gubagani, kau yawatagi garugaru mena kwaenepi yewe baunuwagi were ewa nusuru
marai baiyagisi.

Apunu Eburusi yo apunu Pudesi yo apunu Rinusi yo ridi Karaudiya ade Iyesu
sumapiyamu ragidai dai yewe mete idiwei ki mu kuduba kau parauniyamu.

[22] Nu Kaiwawonuga kau keyaigi yadini bagi kasiyara negeni.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
wi wadinibu bagi.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

TAITOSI
Apunu Poru e okai apunu Taitosi bameya okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Taitosi e ka kwaiyanai apunai mosi ko e Iyesu sumapupu ade apunu Poru waita-piyawa e mete ewapuru upitagamawa iwa. Poru apunu ki tawana Kurisi rabineya kamadubu da e Iyesu sumapamawa ragidai ika idiwa ki mu tadeyana kabukabuwa ki nana.

Oka yau rabineya ka apunu Poru yabiyabiri ragidai badidi maba idiwana ki yonai wagubu. E apunu Taitosi uburana iyapana badidi maba kabuwatamana ki yonai wagubu ade Iyesu sumapamawa ragidai mu iyamaga badidi maba idiwana ki yonai e mete wagubu. Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Yabiyabiri ragidai *1:5-16*
Upi debai ebo ebo *2:1-15*
Kabuwa yonai *3:1-11*
Parau siyarai *3:12-15*

1-4 Apunu Taitosi, nau Poru oka yau pokaiya kau parauniyakani kawaya daganani kau bamageya. Nau yo kau nu sumanuga ka eyaka mena ki pokere nau gubagani mibai ka kau. Mamanuga God e bigabigai nau kwaesugakani ade Iyesu Keriso e tonosinibu apunai nau sidibu.

Mamanuga God e iyapanaiyoma winetapu ragidai ki mu sumamaga togipana waratamana da mu e yonai mibai supasupai wainapamana weta-wetara ki nana ka e nau winesinibu tonosinibu. Naiya takari kawaya, Mama-nuga God kunuma waira eba yamanapupu makeya, mara kerareya ko ade tagere ki makeya ka e iya maramara idiwana ki iyai nu negeyana gwaiyabai wagubu. Mamanuga God bameya ka bera mo pa mena ki pokere e ebo winepupu ki marai bauwena ki ka e badidi gwaiyaba-wena ki mibai e yonai pokaiya matara-pupu. Mamanuga God e ka nu Iya Negeyau ki Apunai. E nau emisinibu da nau baganai ki pokere e nau winesinibu ade ragiragi kawaya sidibu da nau e yonai iyapana kuduba tadeyana ki nana.

Kau paeregi ki denai bita kaubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wadinibu bagi. E ade nu Iya Negebu Apunai Keriso Iyesu mete kina karako waitanimoto da mu kau nene kwaetagubu ki mibai kau naigida mena katainuwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya tondowa. Kaiwa kaiwa.

Apunu Taitosi tawana Kurisi rabineya upiwagana ki yonai

5 Nau tawana Kurisi rabineya tondekeya ki ka nau suma sumatagamu ragidai ika idiwu ki kabuwa dai mena mu kabuwatapuwani. Kau kabuwa kuduba mu kabuwatamana ade mu nateremaga ebo ebo rabineya yabiyabiri ragidai winetamana nakatamana ki nana ka nau kau ika kamadinibuwani. Nau nidibuwani, suwagubuwani ke; 6 Iyapana nima yabiyabiri ki upi kwae-wagana wainapiyau ki ka e iyapana yabumugu paere mo eba kwaeyogono ko supasupai mena tondono. E eba werawerayagisi ade e munuiyoma mete kina suma sumatogomono. Mu ina-muguma mamamuguma umunumaga yodomono makeya makeya kwaetogo-mono ko eba gate kwaetogomono kwaenda iyapana baitagisi mu simaga berokoi tagisi. 7 Mamanuga God e iyapanaiyoma kwayubatamiyamu ragidai ki ka mu Mamanuga God e upi kwaetagamu ki pokere mu bera berokoi mo eba kwaetagisi ko iyapana yabu-mugu supasupai mena idiwono. Iyapana nima yabiyabiri tondau ki ka e eba kawai gisipono bo ade eba e midi tayatayabadai tondono. E awana 'waeni' kawaya daganani eba kuborono da e yabarai babayagisi ade e midi gayagayai maba eba tondono. E eba kapoiyogono ade iyapana mu gwedegwedemaga eba taisi teyateyamayogono. 8 Iyapana e bameya daiyo baitagisi ki ka e mu diriwamaga kwaeyagisi ade iyapana kuduba bamamugu ka e bagi mena kwaewagana wainapono. E notai pakarayagisi naigida mena

notapono were kwaeyogono. E iyapana bama-mugu bagi supasupai mena kwae-yogono
ade e nuwai notai eyaka mena Mamanuga God nene notapono upi-yogono. E badidi
notapiyau ki kwayubai e naigida mena wainapono were kwae-yogono. [9] Yona mibai naiya
wainapupu sumapupu ki e yadini doko ko kabuwa kudubai mosi ki diriwai e eba kwae-
yogono. E supasupai inako tondono ki ka e yona mibai kabuwawagau ki pokaiya iyapana
togitamini kasiyara tageni. Ade iyapana kabuwa mibai tagararapiyamu ragidai mu
notamaga badidi maba notapiyamu ki e uburono yona mibai pokaiya mete matarapono.

[10] Mibai, karako ka iyapana ropani kawaya yona mibai ki tagararapiyamu. Mu yona-
maga kororai mibai pa mena ki pokaiya ka mu iyapana kerapumugu wadamu notababa
tageyamu. Diyu ragidai karako Iyesu sumapiyamu mu ropani kawaya inako kwaetagamu.
[11] Mu eba kwaetagamana ki mu kwae-tagamu ade mu eba kabuwatagamana ki mu mete
kabuwatagamu. Mu bowa madai tepamana ki nana ka mu tawa tawa mu kabuwamaga
pokaiya iyapana giritamiyamu notababa tageyamu iwu, ki pokere mu yonamaga ki kau
bodapi. [12] Tawana Kurisi mu muga apunumaga mosi ewa badidi wenawagana yonai wagawa
umawa e yona yau wagubu ke; 'Tawana Kurisi ragidai nu ka papa kamarai yawiyawirai ki
maba. Nu maramara beraigemei kaikayokayoi idiwei ade bani irimagere mena kupemei.'
[13] Apunu ki yona mibai wagubu ki pokere iyapana kabuwa mibai pa mena tagamu ragidai
ika idiwu ki kau mu nakaritami da mu sumamaga wayowayowena ki ade ugwadini wawara
iruirui kawaya wenayagisi. [14] Diyu ragidai mu wensisiyamaga ade iyapana yona mibai
tagararapiyamu ragidai mu muga goramaga bo kaisimaga mu mubo notamaga pokaiya
tagamu, nota ki mu mete kamadini ko eba notapomono. [15] Iyapana gwedewau mu
rabinamugu bigi pa mena ki ka gwedegwede kuduba empiyamu ade wainapiyamu ki
kuduba bagi mena. Ko iyapana gwedewau Keriso eba sumapiyamu ki mu rabina-mugu
ka bigi posiwena ki pokere gwede empiyamu bo wainapiyamu ki kuduba ka berokoi,
mibai ka mu muga nuwa-maga notamaga ade mu rabinamugu tadeyau wirawira da mu
paerepiyamu ki notai ka bigi utapupu giripupu pasupu. [16] Mu umunumaga pokaiya tagamu
da mu ka Mamanuga God e iyapanaiyoma, ko mu mibimaga ka pa mena. Mu ka kororai,
mibai ka mu iyamaga ka eba supasupai. Mamanuga God mu emita-miyau ki ka e rabinai
mu pokamugere kwiyakwiyawagau, mibai ka e umunui mu eba wadamu ade gwede bagi
mosi mu kwaitana eba kwaetagisi.

2

Keriso e kabuwai mibai

[1] Ko gubagani Taitosi, kabuwa mibai supasupai ki mena kau makeya makeya iyapana
tadeyowa kabukabuwa. [2] Kau apunu magurai tade da mu nota-baba maba eba idiwono
ko bagi supa-supai mena idiwono da iyapana mu wiwiratamono ade mu notamaga
pakarayagisi naigida notapomono were kwaetogomono. Mu supasupai mena sumato-
gomono, supasupai mena deni deni nota kwarikwarisitogomono, ade supasupai mena
giruru maba kobaiya tetetogomono ragiragi kawaya ubumono.

[3] Ki maba, kau ridi magurai tade da mu iyamaga bagi supasupai mena Mamanuga God
nene idiwono manako iyapana mu mete emitamono wiwira-tamono. Mu eba yanuwe-
togomono ade awana suwakarai eba kubomono kwaenda ki pokaiya ka mu iyamaga
giriyagisi. Mu iyapana bagi supasupai idiwana ki mena kabuwai kabuwa-togomono ade
mu muga mete kina inako mena idiwono, [4] da ridi waunai mu iyamaga bagi kawaya
ki empomoto ki ka mu mete kina kawareya inako kwaetogomono mu nobomomuguma
ade mu munumuguma naigida mena notatamono kwayubatamono, [5] ade mu notamaga
pakarayagisi naigida mena notapomono were kwaetogomono ko eba apunu dai mete
iwana notapomono. Mu ridi mubo upimaga supasupai bagi ki mena kwaetogomono ade
mu mubo nobomomuguma wiwiratamono mu kobamugu idiwono. Mu bagi supasupai
inako mena kwaetogomono ki ka iyapana mosi eba baiyagisi Mamanuga God e yonai siyoto
siyasiya.

[6] Ade ki maba, kau apunu waunai mu mete tade da mu notamaga pakara-yagisi nota naigida yodomono were kwaetogomono.

[7] Gubagani Taitosi, kau kiya bagi supasupai mena kwaenugowa ki ka iyapana kau eminimoto manako mu mete inako kawareya kwaetogomono. Kau iyapana kabuwatamiyowa ki kau dayaya yonai eba nuwogowa ade kau yanuwa maba eba kwaenugowa. [8] Kau yona bagi supasupai mena nuwogowa ki ka iyapana mosi eba uburoto kau yonagi siyoto siyasiya. Kau inako mena kwaenugowa ki kau iyaragiyoma midi-mama waditamini manako mu ubumana suma sumaigemei ragidai nu nidimana siyasiya ki mu yawatamaga pa mena.

[9] Bigabiga ragidai badidi kwaetaga-mana ki nana kawakawaimuguma tagisi ki mu umunumaga yadini makeya makeya kwaetagisi ko eba basaratagisi ungwerogwerorotagisi. [10] Mu eba mu kawakawaimuguma mu gwedegwede-maga kuwatagisi ko mu bagi supasupai mena idiwono da kawakawaimuguma mu mibitamini sumatamini. Mu tomomaga bagi kawaya idiwono ki pokaiya ka mu kawakawaimuguma notamaga wirayagisi nu Iya Negebu Apunai Mama-nuga God e kabuwai mete wainapamana kwaetagamana wainapomono.

[11] Iyapana kuduba nu paerenuga denai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e deni mena rikapupu. E nu wadiniyana bagi ki yawatai ka e ororeya mena mebu kewowena ki pokere iyapana gwedewau yona ki sumapomoto ki mu ka iya waunai yadini. [12] Mamanuga God nu deni mena wadinibu bagi ki yonai nu kabuwaniyau da nu naiya Mamanuga God eba suma-pemeya makeya yewe wairau badidi maba idiweya ki nu deni mena kamadamu ade nu kwakwarepunuga taininiyau poisiyasiyai wainapemei ki nu mete tagararapamu. Nu notababa maba eba idiwomu ko nu notanuga pakarayagisi naigida notapomu were kwaigomu. Nu yawatau mena kaigamu ade watanugu mena ragiragi kawaya ubumomu nu nuwanuga notanuga eyaka mena Mamanuga God e mena notapomu idiwomu. [13] Nu bagi supasupai inako mena kwaigomu yamomu ki ka nu mara bagi mamama marai bauwagana ki nawanai mete idiwomu yamomu. Mara ki baiyagisi makeya ka nu Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso, ki ka nu Kawainuga God, ki e Tanai Bagi Kawaya matarayagisi ki nu empamu. [14] Bigi ebo ebo yewe wairau nu umanibu dokodoko ki rikawagana da nu bigi pa mena supa-supai mena e nene idiwana ki nana ka Keriso nu nene powena ade e darai nu nene kawapu. Nu nuwanuga notanuga bagi mena wainapamana kwaiwaga-mana ade e eya iyapanaiyoma e nene idiwana ki nana ka e inako kwaewena.

[15] Nau yona nidibuwani yau pokaiya ki kau iyapanagiyoma tadeyowa teya-teyama manako Mamanuga God e kasiyarai negebu ki pokaiya uburowa mu togitamiyowa kasiyara tageyowa. Ko mu paerepomono ki kau mu nakari-tamiyowa ade wade supasupatamiyowa. Ridi bo apunu mosi kau nidiyono waigubaniyono ki kau mu yonamaga ki eba wainapi.

3

Suma sumaigemei ragidai badidi maba idiwomu

[1] Yona naiya tademipi wainamupu ki kau iyapanagiyoma kawareya mu ade tade da mu yona yau naigida mena wainapomoto; Kaiwawo ade kawakawai ragidai kuduba ki wi wiwiratamiyoi ade mu umunumaga wadoi. Upi bagi kiyabui ebo ebo ki mena wi wadamana diriwai kwaiwogoi. [2] Ade yona yau mu mete tade; Iyapana mosi eba simuri siyasiya ko nuwabagi rabineya yowaiya tataiya moeginayamu rabineya idiwoi. [3] Naiya ka nu mete nota baba rabineya idiweya. Mamanuga God e badidi wagubu ki nu tagararapemeya ade gwedegwede kiyabui ebo ebo empemeya poisiyasiyai wainapemeya ki nu umanibu dokodoko da nu ki mena diriwai kwaigemeya. Nu maramara nu iyaranuguma giritamana pasutamana wainapemeya ade iyapana gwedegwedemaga taisi teyateyama-igemeya deni deni giri kasiwaraigemeya idiweya. [4] Nu inako kwaigemeya kebomeya ko nu Iya Negebu Apunai Mamanuga God e nu nota kwarikwarisi-nibu ade bagi kawaya nu nene kwae-wena ki makeya, [5] ka e nu iya waunai negebu. E nu iya waunai ki negebu ki ka eba nu gwede bagi mosi e nene kwaigibi ki denai e iya ki negebu. Pa mena. Ko e nu nuwanuwanibu manako e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya tono-pupu nu rabinanugu minibu siwa nu biginuga

kuduba surupupu ki pokaiya ka nu wena waunai wenaigibi ade iya waunai mete wadimipi.
[6] Nu Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso e pokaiya ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi
Kawaya eba wakitapupu ko deni mena awana taparai maba nu kawarinugu kwebu wira.
[7] Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki e rikapupu deni mena nu wadinibu
bagi da nu Mamanuga God e yabuiya bagi supa-supai mena idiwana ade maramara
idiwana kaiwana iyai ewa wadamana nawanai idiwei ki nu mete yadamu. [8] Nau yona yau
nidibuwani ki ka mibai kawaya nu kuduba wainapamana ade sumapamana ki nana.

Kau iyapanagiyoma yona ki mara-mara mu tadeyowa teyateyama. Mu Mamanuga God
sumapiyamu ki pokere mu nuwamaga notamaga eyaka mena bagi mena kwaetagamana ki
notai mu mete notapomono idiwono. Mu inako kwaetogomono ki ka mu muga bagi-maga
nene ade ki pokaiya ka mu mibi-maga mete kiroto.

[9] Gora kawareya eba kira kasiwara-iwogoi ade wi wibo kunuga bo wi wibo ripakwarak-
waraguma mu wensisiya-maga bo bususumaga ki pokaiya wi yona eba wadoi wenapiyoi
kwaenda wi nuwarara tagarara idiwoi. Nota inako ka mibai pa mena ade ki pokaiya ka wi
tomoga giriyagisi. [10] Iyapana nima yona wadau wenapiyau ki kau e sisibapi. E kau yonagi
wainapoto ki ka baganai ko pa mena ki kau e kawareya ade siyo manako e kau umunugi
eba yodono ki kau gwede mo eba kwaenuwagi ko deni mena e kamadi. [11] Kau kataigeya da
nima inako kwaewagau ki ka yawata supasupai ki e kamadubu. Bigi e rabineya tondau ki
mete kabuwapiyau da e yawata paerepupu.

Parau siyarai

[12] Karako nusuru marai waunitau baiyagisi ki pokere nau natere Nikoporasi rabineya
tondana waina-pakani. Nau apunu Atemasi bo apunu Taikikasi kau bamageya tonotamani
ki kau nau nene wainapi manako nau bamaneya ika Nikoporasi baunuwagi. [13] Iyapana
wade supasupatamiyau apunai Sinasi yo apunu Aporosi mete kina ki kau mu waitatami
kau nene ki kwaenuwagi manako yawata gwede-gwedei waitatami were ewa tonotami
kayatagisi. [14] Kau iyapanagiyoma maramara tadeyowa da mu upi bagi mena kwaeto-
gomono ade iyapana bamamugu supasupai kwaetagamana ki mena notai notapomono
idiwono. Mu imagei eba idiwono ko mu mubo idamaga kasiyarayogono ki pokaiya ka bani
matarayogono manako mu kuduba kupomono idiwono.

[15] Nau mete yewe idiwei ragidai kuduba mu paraumaga kau bamageya tonopiyamu. Nu
kowanuguma sumanuga eyaka mena ragidai mu bamamugu nu paraunuga yau mu tade.
Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
wi kuduba wadinibu bagi.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

PAERIMONI
Apunu Poru e okai apunu Paerimoni bameya okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Paerimoni e ka gwedegwede ropani kawaya apunai mosi ki Iyesu sumapupu. E bigabigai apunai mosi si ka Onesimusi e wakapawena umawa wadawa da apunu Poru banana-pupu manako Poru e badidi kabuwapiyawa ki pokaiya ka e Iyesu sumapupu.

Oka yau pokaiya ka apunu Poru apunu Paerimoni siyau da e bigabigai apunai ki ade wirayagisi e bameya baiyagisi ki ka e eba gagayapoto ko Iyesu Keriso e si pokaiya e diriwai kwaeyagisi.

Oka debai empamana ki kabuwai
Parau *1-3*
Apunu Paerimoni e werei *4-7*
Apunu Onesimusi e yonai *8-22*
Parau siyarai *23-25*

1 Nu waretanuga ade nu upinuga eyaka mena kwaigemei apunai Paerimoni, nau Poru,
Keriso Iyesu e upi kwaesugekeya ki pokere dibura rabineya tondakani apunai, ade nu
sumanuga eyaka mena apunai Simosi mete kina, nu kau nene wainapemei ki pokere nu
paraunimei kawaya daganani kau bamageya. 2 Nu sumanuga eyaka mena ragidai kau
tawagi rabineya Mamanuga God nene mete dibipiyamu idiwu yo nu egapunuga Apiya yo
nu waretanuga Iyesu nene ragiragi kawaya uburau apunai Akipasi mete kina ki mu bama-
mugu ka nu paruigemei ade oka yau wi nene tonopemei. Kaiwa kaiwa.
3 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako wi waitanimoto
da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi
rabineya idiwoi.

Apunu Poru apunu Paerimoni e nene Mamanuga God paraupupu

4 Nau waretani Paerimoni, nau maramara gurigurisugakani ki ka nau kau notaniyakani
ade Mamanuga God bameya kau nene paraupakani, 5 mibai ka kau Kaiwawonuga Iyesu
sumapiyei ade Mamanuga God e iyapanaiyoma tawana tawana idiwu ki kau mu mete nota
kwarikwarisitamiyei ki sisiyai nau wainapuwani kewowena. 6 Nau gurigurisugakani da
kau sumagi ki sisiyai kau maramara iyapana tadeyowa umowa. Kau inako kwaenugowa
ki pokaiya ka Mamanuga God kau yabugi yadini papoto da e gwedegwede kuduba Keriso
pokaiya negebu ki kuduba kau mete katainuwagi wetawetara. 7 Nau waretani, kau iyapana
nota kwari-kwarisitamiyei ki pokaiya ka kau togisinibi kasiyara tegebi da nau karako
mamama kawaya wainapakani. Kau inako kwaenugei ki pokaiya ka Mama-nuga God e
iyapanaiyoma kuduba mu rabinamaga kipu ubupu karako kasiyara wainapiyamu.

Apunu Poru apunu Onesimasi nene wagubu

8 Karako nau yo kau nu sumanuga ka eyaka mena ki pokere nau kau badidi kwaenugana
yonai nidibena ki ka baganai. 9 Ko nau kau nota kwari-kwarisiniyakani ki pokere nau
ragiragi kawaya kau eba nidiyakani ko giyansu mena kabuwaniyakani. Ko kau wainapi;
Nau ka Poru, apunu magurai ade karako Keriso Iyesu e nene yewe dibura rabineya
tondakani ki apunai yona yau karako suwagakani
10 Nau karako kau bigabigagi kwaewagawa apunai Onesimasi ki e nene uburakani e sisiyai
kau nidiyakani. Nau yewe dibura rabineya tondekeya ki ka e Keriso sumapupu ki pokere
nu sumanuga pokaiya ka nau e gubaga-puwani ade e nau mamasinibu. 11 E naiya kau
bigabigagi kwaewagawa ki makeya ka e midi togatoga nene upiwagawa ko karako ka e
rabinai wirawena ki pokere nau wainapakani da e kawaya daganani kau waitaniyoto. E
nau mete inako waitasiniyau.

[12] Nau nuwani notani e bameya tondau ko nau karako e tonopani kau bamageya kaniyoto. [13] Nau Keriso e yonai bagi kawaya ki suwegekeya umekeya ki pokere nau karako dibura yau rabineya tondakani. Kau kiya yewe eba baunugibi nau waitasiniyei ko kau bigabigagi kwaewagawa apunai Onesimasi kau watagi wadubu kawaya daganani nau waitasiniyau ki pokere nau e munapena yewe nau mete idimpena ki ka baganai. [14] Ko nau eba nuwaneya kau ninekenekeniyani da kau e ade tonopi nau bamaneya baiyagisi. Pa mena. Nau nuwaneya kau kaubo nuwageya wainapiyei baganai ki mena makeya kwaenuwagi. Nau eba nuwaneya kau tagageya kwaesugani ko nau yo kau nu rabinanuga eyakamenayagisi ki ka baganai.

[15] Apunu Onesimasi badidi pokere kau kamadinibu umawa da yewe bauwena? Kataina, e ewa kau mete maramara idiwana ki pokere bo? [16] E naiya kau bigabigagi apunai mena tondawa ko karako ka e eba kau bigabigagi apunai mena ko e ka ade kau mete sumaga eyaka mena ki apunai. Nau nuwaneya po eyo ko nau kataineya da e karako kau bamageya baiyagisi ki ka e kau bigabigagi apunai tondono ade nu Kaiwawonuga pokaiya kau mete sumaga eyaka mena apunai tondono, ki pokere kau notagi e bameya ka kawaya daganani esida.

[17] Ki pokere, kau wainapiyei da nau yo kau nu upinuga eyaka mena ki ka nau kau bamageya bausugubena manako kau nau diriwani kwaenugubena ki maba ka apunu Onesimasi kau bamageya baiyagisi ki kau e diriwai inako mete kwaenuwagi. [18] E kau bamageya gwede mo kwaewena siyasiya bo kau gwedegwedegi mo asusu wadubu denai eba negebu ki kau nau kabuwasini da ki denai nau kau negeyani. [19] Nau Poru naubo idanere yona yau ade okapakani; Ki denai nau kau negeyani. (Ko wainapi; Kau iya waunai nau pokanere wadibi ki denai nau tegeyana ki tondau, ko ki yonai nau eba suwagani.)

[20] Nau waretani, nau yona yau suwagubuwani ki kau nu Kaiwawonuga pokaiya nau nene kwaenuwagi. Keriso pokaiya ka nau yo kau nu sumanuga eyaka mena ki pokere kau inako kwaenuwagi ki ka nau rabinani kiroto uburoto mamama wainapani.

[21] Nau oka yau kau nene okapakani ki nau kataineya da nau badidi nidiya-kani ki kuduba kau kwaenuwagi. Ena, eba ki mena ko gwede mo kawareya ki kau mete kwaenuwagi.

[22] Nau yonani yau mete wainapi; Nau wi bamagau ika bausugana ki nana ka wi kuduba nau nene Mamanuga God bameya guriguriwagi ade nau watani ika winepumuri da e nau yawatani yadini supasupa ki ka nau wi daiyoga ade bausugani.

Parau siyarai.

[23] Apunu Epapurasi e ubupu Keriso Iyesu e yonai wagawa umawa ki pokere iyapana e wadumupu diburamupu karako nau mete yewe idiwei. E parau-wagau kawaya daganani wi bamagau. [24] Nu upinuga eyaka mena kwaigemei ragidai apunu Maki yo apunu Aristakasi yo apunu Demasi yo apunu Ruki mete kina ki mu kuduba wi parauniyamu.

[25] Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

IBURU
Iburu ragidai mu okamaga
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka suma sumatagamawa ragidai ragiragi bananamupu ki mu togitamana ki nana okamupu. Iyesu e ka tawiri ogayawa apunai Mamanuga God e yabareya nu nene uburau nu yonanuga wagau.

Oka debai empamana ki kabuwai

Keriso e Mamanuga God nunupu wetawetara *1:1-3*
Keriso ka esida ko aneya kuduba ka erida *1:4–2:18*
Keriso ka esida ko Mosisi yo Diyosuwa ka erida *3:1–4:13*
Keriso ka esida ko dobopiyamu ragidai ka erida *4:14–7:28*
Keriso ka gwaiyaba waunai esida *8:1–9:28*
Keriso e puyoi ka kawaya esida *10:1-39*
Suma ka gwede? *11:1–12:29*
Mamanuga God mamamapamu *13:1-19*
Guriguri siyarai *13:20-21*
Parau siyarai *13:22-25*

Mamanuga God e yonai Iyesu pokaiya matarawena

1 Naiya takari kawaya nu bodanuguma Mamanuga God e yonai wainapamana ki nana
ka e yawata ebo ebo pokaiya mara ropani kawaya e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai kabuwatamiyawa. 2 Ko karako mara siyarai yau rabineya ka e Gubagai pokaiya nu
kabuwanibu. E pokaiya ka Mamanuga God kunuma waira kuduba yamanapupu ade e eya
Gubagai mena winepupu da mara siyareya ki ka e gwedegwede kuduba e idai rabineya
nakapoto. 3 Mamanuga God e eya sinini tanai bagi kawaya ki e Gubagai naureya minibu
siwa. E nuwai notai ade e kiyabui kuduba ka e eya Mamai nunupu wetawetara ade e yonai
kasiyarai kawaya ki pokaiya ka kunuma waira kuduba e wagubu umuneya mu wata-mugu
ubumu. E nu biginuga kuduba surupana ki yawatai mebu kewowena eweya ka e ade kipu
ubupu kunumau kayawena manako Mamanuga God Kasiyarai Kawaya Esida Apunai ki e
madaneya e idai garu deneya kwarisi-wena tondubu tondau.
4 Aneya kuduba ka kawakawaya ade mu simaga ka mete kawaya. Ko Mama-nuga God e
ebo nuwaiya wagubu da e eya Gubagai ki e mena ka kawaya esida ade e si ka mete kawaya
esida ko aneya kuduba mu simaga ka e kobaiya. 5 Mamanuga God e eba ubupu e aneyai
mosi sibu, wagubu ke;
'Kau ka nau Gubagani ade karako kau mamagi ka nau.'
Pa mena, e inako eba wagubu. Ade e aneyaiyoma mete eba tadebu, wagubu ke;
'Nau ka aneya buri ki e Mamai ade e nau Gubagani tondono.'
Pa mena, e aneyaiyoma inako eba tadebu.
6 Ko e eya Gubagai amu suwakarai waira yau kawareya tono-pana kwaewagawa ka e yona
yau wagubu ke;
'Nau aneyaniyoma kuduba, wi nau Gubagani yau e mena si esida tepapiyoi.'
7 Ade aneya mu nene ka e ubupu wagubu ke;
'Nau suwagani manako nau aneyani-yoma nusuru maba baitagisi kayatagisi.
Nau suwagani manako nau bigabiga-niyoma mata nonarai maba wenatagisi.'
8 Mamanuga God e aneyaiyoma mu nene inako wagubu ko e eya Gubagai ki e nene ka e
bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi oka yau okapupu, wagubu ke;
'Kau ka God. Kau garigi rabineya ka kau kasiyaragi maramara tondono kaniyono.
Kau iyapanagiyoma mu yabiyabiri-maga kau uburei bagi supasupai mena mu wade
supasupatamiyei
9 Bera bagi supasupai ki kau nuwageya poyo ko bera berokoi ki kau keipiyei,

ki pokere kau Mamagi God nau kau winenibuwani ade kau mamama-nugana ki nana monaganibuwani, tepanibuwani ade iyarau tamuni-buwani,
da kau kowagiyoma kuduba kau kobageya idiwana ki nana.'
[10] Mamanuga God e okai inako wagubu ade e Gubagai nene ade wagubu ke;
'Kau ka Kaiwawo. Kau mara kerareya nuwagibi manako waira kuduba wenawena.
Kau kaubo idagere kunuma yamanapipi.
[11] Kunuma waira kuduba aita ewa gogatagisi,
ko kau ka maramara tondowa kaniyowa.
Sipuma goragora purupurutagamu gagai wenawagau ki maba ka kunuma yo waira mu kasiyara-maga aita kewoyagisi.
[12] Iyapana aukwara ewopiyamu ki maba kau kunuma waira ewopi,
ade iyapana gwedegwede gagai rikapiyamu ki maba kau kunuma waira rikatami da mu kiyabumaga wirayagisi ebo wenayagisi.
Ko kau kiyabugi eba wirayagisi kudubai mo wenayagisi. Pa mena.
Kau eba maguranuwagi ade kau kwamuragi eba kewoyagisi.
Kau watageya mena mara mara tondowa kaniyowa.'
[13] Mamanuga God e aneyaiyoma mo eba tadebu, wagubu ke;
'Kau yewe madanani garu deneya tondowa da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau kerapugi kobaiya nakatamani kewoyagisi were.'
Pa mena. E mu mo inako eba tadebu ko e Gubagai mena yona ki sibu.
[14] Ki pokere aneya ki mu ka gwede? Mu ka keyai. Mamanuga God mu tonotapu da mu e bigabigai kwaetagamana ki nana. Iyapana iya waunai wadamana ki nana winetapu ragidai ki mu waitatamiyamu togitamiyamu iwu.

2

Mamanuga God Keriso tonopupu iya waunai negebu.

[1] Ki pokere nu yona mibai waina mipi ki nu naigida mena yadamu doko kwaenda waira yau notai baiyagisi nu taininiyoto manako nu paerepamu yawata kwaiya kaigamu. [2] Naiya takari kawaya ka Mamanuga God e aneya-iyoma tadebu manako mu yona ki nu ripakwarakwaranuguma tademupu. Mu yona tagubu ki ka yona mibai ki pokere iyapana gwedewau mu yonamaga ki tagararamupu bo eba sumamupu ki ka mu denai bita makeya makeya wadu-mupu. [3] Mu denai bita inako wadumupu ki pokere nu karako iya waunai bagi kawaya ki yonai wainamipi sumamipi ragidai ubumamu yona ki tagararapamu kamadamu ki ka nu bita denai wada-mana ki badidi maba baibigapamu? Ki pa mena. Nu iyanuga yonai ki ka nu Kaiwawonuga yabiri wagubu matara manako iyapana e yonai ki wainamupu mibimupu ragidai ki mu pokamugere ka nu kataigibi wetawetara da yona ki ka mibai. [4] Ade mu yonamaga tagubu ki kawareya ka Mamanuga God matakira kiyabumaga ebo ebo kunuma kasiyarai pokaiya mete kwaewagawa nu yabunugere empemeya. E ebo nuwaiya ki makeya ka e puyo ebo ebo e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya puru-pupu nu eyaka eyaka negebu ki pokere nu kataigibi wetawetara da e badidi wagubu ki kuduba ka mibai.

Iyesu iya waunai ki yawatai nu kabuwaniyau

[5] Nu karako waira waunai aita ewa baiyagisi kawareya idiwomu ki sisiyai iwegemei. Mamanuga God eba e aneyaiyoma winetapu da mu waira ki kwayubapamana ki nana. Pa mena. [6] Ko e okai mosi naiya okamupu ki wagubu ke;
'Mamanuga God, nu ka pa iyapana kaina ko kau gwede nana nu nene wainapiyei?
Nu ka maimerei munta ko kau gwede nana nu kwayubaniyei?
[7] Kau iyapana yamananibi ade aneya kobamugu mara eba rowarowa idiwana ki watai mete yamanapipi nu nakanibi,
ko ki eweya ka kau nu sinuga tepapipi kau kasiyaragi tanai bagi kawaya negebi,
[8] manako kau yamanagi kuduba mu yabiyabirimuguma nu nakanibi.'

Oka ki wagubu da e yamanai kuduba mu yabiyabirimuguma ki e nu iyapana kaina nakanibu
da nu ubumana gwede-gwede ki kuduba kwayubatamana ki nana. E wagubu ki nu
karako nu yabunugere matarau eba empemei,
9 ko nu Iyesu e empemei. Mara eba rowarowa ka e kwarisiwena aneya mu kobamugu
tondawa ko ki eweya ka Mamanuga God e tepapupu e kasiyarai bagi kawaya ki taneya
tapu tondau. Iyesu e ka midi makari ade nuwaboya bananapupu iyapana kuduba nu nene
powena. Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e Iyesu
kwae-wena ki pokaiya rikapupu manako nu wadinibu bagi.
10 Mamanuga God e ka gwedegwede kuduba yamanapupu ade gwedegwede kuduba
maramara iya tageyau ki apunai. E ebo nuwaiya wainapupu da supasupai ki pokere e
iyapanaiyoma tetamana e eya taneya nakatamana ki nana ka e bita yo midi makarai Iyesu
kwebu da e bita wadubu ki pokaiya nu Iya Negeyana Apunai uburana wara-niyana da nu
iya waunai wadamana ki nana. Mamanuga God e inako kwae-wena ki ka e supasupai bagi
kawaya kwaewena. 11 Nu biginuga surupiyau apunai Iyesu e yo nu Mamanuga ka eyaka
mena ki pokere e umunai eba mayamayawena, 12 ko e wagubu ke;
'Mamai, kau sisiyagi ki nau yowani-yoma tadeyakani.
Kau sumaniyamu ragidai mu pauna-mugu ka nau kau sigi umayo pokaiya esida tepa-
pakani.'
13 E inako wagubu, ade wagubu ke;
'Nau sumani ki nau Mamai God e bameya tarakani.'
Ade wagubu ke;
'Mamanuga God e mununiyoma tegebu ki karako nau mete idiwei yau kena.'
14 E munuiyoma ka nuyo, ko nu ka iyapana kaina, nu midinuga, kwakware-punuga,
daranuga mete kina, ki pokere Iyesu mete kina iyapana kaina nu maba wenawena. E nu
nene powena manako ki pokaiya ka e minimini popo apunai Seitani e kasiyarai kuduba
taoropupu tainipupu poyo. 15 E kwaewena ki pokaiya ka iyapana kuduba maramara
popoigamana kudeya wainapemeya idiweya ki notai nu rabinanugu umanibu dokodoko ki
e rikapupu. 16 Nu katainugu da Iyesu yewe wairau bauwena ki ka e eba aneya waitatamana
ki nana bau-wena ko e oragai apunai Eburamu e momoiyoma nu waitaniyana ki nana
bauwena. 17 E nu waitaniyana ki nana ka e iyapana kaina nu maba wenawena da e
yowaiyoma nu badidi maba idiwei ade gwedegwede marai kawai badidi bananapemei ki
kuduba e mete inako bananapana ki nana. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
mu kawa-kawaimuguma yewe wairau Mamanuga God nene upitagamu ki maba ka tawiri
ogayawa apunai Iyesu karako kunumau Mamanuga God e yabareya nu nene uburau
nu sisiyanuga wagau. E eba kamadiniyau ko e nuwanuwaniyau ki pokere Mamanuga
God karako Iyesu pokaiya nu biginuga empiyau surupiyau. 18 Iyesu e midi yo makari
bananapupu ade waira yau kerapu taisini marai kawai e bameya mete bauwena. Ki pokere
nu kerapu taisini inako banana-pemei ki ka e uburau nu waitaniyau ade nu toginiyau.

3

Iyesu e ka kawaya esida ko Mosisi ka e kobaiya

1 Kowaniyoma, nu sumanuga eyaka mena ragidai; Mamanuga God e wi mete winenibu
ki pokere wi nuwaga notaga Iyesu mena bameya tondono. E ka tawiri ogayawa apunai
ki pokere Mamanuga God ubupu e tonopupu manako Mamanuga God bameya dobo-
piyamu ragidai mu kawaimaga yewe wairau uburau upiwagau ki maba ka e mete kina
inako nu nene uburau nu sumanuga togipiyau. 2 Mamanuga God e tawai mibai ka e eya
iyapanaiyoma. Oragai apunai Mosisi yewe wairau Mamanuga God e tawai kwayubapiyawa
tondawa ko eba kamadubu ki maba ka Mamanuga God upi kuduba winepupu Iyesu kwebu
ki mo e eba kamadubu ko makeya makeya supasupai mena kwaewagawa tondawa. 3 Wi
keyakeyai yau mete wainapumuri; Apunu mosi tawa bagi kawaya mosi yadini ki ka eba
iyapana tawa ki si tepapomoto ko tawa wadubu apunai ki e si mu tepapomoto. Ki maba;
Iyesu e mena si nu esida tepapomu, ko oragai apunai Mosisi e ka kobaiya erida. 4 Tawa kaina

ka iyapana nu idanugu waditamemei ko gwede-gwede kuduba ki yamanapiyau apunai ka
Mamanuga God e mena. [5] Oragai apunai Mosisi e ka Mamanuga God e tawai kuduba ki
rabineya bigabiga upi kwaewagawa tondawa. E upi mo eba kamadubu ade Mamanuga God
aita ewa badidi wagana ki nene e mete kabuwa-wagawa. [6] Ko karako ka Keriso bau-wena.
E ka Mamanuga God e eya Gubagai ki pokere Mamanuga God e tawai mibai ki yabiyabiri
apunai ka eyo. E uburau upi ki kwaewagau ko eba kamadau. Nu sumanuga yadamu doko
ade puyo ewa wadamana mamamai iwegemei nawanai idiwei ki eba notagogapamu ki ka
nu Mamanuga God e tawai mibai.

Mamanuga God e iyapanaiyoma aiyata idiwono

[7] Baganai, Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya naiya mena wagubu ke;
'Wi Mamanuga God e bonanai karako wainapiyamu,
[8] ki ka wi ripakwarakwaraguma naiya takari kawaya iyapana eba idiwu tawaneya tagamawa
mama e tagararapamawa idiwa ade e kasiyarai mete kina bo pa mena ki empamana
ki nana e umunui kwenupamawa ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi.
[9] Mamanuga God e wagau; Wi ripakwarakwaraguma tawana ki rabineya nau kasiyarani
mete kina bo pa mena ki empamana ki nana kwaesinimawa. Kwamura apunai
apeya (40) ki rabineya ka nau kwayubatamekeya emisinimawa ko nau mu nene
badidi kwaesugekeya ki mibai mu eba kataitagubu,
[10] ki pokere mu bamamugu ka nau nuwani pupuwena, suwagubuwani ke; Mu maramara
nau tagarara-siniyamu ade nau umununi ki mu eba wadamana wainapiyamu.
[11] Nau nuwani mu bamamugu pupuwena ki pokere nau gwaiyaba suwagubuwani
kaimatana, suwagubuwani ke; Nau aiyata tageyana tawaneya ka mu mo nau
bamaneya ika eba baitagisi idiwono. Pa mena.'

[12] Ki pokere kowaniyoma; Wi wibo kwayubaga kwaiwogoi yabu yabu idiwoi kwaenda
gwede berokoi mosi wi rabinaga wirapoto wi sumaga kaupoto manako wi Mamanuga
God Maramara Tondau Apunai ki tagararapumuri. [13] Mamanuga God e okai mara 'karako'
nene wagubu ki ka e mara karako idiwei ki nene wagubu. Ki pokere karako deni deni
waita kasiwaraiwogoi kwaenda bigi baiyagisi wi kerapugau yadini manako Mamanuga God
bameya ka wi midiga togayagisi wagemama kwaiwagi. [14] Nu Keriso wauneya sumamipi
makeya nu sumanuga badidi maba deni mena e bameya tamipi ki eba kamadamu ko
yadamu doko yamomu ki ka nu mibai Keriso mete ida wadewadeigemei ki ragidai.
[15] Mama-nuga God e okai wagubu ke;
'Wi Mamanuga God e bonanai karako wainapumuri ki ka wi ripakwara-kwaraguma naiya
takari kawaya iyapana eba idiwu tawaneya tagamawa mama e tagarara-pamawa
idiwa ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi.'

[16] Iyapana Mamanuga God e bonanai wainapamawa ko ade tagarara-pamawa ragidai ki
mu ka gwedewau? Mu ka oragai apunai Mosisi mu wara-tapu tawana Idipi kamadumpu
kaya-tagubu ragidai ki muyo. [17] Ade Mama-nuga God e kwamura apunai apeya (40) ki
rabineya e nuwai mu bama-mugu pupuwagawa ragidai ki mu ka gwedewau? Mu ka bigi
notai nota-pamawa paerepamawa iyapana eba idiwu tawaneya gwairimupu popo-tagubu
ragidai ki muyo. [18] Ade Mama-nuga God e gwaiyaba wagubu ke; 'Nau aiyata tageyana
tawaneya ki ka mu mo nau bamaneya ika eba baitagisi idiwono,' e inako wagubu ki ka
e iyapana gwedewau nene wagubu? Ki ka iyapana e tagararapamawa ragidai ki muyo.
[19] Bususu yau pokaiya ka nu kataigamu da mu sumamaga pa mena ki pokere mu aiyata
tawaneya eba bautagubu.

4

[1] Ko Mamanuga God e gwaiyabanibu da nu aiyata tawanai ki kaigamana e mete ika
aiyataigamana ki nana wagubu ki pokere nu naigida mena notapamu wetawetara kwaenda
nu aiyataigamana ki tetai tainipamu paere manako e aiyatanuga watai gwaiyabanibu ki
nu ika eba baigamu. [2] Iyapana naiya takari kawaya idiwa ragidai ki ka Mamanuga God e
yonai bagi kawaya nu karako wainapemei ki maba mu mete wainamupu. Mu e yonai ki

wainamupu ko eba sumamupu ki pokere yona ki mibai mu eba banana-mupu. [3] Ko nu
dai ki Mamanuga God e yonai ki nu wainamipi sumamipi ki pokere nu aita ewa e bameya
baigamu e mete ewapuru aiyataigomu idiwomu. Iyapana naiya idiwa ragidai ki mu nene
ka Mamanuga God oka yau tapu, wagubu ke;
'Nau nuwani mu bamamugu pupuwena ki pokere nau gwaiyaba suwagubuwani kaimatana,
suwagubuwani ke;
'Mu mo nau bamaneya eba baitagisi nau aiyatani wateya nau mete ika eba aiyataigomu.
Pa mena.'

Mamanuga God inako wagubu ko e waira yamanapupu kewowena ki makeya ka e eya
upi ki kuduba kewo-pupu aiyata mena tondawa. [4] Pura kawai nene ka Mamanuga God e
okai mosi wagubu ke; 'Pura kawai ki makeya ka Mamanuga God e upi ki kuduba kewopupu
aiyata mena tondawa.' [5] Ade oka ororeya mena kabuwanibuwani ki rabineya ka e wagubu
ke; 'Mu mo nau bamaneya eba baitagisi nau aiyatani wateya nau mete ika eba aiyataigomu.
Pa mena.' [6] Iyapana takari kawaya Mamanuga God e yonai bagi kawaya yabiri wainamupu
ragidai ki ka e yonai ki mu eba wadumupu sumamupu ki pokere aiyata tawaneya ki mu
eba bautagubu.

Ko Mamanuga God e aiyatai watai ki tetai e ororeya mena tapu kewowena ki pokere
karako ka iyapana kudubai dai ki e bameya baitogomono e mete ika aiyatatogomono.
[7] E tagararapamawa ragidai ki ka mara yomi e teta tapu ki mu paeremupu ki pokere
Mamanuga God mara waunai mosi winepupu ki e si mara karako sibu. Kwamura dai
kewo-wena eweya ka e yona ki apunu Dewida pokaiya matarapupu okapupu ko oka ki
nau ororeya mena wi kabuwanibuwani kewowena; 'Wi karako Mamanuga God e bonanai
wainapumuri ki ka wi eba wagemamaiwagi.'

[8] Oragai apunai Diyosuwa ubupena iyapana naiya idiwa ragidai waratapena Mamanuga
God e aiyatai ki wateya nakatapena ki ka Mamanuga God e aiyatai watai ewa nene ki yonai
mo eba wagubena. [9] Ko Mamanuga God e eya pura kawai ki makeya aiyata tondawa ki maba
ka e iyapanaiyoma nu aiyata-nuga watai ki e mete tapu nu nawana-nuga tondau. [10] Ki
pokere iyapana gwedewau Mamanuga God e aiyatai watai ki kaiwoto ki ka mu Mamanuga
God e upi kewopupu aiyata tondawa ki maba mu mete upimaga kewopomoto manako
aiyata idiwono. [11] Ki pokere nau suwagani wainapumuri; Nu nuwa-nuga notanuga eyaka
mena pokaiya ragiragi kawaya nisi kandomu da nu Mamanuga God bameya kaigamu e
mete aiyataigomu. Iyapana takari kawaya e umunui eba wadamawa ko tagararapamawa ki
mu maba nu eyaka eyaka inako eba kwaigomu kwaenda nu aiyata watai ki tetai tainipamu
paere manako gwepamu.

[12] Mamanuga God e yonai badidi wagau ki kasiyarai ka kawaya esida ade e yonai badidi
wagau ki makeya makeya wenawagau. Kereba uwarai daikere daikere ki uwarai ka
maraitau ko e yonai ki uwarai ka kawaya. E yonai nu rabinanugu surau ki ka nu mibinuga
ade nu keyainuga ki paunamugu surau purupiyau ewanauwapiyau ade nu suwananuga
rabineya surau nu suwana-nuga ade nu piwanuga purupiyau ewanauwapiyau. Nu
notanuga ade nu nuwanugu badidi kwaiwagamana wainapemei ki kuduba ka Mamanuga
God e yonai ki nu rabinanugu surau purupiyau, matarapiyau, ade wade supasupaniyau.
[13] Mamanuga God e yabuiya ka gwede mosi weki gwaiya eba tondau. Gwedegwede kuduba
yewe wairau e wagubu umuneya wenatagubu ki e yabuiya matarau uburau. E yabareya ka
nu kuduba ubumamu manako nu badidi kwaigibi ki nu e bameya iwagamu matara.

Iyesu e ka tawiri ogayawa apunai

[14] Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai karako kunumau yapu tondau. E mena
ka tawiri ogayawa apunai ki pokere e Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga upiwagau ki maba e mete inako kwae-wagau Mamanuga God e yabareya nu
nene uburau. E nu nene inako uburau ki pokere nu iyapana tademei da nu e badidi
maba sumapemei ki sumai nu yadamu doko ko eba kamadamu. [15] Nota berokoi ebo
ebo nu kerapunugu wadau ki nu kwaitana eba ubumamu nu nubo kasiyaranuga pokaiya
bodapamu. Pa mena. Ko nu nene uburau apunai e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu

ragidai mu kawaimaga ki e maba ko ade kawaya esida. Nu badidi maba idiwei ki kuduba e kataiya. E nu nuwaboyanuga wainapiyau, mibai ka waira yau kerapu wadewadei marai kawai nu rabinanugu taininiyau ki e mete inako bananapupu ko e gwede mo eba paerepupu ade bigi mo e eba kwaewena. [16] Mamanuga God e ka nu deni mena wadiniyana bagi ki wateya tondau ki pokere nu yabarayabara e bameya ika kaigamu. Nu kasiyaranuga kewoyagisi wairoroigamu ki ka e baiyagisi nu nuwanuwaniyoto ade toginiyoto manako nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ki e rikapoto deni mena nu wadiniyoto bagi.

5

[1] Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu paunamugu ka mu waretamaga mosi winepomoto mu kawaimaga tamoto manako e mu nene uburono Mamanuga God yabuiya e upi kwaeyogono. Iyapana bigi kwaetagubu ki mu bigimaga Mamanuga God empana surupana ki nana ka e uburono papa naurono pasurono ade puyo ebo ebo mete kina Mamanuga God bameya tarono.

[2] Apunu ki e ka iyapana kaina ade e nuwai notai ki kasiyarai mete pa mena ki pokere iyapana yawata paere-mupu kwakotagubu ragidai e bameya baitagisi ki ka e eba mu bonana ragiragi-tamini ko e mu waitatamini mibai e ka mu mete ewapuru eyaka mena. [3] E ka iyapana kaina ade e nuwai notai ki kasiyarai mete pa mena ki pokere e Mamanuga God bameya papa naurono pasurono ki ka eba e iyapana mu paere-maga nene mena inako kwaeyogono ko e eya paerei ki nene mete kwaeyogono.

[4] Iyapana Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwaetagamu ragidai ki ka eba mu mubo nuwamugu kwae-tagamana wainapiyamu ki pokere mu wata bagi kawaya ki wadumupu upi ki kwaetagamu. Pa mena. Mamanuga God ubupu oragai apunai Aroni yabiri winepupu upi ki kwebu ki maba e mu kuduba mete inako winetapu upi ki tagebu.

[5] Ki maba, Keriso e ka eba e eya si kawayawagana ki nana e ebo nuwaiya kwaewena manako Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga e watai wadubu. Pa mena. Mama-nuga God e mena ubupu Keriso wine-pupu, wagubu ke;
'Kau ka nau Gubagani ade karako kau mamagi ka nau.'

[6] Ade oka mosi rabineya ka e Gubagai nene yona yau wagubu ke;
'Kau maramara kemora nawaru uburowa iyapana mu nene dobo-piyamu upi ki nau bamaneya kwaenugowa tondowa.
Oragai apunai Merukesidiki upi ki kwaewagawa ki maba kau inako mete kwaenugowa.'

[7] Iyesu naiya yewe wairau tondawa ki makeya ka e nuwaiya badidi waina-piyawa ki kuduba e Mamanuga God kabuwapiyawa e bonanani ragiragi kawaya mibi yadi e bameya guriguri-wagawa. E kataiya da Mamanuga God kasiyara wadubu da e Iyesu powagana ki yawatai bodapana ki mete baganai. E kwarisiwena e eya iyai kuduba e Mamai idai rabineya tapu ki pokere e badidi guriguriwagawa ki ka Mamanuga God e waitapiyawa. [8] Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai ko e bita yo midi makari bananapupu ki pokaiya ka e Mamai umunui wadana ki yawatai kataiwena wetawetara. [9] E upi kuduba makeya makeya kwaewena kewowena ki pokaiya ka iyapana gwedewau karako Keriso e umunui yadini ki ka mu iya maramara idiwana kaiwana ki iyai bananapomoto. Mu iyamaga kerarai ka eyo. [10] E upi kuduba kewopupu makeya ka Mamanuga God ubupu e sibu, wagubu ke; 'Oragai apunai Merukesidiki nau bamaneya dobopiyamu ki upi kwae-wagawa ki maba ka kau maramara iyapana nene nau yabaraneya uburowa dobopiyamu upi ki kwaenugowa.'

Wiraigamana ewanugere eba kaigamana ki kabuwai

[11] Nu yona yau kawareya ade dai wi kabuwanimana wainapemei ko ki ka ragiragi kawaya mibai ka wi waina-piyamu ko garugaru mena eba kataiwa-gamu. [12] Wi mara rowarowa kawaya Iyesu e yonai kawareya kawareya wainapamawa idiwa ki pokere wi karako kabuwa ragidai ubumpibena iyapana yona ki kabuwatampibena ka baganai. Ko ki wi eba kwaiwagamu. Wi yona iyaruiyaru mena wainamupu ki pokere Mamanuga God e iya negeyana yonai ki kerarai ka iyapana kawareya kawareya wi ade kabuwanimono idiwono da wi wainapumuri. Wi bani ragiragi eba kupamu ko wi amu mena kubamu. [13] Ko

iyapana gwedewau amu mena kubomono ki ka mu munu wawayai maba mu watamugu
mena idiwono. Munu wawayai ki ka nu supasupai badidi kwaiwagamana ki yawatai mu eba
kataitagubu ade nu eba kwaiwagamana yawatai ki mu mete eba kataitagubu. 14 Ko iyapana
kawakawai ki ka mu bani ragiragi mena kupomono. Yawata bagi ki kiyabui ka badidi maba
ade yawata berokoi ki kiyabui ka badidi maba ki mu maramara empamawa kwaetagamawa
ki pokere bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena ki mu mete kataitagubu kewowena.

6

1-2 Ki pokere, nu sumanuga yonai ki kerarai nu yabiri wainamipi suma-mipi ki mena
nu kawareya kawareya iwogomu munu wawayai maba nu watanugu mena idiwomu ki
ka eba baganai. Karako nu kawakawaigibi ade nu tawanuga bebedai ki nu ororeya mena
nunumipi kewowena. Nu suma-nuga yonai ki kerarai ka yau kena; Po yawateya kaigemei
ki nu kamadamu manako nu notanuga wirayagisi Mama-nuga God e mena sumapamana
ki nana ki yonai; Iyesu e si pokaiya siruwa-igamana ki nana ki yonai; Nu idanuga iyapana
kawarimugu nakapamana mu nene gurigurigamana ki nana ki yonai; Popotagubu ragidai
ade iyatagamana kimana ubumana ki yonai; Ade Mamanuga God e idai gurai iyapana
kuduba nu naurinugu ugwadiniyana ragiragi denai negeyana ki eba kewo-wagana ko
maramara tondana kaniyana ki yonai. Yona ki kuduba ka nu suma-nuga kerarai ki yonai,
3 ko nu yona ki kuduba nu taganugu kamadamu manako yabaranugere mena kaigamu.
Mamanuga God e wainapiyau da baganai ki ka nu inako mena kwaigomu yamomu.
4 Suma sumatagamu ragidai gwedewau mu sumamaga deni mena kaupomoto kayatagisi
ki ka mu nota-maga badidi maba ade wirayagisi mu beramaga berokoi ki kamadini?
Mu naiya Mamanuga God e taneya idiwa ade kunuma puyoi ki mu bamamugu mete
bauwena. Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki mu rabina-mugu minibu siwa
kasiyara tagebu, 5 e yonai bagi kawaya ki mu ororeya mena kataitagubu kewowena ade
iya ewa nene ki kasiyarai mu mete bananamupu. 6 Ki pokere mu kasiyara ki kuduba deni
mena kamadini tagararapomoto manako ewa ubumoto mu notamaga wirapomoto Iyesu
bameya ade baitagisi ki yawatai mo pa mena. Iyapana naiya Mamanuga God e Gubagai
ripa korosi naureya ikoko-mupu manako iyapana paunamugu e midimama kwemupu, ki
maba ka e tagararamupu ragidai ki karako e kawareya inako ade ikokopiyamu midimama
kweyamu. 7 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Nawaya kaworoto manako waira
bagi rabineya suroto ki ka momai umupu ki bagi kawaya wenayagisi mibai kiroto manako
raupomu marai ewa baiyagisi. Mamanuga God e eya uburoto waira ki yadini bagi. 8 Ko
waira ki kawareya gwaba ade gaya inako wenatagisi ki ka Mamanuga God e yabuiya waira
ki ka berokoi ki pokere e kowagai ki marai baiyagisi ki ka e waira ki giripoto pasuroto
kwarisi.
9 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nu sisiba yonai yau iwagibi ki ka nu wi
bamagau pore eba wainapemei. Nu kataigibi wetawetara da wi ka iya yawateya bagi
kawaya kaigubu kaiwu ki ragidai. 10 Mamanuga God e ka bagi supasupai ki apunai. Wi
e iyapanaiyoma waitatampu ade karako mete waita-tamiyamu manako ki pokaiya e eya
mete nota kwarikwarisipiyamu ki e notai eba gogayagisi. 11 Ko nu nuwa-nugu po ka yau
kena; Wi eyaka eyaka wi nuwaga notaga pokaiya mibi mamamai badidi kwaiwagamawa ki
maba wi karako inako mete kwaiwogoi yamoi da mara siyarai baiyagisi makeya. Wi inako
kwaiwogoi ki ka puyo bagi ewa wadamana nawanai idiwu ki mibai wi bamagau baiyagisi.
12 Nu eba nuwa-nugu wi midi togatoga nene idiwoi ko iyapana kwarisitagubu suma mena
sumatagamu da ki pokaiya Mamanuga God mu nene badidi gwaiyabawena ki puyoi e mu
tageni ragidai, ki mu maba wi inako mete idiwoi.

Mamanuga God naiya gwaiyabawena ki mibai baiyagisi

13-16 Iyapana dai gwede mosi kawareya deni deni togomono manako iyapana mosi mu
paunamugu uburoto apunu kawai mosi e si pokaiya gwaiyaba kaimatana yagisi, ki ka
yona kuduba wana kewowena ki kena. Ki maba, Mamanuga God badidi gwaiyabawena
ki kuduba mibai ki oragai apunai Eburamu naigida mena kataiwagana wetawetara ki nana

ka Mamanuga God gwaiyaba kaimatana wagubu ki kawareya e eya si e mete sibu, mibai ka
e si ki kawareya ka iyapana kawai mosi e si eba tondawa da e si ki pokaiya gwaiyabawagana
ki nana. E oragai apunai Eburamu sibu, wagubu ke; 'Nau karako gwaiyaba kaimatana
nidiyakani ka yau kena; Nau wadiniyani bagi manako kau ewageya ka kau momogi ropani
kawaya wenatagisi.' Oragai apunai Eburamu e ka Mamanuga God e badidi gwaiyaba sibu
ki nene eba wagawa tondawa ko e kwarisiwena wateya mena nawanawagawa tondawa ki
pokere Mamanuga God badidi e kweyana gwaiyabapupu ki e makeya mete kwebu.

17 Mamanuga God e iyapanaiyoma gwede bagi tageyana gwaiyabawena ki e notai eba
wirapana ko e wagubu ki makeya makeya mu tageyana ki nana ka e eya si gwaiyaba ki
kawareya mete tapu mu tadebu. 18 E gwaiyaba wagubu ade e eya si kawareya mete wagubu
ki pokaiya ka nu kataigibi wetawetara da e notai eba wirapoto ade e eba bera-yagisi. Nu
gwedewau e diriwai kwaigibi e bameya baigibi ade e kwayubai rabineya idiwei ragidai ki
ka nu rabina-nugu kasiyara wainapomu mibai ka nu kataigibi kewowena da e negeyana
gwaiyabai wagubu nawanai idiwei ki kuduba e nu negeni. 19 E negeyana wagubu nawanai
idiwei ki yonai ka dana ragiragi kawaya ki maba nu nuwanuga notanuga togipiyau. Dana
ki eba kaiyarayagisi bo gwairiyagisi ko e kerarai ka kunumau Mamanuga God e eya tondau
wateya aukwara utapupu ki rabineya kinkinapupu uburau. 20 Nu nene ka Iyesu yabiriwena
wata ki kanibu manako karako tawiri ogayawa apunai nu nene ika uburau. Oragai apunai
Merukesidiki takari kawaya Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwaewagawa ki
maba ka Iyesu karako kunumau upi ki maramara kwaeyogono tondono.

7

Mamanuga God bameya dobopiyawa apunai Merukesidiki

1-2 Oragai apunai Merukesidiki e ka tawana Saremu ragidai mu kawai-maga tondawa. Ade
Bagi Kawaya Esida Apunai Mamanuga God bameya ka e dobo upi ki kwaewagawa. E si ki
mibai mete kina. E si Merukesidiki ka keya-keyai ko ki mibai ka 'Kaiwawo Bagi Supasupai'
ade e si daikere tawana Saremu naureya ki mete keyakeyai ko ki mibai ka; 'Nuwabagi
Kaiwawoi'.

Oragai apunai Eburamu kawakawai ragidai apeya apeya ki raurutapu ade wirawena
bauwena ki makeya ka apunu Merukesidiki e bananapupu paraupupu manako wadubu
bagi ki pokere apunu Eburamu ubupu gwedegwede kuduba tepiyawa ki purupupu damu
ida esida mena nakapupu manako damu ki eyaka mena wadubu apunu Merukesidiki puyo
kwebu. 3 Apunu Merukesidiki e inai mamai yo e ripakwarakwaraiyoma mu bususumaga ki
mo mu eba okamupu, ade e eya gwede mara wenawena ade gwede mara powena ki yonai
mo mu mete eba okamupu. E ka Mamanuga God e Gubagai e maba uburau maramara
Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwaewagau tondau.

4 Ki pokaiya ka wi kataiwagi da apunu Merukesidiki e ka apunu kawaya. Oragai apunai
Eburamu e ka bususu kerarai ki apunai ko e yawira pokaiya gwedegwede kuduba tepiyawa
ki e damu ida esida mena nakapupu manako damu ki eyaka mena wadubu apunu Meruke-
sidiki kwebu. 5 Ade yona yau mete wainapumuri; Mamanuga God e gorai wagau da oragai
apunai Riwai e momoiyoma Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwaetogomono
ki ka mu tawana Isiraero ragidai mu gwede-gwedemaga kuduba purupomoto damu ida
esida mena damupomoto manako damu ki eyaka mena ka mu yadini Mamanuga God
nene tamoto. Kunu Riwai ki mu mete kina ka oragai apunai Eburamu e momoiyoma ko
mu ubumu mu muga kowamuguma gwedegwede-maga purupiyamu damu eyaka mena
Mamanuga God nene tamu. 6 Apunu Merukesidiki e ka eba kunu Riwai mu iyapanamaga ko
e ubupu oragai apunai Eburamu e gwedegwedei damu eyaka mena ki wadubu. Eburamu e
ka apunu kawaya Mamanuga God gwaiyabapupu ki apunai ko apunu Merukesidiki ubupu
apunu Eburamu wadubu bagi. 7 Ki pokaiya ka nu kataigibi da apunu Merukesidiki e ka
kawaya esida mibai ka wadana bagi ki yonai wagubu apunai e ka kawaya esida ko wadubu
bagi apunai e ka kobaiya erida.

[8] Wi yona yau mete wainapumuri; Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai iyapana gwedegwedemaga damu eyaka mena tepiyamu ki mu kuduba ka iyapana kaina ki pokere aita popotagisi. Ko apunu Merukesidiki e nene ka Mamanuga God e okai rabineya wagubu da e ka maramara tondono kaniyono.

[9-10] Nau yona keyakeyai yau wi mete nidiyani wainapumuri; Oragai apunai Eburamu apunu Merukesidiki yawatau bananapupu ki makeya ka apunu Riwai eba wenawena ko e aita ewa e ripa-kwarakwarai Eburamu e momai wena-wagana ki nana. Yona ki mibai ka yau kena; Apunu Eburamu e gwedegwedei damu eyaka mena apunu Merukesidiki kwebu ki makeya ki ka e momoi Riwai ade apunu Riwai e momoiyoma ewa wenatagisi mete kina ki ka mu ripa-kwarakwaramaga Eburamu e pokaiya apunu Merukesidiki puyo ki mete kwemupu. Ki pokaiya ka nu kataigibi da oragai apunai Merukesidiki e ka kawaya esida ko kunu kerarai apunai Riwai ade e momoiyoma karako damu eyaka mena ki tepiyamu ragidai ki mu kuduba ka apunu Merukesidiki e maba ko ade erida.

[11] Kunu kerarai apunai Riwai e momoiyoma Mamanuga God bameya dobopiyamu upi kwaetagamawa ki mu paunamugu ka oragai apunai Mosisi wenawena gora wadubu tawana Isiraero ragidai tagebu. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu upimaga ki supasupai mena kwaetagumpena ki ka Mamanuga God e bameya dobopiyau apunai kudubai mosi eba tonopena bauwagubena. Ko apunu mosi karako bauwena. E ka eba apunu Riwai e momai apunu Eroni naureya wenawena ko e ka apunu Merukesidiki e maba ubupu Mamanuga God bameya dobo-piyamu ki upi kwaewagau.

[12] Wainapumuri; Karako ka Mama-nuga God e bameya dobopiyau apunai waunai mosi tonopupu ki pokere e gora waunai mete tonopupu bauwena. [13] Waunai bauwena apunai ki kena e ka nu Kaiwawonuga. E kunui ka eba oragai apunai Riwai mete kunumaga eyaka mena. Pa mena. Nu Kaiwawonuga e kunui ki rabineya ka iyapana mosi Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi mo eba kwaewena ade Mamanuga God e Tawai rabineya mo eba upiwena. [14] Nu kataigibi kewowena da nu Kaiwawonuga e ka kunu Diyuda rabineya wenawena. Oragai apunai Mosisi ubupu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu nene oka tapu ki ka e kunu Diyuda nene eba wagubu ko e kunu Riwai mu nene mena oka ki okapupu.

[15] Nau yona karako suwagani ki pokaiya ka wi mibai matarau wainapu-muri; Nu nene uburau apunai e ka eba iyapana kaina Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu maba ko e ka apunu Merukesidiki e maba. [16] Maramara tondana kaniyana iyai ki kasiyarai pokaiya ka e Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi wadubu kwaewagau. Iyapana kaina mu mubo kunumaga bo bususumaga pokaiya upi ki wadamu ki maba e upi ki inako eba wadubu, [17] mibai ka Mamanuga God e okai mosi e nene wagubu ke; 'Kau maramara kemora nawaru nau bamaneya dobopiyamu upi ki mena kwaenugowa tondowa. Oragai apunai Merukesidiki tondawa upi kwaewagawa ki maba kau inako mete kwaenugowa.' [18] Gora oragai ki kasiyarai ka pa mena ade e mibai eba kipu ki pokere Mama-nuga God karako gora ki rikapupu madaneya tapu. [19] Gora oragai ki pokaiya ka gwede mosi bagi supasupai eba wenawena ko yona waunai bau-wena ki pokaiya ka nu ewa wenawagana ki nawanai idiwei ade Mamanuga God e bameya mete baigemei.

[20-21] Iyesu uburana Mamanuga God bameya dobopiyamu upi wadana ki gwaiyabai ka Mamanuga God ubupu e eya si pokaiya gwaiyaba ki wagubu. Iyapana kaina yewe wairau upi ki kwaetagamu ki mu nene ka e gwaiyaba mo inako eba wagubu ko Iyesu nene ka e eya si pokaiya gwaiyaba kaimatana-wena, wagubu ke;

'Nau ka kau Kaiwawogi. Nau karako nau niya sini pokaiya kau gwaiyabaniyakani ade nau notani eba wirapani;
Kau maramara kemora nawaru nau bamaneya dobo upi ki mena kwaenugowa tondowa.'

[22] Mamanuga God e inako wagubu ki pokere Iyesu pokaiya ka nu karako kataigibi wetawetara da gwede oragai ki kasiyarai kewowena ko gwaiyaba waunai ki Mamanuga God ubupu Iyesu pokaiya nu gwaiyabanibu ki kasiyarai ka kawaya daganani esida.

[23] Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai yewe wairau upi-tagamawa mu ka
ropani kawaya. Mu upitagamawa da mo powagawa ki ka mo uburawa e waretai ki e watai
wadawa. [24] Ko Iyesu e ka maramara tondono kaniyono ki apunai ki pokere Mamanuga
God bameya dobopiyamu upi ki e maramara kwaeyogono yarono ko e watai ka iyapana
kudubai mo eba yadini. Pa mena. [25] E maramara upi ki kwaeyogono ki pokere iyapana
gwedewau mara karako ade mara ewa e pokaiya Mamanuga God bameya baitogomono ki
ka e iya waunai mu tageni. E ka tawiri ogayawa apunai maramara Mamanuga God bameya
nu nene uburau nu taububaranuga purupiyau.

[26] Iyesu e mena ka Mamanuga God bameya nu Doboniyau Apunai Kawai tondau. E nu
nene eba uburibena ki ka nu badidi kwaigumpena? Iyapana yewe wairau ki nu kuduba
bigi kwaigemei ko e mena ka tanai bagi kawaya ki apunai. E paere mo eba kwaewena
ade e rabineya ka bigi mo pa mena ki pokere Mamanuga God e wadubu paere tepapupu e
ebo nene iyarau kunumau esida tapu. [27] Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawakawai-muguma mu ka iyapana kaina bigimaga mete kina ki pokere maramara ka mu
yabiri mu muga bigimaga nene papa naumono Mamanuga God bameya puyo pasumono
were ewa ubumono mu iyapanamuguma bigimaga nene papa naumono puyo pasumono.
Ko Iyesu e ka eba mu maba da e inako kwaeyagisi. E bigi pa mena ko iyapana kuduba
nu biginuga nene ka e po eyaka mena powena e eya midi kwakwarepui nu nene tapu
kewowena, ko e ewa inako mo eba kwaeyagisi. [28] Gora oragai ki pokaiya ka Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu muga kawa-kawaimuguma paeremaga mete kina ki
winetamawa. Gora ki yabiri bauwena ko ewa ka Mamanuga God e eya si pokaiya gwaiyaba
kaimatanawena manako gwaiyaba ki pokaiya ka e eya Gubagai winepupu nu nene tapu.
E Gubagai e mena ka bagi kawaya esida ade e mena ka e Mamai badidi wagau ki makeya
makeya mena maramara kwaewagau yarau.

8

Iyesu e ka nu doboniyau apunai kawaya esida.

[1] Nu yona kuduba karako iwagibi ki dabeya ka yau kena; Nu doboniyau apunai ki e
kunumau yapu nu Kawai-nuga Kawaya Esida e kemai kawareya e madaneya e idai garu
deneya tondau nu yonanuga wagau. [2] E kunumau Tanai Bagi Kawaya ki wateya nu nene
upiwagau. Tawa kunumau ki ka eba tawa iyapana nu wademei ki maba ko nu Kaiwawonuga
God e ebo ubupu tawa ki wadubu.

[3] Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu kawakawaimuguma ki mu kuduba
ka yewe wairau papa naumu pasumu ade puyo ebo ebo mete kina Mamanuga God bameya
naka-piyamu. Dobopiyamu upi ka inako ki pokere nu nene uburau Mamanuga God bameya
doboniyau apunai ki e mete kina Mamanuga God bameya puyo tarau. [4] E yewe wairau
tondibena ki ka e Mamanuga God bameya dobo upi ki eba kwaewagubena, mibai ka yewe
wairau ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ropani kawaya gora oragai pokaiya
puyo inako naka-piyamu. [5] Ko mu yewe wairau Mama-nuga God e Tawai rabineya puyo
inako nakapiyamu ki kuduba ka pa keyakeyai. Ki mibai ka usi kunumau ki pokere oragai
apunai Mosisi ubupu Mamanuga God e Tawai yewe wairau ki wadana kwaewagawa makeya
ka Mamanuga God e sibu, wagubu ke; ‘Kau nau mete kweyau idiweya nau tawani keyakeyai
kabuwanibuwani empipi ki kau makeya makeya tawa inako wadi.’

[6] Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu upimaga ka baganai, ko Iyesu nu
nene uburau nu yonanuga wagau ki upi ka bagi kawaya esida. Ade gwaiyaba oragai ki mete
baganai, ko gwaiyaba waunai ki pokaiya Iyesu nu nene uburau Mamanuga God yabareya
nu doboniyau ki gwayabai ka kawaya esida, mibai ka gwaiyaba ki pokaiya ka nu puyo bagi
kawaya esida ki wademei.

[7] Mamanuga God e ebo nuwaiya badidi ki kuduba gwaiyaba oragai pokaiya we-
nawagubena ki ka e gwaiyaba waunai mosi nu eba negebena, [8] ko e iyapanaiyoma mu
paeremaga empupu ki pokere tadebu, wagubu ke; ‘Nau wi Kaiwawoga yona yau nidiyakani;

Mara yabadau da wi tawana Isiraero ragidai ade wi kunu Diyudiya ragidai nau gwaiyaba waunai mosi wi negeyani.
[9] Wi ripakwarakwaraguma tawana Idipi rabineya idiwa mu idamugu nau tepuwani warat-apuwani tawana ki kamadumpu kaya-tagamawa makeya ki ka nau gwaiyaba mu mete tadebuwani.
Ko nau gwaiyaba waunai negeyani ki ka eba gwaiyaba oragai ki maba. Nau gwaiyaba oragai tagebuwani ki mu tagararamupu ki pokere nau mu mete tagararatapuwani. Nau wi Kaiwawoga yona yau suwagakani.
[10] Mara ewa baiyagisi ki ka tawana Isiraero ragidai nau gwaiyaba waunai mosi wi negeyani manako nau gorani ki nau wi yabaragau tarani ade wi rabinagau mete okapani.
Nau wi Kaiwawoga yona yau suwagakani. Wi Mamamaga God ka nau ade wi ka nau munu-niyoma.
[11] Mara ki makeya ka iyapana mosi eba uburoto e eya rakarakaiyoma bo e kowaiyoma tadeni, yagisi ke; 'Wi Kaiwawonuga kataipumuri.' Mu mosi inako eba tagisi mibai ka mara ki makeya ka iyapana kawakawai ade iyapana gwabau idiwu ragidai ki mu kuduba nau kataisinimoto.
[12] Nau mu nuwanuwatamani, mu bigimaga surupani, ade mu paeremaga kuduba ki nau deni mena notagogapani.'
[13] Mamanuga God gwaiyaba waunai nene wagubu ki ka e mete wagubu da gwaiyaba yabiri bauwena ki oragawena. Ko nu kataigibi kewowena da gwede mosi nenanenayagisi ki ka e waunitau purupuruyagisi gogayagisi.

9

Mu naiya Mamanuga God e si badidi maba tepapamawa

[1] Mamanuga God e gwaiyaba oragai wagubu ki rabineya ka iyapana e si badidi maba tepapamana ki gorai ika mete kina ade yewe wairau e si tepapa-mana ki watai mete kina. [2] E tawai wadumupu ki rabineya ka rabinai apeya. Wata yabiri ki mu si 'Mamanuga God Nene' simupu. Ki wateya ka mu duna kerarai tamupu ade kepakepa mosi yamanamupu tamupu ki kawareya mu bani buredi Mamanuga God puyo-mupu ki ika nakamupu. [3] Wata apeya ki paunau ka mu aukwara pokaiya gudu maba umamupu ade ki rabineya ka wata mosi ki mu si 'Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya' simupu. [4] Wata ki rabineya ka mu kepakepa bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ika tamupu ki kawareya mu ripa kwarai aurai bagi kawaya ika pasumawa ade mauwa bagi kawaya mosi ki mu bowa yamayamai pokaiya utamupu ki mete ika tamupu. Mauwa ki rabineya ka mu awana kororai mosi bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki ika tamupu ade awana kororai ki rabineya ka mu kunuma bani si ka 'mana' ki dai ika nunumupu. Mauwa ki rabineya ka mu oragai apunai Aroni e gunai naureya siwisiwipupu kwarai wenawena ki mete ika kaumupu ade gora oragai apunu Mosisi bowa petapetai apeya naurimugu okapupu ki mete ika nunumupu. [5] Kunuma aneyai apeya tanimaga bagi kawaya simaga 'serubimi' tagamu ki keyakeyaimuguma mu kaitetampu ika mauwa ki kawareya nakatampu ubumawa. Mu ubumawa wateya ki mu si 'Mamanuga God Nu Nuwanuwaniyau Biginuga Surupiyau ki Watai' simupu. Wata ki kawareya ka aneya ki mu mabumaga dadaramupu kawareya utamupu ubumawa. Ko nau karako gwedegwede marai kawai ki sisiyai eba suwogoni kwaenda madega kewoyagisi.

[6] Mu tawa ki makeya makeya inako wadumupu kewowena ki ka Mamanuga God bameya dobopamawa ragidai maramara tawa ki rabinai yabiri ki rabineya bautagamawa mu upimaga ika kwaetagamawa. [7] Ko tawa ki rabinai daikere ki ka Mamanuga God bameya dobopamawa ragidai mu kawaimaga ki e mena kwamura eyaka mena rabineya mara eyaka mena wata ki rabineya kaniyawa. E ika uburawa manako e eya nene ade e iyapanaiyoma badidi paere-pamawa ko mu muga eba kataimugu ki nene Mamanuga God mu bigimaga empana surupana ki nana papa darai wadawa puyo ika tarawa. [8] Mu inako kwaetagamawa kebomawa ki pokaiya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya nu kabuwaniyau da

tawa oragai wadumupu ki wateya uburono ki ka ‘Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya’
ki gudui mete kina e wateya uburono. Ko tawa oragai ki rororororoyagisi ki ka gudu ki mete
siwayagisi.
9 Gudu uburana ki yonai ka keyakeyai nu karako idiwei ragidai nu waina-pamana ki
nana. Keyakeyai ki mibai ka yau kena; Nu Mamanuga God e si tepapamana ki nana papa
naumamu ade puyo ebo ebo e bameya nakapamu ki ka eba ki pokaiya nu biginuga kewo-
yagisi ade eba ki pokaiya nu rabinanugu nidiyau wirawira ki nidini da nu paere-nuga
pa mena. 10 Nu papa pasumamu bo puyo ebo ebo Mamanuga God nene nakapamu ki ka
iyapana bani yo awana kaisipiyamu bo gora pokaiya mu idamaga siruwapiyamu ki maba.
Ki kuduba ka pa kwakwarepunuga nene ki tondono kaniyono da Mamanuga God uburoto
gwede waunai negeni ki makeya mete kewoyagisi.

Keriso e darai nu nene kawapu

11 Ko Keriso ororeya mena bauwena. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga mibai ka eyo ade gwedegwede bagi kuduba ka e pokaiya yewe matarawena.
Mamanuga God e tawai oragai yewe wairau mu idamugu wadumupu ki ka waira yau nene
ki pokere marai munta erida. Ko Keriso karako tawa rabineya upiwagau ki ka tawa bagi
kawaya esida eba iyapana kaina idanugere wademei ki maba. 12 Keriso ‘Mamanuga God
e Watai Tanai Kawaya’ ki wateya mara eyaka mena deni mena kanibu ki ka e eba papa
gote bo papa burumakau munai mu daramaga tepupu puyo Mamanuga God kwebu. Pa
mena. E eya darai wadubu kwebu manako e darai ki pokaiya ka e bigi nu kuduba umanibu
dokodoko ki deni mena rikapupu manako iya maramara idiwana kaiwana iyai nu negebu.
13 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu ubumu gora wagau ki makeya kwae-
tagamu papa gote yo papa burumakau mu daramaga tepiyamu iyapana bigi-maga mete
pasitamiyamu ade papa burumakau munai pasumupu ki wapurai mete tepiyamu iyapana
wapuratami-yamu da ki pokaiya ka iyapana mu idamaga kerapumaga rikapiyamu. 14 Ko ki
kuduba ka erida. Keriso powena e darai kawapu ki kasiyarai ka kawaya esida. E bameya ka
bigi mo pa mena ki pokere Mamanuga God e Keyai mara-mara tondau kaniyau e Keyai ki
pokaiya ka Keriso e eya iyai puyo Mamanuga God bameya nu pokanugere tapu. E darai
eba nu biginuga ki mena suru-pupu ko nu rabinanugu maramara nidiyau wirawira da
nu paerepemeya ade upi kororai kwaigemeya ki kerarai e mete kwaipupu. Ki pokere nu
karako gwede oragai ki kuduba kamadamu manako Mamanuga God maramara tondau
kaniyau apunai e upi mena kwaigomu yamomu.
15 Ki pokere wainapumuri; Mama-nuga God gwaiyaba waunai wagubu ki ka e tawiri
ogayawa apunai Keriso e mena pokaiya yona ki wagubu. Iyapana gwedewau Mamanuga
God mu winetapu da e gwaiyabawena ki makeya mu maramara idiwana kaiwana puyoi
wadamana ki nana ki ka mu puyo ki yadini. Gwaiyaba oragai pokaiya ka nu biginuga eba
kewowena ko Keriso nu nene powena e darai nu nene kawapu ki pokaiya ka bigi naiya
umanibu dokodoko ki kuduba e deni mena rikapupu manako nu ripanuga teyapu.
16 Iyapana mosi e buderi badidi maba nidapana okai taroto manako ewa poyagisi ki ka
mu oka ki pokaiya e gwedegwedei kuduba ki makeya nidatagisi. Ko e iyaiya tondono ki ka
mu e buderi ki eba nidatagisi. 17 Oka tapu apunai tondau ki ka e okai ki kasiyarai pa mena.
Ko e poyagisi ki ka oka ki mibai matarayagisi. Mu oka ki em-pomoto manako ki pokaiya
makeya makeya e buderi nidatagisi. 18 Ki maba, gwaiyaba oragai ki kasiyarai matara-
wagana ki nana ka mu papa mosi ugwadumpu poyo manako e darai kawapu. 19 Oragai
apunai Mosisi e ka yabiri ubupu Mamanuga God e gorai kuduba iyapana makeya makeya
tadebu kewowena manako ewa ubupu papa burumakau munai dai mu daramaga tepupu
awana kasiga mete wirapupu. E papa sipi kumai daragai mete wadubu ripa ragai kwarere
kwarere ki naureya painipupu awana ki rabineya kaupupu manako wadubu gora ki okai
ade iyapana kuduba mete kina mu kawari-mugu kwisikwisipupu putamatapu kayawena.
20 E inako kwaewena manako iyapana tadebu, wagubu ke; ‘Mamanuga God wi gwaiyabanibu
ade e badidi wagubu ki wi makeya makeya kwaiwagamana ki nana nidibu ki e dara yau
pokaiya mibipupu kewowena.’ 21 Oragai apunai Mosisi inako wagubu manako Mamanuga

God e tawai ade e si tepapamana gwedegwedei kuduba mete kina ki kawarimugu e dara
kwisikwisipupu putamatapu. [22] E inako kwaewena ki mibai ka Mamanuga God e gorai
wagau da dara mena pokaiya ka gwedegwede marai kawai bigi siruwa-poto. Ade dara eba
kaworoto ki ka Mamanuga God eba uburoto iyapana bigimaga empoto notagogapoto.
[23] Mamanuga God e Tawai ade e si tepapamana gwedegwedei yewe wairau ki kuduba ka
usi kunumau badidi uburau ki keyakeyai. Yewe wairau ka iyapana ade gwedegwede ki bigi
kewo-wagana ki nana ka mu papa darai pokaiya mu siruwatamawa. Ko Mama-nuga God
e tawai usi kunumau ki ka papa darai ki kwaitana eba yadini bagi. Pa mena. [24] Ko Keriso
e ka eba kunuma keyakeyai iyapana mu mubo idamugere wadumupu ki rabineya kanibu.
E kunuma mibai ki rabineya kanibu manako karako Mamanuga God e yabareya nu nene
uburau. [25-26] Mama-nuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga yewe wairau ki
ka kwamura eyaka mena rabineya ka e mara eyaka mena papa darai wadau 'Mamanuga
God e Watai Tanai Kawaya' ki wateya kaniyau. Ko Keriso e inako eba kwaewena. E darai ka
eba kawareya kawareya kawarawa ko e mara eyaka mena ki powena manako ewa kunumau
yapu kayawena. E inako eba kwae-wagubena maba ki ka kunuma waira kerareya yabadawa
da karako ki ka e kawareya kawareya nu bitanuga kawarapibena powaguibena. Ko e karako
mara siyareya deni mena kunumau yapu iyapana kuduba nu biginuga deni mena surupana
ki nana e eya iyai nu nene tapu kewowena. [27] Mamanuga God wagubu ki pokere nu kuduba
po eyaka mena popoigamu manako ki eweya ka nu e yabareya ubumamu manako e idai
gurai nu naurinugu nugwadiniyoto ragiragi. [28] Ki maba, mara eyaka mena ki rabineya ka
Keriso iyapana ropani kawaya nu biginuga surupana kwenupana ki nana e eya iyai deni
mena nu nene tapu. Mara ewa ka e ade wirayagisi baiyagisi, ko ki makeya ka e eba nu
biginuga ki empana surupana ki nana baiyagisi. Pa mena. E eya iyapanaiyoma gwedewau
e nawanai idiwu ragidai ki mu tetamana ki nana baiyagisi manako iya waunai tageni.

10

Gora oragai nu iyaniyana kasiyarai pa mena

[1] Mamanuga God e gorai oragai ki ka gora waunai ki keyakeyai, ko keyakeyai ki ka
eba gora waunai ki mete eyaka mena. Gwedegwede bagi-bagi aita ewa wenayagisi ki
sisiyai ka gora oragai ki dabeya mena nu kabuwa-niyau. Gora ki pokaiya ka iyapana
kwamura kwamura ki kawareya kawareya papa naumu pasumu puyo nakapiyamu ko
iyapana Mamanuga God nene inako kwaetagamu ragidai ki mu rabinamugu ka bigi eba
kewowena.
[2] Iyapana Mamanuga God inako nota-piyamu e si tepapiyamu ragidai gora ki pokaiya
mu bigimaga deni mena surupena maba ki ka mu ewa bigi ki eba wainampibena ade puyo
kawareya kawareya inako eba nakampibena. [3] Ko mu papa ki kwamura kwamura naumu
pasumu ki pokaiya ka mu kataitagamu da mu bigimaga ika tondau, eba kewo-wena, [4] mibai
ka papa burumakau yo papa gote mu daramaga kwaitana nu biginuga rabinanugu uburau
ki eba surupoto. Pa mena.
[5] Ki pokere, Keriso yewe wairau kawarana kwaewagawa ki makeya ka e Mamanuga God
yona yau sibu, wagubu ke;
'Mamai, mu papa naumu pasumu puyo ebo ebo kau nene naka-piyamu ki kau eba
nuwageya ki pokere kau nau midini kwakwarepuni winepipi tapi.
[6] Mu papa kumerekumere naumu pasumu ade mu bigimaga nene bani ebo ebo kau nene
puyo mete nakapiyamu, ko mu kwaetagamu ki pokaiya kau eba mamamanugei.
[7] Ki pokere nau suwagubuwani ke; Mamai God, nau yau kena. Kau nuwageya nau badidi
kwaesugana wainapiyei ki nau makeya kwaesugani. Kau goragi ki wikui rabineya
ka mu nau nene inako okamupu.'
[8] Yabiri ka Keriso yona yau wagubu ke; 'Mu papa kumerekumere naumu pasumu
puyo ebo ebo kau nene naka-piyamu ade mu bigimaga nene bani ebo ebo puyo mete
nakapiyamu ki kau eba nuwageya ade mete eba mamamanugei.' Keriso inako wagubu
ko gora oragai wagubu da iyapana makeya makeya inako kwaetagamana ki nana. [9] Ko ki

eweya ka e yona yau mete wagubu ke; ‘Mamai, nau yau kena. Kau nuwageya nau badidi
kwaesugana wainapiyei ki nau makeya makeya kwaesugani.’ Keriso yona wagubu ki mibai
ka iyapana naiya papa naumawa pasumawa puyo ebo ebo mete nakapamawa ki kuduba ka
Mamanuga God koritapupu manako e Keriso wadubu wata ki tapu. [10] Mama-nuga God e
nuwaiya badidi waina-piyawa ki kuduba ka Iyesu Keriso makeya makeya kwaewena e eya
midi kwakwarepui mara eyaka mena puyo nu nene tapu manako ki pokaiya nu biginuga
kuduba surupupu.
[11] Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu ka papa naumu pasumu upi kiyabui
eyaka mena ki maramara kawareya kawareya kwae-tagamu ko ki pokaiya ka mu iyapana
bigimaga eba surupiyamu. Pa mena. [12] Ko Keriso e ka nu biginuga ki denai mara eyaka
mena e eya midi kwa-kwarepui puyo tapu powena manako e kwaewena ki kasiyarai eba
kewoyagisi ko mara mara tondono kaniyono. E kwaewena kewowena ki eweya ka e
kwarisiwena Mamanuga God e idai garu deneya tondubu tondau. [13] E ika nawana tondono
kaniyono da Mamanuga God uburoto Keriso e iyaraiyoma kuduba kwanatamini e kerarai
kobaiya naka-tamini kewoyagisi ki makeya. [14] Mara eyaka mena ka e eya midi kwakwarepui
puyo tapu manako ki pokaiya ka iyapana gwedewau mu bigimaga e surupupu ragidai ki
ka mu maramara Mamanuga God e yabuiya supasupai bagi mena idiwono.
[15] Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya yona ki mete mibipiyau. Yabiri ka e
yona yau wagubu ke;
[16] ‘Mara ewa baiyagisi ki ka nau gwaiyaba waunai mosi wi negeyani manako nau gorani ki
nau wi yabaragau tarani ade wi rabinagau mete okapani. Nau wi Kaiwawoga yona
yau suwagakani.’
[17] Ade ewa ka e wagubu ke;
‘Mu bigimaga ki nau surupani ade mu paeremaga ki kuduba nau deni mena notagogapani.’
[18] Mamanuga God wagubu da nu biginuga kuduba ki e deni mena notagogapupu ki pokere
nu biginuga ki puyoi mosi nu e bameya ewa eba tamamu. Ki pa mena.

Nu Mamanuga God maramara notapomu idiwomu

[19] Kowaniyoma, Keriso nu nene powena ki ka e nu yawatanuga mebu da nu ‘Mamanuga
God e Watai Tanai Kawaya’ ki wateya ka nu yabarayabara kaigamu. [20] E nu nene powena
ki pokaiya ka Mamanuga God e Tawai ki katamurui aukwara pokaiya bodamupu ki
aukwarai tegerewena manako e iya yawatai waunai e eya midi kwakwarepui pokaiya
nu nene mebu. [21] Nu doboniyau apunai bagi kawaya esida e karako Mamanuga God e
tawai rabineya nu nene yabiyabiri uburau, [22] ki pokere nu nuwanuga notanuga eyaka
mena ragiragi kawaya Mamanuga God suma-pomu ade e bameya yabarayabara kaiwomu.
Nu badidi paerepemeya nu rabinanugu maramara nidiyawa wirawira ki e deni mena
surupupu kewowena ade awana negai pokaiya ka e nu midinuga kwakwarepunuga kuduba
mete siruwapupu. [23] Mamanuga God badidi kwaewagana gwaiyabai wagubu ki kuduba e
kwaeyagisi ki pokere e ewa nu puyo negeyana wagubu notapemei nawanai idiwei ki notai
nu denai mena yodomu doko ko eba kamadamu. [24] Nu deni deni waita kasiwaraigomu ade
iyapana bamamugu bagi mena kwaigamana deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraigamana
ki notai mete notapomu idiwomu. [25] Nu ewapuru dibipemei Mamanuga God e si tepapemei
ki ka bagi kawaya ki pokere nu eba kamadamu. Ko iyapana dai ki ewapuru dibipamana
notai kamadumpu ki mu maba nu inako eba kwaigomu. Nau suwagani naigida mena
wainapumuri; Nu Kaiwawonuga e marai rogobiwagau ki pokere nu deni deni togi
kasiwara-igomu idiwomu.
[26] Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai mibai ki mu wainamupu ko ewa ade
kamadumpu mu mubo nuwa-mugu bigi kwaetagamu ki ka mu bigi-maga surupana apunai
mosi eba tondau da e ewa baiyagisi e midi kwakwarepui mu nene puyo taroto. Ki pa mena.
[27] Ki pokere mu bamamugu ewa badidi wenawagana ki mena kudeya mu wainapomono
idiwono. Mara baiyagisi da Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu
ugwadiniyoto ragiragi ko ki eweya ka e uburoto e midi ragiragipamawa ragidai ki kuduba
tetamini mata kawaya ki nonareya nakatamini uratamono.

[28] Iyapana gwedewau oragai apunai Mosisi e gorai tapu ki tagararamupu manako
iyapana apeya bo apeya eyaka ubumoto iyapana ki mu paeremaga emupu ki tagisi matara
ki ka kawakawai ragidai ubumoto paere ragidai ki eba nuwanuwatamini ko mu idamaga
gurai mu naurimugu ugwaditamini ragiragi manako deni mena namutamini. [29] Iyapana ki
mu paeremupu ki pokere mu denai bita kawaya ki wadumupu, ko paere kawaya daganani
esida ka yau kena; Iyapana gwedewau Mamanuga God e Gubagai taisi kurakurapiyamu
mugu siyamu bo gwaiyaba waunai e darai pokaiya mu bigimaga surupana wagubu ki mu
sumamupu ko ewa tagararamupu manako dara ki mibai pa mena kororai simupu bo ade
mu paeremaga denai bita mubo wadamana ki Mamanuga God e Keyai pokaiya rikapupu
deni mena waditapu bagi ki mu mete wereyakaurapiyamu, iyapana inako kwaetagamu
ki mu bamamugu ka badidi maba wenayagisi? Akae, mu yabaramugu ka bita kawaya
daganani esida mu nawanamaga tondau. [30] 'Bimbinai ki nau kwaesugani ade denai ki nau
mu tageyani.' Nima inako wagubu ki nu katainugu. E ade wagubu ke; 'Nau ka Kaiwawo,
nau idani gurai nau iyapananiyoma mu naurimugu ugwaditamani ragiragi.' Nima inako
wagubu ki nu mete katainugu. [31] Akae, nu Mamanuga God maramara tondau kaniyau
apunai e nuwapupui rabineya sumamu ki ka berokoi kawaya.

[32] Wi naiya suma wauneya suma-igamawa makeya badidi maba idiwa ki wi notaga
eba gogayagisi. Mamanuga God e tanai wi kawarigau minibu siwa ki eweya ka bita
yo midi makari ebo ebo wi bamagau bauwagawa ko wi eba kekeraigubu ko wi wata-
gau mena ragiragi kawaya ubumawa. [33] Mara dai ka iyapana bautagamawa iyapana
paunamugu wi kiranimawa wereya-kauranimawa ade girinimawa pasu-nimawa. Ade
mara dai ka iyapana bautagamawa wi kowaguma giritamawa pasutamawa ki ka wi
baigamawa mu madanimugu ubumawa togitamawa. [34] Mu dai dibura rabineya idiwa ki
ka wi mu nuwaboyamaga wainapamawa ade mu bitamaga daikere ki wi mete wadamawa.
Piyara ragidai bautagamawa wi gwedegwedega asusu yabayababa tepamawa ki wi eba
nuwaboyaigamawa ko wi rabinagau mamama mete waina-pamawa mibai ka wi puyoga usi
kunumau wi nawanaga uburau ki mena wi notapamawa idiwa. Puyo ki eba berokotagisi
ko maramara idiwono kaiwono.

[35] Ki pokere wi naiya Mamanuga God nene kasiyarai kawaya yabara-yabara inako
ubumawa ki wi karako eba kamadumuri. Wi ragiragi kawaya inako kwaiwogoi yamoi ki
ka Mamanuga God wi puyoga bagi kawaya mosi aita ewa negeni. [36] Ki pokere kwarisiwagi
giruru maba ki kobaiya teteiwagi manako Mamanuga God e nuwaiya badidi wainapiyau
ki wi makeya makeya ragiragi kawaya kwaiwogoi yamoi da wi buridere baiwagi ki ka
Mamanuga God uburoto wi puyoga bagi kawaya gwaiyabanibu ki wi negeni. [37] Nau nidiyani
wainapumuri; Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;

'Mara eba rowarowa ka bauwagana wagubu apunai ki baiyagisi,
ko e mara ki eba paerepoto riyapoto yaroto.

[38] Gwedewau nau yabuneya supasupai mena idiwu ragidai ki mu nau sumasinimono
manako mu sumamaga ki pokaiya idiwono.

Ko gwedewau nau kamadisinimoto wiratagisi ewamugere kayatagisi ragidai ki mu bama-
mugu nau eba mamamasugani.'

[39] Ko nu ka eba iyapana iyamaga kaupiyamu wiratagamu ewamugere kayatagamu ragidai
ki mu maba. Nu sumanuga pokaiya ka nu iya ki yadamu.

11

Nu sumanuga pokaiya idiwana ki nana

[1] Suma ka gwede? Nau suwagani; Nu puyo ewa wadamana nawanai idiwei ki mibipemei
da nu ewa yadamu ki ka nu suma sumaigemei. Ade nu gwede mosi karako eba empemei
ki mibipemei da nu ewa empamu ki nu mete sumaigemei. [2] Oragai ragidai takari kawaya
Mamanuga God inako sumapamawa ki pokere e mu weremaga mete wagubu.

[3] Nu sumanuga pokaiya ka nu mibipemei da Mamanuga God e wagubu umuneya ka
kunuma waira kuduba wenawena. Gwedegwede kuduba yabunugere matarau empemei
yau ka nu eba empemei apunai e pokaiya matarawena.
[4] Oragai apunai Eiboro e sumai pokaiya ka e papa mo wadubu puyo Mamanuga God
kwebu manako Mama-nuga God ubupu puyo ki mibipupu. Ko e tatai Kaini bani dai tepupu
puyo Mamanuga God kwebu ki ka Mamanuga God puyo ki eba mibipupu ko tagarara-
pupu. Apunu Eiboro e ka Mamanuga God sumapupu ki pokere Mamanuga God puyo ki
wadubu manako apunu bagi supasupai e sibu. Apunu Eiboro e ka takari kawaya powena ko
e sumai pokaiya badidi kwaewena ki yonai nu karako mete wainapamana makeya makeya
kwaiwagamana ki nana.
[5] Oragai Apunai Enoki e sumai pokaiya ka Mamanuga God kawapu e iyaiya wadubu usi
kunumau tapu ko e eba powena. Iyapana e kwaenepamawa ko mu mo e eba bananamupu
mibai ka Mamanuga God kawapu e iyaiya tepa-pupu wadubu kayawena. Mamanuga God
e okai mosi wagubu da apunu Enoki yewe wairau tondawa ki makeya ka e bagi supasupai
mena kwaewagawa ki pokere Mamanuga God e bameya mamama wainapiyawa. [6] Iyapana
nima notapiyau da Mamanuga God e ka pa mena maba ki ka e suma eba suma-wagau. Ko
iyapana nima Mamanuga God bameya guriguriwagau ki ka e guriguriwagau ki pokaiya
mibipiyau da Mamanuga God e tondau. E Mamanuga God eba sumapena ki ka e bameya
eba guriguriwagubena ko e sumawagau ki pokere Mamanuga God uburau e mamamai
mete wainapiyau. Iyapana gwedewau Mamanuga God sumapiyamu manako e bameya
guriguritagamu ki ka Mamanuga God mu denai puyo tageni.
[7] Mamanuga God e ewa bita tono-pana yonai wagubu ki e oragai apunai Nowa kabuwa-
pupu. Apunu Nowa yona ki mibai e yabere mo eba empupu ko e sumai pokaiya ka e
Mamanuga God e umunui wadubu waka yamanapupu manako e wainai yo e gubagaiyoma
yo mu ridimuguma mete kina waka ki rabineya iyatagubu. E Mamanuga God sumapupu ki
pokaiya ka Mamanuga God e apunu bagi supasupai sibu ko iyapana dai ki mu paeremaga
ki denai ka mu bita kawaya bananamupu.
[8] Mamanuga God e oragai apunai Eburamu waira waunai mosi e kweyana ki nana
gwaiyabapupu ki pokere e sumai pokaiya ka e kipu ubupu Mamanuga God e umunui
wadubu kayawena. E sumai pokaiya ka e wairai oragai ki kamadubu e wairai waunai
ki kai kayawena ko e bani deneya kayawagana ki e eya eba kataiya. [9] Mamanuga God e
gwaiyabapupu ki wairai kawareya e bauwena ki ka e sumai pokaiya ika tondawa. Waira
ki ka iyapana kudubai dai ki mu wairamaga ki pokere e tawa mibai ika eba wadubu ko e
nabonabo papa kwakwarai pokaiya wadumupu ki rabineya tondawa. E gubagai Aisiki ade e
atai Diyaikapu ki mu mete kina gwaiyaba ki pokaiya inako ika idiwa. [10] Natere kawaya mosi
ki Mamanuga God e ebo notai pokaiya makeya makeya bebeda ragiragi kawaya nunupu
kawareya tawa wadubu ki naterei ka apunu Eburamu empana ki nana nawanai tondawa.
[11] Apunu Eburamu e ka magurawena ade e wainai Sera mete kina kagara tondawa
da magurawena ki pokere e munu wenapana marai ki ororeya mena kewowena. Ko
Mamanuga God e munu mosi kweyana gwaiyabapupu ki apunu Eburamu sumapupu
ki pokere e wainai romodowena munu wenapupu. [12] Apunu Eburamu e doborowena e
midi kwa-kwarepui roparopawena ko e wainai romodowena manako munu wenapupu ki
pokaiya ka e momoiyoma minibu daburi kawayawena kayawena supama kunumau ade
naya egi papateya eba iyabapamana makai ki maba.
[13] Iyapana yau kuduba Mamanuga God e naiya gwaiyabatapu ki mu sumapamawa
idiwa ko e badidi gwaiyabatapu ki mibai mu eba banana-mupu ko popotagubu gawarara.
Aita ewa badidi wenawagana ki mu yabara-mugu uwamau kawaya buri emupu manako
mamamatagubu. Mu matarau tagubu da mu ka eba waira yau tauba-nuwai ko mu ka
iyapana kwaiyanai pa ka were bautagubu. [14] Iyapana inako tagamu mu mibipiyamu da
mu tawana-maga mosi ki kawareya mu maramara idiwana kaiwana ki nana ki kwaenei
kwaetagamu. [15] Mu ade wiratagamana mu tawanamaga oragai kamadumpu kebomupu ki
ade kayatagamana notampena ki ka mu kayatagumpena ko nima mo mu eba bodatapena.

[16] Ko mu waira waunai bagi kawaya esida usi kunumau ki kwaenei kwaetagamawa nawanai
idiwa. Mamanuga God e mu nateremaga usi kunumau okukunawena kewowena ki pokere
mu ubumoto mu mamamaga e siyomoto ki ka e umunui eba mayamayayagisi.

[17] Mamanuga God e oragai apunai Eburamu e sumai empana ki nana yona yau e sibu,
wagubu ke; 'Kau gubagagi Aisiki karako mini poyo nau nene puyo tari.' E gubagai eyaka
mena Mamanuga God e gwaiyabai pokaiya wenawena ki e eba gwandagipupu ko e sumai
pokaiya ka e ubupu Mamanuga God wagubu ki makeya makeya kwaewena. [18] Mama-nuga
God naiya e gwaiyaba sibu, wagubu ke; 'Kau gubagagi Aisiki pokaiya ka kau momogi ki
kawayayogono yarono.' [19] Mamanuga God naiya inako wagubu ki pokere apunu Eburamu
e gubagai miniyana po kwaewagawa ki makeya ka e notai wagubu ke; 'Mamanuga God
aita uburoto popotagubu ragidai ade iyatamini kimoto ubumoto ki pokere nau karako nau
gubagani miniyani poyo ki mete baganai.' Oragai apunai Eburamu e notai pokaiya ka e
notapupu da e gubagai gwe ororeya mena powena maba ko e sumai pokaiya ka e mete
notapupu da Mamanuga God uburoto e gubagai ki ade iyapoto iyaiya kweyoto.

[20] Apunu Aisiki e sumai pokaiya ka e ubupu e gubagaiyoma Diyaikapu yo Iso ewa bagi
kawaya idiwana ki nana mu waditapu bagi.

[21] Apunu Diyaikapu e sumai pokaiya ka e powagana kwaewagawa ki makeya e gubagai
Diyosepa e gubagaiyoma waditapu bagi. E gunai kawareya togi-wena manako Mamanuga
God e si esida tepapupu.

[22] Apunu Diyosepa e sumai pokaiya ka e powagana kwaewagawa ki makeya ka e
iyapanaiyoma Isiraero ragidai mu tawana Idipi kamadamana tawana mo kayatagamana ki
sisiyai tadebu ade e eya kwakwarepui ewa wadamana tawana mo rabineya ononopamana
ki sisiyai mu mete tadebu.

[23] Apunu Mosisi e inai mamai mu sumamaga pokaiya ka e wenawena makeya ki ka mu
siragamu apeya eyaka ki rabineya e wadumupu wekemupu idiwa. Mu emupu da e ka
munu komeruwana kawaya ki pokere kaiwawo Pero badidi wagubu ki kudeya mu eba
wainamupu.

[24] Apunu Mosisi e yaraga tondawa ki makeya ka kaiwawo Pero e petei ubupu e
gubagapana sibu ko e sumai pokaiya ka e yona ki bodapupu. [25] E eya iyai yewe wairau ki
nene wainapena ki ka e kaiwawo tawaiya tondibena ko e midi kwakwarepui tainipiyawa ki
e tagarara-pupu manako e ebo nuwaiya ki kwae-wena kipu ubupu kayawena Mamanuga
God e iyapanaiyoma mu mete bita yo midi makari bananamupu. [26] E waina-pupu da tawana
Idipi ragidai mu gwedegwedemaga mamamapamana ki mamamai ka erida ko iyapana
Keriso pokaiya e wereyakaurapamana ki mamamai ka kawaya esida. E waira yau iyai nene
eba notapiyawa mibai ka e denai bagi kawaya aita ewa wadana ki nene mena notapiyawa
tondawa.

[27] Apunu Mosisi e sumai pokaiya ka e tawana Idipi ragidai mu kawaimaga e kudeya eba
wainapupu ko e kipu ubupu tawana ki kamadubu kayawena. Mama-nuga God e nu eba
empemei ko apunu Mosisi e gwe empupu diyayai ki pokere e giruru maba ki kobaiya
tewena deni mena kayawena.

[28] Apunu Mosisi e sumai pokaiya ka e tawana Idipi rabineya 'Mamanuga God Nu
Raurunibu Poragai' ki kerarai birikapupu. E iyapanaiyoma Isiraero ragidai papa naumana
manako papa ki darai mu mubo eyaka eyaka tawamaga katamuruiya pasipamana ki nana
wagubu. Mu inako kwaetagamana da 'Naunuma Aneyai' dara ki empana ki ka e mu
munumuguma uratanai amu suwakarai ki eba namutamana ki nana.

[29] Tawana Isiraero ragidai Egi Daragai ki papateya bautagubu ki ka mu sumamaga
pokaiya ka egi ki puru-wena daikere daikere ubupu manako mu sumpu egi ki rabineya
borau maba kayatagubu papasi daikere bautagubu. Ko tawana Idipi ragidai mu ewamugu
kayatagubu kaiwa da paunau ka egi ki mu utatapu mu nonamaga kubabu manako mu
popotagubu gawarara.

[30] Tawana Isiraero ragidai mu sumamaga pokaiya ka mu mara ida daikere kewowena
daikere apeya ki rabineya natere Diyeriko kikirau kowiwirapamawa da siyareya ka natere
ki gwarantana kawaya minimupu wiwiramupu ki kuduba rororororowena gwekauriyapupu.
[31] Yawata kawakawareya umawa ridai Reyabu e sumai pokaiya ka e tawau mena tondawa
ki pokere tawana Isiraero ragidai ubumpu Mamanuga God tagararapamawa ragidai ki
namu-tamawa makeya ki ka mu ridi ki eba minimupu poyo, mibai ka e naiya gopara ragidai
ki waitatapu mu diriwa-maga kwaewena.
[32] Nau Mamanuga God e suma-pamawa ragidai ade dai mu bususu-maga mete suwagani
bo? Apunu Gidiyoni yo Baraki yo Samsoni yo Diyepeta yo Dewida yo Samuwero yo ade
Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai ropani kawaya mete kina
mu bususumaga nau suwagana ko madega pa mena. [33] Mu sumamaga pokaiya ka mu
iyara-muguma mete kandetagamawa raurutamawa ade wairamaga mete wadamawa. Mu
bagi supasupai mena kwaetagamawa idiwa ki pokere mu gwede wadamana gwaiyabai
waina-mupu ki mu makeya wadumupu. Papa kamarai 'raiyoni' yawira bautagubu ki mu
sumamaga pokaiya ka mu papa ki bodatampu. [34] Mu sumamaga pokaiya ka mu mata
nonarai kawaya ki pomupu ade iyaramuguma ta temupu yawira bautagubu ki ka mu
ubumpu mu baibigatampu. Mu wairorotagubu ko mu sumamaga pokaiya ka mu kasiyara
ade wadumupu. Yawira marai bauwena ki ka mu ubumpu mu iyaramuguma kuduba raurutampu ki pokere iyara-muguma kuduba wakapatagubu. [35] Ridi dai mu sumamaga pokaiya
ka mu munumuguma bo mu nobomomuguma bo mu rakarakamuguma popotagubu ki ade
iyatagubu kimpu ubumpu mete ewapuru idiwa.

Iyapana dai ki bita yo midi makari kawaya bananamupu. Mu Mamanuga God tagararampena ki ka mu iyara-muguma mu idamaga kerapumaga rikatampena bautagumpena
kayatagu-mpena. Ko mu iyaramuguma umunu-maga eba wadumupu mibai ka mu ewa ade
kimana ubumana iya bagi kawaya esida wadamana ki mena notapamawa. Mu Mamanuga
God eba tagararamupu ko iyaramuguma mu idamaga rabineya popotagubu. [36] Iyapana
ubumpu mu dai wereyakauratampu ade wikuku pokaiya raukeketampu ade dai ki mu
tetampu mu idamaga kerapumaga umatampu dokodoko dibura rabineya nakatampu.
[37] Dai ka mu bowa were taunimupu popo, dai ka mu naurimugu purutampu popotagubu,
ade dai ka mu kereba pokaiya metampu popo. Mu dai gwede-gwedemaga pa mena ki
pokere papa sipi yo papa gote mu kwakwarepumaga ki mu temupu umamawa iwa. Iyapana
bautagubu mu giritamawa pasutamawa ade bita ebo ebo mu tagemawa. [38] Mu tawamaga
kamadumpu gwabau ade kweyau igida yauda iwa. Mu dai ka ragu ukwapamawa ade dai ka
urubau ukwapamawa. Waira yau ragidai mu beramaga ka berokoi ko suma sumatagamawa
ragidai ki mu beramaga ka bagi supasupai kawaya ki pokere mu yewe idiwana watai mu
nene ka pa mena.
[39] Iyapana yau kuduba mu suma-maga ka ragiragi kawaya ki pokere Mamanuga God mu
simaga tepapiyawa ade mu mamamamaga wagawa. Mu bagi kawaya kwaetagamawa ko
e mu badidi gwaiyabatapu ki mibai mo mu eba bananamupu, [40] mibai ka ororeya mena
ka Mamanuga God nu karako idiwei ragidai nu nene wainapupu gwede bagi kawaya mosi
nu nene tapu ki pokere oragai sumatagamawa ragidai nu raurunimana yabiritagamana ki
nana ka eba baganai. Mamanuga God e nuwaiya ka nu yo mu ewapuru e badidi wainapupu
ki yadamu ade ewapuru mena e nuwaiya wainapiyau ki makeya idiwomu.

12

Mamanuga God e munuiyoma wade supasupaniyau

[1] Suma ragidai ropani kawaya naiya popotagubu mu karako oroguma maba nu
kwagaranimpu eminiyamu idiwu ki pokere gwedegwede kuduba nu kwakwarepunuga
tainipiyau ade bigi ki garugaru mena nu umeme dokodokoniyau ki nu rikapamu manako
nu nuwanuga notanuga eyaka mena nisi kandamu katamuru yabaranugu ki deneya deni
mena garupamu kaigamu. [2] Nu sumanuga kerarai ka Iyesu e mena ade e mena pokaiya
ka nu sumanuga mibai mete kirau ki pokere e mena empomu ade nu yabunuga e mena

naureya uburono. E ripa korosi naureya powagana ki e yabareya buri empupu ki e eba
midimamawena nitaisiniwena. E ewa mamama kawaya bananapana ki mena wainapiyawa
ki pokere e giruru maba ki kobaiya tewena ripa korosi naureya powena manako karako
kema kawareya tondau apunai Mamanuga God e madaneya e idai garu deneya tondau.
3 Wi bita yo nuwaboya banana-piyamu manako ki pokaiya wi notaga kauwagana
kwaewagau ade wi wairoroigamana kwaiwagamu ki ka iyapana bera berokoi kwaetaga-
mawa ragidai Iyesu bameya badidi kwae-tagamawa e giripamawa pasumawa ade bita
yo midi makari ebo ebo e kweya-mawa ki wi wainapiyoi idiwoi. 4 Wi berokoi mete
kandeiwagamu ki ka ragiragi kawaya, ko ade wainapumuri; Wi mosi ki pokaiya eba
popoigubu ade wi daraga eba kawapu. 5 Wi ka Mama-nuga God e munuiyoma ko e wi togi-
niyana yonai naiya mena wagubu ki wi notaga gogawena bo? E yona yau wagubu ke;
'Gubagani, kau Kaiwawogi nau uburani kau wade supasupaniyani ki kau naigida mena
wainapi,
ade nau uburani kau nakariniyani ki kau notagi eba kauyagisi,
6 mibai ka gwedewau nau nota kwarikwarisitamakani,
ki nau mu mete wade supasupa-tamakani,
ade gwedewau nau mununiyoma mu tadebuwani,
ki nau wade supasupatamana ki nana bita mu mete tageyani.'
7 Wi bita yo midi makari banana-piyamu ki ka wi notaga eba kauyagisi ko wi eyaka
eyaka nota yau notapu-muri; 'Mamanuga God e munui sidibu ade nau wade supasu-
pasiniyau ki pokere nau ragiragi yau bananapuwani ki ka baganai.' Mibai, inamama
kuduba yewe wairau mu mete kina mu munu-muguma inako wade supasupa-tamiyamu.
8 Mamanuga God e munui-yoma kuduba wade supasupatamiyau ki pokere e wi eba wade
supasupanibena maba ki ka wi eba e munuiyoma mibai ko wi ka yawata kawakawareya
wenatagubu ragidai ki mu maba. Ko wi ka eba yawata kawakawareya wena-igubu.
9 Nu mamanuguma kaina yewe wairau nu wade supasupanimupu ki ka nu denai mu
wiwiratampi. Ko wainapu-muri; Mu kuduba ka erida ko nu Mamanuga Mibai e ka
kawaya esida ki pokere nu e naigida mena wiwirapomu ade e umunui yodomu. Nu inako
kwaigomu ki ka nu iya bagi kawaya idiwomu. 10 Nu mamanuguma yewe wairau mu mubo
wainamupu baganai ki makeya mu mara eba rowarowa nu wade supasupanimawa, ko
nu nubo baginuga nene ka Mamanuga God nu wade supasupaniyau da e taneya bagi
kawaya tondau ki maba nu e mete inako idiwana ki nana. 11 Nu mama-nuguma nu wade
supasupanimana ki nana bita negeyamu ki makeya ka nu mamama eba wainapemei ko
nu nuwaboya wainapemei. Ko mu wade supasupanimoto kewoyagisi eweya ki ka iya
supasupai ade nuwabagi nu rabinanugu mibai kiroto.
12 Ki pokere wainapumuri; Wi idaga nubatagubu ki roronatamuri genge-mupumuri, ade
rwi amataga boniboni-tagubu ki taisi rororororonaiwagi damda ubumuri. 13 Yawata kwaiya
eba kaiwagi kwaenda wi tainipumuri paere manako wi kerapuga rokowena ki dagupumuri.
Ko wi yawata supasupai mena kaiwagi da wi kerapuga rokowena ki iyayagisi.

Nu Mamanuga God eba tagararapamu

14 Wi iyapana kuduba paunamugu nuwabagi rabineya supasupai naigida mena kwai-
wogoi ade Mamanuga God e nene mena idiwoi. Iyapana gwedewau mu nuwamaga
notamaga eyaka mena Mamanuga God nene inako eba idiwono ki ka mu nu Kaiwawonuga
eba empomoto. 15 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi, ki pokere wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi
kwaenda da gwede mosi baiyagisi wi kerapugau yadini manako Mamanuga God wi
nene kwaewena ki wi tagararapumuri. Ade wi eyaka eyaka wi kwayubaga naigida
mena kwaiwogoi kwaenda iyapana mosi wi paunagau e gagayai ki gwabiyara maba
yadini baiyagisi igida yauda wi pasuniyoto kayayagisi. 16 Wi kwayubaga naigida mena
kwaiwogoi kwaenda da wi paunagau iyapana mosi taku maba igida yauda umono. Ade
wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi kwaenda oragai apunai Iso e kwakware-pui ki iyai
nene wainapiyawa ki maba wi mete inako kwaiwagi. Apunu Iso e mamai uburana puyo e

kweyana wagubu ki e eba wainapupu ko e wetei mebu bani kupana ki mena wainapupu ki
pokere puyo bagi kawaya ki e yowai bauwena wadubu. [17] Apunu ki e bususui wi kataigau;
E ewa bauwena e puyoi ki wadana ki nana e mamai genepupu ko e mamai ororeya mena
puyo ki e yowai kwebu. Apunu Iso paerepupu ki e wadana supasupa ki nana mibi yadi
kwaewagawa ko e kwaewena siyasiya ki wadana supasupa yawatai mo pa mena.

[18-21] Naiya takari kawaya tawana Isiraero ragidai kweya Sainai kerareya bautagubu ki
ka mu kweya ki kawareya mata nonarai warapiyawa emupu, madegau tawana sisipu
umapu emupu, oroguma pinai kawaya kawapu emupu, ade nusuru kawaya gipiyawa ki
mu mete emupu. Mu ki kuduba emupu manako bawiwi wagubu wainamupu ade bonana
mo kawapu wagubu ki mu mete wainamupu. Mu bonana ki wainapa-mawa ka mu kudu
ebotau wainamupu manako genetagubu da mu bonana ki ewa mo eba wainapamana ki
nana, mibai ka bonana ki wagubu ke; 'Kweya yau madaneya eba kebomuri. Eba iyapana
wi mena ko wi papaguma mete kina mu kerapumaga kwaipomoto kweya yau tainipomoto
ki ka wi bowa were mu namutamuri.' Mu yabumugere badidi emupu bo wainamupu ki ka
gwede kawaya mosi ki pokere oragai apunai Mosisi e mete wagubu ke; 'Nau kudu kawaya
wainapakani, nau didigurani mete wagau.'

Iyapana ki mu ka kweya Sainai ki bameya bautagubu gwedegwede ki kuduba mu
yabumugere matarau emupu ko wi ka kweya ki bameya mo eba baigubu. Pa mena.
[22] Wi ka kweya Saiyoni ade maramara tondau kaniyau apunai Mamanuga God e naterei
Diyerusaremu kunumau ki bameya baigubu. Natere ki rabineya ka Mama-nuga God e
aneyaiyoma ropani kawaya eba iyabapamana makai ika mamama nene dibimupu idiwu.
[23] Yabiri Keriso sumapamawa ragidai ki Mamanuga God ubupu e munuiyoma mu tadebu
ade mu simaga kunumau okapupu ki karako mamama nene dibimupu idiwu ragidai ki
mu bamamugu wi baigubu. Mama-nuga God e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu
ugwadiniyana ragiragi apunai ki e eya bameya wi baigubu. Ade iyapana naiya yewe
wairau bagi supasupai mena idiwa popotagubu manako mu keyaimuguma kayatagubu
Mamanuga God mu waditapu bagi mete idiwu ragidai ki mu bamamugu wi mete baigubu.
[24] Wi ka tawiri ogayawa apunai Iyesu e bameya baigubu. E pokaiya ka Mamanuga God
gwaiyaba waunai negebu ade e darai nu nene kawapu ki nu biginuga kuduba suru-pupu.
Keyakeyai mosi dara naureya ka yau kena; Oragai apunai Eiboro e darai kawapu ki mibai
ka poyo ko Iyesu e darai kawapu ki mibai ka iya ki pokere bagi kawaya esida.

[25] Ki pokere nima karako nu bama-nugu wagau ki e yonai wi naigida mena wainapumuri
wetawetara ko eba basarapumuri. Naiya takari kawaya iyapana e yonai yewe wairau
waina-pamawa ko ewa ade tagararapamawa ragidai ki ka mu denai bita wadamana ki mu
baibigapamana yawatamaga mo pa mena. Ki maba, karako nima kunumau nu nidiyau
ki nu wainapamu ko ade kamadamu ki ka nu aita ewa bita kawaya daganani esida
bananapamu. Nu bita ki baibigapamana yawatai mo pa mena. [26] Wagubu apunai naiya
wagubu ki makeya ka waira kuduba e bonanai pokaiya geyageyawena. Ko karako ka
e gwaiyabawena, wagubu ke; 'Mara mosi ka nau waira ade kwisikwisipani. Eba waira
mena ko kunuma mete kina.' [27] E ade kwisikwisipana wagubu ki mibai ka e gwedegwede
kuduba orageya mena yamanapupu nu yabunugere empemei ki e ade kwisikwisitamini da
gogatagisi ko gwedegwede kuduba eba emitame-mei ki mu watamugu mena idiwono ko
eba geyageyatagisi.

[28] Nu Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya kaiwana idiwana watai ki
eba geyageyayagisi bo gogayagisi ki pokere nu Mamanuga God mayapamu wiwirapamu
ade e nu mamamanuga wagana ki nana parau-pamu e si esida tepapamu. [29] Wainapu-
muri; Mamanuga God e ka mata nonarai maba uburoto gwedegwede kuduba pasutamini
uratamini rerewara.

13

Mamanuga God nene idiwomu

[1] Wi sumaga ka eyaka mena ki pokere deni deni nota kwari-kwarisi kasiwaraiwogoi
idiwoi. [2] Iyapana gogoi dai wi daiyoga baitagisi ki ka wi mu diriwamaga kwaiwagi.
Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana dai inako kwaetagubu ki ka mu aneya diriwa-maga
kwaetagubu ko ki mu muga eba kataimugu. [3] Iyapana dai dibura rabineya idiwu ki wi
mu wainatamiyoi, ena, wi gwe mu mete ewapuru dibura rabineya idiwu maba inako
wainapiyoi. Ade iyapana bita yo midi makari banana-piyamu ki wi mu mete wainatamiyoi,
ena, wi gwe mu mete ewapuru bita yo midi makari bananapiyamu ki maba inako
wainapiyoi.

[4] Ridi yo apunu anikatagamu ki ka bagi kawaya ki pokere anika eba simuri siyasiya. Mu
anikatagubu ki ka mu naigida mena deni deni kwayuba kasiwaratogomono idiwono ko
eba taku maba asusu igida yauda iwono bo rauru kawakawara kasiwaratogomono iwono.
Iyapana gwedewau inako kwaetogo-mono ki ka Mamanuga God e idai gurai mu naurimugu
ugwaditamini ragiragi.

[5] Wi nuwaga notaga bowa madai kawareya eba ukworono ade gwede-gwede dai
kawareya tepamana ki nene eba wainapiyoi. Gwedegwede wi bamagau kawaitau bo
maraitau ki ka eba gwedei mete kina, mibai ka Mama-nuga God e wagubu ke;
'Nau wi mo eba kamadiniyani ade nau wi mo eba notagoganiyani.'
[6] Nu nuwanuga notanuga eyaka mena pokaiya yabarayabara iwagamu ke;
'Nau Kaiwawoni nau waitasiniyau ade togisiniyau ki pokere nau kudu eba wainaponi.
Iyapana mosi eba baiyagisi nau girisiniyoto. Ki pa mena.'

[7] Yabiyabiri ragidai Mamanuga God e yonai wi nidimawa kabukabuwa yamawa da
popotagubu ki mu badidi maba idiwa ki wi wainapiyoi ade mu badidi maba sumatagamawa
ki maba wi mete inako sumaiwogoi idiwoi. [8] Iyesu Keriso e ka mara yomi, mara karako, ade
mara ewa e wateya mena mara-mara tondau kaniyau.

[9] Kabuwa ebo ebo kudubi kwaki ki wi eba wainapiyoi kwaenda wi kerapugau yadini
yawata supasupai kaiwu ki paerepumuri yawata kwaiya kaiwagi. Nu paerenuga ki denai
bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi
ki pokere e kwaewena ki mena nu wainapomu yamomu ki ka bagi kawaya. Ki pokaiya
ka nu nuwanuga notanuga ade nu mibinuga mete ragiragiyagisi. Ko iyapana gwedewau
bani nene kaisi ebo ebo kwaetagamu bo gora ebo ebo tamu ki mena notapiyamu ki ka mu
kaisi-maga bo mu goramaga ki pokaiya waita bagi mo eba bananapomoto.

[10] Yona mosi ka yau kena; Mama-nuga God e puyo kweyamana watai waunai mosi
yamanapupu nu nene tapu, ko e bameya dobopiyamu ragidai yewe wairau tawa oragai
rabineya upitagamu ki mu kwaitana wata ki kawareya nu mete eba dibipamu puyo e
kweyamu. Pa mena. [11] Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga e
ka papa darai ki wadau tawa rabineya 'Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya' ki wateya
kaniyau iyapana bigimaga nene puyo tarau. Ko papa naumpu mu midimaga kwakwarepu-
maga ki mu tepiyamu gari tagaiya pasutamiyamu uratamiyau rerewara. [12] Ki maba ka Iyesu
e mete kina gari tagaiya powena iyapana kuduba nu biginuga surupana wadiniyana bagi
ki nana e eya iyai tapu ade e darai nu nene kawapu. [13] Ki pokere nu mete kina karako gari
tagaiya e bameya kaigamu manako iyapana e simpu siyasiya wereyakauramupu ki maba
mu nu mete inako nidinimoto siyasiya wereyakaura-nimoto ki ka baganai. [14] Nu maramara
idiwana kaiwana naterei mosi yewe wairau pa mena ko nu mara ewa bau-wagana naterei
ki nene nu yabu tamemei e nawanai idiwei.

[15] Ki pokere nu Mamanuga God e si Iyesu pokaiya maramara esida tepapomu idi-
womu. Nu inako kwaigomu ade nu umununuga pokaiya nu sumanuga Iyesu bameya ki
matarapomu ki ka nu puyo mibai Mamanuga God bameya tamei. [16] Wi upi bagi ebo ebo
kwaiwagamu ki wi eba kamadumuri ade deni deni waita kasiwaraiwogoi idiwoi mibai ka
upi inako ki ka puyo maba Mamanuga God bameya ade ki pokaiya ka e wi mama-maga
yagisi.

[17] Wi yabiyabiriguma ki wi mu wiwiratamiyoi ade mu umunumaga wadoi mibai ka
mu maramara kemora nawaru wi kwayubaniyamu idiwu. Mu upimaga supasupai bo

eba supasupai ki mu muga aita ewa Mamanuga God bameya matarapomoto. Wi mu umunu-maga wadoi ki ka mu upimaga ki wi wadumuri tekateka da mu mibi mamamai upitogomono, ko wi inako eba kwaiwogoi ki ka mu nuwaboya rabineya upitogomono manako ki pokaiya ka wi iyaga eba supasupayagisi.

[18] Nu rabinanugu nidiyau wirawira ki kabuwaniyau da nu paere mo eba kwaigibi ko wi nu nene guriguriwogoi mibai ka nu nuwanugu ka maramara bagi supasupai mena upigamana waina-pemei. [19] Nau wi bamagau ade bau-sugana ki nana wainapakani ki pokere nau ragiragi kawaya wi nidiyakani da wi nau nene guriguriwagi da Mamanuga God uburoto nau yawatani garugaru mena yadini supasupa.

[20] Nu Kaiwawonuga Iyesu e ka e eya papaiyoma sipi mu Kwayubatamiyau Apunai Bagi Kawaya. E nu nene powena ko Mamanuga God gwaiyaba waunai wagubu ki pokaiya ka e ade iyawena kipu ubupu. Iyesu e darai pokaiya ka Mamanuga God kawapu maramara tondana kaniyana ki gwaiyabai nu negebu. [21] Nuwabagi Negeyau Apunai Mamanuga God e karako wi waitaniyoto da e nuwaiya wi badidi kwaiwagamana wainapiyau ki puyoi bagibagi kuduba e wi negeni manako wi puyo ki pokaiya upi kwaiwogoi. Ade e Iyesu Keriso pokaiya nu eyaka eyaka nu rabinanugu mete upiyogono da e nuwaiya badidi mamamapiyau ki makeya makeya nu rabinanugu wenayagisi. Keriso e si nu maramara kawareya kawareya esida tepapomu yamomu. Ki mibai.

Parau siyarai.

[22] Kowaniyoma, nau wi toginiyana yonai eba rowarowa yau okapuwani ki wi naigida mena wainapumuri weta-wetara ko wi midiga eba togayagisi. [23] Nu waretanuga Simosi dibura rabineya tondawa e gudui mu kwaimupu manako e bauwena kayawena ki sisiyai nau wainapuwani ki pokere nau karako yona ki wi kabuwaniyakani. E garugaru yewe baiyagisi ki ka nau e bananapani manako nau yo e ewapuru wi bamagau ika baigamu wi eminiyamu.

[24-25] Wi yabiyabiriguma kuduba ade Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba ika idiwu mete kina ki nu paraunuga yau mu tademuri. Tawana Itari ragidai kuduba nu mete yewe idiwei ki mu mete wi parauniyamu kawaya daganani wi bamagau.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

DIYEMESI
Apunu Diyemesi e okai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Mamanuga God e eya iyapanaiyoma taubanuwai daburimupu tawana tawana kayatagubu mu bamamugu ka apunu Diyemesi oka yau okapupu. Iyesu sumapamawa ragidai eba suma mena sumatagamana ko keyai mete kwaetagamana ki nana ka e keyakeyai ropani kawaya mete wagubu mu kabuwatapu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1*
Suma ade katai *1:2-8*
Gwedegwede apunai ade kaikayokayoi *1:9-11*
Kerapu wadewade *1:12-18*
Wainapamu ade kwaigamu *1:19-27*
Eba yabunuga pokaiya iyapana purutamamu *2:1-13*
Suma ade keyai mete kwaigamu *2:14-26*
Tenawarinuga *3:1-18*
Waira e gwedegwedei mete eba waretatamomu *4:1–5:6*
Kabuwa yonai *5:7-20*

1 Mamanuga God e eya iyapanaiyoma taubanuwai wi daburimupu kaigubu tawana
tawana idiwu ragidai, nau parauniyakani kawaya daganani wi bamagau. Nau ka Diyemesi,
Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina mu bigabigamaga kwae-
sugakani apunai. Kaiwa kaiwa.

Suma ade kerapu wadewade

2 Iyapananiyoma, bita ebo ebo wi bamagau baiyagisi ki ka wi notaga eba kauyogono
ko wi mamamaiwogoi, 3 mibai ka wi giruru maba ki kobaiya teteiwagi buridere baiwagi
ki ka wi sumaga ragiragiyagisi da bita mosi ade baiyagisi ki ka wi eba kekeraiwagi. 4 Wi
bebeda rikipiyamu da irawai matara-wagau ki maba ka bita wi bamagau bauwagau ki wi
rikiniyono da wi sumaga irawayagisi. Wi sumaga inako irawayagisi ki ka wi pore mo
eba wainapumuri. 5 Wi paunagau nima mosi katai e bameya pa mena ki pokere e pore
wainapiyau ki ka e Mamanuga God bameya guriguriyagisi manako Mamanuga God katai
ki deni mena e kweyoto. Mamanuga God iyapana ki eba tagararapoto ko katai deni mena
e kweyoto ki mibai ka e iyapana kuduba puyo deni mena nu negeyau. 6 Ko iyapana nima
inako guriguriyagisi ki ka eba e notai apeya apeya pokaiya guriguriyagisi. E notai eyaka
mena Mamanuga God deni mena sumapoto were ewa guriguriyagisi. E notai apeya apeya
guriguriyagisi ki ka e towawa egi kawareya igida yauda gipiyau umau ki maba. 7-8 Iyapana
nima e notai apeya apeya inako guriguriwagau ki ka e bebeda iyaruiyaru uburau ki maba
ki pokere e badidi guriguriwagau ki ka nu Kaiwawonuga guriguri ki eba waina-poto ade
denai e gwede mo eba kweyoto.

9 Iyapana nima Mamanuga God nene tondau ko e gwedegwedei pa mena ki ka e
gwedegwedei pa mena ki nene eba notapono ade nuwasiyasiya nene eba tondono. Ko
Mamanuga God bauwena e keyai tepapupu iyarau tapu ki mena e notapono mibi mamamai
tondono. 10 Ade iyapana nima Mamanuga God nene tondau ko e gwedegwedei mete kina ki
ka e gwedegwedei nene e eba notapono yabara kawakawarayogono ko e kwarisiyagisi nota
yau notapono; 'Nau ka pa iyapana kaina. Nau gwede-gwedeni ka paraparawasi didiburu
supiyau tanai bagi kawaya ki maba. 11 Madega posiyagisi muyayagisi ki ka paraparawasi ki
uroto manako tanai ki kewoyagisi gwetagisi.' Ki maba, iyapana gwedegwedemaga ropani
kawaya ragidai ki mu upimaga kwaetogomono yamono da paunau ka mu muga mete
popotagisi.

Nu sumanuga ragiragiwagana ki yonai

[12] Iyapana nima bita bo kerapu wadewade ebo ebo e bameya baiyogono ko e eba
kekerayagisi ki ka e bebeda irawawena ki maba ragiragi kawaya mibi mamamai uburono.
E giruru maba kobaiya teyagisi manako buridere baiyagisi ki ka e denai iya maramara
idiwana kaiwana ki puyoi yadini. Mama-nuga God e naiya mena gwaiyabawena da iyapana
nima e nota kwarikwarisi-piyau tondau ki ka e puyo ki yadini. [13] Iyapana nima bita bo
kerapu wade-wade e bameya baiyagisi ki ka e notai eba yogono ke; 'Yau ka Mamanuga
God e bauwena nau kerapuneya wadau.' E inako eba notapono mibai ka Mamanuga
God e ka bera mo eba kwaeyagisi. Nu kerapunugu ki e mete eba yadini. Ade gwede
berokoi mosi Mamanuga God e kerareya eba yadini. Pa mena. [14] Nu eyaka eyaka nu nubo
kwakwarepunuga ade nu nubo notanuga berokoi waina-pemei ki pokaiya ka nu yabunuga
midiyawagau wade dokodokoniyau ade taininiyau. [15] Nu notanuga inako taininiyono ki
ka nu momai maba mosi nu rabinanugu umei manako momai ki nu rabinanugu ugwadini
sukwana ki ka bigi wenayagisi. Ko bigi ki kawaya-yogono yarono da matarayagisi ki denai
ka po baiyagisi.

[16] Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Yabu yabu idiwoi da iyapana eba baitagisi wi
kerapugau yadini. [17] Puyo bagibagi kuduba ki ka Mamanuga God bameya kunuma were
kawarau. E ka mara kerareya kunuma tanai ebo ebo kuduba yamanatapu ki apunai. Yewe
wairau ka sisipu ebo ebo baiyagisi tawana sisipupoto kayayagisi ko Mama-nuga God e
ka eba inako. E ka eba mara mosi tondono ko mara mosi gogayagisi. Pa mena. E ka
maramara e wateya mena tondau. [18] Gwedegwede kuduba yamanatapu mu paunamugu
ka e iyapana kaina nu yamananibu manako debai nu nakanibu. E ebo nuwaiya winepupu
ki e makeya makeya kwae-wena manako e yonai mibai pokaiya ka e iya waunai ki momai
nu rabinanugu upu manako iya ki nu negebu.

Yona wainapamana ade kwaigamana

[19] Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau yonani suwagani ki wi naigida mena
wainapumuri; Iyapana yona badidi nidiyamu ki wi garugaru mena wainapumuri ko denai
iwagamana ki wi naigida mena wainapumuri weta-wetara were ewa iwagi. Wi midiga
eba tayatayabadai idiwoi, [20] mibai ka Mama-nuga God e nuwaiya ka nu bagi supa-supai
mena idiwana ki nana. Nu midinuga tayatayabadai idiwomu ki ka iya bagi nu bamanugu
eba baiyagisi. [21] Ki pokere, wi iyaga oragai berokoi badidi kwaiwagamawa ade bigi mena
notapamawa da manamaigubu ki kuduba wi karako kamadumuri manako kwarisiwagi
wi nuwaga notaga kuduba Mamanuga God kwemuri. E iya waunai negeyana yonai wi
rabinagau momai maba upu ki mena wi wadumuri doko notapiyoi idiwoi. Yona ki pokaiya
ka wi iya wadumuri.

[22] Ko Mamanuga God e yonai ki wi eba pa wainapiyoi ko e wagubu ki wi makeya
makeya mete kwaiwogoi. Wi e yonai pa wenaguga mena wainapiyoi ki ka wi wiga kerapu
wadewadeiwagamu. [23] Iyapana nima Mamanuga God e yonai wainapiyau ko makeya
makeya eba kwaewagau ki ka e iyapana e eya kiyabui kaburu negai rabineya empiyau
ki maba. [24] E eya kiyabui naigida mena empoto ko ewa kamadini kayayagisi ki ka e
kiyabui badidi empupu ki garugaru mena e notai ade gogayagisi. [25] Nu biginuga umanibu
dokodoko ki rikapana yawatai ka Mamanuga God e yonai ki nu kabuwaniyau. Yona ki ka
supasupai bagi kawaya. Iyapana nima yona ki maramara naigida mena empono iyabapono
wainapono yarono ade e notai eba gogayagisi ko e badidi em-pupu bo wainapupu ki
e makeya makeya naigida mena kwaeyogono yarono ki ka Mamanuga God iyapana ki
waitapoto ade e upi badidi kwaewagau ki e deni mena yadini bagi.

[26] Iyapana gwedewau tagamu ke; 'Nu ka Mamanuga God e nene waina-pemei kwaigemei
ragidai,' mu inako togomono ko mu muga tenawarimaga naigida eba kwayubapomono ki
ka mu Mamanuga God nene pa kwaetagamu ade mu muga kerapu wadewade-tagamu. Mu
ka kororai ade mu mibi-maga mo pa mena. [27] Ko nu Mamanuga God e nene wainapamana
supasupai kwaiwagamana wainapiyau ka yau kena; Suwawi yo koboro nuwasiyasiya
nene idiwu ragidai ki nu emitamana waitatamana ki nana, ade nu nuga kwayubanuga

mete kwaigomu da waira yau notai bo berai ki nu notanuga eba wirapoto nu giriniyoto pasuniyoto.

2

Iyapana yabuga madana madana eba emitamiyoi

1 Kowaniyoma, wi ka nu Kaiwawonuga tanai bagi kawaya apunai Iyesu Keriso e
sumapiyamu ragidai ki pokere wi iyapana naigida emitamuri were mosi ka bagi simuri
ade mosi ka eba bagi simuri. 2 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Mara mosi
ka iyapana wi tawagau damupomoto manako iyapana apeya baitagisi. Mosi ka purapura
apunai. E monagai ka bagi kawaya ade e idaiya katama yamayamai mete tapu. Ko mosi
ka kaikayokayoi ade e midi tatamai ka tegetegerei. 3 Wi monaga bagi wadubu apunai
ki e diriwai kwaiwagi, iwagi ke; 'Kau yabi kebari bagi kawaya yau kawareya tomi.' Ko
kaikayokayoi apunai ki wi simuri, iwagi ke; 'Kau nu taganugu yewe tariya kawareya
tondowa.' 4 Wi inako iwagi ki ka wi wibo yabuga pokaiya purumupu da apunu mosi ka
bagi ko mosi ka yopeyope. Ko wi iyapana inako puru-piyamu ki ka eba supasupai.
5 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Iyapana gwedewau yewe wairau mu gwedeg-
wedemaga pa mena ki pokere iyapana mu emitamiyamu tagamu da mu ka yopeyope ki ka
Mamanuga God mu mete winetapu ki pokere mu suma-maga pokaiya mu ka kawakawai.
Mu ka e eya iyapanaiyoma ki pokere e naiya badidi gwaiyabawena ki kuduba mete mu
nene. Mara kwauneya ka mu e gari rabineya kaiwoto idiwono. 6 Iyapana gwedegwedemaga
pa mena ragidai ki wi mu tadeyamu siyasiya. Ko wainapu-muri; Ki ka eba mu wi siga
kaupiyamu, ko ki ka purapura ragidai ki mu wi siga kaupiyamu. Ki ka purapura ragidai
ki wi teniyamu giriniyamu pari wirawira-niyamu. 7 Ade ki ka purapura ragidai ki ubumu
Mamanuga God e si bagi kawaya negebu ki siyamu siyasiya giripiyamu pasumu.
8 Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki gorai oka tapu ki mosi ka yau
kena; 'Kau kiya nene wainapiyei ki maba kau kowagiyoma mu nene mete inako nota
kwarikwarisi-tamiyowa.' Wi e wagubu ki makeya makeya kwaiwagi ki ka supasupai.
9 Ki pokere wainapumuri; Wi wibo yabuga pokaiya purupumuri da iyapana mosi ka
bagi ko mosi ka eba bagi ki ka wi Mamanuga God e gorai ki raurupiyamu. Gora ki wi
naurigau ugwadiniyau ragiragi wagau da wi paeremupu bigi kwaigubu, 10 mibai ka iyapana
nima Mamanuga God e gorai kuduba kwayubatamiyau makeya makeya kwaewagau ko
gora eyaka mena mo paerepiyau ki ka gora kuduba ki e mete raurutapu kewowena.
11 Mamanuga God e wagubu ke; 'Ridi yo apunu, wi eba rauru kawakawara kasiwaraiwagi.'
Ko e gora mosi ade wagubu ke; 'Iyapana mosi eba minimuri poyo.' Ki pokere apunu mosi e
wainai eba rauru kawa-kawarapoto ko e iyapana mosi miniyoto poyo ki ka Mamanuga
God e gorai kuduba ki e mete raurutapu. 12 Mama-nuga God aita ewa e idai gurai nu
naurinugu ugwadiniyoto ragiragi ki ka berokoi nu umanibu dokodoko ki e gora waunai
tapu ki pokaiya nu idanuga kerapunuga rikapoto. Ki pokere, wi supasupai mena iwogoi
kwaiwogoi. 13 Iyapana nima e waretai eba nuwa-nuwapiyau ki ka aita ewa Mamanuga
God e idai gurai nu naurinugu ugwadi-niyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka e
iyapana ki mete eba nuwanuwapoto. Ko iyapana nima e waretai nuwanuwapiyau ki ka aita
ewa Mamanuga God e idai gurai nu nauri-nugu ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi
makeya ki ka e iyapana ki mete nuwanuwapoto.

Nu sumanuga pokaiya mibai mete kwaigamu

14 Kowaniyoma, iyapana mo yagisi ke; 'Nau sumasugakani,' ko e Mamanuga God wagubu
ki makeya makeya eba kwaeyogono ki ka e badidi maba iya yadini? E suma mena
sumawagau ki pokaiya e iya ki yadini bo? 15 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri;
Iyesu sumapiyau apunai bo ridai mosi mu sipuma bo goragora pa mena ade bani mete pa
mena, 16 mu nuwasiyasiya nene inako idiwono manako wi dai mu bamamugu baiwagi, iwagi
ke; 'Parau kawaya, wi kaiwagi bani kupumuri ade monagaiwagi da wi midiga muyayagisi,'
wi inako iwagi ko bani bo gwedegwede mo mu eba tage-muri ki ka wi parau iwagubu ki

ka pa kororai. [17] Ki maba, wi sumaga mena pokaiya sumaiwogoi ko wi mibai mete eba
kwaiwogoi ki ka wi sumaga pa kororai mibai pa mena.

[18] Kataina, iyapana mosi bani yagisi ke; 'Iyapana yau ka suma mena suma-wagau, ko
iyapana yau ka keyai mena kwaewagau.' E inako yagisi ko nau denai e siyani, suwagani
ke; 'Kau pa sumanugei ko gwede bagi mosi eba kwaenugei ki pokere kau sumagi ki mibai
ka bani? Kau nau emisini. Nau gwede bagi kwaesugakani ki pokaiya ka nau sumani
mibai ki matarapakani kau kabuwaniyakani emani.' Nau inako siyani, [19] ade manu mosi
e mete siyani, suwagani ke; 'Kau kataigeya da Mama-nuga God e ka eyaka mena nuwegei.
Baganai, ko kau katainugibi nuwegei ki pokaiya kau iya wadi bo? Pa mena. Keyai berokoi
ki mu mete kataimugu da Mamanuga God e ka eyaka mena. Ko wainapi; Mu e kudeya
wainapiyamu ade mu didiguramaga mete wagau. [20] Kau ka notababa apunai. Nu suma
pa sumaigomu ko keyai mosi eba kwaigomu ki ka nu sumanuga ki pa kororai. Ko ki kau
nuwageya nau matarau kau kabuwaniyani emani bo?'

[21] Nau nidiyani wainapumuri; Nu ripakwarakwaranuga Eburamu e eya gubagai Aisiki
wadubu puyo Mamanuga God nene gwarantana kawareya tapu. E gubagai ugwadana po
kwaewagawa ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu e apunu bagi supasupai sibu. [22] E inako
kwaewena ki mibai ka yau kena; Apunu Eburamu e ka Mamanuga God suma-pupu. Ko e
eba pa suma mena suma-wagawa ko Mamanuga God e badidi kwaewagana sibu ki e makeya
makeya mete kwaewagawa. E Mamanuga God sumapupu manako e sumai ki pokaiya keyai
mete kwaewagawa yarawa da mibai matarawena. [23] Mamanuga God e okai okamupu ki
mibai wenawena yau kena. Oka ki wagubu ke; 'Apunu Eburamu suma sumawagawa ki
pokere Mamanuga God e apunu bagi supasupai sibu.'

Mamanuga God apunu Eburamu e ebo waretai sibu, [24] ki pokere wi wainapumuri;
Iyapana nima Mamanuga God sumapiyau ade e wagubu ki makeya makeya kwaewagau
ki ka Mamanuga God e iyapana bagi supasupai siyoto. Ko e pa suma mena sumayogono ki
ka Mamanuga God e inako eba siyoto.

[25] Ki maba, yawata kawakawareya igida yauda asusu umawa ridai Reyabu e naiya Diyu
ragidai natere ki goparai bautagubu ki mu diriwamaga kwae-wena tetapu weketapu
yawata kudubai mosi tonotapu da natere ki ragidai mu eba emitamana ki nana. E sumai
pokaiya inako kwaewena ki pokere Mamanuga God ridi ki bagi supasupai sibu.

[26] Wainapumuri; Iyapana mosi e eya keyai e rabineya tondau ki baiyagisi kaiyayagisi ki
ka e eya poyagisi manako e kwakwarepui kororai ukworono. Ki maba, iyapana mosi e suma
mena sumayogono ko keyai mosi mete eba kwaeyogono ki ka e sumai ki kororai mibai pa
mena.

3

Nu tenawarinuga

[1] Kowaniyoma, nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu
ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka nu e yonai kabuwaigemei ragidai
ki nu e naigida mena eminiyoto wetawetara, ki pokere wi eba ropani kawaya yabiyabiri
inako ubumoi kabuwaiwogoi.

[2] Nu iyapana kuduba mara dai ka nu paerepemei nu tenawarinuga pokaiya yona
supasupai eba iwegemei. Iyapana mosi e tenawarai maramara eba paerewagau ki ka e bagi
supasupai kwaewagau ki apunai. E idai kerarai mete eba paerewagau. [3] Nau keyakeyai mosi
suwagani wainapumuri; Papa osi nu siyamana umununuga wadana kayawagana ki ka nu
ripa tapai marai munta mosi e umuneya tamamu taburuba pokaiya umamamu manako ki
pokaiya ka nu papa kawaya ki wiwira-pamu da nu nuwanugu bani kaigamana ki e deneya
kayayagisi. [4] Ade waka kawakawaya egi kawareya iwu ki keyakeyai nau mete suwagani
wainapu-muri; Nusuru towawa wirawagau waka gipiyau ki ka waka wadau apunai waka
bani deneya kayawagana wainapiyau ki e waka ki anai marai munta mosi ki wiwirapoto
manako waka kawaya ki deneya kayayagisi. [5] Nu tenawarinuga ka ki maba. Ki ka gwede

marai munta mosi ko e pokaiya ka iyapana mu muga kawai gisipiyamu ade mu muga simaga tepapiyamu.

Ade nu tawiri pasumei ki keyakeyai nau mete suwagani wainapumuri; Nu mata yabai marai munta yadamu tawiri pasumamu ko tawiri ki uroto ki ka tawana kwakopoto kayayagisi. [6] Nu tenawarinuga ka tawiri urau ki maba. Berokoi yewe wairau posiwena ki maba ka nu tenawarinuga uburau nu midinuga kwakwarepunuga kuduba giripiyau bigi kweyau. Nu tenawarinuga e kasiyarai ka Berokoi Apunai Seitani e tondau ki deneya bauwagau nu iyanuga kuduba giripiyau pasurau.

[7] Papa kiyabumaga ebo ebo, papa kamarai yo midiwari yo motamota yo egi raubiyoi kuduba ki ka iyapana mu kodatamiyamu ade wade manamanama-tamiyamu tagamu da mu bonanamaga wainapiyamu manako bautagamu. [8] Ko nu papa kamarai wade manamanama-tamemei ki maba nu tenawarinuga wade supasupapamana ki nana ki ka eba baganai mibai ka e igida yauda asusu wirawirayogono makimaki berokoi ki maba e rabineya posiwena ki kwiyapono baiyogono kayayogono.

[9] Nu tenawarinuga pokaiya ka nu Kaiwawonuga ade nu Mamanuga parautamemei mu simaga tepapemei. Ko ade tenawarinuga pokaiya ka nu kowanuguma Mamanuga God e eya maba yamanatapu ragidai ki nu berokoi mu tademei ade giritamemei. [10] Nu umununuga eyaka mena ki pokaiya ka nu parau bagi iwegemei ade kira mete iwegemei. Kowaniyoma, nu inako eba kwaigamana ki nana. [11] Awana usirai eyaka mena rabineya ki ka awana bagai ade awana suwakarai usirai eyaka mena ki rabineya ewapuru baitagisi bo pa mena? Ae, pa mena, bagi mena bai-yagisi. [12] Kowaniyoma, ripa damaya madai maureba wenapoto bo? Ae, pa mena, damaya ebo damaya wenapoto. Ade ripa kauma mibai damaya wenapoto bo? Ae pa mena, kauma ebo kauma wenapoto. Ade egi awana kaina wena-poto bo? Ae pa mena, egi ebo egi suwakarai tondono. Ko nu tenawarinuga ka badidi pokere yona bagi ade yona berokoi wagau?

Nota apeya

[13] Wi wainapiyamu da wi paunagau ka iyapana mosi e notai supasupai ade e katai bagi kawaya mete kataiwena ki ka e iyai ade e upi bagi kawaya kwaewagau ki pokaiya ka iyapana e empomoto kataitagisi da e ka eba e umunui mena matakawagau ko e kwarisiwena nota supasupai pokaiya kwaewagau. [14] Ko wi nuwaroro kwaiwagamu bo gayagaya-iwagamu bo kapoiwagamu bo taisi teyateyamaiwagamu, wi inako kwaiwagamu ki ka wi eba iwagi da wi katai wadumupu. Pa mena. Wi inako iwagamu ki ka wi beraiwagamu ade yona mibai ki wi bera umani siyamu. [15] Nota inako ki ka eba kunuma were kawapu. Nota ki ka waira yau notai Berokoi Apunai Seitani e deneya bauwagau. [16] Nuwaroro yo kapoi yo taisi teyateyama, nota inako iyapana paunamugu wenayogono yarono ki ka iyapana mu tomomaga mete giriyagisi ade berokoi ebo ebo mu bamamugu mete wenayagisi. [17] Ko nota kunuma were kawapu ki ka tanai kawaya. Iyapana nota ki wadumupu ragidai ki mu bamamugu ka nuwabagi mena yo kwayuba kasiwara mena yo ade wiwira kasiwara ki notai mete kina. Iyapana mosi nuwasiyasiyayogono ki ka e kowaiyoma e nuwaboyai wainapomoto waitapomoto ade mu paunamugu ka bera bagi ebo ebo mu rabinamugu ki mibai mete kirono. Mu garugaru mena eba iyapana mosi berokoi siyomoto ade mosi bagi siyomoto ko mu iyapana naigida mena emitamini wetawetara were tagisi. Ade mu rabinamugu badidi notapiyamu ki mu makeya makeya kwaetagisi ko eba paerepomoto kudubai mosi kwaetagisi. [18] Nuwabagi rabineya idiwu ragidai ki mu ka nuwabagi momai mena umu manako momai ki kawayawagau ki ka gwedegwede mibai bagi mena kirau maura bauwagau.

4

Waira yau e gwedegwedei eba waretatamomu

[1] Kira yo yawira wi paunagau wenawagau ki kerarai ka badidi? Ki ka wi wibo notaga berokoi ebo ebo wi midiga kwakwarepuga tainipiyau poisiyasiyai wainapiyamu ki kwaewagau. [2] Wi kowaguma mu gwedegwedemaga kawareya wi yabuga midiyawagau

ko mu wi eba negeyamu ki pokere gwawai ki wi mu taunimana popo wainapiyamu.
Gwedegwede ebo ebo empiyamu ki wi rabinaga wadau ko wi eba tepiyamu ki pokere
wi kiraiwagamu ade yawira-iwagamu. Nau suwagani wainapumuri; Wi Mamanuga God
bameya eba guriguriwagamu ki pokere wi gwede nene wainapiyamu ki wi eba wadamu.
3 Ko wi dai guriguriwagamu ko eba wadamu ki mibai ka wi wiga kwakware-puga taininiyau
poisiyasiyai waina-piyamu ki notai mena pokaiya wi guriguriwagamu. 4 Wi rauru
kawakawara kwaiwagamu ki wi wainapiyamu bo pa mena? Wi yewe waira e gwedegwedei
mete waretaiwagamu ki ka wi Mama-nuga God e rauru kawakawarapiyamu manako e
iyaraiyoma idiwu. Iyapana nima nuwaiya waira yau e gwedegwedei waretatamiyau ki ka
e Mamanuga God e iyarai tondau. 5 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'E Keyai nu
rabinanugu tapu ki ka e eya nene ki pokere gwede mosi e Keyai ki watai yadini ki ka e
nuwaroroyagisi.' Kataina, wi bani wainapiyamu da yona ki ka mibai pa mena bo?
6 Nu paerepemei ki pokere Mama-nuga God nu bamanugu nuwaroro wainapiyau. Ko e
rabineya nuwaroro wainapiyau ki ka ade maraitau erida ko e nu nota kwarikwarisiniyau ki
notai ka kawaya esida. Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki e rikapupu deni
mena nu wadinibu bagi. E okai mosi wagubu ke; 'Iyapana nima yabara kawakawarawagau
ki ka Mamanuga God e iyarapupu. Ko nima kwarisiwena e paerei ki matarapiyau ki ka
Mama-nuga God iyapana ki e bitai wadana ki e rikapoto deni mena e yadini bagi.'
7 Ki pokere, wi wiga kwarisiwagi Mamanuga God e kobaiya kaiwuri idiwoi. Ade wi
Berokoi Apunai Seitani e midi ragiragipumuri ki ka e wi kamadi-niyoto wakapayagisi deni
mena kaya-yagisi. 8 Wi kebomuri Mamanuga God e bameya baiwagi manako e wirayagisi
wi bamagau baiyagisi. Berokoi kwaiwagamu ragidai ki wi idaga bigi siruwapumuri. Ade wi
nuwaga notaga apeya apeya wainapiyamu ragidai ki wi nuwaga notaga bigi posiwena ki
mete siruwapu-muri da wi nuwaga notaga eyaka mena nota bagi ki mena notapiyoi idiwoi.
9 Gwaita kamadumuri, yadi wadumuri, ade apena memuri. Ade mamama kamadumuri
nuwaboya wainapumuri. 10 Wi kwarisiwagi wi nuwaga notaga kuduba nu Kaiwawonuga
kwemuri manako e mena kobaiya kaiwuri idiwoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka e wi tepani-
yoto iyarau nakaniyoto.
11 Kowaniyoma, wi deni deni eba yanuwe kasiwaraiwogoi. Wi kowaguma yanuwetamiyoi
ade wi idaga gurai mu naurimugu ugwaditamiyoi ragiragi ki ka wi Mamanuga God e gorai
ki giripiyamu ade wi idaga gurai gwe gora ki naureya mete ugwadamu ragiragi. Wi inako
kwaiwagamu ki ka wi gora rauru-piyamu ade gora ki bera umani siyamu. 12 Mamanuga
God e mena gora nu negeyau ade e mena gora ki pokaiya e idai gurai nu naurinugu
ugwadiniyau ragiragi. E mena ka nu iya negeyau ade e mena ka nu bita negeni. Ko wi
ka gwedewau? Wi idaga gurai kowaguma mu naurimugu ugwaditamiyamu ragiragi ki wi
wainapiyamu da wi ka baganai ki pokere wi inako kwaiwagamu bo?

Yabara kawakawara kamadumuri

13 Nau karako suwagani wainapu-muri; Kau nima nuwegei ke; 'Nau karako bo marawani
natere mo kaya-sugani manako kwamura eyaka mena buri bowa madai nene bagibag-
isugoni da yadani were ewa ade wirasugani yewe bausugani.' 14 Kau inako nuwegei ko
marawani badidi wenawagana ki kau eba kataigeya ki pokere kau inako eba nuwagana
kena. Nau suwagani wainapumuri; Nu iyapana kaina nu iyanuga ka oroguma maba.
Oroguma baiyagisi ko eba rowarowa tondono garugaru mena ade gogayagisi ki maba.
15 Ki pokere, nu yona yau mena iwagamu ke; 'Nu Kaiwawonuga e ebo nuwaiya wainapiyau
da baganai ki ka nu marawani idiwomu manako upi inako yodomu bo inako kwaigomu.'
16 Wi inako iwagumpena ka baganai ko wi karako Mamanuga God e yabuiya yabara
kawakawaraiwagamu noda gongomiwagamu, ko ki ka eba supasupai.
17 Iyapana nima bagi supasupai mena kwaewagana wainapiyau ko eba kwaewagau ki e
paerepiyau bigi kwaewagau.

5

Purapura ragidai

[1] Karako wi gwedegwedega ropani kawaya ragidai, nau nidiyani waina-pumuri; Bita yo
nuwaboya yabadau da wi bamagau baiyagisi ki pokere wi apena meyoi yadi wadoi. [2] Wi
gwede-gwedega kuduba puwawena ade wi midiga tatamai bagibagi ki ketere kupamupu
da berokotagubu. [3] Wi bowaga madai yamayamai ki niniwena ko ki pokaiya ka wi paerega
matara-yagisi manako denai bita yo makari wi bamagau baiyagisi. Mata nonarai maba
wi midiga kwakwarepuga uroto. Wi mara siyareya waira yau e gwedegwedei wi wibo
bondaga nakamupu ki pokere bita inako wi bamagau baiyagisi. [4] Wainapumuri, wi
raupomuga kwae-tagamawa ragidai mu denimaga ki wi eba tagemupu ko wi wibo nene
naka-mupu. Mu denimaga wi eba tagemupu ki pokaiya ka wi paerega wadubu matara. Wi
raupomuga kwaetagamawa ragidai makaritagamawa yadi wada-mawa mu bonanamaga
ki nu Kaiwawo-nuga Kasiyarai Kawaya Apunai e bameya bauwena da e wainapupu. [5] Wi
yewe wairau gwedegwede yo bani ebo ebo tepamawa taisi teyateyamaigamawa wi wibo
kwakwarepuga werenapamawa kupamawa kebomawa da buyagaigubu ki pokere naunuma
marai rogobiwena wi nawanaga tondau. [6] Wi idaga gurai ki wi iyapana bagi supasupai
paere-maga pa mena ragidai mu naurimugu ugwaditampu ragiragi manako tauni-mupu
popo. Ko mu wi eba iyaranimpu.

Naigida notapomu were kwaigomu

[7] Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga ade wirawagana bauwagana ki nawanai wi naigida
mena idiwoi. Wainapumuri, upi apunai doko waunai meyoto ki ka e bodu marai ki
makeya bani momai uroto manako ewa nawana mena tondono kaniyono da bani raiyagisi
ki ka raupomu marai da e bani bagi bagi ki raupomuyagisi. [8] Ki pokere wi mete inako
nawanaiwogoi. Nu Kaiwawonuga wirawagana bauwagana marai ka waunitau ki pokere wi
rabinaga pakara-yagisi wi watagau mena ragiragi kawaya ubumoi.

[9] Idai gurai nu naurinugu ugwadi-niyana ragiragi apunai ki e nu katamuru-nugu uburau,
ki pokere kowaniyoma; Wi kira kasiwaraiwagamu ade nuwarara tagarara idiwu ki wi
karako kamadu-muri kwaenda Mamanuga God e idai gurai wi naurigau ugwadiniyoto
ragiragi manako denai bita negeni. [10] Kowani-yoma, iyapana naiya Mamanuga God
e bonanai wainapamawa e yonai iyapana tademawa ki mu badidi maba idiwa ki wi
wainapumuri manako ki maba wi mete makeya makeya inako kwaiwogoi idiwoi. Bita
yo midi makari ebo ebo mu bamamugu bauwena ko mu ewamugere eba wiratagubu ko
mu giruru ki kobaiya tetetagubu ragiragi kawaya mu wata-mugu mena nawanatagamawa
idiwa, [11] ki pokere Mamanuga God mu deni mena waditapu bagi. Oragai apunai Diyobu
e ka berokoi ebo ebo banana-pupu ko e rabinai pakarawena ragiragi kawaya uburawa. E
bususui kuduba ki wi wainamupu kewowena. E naiya berokoi bananapupu ko e kaniyawa
da siyareya ka Mamanuga God e gwede-gwede bagibagi ade kwebu. Nu Kaiwawonuga e ka
nu nuwanuwaniyau apunai ade maramara nu wadiniyau bagi ki apunai.

[12] Kowaniyoma, nau yonani kawaya esida ka yau kena; Wi gwaiyaba yonai mo iwagi ki ka
wi gwede mo si pokaiya eba iwagi. Eba iwagi ke; 'Kunuma Apunai e yabuiya ka nau yona
yau suwagakani,' bo 'Iyapana yabumugu ki nau suwagakani.' Wi inako eba gwaiyaba-iwagi
ko wi yona yau mena iwagi ke; 'Nau kwaesugani,' baganai, wi inako iwagi ki ka wi iwagubu
ki makeya kwaiwagi. Ade wi iwagi ke; 'Nau eba kwaesugani,' baganai, wi iwagubu ki pokere
wi ki eba kwaiwagi. Wi inako mena iwagi kwaiwagi ki ka Mamanuga God eba e idai gurai
wi naurigau ugwadiniyoto ragiragi bita negeni. Pa mena

Sumanuga pokaiya gurigurigamu

[13] Wi gwedewau ragiragi banana-mupu nuwaboyaigubu ki ka wi Mama-nuga God
bameya guriguriwagi. Wi gwedewau mamama wainapiyamu ki ka wi umayo pokaiya
Mamanuga God e si esida tepapumuri. [14] Wi paunagau nima mo sigirawena ki ka e
yabiyabiri ragidai ki mu nene yagisi baitagisi manako mu ubumoto sigira apunai bo
ridai ki nu Kaiwawonuga e si pokaiya awana monamonai dobiri maba yadini e kawareya
kweyomoto wira manako kawareya guriguritagisi. [15] Mu suma-maga pokaiya inako
guriguritogomono ki ka nu Kaiwawonuga sigira apunai bo ridai ki iyapoto manako e

iyayagisi kiroto uburoto. E bigi mo kwaewena ki ka nu Kaiwawonuga bigi ki deni mena
surupoto notagogapoto. [16] Ki pokere, wi gwedewau badidi paeremupu bigigubu ki wi deni
deni kabuwa kasiwaraiwagi iwagi matara manako ubumuri ki kawareya deni deni guriguri
kasiwara-iwagi. Wi inako kwaiwagi ki ka wi iyaiwagi, mibai ka iyapana gwedewau bagi
supasupai idiwu ki mu guriguri-maga ka kasiyarai kawaya. Mu guriguri-tagisi ki ka mibai
makeya makeya wenayagisi.
[17] Oragai apunai Eraidiya e ka iyapana kaina nu maba. E Mamanuga God bameya
ragiragi kawaya guriguri-wena manako kwamura apeya eyaka ade siragamu ida daikere
kewowena daikere eyaka mena ki rabineya ka garewa mo eba bauwena. [18] Ki eweya ka e ade
guriguriwena manako kunuma gudui siwawena garewa kawapu manako ripa yo gwaba yo
bani kuduba suratagubu ki ade iyatagubu watamugu watamugu ade wenatagubu.
[19] Kowaniyoma, wi paunagau ridi bo apunu mosi yona mibai ki yawatai kamadini
kwakoyagisi manako ade wi mosi e wirapumuri bananapumuri baiwagi, [20] ki ka wi yona yau
wainapu-muri; Iyapana nima e waretai bigi kwaewagau ki wirapoto bananapoto baiyagisi
ki ka e waretai po yawateya kayawena kaniyawa ki e wadubu iya yawateya tapu da e ewa
eba poyagisi. E paere ropani kawaya kwaewena ki ka Mamanuga God uburoto iyapana ki
e bigi empoto manako deni mena surupoto.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 PITA
Apunu Pita e okai yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Pita oka yau Iyesu sumapamawa ragidai daburimupu kayatagubu tawana tawana idiwa ki mu bamamugu okapupu. Mu bita yo midi makari bananapamawa ki e mu togitapu kasiyara tagebu. Iyesu Keriso mu nene powena ade iyawena kipu ubupu. E ade wirawagana bauwagana ki notai ka mu yadini doko manako giruru maba kobaiya tetetogomono e nawanai idiwono. Keriso ade wirayagisi baiyagisi ki ka e puyo mu nene winepupu tapu ki e mu tageni.

Apunu Pita iyapana ki mete tadebu teyateyama da mu Keriso nene supasupai bagi kawaya idiwana ki nana.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Mamanuga God iya negebu *1:3-12*
Mamanuga God e nene idiwomu *1:13–2:10*
Giruru maba kobaiya teteigamu *2:11–4:19*
Kwarisigamu moyamoyakai idiwomu *5:1-11*
Parau siyarai *5:12-14*

1 Mamanuga God e iyapanaiyoma winenibu ragidai wi wibo tawanaga kamadumpu
daburimupu kaigubu tawana Pontasi, tawana Garasiya, tawana Kapadosiya, tawana Aisiya,
ade tawana Bisiniya rabineya idiwu; Nau Pita, Mamanuga God nau tonosinibu apunai, nau
karako wi okaga yau okapakani. Kaiwa kaiwa. 2 Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu
da baganai ki pokere e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya ka e wi winenibu e eya nene
nakanibu. Iyesu Keriso wi nene powena manako e darai kawapu ki pokaiya ka Mamanuga
God wi bigiga kuduba surupupu kewowena da wi karako Iyesu Keriso e badidi wagubu ki
makeya makeya kwaiwagamana ki nana.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena
wi wadinibu bagi. E nuwabagi negebu kewowena ko e karako wi waitaniyoto da e wi nene
badidi kwaewena ki mibai kuduba wi rabinagau posiyagisi siwagapoto.

Iya waunai ki puyoi kunumau nu nawananiyau

3 Nu yo Iyesu Keriso nu ewapuru Mamanuga God e si nu karako esida tepapomu. E nu
kawaya daganani nuwanuwanibu ki pokere e eya Gubagai Iyesu Keriso nu nene powena
ki e ade iyapupu kipu ubupu. E gubagai pokaiya ka e iya waunai negebu ki pokere nu aita
ewa e bameya maramara idiwana kaiwana ki nu kataigibi wetawetara da karako nawanai
idiwei yau kena. 4 Iya puyoi e munuiyoma nu nene winepupu kunumau tapu ki diriwai nu
kwaigemei ade nawanai idiwei. E puyo wi nene tapu ki e kunumau kwayubapono tondono
ki pokere puyo ki eba beroko-yagisi bo puwayagisi bo gogayagisi. Pa mena. 5 Wi gwedewau
wi sumaga pokaiya Mamanuga God e kwayubai rabineya ade e kasiyarai pokaiya bagi
kawaya idiwu ki ka aita ewa ka wi puyo ki wadumuri. E puyo ki ororeya mena winepupu
tapu manako mara kwauneya ki ka e iya maramara idiwana kaiwana iyai ki yadini matara
wi negeni.

6 Wi karako bita yo midi makari bananapiyamu ki pokere wi nuwaboya mete
wainapiyamu. Ko nau suwagani wainapumuri; Bita yo nuwaboya ki kuduba ka erida ko wi
puyoga usi kunumau wi nawananiyau ki mamamai ka kawaya esida. 7 Nau keyakeyai mosi
suwagani wainapumuri; Bowa bagi yamayamapiyau ki ka mu matau pasumoto manako
ki pokaiya ka mu empomoto kataitagisi da bowa bani ka yamayamai ade bani ka eba
yamayamai. Ki maba ka nu mete kina bita yo makari bananapamu manako ki pokaiya
ka nu sumanuga mibai bo eba mibai ki matara-yagisi. Bowa yamayamapiyau ki ka waira
yau e gwedegwedei da aita ewa gogayagisi ko nu sumanuga ka gwede bagi kawaya mosi

ki eba gogayagisi. Wi sumaga mibai ragiragiyagisi ki ka Iyesu Keriso mara kwauneya
matarayagisi makeya ka Mamanuga God uburoto wi werega yagisi, wi siga tepapoto,
ade wi mamamaga mete yagisi. [8-9] Wi Keriso wi yabugere mo eba emupu ko wi e nota
kwarikwarisipiyamu. Ade karako ka wi e mete eba empiyamu ko wi e suma-piyamu. Ko wi
gwede nana e suma-piyamu? Nau suwagani; Ki ka wi wiga mibiga rabinagau ki iyawagana
ki nana wi e sumapiyamu. Wi iya ki wadumupu ki pokere karako ka wi mamama kawaya
eba iwagamana makai ki mamamai wainapiyamu.

[10] Oragai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai mu ka iya mara-
mara idiwana kaiwana iyai ki kerarai mu kwaenepamawa idiwa. Ko Mamanuga God e
puyo deni mena wi negeyana wagubu ki mu yabumugere mo eba emupu bo kataitagubu
ko mu puyo ki yonai mena wainapamawa tagamawa. [11] Keriso e Keyai mu rabina-mugu
tondawa ki mu kabuwatapu da Keriso e eya aita ewa baiyagisi ki ka e bita yo midi makari
bananapoto manako ki eweya ka gwede tanai bagi kawaya mosi wenayagisi. Ko ki kuduba
gwede mara bo badidi maba wenawagana ki mu kwaenepamawa idiwa. [12] Mamanuga God
e mu kabuwatapu da mu badidi tagubu ki ka eba mu mubo iyamaga nene ko ki ka iyapana
ewa wenataga-mana ragidai ki mu iyamaga nene. Mu badidi tagubu ki yonai ka Mamanuga
God e yonai bagi kawaya iwegemei ragidai nu karako e Keyai Tanai Bagi kunuma were
kawapu ki kasiyarai pokaiya wi nidimei. Yona ki ka aneya kunumau idiwu ki mu mete
waina-pamana wainapamawa ko ki mibai mo mu eba bananamupu.

Bagi supasupai mena idiwana ki yonai

[13] Ki pokere karako wi nuwaga notaga pakarayagisi okukunaiwagi were yabu tamiyoi
idiwoi. Iyesu Keriso e matarawagana makeya puyo deni mena wi negeyana ki mena
wi notapiyoi ade nawanaiwogoi. [14] Ade wi Mamanuga God e umunui wadumuri. Wi
naiya asusu yabayababa idiwa wi midiga kwakware-puga taininiyawa ki mena poisiyasiyai
wainapamawa kwaigamawa kebomawa ki kuduba wi karako kamadumuri. [15] Mamanuga
God e wi winenibu, ko e ka ade tanai bagi kawaya ki apunai ki pokere wi badidi maba
idiwoi yamoi ki ka wi Mamanuga God e tondau ki maba wi mete inako e nene idiwoi yamoi.
[16] Mibai, Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Nau ka Tanai Bagi Kawaya Tondakani
Apunai ki pokere wi mete tanai bagi kawaya inako nau nene idiwoi.'

[17] Iyapana eyaka eyaka nu badidi kwaigemei ki kuduba ka Mamanuga God e yabuiya ki
pokere nu eyaka eyaka badidi kwaigibi ki pokaiya ka e aita ewa denai nu makeya makeya
negeni. Nu e 'Mamanuga' siyemei ki pokere nu yewe wairau daiyo were idiwei ki ka nu
e naigida mena mayapomu idiwomu. [18] Naiya ka wi ripakwarakwaraguma mu notamaga
mibai pa mena kororai ki wi umanibu dokodoko idiwa, ko karako gwede rikanibu ki mibai
wi kataigau. Ki ka eba bowa madai bo bowa yamayamai aita gogayagisi ki pokaiya e
wi rikanibu, [19] ko ki ka Keriso nu nene powena e darai nu nene kawapu ki pokaiya ka
e wi rikanibu. E ka papa sipi munai midi remaremai ugwadamu poyo Mamanuga God
nene puyo pasumu ki maba. [20] Mamanuga God waira yo kunuma eba yamanapupu ki
makeya ka e Keriso winepupu manako e mara siyarai yau rabineya e tonopupu wi nene
bauwena. [21] Keriso powena ko Mamanuga God e wagubu umuneya ka e ade iyawena kipu
ubupu karako Mamanuga God e taneya tondau. Keriso pokaiya ka wi Mamanuga God
sumapiyamu manako e wi iyaniyana ki nana ki nawanai idiwu.

[22] Karako wi yona mibai wainamupu sumamupu da ki pokaiya wi nuwaga notaga
taniwena wi kowaguma mete notatamiyamu ki pokere nau wi nidiyani wainapumuri;
Wi suma sumaiwagamu ragidai karako wi nuwaga notaga eyaka mena deni deni nota
kwarikwarisi kasiwaraiwogoi idiwoi. [23] Yona ki keyakeyai mosi ka yau kena; Bani momai
mosi kokorau wenawena mibai muduwa supu. Muduwa ki ka iyapana gwedewau wi wena
waunai wenaigubu ragidai. Ko momai ka Mamanuga God e eya yonai. Nu bani momai
kokora umei ki ka momai ki eya ropayagisi puwa-yagisi ko Mamanuga God e yonai ki eba
ropayagisi puwayagisi ko maramara iruirui bagi kawaya tondono kaniyono manako iya
kasiyarai wi negeyono. [24] Mamanuga God e okai wagubu ke;

'Iyapana kuduba ka gwaba wena-wagau ki maba. Mu tanimaga ka paraparawasi sui tanai
bagi kawaya ki maba.
Gwaba surayagisi ade paraparawasi sui ki mete gwetagisi,
25 ko Mamanuga God e yonai ka mara mara tondono kaniyono.'
Yona yau ka yona bagi kawaya ki mu wi bamagau dimatagamawa waina-pamawa ki yonai.

2

Naigida mena idiwoi

1 Ki pokere, berokoi kudubi kwaki ebo ebo ki kuduba wi kamadumuri, yona bera kamadumuri, wi midiga mena pa matakawagau ki kamadumuri, nuwaroro kamadumuri, ade yanuwe teyateyama kuduba ki wi mete kamadu-muri. 2 Munu wawayai amu kubamana diriwai kwaetagamu ki maba wi mete kina inako wi keyaiga bani bagi kawaya awana maba ki kubamana diriwai kwaiwogoi. Wi awana inako kubomoi ki ka wi kawakawayaiwogoi yamoi manako wi iya waunai wadumuri. 3 Mibai ka Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Karako wi kataigubu kewowena da Mamanuga God wi nene bagi kawaya kwaewena ki ka gwede mosi midiyai ki maba.'

4-5 Bebeda mosi ki ka tawa wadamu ragidai e emupu berokoi umani simupu manako wadumupu kwenumupu ko Mamanuga God ubupu bebeda ki ade winepupu wadubu bagipupu wowo bebedai kaupupu. Wowo bebedai ki ka keyakeyai ko ki mibai ka nu Kaiwawo-nuga karako iyawena tondau. E pokaiya ka wi mete iyaigubu ki pokere wi karako e bameya kebomuri manako e bebeda kaupupu uburau ki maba e wi mete tawa bebedai maba nununiyoto ubumoi. Wi iya waunai wadumupu ki pokaiya ka Mamanuga God e eya tawai wi kawari-gau yadini. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai upitagamu ki maba ka wi mete kina tawa ki rabineya e nene upiwogoi, e si tepapiyoi, ade wi keyaiga puyoi e kweyoi. Ko wi puyoga Mamanuga God kweyamana ki ka wi Iyesu Keriso pokaiya e kwemuri manako e wi puyoga ki yadini mibipoto. 6 Mama-nuga God e okai mosi wagubu ke;
'Empumuri, nau bebeda mosi wine-puwani tawana Saioni rabineya kaupuwani.
Bebeda ki ka bagi kawaya ki pokere nau wadubuwani wowo bebedai kaupuwani.
Iyapana gwedewau e sumapomoto ki ka mu midimama eba waditamini.'
7 Wi iyapana gwedewau e sumamupu, ki ka gwede bagi kawaya mosi wi iyaga nene
wadumupu. Ko iyapana gwedewau bebeda ki eba sumapiyamu ki mu nene ka
Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Tawa wadamu ragidai bebeda ki simpu siyasiya kwenumupu,
ko Mamanuga God bebeda ki ade wadubu wowo bebedai kaupupu.'
8 Ade e okai mosi wagubu ke;
'Iyapana kaiwono da bebeda ki pokaiya ka mu pisipisitamini gwepomoto.'
Iyapana ki mu Mamanuga God e yonai tagararamupu ko eba sumamupu ki pokere e
yonai mu kerapumugu pisipisi-tapu gwemupu. Mamanuga God naiya mena e ebo
nuwaiya wainapupu da iyapana ki mu bamamugu inako wena-wagana ki nana.

9 Ko wiyo, Mamanuga God wi winenibu ade e eya iyapanaiyoma wi nakanibu. Wi ka wi keyaiga ki puyoi nu Kaiwawonuga Kawaya Esida e bameya tamu ki ragidai. Wi ka e eya iyapana-iyoma e nene idiwana ki ragidai. Ade wi ka e eya munuiyoma. E sisipu rabineya wi winenibu tenibu e eya tanai bagi kawaya ki rabineya wi nakanibu da wi gwedegwede kuduba bagi kawaya kwaewena apunai Mamanuga God e sisiyai kuduba iyapana tademana ki nana. 10 Naiya ka wi eba Mamanuga God e iyapanaiyoma idiwa ko karako ka e ubupu e munuiyoma wi nidibu. Naiya ka Mamanuga God wi eba nuwanuwa-niyawa ko karako ka e wi nuwanuwa-nibu deni mena wi wadinibu bagi.

11 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo ki pokere nau yona yau ragiragi kawaya wi nidiyakani; Wi ka eba waira yau taubanuwai ko wi ka iyapana kwaiyanai pa daiyo were waira kawareya baigubu ki ragidai. Wi kwakwarepuga taininiyau poisiyasiyai wainapiyamu ki diriwai wi eba kwaiwagi mibai ka wi kwakwarepuga ade wi wiga mibiga

ka eba eyaka mena ko mu wi rabinagau nuwarara tagarara kande kasiwara-tagamu idiwu.
[12] Wi ka iyapana Mama-nuga God eba kataimugu ragidai mu paunamugu idiwu ki pokere
naigida mena idiwoi. Mu wi nidimoto siyasiya da wi ka bera berokoi kwaiwagamu ragidai.
Ko wi mu paunamugu supasupai naigida mena idiwoi ki ka mara mosi Mamanuga God
mu notamaga wirapana marai baiyagisi ki ka mu notamaga paparayagisi manako wi iyaga
bagi kawaya naiya idiwa eminimpu ki pokaiya ka mu notamaga mete wira-yagisi da mu
Mamanuga God e si tepapomoto.

[13] Iyapana nu Kaiwawonuga e si eba giripamana ki nana ka wi waira yau kawakawai
ragidai kuduba naigida mena wiwiratamiyoi ade mu kobamugu idiwoi. Mu kawaimaga
e ka yabiri tondau ki pokere wi e umunui wadoi makeya makeya kwaiwogoi, [14] ade e
kobaiya upitagamu ragidai ki mu umunumaga wi mete wadoi, mibai ka e mu tonotapu
da mu iyapana kwayuba-tamana ki nana bautagubu. Berokoi kwaetagamu ragidai ki mu
denai bita tagemono ade bagi kwaetagamu ragidai ki mu weremaga togomono. [15] Mama-
nuga God nuwaiya ka yau kena; Iyapana notababa ragidai mu yonamaga mibai pa mena
asusu tagamu ragidai mu paunamugu wi supasupai bagi mena idiwoi, ki ka wi iyaga bagi
empiyamu ki pokaiya ka mu yona kerekereretagisi.

[16] Gwede mosi wi eba umaniyau dokodoko ki pokere wi wibo nuwagau badidi kwai-
wagamana wainapiyamu ki wi kwaiwogoi. Ko gwede mosi wi eba umaniyau dokodoko
ki notai wi eba uta maba wadumuri utaiwagi manako uta ki kobaiya weki gwaiya bigi
kwaiwagi. [17] Wi iyapana kuduba wiwiratamiyoi, wi sumaga eyaka mena ragidai mete
nota kwarikwarisitamiyoi, wi Mama-nuga God mayapiyoi, ade kawakawai ragidai mu
kawaimaga ki wi mete wiwirapiyoi.

[18] Bigabiga kwaiwagamu ragidai, nau suwagani wainapumuri; Wi kawakawaiguma dai
ka moyamoyakai ade dai ka tayatayabadai ko ki wi eba wainapiyoi ko mu kuduba naigida
mena wiwiratamiyoi mu umunumaga wadoi. [19] Mamanuga God e nuwaiya wi badidi
kwaiwagamana wainapiyau ki wi kataigau ki pokere wi kawaiga mosi uburoto wi pa
asusu giriniyoto pasuni-yoto bita yo makari negeni ki ka wi giruru maba ki kobaiya
teteiwagi buridere baiwagi manako Mamanuga God wi wadiniyoto bagi wi mamamaga
yagisi. [20] Ko wi bera berokoi kwaiwagi da wi kawaiga ki gwawai wi giriniyoto pasuniyoto
makari negeni ki ka wi giruru maba ki kobaiya bani teteiwagi ko Mamanuga God e eba
uburoto wi wadiniyoto bagi bo wi mamamaga yagisi. Pa mena. Ko wi bagi mena kwaiwagi
manako ki pokaiya wi bita makari bananapumuri ki ka Mamanuga God wi mamamaga
yagisi ade denai bagi kawaya wi negeni. [21] Keriso wi nene bita yo makari bananapupu
da e badidi kwaewena ki wi empamana manako e kewoi kawareya e eweya kaigamana ki
nana. Mamanuga God wi winenibu da wi bita yo makari inako mete bananapamana ki
nana. [22] Keriso, e ka bigi mo eba kwaewena ade yona bera mosi e umuneya eba wagubu.
[23] Iyapana e kirapamawa ade e waegeya-geyamapamawa ko e denai yona berokoi mosi mu
bamamugu eba wagubu. Mu e giripamawa midi yo makari e kweya-mawa ko e denai siri
gwaiyaba mo mu eba tadebu. E nuwai notai deni mena Mamanuga God bameya tapu.
Mama-nuga God e ka supasupai mena kwae-wagau ki apunai ade aita ewa ka e uburoto
e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi. [24] Keriso e mena ka nu
biginuga kuduba e eya mideya kwakwarepuiya kawara-pupu nu nene ripa korosi kawareya
powena. Bigi nu umanibu dokodoko ki kasiyarai kuduba e ripa korosi kawareya deni mena
rikapupu kewowena da nu Mamanuga God e yabuiya bagi supa-supai e nene idiwana ki
nana. Iyapana e ugwadumpu bidara kwemupu ko e bidarai ki pokaiya ka wi bigi nene
popoigubu manako iyaigubu. [25] Wi ka papa sipi maba yawata paeremupu kwakoigubu
kaigubu ko karako ka wi wiga mibiga ki Kwayubapiyau Apunai bauwena wi ade wiranibu
yawata supasupaiya nakanibu manako e eya maramara wi koyagaga tondono.

3

Mibai anikai mu yonamaga

[1-2] Ridi, wi nobomoguma mete kina ki wi yona yau naigida mena waina-pumuri; Wi
nobomoguma naigida mena wiwiratamiyoi ade kwarisiwagi mu kobamugu idiwoi. Wi
inako kwaiwogoi ki ka mu dai Mamanuga God e yonai eba sumapiyamu ki wi iyaga
supasupai badidi maba idiwu ki mu wi eminimoto manako ki pokaiya ka mu nuwamaga
notamaga wirayagisi da mu e yonai ki wainapomoto. Mu ka eba wi badidi tadeyamu
ki pokaiya e yonai ki waina-pomoto sumapomoto ko wi iyaga supasupai idiwu mu
wiwiratamiyamu ki pokaiya ka mu sumatagisi. [3] Wi kwa-kwarepuga monagapiyamu wi
debaga isiwaripiyamu bo barasi sinegeiwagamu bo goragora bagibagi umamu, monaga
ki ka eba monaga mibai da wi monagaga ki pokaiya wi nobomoguma mu rabina-maga
wirapumuri. [4] Monaga mibai ka wi wiga rabinagau. Wi nuwaga notaga mibai supasupai
kawaya ki ka Mama-nuga God e yabuiya monaga bagi kawaya esida. Wi kwarisigubu moya-
moyakai idiwu ki ka monaga bagi kawaya maramara tondono kaniyono ki monagai. [5] Ridi
naiya Mamanuga God e nene bagi supasupai mena idiwa ki mu monaga yau wadamawa;
Mu nuwamaga notamaga Mamanuga God mena kweya-mawa manako mu muga nobomo-
muguma wiwiratamawa ade kwarisi-tagubu mu kobamugu idiwa. [6] Ridi Sera e inako mete
kwaewagawa. E kwarisi-wena apunu Eburamu e umunui wadawa e nobomoi kawai siyawa.
Ki maba, wi bagi supasupai inako mete kwaiwogoi ade gwede mo kudeya eba wainapiyoi
ki ka wi oragai ridai Sera e peteiyoma.

[7] Ki maba, apunu gwedewau wi ridiguma mete kina ki wi nau yonani yau mete naigida
mena wainapumuri; Wi ridiguma mete idiwoi ki wi mu eba bonana ragiragitamiyoi ko mu
naigida mena wiwiratamiyoi mibai ka mu kasiyaramaga ka eba wi kasiyaraga maba. Ko
wainapumuri; Mamanuga God uburoto iya waunai ki puyoi wi negeni ki puyoi e mu mete
tageni ki pokere wi bagi supasupai ewapuru eyaka mena idiwoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka
wi Mamanuga God bameya guriguriwagamu ki ka gwede mosi eba baiyagisi wi guriguriga
ki bodapoto.

Bagi mena kwaigomu ki pokaiya bita yo makari bananapamu

[8] Nau suwagubuwani ki kawareya nau yona siyarai yau mete suwagani wainapumuri;
Wi nuwaga notaga eyaka mena idiwoi, wi kowaguma mu mete nota kwarikwarisitamiyoi,
ade wi wiga siga eba tepapiyoi ko kwarisiwagi wi sumaga eyaka mena ragidai mu
mena tepatamiyoi. [9] Iyapana gwedewau wi bamagau berokoi kwaetagisi ki denai mu
bamamugu wi berokoi eba kwaiwagi. Ade mu wi kira beroberokonimoto ki denai wi mu
eba kiratamuri. Mamanuga God nuwaiya ka wi yau mena kwaiwaga-mana wainapiyau;
Iyapana berokoi wi bamagau kwaetagisi ki ka wi denai mu waditamuri bagi. Wi inako
kwaiwagi ki ka Mamanuga God naiya wi wadiniyana bagi ki nana gwaiyabanibu ki makeya
makeya e kwaeyagisi wi wadiniyoto bagi. [10] Mamanuga God e okai wagubu ke;

'Iyapana gwedewau mu iyamaga nene wainapiyamu ade mu nuwamugu mara bagi mena
idiwana ki nana wainapiyamu,
ki ka mu yona berokoi ade bera yonai mo eba togomono.
[11] Mu beramaga berokoi kamadini ade bagi mena kwaetogomono mu kowamuguma mete
ewapuru eyaka mena nuwabagi rabineya idiwana ki mena kwaenei kwaeneto-
gomono yamono.
Mu nuwarara tagarara eba idiwono,
[12] mibai ka nu Kaiwawonuga e iyapanaiyoma supasupai kwae-tagamu ragidai ki e mu
emitamiyau,
ade mu gurigurimaga ki wainapana ki nana ka e wenagui siwai namanamarawagau mu
wainatamiyau,
ko berokoi kwaetagamu ragidai ki e mu iyaratamiyau.'

[13] Wi bagi mena kwaiwagamana wainapiyoi ki ka nima mo eba baiyagisi wi giriniyoto.
[14] Ko wi bagi inako kwaiwagi manako ki pokaiya wi bita bo makari bananapumuri ki ka wi
mamamaiwagi. Wi notaga eba koyagisi ade wi iyapana mu kudumugu eba wainapumuri.
[15] Ko wi iyaga rabineya ka wi Keriso e mena wadumuri doko wi Kaiwawoga simuri ade
e mena wiwira-piyoi ade e mena si tepapiyoi. Iyapana baitagisi wi manunimoto, tagisi

ke; ‘Wi puyo wadamana nawanai idiwu ki mibai wi matarapumuri da nu wainapamu.’
Mu inako tagisi ki ka wi eba babaiwagi ko wi naiya yona badidi iwagamana notamupu
okukunaigubu ki mena wi makeya makeya mu tademuri. [16] Diriwa diriwa eba iwagi ko wi
notaga kwarisi-yagisi wi manunimpu ragidai ki mu wiwiratamuri were tademuri. Ade wi
rabinagau nidiyau da wi ka baganai ki notai wi eba kamadumuri. Wi ka Keriso e eweya
iwu ragidai ki pokere wi naigida mena inako kwaiwagi ki ka iyapana wi nidiyamu siyasiya
ragidai wi iyaga bagi supasupai ki mu empomoto manako mu midimama waditamini.
[17] Wi bagi mena kwaiwagi manako Mamanuga God e ebo nuwaiya waina-piyau da baganai
ki pokaiya iyapana wi bita yo makarai wi negeni, ki ka baganai, eba gwedei mete kina.
Ko wi berokoi kwaiwagamu manako ki pokaiya bita yo makari bananapumuri ki ka eba
baganai. [18] Nu paere kwaigemei ragidai nu nene ka Keriso powena ko ewa mo eba poyagisi.
E ka bagi supasupai ki apunai ko nu bigi kwaigemei ragidai nu nene ka e powena nu
yawatanuga mebu da e uburana nu waraniyana Mamanuga God bameya kaigamana ki
nana. E kwakwarepui pokaiya ka e iyapana kaina nu maba powena ko e keyai pokaiya
ka e ade iyawena kipu ubupu maramara tondau kaniyau. [19] E powena makeya ka e keyai
bauwena kayawena iyapana popai ragidai mu keyaimuguma po tawaneya diburatagubu
idiwa ki mu bamamugu dimawagawa. [20] Iyapana naiya takari kawaya apunu Nowa waka
yamanapiyawa makeya ubumpu Mama-nuga God e bonanai kwenumupu ragidai ki mu
keyaimuguma bamamugu ka e bauwena dimawagawa. Apunu Nowa waka yamanapiyawa
ki makeya ka Mamanuga God iyapana ki mu nene wagubu mu nawanamaga tondawa,
ko mu e yonai ki eba wainamupu. Waka ki rabineya ka iyapana eba ropani ida daikere
kewowena daikere apeya eyaka ki mu mena awana goya ki baibiga-mupu. [21] Awana ki ka
keyakeyai ko awana ki mibai ka nu karako Keriso e si pokaiya siruwa kawemei manako ki
pokaiya ka nu iya waunai wademei. Nu siruwa kawemei ki mete kina ka keya-keyai ko ki
mibai ka Iyesu Keriso powena ade iyawena kipu ubupu ki pokaiya ka nu mete kina e mete
ewapuru iyaigibi kimpi ubumpi. Nu siruwa kawemei ki ka eba nu kwakwarepunuga bigi
siruwa-pemei. Pa mena. Nu ka Mamanuga God e yabuiya nu nuwanuga notanuga eyaka
mena gwaiyaba iwegemei da nu Iyesu Keriso sumapamana ade e mena eweya kaigamana
ki nana ki gwaiyabai iwegemei. [22] Keriso kunumau yapu kasiyara wadubu manako karako
Mama-nuga God e idai garu deneya tondau. Kunuma kawakawai yo kunuma kasiyarai yo
ade aneya kuduba mete kina mu kuduba kawaimaga ka eyo.

4

Iyanuga oragai kamadimpi waunai wenaigibi

[1] Keriso badidi maba notapiyawa tondawa ki notai wi mete kina inako notapiyoi manako
nota ki pokaiya kasiyarai kawaya idiwoi. Keriso yewe wairau e kwakwarepui pokaiya
bita yo midi makari bananapupu ko e bita ki nene eba notapiyawa. Ki maba ka wi
mete kina bita yo midi makari banana-piyamu ki nene eba notapiyoi. Iyapana nima
Mamanuga God nene e kwakware-pui pokaiya bita yo midi makari banana-piyau ki ka
bigi kwaewagana notai e bameya pa mena. [2] Ki pokere wi karako yewe wairau idiwoi ki ka
wi kwakware-puga taininiyau poisiyasiyai waina-piyamu ki wi eba niniyapiyoi ko Mama-
nuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena wi makeya makeya kwaiwogoi idiwoi.
[3] Mamanuga God eba kataimugu ragidai badidi kwaetagamu ki maba naiya wi inako mete
kwaigamawa kebomawa. Wi naiya midimama berai kudubi kwaki ebo ebo kwaigamawa.
Wi kwakwarepuga nuwaiya taininiyawa ki mena poisiyasiyai wi wainapamawa. Poraga
kawareya ka wi awana suwakarai kubamawa wi yabaraga babawagawa. Wi taku maba
igida yauda asusu iwa ade Mamanuga God e si wi giripamawa. Daisusu yo momorapa
yo ade dai mete kina mu bamamugu wi buburigamawa mu simaga tepapamawa. Wi
inako kwaigamawa iwa ko bera ki kuduba wi karako kamadumuri. [4] Mamanuga God eba
kataimugu ragidai midimama berai inako kwaetagamu ki mu karako wi eminiyamu da
wi iyaga ka eba mu mete ewapuru ki pokere mu notamaga baba-wena gagayatagubu
ade wi giriniyamu pasuniyamu. [5] Ko mara baiyagisi da mu berokoi badidi kwaetagubu

ki kuduba mu Mamanuga God matarau siyomoto. E ka popai ragidai ade nu iyaiya
idiwei ragidai e idai gurai nu kuduba naurinugu ugwadiniyana ragiragi ki nawanai
tondau. [6] Ki nene ka Keriso naiya ubupu popotagubu ragidai mu keyaimuguma bamamugu
kayawena e yonai bagi kawaya ika dimawagawa. Mu naiya bera berokoi kwaetagamawa ki
Mama-nuga God mu emitapu ki pokere e denai bita tagebu manako nu iyapana kuduba
kwakwarepu pokaiya popoigemei ki maba mu mete inako popotagubu. Ko mu iya yawatai
kataitagamana manako Mamanuga God iyaiya tondau ki maba mu keyaimaga iyawagana
e mete inako idiwana ki nana ka Keriso mu bama-mugu kayawena e yonai bagi kawaya mu
kabuwatapu.

[7] Gwedegwede kuduba gogawagana marai ki wana rogobiwagau ki pokere wi notaga
pakarayagisi supasupai mena Mamanuga God bameya gurigurigamana ki nana naigida
mena notapiyoi popo were kwaiwogoi. [8] Nota supasupai bagi esida ka yau kena; Wi deni
deni nota kwarikwarisiwagi ki pokaiya ka wi bigiga ropani kawaya badidi kwaigubu ki
kuduba ka nota kwarikwarisi ki notai utapoto kewoyagisi. [9] Wi werena gudui kwaipumuri
deni deni werena kasiwara-iwogoi idiwoi ko eba ewakimekimei iwogoi. [10] Wi eyaka eyaka
Mamanuga God puyo negebu ki puyoi wi naigida mena wadumuri doko kwayubapiyoi
manako e puyo badidi negebu ki pokaiya wi kowaguma mete deni deni waita kasiwarai-
wogoi. [11] Iyapana nima dimawagana puyoi wadubu ki ka e Mamanuga God e yonai
kawareya dimayogono. Iyapana nima e kowai-yoma waitatamana ki puyoi wadubu ki
ka e Mamanuga God kasiyara kwebu ki kasiyarai pokaiya e kowaiyoma waita-tamono.
Wi gwedegwede kuduba inako kwaiwogoi idiwoi ki ka Mamanuga God e si Iyesu Keriso
pokaiya kawayayagisi. E bameya ka tanai bagi kawaya ade e kasiyarai ka maramara
tondono kaniyono ko eba kewoyagisi. Ki mibai.

Iyapana nu girinimoto pasunimoto

[12] Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo; Bita yo midi makari ebo ebo wi bamagau
baiyagisi ki ka wi notaga eba babayagisi bo iyapana gogoi ki mu maba wakapa giriwagi.
[13] Wi nuwaboya eba wainapiyoi ko mamamaiwagi. Keriso naiya bita yo midi makari
bananapupu ki makarai wi mete karako bananapiyamu ki pokere e tanai bagi kawaya
matarayagisi makeya ki ka mamama kawaya wi rabinagau posi-yagisi. [14] Wi ka Keriso
e eweya iwu ragidai ki pokere iyapana ki pokaiya wi girinimoto pasunimoto nidimoto
siyasiya ki ka wi mamamaiwagi, mibai ka Mamanuga God e eya Keyai, ki ka Keyai tanai bagi
kawaya esida, Keyai ki tanai wi kawarigau minibu siwa. [15] Iyapana mosi e waretai miniyoto
poyo bo kuwayogono bo berokoi ebo ebo kwaeyogono bo yona pa asusu yodono wenapono
e kowaiyoma mu midimaga pasurono manako ki pokaiya denai bita yo midi makari
bananapoto, ki ka e eya paerepupu ki denai banana-pupu. Ko wi inako eba kwaiwogoi.
[16] Wi siga ka 'Keriso e Sumapiyamu Ragidai', ena, wi siga ka Keriso e si naureya, ki pokere
wi ki pokaiya bita yo midi makari bananapumuri ki ka wi midimama eba wadiniyono ko
wi Mamanuga God paraupiyoi mibai ka e ubupu Keriso e si wi negebu.

[17] Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadini-yana ragiragi
ki marai wana rogobi-wena. E idai gurai yabiri e sumapemei ragidai nu naurinugu
ugwadiniyoto ragiragi ko ki eweya ka e uburoto e idai gurai e yonai bagi kawaya eba suma-
mupu ragidai ki mu naurimugu ugwadi-tamini ragiragi. Akae, bita mu banana-pomoto ka
kawaya daganani esida. [18] Mamanuga God e okai wagubu ke;

'Iyapana bagi supasupai mena kwaetagamu ragidai iya wadamana ka ragiragi kawaya,
ko iyapana bera berokoi bigi kwae-tagamu ragidai mu ka iya ki badidi maba yadini?'

[19] Iyapana gwedewau Mamanuga God e nuwaiya wainapiyau da baganai ki makeya bita
yo midi makari banana-pomoto ki ka mu midimaga eba toga-yagisi ko bagi mena
kwaetogomono yamono. Mu Yamanatapu Apunai e ka supasupai bagi kawaya. E
gwaiyaba-wena ki kuduba e makeya makeya kwaeyagisi ki pokere mu nuwamaga
notamaga eyaka mena e mena suma-pomono ade mu iyamaga kuduba e idai
rabineya nakapomono.

5

Keriso nu kwayubaniyau

[1] Keriso e iyapanaiyoma kwayubatamiyamu ragidai, nau karako wi yonaga suwagani
wainapumuri; Nau mete kina ka iyapana kwayubatamakani apunai mosi. Keriso bita yo
midi makari bananapupu ki nau naubo yabunere empuwani. Nau kataineya da e ade
wirayogono baiyogono makeya ki ka e tanai bagi kawaya matarayagisi ki kaworoto nau
kawarineya mete miniyoto siwa. Nau karako yona yau wi nidiya-kani; [2] Mamanuga God
e iyapanaiyoma wi idaga rabineya nakatapu ki wi naigida mena mu kwayubatamiyoi.
Mamanuga God e nuwaiya ka wi ramata-ramata e iyapanaiyoma kwayuba-tamiyoi ko
eba midi togatoga nene kwaiwogoi. Wi eba denai wadamana ki poisiyasiyai wainapiyoi
were upiwogoi ko wi iyapanaguma mu iyamaga nene mena wainapiyoi were kwaiwogoi.
[3] Iyesu e iyapanaiyoma wi idaga rabineya nakatapu ki mu yabaramugu eba tadeyoi kawai
gisipiyoi ko wi bagi supasupai mena kwaiwogoi da mu wi eminimoto manako mu mete
kina supasupai mena inako kwaetogomono. [4] Kwayuba Debai Apunai e eya wira-yagisi
baiyagisi makeya ki ka e uburoto wi puyoga deba tatamai tanai bagi kawaya mosi negeni,
ko puyo ki tanai ka eba gogayagisi ko mara mara taniyogono tondono.

[5] Ki maba, wi munu waunai iyapana magurai wiwiratamiyoi ade kwarisiwagi mu
kobamugu idiwoi. Wi wiga siga eba tepapiyoi ko kwarisiwagi wi gwede-gwede waunai
umamu ki maba deni deni wiwira kasiwaraigamana ki notai umamuri, mibai ka Mamanuga
God e okai mosi wagubu ke;

'Iyapana nima yabara kawakawara-wagau ki ka Mamanuga God e iyarapoto.
Ko nima kwarisiwena e paerei ki matarapiyau ki ka Mamanuga God uburoto iyapana ki
bita wadana ki e rikapoto deni mena yadini bagi.'

[6] Ki pokere Mamanuga God e yabareya eba yabara kawakawaraiwogoi ko wi kwarisiwagi
wi nuwaga notaga kuduba e kwemuri manako e idai rabineya e kasiyarai pokaiya
idiwoi. Wi inako kwaiwagi ki ka mara bagi e ebo nuwaiya winepupu tapu ki
marai baiyagisi makeya ki ka e wi tepaniyoto iyarau nakaniyoto. [7] Wi gwede nene
waina-piyamu nuwaboyaiwagamu ki kuduba wi Mamanuga God e idai rabineya
nakapumuri, mibai ka e wi nene kawaya daganani wainapiyau.

[8] Wi naigida mena notapiyoi popo were kwaiwogoi ade yabu yabu idiwoi. Wi iyaraga
Berokoi Apunai Seitani wi kwaenega umau. E ka papa 'raioni' uwari sisiripiyau gagagaga
mena wagau ki maba inako kwekwe wirawirawagau wi kupaniyana ki nana wi kwaenega
kwaewagau umau. [9] Wi sumaga pokaiya ragiragi kawaya wi watagau mena ubumoi e
iyarapiyoi. Wi kataigau da tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
ka wi sumaga eyaka mena ragidai bita yo midi makari wi bananapiyamu ki maba mu mete
inako bananapiyamu. [10] Mama-nuga God e ka puyo kuduba nu negeyau ade deni mena
nu wadiniyau bagi ki apunai. E wi winenibu da wi Keriso pokaiya e tanai bagi kawaya
ki rabineya e mete maramara ika idiwana ki nana. E inako kwaewena ki pokere wi midi
makari yo nuwaboya karako banana-piyamu ki ka mara eba rowarowa tondono ko ki eweya
ka Mamanuga God bita ki rikapoto wi iyaniyoto kasiyara negeni manako baginiyoto da wi
bebeda maba irawaiwagi ubumoi. [11] Mamanuga God e kasiyarai ka eba kewoyagisi ko mara
mara tondono kaniyono. Ki mibai.

Parau siyarai

[12] Nau yonani rogobi munta kabuwa-nibuwani yau ka apunu Sairasi nau waitasinibu
okapupu yau kena. Nu sumanuga eyaka mena ragiragi kawaya uburau apunai ka eyo.
Nau oka yau wi toginiyana kasiyara negeyana ki nana okapuwani. Nu paerenuga ki denai
bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi.
E kwaewena ki mibai nau naubo yabunere empuwani ki pokere karako oka pokaiya wi
kabuwaniyakani yau kena. Yona mibai yau wi rabinagau wadumuri doko manako ki
pokaiya ragiragi kawaya ubumoi.

[13] Mamanuga God e ubupu wi winenibu ki maba ka e iyapanaiyoma dai yewe natere
Babironi rabineya mete winetapu idiwu, ko mu kuduba wi parauniyamu. Nau gubagani
Maki e wi mete parauniyau. [14] Wi yowaguma tataguma parautamiyamu ki maba wi Keriso
e nota kwarikwarisiniyau ki notai pokaiya deni deni parau kasiwara-iwogoi idiwoi.
Wi kuduba Keriso e naureya idiwu ragidai; Mamanuga God e wi nuwabagi negeni.
Nau okani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 PITA
Apunu Pita e okai siyarai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Pita Iyesu sumapamawa ragidai mu nene okapupu. Kabuwa mibai pa mena mu paunamugu kawayawagawa yarawa ade ki pokaiya ka iyapana dai midimama berai mete kwaetagamawa. Iyapana bera inako kamadamana ki nana ka apunu Pita oka yau oka-pupu.

Iyapana dai tagubu da Keriso ewa eba wirayagisi baiyagisi. Ko apunu Pita mu wade supasupatapu, wagubu ke; 'Iyapana kuduba bera berokoi kamadamana mu notamaga wirawagana ki nana ka Mamanuga God e kwarisiwena mu nawanatamiyau tondau.'

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Mamanuga God nu winenibu *1:3-21*
Kabuwa mibai pa mena *2:1-22*
Keriso ade wirayagisi baiyagisi *3:1-18*

1 Nu Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso e ka ade nu Kawainuga God. E wainapupu da
supasupai ki pokere e suma bagi kawaya nu negebu. Iyapana gwedewau wi sumaga ka nu
sumanuga mete eyaka mena ragidai ki wi bamagau ka nau Saimoni sini daikere ka Pita oka
yau okapakani. Mamanuga God e nau winesinibu ade nau tonosinibu da nau e bigabigai
kwaesugana ki nana. Kaiwa kaiwa.
2 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni
mena wi wadinibu bagi nuwabagi negebu. Wi Mamamanuga God ade nu Kaiwawonuga
Iyesu mete kina naigida mena kataitamana ki nana ki pokaiya ka mu wi nene badidi kwae-
tagubu ki mibai kuduba wi rabinagau posiyagisi siwagapoto.

Mamanuga God nu nene wagubu ade nu winenibu

3 Nu winenibu apunai ki e nu kataimipi wetawetara ki pokere nu yewe wairau iya
supasupai badidi maba idiwana ade Mamanuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki
makeya makeya kwaiwagamana ki nana ki kasiyarai kuduba e nu mete negebu kewowena.
E nu winenibu da e bagi kawaya e taneya tondau ki maba ka nu mete kina e mete ewapuru
bagi kawaya e taneya idiwomu. 4 E nu yawatanuga mebu ki pokaiya ka e puyo bagibagi ade
kawakawaya naiya nu negeyana gwaiyabai wagubu ki kuduba e negebu kewowena. Yewe
wairau ka iyapana mu mubo kwakware-pumaga tainitamiyau poisiyasiyai wainapiyamu
ki notai mena notapiyamu idiwu ko wi nota ki baibigapamana ki nana ka Mamanuga God
e puyoi bagi-bagi ki wi negebu. Puyo ki pokaiya ka e uburoto wi wadiniyoto paere da e
badidi maba tondau ki maba wi mete inako idiwoi ade e notai badidi maba notapiyau ki
wi inako mete notapiyoi.
5 Ki pokere wi kasiyarai kawaya upiwagi. Wi sumaiwagamu ki ka baganai ko wi eba
suma mena sumaiwagi ko wi sumaga ki kawareya bera bagibagi mete kwaiwagi. Ade
bera bagibagi kwaiwogoi ki kawareya ka wi nota supasupai mete notapumuri. 6 Ade
wi nota supasupai notapiyoi ki kawareya ka wi rabinaga pakarayagisi naigida mena
notapumuri popo were kwaiwagi. Ade wi rabinaga pakarawena naigida mena notapiyoi
popo were kwaiwogoi ki kawareya ka wi giruru maba ki kobaiya teteiwagi ragiragi
kawaya ubumuri. Ade wi giruru maba ki kobaiya teteiwogoi ragiragi kawaya ubumoi ki
kawareya ka wi nuwaga notaga eyaka mena Mamanuga God e mena notapumuri kwaiwagi.
7 Ade wi nuwaga notaga eyaka mena Mamanuga God e mena notapiyoi kwaiwogoi ki
kawareya ka wi sumaga eyaka mena ragidai ki mu mete deni deni kwayuba kasiwaraiwagi.
Ade wi sumaga eyaka mena ragidai ki mu mete deni deni kwayuba kasiwaraiwogoi ki
kawareya ka wi nota kwarikwarisi ki notai wadumuri doko idiwoi. 8 Wi ka ororeya mena
nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso kataimupu kewowena ko nota yau kuduba wi rabinagau

tawayagisi kawayayogono yarono ki ka wi Keriso kataimupu ki ka eba kororai ko wi
rabinagau ka katai ki mibai mete kipu. [9] Ko iyapana nima nota yau kuduba e rabineya
eba tawawena ki ka e iyapana yabui kenekenei tawana naigida eba empiyau ki e maba.
Mamanuga God ororeya mena ubupu iyapana ki e nene bagi kawaya kwaewena e bigi
kuduba surupupu notagogapupu ko Mamanuga God ubupu e nene badidi kwaewena ki
mibai e notai gogawena.
[10] Ki pokere kowaniyoma, nau yonani yau suwagani wainapumuri; Mamanuga God
ubupu wi nene wagubu winenibu ki wi maramara notapiyoi ade mibai matarau mete
kwaiwogoi. Wi inako kawaiwagi ki ka wi sumaga eba kau-yagisi bo nusuruyagisi. [11] Nu
Kaiwawo-nuga Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso e ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka e
wi waraniyoto Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya wi naka-niyoto manako
wi maramara ika idiwoi.
[12] Ki pokere kowaniyoma, yona ki wi naiya mena kataigubu kewowena ade wi mibai
mete makeya makeya kwaiwa-gamu ko nau maramara kawareya kawareya ade suwogoni.
[13-14] Nu Kaiwawonuga nau sidibu ki pokere nau kataineya da nau waunitau waira yau
kamadani kayasugani. Ko wi yona yau eba notagogapamana ki nana ka nau notani
wagau; 'Nau karako yewe tonda-kani ki pokere nau yona yau kawareya kawareya mu
tadeyoni teyateyama ki ka baganai.' Nau notani inako wagau, [15] ade nau yawata mo mete
kwaesugani tarani da nau posugani ewaneya ki ka nau yonani yau suwagubuwani ki wi
eba notagogapumuri ko mibai mete kwaiwogoi yamoi.
[16] Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e kasiyarai pokaiya ade wirawagana bauwagana sisiyai
wi nidimeya ki ka eba nu iyapana kaina mu wensisiya-maga bo bususumaga mu mubo
yabara-maga pokaiya nidiyamu ki maba wi nidimeya. Pa mena. Keriso kaiwawo-wena ki
kasiyarai nu nubo yabunugere badidi matarau emipi ki sisiyai nu wi nidimeya kabukabuwa
iweya. [17] Mama-nuga God kawapu e Gubagai kweya kawareya mamamapiyawa tanai bagi
kawaya kweyawa ki makeya ka nu ika mete kina e yabunugere emipi. Ade Tanai Bagi
Kawaya Esida Apunai e bonanai kunumau kawapu, bonana ki nu mete matarau wainamipi,
wagubu ke; 'Yau ka nau Gubagani. Nau nuwa-neya po eyo. E mamamai nau karako
suwagakani.' [18] Mamanuga God e kweyai bagi kawaya ki kawareya nu Iyesu mete idiweya
ki makeya ka nu bonana ki inako kunumau kawapu wainamipi.
[19] Nu ki kuduba matarau emipi bo wainamipi ki pokere Mamanuga God e bonanai
wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya gwede ewa wenawagana yonai okamupu
ki kuduba nu deni mena sumapemei. Oka okamupu ki ka duna maba tawana sisipu
miniyau siwa ki pokere wi yona ki naigida mena wainapumuri wetawetara. Duna ki urono
kawayayogono yarono da Keriso e eya tanai ki mara supamai tanai maba wi rabinagau
taniyagisi ki ka nawaru puruyagisi.
[20-21] Ko yona yau kawareya suwagani ki wi mete wainapumuri; Mamanuga God gwede
ewa wena-wagana yonai wagubu oka pokaiya tamupu ki mibai ka iyapana kaina nu
nubo nuwanuga notanuga pokaiya eba kataigamu. Ko Mamanuga God e eya Keyai
nu waitaniyoto ki pokaiya ka nu mibai ki kataigamu. Mibai, gwede ewa wenawagana
yonai oka pokaiya tamupu ki ka eba iyapana mu mubo notamaga pokaiya okamupu ko
Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya mu yabiritapu badidi kabuwatamiyawa ki
mena mu makeya makeya tagamawa ade e okai okapamawa.

2

Kabuwa beratagamu ragidai mu yonamaga

[1] Takari kawaya ka iyapana dai iyapana paunamugu ubumawa tagamawa ke; 'Nu ka
Mamanuga God e bonanai wainapemei iwegemei ragidai.' Mu inako tagamawa ko ki
pa mena, mu ka pa beratagamawa. Ki maba, karako wi paunagau ka iyapana dai mete
baitagisi bera kabuwai wi kabuwa-nimoto. Mu weki gwaiya wi sumaga kaupamana ki nana
kerapu wadewade-nimono. Nu Kaiwawonuga mu nene mete powena ade e darai mu nene
mete kawapu ko e mu nene kwaewena ki mu kamadumpu tagararamupu ki pokere mu

paeremaga ki bimbinai mu nawana-maga tondau da aita ewa nainitamini. [2] Mu midimama
berai kwaetagamu ki iyapana ropani kawaya mu emitamini mu ewamugu kayatagisi
manako mu paeremaga ki pokaiya ka iyapana dai ubumoto iya yawatai mibai ki si giri-
pomoto. [3] Bera ragidai ki mu ka kapo-kapoi ade genegenei. Mu mubo yabara-maga pokaiya
bera kabuwai wi kabuwa-nimoto manako ki pokaiya ka mu muga gwedegwedemaga
kawayayagisi. Ko idai gurai mu naurimugu ugwaditamana ragiragi apunai e ororeya mena
mu beramaga berokoi ki e empupu kewo-wena. Ade denai bita mu tageyana apunai e yabui
pawena mu giritamana ki nana mu nawanamaga tondau.

[4] Nau keyakeyai dai mete suwagani wainapumuri; Aneya naiya paere-pamawa bigi
kwaetagamawa ki ka Mamanuga God mu nuwaboyamaga eba wainapupu ko e tetapu
taburuba ragiragi pokaiya umeme dokodokotapu manako uruba sisipu kawaya ki rabineya
mu isiyatapu. E idai gurai mu naurimugu ugwaditamana ragiragi ki marai bau-wagana ki
nawanai mu karako ika idiwu. [5] Ade takari kawaya iyapana waira yau kawareya Mamanuga
God tagararapamawa idiwa ki ka e mu nuwaboyamaga eba wainapupu. E wagubu manako
awana goya kawaya ki bauwena mu bibiyotapu gawarara. Apunu Nowa e mena ka bagi
supasupai idiwana ki dimai dimawagawa ki pokere Mamanuga God ubupu apunu Nowa
yo e iyapanaiyoma ida daikere kewowena daikere apeya ki mu mena iyatapu. [6] Ade
keyakeyai natere Sodomu yo Gomara ragidai mu naurimugu badidi wenawena ki wi mete
wainapumuri; Mu bera berokoi kwaetagamawa ki denai ka Mamanuga God ubupu mu
giritapu mu tawamaga kuduba pasupu urabu rerewara. E inako kwaewena ki pokaiya
ka iyapana berokoi kwaetagamu ragidai ki empomoto manako kataitagisi da mu berokoi
kwaetogomono ki ka mu bama-mugu inako mete wenayagisi. [7-8] Ade keyakeyai oragai
apunai Rote e naureya ki wi mete wainapumuri; E ka bagi supasupai mena kwaewagawa
ki apunai ki pokere Mamanuga God e iyapupu. Iyapana gora raurupamawa midimama
berai ebo ebo kwaetagamawa ragidai mu paunamugu e tondawa ki pokere e nuwaboya
wainapiyawa. Mu maramara kemora nawaru berokoi badidi kwae-tagamawa ki e mu
emitamiyawa ki pokere e makari wainapiyawa e rabineya mena kekemurupiyawa. [9] Apunu
Rote bameya badidi wenawena ki pokaiya ka nu kataigamu da iyapana bagi supasupai
mena kwaetagamu ragidai bita yo makari bananapomoto ki ka Mamanuga God mu badidi
maba iyatamana yawatai ki e kataiya. Ade berokoi kwaetagamu ragidai mu waditamana
dokodoko bita tageyana idiwana yamana da e idai gurai mu naurimugu ugwaditamana
ragiragi marai baiyagisi ki yawatai e mete kataiya. [10] Berokoi kwaetagamu ragidai kuduba
ka denai bita yadini ko gwedewau Mamanuga God e kasiyarai keipiyamu siyamu siyasiya
ragidai ade iyapana gwedewau mu kwakwarepu-maga tainitamiyau poisiyasiyai waina-
piyamu midimama berai ebo ebo kwaetagamu ragidai, ki ka aita ewa ka mu denai bita
kawaya bananapomoto.

Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu ka yabara-yabara ubumu mu
muga kataimaga ki werei tagamu noda gongomutagamu ko aneya kawakawai kunumau
idiwu ki mu eba wiwiratamiyamu ko mu ubumu mu wereyakauratamiyamu. [11] Ko wi yona
yau wainapumuri; Aneya kunumau idiwu mu ka nu Kaiwawonuga e yabuiya wereyakaura
yonai inako eba tagisi. Aneya ki mu kasiyaramaga ka kawaya esida ko iyapana kabuwa
beratagamu ragidai mu kasiyaramaga ka erida ko mu ade ubumu aneya raurutamana ki
nana kawai gisipiyamu. [12-13] Iyapana bera tagamu ragidai mu ka papa kamarai notamaga
pa mena mu kwakwarepu-maga pokaiya pa asusu iwu ki mu maba. Papa kamarai pa
asusu iwu ki pokere iyapana mu namutamiyamu, ko ki maba ka naunuma marai bera
tagamu ragidai ki mu nawanamaga tondau. Mu gwede bagi eba emupu bo kataitagubu
ki mu pa asusu giripiyamu wereyakaura-piyamu. Mu iyapana bita tageyamu ki pokere
mu muga denai bita inako mete bananapomoto. Mu nawarau iyapana yabumugu mu
mubo kwakwarepumaga tainitamiyau ki mamamapiyamu ade midimama berai ebo ebo
mete kwae-tagamu. Wi ewapuru dibipiyamu kupeiwagamu ki ka mu mete ika bautagamu
kupetagamu ko wi kupega ki mu giripiyamu bigibigipiyamu. Mu wi kerapugau wadamu
midimama berai mamama gwaiya ika mete weki gwaiya kwaetagamu. [14] Mu notamaga

ka ridi midimama berai kwaetagamu ragidai ki mu mena yabu gedegedetamana ki nana
wainapiyamu. Mu bigi kwaetagamana ki notai wetei meniyau ki maba mu metamiyau.
Iyapana rabinamaga eba pakarai mu kerapumugu ki mu wadi-tamiyamu ade mu gwedeg-
wedemaga taisi teyateyamatagamu ki pokere mu Mamanuga God e kowagai rabineya
idiwu. [15] Mu yawata supasupai kama-dumpu kwakotagubu yawata kwaiya kayatagubu
apunu Boso e gubagai Baramu kwaewena siyasiya ki maba mu mete inako kwaetagamu.
Apunu Baramu e ka berokoi mo kwaewagana da e ki pokaiya denai bowa madai dai wadana
ki nana ki notai mena notapiyawa. [16] Ko Mamanuga God ubupu e nakari-pupu. E papa
'donki' kawareya kani-yawa manako Mamanuga God papa ki e tenawarai wirapupu da
papa ki iyapana kaina maba ubupu apunu Baramu yona pokaiya nakaripupu. Apunu
Baramu e ka Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa ki apunai mosi ko e paere
eba kwaewagana ki nana ka papa 'donki' ki yona wagubu manako apunu ki notababa berai
kwaewagana waina-piyawa ki e kamadubu.

[17] Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu ka awana yabai powena
raragawena ki maba ade nusuru oroguma puwapiyau daburi-wagau ebo ebo kayatagamu
ki maba. Ko mu watamaga sisipu kawaya ka Mama-nuga God ororeya mena mu nene
winepupu tapu. [18] Mu yabarayabara ubumu notababa yonai tagamu manako iyapana
naiya mu beramaga berokoi kwaetagamawa ko notamaga wirawena ragidai ki mu
kerapumugu mu waditami-yamu ade mu kwakwarepumaga taini-tamiyau poisiyasiyai
wainapiyamu nota ki pokaiya ka mu iyapana tapitamana ki nana kwaetagamu. [19] Mu
iyapana tadeyamu, tagamu ke; 'Wi nu ewanugu ubumuri manako wi nuwagau badidi
kwaiwagamana wainapiyamu ki wi asusu kwaiwagi.' Mu inako tagamu ko mu mama-
matagamu kwaetagamu ki pokaiya ka mu muga umeme dokodoko-tagamu da aita ewa ka
mu bita kawaya bananapomoto, mibai ka iyapana gwedewau gwede mo emupu manako
mu rabinamaga wadubu, gwedegwede ki pokaiya ka mu muga idamaga yo kerapumaga
umeme dokodokopiyamu. [20] Iyapana gwedewau nu Kaiwawonuga Iya Negebu Apunai
Iyesu Keriso katai-mupu manako katai ki pokaiya mu waira yau notai naiya giritapu
umatapu dokodoko ki kamadumpu ki ka mu karako bagi kawaya idiwu. Gwede mosi
mu eba umatamiyau dokodoko. Ko waira yau notai mu ade tapitamini gwairere-tamini
ki bitai ka kawaya esida. Naiya umatapu dokodoko ki bitai ka maraitau erida. [21] Mu
Keriso e yawatai supasupai eba wainampena kataitagumpena ki ka baganai ko mu karako
Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki wainamupu ko tagararamupu kamadumpu ki ka
berokoi kawaya. [22] Iyapana waigugu yau tagamu ki mibai; 'Taku kwiya kandini ki ka e eya
kwiyai ki ade kupoto.' Ade tagamu ke; 'Papa boyo doneya dogiya nunuroto manako garewa
baiyagisi e mideya ugwadini siwa ki ka e garugaru mena ade wirayagisi doneya dogiya ade
nunuroto.' Iyapana gwedewau yawata supasupai kataitagubu ko kamadamu ragidai mu ki
maba kwaetagamu.

3

Nu Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi

[1] Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau naiya oka wi bamagau tonopuwani ade
karako mosi tono-pakani yau kena. Oka naiya ade oka karako ki pokaiya ka nau nuwaneya
wi rabinaga tepapana da wi nota bagi supasupai mena notapamana idiwana ki nana.
[2] Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai e nene bagi kawaya idiwa
mu naiya takari kawaya badidi tagubu ki wi naigida mena wainapumuri wetawetara. Ade
nu Kaiwawonuga Iya Negebu Apunai ubupu e tonotapu ragidai badidi tadebu teyateyama
ki yonai wi mete naigida mena wainapumuri wetawetara.

[3] Yabiri ka nau yona yau suwagani wainapumuri; Mara siyarai yau idiwei makeya ka
iyapana dai mu mubo kwakwarepumaga nuwaiya tainitamiyau niniyapiyamu ki baitagisi
wi nidimoto siyasiya manako gwaigwitanimoto, [4] tagisi ke; 'E ade wirawagana bau-wagana
gwaiyabai wagubu ko e badidi pokere eba bauwena? Nu bodanuguma idiwa kebomawa da
popotagubu ade nu inanuguma mamanuguma idiwa kebomawa da popotagubu karako nu

idiwei ko nu gwede mo eba wenawena emipi. Mamanuga God waira kunuma yamanapupu
makeya yabadawa da karako ka gwedegwede kuduba wateya mena uburau wainapemei.'
5-6 Iyapana inako tagamu ragidai ki ka Mamanuga God naiya mena wagubu manako e
umuneya kunuma yo waira matara-tagubu ki sisiyai mu eba wainapamana wainapiyamu
ki pokere e yonai ki mu tagararapiyamu. Mamanuga God ubupu waira awana pokaiya
yamanapupu manako awana daikere tapu ade waira daikere tapu. E ade wagubu manako
awana goya kawaya ki bauwena waira ade gwedegwede kuduba utatapu giritapu. 7 E ade
wagubu ki pokaiya ka nu kataigibi da kunuma yo waira aita ewa mata pokaiya uratamana
kwarisi ki marai e winepupu tapu tondau. Mama-nuga God e karako nawana tondau da
aita ewa e idai gurai iyapana e tagarara-mupu ragidai mu naurimugu ugwadi-tamana
ragiragi ki marai baiyagisi ki ka e iyapana ki kuduba surutamini manako waira yo kunuma
mete gogatagisi.

8 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau yonani yau suwagakani ki wi notaga eba
gogayagisi; Nu Kaiwawonuga yabuiya ka mara eyaka mena idiwei ade kwamura ropani
kawaya 1000 idiwei ki mu kiyabumaga ka gwe eyaka mena diyayai. Eba kwamura 1000
rowarowa kawaya ade mara eyaka mena ki rogobi munta. Pa mena. 9 Iyapana dai tagamu
ke; 'Mamanuga God nu nene gwaiyaba-wena ki e garugaru nu eba negeyau.' Mu inako
tagamu ko ki ka eba mibai. Nu Kaiwawonuga e wi nawananiyau. E eba nuwaiya wi
mo kwakoiwagi berokoi bananapumuri ko e nuwaiya ka iyapana kuduba mu bigimaga
kamadini mu notamaga wirayagisi ki pokere e diriwa diriwa eba kwaewagau ko e kwarisi-
wena iyapana nawananuga tondau.

10 Nu Kaiwawonuga e marai ka kuwa apunai weki gwaiya bauwagau ki maba baiyagisi
wi naininiyoto. Mara eyaka mena ki rabineya ka kunuma mumugarai kawaya mo
yagisi manako kunuma gogayagisi, madega, siragamu yo supama kuduba mete uratamini
kewoyagisi ade gwedegwede kuduba waira kawareya ki mete gogatagisi. 11-12 Gwedegwede
kuduba inako giriyagisi ki pokere wi badidi maba supasupai idiwana ki nau karako
suwagani wainapumuri; Mama-nuga God e Marai baiyagisi ki pokere wi nuwaga notaga
eyaka mena supasupai kawaya e mena nawanapiyoi idiwoi. Ko wi eba pa nawana mena
idiwoi ko wi ragiragi kawaya upiwogoi da ki pokaiya ka wi mara ki wadumuri rogobi. Mara
ki baiyagisi ka kunuma uroto kewoyagisi manako madega yo siragamu yo supama kuduba
ninimatagisi kwereretagisi manako gogatagisi. 13 Ko Mamanuga God e kunuma waira
waunai mosi yamanapana nu negeyana gwaiyabai wagubu ki nawanai nu idiwei. Kunuma
waira waunai ki kawareya ka iyapana supasupai bagi mena kwaetagamana wainapomono
idiwono.

Parau siyarai

14 Kowaniyoma, wi Mamanuga God e marai bauwagana ki nawanai idiwu ki pokere
ragiragi kawaya ubumoi da mara ki baiyagisi ki ka wi bigi pa mena, paere pa mena,
nuwabagi mena rabineya e yabareya yabarayabara ubumuri. 15 Mamanuga God e wi
nawananiyau ki pokere wi eba nawanaiwogoi ko e iya waunai negebu ki wi karako deni
mena wadumuri doko sumapiyoi idiwoi. Mamanuga God e ororeya mena ubupu e ebo
katai nu sumanuga eyaka mena apunai Poru kwebu. E katai ki pokaiya ka Poru ubupu yona
yau maba wi bamagau okapupu. 16 E okai kuduba okatapu ki rabineya ka e kabuwa yonai
yau maba mete wagubu. E okai dai ka ragiragi kawaya ki pokere iyapana dai mu sumamaga
iyaruiyaru ade e yonai ki mibai naigida eba wainamupu ragidai ki mu ubumu mu mubo
notamaga pokaiya e yonai ki wirapiyamu paerepiyamu tagamu. Mu ka eba apunu Poru e
okai ki mena inako wirapiyamu ko Mama-nuga God e yonai dai mete kina ki mu wadamu
kiyokiyo, ki pokere mara kwauneya ka mu mubo paeremaga ki denai bita yadini.

17 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau yona yau suwagubuwani ki wi ororeya
mena kataigubu kewowena ki pokere wi yabu yabu idiwoi. Ade wi wiga kwayubaga mete
kwaiwogoi kwaenda iyapana Mamanuga God e gorai raurupiyamu ade mu muga iya-maga
kaupiyamu ragidai ki baitagisi wi taininimoto manako wi mu mete ewapuru gwepumuri.
18 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iya Negebu Apunai

Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadi-nibu bagi. Wi e kataimupu ade e wi wadinibu bagi ki wi mete kataigubu wetawetara. Ko e karako waitaniyoto da wi rabinagau ka katai ki kawayayogono yarono. Keriso e mena ka nu kawainuga ade e mena tanai ka kawaya ki pokere e si nu karako ade ewa maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki Mibai.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 DIYONI
Apunu Diyoni e okai yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau rabineya ka apunu Diyoni yona debai apeya ki kabuwai wagubu.

Debai mosi ka iyapana Mamanuga God ade e Gubagai Iyesu Keriso mu mete ewapuru eyaka mena idiwana ki yonai.

Debai mosi ka kabuwa mibai pa mena iyapana paunamugu kawayawagawa yarawa ki bodapamana ki nana ki yonai. Iyapana dai tagubu da waira yau ka bigibigi ki pokere nu iyapana kuduba ka mete bigibigi. Mu tagubu da Mamanuga God e Gubagai eba iyapana kaina nu maba wenawena. E iyapana kaina nu maba wenawagubena ki ka e mete bigibigi. Mu inako tagubu ade tagubu da nu bagi supasupai idiwomu bo deni deni nota kwarikwarisigomu ki ka eba gwede kawaya mosi.

Apunu Diyoni notababa yonai ki wade supasupapupu. E wagubu da Iyesu Keriso e ka mibai iyapana kaina nu maba wenawena ki pokere iyapana gwedewau e sumapiyamu ade Mamanuga God mete nota kwarikwarisipiyamu ki ka mu kowamuguma mete deni deni nota kwarikwarisi kasiwaratogomono idiwono.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Tanai ade Sisipu *1:5–2:29*
Mamanuga God e munuiyoma ade Seitani e munuiyoma *3:1-24*
Mibai ade bera *4:1-6*
Nota kwarikwarisi ki notai *4:7-21*
Berokoi kuduba raurumipi *5:1-21*

1-2 Nu Iya Wadamana Yonai e ka kunuma waira kerareya tondawa yabadawa da nu
bamanugu matara-wena. E sisiyai nu karako oka pokaiya wi kabuwanimei yau kena. Nu
Iya Yonai ki apunai bananamipi, e bonanai nu wenagunugere wainamipi, ade e midai nu
idanugere mete geyamipi. Nu Iya Wadamana Yonai matarawena ki ka nu e yabunugere
matarau emipi. Nu iya maramara idiwana kaiwana ki kerarai apunai ka naiya mena
Mamanuga God bameya tondawa ko e kawapu nu bamanugu bauwena ki nu e emipi
kewowena ki pokere e yonai nu karako wi kabuwanimei yau kena. 3 Nu badidi emipi bo
wainamipi ki kuduba nu wi nidimei da wi nu mete dibipamu manako nu rabinanuga
eyakamenayagisi ewapuru mena idiwomu ade Mamanuga God e Gubagai Iyesu Keriso
mete kina mu mete ewapuru idiwomu. 4 Nu oka yau okapemei da nu yo wi ewapuru mibi
mamamai idiwana kaiwana ki nana. Kaiwa kaiwa wi bamagau.

Mamanuga God e ka nu Taninuga Kawaya

5 Yona ki e nu nidibu wainamipi ki nu karako wi nidimei yau kena; 'Mama-nuga God
e ka tanai kawaya ko sisipu mo e bameya pa mena.' 6 Ki pokere, nu iwagamu da; 'Nu ka
Mamanuga God mete ewapuru idiwei,' nu inako iwege-mei ko ade sisipu rabinaneya idiwei
ki ka nu nubo beraigemei ko supasupai eba idiwei. 7 Ko nu e taneya tondau ki maba nu
mete e taneya idiwomu ki ka nu kuduba nu rabinanuga eyakamena-yagisi ewapuru mena
idiwomu manako e Gubagai Iyesu nu nene powena e darai kawapu, e darai ki pokaiya ka e
nu biginuga kuduba surupoto.

8 Nu iwagamu da; 'Nu rabinanugu ka bigi mo pa mena,' nu inako iwegemei ki ka nu nubo
kerapu wadewadeigemei. Yona mibai nu rabinanugu eba tawa-wena. 9 Ko nu bigi badidi
kwaigibi ki kuduba nu umununuga pokaiya Mama-nuga God bameya matarau iwagamu
ki ka e naiya mena gwaiyabawena ki e makeya supasupai yau kwaeyagisi; Nu biginuga
ki kuduba e empoto deni mena surupoto manako nu bigi badidi kwaigibi ki e yadini nu
taganugu kwenupoto kayayagisi. 10 Ko nu iwagamu da; 'Nu gwede mo eba paeremipi,'

nu inako iwegemei ki ka nu Mamanuga God e bera umani siyemei ade e yonai ki nu rabinanugu eba tawawena. Pa mena.

2

Nu waitanuga apunai ka Iyesu

1 Mununiyoma, wi bigi eba kwaiwagamana ki nana ka nau oka yau wi nene okapakani.
Ko Iyesu Keriso e ka apunu supasupai bagi kawaya tawiri ogayawa apunai ki pokere nu
eyaka eyaka paerepemei ki ka e Mamanuga God e yabareya uburau nu nene wagau. 2 Nu
biginuga ki denai bita nubo wada-mana ko bita ki ka Iyesu nu nene wadubu kewowena. E
nu nene powena ki pokaiya ka Mamanuga God nu bigi-nuga kuduba empupu surupupu. E
eba nu bitanuga mena wadubu ko iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
nu bitanuga kuduba ki Iyesu wadubu manako nu yawatanuga mebu.
3 Iyapana nima Mamanuga God e umunui wadau ki pokaiya ka e katai-wena da e
Mamanuga God mete katai-pupu. 4 Ko iyapana nima yagisi ke; 'Mamanuga God e nau
kataineya,' nima inako wagau ko ade Mamanuga God e umunui eba wadau ki ka e
berawagau yona mibai mo e bameya pa mena. 5-6 Iyapana nima Mamanuga God e yonai
wadau sumapiyau ki ka e mibai Mamanuga God nota kwarikwarisipiyau. Ade iyapana
nima yagisi ke; 'Nau ka Mamanuga God e naureya tondakani,' nima inako yagisi ki ka Iyesu
badidi maba kwaewagawa umawa ki maba e mete inako kwaeyogono umono. Ade iyapana
nima inako kwaeyogono umono ki ka e rabineya mena wainapono da e mibai Mamanuga
God e iyapanai.

Gora waunai

7 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau gora yau okapakani ki ka eba gora
waunai mosi. Ki ka gora oragai ki wi naiya mena wainapamawa kebomawa ki gorai nau
karako kawareya ade okapakani yau kena. 8 Wi gora ki naiya mena wainapamawa ko
Keriso bauwena ki ka e gora oragai ki mibai waunai matarapupu. Wi mete kina gora ki
mibai matarapiyamu ki pokere sisipu kasiyarai ki karako mareyawagau ko tanai mibai ki
kasiyarai karako tawana miniyau siwa.
9 Iyapana nima yagisi ke; 'Nau ka tawana taneya tondakani,' nima inako wagau ko ade
e eya yowaiyoma tatai-yoma midi ragiragitamiyau ki ka e sisipu rabineya tondau. 10 Ko
iyapana nima e eya yowaiyoma tataiyoma nota kwari-kwarisitamiyau ki ka e tawana
taneya tondau. E yawata naigida mena empono manako gwede mosi e kerarai eba
pisipisipoto. 11 Ko iyapana nima e eya yowaiyoma tataiyoma midi ragiragi-tamiyau ki ka e
sisipu rabineya tondau ade sisipu rabineya umau. E kaniyono yabodono ko yawata mosi
eba empoto mibai ka sisipu ki e yabui kenepupu.
12 Mununiyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka Keriso e pokaiya ka Mamanuga
God wi bigiga empupu surupupu kewowena. 13 Mamaniyoma, nau oka yau wi nene
okapakani mibai ka kunuma waira kerareya tondawa yabadawa apunai Keriso e wi
kataigau. Yaraganiyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka Berokoi Apunai Seitani
e wi raurumupu kewowena.
14 Mununiyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka Mamanuga God e wi kataigau.
Mamaniyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka kunuma waira kerareya tondawa
yaba-dawa apunai Keriso e wi kataigau. Yaraganiyoma, nau oka yau wi nene okapakani
mibai ka wi kasiyaraga ka kawaya. Mamanuga God e yonai ki wi rabinagau tawawena ki
pokere Berokoi Apunai Seitani e wi raurumupu kewo-wena.
15-16 Wi waira yau gwedegwedei eba niniyatamiyoi bo nota kwarikwarisi-tamiyoi, mibai
ka wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamanuga God eba nota kwari-kwarisipiyamu. Nu
kwakwarepunuga poisiyasiyai wainapemei kwaigemei bo nu yabunuga midiyawagau
empemei niniyapemei bo nu gwedegwedenuga nene yabara kawakawaraigemei, nota
inako ki ka eba Mamanuga God nu negeyau ko ki ka waira yau e notai. 17 Waira yo
gwedegwede kuduba iyapana mamamatamiyamu ki kuduba gogatagisi ko iyapana nima

Mamanuga God e umunui wadau makeya makeya kwaewagau ki ka e iya maramara tondono kaniyono.

Keriso e Iyarai

18 Mununiyoma, nu mara siyareya baigamana kwaigemei. Wi naiya mena wainamupu da
Keriso e iyarai matarau baiyagisi ki ka mara siyarai rogobiwena. Ko nau karako suwagani
wainapumuri; Keriso e iyaraiyoma ropani kawaya ororeya mena bautagubu yewe idiwu ki
pokere wi kataigubu da mara siyarai ki wana rogobiwena. 19 Iyapana ki mu naiya nu mete
idiweya ko mu ka eba nu iyapananuguma mibai. Mu nu mete ewapuru rabinanuga eyaka
mena idimpibena ki ka mu eba ubumpena nu kamadinimpena kayatagumpena. Ko mu
kamadinimpu kayatagubu ki pokere nu katainugu da mu ka eba nu mete ewapuru eyaka
mena.
20-21 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki Keriso ubupu wadubu wi kawarigau
kwebu wira. Nau kataineya da yona mibai ki wi kuduba kataigubu kewowena ki pokere nau
oka yau wi nene okapakani. Ko ki ka eba wi gogoi. Wi kataigau da yona mibai ade yona
bera ki kerarai ka ebo ebo, eba eyaka mena. 22 Bera Apunai e berai ka yau kena; E maramara
yogono ke; 'Iyesu e ka eba nu Iya Negeyana Apunai Keriso.' Ko iyapana nima inako wagau
ki ka e Iyesu iyarai. E Mamanuga God tagararapiyau ade Mamanuga God e Gubagai mete
tagararapiyau. 23 Nima Mamanuga God e Gubagai tagararapiyau ki ka e Mamanuga God e
eya mete tagararapiyau. Ade nima Mamanuga God e Gubagai mibipiyau ki ka e Mamanuga
God e eya mete sumapiyau.
24 Wi naiya Iyesu e yonai wainamupu ki wi eba kamadumuri ko maramara wi rabinagau
notapiyoi idiwoi. Wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamanuga God ade e Gubagai Iyesu mu
mete ewapuru mara-mara idiwoi. 25 Keriso e gwaiyaba nidibu kaimatana da e iya waunai
maramara idiwana kaiwana ki iyai nu negeni.
26 Nau oka yau okapakani mibai ka iyapana dai bautagubu wi beraniyamu wi kerapugau
wadamu. 27 Ko Keriso e ororeya mena e eya Keyai wi negebu kewowena. E Keyai ki wi
rabinagau tondau ade e Keyai ki pokaiya ka e gwedegwede kuduba wi kabuwaniyau. E
badidi kabuwaniyau ki kuduba mibai mena ki pokere iyapana kudubai mosi eba baiyagisi
wi kabuwaniyoto. Pa mena. Keriso e eya Keyai ki kabuwai mena wi wadumuri doko ade
Keriso e mena naureya idiwoi. 28 Mununiyoma, wi Keriso e mena naureya inako idiwoi ki
ka e baiyogono makeya ki ka nu yabarayabara e bameya baigamu, ko nu midimama eba
wadiniyoto wekeigamu. Pa mena. 29 Wi kataigau da Keriso e ka bagi supasupai kawaya.
Ko wi ki waina-pumuri wetawetara ki ka wi mete kataiwagi da wi e maba supasupai mena
kwaiwagi ki ka wi mibai Mama-nuga God e munuiyoma.

3

Nu ka Mamanuga God e munuiyoma

1 Nau suwagani wainapumuri; Mamanuga God e nu nota kwari-kwarisiniyau ki pokere e
munuiyoma nu nidibu. Ena, e munuiyoma mibai ka nuyo ko waira yau notai wainapiyamu
ragidai ki mu eba kataimugu da nu ka e munuiyoma mibai ka mu Mamanuga God mete
gogoi. 2 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo ki pokere wainapu-muri; Nu ka Mamanuga
God e munu-iyoma ko nu mara aita ewa badidi maba idiwomu ki nu karako naigida mete
eba katainugu. Ko nu kataigibi wetawetara da Keriso ade wirayagisi baiyagisi makeya ki
ka nu e eya kiyabui matarau empamu manako nu e maba wenaigamu. 3 Ki pokere iyapana
nima Keriso e nawanai tondau ki ka e naigida mena tondono da nota berokoi e kerareya
eba yadini. Keriso bigi pa mena tanai mena tondau ki maba e mete inako bigi pa mena
bagi supasupai mena tondana wainapono.
4 Iyapana nima bera berokoi kwae-wagau ki ka Mamanuga God e gorai tapu ki e
raurupiyau, mibai ka bigi kuduba gora ki giripiyau. 5 Wi kataigau da Keriso iyapana kuduba
nu biginuga surupana ki nana bauwena. E bameya ka bigi mo pa mena ko tanai mena
posiwena uburau. 6 Ki pokere iyapana nima Keriso e naureya tondau ade Keriso tondau ki
maba e mete inako tondana wainapiyau ki ka e bera berokoi kuduba deni mena kamadini

ko ewa mo eba kwaeyogono. Iyapana nima bera berokoi kawareya kawareya kwaewagau
ki ka e Keriso eba bananapupu. E eba kataiya eyo.
7 Mununiyoma, yabu yabu idiwoi da iyapana mo eba baiyagisi wi beraniyoto wi
kerapugau yadini. Nau nidiyakani yau kena; Iyapana nima bera bagi supasupai mena
kwaewagau ki ka Keriso Mamanuga God e yabuiya supasupai bagi kawaya tondau ki maba
e inako mete tondau. 8 Ko iyapana nima bera berokoi kawareya kawareya kwaewagau ki ka
e Berokoi Apunai Seitani e nene, mibai ka Berokoi Apunai Seitani e ka mara kerareya bera
berokoi mena kwaewagawa yabadawa da karako. Ko Mamanuga God e Gubagai tonopupu
yewe wairau kawapu da e uburana Berokoi Apunai Seitani e upi kuduba kaupana ki nana.
9 Iyapana nima Mamanuga God e munui tondau ki ka e bera berokoi kawareya kawareya
eba kwaeyogono, mibai ka Mamanuga God e eya iyai e kwebu. Mamanuga God tondau
ki maba e mete e iyai kwebu ki pokaiya tondau ki pokere bera berokoi ki e eba kwae-
wagau. 10 Ko iyapana nima bera berokoi mena kwaewagau ade e eya yowaiyoma tataiyoma
mete midi ragiragitamiyau ki ka e eba Mamanuga God e munui. Nau yona suwagakani yau
pokaiya ka wi Mamanuga God e iyapanaiyoma ade Berokoi Apunai Seitani e iyapanaiyoma
mu kiyabumaga matarau emitamuri.

Nu deni deni nota kwarikwarisigomu

11 Wi Iyesu sumamupu makeya e yonai badidi wainapamawa kebomawa da karako ka
yau kena; 'Nu deni deni nota kwarikwarisigomu idiwomu.' 12 Oragai apunai Kaini e maba
nu eba idiwomu. E ka Berokoi Apunai Seitani e munui ki pokere e ubupu e eya yowai
Eiboro minibu poyo. E kwaewena ki kerarai ka yau kena; E eya upi kwae-wagawa ki e
paerepiyawa ko e yowai badidi upiwagawa ki kuduba bagi supasupai mena. 13 Ki pokere
kowani-yoma, waira yau notai wainapiyamu ragidai baitagisi wi girinimoto ki ka wi notaga
eba babayagisi. 14 Nu rabinanugu mena wainapemei da nu yowanuguma tatanuguma nota
kwarikwarisitamemei ki pokere nu mete kataigibi da po yawatai ki nu ororeya mena
raurumipi kebomipi karako iya yawateya idiwei. Ko iyapana nima e eya yowaiyoma
tataiyoma eba nota kwarikwarisitamiyau ki ka e po yawatai ki eba baibigapupu. 15 Iyapana
nima e waretai midi ragiragi-piyau ki ka e Mamanuga God e yabuiya e waretai ki miniyana
po maba kwae-wagau. Ade wi kataigau da naunuma ragidai mu rabinamugu ka iya
maramara kaiwana idiwana ki iyai pa mena. 16 Nu deni deni nota kwarikwarisigamana ki
kerarai ka Keriso birikapupu nu ka-buwanibu kewowena. E eya iyai nene eba wainapupu
ko e nu iyanuga nene wainapupu manako e ubupu eya iyai nu nene tapu. Ki maba ka nu
mete kina nu nubo iyanuga nene eba wainapomu ko nu yowanuguma tatanuguma mu
iya-maga nene ka nu nubo iyanuga ki mu nene tamamu. 17 Nau suwagani waina-pumuri;
Iyapana mosi e eya gwede-gwedei ropani kawaya ko e waretai imagei apunai e nuwaboyai
ki e eba wainapiyau ade gwede mosi e eba kweyau waitapiyau ki ka e paerepiyau. E
yagisi ke, 'Nau ka Mamanuga God e nota kwarikwarisipakani tondakani,' e inako wagau
ko ade e waretai ki eba waitapiyau ki ka e berawagau ade yona kororai mena wagau.
18 Mununiyoma, nu deni deni nota kwarikwarisigomu idiwomu ki ka nu eba pa yona mena
iwogomu ko nu mibai mete kwaigomu.

Nu Mamanuga God e yabareya yabarayabara ubumamu.

19-20 Nu inako kwaigomu ki nu mete kataigamu da nu ka mibai kwaigemei ragidai. Ki
pokere nu rabinanugu nidiyau wirawira da nu paeremipi ki ka nu Mamanuga God e
yabareya pore eba wainapamu mibai ka Mamanuga God gwedegwede kuduba e kataiya.
21 Ko kowaniyoma, wi ade wainapumuri; Nu rabinanugu nidiyau wirawira da nu eba
paeremipi ki ka nu Mamanuga God e yabareya yabarayabara ubumamu. 22 Nu e bonanai
yodomu ade e nuwaiya badidi wainapiyau ki kwaigomu ki ka nu gwede nene wainapemei
ki nu e siyamu manako e ki kuduba nu negeni. 23 Mamanuga God e nu kwayubanuga yonai
nu nene wagubu ka yau kena; Nu e Gubagai Iyesu Keriso sumapomu ade nu nuga deni deni
nota kwarikwarisi kasiwara-igomu idiwomu. Yona ki ka Keriso e eya mete nu nidibu. 24 Nu
Mamanuga God e yonai ki makeya makeya kwaigomu ki ka nu e mete idiwomu ade e nu

mete idiwomu. E eya Keyai Tanai Bagi Kawaya puyo nu negebu ki pokere nu katainugu da e nu mete idiwei.

4

Bera ragidai ropani kawaya yewe wairau posiwena

1 Kaiwa kaiwa kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Karako yewe wairau ka bera ragidai ropani kawaya posiwena. Ki pokere iyapana ki tagisi ke; 'Mamanuga God yona yau nu nidibu,' mu inako tagisi ki ka wi mu yonamaga ki garugaru eba sumapumuri ko wi notaga kwarisiyagisi mu naigida mena emitamuri werena; Mamanuga God e Keyai mu kabuwatamiyau were tagamu bo keyai kudubai mosi mu kabuwa-tamiyau were tagamu? 2 Ko wi badidi maba kataiwagi da Mamanuga God e Keyai wagubu mu kabuwatapu? Nau suwagani wainapumuri; Iyapana nima yagisi ke; 'Iyesu Keriso, e ka kunumau kawapu iyapana kaina nu maba wena-wena,' nima inako wagau ki ka Mama-nuga God e eya Keyai e kabuwapupu ki makeya e wagau. 3 Ko iyapana nima yagisi ke; 'Ki pa mena,' ki ka eba Mama-nuga God e Keyai e kabuwapupu ki makeya e wagubu ko ki ka Keriso e iyarai yona ki e kabuwapupu. Wi naiya mena wainamupu da Keriso e iyarai aita ewa baiyagisi ko nau karako suwagakani da berokoi ki e keyai ki ororeya mena yewe wairau bauwena.

4 Mununiyoma, wi ka Mamanuga God e iyapanaiyoma. Bera tagamu ragidai ki mu wi raurutampu kewowena, mibai ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wi rabinagau posiwena uburau ki kasiyarai ka kawaya esida ko waira yau keyai kasiyara tagebu pokaiya tagamu ki kasiyarai ka marai munta erida. 5 Bera tagamu ragidai mu ka yewe wairau idiwu ki pokere mu waira yau yonai mena tagamu manako waira yau ragidai mu diriwamaga kwae-tagamu ade mu yonamaga mete waina-piyamu sumapiyamu. 6 Ko nu ka Mama-nuga God e iyapanaiyoma ki pokere gwedewau Mamanuga God kataimupu ragidai ki mu mena nu yonanuga ki wainapomoto. Ko gwedewau Mamanuga God tagararapiyamu ki ka nu yonanuga ki mu tagararapomoto ade eba suma-pomoto. Nau yonani nidibuwani yau pokaiya ka wi kataiwagi da keyai mibai ka bani kena ade keyai bera ka bani kena.

Mamanuga God nu nota kwarikwarisiniyau

7 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nu deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraigomu idiwomu mibai ka nota ki ka Mamanuga God e eya notai. Nima e kowaiyoma ade e yowaiyoma tata-iyoma nota kwarikwarisitamiyau ki ka e mibai Mamanuga God e munui. E ka Mamanuga God kataipupu wetawetara. 8 Ko nima e kowaiyoma ade e yowa-iyoma tataiyoma eba nota kwarikwarisi-tamiyau ki ka e Mamanuga God eba kataipupu, mibai ka nota kwarikwarisi ki kerarai ka Mamanuga God. 9 Mama-nuga God nuwaiya po nuyo ki pokere e yau kwaewena; E Gubagai eyaka mena ki e nu nene tonopupu yewe wairau kawapu da nu e si pokaiya iya waunai e bameya wadamana ki nana. 10 Nu deni deni nota kwarikwarisigemei ki kerarai ka eba nu yabiri ubumipi Mamanuga God nota kwarikwarisimipi. Pa mena. E eya mena yabiri ubupu deni mena nu nota kwarikwarisinibu e eya Gubagai tonopupu nu nene powena manako e Gubagai pokaiya ka Mamanuga God karako nu biginuga empiyau surupiyau. 11 Kaiwa kaiwa kowaniyoma, Mamanuga God e kawaya daganani nu nota kwari-kwarisiniyau ki pokere nu mete kina deni deni inako nota kwarikwarisi kasiwaraigomu ade nu rabinanuga eyakamenayagisi were idiwomu. 12 Yewe wairau ka iyapana kuduba Mamanuga God nu yabunugere mo eba emipi. Ko nu deni deni nota kwarikwarisigomu idiwomu ki ka Mamanuga God nu rabinanugu tondono manako e nota kwarikwarisi notai nu negebu ki mibai nu rabinanugu tawayagisi matarayagisi ki iyapana matarau empomoto.

13 Nu badidi maba kataigamu da Mamanuga God nu rabinanugu tondau ade nu e rabineya idiwei? Nau suwagani wainapumuri; E eya Keyai tonopupu nu rabinanugu tondau ki pokaiya ka nu kataigibi. 14 Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu iya waunai wadamana ki nana ka Mama-nuga God e eya Gubagai tonopupu kawapu, ko ki nu nubo yabunugere emipi kewowena ki pokere e sisiyai nu karako wi matarau nidimei yau kena. 15 Iyapana nima yagisi ke; 'Iyesu, e ka mibai Mamanuga God e Gubagai,' nima

inako wagau ki e rabineya ka Mamanuga God tondau ade e mete kina ka Mama-nuga God
e naureya tondau.
16-17 Mamanuga God nuwaiya po nuyo ki nu wainapemei ade sumapemei. Nu deni
deni nota kwarikwarisigamana idiwana ki kerarai ka eyo ki pokere iyapana nima e
kowaiyoma ade e yowaiyoma tataiyoma maramara inako nota kwarikwarisitamiyau ki
ka e Mamanuga God e naureya tondau ade Mamanuga God iyapana ki rabineya mete
tondau. Nu inako idiwomu ki ka nu mara kwauneya Mamanuga God e idai gurai iyapana
kuduba nu naurinugu ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka nu e yabareya
yabara-yabara ubumamu. Nu yabarayabara inako ubumamu ki mibai ka Mamanuga God
e nu eminiyoto da nu ka e Gubagai Keriso mete eyakamenaigibi ki pokere e yagisi da nu
ka baganai. 18 Iyapana nima e rabineya nota kwarikwarisi ki notai tawawena tondau ki
pokaiya ka kudu e rabineya ki deni mena baiyagisi kayayagisi. Ko iyapana nima e rabineya
nota kwarikwarisi ki notai pa mena ki ka e kudu mete wainapono tondono, mibai ka kudu
kerarai ka yau kena; Iyapana nima supasupai eba tondau ki ka e paerei ki denai bita wadana
ki kudeya mena e maramara wainapono tondono.
19 Mamanuga God yabiri nu nota kwarikwarisinibu ki pokere denai ka nu karako e mete
inako nota kwarikwarisi-pomu. 20 Ko iyapana mo yagisi ke; 'Nau ka Mamanuga God e nota
kwarikwarisi-pakani tondakani,' e inako wagau ko ade e ebo yowai bo tatai midi ragiragi-
piyau ki ka e berawagau. E yowaiyoma tataiyoma matarau emitamiyau mete idiwu ki
eba nota kwarikwarisitamiyau ki ka e badidi maba Mamanuga God eba empemei ki nota
kwarikwarisipono tondono? Ki pa mena. 21 Nu kwayuba-nuga yonai Keriso gwaiyabanibu
ka yau kena; Iyapana nima Mamanuga God nota kwarikwarisipiyau ki ka e eya kowaiyoma
ade e eya yowaiyoma tataiyoma ki mu mete inako nota kwarikwarisitamono tondono.

5

Nu sumanuga pokaiya waira yau notai raurupamu

1 Iyapana nima e notai eyaka mena wainapiyau da; 'Iyesu, e ka nu Iya Negeyana
Apunai Keriso,' nima inako wainapiyau ki ka e Mamanuga God e munui. Ade iyapana
nima e eya mamai nota kwarikwarisipiyau ki ka e yowa-iyoma tataiyoma ki mu mete
nota kwarikwarisitamiyau. 2 Ki maba, nu Mamanuga God nota kwarikwarisipomu ade e
gorai tapu ki makeya makeya kwaigomu ki pokaiya ka nu kataigamu da nu Mamanuga
God e munuiyoma mete nota kwarikwarisitamemei. 3 Nu Mamanuga God nota kwarik-
warisipomu ki ka nu e umunui yodomu ade e gorai badidi tapu ki nu makeya makeya mete
kwaigomu. E gorai ka eba ragiragi kawaya, 4 mibai ka iyapana nima Mama-nuga God e
munui wenawena ki ka e waira yau notai kuduba kaupoto ki mete baganai. Nu sumanuga
pokaiya ka nu waira yau e notai ki kuduba rauru-pamu. 5 Iyapana nima e notai eyaka mena
yagisi ke, 'Iyesu, e ka Mamanuga God e eya Gubagai,' iyapana nima e notai inako wagau ki
ka e waira yau notai kuduba raurupoto ki mete baganai.

Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai

6 Iyesu Keriso e ka kunuma were kawapu yewe wairau wenawena. Apunu Diyoni ubupu
awana pokaiya e siruwa-pupu manako e powena ki makeya ka mu e ta were ugwadumpu
manako e darai bauwena kayawena. Mamanuga God e Keyai nu mete kabuwaniyau da
Iyesu e ka eba awana pokaiya siruwa-wagana pa tondana ki nana bauwena ko e powagana
manako e darai bau-wagana ki nana mete bauwena. Ade nu katainugu da Mamanuga God
e Keyai yona mibai mena wagau. 7 Yona apeya eyaka yau kuduba mibipiyau da Iyesu, e ka
Mamanuga God e eya Gubagai; 8 Mamanuga God e eya Keyai badidi wagau ki kena, Iyesu
awana pokaiya siruwawena yonai ki kena, ade e darai bauwena kayawena yonai ki kena.
9 Yona apeya eyaka ki kuduba ki mibai ka eyaka mena. Nu iyapana kaina mu yonamaga
sumapemei ki ka maraitau erida ko Mamanuga God e eya Gubagai nene yona yau wagubu
ki ka kawaya esida, mibai ka Mamanuga God e ebo yona ki wagubu. 10 Iyapana nima
Mamanuga God e Gubagai sumapiyau ki e rabineya ka Mamanuga God e yonai yau mete
tawawena. Ko iyapana nima Mamanuga God e yonai eba sumapiyau ki ka e Mamanuga

God bera umani siyau mibai ka Mamanuga God e eya Gubagai nene yona mibai kawaya
badidi wagubu ki yonai e eba sumapupu.
[11] Ki pokere yona mibai ka yau kena; Iya waunai maramara idiwana kaiwana ki iyai ka
Mamanuga God e Gubagai pokaiya nu negebu. [12] Iyapana nima Mamanuga God e Gubagai
sumapiyau ade wadubu e eya iyai rabineya tapu ki ka maramara idiwana kaiwana iyai ki e
wadubu kewowena. Ko iyapana nima Mamanuga God e Gubagai eba suma-piyau ade e eya
iyai rabineya eba tapu ki ka maramara idiwana kaiwana iyai ki e eba wadubu.

Iya waunai maramara idiwana kaiwana iyai

[13] Mununiyoma, wi ka Mamanuga God e Gubagai sumapiyamu ki ragidai. Nau oka
yau okapakani mibai ka nau nuwaneya wi naigida mena kataiwagi wetawetara da iya
waunai maramara idiwana kaiwana iyai ki wi wadumupu kewowena. [14] Nu Mamanuga
God e yabareya yabarayabara ubumamu manako e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya
makeya e siyamu ki ka nu katainugu da e nu wainaniyoto manako nu badidi iwagibi ki
kuduba e nu negeni. [15] Mibai, nu e badidi siyemei ki e nu wainaniyau ki pokere nu mete
kataigibi da nu e badidi simipi ki e ororeya mena nu negebu kewowena.
[16] Kowaniyoma, iyapana mosi wi paunagau paerepoto bera berokoi mo kwaeyagisi
empumuri ki ka wi e nene guriguriwagi da e bigi kwaewena ki kuduba Mamanuga God
empoto suru-poto manako iya kweyoto. Ko e paere kawaya mo kwaewena da e po
yawateya kayawagau, nau eba ki nene wi guri-gurigamana ki nana suwagakani. [17] Bera
berokoi kwaigemei ki kuduba ka bigi ko nu bigi dai kwaigemei ka erida ki pokere nu denai
eba popoigamu.
[18] Nu katainugu da nu Mamanuga God e munuiyoma idiwei ki ka nu bigi kawareya
kawareya eba kwaigomu. Mamanuga God e Gubagai nu kwayuba-niyau ki pokere Berokoi
Apunai Seitani eba baiyagisi nu giriniyoto. Pa mena.
[19] Nu mete kataigibi da nu ka Mamanuga God e munuiyoma ko waira yau notai
notapiyamu ragidai madega kauwagau madega posiwagau ki mu kuduba ka Berokoi
Apunai Seitani e umunui wadamu ragidai.
[20] Nu mete kataigibi da Mamanuga God e Gubagai bauwena nu notanuga wadubu papara
ki pokere Yona Mibai Wagau Apunai Mamanuga God ki e nu mete kataimipi kewowena. Nu
karako e idai rabineya idiwei ade e Gubagai Iyesu Keriso e idai rabineya mete idiwei. Iyesu
e ka God mibai ade e ka nu iya maramara idiwana kaiwana ki kerarai.
[21] Mununiyoma, daisusu bo momo-rapa bo ade dai mete kina inako ki mu mibimaga ka
pa mena ki pokere mu bamamugu wi eba buburiwogoi.

Kaiwa kaiwa, nau Diyoni oka yau okapuwani.

Ika kewowena.

2 DIYONI
Apunu Diyoni e okai paunau tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Mamanuga God e wine-pupu ridai mosi e munui-yoma mete kina mu bama-mugu ka apunu Diyoni oka yau oka-pupu. Ridi ki e munui-yoma mete kina ka keyakeyai ko ki mibai ka Iyesu suma-pamawa ragidai tawana mo rabineya idiwa.

Oka yau pokaiya ka apunu Diyoni mu kabuwatapu da mu deni deni nota kwarikwarisi-togomono idiwono ade kabuwa mibai pa mena ki kabuwai mu eba waina-pomono.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1-3*
Nota kwarikwarisi ki notai *4-6*
Kabuwa mibai pa mena ki yonai *7-11*
Parau siyarai *12-13*

1 Mamanuga God e winenibu Ridai, kau munugi-yoma mete kina; Nau parauniyakani
kawaya daganani wi ba-magau. Nau Diyoni, Iyesu iyapana-iyoma kwayubaniyakani
apunai oka yau wi nene tarakani. Nau nuwaneya po wiyo ko ki ka eba nau mena wi nota
kwarikwarisiniyakani ko iyapana kuduba yona mibai katai-tagubu ragidai ki mu mete kina
wi inako nota kwarikwarisi-niyamu. 2 Yona mibai nu rabinanugu tondau ki eba kewo-
yagisi ko maramara tondono kaniyono.
3 Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki bitai ka Mamanuga God e Gubagai
Iyesu Keriso pokaiya rika-pupu deni mena nu wadinibu bagi. E Gubagai mete kina mu
karako nu nuwaboyanuga waina-pomoto nuwabagi negeni manako waitanimoto da mu
nu nene bagi kawaya badidi kwae-tagubu ki mibai nu naigida mena kataigamu wetawetara
manako nu yona mibai ki mena yadamu doko nu rabinanugu tawa-yagisi da nu deni deni
nota kwari-kwarisigomu idiwomu.

Nu deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraigomu idiwomu

4 Mamanuga God e ubupu e yonai mibai nu wainapamana makeya makeya kwai-
wagamana ki nana nidibu ko ki kau munugi-yoma dai makeya makeya kwae-tagamu
emitamakani ki pokere nau rabinaneya mamama waina-pakani.
5 Ridi, nau kau nene waina-pakani ki pokere nau kau nidiyakani yau kena; Nu nubo
deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraigomu idiwomu. Nau oka-pakani yau ka eba yona
waunai mosi ko ki ka gora oragai ki nu naiya mena wainapemeya kebomeya da karako yau
kena. 6 Mamanuga God e gorai tapu ki nu makeya makeya kwaigomu ki ka nu mibai nota
kwarikwarisigemei. Gora ki wi kerareya mena waina-pamawa kebomawa da karako ka yau
kena; 'Wi deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-iwogoi idiwoi.'
7 Wi bera-nimana kerapugau wada-mana ragidai ropani kawaya yewe wairau posi-wena
idiwu. Mu kuduba tagamu da; 'Iyesu Keriso e ka eba iyapana kaina nu maba-wena-wena.'
Mu inako tagamu ki pokere mu ka Keriso e iyarai-yoma. Mu yona bera-tagamu idiwu, 8 ki
pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi idiwoi da wi Keriso e nene badidi kwaigubu ki denai
e puyo wi negeni ki puyoi wi eba kaupu-muri.
9 Iyapana nima Keriso e yonai waina-piyau ko ade e ebo notai pokaiya yabiriwagau ki ka
e Mamanuga God e idai rabineya eba tondau. Ko iyapana nima Keriso e yonai wainapiyau
makeya makeya mena kwaewagau ki ka e Mamanuga God e Gubagai mete kina mu ida-
maga rabineya tondau. 10 Ki pokere wainapu-muri; Iyapana mosi wi ba-magau bai-yagisi
manako Keriso e yonai yau eba yogono ko e kabuwa kudubai mosi wi ka-buwaniyono ki
ka wi e diriwai eba kwaiwagi ade e wi tawagau mete eba ukworoto. 11 Nau suwagu-buwani
ki mibai ka yau kena; Wi e diriwai kwaiwagi ki ka e paere-piyau berokoi kwaewagau ki wi
e wata kweyamu waita-piyamu diyayai.

Parau siyarai

[12] Yona kawaya daganani nau bamaneya uburau ko nau eba nuwaneya oka pokaiya wi ka-
buwaniyani. Nau nuwaneya wi daiyoga ika bausugani empepeigamu manako yonaigomu
ade mibi mamamai ewapuru idiwomu.
[13] Wi yowaga Mamanuga God e wine-pupu Ridai ki e munui-yoma wi parauniyamu
kawaya daganani wi ba-magau.
Nau yonani ika kewo-wena. Kaiwa kaiwa.

3 DIYONI
Apunu Diyoni e okai siyarai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Diyoni apunu Gaiyasi e bameya oka-pupu. Apunu Gaiyasi e Iyesu suma-pamawa ragidai ropani kawaya waita-tamiyawa ki pokere apunu Diyoni e werei wagubu.

Apunu mosi si ka Diyotepesi. E berai ka eba bagi ki pokere apunu Diyoni oka yau pokaiya apunu Gaiyasi e wenagui wadubu kabuwa-pupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Apunu Gaiyasi e werei wagubu *5-8*
Apunu Diyotepesi e yonai *9-10*
Apunu Demeteresi e si tepa-pupu *11-12*
Parau siyarai *13-15*

1 Nau waretani Gaiyasi, nau kau nene ebotau waina-pakani. Nau Diyoni, Iyesu iyapanai-
yoma kwayubatamakani apunai karako parauniyakani kawaya daganani kau bamageya.
2 Waretani, nau nuwaneya kau bagi kawaya tondana da sigira bo gwede mo inako
kau bamageya eba bauwagana ki nana ki pokere nau Mamanuga God bameya kau nene
gurigurisugakani. Nau kataineya da kau keyaigi ka kasiyarai kawaya. 3 Nu sumanuga eyaka
mena ragidai yewe bau-tagubu nau sidi-mupu da yona mibai ki kau eba kamadibi ko wadibi
doko makeya makeya kwae-nugei ki pokere nau rabinani bagi-wena poyo. 4 Nau mununi-
yoma yona mibai ki waina-pomoto makeya makeya kwae-togomono ki sisiyai wainapani
ki ka nau mamama kawaya daganani wainapani. Gwedegwede kuduba mamamai ka
mamama ki kobaiya.

Apunu Diyoni apunu Gaiyasi e werei wagubu

5 Waretani, nau nuwaneya po kau. Nau kataineya da suma sumatagamu ragidai ki kau
naiya mu emitapi ade dai ki kau naiya mu eba emitapi ki mu kau bamageya bau-tagamu
ki kau mu eba tagarara-tamiyei ko mu diriwa-maga bagi kawaya ki kau kwaenugei. 6 Mu
dai wira-tagubu yewe bau-tagubu manako nu suma sumaigemei Mamanuga God nene
dibipemei ragidai kuduba yewe idiwei nu paunanugu ubu-mpu kau weregi tagubu. Kau
bagi kawaya kwaenugei ko nau karako kau ade nidiyani; Iyapana kau bamageya inako
bautagamu mu ka Mamanuga God e upi kwae-tagamu ragidai ki pokere kau yawata gwede-
gwedei dai mu waitatamiyowa da mu supasupai bagi mena ade kimoto ubu-moto kaya-
tagisi. Kau inako kwaenugowa ki ka Mamanuga God e mete mamama-yagisi. 7 Mu Iyesu e
upi kerarai birika-mupu kaya-tagamawa ki makeya ka suma eba sumatagamu ragidai dai
ubu-mpu mu puyotamana kwaetaga-mawa. Ko mu puyo ki eba wadamana waina-mupu,
8 ki pokere nu nubo Keriso e si wademei ragidai karako nu kowa-nuguma ki waitatamomu
mu mete dibipamu manako yona mibai ki upi ewapuru mena kwaigomu.

Apunu Diyotepesi yo Demeteresi mu yona-maga

9 Nau naiya oka rogobi munta mosi okapuwani suma sumaiwagamu Mama-nuga God
nene dibipiyamu ragidai ika idiwu wi ba-magau tonopuwani. Ko apunu Diyotepesi e ebo
nuwaiya kawai gisi-piyawa ki pokere nau yonani suwagu-buwani ki e kwenu-pupu. 10 Nau
niya ika bausugani ki ka nau e berokoi kwaewagau ki yonai matarau wi nidi-yani, mibai
ka e nu wereyakauraniyau ade nu yonanuga ki e ebo nuwaiya berawagau umau. Ko eba
ki mena; Iyesu e upi wadamu ragidai e bameya bau-tagamu ki ka e mu tagarara-tamiyau,
ade iyapana dai ki mu diriwa-maga kwaetagamana kwae-tagamu ki ka e mu bodatamiyau
ade siwakeketamiyau da mu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai mete eba idiwana
ki nana.

[11] Waretani, nau nuwaneya po kau. Bera berokoi kwae-tagamu ragidai badidi kwae-tagamu ki kawareya kau inako eba kwaenugowa ko bera bagi kwae-tagamu ragidai badidi kwae-tagamu ki mena kau makeya makeya kwaenugowa. Iyapana nima bera bagi mena kwae-yogono ki ka e Mamanuga God e iyapanai. Ko iyapana nima bera berokoi kwaewagau ki ka e Mamanuga God eba katai-pupu.

[12] Iyapana kuduba apunu Demeteresi e werei tagamu ade e eya badidi mibai supasupai kwaewagau ki nu kabuwa-niyau da e ka apunu bagi. Nu nuga mete kina e werei iwegemei, ade kau kataigeya da nu badidi iwegemei ki kuduba ka mibai mena.

Parau siyarai

[13] ona kawaya daganani nau bamaneya uburau ko nau eba nuwaneya yona ki oka pokaiya kau ka-buwaniyani. [14] Nau waina-pakani da nau niya waunitau kau bamageya ika bausugani empepeigamu manako nu yonaigamu.

[15] Kau nuwabagi rabineya tondowa.

Kau kowagi-yoma kuduba yewe idiwu mu kau parauniyamu kawaya daganani kau bamageya. Ade nu kowanuguma kuduba ika idiwu ki nu mu mete parautamemei. Nu paraunuga ki kau mu eyaka eyaka tade.

Nau yonani ika kewo-wena. Kaiwa kaiwa.

DIYUDI
Apunu Diyudi e okai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau pokaiya ka apunu Diyudi Iyesu sumapamawa ragidai kabuwatapu da mu kabuwa mibai pa mena ragidai ki mu kabuwamaga eba wainapamana ki nana.

Oka yau ka Apunu Pita e okai siyarai tapu ki maba.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1-2*
Kabuwa mibai pa mena ragidai *3-16*
Ragiragi sumatagamana ki nana *17-23*
Mamanuga God e si wadubu bagi *24-25*

1 Mamanuga God e winenibu iyapanaiyoma ki e nota kwarikwarisi rabineya idiwu ade
Iyesu Keriso e kwayubai rabineya mete idiwu ragidai; Nau Diyudi wi okaga yau okapakani.
Nau ka Iyesu Keriso e bigabigai kwae-sugakani apunai ade nau ka nu suma-nuga eyaka
mena apunai Diyemesi e yowai. Kaiwa kaiwa.
2 Mamanuga God e wi nuwanuwa-niyau, wi nota kwarikwarisiniyau, ade nuwabagi wi
negeyau ko e karako wi waitaniyoto da e wi nene badidi kwae-wena ki mibai kuduba wi
rabinagau posiyagisi siwagapoto.

Kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu yonamaga

3 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Mamanuga God ubupu nau yo wi ewapuru iya
waunai negebu ki yonai nau oka pokaiya wi kabuwaniyana ki nana wainapuwani ko karako
nau wainapakani da nau yona kudubai mosi wi bamagau okapani manako ki pokaiya
wi toginiyani kasiyara negeyani. Wi sumaga ki Mamanuga God ubupu e iyapanaiyoma
deni mena negebu ki wi eba kaupumuri ko ragiragi kawaya wadumuri doko, 4 mibai
ka Mamanuga God e yonai tagararapiyamu ragidai dai mu weki gwaiya bautagubu nu
suma sumaigemei ragidai nu paunanugu mete dibimipi idiwei. Nu Kaiwawonuga Iyesu
Keriso e mena ka Kaiwawo ko mu e tagararamupu ade nu paerenuga denai bita nubo
wadamana ki Mamanuga God rikapupu deni mena wadinibu bagi ki yonai mu wadamu
kiyokiyo mu mubo kwakwarepumaga tainitamiyau poisiyasiyai wainapiyamu ki kabuwai
mete dibipiyamu kabuwatagamu iwu. Ko iyapana ki badidi kwaetagamu ki denai mu aita
ewa bita yadini ki yonai ka Mamanuga God takari kawaya e okai rabineya tapu kewowena.
5 Nau yonani karako suwagakani ki kuduba wi ororeya mena wainamupu kewowena ko
wi kawareya ade waina-pamana ki nana ka nau keyakeyai yau wi ade nidiyakani; Ma-
manuga God e iyapanaiyoma takari kawaya tawana Idipi rabineya tawana ki taubanuwai
ragidai mu paunamugu idiwa ki makeya ka e mu waditapu paere waratapu bautagubu
kayatagubu. Ko ki eweya ka e ubupu e iyapanaiyoma eba suma-tagamawa ragidai ki mu
namutapu popotagubu gawarara.
6 Ade wi keyakeyai yau mete waina-pumuri; Aneya kunumau takari kawaya Mamanuga
God e kasiyarai tagebu ki paupui raurumupu kayatagubu ki ka Mamanuga God mu sisipu
rabineya bodatapu taburuba ragiragi kawaya pokaiya umatapu dokodoko idiwu. Taburuba
ki eba rikatagisi ko inako mete idiwono kaiwono da Mamanuga God e idai gurai aneya ki
mu nauri-mugu ugwaditamana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka e mu paeremaga
ki denai bita tageni.
7 Ade keyakeyai natere Sodomu yo Gomora yo tawana dai mu madanimugu mete kina mu
naurimugu nau suwaga-kani ki wi mete wainapumuri; Aneya berokoi kwaetagubu ki maba
ka iyapana ki inako mete kwaetagubu. Mu taku maba igida yauda asusu kwaetagamawa,
midimama berai kwaetagamawa, ridi e ebo waretai ridi uwarawa ade apunu e ebo waretai
apunu uwarawa. Mu berokoi ebo ebo inako kwaetagamawa ki pokere mata maramara urau
ki matai mu uratapu gawarara. Mu bita bananamupu ki nu empamana kudu wainapamana

manako mu badidi kwaetagubu ki maba nu inako eba kwaigamana ki nana. Mu bamamugu
badidi wenawena ki nu notanuga eba gogayagisi.
[8] Ki maba, kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai karako berokoi inako mete
kwaetagamu. Mu waro were maba empiyamu manako ki pokaiya ka mu midimama
berai kwaetagamu mu muga kwakwarepumaga bigi kweyamu. Mamanuga God e kasi-
yarai ki mu tagararapiyamu ade aneya kawakawaya kunumau idiwu ki mu tadeyamu
siyasiya wereyakauratamiyamu. [9-10] Mu ka iyapana kaina ko mu kawai gisipi-yamu
aneya kawakawaya usi kunumau ki mu eba emitampu bo kataitampu ki mu simaga mu
giripiyamu. Aneya mu kawaimaga Maikero e paere inako mo eba kwaewena. Oragai
apunai Mosisi e powena kwakwarepui wadamana ki nana ki kawareya ka aneya Maikero
yo Berokoi Apunai Seitani gatepamawa idiwa. Mu deni deni tagamawa idiwa ko aneya
Maikero ubupu Berokoi Apunai Seitani ragiragi kawaya eba kirapupu ko e kwarisiwena
manako yona yau mena wagubu ke; 'Nau kau eba nakariniyani ko Mamanuga God e
mena uburoto kau nakariniyoto.' Aneya kawaya Maikero e eya kwarisiwena ko iyapana
kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai ki mu ka papa kamarai mu notamaga pa
mena kwakwarepumaga pokaiya pa asusu yabayababa iwu ki mu maba. Ko mu badidi
kwaetagamu ki pokaiya ka mu aita ewa bita bananapomoto.
[11] Akae, mu aita bita kawaya yadini. Oragai apunai Kaini berokoi yawateya kayawena
ki e eweya mu kayatagamu. Oragai apunai Baramu badidi paere-pupu ki maba mu mete
paerepiyamu bowa madai wadamana ki nana kabuwa mibai pa mena ki kabuwatagamu.
Oragai apunai Kora e midi ragiragiwena manako Mamanuga God ubupu e giripupu ki maba
ka mu mete kina inako midi ragiragitagamu idiwu ki pokere Mamanuga God aita ewa
uburoto mu giritamini. [12] Wi ka tanai ragidai ko kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu
ragidai mu ka bigibigi ki pokere mu wi mete ewapuru dibipiyamu kupeiwagamu ki ka mu
wi kupega ki bigi kweyamu. Mu kapoitagamu ade mu muga nene mena wainapiyamu.
Mu yonamaga ka nusuru oroguma kawarapiyau daburi-wagau ebo ebo kayatagamu ko
garewa eba bauwagau ki maba. Mu ka ripa supiyau ko mibai eba kirau ki maba. Mu
ka ripa kerareya kerareya kwaimupu da witai surawena ki maba. [13] Mu midimama berai
kwaetagamu ki ka towawa egi kawareya kaniyau yabadau totori posiwagau ki totori
maba. Mu ka supama kunumau garupiyamu kaya-tagamu ki maba. Ko mu watamaga
sisipu rabineya aita ewa maramara idiwana watai ki ka Mamanuga God e ororeya mena
winepupu tapu mu nawanamaga tondau.
[14] Yabiri wenawena apunai Adamu e ataiyoma wenatagamawa kebomawa da wenataga-
mawa kebomawa da ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki makeya ka apunu
Enoki wenawena. Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu bamamugu
badidi wenawagana ki nana ki yonai ka apunu Enoki naiya mena wagubu ke; 'Empumuri,
Mamanuga God e aneyai-yoma ropani kawaya eba iyabapamana makai e nene idiwu
ki mu waratamini mete baitagisi, [15] manako e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu
ugwadi-niyoto ragiragi. Iyapana gwedewau e tagararapamawa ade bera berokoi ebo ebo
kwaetagamawa e wereyakaura-pamawa e si giripamawa ragidai ki mu bamamugu ka e
denai bita mu tageni.'
[16] Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu ka mara-mara gu-
naratagamu ade maramara mu kowamuguma yanuwetamiyamu idiwu. Mu mubo
kwakwarepumaga taini-tamiyau poisiyasiya wainapiyamu ki mu niniyapiyamu ade mu
muga kawai gisipiyamu noda gongomutagamu. Dayaya yonai pokaiya ka mu iyapana
rabinamaga wirapiyamu da mu umunu-maga wadamu.

Notanuga paparawagana ki yonai

[17] Kowaniyoma, wainapumuri; Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e tonotapu ragidai naiya
wi badidi nidimupu ki yonai wi wadumuri doko naigida mena notapiyoi idiwoi. [18] Mu
nidimupu, tagubu ke; 'Mara siyareya ka iyapana mu mubo kwakwarepumaga taini-
tamiyau poisiyasiyai wainapiyamu ragidai baitagisi wi nidimoto siyasiya gwaigwitani-
moto.' [19] Iyapana gwedewau inako kwaetagamu ki ka mu iyapana purutamiyamu da mu

nuwarara tagarara idiwu. Mamanuga God e eya Keyai mu rabinamugu pa mena ki pokere
mu muga kwakwarepumaga nuwaiya badidi tainitamiyau ki mu niniyapiyamu makeya
makeya kwaetagamu.
[20] Ko kowaniyoma, wi ka eba inako. Wi ewapuru togi kasiwaraiwogoi da wi eyaka eyaka
wi sumaga bagi kawaya ki pokaiya bebeda maba irawaiwagi ragiragi kawaya ubumoi.
Wi Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya guriguriwogoi, [21] ade
Mamanuga God e nota kwarikwarisi rabineya naigida mena idiwoi. Nu Kaiwawonuga Iyesu
Keriso wi nuwanuwaniyana manako maramara idiwana kaiwana iyai negeyana ki nawanai
mena idiwoi.
[22] Iyapana gwedewau mu notamaga apeya apeya wainapiyamu ki wi mu
nuwanuwatamiyoi ade togitamiyoi, [23] manako ki pokaiya ka wi mata nonareya mu
taorotamuri. Ade wi iyapana dai ki mu mete nuwanuwa-tamiyoi togitamiyoi ko wi wiga
kwayubaga mete kwaiwogoi, mibai ka mu kwakwarepumaga tainitamiyau poisiyasiyai
wainapiyamu ki bigi mu midimaga tatamai pasipupu ki kwaenda wi mete pasiniyoto.

Apunu Diyudi Mamanuga God e si tepapupu

[24] Mamanuga God e wi kwayuba-niyono toginiyono tondono da wi eba gwepumuri
manako teniyoto wi paerega pa mena mibi mamamai e yabareya e taneya wi nakaniyoto.
[25] Mamanuga God e ka eyaka mena. E mena ka nu Iya Negeyau Apunai. Nu Kaiwawonuga
Iyesu Keriso pokaiya ka nu e paraupomu ade e si esida mena tepapomu. E kunuma yo waira
eba yamanatapu makeya yaba-dawa da karako ade mara ewa mete kina ka e tanai bagi
kawaya ki rabineya e kasiyarai pokaiya maramara kaiwawo-yogono tondono. Ki mibai.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

MATARAPUPU
Iyesu Keriso e yonai apunu Diyoni bameya matarapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Diyoni oka yau okapupu makeya ka Iyesu sumapamawa ragidai ropani kawaya bita makari bananapamawa. Mu togitamana ade kasiyara tageyana ki nana ka e oka yau okapupu.

Apunu Diyoni e ka gwede marai kawai waro were maba kunumau empupu. E badidi empupu ki mibai ka yau kena; Keriso pokaiya ka Mamanuga God e iyaraiyoma kuduba ade Berokoi Apunai Seitani mete kina raurutamini deni mena surutamini manako kunuma waira waunai kawareya ka e eya iyapanaiyoma ika waditamini bagi.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-8*
Natere 7 mu okamaga *1:9–3:22*
Wiku mosi rima 7 naureya *4:1-8*-1
Bawiwi 7 *8:2–11:19*
Motamota kwakoru ade kunkani apeya *12:1–13:18*
Waro maba dai ki *14:1–15:8*
Mamanuga God e nuwa pupui tera 7 rabineya *16:1-21*
Natere Babironi gumorowena ade Seitani e kasiyarai kewowena *17:1–20:10*
Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi *20:11-15*
Kunuma waira waunai ade natere Diyerusaremu waunai *21:1–22:5*
Parau siyarai *22:6-21*

[1] Oka yau ka Iyesu Keriso apunu Diyoni bameya yona badidi matara-pupu ki okai. Mamanuga God e biga-bigaiyoma ragidai gwede waunitau wenawagana yonai kuduba kataitaga-mana ki nana ka e yabiri yona ki Keriso kabuwapupu manako e ubupu e aneyai mosi yona ki e bigabigai apunai Diyoni kabuwapana ki nana tonopupu. [2] Mama-nuga God e yonai ade Iyesu Keriso e mibai badidi matarapupu apunu Diyoni empupu bo wainapupu ki kuduba ka e oka yau pokaiya nu kabuwanibu. [3] Iyapana nima oka yau iyabapiyau ki ka e mibi mamamai tondono ade iyapana gwedewau aita ewa wena-wagana yonai yau wainapiyamu ade oka yau wagau ki makeya makeya kwaetagamu ragidai ki mu mete kina ka mibi mamamai idiwono. Mibai, mara siyarai waunitau baiyagisi da yau kuduba wenayagisi.

Apunu Diyoni parauwena

[4-5] Apunu Diyoni e Iyesu sumaiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere ida daikere kewowena daikere apeya (7) tawana Aisiya rabineya idiwa ki mu paraumaga yau tonopupu, wagubu ke:

Kaiwa kaiwa; Naiya kerareya tondawa, karako tondau, ade ewa baiyagisi Apunai Mamanuga God e karako wi parauniyau. Ade keyai ida daikere kewowena daikere apeya kema kawareya tondau Apunai e yabareya ubumu ki mu mete kina wi parau-niyamu. Ade yona mibai eba kamadubu ko yona supasupai mena kabuwaniyau apunai Iyesu Keriso ki e mete kina wi parauniyau. E powena ko yabiri ade kipu ubupu popotagubu ragidai ade iyatagamana kimana ubumana ki nana mu yawatamaga mebu. E ka waira yau kawakawai ragidai kuduba mu Kaiwawo-maga kawaya. Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Mu karako wi waitanimoto da wi nuwabagi rabineya mibi mamamai idiwoi.

Iyesu e nuwaiya po nuyo ki pokere nu biginuga umanibu dokodoko ki e darai pokaiya deni mena rikapupu, [6] manako winenibu da nu e kasiyarai pokaiya ubumana e Mamai God bameya dobopiyamu upi ki nu mete kwaiwaga-mana ki nana. Karako ade ewa ka

Iyesu Keriso e kasiyarai eba kewoyagisi ki pokere nu e si maramara esida mena tepapomu
idiwomu. Ki mibai.
7 Empumuri, e oroguma kawareya kawarau. Tawana tawana kuduba ka iyapana e
empomoto ade e ugwadumpu po ragidai ki mu mete kina e matarau empomoto. Iyapana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu ka e pokaiya apena meyomoto yadi
kimoto. Ena, ki makeya makeya inako wena-yagisi. Ki mibai.
8 Kasiyarai Kawaya Esida Apunai nu Kawainuga God e wagau; Nau ka Aropa ade nau ka
Omega, nau ka Kerarai ade nau ka Kwaunai. Nau naiya tondekeya, nau karako tondakani,
ade nau mara ewa mete bausugana ki apunai.

Apunu Diyoni e Iyesu waro were maba matarau empupu

9 Nau ka Diyoni, wi sumaga mete ewapuru eyaka mena ki apunai. Nu ka Iyesu e naureya
idiwei ade e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki nawanai nu idiwei. E
pokaiya ka nu midi makari mete bananapemei ade giruru maba kobaiya teteigemei ko nu
eba kekeraigemei.

Mamanuga God e yonai ade Iyesu e yonai bagi kawaya ki nau dimasugekeya iyapana
tadeyekeya umekeya ki pokere mu nau wadisinimupu ruku mosi si ka Pasimosi ki
kawareya nau tamusini-mupu. 10 Pura Kawaiya, nu Kaiwawo-nuga e marai ki makeya ka
Mamanuga God e Keyai nau kawarineya minibu siwa yabirisinibu manako nau bonana
ragiragi kawaya mosi bawiwi maba nau taganeya wagubu wainapuwani. 11 Bonana ki
wagubu ke; 'Kau gwede empiyei ki kuduba kau okapi suma sumatagamu Mamanuga
God nene dibipiyamu ragidai natere ida daikere kewowena daikere apeya (7) yau mu
bamamugu tonopi. Natere ki mu simaga ka; Epeso yo Simona yo Pogamamu yo Tayataira
yo Sodisi yo Piraderopiya yo Raodikeya.'

12 Nau bonana wagubu ki empana ki nana wirasugubuwani nau taganeya yabu tapuwani
manako nau duna uburau watai ida daikere kewowena daikere apeya (7) bowa yamayamai
pokaiya yamanatampu ki ika ubumawa emitapuwani. 13 Ko duna uburau watai ki mu
paunamugu ka nau gwede mosi kiyabui iyapana kaina maba ika mete uburawa empuwani.
E midi tatamai ka rowarowa kawaya kerareya bauwena ki nau empuwani, ade e naureya
maira maba bowa yamayamai pokaiya yamanamupu umapu ki nau mete empuwani.
14 E debai kumai ka poe kawaya oroguma bo midiwari weyaku ki maba. E yabui
sinini ka mata nonarai maba warapiyawa, 15 ade e kerarai ka mete tanai kawaya bowa
wawinebowa yamayamai ki maba. E bonanai ka awana tapara sikipiyau ki mumugarai
maba wainapuwani. 16 E idai garu deneya ka e supama ida daikere kewo-wena daikere
apeya (7) e idaiya te-piyawa empuwani ade kereba maba uwarai daikere daikere ki e
umuneya bauwena ki nau mete empuwani. E kiyabui sinini ka tanai kawaya madega
paunau yabunuga poporapiyau ki maba.

17 Nau apunu ki empuwani ka nau e kerareya gwairisugubuwani iyapana popai maba
ukwapuwani. Ko e idai garu nau kawarineya tapu manako sidibu, wagubu ke; 'Kau kudu
eba wainapiyowa. Nau ka Kerarai ade nau ka Kwaunai. 18 Nau ka maramara tondakani
apunai. Nau posugubuwani ko kau wainapi; Nau ade iyasugubuwani kipuwani ubupuwani
karako maramara tondoni kaniyoni. Iyapana popotagisi bo eba popotagisi bo ade popai
ragidai mu watamaga ki gudui nau kwaipana bo bodapana ki kasiyarai kuduba nau
wadubuwani. 19 Ki pokere kau karako badidi empiyei ade gwede ewa wena-wagana ki
mete empiyei ki kuduba kau okapi. 20 Kau supama ida daikere kewowena daikere apeya
(7) nau idani garu rabineya emitamiyei ade duna uburau watai ida daikere kewowena
daikere apeya (7) bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki mete emi-tamiyei ki ka
gwede mosi wekewekei ko ki mibai nau karako kau nidiyakani yau kena; Supama ida
daikere kewowena daikere apeya (7) emitamiyei ki ka nau sumasiniyamu ragidai natere
ida daikere kewowena daikere apeya (7) rabineya Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu
ki mu aneyamuguma. Ade duna uburau watai ida daikere kewowena daikere apeya (7)

emitamiyei ki ka nau suma-siniyamu ragidai natere ida daikere kewowena daikere apeya (7) rabineya Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu ki mu muga.'

2

Natere Epeso ragidai mu okamaga

1 'Nau sumasiniyamu ragidai natere Epeso rabineya Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu ki mu aneya-maga bameya kau yona yau okapi tonopi;

Yona yau ka supama ida daikere kewowena daikere apeya (7) nau idani garu deneya tepakani ade duna uburau watai ida daikere kewowena daikere apeya (7) bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki mu paunamugu umakani apunai nau yonani. 2 Wi badidi kwaiwagamawa idiwa ki kuduba nau kataisugubuwani. Wi nau nene bita kawarapamawa muya nunumawa ade kwarisigubu giruru maba kobaiya teteigamawa ki nau mete wi emini-buwani kewowena. Berokoi kwae-tagamu ragidai mu diriwamaga ki wi eba kwaiwagamu ade iyapana dai bautagubu tagubu da mu ka nau tonotapuwani ragidai ki ka wi diriwa-diriwa eba kwaigubu ko wi iyapana ki naigida mena emitampu wetawetara were kataitampu da mu ka bera ragidai. 3 Wi nau pokanere bita makari banana-mupu ko wi notaga eba kauwena ade nau eba kamadisinimupu.

4 Ki kuduba ka baganai, ko yau mena ka eba baganai; Wi wauneya nau suma-sinimupu makeya ki ka wi kawaya daganani nau nota kwarikwarisisini-mawa ko karako ka wi nuwaga notaga nau bamaneya ki maraiyawena. 5 Wainapumuri, wi naiya sumaga ragi-ragi kawaya nau sumasinimawa ko karako ka wi gwemupu wi sumaga nusuruwena. Ki pokere wi paerega ki tagararapumuri wi notaga wirayagisi manako wi wauneya nau sumasinimawa badidi maba kwaiwagamawa idiwa ki maba wi karako inako mete kwaiwogoi idiwoi. Ko wi paerega ki eba kamadu-muri ki ka nau wi bamagau bausugani manako wi dunaga uburau watai ki nau koritapani yadani kayasugani. 6 Ko gwede supasupai mosi wi kwaiwagamu ka yau kena; Nikoraita ragidai badidi kwaetagamu ki berai wi keipiyamu. Nau mete kina inako kwaesugakani.

7 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene dibipiyamu idiwu ki mu bamamugu badidi wagau ki wi wainapu-muri. Wi gwedewau berokoi raurumupu ki ka aita ewa nau suwagani manako ki pokaiya ka wi kaiwuri Mamanuga God e Kokorai rabineya Iya Ripai ki madai bagi kawaya ki kupoi idiwoi.'

Natere Simona ragidai mu okamaga

8 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Simona rabineya idiwu ki mu aneya-maga bameya kau yona yau okapi tonopi;

Yona yau ka nau kunuma waira kerareya tondekeya ade mara kwauneya tondoni apunai nau yonani. Yau ka nau posugubuwani ko ade iyasugubuwani kipuwani ubupuwani apunai nau yonani; 9 Nau kataineya da wi berokoi banana-mupu ade nuwaboyaigubu. Waira yau iyai pokaiya ka wi imagei ragidai ko nau pokanere ka iya mibai wi bamagau posiwena siwagapupu. Iyapana dai bautagubu tagubu da mu ka Diyu ragidai ko mu beratagubu mibai mu ka Berokoi Apunai Seitani e iyapanaiyoma. Mu bautagubu wi girinimpu yona berokoberoko wi bamagau tagubu, ko ki nau kataineya. 10 Wainapumuri, nuwaboya makari marai wi bamagau bauwagana kwaewagau ko wi kudu eba wainapiyoi. Berokoi Apunai Seitani uburoto wi sumaga ragiragi kawaya bo pa mena ki empana kwaeyagisi manako iyapana dai baitagisi wi tenimoto diburanimoto manako wi mara ida esida mena dibura rabineya ukwapumuri midi makari bananapumuri. Wi ragiragi kawaya nau nene ubumoi ko eba nau kamadisiniyoi. Mu ubumoto wi namunimoto ki ka wi nau nene ragiragi kawaya ubumawa ki denai ka nau iya maramara idiwana kaiwana ki puyoi wi negeyani.

11 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene dibipiyamu idiwu ki mu bamamugu badidi wagau ki wainapu-muri. Wi gwedewau berokoi ki rauru-mupu ki ka wi kwakwarepuga poyagisi ko wi keyaiga ka eba poyagisi. Po ewa baiyagisi ki eba wi giriniyoto.'

Natere Pogamamu ragidai mu okamaga

12 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Pogamamu
rabineya idiwu ki mu aneyamaga bameya kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka kereba uwarai daikere daikere wadakani apunai nau yonani; 13 Wi idiwu
watagau ka Berokoi Apunai Seitani mete ika tawawena tondau e kasiyarai ika mete kina
uburau. Bita yo midi makari ade nuwaboya wi bamagau bauwena ki ka wi nau eba
kamadisini-mupu. Ade mu ubumupu wi waretaga nau nene ragiragi kawaya uburawa nau
sisiyani wagawa apunai Antopasi nau pokanere ika Seitani tondau tawaneya minimupu
poyo ki ka wi sumaga nau bamaneya ki mete eba kauwena.
14 Ki kuduba ka baganai ko yau mena ka eba baganai; Nau sumasini-yamu ragidai wi
paunagau ka wi dai oragai apunai Baramu e umunui wadamu. Oragai apunai Baramu e
ka takari kawaya ubupu apunu Bereki uburana tawana Isiraeru ragidai mu kerapumugu
wadana da mu bigi kwae-tagamana ki nana ki yawatai e kabuwa-pupu. Mu daisusu
yo momorapa ade dai mete kina mu bamamugu yadau umamawa ki bani kupamana
ade ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu kwaetagamana ki yawatai e mu mete
kabuwatapu. 15 Ko ki maba ka iyapana dai wi paunagau karako ubumpu Nikoraita ragidai
mu kabuwamaga wadumpu doko kwaetagamu. 16 Ki pokere wi paerega kawaya ki wi karako
kamadumuri wi notaga wirayagisi. Ko wi paerega ki eba kamadumuri ki ka nau niya
waunitau ika bausugani manako nau kerebani uwarai daikere daikere nau umununeya
bauwena tondau ki pokaiya ka nau uburani iyapana ki mete kandamu.
17 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene
dibipiyamu idiwu ki mu bamamugu badidi wagau ki wainapu-muri. Wi gwedewau berokoi
ki rauru-mupu ragidai ki wi nene ka nau kunuma bani 'mana' karako wekewena ki dai wi
negeyani. Ki makeya ka nau bowa poe naureya si waunai mosi okapuwani ki wi eyaka
eyaka mete negeyani. Bowa ki wadau apunai bo ridai e mena si waunai ki kataiyagisi.'

Natere Tayataira ragidai mu okamaga

18 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Tayataira ra-
bineya idiwu mu aneya-maga e bameya kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka Mamanuga God e eya Gubagai nau yabuni sinini mata nonarai maba
warapiyau ade nau kerarani mete tanai kawaya bowa wawinebowa maba yamayamapiyau
ki nau yonani; 19 Wi badidi maba idiwu ki nau kataineya. Nota kwarikwarisi ki notai wi
bamagau tondau ki nau kataineya. Wi ragiragi kawaya ubumu nau eba kamadisiniyamu
ki nau kataineya. Wi waita kasiwara kwaiwagamu ki nau kataineya. Ade wi giruru maba
kobaiya teteiwagamu wi sumaga eba kaupiyamu ki nau mete kataineya. Wi wauneya
nau sumasini-mawa makeya ka wi maraitau inako kwaigamawa ko karako ka wi kawaya
daganani kwaiwagamu.
20 Ki kuduba ka baganai ko yau mena ka eba baganai; Ridi Diyesaboro e wi eba
baiyonomupu ko ridi ki e kabuwai wi wadumupu doko. E wagau da e ka nau bonanani
wainapiyau wagau ki ridai, ko ki pa mena. E nau iyapananiyoma beratamiyau ade mu
kerapumugu wadau da mu daisusu yo momorapa ade dai mete kina bama-mugu yadau
umamu ki bani mu kupamana ade ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu iwana ki
kabuwai e mu mete kabuwatamiyau. 21 Nau naiya mena ridi ki uburana midimama berai ki
kamadana e notai wirawagana ki nana sibuwani ko e berai ki eba kamadana wainapiyau.
22 Ki pokere nau sigira e kweyani manako e kebari kawareya ka e mete ewapuru rauru
kawakawara kasiwaratagamu ragidai bita yo makari kawaya daganani bananapomoto.
Ko mu ridi ki mete berokoi kwaetagamu ki berai kamadini ki ka nau kowaga ki mu eba
tageyani. 23 Nau ridi ki e munu-iyoma namutamani manako nau sumasiniyamu Mamanuga
God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki pokaiya kataitagisi da nau ka iyapana
kuduba wi nuwaga notaga empakani wainapakani ki apunai. Wi eyaka eyaka badidi
kwaigubu ki denai nau makeya makeya wi negeyani.
24 Ko wi natere Tayataira rabineya idiwu ragidai dai ki ka ridi berokoi ki e kabuwai wi eba
wadumupu ade nota ki mu tagamu da ki ka 'Berokoi Apunai Seitani e notai wekewekwei' ki

wi mete eba kataigubu. Nau nidiyani wainapu-muri; Nau wi gwede mosi kwaiwaga-mana
ki nene eba suwagani, [25] ko wi wauneya ragiragi kawaya nau sumasini-mawa kebomawa ki
mena wi wadumuri doko nau sumasiniyoi yamoi da nau bausugani makeya.
[26-28] Wi gwedewau berokoi rauru-piyamu ade nau nuwaneya badidi ki kuduba wi
kwaiwogoi yamoi da wi mara siyareya baiwagi makeya ki ka nau Mamai kasiyara
tegebu ki kasiyarai nau wi mete negeyani manako wi kasiyara ki pokaiya waira kuduba
madega kauwagau madega posiwagau mu kawakawaimuguma ubumoi. Iyapana kurari
mininiyamu sukwana tapi tapi ebo ebo wenapiyau ki maba ka wi nau kasiyarani kepata
maba wi idagau wadumuri manako berokoi kwaetagamu ragidai ki inako musuta-muri.
Mara ki makeya ka nau mara supamai wi mete negeyani.
[29] Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene
dibipiyamu idiwu mu bamamugu badidi wagau ki wi wainapumuri.'

3

Natere Sodisi ragidai mu okamaga

[1] 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Sodisi rabineya
idiwu mu aneyamaga bameya kau yona yau okapi tonopi;

Yona yau ka Mamanuga God e Keyai ida daikere kewowena daikere apeya (7) ade supama
ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki tepupu e bameya idiwu apunai ki e yonai; Wi
badidi kwaiwagamu ade badidi maba idiwu ki kuduba nau kataineya. Iyapana wi sisiyaga
tagamu da wi ka iyaiya, ko nau suwagakani; Wi ka popai. [2] Ki pokere nainiwagi kimuri
ubumuri wi kasiyaraga maraitau uburau ki kasiyara ade kwe-muri kwaenda deni mena
poyagisi. Nau Mamai God e yabuiya ka wi badidi kwaiwagamawa ki naigida mena eba
supasupawena. [3] Ki pokere wi wauneya nau sumasinimupu makeya badidi wainamupu bo
wadumupu doko ki wi notaga eba gogayagisi ko karako mete notapiyoi makeya makeya
kwaiwogoi ade wi notaga wirapumuri. Ko wi yabuga eba papumuri ade wi eba kimuri
ubumuri ki ka nau kuwa apunai maba bausugani wi naininiyani, ko nau bausugana
madegai ki wi eba kataigau.
[4] Ko wi natere Sodisi ragidai eba ropani ka supasupai mena idiwu. Wi midiga tatamai ka
eba bigibigiwena ade wi bagi supasupai badidi maba idiwana ki wi makeya makeya idiwu ki
pokere wi midi tatamai poe ki umamuri manako nau mete kaigamu. [5] Iyapana gwedewau
berokoi raurupiyamu ki mu mete kina ubumoto midi tatamai poe ki umomoto manako
mu simaga Iya Bukai rabineya ki nau eba surupani. Nau Mamai e aneyaiyoma mete kina
mu yabaramugu ka nau uburani suwagani da iyapana ki mu ka nau nene.
[6] Wi wenaguga mete kina ki ka Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene
dibipiyamu idiwu mu bamamugu badidi wagau ki wi wainapumuri.'

Natere Piroderopiya ragidai mu okamaga

[7] 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Piroderopiya
rabineya idiwu mu aneya-maga bameya kau yona yau okapi tonopi;

Yona yau ka apunu Tanai Bagi Kawaya ade Yona Mibai Wagau Apunai e yonai; Oragai
apunai Dewida e kasiyarai nau wadubuwani kewowena. Nau gudu mo kwaipani ki ka nima
mosi eba baiyagisi gudu ki umuroto. Ade nau gudu mo umarani ki ka nima mosi eba
baiyagisi gudu ki kwaipoto. Pa mena. [8] Wi badidi kwaiwagamu ade badidi maba idiwu
ki nau kataineya. Wi ka eba iyapana mamatarai ko nau yonani ki wi wadumupu doko ade
wi nau eba tagararasinimupu ki pokere wi yabara-gau ka nau gudu mo kwaipuwani ko
nima mosi eba baiyagisi gudu ki umu-roto. [9] Wainapumuri, iyapana dai ki Berokoi Apunai
Seitani e mete dibi-mupu idiwu ragidai ki mu tagamu da mu ka Diyu ragidai. Ko ki pa
mena, mu ka bera ragidai. Nau suwagani manako mu wi bamagau baitagisi mu ramata-
maga kawareya wi yabaragau kwarisi-tagisi manako mu kuduba kataitagisi da wi ka mibai
nau nota kwarikwarisi-niyakani ragidai. [10] Nau nidibuwani ki wi makeya makeya kwaigubu
kwarisigubu giruru maba kobaiya teteigubu ki pokere iyapana waira kuduba madega

kauwagau madega posiwagau mu sumatagamu bo pa mena ki mibai matarapana marai
baiyagisi ki ka nau wi toginiyani da bita marai ki wi bamagau eba baiyagisi. [11] Nau waunitau
ade wirasugani bau-sugani ki pokere wi sumaga wadumuri doko kwaenda iyapana mosi
baiyagisi wi sumaga puyoi ki taoroniyoto.
[12] Iyapana nima berokoi ki rauru-pupu ki ka nau Mamai Tawai ki bebedai maba e kaupani
manako e maramara e wateya mena ragiragi kawaya uburono ko eba puwayagisi. Bebeda
ki naureya ka nau Mamai God e si okapani ade nau Mamai God e naterei ki si mete okapani.
Natere ki ka Diyerusaremu waunai ki nau Mamai God tonopoto kunuma were kaworoto.
Bebeda ki kawareya ka nau niya sini waunai ika mete okapani.
[13] Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene
dibipiyamu idiwu mu bamamugu badidi wagau ki wi wainapumuri.'

Natere Raodikeya ragidai mu okamaga

[14] 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Raodikeya
rabineya idiwu mu aneya-maga bameya kau yona yau okapi tonopi;
Mamanuga God e gwaiyaba kuduba wagubu ki mibai nau pokanere matara-wena ade
gwedegwede kuduba e umuneya wenawena ki kerarai apunai ka nau. E badidi wagau
ki mo nau eba kamadakani ko makeya makeya mena suwagakani. Nau yonani ka yau
kena; [15] Wi badidi kwaigubu ade badidi maba idiwu ki nau kataineya. Wi ka eba nusurai
ade wi ka eba muyai. Wi muyai idimpibena ki ka baganai ade wi nusuru idimpibena
ki mete baganai, [16] ko wi ka paunau ki pokere nau eminiyakani ki ka nau umununi
iwaiwawagau ki pokere nau wi kwiyaniyana maba wainapakani. [17] Wi iwagamu ke; 'Nu
gwede mo nene eba wainapemei. Nu ka baganai, gwede-gwede kuduba nu bamanugu
uburau'. Wi inako iwagamu, ko wi eba kataigau da wi ka nuwasiyasiya nene kwaiwa-
gamu ragidai. Wi gwedegwedega pa mena, wi niga ka matarau, ade wi yabuga kenekenei
idiwu. [18] Wi badidi kwaiwagamana ki nau karako wi kabuwaniyani wainapumuri; Wi
karako nau bamaneya baiwagi manako bowa yamayamai mata yabeya pasumupu ki nau
bamaneya gimarapumuri da wi purapuraiwagi. Ade midi tatamai poe nau bamaneya mete
gimarapumuri da wi midimama nene niga matarau iwu ki wi midiga sikwapumuri. Ade
yabu muramurai nau bamaneya mete gimarapumuri wi yabuga muramurapu-muri da wi
yabuga payagisi tawana ade empumuri.
[19] Iyapana gwedewau nau nota kwarikwarisitamakani ki nau mu mete sisibatamakani
ade wade supasupa-tamakani ki pokere wi nuwaga notaga eyaka mena nau yonani
yau wainapu-muri wadumuri doko manako wi beraga berokoi ki kuduba kamadumuri.
[20] Wainapumuri, nau wi katamuruga uburakani wi guduga miniyakani. Iyapana nima
nau bonanani wainapoto e gudui kwaipoto ki ka nau e tawai rabineya kaniyani e mete
kupeigamu ade e nau mete kupeigamu.
[21] Berokoi kuduba ki nau rauru-puwani kewowena ki pokere nau Mamai e tondau wateya
ki ka nau mete kina e madaneya ika tondakani. Ki maba, iyapana gwedewau berokoi ki
raurumupu ki ka nau mu tadeyani da nau tondakani wateya ki mu mete ika idiwono.
[22] Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene
dibipiyamu idiwu mu bamamugu badidi wagau ki wi wainapumuri.' Iyesu apunu Diyoni
inako sibu.

4

Usi kunumau Mamanuga God e si tepapamawa

[1] Ki eweya ka nau pairasugubuwani kunuma gudui mosi wakawena ki usi waro were
maba empuwani manako bonana ki nau naiya bawiwi maba wagubu wainapuwani ki ade
wagubu wainapuwani. Bonana ki nau sidibu, wagubu ke; 'Kau yewe umuni da ewa badidi
wenayagisi ki nau kau kabuwa-niyani.' [2] Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai garugaru
mena bauwena nau kawarineya minibu siwa yabirisinibu manako nau usi kunumau kema
bagi kawaya mosi empuwani. Kema ki kawareya ka nau iyapana mosi ika tondawa
empuwani. [3] Apunu ki e kiyabui ka tanai kawaya, bowa bagibagi poe si 'diyasipa' ade

daragai ‘kaneriya’ ki maba. E tondawa kemai ka bowa kasikasigai si ‘emera’ ki wari
maba e kwagarapupu ki nau empuwani. [4] Kema ki ka paunau ko e madaneya ka kema
ropani kawaya apunai eyaka mena ade ida apeya apeya (24) e kwagaramupu. Kema
ropani kawaya ki kawarimugu ka kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena ade ida apeya
apeya (24) ika idiwa ki mu nau mete emitapuwani. Mu midimaga tatamai poe mena
monagatagubu ade mu debamaga tatamai bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki mu
debamugu nakamupu. [5] Kema paunau ki kawareya ka yangwara maba wadawa empuwani
ade mumugarai ka gaiya maba wagawa bo ade kwarara puruwagau ki mumu-garai maba
wagawa ki nau waina-puwani. Kema ki yabareya ka duna ida daikere kewowena daikere
apeya (7) beutampu urawa ika ubumawa. Duna ki ka keyakeyai ko ki mibai ka Mamanuga
God e Keyai ida daikere kewowena daikere apeya (7). [6] Kema ki yabareya ka nau kaburu
maba negai kawaya ika tapasisipiyawa ki mete ika empuwani.

Kema paunau ki madanai daikere daikere ka gwede dai iyaiya apeya apeya ika ubumawa
emitapuwani. Mu yabu-maga ka yabaramugu ade ewagaragara-mugu. [7] Gwede dai iyaiya
ki mosi e kiyabui ka papa ‘raiyoni’ maba, ade mosi e kiyabui ka papa burumakau uratanai
ki maba, ade mosi e kiyabui ka iyapana kaina nu kiyabunuga maba, ade siyarai e kiyabui
ka midiwari kusuketa iyarau robowagau umau ki maba. [8] Gwede dai iyaiya apeya apeya
ki mu eyaka eyaka ka mu mabumuguma ida daikere kewowena daikere eyaka mena (6).
Mu midimaga kuduba tagamugere ade rabinamugere ka mu yabumaga mena posiwena.
Maramara kemora nawaru ka mu umayo yau mena umayotagamawa, tagamawa ke:

‘Nu Kawainuga God Kaiyarai Kawaya Esida Apunai e ka tanai mena, tanai mena, tanai
mena.
E naiya tondawa, karako tondau ade ewa mete bauwagana ki apunai.’

[9] Gwede dai iyaiya apeya apeya ubumu kema kawareya maramara tondau kaniyau
apunai e si umayo pokaiya inako tepapiyamu, paraupiyamu ade wiwirapiyamu, [10] ki ka
kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena ade ida apeya apeya (24) kema ki yabareya mu
ramatamaga kawareya kwarisitagamu manako mu mete kina maramara tondau kaniyau
apunai ki e si esida mena tepapiyamu. Mu debamaga tatamai bowa yamayamai pokaiya
yamanatampu ki mu tepiyamu e yabareya nakapiyamu manako tagamu ke;

[11] ‘Nu Kaiwawonuga ade nu Mamanuga God, kau ka bagi kawaya esida,
ki pokere nu kau wiwiranimei ade kau sigi esida mena tepapemei.
Kau kasiyaragi ka kawaya ki pokere nu kau mete paraunimei.
Gwedegwede kuduba ki kau yamanatapi ade kau kaubo nuwageya ka gwedegwede marai
kawai mataratagubu.
Kau ka gwedegwede kuduba iya negeyei ki apunai.’

Mu inako tagamu.

5

Oka wikumupu ade papa sipi e munai

[1] Kema kawareya tondawa apunai e idai garu rabineya ka nau oka wikere wadawa ki
waro were maba empuwani. Wiku ki naureya ka oka madanai daikere daikere ade wiku ki
naureya ka mu rima ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki kawareya umamupu.

[2] Aneya kasiyarai kawaya mosi e bonanai ragiragi kawaya wagubu ki nau mete waina-
puwani ade empuwani. E wagubu ke; ‘Nima ka bagi supasupai da e uburoto rima yau
koritatamini wiku yau rikapoto?’ [3-4] E manu inako wagubu ko kunumau, wairau, ade waira
kobaiya ka wiku ki rikapana rabineya empana iyapanai mo pa mena ki pokere nau yadi
kawaya daganani kipuwani. [5] Nau yadi kirekeya tondekeya manako kwayuba debai apunai
mosi nau bamaneya bauwena sidibu, wagubu ke; ‘Kau yadi kamadi, emani; Oragai apunai
Dewida e gidaragai kunu Diyuda mu papamaga ‘raiyoni’ ki e ka bagi supasupai. Berokoi
kuduba ki e rauru-pupu kewowena ki pokere e mena ka rima ida daikere kewowena daikere
apeya (7) ki koritatamini ade wiku ki rikapoto.’ E inako wagubu.

[6] Ki makeya ka nau kema paunau papa sipi munai mosi ika uburawa empuwani. Gwede
dai iyaiya apeya apeya ade kwayuba debai ragidai ki mu ka papa sipi ki kwagaramupu. E
kiyabui ka mu e gwe ugwadumpu po maba mibi bidarai ika uburawa. E debai ganai ka ida
daikere kewowena daikere apeya (7) ade e yabui ka mete ida daikere kewowena daikere
apeya (7). E yabui ki ka keyakeyai ko ki mibai ka Mamanuga God e keyai ida daikere
kewowena daikere apeya (7) ki e tonotapu waira kuduba madega kauwagau madega
posiwagau ki kayatagubu. [7] Papa sipi munai ki kanibu apunu kema kawareya tondawa
apunai ki e idai garu rabineya wiku ki wadubu, [8] manako ki makeya ka gwede dai iyaiya
apeya apeya ade kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena ade ida apeya apeya (24) ki
mete kina papa sipi munai ki e yabareya kwarisitagubu. Mu eyaka eyaka mu idamugu
ka mu ripa tapai maba temupu ade kapa bowa yamayamai pokaiya yamanatapu rabineya
gwede mosi aurai bagi kawaya pasumupu gwisi yarawa ki mu eyaka eyaka mete temupu.
Aurai bagi kawaya ki mibai ka Mamanuga God e eya iyapanaiyoma mu guriguri-maga. [9] Mu
inako kwaetagubu manako umayo waunai mosi umayotagubu, tagubu ke;

'Kau ka bagi supasupai kawaya ki pokere kau wiku yau wadi rima kuduba koritatami ki ka baganai.

Kau inako kwaenuwagi ki mibai ka iyapana kau nunimupu poyo manako kau daragi kawapu ki pokaiya ka kau iyapana tawana tawana, kunu kunu, yona yona, midimaga ebo ebo kuduba ki mu bigimaga ki kau surupipi Mama-nuga God e nene mu gimaratapi.

[10] Kau mu winetapi da mu Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya ubumana e bameya dobopiyamu upi ki kwaetagamana, waira kawareya yabiyabiri ubumana ade Mamanuga God e bigabigai kwaetagamana ki nana.'

Mu inako tagubu.

[11] Ki makeya ka nau ade yabu tapuwani manako kema ki, ade gwede dai iyaiya
apeya apeya ki, ade kwayuba debai ragidai ki mu kuduba madani-mugu ka nau aneya
ropani kawaya eba iyabapamana makai ika bautagubu mu kwagaratampu ubumawa
emitapuwani. [12] Aneya ropani kawaya ki mu bonana-maga ragiragi kawaya umayo yau
umayotagamawa, tagamawa ke;

'Papa Sipi Munai, mu kau nunimupu poyo ko kau ka bagi supasupai ki pokere nu kau paraunimei ade kau sigi tepapemei.

Kasiyara kuduba ka kau bamageya, gwedegwede kuduba ka kau bamageya ade katai kuduba ka kau bamageya,

ki pokere nu kau wiwiranimei, kau paraunimei ade kau sigi esida tepapemei.'

[13] Aneya ropani kawaya ki inako tagubu manako ki eweya ka nau gwedegwede kuduba iyaiya ika kunumau, waira kawareya, waira kobaiya, ade egi rabineya mete kina, gwedegwede kuduba inako madega kauwagau madega posiwagau ki mu umayo yau tagamawa wainapuwani;

'Kema kawareya tondei apunai ade papa sipi munai, wi kasiyaraga ka kawaya daganani esida.

Nu wi paraunimei, wi wiwiranimei, ade wi siga maramara esida tepapemei.'

[14] Mu kuduba inako tagamawa manako gwede dai iyaiya apeya apeya ki denai tagubu ke; 'Ki mibai.' Kwayuba debai ragidai kuduba kwarisitagubu mu ramatamaga kawareya ubumpu manako mu kema kawareya tondau apunai ade papa sipi munai ki mu taragatampu.

6

Oka wikumupu ki rimai

[1] Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai yabiri rikapupu empuwani.
E ki kwaewena makeya ka gwede dai iyaiya ki mosi e bonanai ragiragi kawaya gaiya
maba wagubu ke; 'Kau yabi.' [2] Nau yabu tapuwani manako nau papa osi poe mosi
empuwani. Papa ki kawareya ka apunu mosi e pewa idaiya wadubu tondawa ki nau mete

empuwani. Mu apunu ki e kaiwawowagana debai tatamai kwemupu manako e iyapana
kuduba raurutamana mu wairamaga wadana ki nana bauwena kayawena empuwani.

3 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi rikapupu empuwani.
E ki kwaewena makeya ka gwede dai iyaiya ki mosi wagubu ke; ‘Kau yabi.’ 4 Manako nau
papa osi ade mosi e kumai daragai ki mete bauwena empuwani. Papa osi ki kawareya
ka apunu mosi tondawa. E kasiyara wadubu da e waira kawareya kande ade deni deni
minimini popo-tagamana ki kerarai birikapana ki nana. Mu kunumau kereba kawaya mosi
e idaiya tamupu ki nau empuwani.

5 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi koritapupu
empuwani. E ki kwaewena makeya ka gwede dai iyaiya ki ade mosi wagubu ke; ‘Kau yabi.’
Nau yabu tapuwani manako papa osi pinai mosi ika empuwani. Papa osi ki kawareya ka
nau apunu mosi ki gwedegwede ruba-piyamu ki rubai mosi e idaiya wadubu tondawa ki
nau mete empuwani. 6 Ki makeya ka nau gwede dai iyaiya apeya apeya ki mu paunamugu
bonana maba mosi wainapuwani. Bonana ki wagubu ke; ‘Iyapana mosi mara eyaka mena
bagibagiyagisi ki ka e denai eba kawaya suguna poe kapa eyaka mena ki mena yadini bo
suguna madimadi kapa apeya eyaka ki mena tepoto. Ko ripa ‘oripi’ ki otai ade awana
daragai ‘waeni’ ki kau eba giripi.’ Bonana ki inako wagubu.

7 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi koritapupu
empuwani. E ki kwaewena makeya ka gwede dai iyaiya ki siyarai wagubu ke; ‘Kau yabi.’
8 Nau yabu tapuwani manako apunu mosi si ka Po Kerarai Apunai ki papa osi e kumai
ku maba kawareya tondubu bauwena ki nau empuwani. Apunu ki e tagaiya ka apunu
ade mosi papa osi ki nikareya tondobu. E si ka Po Tawanai Apunai. Iyapana apeya ki
kasiyara wadumupu da mu kayatagamana iyapana waira kuduba purutamana damu apeya
apeya nakatamana ki nana. Mu kasiyara mete wadumupu da mu yawira pokaiya, wetei
pokaiya, sigira berokoi pokaiya ade papa kamarai berokoi ki pokaiya damu ki eyaka mena
namutamana gawarara ki nana.

9 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi korita-pupu
empuwani. Nau yabu tapuwani manako kunumau kepakepa kobaiya ka nau iyapana popai
dai ki mu keyai-muguma mete ika idiwa emitapuwani. Iyapana ki mu ka naiya Mamanuga
God e yonai eba kamadumpu ko tagamawa iwa ki pokere ki gwawai ka iyapana ubumpu mu
namutampu. 10 Iyapana ki mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; ‘Kaiwawonuga, kau
kasiyaragi ka kawaya esida. Kau ka mibai ade kau ka bagi supasupai kawaya ko kau gwede
mara uburi nu namunimpu ragidai ki bimbinai kau idagi gurai mu naurimugu ugwadi
ragiragi bita tage?’ 11 Mu inako tagubu manako kunumau ka dai ubu-mupu midi tatamai
poe temupu iyapana ki eyaka eyaka tagemupu, tagubu ke; ‘Wi watagau yewe aiyataiwogoi.
Wi namunimpu ragidai ubumoto wi kowaguma sumaga eyaka mena ragidai wairau idiwu
ki dai mete namutamono yamono da Mamanuga God e yagisi da kewowena ki ka e uburoto
bimbina ki kwaeyagisi.’ Mu inako tagubu.

12 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi korita-pupu
empuwani. Ki makeya ka waira nutanuta kawaya eba marai mo bau-wena. Aukwara
pinai tatabura kwenu-piyamu ki maba ka madega piniwena empuwani ade siragamu
dara maba inako daragawena. 13 Nusuru kawaya ripa damaya kwisipiyau madai mara-
kirakirai gwetagamu ki maba ka supama kunumau wairau gwegwetagubu ki nau mete
emitapuwani. 14 Nu kebari ewope-mei ki maba ka kunuma inako ewopupu yapu wekepupu
ade kweya yo ruku ebo ebo ki geyageyatagubu sisiwatagubu mu watamaga kamadumpu
kayatagubu. 15 Ki makeya ka yewe waira kawareya kawakawai ragidai yo piyara ragidai
mu kawakawaimuguma yo purapura ragidai yo iyapana kasikasiyarai yo pakasi ragidai
yo bigabiga kwaetagamawa ragidai, iyapana kuduba inako ki mu wakapatagubu ragu
weketagubu idiwa ki nau mete emitapuwani. 16 Mu bonana-maga ragiragi kawaya kweya
yo bowa tademupu, tagubu ke; ‘Wekenimuri da kema kawareya tondau apunai nu
eba eminiyoto ade Papa Sipi Munai e nuwai nu bamanugu eba pupuyogono. 17 Mu

nuwapupumaga ki marai berokoi kawaya bauwena ki pokere nima mu boda-tamini?' Mu inako tagubu.

7

Tawana Isiraero ragidai kuduba 144,000

1 Ki eweya ka nau aneya apeya apeya waira kawareya ubumawa emitapuwani. Mosi ka nu yabaranugu buri kiya uburawa, mosi ka nu ewanugu buri kiya uburawa, mosi ka nu idanuga garu deneya buri kiya uburawa, ade mosi ka nu idanuga tenene deneya buri kiya uburawa ki nau waro were maba mu emitapuwani. Aneya ki nusuru mubo denemugu denemugu bauwagawa ki mu mubo bodapamawa ki pokere nusuru waira kawareya eba tarawa, ripa eba geyageyatagamawa, ade nusuru egi kawareya mete eba garupiyawa ki nau empuwani. 2 Ki makeya ka nau aneya mosi madega posiwagau ki deneya bauwena empuwani. E idaiya ka e maramara tondau apunai Mamanuga God e kurikuri ki mete wadubu bau-wena. Aneya apeya apeya ki waira yo ripa yo egi kuduba giritamana kasiyarai wadumupu nawanai ika ubumawa ki mu wenamaga e siyapu manako e bonanai ragiragi kawaya mu tadebu, wagubu ke; 3 'Wi nawana ubumoi da nu Mamanuga God e bigabigaiyoma kuduba mu yabaramugu e kurikuri pasitamamu kewoyagisi were ki ka wi waira yo ripa yo egi kuduba ki giritamuri.'

4 Iyapana gwedewau mu yabaramugu Mamanuga God e kurikuri mu pasitampu ragidai ki damui kuduba kabuwasinibu ka iyapana ropani kawaya eba iyabapa-mana makai kuduba 144,000. Mu ka tawana Isiraero ragidai kunu ebo ebo kuduba ki dai ki.

5 Kunu Diyuda rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Rubeni rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Gata rabineya ka 12,000 pasitapu.
6 Kunu Ata rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Natari rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Manase rabineya ka 12,000 pasitapu.
7 Kunu Simiyoni rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Riwai rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Isikari rabineya ka 12,000 pasitapu.
8 Kunu Teburoni rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Diyosepa rabineya ka 12,000 pasitapu.
Ade kunu Bendimani rabineya ka 12,000 pasitapu.

Aneya ki Mamanuga God e kurikuri pokaiya iyapana inako pasitapu.
Mamanuga God e iyapanaiyoma ropani kawaya

9 Ki eweya ka nau ade yabu tapuwani manako iyapana damu kawaya eba iyabapamana makai ade mosi ika ubumawa emitapuwani. Mu ka waira kuduba madega kauwagau madega posiwagau mu kwakwarepumaga ebo ebo, mu kunumaga ebo ebo, mu waira-maga ebo ebo, mu yonamaga ebo ebo, mu tawana tawana kuduba ki deneya bautagubu. Mu kunuma kemai ki ade Papa Sipi Munai ki mu yabaramugu ubumawa midi tatamai poe monaga-tagubu ade mu idamugu ka mu notowiya kwarai temupu, 10 manako mu bonana-maga ragiragi kawaya tagubu ke;

'Mamanuga God kema kawareya tondau apunai ade Papa Sipi e Munai ki mu mena nu iya negeni.'

11 Mu inako tagamawa makeya ka aneya kuduba kema ki kwagaramupu ubumawa yo kwayuba debai ragidai yo anu dai iyaiya apeya apeya ki mete kina kuduba kema ki yabareya gwairitagubu nikapu mempu manako mu Mamanuga God taragamupu, 12 tagubu ke;

'Ki mibai. Mamanuga God, nu kau paraunimei ade kau sigi esida tepapemei. Kau ka tanai bagi kawaya ki apunai.
Katai yo kasiyara kuduba ka kau bamageya ki pokere nu kau paraunimei, kau wiwiranimei, ade kau sigi maramara esida mena tepapemei. Ki mibai.'

[13] Mu inako tagubu manako ki eweya ka kwayuba debai apunai ki mosi nau manusinibu,
wagubu ke; 'Iyapana midi tatamai poe utatagubu ki kau wainapiyei da mu ka gwedewau?
Ade kau waina-piyei da mu ka tawana bani were bautagubu?'
[14] E inako wagubu manako nau denai e sibuwani, suwagubuwani ke; 'Bada, ki nau eba
kataineya ko kau kataigeya.'
Ko e ade sidibu, wagubu ke; 'Waira kawareya ka Mamanuga God iyapana kuduba bita
kawaya tagebu ko iyapana karako emitamiyei mu ka giruru maba ki kobaiya tetetagubu
yaudere bau-tagubu manako mu midimaga tatamai Papa Sipi Munai e darai pokaiya
siruwamupu da taniwena ki ragidai. [15] Mu bigimaga inako siruwamupu ki pokere mu
maramara Mamanuga God e tawai rabineya e kemai ki yabareya ubumono kemora nawaru
e upi kwae-togomono, e si esida mena tepapomono, manako kema kawareya tondau
apunai ki e mu gwanawatamono tondono. [16] Karako ade ewa ka wetei mo mu eba metamini,
mu awana gobamaga eba yagisi ade madega muyai bo gwede muyai kawaya mu eba
uratamini, [17] mibai ka Papa Sipi Munai kema kawareya paunau tondau ki e uburoto mu
kwayubatamini manako waratamini awana yabai maramara usirapiyau ki kabuwatamini.
Mu yabumaga iwai bauwena ki kuduba ka Mamanuga God surupoto kewoyagisi.' E inako
sidibu.

8

Oka wikumupu ki rimai siyarai

[1] Papa Sipi Munai oka wikumupu ki rimai siyarai koritapupu kewowena ka kunumau
daumoro ukwapu nawaru dumai tarau yarau da nawaru puru-wagau ki rowarowai maba.
[2] Ki eweya ka mu dai ki bawiwi ida daikere kewo-wena daikere apeya (7) ki temupu
bautagubu aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7) Mamanuga God e yabareya
ubumawa ki eyaka eyaka mu tagemupu.
[3-4] Aneya ade mosi bauwena kunuma kepakepai ki yabareya ubupu. E idaiya ka kapa
mosi bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki rabineya gwede mosi aurai bagi kawaya
urawa gwisi yarawa ki nau empuwani. Aurai ki ka Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba
mu guri-gurimaga. Aneya ki kanibu kepakepa bowa yamayamai pokaiya yamanamupu
ki yabareya ubupu manako kepakepa ki kawareya kapa ki Mamanuga God nene puyo
tapu. Gwede aurai bagi kawaya mosi kwemupu ki e mete wadubu puyo ika tapu manako
gwede aurai bagi kawaya ki ade Mamanuga God e iyapanaiyoma mu gurigurimaga ki, mu
aurimaga ka aneya ki e idaiya gwisi maba Mamanuga God bameya yarawa empuwani.
[5] Gwisi ki yapu kewowena ka aneya ki mata komai yabai dai kepakepa kawareya tepupu
kapa ki rabineya nunupu manako e kapa ki wadubu kwenupupu wairau kawapu. E kapa
ki kwenupupu makeya ka yangwara wadubu gaiya mumugarai mete wagubu ade kwarara
puruwagau mumugarai maba wagubu ki nau mete wainapuwani. Waira nutanuta mete
bauwena ki nau empuwani.

Bawiwi wagubu

[6] Ki makeya ka aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7) bawiwi okukunatagubu ki
siyamana ki nana ubumawa.
[7] Aneya yabiri ki e ubupu bawiwi siyapu wainapuwani. E siyanawa makeya ka nawaya
aniyata kawaya kawapu manako nusuru yo mata nonarai yo dara mete kina inako dibipupu
wairau kawapu. Waira purupupu damu apeya eyaka ki damui mosi ka mata ki urabu
kwarisi. Ripa purupupu damu apeya eyaka ki damui mosi ka mete urabu kwarisi. Ade
gwaba kasiga ki mete urabu gawarara.
[8] Ki makeya ka aneya mosi ubupu bawiwi siyapu wainapuwani. E siyanawa makeya ka
gwede kawaya mosi kweya maba beuwena ki mu kwenumupu egi supu ki nau empuwani.
Kweya maba ki egi surawa makeya ka egi purupupu damu apeya eyaka ki damui eyaka
mena ka wirawena dara wenawena, [9] manako egi raubiyoi damu apeya eyaka purupupu ki
damui eyaka mena ka popotagubu gawarara ade waka maimerei kawakawai ki purupupu
damu apeya eyaka nakapupu ki damui eyaka mena ka giriwena ki nau mete empuwani.

[10-11] Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e bawiwi siyapu wainapuwani. E siyanawa makeya ka kunumau supama kawaya mosi si ka Makimaki duna maba urawa ki kauwena kawapu manako awana kuduba purupupu damu apeya eyaka ki damui mo rabineya supu empuwani. Awana rabineya supu makeya ka awana ki yabai mete giri-wena pasuwena ki pokere iyapana ropani kawaya awana ki kubamupu ki ka mu kuduba popotagubu gawarara.

[12] Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e bawiwi siyapu wainapuwani. E siya-nawa makeya ka madega yo siragamu yo supama kuduba purupupu damu apeya eyaka ki ka madega damui eyaka mena ki berokowena, siragamu damui eyaka mena ki berokowena ade supama damui eyaka mena ki mete berokowena. Nawarau ka madega napusi apeya apeya ki rabineya ka madega eba tapapupu ade kemorau ka siragamu yo supama madega napusi apeya apeya rabineya ki mete eba tanitagubu.

[13] Ki makeya ka nau yabu tapuwani manako midiwari kusuketa usi kunuma bogaboga ika robowagawa e bonanai ragiragi kawaya wagawa ki nau empuwani wainapuwani. E wagawa ke; 'Akae, akae, akae, waira kawareya idiwu ragidai ki mu nene ka nau yona yau suwagakani; Siyarai aneya apeya eyaka mu bawiwimuguma siyomono ki ka bita kawaya eba marai iyapana kawarimugu suroto.' E inako wagubu.

9

[1] Ki makeya ka aneya ki mosi ubupu e bawiwi siyapu ki nau wainapuwani. E siyanawa makeya ka nau supama mosi kunumau kauwena wairau kawapu ki mete empuwani. Uruba nigidai pa mena ki rabineya mu keyai berokoi bodatampu idiwa ki gudui kwaipana kasiparai ka supama ki wadubu kawapu.

[2] E gudu ki kwaipupu makeya ka gwisi pinai kawaya mugu pasumu ki gwisi maba uruba ki rabineya posiwena iyarau yapu madega yabui wadubu. [3] Gwisi ki rabineya ka borepa maba ropani kawaya eba biga-bigai positagubu waira yau kawareya kawamupu. Mu kasiyara wadumupu ka reuwa meniyau ki makarai maba. [4] Ko aneya ubumpu borepa maba ki tade-mupu, tagubu ke; 'Wi gwaba bo ripa bo gwedegwede kuduba inako ki eba giritamuri ko iyapana gwedewau mu yabaramugu Mamanuga God e kurikuri eba pasitampu ki mu mena wi girita-muri.' [5] Borepa maba ki mu eba iyapana namutamana ki kasiyarai wadumupu ko mu siragamu ida daikere mena ki rabineya maramara kemora nawaru iyapana makari mena tagemana ki nana ki kasiyarai wadumupu. Makari ki makarai ka reuwa meniyau ki makari maba, [6] ki pokere mara ki makeya ka iyapana makari kudeya popotagamana yawatai kwaenepomono ko mu eba bananapomoto.

[7] Borepa maba ki mu ka papa osi yawira nene monagatamiyamu ubumu ki maba emitapuwani. Mu debamugu ka mu deba tatamai bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki maba naka-mupu. Mu kiyabumaga ka iyapana kaina nu kiyabunuga maba, [8] ade mu debamaga kumai ka ridi debamaga kumai rorowa kawakawaya ki maba. Mu uwarimaga ka papa 'raiyoni' e uwarai maba. [9] Mu nodamaga tatamai umamupu ka ragiragi kawaya kirama maba ade mu mabumaga mumugarai ka papa osi ropani kawaya yawira anai nimaga kareya tainitamiyamu garu-piyamu ki mumugarai maba. [10] Mu yawarimaga ade mu dowamaga ka gwedeyapuni gimpuru ki maba. Mu yawarimaga ki pokaiya ka mu siragamu ida daikere mena ki rabineya iyapana makari tagemana ki kasiyarai wadu-mupu. [11] Borepa maba ki mu kawai-maga ka aneya mosi uruba nigidai pa mena ki yabiyabiri uburau. E si yona Iburu were ka Abadoni ade yona Guriki were ka e si Aporiyoni, ko e si ki mibai ka 'Giri Pasu ki Apunai'.

[12] Nuwaboya makari marai apeya eyaka ki mo kewowena yau kena ko apeya uburau.

[13] Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e bawiwi siyapu. E siyanawa makeya ka nau bonana mosi kunumau wainapuwani. Bonana ki ka kepakepa bowa yamayamai pokaiya yamanamupu Mamanuga God e yabareya uburau ki ganai apeya apeya mu pokamugu bauwena. [14] Bonana ki bawiwi siyanawa aneyai ki sibu, wagubu ke; 'Kau aneya apeya apeya awana kawaya Euperatasi papateya umatampu dokodoko idiwu ki rikatami da mu baitagisi kayatagisi.'

[15] E rikatapu makeya ka aneya apeya apeya ki bautagubu kayatagubu. Mama-nuga God
e ebo kwamura bo siragamu bo mara bo madega winepupu tapu da mu kayatagamana
iyapana kuduba damu apeya eyaka nakatapu ki damui eyaka mena namutamana ki nana
ki marai wana bauwena yau kena. [16] Nau yabu tapuwani manako piyara ragidai papa
osi kawareya idiwa ropani kawaya eba iyabapamana makai ki nau mete emitapuwani.
Mu ka ropani kawaya eba iyabapamana makai kuduba 200 miriyoni (200,000,000) nau
kabuwa-sinimupu. [17] Nau waro were maba papa osi ade kawareya kayatagubu ragidai ki
mu emitapuwani. Mu nodamaga tatamai ka daragai mata nonarai maba, pinai kunuma
maba, ade miyamiyawai. Papa osi mu debamaga ka papa 'raiyoni' mu debamaga maba. Mu
umunumugu ka mata nonarai, gwisi pinai, ade gwisi berokoi kokokowai mete bauwena
kayawena. [18] Iyapana kuduba madega kauwagau madega posiwagau damu apeya eyaka
nakatapu ki damui eyaka mena ka mata nonarai, gwisi pinai ade gwisi berokoi papa osi
mu umunumugu bauwena ki pokaiya popotagubu gawarara. [19] Papa osi ki mu kasiyara-
maga ka mu umunumugu ade mu yawarimugu. Mu yawarimaga ka motamota maba debai
uwari mete kina ki pokaiya mu iyapana giritamawa.

[20-21] Iyapana waira kawareya idiwa bita ebo ebo bauwena kayawena ki pokaiya eba
popotagubu ragidai mu bita ki kuduba emupu ko mu notamaga eba wirawena Mamanuga
God bameya. Kweya kairapu bo daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina ki keyakeyai-
muguma mu bowa yamayamai yo bowa wawinebowa yo ripa pokaiya mu mubo idamugere
yamanatampu, gwedegwede ki mu eba kamaditampu ko mu bama-mugu buburitagamawa
mu simaga esida mena tepapamawa idiwa. Ko keyakeyai yamanatampu ki kuduba ka mibai
pa mena kororai. Daisusu yo momorapa inako mu ka tawana eba empiyamu, mu yona eba
wainapiyamu, ade mu kerapumugu ka eba iwu. Ko iyapana gwedegwede ki kuduba eba
kama-dumpu. Ade minimini popo yo simaga yo muwara yo kuwa yo ade ridi yo apunu taku
maba igida yauda asusu kwaetagamu iwu, bera kuduba inako ki mu mete eba kamadumpu.

10

Aneya mosi oka wiku wadubu

[1] Ki eweya ka nau aneya kasiyarai kawaya ade mosi kunuma were kawapu empuwani. E
midi tatamai ka oroguma ade e debai tatamai ka wari. E kiyabui sinini ka madega maba
ade e kerarai daikere daikere ka mata nonarai ki maba. [2] E oka wiku marai munta mosi e
idaiya wadubu ki dadarapupu manako e kerarai garu egi kawareya teyapu ade e kerarai
tenene waira kawareya teyapu. [3] E bonanai ragiragi kawaya papa 'raiyoni' kwewagau ki
bonanai maba nau wainapuwani manako e wagubu ki denai ka gaiya ida daikere kewowena
daikere apeya (7) bonana maba tagubu ki mumugarai nau mete wainapuwani. [4] Nau mu
bonanamaga ki wainapekeya ki ka nau mu badidi tagubu ki okapana kwaesugekeya ko
bonana ade mosi kunuma were kawapu nau sidibu, wagubu ke; 'Bonana ida daikere kewo-
wena daikere apeya badidi tagubu ki kau kaubo mena rabinageya wadi doko wainapiyowa
ko kau eba okapi.'

[5] Ki makeya ka aneya e kerarai egi kawareya ade waira kawareya uburawa ki e idai garu
kunuma deneya bagipupu ki nau empuwani. [6] Kunuma ade kunuma rabineya gwedegwede
kuduba yamanapupu apunai, waira yamana-pupu ade waira kawareya gwedegwede
kuduba yamanapupu apunai, ade egi rabineya gwedegwede kuduba mete yamanapupu
maramara tondau kaniyau apunai Mamanuga God, e si pokaiya ka aneya ki ragiragi kawaya
gwaiyaba kaimatana wagubu ke; 'Mara winepupu tapu ki marai riyapamana yamana
yawatai mo pa mena, [7] mibai ka aneya siyarai uburoto e bawiwi siyonono makeya ki
ka Mamanuga God takari kawaya e ebo nuwaiya mena badidi notapiyawa ki kuduba
matarayagisi. E ororeya mena e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai kabuwatapu
da inako wenayagisi.' Aneya ki inako wagubu.

[8] Ki eweya ka nau bonana naiya kunuma were sidibu ki ade wagubu wainapuwani. E
sidibu, wagubu ke; 'Kau kaniyo aneya kerarai egi kawareya ade waira kawareya uburau ki
e idai rabineya oka wiku dadarapupu wadau ki kau wadi.'

[9] Nau yona ki wainapuwani ka nau aneya ki bameya kanibuwani oka wiku ki e nau
tegeyana ki nana sibuwani, ko e denai nau sidibu, wagubu ke; 'Kau wiku yau wadi kupi.
Kau umunugeya kupowa ki midiyai ka manigowa maba ko kau kupi kaupi kau rabinageya
suroto ki ka suwakarai wenapoto.'
[10] Nau wiku marai munta e idaiya ki wadubuwani kubabuwani ki ka nau umununeya
midiyai manigowa maba wainapuwani. Ko nau kubabuwani kaupuwani nau rabinaneya
supu ki makeya ka suwakarai mete matarawena wainapuwani. [11] Ki makeya ka mu nau
ade sidimupu, tagubu ke; 'Iyapana mu kwakwarepumaga ebo ebo ade mu yonamaga ebo
ebo tawana tawana idiwu mu kawakawaimuguma mete kina mu bamamugu badidi ewa
wenawagana yonai Mamanuga God wagubu ki kuduba kau kawareya mu ade tadeyowa
umowa.'

11

Yabumugu emupu tagubu ragidai apeya

[1] Ki eweya ka apunu mosi ruwa tegebu ki nau waro were maba empuwani. E sidibu,
wagubu ke; 'Kau kiri uburi Mamanuga God e Tawai ade e kepakepai mete kina ki mu
ruwamaga wadi manako iyapana badibadi ika Mamanuga God e si tepapiyamu idiwu ki
mu mete iyabatami. [2] Ko e tawai tagaiya matarau ki kau eba ruwapi, mibai ka wata ki
ka Mamanuga God ubupu iyapana kwaiyanai ragidai mu watamaga winepupu tagebu.
Mu ka kwamura apeya eyaka ade siragamu ida daikere kewowena daikere eyaka mena
ki rabineya Mamanuga God e naterei kawaya Diyerusaremu ki giripomono pasumono.
[3] Mara ki makeya ka nau iyapananiyoma apeya tonotamani manako mu midimaga tatamai
berokoberoko umumoto tataburatogo-mono mara 1,260 ki rabineya iyapana paunamugu
Mamanuga God e yonai togomono iwono.' Apunu ki nau inako sidibu.
[4] Ripa 'oripi' apeya yo duna uburau watai apeya waira yau Kaiwawoi e yabareya ubumu ki
ka keyakeyai ko ki mibai ka iyapana apeya ki muyo. [5] Iyapana gwedewau ubumoto iyapana
apeya ki giritamana kwaetogomono ki ka mata nonarai mu umunumugu baiyagisi mu
iyaramuguma ki uratamini popo ki pokere iyapana gwedewau iyapana apeya ki giritamini
pasutamini ki ka mu denai popotagisi. [6] Iyapana apeya ki kasiyara wadumupu da mu tagisi
ki ka kunuma gudui bodapoto ki pokere mara ropani kawaya ka mu Mamanuga God e
yonai togomono iwono ko nawaya mo eba baiyagisi. Mu kasiyara mete wadumupu da mu
tagisi ki ka awana usirai kuduba dara wenayagisi. Ade mu kasiyara mete wadumupu da
mu mubo nuwamugu kwaetagisi ki ka sigira ebo ebo ade berokoi ebo ebo waira kawareya
posiyagisi.
[7] Mu Mamanuga God e yonai togo-mono iwono da kewoyagisi makeya ka uruba kawaya
nigidai pa mena ki rabineya ka kunkani maba berokoi kawaya mosi posiyagisi iyapana
apeya ki mete kandetagisi. Mu kandetogomono yamono da paunau ka berokoi ki uburoto
mu namutamini, [8] manako iyapana ubumoto mu kwakwarepumaga ki tepomoto natere
kawaya ki imateya pa nakapomoto ko eba ononotamini. Natere ki rabineya ka iyapana
naiya ubumupu iyapana apeya ki mu Kaiwawomaga wadumupu ripa korosi naureya e
minimupu poyo. Yona kwakwarai pokaiya ka natere ki si Sodomu bo Idipi. [9] Iyapana
tawana tawana kuduba mu kunumaga ebo ebo, mu kwakwarepumaga ebo ebo, ade mu
yonamaga mete ebo ebo, mu ka iyapana apeya popotagubu ki mu kwakwarepu-maga
ika pa emitamono ko eba onono-tamini. Ononotamana yawatai ki mu bodabodapomono
yamono da mara apeya eyaka kewoyagisi ade mara mosi ka yarono da madega paunau.
[10] Mamanuga God e yonai tagamawa ragidai apeya ki popotagubu ki pokere iyapana
kuduba yewe wairau mamama-tagamawa taeretagamawa deni deni puyo kasiwaratagamawa idiwa emita-puwani. Iyapana apeya ki iyaiya idiwa makeya ka iyapana kuduba
mu poka-mugere makaritagamawa ko karako mu popotagubu ki pokere iyapana mu
rabinamaga bagiwena.
[11] Mara apeya eyaka ki kewowena ade mara mosi yarawa da madega paunau ki makeya
ka Mamanuga God e eya umunai aurai tonopupu iyapana popai ki mu rabinamugu supu

manako mu ade iyatagubu kimpu ubumpu. Iyapana mu emitampu ki ka mu nota-maga
kowena kudu ebotau wainamupu. [12] Ko iyapana apeya ki mu bonana ragiragi kawaya mosi
kunumau kawapu ki wainamupu, wagubu ke; 'Wi yewe umunumuri.' Ki makeya ka iyapana
apeya ki mu iyaramuguma kuduba yabumugu yamawa idiwa da kunumau oroguma gwaiya
tetetagubu kayatagubu emitapuwani.
[13] Mu oroguma gwaiya tetetagamawa makeya ka waira nutanuta kawaya mo bauwena
manako natere ki damu ida esida mena ki damui eyaka mena giripupu manako iyapana
ropani kawaya kuduba 7000 popotagubu gawarara. Ko iyapana eba popotagubu ragidai
mu kudu ebotau wainapamawa manako Mamanuga God kunumau tondau e si mu esida
tepapamawa emitapuwani.
[14] Nuwaboya yo makari marai apeya eyaka ki apeya kewowena yau kena ko eyaka mena
uburau.

Aneya bawiwi siyarai siyapu

[15] Ki eweya ka aneya siyarai ubupu e bawiwi siyapu ki nau empuwani. E siyanawa makeya
ka nau bonana ropani kawaya kunumau ragiragi kawaya tagubu wainapuwani, tagubu ke;
'Nu Kaiwawonuga Kawaya ade e madanai irikai Keriso ki mu karako waira kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau ki mu kawakawaimuguma maramara ubumono.'
[16] Ki makeya ka kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena kewowena ade ida apeya
apeya (24) Mamanuga God e yabareya mu mubo kemamaga kawareya idiwa ki mu ubumpu
gwairi-tagubu nikapu mempu manako Mama-nuga God taragapamawa, [17] tagamawa ke;
'Kawainuga God, kasiyara kuduba wadibi apunai, kau naiya tondeya ade karako mete
tondei.
Kau kasiyaragi kawaya ki kau karako wadibi matara karako waira kuduba mu Kaiwawom-
aga tondei.
[18] Kau tagararaniyamu ragidai mu nuwamaga pupuwagau mibai ka kau bita tageyana ki
marai bau-wena ade iyapana popotagubu ragidai kau idagi gurai mu nauri-mugu
ugwaditamana ragiragi ki marai mete bauwena.
Kau bigabigagiyoma kau bonanagi wainapamawa tagamawa ragidai,
ade kau iyapanagiyoma kawakawai maimerei kuduba kau wiwiranimawa idiwa ki denai
puyo bagi mu tageyana ki nana ki marai mete bauwena.
Ki pokere kau karako uburi iyapana waira giripamawa pasumawa ragidai ki denai mu
giritami.'
[19] Mu inako tagubu wainapuwani manako ki makeya ka nau Mamanuga God e Tawai
kunumau ki gudui siwa-wena empuwani manako Mamanuga God e gwaiyabai
wagubu okamupu tamupu ki sikwai nau ika tawa rabineya mete matarau em-
puwani. Ki makeya ka yangwara wadubu, gaiya mumugarai bauwena kayawena,
kwarara wadau ki mumugarai maba wagubu, waira nutanuta bauwena waira
kuduba geyageyawena, ade nawaya aniyata ki mete bauwena nawaya tai bowa
maba kawapu ki nau empuwani.

12

Ridi ade motamota kwakoru maba

[1] Ki eweya ka gwede bagi kawaya mosi usi kunumau matarawena ki nau waro were maba
empuwani. Nau ridi mosi empuwani. E goragorai ka madega ade e debai tatamai ka
supama ida esida kewowena kerapu apeya (12). E ika tondubu manako e kerarai siragamu
kawareya sirigipupu. [2] Ridi ki munu waunitau wenapana kwaewagawa munu makarai
wainapiyawa kwewagawa wainapuwani.
[3] Ki makeya ka gwede mosi usi kunumau matarawena empuwani. Nau motamota
kwakoru maba daragai kawaya mosi empuwani. E debai ka kuduba ida daikere kewowena
daikere apeya (12) ade e debai ganai ka kuduba ida esida mena (10). E debai eyaka eyaka mu
tatamamaga mete kina. [4] E yawarai gipupu manako supama damu apeya eyaka ki damui

eyaka mena ki e minibu rorororo wairau gwetagubu manako e kanibu ridi ki e yabareya munu wenapana ki kupana dagurai ika uburawa empuwani.

[5] Ki makeya ka nau ridi ki munu uratanai wenapupu empuwani ko motamota kwakoru maba bauwena munu ki wadana kwaewagawa ki makeya ka gwede mosi bauwena munu ki motamota e idaiya taoropupu Mama-nuga God e kemai kawareya kunumau tapu. Munu ki aita ewa kasiyarai kawaya uburono e idaiya kepata yodono manako iyapana kuduba yabaramugu mu Kaiwawomaga uburono. [6] Ko ridi ki wakapawena Mamanuga God wata mosi iyapana eba idiwu tawaneya e nene winepupu tapu ki ika tondana ki nana kayawena. E mara ropani kawaya 1,260 Mamanuga God e kwayubai rabineya ika tondono.

[7] Ki eweya ka nau kande kawaya mosi usi kunumau wenawena empuwani. Aneya kawaya Maikero e aneyaiyoma mete kina daikere ubumupu ade mota-mota kwakoru maba e aneyaiyoma mete kina daikere ubumupu. [8] Mu kandetagamawa idiwa da kandetaga-mawa idiwa da paunau ka aneya Maikero e aneyaiyoma mete kina berokoi ki kuduba raurutampu baiyonotampu da mu ewa kunumau eba idiwana ki nana. [9] Mu motamota kwakoru kawaya ki kunumau wadumupu wairau kwenu-mupu manako e aneyaiyoma kuduba mete wairau isiyatampu. Motamota ki e ka motamota oragai si ka Seitani ade e si daikere Nari Apunai simupu. E ka iyapana kuduba nu kerapunugu wadau ade beraniyau ki apunai.

[10] Ki makeya ka nau bonana ragiragi kawaya mosi kunumau wagubu waina-puwani, wagubu ke; 'Karako ka iya waunai bauwena ade Mamanuga God e Kaiwawo kasiyarai ki mete matarawena. Karako ka e madanai irikai Keriso e kasiyarai mete matarawena. Mibai, nu sumanuga eyaka mena ragidai maramara naritamiyawa apunai ki e mu karako kunumau wadumupu wairau kwenu-mupu. E kemora nawaru Mamanuga God e yabareya uburawa nari yonai wagawa ki karako kewowena. [11] Papa Sipi e darai pokaiya ade Mamanuga God e yonai mibai tagamawa ki pokaiya ka nu sumanuga eyaka mena ragidai ubumupu Berokoi Apunai ki e kasiyarai kuduba raurumupu. Mu muga iyamaga nene eba wainapamawa ko mu suma-maga nene popotagamana ki mu waina-pamawa da ki ka baganai. [12] Ki pokere wi kunumau idiwu ragidai wi karako mamamaiwagi. Ko wi gwedewau ika waira kawareya idiwu bo egi rabineya idiwu ragidai ki wi bamagau ka berokoi baiyagisi ki pokere wi nuwaboyaiwagi. Nari Apunai Seitani karako supu wi paunagau ika wi mete idiwu. E kataiya da e marai rogobiwena ki pokere e nuwai pupuwagau.' Bonana ki inako wagubu wainapuwani.

[13] Motamota kwakoru maba waina-pupu da mu e wairau kwenumupu ki ka e ubupu ridi munu uratanai wenapupu ki kiwunapiyawa kwaenepiyawa umawa. [14] Ko Mamanuga God ubupu ridi ki midiwari kusuketa mabui maba apeya mete kwebu da e robowagana buri iyapana eba idiwu tawanai Mamanuga God e kwayubai rabineya tondana ki wateya kayawagana ki nana. E kwamura apeya eyaka ade siragamu ida daikere kewowena daikere eyaka mena ika tondana da motamota berokoi e bameya eba bauwagana giripana ki nana.

[15] Motamota kwakoru maba ridi ki robowagana kwaewagawa empupu ka e umuneya awana goya bauwena ridi ki kawarapana ki nana, [16] ko waira bau-wena ridi ki waitapupu. Goya kawaya motamota umuneya bauwagawa ki ka waira susukwanawena manako awana ki waira rabineya kayawena. [17-18] Mota-mota kwakoru maba ki empupu ka e ridi ki bameya e nuwai pupuwena manako e ewere wirawena ridi ki e momoiyoma dai ki mu yawiramaga kayawena. Ridi ki e momoiyoma ka iyapana gwedewau Mamanuga God e umunui wadamu ade Iyesu e yonai tagamu iwu ki ragidai.

13

Berokoi apeya egi positagubu

[1] Motamota kawaya kwakoru maba ki egi papateya nayau uburawa manako nau yabu tapuwani gwede berokoi mosi kunkani maba ika egi posiwena empuwani. Berokoi ki e debai ka ida daikere kewowena daikere apeya (7) ade e debai ganai ka ida esida mena (10). E debai ganai ki eyaka eyaka ka mu tatamamaga mete kina ade e debai kuduba mu

naurimugu ka e si dai mete okapupu. E si okapupu ki ka eba e eya siyo ko e Mamanuga
God e si bagi kawaya ki sibu siyasiya ika oka-pupu.
[2] Nau yabu tapuwani manako e kiyabui papa kamarai 'reopadi' ki kiyabui diyayai
empuwani. Berokoi ki e kerarai ka papa 'beya' maba ade e umunui ka papa 'raioni' ki
maba. Nau yabu tapuwani manako motamota kwakoru maba ki kanibu e eya madanai
irikai kunkani maba ki sibu ade e eya kasiyarai kawaya ki dai e mete kwebu da kunkani
maba ki waira kawareya kawai uburana ki nana. [3] Kunkani maba ki e debai eyaka mena ka
gwe ugwa-dumpu powena maba ki bidarai nau empuwani ko e kwatai ki ewa ade iyawena.
Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau kunkani maba ki
emupu ki ka mu notamaga kowena e diriwai kwaetagubu manako mu e eweya kayatagubu.
[4] Motamota berokoi kwakoru maba ki e ubupu e eya kasiyarai kunkani maba ki kwebu
ki pokere iyapana kuduba motamota ki e si tarataragapamawa esida tepapamawa. Mu
kunkani maba ki e si mete tepa-pamawa, tagamawa ke; 'Iyapana mo kasiyarai e maba pa
mena ade iyapana e kwaitana eba raurupomoto kau-pomoto.'
[5] Mamanuga God ubupu kunkani maba ki wata kwebu da kwamura apeya eyaka ade
siragamu ida daikere kewo-wena daikere eyaka mena ki rabineya ka e kasiyarai kawaya
uburana yona berokoberoko wagana umana ki nana. [6] E umuneya ka e Mamanuga
God siyawa siyasiya ade e si giripiyawa pasurawa. Mamanuga God e tawai kunumau
ade gwedewau kunumau idiwu ki mu simaga e mete giripiyawa. [7] Mamanuga God
e iyapanaiyoma yawiyawiratamana ade raurutamana ki kasiyarai e mete wadubu. E
uburana iyapana kuduba, kunu ebo ebo, tawana ebo ebo, yona ebo ebo, kwakwarepu-maga
ebo ebo, mu e idai rabineya idiwana da e mu kawaimaga uburana ki nana ki kasiyarai e
mete wadubu.
[8] Iyapana waira kuduba ubumoto kunkanki maba ki e si tarataragapomono esida tepa-
pomono idiwono ko iyapana gwedewau Mamanuga God waira kunuma eba yamanapupu
makeya mu simaga Iya Bukai rabineya okapupu ragidai ki mu mena e si eba tepapomoto.
Iya Bukai ki ka Papa Sipi Munai mini-mupu poyo ki e bukai.
[9] Wi wenaguga mete kina ki ka wi yona yau wainapumuri; [10] Iyapana gwedewau Ma-
manuga God mu winetapu da iyaramuguma ubumana mu tetamana diburatamana ki nana
ki ka mu tetamini diburatamini. Ade iyapana gwedewau Mamanuga God mu winetapu da
iyara-muguma ta were mu taugwaditamana popo ki nana ki ka mu taugwaditamini popo.
Ki pokere mara ki baiyagisi ki ka Mamanuga God e iyapanaiyoma mu sumamaga ragiragi
kawaya ubumono giruru maba kobaiya tetetogomono kaiwono ki ka baganai.

Berokoi ade mosi waira rabineya posiwena

[11] Ki eweya ka nau gwede berokoi kunkani maba ade mosi waira rabineya posiwena
empuwani. Berokoi ki e debai ganai apeya ka papa sipi munai mu debamaga ganai ki
maba ko e bonanai ka motamota kwakoru e bonanai maba. [12] Berokoi ki kanibu e kasiyarai
kunkani yabiri ki e bameya wadubu e irikai ubupu manako ewa kayawena waira yo waira
kawareya gwedegwede kuduba idiwu e kasiyarai kawaya ki pokaiya mu notamaga wade
wirawirapiyawa da mu kunkani maba naiya e debaiya bidara wadubu ko ade iyawena ki
e tarataragapamana si tepapamana ki nana. [13] Berokoi ki matakira kawaya-kawaya ebo
ebo kwaewagawa ki nau empuwani. E wagubu manako iyapana kuduba mu yabumugu
ka mata nonarai kunuma were kawapu. [14] Berokoi ki kasiyara wadubu da e uburana e
waretai kunkani maba ki e nene matakira ebo ebo kwaewagana ki nana. Ki pokaiya
ka e iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu kerapumugu wadana
mu notamaga wirapana ki nana ki nau mete empuwani. E iyapana ragiragi kawaya
tadeyawa da mu ubumana kunkani maba kereba pokaiya ugwadumpu ade iyawena ki
e keyakeyai mosi yamanapamana manako ewa ubumana keyakeyai ki pokaiya kunkani
maba ki e si tepapamana ki nana. [15] Berokoi ki kasiyara mete wadubu da e uburana
keyakeyai ki puwapana iya kweyana da e yonawagana ki nana, ko ki nau mete empuwani.
Iyapana gwedewau e si eba tarataragamupu ki ka kunkani maba e keyakeyai ki ubupu mu
namutapu. [16] Berokoi ki mete ubupu iyapana kawakawai yo iyapana maimerei, iyapana

gwedegwedemaga mete kina yo imagei ragidai, pakasi ragidai yo bigabiga ragidai, iyapana
kuduba inako ki e mu ninekeneke-tamiyawa da mu kunkani maba ki e si okai mu idamaga
garu naureya bo mu yabaramugu kurikuri pokaiya kapa-pamana ki nana ki nau mete
empuwani. [17] Iyapana gwedewau kunkani maba ki e si bo e si keyakeyai namba pokaiya
ki mu naurimugu pa mena ki ka mu gwede mosi eba gimarapamana bo deni deni eba nida
kasiwaratagamana ki nana.

[18] Yona yau ka wekewekei ki pokere iyapana notanotai ki mu mena ka yona yau mibai
bananapomoto. Iyapana nima e yabarai supasupai ki ka e kunkani maba e si namba
pokaiya tamupu ki mibai mete kataiyagisi. E si namba pokaiya ka iyapana kaina mosi e
siyo. E si ki nambai ka 666.

14

Umayo waunai mo tagubu

[1] Ki eweya ka nau waro were maba ade empuwani manako Papa Sipi Munai ade iyapana
ropani kawaya eba iyabapamana makai kuduba 144,000 e bananamupu kweya Saiyoni
kawareya e mete ika ubumawa ki nau mu emitapuwani. Papa Sipi e eya siyo ade e Mamai
e si mete kina ki okai ka nau iyapana ki mu yabaramugu empuwani.

[2] Nau bonana mosi kunuma were kawapu wainapuwani. Bonana ki mumugarai ka awana
kawaya tapara sikipiyau ki maba bo gaiya wagau ki mumugarai maba bo iyapana ripa
tapai yanuwatagamu bonanai bagi kawaya ki maba. [3] Iyapana kuduba 144,000 mu ka
Mamanuga God e kemai ki, ade gwede dai iyaiya apeya apeya ki, ade kwayuba debai ragidai
ki, mu kuduba yabara-mugu ubumupu umayo waunai mosi umayotagamawa. Iyapana
kuduba wairau idiwa mu paunamugu ka Mama-nuga God ubupu iyapana ki mena e ebo
nene winetapu tetapu ki pokere mu mena ka umayo waunai ki kataitagubu. Iyapana
dai ki umayo ki eba kataitaga-mana makai. [4] Iyapana 144,000 mu notamaga eyaka mena
Mamanuga God deni mena notapiyamu. Mu eyaka eyaka ka ridi mo mete eba iwa ade papa
Sipi Munai bani kayawagau umau ki ka mu e ewakumapiyamu mete iwu. Iyapana kuduba
paunamugu ka Mamanuga God mu rikatapu da karako ka mu maura amotana ki maba
yabiri Mamanuga God yo Papa Sipi Munai mu bamamugu bautagubu. [5] Mu rabinamugu ka
tanai mena posiwena. Mu yona bera mo eba tagubu ade mu paeremaga mete pa mena.

Aneya apeya eyaka

[6] Ki eweya ka aneya mosi usi kunuma bogaboga robowagawa ki nau empuwani. E ka
iyapana kuduba, kwakwarepumaga ebo ebo, kunu ebo ebo, yona ebo ebo, tawanamaga
ebo ebo ki iya maramara idiwana kaiwana ki yonai bagi kawaya mu tadeyana ki nana
bauwena. [7] E bonanai ragiragi kawaya wagawa ke; 'Mamanuga God e idai gurai iyapana
kuduba naurigau ugwadana ragiragi ki marai wana bauwena ki pokere e mayapiyoi ade e
mena si tepapiyoi. E ka kunuma yamanapupu, waira yamanapupu, egi yamanapupu, ade
awana usirai mete yamanapupu ki apunai ki pokere e mena tarataragapiyoi.'

[8] Aneya ki inako wagubu eweya ka aneya ade mosi bauwena e waretai eweya robowagawa
kaniyawa, wagawa ke; 'Natere kawaya Babironi karako gumoruowena po minibu. Iyapana
awana suwakarai kubamu mu yabara-maga babawagau ki maba ka ridi ki naiya e
kwakwarepui poisiyasiyai wainapiyawa tainipiyawa ki iyapana tawana tawana idiwu mete
tagebu da mu karako taku maba igida yauda iwu.'

[9] Aneya ki inako wagubu eweya ka aneya ade mosi bauwena e kowaiyoma apeya ki
mu ewamugu robowagawa kaniyawa e bonanai ragiragi kawaya wagawa ke; 'Iyapana
gwedewau ubumu kunkani maba ade e keyakeyai mu idamugu yamanamupu ki mu
simaga tarataragapiyamu bo kunkani maba ki e si okai mu yabaramugu tondau, [10] ki ka
awana 'waeni' suwakarai kawaya Mama-nuga God kapa rabineya gwepupu ki e yadini
mu tageni kubomoto. Ko awana 'waeni' ki kena ki ka Mamanuga God e eya nuwapupui
ki keyakeyai. Iyapana gwedewau kunkani maba ki tarataraga-piyamu ki ka aita ewa ka
mu Mamanuga God e eya aneyaiyoma ade Papa Sipi Munai ki mu yabaramugu mata

nonareya gwisi berokoi rabineya makaritogomono idowono. [11] Gwisi ki eba kewoyagisi ko
maramara yarono. Iyapana gwedewau ubumu kunkani maba ade e keyakeyai mu idamugu
yamanamupu ki mu simaga tarataragapiyamu bo e si okai mu naurimugu okamupu tondau
ki ka mu Mamanuga God e nuwapupui baibiga-pamana ki yawatai mo pa mena ko mu
maramara kemora nawaru makari-togomono idiwono.
[12] Ki pokere mara ki baiyagisi ki ka ka iyapana gwedewau Mamanuga God e umunui
wadamu ade mu sumamaga Iyesu bameya ki eba kamadamu ragidai ki ka mu ragiragi
kawaya ubumono giruru maba ki kobaiya tetetagisi kaiwono ki ka baganai.
[13] Ki eweya ka nau bonana mosi kunuma were ade wainapuwani, wagubu ke; 'Kau
yona yau okapi; Iyapana karako ade ewa nu Kaiwawonuga e naureya idiwu e bigabigai
kwaetagamu ki ka mu popotagisi ki ka mu mibi mamamai idiwono.'
E inako wagubu manako Mamanuga God e eya Keyai ki kawareya wagubu ke; 'Ki
mibai, mu ragiragi kawaya upitagamawa muya nunumawa ki pokere karako ka mu
aiyatatogomono. Mu gwede bagi yewe wairau kwae-tagamawa ki ka Mamanuga God eba
notagogapoto.'

Waira yau kawareya raupomu marai bauwena

[14] Ki eweya ka nau yabu tapuwani manako oroguma poe kawaya ki kawareya ka nau
gwede mosi e kiyabui iyapana kaina maba ika tondawa empuwani. E debai tatamai ka
bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki e tapu ade e raupomu kerebai uwarai korekorei
kawaya mosi e idaiya mete wadubu ki nau empuwani. [15] Ki makeya ka aneya mosi
Mamanuga God e Tawai kunumau ki rabineya matarau bauwena manako wena siyapu
oroguma kawareya tondawa apunai ki sibu, wagubu ke; 'Raupomu marai wana bauwena ki
pokere uburi raupomu kerebai uwarai korekorei ki wadi waira kawareya bani miyawawena
ki raupomunuwagi.' [16] E yona ki wagubu ka oroguma kawareya tondawa apunai ki ubupu
e kerebai wadubu waira kawareya bani miyawa-wena ki kuduba petapiyawa raupomu-
wagawa.
[17] Ki eweya ka nau aneya ade mosi Mamanuga God e Tawai kunumau rabineya matarau
bauwena empuwani. E mete kina kereba uwarai korekorei kawaya ki mo wadubu.
[18] Nau yabu tapuwani manako aneya ade mosi ki Mamanuga God e kepakepai kawareya
mata urau ki kwayubapiyawa aneyai ki e kepakepa deneya matarau bauwena manako
e bonanai ragiragi kawaya e waretai kereba wadubu apunai ki sibu, wagubu ke; 'Ripa
'waeni' madai miyawawena ki pokere kau kerebagi uwarai ki wadi suri waira kawareya
ripa madai ki kuduba gwiyapiyowa.' [19] Aneya yona ki wagawa makeya ka kereba wadubu
apunai ki supu waira kawareya ripa 'waeni' miyawatagubu ki kuduba gwiyapupu tepupu
Mamanuga God e nuwapupui ki wateya botopamana ki nana nakapupu. [20] Mu ripa madai
ki botopamana watai ka gari tagaiya manako mu madai ki botopamawa ki ka dara goya
maba bauwena kayawena. Goya ki urubai ka kerapunugu da debanugu ade e rowa-rowai
ka uwama kawaya. Nu kerapu-nugu yawata ki kaigamu ka pura apeya kwaitana kewoyagisi
(300 kiromita).

15

Bita yo makari siyarai

[1] Ki eweya ka nau gwede kawaya mosi usi kunumau waro were maba empuwani. Nau
kodabani kawena notani kowena. Aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7) iyapana
bita yo makari siyarai tagemana ki nana mu bita ki mu mubo idamugere mete tempu
bautagubu ki nau mu emita-puwani. Mu iyapana bita yo makari ki tageni kewoyagisi ki
ka Mamanuga God e nuwai iyapana bamamugu pupuwagau ki mete kewoyagisi.
[2] Ki eweya ka nau ade yabu tapuwani manako kaburu maba negai kawaya ika tapa-
sisipiyawa mata nonarai mete dibipupu ki nau ika empuwani. Iyapana gwedewau
ubumupu kunkani maba bo e keyakeyai mu idamugu yamanamupu bo e si namba pokaiya
okamupu ki kuduba raurumupu ragidai ki mu nau ika kaburu negai kawaya ki papateya
ubumawa emitapuwani. Ripa tapai ki Mamanuga God mu eyaka eyaka tagebu ki mu

idamugu temupu, [3] manako mu ika ubumawa Mamanuga God e bigabigai apunai Mosisi
ade Papa Sipi Munai mu umayomaga umayo were tagamawa ke;
'Kaiwawonuga Mamanuga God, kau kasiyaragi ka kawaya.
Kau kwaenugei ki kuduba ka mibai bagi supasupai mena ade kawaya esida.
Iyapana kuduba nu Kaiwawonuga ka kau mena.
[4] Kaiwawonuga, iyapana kuduba kau mayanimono ade kau kasiyaragi bagi kawaya ki mu
mamamapomono.
Kau mena ka tanai bagi kawaya.
Kau gwedegwede kuduba supasupai mena kwaenugei ki ka iyapana kuduba nu yabunugere
empemei,
ki pokere tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ka iyapana
baitagisi kau yabarageya ubumono kau tarataraganimono.'

[5] Ki eweya ka nau Mamanuga God e Tawai kunumau ki gudui siwawena empuwani ade
tawa ki rabineya ka e tanai miniyau siwa ki watai nau mete ika empuwani. [6] Ki makeya
ka aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki iyapana bita yo makari tagemana ki
bitai mu mubo idamugu temupu ki Mamanuga God e Tawai rabineya matarau bautagubu
ki nau mu mete emitapuwani. Mu midimaga tatamai ka poe yamayamai bagi kawaya
ade bedi bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki mu nodamugu sinegetagubu. [7] Gwede
dai iyaiya apeya apeya ki mosi ubupu aneya ida daikere kewowena daikere apeya ki tera
bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki eyaka eyaka mu tagebu. Mamanuga God
maramara tondau apunai e nuwapupui ka awana maba tera ki rabineya posiwena. [8] Mu
tera ki tepamawa makeya ka Mamanuga God e Tawai rabineya e eya sinini tanai ade e eya
kasiyarai ki gwisi maba yarawa ki pokere nima mosi tawa ki rabineya eba kaniyoto. Ko
aneya ida daikere kewowena daikere apeya iyapana bita yo makari tageni kewoyagisi ki
makeya ka tawa ki rabineya yamana yawatai mete kina.

16

Mamanuga God e nuwapupui ki terai

[1] Ki eweya ka nau bonana ragiragi kawaya mosi usi kunumau wainapuwani. Bonana ki
aneya ida daikere kewowena daikere apeya ki mu tadebu, wagubu ke; 'Wi kaiwagi manako
Mamanuga God e nuwapupui wi eyaka eyaka teraga rabineya posiwena ki waira kawareya
kwemuri wira.'

[2] Aneya yabiri kayawena e terai kwebu wira ki makeya ka berokoi kawaya mosi
wenawena. Iyapana gwedewau kunkani ki e si okai mu naurimugu tondawa bo e keyakeyai
mu idamaga pokaiya yamanamupu ki si tepapamawa ragidai ki mu midimaga ka kwata
posiwena mauweta gwitai berokoi kawaya tarawa makarai mu tageyawa.

[3] Ki eweya ka aneya ade mosi e terai wadubu egi kawareya kwebu wira ki nau empuwani.
Ki makeya ka iyapana popai mu daramaga pinai kawaya ki maba ka egi dara ki maba
wenawena manako gwedegwede kuduba iyaiya egi rabineya idiwa ki mu popotagubu
gawarara.

[4] Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu kayawena awanau ade awana
usireya kwebu wira manako awana dara wenawena ki nau mete empuwani. [5] Nau awana
kwayubapiyau ki aneyai e bonanai mete wainapuwani, wagubu ke;
'Naiya tondeya ade karako mete tondei apunai, kau tanigi ka bagi kawaya.
Kau karako iyapana bita yo makari tagebi ki kau eba paerepipi ko kau supasupai mena
kwaenugibi.
[6] Iyapana karako bita tageyei mu naiya kau iyapanagiyoma ade kau bonanagi wainapa-
mawa tagamawa ragidai ki namutampu da mu daramaga kawapu,
ki pokere kau karako bimbinai kwaenugei dara kubamana ki nana mu tageyei ki ka mu
paeremaga ki denai mu makeya wadamu.'
E inako wagubu.

7 Ki makeya ka nau bonana ade mosi Mamanuga God e kepakepai deneya bauwena
wainapuwani. Bonana ki wagubu ke;
‘Kaiwawonuga Mamanuga God, kau kasiyaragi ka kawaya esida.
Yona ki ka mibai.
Kau iyapana karako bita yo makari tageyei ki kau eba paerepiyei ko supasupai mena
kwaenugei.’
8 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu madega kawareya kwebu wira
manako madega muyai kawaya-wena iyapana kuduba uratapu sipasiparatagubu. 9 Madega
muyai iyapana uratapu sipasipara ki ka mu Mamanuga God simpu siyasiya ade e si
girimupu pasumupu mibai ka e bita inako mu tageyawa. Mu bita yo makari wadamawa ko
mu notamaga eba wirawena, mu beramaga berokoi ki mu eba kamadumpu ade Mamanuga
God e si mu eba tepamupu. Pa mena.
10 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu kunkani ki e kemai kawareya
kwebu wira manako kunkani ki ade e eweya kayatagubu ragidai ki mu kuduba kawarimugu
ka sisipu kawapu. Ki makeya ka iyapana makari kawaya daganani wainapamawa mu
kiyabumaga giriwagawa mu uwarimaga sisiripamawa ‘aige aige’ tagamawa. 11 Mamanuga
God kunumau tondau apunai e bita yo makari yo kwata berokoberoko inako mu tageyawa
ko mu beramaga berokoi ki mu eba kamadumpu ko mu e siyamawa siyasiya ade e si
giripamawa pasumawa.
12 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu awana kawaya Euperatasi ki
kawareya kwebu wira ki nau empuwani manako awana ki powena raragawena yawata
wenapupu da kawakawai ragidai mu piyara-muguma mete kina madega posiwagau
deneya ika bautagamana kebomana ki nana. 13 Ki makeya ka nau keyai berokoi apeya
eyaka mu kiyabumaga kweru maba bautagubu emitapuwani. Ki mosi ka motamota
kwakoru maba ki e umuneya posiwena bauwena kaya-wena, mosi ka kunkani ki e umuneya
posiwena bauwena kayawena, ade mosi ka kunkani e madanai irikai iyapana bera were
waratamiyawa apunai ki e umuneya posiwena bauwena kayawena. 14 Kweru berokoi apeya
eyaka mu ka kweya kairapu mu keyaimuguma ki matakira ebo ebo kwaetagamana ki
nana ki kasiyarai wadumupu. Mu tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau ki kayatagamana manako waira yau kawakawai ragidai kuduba tetamana
dibitamana da mu Kasiyarai Kawaya Esida Apunai Mamanuga God e marai kawaya ki
kawareya kandetagamana ki nana.
15 Nu Kaiwawonuga wagubu ke; ‘Wainapumuri, nau kuwa apunai maba bausugani wi
naininiyani. Wi mara ki makeya nau nawanani yabu yabu idiwu ki ka wi mamamaiwogoi
ko wi sipuma goragora eba okukunaigubu ade nau nawanani eba idiwu ki ka wi iyapana
mu yabumugu niga matarau ki pokere midimama wi wadiniyoto.’
16 Keyai berokoi ki kayatagubu kawakawai ragidai kuduba waratampu wata eyaka mena
ki mu si yona Iburu were Amagedoni tagubu ki ika dibitampu idiwa emitapuwani.
17 Ki eweya ka aneya siyarai ubupu e terai iyarau kwebu wira manako bonana ragiragi
kawaya mosi Mamanuga God e tawai rabineya kema deneya bauwena ki nau wainapuwani.
Bonana ki wagubu ke; ‘Ika kewowena.’ 18 Ki makeya ka yangwara wadubu, gaiya mumugarai
bauwena kayawena, ade waira nutanuta kawaya eba marai bauwena waira kuduba
geyageyawena. Naiya, Mama-nuga God iyapana yamanapupu makeya yabadawa da karako
ka waira nutanuta kawaya yau kwaitana mo eba bauwena. 19 Tawana tawana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau ka natere kuduba tawa gwaigwiritagubu mogotapu
gawarara. Natere kawaya Babironi purupuruwena damu apeya eyaka wenapupu. Natere
ki ragidai badidi kwaetagamawa ki Mamanuga God e notai eba gogawena ki pokere karako
bimbinai e nuwapupui awana suwakarai maba kapa rabineya ki e mu tagebu kubamupu.
20 Ruku kuduba egi rabineya sumupu ade kweya kuduba kwereretagubu dobu wenapupu.
21 Bowa bisi kawakawaya eba bibiyo-pamana makai ki nawaya aniyata tai maba kunumau
gwegwetagubu iyapana kawarimugu kawamupu mu giritamawa pasutamawa ki pokere
iyapana Mama-nuga God siyamawa siyasiya ade e si mete giripamawa.

17

Yawata kawakawareya umawa ridai

1 Ki makeya ka aneya ida daikere kewowena daikere apeya ki naiya tera kwekwe
wirawiratampu ki mosi nau bamaneya bauwena sidibu, wagubu ke; 'Kau yabi da yawata
kawakawareya igida yauda umawa ridai e si kawaya-wena kayawena ki Mamanuga God
uburoto e badidi maba yadini bita kweyoto ki nau kau kabuwaniyani. Ridi ki ka keyakeyai
ko ki mibai ka natere kawaya awana ropani kawaya pauna-mugu wadumupu uburau
ki kena. 2 Kawakawai ragidai yewe wairau mu ka ridi ki mete taku maba igida yauda
kwaetagamawa iwa. Iyapana awana suwakarai kubamu mu yabaramaga babawagau ki
maba ka ridi ki igida yauda umawa e notai awana suwakarai maba iyapana ki tageyawa
da mu yabaramaga babawena manako e badidi kwaewagawa umawa ki maba mu mete
inako kwaetagamawa iwa.'

3 Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai nau yabirisinibu manako aneya ki nau tepasinibu
iyapana eba idiwu tawaneya kaigibi. Ika baigibi ka ridi mosi nu papa osi kawareya iwei ki
maba e kunkani daragai kawaya mosi kawareya kaniyawa ki nau empuwani. Kunkani ki
e debai ka kuduba ida daikere kewowena daikere apeya ade e debai ganai ka ida esida
mena. E si dai e mideya okapupu ki ka eba e eya siyo ko e Mamanuga God e si bagi kawaya
ki dai kuwawena okapupu. 4 Ridi ki e midi tatamai daragai yo pinai ki umapu ade e barasi
bagibagi ebo ebo bowa yamayamai, bowa bagibagi dai ki, ade gwede dai denai kawakawaya
pokaiya yamanatampu ki e idaiya, e gobaiya, ade e mideya sinegewena. E idaiya ka e tera
mosi bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki wadubu. E midimama berai kwaewagawa
ade taku maba igida yauda asusu umawa ki berai kuduba ka awana suwakarai maba tera
ki rabineya posiwena. 5 Ridi ki e yabareya ka mu e si mibai yau okamupu;

'Natere kawaya Babironi ka nau. Ridi kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
yawata kawakawareya iwu mu inamaga ka nau.'

6 Mamanuga God e iyapanaiyoma yo iyapana gwedewau Iyesu eba kama-dumpu ko
e nene popotagubu ragidai, iyapana ki mu daramaga ka ridi ki kubabu manako iya-
pana awana suwakarai kubamu mu yabaramaga babawagau ki maba ka e yabarai mete
babawena. Nau Diyoni ridi ki waro were maba empuwani ki ka nau notani kowena
kodabani kapuwani.

7 Ko aneya ki nau ade sidibu, wagubu ke; 'Kau notagi gwede nana kowena? Kunkani
e debai kuduba ida daikere kewowena daikere apeya ade e debai ganai ida esida mena
ki mibai nau karako matarapani kau kabuwaniyani ade ridi kunkani kawareya kaniyau
ki mibai nau mete matarapani kau kabuwa-niyani. 8 Kunkani maba empipi ki ka naiya
iyaiya tondawa ko karako eba tondau. E uruba nigidai pa mena rabineya tondau ki e
waunitau kamadini matarau posiyagisi manako e bita bananapana deni mena gogawagana
ki wateya kayayagisi. Mamanuga God kunuma waira eba yamanatapu ki makeya ka e eya
iyapanaiyoma mu simaga Iya Bukai rabineya okapupu. Iyapana gwedewau yewe wairau
mu simaga Iya Bukai ki rabineya pa mena ragidai ki ka mu kunkani ki empomoto manako
wakapa giritagisi, mibai ka e naiya tondawa, karako eba tondau, ko ewa ade baiyagisi.

9 Iyapana notanotai ade katai nibadi kataimugu ragidai ki mu mena yona yau mibai
wainapomoto; Debai ida daikere kewowena daikere apeya empipi ki ka kweya kwaunai
ida daikere kewowena daikere apeya ki kawareya ridi ki tondau. Ko kweya kwaunai ki
ka mete keyakeyai; Ki mibai ka kawakawai ragidai ida daikere kewowena daikere apeya.
10 Kawakawai ragidai ida daikere kewowena daikere apeya ki mu pauna-mugu ida daikere
mena ka ororeya mena popotagubu, eyaka mena karako kawaiwena tondau, ade eyaka
mena ka ewa baiyagisi. E baiyagisi ki ka e mara eba rowarowa tondono. 11 Kunkani maba ki
naiya tondawa ko karako eba tondau e ka kawakawai ragidai ida daikere kewowena daikere
apeya ki mosi, ko e bita bananapana deni mena gogawagana ki wateya kayayagisi.

12 Debai ganai ida esida mena empipi ki mibai ka kawakawai ragidai ida esida mena ki
ewa baitagisi kasiyara yadini manako kunkani maba ki mete kaiwawotagisi. Mu baitagisi
manako madega napusi eyaka mena ki mena rabineya kaiwawotagisi. 13 Kawakawai ragidai

ida esida mena ki kena ki mu nuwamaga notamaga ka eyaka mena. Mu kasiyaramaga
kuduba ki mu ubumoto kunkani maba ki e kweyo-moto. [14] Mu Papa Sipi Munai ki mete
kandetogomono ko Papa Sipi Munai e ka kaiwawo ragidai kuduba mu Kaiwawomaga ade
kawakawai ragidai kuduba mu Kawaimaga ki pokere e uburoto mu kuduba raurutamini. E
eya iyapanaiyoma mu nene wagubu wine-tapu e eba kamadumpu ragidai ki mu mete kina
e mete ubumoto kawakawai ragidai ki raurutamini.'
[15] Aneya ki inako wagubu manako ade sidibu, wagubu ke; 'Yawata kawakawareya umawa
ridai awana ropani kawaya mu paunamugu tondawa empipi, awana ki ka mete keyakeyai.
Awana ki mibai ka iyapana mu waira-maga ebo ebo, iyapana mu kiyabumaga ebo ebo,
iyapana mu kwakwarepumaga ebo ebo, ade iyapana mu yonamaga ebo ebo. [16] Debai ganai
ida esida mena empipi ade kunkani maba e eya mete kina ki mu ubumoto yawata kawa-
kawareya umawa ridai ki keipomoto manako e tawai ade e gwedegwedei kuduba ki mu
tepomoto. E eya midi tatamai ki mu mete rikapomoto manako ni matarau e kamadini. E
midi kwa-kwarepui ki mu kupomoto ade matau deni mena pasumoto. [17] Mamanuga God e
ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki matarawagana ki nana ka e mu nota-maga wirapoto
da mu rabinamaga eyakamenayagisi manako mu kasiyara-maga kuduba ki mu kunkani
maba ki kweyomoto da e uburoto kasiyara ki pokaiya kaiwawoyogono tondono. E inako
kaiwawoyogono tondono da Mamanuga God badidi wagubu ki mibai kuduba wenayagisi
makeya ki ka e kasiyarai ki kuduba kewoyagisi.
[18] Kau ridi empipi ki ka natere kawaya ki e keyakeyai. Natere ki ka kawakawai ragidai
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu kawaimaga uburau.' Aneya ki nau
inako sidibu.

18

Natere Babironi gumoruowena

[1] Ki eweya ka nau aneya ade mosi kunumau kawapu empuwani. E kasiyarai ka kawaya
ade e tanai ka waira kuduba madega kauwagau madega posiwagau ki minibu siwa.
[2] E bonanai ragiragi kawaya wagubu ke;
'Natere kawaya Babironi karako gumorowena tawana po minibu.
Natere ki rabineya ka kweya kairapu, keyai berokoi ebo ebo, ade midiwari berokoi ebo ebo
eba kupemei ki mete kina wata wadumupu idiwu.
[3] Iyapana awana suwakarai kubamu mu yabaramaga babawagau ki maba ka ridi ki e ebo
kwakwarepui poisiyasiyai waina-piyawa taku maba igida yauda umawa ki notai ka
e awana suwakarai maba iyapana kuduba tawana tawana idiwu mu kubamana ki
nana tageyawa.
Waira yau kawakawai ragidai ridi ki mete taku maba asusu yabayababa iwa,
ade e nuwai notai waira yau gwedegwedei ki mena kawareya ukwarawa,
ki pokere tawana tawana kuduba ka gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamu ragidai
e bameya bautagamawa manako e pokaiya purapuratagamawa.'
Aneya ki nau inako sidibu.
[4] Ki makeya ka nau bonana ade mosi kunumau kawapu wainapuwani. Bonana ki wagubu
ke;
'Iyapananiyoma, wi ridi ki kamadu-muri matarau baiwagi.
E bigi kwaewagau ki wi mete eba kwaiwagi kwaenda e bita yodono ki daikere wi mete
wadumuri.
[5] E bigi ka damu yapu kunuma bananapupu ki pokere e berokoi badidi kwaewena ki bigi
kuduba ka Mamanuga God e ororeya mena empupu kewowena ko e notai eba
gogayagisi.
[6] Ridi ki wi bamagau berokoi badidi kwaewena ki wi denai makeya makeya e bameya inako
mete kwaiwagi ko ade kawareya mete kwaiwagi.
E nuwaboya awana suwakarai maba wi negebu ki ka e wi kapa nigideya negebu,
ko wi denai kapa posipumuri were e kwemuri.
[7] Naiya ka ridi ki e bameya gwede-gwede posiwena ki pokere e yabara kawakawarawagawa,

ko ki maba wi karako bita makari yo nuwaboya e kwemuri da e gwede-gwedei ki kuduba gogayagisi,
manako bita makari yo nuwaboya baiyagisi wata ki yadini.
Ridi ki e eya sidiwagau, wagau ke; 'Nau ka kaiwawo kemai kawareya tondakani ki ridai. Nau ka eba koboro. Nuwaboya nau bamaneya eba baiyagisi ade nau apena eba meyani.'
[8] E inako wagau ki pokere mara eyaka mena ki rabineya ka bita yo makari yo sigira yo nuwaboya yo wetei e bameya baiyagisi.
Nu Kaiwawonuga Mamanuga God, e kasiyarai ka kawaya.
E uburoto e idai gurai ridi ki e naureya ugwadini ragiragi,
manako e berai berokoi badidi kwaewena ki denai ka mata e uroto rerewara.'

[9] Aneya ki inako wagubu, ade wagubu ke; 'Waira yau kawakawai ragidai mu ridi ki mete iwa ade e mete ewapuru mu kwakwarepumaga poisiyasiyai waina-pamawa, ko mu ridi ki mata urono gwisi yarono empomoto ki ka mu yadi kimono e apenai meyomono. [10] Bita e bananapupu ki mu eba bananapamana ki kudeya ka mu uwamau ubumono gwisi dauyogono empomono manako e durui teyomono, togomono ke; 'Akae, akae, nu naterenuga kawaya Babironi, nu ridinuga kasiyarai kawaya. Madega napusi eyaka mena yau rabineya ka bita kau bamageya bauwena.'

[11] Gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamu ragidai tawana tawana kuduba idiwu ki mu mete yadi kimono ridi ki e apenai meyomono. Yomi ka mu natere ki rabineya deni deni nida kasiwaratagamawa idiwa ko karako ka mu nida kasiwaratagamana ki marai kewowena. [12] Gwedegwede naiya nida kasiwaratagamawa ki gwedegwedei ka yau kena; Monaga bagibagi yamayamai bowa ebo ebo pokaiya yamanamupu, yo aukwara bagibagi poe bo pinai bo daragai bo yamayamai mu denimaga kawakawaya, yo ripa ebo ebo aurai bagi kawaya mu denimaga kawakawaya, yo keyakeyai marai kawai ripa bagibagi pokaiya kaitemumpu bo kirama bo papa dowai bo bowa yamayamai daragai pokaiya yamanamupu ki mete kina. [13] Ade bani ebo ebo, yo ripa madai, yo ripa kwarai aurai bagibagi ebo ebo, yo parawa poe yo parawa madai, yo awana 'waeni' yo awana papa monamonai maba mete kina. Ade papa burumakau yo papa sipi yo papa osi yo ade papa osi gwede mosi nikareya tainipiyau umau ki kena. Mu naiya gwedegwede marai kawai inako deni deni nida kasiwara-tagamawa idiwa ade iyapana kaina mete nidatamawa denai bowa madai wadamawa, ena, iyapana mibimaga ki mu mete nidapamawa. [14] Ko karako ka ki kuduba kewowena ki pokere gwedegwede deni deni nida kasiwara-tagamu ragidai mu ubumoto ridi ki siyomoto, tagisi ke; 'Gwedegwede marai kawai ki kau tepana ki nana notagi kawareya ukwarawa ki marai wana kewowena. Kau gwedegwedegi ade kau monagagi bagibagi ki kuduba karako deni mena gogawena da kau ewa mo eba emani.' [15] Gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamu ragidai mu ka naiya natere ki pokaiya purapura-tagubu. Bita e bananapupu ki mu eba bananapamana ki kudeya ka mu uwamau ubumono yadi kimono e durui teyomono, [16] togomono ke; 'Akae, akae, nu naterenuga kawaya. Kau naiya aukwara bagibagi poe yo pinai yo daragai pokaiya monaganugibi ade bowa bagibagi ebo ebo yamayamai bedi sinegenugibi, [17] ko karako madega napusi eyaka mena yau rabineya ka kau gwedegwedegi ebo ebo ki kuduba gogatagubu.'

Waka wadamu ragidai yo waka ki kawareya upitagamu ragidai yo waka kawareya pa iwu ragidai yo ade iyapana gwedewau waka bautagamu ade kaya-tagamu ki wateya upitagamu ragidai ki mu mete uwamau ubumono, [18] manako mata urono gwisi dauyogono ki mu empomono manako mu notamaga koyogono, togomono ke; 'Nu naterenuga kawaya yau maba mo pamena ko e karako gogawena.' [19] Mu inako togo-mono manako yadi kimono tatabura tainipomono popoku mete tepomono taudumatogomono manako duru teyomono, togomono ke; 'Akae, akae nu naterenuga kawaya. E gwedegwedei marai kawai ki pokaiya ka nu egi kawareya iwei ragidai purapuraigibi. Ko madega napusi eyaka mena yau rabineya ka e gwedegwedei ki kuduba gogawena.' Mu inako togomono.

[20] Natere ki gogawena ki pokere kunumau idiwu ragidai wi mamama-iwagi. Mamanuga God e iyapanaiyoma yo e tononibu ragidai yo e bonanai wainapiyamu iwagamu ragidai

ki wi mete mamamaiwagi, mibai ka ridi ki naiya wi giriniyawa pasuniyawa ki bimbinai ka
Mamanuga God karako ubupu e idai gurai ridi ki e naureya ugwadubu ragiragi bita kwebu.
[21] Ki eweya ka nau waro were maba aneya kasiyarai kawaya mosi ika empuwani. Aneya
ki bowa bisi kawaya mosi wadubu kwenupupu egi rabineya supu manako wagubu ke;
'Nau bowa kasiyarai kawaya kwenupuwani ki maba ka natere kawaya Babironi rorororoy-
agisi deni mena gogayagisi.
[22] Kainaga yo ripa tapai yanuwa-tagamu ade bawiwi yo binogo siyamu ki bonanai ka natere
ki rabineya ewa mo eba yogono.
Iyapana upi ebo ebo kwaetagamu ragidai wi natere ki rabineya mo eba upitogomono
emitamuri ade bani madai bowa pokaiya musu-piyamu ki ratabai ki wi ewa mo
mete eba wainapumuri.
[23] Natere ki rabineya ka wi duna tanai mo eba empumuri,
ade wi ridi yo apunu natere ki rabineya ewa mo eba anikatogomono emitamuri.
Gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamawa ragidai natere ki rabineya idiwa ki mu
kasiyara-maga ka kawaya esida. Tawana tawana kuduba mu maba mo pa mena ko
ki kuduba karako wana kewowena.
Mu naiya tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau ki kayatagamawa
aimana pokaiya iyapana kuduba mu notamaga wirapamawa ade mu kerapu-mugu
wadamawa.
[24] Natere ki rabineya ka mu ubumpu Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai ade e iyapanaiyoma mete kina ki ika namutampu.
Ena, iyapana kuduba yewe wairau mu iyaramuguma taunimupu popo ki mu daramaga ka
natere ki rabineya kawapu.'
Aneya ki inako wagubu.

19

Mamama kawaya kunumau

[1] Ki eweya ka nau iyapana ropani kawaya eba bigabigai kunumau dibimupu idiwa mu
bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ki wainapuwani. Mu tagubu ke;
'Kaiwa kaiwa Mamanuga God, kau sigi nu tepapemei.
Kau mena nu iya negeyei,
kau mena tanigi ka kawaya,
ade kau mena kasiyaragi ka esida.
[2] Kau badidi kwaenugei ki kuduba ka mibai ade supasupai kawaya.
Yawata kawakawareya umawa ridai rauru kawakawara notai iyapana kuduba
kabuwatamiyawa wara-tamiyawa ki kau empipi manako kau idagi gurai e
naureya ugwadibi ragiragi bita kwebi.
E ubupu kau bigabigagi kwae-tagamawa ragidai namutapu ki bimbinai kau e bita kwebi.'
[3] Mu inako tagubu, ade tagubu ke;
'Kaiwa kaiwa, nu Mamanuga God e si tepapemei.
Natere rororororowena urau ki gwisi maramara dauyogono yarono ko eba kewoyagisi.'
[4] Mu inako tagamawa makeya ka kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena ade ida
apeya apeya (24) yo gwede dai iyaiya apeya apeya ki mete kina kema kwareya tondau
apunai Mamanuga God e yabareya kwarisi-tagubu e si tarataragapamawa, tagamawa ke;
'Ki mibai. Kaiwa kaiwa, Mamanuga God e si nu tepapemei.'
[5] Mamanuga God e kemai ki deneya ka bonana mosi wagubu ki nau mete wainapuwani,
wagubu ke;
'Mamanuga God e bigabigai kwaiwagamu ragidai,
ade iyapana kuduba kawakawai ade maimerei e mayapiyamu idiwu ragidai,
wi karako e si esida tepapumuri.'
[6] Ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba bigabigai kunumau dibi-mupu idiwa mu
bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa mumugaramaga awana taparai kawaya sikipiyau

bo gaiya mumugarai wagau kayawagau ki maba nau mu bonanamaga waina-puwani. Mu tagubu ke;
'Kaiwa kaiwa, Mamanuga God e si nu esida tepapemei.
Nu Kaiwawonuga e kasiyarai ka kawaya esida. E karako Kaiwawo wateya tondau,
[7] ki pokere nu mamamaigomu ade e kasiyarai kawaya ki mamama-pomu,
mibai ka Papa Sipi Munai e anikawagana ki marai bauwena.
E uwarana ridai ki ororeya mena okukunawena e nawanai tondau.
[8] Mamanuga God ubupu monaga bagi tanai kawaya bigi pa mena ridi ki kwebu da e umarana ki nana.'
(Monaga tanai kawaya ki ka keyakeyai ko ki mibai ka Mamanuga God e iyapanaiyoma supasupai bagi kawaya badidi kwaetagamawa ki kena.)

[9] Ki makeya ka aneya ki nau ade sidibu, wagubu ke; 'Kau yona yau okapi; Iyapana gwedewau Papa Sipi Munai anikawagana kupei kawareya bautagamana ki nana mu bibimaga tonopupu ki ka mu mibi mamamai idiwono.' E inako wagubu manako kawareya nau ade sidibu, wagubu ke; 'Yona nidibuwani yau ka Mamanuga God e eya bonanai.'

[10] Aneya yona ki wagubu ka nau e si tepapana ki nana e yabareya nau ramatani kawareya kwarisisugubuwani. Ko e wagubu ke; 'Ae, kau inako eba kwaenuwagi. Kau kowagiyoma mete kina Iyesu e bigabigai kwaiwagamu e yonai iwagamu iwu ki mosi ka nau. Mamanuga God e mena si kau tepapi. Iyapana gwedewau Mamanuga God e bonanai wainapiyamu tagamu ki ka mu Iyesu badidi mibai kawaya kwae-wagawa ki mena mu matarapomono togomono iwono.' Aneya ki inako wagubu.

Apunu mosi papa osi poe kawareya bauwena

[11] Ki eweya ka nau waro were maba kunuma gudui siwawena empuwani ade papa osi poe mosi ika empuwani. Papa osi ki kawareya ka apunu mosi ika tondawa ki e si 'Upi Eba Kamadau Apunai' ade e si mosi 'Mibai Mena Wagau Apunai' tagubu. Apunu ki uburau iyapana wade supasupatamiyau bo gwede bagi nene ragiragi kawaya uburau taububarai purupiyau ki ka e supasupai mena kwaewagau. [12] E yabui ka mata nonarai maba ade e debaiya ka e kaiwawowena ki debai tatamai ropani kawaya nakapupu. E mideya ka e si mosi okamupu ki mibai e ebo mena kataiya. [13] E midi tatamai umapu ki kuduba ka dara mena pasipupu ade e si ka 'Mamanuga God Yonai'. [14] Kunuma piyarai kuduba mu midimaga tatamai bigi pa mena poe tanai kawaya uma-mupu mu papamuguma osi poe kawareya bautagubu e eweya kaya-tagamawa ki mu nau mete emita-puwani. [15] Kereba uwarai daikere daikere apunu ki e umuneya bauwena manako kereba ki pokaiya ka e iyarai-yoma tawana tawana kuduba rauru-tamini. E kasiyarai kawaya uburono kepata e idaiya yodono manako iyapana kuduba mu yabaramugu mu Kaiwawo-maga uburono. Kasiyarai Kawaya Esida Apunai Mamanuga God e nuwapupui ki wateya ka apunu ki uburoto e iyara-iyoma kuduba nakatamini taisi kurakura-tamini. [16] E midi tatamai ki naureya ade e tekaiya ka mu e si yau okamupu; 'Kawakawai Ragidai Kuduba Kawai-maga' ade 'Kaiwawo Ragidai Kuduba Kaiwawomaga'.

[17] Ki eweya ka nau waro were maba aneya mosi usi madega kawareya uburawa empuwani. E wena siyapu manako midiwari kunuma bogaboga robotagamawa iwa ki mu tadebu, wagubu ke; 'Kebomuri manako ewapuru dibipumuri Mamanuga God e poragai kawaya ki kawareya kupeiwagi. [18] Wi baiwagi iyapana kwakwarepumaga kupumuri, kawakawai ragidai, piyara ragidai, kasiyaramaga mete kina ragidai, papa osi ade papa osi kawareya iwu ragidai, bigabiga ragidai, pakasi ragidai, iyapana kawakawai, iyapana maimerei, iyapana kuduba inako ki mu kwakwarepumaga wi kupumuri.' E midiwari ki inako tadebu.

[19] Ki eweya ka nau kunkani maba ki yo waira yau kawakawai ragidai ebo ebo mu piyaramuguma mete kina ki tawana tawana madega kauwagau madega posiwagau deneya bautagubu dibimupu idiwa ki emitapuwani. Mu papa osi kawareya tondawa apunai ade e piyaraiyoma mete kandetagamana ki nana bautagubu. [20] Papa osi kawareya tondawa apunai ade e piyaraiyoma mete kina ki mu ubumpu kunkani maba ki yo e madanai irikai

e waretai nene matakira ebo ebo pokaiya iyapana notamaga wirapiyawa umawa ki mu tetampu manako iyaiya mata gwisi berokoi kawaya ki nonareya isiyatampu. (Naiya ka kunkani maba e madanai irikai ki ubupu iyapana gwedewau kunkani maba ki e okai mu naurimugu okamupu bo ade e keyakeyai mu idamugu yamanamupu ki tarataraga-mupu ki matakira ebo ebo pokaiya mu kerapumugu wadubu yawata kwaiya kayatagubu.)

21 Papa osi kawareya tondawa apunai e umuneya kereba uwari daikere daikere bauwena e ubupu kunkani maba ki e piyaraiyoma kuduba e kerebai pokaiya namutapu gawarara manako midiwari kuduba bautagubu mu kwakwarepumaga kupamawa idiwa da mu romodomaga naigida mena posiwena.

20

Aneya mosi Berokoi Apunai Seitani umapu dokodoko

1 Ki eweya ka nau waro were maba aneya mosi kunumau kawarawa empuwani. E idaiya ka e uruba kawaya nigidai pa mena ki kasiparai wadubu ade taburuba ragiragi kawaya mosi mete wadubu bauwena.

2 E kanibu taburuba ragiragi kawaya pokaiya motamota kwakoru maba ki umeme dokodokopupu da e kwamura rowarowa kawaya kuduba 1000 inako dibura rabineya tondono kaniyono. Motamota kwakoru maba e ka naiya takari kawaya tondawa yabadawa motamotai si ka 'Kerapu Wadewade-niyau Apunai' bo si daikere ka Seitani. 3 Berokoi Apunai ki eba uburana iyapana tawana tawana idiwu mu kerapu taisinitamana ki nana ka aneya ki ubupu e umeme dokodokopupu uruba kawaya ki rabineya kwenupupu manako uruba ki umunai bodapupu kasiparapupu. Kwamura rowarowa kawaya 1000 ki kewoyagisi eweya ka mu gudu ki ade kwaipomoto manako Berokoi Apunai Seitani ade matarau baiyagisi, ko mara ki makeya ka e eba rowarowa kawaya upiyogono umono.

4 Ki eweya ka kaiwawo ragidai kema ropani kawaya kawareya idiwa ki nau emitapuwani. Kaiwawo ragidai ki mu idamaga gurai iyapana kuduba nauri-mugu ugwaditamana ragiragi ki kasiyarai mu mete wadumupu. Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai pokaiya ade Iyesu e dimai tagamawa iwa ki pokaiya iyapana gwawai ubu-mupu mu gobamaga purutampu ragidai ki mu keyaimuguma nau ika mete emitapuwani. Iyapana ki mu ka bagi kawaya kwaetagamawa. Kunkani maba ade e keyakeyai mete kina ki mu eba tarataragatamawa ade e okai ki mu yabaramugu bo mu idamugu eba okamupu. Mu naiya popotagubu ko mu ade iyatagubu kimpu ubumpu karako kwamura 1000 ki rabineya Keriso mete kaiwawotogomono idiwono.

5 Iyapana ki mu mena ka yabiri iyatagubu kimpu ubumpu ko popo-tagubu ragidai kuduba ka ewa iyatagisi kimoto ubumoto. Mu ka aiyata wateya pa idiwono kaiwono da kwamura 1000 ki kewoyagisi makeya ki ka mu mete kina iyatagisi kimoto ubumoto. 6 Iyapana gwedewau yabiri iyatagubu kimpu ubumpu ragidai ki mu mamamatogo-mono, mibai mu ka Mamanuga God e nene. Po ewa baiyagisi ki eba baiyagisi mu giritamini pasutamini. Mamanuga God yo Keriso mu kasiyaramaga pokaiya ka mu ubumoto dobopiyamu upi ki kwaetogomono manako kwamura 1000 ki rabineya ka mu Keriso mete kaiwawotogomono idiwono.

Mamanuga God ubupu Seitani deni mena raurupupu

7 Kwamura kuduba 1000 ki kewo-yagisi eweya ka mu uruba gudui ki kwaipomoto Berokoi Apunai Seitani e idai kerarai rikapomoto manako e matarau posiyagisi kayayagisi. 8 E waira kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki kayayagisi iyapana kuduba beratamini mu kerapumugu yadini manako tetamini yawira nene dibitamini. Iyapana ropani kawaya eba iyabapa-mana makai naya egi papateya ki maba e tetamini damutamini. Mu simaga ka Goga yo Magoga. 9 Iyapana ki yawira nene purupomoto mubo mubo kaya-tagisi manako mu ubumoto Mamanuga God e iyapanaiyoma ade e nuwaiya po naterei ki kuduba kwagaratamini. Ko mu inako kwaetogomono ki makeya ka mata nonarai kunumau kaworoto deni mena mu uratamini gawarara. 10 Ki makeya ka Mamanuga God uburoto Kerapu Wadewade Apunai Seitani yadini mata gwisi berokoi ki nonareya kwenupoto.

Naiya ka e kunkani maba yo e madanai irikai mete kina ki tetapu mata nonareya isiyatapu ki pokere karako ka mu ewapuru mena maramara kemora nawaru ika makaritogomono idiwono ko makari ki eba kewoyagisi.

Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi

11 Ki eweya ka apunu mosi e kemai poe tanai kawaya ki kawareya tondawa ki nau
empuwani. E kasiyarai pokaiya ka kunuma waira kuduba deni mena gogatagubu.
12 Popotagubu ragidai marai kawai ika Mamanuga God e kemai yabareya ubumawa ki nau
mu emitapuwani manako aneya dai bau-tagubu buka dai dadaratampu ade Iya Bukai ki
mete dadaramupu. Iyapana eyaka eyaka badidi kwaetagamawa buka wagubu ki makeya
makeya ka mu eyaka eyaka denai mete wadumupu. 13 Iyapana egi popotagubu ragidai
ki mu mete kina egi rabineya kimpu ubumpu Mamanuga God e yabareya ubumupu.
Ade popotagubu ragidai kuduba po kasiyarai waditapu dokodoko po wateya idiwa ki mu
mete kina kimpu ubumpu Mamanuga God e yabareya ubumupu. Mu eyaka eyaka badidi
kwaetagubu ki denai mu makeya makeya wadumupu.
14 Ki eweya ka Mamanuga God ubupu Po Kasiyarai yo Po Watai ki koritatapu tetapu uruba
rabineya mata maramara urau ki nonareya isiyatapu. Mata maramara urau ki ka po ewa
ki watai. 15 Iyapana nima e si Iya Bukai ki rabineya pa mena ki ka Mamanuga God uburoto
e yadini mata maramara urau ki nonareya kwenupoto.

21

Waira waunai ade kunuma waunai

1 Ki eweya ka nau waira waunai ade kunuma waunai mete emitapuwani. Waira oragai
ade kunuma oragai kuduba gogatagubu ade egi mete gogawena. 2 Nau yabu tapuwani
manako natere Diyerusaremu Waunai Tanai Bagi Kawaya ki Mamanuga God e deneya
kunuma were kawarawa ki nau empuwani. Natere ki ka onowa apunu uwarana monagai
wadubu ki maba monagawena kawapu empuwani.
3 Bonana ragiragi kawaya mosi Mamanuga God e kemai ki deneya bauwena ki nau mete
wainapuwani. Bonana ki wagubu ke; 'Wainapumuri, Mamanuga God e karako iyapana
mu bamamugu bauwena. E mu paunamugu mu mete ewapuru idiwono ki pokere e
iyapanaiyoma mibai ka muyo ade mu Mamamaga God ka eyo. 4 Mu yabumaga iwai ki e
surupoto. Karako ka po pa mena, nuwaboya pa mena, yadi pa mena ade makari mete pa
mena. Gwedegwede oragai ki kuduba goga-wena.' Bonana ki inako wagubu.
5 Ki makeya ka kema kawareya tondawa apunai e eya wagubu ke; 'Nau karako gwedeg-
wede kuduba waunai yamanapani matarayagisi.' E inako wagubu manako nau sidibu,
wagubu ke; 'Nau yonani yau ka mibai ade iyapana sumapamana ki nana ki pokere kau
yona yau makeya mena okapi.' 6 E inako wagubu manako ade sidibu, wagubu ke; 'Nau
badidi suwagubuwani ki kuduba nau makeya makeya kwae-sugubuwani kewowena. Nau
ka Kerarai ade nau ka Kwaunai. Nau ka Aropa ade nau ka Omega. Iyapana nima
awana gobai yogono ki ka nau iya awanai maramara usirapiyau ki pa deni mena e
kweyani. 7 Iyapana nima ragiragi kawaya uburau berokoi kuduba raurupiyau ki ka nau
suwagubuwani yau kuduba ki nau puyo e kweyani manako e Mamai ka nau ade nau
gubagani ka eyo. 8 Ko iyapana gwedewau nau yonani mu tagamana ko mu iyapana
kudumugu nitaisinitagamu nau tagararasiniyamu bo bigi notai mu rabinamugu posiwena
ki pokaiya kwaetagamu bo ubumu iyapana namutamiyamu bo rauru kawakawaratagamu
taku maba igida yauda asusu iwu bo muwaratagamu bo momorapa yo daisusu yo ade dai
mete kina mu bamamugu buburitagamu bo yona beratagamu, iyapana inako kwaetagamu
ki ka mu uruba ki rabineya mata maramara urau ade gwisi berokoi yarau ki wateya
kayatagisi. Mata maramara urau ki ka po ewa ki watai.'
9 Aneya ida daikere kewowena daikere apeya ki Mamanuga God e nuwapupui siyarai
tera rabineya awana maba posiwena mu idamugu temupu ki mosi nau bamaneya bauwena
sidibu, wagubu ke; 'Kau yabi da Papa Sipi Munai uwarana ridai ki nau kau kabuwaniyani
emani.' 10 Mamanuga God e Keyai nau kawarineya minibu siwa yabirisinibu manako aneya

ki nau tepasinibu kweya kawaya mosi ki kwauneya nau tamusinibu. Tamusinibu manako
natere Diyerusaremu Waunai Tanai Bagi Kawaya ki Mamanuga God deneya kunuma were
kawarawa ki e nau kabuwasinibu empuwani. [11] Natere ki naureya ka Mamanuga God e
eya tanai minibu siwa. Nau tawa ki rabineya empuwani ka nainiwara wadawa tanai sinini
ka bowa yamayamai denai kawaya bowa 'diyasipa' ki maba ade kaburu negai kawaya ki
maba. [12] Natere ki gari ka iyarau kawaya ade gari ki katamurui ka ida esida kewowena
kerapu apeya. Gari ki katamuruiya ka aneya eyaka eyaka ika ubumawa. Tawana Isiraero
ragidai mu kunumaga ida esida kewo-wena kerapu apeya mu simaga ki mu katamuru
eyaka eyaka ki mu nauri-mugu okatampu. [13] Gari ki nu idanuga garu madega posiwagau
deneya ka katamuru apeya eyaka, nu idanuga tenene madega surau deneya ka kata-muru
apeya eyaka, nu yabaranugu deneya ka katamuru apeya eyaka, ade nu taganugu deneya
ka katamuru apeya eyaka. [14] Natere kawaya ki gari togipana danai ka bowa ida esida
kewowena kerapu apeya nunumupu. Bowa ki kawareya ka mu Papa Sipi Munai e tonotapu
ragidai mu simaga eyaka eyaka bowa ki kawareya okatampu.

[15] Aneya nau sidiyawa apunai e idaiya ka ruwa mosi bowa yamayamai pokaiya ya-
manamupu ki wadubu. Ruwa ki pokaiya ka e natere yo gari yo katamuru ki ruwapupu.
[16] Natere ki rowarowai yo dadarai yo kawayai esida ka kuduba eyaka mena, ko ki ka
umawa kawaya nu kerapunugu kaigamu ka pura ropani kawaya yawatau kewo-yagisi
(2400 kiromita). [17] Aneya ki gari kawayai esida ki mete ruwapupu ko ki rowarowai ka
taburuba apeya eyaka dibipemei badipemei ki rowarowai maba (60 mita). Iyapana nu
ruwa badidi wademei ki maba e mete inako ruwapupu. [18] Gari ki mu bowa bagi kawaya
'diyasipa' pokaiya umamupu, ade natere ki e eya ka mu bowa yama-yamai sinini tanai bagi
kawaya ki pokaiya wadumupu. [19] Gari togipana danai ki bowai ida esida kewowena kerapu
apeya nunumupu ki bowai ka bagibagi mu kiyabumaga ebo ebo. Mosi ka bowa daragai
'diyasipa', mosi ka bowa pinai 'sipaiya', mosi ka bowa poe 'ageta', mosi ka bowa kasikasigai
'emera', [20] mosi ka bowa gwadugwadu-warai 'sadoniki', mosi ka bowa daragai 'koniriya',
mosi ka bowa miyamiyawai 'kurisora', mosi ka bowa pinai ade kasikasigai 'beriro', mosi
ka bowa miyamiyawai 'topasi', mosi ka bowa miyamiyawai ade kasikasigai 'kirisopasi',
mosi ka bowa pinai 'aiyasini', ade siyarai ka bowa daragai 'ametisi'. [21] Gari katamurui ida
esida kewowena kerapu apeya ki eyaka eyaka ka mu gwede bagi poe mosi riyariya maba
si ka 'pero' pokaiya yamanamupu. Katamuru eyaka eyaka ka mu 'pero' eyaka eyaka ki
pokaiya yamanatampu. Natere ki imateya ka mu bowa yama-yamai ko ade nenanenai
pokaiya yamanamupu ki nau empuwani. [22] Nau yabu tapuwani ko nau Mamanuga God e si
tepapamana tawai mosi ika eba empuwani, mibai ka Mamanuga God e eya ade Papa Sipi
Munai ki mu muga ka tawa ki kena. [23] Mamanuga God e eya Tanai Bagi Kawaya natere
ki miniyau siwa ki pokere iyapana madega bo siragamu tanai nene eba notapomono.
Natere ki dunai ka Papa Sipi Munai ki kena. [24] Iyapana tawana tawana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau duna ki taneya iwono manako kawa-kawai ragidai yewe
wairau mu puyo-maga bagi ebo ebo ki tepomoto natere ki rabineya baitagisi. [25] Natere ki ka
sisipu eba umuroto ki pokere gari katamurui kwaimupu ki maramara uburono ko ewa eba
bodapomoto. [26] Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu
puyomaga bagi bagi ebo ebo tepomoto natere ki rabineya baitagisi. [27] Ko gwede mo bigibigi
bo iyapana midimama berai kwaetagamu bo beratagamu mu ka natere ki rabineya eba
kaiwoto. Pa mena. Ko iyapana gwedewau mu simaga Papa Sipi Munai e Iya Bukai rabineya
okapupu ki mu mena ka natere ki rabineya kaiwoto.

22

Iya Awanai ade Iya Ripai

[1] Aneya ki Iya Awanai usirapiyau nau mete kabuwasinibu. Awana ki ka negai kawaya
nainiwara kawareya wadau. E Mamanuga God ade Papa Sipi Munai mu kemamaga kobaiya
usira-piyawa, [2] natere ki imateya bauwagawa kayawagawa ki nau empuwani. Awana ki
papasi daikere daikere ka Iya Ripai ika mete ubumawa. Ripa ki siragamu eyaka eyaka

rabineya mibai kirono ade ripa ki kwarai ka tawana tawana kuduba madega kauwagau madega posiwagau ki iyatamini. [3] Mamanuga God e gwede mosi kowaga eba kweyoto ki pokere gwede e eba nuwaiya ki natere ki rabineya eba kaniyoto. Mama-nuga God ade Papa Sipi Munai mu kemamaga ka ika mete kina ki pokere Mamanuga God e bigabigaiyoma e si ika esida mena tepapomono idiwono. [4] Mu e kiyabui matarau empomoto ade e eya si mu yabaramugu mete okapoto. [5] Tawana eba sisipuyagisi ki pokere iyapana duna nene bo madega nene eba notapomono. Nu Kaiwawonuga Mama-nuga God e eya tanai tawana ki miniyoto siwa manako e eya bigabigai-yoma ika ubumoto kaiwawotogomono manako maramara e mete idiwono kaiwono.

Iyesu ade wirayagisi baiyagisi

[6] Ki makeya ka aneya ki nau ade sidibu, wagubu ke; 'Yona yau ka mibai, iyapana kuduba sumapamana ki nana. Mamanuga God e ka nu Kaiwawonuga. E bonanai wainapiyamu tagamu ragidai mu ka e eya Keyai mu kabuwatamiyau ki pokaiya tagamu ko karako ka e aneyai tonopupu gwede waunitau wenayagisi ki sisiyai e bigabigai kwae-tagamu ragidai mu kabuwatapu.' Aneya ki inako wagubu.

[7] Ki makeya ka Iyesu e eya ubupu, wagubu ke; 'Kau wainapi; Nau waunitau ade wirasugani bausugani.'

Iyapana gwedewau ewa wenawagana yonai oka yau rabineya tondau ki sumapiyamu makeya makeya kwae-tagamu ki ka mu mibi mamamai idiwono.

[8] Nau Diyoni yona yau kuduba wainapuwani ade gwedegwede yau kuduba waro were maba mete empuwani. Nau ki kuduba empuwani kewowena ka nau kabuwasinibu aneyai ki e si tepapana ki nana wainapuwani ki pokere nau e yabareya nau ramatani kawareya kwarisisugubuwani. [9] Ko e tatamasinibu, wagubu ke; 'Ae, kau inako eba kwaenuwagi. Kau kowagiyoma mete kina wi gwedewau Mamanuga God e bonanai wainapiyamu iwagamu ade Iyesu e yonai oka yau rabineya wadamu doko e bigabigai makeya makeya kwaiwagamu ki wi waretaga mosi ka nau. Wi Mamanuga God e mena si tepapiyoi idiwoi.' [10] E inako sidibu, ade wagubu ke; 'Gwedegwede kuduba ewa wenawagana yonai oka yau rabineya wagubu ki wenawagana marai ka waunitau ki pokere yona yau kau eba wekepi. [11] Bera berokoi kwae-tagamu ragidai mu ka bera berokoi kwaetogomono yamono, ade midimama berai kwaetagamu ragidai mu ka midimama berai ki mete kwaetogomono yamono. Ko iyapana nima bera bagi kawaya kwaewagau ki ka e bera bagi ki mena kwaeyogono yarono, ade iyapana nima Mamanuga God e nene mena tondau ki ka e Mamanuga God nene mena inako tondono kaniyono.'

[12] Iyesu e eya nau ade sidibu, wagubu ke; 'Kau wainapi; Nau waunitau ade wirasugani bausugani. Nau iyapana mu denimaga mete tepani bausugani manako mu upi badidi kwaetagamawa ki makeya makeya nau mu eyaka eyaka denai puyo tageyani. [13] Nau ka Yabiri ade Ewa, nau ka Kerarai ade Kwaunai, nau ka Aropa ade Omega.

[14] Iyapana gwedewau mu midimaga tatamai siruwamupu taniwena idiwu ki ka mu mibi mamamai idiwono. Mu midimaga tatamai siruwamupu ki pokaiya ka mu Iya Ripai ki mibai kupomono ade gari rabineya kaiwoto ko nima mosi mu eba bodatamini. [15] Ko gari ki tagaiya ka taku idiwu. Mu ka muwaratagamu, mu ka yawata kawa-kawareya igida yauda asusu yabayababa iwu, mu ka minimini popo kwaetagamu, mu ka daisusu yo momorapa yo ade dai mete kina mu bamamugu buburitagamu, ade mu ka bera mena tagamu kwae-tagamu ki ragidai.

[16] Nau ka Iyesu. Nau yonani yau nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai mu kabuwatamana ki nana ka nau aneyani kau bamageya tonopuwani. Nau ka oragai apunai Dewida e siwai ade e gidaragai. Nau ka Mara Supamai. Nau tanini ka kawaya.'

[17] Mamanuga God e Keyai ade e sumapiyamu ragidai ridi maba e uwamana ki nana e nawanai idiwu ki mu tagisi ke; 'Kaiwawonuga, kau baunuwagi.' Ade yona yau wainapiyamu ragidai ki mu mete tagisi ke; 'Kaiwawo-nuga, kau baunuwagi.'

Wi gwedewau takotakoigubu awana gobaga wagau bo wi nuwagau awana kubamana wainapiyamu ki wi kebomuri Iya Awanai ki puyo deni mena wadu-muri kubamuri.

Yona siyarai

18 Iyapana nima gwede ewa wenawagana yonai oka yau rabineya iyabapoto wainapoto manako e eya notai mete dibipoto ki ka nau Diyoni ragiragi kawaya suwagakani yau kena; Mamanuga God oka yau rabineya bita iyapana tageyana ki nana wagubu ki e iyapana ki mete kweyoto. 19 Ade iyapana nima gwede ewa wenawagana yonai oka yau rabineya mo koritapoto ki ka Mamanuga God gwede bagi iyapana tageyana yonai oka yau rabineya nu kabuwanibu ki e koritapoto manako Iya Ripai ki mibai ka iyapana ki eba kupoto ade Natere Tanai Bagi Kawaya ki rabineya e mete eba kaniyoto.

20 Yona yau mibai wenawagana yonai matarapiyau apunai ki e wagau; ‘Ki mibai. Nau waunitau ade wirasugani ika bausugani.’

Ki mibai. Nu Kaiwawonuga Iyesu, kau baunuwagi.

21 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako nu waitaniyoto da e iyapanaiyoma kuduba nu nene badidi kwaewena ki mibai nu naigida mena kataigamu wetawetara.

Nau okani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.